

XI RIIGIKOGU STENOGRAMM

VII ISTUNGJÄRK

Esmaspäev, 5. aprill 2010
Kell 15.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Arupärimine regionaalse tööhõive olukorra kohta (nr 385)
2. Arupärimine regionaalprogrammide kohta (nr 386)
3. Arupärimine PPP-projektide arvestuse kohta (nr 387)
4. Arupärimine kohalike omavalitsuste laenu kooskõlastuste kohta (nr 389)
5. Arupärimine Tallinna Sadama laenuskeemi kohta (nr 379)
6. Arupärimine merenduse arengukava koostamise ja merenduslaste rahvusvaheliste kohustuste täitmise kohta (nr 380)
7. Arupärimine energeetika kohta (nr 391)
8. Arupärimine õigusliku korralageduse kohta perearsti visiiditasudega (nr 382)
9. Arupärimine kohtutäiturite tegevuse kohta (nr 384)
10. Arupärimine VEB Fondi vastu esitatud nõude kohta (nr 392)
11. Arupärimine õppelaenu hüvitamise lõpetamise kohta (nr 416)
12. Arupärimine räime ülepüügi kohta (nr 393)
13. Arupärimine Riigimetsa Majandamise Keskuse tegevuse kohta avaliku huvi kaitsmisel ja riigihangete korraldamisel (nr 401)
14. Arupärimine Audru kalafarmi kohta ja uute töökohtade loomise kohta kalandusvaldkonnas (nr 398)
15. Arupärimine piimandussektori jätkusuutlikkuse kohta (nr 400)
16. Arupärimine meediatöötajate koondamise kohta (nr 381)
17. Arupärimine Rahvusoperi Estonia rahastamise kohta (nr 394)
18. Arupärimine spordi riikliku rahastamise aluste ja eesmärkide kohta (nr 395)
19. Arupärimine vabariigi aastapäeva kajastuste kohta rahvusringhäälingus (nr 396)

Istungi rakendamine

Aseesimees Jüri Ratas

Tere päevast, head ametikaaslased! Austatud Riigikogu! Alustame Riigikogu täiskogu VII istungjärgu kümnenda töönädala esmaspäevast istungit. Kõigepealt palun Riigikogu kõnetooli neid Riigikogu liikmeid, kes soovivad üle anda eelnõusid või arupärimisi! Soove ei ole. Ma palun Riigikogu kõnetooli Vabariigi Valitsuse esindaja Heili Tõnissoni!

Heili Tõnisson

Austatud härra juhataja! Hea Riigikogu! Vabariigi Valitsus algatab täna viis seaduseelnõu: tulumaksuseaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu, seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust rahandusminister Jürgen Ligi; kalapüügiseaduse muutmise seaduse eelnõu, seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust põllumajandusminister Helir-Valdor Seeder; kinnistusraamatuseaduse, pärimisseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu, seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust justiitsminister Rein Lang; välisõhu kaitse seaduse muutmise seaduse eelnõu, seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust keskkonnaminister Jaanus Tamkivi; elektroonilise side seaduse ja infoühiskonna teenuse seaduse muutmise seaduse eelnõu, seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Parts. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Olen Riigikogu juhatuse nimel vastu võtnud viis eelnõu. Meie kodu- ja töökorra seaduse kohaselt otsustab Riigikogu juhatus nende edasise menetlemise.

Head ametikaaslased! Läheme teadete juurde. Riigikogu juhatus on võtnud menetlusse järgmised eelnõud ja on määranud juhtivko-

misjonid: Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni s.a 23. märtsil esitatud Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele pensionireformiga seonduvate rahvatervist parandavate tegevuste käivitamiseks" eelnõu, mille juhtivkomisjon on sotsiaalkomisjon (muudatusettepanekute esitamise tähtaeg on s.a 9. aprill kell 16.45); Vabariigi Valitsuse s.a 24. märtsil algatatud riigilõivuseaduse eelnõu, mille juhtivkomisjon on rahanduskomisjon; Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni, Eesti Reformierakonna fraktsiooni ning Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni s.a 25. märtsil algatatud plastkotiaktsiisi seaduse eelnõu, mille juhtivkomisjon on rahanduskomisjon.

Head ametikaaslased! Teeme kohaloleku kontrolli.

Kohalolijaks registreerus 83 Riigikogu liiget, puudub 18.

Enne kui me läheme selle nädala päevakorra kinnitamise juurde, ütlen, et arupärijad võtsid täna tagasi kultuuriministrile esitatud liitmuuseumi reformi kohta käiva arupärimise nr 390. Seetõttu jääb tänase istungi päevakorrast välja punkt nr 17. Põhiseaduskomisjon teeb juhtivkomisjonina ettepaneku mitte arutada kolmapäevase päevakorra neljandat punkti, milleks on eelnõu 654 teine lugemine. Viimaseks teeb õiguskomisjon juhtivkomisjonina ettepaneku mitte arutada kolmapäevaseid päevakorrapunkte nr 5 ja 6 (eelnõude 513 ja 514 teised lugemised). Nii nagu meie kodu- ja töökord ette näeb, alustame päevakorra hääletamisega ettevalmistamist.

Head ametikaaslased! Panen hääletusele selle nädala päevakorra. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt 79 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei ole. Päevakord on kinnitatud.

1. Arupärimine regionaalse tööhõive olukorra kohta (nr 385)

Aseesimees Jüri Ratas

Nüüd võime asuda arupärimistele vastamise juurde. Esimese arupärimise on esitanud Riigikogu liikmed Ester Tuiksoo, Karel Rüütli, Mai Treial, Villu Reiljan ja Tarmo Mänd 17. veebruaril 2010. aastal. Arupärimise teema on regionaalse tööhõive olukord ja sellele vastab regionaalminister Siim Valmar Kiisler. Ma palun Riigikogu kõnetooli arupärijate esindaja, et ta

tutvustaks arupärimist! Mai Treial, palun! Head ametikaaslased! Me jõudsime arupärimiste juurde, nii et ma palun, austame ettekandjat!

Mai Treial

Austatud juhataja! Head kolleegid! Lugupeetud minister! Meie arupärimine regionaalse tööhõive olukorra kohta on esitatud 17. veebruaril ...

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja! Vabandust! Austatud ametikaaslased! Ma palun saalis vaikust, sest lärm segab neid Riigikogu liikmeid, kes soovivad arupärimise tutvustust kuulata, ja lärm segab ka ettekandjat. On küll nii, härra Linde, segab küll. Palun, ettekandja!

Mai Treial

Uuringute kohaselt on viimasel kahel aastal kasvanud tööpuudus järsult ka maapiirkondades ning Eesti eri regioonides. Sealjuures on Ida-Virumaal tööpuudus ületanud juba 20% piiri, mida loetakse sotsiaalse taluvuse piiriks. Samuti on ilma tööta iga neljas noor, mis viib elujõulise ja aktiivsema elanikkonna jätkuvale lahkumisele Eestist.

Viimastel aastatel on toimunud ettevõtluse, töökohtade ning elanikkonna koondumine Harjumaa ja Tallinna regiooni, kusjuures viimase viie aasta jooksul on Tallinna ja Harjumaa rahvaarv kasvanud üle 6%, Tartumaa ja Pärnumaa rahvastiku arv on püsinud muutumatuks, kümnes maakonnas on aga rahvaarv aastate jooksul kahanenud enam kui 4%, sealjuures Jõgevamaal, Viljandimaal ja Järvamaal on üle 6% vähem elanikke kui viis aastat tagasi.

Töökohtade ja ettevõtluse koondumist iseloomustab ka see, et Statistikaameti andmetel on Harju maakonna SKT osakaal Eesti SKT-s 61,1%, ülejäänud maakondades on SKT aga kahanenud, mis tähendab omakorda töökohtade kadumist, omavalitsuste tulubaasi kahenemist ning avalike teenuste kättesaadavuse halvenemist.

Regionaalsete lõhede süvenemist näitab ilmekalt ka see, et 2007. aastal ulatus Statistikaameti andmetel näiteks Põlvamaal leibkonna liikme keskmine kuusissetulek ainult 59,7%-ni Harjumaa näitajast. Kõige selle tagajärjel moo-

dustavad paljudes omavalitsustes pensionärid kuni poole elanikkonnast.

Regionaalse tööhõive olukorra halvenemisele on n-ö kaasa aidanud ka riik ise. Valitsus on lubanud tuhandete töökohtade kadumist maal postkontorite sulgemise ja kohalike metskondade likvideerimise tõttu, koondamiste tõttu transiidisektoris, Eesti Raudteel, päästeteenistuses jm, samuti riiklike teenuste koondamise tõttu nelja suuremasse keskusesse. Valitsuse ja eri ministeeriumide poolt regionaalselt tasakaalustatud arengu kahjuks aetav tsentraliseerimispoliitika on koos töökohtade kadumisega kohapeal süvendanud ääremaastumist ning viinud regionaalse ebavõrdsuse süvenemisele Eestimaa eri piirkondades.

Samas on Vabariigi Valitsus kiitnud heaks "Eesti regionaalarengu strateegia 2005–2015". Selle kohaselt seab Vabariigi Valitsus eesmärgiks, et kõik Eesti regioonid oleksid nii elamiseks kui ka äritegevuseks atraktiivsed paigad. Nimetatud eesmärgi saavutamine on võimalik ainult koostöös Eesti riigi kui terviku arengut mõjutavate tingimuste parandamisega. Selle eesmärgi saavutamiseks on vajalik riigi regionaalpoliitika järjekindel rakendumine. Seni ei ole tervet hulka Eesti piirkondi suudetud arendada samas tempos suuremate kasvupiirkondadega. Tegelikult on see kõik jäänud ilusateks sõnadeks, sest valitsusel puudub alates 2007. aastast regionaalarengu strateegia rakenduskava ja meetmed seatud eesmärkide saavutamiseks.

Nii ongi arupärijatel regionaalministrile kuus küsimust, millele ootame vastust. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Palun arupärimisele vastamiseks Riigikogu kõnetooli regionaalminister Siim Valmar Kiisleri!

Siim Valmar Kiisler

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! Head arupärijad! Sissejuhatuseks tahan kõigepealt öelda, et tegelikult ei ole selget alust arupärijate väitel, nagu oleks avaliku sektori töökohad maakondades kadunud ja et nad oleksid koondunud regioonikeskustesse. Ma toon edaspidi esitatavas statistikas selle ka selgelt välja. Peame muidugi arvestama demograafilisi protsesse ja ka edaspidi lähtuma sellest, et avaliku sektori esimene ülesanne on efek-

tiivselt kodanikele nende maksuraha eest teenuseid pakkuda. Kui me soovime, et avalik sektor kokku hoiaks ja efektiivsem oleks, siis peab see osaliselt tulema paratamatult ka töökorralduse efektiivsemaks muutmise kaudu. See tähendab ka riigiametnike töökohtades toimuvaid muutusi. Kuid ma olen regionaalministrina seadnud selgelt eesmärgiks, et kui toimub töö efektiivistamine ja seetõttu töökohtade ümberkorraldus, siis need suhtarvud avalikus sektoris peavad jääma vähemalt samaks või isegi paranema. Hiljem te kuulete, et need on isegi paranenud. See tähendab, et me ei tohiks kindlasti minna seda teed, et me väljaspool Harjumaad koondame avaliku sektori töökohti kiiremini kui Harjumaal. Seda ei ole ka toimunud.

Aga nüüd konkreetsete vastuste juurde. Esimene küsimus puudutas postkontorite sulgemist maapiirkondades aastatel 2006–2009. Kõigepealt, postiettevõtte postkontorid tegutsesid meil kümme aastat tagasi kulusid hindamata. Me peame arvestama, et vahepeal on Eestis postiturg avanenud ja postisektoris on väga tihe konkurents. Postivõrgu töö ümberkorraldamine Eesti Posti jaoks oli möödapääsmatu, sest turul on ka teised tegijad. Ümberkorraldustega seoses panustab Eesti Post senisest enam motokandele ja frantsiisikontoritele, et koostöös kohaliku kogukonnaga või ettevõtjatega pakkuda postiteenust piirkonnas kohapeal. Motokande puhul ei pea klient enam postkontorisse tulema, vaid kirjakandja tuleb ise kliendi juurde, olgu siis koju või tööle. Teie küsitud aastate jooksul (2006–2009) on Eesti Postis töötajate arv tervikuna vähenenud ligikaudu 20%, kokku 190 töötaja võrra. Eesti Posti andmetel jaotub lahkunud töötajate arv niiviisi, et linnapiirkonnas töötas neist kaks kolmandikku ja maapiirkonnas üks kolmandik. Peamine sulgemise põhjus maapiirkondades on loomulikult olnud postiasutuse väiksus. Tegemist oli enamasti ühe töötajaga postkontoriga, kusjuures sellele ühel töötajal ei olnud kahjuks tihti täiskoormust. Arvestades avaliku sektori töökohtade arvu kõne all olevatel aastatel (2006. aastal 162 700, 2009. aastal 158 600), oli postkontorite sulgemisega kaasnev mõju kokkuvõttes suhteliselt tagasihoidlik.

Teine küsimus puudutas RMK koosseisu kuuluvate metskondade likvideerimist viimastel aastatel ja muudatusi töökohtade arvus sel-

lega seoses. Keskkonnaminister on juba varasemalt põhjalikult arupärimistele vastates toimunud selgitanud, aga küsisin veel täiendavalt RMK-lt andmed üle. Tervikuna, nii linnapiirkondades kui ka maapiirkondades, vähenes RMK ametnike arv 817 töötajast 518 töötajani ehk lahkus 299 töötajat. Samal ajal kasvas metsakasvatustööde maht RMK-s 25% 2007. aastaga võrreldes. See metsakasvatustööde mahu suurenemine on RMK andmetel toonud viimase kolme aasta jooksul maapiirkondades juurde 700–800 inimese tööhõive raietöödel, metsaistutamisel ja noorendike hooldamisel.

Kolmas küsimus käsitleb maakonnakeskustes töökohtade kadumist seoses riiklike avalike teenuste koondamisega nelja regionaalsesse keskusesse. Kõigepealt, kui me räägime aastast 2006–2009, siis riiklikke avalikke teenuseid, mida inimesed iga päev kasutavad, viimastel aastatel üldjuhul nelja regionaalsesse keskusesse koondatud ei ole. Pigem on koondatud juhtimist ja tugiteenuseid. Ma toon siin näiteks, et me maavalitsuste puhul moodustasime ühtse tugiteenuste keskuse, mis osutab raamatupidamis- ja personaliteenuseid kõigile maavalitsustele. Me moodustasime selle Viljandi ja mitte Harjumaal just selleks, et järgida sedasama protsentuaalset suhet, millest ma siin eespool rääkisin. See ei halvendanud mitte kuidagi teenuste osutamist, tegemist oli tugiteenustega riigiasutusele, mitte kodanikele. Enamik riiklikke avalikke teenuseid, mida inimesed iga päev vajavad, on jätkuvalt kättesaadavad maakonnakeskustes, nagu nad on olnud seda aastaid, ja mulle ei ole teada, et nad sealt lähemal ajal kuhugi liiguksid. Samas on selge, et eri asutused vajavad tegevuse efektiivsaks korraldamiseks maakonnas suuremat teeninduspiirkonda. Juhtimisruumi muutmiseks on tarvis olnud langetada otsuseid kõigil valitsustel. Ei saa väita, et avaliku sektori töökohad oleksid regionaalsete asutuste loomise tõttu liikunud neisse keskustesse. Statistika näitab vastupidist. Võrreldes 2006. aastaga on avaliku sektori töökohtade arv mitmes regionaalkeskusega maakonnas vähenenud. Harjumaal on see vähenenud ligi 3%, Pärnumaal ligi 8% võrreldes 2006. aastaga, Tartumaal on see jäänud samaks. Samas, kui võrrelda 2009. aastat 2006. aastaga, siis statistika näitab, et avaliku sektori töökohtade arv Viljandi maakonnas on kasva-

nud 29%, Jõgeva maakonnas on avaliku sektori töökohtade arv kasvanud ligi 18%, Järva maakonnas 15%, Valga maakonnas 13% ja Läänemaal 13%. Kui me võrdleme hõivatute arvu, siis erasektoris, kui me vaatame neid samu maakondi, on toimunud töökohtade arvu vähenemine, aga avalikus sektoris, vastupidi, on toimunud töökohtade arvu kasv.

Järgmine küsimus on töökohtade maapiirkondades vähenemise kohta aastatel 2008–2009 lähtuvalt regionaalpoliitikast. Ma olen veendunud, et läbi aastate langetatud riiklike regionaalpoliitiliste otsuste tulemusena on maapiirkondades töökohtade arv oluliselt suurem, kui see oleks ilma selliste otsusteta. See on olnud ka regionaalpoliitika eesmärk meie naaberriikides. Kui me vaatame näiteks Soomet, siis nad on defineerinud samamoodi, et ülesanne on peatada demograafiliste protsesside mõjusid. Kui iga meie omavalitsus sõltuks vaid oma elanikelt kogutud maksutulust, oleksid piirkondlikud erinevused Eestis oluliselt suuremad kui praegu. Lisaks suunatakse riigi regionaalpoliitika raames rakendatavate regionaalarengu programmide kaudu piirkondade erilaadsete arendustegevuste toetamiseks laias laastus miljard krooni Euroopa Liidu ja meie riigi avalikke finantsvahendeid aastas. Me oleme oma otsustega eraldanud lisatoetusi maapiirkondadesse just nendel aastatel umbes miljardi krooni eest koolide toetamiseks ning poole miljardi krooni eest lasteaedade toetamiseks. Sellise mahuga programme ei ole kunagi Eestis olnud. Täiendavalt toetatakse loomulikult kultuurikeskusi, spordirajatisi jms. See tähendab reaalseid töökohti. Kokku võttes ma rõhutan: töökohad ja nende loomiseks vajalik infrastruktuur püsivad maapiirkondades paljuski just riikliku regionaalpoliitika tulemusel.

Järgmine küsimus on regionaalministri tegevuse kohta seoses töökohtadega maapiirkondades. Avaliku sektori töökohad on vähenenud kõikjal Eestis, nagu ma olen öelnud. Kui me võtame kaugemas perspektiivis, võrdleme näiteks aastaga 1990, siis sel ajal töötas avalikus sektoris 74% inimestest, 2009. aastal 27% inimestest. Viimastel aastatel on avaliku sektori töökohtade arv olnud üle riigi suhteliselt stabiilne. Samas, kui me vaatame vähenemist maakonniti, siis näeme, et avaliku sektori töökohtade arv ei ole kõige enam vähenenud mitte maapiirkondades, vaid Tallinnas ja Harju-

maal. 1990. aastal oli Harjumaal 82% avaliku sektori töökohti, mis oli konkurentsilt kõige suurem osakaal Eestis. See on ka loogiline, teades, kui palju riigiasutusi asub just Harjumaal, eelkõige Tallinnas. 2009. aastal töötas Harjumaal avalikus sektoris 22,5% hõivatutest, Eesti keskmine oli siis 27%. Enamikus maakondades on avaliku sektori töötajate osakaal üle 30%. Seega on avaliku sektori töökohad säilitatud pigem väljaspool Harjumaad, ja see ei ole toimunud juhuslikult.

Viimane küsimus on regionaalarengu strateegia rakenduskava kohta. Regionaalarengu strateegia rakendusplaani ei saa paraku uuendada ilma strateegiat ennast oluliselt muutmata, sest Vabariigi Valitsuse määrus strateegiliste arengukavade kohta kohustab muudatuste puhul lähtuma määrukses sätestatust. Me oleme plaaninud strateegia ja selle rakendusplaani ajakohastamise 2012. aasta lõpuks, tulenevalt üleriigilise planeeringu "Eesti 2030+" koostamisest ning Euroopa Liidu struktuuriabi järgmise programmeerimisperioodi ettevalmistustest. "Eesti 2030+" ja regionaalarengu strateegia on kindlasti dokumendid, mis peavad olema omavahel sidustatud ja käima käsikäes. Vahepealsel ajal on regionaalarengu strateegiast tulenenud ülesanded lülitatud ministerruumi arengukavasse ja ministerruumi asutused lähtuvad oma tegevuses sellest arengukavast. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Teile on küsimusi. Mai Treial, palun!

Mai Treial

Aitäh, lugupeetud juhataja! Austatud minister! Teie vastustest ei andnud küll välja lugeda, et tegemist oleks regionaalministri vastustega. Teie vastustest ei saanud sedagi välja lugeda, et tegemist on kõige suurema tööpuuduse perioodiga Eestis, kui majanduses on väga suured tagasimineked. Te olete tellinud ühe uuringu Eesti regioonide majandusstruktuuri muutuste prognoosi kohta. Rääkige, palun, mida te selle uuringu alusel olete kavandanud! Ärge rääkige aastast 2012 või hiljem, inimestel pole aega nii kaua oodata. Mida olete te planeerinud lähiajal teha ja kuidas toimetate?

Siim Valmar Kiisler

Eelkõige on meie ülesanne praegu suurendada regionaalpoliitiliste programmide mahtu. Nagu ma juba ütlesin, meie toetuste suurus on enneolematu mahus. Sellist aega ei ole Eestis olnud, kus maapiirkondadele (ma rõhutan: maapiirkondadele, siit on välja jäetud suuremad linnad) eraldatakse koolide ehitamiseks, ümberehitamiseks ja remondiks toetusena miljard krooni. Need on enneolematud summad. See ei tähenda ainuüksi seda, et tööd saavad ehitajad. Ehitus on lokaalse iseloomuga, üldiselt saavad seal Eesti oma inimesed tööd, ei ole ju meil väga palju välismaiseid ehitajaid näha, aga sealt saavad lisaks tööd inimesed, kes valmistavad koolidele mööblit, saavad tööd inimesed, kes ehitavad tahvleid ja kõike muud. Samamoodi on, nagu ma nimetasin, toetused lasteaedadele ja kultuurikeskustele. Lisaks on meil toetusprogrammid ettevõtlike soodustamiseks. Tööstusalade rajamiseks toimuvad toetusvoorud, hiljaaegu oli just toetusvoor 200 miljoni krooni ulatuses, oleme avanud kompetentsikeskuste toetamise meetme, mis on mõeldud just maapiirkondadele. Seal on meetme tingimustesse kirjutatud, et seda toetust ei saa taotleda Harjumaal ega Tartumaa asutused. Mõte on selles, et paremini kvalifitseeritud, mõttemahukam tootmine eri maakondades säiliks ja kasvaks.

Aseesimees Jüri Ratas

Marika Tuus, palun!

Marika Tuus

Aitäh! Austatud minister! Regionaalsete lõhede süvenemine on tõepoolest väga selgesti nähtav, inimesed sageli põgenevad maapiirkonnast. Praegu on näiteks Jõgevamaal üks madalamaid tööpuuduse tasemeid, aga mõne aasta eest oli seal peaaegu et kõige suurem tööpuudus. Need näitajad ei ole paranenud mitte sellepärast, et seal oleks töökohti juurde tekkinud, vaid inimesed lihtsalt lahkuvad sealt. Seal on praegu 6% vähem inimesi kui mõne aasta eest. Me teame, et ka üks mandaat on ju Jõgevamaalt vähemaks jäänud. Need, kes tol korral jäid tööta, on nüüd juba kas heitunud või ei ole enam kusagil kirjas. Ma küsin: kuidas te olete ikkagi pealt vaadanud kõigi nende postkontorite, väikekoolide ja metskondade kaotamist ja sulgemist ning pensioni kojutoo-

mise tasuliseks muutmist? Nende taga on ju tegelikult töökohad.

Siim Valmar Kiisler

Loomulikult, need trendid, mida te kirjeldasite, on Eestis olemas. Arupärijad küsisid Eesti regionaalarengu strateegia kohta. Siin on ka seire näitajad välja toodud, mida me pidevalt jälgime. Tõsi on see, et kui näiteks ühe mõõdikuna on sõnastatud Harju maakonnas elava rahvastiku osakaal, see, et see püsiks alla 41%, siis seal see praegu püsib. See on 40% peal, aga me ei saa kuidagi sellega rahul olla, sest 2003. aastal oli see näitaja 38,5%. Samas ei ole meil kahjuks väga värsket statistikat, meie statistika tuleb aeglaselt. Aga kui näiteks rääkida teisest mõõdikust, siis Harjumaa SKT osakaalu kasv Eesti SKT suhtes tervikuna on pidurdunud ja püsib alla 70%. Võrreldes 2003. aastaga on see näitaja viimastel aastatel paranenud ja SKT jaotub Eestis mõnevõrra ühtlasemalt. Te rääkisite tööhõivest. Võib-olla on see üllatav, aga võrreldes 2003. aastaga ei ole need protsentuaalsed näitajad võrdluses teiste maakondadega halvenenud. Siin on pigem toimunud regionaalpoliitiline paranemine. Aga nagu ma rõhutasin, tõesti on probleem, et jätkuvalt on elanikkond liikunud Harjumaa suunas.

Aseesimees Jüri Ratas

Ester Tuiksoo, palun!

Ester Tuiksoo

Täna, härra juhataja! Austatud minister! Teie vastus täna oli kena jutustus euroraha jagamisest, see oligi niisugune edulugude jutustus. Ma tahan teie käest küsida, mida te regionaalministrina olete konkreetselt teinud Ida-Virumaa kui ühe kõige suurema tööpuudusega regiooni tööpuuduse vähendamiseks. Kui palju te sinna olete raha eraldanud ja millal te seal viimati üldse käisite?

Siim Valmar Kiisler

Ei osanud kahjuks kaasa võtta konkreetseid arve Ida-Virumaa kohta. Küll julgen kinnitada, et selgelt võib öelda, et Ida-Virumaale eraldatava toetusraha osakaal on suhteliselt suur. Kui me võrdleme elanike arvu ja toetavate kroonide hulka, siis kindlasti on kroonide hulk Ida-Virumaal suurem kui näiteks Harjumaal. Ida-

Virumaal on väga suured keskkonnaalased toetusprogrammid. Aga meie programmidest veel niipalju, et on väga hea meel tõdeda, et Ida-Virumaa on olnud näiteks tööstusalade toetamise meetmest väga aktiivne taotleja. Narvas on olnud kolm toetusprojekti, Sillamäel on olnud projekte ja Vaivara vallas on olnud üks väga suur toetusprogramm. Me oleme saanud just ettevõtlust Ida-Virumaal väga palju toetada. Huvitaval kombel on just Ida-Virumaa ettevõtjad olnud aktiivsed ka tööstusaladele toetust taotlema, võrreldes mitme teise maakonnaga.

Aseesimees Jüri Ratas

Villu Reiljan, palun!

Villu Reiljan

Aitäh, austatud juhataja! Härra minister! Kuulasin teie juttu ja analüüsisin selle sisu. Pean ütleva, et kui mulle antaks valida, kas võtta tihu kuivi kuuselaudu või teie juttu kuulata, siis ma võtaksin need lauad, ütlen ausalt, sest seal on asjal kindel sisu ja kindel vorm. Aga ma tahan küsida teie käest järgmist. Teie parteikaaslane Jüri Mõis kutsus kõiki Tallinna, eks ole, oli ju nii? Kodanik Palts ütles, et kõik omavalitsused peavad saama oma tulu enda kätte ja mitte mingit diferentseerimist ei pea olema. Ma küsin: kas teil pole mingit sellist mõtet tulnud, et tegelikult kogu maailm arendab regioone maksusoodustustega?

Siim Valmar Kiisler

Jah, on selline mõte tulnud. Oleme seda tõesti korduvalt arutanud ja kindlasti arutati seda ka sel ajal, kui teie valitsuses olite. Seda on kunagi proovitud ka, aga paraku see ei õnnestunud. Eesti on territooriumilt siiski nii väike, et väga keeruline on maksude seisukohast lahku lüüa tegevusi, mida teeb üks firma ühes või teises maakonnas. Tookord sellest teest loobuti. Pigem on meie tee olnud mitmesugused regionaalsed toetused just maapiirkondadele. Mul on hea meel, et nende maht on olnud enneolematult suur.

Aseesimees Jüri Ratas

Jaanus Marrandi, palun!

Jaanus Marrandi

Täna! Lugupeetud härra minister! Hiljuti ilmus 2009. aasta inimarengu aruanne, kus minu jaoks ühe väga muret tekitava asjaoluna toodi selgelt välja, et Eesti on regionaalsete erinevuste poolest Euroopa Liidus tagantpoolt teine riik Läti järel. Eesti on samas, nagu te ise ütlesite, väga väikese territooriumiga ja väikese rahvaarvuga riik. Ma küsin teie käest kõigepealt sellist üldist poliitilist hinnangut. Mis te arvate, missugused ikkagi on need poliitilised põhjused, milliste poliitiliste otsuste tulemuseks Eesti on Euroopa Liidus tagantpoolt teine regionaalsete erinevuste poolest, vaatamata nendele ilusatele käikudele, millest te siin räägite ja mida te plaanite teha aastal 2012 jne? Missugused poliitilised otsused on selle tingitud?

Siim Valmar Kiisler

Kindlasti ei ole see probleem kujunenud mitte ühe, kahe ega viie aasta jooksul. Ma rääkisin teile meie üldise struktuuri muutustest, võrreldes aastaga 1990. Need muudatused on olnud radikaalsed. Töökohtade osakaal eri sektorites on väga kõvasti muutunud. Me teame, et primaarsektoris on töökohtade arv väga kõvasti vähenenud. Kui me räägime regionaalpoliitiliselt, siis inimarengu aruandes on kindlasti mõtlema panev koht see, et kui me oleme väga palju pannud rõhku just, ütleme, ääremaalistele maakondadele, me oleme väga palju rääkinud Võrumaast või Ida-Virumaast, kuid inimarengu aruandest tuleb välja, et meil on järjest rohkem murelapseks muutumas just need maakonnad, mis on suhteliselt lähedal Tallinnale ja Harjumaale. Kui me oleme väga palju pööranud tähelepanu just Eesti mõistes Tallinnast kaugel asuvatele piirkondadele, siis Tallinnale lähemal on trendid olnud tõsisemalt negatiivsed. Kui me vaatame näiteks sedasama registreeritud töötust, millest on palju juttu olnud ja on palju räägitud sellest, et on esimesi positiivsemaid signaale, siis tegelikult tuleb välja, et huvitaval kombel näiteks Raplamaal tööpuudus kasvas, samal ajal kui Jõgevamaal tööpuudus vähenes. Siit me peame kindlasti järeldama, et me peame pöörama rohkem tähelepanu Eestile tervikuna ja ka Kesk-Eesti probleemidele, mitte nii väga nendele klassikaliselt regionaalpoliitika valulapseks peetud piirkondadele.

Aseesimees Jüri Ratas

Karel Rüütli, palun!

Karel Rüütli

Aitäh! Lugupeetud minister! Ma võib-olla lähen Ida-Virumaa teemaga natuke edasi ja üldistan. Ida-Virumaal on tööpuudus üle 21%, see tähendab, et töötä on üle 17 000 inimese. Pooled nendest enam töötukassast raha ei saanud taotlevad omavalitsuse käest toimetulekutoetust, lisaks on veel umbes 5000 inimest, kes ei ole enam isegi mitte kuskil arvel. Kui me võtame Eesti laiemalt, siis 90 000 inimest on ilma ravikindlustuseta, lisaks kasvab 37 000 last peres, kus kumbki vanem ei käi tööl. Minu käest on palju küsitud, kas valitsus üldse saab aru, kui tõsine olukord meil valitseb. Mina näiteks ei ole näinud ühtegi valitsuse sammu, selleks et seda olukorda leevendada, kuigi kohalik omavalitsus ja riik saaksid koostöös väga palju ära teha. Äkki te nimetate mõned meetmed, mida kohalik omavalitsus ja riik koostöös saavad ära teha tööpuuduse leevendamiseks, mida on valitsuses arutatud?

Siim Valmar Kiisler

Aitäh! Meil on koostamisel eraldi Ida-Virumaa tegevuskava. Seda on ühel korral valitsuses arutatud ja on antud konkreetsed ülesanded kõikidele valdkonnaministriumidele, et nad tuleksid välja oma ettepanekutega, kuidas Ida-Virumaa probleeme eraldi lahendada. Selle küsimuse valitsuses uuesti arutamise tähtaeg on mai alguses, kui me vaatame läbi ministriumidelt laekunud ettepanekud. Praegu me koostöös siseministriga arutame läbi laekunud ettepanekud, meil on selleks moodustatud eraldi töörühm, ja siis teeme valitsusele ettepanekud selles võtmes, et iga ministrium peab omalt poolt panustama sellesse, et me Ida-Virumaal lahendaksime probleeme jõulisemalt kui teistes maakondades. Kuigi ka näiteks Ida-Virumaal viimased näitajad näitavad töötute arvu väikest kahanemist, on Ida-Virumaa nende maakondade hulgas, kus registreeritud töötuse osakaal tööjõus on suur.

Aseesimees Jüri Ratas

Eldar Efendijev, palun!

Eldar Efendijev

Aitäh, härra eesistuja! Austatud minister! Tulen Ida-Virumaa küsimuste juurde tagasi ja et me ei peaks maikuud ootama, küsin, millised suunad, millised valdkonnad te oskate praegu esimesena välja tuua, mis võivad olla Ida-Virumaa jaoks olulised, tähtsamad ja edukamad, et tööhõive olukorda ja ka regionaalarengut parandada? Oskate te öelda kaks, kolm või neli sellist suunda?

Siim Valmar Kiisler

Ida-Viru õnnetus, aga ka suur õnn on suur tööstuse osakaal. Potentsiaal Ida-Virus on ju väga kõva. Ühelt poolt on meil olemas tööstusalade toetusprogramm, teiselt pool tahame me veel täiendavalt eraldada (praegu on viimased kooskõlastused käimas, ilmselt me avame selle programmi aprillis) toetusi strateegiliste investorite toomiseks Eestisse. Siin on huvi Ida-Virumaa vastu väga suur. Kindlasti peab tõsiselt arutama seda, mis on ka ajakirjandusest läbi käinud, et ikkagi kaaluda riigiasutuste kohalolekut Ida-Virumaal. See on oluline ka Ida-Virumaa sidustamiseks ülejäänud Eestiga. Kindlasti on väga keeruline, nagu siit läbi on käinud, võtta mõni väga tugev traditsioonilisel Tallinnas paiknev riigiasutus ja viia see üle Ida-Virumaale. Demokraatlikus riigis ei lähe sellised asjad lihtsalt. Aga meil toimub aegajalt päris suuri ümberkorraldusi ja kui näiteks luuakse mõni uus riiklik üksus, siis on oluline kaaluda, kas mitte võimaluse korral viia see just Ida-Virumaale, eelkõige Narva, pakusin ma välja. Kindlasti on Ida-Virumaa puhul väga olulised haridusküsimused. Tööpuuduse ja registreeritud töötuse statistilised andmed näitavad ju, et madalam haridustase takistab töökoha leidmist. See tendents süveneb. Valgekraede hõivatus on tunduvalt parem ja protsentuaalselt paranemas võrreldes sinikraede hõivatusega.

Aseesimees Jüri Ratas

Erki Nool, palun!

Erki Nool

Aitäh, austatud juhataja! Austatud minister! Ilmselt seesama teema, mille kohta teile täna arupärimine esitati, tuleb lähitulevikus uuesti saali tagasi. Aga kas te ei peaks enne tegema ühe tutvustuse, näiteks eri fraktsioonides pere-

konnaõpetuse tunni? Selleks et lapsi ikkagi koolides oleks, tuleb lapsi teha, ja selleks et postiljonil oleks võimalik kirju ja pakke kanda, tuleb neid ka saata. "Naksitrallides" oli ka nii, et Muhv saatis kogu aeg kirju. Äkki te fraktsioonides nendele murelikele rahvasaadikutele soovitate, et nad võiksid ise hakata alustuseks kirju saatma, et postiljonil oleks igapäevane töö olemas ja ta saaks kuhugi midagi kanda. Muidu õnnestub teil lähitulevikus veel mitu korda selle teemaga siin saalis käia.

Siim Valmar Kiisler

Me peame riigi esindajatena andma endast parima. Loomulikult on oluline, kuidas inimesed ise käituvad. Kui inimesed kurdavad, et kodu lähedal pandi väike pood kinni, aga kui küsida, et kus sa siis ise ka poes käisid, kas käisid selles väikeses poes kodu lähedal või sõitsid autoga või ka bussiga kaugemale ja tegid oma ostud suures kaubanduskeskuses, siis pahatihti on vastus, et, tõesti, oma ostud tehakse suures kaubanduskeskuses. Paratamatult teevad inimesed ise oma valikuid. Või kui kurdetakse, et koolides ei ole lapsi, siis on ikkagi hea küsida, mitu last inimesel endal on. Paraku tuntakse Eestis ennast tihti juba kangelasena, kui on kaks last. See kindlasti ei ole rahuldav. Me tahame ennast võrrelda Põhjamaadega. Meie iibenäitajad on jätkuvalt madalamad kui Põhjamaades. Kõik sõltub väga palju ikka meist endist, igaüks võiks selle üle mõelda, mida me omalt poolt kodanikena ühiskonna jaoks saame teha. Üks aspekt veel, millest me ei saa päris mööda vaadata näiteks Ida-Virumaaga seoses, on kohaliku võimu küsimused. Me peame mõtlema, kas kõigi omavalitsuste maine on nii hea, et ettevõtja tahab sinna tulla ja sinna töökohti luua. Mulle on vastanud ettevõtjad, kellele ma olen soovitanud oma tööstusala rajada teatud Ida-Virumaa piirkondadesse, et sinna nad küll ei taha minna. Me võime ju ajakirjandusest kuulda ja lugeda, milliseid korruptsioonijuhtumeid on hiljaaegu nendes omavalitsustes esile tulnud. Ka see pool on oluline. Me võime toetada ettevõtjat tööstusala loomisel, aga selleks, et ta selle tööstusala ja need töökohad sinna looks, peab ta olema kindel, et teda ka avalik sektor kohtleks vähemalt kõigiga võrdselt, avatult ja läbi- paistvalt.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister! Ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Mai Treiali! Kaheksa minutit.

Mai Treial

Lugupeetud juhataja! Austatud minister! Ma küsisin teie käest ühe küsimusena täiendavalt, kuidas te olete ellu rakendamas Eesti regioonide majandusstruktuuri muutuste prognoosi uuringust, mille te olete ise tellinud, tulenevaid soovitusi. Ausalt öeldes tundub mulle, et te ei ole seda uuringut üldse lugenud. Praegu tundub ka, et teil ei ole aega kuulata, aga see selleks. Ma loen teile mõne koha sellest uuringust ette: "TÜ majandusteadlaste tööde põhjal saab väita, et Eesti majanduslangus ei ole üksnes globaalse kriisi põhjustatud. Kriisi sügavus viitab struktuursetele probleemidele ja vajakajäämistele poliitikates. Lõimumine 21. sajandi avatud Euroopa majandusega, kus toimub kaupade, kapitali ja ka töötajate vaba liikumine, viitab vajadusele ümber mõtestada ja ka korraldada suure majanduskasvu ajal kujunenud poliitikaid." Ja nii on teadurid ka soovitanud. "Eestil tasub pigem õppida ressursivaese ja väikeettevõtete maa Taani kogemusest madal- ja kesktehnoloogiliste harude tootlikkuse kasvatamisel ja ettevõtete võrgustamisel. Nii nagu ka halduse ümberkorraldamisest. Kui riiklikult ei hakata rakendama jõulisemaid ja paremini ametkondade vahel kooskõlastatud ja regionaalselt juhitud arenduspoliitikaid, siis võib *status quo* jätkumisel kahtlemata prognoosida kontsentratsiooniprotsesside jätkumist ja regionaalsete erinevuste jätkuvat kasvu: siserännet Tallinna linnaregiooni ja osa elanikkonna lahkumist välismaale. Taani ja Portugali võrdluse näitel sõltub regionaalne tasakaal ennekõike sealsete ettevõtlaste toetavate struktuuride võimekusest, ettevõtete ja kohalike võimude teadmiste tasemest."

Selles uuringus on käsitletud ka demograafilisi muutusi ja selles on eriti oluline meele pidada seda: "... kõikide maakondade rahvaarv väheneb. Noorte rände mõjul toimub Harju- ja Tartumaal tööealise elanikkonna keskmisest aeglasem vananemine, Ida-Virumaal ja Lõuna-Eestis on vananemine aga kiirem. Ühtlasi, 15–24-aastaste noorte arv väheneb aastaks 2018 üleriigiliselt ligi 40%, kuid mõnes maa-

konnas veelgi enam. Reas ääremaalistes valdades ja asulates väheneb noorte arv koguni alla poole praegusest. Teisalt on majanduskriisist tingitud ülikõrge noorte tööpuuduse tingimustes võimalik koolituse ja praktikate abil suunata neid tegutsema regionaalselt perspektiivsetesse harudesse. See tähendab võimalust regionaalse kohaliku ettevõtlusega seotud kvaliteetse rakenduskõrghariduse ja tõhusate praktikaskeemide abil arendada sealset perspektiivseid harusid." Nii kirjutatakse teie tellitud uuringus.

Tänastest meediaväljaannetest saab teada, missugune raha on eraldatud tööturuprojektidele, näiteks on Elukestva Õppe Arendamise Sihtasutuse Innove kaudu jagatud järjekordne ports euroraha: 49 ettevõtmist, ca 200 miljonit krooni. Samas öeldakse nende kommunikatsioonispetsialisti sõnade kohaselt, et projektidega ei saa tagada, et inimesed ka reaalselt tööd saavad. Mida me siis nende projektide elluviimisega tahame? Kas te olete sellele ka tähelepanu pööranud? See ei tulnud ka tänastest vastustest sugugi välja. Siia võib veel lisada, et töötukassa, kes samuti saab Euroopa Sotsiaalfondist raha samadeks tegevusteks, ei ole kursis sellega, millised on näiteks Innove kaudu rahastatud tegevused ja millised on nende tulemused. See tähendab, et puudub koostöö. Vastates ühe kolleegi küsimusele, küsisite te, miks sünnib vähe lapsi, ja soovitasite küsida kõikide käest, kui palju kellelgi lapsi on. Mina soovitan teil vaadata üle ka valitsuse perepoliitika ja küsida sealt vastuseid. Me teame väga hästi hiljuti meie hulgast lahkunud professor Kalev Katust, kes demograafina väga põhjalikult perepoliitikat käsitles ja sõnastas, et lapsi sünnib sellesse riiki, kus noortel peredel ja lastevanematel on kindlus tuleviku ees. Kahjuks Eesti riigis sellist kindlust ei ole. Võib tuua näite möödunud aastal riigieelarves tehtud kärpimise kohta. Kui nii mõneski valdkonnas tehti kärpeid vaid mõne protsendi ulatuses, siis perepoliitika osas oli isegi 100%-lisi kärpeid. Võtame kas või noorte õppelaenude kustutamise seoses lapse sünniga, võtame isapuhkuse, mis varem oli tasuline, nüüd enam selle eest raha ei saa, võtame koolitoetuse jne, jne. Te ütlesite, et praegune valitsus on väga palju panustanud kohalikesse omavalitsustesse ja näiteks lasteaedadesse. Aga selline projekt nagu "Igale lapsele lasteaiakoht" oli sisuliselt

nii lastevanemate kui ka laste ja omavalitsuste narritamine. Ma pean ütlema, ja see ei ole teile kindlasti uudiseks, et nii suurt kohalike omavalitsuste võimaluste kärpimist, st kohalike omavalitsuste finantside vähendamist, kui on toimunud praeguse valitsuskoalitsiooni ajal, Eesti poliitika ei tunne. Teie olite ka selles valitsuses, kes kaotas ära regionaalset arengut soosivad maksusoodustused väljaspool Harjumaad ja Tallinna. Siit tuleks ka vastuseid otsida. Kui üks kolleeg ütles, et minister võiks tulla fraktsioonidesse õpetust jagama, siis ma arvan, et ka see on hea mõte, aga siin saalis tuleb käia vastamas niikaua, kuni asi saab ükskord aetud. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Arupärimisele on vastatud.

2. Arupärimine regionaalprogrammide kohta (nr 386)

Aseesimees Jüri Ratas

Me võime edasi liikuda teise arupärimise juurde, mille on esitanud Riigikogu liikmed Kalev Kotkas, Kalvi Kõva, Eiki Nestor, Heljo Pikhof, Indrek Saar ja Mark Soosaar, samuti Hannes Rumm ja Jüri Tamm. Arupärimine esitati 17. veebruaril 2010 ja see käsitleb regionaalprogramme. Vastab regionaalminister Siim Kiisler. Ma palun Riigikogu kõnetooli arupärijate esindaja, et ta arupärimist tutvustaks! Mark Soosaar, palun!

Mark Soosaar

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Üsna paljudele Eesti inimestele valmistab erootilist naudingut rahast rääkimine. Mina kahjuks nende sekka ei kuulu, kuigi tahan siinkohal meenutada ühte Jaak Alliku kuulsat ütlemist, et kultuur ilma rahata on abitu, aga raha ilma kultuurita on häbitu. See on ka põhjus, mispärast me oleme esitanud arupärimise regionaalminister Siim Valmar Kiislerile kahe valdkonna kohta, mõlemad on seotud regionaalprogrammidega.

Esiteks huvitab meid piirkondliku konkurentsivõime tõstmise meede, mis peaks arendama ettevõtluse ning külastuskeskuste arendamist ja kus taotluste vastuvõtmine suleti eelmise aasta esimeses pooles, lubadusega avada

see uuesti aasta teises pooles. Aasta lõpus selgus, et avalduste ja taotluste vastuvõtmine algab 2010. aasta esimeses kvartalis. Nüüd oleme juba teises kvartalis ning kuuleme pidevalt televisioonist ja raadiost ja loeme lehtedest, et inimestel, ettevõtjatel, kultuuriarendajatel on üha rohkem ideid uhkete projektide elluviimiseks euroraha toel, olgu need siis Lottemaa Pärnumaal või suusatunnel Viljandimaal. On ka saartelt kuulda, et on olemas taotlusi. Ent meede on endiselt kinni. Sellepärast me küsime, miks te olete külastuskeskuste arendamiseks ettenähtud euroraha kasutamise lükanud ebamäärasesse tulevikku. Kas te olete arutanud meetme taotlustingimuste muutmist ka Rahandusministeeriumi ning Kultuuriministeeriumiga, kellel on otsene puutumus selle meetmega? Millal lõpuks ometi avatakse piirkondliku konkurentsivõime tugevdamise meetme külastuskeskuste alajaotus ning millised on muudetud taotlustingimused?

Meie arupärimise teine pool puudutab "Kihnu regionaalprogrammi 2007–2010". Teatavasti tunnistati aastal 2003 Kihnu pärimuskultuur UNESCO vastava nimekirja vääriliseks. See on inimkonna vaimse ja suulise kultuuri meistriteoste nimekiri, kuhu kihnu keel ja Kihnu kultuur on kantud. Meid kummastab asjaolu, et "Kihnu regionaalprogramm 2007–2010", millele regionaalminister juba aastal 2006 alla kirjutas, nägi suures osas ette Kihnu kultuurile eraldatavaid toetusi, nüüd, selle programmi viimasel aastal teie oma ministritoolilt lõikate ära igasuguse võimaluse sellest programmist kultuuri toetada. Me tahame teada, kas te enne kultuurile eraldatava toetuse äralõikamist arutasite oma otsust Haridus- ja Teadusministeeriumi, Kultuuriministeeriumi ja Rahandusministeeriumiga, miks te seda kultuuri regionaalprogrammist ilmajätmist ei arutanud Kihnu regionaalprogrammi nõukoguga ja kas on kavas ka teisi regionaalprogramme niimoodi kardinaalselt kärpida, et kultuuril seal enam ruumi ei ole.

Lisan veel niipalju, et eelmisel aastal eraldati Kihnu kultuurile nii Kultuuriministeeriumi toetusprogrammist kui ka regionaalprogrammist kokku 2,7 miljonit krooni, sel aastal on eraldis üksnes Kultuuriministeeriumi toetusprogrammist – 0,9 miljonit krooni ehk on kolmekordne vähenemine, mis meie arvates on ebasolidaarne kärbe. Me teame, et riigis on

tehtud kärpeid 10%, 15%, 20%, 50%, kuid nii suurt kärbet ei kannata küll üks kultuurikild välja. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Palun arupärimisele vastamiseks Riigikogu kõnetooli regionaalminister Siim Kiisleri!

Siim Valmar Kiisler

Head arupärijad! Kõigepealt ütlen seda, et te ilmselt ei ole päris kursis selle piirkonna konkurentsivõime tugevdamise meetme arengutega. Tõsi on see, et 2009. aastal peatati taotluste vastuvõtmine. Peatati sellepärast, et rahastatud taotluste ja esitatud taotluste kogumaht ületas projektidele ettenähtud eelarve. See meede töötas kaks aastat täie hooga ja otsustega oli lihtsalt suur maht juba kaetud ning siis tuli täiendavalt palju taotlusi, mis sisuliselt ületasid programmi mahtu. Nii et küsimus ei olnud selles, et oleks tahetud mingit ressursi vaka all hoida, vaid pigem selles, et taotlusmaht sai täis. Ma informeerin teid ka sellest, et juba 2. septembril 2009 taasavati taotluste vastuvõtt kohaliku ettevõtluskeskkonna infrastruktuuri arendavate projektide taotlemiseks just sellesama meetme raames. Me olime sunnitud taotlemise uuesti peatama 14. jaanuaril s.a, kuna juhtus see, et taotlusi tuli mahus 315 miljonit krooni, aga eelarve oli 200 miljonit krooni. Pigem on küsimus selles, et meil on ette nähtud toetusmahud ja siis tuleb taotlusi rohkem. EAS vaatab taotlused läbi, langetab otsuse ja kui vabaneb mingeid lisavahendeid, siis me kuulutame nende jaoks välja täiendava taotlusvooru. Meil oli märtsi lõpuks sellest meetmest otsustega kaetud taotlusi 918 miljoni krooni ulatuses, sellest ettevõtluskeskkonna projekte 100 miljoni krooni ulatuses ja külastuskeskkonna projekte 818 miljoni krooni ulatuses. Ühelt poolt võime rõõmu tunda, et külastuskeskkonna projektidele on väga palju toetust taotletud, teiselt poolt on pigem olnud probleem selles, et just ettevõtluskeskkonda ei ole me suutnud piisavalt kiiresti toetada. On juba tehtud 358 miljoni krooni eest väljamakseid ja täiendavalt on veel menetluses 11 projekti 234 miljoni krooni ulatuses. Me oleme kavandanud veel 100 miljonit krooni suure strateegilise investori toetuseks. Oleme suutnud planeerida ressursse, et avada täiendav

külastuskeskkonna taotlusvoor 200 miljoni krooni ulatuses. See raha, mida me saame veel taotlusteks avada, ei tule lihtsalt mitte sellest, et ta oleks üle jäänud, vaid osa projekte ei ole kvalifitseerunud ja projektid on ka odavnenud, odavnemise tulemusena on meil taas tekkinud võimalus neid voore avada.

Ebamäärasesse tulevikku ei ole midagi lükatud, tegemist on reaalse olevikuga. Külastuskeskkonna arendamiseks ettenähtud 200 miljoni krooni taotlemise määruse eelnõu on esitatud e-õigusesse, Kultuuriministriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministriumile, Põllumajandusministriumile, Keskkonnaministriumile, Rahandusministriumile ja üleriigilistele omavalitsusliitudele.

Järgmiseks küsitakse, kas meetme taotlustingimuste muutmist on arutatud Rahandusministriumiga ja Kultuuriministriumiga. On arutatud. See eelnõu on saanud heakskiidu prioriteetse suuna seirekomisjonilt, mille liikmeteks on ka Rahandusministriumide ja Kultuuriministriumide esindajad. Kontakt on olnud pidev ka teiste asjasse puutuvate ministriumidega. Seirekomisjoniga kooskõlastamise käigus tegi Kultuuriministriumide esindaja täpsustavaid tehnilisi parandusi ja Rahandusministrium on esitanud riigihangete seaduse rakendamise seotud tõlgenduse ning pakunud vastava paragrahvi sõnastuse oma variandi. Nii Kultuuriministriumide kui ka Rahandusministriumide märkustega on eelnõus arvestatud. Nagu ma ütlesin, see meede avatakse 200 miljoni krooni osas uuesti siis, kui määruse muudatused on jõustunud. Muudatused tulenevad soovist, et saaksid rahastatud Eestile kõige suurema mõjuga projektid. Kaks olulisemat muudatust on, et esiteks võimaldatakse strateegilise suurinvestori toetamist ja, teiseks, külastuskeskkonna osas muudetakse varasem jooksev taotlemine voorupõhiseks taotlemiseks. Kuna raha on jäänud järele väga väike osa programmi summast ja taotlusi on väga palju, siis me paneme tähtsaks, mil kõik saavad korraga oma taotlused esitada. Jooksvalt taotlusi kahjuks enam esitada ei saa, lihtsalt raha ei ole enam nii palju järele jäänud.

Edasi küsitakse Kihnu regionaalprogrammi kohta. Küsitakse, kas ja kellega on seda arutatud. Programmdokumendi muutmist on arutatud Kihnu ja Tõstamaa vallavanematega kui kohalike kogukondade valitud esindajatega,

kes on ka Kihnu regionaalprogrammi nõukogu liikmed.

Miks tehti regionaalprogrammis muudatused? Selleks on kolm põhjust. Esiteks, Kihnu regionaalprogramm loodi, nagu te teate, sel ajal, kui kultuuriprogramme veel olemas ei olnud. Sellepärast olid regionaalprogrammis ette nähtud ka kultuurilised tegevused. Nüüd me oleme olukorras, kus regionaalprogrammi ja kultuuriprogrammi tegevused on kattunud. Olete kindlasti minuga nõus, et riik peaks tagama selguse, ühelaadsetele projektidele peaks saama taotleda toetust ühest programmist, et saadaks aru, kui palju mingit valdkonda toetatakse. Kui on prioriteet toetada kultuuri, siis eraldatakse summad kultuuriprojektide toetamiseks. Me ju ei nõua, et näiteks majandusministeeriumi teedeehituse toetustest toetataks ka kultuuri. Läbipaistvus on vajalik, et iga programm täidaks oma eesmärgid. Kattuvad programmid ei ole riigi seisukohalt mõistlikud. Teiseks, kui me regionaalprogrammi eesmärkide täitmise indikaatoreid analüüsisime, siis selgus, et ainsana olid täidetud kultuuriga seotud indikaatorid. Kõige suurem osa vahenditest oli läinud eelkõige kultuuri toetamiseks. Näiteks, kui programm nägi ette kümne Kihnu kultuuri või ajalugu käsitleva uurimuse või projekti toetamist, siis tegelikult oli juba varasemalt toetatud ligi 30 vastavasisulist tegevust; kui programm nägi ette kahe kihnukeelse või Kihnu-ainelise meediaväljaande toetamist, siis tegelikult oli programmi toel avaldatud juba kümme trükist. Samal ajal ei ole aga programmist piisavalt rahastatud tegevusi, mis toetaksid Manija ja Kihnu sotsiaal-majandusliku keskkonna arengut uute töökohtade loomise ja traditsiooniliste majandustegevuste jätkamise võimaldamise kaudu. Oli eesmärk, et toetatakse 20 kalandusega tegelevat ettevõtjat, siiani on toetatud ainult ühte kalandusega tegelevat ettevõtjat. Nähti ette kahe rahvaspordirajatise renoveerimine, seni ei ole toetatud ühtegi sellist projekti. Neid näiteid võib tuua veel ja veel. Pigem on probleem olnud see, et regionaalprogramm on töötanud sisuliselt samuti kui kultuuriprogramm. Nagu ma juba seletasin, läbipaistvuse huvides on oluline hoida nad lahus. Kolmandaks, regionaalprogrammi maht on ju ikkagi ainult 3,3 miljonit krooni, riigieelarve kärpmete tõttu on see summa selline. Me peame arvestama, et me täidaksime selle prog-

rammiga eelkõige regionaalpoliitilisi eesmärgi.

On veel eraldi küsimus regionaalprogrammi nõukoguga taotlustingimuste muutmise arutamise kohta. Taotlustingimuste muutmine ei ole Kihnu regionaalprogrammi nõukogu pädevuses. Aga nagu ma eespool mainisin, arutati teemat Kihnu ja Tõstamaa vallavanematega. Nõukogu pädevuses on laekunud projektitaotlustest valiku tegemine ning regionaalministrile ettepaneku esitamine väljavalitud taotluste rahastamiseks.

Lõpuks veel kord küsimus taotlustingimuste muutmise läbiarutamise kohta. Kinnitan teile, et regionaalarengu meetmete muutmise protsess ei ole ühe ministeeriumi suva, selle käigus tuleb läbi teha hulk protseduure. Muudatused peab läbi rääkima sotsiaalsete partneritega, asjaomaseid ametkondi hõlmava seirekomisjoni esindajatega, muudatused peavad saama seirekomisjoni kooskõlastuse. Seirekomisjoni liikmed on näiteks Eesti Linnade Liidu esindaja, Eesti Maaomavalitsuste Liidu esindaja, külaliskumise Kodukant esindaja. Eelnõu peab läbi ma ka kooskõlastusringi e-õiguses. Riigisisest regionaalprogrammide puhul kogub EAS toetuste saajate arvamusi programmide parandamiseks. Programmide muudatused arutatakse veel läbi ka iga-aastastel seminaridel. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased! Kas teil on ettekandjale küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat! Kas soovitakse pidada läbirääkimisi? Soovitakse. Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Mark Soosaare!

Mark Soosaar

Lugupeetud minister Siim Valmar Kiisler, suur tänu nende seletuste eest! Kuidagi nagu kummastavalt mõjub, et Rahandusministeeriumi ning Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Kultuuriministeeriumiga nõupidamise asemel otsustasite te Kihnu regionaalprogrammi kooskõlastada ainult kahe vallavanemaga, aga ju on see siis teatud juhtimisstiil. Pigem on see võib-olla väike detail suuremate probleemide taga.

Teie allkirjastatud Kihnu regionaalprogramm näeb ette turismi kui ühe majandusharu olulist arendamist. Ma julgen küll väita, et turismimajandus üksinda ei seisa püsti. Ei tule turist vaatama teist turisti ühele saarele, ta tu-

leb ikkagi kas saarele või ka Eestisse, mis on Euroopas kujunenud väikeseks saarekeseks, et näha, kuidas inimesed siin elavad, saada meie elust osa ja näha, kas me oleme siin kurvad või rõõmsad ja kuidas me siin toimetame. Aga see, mis näiteks toimub praegu Kihnus, kus ühendust mandriga ei ole juba mitu päeva, kus iga leivaraasuke ja piimatilgake on vaja linnast kohale vedada, sest alustegevust ei ole piisavalt toetatud ega arendatud, on tekitanud üsna kurva olukorra. Kogu mäng on pandud ühele kaardile, turismimajanduse arendamisele.

Kui Vabariigi Valitsus esitas Kihnu kultuuri UNESCO nimekirja kandidaadiks, siis oli selles programmis ka traditsioonilise alustegevuse toetamine, mis tähendab kalanduse, põllumajanduse ja käsitöö toetamist saarel ja sugugi mitte tingimata turismi toetamist. Teatavasti oli UNESCO nimekirja kandidaadi esitamisel oluline täita üks *grafa*, ohud kultuurile, ja seal oli märgitud (ma võin seda kinnitada esmasest allikast, ma olin üks selle teksti koostajatest) üheks ohuallikaks ülemäärane turism, kaasa arvatud alkoholiturism. Selle tendentsi jõuline suurendamine turismiettevõtluse abil küll ei teeni kultuuri toetamise eesmärke.

Mis puutub topeltfinantseerimisse, siis siin ma teie seisukohta kindlasti jagan. Igasugune finantseerimine peab olema selge. Kuid mitte alati ei ole oluline see, et see oleks tehtud ühest allikast. Ka Euroopa rahastamis põhimõtted näevad ette, et rahastamine peab toimuma paljudest allikatest. Vaatame, kuidas toimub Eestis kultuuri rahastamine: küll Hasartmängumaksu Nõukogu otsusel, küll Eesti Kultuurkapitali otsusel, küll Kultuuriministeeriumi, küll Haridus- ja Teadusministeeriumi vastavatest programmidest. Mis puutub Kihnu alustegevuse rahalisse toetamisse, siis kalanduse toetamiseks on olemas poolteist miljardit krooni Euroopa Kalandusfondi raha, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumil on olemas raha teede hoiuks. Matta tingimata üle poole Kihnu regionaalprogrammi rahast kultuuri arvel Kihnu ja Manija saarte teede hoiuks ei ole võib-olla ka päris õige. Siin jääme me täna erinevatele seisukohtadele.

Veel kord tänan teid selgituste eest! Loodame, et sellest arupärimisest oli sedavõrd kasu, et ka teie suudate korrigeerida oma tegevust, suudate läheneda Kihnu kultuurile veidi sügavamalt ja tutvuda nende peamiste probleemi-

dega, mida selle kultuurikillu ellujäämiseks on vaja lahendada. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Ei Vabariigi Valitsuse esindaja ega õiguskantsler ei ole avaldanud soovi läbirääkimistes osaleda. Sulgen läbirääkimised. Arupärimisele on vastatud.

3. Arupärimine PPP-projektide arvestuse kohta (nr 387)

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme järgmise arupärimise juurde, milleks on Riigikogu liikmete Helle Kalda, Inara Luigase, Kadri Simsoni, Olga Sõtniku, Kalev Kallo, Vladimir Velmani, Jüri Ratase, Enn Eesmaa ja Lauri Laasi 17. veebruaril 2010 esitatud arupärimine PPP-projektide arvestuse kohta. Arupärimisele vastab rahandusminister Jürgen Ligi. Palun Riigikogu kõnetooli arupärijate esindaja Olga Sõtniku, et ta arupärimist tutvustaks!

Olga Sõtnik

Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid! 17. veebruaril esitasime rahandusminister Jürgen Ligile arupärimise seoses PPP-projektide arvestusega. Public Private Partnership projektid ehk PPP-projektid võimaldavad avalikul sektoril väga lühikese aja jooksul ellu viia rahaliselt mahukaid projekte, mis on märgitud kohalikus arengukavas, kuid eelarves riigihanke korraldamiseks vajaminev summa veel puudub. Lisaks võimaldab PPP-meetod jagada riske avaliku ja erasektori vahel. Tallinna linna PPP-kohustuste maht moodustas 2008. aastal 1,195 miljardit krooni ning 2009. aastal 1,127 miljardit krooni. Tallinna kohta väidab valitsus, et refinantseerimiseks ja euroinvesteeringute kaasfinantseerimiseks ei saa lubada laenu võtta, sest Tallinnale lubatud 60%-line laenukoormus on juba täis. Seda seetõttu, et ka avaliku ja erasektori partnerlusprojektid tuleb laenukoormusesse sisse arvestada. Samas väidab valitsus eurole ülemineku kriteeriumide täitmiseks Euroopale, et PPP-projekte eelarve defitsiidi arvestusse lugeda ei saa. Statistikaamet, kes mõõdab ametlikult defitsiidi eurokriteeriumi, tegi septembri lõpus kannapöörde. Nimelt teatasid statistikud Brüsselisse, et arvasid Eesti valitsussektori võlast

maha eelmisel aastal sinna lisatud 600 miljonit krooni. Üllatuslikult käib see otsus palju kära tekitanud Tallinna koolide era- ja avaliku sektori partnerlusskeemiga teostatud renoveerimisprojektide kohta. Vaadates Eurostati euroindikaatorite andmeid, ongi vastavad muudatused aruannetesse sisse viidud.

Seoses eeltooduga on meil teile neli küsimust, millele ootame vastust. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Palun arupärimisele vastamiseks Riigikogu kõnetooli rahandusminister Jürgen Ligi!

Jürgen Ligi

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Selle arupärimise sissejuhatuses ja ka küsimustes on hulk hinnanguid, mis ei ole stiililt eriti viisakad ega ka tegelikkusega suurt kooskõlas, aga kõiki neid ei jõua kommenteerida. Nii et võtan ette need neli küsimust.

Esimene küsimus: "Miks mängib valitsus topeltmängu ning on suheldes Euroopaga seisukohal, et PPP-projektid ei kuulu eelarve defitsiidi arvestusse, kuid Tallinna linna laenukoormuse arvestuses loeb need projektid laenukoormuse sisse?" Ei, valitsus ei mängi topeltmängu. Siin on tegemist rahvusvaheliselt kehtestatud kahe erineva arvestusmeetodikaga. Need kaks meetodikat, arvestust, eksisteerivad eri eesmärgil. Kõigepealt, raamatupidamiskohustuslased peavad raamatupidamist pidama vastavalt Eestis kehtivatele raamatupidamisreeglitele, mis on koostatud, nagu ma juba ütlesin, vastavalt rahvusvahelistele standarditele. Siin ei ole mingeid valitsuse väljamõeldud standardeid ja ammugi mitte ei ole need välja mõeldud minu ametiajal. Raamatupidamisreeglite mõte on tagada iga üksiku raamatupidamiskohustuslase kõigi kohustuste arvessevõtmine nende finantsseisu ja tulemuse kajastamisel. Need peavad tagama iga üksuse olukorra täpse kirjelduse ja aitama kaasa nende maksevõimele, kui nii võiks öelda. Raamatupidamisreeglid ei reguleeri valitsussektori tasakaalu arvestamist ja raamatupidamises sellist mõistet nagu valitsussektori tasakaal ei kasutata. Küll aga tegeleb valitsussektori tasakaalu arvestamisega Eurostati reeglistik, mis on taas rahvusvaheline, ühtne Euroopa Liidu kõikide liikmesriikide jaoks, Eestile mingeid erandeid

ei kehti. Kui ma neid kahte lähenemist veidi iseloomustan, siis raamatupidamisreeglistik on, kuidas ma ütlen, dünaamilisem ja objektiivsem. Eurostati statistikareeglid on palju üldisemad. Need mitte ainult ei käi üksikute raamatupidamiskohustuslaste kohta, vaid need jäävad ka mõneti elust maha. Te olete väga kiitnud PPP-projekte. Võimalus kiiresti raha ära kulutada tähendab ka kiiret maksevõime vähenemist ja majandusseisu halvenemist. Siin ei maksa silmi kinni panna. Raamatupidamisreeglid püüavad seda kõike väga täpselt jälgida, statistikareeglid ei ole aga olnud nii dünaamilised kui elu ise. Elu muutus millalgi üheksakümnendatel, minu teada sai see tõuke Tony Blairi Inglismaal, kus PPP-projektid omaette skeemina väga populaarseks muutusid. Aga statistikareeglid ei ole neile järele jõudnud. Ma olen kohtumisel Eurostati pealikuga seda teemat puudutanud. Nad tunnistavad, et see on suur väljakutse statistikale, kuidas kogu seda sasipundart siiski käsitleda, et statistika esitav pilt vastaks tegelikkusele paremini.

Teine küsimus: "Kui Eurostat ei loe PPP-projekte laenukoormuse arvestuses, siis miks on Eesti seadusandlusesse viidud sisse just vastupidised muudatused ning miks kiusatakse sellega Eesti omavalitsusi?" Nagu ma ütlesin, ei ole siin tegemist mingisuguse Eesti eripärase nähtusega. Eurostat ei koosta raamatupidamist reguleerivaid juhendeid ja kohalikele omavalitsustele kehtivad reeglid kehtisid laenukoormuse osas juba enne Euroopa Liitu astumist. Omavalitsuste kiusajateks võib laenude kontekstis lugeda omavalitsusi endid, neid, kes üle jõu elavad, mitte valitsust. Seadustega nõutakse lihtsalt iga võetud võlakohustuse täpset kajastamist ja see korrektne kajastamine ei suurenda kuidagi omavalitsuste koormust ega halvenda nende finantsseisu. Piirangud on vajalikud seetõttu, et omavalitsuste vastutustunne on väga erinev. See on üks põhjus. Aga ka sellepärast, et see kõik mõjutab üldist avaliku sektori olukorda ja ka teisi omavalitsusi. Kui üks lubab endale rohkem, peab teine rohkem kokku hoidma, selline on tegelik olukord.

Küsite ka 2008. aasta alguses kinnitatud Raamatupidamise Toimkonna uue juhendi kohta, selle kohta, miks neid muudatusi tagasiulatuvalt on rakendatud. Vastus on, et raamatupidamis põhimõtteid muudetakse üldjuhul alati tagasiulatuvalt. Toimikond kehtestas uue

juhendi tagasiulatuvalt, nagu rahvusvaheline juhend ette nägi. Vanu aruandeid seejuures uuesti ei tehta, küll aga esitatakse järgmises aruandes eelmise perioodi andmed ümberarvestatuna. Lisatakse ka selgitus, milliseid arvestuspõhimõtteid muudeti ja mis seetõttu muutus eelmise perioodi ja sellest varasemate perioodide andmetes. See on loomulik, et ühesugused, kuid erineval perioodil võetud kohustused tuleb raamatupidamises kajastada ühtemoodi, teisiti ei ole see mõeldav. Raamatupidamise eesmärk on anda korrektset informatsiooni, nagu ma ütlesin, organisatsioonide finantsseisu kohta.

Neljas küsimus: "Valitsus on oma prioriteediks kuulutanud euro kasutuselevõtu. Kas valitsuse number kaks eesmärk euro kõrval on Tallinna linna arengu pidurdamine?" Ega te vist nendest eelmistest vastustest väga palju ei hoolinud, kui te sellise küsimuse siia lõppu lisasite. Ma olen ise tallinlane, mul ei ole tulnud langetada mingeid otsuseid, mis näiteks Tallinna laenamist piiraksid. Vajaduse korral ma muidugi teen seda. Juhul kui Tallinn peaks näitama, et ta ei suuda võlakooormuse piires püsida ja püüab oma olukorda halvendada, siis on minu kohustus sekkuda. Nii need asjad käivad. Need kohustused on mulle pannud Riigikogu. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Kas ettekandjale on küsimusi? Lauri Laasi, palun!

Lauri Laasi

Aitäh! Austatud minister! Ma arvan, et praegu on sobiv hetk küsida, mis kiusu valitsus seoses linnahalliga ajab. Mis on meie headel ministritel selle vastu, et see kole koht ükskord korda saaks?

Jürgen Ligi

Aitäh! Minu arust ei ole ei küsimuse vorm ega koht sobiv, see ei haaku kuidagi arupärimise teemaga, vähemalt mitte piisavalt. Mida te öelda tahate? Mismoodi ma linnahalliga seoses Tallinna kiusan? Sellised tühjad emotsioonid ei tohiks Riigikogu saali sobida.

Aseesimees Jüri Ratas

Rohkem küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat! Kas soovitakse pidada läbirääkimisi?

Läbirääkimisi pidada ei soovita. Arupärimisele on vastatud.

4. Arupärimine kohalike omavalitsuste laenu kooskõlastuste kohta (nr 389)

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme neljanda arupärimise juurde, mille esitasid Riigikogu liikmed Inara Luigas, Toomas Varek, Kalev Kallo, Kalle Laanet, Kadri Simson, Valeri Korb, Nelli Privalova, Tiit Kuusmik, Helle Kalda, Jaak Aab, Georg Peli Saar ja Ain Seppik 18. veebruaril 2010. Arupärimine on kohalike omavalitsuste laenu kooskõlastuste kohta. Vastab rahandusminister Jürgen Ligi. Ma palun Riigikogu kõnetooli arupärijate esindaja Inara Luigase, et ta arupärimist tutvustaks!

Inara Luigas

Austatud juhataja! Lugupeetud minister! Head kolleegid! Ka selle arupärimise oleme me esitanud austatud rahandusministrile. Nii nagu juhataja ütles, on see kohalike omavalitsuste laenude kooskõlastamise kohta ja arupärimine on seotud just Viimsi valla võlakooormuse suurendamisega.

Nagu me teame, alates 1. märtsist 2009 kuni aastani 2011 kehtib kõigile kohalikele omavalitsustele laenu ja muude kohustuste võtmisel piirang, mille järgi tohib laenu võtta ainult Rahandusministeeriumi nõusolekul ning välisvahendite arvel tehtavate projektide kaasfinantseerimiseks. Selle eesmärk oli suunata omavalitsusi majanduslikult raskel ajal ning valimiste eel vastutustundlikule rahanduspoliitikale. Samuti aitab piirang hoida kontrolli all nii omavalitsuste kui ka valitsussektori eelarve puudujääki.

Eelmise aasta 21. septembril esitas Viimsi Vallavalitsus Rahandusministeeriumile laenu kooskõlastuse taotluse 163,5 miljoni krooni ulatuses. Laenu kooskõlastus anti Viimsi Vallavalitsusele 6. jaanuaril 2010. aastal. Viimsi valla võlakooormus on valla- ja linnaeelarve seadusega lubatud 60% asemel prognoosi järgi 169%. Selles arvestuses kuulub Viimsi vald seadusrikkujate esikolmikusse juba 2006. aastast.

Sellest tulenevalt on meil rahandusministrile viis küsimust. Need on järgmised. Millistel

põhjustel on rahandusminister teinud Viimsi vallale erandi ning on lubanud neil oma võlakoormust veelgi suurendada? Kui palju õõnestab sellise käitumise lubamine ühele vallale üldist seaduskuulekust? Miks eelistatakse Viimsi valda teistele kohalikele omavalitsusüksustele, sest eelmisel aastal rakendusid näiteks Rõngu vallale koheselt pärast seadusrikkumist sanktsioonid? Kas Viimsi valla laen kajastub Eesti võlakoormuse arvestuses Euroopa Liidu jaoks kuidagi teistmoodi kui Rõngu valla laen? Kuidas kavatses Rahandusministeerium jälgida, et Viimsi vald täidaks oma lubaduse jõuda võlakoormusega lähima nelja aasta jooksul seadusega lubatud piiridesse? Ootame nüüd ministrilt vastuseid.

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Ma palun vastamiseks Riigikogu kõnetooli rahandusminister Jürgen Ligi!

Jürgen Ligi

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Me oleme ühel meel selles, et Viimsis on toimunud eelarve teemal seadusrikkumine, aga teie küsimus põhineb siiski valevõitel. See ei ole tõsi, et laenupiirang on selline. Laenupiirang puudutab valla- ja linnaeelarve seaduse § 8¹ lõike 1 kohaselt ka refinantseerimist. Vallal on õigus taotleda ka varasemate kohustuste refinantseerimist. Kooskõlastatakse rahandusministriga, kuid juhul kui refinantseerimise tulemusena valla kohustused vähenevad, ei ole minu hinnangul rahandusministril suvaõigust öelda lihtsalt kiusu pärast ei, nagu te täna siin armastate öelda. Selliste kohustuste refinantseerimise õigus on loomulikult kõigil omavalitsustel. Peale Viimsi on seda võimalust kasutanud näiteks Narva, Kohtla-Järve, Tartu, Antsla. Näiteid on veelgi. Viimsi puhul oli lasteaia ehitus lepingute kohaselt kapitalirendi tehing ning Viimsi vald soovis selle refinantseerida. Kui ajalugu meenutada (te olete kuu päevad vist õigesti öelnud), siis taotlus tuli sügisel, loa said nad alles jaanuaris. Ma ei andnud seda luba sugugi esimese hooga, vaid nõudsin ikkagi olukorras selgust.

Teine küsimus: "Kuivõrd õõnestab sellise käitumise lubamine ühele vallale üldist seaduskuulekust?" Jällegi on antud hinnang, esimest vastust pole ära oodatud. Aga Viimsi vallas, nagu ma ütlesin, ei seisne seadusrikkumine

tegelikult mitte selles refinantseerimises, vaid selles, et vald sellisesse olukorda üldse sattus. Tõepoolest, 2006. aasta oli see kriitiline aasta, millal asi käest läks. Mina teie asemel väga seda teemat ei eksponeeriks, sest aastatel 2006–2008 juhtis valda Urmas Arumäe, nüüdne Keskerakonna liige. Maavanem oli vähemalt enamiku sellest ajast Värner Lootsmann. Mul on selle teemaga kokkupuude olnud. Urmas Arumäe vilistas seaduse regulatsioonidele ja Värner Lootsmann õigustas teda kirjalikult. Nii et koostöö oli juba enne ühte erakonda sattumist neil väga tihe. Aga praeguseks on volikogus kinnitatud valla järgmiste aastate finantsplaan, mis näeb ette võlakohustuste vähendamist seadusega lubatud piiridesse.

Kolmas küsimus: "Miks eelistatakse Viimsi valda teistele kohaliku omavalitsuse üksustele, sest eelmisel aastal rakendusid Rõngu vallale koheselt pärast seadusrikkumist sanktsioonid?" Ei rakendunud koheselt ka Rõngule, nii nagu te seda koledat sõna kasutades väidate. Rõngu seadusrikkumine puudutas kõigepealt hoopis teist regulatsiooni kui Viimsi oma. Rõngu rikkus erakorralist regulatsiooni, mis jõustus 1. märtsil 2009. Ta tegi seda korduvatele hoiatustele vaatamata riigihanget mitte välja kuulutades ja näotul moel ka sellepärast, et omavalitsus ja ehitaja olid väga tihedalt seotud. Tegemist oli nende valimislubadusega, millega nad pääsesid volikokku, ja nüüd on nad selle projektiga hädas. Aga siin, ma väidan, mul valikut ei olnud. Sanktsioon Rõngu valla suhtes oli vältimatu, nad rikkusid 1. märtsi seadust. Samas on Viimsi vald tõepoolest aastaid üle jõu elanud. See viimane suur tehing on pärit 2008. aastast, mil uus regulatsioon, see 1. märtsi oma, veel ei kehtinud, toda viimast Viimsi ei rikkunud siis ega ole ka hiljem rikkunud. Vastupidi, nad on olnud riigiga koostööaltid ja oma mineviku vigu tunnistanud. Mul ei ole mingit põhjust sel puhul sanktsioone rakendada. Samas võin öelda, et mul pole plaanis seda rakendada ka teiste suhtes, kes näitavad üles koostöötahet ega riku kehtivaid või hilisemaid reegleid. Varem tõepoolest suhtus riik neisse reeglitesse leebelt.

Neljas küsimus: "Kas Viimsi valla laen kajastub Eesti võlakoormuse arvestuses Euroopa Liidu jaoks kuidagi teistmoodi kui Rõngu valla laen?" Loomulikult mitte, on vastus. Mõlemad on võlad, aga ma väidan, et rikkumise raskus

on erinev. Erinev on ka regulatsioon, nad käivad eri paragrahvide alla.

Viies küsimus: "Kuidas kavatseb Rahandusministeerium jälgida, et Viimsi vald täidaks oma lubaduse jõuda võlakooomusega lähima nelja aasta jooksul seadusega lubatud piiridesse?" Selle nimel, et nad seda teeksid, küsisin ma Viimsi vallalt finantsplaani, kus nad need sammud ära kirjeldasid, enne nad luba refinantseerimiseks ei saanud. Nad esitasid oma plaani. Tunnustus neile, ülesanne on väga raske olnud, finantsseis on halb, peaaegu kolmekordselt ületatakse lubatud laenukoormust. Aga loomulikult jälgime me nende tegevust nende esitatud aruannete järgi. Mul ei ole põhjust kahtlustada, et nad oma plaane ei täida. Tänan!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Kas ettekandjale on küsimusi? Inara Luigas, palun!

Inara Luigas

Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud minister! Ma küsin veel kord üle. Te ütlesite, et Viimsi vald taotles seda laenu refinantseerimiseks, kuigi 2009. aasta 1. märtsi reegel ütleb, et see on lubatud vaid kaasfinantseerimiseks, kui kasutatakse Euroopa Liidu struktuurivahendeid. Kas te veel kord selgitaksite seda asjaolu?

Jürgen Ligi

Aitäh! Ma juba ütlesin, et see väide on vale. Seadus räägib kaasfinantseerimisest ja refinantseerimisest, mõlemast.

Aseesimees Jüri Ratas

Ain Seppik, palun!

Ain Seppik

Aitäh, lugupeetud juhataja! Härra minister! Ma ei jaga neid termineid väga hästi, aga kas ma sain teie jutust õigesti aru, et endise vallavanema Urmas Arumäe põhiviga oli see, et ta astus Keskerakonda, ja ka maavanem oli keskerakondlane Värner Lootsmann, aga nüüd on need takistused kõrvaldatud ja seetõttu on jälle võimalik anda riigi abi sellele vallale?

Jürgen Ligi

Kindlasti on see liiga rikutud arusaam. Liiga rikutud, nii et häbenege! Mina juhtisin tähelepanu sellele, et kui te eksponeerite Viimsi üle jõu elamist aastatel 2006–2008, siis just teie tunnustasite seda inimest, kes seda tegevust juhtis, parteipiletiga. Ma ei saa väita, et IRL oleks teda tunnustanud, IRL ilmselt ei leppinud tema tegevusega. Enne oli ta selles erakonnas. Ma rääkisin sellest.

Aseesimees Jüri Ratas

Rohkem küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat! Kas soovitakse pidada läbirääkimisi? Soovitakse. Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Inara Luigase!

Inara Luigas

Austatud juhataja! Lugupeetud minister! Head kolleegid! Tahan teha mõningad täpsustused selle arupärimise kohta. Nimelt, kui rahandusminister ütles, et laenude puhul on tõesti teatud erisusi ja seadusrikkumisi, siis, tõepoolest, kehtiva korra kohaselt on omavalitsustele keskvõimu poolt sätestatud, et nende võetud laenud ei või ületada 60% eelarveaasta puhastuludest. Kuid Viimsi vallal on siin piir ületatud. Kui rääkida täpsemalt, siis on see kuni 170% eelarveaasta puhastuludega võrreldes.

Kui me arvame, et Viimsi võibki teha mingisuguseid erandeid ja rahandusminister võib siin lubada laenukoormust suurendada ja arvestada vaid sellega, et Riigikogus olev seaduseelnõu, mis puudutab finantsjuhtimist, tuleb varsti seadusena vastuvõtmisele ja muudab laenude andmise ka kohalike omavalitsuste puhul individuaalsemaks ehk siis võibki laenu maht ületada 60%, siis pole see siiski praegusel ajal ministeeriumi poolt hea lahendus ega vabandus.

Samuti on rikutud 1. märtsist 2009 kehtivat reeglit, mis laieneb kõigile omavalitsustele, sealhulgas Viimsile, mis sätestab piirangud. On lubatud laenu võtmine ainult omafinantseeringuks, kui kasutatakse Euroopa Liidu struktuurifondide raha.

Kui rääkida eelarve puudujäägist, siis 2009. aasta kohalike omavalitsuste eelarve puudujäägiks hinnatakse 1,6 miljardit krooni. Viimsi võetud laen 163,5 miljoni krooni ulatuses halvendas samuti eelarvepositsiooni. Koos sellega on tehtud raskemaks kogu Eesti riigi teatud

kriteeriumidesse mahtumine (eelarve puudujääk 3% SKT-st). Võib öelda ka seda, et kui valitsus on võtnud nõuks hoida eelarvet tasakaalus, siis on selliste laenude lubamine halvendanud eelarvepoliitilisi eesmärke. Ka Euroopa Komisjon on teinud ettekirjutusi, et meie riigi eelarvepositsioon on olnud suhteliselt halb.

Tahan märkida veel seda, et stabiilsuse ja kasvu pakti kohaselt peavad euroala ja ERM2 liikmesriigid (need riigid, kelle hulka kuulub ka Eesti), kes ei täida eelarvepoliitikas seatud eesmärke, kohendama oma struktuurset eelarvepositsiooni. Siinkohal võib teha ühese järelduse, et viimastel aegadel on valitsus kiiresti proovinud tõsta pensionile mineku iga. Kaudselt võib öelda, et ka see valitsuse kiire käik on seotud just eelarvepoliitika paremaks muutmisega ehk kohendamisega.

Me arvame, et Vabariigi Valitsuse ja Rahandusministeeriumi selline käitumine ehk Viimsi valla laenu kooskõlastamine on olnud vastuolus eelarvepoliitikas seatud eesmärkidega.

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Arupärimisele on vastatud.

5. Arupärimine Tallinna Sadama laenuskeemi kohta (nr 379)

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme viienda arupärimise juurde, mille esitasid Riigikogu liikmed Kalev Kallo, Olga Sõtnik, Nikolai Põdrämägi, Vladimir Velman, Kalle Laanet, Enn Eesmaa, Inara Luigas, Mailis Reps, Lauri Laasi, Georg Pelisaar, Toomas Varek, Valeri Korb, Aivar Riisalu, Kadri Simson ja Evelyn Sepp 15. veebruaril 2010. Arupärimine on Tallinna Sadama laenuskeemi kohta. Arupärimisele vastab majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Parts. Ma palun Riigikogu kõnetooli arupärijate esindaja Kalev Kallo, et ta tutvustaks arupärimist!

Kalev Kallo

Austatud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Härra minister! 18. novembril 2009. aastal sõlmisid Tallinna Sadam ja Rahandusministeerium laenulepingu, mille järgi laenab riik sadamale 50 miljonit eurot ehk ligi 800 miljonit krooni. Laenu tagastamise tähtajaks märgiti

1. september 2024. Eesti riik andis Tallinna Sadamale 800 miljonit krooni laenuks kulukatel tingimustel, raha laenati marginaaliga 3%, millele lisandub kuue kuu EURIBOR. Varasemalt on Tallinna Sadam võtnud laenu märksa soodsamatel tingimustel. 2009. aasta alguses laenas sadamafirma näiteks Euroopa Investeeringuspangalt 40 miljonit eurot marginaaliga 0,41% ehk 2,59% odavamalt kui Eesti riigi käest.

Tallinna Sadam on olnud riigile hea dividenditulu teenija. 2009. aasta eest tasus sadam riigile dividende summas 416,6 miljonit krooni ja riigile makstud dividend sisaldas Vabariigi Valitsuse 12. novembri korraldusega määratud lisadividende summas 316,6 miljonit krooni. Kui riik saab suurt dividenditulu, siis võimaldab see parandada eelarvepositsiooni ja näidata meid eurokriteeriumi täitmise suutlikena. Tegemist on riigieelarve kunstliku ilustamisega. Samas ei kannatanud Tallinna Sadama majanduslik olukord ja arenguplaanid nii suurte dividendide maksmist, millele viitas vajadus laenata 800 miljonit krooni. Tallinna Sadama seisukohalt oleks ratsionaalsem ja majanduslikult tasuvam käik olnud jätta dividendid välja maksmata ja võtta laenu 400 miljonit krooni. Ükski eraomanik oma firmaga nii küll ei käituks, viies sellise tehinguga firma majanduslikult raskemasse olukorda. Kõrgem intress toob Tallinna Sadamale lisakulu 20,7 miljonit krooni aastas.

Tahtmatult tuleb siinjuures meelde korduvalt toodud väide, et riik olla halb peremees. Kuid kes siis on riik? Riik koosneb nendest inimestest, kes riigis elavad, ja ma ei arva, et kõigil neil oleks selline majanduslik mõtlemine. Selle käiguga on riigiettevõtte kunstlikult pandud raskemasse olukorda. Siin on riigil minu arvates kindlasti konkreetset nime, on see nimi siis Andrus Ansip, Jürgen Ligi või Juhan Parts, aga halb peremees on tõesti olnud, ainult et mina ei ütleks, et riik on olnud see halb peremees.

Selle olukorra selgitamiseks on meil esitatud viis küsimust, millele me ootame ministrilt vastust. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Palun arupärimisele vastamiseks Riigikogu kõnetooli majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Parts!

Juhan Parts

Lugupeetud Riigikogu juhataja! Lugupeetud arupärijad! Riigikogu liikmed! Ma pean sissejuhatuseks kahjuks jälle ütleva, et viidaksin küll teie aega ja tegeleksin teie emotsionaalsete hinnangute kommenteerimisega, aga see on tegelikult täiesti mõttetu, ka järgmise ja ülejäämise arupärimise puhul. Järgmine kord, kui te neid arupärimisi kirjutate ja teil on vaja ennast välja elada, siis mõelge, võib-olla leiate mingisuguse muu vahendi, muu võimaluse. Loed neid ja teinekord tundub, nagu oleks mingi sõda või lahing käimas, kõik on sedavõrd ebaadekvaatne. Kahjuks ka selle arupärimise puhul.

Te küsimusi ette ei lugenud ja ma pean hakkama ise ette lugema neid küsimusi, kus on palju pooltõdesid ja ebatäpseid hinnanguid, aga mis teha, stenogrammi huvides tuleb seda teha.

Kolmele esimesele küsimusele vastan ma korraga, kuna nad puudutavad ühte ja sama teemat. Esimene küsimus: "Miks laenas riik Tallinna Sadamale 800 miljonit krooni marginaaliga 3%, mis on väga kallis laen, oluliselt üle turu keskmise ja selgelt kahjulik Tallinna Sadama majandushuvidele? Miks soovib riik Tallinna Sadamat kõrge intressiga kurnata ja seda olukorras, kus Tallinna Sadam on riigile head tulu tootev ja endiselt kõrge arenguperspektiiviga ettevõtte?" Teine küsimus: "Miks ei laenanud Tallinna Sadam vajalikku 800 miljonit krooni turutingimustel, pidades silmas, et hiljuti sai Tallinna Sadam Euroopa Investeerimispankalt laenu marginaaliga 0,41% ehk siis 2,59% odavamalt? Riigi poolt küsitav kõrgem intress toob Tallinna Sadamale aastas täiendavat lisakulu suurusjärgus 20,7 miljonit krooni aastas. Kas see summa ei ole Tallinna Sadama jaoks oluline? Kas riik loodab, et suudab Tallinna Sadamat röövintressiga kurnates lahendada 20,7 miljoni krooniga aastas oma eelarveprobleeme? Kas 20,7 miljonit krooni lisanduv eelarvetulu aastas on seda väärt, et tuua ohvriks Tallinna Sadama perspektiiv ja areng? Milline oli Tallinna Sadama nõukogu seisukoht laenu võtmisel? Kas teie arvates kahjustas ettevõtte nõukogu ettevõtte majanduslikke huve?" Kolmas küsimus: "Kas võis tekkida selline olukord, et Tallinna Sadam ei võtnud turutingimustel laenu rahvusvaheliselt laenu- rult, kuna Andrus Ansipi valitsuse langev rah-

vusvaheline maine on hakanud üle kanduma ka Eesti ettevõtetele? Kui rahvusvaheliselt laenu- rult mittelaenamise põhjuseks ei olnud Andrus Ansipi valitsuse negatiivne maine, mis oli siis selle põhjuseks? Kas valitsus keelas Tallinna Sadamal teiste käest laenata, lootes teenida kõrget intressitulu?" Need on need kolm küsimust, millele vastan korraga.

Kõigepealt sellest, milleks Tallinna Sadam laenu kasutab. Tallinna Sadam kasutab laenu Muuga sadama idaosa suuremahuliste investeeringute rahastamiseks. Täpsemalt, Muuga konteinerterminali laienduseks, projekti maksumus on 868 miljonit krooni, teiseks, Muuga sadama idaosa laienduse esimeseks etapiks, üldkasutatava tagalaala ja kommunikatsioonide rajamiseks, projekti maksumus on 365 miljonit krooni. Vaatamata majanduskonjunkturi halvenemisele on otstarbekas need investeeringud teha. Muuga konteinerterminali laienduse projektiga on otseselt seotud pikaajalised laenulepingud Põhjamaade Investeerimispankaga ja Euroopa Investeerimispankaga, mille tagastamata jääk 3. märtsi 2010. aasta seisuga oli kokku 37,6 miljonit eurot. Investeeringu katkestamise korral oleks Tallinna Sadamal kohustus laenude jääk viivitamatult pankadele tagastada. Investeeringute katkestamise korral jääks kasutamata ka 301,4 miljoni krooni Euroopa Liidu abiraha. Samuti ei oleks võimalik varade planeeritud kasutusse andmine, mistõttu jääks järgnevatel aastatel nendelt tulu teenimata. Samaväärse investeeringu teostamine tulevikus oleks ka oluliselt kallim ning Euroopa Liidu toetusraha enam kasutada ei saaks. Tallinna Sadama nõukogu otsustas 29. septembril 2009. aastal kaasata Tallinna Sadama pooleliolevate investeeringute rahastamiseks aastatel 2009 ja 2010 täiendavalt kuni 962,3 miljonit krooni laenukapitali. Võrreldes 2007. aasta ja varasema ajaga, on võõrkapitali kaasamise võimalused laenu- rult alates 2008. aasta keskpaigast oluliselt muutunud. Iseäranis keeruline olukord oli 2009. aasta lõpus AS-ile Tallinna Sadam sel hetkel vajaliku projektide tasuvusajale vastava pikaajalise laenukapitali kättesaadavuse osas. Eestis tegutsevate suurpankade (Danske Bank, Nordea Pank, DnB, Nord Pank, UniCredit Bank, Põhjamaade Investeerimispank) filiaalid teatasid, et pikaajalise finantseeringu andmine on Baltikumi ettevõtetele teadmata ajaks peatatud kõrge riski-

hinnangu tõttu. Välispangad hindasid Baltikumi piirkonna riske väga kõrgeks, mistõttu kujunes ka pakutava kapitali hind ülikõrgeks. EURIBOR-ile lisanduva intressimarginaali indikatsioonid välispankadelt algasid 10%-st. Suuremad Eestis tegutsevad pangad pakkusid vaid lühiajalist finantseerimist väikeses mahus ning suhteliselt kõrge hinnaga. Euroopa Investeerimispank väljastas 2009. aasta lõpus jätkuvalt sobival hinnatasemel pikaajalisi laene, kuid vastavalt (see on väga oluline koht) Euroopa Investeerimispanka rahastamise põhimõtetele finantseeritakse Euroopa Investeerimispanka poolt kuni 50% investeerimisprojekti kogumaksumusest ning koos Euroopa Liidu kaasfinantseerimisega kuni 90% kogumaksumusest. Kõik AS-i Tallinna Sadam käimasolevad ja planeeritud investeeringud olid juba Euroopa Investeerimispanka finantseeringuga kaetud või taotlemisjärgus ning seetõttu ei olnud ettevõttel võimalik Euroopa Investeerimispankalt rohkem finantseerimist saada. Tulenevalt eeltoodust taotles AS Tallinna Sadam riigilt pikaajalist laenu summas 50 miljonit eurot tähtajaga 15 aastat riigieelarveliste vahendite arvel. Rahandusministeerium teostas AS-i Tallinna Sadam laenuteenindamise võime kontrollimiseks eri stsenaariumidega finantsanalüüsi, mille tulemusena jõudis järeldusele, et ettevõtte suudab laenu korrektselt teenindada. Valitsuse 29. oktoobri 2009. aasta korraldusega otsustati anda AS-ile Tallinna Sadam laenu kuni 50 miljonit eurot tähtajaga kuni 15 aastat. Laenuleping 50 miljoni euro laenamiseks sõlmiti poolte kokkuleppel 18. novembril. Laenu intressimääraks kujunes kuue kuu EURIBOR pluss 3% aastas. Oluline on märkida ka seda, et praeguse seisuga on riigi poolt Tallinna Sadamale laenusummast väljastatud 10 miljonit eurot. Ülejäänud summa väljastatakse kuni 31. detsembrini 2011, kui (see on nüüd ka oluline märkus) ettevõtte seda vajalikuks peab. Teisisõnu, sellise laenamisega on valitsus loonud sadamale kindla võimaluse, juhul kui neil läheb vaja laenukapitali kindlatel tingimustel.

Millistel tingimustel võib valitsus laenata riigieelarveliste vahendite arvel? Seda reguleerib valitsuse 21. augusti 2003. aasta määrus "Riigieelarve vahendite arvel laenu andmise tingimused ja kord". Selle määruse § 7 lõike 2 järgi ei või laenusaaajale pakutav laenuintressi määr olla madalam kui riigi enda poolt sar-

nastel tingimustel võetaval laenul. Nende tingimuste väljaselgitamiseks võib Rahandusministeerium küsida erinevatelt krediitiasutustelt hinnangut intressimäära kohta. Rahvusvaheliste kommertsbankade indikatsioonide kohaselt saanuks Eesti riik 2009. aasta kolmanda kvartali seisuga avalikult võlakirjaturult kümneks aastaks laenata marginaaliga 2,8–3,2%. Lisaks tuleb lähtuda ka riigiabi printsiipidest, mille järgi peab laenuintress olema samaväärne turul tehtavate sarnaste tehingute hinnaga. Seega, krediitkulukuse osas tahan rõhutada, et väited, nagu oleks see laen ebamõistlikult kallis, ei pea paika. Laenates omanikult ehk Eesti Vabariigilt, sai AS Tallinna Sadam laenu hinna mõttes turutingimustel, kuid oluliselt suuremas mahus, oluliselt pikema tähtajaga ja oluliselt paindlikumatel tingimustel, kui seda oleks tol hetkel andnud pank. Kui olukord rahvusvahelistel finantsturgudel paraneb ning laenukapital taas AS-i Tallinna Sadam jaoks soodsamaks muutub, on ettevõttel võimalik riigilt see saadud laen refinantseerida, ja kui selline võimalus tekib, siis seda ka tehakse. Mis puudutab Tallinna Sadamalt dividendide võtmist, siis ei ole midagi ebaloomulikku või mingit erilist skeemi selles, kui riik sellise võimaluse olemasolu korral võtab äriühingu teenitud kasumi arvel rohkem dividende. Eelarvetulude järsu vähenemise korral on selleks tegelikult palju enam põhjust kui headel aegadel. Valitsus määras eelmisel aastal Tallinna Sadama 2009. aastal makstavaks dividendisummaks 416,6 miljonit krooni. See ei olnud ebamajanduslik otsus, omanikutulu väljavõtmine oli kooskõlas sadama võimaluste ja majandusliku edukusega. Tallinna Sadama eelmise aasta konsolideeritud müügitulu oli auditeerimata andmetel 1,27 miljardit krooni, seda oli 8% enam kui 2008. aastal. Tallinna Sadama 2009. aasta puhaskasum oli auditeerimata andmetel 407,8 miljonit krooni, mis on samas suurusjärgus varasema aasta puhaskasumiga.

Arupärijate neljas küsimus on järgmine: "Kas valitsus on seisukohal, et selline laenu skeemiga ilustatud riigieelarve näiline tasakaal leiab Euroopa Liidu heakskiidu? Kas valitsus on seisukohal, et taoline eelarvepettus aitab meil euro käibele võtta? Milliseid kavalaid käike plaanib valitsus edaspidi kasutada lootusetult defitsiidis oleva riigieelarve tasakaalustamiseks, kui sellised laenuskeemid on ennast

ammendanud või pettus on avalikuks tulnud?" Tuletan meelde, et riigieelarve tasakaalule lähenemiseks tegid Riigikogu ja valitsus eelmisel aastal mitmesuguseid otsuseid. Kärbiti realselt riigi kulusid ning ei saa kuidagi öelda, et 3%-lise defitsiidimäära sisse mahtumine oleks toimunud kehtivate reeglitega vastuolus olevate sammude abil. Seda, kas valitsussektori defitsiidi andmed on usaldusväärsed, kontrollivad teatavasti nii Eesti Statistikaamet kui ka Eurostat. Siinkohal võib tsiteerida Statistikaameti juhti Priit Potiseppa, kes on märkinud: "Riigiettevõtete dividendide nimetamine legaalseks trikkideks on liialdus – riigi võla ja defitsiidi arvepidamise reeglid ei luba dividendide pimesi tuluks lugeda, vaid üritavad vahet teha varade struktuuri muutusel ja tulul. [...] 2009. aasta teisel poolel konsulteerisime Rahandusministeeriumi arvepidamismetoodika osas enne suuremaid kavandatavaid dividenditehinguid, et oleks õigel ajal selge, mis on tulu ja mis mitte."

Viies küsimus: "Kas Tallinna Sadama rahaline kurnamine on üheks sammuks Andrus Ansiipi valitsuse pikaajalisest plaanist Eesti territooriumilt transiit lõplikult välja juurida? Kui eesmärgiks ei ole hävitada transiit, mis on siis Tallinna Sadama hävitamise laiemaks eesmärgiks?" Sellele küsimusele vastan lühidalt. Tallinna Sadam on alles, seda ei ole hävitatud, vastupidi, sadam teeb omavahendite, Euroopa Liidu vahendite ja laenukapitali toel olulisi investeeringuid. Sadam laieneb, tema finantsseis on korralik. Investeeringute realistlikkuses on soovijatel võimalik kohale minnes oma silmaga veenduda. Ka ei ole olemas mingit transiidi hävitamise plaani. Riik investeerib praegu kokku miljardeid kroone sadamatesse, raudteesse, Koidula raudteepiirjaama. Need investeeringud peaksid kahtlemata soodustama transiiti, mitte ei hävita seda. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna, hea ettekandja! Teile on vähemalt üks küsimus. Kalev Kallo, palun!

Kalev Kallo

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Härra minister! Arupärijad ei ole kindlasti mitte hetkekski seadnud kahtluse alla investeeringute vajadust Tallinna Sadamas. Teie vastustest selgus, et praegu on pooleli mitmed laenud, mille abil

tehakse suurinvesteeringuid. Küsimuse põhisuund oli ikkagi sellele, et kui on sellised suured investeeringud ja on tarvis neid veel teha, siis mõistlik omanik suunaks ka kasumi investeeringutesse, aga mitte ei võtaks kasumit välja, et siis veel laenu võtta, millel on jällegi oma intressid, mis lisakulu tekitavad. Küsimus on ikka selles, et kui on sellised investeeringud pooleli, miks on siis vaja välja võtta sellises suures hulgas dividende, mitte suunata neid investeeringuteks.

Juhan Parts

Ma ju vastasin sellele küsimusele. Ei ole alati, muide, ka eraomaniku puhul erinevate projektide finantseerimise skeemid nii lihtsustatud. Suhelge ettevõtjatega. Alati on finantseerimisel mitmeid võimalusi ja erinevaid lahendusi. Ka valitsusel või riigil omanikuna on alati võimalik arvestada muidki riigi vajadusi. Investeeringuid tehakse ikkagi tulevikuperioodide arvel. Nende osas on võimalik kasutada erinevaid finantseerimisvõimalusi, muide, erineval moel ka riske jagades. Siin on väga palju komponente, mille alusel võib üht või teist rahastamiskeemi kasutada. Nii et see ei ole nii lihtne reegel, nagu te püüate siin seletada, et ainult siis oleks tagatud mõistlik majandamine.

Aseesimees Jüri Ratas

Rohkem küsimusi ei ole. Ma tänan! Kas soovitakse pidada läbirääkimisi? Läbirääkimisi pidada ei soovita. Arupärimisele on vastatud.

6. Arupärimine merenduse arengukava koostamise ja merenduslaste rahvusvaheliste kohustuste täitmise kohta (nr 380)

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme kuuenda arupärimise juurde, mille esitasid Riigikogu liikmed Kalev Kallo, Toivo Tootsen, Arvo Sarapuu, Nikolai Põdramaagi, Rein Ratas, Aivar Riisalu, Lembit Kaljuvee, Valeri Korb, Mailis Reps, Enn Eesmaa, Kalle Laanet, Eldar Efendijev, Vladimir Velman, Jüri Ratas ja Olga Sõtnik 16. veebruaril 2010. Arupärimine on merenduse arengukava ja merenduslaste rahvusvaheliste kohustuste täitmise kohta. Arupärimisele vastab majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Parts. Palun

Riigikogu kõnetooli arupärijate esindaja Kalev Kallo, et ta arupärimist tutvustaks!

Kalev Kallo

Austatud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Härra minister! Oma asukohast ja pikast kal-dajoonest tulenevalt võiks Eesti olla korralik ja tubli mereriik. Kahjuks Eesti valitsuse (võiks öelda, et ka kõigi eelnevate valitsuste) tegevuse või tegevusetuse tulemusena võib Eestit täna nimetada ainult mereäärseks riigiks. Ühel korralikul mereriigil peaksid olema oma kaubalaevastik ja oma selge merenduspoliitika, mis näeks ette meritsi kaubavedu kui riigi üht tähtsat tuluallikat. Seda on mõistnud Euroopa Liit, kes tunneb muret, et Euroopa riikide laevastikud oleksid maailma meredel konkurent-sivõimelised ja nii oleks ka Euroopa Liit ter-vikuna tugevam. Direktiividega on antud liik-mesriikidele õigusi toetada oma rahvuslikke laevakompaniisid. Meie riik seda ei tee. Riigi merendusvaenuliku poliitika tõttu on Eesti lipu alla jäänud ainult kaks kaubalaeva. Eestis resi-deeruvate ettevõtjate poolt opereeritakse praegu orienteerivalt 60 kaubalaevaga, mis kõik seilavad võõraste lippude all, sest ettevõtlus-kliima Eesti lipu all sõitmiseks ei ole soodus. Välislippude all seilas 2008. aasta alguseks ja orienteerivalt seilab ka praegu 5000 mere-meest. Arvata võib, et peamiselt Euroopa Lii-dust tuleva surve all astus Majandus- ja Kom-munikatsiooniministeerium lõpuks esimesed sammud merenduspoliitika väljatöötamiseks. Tulenevalt meie kehtivatest raamseadustest ni-metatakse seda küll merenduse arengukavaks, aga mitte pealkiri, vaid sisu on tähtis.

Möödunud aasta augustis jõuti lõpuks nii-kaugele, et valitsuses kiideti heaks lähteüles-anne. Tunnistagem, et see ei olnud kerge, sest meremeeste keeles on enamik kooskõlastaja-test ju adramehed, kellele on merendus arusaamatu. Heakskiidetud lähteülesande järgi pidi ministeerium esitama käesoleva aasta märtsiks valitsusele läbivaatamiseks esialgse dokumen-di. Meil olemasoleva informatsiooni kohaselt on dokumendi väljatöötamine takerdunud ehk venima jäänud. Sellist informatsiooni saime ka siis, kui olime majanduskomisjoniga majan-dusministeeriumis n-ö ühisistungil. Veeteede Ametile on tehtud ülesandeks meremeeste regi-stri koostamine ja käivitamine. Ka selle üles-ande täitmiseks ei ole lood päris korras. Eesti

Vabariik on ühinenud 1979. aasta Hamburgi konventsiooniga merepääste osas, kuid prae-guse seisuga ei ole praktiliselt rakendatud üh-tegi konventsiooni lisas toodud regulatsiooni. Tuleb rõhutada, et konventsiooni nõuded ei ole otsekohaldatavad. Millegipärast on arvatud vastupidist. Väidetakse ju, et piirivalve seda teeb, seega on rahvusvahelised kohustused täi-detud. Me nimetame politseiasutuse struktuu-riüksuse ühendatud pääste- ja koordinatsioo-nikeskuseks, kuid kui see pole rahvusvaheliste nõuetele vastavalt mehitatud, varustatud ega pädev – kas see siis sisuliselt pääste- ja koordinatsioonikeskus on? Niisama hästi võiks selle nimeks panna ka Moulin Rouge, aga vae-valt selle personal kankaaniga hakkama saaks.

Merepääste klassikud on öelnud, et mere-pääste on eelkõige juriidiliste küsimuste puder, alles siis tulevad mehed ja paadid. Seoses eel-nevaga on meil järgmised küsimused. Milline on merenduse arengukava valmimise lõplik tähtaeg ja millal see realselt valmib? Milline on teie nägemus kaubalaevade Eesti lipu alla tagasi toomise küsimuses? Veeteede Ametile on pandud ülesandeks meremeeste registri koostamine. On teada, et selle ülesande täit-mine viibib. Milline on meremeeste registri valmimise tähtaeg? Millega on seotud viivitu-sed registri valmimisel? Kuidas on korraldatud rahvusvaheliste merendusalaiste konventsioo-nidega ühinemise käigus riigile võetud kohus-tuste täitmine, kes seda koordineerib ja kes selle eest vastutab? Kuidas on konkreetselt 1979. aasta Hamburgi konventsiooni lisa 1 re-gulatsioonide täitmine Eesti Vabariigis korral-datud ja kes selle eest vastutab? Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Palun arupärimisele vastamiseks Riigikogu kõnetooli majandus- ja kommuni-katsiooniminister Juhan Partsi!

Juhan Parts

Lugupeetud Riigikogu aseesimees! Arupäri-jad! Lugupeetud Riigikogu liikmed!

Esimene küsimus käsitleb merenduse arengukava valmimise tähtaega ja seda, millal see realselt valmib. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumil on kavas lähinädalatel esitada arengukava projekt huvirühmadele ja avalikkusele arutamiseks. Sõltuvalt arutelu tulemustest on võimalik see esitada valitsusele.

Meie soov oleks teha seda nii ruttu kui võimalik.

Teine küsimus: "Milline on Teie nägemus kaubalaevade Eesti lipu alla tagasitoomise küsimuses?" Kõigepealt natuke tausta selgituseks. Lipp annab laevale riikkondsuse ehk viitab sellele, kus riigis laev on registreeritud. Laevaga seotud isikud, varad, juriidilised suhted alluvad riigi, kus laev on registreeritud, seadusele. Mitmed riigid maailmas on loonud tingimused märkimisväärse suurusega laevaregistrite tekkeks. Selliseks tingimuseks on eelkõige laevaomanikele soodsad maksud, millega kaasneb võrgustik vajalike teenuste (registreerimised, ülevaatused, ohutuse kontrollid jms) osutamiseks. Selle tagajärjel on laevaomanikud registreerinud oma laevad sellistesse registritesse, kus need tingimused on soodsad. Milline on olukord maailmas? Milliste riikide registris on kõige rohkem laevu? Panama – 7100 laeva, Libeeria – 1900 laeva, Bahama – 1400 laeva. See näitab, et laevanduses kui väga globaliseerunud äris valivad ettevõtjad sageli vähimate kuludega tegevuspaiga. Probleemiks on aga see, et mainitud registrites ei pöörata alati piisavat tähelepanu ohutusreeglite järgimise ja sotsiaalsete tagatiste olemasolu järelevalvele. Teisisõnu, ka globaalne konkurents eri aspektidest on reaalsus. Euroopa Liit, kes sõltub oma väliskaubanduses 90% ulatuses meretranspordist, on tegelnud meretranspordi konkurentsivõime tõstmisega, koostades ja avades esimesed riigiabi juhendid 1989 ja uuendades neid 1997 ja 2004. Meretranspordi riigiabi juhend 2004 annab liikmesriikidele võimaluse püstitada ja saavutada oma meretranspordialaseid eesmärke riigiabi rakendamise kaudu. Seejuures tuleb vältida teiste liikmesriikide majanduse ja Euroopa Liidu sisese konkurentsi kahjustamist. Riigiabi andmisel tuleb silmas pidada järgmisi eesmärke: ohutu, tõhusa, turvalise, keskkonnahoidliku meretranspordi areng, liikmesriikide merendusklasterite konsolideerumisele kaasaaitamine, merenduse oskusteabe säilitamine ja areng, Euroopa meremeeste tööhõive kaitse ja edendamine, toetus ühendusesiseste lähimerevedude edendamisele. Kehtiv riigiabi juhend tuleb üle vaadata seitsme aasta jooksul alates selle avaldamisest ehk käesoleval aastal. Vahemärkusena ütlen, et Euroopa Komisjoni ettepanek, milline on Euroopa Komisjoni seisukoht

riigiabi juhendi kehtivuse kohta alates 2011. aastast, ei ole veel avalikustatud. Eesti lipu all sõitvate laevade osatähtsuse suurendamise pooldajate argumentid ühtivad suures osas ülaltoodud eesmärkidega. Eestis on seni laevaomanikele pakutud Ettevõtjate Arendamise Sihtasutuse kaudu jagatavat laevandustoetust, muus vormis riigiabi ei ole aga pakutud. Seda põhjusel, et ei ole õnnestunud veenvalt näidata seost registreeritud laevade arvu ja majandusliku kasu vahel ühiskonnale, võttes arvesse, et suurte muutuste esilekutsumiseks tuleks riigiabi anda suures mahus, mis tähendab ka otsest kulu maksumaksjale. Seoses riigiabi juhendi ülevaatamisega käesoleval aastal ja arvestades, et vahepeal on Euroopa Liit laienenud ja uute liikmesriikide seas leidub ka märkimisväärselt suure laevaregistriga riike, nagu Malta ja Küpros, on ilmselt otstarbekas ära oodata vaidlused, arutelu ja otsus riigiabi jätkumise ja vormide kohta pärast aastat 2011. Kui riigiabi jätkub, ei ole Eestil nähtavasti mõistlik vastanduda oma merenduspoliitikas teistele liikmesriikidele, eelkõige oma lähinaabritele. Majandusministeeriumis käib töö võimalike maksusoodustuste analüüsiga, et olla valmis ettepanekute tegemiseks. Tuleb meeles pidada, et tõhusad meetmed, mis tegelikult aitavad kaasa valdkonna arengule, on küllaltki radikaalsed. Riigiabi juhend, mida paljud riigid on rakendanud, võimaldab maksude vähendamist meremeeste töötasudelt kuni nullini ja ettevõtte tulumaksu asendamist tonnaažmaksuga, mis ei sõltu tegelikust kasumist, vaid ainult laevastiku suurusest. Lisaks on teatud tingimustel võimalikud riiklikud toetused laevade ümberehitamisele ja riiklikud toetused meremeeste täiendusõppele.

Kolmas ja neljas küsimus: "Veeteede Ametile on pandud ülesandeks meremeeste registri koostamine. On teada, et selle ülesande täitmine samuti viibib. Milline on meremeeste registri valmimise tähtaeg? Millega on seotud viivitused registri valmimisel?" Meremeeste register on moodustatud meresõiduohutuse seaduse alusel ja seda peab Veeteede Amet alates 2003. aastast. Meremeeste registris on kõik seadusega ettenähtud isikuandmed: andmed hariduse, tööalase ja tasemekoolituse, väljastatud diplomite, kutsetunnistuste, kinnituslehtede, sooduslubade kohta ja andmed meremehe tervisetõendi kohta. Küllap ei pea küsija sil-

mas, et meremeeste registrit üldse ei ole, vaid peab silmas, et andmed on puudulikud. Puudulikud andmed on meremeeste laevadele munsterdamise ja laevadelt mahamunsterdamise kohta. Seaduse kohaselt peaks meremees esitama need andmed ise. Paraku neid andmeid üldiselt ei esitata või esitatakse vaid ulatuses, mis on vajalikud meresõidudiplomi või kutsetunnistuse vahetamiseks kõrgema tasemega dokumendi vastu. Sanktsioone munsterdamise andmete mitteesitamise eest ette nähtud ei ole. Ma kahtlen, kas selliseid sanktsioone on ka vaja. Võimalik lahend munsterdamise andmete laekumiseks on kohustada reedereid ja meremeeste töövahendusteenuseid osutavaid isikuid teatama Veeteede Ametile igast munsterdamisest ja mahamunsterdamisest. Kuna Sotsiaalministeerium valmistab koostöös majandusministeeriumi, Veeteede Ameti ja sotsiaalpartneritega ette ühinemist Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni meretöö konventsiooniga, tuleb juba seoses sellega saavutada parem ülevaade meremeestele töövahendusteenuseid osutavatest isikutest. 100%-list ülevaadet ei tagaks tõenäoliselt ka see, kuna osa meremehi munsterdab end tööle välislaevale iseseisvalt, kasutamata töövahendusteenust osutavate isikute teenuseid. Praeguseks ajaks on lõpetatud andmete ülekandmine andmebaasi uude, neljandasse versiooni.

Viies küsimus: "Kuidas on korraldatud rahvusvaheliste merendusala konventsioonidega ühinemise käigus riigile võetud kohustuste täitmine, kes seda koordineerib ja kes selle eest vastutab?" Välisministeeriumil on olemas kõikide Eesti välislepingute andmebaas. Seal on muu hulgas märgitud vastutav ametkond ehk ametkond, kes esitas nimetatud välislepingu menetlemise materjalid Välisministeeriumile. Kui küsijal on huvi, siis on mul olemas siin ka print, ma ei hakka seda ette lugema. Lepingute puhul, kus sellesse lahtrisse on märgitud Keskkonnaministeerium ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, on välislepingu ratifitseerimise või välislepinguga ühinemise seadusega pandud teatud ülesanded Veeteede Ametile. Samas on paljude konventsioonide puhul elementaarne, et sisuline töö toimub mitme ministeeriumi poolt vastavalt nende pädevusele ja nende koostöös. Näitena võib tuua rahvusvahelise mereõiguse konventsiooni, mille puhul on andmebaasis märgitud

vastutajaks majandusministeerium, samas on ühinemise seadusega antud Vabariigi Valitsusele volitused kinnitada mandrilava piirikomisjoni eksperdid ja Rahvusvahelise Mereõiguse Kohtu kandidaadid ning nimetada lepitanud, vahekohtunikud ning eksperdid erivahekohtusse. Meresõiduohutuse seaduse § 95 lõike 8 kohaselt on Veeteede Amet pädev asutus ja täidab administratsiooni kohustusi laevade osas järgmiste IMO konventsioonide mõistes: rahvusvaheline konventsioon inimelude ohutusest merel; 1966. aasta rahvusvahelise laadungimärgi konventsioon ning selle konventsiooni kehtivad protokollid ja hilisemad muudatused; meremeeste väljaõppe, diplomeerimise, vahiteenistuse aluste rahvusvaheline konventsioon; 1969. aasta rahvusvaheline laevade mõõtmise konventsioon; rahvusvaheline konventsioon merereostuse vältimiseks laevadelt; laevakokkupõrgete vältimise 1972. aasta rahvusvahelise eeskirja kehtestamise konventsioon. Meresõiduohutuse seadusega on Veeteede Amet määratud vastutajaks ka konventsiooni SOLAS viienda peatüki sätete osas, mis ei laiene laevadele (hüdrograafiline teenindus, laevaliikluse korraldamine, kohustuslike ettekannete süsteem, laevaliikluse korraldamise süsteem). Neljanda peatüki sätete osas ehk kalda-raadioside eest vastutab Riigi Infokommunikatsiooni Sihtasutus. Viiendas peatükis käsitletud otsingu- ja päästetööde ja MARPOL-i sätete, mis ei laiene laevadele, merereostuse avastamise ja reostustõrje osas, on vastutajaks määratud Politsei- ja Piirivalveamet politsei ja piirivalve seaduse § 3 lõike 1 punktiga 4 ehk Politsei- ja Piirivalveamet vastutab otsingu- ja päästetööde tegemise ning merereostuse avastamise ning likvideerimise korraldamise eest sise- ja territoriaalmeres, majandusvööndis, Peipsi, Lämmi- ja Pihkva järvel. Viienda peatüki "Hüdro-meteoroloogiline teenindus" sätete täitmise eest on vastutav Eesti Meteoroloogia ja Hüdroloogia Instituut vastavalt meresõiduohutuse seaduse §-le 49¹. Muud MARPOL-i konventsiooni osade täitjad on järgmised. Kaldavastutuseadmed: vastutus on sadamaseaduse § 25 lõike 12 alusel kehtestatud majandus- ja kommunikatsiooniministri 2009. aasta määrusega nr 78 ja vastutus on jagatud Keskkonnainspektsiooni, Veterinaar- ja Toiduameti ning Veeteede Ameti vahel ning see puudutab laevaheitmete ja lastijäätmete üleandmise ja

vastuvõtmise korralduslikke nõudeid ning laevaheitmete ja lastijäätmete vastuvõtmise, üleandmise, nendest teavitamise ja arvestuse pidamise üle järelevalve teostamise korda. Kütuse kvaliteedi eest vastutajaks on välisõhu kaitse seaduse § 58 lõike 2 ja § 60 alusel kehtestatud keskkonnaministri määrusega nr 38 "Vedelkütustele esitatavad keskkonnanõuded" pandud Eesti Keskkonnauuringute Keskus.

Kuues küsimus: "Kuidas on konkreetselt 1979. aasta Hamburgi konventsiooni lisa 1 regulatsioonide täitmine korraldatud Eesti Vabariigis, kes vastutab?" Hamburgi konventsiooni ehk lühendatult SAR-i ehk eesti keeles "uuri ja päästa" (*search and rescue*) konventsiooniga ühinemise materjalid valmistas ette Siseministerium. Seega on vastutav ministerium Siseministerium. Pöördusime vastuse koostamisel Siseministeriumi poole. Nende kommentaarid teie sarkastiliste märkuste kohta olid järgmised: "Politsei- ja Piirivalveamet korraldab otsingu- ja päästetöid ning mere-reostuse avastamist ning likvideerimist politsei ja piirivalve seaduse § 3 lõige 1 punkti 4 ja selle alusel redigeeritud valitsuse 2002. aasta 23. juuli määruse "Otsingu- ja päästetööde, sealhulgas merereostuse avastamise ja likvideerimise kord Eesti merealal ning Peipsi, Lämmi- ja Pihkva järvel" järgi. Politsei- ja Piirivalveameti struktuuris on loodud pääste- ja koordinatsioonikeskus Tallinnas ning Kuressaare merepääste allkeskus. Eestil on olemas mere- ja lennupääste kokkulepped Soome, Rootsi ja Lätiga, läbirääkimised käivad Venemaa Föderatsiooniga mere- ning lennupääste kokkuleppe sõlmimiseks. Riikidevaheliste kokkulepete raames on piirivalveamet sõlminud kokkulepped Rootsi mereadministratsiooni ja lennuametiga, Soome piirivalve ja lennuametiga, Läti mereväe ja lennuametiga. Lisaks on piirivalvel olemas kahepoolne koostöökokkulepe Venemaa Föderatsiooni piirivalvega, mis käsitleb ka merepääste läbiviimist. Merepäästkeskustega seotud muudatuste teavitamine toimub Veeteede Ameti kaudu. Päästepiirkonna piirid on kindlaks määratud päästeseaduses ja valitsuse 2002. aasta määruses nr 237. Päästetööde täpsemaks läbiviimiseks on valitsuse määruse kohaselt kehtestatud siseministri käskkirjaga merepäästeplaan ning lennupäästeplaan, milles nähakse ette ülesanded kõikidele asutustele, kellel on võimekust pa-

nustada mere- ja lennupäästesse. Politsei- ja Piirivalveameti pääste- ja koordinatsioonikeskus Tallinnas ning Kuressaare merepääste allkeskuses on olemas piisav tehnika hädasiisnaalide vastuvõtmiseks ja merealade valvamiseks. Lennupääste jaoks vajaliku informatsiooni saamiseks on sõlmitud koostööleping AS-iga Lennuliiklusteenindus häireteeninduse koostööprotseduurides Tallinna lennuinfopiirkonnas. Kõike seda arvesse võttes tuleb kinnitada, et vastavad nõuded tulenevalt Hamburgi konventsioonist on täidetud. Kui arvate, et ei ole, väitke vastu ja arutame! Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna, hea ettekandja! Teile on küsimusi. Kalev Kallo, palun!

Kalev Kallo

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Härra minister! Siseministerium võis teile ju väita, et minu küsimused on sarkastilised, aga siin on ka konkreetne näide. Kui 2. jaanuaril tanker Tallinna lahe piirkonnas madalikule sõitis, siis ei töötanud infovahetus Veeteede Ameti ja piirivalve vahel ning lõpuks, kui reostustõrjealus Kati hakkas õnnetuspiirkonda jõudma, siis selgus, et see oli kalda ääres seisemisega läbi roostetanud ja pidi peaaegu ise ära uppuma. Samal ajal murdis Veeteede Ameti päästelaev Eva 316 Pärnu lahes jääd. Nii palju siis ladusast töökorraldusest Siseministeriumis. Kuidas te seda kommenteerite?

Juhan Parts

Ma kommenteerin seda hoopis teise nurga alt. Nimelt, teie ja väga paljud inimesed levitavad informatsiooni, et Eesti lipu all on ainult kaks kaubalaeva. Muide, ka selles arupärimises te väitsite seda. Vaatasin järele, tegelik olukord on see, et Eesti lipu all on konventsionaalseid ja rahvusvahelisi sõite teostavaid laevu viis, sealhulgas neli kaubalaeva ja üks tanker. Kaubalaevu on laevaregistris registreeritud 22, neist 21 on kogumahutavusega 100 ühikut ja enam ning üks on kogumahutavusega alla 100 ühiku. Nendest 14 kaubalaeva on ajutiselt välja prahitud ja kannavad ajutiselt mõne teise riigi lippu. Praegu kannab Eesti lippu seitse kaubalaeva kogumahutavusega 100 ja enam ühikut. Laevapereta prahitud laevade registris on lisaks veel kaks kaubalaeva kogu-

mahutavusega 100 ja enam ühikut. Kokku võttes sõidab Eesti lipu all üheksa kaubalaeva kogumahutavusega 100 ja enam ühikut ning üks kaubalaev kogumahutavusega alla 100 ühiku. Kokku on kümme laeva. Te eksite viiekordselt. Seda ma ütlesin sellepärast, et alati on oluline andmeid väga täpselt esitada, mis ei tähenda seda, et see laevade arv võiks meid kuidagi rahuldada. Miks ma vastasin sellele küsimusele nii? Sest te esitate mulle küsimusi, mida ma pean eelnevalt täpsustama. Olles lugenud teie arupärimisi, pean ütleva, et teie väited on lihtsalt natukene mittetäpsed või on väga üle võimendatud ja ülemäära emotsionaalsete hinnangutega pärjatud.

Aseesimees Jüri Ratas

Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud härra minister! Eks te olete nõus sellega, et Eesti lipu all kaubalaevad ei sõida. Tahangi teada, kui palju Eesti riik kaotab seetõttu, et meie kaubalaevad sõidavad mõne teise riigi lipu all.

Juhan Parts

Aitäh! Raske hinnata. Kuidas seda kaotust üldse mõõta? Keeruline küsimus. Muide, ka merenduse arengukava koostamisel on üks huvitav asjaolu, et enamuses peavad innukaid sõnavõtte inimesed, kes ei esinda seda ettevõtluse suunda. Üsna keeruline on ka ministeeriumil arutada (oletame, et meil on olemas selline kaubalaevastik, te toote jälle väga suuri arve arupärimises, mis ei vasta, muide, tõele, aga ma ei jõua neid pooltõdesid ümber lükata), mis siis ikkagi tegelikult toimub ja mis siis tegelikult tooks nn võimalikud Eesti kaubalaevad Eesti lipu alla. Üsna keeruline on seda arutada inimestega, kes ei ole nende kaubalaevade omanikud. Tavaliselt räägib, me oleme pannud tähele, Eesti meedias meremeeste ametiühingute esimees, räägite teie, räägin ka mina. Ettevõtja teeb oma otsused siiski väga paljude asjaolude kogumi põhjal. Ma lugesin teadlikult teile ette, kuidas kaubalaevade registreerimine on globaalselt kujundatud ja miks see niimoodi on, mida üks või teine põhjus tähendab. Tihtipeale tuakse argument, et nõukogude ajal oli meil Ookean, oli merelaevandus, käisime reisis, sõitsime Aafrikasse, küll olid laevad!

Täiesti teistsugune majandusolukord on tänaseks välja kujunenud mitte ainult Eestis, vaid terves globaalses kaubavahetuses. Me peame neid asjaolusid väga tõsiselt arvestama, kui me otsime ka oma kasu ja konkurentsieeliseid merenduses. See ei ole küsimus sellest, et hakka me sotsiaalmaksu maksma n-ö teiste avalike kulutuste arvel (mina ei tea, keda te silmas peate, kas Ida-Virumaad, õpetajaid, päästametnikke) lootuses, et sellisel juhul need laevad tulevad tagasi. Kusjuures me isegi täpselt ei tea, kui palju neid laevu on, ja tihtipeale ettevõtjad, kes majandusotsuseid teevad, sellest väga huvitatud ei ole. Aga see jutt ei tähenda seda, et me ei peaks selle teemaga tegelema. Ma lihtsalt ütlen, et ka merenduse arengukava puhul on see kindlasti üks paljudest teemadest. Aga kui me midagi tahame muuta, siis me peame aru andma, et see peab andma ka tulemust. Mitte ükski selle idee genereerija ei ole suutnud tõestada, et see tooks mingisugused olematud laevad tagasi. Seda kujutatakse ette. Ma võin selle kinnituseks tuua näite. Savisaar, minu eelkäija, rakendas laevandus-toetuste programmi. Väga hea, olite valitsuses, tegite programmi – 30 miljonit krooni. Mis te arvate, kui palju sellest 30 miljonist kroonist on laevandusettevõtte toetust palunud? See oli mõeldud osaliselt sotsiaalmaksu hüvitamiseks meremeestele. Ma loodan, et te teate, kui palju on tegelikult kulutatud. Me näeme, et ka selline rahaline programm ei muuda neid objektiivseid majandusreegleid, mis selles valdkonnas kehtivad. Kokkuvõtte oleks see, et kuna siin on palju merendushuvilisi, siis kui me seda merenduse arengukava arutelu jätkame, et me siis tõepoolest räägiksime asjast ja püüaksime vähem rääkida loosungitega, mis tegelikult ei põhine mitte mingitel analüüsidel, ma ei räägi isegi teaduslikest uurimustest. Nostalgia-ga Eesti mereriiki üles ei ehita.

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbi-rääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Kalev Kallo!

Kalev Kallo

Austatud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Härra minister! Alustan sellest, et kui ma tõin näiteks, et merepääste on praktiliselt n-ö materiaalselt tagamata ja et päästelaev, mis läks

päästma, pidi peaaegu ise ära uppuma, siis sellele küsimusele minister ei vastanud, vaid hakkas rääkima kaubalaevade arvust registris, mis pidavat olema tunduvalt suurem. Võib-olla siis täpsustan, et registris on kaks kaubalaeva mahutavusega üle 500 tonni. Laevu mahutavusega alla 500 tonni, mahutavusega 100 tonni ja võib-olla 50 või 25 tonni võib olla rohkem, aga neid üldjuhul tõsiseks kaubalaevaks ei peeta. Jutt käib üle 500-tonnise veeväljasurvega kaubalaevadest.

Miks me peaksime merendust toetama? Vastustest tuli jälle ilmsiks, et meie siin Eestis oleme kõige targemad ja teised ümberringi, kes kõik midagi teevad, ei jaga asjast midagi. Aga tekib küsimus, miks siis naaberriik Läti on oma lipu all sõitmise tingimusi leevendanud, kehtestades meremeestele maksusoodustused, sotsiaal- ja tulumaksu võetakse kahekordselt miinimumalgalt. Leedus on omamaise lipu all töötavate meremeeste tulumaksu määr null. Soome ja Rootsi tagastavad laevaomanikule residentidest meremeeste kogutud otsesed maksud kogu ulatuses. Miks Soome riik maksis möödunud aastal laevaomanikele 155 miljonit eurot toetust? Miks Leedus on omamaise lipu all seilavate aluste meremeeste tulumaks 0% või miks lätlased on vähendanud meremeeste tulumaksu 15%-ni? Ju sellel on ikka põhjused. Võime jäädagi heietama, et me ei tea, mis sellest head tuleb, et äkki ei tulegi.

Samas tõi minister näite Panama kohta. Panama lipu all on minu andmetel, ma ei mäleta, kas minister ütles sama arvu, 6800 laeva. Panama teenib ainuüksi tonnaažimaksu näol Eesti kroonidesse pandult 1,5 miljardit Eesti krooni aastas. Nii et igasugusest lipu all olemisest on kindlasti tulu. Kui laev on Eesti lipu all, siis seal töötavad meremehed on Eesti residentidest maksumaksjad, olgu see maks siis ka 15%, nagu on kusagil kehtestatud, või veel väiksem. Kui laev ei ole Eesti lipu all, siis need maksud, olgu nad millised on, lähevad lipuriigile.

Võib-olla ei peaks kohe pihta hakkama sellest, et on tarvis mingeid maksusoodustusi teha, aga meil on tehtud muude n-ö seadusandlike meetoditega ka reederite elu tunduvalt raskemaks, on isegi topeltnmaksustamine. Klassiühingu kontrollile lisaks me nõuame, et Veeteede Amet teostaks tehnilist kontrolli, aga selle eest peab maksma laeva omanik. Teiseks,

turvakontrolli puhul on seadusega määratud riigilõiv, samas me tahame, et Veeteede Ameti inspektori laeval viibimise iga tunni eest maksaks laeva omanik veel lisaks. Kui riik on kontrolli jaoks kehtestanud riigilõivu, milleks siis veel kord maksta? Selle veel kord maksamise kohta on öeldud, et mitte rohkem kui 30 000, aga niikaua oskab Veeteede Ameti spetsialist laeval küll oma aega veeta.

Kui rääkida konkreetsemalt sellest, miks lähevad laevad Eesti lipu alt ära, siis toon väga konkreetse näite. Reisilaeva Regina Baltica pidamine Läti lipu all hoiab reederile aastas kokku 16 miljonit krooni. Nii et siin on väga selged arvud, mis näitavad, et meie riigi praegune maksupoliitika ega ettevõtluskliima lihtsalt ei soodusta laevade hoidmist Eesti lipu all. Kui me tahame mereriik olla, siis üle 500-tonniseid kaubalaevu võiks meil ikka rohkem olla kui kaks. Kui nii edasi läheb, siis lähevad lisaks Regina Balticale ka teised reisilaevad Eesti lipu alt ära. Siis me jääme ainult mereäärseks riigiks ja võime paatidega sõita.

Asesimees Jüri Ratas

Täna! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Arupärimisele on vastatud.

7. Arupärimine energeetika kohta (nr 391)

Asesimees Jüri Ratas

Läheme seitsmenda arupärimise juurde, mille on esitanud Riigikogu liikmed Lembit Kaljuvee, Lauri Laasi, Nikolai Põdramägi, Valeri Korb, Toomas Varek, Kadri Simson, Kalev Kallo ja Tiit Kuusmik 23. veebruaril 2010. Arupärimine on energeetika kohta ja sellele vastab majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Parts. Palun Riigikogu kõnetooli arupärijate esindaja Lembit Kaljuvee arupärimist tutvustama!

Lembit Kaljuvee

Härra juhataja! Hea minister! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Iga arupärimine on vähemal või suuremal määral poliitiline dokument ja kindlasti on ministeeriumil ja koalitsioonil paremad võimalused vastata, kuna informatsiooni on nendel palju rohkem. Võib-olla on selle arupärimise sisu või laused sellised, et need härra ministrile või ministeeriumile ei

meeldi, aga ma kinnitan, et arupärimine ei ole esitatud selleks, et ministeeriumi või ministrit kiusata. Arupärimise taga on tõsiasi, et praegu maksab kodutarbijatele elektrienergia kilovatt-tund Põhjamaades 10 euro senti, mis meie rahas on 1 kroon 57 senti. Kui me vaatame Eesti kodutarbijate eri pakettide hindu, siis sisuliselt maksavad meie kodutarbijad sedasama hinda. Ja kui vaadata elektrienergia hinna arengut viimasel kolmel aastal, siis peame kahjuks nentima, et elektrienergia tarbijahind on tõusnud väga kiiresti.

Kui meie statistikud või teadlased või ajakirjanikud räägivad elektri hinnast, siis räägivad nad enamjagu tariifsest hinnast, mis, tõsi küll, on tõusnud, aga suhteliselt vähe. Aga kodutarbija või üldse tarbija ei maksa ju tariifihinda – tariifihind on üks osa sellest, mis maksta tuleb. Seoses sellega, et me 2013. aastal peame oma elektrituru 100% avama, ja vaadates seda tarbijahinna struktuuri, on allakirjutanutel hirm, et Eesti kodutarbija peab hakka-ma elektri eest maksma märksa kõrgemat hinda, kui seda maksavad tunduvalt jõukamad Põhjamaade inimesed.

Mu jutt läks pikaks, aga ma loen ka küsimused ette, et härra minister ei peaks aega raiskama küsimuste ettelugemise peale ja saaks kohe vastama hakata. Küsimused on sellised. Esiteks: "Miks on praegusel majanduslikult keerulisel ajal vajalik selline rahvavaenulik elektriinnapoliitika, mis teeb elektri tarbijale kallimaks?" Teine küsimus: "Mida tuleks ette võtta, et ka pärast elektrituru täielikku avanemist jääks Eestis elektri hinnatase taskukohaseks ning oleks konkurentsivõimeline lähinaabritega, arvestades ka meie kõrgemat elektrienergia maksustamist?" Kolmas küsimus: "Olete infotunnis öelnud, et praegustel elektriaretel on hulk erinevaid ridu, et tarbijal oleks võimalik täpselt näha, mille eest ta maksab. Tarbijal on võimalus arvelt näha, et öösel pesu pestes on võimalik raha kokku hoida. Milliseid soovitusi annaksite veel ministrina, et tarbija saaks oma elektriarevid siiski mõistlikes piirides hoida?" Ja viimane küsimus: "Viimasel ajal on palju olnud juttu Eesti Energia börsile viimisest. Kas Te ei leia, et tegemist on tähelepanu kõrvale juhtimisega tegelikelt probleemidelt ning börsile viimine ei too kaasa praegusel ajal uusi investeeringuid?" Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Nüüd palun Riigikogu kõnetooli arupärimisele vastamiseks majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Partsi!

Juhan Parts

Lugupeetud Riigikogu juhataja! Lugupeetud arupärijad ja teised Riigikogu liikmed! Vastan küsimustele. Esimene küsimus puudutas elektri hinda ja selle poliitikat. Alustuseks pean ütleva, et mingit rahvavaenulikku elektri hinna poliitikat ei eksisteeri. Euroopa Komisjoni statistika põhjal on Eestis elektri hind kodutarbijatele arvestades ostujõudu Euroopa Liidu odavaimaid, *ca* kolmandiku võrra odavam Euroopa Liidu keskmisest. Tööstusel on meil samuti olnud Euroopa Liidus kõige odavam elekter ja ka võimalik hinnatõus jätab meile paljude teiste Euroopa Liidu riikidega võrreldes selge konkurentsieelise.

Oluline on seejuures mõista laiemat pilti. Elekter on Eestis olnud Euroopa Liidu odavam mitte niivõrd seetõttu, et meil on mingi salaretsept, kuidas teistest poole odavamalt elektrit toota, vaid seetõttu, et meil on olnud olemas elektrijaamad, mille investeeringud on tehtud varem ja mis hinnas ei kajastunud. Kahjuks on see aeg nii või teisiti ümber saamas. Olemasolevad põhilised jaamad on vanad ja me teame, et ettevõttel on vaja teha suuri investeeringuid, mis mõjutavad ka hinda. Ning investeeringute jaoks on vaja luua ka adekvaatne majanduskeskkond.

Teine oluline hinda mõjutav tegur on süsihappegaasi hind, mis praeguste prognooside kohaselt ka tõenäoliselt kallineb. Turu avamise eelis aga on, et ükski tootja ei saa oma investeeringuid garanteeritult hinda üle kanda, ta peab turul edukas olemiseks suutma konkureerida konkurentide hindadega. Kui me turgu ei avaks, tuleks peagi järsult tõsta ka reguleeritud hinda, ja ehk isegi kõrgemale, kui kujuneb hind avatud turul.

Elektri hind on Eestis taasiseseisvumisjärgsel perioodil tasapisi tõusnud, seda aga tootmiskulude kasvu tõttu. Kui uurida seda küsimust natuke põhjalikumalt laias plaanis, siis selgub, et poliitika on asjasse puutunud vähe. On ette tulnud, et mõni minister on tahtnud populaarsust koguda, aga on tehtud ka reaalseid poliitilisi otsuseid siin Riigikogus, millel on olnud mõju elektri hinnale.

Samas leidub ka erandeid, lugupeetud arupärijad. Üks selline leidis aset eelmise aasta 1. augustil, millest alates Eesti Energia müüda-va elektri hind langes umbes 6,4%. Nii et majanduslikult raskel ajal reguleeritud elektri hind hoopis langes, mitte ei tõusnud.

Kui arupärijad peavad oma küsimuses silmas vaba elektrituru teket, siis kasutaksin võimalust selgitada selle toimimist ning eeliseid. Kõigepealt tuleb märkida, et hinnakujundusmehhanismi headuse suhtes ei ole ajaloos alati üksmeel valitsenud. Elektrituru teemal on siamaani väga tõsiseid vaidlusi mitte ainult Euroopa Liidus, vaid ka väljaspool, kus on kas siis toimiv või peaaegu toimiv elektriturg. Samas me teame, et katsed korraldada majandust ilma turuta, kui selle loomine on võimalik, on seni lõppenud katastroofiga.

On mõjuvad põhjused, miks Eesti oma elektrituru avab ja miks seda oli otstarbekas alustada tänavu aprillis. Peamine põhjus on see, et elektritootmine on selline tegevusala, kus on võimalik vaba konkurents. Tulemus on õiglasem või parim hind ja parim kvaliteet. Seetõttu on ka Euroopa Liidu ühtne poliitika olnud selline, et elektriturg tuleb avada, elektriturust peab kujunema Euroopa Liidu toimiva siseturu üks osa. Ärme unustame, et Euroopa Liidu siseturg on meie majanduse jaoks väga oluline ja seetõttu ka Eesti peab järk-järgult vastavaid samme astuma.

Oluline on märkida, et kuna elektrivõrkude osas puudub tarbijal valikuvõimalus, siis selles valdkonnas säilib hinnaregulatsioon ka tulevikus. Jämedalt võib kokku võtta nii, et poole tarbija makstavast tasust moodustab võrguteenus, mida turu avamine ei puuduta, ja teise poole elektri hind, mis hakkab kujunema tootjatevahelise konkurentsi tulemusel.

Kuna selle arupärimise esitamise ajal ei olnud Eestis veel toimima hakanud elektribörs, kuid praeguseks on see käivitunud, saab konkreetsete näidete varal rääkida ka seal kujunevast elektri hinnast. Esimestel kauplemispäevadel on elektribörsi hind päevade lõikes kujunenud Eestis odavamaks kui Helsingis. Turu avamise päeval oli meil hind 38,78 eurot MWh, Helsingis 44,89. Peaaegu 100 krooni vahet! Eelseks oli päevane hind langenud Eestis 33,2 euron, Helsingis maksis 44,22 eurot. Turgu iseloomustab see, et hind ei ole kogu aeg üks ja seesama. Kui nõudlus on suur, võib

turuhind olla kõrge, samas jälle võib hind langeda ka madalale ja isegi madalamale meie senisest reguleeritud elektrihinnast. Kui vaadata viimaste aastate elektri hinda Põhjamaade elektribörsil, siis ajuti on see olnud ka Eesti reguleeritud hinnast madalam. Tuletan meelde, et Eesti reguleeritud hinna madalus on tingitud paljuski kapitaliinvesteeringute puudumisest.

Elektribörs oma muutuvate hindadega annab signaali ka selleks, et optimeerida elektri kasutust. Kus see on võimalik, tuleb tarbida elektrit siis, kui hind on soodsam. Nord Pooli elektribörsi Estlinki piirkonna kõige soodsam hind tunni lõikes õhtusel ajal on nende mõne päeva jooksul, mil börs on toimunud, olnud koguniski 16,9 eurot MWh eest. Ma loodan, et te jõuate numbreid jälgida. See on tunduvalt odavam, peaaegu kaks korda odavam reguleeritud elektri hinnast. Kuna elektri vabaturg ja selle üheks koostisosaks olev elektribörs on siiski Eestis väga uus, siis me saame aru, et meil kõigil, ka tarbijatel kulub aega, et selle turu reegleid tundma õppida, oma käitumist selle järgi planeerida. Kuid me oleme loonud praeguseks eeldused, et see turg toimiks. On erinevad müüjad, võimalused elektrit ühest riigist teise üle kanda ning elektribörsi näol ka turuplats, kus elektriga kaubelda saab.

Elektriturul kujunev hind ei ole enam kindlasti poliitiline küsimus, ka reguleeritud elektri hind, mis tavatarbijatele siiani kehtib, ei ole tegelikult põhiosas poliitiline küsimus, kuigi tavaliselt opositsionäärid püüavad seda näidata poliitilise küsimusena. Hinna kooskõlastab Konkurentsiamet, lähtudes põhjendatud tootmiskuludest: palgad, kaevurite, energeetikute palgad, kõik muud kulud jne. Siiski on mõnel konkreetsetel seadusmuudatusel olnud mõju, mis on elektri hinda tõstnud. Näiteks 15. veebruaril 2007. aastal võttis Riigikogu vastu elektrituruseaduse muudatused, millega kehtestati ilmselt liiga helded eraldised taastuvenergia-toetuseks. Sellisel määral toetamise ebaotstarbekusele on tähelepanu juhtinud ka Konkurentsiamet – see heldus ei tule ju kusagilt mujalt kui elektritarbijate rahakotist. Tänavu maksab tarbija iga kilovatt-tunni pealt üle 12 senti roheelektri tootjale, kokku said taastuvenergia tootjad mullu üle 120 miljoni krooni toetust.

Selle poliitiliselt kõige rohkem elektri hinda tõstnud eelnõu vastuvõtmiseks oli Riigikogus

üsna ulatuslik toetus ja tuletan arupärijatele meelde, et teie erakond ka toetas seda rahva-vaenulikku, aga loodusele kasulikku poliitilist otsust. Kõike tuleb kaaluda.

Teine küsimus: mida tuleks võtta ette, et ka pärast elektrituru täielikku avanemist jääks Eestis elektri hinnatase taskukohaseks ning et see oleks konkurentsivõimeline lähinaabrite hinnaga? Võtmetegurid vabaturul on toimiv konkurents, piisavate tootmisvõimsuste olemasolu ning korralikud elektriühendused. Lisaks eelnevalt öeldule rõhutaksin veel üht avatud elektrituru aspekti, mis ei avaldu üleöö, aga on kaugemas perspektiivis väga oluline. Olukorras, kus on teada, et reguleeritud hinna aeg on peagi niikuinii ümber, annab elektri turuhinna teke investoritele selge signaali siinse elektrituru hinnataseme kohta ja võimaldab kavandada investeringuid, mida elektriturg tulevikus kindlasti vajab. Ja teiseks annab see signaali ka tarbijatele, milliseid investeringuid ja millisel määral oma elektriportfelli üldse kavandada.

Mis puutub konkurentsi lähinaabritega, siis Eesti Energia müüb praegu elektrit nii lõuna-naabritele kui Põhjamaade elektribörsile. Selleks, et Eesti Energia suudaks oma konkurentsivõimet hoida, on ainult üks lahendus: vaja on märksa suurendada investeerimismahtu, et tagada piisavate tootmisvõimsuste olemasolu, mitmekesistada oma tootmisportfelli ja muuta see keskkonnasõbralikumaks.

Kolmas küsimus on: milliseid soovitusi anaksite ministrina, et tarbija saaks oma elektriarveid siiski mõistlikes piirides hoida? Esimene ja kõige olulisem soovitus on tõsiselt tegelda oma elamute renoveerimisega. Me teame, et meil on olemas kortermajade renoveerimise programm. Me toetame seda KredExi kaudu odavamalt laenu kaudu, me otsime vahendeid, et pakkuda ka rahalist toetust korteriühistutele, kuid samavõrra puudutab see individuaalelamuid. Eriti loomulikult neid, kus kasutatakse elektrit otsese kütteallikana. Samuti tuleb tööd jätkata tarbijate teadlikkuse tõstmisel.

Üldiselt soovitusel on lihtsad: tarbida elektrit suuremas mahus näiteks kütmisel siis, kui see on odavam, kasutada säästupirne, valgustada ruume vaid siis, kui see on tõesti vajalik, soojustada hooned ja nii edasi.

Viimane küsimus: "Viimasel ajal on palju olnud juttu Eesti Energia börsile viimisest. Kas Te ei leia, et tegemist on tähelepanu kõrvale juhtimisega tegelikelt probleemidelt ning börsile viimine ei too kaasa uusi investeringuid?" Ei, ma ei leia seda. Olen proovinud sellel teemal avalikkusele anda võimalikult täielikku informatsiooni ja ma hea meelega selgitan ka Riigikogu ees, mida Eesti Energia võimalik aktsiaemissioon endast sisuliselt kujutab.

Keskerakonna esimees härra Savisaar on selle teemaga seoses rääkinud Eesti Energiast kui müügiartiklist, ent riik ei tegele riigile kuuluva Eesti Energia aktsiate müügi ettevalmistamisega. Vastupidi, tegeldakse sellega ja ainult sellega, kuidas kaasata täiendav aktsiakapital, mis võimaldaks ellu viia mahukaid investeringuid elektritootmisse, elektrivõrkudesse ja põlevkiviõli tootmisse. Võimalik lahendus selleks on emiteerida täiendavalt aktsiaid, mida saaksid soodustingimustel osta kõik Eesti inimesed ja lisaks rahvusvahelised investorid. Nii kindlustatakse, et Eesti Energia saab arenemiseks vajaliku kapitali ja säilib riigi kontroll ettevõtte üle. Kuna riik ei müü ühtegi talle kuuluvat aktsiat, säilitab ta niimoodi täieliku kontrolli kõigi strateegiliste otsuste üle AS-is Eesti Energia, ja seda ka tulevikus.

See ettevõtmine on vajalik veel ühel väga kaalukal põhjusel. Me loodame, et hakkame tasapisi väljuma sügavast majanduskriisist. Sisuliselt tuleb kriisis hangunud majandus taaskäivitada. Seda ei saa teha teisiti, kui tuleb ette võtta uusi, ambitsioonikamaid projekte. Kui üks Eesti ettevõtte on ette valmistanud põhjaliku investeerimiskava ning suudab selle täitmiseks kaasata suures ulatuses kapitali rahvusvahelistelt turgudelt, siis see kindlasti äratub maailmas tähelepanu – positiivset tähelepanu. Ja meil on seda praegusel ajal väga vaja, et tutvustada Eestit kui investeerimiskeskonda, tuua siia uut, seejuures võib-olla ka väiksemat kapitali. Mõtlen väiksemate kapitaliinvesteringute kaupa uusi investeringuid.

Hiljuti käisime seda küsimust arutamas Eesti Teaduste Akadeemia akadeemikutega ja akadeemikute seisukoht oli väga konstruktiivne ja toetav. Kõik mõistavad, et Eesti Energia julgeoleku ja konkurentsivõime kindlustamiseks on tarvis leida kapital Eesti Energia investeringukava elluviimiseks. Arutasime ka seda, kust see kapital võiks tulla. Akadeemikud ei

pea mõistlikuks seda, et riik võtaks Eesti Energia aktsiakapitali laiendamiseks laenu ehk teisisõnu, võtaks maksumaksja rahaga äri riski.

Eesti Energia aktsiate avalik emissioon ei ole seega mingi asi iseeneses, see on vahend selleks, et Eesti Energia saaks ette võtta pikalt kavandatud investeeringud, luua nii uusi töökohti ja seda peamiselt Ida-Virumaal, kus tööpuudus on kõige suurem. Nende investeeringute taga on lisaks töökohtadele kinni ka märkimisväärne ekspordipotentsiaal nii elektri kui põlevkiviõli osas.

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Lembit Kaljuvee!

Lembit Kaljuvee

Härra juhataja! Hea minister ja head kolleegid! Muidugi võib paljuga, millest härra minister siin rääkis, nõus olla. Ja ega me seda ei mõelnudki, et me saame sellised vastused, mis meid absoluutselt ei rahulda ja mida me seni üldse ei tea. Põhimõtteliselt oli siin juttu turu avamisest ja seoses sellega elektri hinnast. Meie arupärimine püüdis rõhuda seda, et Eesti riik on andnud ise hoogu elektri hinna tõusule. Ma ei räägi tariifsest hinnast, vaid räägin sellest, et kõik need lisateenused – ülekanded, võimsustasud, maksud, sealhulgas nii aktsiimaks kui ka käibemaks – on viinud selleni, et me kolme aastaga oleme elektri hinda tõstnud kodutarbijale 50%: 1 krooni pealt 1.50-le.

Need arvud, millest räägib statistika, on tariifide kohta. Aga tegelikult ei maksa ükski tarbija tariifihinda üksi, ta maksab kõik muud kulud sinna juurde. Tegelikult me oleme oma riigis lasknud kontrolli alt välja kõik need lisakulud, mis puudutavad võimsustasu, ülekandetasu, maksustamist ja rohelist energiat.

Küsimus ei ole selles, kes mis momendil ühe või teise asja poolt hääletas. Teatud tähtsus sellel muidugi on, aga tegelikult on meil poliitika läinud selles suunas, et me oleme rääkinud tariifsest hinnast, aga samal ajal tarbijahinnad on tõusnud. Ja tõusnud nii, et kui me räägime Nord Pooli hinnast, siis Põhjamaades on kodutarbijale keskmine hind 10 eurosent, mis on meie rahas poolteist krooni ja mida maksavad praegu ka Eesti kodutarbijad. Kui me liidame

selle, mis tariifihinnaga elekter on Nord Poolis ja mis on praegu kodutarbijate hind, siis ma kardan, et kahe aasta pärast on Eestis kodutarbijatele elekter tunduvalt kallim kui Põhjamaades.

Aga meie räägime, et meil on turg avatud. Elektri hinnatariif on Eestis, Soomes, Rootsis ja Norras ühtne, aga tegelikult meie inimesed maksavad tunduvalt rohkem. Selles on küsimus. Majandusministeeriumil tuleks koos Eesti Energiaga läbi arutada, millised on siis õiglasel ülekandetasud. Praegu tõsteti ülekandetasusid ettevõtjatele 19%. Ja põhjendati seda ainult ühe lausega: kuna elektrienergia ülekandemahud on vähenenud, siis ei tule Elering omadega välja ja me tõstame 19% hinda.

Me soovime ministrile ja ministeeriumile südamele panna, et kogu seda teist poolt elektri hinnast tuleb väga tõsiselt kaaluda ja vaadata, mis selles osas annab ette võtta selle kahe aasta jooksul, mis on jäänud täieliku turu avamiseni. Me pole rääkinud sellest, et turgu ei pea avama – see avaneb, kas me tahame või ei taha. Me tegelikult tahame avatud turule minna, aga me peame vaatama teised kulukomponendid üle, et meie suhteliselt vaene tarbija kannataks selle hinnatõusu välja. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole. Sulgen läbirääkimised. Arupärimisele nr 391 on vastatud.

8. Arupärimine õigusliku korralageduse kohta perearsti visiititasudega (nr 382)

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme edasi kaheksanda arupärimisega. See on Riigikogu liikmete Vladimir Velmani, Marika Tuusi, Tiit Kuusmiku, Lauri Laasi, Olga Sõtniku, Nikolai Põdramae, Aivar Riisalu, Heimar Lengi, Valeri Korbi, Inara Luigase, Enn Eesmaa, Eldar Efendijevi ja Nelli Privalova veebruarikuu 17. päeval esitatud arupärimine. Arupärimine on õigusliku korralageduse kohta perearstide visiititasudega. Palun Riigikogu kõnetooli arupärimise tutvustamiseks Vladimir Velmani!

Vladimir Velman

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Austatud justiitsminister! Juba pikemat aega on perearstide ja patsientide esindusühingu vahel püsinud erimeelsus patsientidelt omaosalustasu võtmise asjus. Eesti riigiasutused saavad perearstidele ettekirjutisi, aga eraõiguslikul alusel tegutsevad perearstid eiravad neid. Eesti Haigekassa kodulehelt leiab teenustasude hinnakirja, kus maksimaalseks visiiditasuks on perearsti puhul märgitud 0 krooni.

Ravikindlustuse seadus sätestab, et üldarstiabi osutaja võib nõuda kindlustatud isikult visiiditasu koduviidi eest – § 69. Haigekassa avalike suhete juht Evelin Koppel rõhutab tänavuse 8. veebruari ajalehes Pealinn, et igasugune omaosalustasu võtmine perearsti poolt on seadusega vastuolus. "Kui patsient tuleb perearsti vastuvõtule, ei tohi arst visiiditasu küsida," kinnitab ta. "Seda ka siis, kui visiiditasu küsitakse peidetud kujul, nimetades seda sussi, bürootarvete, praksise üüri või muu tasuks." Ka pole arstil õigust küsida nn vabahtlikku tasu ehk raha visiidi eest annetuse vormis.

Patsientide esindusühingule on kurdetud, et perearst nõuab analüüside eest tasu. Analüüsi eest võib perearst tasu küsida sel juhul, kui patsient soovib seda teha, konkreetset näidustust aga pole. Mida pidada näidustuseks, mida mitte, ka selle küsimuse otsustavad perearstid oma suva järgi. Doktor Veskimeister Eesti Patsientide Esindusühingust kinnitab, et leidub kohusetundlikke perearste, kes väikseimategi murede korral analüüsi teevad. Aga on ka neid, kes jagavad neid väga kitsilt. "Mõned perearstid võitlevad selle eest, et neil oleks tagatud võimalikult mugav äraelamine," leiab doktor Veskimeister. Evelin Koppeli sõnul on lisaks Pirita Perearstikeskusele möödunud aastal patsientidelt haldustasu võtnud Nõmme Perearstikeskus. Mõlemale asutusele on saadetud märgukiri, et patsientidelt haldustasu võtmine on keelatud. Eesti Haigekassa on saatnud nii Nõmme kui Pirita perearstikeskusele märgukirja, et nad lõpetaksid ükskõik mis vormis visiiditasu võtmise, aga keskused võtavad seda edasi.

Siit ka meie küsimused. Esiteks: "Milline on teie kui justiitsministri seisukoht olukorrale, kus patsiendi kui nõrgema poole positsioone ei aita kaitsta ka riigiasutuste eestkoste?" Teine

küsimus: "Kuidas hinnata Eesti Haigekassa märgukirju perearstidele? Kas need on ilukirjandusliku tähtsusega või omavad nad mingit õiguslikku tähendust?" Kolmas küsimus: "Mida on Justiitsministeerium ette võtnud, et antud olukorras luua õigusselgus? Sotsiaalministeeriumil pole olnud suutlikkust antud olukorda lahendada." Ja neljas küsimus: "Kas Justiitsministeeriumi arvates on järelevalve perearstide tegevuse üle piisavalt tagatud?" Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun Riigikogu kõnetooli arupärimisele vastamiseks justiitsminister Rein Langi!

Rein Lang

Väga austatud juhataja! Lugupeetud arupärijad! Enne, kui ma hakkam teie konkreetsele küsimustikule vastama, soovitaksin arupärijatel tähelepanu pöörata Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse §-le 139, mille kohaselt esitatakse Riigikogu liikme arupärimine sellele Vabariigi Valitsuse liikmele, kelle võimkonda reguleerivate õigusaktide täitmist küsimus puudutab. Tulenevalt Vabariigi Valitsuse seaduse § 67 lõikest 1 kuuluvad arstiabi küsimused sotsiaalministri valitsemisalasse ja vaatamata majanduskriisile ei ole Sotsiaalministeerium ja Justiitsministeerium ühendatud. Aga kuna arupärimine on mulle esitatud, siis ma püüan oma teadmiste piires sellele vastata.

Esimene küsimus: milline on justiitsministri seisukoht olukorras, kus patsiendi kui nõrgema poole positsiooni ei aita kaitsta ka riigiasutuste eestkoste? Haigekassa on visiiditasu küsinud perearstikeskustele saatnud märgukirjad ning selgitanud, et vastavalt ravikindlustuse seadusele ja üldarstiabi rahastamise lepingu tingimustele ei ole patsientidelt visiiditasu küsimine lubatud. Haigekassa on märgukirjades nimetanud asjakohased ravikindlustuse seaduse sätted ning selgitanud, et juhul kui visiiditasude võtmist ei lõpetata ja tekitatud kahju ei hüvitata, võib haigekassa küsida raviteenuse osutajalt leppetrahvi summas 6000 krooni. Haigekassa on probleemile tähelepanu pöörates ning ettekirjutisi tehes toiminud kindlasti patsiendi õigusi kaitstes. Märgukirjade sisu viitab selgelt sellele, et haigekassa ei kavatse aktsepteerida patsientidelt visiiditasu võtmist ning on valmis kasutama üldravi rahastamise

lepingus ette nähtud ja seadusest tulenevaid õiguskaitse vahendeid, sealhulgas ka siis kahjuhüvitusnõuet.

Iseküsimus on see, kas lepingu olulise rikkumise korral ei võiks haigekassa lepingust taganeda ning lõpetada koostöö õigusvastaselt käituvate koostööpartneritega. Lisaks võiks arutada selle üle, kas üldarstiabi rahastamise lepingus sätestatud leppetrahvi summa on piisava suurusega või peaks see olema suurem. Lisaks saab Eesti Haigekassa pöörduda patsientide parema kaitse tagamiseks riikliku järelevalveorgani Tervisekaitseameti poole, kes saab selliste juhtumite puhul teha rikkujale ettekirjutuse ja kohaldada ettekirjutuse täitmata jätmise korral tervishoiuteenuste korraldamise seaduse § 61 lõike 1 ja § 62 lõike 4¹ alusel ka sunniraha, mille suurus võib olla kuni 10 000 krooni.

Teine küsimus: kuidas hinnata Eesti Haigekassa märgukirju perearstidele? Kas neil on vaid ilukirjanduslik tähendus või on neil ka mingi õiguslik tähendus? Kindlasti on haigekassa märgukirjad ka õiguslik tähendus. Märgukirjadega on haigekassa selgelt väljendanud rahulolematust lepingupoole käitumisega ja nimetanud sammud juhuks, kui rikkumisi ei lõpetata. Tegemist on ühe lepingupoole tahteavaldusega teise lepingupoole suhtes võlaõiguslikus tähenduses.

Kolmas küsimus: mida on Justiitsministeerium ette võtnud, et luua selles olukorras õigusselgus? Siin saab vastata ainult järgmist. Justiitsministeeriumil puudub pädevus valdkonda reguleerida. Justiitsministeerium annab valdkondades, mis tema pädevusse ei kuulu, oma panuse õigusloome koordineerijana, kooskõlastades teiste ministeeriumide eelnõusid. Justiitsministeeriumi ja Sotsiaalministeeriumi koostöös alustati ka sotsiaalseadustiku kodifitseerimise projekti ja praeguseks on see läinud Sotsiaalministeeriumi vastutuse alla. Informatsiooni selle projekti arengu kohta ning selle kohta, mil määral see hakkab reguleerima ka lisatasude võtmist patsientidelt, saab Sotsiaalministeeriumist. Praegu reguleerib patsientidelt visiiditasu võtmist ravikindlustuse seaduse § 67 lõige 3. Selle kohaselt ei tohi haigekassaga ravi rahastamise lepingu sõlminud tervishoiuteenuse osutaja nõuda, et kindlustatud isik osaleks tervishoiuteenuste loetellu kantud tervishoiuteenuse eest tasumisel lisaks

tervishoiuteenuse loetelus, ravimite loetelus ja meditsiiniseadmete loetelus märgitud omaosaluse maksmisele muul viisil kui ravikindlustuse seaduse 1. peatüki 6. jaos sätestatud alustel ja ulatuses. See tähendab, et seaduses on üheselt välja toodud juhud, mil võib visiiditasu küsida. Muid juhte seadus ette ei näe. Seetõttu on ka ekslik väita, et seadus pole selge ja võimaldab omaosalust laiendada.

Neljas küsimus: kas Justiitsministeeriumi arvates on järelevalve perearstide tegevuse üle piisavalt tagatud? Järelevalve perearstide tegevuse üle ei kuulu Vabariigi Valitsuse seaduse § 67 lõike 1 kohaselt justiitsministri valitsemisalasse. Riiklik tervishoiuteenuste järelevalve organ on sama seaduse kohaselt sotsiaalministri valitsemisalasse kuuluv Tervisekaitseamet. Vastavalt tervishoiuteenuste korraldamise seaduse §-le 60 teostavad tervishoiuteenuste osutajatele sätestatud nõuete täitmise üle järelevalvet maavanem ja Tervisekaitseameti selleks volitatud ametnikud. Tervishoiuteenuste korraldamise seaduse § 61 kohaselt on järelevalve teostajal õigus siseneda kontrollitava isiku tegevuskohta, tutvuda tervishoiuteenuste osutamist tõendavate dokumentidega, saada seletusi kontrollitava isiku juhtorganitelt ja tervishoiutöötajatelt ning teha kontrollitavale ettepanekuid tegevuse parandamiseks ja ettekirjutusi puuduste kõrvaldamiseks. Sama seaduse kohaselt võib järelevalve teostaja ettekirjutuses sisalduva kohustuse täitmata jätmise korral rakendada sunniraha, mille ülemmäär on 10 000 krooni. Antud juhul on tegemist riikliku järelevalvega. Minu arvates on selline järelevalve perearstide tegevuse üle piisav. Eesti Haigekassal on õigus nõuda leppetrahvi, kui see on lepingus ette nähtud. Lisaks on võimalik kaaluda lepingutest taganemist, kui raviteenuse osutaja on korduvalt lepingutingimusi rikkunud. Ka peab patsientidele tekitatud kahju hüvitama. Seda on võimalik kõikidel patsientidel, kelle õigusi on rikutud, perearstikeskustelt ka nõuda. Veel kord: mina isiklikult leian, et järelevalve võimalused on piisavad. Tänan!

Asesimees Jüri Ratas

Tänan! Kas ettekandjale on küsimusi? Marika Tuus, palun!

Marika Tuus

Aitäh, vastuse eest! Ja hea, et te visiiditasu kohta praegu nii konkreetselt ütlesite, et see ei ole lubatud. Aga teie poole pöörduti ilmselt sellepärast, et sotsiaalminister on siin otsad lahti jätnud. Ka perearstid on härra Pevkuri juures käinud ja ega päris täpselt ei saadudki aru, mis ta otsustas. Mul on aga niisugune küsimus. Hiljuti oli meil seagripp ja riik andis tasuta vaktsiini vaktsineerimiseks, ent perearstid võtsid selle süsti eest 60 krooni. Me teame, et tegelikult maksab see maksimaalselt 10 krooni. Mida te arvate, kas see tasu küsimine oli lubatud või tegutseti teie arust omapäi?

Rein Lang

Päris aus vastus oleks, et ma ei oska öelda – ma ei tea, ma ei ole selle ala mees. Ma tean, et perearstid võtsid seda süstimisetasu, tuginedes konkreetselt seadusele, ja mul jääb üle arvata, et nad tegutsesid seaduse piires.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita. Sellele arupärimisele on vastatud.

9. Arupärimine kohtutäiturite tegevuse kohta (nr 384)

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme edasi üheksanda arupärimisega, mille on esitanud Riigikogu liikmed Tiit Kuusmik, Lembit Kaljuvee, Nikolai Põdramägi, Valeri Korb, Georg Pelisaar, Mailis Reps, Lauri Laasi, Enn Eesmaa, Kalle Laanet, Eldar Efen-dijev, Vladimir Velman, Toivo Tootsen, Arvo Sarapuu, Rein Ratas, Evelyn Sepp, Ain Seppik ja Marika Tuus 17. veebruaril 2010. Arupärimine on kohtutäiturite tegevuse kohta ja sellele vastab justiitsminister Rein Lang. Kuid enne ma palun Riigikogu kõnetooli arupärijate esindaja Tiit Kuusmiku tutvustama arupärimist avalikkusele!

Tiit Kuusmik

Austatud juhataja! Lugupeetud minister ja head kolleegid! 16. veebruaril s.a esitas grupp Keskerakonna fraktsiooni kuuluvaid arupärijaid härra justiitsministrile arupärimise kohtutäiturite tegevuse kohta. Selle aluseks oli tä-

navu 7. veebruaril Eesti Rahvusringhäälingu uudistes ilmunud artikkel pealkirjaga "Pooled Eesti kohtutäituritest on distsiplinaarkaristatud". Justiitsministeerium karistas eelmisel aastal erinevate rikkumiste eest 24 kohtutäiturit distsiplinaarkorras. Üldse tegutseb Eestis 47 kohtutäiturit.

Justiitsministeeriumi pressiesindaja Diana Kõmmus ütles ERR-i uudisteportaalile, et täituritele tõi distsiplinaarkaristuse näiteks võlgnikelt saadud raha sissenõudjatele edasikandmisega viivitamine, mitmete protseduureeglite eiramine, aga ka võlgnikelt laekunud rahaga isiklike arvete tasumine.

Et härra ministril oleks kergem vastata, loen ette ka küsimused. Esiteks: "Milliste rikkumiste tõttu on kohtutäitureid distsiplinaarkorras karistatud? Kas 2009. aastal on rikkumiste arv võrreldes varasemaga suurenenud?" Teiseks: "Kuidas mõjutavad rikkumised kohtutäiturite usaldusväarsust?" Kolmandaks: "Kas Justiitsministeeriumi poolt kohtutäiturite suhtes teostatavat järelevalvet oleks vaja tõhustada?" Ja neljandaks: "Kas Justiitsministeerium kavatses võtta kasutusele täiendavaid meetmeid ning tõhustada järelevalvet kohtutäiturite tegevuse suhtes, et edaspidi rikkumisi vältida?"

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Nüüd palun Riigikogu kõnetooli arupärimisele vastamiseks justiitsminister Rein Langi! Kõnetool on teie päralt!

Rein Lang

Kõigepealt suur tänu asjalike küsimuste eest! See on tõesti Justiitsministeeriumi tegevusala ja vastan hea meelega.

Teie esimene küsimus: "Milliste rikkumiste tõttu on kohtutäitureid distsiplinaarkorras karistatud ja kas 2009. aastal on rikkumiste arv võrreldes varasemaga suurenenud?" Ma esitan nüüd loetelu nendest alustest, mille alusel on 2009. aastal kohtutäituritele distsiplinaarkaristus määratud. Esiteks: täitur oli täiteasjade menetlemisel tegevusetu, st ei teinud pikal ajaperioodil toiminguid. Teiseks: täitur viivitas korduvalt sundtäitmise tulemusena ametialasele arvelduskontole laekunud raha sissenõudjale ülekandmisega. Kolmandaks: täitur ei kasutanud täitedokumendi täitmiseks kõiki seaduses lubatud abinõusid. Neljandaks: täitur

tasus ametialasel arveldusarvel oleva rahaga isiklike arveid. Viiendaks: täitur ei vastanud menetlusosalise selgitustaotlustele pika aja jooksul. Kuuendaks: täitur ei edastanud võlgnikule arestimisakti. Seitsmendaks: täitur arestis võlgniku vara rohkem, kui oli vaja sissenõude rahuldamiseks. Kaheksandaks: täitur ei võimaldanud menetlusosalisel toimikuga tutvuda. Üheksandaks: täitur ei vabastanud võlgniku arvelduskontot pärast täitemenetluse lõppu aresti alt. Kümnendaks: täitur viivitas kviiitungi alusel vastu võetud raha kandmisega oma ametialasele arvelduskontole.

Võrreldes varasemate aastatega on kohtutäiturite tegevuses tuvastatud puuduste arv märkimisväärselt suurenenud. Näiteks 2007. aastal karistati kohtutäitureid distsiplinaarkorras viiel korral, 2008. aastal neljal korral, 2009. aastal aga karistati 24 kohtutäiturit ja mõnda isegi mitu korda. Kokku on Justiitsministeerium määranud 28 distsiplinaarkaristust. Samas on võrreldes kahe eelneva aastaga viidud läbi oluliselt rohkem ka järelevalveid. Kui aastal 2007 viidi läbi 12 järelevalvet ja aastal 2008 kokku 15 järelevalvet, siis 2009. aastal oli läbi viidud järelevalvete hulk juba 58. Eks sellest tulenevalt on ka avastatud rohkem puudusi. Ühtlasi on suurenenud täiturite menetluses olevate täitemenetluste arv. Elektroonilise täitemenetlusregistri andmetel oli seisuga 31. detsember 2008 menetluses 629 064 toimikut ja seisuga 31. detsember 2009 juba 714 856 toimikut.

Teine küsimus: "Kuidas mõjutavad rikkumised üldiselt kohtutäiturite usaldusväärsust?" Siin saab vastata järgmiselt. Iga ametniku tegevuse korrektsus ja seaduslikkus on seotud selle ametikoha usaldusväärsusega. Kindlasti kaasneb ametikohustuste rikkumisega mingisugune mõju nii rikkuja enda kui ka tema ametikoha usaldusväärsusele ja ilmselt kehtib see ka kohtutäiturite puhul. Paraku ei ole võimalik anda sellele, kui palju ja mismoodi rikkumised kohtutäiturite usaldusväärsust tervikuna mõjutavad, täpset hinnangut. Seda põhjusel, et puuduvad andmed vastavasisuliste uuringute ja küsitluste kohta.

Kolmas küsimus: "Kas Justiitsministeeriumi poolt kohtutäiturite suhtes teostatavat järelevalvet oleks vaja tõhustada?" Justiitsministeeriumil kui riikliku järelevalve teostajal on kohustus tuvastatud puuduste korral reagee-

rida: juhtida kohtutäituri tähelepanu puudusele, teha ettekirjutus ja algatada distsiplinaarmenetlus. Riiklik järelevalve peab aitama tagada, et täitemenetluse süsteem toimib õiguspäraselt ning toob välja olemasoleva süsteemi puudused. Samuti peab see aitama tagada, et tulevikus niisuguste rikkumiste arv väheneks. Järelevalve tulemusel ühtlustub kohtutäiturite tööpraktika ning seeläbi ka õiglasemaks ja efektiivsemaks muutuvad täitemenetlused viivad kaugemas perspektiivis kohtutäiturite toimemepandavate rikkumiste vähenemiseni. Vähe-malt me loodame seda.

Justiitsministeerium on, nagu ma juba ütlesin, oluliselt tõhustanud järelevalvet kohtutäiturite tegevuse üle ja me tõhustame seda ka praegu. Järelevalve töömaht on aastatega suurenenud ning tegevus on muutunud ka efektiivsemaks. 2010. aastal on Justiitsministeeriumil plaanis läbi viia 10 järelevalvet, millele lisanduvad vajaduse korral ka erakorralised järelevalved – need on reageerimised konkreetsetele kaebustele, mille arvu ma loomulikult teile praegu öelda ei saa.

Neljas küsimus: "Kas Justiitsministeerium kavatses võtta kasutusele täiendavaid meetmeid ning tõhustada järelevalvet kohtutäituri tegevuse suhtes, et edaspidiseid rikkumisi vältida?" 1. jaanuaril 2010 jõustus uus kohtutäituri seadus, millega kehtestati ulatuslikud muudatused kohtutäituri ameti arendamiseks. Seadusega loodi kohtutäituritele ja pankrotihalduritele ühine kutseorganisatsioon: kohtutäiturite ja pankrotihaldurite koda. Tegemist on enesekorraldusliku ühendusega, mille üle teostab järelevalvet Justiitsministeerium. Koda hakkab edaspidi tegelema täiturite ja haldurite järelkasvu ettevalmistamisega, täiendusõppe korraldamisega, praktika ühtlustamisega, vajalike infosüsteemide arendamise ja haldamisega, aga ka järelevalvega ausa ja kohusetundliku ametipidamise üle. Mis puutub veel kohtutäiturite töö kvaliteedi parandamisse, siis uue seadusega kehtestatakse kohtutäituri abile haridusnõuded ning kohtutäituri eksami sooritamise kohustus. Vähe-malt ühe aasta kohtutäituri abina töötanud isik saab kandideerida vabale kohtutäituri kohale. Selline võimalus tagab edaspidiseks varasema kohtutäituri büroo töö kogemusega järelkasvu. Ma usun, et need muudatused parandavad kohtutäiturite töö kvaliteeti ja vähendavad rikkumisi. Täna väga!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Kas ettekandjale on küsimusi? Tiit Kuusmik, palun!

Tiit Kuusmik

Ma täna! Aitäh ilusate vastuste eest! Võib-olla natuke ennatlik küsimus, aga veerand aastast on siiski möödas: kas on juba mingisuguseid märke ka positiivses suunas?

Rein Lang

Vara veel öelda. Kohtutäiturite ja pankrotihaldurite koda sai tuule tiibadesse alles hiljuti. See moodustati kaks nädalat tagasi ja siis valiti kojale ka juhtorganid. Eks seal pingeid ole ka üksjagu, on avaldatud näiteks mõistmatust, miks ikka sellist kutseorganisatsiooni üldse vaja on – et enne said kõik üksinda ka suurepäraselt hakkama. Seda üksinda hakkama saamist Justiitsministeerium aga küll möönda ei saa. Eks me umbes aasta pärast või analüüsida, kas toimunud muutused on olnud positiivsed. Justiitsministeeriumi jõulised repressiivsed meetodid distsiplinaarkaristuste määramisel on kindlasti mingil määral rikkumiste arvu kahanud. Aga see ei ole lõplik lahendus.

Aseesimees Jüri Ratas

Jaanus Marrandi, palun!

Jaanus Marrandi

Lugupeetud härra minister! Mul on hea meel, et kohtutäituri teema siin üles kerkis. Hiljuti pöördusid minu poole ettevõtjad, kes kurtsid, et kohtutäiturid panevad neile päris suure töökoormuse, mida ettevõtjad peavad tasuta tegema. See puudutab näiteks võlgnike tasude kinnipidamist ja aruandluse pidamist ning lõpeb ülekande- ja postikuludega. Kui ettevõtte puutub sageli kokku võlglastega, kellega kohtutäituritel on tegelda vaja – neid võib olla näiteks kümme inimest –, siis see on juba üsna märkimisväärne kulu ühe ettevõtte jaoks. Ja ei ole mõistlik, et seda kulu peaksid kandma ettevõtjad, kellesse ei puutu ei võlgniku seadusvastane käitumine ega ka kohtutäituri tegevus. Kas teie arvates on siin ruumi seaduse muutmiseks sel moel, et oleks väga selgelt fikseeritud, et sellised kulud ettevõtetele kompenseeritakse kohtutäiturite tasust?

Rein Lang

Täitmine käib täitemenetluse korra järgi ikkagi võlgniku arvel. Kui kuskil on välja ilmunud selline huvitav tõlgendus, et ettevõtjad peavad täitmisega seotud kulud korvama ja kohtutäitur jätab need võlgnikult sisse nõudmata, siis see on midagi uut ja huvitavat. Ehkki ma pean ütlema, et kohtutäiturite suust teinekord kuuleb tõesti palju uut ja huvitavat. Ootaksin teilt aga konkreetseid fakte. Kindlasti see niimoodi olla ei tohi, et pannakse avalikõiguslik koormis ettevõtjate õlgadele. Iseküsimus on muidugi see, mida selle koormise all mõista. Kui tegemist on lihtsalt pangaülekande tasuga, et raha tuleb kanda kohtutäituri arvele, mitte võlgniku arvele, siis ettevõtjal ju vahet pole. Aga ma veel kord ütlen: kui teil on mingeid konkreetseid näiteid selle kohta, et täitmine toimub ettevõtja arvel, siis nende näidete eest ma olen väga tänulik.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister! Ma täna! Rohkem küsimusi ei ole. Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Avan läbirääkimised. Sõnavõtt kohalt, Jaanus Marrandi, palun!

Jaanus Marrandi

Täna! Kasutan head võimalust täpsustada kohtutäiturite teemat. Loomulikult on küsimus selles, kui suur kulu on kulu. Ühes suuremas ettevõttes võib olla tegu kümne-viieteistkümne inimesega, kelle võlgadega tegeleb kohtutäitur ja kelle tegevuse üle arvepidamine tegelikult lasub sellel ettevõttel, et kohtutäiturile teatud summad iga kuu üle kanda. Kui kõikvõimalikud kirjade saatmise ja ülekandekulud ja ajakulu kokku võtta, siis see on kindlasti kulu, mida ei ole mõistlik ettevõtja kanda jätta, ükskõik kui suur see kulu ka pole – olgu või mõnisada krooni kuus. See on seniste tõlgenduste puhul väga selgelt olnud ettevõtjate kanda ja on tõepoolest hea juhus, et see teema täna siin üles kerkis. Mõni nädal tagasi tõesti ettevõtjad pöördusid minu poole selle probleemiga. See on täielik jama ning seda korda on vaja muuta. Selle kulu katmine, ükskõik kui suur ta ka pole, peaks lasuma ikkagi kohtutäituril, mitte ettevõtjal.

Aseesimees Jüri Ratas

Kas läbirääkimiste voorus on veel kõnesoove Vabariigi Valitsuse esindajal, õiguskantsleril või headel ametikaastastel? Ei soovi sõna keegi. Sulgen läbirääkimised. Sellele arupärimisele on vastatud.

10. Arupärimine VEB Fondi vastu esitatud nõude kohta (nr 392)

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme edasi kümnenda arupärimisega, mille on esitanud Riigikogu liikmed Lauri Laasi, Kalev Kallo, Kalle Laanet ja Olga Sõtnik 25. veebruaril 2010. Arupärimine on VEB Fondi vastu esitatud nõuete kohta, sellele vastab justiitsminister Rein Lang. Palun Riigikogu kõnetooli arupärijate esindaja Lauri Laasi, et arupärimist tutvustada!

Lauri Laasi

Austatud minister! Head kolleegid! Minu ees on arupärimine, mis puudutab ühte vana ja habemega lugu. Nimelt s.a 15. veebruaril ilmus majandusportaalil E24 artikkel pealkirjaga "Kohus käskis valitsusel VEB-i kahjud ettevõttele välja maksta". Tallinna Ringkonnakohtu otsus kohustab Vabariigi Valitsust VEB Fondi vastu esitatud nõuded täitma. Kahju väljamaksmine tähendab riigikassale sadade miljonite kroonide kaotust. Kui otsus viiele kaebajale maksta jõustub, järgneksid ettevõtete uued hagid, kus nõutakse peale põhisumma ka viiviseid ligi 20-aastase hoiuaja eest. Valitsus ja Eesti Pank on seisukohal, et kuna raha on Venemaal külmutatud, ei saa VEB Fond raha välja maksta. Värske kohtuotsus seda seisukohta aga ei toeta ning seoses sellega on meil härra justiitsministrile viis küsimust selle kohta, millised on valitsuse järgmised kavandatud sammud. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Palun Riigikogu kõnetooli arupärimisele vastama justiitsminister Rein Langi!

Rein Lang

Aitäh küsimuse eest! Loodetavasti te mõistate mind, et mu vastused saavad olema väga kidakeelsed. Teie esimene küsimus kõlab: "Mida on Vabariigi Valitsus ette võtnud, et lahendada VEB fondi nõuete probleem Vene

Föderatsiooniga valitsuste vahelisel tasemel?" Siin ma pean taas pöörduma Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 139 poole, mille kohaselt esitatakse Riigikogu liikme arupärimine sellele Vabariigi Valitsuse liikmele, kelle võimkonda reguleerivate õigusaktide täitmist küsimus puudutab. Välislepingute ja välismajandusega seotud küsimused on Välisministeeriumi valitsemisalas. Seega tuleks esitada küsimus, mida on Vabariigi Valitsus ette võtnud, lahendamaks VEB Fondi nõuete probleemi Venemaa Föderatsiooniga valitsustevahelisel tasemel, välisministrile.

Teine küsimus: "Juhul kui Vabariigi Valitsus peab VEB Fondi vastu esitatud nõuded täitma, siis kust leitakse vajalik rahasumma?" Ja nüüd ma palungi mõista mind, et ei ole just hea tava pooleli olevaid kohtuasju kommenteerida enne, kui pole olemas jõustunud kohtuotsust. Kõnealusel asjas on esitatud kassatsioonkaebus ja asja menetleb edasi Riigikohus.

Kolmas küsimus: "Kas Vabariigi Valitsus arvestab asjaoluga, et peab VEB Fondi vastu esitatud nõuded täitma?" Selles osas ma saan vastata nii palju, et Vabariigi Valitsus pole seda teemat arutanud, kuna ei ole jõustunud kohtuotsust.

Neljas küsimus: "Kui palju hinnanguliselt kulub raha riigieelarvest juhul, kui Vabariigi Valitsus kohustub nimetatud nõuded täitma?" Mul on väga raske seda hinnangut anda. Ja nii nagu ma ka enne ütlesin, pole eriti hea tava pooleli olevaid kohtuasju kommenteerida, kui pole olemas jõustunud kohtuotsust. Milline see kohtuotsus täpselt olema saab, selle üle ei maksa täna spekuloida.

Viies küsimus: "Kuidas eespool nimetatud kohtuotsus ja hüvitiste maksmine mõjutab Eesti riigieelarve tasakaalu ja kas see võib ohtu seada euro kasutuselevõtu Eestis?" Jällegi kordan, et ma ei taha kommenteerida jõustumata kohtuotsust. Aga nii nagu kohtuveskid jahvatavad, siis vaevalt et see meil euro kasutuselevõtu mõjutada saab. Aitäh!

11. Arupärimine õppelaenu hüvitamise lõpetamise kohta (nr 416)

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme edasi 11. arupärimisega, mille on esitanud Riigikogu liikmed Lauri Laasi, Tiit Kuusmik, Georg Pelisaar, Inara Luigas, Kadri

Simson, Vladimir Velman ja Olga Sõtnik. Arupärimine on esitatud märtsikuu 23. päeval 2010. aastal. Arupärimine on õppelaenu hüvitamise lõpetamise kohta ja sellele vastab justiitsminister Rein Lang. Palun Riigikogu kõnetooli arupärijate esindaja Lauri Laasi, et arupärimist avalikkusele tutvustada!

Lauri Laasi

Härra juhataja! Austatud minister! Head kolleegid! Käesolev arupärimine puudutab õppelaenude hüvitamise lõpetamist ja on üle antud 23. märtsil. Tänavu 13. märtsil ilmus ajalehes Eesti Päevaleht artikkel pealkirjaga "Õppelaen viib riigi taas kohtupinki". Riik on kohus juba seoses õppelaenudega kaotanud õpetajale, kellele lõpetati õppelaenu hüvitamine. Tegemist oli seekord küll suhteliselt erandliku juhtumiga, kuid oodata on uusi kohtulahinguid lapseootuse ajal laenu kustutamisest ilma jäetud isikutelt. Kaebuse sisseandmise põhjused on samad mis eelmisel juhtumil: inimeste õigustatud ootusi on petetud ja riik on õppelaenude kustutamise lõpetanud, rikkudes sellega põhiseadust.

Ka Eesti Üliõpilaskondade Liidu juriidiline nõustaja Rene Lauk on öelnud, et eesmärk on minna õppelaenude kustutamist puudutavate kohtuasjadega samm-sammult järjest kaugeemale. Üks õppelaenu võtnud inimeste rühm on kohtus õiguse saanud, järgmised ja juba suuremat hulka inimesi puudutavad vaidlused ootavad ees. Seoses sellega on meil justiitsministrile viis küsimust, kuidas kavatseb valitsus edasi toimida. Aitäh!

Asesimees Jüri Ratas

Tänan! Palun nüüd justiitsministri Riigikogu kõnetooli, et sellele arupärimisele vastata!

Rein Lang

Aitäh, austatud juhataja! Siin on tekkinud olukord, kus ma pean taas õiendama seda, mida kirjutab ajakirjandus. Ja ma siis vastan järjekorras teie esitatud küsimustele.

Esimene küsimus kõlab: "Kuidas suhtute justiitsministrina tekkinud olukorda, kus riik on rikkunud õigusliku ootuse põhimõtet ja kodanikud peavad massiliselt oma õiguste kaitseks kohtusse pöörduma?" Esmalt tuleb rõhutada seda, et Tallinna Halduskohus ei ole asunud seisukohale, et teise lisaeelarve seadu-

sega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadusega muudetud õppetoetuste ja õppelaenu seaduse mõni säte oleks Eesti Vabariigi põhiseadusega vastuolus ning rikuks sealjuures ka õiguspärase ootuse põhimõtet. Kohus ei ole öelnud, et need seadussätted oleksid põhiseadusvastased.

Teise lisaeelarve seadusega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadusega täiendati õppetoetuste ja õppelaenu seaduse § 30 lõikega 2 ning lisati eeldused, millistel juhtudel tuleb enne 1. septembrit 2004 sõlmitud õppelaenulepingu puhul tagada riigi poolt õppelaenu kustutamine. Need eeldused olid, et isik on enne 1. juulit 2009 esiteks täitnud õppekava täies mahus, teiseks asunud tööle riigi- või kohaliku omavalitsuse asutusse või avalik-õigusliku juriidilise isiku juurde ning kolmandaks, esitanud vajalikud dokumendid oma tööandjale.

Viidatud 2010. aasta 27. jaanuari otsuses jõudis Tallinna Halduskohus seisukohale, et Anija Vallavalitsus oli Mirjam Tinnole õppelaenu kustutamisest keeldumisel õppetoetuste ja õppelaenu seaduse § 30 valesi kohaldanud. Anija Vallavalitsus viitas sellele, et kaebuse esitajal ei olnud 1. juuliks 2009 täidetud 12 kuu pikkuse töötamise tingimus, väidetavalt oli tal siis 1,5 kuud sellest puudu. Kohus ei tunnistanud ühtegi sätet põhiseadusvastaseks, küll aga asus seisukohale, et Anija Vallavalitsus peab kustutama Mirjam Tinno õppelaenu, kuna selleks vajalikud tingimused on kaebuse esitaja puhul õppetoetuste ja õppelaenu seaduse § 30 kohaselt täidetud. § 30 puhul ei nähta ette isiku kohustust olla tööl riigi- või kohaliku omavalitsuse asutuses või avaliku-õigusliku juriidilise isiku juures vähemalt 12 kuud. Seega, kohtuotsus puudutab vaid neid õppelaenu võtnud isikuid, kes on õppelaenu võtnud enne 1. septembrit 2004 kehtinud õigusaktide alusel ning enne 1. juulit 2009 täitnud õppekava täies mahus, asunud tööle riigi- või kohaliku omavalitsuse asutusse või avaliku-õigusliku juriidilise isiku juurde, mille hulka kuuluvad ka omavalitsused, ning esitanud enne nimetatud aega ka vajalikud dokumendid oma tööandjale. Kui sellistele isikutele on tehtud õppelaenu hüvitamisest keeldumise otsus, tuginedes sellele, et nad on töötanud vähem kui 12 kuud riigi- või kohaliku omavalitsuse asutuses või avaliku-õigusliku juriidilise isiku juures, siis selline otsus on ekslik.

Teine küsimus: "Kas Vabariigi Valitsus lõpetas teadlikult õppelaenude hüvitamise põhiseadusvastaselt, lootes, et isikud ei hakka oma õiguste kaitseks kohtusse pöörduma?" Nii nagu eelmisele küsimusele vastates sai öeldud, ei ole kohus asunud seisukohale, et õppelaenude hüvitamise lõpetamine oleks toimunud põhiseadusvastaselt.

Kolmas küsimus: "Kuidas mõjutab riigilõivude tõstmine halduskohtu menetluses isikute riigi vastu kohtusse pöördumist?" Riigilõivu tõstmine halduskohtu menetluses ei ole tõkestanud isikute juurdepääsu kohtumenetlustele. Vastupidi, halduskohtusse pöördumiste arv on kasvanud.

Neljas küsimus: "Mille arvel kavatseb Vabariigi Valitsus hüvitada kodanikele tekitatud kahju juhul, kui isikud hakkavad massiliselt oma õiguste kaitseks kohtusse pöörduma ning riigil tekivad kohustused?" Nagu ma juba eespool ütlesin, oli viidatud kohtuasjas normi valesti kohaldatud, mistõttu pole alust eeldada, et isikud hakkavad massiliselt seetõttu kohtusse pöörduma. Siin ma pean muidugi jälle juhtima tähelepanu Riigikogu kodu- ja töökorrale: õppelaenude ja rahandusega seonduv kuulub Rahandusministeeriumi pädevusse.

Viies küsimus: "Mida on Vabariigi Valitsusel kavas ette võtta jõustunud põhiseadusvastase seaduse tagajärgede leevendamiseks?" Saan vastata veel kord korrates: kohus ei ole leidnud, et õppetootuste ja õppelaenu seaduse mõni säte oleks Eesti Vabariigi põhiseadusega vastuolus.

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Kas ettekandjale on küsimusi? Marika Tuus, palun!

Marika Tuus

Ma küsin ikkagi, kas teie meelest ei ole siiski rikutud õigusliku ootuse printsiipi. Need õpilased olid ju nende toetustega arvestanud. Kas see ei vähenda usaldust riigi vastu, kui riik pidevalt oma seisukohti muudab?

Rein Lang

Õigustatud ootuse printsiip on kindlasti oluline printsiip, aga seda ei maksa absolutiseerida. Keegi ei saa rajada oma isikliku elu arvestusi subsiidiumidele ja toetustele, niisugune asi ei ole võimalik. Riikidel on täielik voli ja

õigus kõikvõimalikud abipaketid võrdlemisi lühikeste etteteatamise tähtaegadega tühistada. Alles hiljuti ma nägin üht Euroopa Inimõiguste Kohtu otsust, kus üheks pooleks oli Itaalia riik. Inimõiguste kohus jõudis järeldusele, et riikidel on õigus maksusüsteemi kaudu riigi tulusid suurendada. See otsustuspädevus on väga lai ja hõlmab muide ka õigust kehtestada maksuregulatsioone tagasiulatuva jõuga, millest Eesti on hoidunud. Mina isiklikult leian, et selline õppelaenude kustutamise tingimuste muutmine ei ole vastuolus õigustatud ootuse printsiibiga. Selliseid asju tohib riik teha, eriti kui tal selleks on kaalukad põhjused.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, rohkem küsimusi ei ole. Ma tänan teid! Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita. Sellele arupärimisele on vastatud.

12. Arupärimine räume ülepuügi kohta (nr 393)

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme edasi 12. arupärimisega, mille on esitanud Riigikogu liikmed Kalle Laanet, Lauri Laasi, Aivar Riisalu, Nikolai Põdramägi ja Toomas Varek veebruarikuu 25. päeval 2010. aastal. Arupärimine on räume ülepuügi kohta ja sellele vastab keskkonnaminister Jaanus Tamkivi. Et arupärimist tutvustada, palun Riigikogu kõnetooli arupärijate esindaja Kalle Laaneti!

Kalle Laanet

Austatud juhataja! Hea minister! Head kolleegid! Mõned arupärimised tagasi nimetas härra Kaljuvee oma tutvustavas sõnavõtus, et tegemist ei ole poliitikaga, vaid sisulise murega. Nii on ka selle arupärimisega, mille aluseks sai hulga rannakalurite pöördumine, kus nad andsid teada, et riik on pannud neile kohustuse teatada 48 tunni jooksul puügiandmed. Samas riik ise ei suuda järelevalvet teostada ja 2009. aastal oli Liivi lahe rannapuügil püütud üle kvoodi umbes 1938 tonni ja Läänemere keskosa räumepuügil umbes 114 tonni. Kalurid on mures selle pärast, et kui nemad üritavad oma kohustusi täita korrektselt, riik aga oma järelevalvekohustusi ei täida, siis võib see nende tegevust mõjutada. Nad küsivad, miks riik

endale võetud ülesandeid ei täida. Sellega seoses esitas grupp Keskerakonna fraktsiooni liikmeid keskkonnaministrile arupärimise.

Esimene küsimus on järgmine: "Kuidas oli võimalik, et 2009. aastal toimus arvestatav ülepüük räime osas Eestis ning sellele reageeriti nii hilja, kuigi kalur edastab püügiandmed 48 tunni jooksul?" Teine küsimus: "Mida toob Eestile kaasa selline teguviis? Kas sellele võivad järgneda ka sanktsioonid?" Kolmas küsimus: "Kuidas on plaanis Keskkonnaministeeriumil tegutseda, et edaspidi selliseid olukordi vältida?" Ja neljas küsimus: "Kuidas mõjutab Eesti kalurite olukorda eelmise aasta 19. ja 20. oktoobril toimunud Euroopa Liidu kalandusnõukogus heaks kiidetud määrus, millega luuakse ühenduse kontrollisüsteem ühise kalanduspoliitika eeskirjade järgimise tagamiseks?" Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Ma palun Riigikogu kõnetooli arupärimisele vastama keskkonnaminister Jaanus Tamkivi! Riigikogu kõnetool on teie päralt.

Jaanus Tamkivi

Austatud juhataja! Lugupeetud arupärijad! Sellele arupärimisele vastamist pean ma alustama nagu justiitsminister, kes tuletas meelde Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 139, mis ütleb, et ministrile saab esitada arupärimisi tema valitsemisala puudutava kohta. Kutselise kalapüügi kvootide teema on Põllumajandusministeeriumi teema ja põhimõtteliselt tegeleb sellega põllumajandusminister. Aga selleks, et asjaga edasi minna, on vastused ette valmistatud ja ma lühidalt nendele küsimustele vastan.

Kuidas oli võimalik, et 2009. aastal toimus arvestatav ülepüük? Sellele saab vastata järgmiselt. Rannapüügiks on räimepüügi võimalused kehtestatud Vabariigi Valitsuse määrusega, kuid mitte väljapüütava kala lubatud kogusena, vaid lubatud püügivahendite piirarvuna. Seega rannapüüdjatele ei ole jaotatud kaaluliselt individuaalset püügikvooti. Vastavalt kalapüügi-seaduse § 19 lõikele 6 võib põllumajandusminister veela kohta kehtestatud kutselise kalapüügi võimaluste ammendumise korral püügi lõpetada. See tähendab seda, et põllumajandusminister saab püügi lõpetada vaid juhul, kui kogu Eestile eraldatud püügivõimalus on ammendunud. Varem Põllumajandusministeerium

püüki keelata ei saa. Kehtiva seaduse kohaselt saab põllumajandusminister püügi sulgeda oma määrusega, mille kooskõlastamine, allkirjastamine, Riigi Teatajas avaldamine ja jõustumine võtab kõik ühtekokku aega kokku 3–4 nädalat. Eesti riigi kvoot räimepüügiks Liivi lahel ammendus 2009. aastal lühikese aja jooksul. Selle põhjustas ettenägematult suur rannapüügi maht juunikuus. Samuti oli 2008. aastal võrreldes eelnenud aastatega Liivi lahes enneolematult aktiivne traalpüük. Kui 2008. aastal püüti traalpüügil Liivi lahes 5900 tonni räime, siis 2009. aastal ainuüksi esimesel poolaastal 6900 tonni. See oli vastus esimesele küsimusele.

Teine küsimus: mida selline teguviis Eestile võib kaasa tuua? Euroopa Liidu õigusaktid on ülepüügi võimalustega arvestanud ning 2009. aastal kehtinud reeglite kohaselt arvestatakse kuni 10%-ne kvoodi ületus järgmiseks aastaks liikmesriigile eraldatavast püügikvoodist maha. Keskkonnaministeeriumis sügisel toimunud Eesti kalapüügiorganisatsioonide koosolekul lepitati kokku, et kuna suured väljapüügid toimusid rannapüügisektoris, siis mahaarvamisi kalalaeva kalapüügiloa alusel püüdjate räimepüügikvoodist 2010. aastal ei tehta, vaid väheneb Liivi lahel rannapüügiks eraldatav kvoot.

Kolmas küsimus: kuidas on plaanis Keskkonnaministeeriumil tegutseda, et selliseid olukordi vältida? Selle asjaga tegeleb ikkagi Põllumajandusministeerium ja Põllumajandusministeerium on algatanud kalapüügiseaduse muutmise. Seadusmuudatustega soovitakse anda põllumajandusministrile paindlikum võimalus kalapüügi lõpetamiseks ühes või teises püügipiirkonnas või maakonnas, ühe või teise püügivahendiga ja ühe või teise kalaliigi osas sõltuvalt kujunenud olukorrast. Samuti tehakse ettepanek lihtsustada püügi sulgemise protsessi, et see osutuks võimalikuks senise kolmenelja nädala asemel märksa lühema aja jooksul.

Neljas küsimus: kuidas mõjutab Eesti kalurite olukorda eelmisel aastal vastu võetud Euroopa Liidu kalandusnõukogus heaks kiidetud määrus, millega luuakse ühenduse kontrolli süsteem ühise kalanduspoliitika eeskirjade järgimise tagamiseks? Selle määruse eesmärk on tõhustada kontrolli ühenduse tasemel kokkulepitud kalavarude kaitse meetmete täitmise üle,

mille puudujääkidele on juhtinud tähelepanu ka Euroopa Audiitorite Koda, ning arendada nõuete täitmise kultuuri kalandussektoris. Määrusega kehtestatavad meetmed piiravad eelkõige ebaseadusliku kalapüügi tegelevate isikute võimalusi, kuid sisaldavad ka selliseid meetmeid, millega kõik kalurid peavad arvestama. Määrus keelab ühenduse vetes kala ümberlaadimise ühelt laevalt teisele; ümberlaadimine võib toimuda vaid loa alusel selleks määratud liikmesriikide sadamates. Läänemerele on praegu mitmeaastase majandamiskavaga hõlmatud tursavarud, kuid lähiajal on kavas need kehtestada ka lõhe-, kilu- ja räimevarudele. Kuus kuud pärast rakendusmääruse jõustumist kehtestatakse tõsiste rikkumiste eest karistuspunktide süsteem, mille alusel määratakse tõsise rikkumise eest kalalaevatunnistuse omanikule teatud arv karistuspunkte. Juhul, kui liikmesriik ei suuda tagada, et tema kalalaevastik ühenduse kalavarude kaitse meetmetest kinni peab, võib Euroopa Komisjon katkestada struktuuriabi andmise kalandussektoris, kuni liikmesriik oma kontrollsüsteemid efektiivselt tööle rakendab. Täna tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna austatud minister! Teile on vähemalt üks küsimus. Kalle Laanet, palun!

Kalle Laanet

Hea minister! Kõigepealt palun vabandust, et arupärimise adressaat ei olnud kõige täpsem, aga palju tänu teile, et te siiski vastasite! Minu küsimus on: kuidas teile tundub, kas selle arupärimise valguses rannakalurite nõrdimus või meelepaha on õigustatud? Et nemad üritavad reegleid korrektselt täita, aga riik ei suuda nende reeglite täitmist jälgida ja sellega kaasnevalt võivad kahju saada eelkõige need, kes rannapüügi tegelevad. Mis te arvate, on see põhjendatud?

Jaanus Tamkivi

Ma saan kalurite meelepahast aru, kuid, nagu ma ütlesin, riigi tasemel on sellest oma järeldused tehtud ja juba valmistatakse ette kalapüügiseaduse muudatusi, mis peaksid protsessi juhtimise kiiremaks ja paindlikumaks muutma. Eelmise aasta suvel saadud kogemusest on tõepoolest õpitud ja edaspidi kindlasti

peaks olukord paranema. Kui kalurid ausalt oma kohustusi täidavad, siis riik suudab neile ka samaga vastata.

Aseesimees Jüri Ratas

Rohkem küsimusi ei ole. Ma täna ministrit! Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita. Arupärimisele on vastatud.

13. Arupärimine Riigimetsa Majandamise Keskuse tegevuse kohta avaliku huvi kaitsmisel ja riigihangete korraldamisel (nr 401)

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme tänase 13. arupärimise juurde, mille on esitanud Riigikogu liikmed Tiit Kuusmik, Valeri Korb, Georg Pelisaar, Inara Luigas, Eldar Efendijev, Nelli Privalova, Vladimir Velman, Toivo Tootsen, Arvo Sarapuu, Nikolai Põdrängi ja Ain Seppik 10. märtsil 2010. Arupärimine on Riigimetsa Majandamise Keskuse tegevuse kohta avaliku huvi kaitsmisel ja riigihangete korraldamisel. Arupärimisele vastab keskkonnaminister Jaanus Tamkivi. Palun Riigikogu kõnetooli arupärimise tutvustamiseks arupärijate esindaja Tiit Kuusmiku!

Tiit Kuusmik

Austatud juhataja! Lugupeetud minister! Head kolleegid! Nagu istungi juhataja juba mainis, 10. märtsil k.a esitasid Keskerakonna rahvasaadikud keskkonnaminister Jaanus Tamkivile arupärimise avaliku huvi kaitsmise ja riigihangete korraldamise kohta Riigimetsa Majandamise Keskuses.

Arupärimise sisu on järgmine. Konkurentsiameeti ja prokuratuuri eestvedamisel on algatatud väidetavalt seni kõige suurem kartellikurite uurimine ja esitatud kahtlustus kaheksale eraisikule ja üheksale firmale. Kahtlustuse kohaselt sai Riigimetsa Majandamise Keskus metsaveofirmade vahel sõlmitud kokkulepetega kahju 41 miljonit krooni. On põhjust kahtlustada, et Riigimetsa Majandamise Keskuse juhatajale lekkis informatsioon võimalikust uurimisest RMK vastu prokuratuurist ning juhataja tegi sel ajendil ise avalduse Konkurentsiametile, et tulevast süüdistust pehmendada.

2008. aasta suvel korraldas RMK suure metsaveo hanke, et leida terves riigimetsas

raiutavale puidule vedajad viieks aastaks. Hanke mahuks kujunes 1,74 miljardit krooni. Väidetavalt tegid suured puidufirmad põhjendamatu odavaid pakkumisi paljudele lepingutele, et hiljem pakkumuse tagasivõtmise eest konkurentidelt raha küsida.

RMK juhtkond sõlmis kokku 38 lepingut, kuid esitas ka kuriteoavalduse Konkurentsiametile. Poolteist aastat kestnud uurimise järel said kuriteokahtlustuse RMK metsamajanduse peaspetsialist Rainer Laigu ja üheksa metsafirmat.

Seoses sellega on meil ministrile esitatud ka viis küsimust. Esiteks: "Kuidas on võimalik, et nimetatud riigihanke koostamise ajal Riigimetsa Majandamise Keskuse nõukogu esimees olnud Ülle Rajasalu polnud teadlik nii mahuka riigihanke ebaadekvaatsusest ja küsitavuse tekitavast koostamisest ning korraldamisest?" Teiseks: "Kas ja millal teavitas RMK juhataja nõukogu esimeest oma avaldusest võimalikust nn kartellikuriteost Konkurentsiametile?" Kolmandaks: "Millised on argumendid, et tänane RMK nõukogu esimees omab suuremat kogemust ja motiveeritust avaliku huvi kaitsmisel kui erahuvi kaitsmisel?" Neljandaks: "Milline on tollase nõukogu esimehe Ülle Rajasalu vastutus avastatud riigihanke juhtumil valguses? Millised firmad ostsid nn odavalt saadud pakkumised endale ning kas ka nemad on tulevikus hankemenetlustest kõrvaldatud? Viies: "Metsaseaduse § 49 lõige 7 sätestab nõukogu pädevusena juhatuse liikmete arvu määramise, nende valimise ning nendega lepingu sõlmimise, muutmise ja lõpetamise otsustamise, juhatuse töökorra kinnitamise ja juhatuse liikmetega õigusvaidluse pidamise otsustamise. Kas nõukogu on analüüsinud tänast töökorra ning milliseid muudatusi on kavas rakendada?" Ma tänan!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Palun Riigikogu kõnetooli arupärimisele vastama keskkonnaminister Jaanus Tamkivi!

Jaanus Tamkivi

Lugupeetud juhataja! Austatud arupärijad! Minu vastused RMK-s toimunu kohta.

Esimene küsimus: "Kuidas oli võimalik, et nimetatud riigihangete koostamise ajal nõukogu esimees olnud Ülle Rajasalu polnud

teadlik nii mahuka riigihanke ebaadekvaatsusest ja küsitavuse tekitavast koostamisest ja korraldamisest?" Siinkohal tahan öelda, et kuigi RMK puhul on tegemist riigi tulundusasutusega, toimub tema juhtimine üsna sarnaselt äriühingute juhtimisega, kus on nii nõukogu tasand kui ka juhatuse tasand. Nõukogu tasand teatavasti on märksa üldisem kui juhatuse juhtimistasand. Nõukogu tegeleb strateegiliste otsuste ettevalmistamise ja langetamisega ja ettevõtte tegevuse kontrollimisega auditikomitee kaudu. Seda, et nõukogu esimees peaks teadma kõiki lauseid, mis riigihangete dokumendis on kirja pandud, võib-olla päris nõudma ei peaks. Kõlas väide, et see hange oli ebaadekvaatne ja küsitavusi täis. Mina vaidleksin sellele natuke vastu. Pigem kasutati seda hange sellisel kujul, nagu ta ühtsena ja suurena välja kuulutati, kurjalt ära. Aga see ei tähenda seda, et hange ise oluks halvasti korraldatud. Selline on vastus esimesele küsimusele.

Teine küsimus: kas ja millal teavitas RMK juhataja RMK nõukogu esimeest oma avaldusest Konkurentsiametile? Igapäevase majandustegevuse korraldamine, mille hulka kuulub ka riigihangete läbiviimine, on juhatuse pädevuses. Metsaseadus määratleb RMK nõukogu pädevuse ning selle hulka ei kuulu riigihangete läbiviimise kooskõlastamine. Ütlen aga vastuseks seda, et RMK juhatuse esimees teavitas nõukogu esimeest oma avaldusest Konkurentsiametile ja ta tegi seda juba enne seda, kui see avaldus Konkurentsiametile esitati. Teemat arutati ka nõukogus ja konkreetselt veel sisuliselt auditikomitees, mille koosolek toimus 15. oktoobril 2009. aastal. See oli vastus teisele küsimusele.

Kolmas küsimus: millised on need argumendid, et praegusel RMK esimehel on suurem kogemus ja motiveeritus? Vastan niimoodi, et meil ei ole alust kahelda ei eelmise ega praeguse nõukogu esimehe motiveerituses täita oma ülesandeid täie pühendumusega ja tunnetades vastutust selle suure organisatsiooni ees. Praeguse RMK nõukogu esimehe Mati Polli kohta tuleb kindlasti öelda seda, et tal on seljaga pikaajaline edukas tegevus metsandussektoris ja suured juhtimiskogemused.

Neljandaks küsimus: milline on eelmise nõukogu esimehe vastutus avastatud riigihanke juhtumil valguses ja millised firmad ostsid nn odavalt saadud pakkumised endale ja kas nad

on tulevikus hankemenetlusest kõrvaldatud? Nõukogu peab olema loomulikult kursis RMK tegevussuundadega ja omama ülevaadet finantsmajanduslikust seisust. Selle kohta saab nõukogu informatsiooni vähemalt kord kolme kuu jooksul peetavatel koosolekutel. Nõukogu esimees ei saa võtta aga loomulikult üksinda vastutust, kuna nõukogu teostab oma pädevust kollegiaalselt. Kuna hangete läbiviimine ei kuulu nõukogu liikmete ega tervikuna ka nõukogu ülesannete hulka, siis ei saa selle teema käsitlemisel tekkida küsimust ka otseselt nõukogu esimehe vastutusest. Kui kõnesolevas riigihanke pakkumused esitanud ettevõtjad peaksid saama karistatud, siis ei ole nende edaspidine osalemine riigihangetes võimalik. Enne kui kohus ei ole oma otsust teinud, ei saa ühtki firmat aga süüdi mõista. Kriminaalmenetluses kogutud informatsiooni kahtlustuse saanud firmade ja nende omavaheliste kokkulepete kohta RMK valduses praegu ei ole.

Viies küsimus: "Metsaseaduse § 49 sätestab nõukogu pädevusena juhatuse liikmete arvu määramise, nende valimise, nendega lepingute sõlmimise, muutmise ja lõpetamise otsustamise, juhatuse töökorra kinnitamise ja juhatuse liikmetega õigusvaidluse pidamise otsustamise. Kas nõukogu on analüüsinud tänast töökorda ja milliseid muudatusi on kavas rakendada?" RMK nõukogu arutas 19. märtsil 2010. aastal metsamaterjalide veo teenuste riigihangete korraldamist 2009. aastal ja leidis, et RMK juhatus on käitunud korrektselt, kui esitas materjalid uurimisorganitele, selgitamaks välja võimalikud õigusrikkumised riigihangetes osalenute poolt. Seda, et me selle kogemuse tulemusena peaksime otseselt hakkama muutma nõukogu töökorda või sisuliselt midagi põhjalikult ümber korraldama, nõukogu siinemaani ei ole otsustanud ja ma isiklikult arvan, et see ei ole sellisel kujul ka vajalik. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, teile on vähemalt üks küsimus. Tiit Kuusmik, palun!

Tiit Kuusmik

Aitäh, hea ettekandja, sisukate vastuste eest! Aga ma küsin siiski, kuidas praegune situatsioon on. Kas olukord on üldiselt paremuse poole muutunud?

Jaanus Tamkivi

Jah, olukord on paremuse poole muutunud. Loodame, et ka see oletatavat kartellikokkulepet käsitlev protsess jõuab suhteliselt kähku lõpuni. Minul isiklikult aga on ühest asjast kahju: nüüd, kui asi on kohtuni välja läinud ja mitmed firmad on surve all, võib juhtuda, et selle protsessi käigus mitmed veofirmad lõpetavad oma tegevuse. Olnuks asjade käik pisut teistmoodi, siis võib-olla olnuks mingil hetkel pisut tähelepanelikum olles targem olnud see riigihange katkestada ja alustada seda uuesti. Ajavahemik selle protsessi läbiviimiseks võib pikaks kujuneda ja kõik sellega kaasnev, kaasa arvatud surve isikutele ja nende perekondade tasandil tekkivad mured, on inimlikult väga tõsine probleem. Ettevõtjate tasandil võivad kaotused selles protsessis suhteliselt suured olla. Oleks märksa parem, kui praktilises elus õnnestuks ilma selliste muredeta hakkama saada.

Aseesimees Jüri Ratas

Aleksei Lotman, palun!

Aleksei Lotman

Hea minister! RMK senine strateegia on olnud hankida korruga suurelt. Ja kui on tegu sellisel viisil hankimisega, suudavad konkureerida Eesti mõistes ainult väga suured firmad, keda on suhteliselt vähe ja kes kamba peale suudavad valitseda kogu turgu ja sõlmida ka kartellikokkuleppeid. Kas tulevikku vaadates ei oleks õigem hankida väiksemate ja kohapeal piisavalt hästi piiritletud üksuste kaupa? Siis suudaksid konkureerida ka piirkonnas tegutsevad ettevõtjad, kes praegu tihtipeale nagunii alltöövõtjatena neid töid ju teevad. See oleks lõpptulemusena ilmselt riigile odavam ja samas ka regionaalpoliitiliselt ehk mõistlikum.

Jaanus Tamkivi

Täna, härra Lotman, selle küsimuse eest! Tõepoolest, nagu ma ütlesin, see suhteliselt valus kogemus mõlemale poolele – nii vedajatele kui ka RMK-le – kindlasti sunnib oma järeldusi tegema. Te ütlesite, et võib-olla oleks mõttekas see mehhanism üle vaadata ja jõuda lahenduseni, mis hoiab ära ettevõtjate kartellikokkulepete sõlmimise. Jah, see eesmärk võib tingida tõesti sellesama ettepaneku, mis te tegite, et hanked oleksid pisut väiksemad.

Aseesimees Jüri Ratas

Suur tänu! Rohkem küsimusi ei ole. Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita. Arupärimisele on vastatud.

14. Arupärimine Audru kalafarmi kohta ja uute töökohtade loomise kohta kalandusvaldkonnas (nr 398)

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme tänase 14. arupärimise juurde, mille on esitanud Riigikogu liikmed Karel Rüütli, Ester Tuiksoo, Villu Reiljan, Tarmo Mänd ja Jaanus Marrandi 9. märtsil 2010. Arupärimine käib Audru kalafarmi kohta ja uute töökohtade loomise kohta kalandusvaldkonnas. Vastab põllumajandusminister Helir-Valdor Seeder. Ma palun arupärimist tutvustada arupärijate esindajal Jaanus Marrandil!

Jaanus Marrandi

Lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud põllumajandusminister! Head kolleegid! Selle arupärimise on esitanud neli opositsionisaadikut ja üks koalitsionisaadik. Kõrvuti muude maaelu ja põllumajanduse valdkondadega kuulub Põllumajandusministeeriumi ülesannete hulka ka kalanduse arendamine. Heaks on kiidetud kalanduse strateegia aastateks 2007–2013 ja ka kalanduse arengukava, mis sellel strateegial põhineb. Selle kohaselt on Euroopa Kalandusfondi vahenditest Eesti kalandussektorit võimalik toetada 84,6 miljoni euroga. Koos Eesti riigi kaasfinantseeringuga teeb see keskmiseks aastaseks toetussummaks ligi 230 miljonit krooni. Tegemist on summaga, mille abil oleks võimalik luua hulgaliselt töökohti maapiirkondades ning kasutada ära Eesti suurt potentsiaali kalanduse valdkonna arendamisel.

Vahetult pärast praeguse valitsuse tööle astumist asus põllumajandusministri poliitikanõunikuna tööle Alar Oppar, kelle üheks peamiseks tegevusvaldkonnaks oli kalandus ja loomulikult ka selle rahastamine ja strateegiate väljatöötamine. 2007. aasta septembris kirjutas nädalaleht Eesti Ekspress, et taanlaste rahvusvaheline konsortsium tahab tõenäoliselt Audru kanti püsti panna hiiglasliku kalafarmikompleksi. Kalafarmi rajamiseks ostsid taanlased Audru vallas 50 ha suuruse maatüki. Ehitustöödega taheti pihta hakata juba 2008. aasta sügisel. Toona kinnitas nõunik Alar Oppar, et

mingeid eksklusiivseid riigipoolseid toetusi kalaprojekti investoritele oodata ei maksa.

2008. aasta aprillis kirjutas Eesti Ekspress taas Audru kalafarmist. Siis nimetati investeringu võimalikuks suuruseks 500 miljonit eurot, mis teeb umbes 8 miljardit krooni, ja tööd lubati kuni 1200 inimesele. Paraku lahvas ka pistiseskandaal. Ajalehes Postimees kirjutati 16. septembril 2008, et juba ministeeriumis töötades asus Oppar propageerima Nielse ni kalakasvandust ja läks aprilli keskel sinna tööle. 2009. aasta detsembris saatis prokuratuur kohtusse kriminaalasja, mille kohaselt süüdistatakse Opparit erafirma huvides mõjuvõimuga kauplemises ja pistise võtmises. Süüdistuse järgi sai põllumajandusministri nõunik Alar Oppar OÜ FjordFresh Holdingu juhatase liikmelt Nielsenilt vara ja muid soodustusi ning kasutas ebaseaduslikult oma mõju Nielseniga seotud ettevõtete rahastamisaotluste, sealhulgas laenu- ja garantiitaotluste läbivaatamisel ja otsustamisel. Alar Oppari saadud vara ja muude soodustustena on üles loetletud intressivaba laen 400 000 krooni, 531 000 krooni nõustamisteenuste ettemaksuna, samuti töökoht ja osalus ettevõttes OÜ FjordFresh Holding.

Avalikel andmetel on Alar Oppar olnud aktiivne Isamaa ja Res Publica Liidu põllumajandus- ja maaelu programmi väljatöötaja, kes on päris mitmel korral sellel teemal sõna võtnud. Arupärijate arvates tekitab see päris selgeid kahtlusi ka selles, et ministri nõunik on mõjutanud endale soodsalt ministeeriumi tööd, ja see ei ole kuidagi Eesti riigi kalandus- ja ka maaelupoliitikale kasulik.

Lähtudes ülaltoodust ning Riigikogu kodu- ja töökorra seadusest, on arupärijad esitanud üheksa küsimust. Võib-olla kõige olulisem neist on esimene, mis kõlab nii, et kuidas lugupeetud härra minister hindab oma nõuniku Alar Oppari tegevust riigiametnikuna ühe erafirma soosimisel. Samuti soovime teada, misuguse otsustuse alusel võeti varasemast teada pattudega Alar Oppar Põllumajandusministeeriumisse nõunikuna tööle. Tänan tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Palun Riigikogu kõnetooli arupärimisele vastamiseks põllumajandusminister Helir-Valdor Seedri!

Helir-Valdor Seeder

Austatud juhataja! Lugupeetud Reformierakonna ja Rahvaliidu arupärijad! Püüan teie esitatud küsimustele vastata. Esimene küsimus: "Kuidas Te hindate oma nõuniku Oppari tegevust riigiametnikuna ühe erafirma soosimisel? Kelle käsul või survele võtsite oma nõunikuks IRL-i liikme, kelle varasemad patud olid avalikult teada?" Alar Oppari töölevõtmiseks Põllumajandusministeeriumisse ei ole minule mitte keegi survet avaldanud ja oma ametikohustustest ja tööülesannetest tulenevalt ei saanud Alar Oppar nimetatud erafirmat soosida. Nii ei ole ta tekitanud riigile mingisugust majanduslikku kahju, mis selgub ka minu vastustest teie esitatud järgmistele küsimustele. Erinevalt arupärijate väitest, et Alar Oppari peamine tegevusvaldkond oli Põllumajandusministeeriumis kalanduse reguleerimine ja sellega tegelemine, see nii ei olnud. Alar Oppar ei kuulunud ei kalandusnõukogusse ega ühessegi teise kalandusega seotud töörühma ega selle valdkonna asju otsustavasse töögruppi.

Teine küsimus: "Kui suures summas ja mitme projekti alusel on taotletud Audrusse kavandatava kalafirmaga seotud rahastamist Euroopa Liidu ja Eesti Vabariigi eelarvest?" Osahing FjordFresh Holding ei ole Euroopa Kalandusfondist ega ka mingitest Eesti riigi rahalistest fondidest saanud ega taotlenud ühtegi senti toetust.

Kolmas küsimus: "Milliseid summasid ja kui suures ulatuses ja kellele on Audrusse kavandatava kalafarmiga seotult tehtud väljamakseid riigi või Euroopa Liidu rahadest?" Kuna osahing FjordFresh Holding ei ole Euroopa Kalandusfondist toetust taotlenud, siis ei ole talle tehtud ka mingisuguseid väljamakseid.

Neljäs küsimus: "Kas Audrusse kalafarmi rajamisega seonduvalt on mingeid otsuseid vastu võtnud Maaelu Edendamise Sihtasutus ja kui on, siis millal ja milliseid otsuseid?" Osahing FjordFresh Holding ei ole esitanud Maaelu Edendamise Sihtasutusele ühtegi taotlust ja seetõttu ei ole tehtud ka mitte mingisuguseid otsuseid.

Viies küsimus: "Kas kalafarmi püstitamine Audrus on jätkuvalt päevakorras või on sellest loobutud?" Kuna erafirma OÜ FjordFresh Holding on eraettevõtte ja sellest tulenevalt ei ole ta kohustatud oma planeeritavast äritege-

vusest Põllumajandusministeeriumile aru andma, siis meil selle kohta informatsiooni ei ole.

Kuues küsimus: "Kui Audru kalafarmi püstitamine jätkub, siis millal ja kui palju on seal loota uusi töökohti realselt?" OÜ FjordFresh Holding äriplaani ja loodetavate töökohtade kohta Põllumajandusministeeriumil informatsiooni ei ole.

Seitsmes küsimus: "Kas juhul, kui kavandatud kalafarmi püstitamine Audrus jätkub, kavatsete põllumajandusministrina toetada selle kaasrahastamist Euroopa Liidu ja Eesti Vabariigi eelarvest?" Vesiviljeluse investeeringu toetuse taotluse rahuldamise või mitterahuldamise otsuse teeb Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet lähtuvalt põllumajandusministri 12. mai 2008. aasta määrusest nr 46 "Euroopa Kalandusfondi 2007–2013 rakenduskava meetme 2.1 "Vesiviljeluse investeeringutoetus" raames toetuse andmise ja kasutamise tingimused ja kord". Põllumajandusminister ei ole langetanud ega langeta ka tulevikus ühtegi otsust konkreetsete taotluste rahuldamise kohta. Praegu ei saa hinnata, kas OÜ FjordFresh Holding tulevikus toetust taotleb ning kas ta toetustingimustele vastab. Igal juhul koheldakse kõiki taotlejaid võrdselt ning vastavalt kehtestatud korrale.

Kaheksas küsimus: "Kui palju ja milliste projektide jaoks on ära kasutatud praeguseks kalanduse strateegiaga ja rakenduskavaga ette nähtud vahendid?" Käesoleva aasta veebruari lõpu seisuga on Euroopa Kalandusfondi meetmete raames määratud toetusi summas 571 977 505 krooni ning väljamakseid on tehtud summas 165 279 659 krooni. Toetusesaajate nimekirjad on avaldatud Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti kodulehel, aja piiratus ei võimalda neid siin hakata ette lugema.

Üheksas küsimus: "Mitu uut töökohta ja millises Eesti piirkonnas on kalanduse strateegia vahendite kaasamisega loodud perioodil 2007–2009?" Eesti kalanduse strateegia eesmärk on Eesti kalanduse kui majandusharu arendamine, kalandusest sõltuvate inimeste sissetulekute suurendamine ning kalatoodangu konkurentsivõime tõstmine sise- ja välisurgudel. Selle saavutamiseks tuleb soodustada eelkõige sektori struktuurseid muutusi, efektiivsuse kasvu, tehnoloogilist arengut ja tegevuste mitmekesistamist. Seetõttu tekitavad

konkurentsivõimelised ettevõtted ise töökohti, mis on vajalikud ja sellest tulenevalt ka jätkusuutlikud. Euroopa Kalandusfondi rahastatavates projektides ei ole eraldi eesmärgiks tööhõive suurendamine. Töökohtade üle selles osas jooksvalt arvet ei peeta, küll aga hinnatakse kujunenud olukorda ja struktuurseid muutusi ning 2011. aasta vahehindamise käigus püütakse anda ka ülevaade ja saada hinnang võimalike uute loodud töökohtade kohta. Selle järel me saame anda kõigile huvilistele, sealhulgas ka parlamendiliikmetele põhjaliku ülevaate mõjudest, mis on kaasnenud Euroopa Kalandusfondi rakendamisega Eesti Vabariigis sellel finantsperioodil. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna, austatud minister! Teile on vähemalt üks küsimus. Jaanus Marrandi, palun!

Jaanus Marrandi

Lugupeetud härra minister! Eri meediakanalite materjalidest on ilmnenu, et Alar Oppar suhtus teie nõunikuna sellesse kalandusprojekti soosivalt. Mis on iseenesest mõistetav, sest igasugune investering on ju tervitatav, kui see Eestisse tuleb. Samas aga heidab sellele kõigele ikkagi varju tema hilisem sinna tööle asumine ja mis seal salata, kui süüdistus kohtus kinnitust leiab, siis 400 000-kroonine laen sellelt ettevõtjalt – Oppar oli ju siis riigiametnik – ja samas ka nõustamisteenuse eest ettemaksu vastuvõtmine 531 000 krooni ulatuses – niisugused asjad ei jäta mingil juhul head muljet. Kordan veel kord: kui kogu see süüdistus kinnitust leiab, siis kuidas te täna suhtute oma nõuniku sellisesse tegevusse? Teie hinnangut palun!

Helir-Valdor Seeder

Iga inimene on oma otsustes vaba, ja nii ka Alar Oppar. Kui ta Põllumajandusministeeriumist töölt lahkus, oli tal õigus ja vaba voli valida, kuhu ta tööle läheb. Mina võin kinnitada, et Põllumajandusministeeriumis töötamise ajal sai Alar Oppar oma tööülesannetega hästi hakkama ja tal tulenevalt oma ametikohustustest ei olnud võimalik soosida kalandusvaldkonnas ühtegi erafirmat. Seda enam, et tema Põllumajandusministeeriumis töötamise ajal ei käivitunud ükski Euroopa Kalandusfondi meede ja Alar Oppar ise ei kuulunud

ühtegi kalandusega seotud asju otsustavasse töörühma. Nii et kindlasti ei saanud Alar Oppar tekitada ka riigile majanduslikku kahju ega soosida üht või teist kalandusvaldkonnas tegutsevat firmat, sealhulgas ka nimetatud firmat. Ja seda, kas Alar Oppar oli näiteks osav õhumüüja ja sai ilma teeneid osutamata mingeid hüvesid ja pistist, seda näitab juba esitatud süüdistuse menetlemine kohtus. Kohus mõistab õigesti. Aga ma veel kord kordan: oma tööülesannetega Põllumajandusministeeriumis sai Alar Oppar hästi hakkama ja riigile mingit kahju ta tekitanud ei ole.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Jaanus Marrandi!

Jaanus Marrandi

Kõigepealt ma tahan tänada lugupeetud ministrit vastuste eest! Kõnetooli sundis mind tulema aga teatud väikene nüanss, millele ma vastust ei saanud. See puudutab hinnangut olukorrale, kus riigiametnik, kes töötab ministri nõunikuna, lepib kokku tingimused tööle minemiseks kureeritava valdkonna ettevõttesse, saades intressivaba laenu 400 000 krooni ja samas ka nõustamisteenuse ettemaksuna 531 000 krooni. Niisugune olukord igal juhul ei ole positiivne ja heidab varju kogu Põllumajandusministeeriumi tegevusele ja kõikidele ametnikele, samuti ministri poliitilisele tegevusele.

Isegi kui tegemist on sellise süüdistusega, milles Alar Oppar mõistetakse õigesti, on ikkagi tegemist eetiliselts äärmiselt piiripealse käitumisega, mida ei saa mingil juhul heaks kiita. Seepärast oleks Põllumajandusministeeriumilt oodanud siseauditit või muud täpsemat kontrolli, samuti tehtud järelduste siin tutvustamist. Väga oluline on see, millal kaubeldi nii selle töökoha kui ka laenude ja nõustamisteenuste ettemaksude üle. Ja kui seda tehti, kordan veel kord, Oppari ametnikuks olemise ajal, siis seda ei saa õigesti pidada. Ma olen kuulnud Alar Opparit raadiointervjuus Audru projekti kiitmas ja võib-olla on seda kuulnud ka teised siin saalis olivad. Sel hetkel tundus ka mulle see projekt, tunnistan, äärmiselt hea olevat: investeeritakse suur summa raha ja suudetakse seejuures ka keskkonnanõudeid täita ja

palju inimesi saab tööd. Kui aga lisandus see pistisekahtlus ja muud süüdistused, siis on kogu sellel tegevusel juba hoopis teine märk küljes. Paraku ei suutnud minister minu kahtlusi maha võtta. Jääb üle loota, et kogu sellele tegevusele annab hinnangu aeg. Täna tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Rohkem kõnesoove ei näi olevat. Sulgen läbirääkimised. Arupärimisele on vastatud.

15. Arupärimine piimandussektori jätkusuutlikkuse kohta (nr 400)

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme tänase 15. arupärimise juurde, mille on esitanud Riigikogu liikmed Arvo Sarapuu, Toivo Tootsen, Ain Seppik, Eldar Efendijev, Kalle Laanet, Enn Eesmaa, Inara Luigas, Georg Pelisaar, Toomas Varek, Valeri Korb, Lembit Kaljuvee ja Jaak Aab 10. märtsil 2010. Arupärimine on piimandussektori jätkusuutlikkuse kohta ja sellele vastab põllumajandusminister Helir-Valdor Seeder. Arupärimist tutvustab arupärijate esindaja Arvo Sarapuu. Palun!

Arvo Sarapuu

Lugupeetud Riigikogu aseesimees! Head kolleegid! Enne minister nimetas arupärijate hulgas ka meie kolleegi Reformierakonnast, aga mina ei näe siin praegu küll ühtegi Reformierakonna esindajat. Võib-olla nad istuvad kuskil kabinetides televiisorite taga. Aga mu relikud Keskerakonna fraktsiooni liikmed on tõesti esitanud põllumajandusministrile arupärimise piimandussektori jätkusuutlikkuse kohta. See lähtub sellest, et Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda viis veebruaris läbi Eesti piimatootjate küsitluse, millest selgus, et ligi veerand piimatootjatest kavatses olude sunnil tootmise lõpetada. Millest see kõik tuleneb? Vahel on kasulik tsiteerida oma ala suuri asjatundjaid. Ma tsiteeriksin põllumajandus-kaubanduskoja nõukogu esimeest Aavo Möldrit, kes on öelnud: "Ei tohi unustada, et Euroopa Liitu astumise eelsel ajal (1994–2004) fikseeriti maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seaduse alusel Eesti Vabariigi valitsuse ja EPKK vahel iga-aastastel põllumajandustoot-

jatele riiklikeks toetusteks rahaliste vahendite eraldamise üle peetavatel läbirääkimistel, et põllumajandusturu ühepoolse avatuse tõttu tekitati tootjahindade kuni 30% allasurutuse tõttu tootmisel sektorile ca 21-miljardiline täiendava tulu puudujääk." Sisuliselt ainsa riigina Euroopas ei kaitsnud Eesti oma põllumajandusturgu ja riigieelarve kaudu ei suudetud seda kompenseerida. Sellest tulenesid tegemata investeeringud, madalamad toetuste baasperioidide näitajad ning seetõttu saamegi praegu vähem toetusi, kui saavad põllumajandustootjad Euroopa Liidu teistes liikmesriikides. See-ega tegelikult on Eesti põllumeestel ikka väga raske konkureerida Euroopa teiste põllumeestega, keda kodumaal toetatakse riigieelarvest ja kelle konkurentsivõime on kas või juba selle tõttu suurem, et nad on saanud varem hakata investeerima.

Mida on meie valitsus konkurentsivõime tõstmiseks teinud? Võiks ju mõelda, et on püütud rakendada tarka maksu-, aktsiisi- ja muud poliitikat, aga tuletame meelde erikütuse aktsiisi tõusu, tuletame meelde *top-up*'i vähendamist. Ma tean, et kui minister hakkab esinema, siis ta kindlasti ütleb, et eelmise aastaga võrreldes on *top-up*'i suurendatud. Selle peale ma ütleksin, et tuletame meelde ühte riiki, kes kogu aeg võrdles oma häid saavutusi ka aastal 1913 saavutatuga – iga kord, kui oli vaja välja käia häid näitajaid, tuletati seda meelde. Ja meil millegipärast on väga hea võrrelda asjade seis eelmise aastaga, nentides, et natuke on saadud juurde. Samas võiksin tuua näite, et 2010. aasta eelarves ettenähtud erikütuse aktsiisi kompensatsioon 20 miljonit krooni, mis lisati vähendatud *top-up*'ile, on vaid raha ühest taskust teise tõstmine, sest täiendavaid otsetoetusi, mida oleks võinud ju maksta, tegelikult vähendati 271 miljoni krooni võrra.

Meil on siin viis küsimust. Ma ei hakka neid kõiki ette lugema, kuid kindlasti oleks kena, kui minister peatuks pikemalt sellel, milliseid meetmeid kavatakse rakendada, et tagada piimandussektori areng ja suurendada tootava piima kogust. Loomulikult huvitab meid väga ka see, millist mõju avaldab tulevikus Eesti piimandusele kvoodipoliitika lõpetamine. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Palun Riigikogu kõnetooli arupärimisele vastamiseks põllumajandusminister Helir-Valdor Seeder! Kõnetool on teie päralt!

Helir-Valdor Seeder

Austatud juhataja! Lugupeetud arupärijad! Kahtlemata on olukord piimandussektoris ja laiemalt põllumajanduses keeruline. Tegelikult on olukord keeruline kogu majanduses ja seda mitte ainult Eestis, vaid laiemalt Euroopas ja üle maailma. Aga kuna minu vastuse aeg on piiratud, siis ma keskendun konkreetse arupärimise küsimustele vastamisele. Kui on lisaküsimusi, siis saame ka laiemalt tagamaid avada ja rääkida ka rahalistest näitajatest, millele arupärija oma sissejuhatavas sõnavõtus viitas.

Esimene küsimus: "Kuidas kommenteerite antud uuringu tulemusi?" Piimatootjate arvu vähenemine ei tähenda piimatootmise vähenemist. Euroopa Liiduga ühinemise järgse nelja kvoodiaasta jooksul – kvoodiaastast 2004/2005 kuni kvoodiaastani 2008/2009 –, mil piimatootjate arv Eestis vähenes 37%, kasvas tööstusele realiseeritava piima hulk 519 000 tonnilt 601 000 tonnini. Tootmise lõpetanute kogused võtavad üle teised, oma tootmist laiendada soovivad tootjad. Sama Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja küsitluse põhjal kavatseb 24,4% kvoodiomanikest taotleda kindlasti kvoodi suurendamist ja veel 25,5% "pigem kavatsevad" seda teha. Jättes kõrvale nimetatud uuringu representatiivsusega seotud küsimused, näiteks asjaolu, et uuringu valimisse kuulusid vaid internetiaadressi omavad piimakvoodi omanikud, on selle tulemusel selgunud 8,3% piimatootjate soov tootmine viie aasta perspektiivis lõpetada ning 16% tootjate väljendatud "tõenäoline tootmise lõpetamine". Need on analoogsed teistes riikides läbi viidud küsitluste tulemustega.

Seega – arupärijatele on see väga oluline informatsioon – nimetatud protsessid ei toimu mitte ainult Eestis, vaid üle Euroopa nendes riikides, kus on pidevalt oma turgu kaitstud ja kus Euroopa Liidu ühine põllumajanduspoliitika on toimunud aastakümneid. Näiteks Inglismaal 2006. aasta mais avaldatud tootjate tulevikukavatsuste uuring väljendas, et 14% piimatootjatest kavatses tootmise kahe aasta jooksul lõpetada ning veel 14% ei osanud jätkamise suhtes kindlat seisukohta võtta. Neid

arve on kurb tõdeda, kuid paraku on piimatootjate arvu järjekindel vähenemine kõikide Euroopa Liidu riikide ja muude arenenud tootmispiirkondade reaalsus ilma ühegi erandita. Ei ole Eesti põllumajanduspoliitika ega põllumajandusministri süü see, et Euroopa trendid ja arengud on niisugused.

Samal eeltoodud ajavahemikul kahanes kvooti omavate tootjate arv Eestis 37%, Leedus 46,3%, Poolas 38,3%, Kreekas 34,6, Hispaanias 33,7, Lätis 33,2 ja Taanis 30,6%. Soomes, kus piimatootmine on saanud aastakümneid rahulikult areneda ning kus FAO andmetel maksti 2006. aasta piimatootmise tootmistüübiga tootjatele loomühiku kohta kõige rohkem toetusi Euroopa Liidus, vähenes piimatootjate arv eeltoodud nelja aasta jooksul 27,9%.

Väiketootmise osakaalu vähenemine põlvkondade vahetumise protsessis on kahjuks reaalsus. Noori ei huvita tänapäeval raske farmitöö ning seetõttu on tihti tootmise lõpetamise põhjuseks lihtsalt tootmise jätkaja puudumine. Ka eeltoodud Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja küsitluses tootmise lõpetamise kavatsusele viidanud tootjatest moodustasid lõviosa just väikesed 1–10 lehmaga kvoodiomanikud.

Teine küsimus: "Milliseid meetmeid kavatsete luua, et tagada piimandussektori areng ja suurendada toodetava piima kogust?" Lisaks olemasolevatele toetustele, mida on rakendatud alates 2008. aastast, ja sellele, et 2010. aastal suurem osa toetusi võrreldes 2009. aastaga kasvavad, rakendame tänava piimandussektorile täiendavalt päris mitmeid toetusi. Kõigepealt täiendav uus toetus 100 ja vähema piimalehmaga piimatootjatele. Põllumajanduse ja Maaelu Arengu Nõukogus jõuti sektori esindajatega konsulteerides kompromissotsusele, et kõige rohkem kannatanud tootjagrupp on kuni 100 lehmaga piimatootjad, mis on valdavalt peretalud. Piimatööstuste makstav toorpiima hind võib neile olla suurte piimatootmisettevõtete võrreldes kuni krooni võrra väiksem. Tänavu rakendame seda toetust kokku mahus 19,6 miljonit krooni: kuni 50 lehmaga tootjatele 1000 krooni lehma kohta, 50–100 lehma puhul 800 krooni lehma kohta. Piimasektori eritoetuse taotlusi võeti vastu juba tänava märtsis, aga kuna rahaline toetus makstakse Euroopa Liidu eelarvevahenditest,

siis saab väljamakseid piimatootjale teha alles alates k.a 1. detsembrist. Lisaks rakendame teist erakorralist piimatootjate toetusmeedet – piimaturutoetust – kõikidele piimakvoodi omanikele 2009. aasta 31. detsembri seisuga piimatootmiskvoodi kilogrammi alusel, kui ajavahemikul 1. september kuni 31. detsember 2009 on esitatud vähemalt üks aruanne kas piima otseturustuskvoodi või tarnekvoodi täitmise kohta. Kokku maksame PRIA kaudu selle toetuse raames välja tänavu 20,37 miljonit krooni ja teeme seda hiljemalt 30. juuniks.

Kolmas küsimus: "Üks võimalus tagada väiketootjate olemasolu ja tegusus on arendada ühistulist ettevõtlusvormi. Mida te ministrina olete teinud, et ühistud omaksid suuremat osa piimaturust ning väiketootjad koondusid ühistutesse?" Põllumajandustootjate ühistute toetamine ja ühistegevuse toetamine üldse põllumajandussektoris laiemalt on praeguse valitsuse ja Põllumajandusministeeriumi põhilisi prioriteete. Maaelu arengukava raames on käivitumas mitmed meetmed nii ühistegevuse alustamise toetamiseks (meede 1.9), kui ka põllumajandustootjate omatoodangu töötlemisega seotud toodangu toetuseks (meede 1.6). Samuti on väljatöötamisel meetmed ühistule kuuluvas toidukvaliteedikavas osalemise toetamiseks (meede 1.72) ja selle kava raames toodetud toodete müügi edendamiseks. Paljude maaelu arengukava investeeringumeetmete puhul on ühistud eelispositsioonil. Oleme selles osas maaelu arengukava täiendanud ja muutnud. Mõnes eelistatakse ühistuid taotlejate pingerea koostamisel, mõnes võimaldatakse ühistutele suuremat toetussummat.

Piimandussektori puhul ei saa öelda, et seni ühistegevus täielikult puudub. 2010. aasta veebruaris oli Eesti äriregistri andmetel 85 tegutsevat põllumajandustootjate tulundusühistut. Neist tervelt 34 tegutses piimandussektoris, sealhulgas ka Eesti Töuloomakasvatajate Ühistu, kelle müügitulust andsid suure osa piimaveistest noorloomad, 33 ülejäänud ühistut tegeles aga otseselt piima tootmise või vahendamisega.

Piimandussektori puhul ei ole probleem mitte ühistute vähesus, vaid nende killustatus ja väiksus. 33 ühistust, kes tegelesid otseselt piima tootmise või vahendamisega, oli kuni viis liiget seitsmel ühistul, 6–25 liiget oli 15 ühistul ja vaid neljal ühistul oli üle 100 liikme.

Kokku oli neis ühistutes 2008. aasta andmetel 1426 liiget, mis on väga suur arv võrreldes toorpiima tootmiskvoodi omanikega, keda oli s.a 27. jaanuaril 1136. Kuigi kõik piimandussektori tulundusühistute liikmed ise ei pruugi piimatootjad olla, võib siit siiski teha järelduse, et üsna suur osa piimatootjatest kuulub mõnda ühistusse.

Kuna piimandussektori puhul on probleemiks, et paljud praegu eksisteerivad tulundusühistud on liiga väikesed selleks, et olla elujõulised ja saavutada arvestatav läbirääkimispositsioon tööstuste ja jaekaubandusega suheldes, siis on vaja toetada nende ühinemist, liikmete arvu kasvu ja orienteerumist omatoodetud piimale lisandväärtuse andmisele – töötlemisele. Seda eesmärki ongi silmas peetud tootjarühmade tunnustamise määruse nõuete ja maaelu arengukava toetusmeetme 1.9 väljatöötamisel.

Soodustamiseks põllumajandustootjate koondumist ühistutesse ja aitamaks sel moel kaasa nende turujõu kasvule, käivitame tänavu ühistegevuse alustamise toetuse meetme ja oleme allkirjastanud määruse "Tootjarühmade tunnustamise, taotlemise ja taotluse menetlemise täpsem kord". Selle määruse kohaselt on põllumajandustootjatest, sealhulgas piimatootjatest koosnevatel tulundusühistel või mittetulundusühingutel võimalik taotleda riiklikku tunnustamist tootjarühmana. Tunnustatud tootjarühmal on võimalik taotleda maaelu arengukava raames erinevaid toetusi, samuti on piimatootjaid koondaval tootjarühmal võimalik toetust taotleda meetme 1.6 alameetmetest "Piimatootmise ja tootmisahela tugevdamine" ning "Piimatootjate ühistegevuse edendamine". Selle meetme raames toetatakse piimatootjaid koondavate tootjarühmade investeeringuid masinatesse, seadmetesse ja ehitistesse, mis on vajalikud piimatoodete töötlemiseks või selle alustamiseks. Nimetatud tegevuseks on ühel tootjarühmal võimalik saada toetust kuni 20 miljonit krooni, millele tootjarühm peab sama palju ka omalt poolt lisama.

Edendamaks suurema lisandväärtuse ja enama turujõuga piimatoodete tootmist, on piimatootjaid ühendaval tootjarühmal võimalus välja töötada toidukvaliteedi kava kõrgekvaliteediliste nišitoodete tootmiseks, mis võimaldab kohaliku tooraine paremat väärimist ja seetõttu ka toidukvaliteedi kava raames toodetud

toodete kõrgema hinnaga müümist. Piiratud aeg ei võimalda kahjuks kõiki ühistegevusega seotud tegevusi siinkohal ette kanda, kuid võin kinnitada, et lisaks kolmele sellel aastal käivituvale uuele meetmele on meil kavas ka järgmistel aastatel rakendada täiendavaid ühistegevuse meetmeid ja seda mitte ainult piimatootmissektoris, vaid ühistegevuses laiemalt. Sealhulgas soovime ka toetada senisest enam hoiulaenuühistute tegevust. Vastav seadus on juba pikemat aega menetluses ka Riigikogus. Loodan, et see leiab Riigikogus edasimenetlemist ja lõpuks heakskiitu ja vastuvõtmist.

Neljas küsimus: "Millist mõju avaldab tulevikus Eesti piimandusele kvoodipoliitika lõpetamine?" Piimakvoodisüsteemi rakendamise lõpetamine peale 2014/2015. kvoodiaasta lõpu annab piimatootjale vabaduse teha oma tootmisotsuseid iseseisvalt tegelikest tootmisvõimalustest lähtudes. See võimaldab vajadusel kiiresti oma tootmist laiendada, ilma et peaks aastate vältel reservist kvoodi suurendamist või kvoodi ülekandmist taotlema. Tootja jaoks tähendab see tuntaval määral bürokraatia surve vähenemist. Samuti ei tekita see olukord siis ka kiusatust hakata kvoodiga turul spekulerima, nii nagu see on praegu mitmes teises Euroopa Liidu riigis. Laiemas ja pikemas perspektiivis aitab kvoodi kaotamine kaasa piimatootmise nihkumisele piirkondadesse, kus majanduslikud ja kliimatingimused selleks on sobivamad. Eesti rohukasvaks sobiv kliima, tootmistraditsioonid, hea tootmisstruktuur ja tehtud investeeringud on kvoodi kadumisel heaks eelduseks siinse piimatootmispotentsiaali paremaks ärakasutamiseks. Kaotavad ilmselt eelkõige need riigid, kes praegu rakendavad piimatootmiskvooti riigisiseseks regionaalpoliitikaks, nagu näiteks Prantsusmaa ja Soome: Prantsusmaa, et mägedes ja Alpides säiliks piimatootmine, ja Soome, et ka põhja pool Lapi maal säiliks piimatootmine. Nendes piirkondades tekivad tõesti keerulised olukorrad.

Viies küsimus: "Kuidas ja mil määral on mõjutanud ravimite ja söödalisan-dite hindade kallinemine piimakarja ning milliseid tugi-meetmeid kavatsete negatiivsete mõjude ilmnemisel rakendada?" Ravimite ja söödalisan-dite hinna mõju sektorile peegeldab ilmselt kõige paremini ravimite ja söödalisan-dite müügiga tegelevate ettevõtete statistika. Põllumajandusministeerium nendele andmetele ligi

ei pääse ja seetõttu on otsest mõju raske hinnata. Teie kirjas viidatud loomsete jäätmete käitlemise tehasesse viidud loomade kohta ei ole teada, kas loomad viidi karjast välja ravimite kõrge hinna tõttu või olid põhjuseks pikast ja külmast talvest tingitud halvad söötmiss- ja pidamistingimused. Põllumajandusministeeriumil puudub praegu otsene mehhanism ravimite hindade reguleerimiseks. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Kas ettekandjale on küsimusi? Teile on vähemalt üks küsimus. Mailis Reps, palun!

Mailis Reps

Hea minister! Linnainimesena või värske maainimesena oli mul teid huvitav ja hea kuulata Euroopa vahenditest rääkimas ja kuidas kõik võimalused on tegelikult avatud. Aga mul on selle kõige juures nagu arupärija mõttest tulenev küsimus: kas meil praegu, majanduskriisi olukorras tegelikult üldse probleeme on? Või on kurdetavate probleemide näol tegu pigem selliste meediapursetega, kus näidatakse tublide piimaloomade tapmist meeleheiteseisundis? Kuidas selle olukorraga tegelikult on?

Helir-Valdor Seeder

Nagu ma algul ütlesin, on olukord majanduses keeruline ka tegelikult. Kuigi jah, aegajalt võib meedia vahendusel lugeda ka ülevõimendatud probleemidest. Aga tervikuna, jah, on olukord keeruline.

Kui piimandussektorist rääkida, siis praegused probleemid on üleüldised. Arupärijad viitasid Eesti üleminekuajale: 1990. aastate lõpule ja 2000. aastate algusele, mil Eesti turg oli täiesti kaitsmata. Selle üle me ilmselt jäämegi arutlema ja vaidlema, mis oleks olnud õige poliitika tollel perioodil ja kas teistsugune poliitika oleks meid parematele tulemustele viinud. Me võime ennast võrrelda mitmete teiste riikidega, kes sellel üleminekuajal kulusid oma riigieelarvest päris suuri summasid põllumajandussektori doteerimisele ja kes kaitseksid väga tugevalt erinevate meetmetega oma siseturgu. Kuid nende riikide põllumajanduse seis ei ole praegu karvavõrdki parem, pigem isegi palju keerulisem – toon võrdluseks Läti, Leedu, Poola, Tšehhi, Ungari ja mitmed teised riigid. Nende põllumajanduse struktuur ja olukord ei ole sugugi parem ja jätkusuutlikum kui

meil. Nii et see, kas meie varasemas põllumajanduspoliitikas on tehtud suuremaid või väiksemaid vigu ja kus neid üldse tehtud on, jääb ilmselt vaidluse teemaks.

Praegu aga on lood Euroopa Liidus tervikuna nii, et me peame lähtuma ühisest Euroopa Liidu põllumajanduspoliitikast. Meil on ühishurg ja suhteliselt sarnased võimalused. Nendes oludes on Eesti maaelu arengukava, mille on välja töötanud, muide, juba eelmine valitsus (praegune valitsus on seda küll Brüsselis kaitsnud), minu arvates päris hea ja sobilik selleks finantsperioodiks. Ma väga loodan, et me suudame reageerida ka nendele muudatustele, mis majanduskriisi käigus on toimunud.

Aga ma tahan siinkohal juhtida tähelepanu arupärijate ühele väga olulisele lausele, mis on siin kirjas ja mis puudutab just nimelt nende probleemide ülevõimendamist. Eriti tahaksin, et sina, Arvo, seda tähelepanelikult kuulaksid, sest sa oled kindlasti üks selle arupärimise eestvedajaid. Nimelt siin on etteheide ministri-le. "Minister pole andnud ühtegi sõnumit selle kohta, kuidas plaanitakse põllumajandust edendada pärast Euroopa Liidu toetuste lõppemist." Ma olen tõesti viimastel nädalatel vastu võtnud päris mitmeid kõnesid ja arupärimisi ja järelepärimisi, kus on küsitud, et kas Euroopa Liidu toetused lõpevad ja miks nad lõpevad ja kuidas Eesti riik käitub sellises olukorras.

Ma palun väga poliitikuid ka mitte valimiste lähenedes selliseid sõnumeid sektorisse mitte saata! See on paanika külvamine! See on täiesti vale ega vasta absoluutselt reaalsele olukorrale. Mitte keegi ei ole rääkinud Euroopa Liidu põllumajandustoetuste lõppemisest, need ei lõpe ka järgmise finantsperioodiga nii, nagu see siin sõnastatud on.

Jätkub kindlasti ka ühine põllumajanduspoliitika järgmisel finantsperioodil peale 2013. aastat. Missuguseks see kujuneb? Kas meie positsioon paraneb? Kas me saame võrdsed toetustasemed vanade Euroopa Liidu liikmesriikidega või mitte? See on praegu tõsine arutelu teema ja need arutelud on alanud, kuid mitte keegi ei ole kuskil teada andnud ja see kindlasti nii ei kujune, et ühine põllumajanduspoliitika lõppeks või et Euroopa Liidu toetused lõppeksid. Ning kindlasti ei lõpe ka Eesti riigi oma kohustuslik kaasfinantseerimine nendele Euroopa Liidu toetustele. See kindlasti tagatakse ja praegune valitsus on

selle seni suutnud tagada kohustuslikus osas täismahus. Ma usun, et ka järgmised valitsused suudavad seda täismahus teha.

Nii et minu palve on sellel ebastabiilsel ja keerulisel ajal mitte külvata sektorisse paanikat valeinformatsiooniga, destabiliseerida olukorda veelgi rohkem, kui see seda juba on. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister! Piimandussektori jätkusuutlikkus on aktuaalne teema ja me läheme oma küsimustega edasi. Marika Tuus, palun!

Marika Tuus

Austatud minister! Te olete täna korduvalt viidanud üldistele trendidele, et ka mujal Euroopas pole olukord kiita. Kuid ma arvan, et Euroopa trend ei näe ette niisugust arutut erikütuse aktsiisi tõstmist. Erikütuse aktsiisi tõseti meil äsja kordades rohkem, kui on Euroopa Liidu miinimumnõue. Me teame, et Euroopa Liidu miinimumnõue on 37 senti liitri eest, meil on see aga 1.73. Ma küsin teilt kui ministrilt: miks te ei ole oma valdkonna eest võidelnud, miks te pole põllumeeste eest võidelnud? Miks te olete lasknud nii kõrged aktsiisid peale suruda?

Helir-Valdor Seeder

Kõigepealt täpsustus, et valitsus esitas riigieelarve eelnõu ja vastavad maksuseadused nii, et erimärgistatud kütuse aktsiisi põllumeestele ei olnud tõstetud. Selle otsustas Riigikogu, mitte valitsus! Nii palju selgituseks küsijale.

Teiseks, võrdlus Euroopa Liidu teiste riikidega. Euroopa Liidus on, jah, kehtestatud küll miinimum, kuid Euroopa Liidu praktika on hoopis teine. Euroopa Liidus on mitu riiki, kus erimärgistatud kütuse aktsiisi sellisel kujul ei olegi, kus põllumehed maksavad aktsiisi täies ulatuses ja seda ka ei kompenseerita. On riike, kus see kompenseeritakse täielikult, on riike, kus erimärgistatud kütuse aktsiis on tunduvalt madalam kui Eestis. Nii et ka Euroopa praktika on väga erinev.

Kuid tulles konkreetselt Eesti juurde, siis loomulikult ma põllumajandusministrina selle üle heameelt ei tundnud, et sellisel kujul kütuseaktsiisi tõsteti. Mina seda ei ole toetanud ega pea ka praegu õigeks, kuid ma saan aru ühest põhjusest, miks see Eestis nii on. Nimelt Eestis

on see ring, kes seda soodustust saavad, väga lai. Lisaks põllumeestele on see soodustus raudteel, kaevandustes, väikekatlamajades jm – see ring on väga lai. Mina arvan, et õige oleks tõmmata seda ringi kokku, et soodustuse saajate ring ei oleks nii lai, ja samal ajal võimaldada kitsamale ringile suuremat soodustust, nagu see on enamikus – mitte küll kõigis, aga enamikus – Euroopa Liidu riikides. Ma arvan, et see on õige tee ja sellele me võiksime mõelda järgmiste aastate maksuseaduste ja ka riigieelarve menetlemisel. See on minu seisukoht ja ma väga loodan, et see nii läheb.

Teine praegu väga aktuaalne küsimus on, et erimärgistatud kütuse aktsiisi korda tuleks üldse muuta. Põllumajandusministeerium on teinud ettepaneku kütuse värvimine lõpetada. See vähendaks märksa administratiivset kroomust ja bürokraatiat ning muudaks ka põllumehel selle kütuse kasutamise lihtsamaks. Põllumeestele saaksid siis ka vabamad käed kütuse kasutamisel.

Me oleme pakkunud Rahandusministeeriumile välja kaks erinevat lahendust: kas minna üle elektroonilisele arveldamisele, mis on arvestades meie tehnilisi võimalusi täiesti võimalik, või minna üle kontopõhisele arveldamisele, mille puhul hiljem kompenseeritakse põllumehele konkreetselt tema enda kontole see ettenähtud kogus. Mõlemad variandid on võimalikud ja mõlemad muudavad asja põllumehe jaoks lihtsamaks, vähendades bürokraatiat ja võimaldades põllumeestel eriolukordades, nagu sellel talvel oli, näiteks lund lükata, kui see vajalik on, ja minna muul moel appi kohalikule omavalitsusele või kellele iganes oma piirkonnas. Minu arvates tuleks seda küsimust palju laiemalt käsitleda, kui arutada konkreetselt aktsiisimäära tõstmist nii, nagu see oli tänavuse riigieelarve menetlemisel. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Helle Kalda, palun!

Helle Kalda

Aitäh, lugupeetud juhataja! Stenogrammi huvides ma ütlen, et kahjuks neid, kes tookord aktsiisi tõstsid, saalis ei ole. Meie ei tõstnud! Me oleme teiega ühel seisukohal. Aga minul on küsimus hoopis piima hinna kohta. Poes me näeme väga palju Leedu piima, mis on meie omast odavam. Mind huvitas väga, kuidas see

saab võimalik olla, ja ma küsisin Balti Assamblee istungjärgul seda Leedu ja Läti kolleegidelt. Tuleb välja, et nende riigieelarvest makstakse toetusi ja *top-up*'i tunduvalt rohkem kui meil. Öelge, palun, kunas see küsimus lahendatakse! Rimi kett näiteks on teada andnud, et ta võtab vastu ainult Leedu piima – see on talle kasulik. Mis meil edasi saab? Kunas hakatakse Eestis riigieelarvest põllumehele tunduvalt rohkem raha eraldama, et suhtarv oleks sama kui Leedus?

Helir-Valdor Seeder

Jah, see on tõesti nii, et Leedus on kokkuostuhinnad olnud mõne viimase kuu vältel kõrgemad kui Eestis. Kuid see on nii olnud ainult mõned viimased kuud. Kõik eelnenud aastad on olukord olnud vastupidi ja vähemalt nii kaua, kui me oleme olnud Euroopa Liidus, on kogu aeg piima kokkuostuhind olnud Eestis kõrgem kui Leedus. Nii et see on seal uudne olukord ja sellel on väga mitu põhjust. Üks on kindlasti struktuurne taust: Leedus on väga palju väiketootjaid ja Leedu riigi siseselt väiketootjatelt ühe tsisternitäie kokkukogumine maksab vedajale sama palju, kui võtta Lõuna-Eesti suurtootjalt üks tsisternitäis ja viia see Leetu. Transpordikulud on sama suured. Nii et juba see struktuur tingib erineva olukorra ja Eesti piima kvaliteet on keskel läbi kindlasti parem kui Leedu toorpiima kvaliteet. Sellel on muidki põhjusi, aga iseenesest on see kindlasti tunnustus meie piimatootjatele.

Lisaks on mängus loomulikult ajaloolised põhjused, tootjate ja töötajate omavahelised suhted. Oli ju aegu, kus piima toodeti kõvasti rohkem, kui töötajad suutsid töödelda või õigem oleks öelda, kui töötajad suutsid soovitud hinnaga turustada. Siis ei ostetud väga paljudelt tootjatelt piima kokku. Nüüd on olukord muutunud ja praegu jääb töötajatel toorpiima puudu. Mitmed tootjad on sõlminud lepingulised suhted väljaspool Eestit ja viivad meilt toorpiima välja, samas vaevlevad Eesti töötajad piimapuuduses ja on hakanud ka väljastpoolt toorpiima sisse tooma, isegi Soomest. Nii et kõige taga on ajalooline asjade käik ja lepinguid päevapealt muuta ei saa.

Niisugune see olukord praegu on ja Põllumajandusministeerium on sellest täiesti teadlik, aga meie ei saa sekkuda kahe eraõigusliku juriidilise isiku või füüsilise isiku omavahelis-

tesse majandussuhetesse. Aga me püüame kaudselt protsesse mõjutada nii, et piimatootjad oleksid kogu selles tarneahelas tunduvalt tugevamal positsioonil kui praegu. Ent see on omaette pikk jutt. Tahaksin siin lõpetuseks lisada, et piimatootmise ... Palun vabandust, mõte katkes!

Aseesimees Jüri Ratas

Pole hullu, üks küsimus on veel, küllap mõte tuleb vahepeal tagasi. Härra Marrandi, palun!

Jaanus Marrandi

Lugupeetud härra minister! Minul hakkas teist kohe kahju. Te olite erikütuse aktsiisi tõstmise vastu, aga teie erakond toetas seda siin Riigikogus. Väga kahju, et teie erakond poliitiliselt teie plaane ei toeta. Aga minu küsimus on selle kohta, et te rääkisite siin, et talupidajad lõpetavad, sest pole, kes nende tööd jätkab. Riigikogu rahanduskomisjonis on eelnõu, mis soovib talupidajate staatust selles mõttes hõlbustada, et muudab pärimise regulatsiooni ja kohtleb neid juriidiliste isikutega võrdsemalt. See eelnõu seisab komisjonis – kah ei ole poliitilist toetust. Ometi lahendaks selle seadusena vastuvõtmine väga palju probleeme. Te olete lubanud taluniku staatuse teema lahendada, aga pole seda suutnud. Ka mainisite te hoiu-laenuühistuid, mida te tahaksite toetada – seegi eelnõu seisab 2007. aastast. Seega tundub, et teie ideedel puudub poliitiline toetus. Ja ma küsingi: millal te astute koalitsioonis resolutsioone, et oma poliitilist tahet realiseerida?

Helir-Valdor Seeder

Ma ei tea, kas ma teid rõõmustan oma vastusega või kurvastan, aga mul on kõigile nendele küsimustele või etteheidetele positiivne vastus.

Aga mõttelõng katkes mul vastates eelmisele küsimusele, millal muutub olukord *top-up*'ide osas. *Top-up*'ide osas muutub olukord aastal 2012, kui lõpeb õigus ja kohustus *top-up*'e üldse maksta. Siis ei ole enam seda erisust, mida me oleme tegelikult siin aastaid arutanud, et ühel riigil on ühesugused ja teisel riigil teistsugused võimalused täiendavateks siseriiklikeks juurdemakseteks, mis Euroopa Liiduga ühinemisel kokku lepiti. Kuni 2012.

aastani saab üldse neid maksta, pärast seda ei tohi liitunud riigid enam midagi juurde maksta. Nii et siis on kõikidel riikidel ühesugused võimalused ja õigused. Kordan: see probleem laheneb meil hiljemalt 2012. aastal.

Mis puutub poliitilisse toetusse, siis üldiselt ma selle üle ei kurda. Valitsuses on kõik mu ideed heakskiitu leidnud ja ma tahaksin oma kolleege valitsusest tunnustada ja kiita.

Mis puutub talu üleandmisse ja pärimisse, siis valitsus on tulumaksuseaduse muudatused heaks kiitnud ja minu teada selle eelnõu juba Riigikogule üle andnud. Loodan, et see leiab Riigikogus heakskiitu, sest siis on talu üleandmise probleem selles mõttes lahendatud, et see hakkab tulevikus maksuvaba olema – see saab seadustatud. Nii et selle talunike pika habemega probleemi, mille oleks võinud muidugi juba eelmine või üle-eelmine valitsus likvideerida, loodetavasti see valitsuskoalitsioon lõpuks lahendab. Valitsus on selle heaks kiitnud ning loodetavasti teie toe ja abiga saab probleem lahendatud.

Mis puutub hoiu-laenuühistute tegevusse, siis ka see eelnõu läks valitsusest läbi sellisena, nagu me soovisime. Täna on esimene lugemine rahanduskomisjonis lõpetatud. Ma tõesti ei tea, millal tuleb selle seaduseelnõu teine lugemine, aga ma ei ole kuulnud, et keegi otseselt selle vastu oleks. Ma loodan, et seegi seaduseelnõu leiab menetlemist ja enne järgmisi valimisi saab seadus ilusasti vastu võetud. Toetuste vähendamine parlamendi poolt aga oli rahanduskomisjoni ettepanek, mitte ühe või teise erakonna ettepanek. Mul on raske öelda, kes seal rohkem ja kes vähem osaline oli.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Jaanus Marrandi!

Jaanus Marrandi

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud härra minister! Head kolleegid! Siia kõnetooli sundisid mind tulema ministri vastused küsimustele, mis tegelikult kergitasid diskussiooni sügavamalt üles. Ma ei räägi niivõrd piimatootmisest, sest piimatootmise turuseis on praegu tõepoolest kogu Euroopas üsna keeruline ja siin tuleb Eesti tootjatel endil leida lahendused, kuidas tihedamalt kooperaeruda ja kuidas turgu mõju-

tada. Eesti töötlev tööstus on piimanduse valdkonnas killustunud ega suuda suurte laenukoormuste tõttu tootjatele väga palju pakkuda. Loomulikult saaks riik oma meetmetega appi tulla, aga aktiivseid riigipoolseid meetmeid ette näha ei ole.

Ent mind sundis pulti tulema ministri selles mõttes kummaline positsioon, et ta rääkis oma kolleegidest valitsuses, kes tema ettepanekuid toetavad, ja rahanduskomisjoni ettepanekust tõsta erikütuse aktsiisi. Seda tõsteti siin ikka koalitsioonisaadikute häältega ja minu teada olid ministri erakonnakaaslased need, kes vajutasid poolt-nupule. Seega on see natuke demagoogiline jutt, et mina ei tahtnud tõsta, aga Riigikogus tõsteti, ja ei tea, kes seda ikka tegi. Tegid omad Isamaa ja Res Publica Liidu saadikud. Kui väga pikalt sellist juttu rääkida, võib jääda mulje, et ministril kui valdkonna poliitilisel juhil pole oma erakonna toetust, ja see on väga kurb asi.

Sellest annab tunnistust ka jutt, et nüüd kohe tuleb tulumaksuseaduse muutmine, mis talu pärimise probleemi lahendab. See eelnõu anti Riigikogu menetlusse juba mitu nädalat tagasi. See oli opositsioonisaadikute esitatud eelnõu ja ma ei näinud Riigikogu rahanduskomisjonis poliitilist tahet selle menetlemiseks niisugusena, et see oleks võinud saada vastu võetud. Kas ikka on nii oluline rääkida siin sellest, et meie teeme ja valitsus teeb? Ehk on tähtsam probleemile lahendus leida? Sest olgem ausad, kolm aastat on minister rääkinud igasugustel talupidajate kohtumistel, et talupidaja staatus on vaja täpselt määratleda, et on vaja nende maksukoormat kergendada ja ühtlustada nende staatus juriidiliste isikute staatusega. Tegelikult pole midagi tehtud! Ja nüüd, kui opositsiooni eelnõu on menetlusse antud, siis minister räägib, et valitsus on esitanud hea eelnõu. Järelikult ei ole poliitilist toetust!

Teine samasugune teema on hoiu-laenuühistute küsimus. Vastava eelnõu esimene lugemine olevat lõpetatud. On küll. Aga millal see lõpetati? See lõpetati aastal 2007 ja siis oli olukord, kus kaks hoiu-laenuühistute eelnõu olid üsna ühesugused. Ühe neist oli algatanud sisuliselt juba eelmine valitsus ja selle tõi poliitilise algatusena siia opositsioonierakonna ehk Eestimaa Rahvaliidu fraktsioon. Ja ka Padari rahandusministriks olemise ajal esitati

parlament valitsuse eelnõu, mis oli üsna sarnase sisuga. Mõlema eelnõu esimene lugemine lõpetati ja aastast 2007 on need siin Riigikogus seisnud, jõudmata esimesest lugemisest kaugemale.

Ministri selline mäng poliitiliste terminitega on tegelikult poliitiline demagoogia. Öelda, et pahad otsused on teinud keegi teine, nüüd hakkame meie tegutsema – see ei lähe kohe mitte. Niisugust juttu võib rääkida kuskil mujal, aga siin saalis, kus poliitiliste knihvidega väga hästi kursis ollakse, ei maksa seda tõsisel arutelul teha. Selle põhjal saab teha väga selge järelduse, mida minister kindlasti ei taha ja mida ma tegelikult ironiseerides väitsin: et ministril puudub oma erakonna poliitiline toetus. Ma usun, et tal see toetus on. Täna ta lihtsalt esines niisugust muljet jättes, et mina ei tea midagi, mina olin puu otsas, kui pauk käis. Sellist juttu ühe valdkonna poliitiline juht ei tohiks minu arvates rääkida. Täna tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Nüüd ma palun Riigikogu kõnetooli Arvo Sarapuu!

Arvo Sarapuu

Lugupeetud Riigikogu aseesimees! Head kolleegid! Mul on tohutult hea meel, et meie algatatud diskussioon on nii võimsalt käima läinud, et isegi mõned Reformierakonna inimesed olid rõdul seda jälgimas. Ehk oleks veel parem, kui keegi tuleks saali ja lööks diskussioonis kaasa.

Aga praegu ma tahan lihtsalt arve võrreldes juhtida tähelepanu ühele aktsiisitõusule. Ja teiseks teen ministrile ettepaneku, kuidas ta saaks põllumeestele vastu tulla. Kui me räägime maksudega manipuleerimisest, siis seda ei ole mõtet praegu üle korrata, et praegune valitsus on olnud üks tõsiseimaid maksude tõstjaid viimastel aastatel. Toome teile ühe võrdluse, kuidas on põllumehi maksude tõus mõjutanud. Ma rõhutan: maksude tõus! Meil räägitakse aktsiisidest ja kuidagi hüpatakse üle tõsiasjast, et aktsiis on üks tõsine maks. On olemas Euroopa Liidu energia maksustamise direktiiv, mis näeb erikütuse puhul ette 0,33 krooni liitri kohta. Meie oleme tõstnud selle taksini 1,736 krooni. Loen teile ette andmed mõne riigi kohta, kellega me peame konkureerima: näiteks

Belgias on aktsiis 0,3, Lätis 0,34, Iirimaa 0,7, Prantsusmaal 0,89. Jne. Ma küsin: kuidas on meie põllumeestel võimalik konkureerida, kui teised riigid maksavad otsetoetusi rohkem ja maksusüsteem on ettevõtete vastu leebem? Ma ei hakka siinkohal välja tooma, kuidas on manipuleeritud erimärgistatud diislikütuse mahtudega. Minu teada ei ole siia maani selgeks vaieldud, on see 100 000 tonni aastas või on see 40 000 tonni aastas, aga see muudab oluliselt eelarvest makstavaid *top-up*'i summasid.

Ettepanekud ministrile on sellised. Minister ütleb, et ta saab oma erakonnakaaslastega hästi läbi. Neljapäeval toimub siin saalis Keskerakonna ettepanekul alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi ning vedelikütuse erimärgistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Mina kaitsesin rahanduskomisjonis seda eelnõu. Mis puutub erikütuse aktsiisi, siis me tegime ettepaneku kehtestada 1. jaanuarist 2011 aktsiis 1056 krooni 1000 liitri kohta, aga ma ütlen ausalt, ega sisulist arutelu selle üle tegelikult ei toimunud. Keegi ei arutanud seda ettepanekut, sellest küsimusest libiseti kiiresti üle. Kui nüüd minister teeks siin saalis eel-tööd, siis võiksid IRL-i saadikud meie poolt olla, kui lõpuks hääletamiseks läheb.

Nüüd ühest huvitavast küsimusest, mida me arutasime. Selle seaduseelnõu teine punkt puudutab põllumajanduses kasutatavas masinas, traktoris ja liikurmasinas erikütuse kasutamist ka teedel liikumiseks. See probleem kerkis üles seoses lume lükkamisega. Minister enne rääkis, et ei ole mõistlik viia seda küsimust laiemaks, rahanduskomisjonis tema erakonnakaaslased arvasid, et just peaks viima laiemaks. Meie eelnõus on ettepanek, et see puudutaks PRIA põllumajanduslike toetuste registris olevaid masinaid. Mina arvan isiklikult ka, et ei ole mõistlik seda ringi laiendada, kuid rahanduskomisjonis tekkis kirglik arutelu ja leiti, et siis võiks seda kõikides masinates kasutada jne, jne. Tegelikult võiks minister teha oma erakonnakaaslastest IRL-i saadikutele ettepaneku neljapäeval, kui meie eelnõu 680 arutama hakatakse, seda toetada. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Kõnesoove on veel. Palun Riigikogu kõnetooli põllumajandusminister Helir-Valdor Seeder!

Helir-Valdor Seeder

Tulenevalt nendest kommentaaridest ma lausa olen sunnitud veel mõne selgituse andma. Kõigepealt ma tahan, Jaanus, sulle üle korrata, et mul on küll täielik toetus olemas nii erakonnakaaslastelt kui teistelt valitsusliikmetelt. Ja see tulumaksuseaduse muutmise eelnõu, millest mina rääkisin, on valitsuse esitatud, mitte opositsiooni eelnõu, nagu sa ütlesid. Aga kõiki neid küsimusi loomulikult oleks saanud ja oleks pidanud aastaid tagasi lahendada. Kõik on vanad ja teada probleemid ning ma usun, Jaanus, et nüüd te lõpuks astute valitsuse selja taha ja aitate need probleemid ka lahendada.

Mis puutub erimärgistatud kütuse aktsiisi, siis minu arvates Keskerakonna esitatud eelnõu jätab enamiku küsimusi lahendamata. See tõttu ei ole see kindlasti mitte laiemas mõttes ja kaugemas perspektiivis lahendus. Nagu ma ütlesin, kütuse värvimine kui selline tuleks lõpetada. Tuleks üldse minna uuele alusele, mis oleks õiglasem ja mõistlikum ning lahendada probleem laiemalt ja komplekssemalt. Ma usun, et see on võimalik. Selleks on moodustatud Rahandusministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning Põllumajandusministeeriumi ühine tööühik, kes püüab lahendused leida. Seal tuleb kindlasti arutluse alla ka erimärgistatud kütuse aktsiisi hüve saajate ring. Nii et see saab lahendatud.

Ja võib-olla lõpuks selgituseks poliitilise toetuse kohta niipalju, et tulumaksuseaduse muudatuse seaduse eelnõu on kooskõlastanud ja heaks kiitnud nii Justiitsministeerium kui ka Rahandusministeerium. Nii et poliitilise toetuse puuduse üle mina küll kurta ei saa. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Kas keegi soovib läbirääkimiste käigus veel sõna võtta? Kõnesoove ei ole. Sulgen läbirääkimised. Arupärimisele on vastatud.

16. Arupärimine meediatöötajate koondamise kohta (nr 381)

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme tänase 16. arupärimise juurde, mille on esitanud Riigikogu liikmed Mailis Reps, Marika Tuus, Nikolai Põdrägi ja Valeri Korb. Arupärimine on esitatud veebruarikuu 16. päeval 2010. aastal, see on meediatöötajate

koondamise kohta ja kannab numbrit 381. Arupärimisele vastab kultuuriminister Laine Jänes. Palun Riigikogu kõnetooli arupärijate esindaja Mailis Repsi, et arupärimist tutvustada!

Mailis Reps

Lugupeetud Riigikogu aseesimees! Hea kultuuriminister proua Laine Jänes! 2009. aastat on meediamaastikul nimetatud ka koondamislainega märgistatud aastaks. Üsna mitmel korral on meedias ja ka vestlusringides väljendatud muret selle üle, et lugupeetud ja staažikaid ajakirjanikke koondatakse. Möödunud aasta märtsis teatas Eesti Rahvusringhääling, et koondab ligi 30 ajakirjanikku. Eelkõige paluti koju jääda neil, kes on jõudnud pensioniikka. Ilmeka näitena võib tuua kultuuritöötajate pöördumise möödunud aasta detsembrikuus Eesti Rahvusringhäälingu, Kultuuriministeeriumi ja teiste asutuste poole Eesti Raadios "Keelekõrva" ja "Luuleroumi" vedava Maris Johannese koondamise vastu, millega sooviti kokku hoida 12 100-kroonine kuupalk. Samal ajal on Eesti Rahvusringhäälingu juhatuse viis liiget, kelle kuupalk küündib pea 50 000 kroonini. Aastas kulub ühe juhatuse liikme töötasule üle poole miljoni krooni. Nimetatud saated ja ajakirjanik on aga hea seisnud eesti keele ja kultuuri säilimise eest, mis on Eesti Rahvusringhäälingu seaduse järgi avalik-õigusliku ringhäälingu kohustus. Oma negatiivse hinnangu Eesti Rahvusringhäälingu juhtkonna tegevusele on andnud ka Soome Ajakirjanike Liit eesotsas esimehe Arto Niemineniga.

Kultuuriministeeriumi arengukavas 2010–2013 seisab, et Eesti Rahvusringhäälingu strateegilised eesmärgid aastatel 2010–2012 on saavutatud taseme säilitamine ja kindlustamine ning sisukvaliteedi arendamine toimetustes kui kompetentsikeskustes, väljundite säilitamine ja arendamine. Arengukavas viidatakse vähestele ressurssidele ning vajadusele leida rahvusringhäälingule stabiilne rahastamissüsteem. Kavas on välja toodud, et rahvusringhäälingu konkurentsivõimet uute saadete arendajana võib pärssida finantsiline ebavõrdsus. Olukorras, kus kommertsringhäälingu majanduslik võimekus kasvab kiiremini kui rahvusringhäälingul, on ERR-il üha raskem sõlmida kokkuleppeid sõltumatute programmitootjatega. Kõige rohkem võib seeläbi kannatada rahvusring-

häälingu kodumaine lavastuslik programm, millel on suur säilitamisväärtus. Kultuuriministeeriumi põhimääruse järgi on Kultuuriministeeriumi ülesanne riigi meediatöö kavandamine, samuti rahastatakse Eesti Rahvusringhäälingut Kultuuriministeeriumi eelarveridalt.

Eeltoodust lähtuvalt on arupärijatel hulk küsimusi. Kuna mitmes punktis on neid üsna mitu, siis kui võimalik, võiks proua minister need ette lugeda. Vastasel korral võin sissejuhatuseks öelda, et küsimus on koondamises. Me tunneme muret selle üle, kas ei panda koondamise tulemusena mitte ohtu eesmärki hoida kvaliteeti. Ehk kvaliteet hoopis langeb. Küsimus on ka juhatuse viies liikmes – teiegi olete öelnud, et seda arvu võiks vähendada. Me soovimegi nüüd teada saada teie arvamust selles küsimuses, samuti teie seisukohta, kuidas koondamisega siis on. Küsisime ka eelmise ministri käest, et ehk on meedia pinnavirvendusena välja toonud vaid selle kõige negatiivsema ja tegelikult on probleem sisult hoopis valusam. Samuti huvitab meid, kuidas te hindate ERR-i konkurentsivõimet ülejäänud meediaga võrrelduna ning loomulikult kõige valusam teema ERR-i allikate järgi otsustades: meie ringhäälingu rahastamine. Meid huvitab teie arvamus, kuidas see edaspidi peaks olema. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Palun nüüd Riigikogu kõnetooli arupärimisele vastama kultuuriminister Laine Jänese!

Laine Jänes

Head kolleegid! Austatud Riigikogu aseesimees! Kõik, kes te siin saalis viibite, ja ka kõik need, kes jälgivad istungit interneti vahendusel! Kõigepealt on mul erakordselt hea meel kõiki tervitada ja õnnitleda valitsuse 3. sünnipäeva puhul! 5. aprillil 2007 seisime me kõik siinsamas saalis reas ja meid vannutati ametisse. Nii et väga tore sünnipäeva pidamine siin Riigikogu saalis!

Kõiki neid küsimusi ma siiski ette ei loe. Need on päris pikad ja väga palju on vaja vastata. Võib-olla küsimused kooruvad nendest vastustest välja. Kui lubate, siis ma lihtsalt vastan.

Kõigepealt selgitan lühidalt Eesti Rahvusringhäälingu staatust ja juhtimise aluseid. Nagu sätestab rahvusringhäälingu seadus, on ERR-i kõrgeim juhtorgan rahvusringhäälingu nõukogu, kes planeerib rahvusringhäälingu tegevust, korraldab selle juhtimist ja teostab järelevalvet juhatuse tegevuse üle. Siin mainiti, et ERR-i raha käib läbi Kultuuriministeeriumi. See tõepoolest lihtsalt käib eelarves läbi ministeeriumi, me oleme n-ö vahendajad. Rahvusringhäälingu igapäevast tööd juhib rahvusringhäälingu juhatus, mille liikmed nimetab ametisse rahvusringhäälingu nõukogu. Nõukogu liikmed nimetab teatavasti Riigikogu. Seadusega on seega tagatud rahvusringhäälingu sõltumatus ja täitevvõim ei saa mitte kuidagi sekkuda rahvusringhäälingu juhtkonna töösse.

Need selgitused olid praegu vajalikud selleks, et teha selgeks rahvusringhäälingu juhtimise skeem, rollide jaotus otsuste tegemisel. Toonitan veel kord: valitsusel pole õigust ega võimalust sekkuda rahvusringhäälingu tegevusse, ta ei saa rahvusringhäälingu juhtide eest otsuseid teha. Täitevvõim ei saa määrata, millised ja kui suured peavad olema vastavad struktuurid, toimetused, nende koosseisud või millised saated peaksid olema programmides, et tagada rahvusringhäälingule seadusega pandud ülesannete täitmine. Need küsimused kõik kuuluvad rahvusringhäälingu juhtorganite pädevusse ja nii ongi hea ja õige. Samamoodi toimub see ka mujal Euroopas, kus on ammu kinnistunud demokraatlikule ühiskonnale omane avalik-õigusliku ringhäälingu mudel.

Lähem nüüd konkreetsete küsimuste juurde. Osaliselt vastasin juba sissejuhatuses, kas meie saame kuidagi muuta juhatuse liikmete arvu. ERR-i sõltumatus on seadusega tagatud, täitevvõim ja avalik-õiguslik asutus on lahus. Ma ütlesin nii, et kui on põhjendatud soov teha muudatusi Eesti Rahvusringhäälingu seaduses ja vähendada rahvusringhäälingu juhatuse liikmete arvu, siis selle võib alata Riigikogu. Riigikogu saab alata sellekohase seadusmuudatuse. Ning igal Riigikogu fraktsioonil on oma esindaja rahvusringhäälingu nõukogus ja nende kaudu saab teha ka mitmesuguseid ettepanekuid.

Mida me oleme teinud, et ära hoida rahvusringhäälingu ajakirjanike koondamist? Veel kord: rahvusringhääling, tema juhatus ja nõukogu on sõltumatud organid ja nad lähtuvad

seaduse nõuetest. Need otsused kuuluvad rahvusringhäälingu seaduse järgi tema nõukogu või juhatuse pädevusse ning kultuuriminister neid protsesse mõjutada ei saa. Ja ta ei peakski seda saama. Samas pean ütleva, et saatsin Vikerraadio keelesaate toimetaja Maris Johannese koondamisega seoses kultuuriministrina mureliku kirja rahvusringhäälingu juhtkonnale, kus ma palusin tõsiselt kaaluda Maris Johannese koondamist. Ning ma usun, et mitte ainult minu kirja peale, vaid kindlasti ka kultuuriüldsuse palvele vastu tulles otsustati tunnustatud toimetaja tööle jätta. Küllap kaaluti veel kord Maris Johannese kogemusi ja kõike seda, mida ta on rahvusringhäälingus teinud. Nüüd on meil keelesaated kahes rahvusringhäälingu raadioprogrammis: Vikerraadios ja Klassikaraadios, mille üle mul on väga hea meel ka sellepärast, et tänavune aasta on lugemisaasta ja keelega seonduvad küsimused võimalikult paljudes programmides on ääretult teretulnud.

Kuidas on mõjutanud ajakirjanike koondamine rahvusringhäälingu programmi mitmekesisust? Peab ütleva, et rahvusringhäälingus – Eesti Televisioonis ja raadios kokku on kaks teleprogrammi, uudisteportaal, meediateenused internetis, üks kohalik raadioprogramm ja neli üleriigilist raadioprogrammi. See on päris suur hulk meie kuulajate-vaatajate arvu juures. Ja rahvusringhäälingus töötab ka päris suur hulk inimesi. Mis puutub Kultuuriministeeriumi järelevalvesse, siis me vaatame seaduse üldiste nõuete järgimist. Samas ei saa me sekkuda programmide ja saadete loomisse. Selle üle otsustab rahvusringhäälingu juhatus koos töö oma osakondade ja toimetajatega.

Minu isiklik mulje, kui see teid huvitab, on küll selline, et programmid on väga mitmekesised. Arvestades majanduslikult keerulist situatsiooni, on mul hea meel, et järjest areneb ka ETV2. Võib-olla seal ei ole küll kiiresti jõutud oodatud tulemusteni vaatajate arvus, aga ma arvan, et rahvusringhäälingu ülesanne ei olegi võistelda vaatajate arvus, vaid lihtsalt pakkuda erinevaid programme. Ning ETV2 on päris palju keskendunud venekeelsete uudiste ja erinevate venekeelsete kultuuriprogrammide edastamisele, samuti huvitavate kultuurisaadete korduste näitamisele. Nii et minu arvates on vaatamata kõigele rahvusringhäälingu juhtkond suutnud eelarve piires tublilt hakkama saada. Ning rahvusringhääling ei ole selles

mõttes erandlikus olukorras, ka teised kultuuri-asutused on sarnases situatsioonis: kõik on pidanud väiksema eelarvega leidlikult hakkama saama. Igal juhul ma kiidan rahvusringhäälingut selle eest, et programmides on siiski nii vanu kui uusi põnevaid saateid.

Kuidas on seis võrreldes erakanalitega? Eesti Rahvusringhäälingut kui avalik-õigusliku meediaorganisatsiooni ei saa võrrelda turul tegutsevate kommertskanalitega, kuna nende eesmärgid, ülesanded ja toimimispõhimõtted on väga erinevad. Erakanalite programmiga seotud kohustused on märksa väiksemad kui rahvusringhäälingul, kes tegutseb avalikes huvides ja pakub programmi kõigile rahvastikugruppidele, viies ellu oma avalik-õiguslikku missiooni. Samas on selge, et kõik telekanalid on konkurendid, võisteldes vaatajate pärast. Kui rahvusringhäälingule pole vaatajate arvu iga saate puhul ainuke oluline näitaja, siis erakanalitele on saate kõrge reiting esmatähtis, sest nii suudab tagada rohkem vaatajakontakte reklaamidele. Avalik-õigusliku ringhäälingu puhul on väga olulised näitajad tema usaldusväärsus, saadete jõudmine kindla sihtgrupini ning osalemine ühiskonnas aset leidvas debatis tähtsate teemade üle. Kõik viimase aja uurinud on näidanud, et rahvusringhäälingu tele- ja raadioprogrammide usaldusväärsus on endiselt väga suur ja ületab märgatavalt eratelekanalite näitajaid. Seega pole muutused töötajate arvus mõjutanud rahvusringhäälingu konkurentsivõimet.

Üks küsimus on rahastamise allikate kohta ja võrdluse kohta teiste Euroopa riikidega. Euroopa riikides on avalik-õigusliku ringhäälingu rahastamisel kasutusel enamasti loamaks, millele lisanduvad tulud reklaamimüügist või ka riigieelarve summad. Ainult riigieelarvelisel rahastamisel, ilma loamaksuta, on avalik-õiguslik ringhääling Hollandis, Belgias ja Hispaanias, kuid seal teenitakse lisa ka reklaamiaja müügi.

Eesti avalik-õiguslikku ringhäälingut finantseeritakse avalikkuses saavutatud konsensusel alusel juba aastaid vaid riigieelarvest. Reklaam ETV-s ja ER-is teatavasti lõpetati. Kui parlament soovib, et ka Eestis käiks rahvusringhäälingu rahastamine analoogiliselt nagu enamikus Euroopa riikides, siis peaks Riigikogu kehtestama loamaksu ja reklaamiaja müügi. Minu teada pole ei esimese kehtes-

tamine ega teise tagasitoomine praegu päevakorral ja rõhutan veel kord, et kultuuriministrina ei toeta ma mingit avalik-õigusliku televisiooni ja raadio loamaksu kehtestamist. Ka mitmes teises Euroopa riigis käib praegu debatt avalik-õigusliku ringhäälingu rahastamise võimaluste üle muutunud oludes, sest uusi meediavorme tuleb üha juurde. Nagu öeldud, pole avalik-õigusliku ringhäälingu rahastamine otseselt riigieelarvest ainult Eesti mudel, paar niisugust riiki on veel.

Praegu võib kogemustele toetudes öelda, et rahastamine riigieelarvest on suutnud tagada selle, et Eesti Rahvusringhäälingu rahastamine on märksa stabiilsem kui ainult reklaamiturust sõltuval eraringhäälingutel. Toon mõned võrdlused väite kinnituseks. Kahe majanduslanguse aastaga ehk 2008–2009 kahanes Eesti telereklaami turu maht 468,8 miljonilt 325 miljonini ehk tervelt 33%. See on reaalne raha, tervelt 1/3 varasemast vähem, mis meie eratelekanalitel on nüüd kogu oma tegevuseks kasutada. Samal ajal vähenesid riigieelarvest rahvusringhäälingule eraldatud samas suurusjärgus summad alla 10%. Seega saab rahvusringhääling oma tööd küll veidi väiksema, kuid mitte nii järsult kahanenud eelarve tingimustes edasi teha.

Samalaadsete raskustega on kimpus ka need Euroopa maade avalik-õiguslikud ringhäälingud, kus suur osa eelarvest on seni tulnud reklaami käibest. Viimane on majanduskriisi oludes järsult kahanenud kõikjal. Seega on valdavalt riigieelarvest rahastatud avalik-õiguslikul ringhäälingul mõne teise rahastamismudeli ees teatud eelised ja praeguse seisuga jääks küll selle süsteemi juurde, mis parlamendis konsensuslikult kokku lepitud on.

Millised muudatused on lähiaastail plaanis läbi viia regulatsioonides, mis puudutavad ringhäälingut? Praegu töötab Kultuuriministerium välja meediateenuste seaduse eelnõu, mille sisu on põhiosas Euroopa Liidu audiovisuaalmeedia teenuste direktiivi nõuete ülevõtmine. Rahvusringhäälingu jaoks see erilisi muudatusi kaasa ei too. Eelnõu on praegu kooskõlastusringil ja kui lubate, siis esitlen seda põhjalikult Riigikogus pärast seda, kui see on kooskõlastusringi läbi teinud, eri institutsioonide parandusettepanekud on läbi arutatud ning valitsuses heaks kiidetud ja tehtud otsus saata see parlamenti edaspidisteks debat-

tideks. Muid meediat puudutavaid regulatsioone ei ole praegu plaanis käivitada. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna, austatud minister! Teile on ka küsimusi. Kadri Simson, palun!

Kadri Simson

Lugupeetud minister! Ma panin teie vastuseid kuulates tähele, et päris mitmele küsimusele te ei saanud vastust anda, sest te ütlesite, et see on rahvusringhäälingu majasisene küsimus, millesse minister ei sekku. Aga samas järgmistes vastustes te nimetasite, et rahvusringhäälinguga on seotud suuremad ootused, sest ta tegutseb avalikkuse huvides ja temalt eeldatakse rohkem kui erakanalilt. Minu küsimus on: kuidas te suhtute Keskerakonna fraktsiooni ettepanekusse, et rahvusringhäälingu juhatuse esimees saab samasuguse võimaluse, nagu näiteks on arengufondi esimehel ja Eesti Panga presidendil, kord aastas seista siin Riigikogu ees ja vastata tekkinud küsimustele? Siis saaks ta otsekanali abil, otse Riigikogu saalis Riigikogu liikmete küsimustele vastates, tutvustada ERR-i püüdlusi ja seda, kuidas rahvusringhääling tegutseb.

Laine Jänes

Minu teada on rahvusringhäälingu juhatuse esimehel see võimalus täiesti olemas – suhelda parlamendiga ja tulla siia küsimustele vastama. Ning minu meelest on seda võimalust ka kasutatud. Ei ole kasutatud? Puudub võimalus? Ausalt öeldes oli minul küll niisugune arusaam, et kui teil on soov ära kuulata rahvusringhäälingu juhatuse esimees, siis parlamendil on võimalus ühe avalik-õigusliku asutuse juht kohale kutsuda – kas esinemiseks vabas mikrofonis või kuis iganes. Aga muidugi ei ole mina inimene, kes peaks tegema ettepanekuid teie kodu- ja töökorra täiendamiseks. Kui teist ei ole võimalik, siis saab rahvusringhäälingu juhatuse esimehe fraktsioonidesse kutsuda. Nii et see võimalus on täiesti olemas ja võib-olla säärane väiksemates ringides peetav diskussioon on isegi asjakohasem. Ma ei kujuta ette, et juhatuse esimehel oleks midagi selle vastu või et kuidagi seda takistada saaks.

Aseesimees Jüri Ratas

Marika Tuus, palun!

Marika Tuus

Austatud minister! Te ütlesite, et kõiki asju otsustab nõukogu. Aga ega nõukogu raha ju ei planeeri, eelarve tuleb ikkagi valitsuse poolt. Nõukogu liikmena olen ma korduvalt juhtinud tähelepanu sellele, et juhatuse liikmeid võiks olla vähem, kuid koalitsioonisaadikud pole seda toetanud. Ma küsin teilt: kui tõsiselt te olete siiski lihtsalt huvi pärast jälginud, mille põhjal seal inimesi koondatakse? Kas olete märganud mingeid tendentse, kes ohvriks langevad? See võiks teid tegelikult huvitada. Ma ei tea, kas te olete kursis ka sellega, et rahvusringhäälingu juhatuse esimees, tol ajal küll ETV juhatuse esimees käis kunagi siin saalis esinemas ja tegi aastakokkuvõtteid, mille raames rahvasaadikud said talle küsimusi esitada. See oli veel mõne aasta eest.

Laine Jänes

Ma pean tõesti ütleva, et me ei jälgi ministriumis seda ega anna ka juhtnööre, kui palju inimesi ja keda nimelt koondada. Kultuuriministeeriumi kaudu läheb vaid raha avalik-õiguslikele institutsioonidele – mitte ainult rahvusringhäälingule, vaid ka teistele avalik-õiguslikele institutsioonidele, kes Kultuuriministeeriumi kaudu raha saavad, näiteks rahvusoperile ja rahvusraamatukogule. Ja tegu on väga suurte eelarvesummadega. Sisulise töö teeb aga juhatuse ja selle kinnitab nõukogu. Nii et nõukogu on selles mõttes kõige pädevam ja kõige rohkem informeeritud, samas on tal ka järelevalvefunktsioon. Kultuuriministeerium ei anna korraldusi, kui mitu inimest tuleks koondada ja kes nad täpselt peaksid olema, ka ei analüüsi me seda osakonniti. Seda muuseas mitte ainult rahvusringhäälingu puhul, vaid ka riigiasutuste puhul, kes meile otseselt alluvad. Kõikidel allasutustel on olemas oma juhtkonnad ja juhid, kes koostöös teevadki otsuseid, mis on asutustele kõige sobilikumad. Me usaldame juhatuste esimehi, seda ka juhul, kui allasutusel on otseleping Kultuuriministeeriumiga. See usaldus on täiesti olemas ja ma ei näe põhjust anda avalik-õiguslikele asutustele selles osas juhtnööre. Otsuseid teeb siiski juhtkond.

Aseesimees Jüri Ratas

Georg Pelisaar, palun!

Georg Pelisaar

Austatud minister! Avalik-õiguslikul meediale on väga oluline roll ja kõikides Euroopa Liidu riikides on sellele pööratud väga tõsiselt tähelepanu. 25. septembril 2008 on Euroopa Parlament vastu võtnud resolutsiooni meediakanalite koondamise ja meediapluralismi kohta. Selles resolutsioonis öeldakse, et avalik-õiguslikele ringhäälinguorganisatsioonidele tuleb tagada stabiilsed rahasummad, nad peavad tegutsema ausalt ja tasakaalustatult ning neile tuleb anda vahendid, arvestamaks avalikke huve ja edendamaks sotsiaalseid väärtusi. Te jätsite vastamata, kui ohtlikuks te peate Eesti Rahvusringhäälingu puhul situatsiooni, kus rahastamine sõltub koalitsioonipoliitikutest ja meil ei ole stabiilset süsteemi, mis peab tagama rahvusringhäälingule piisava eelarve?

Laine Jänes

Rahvusringhäälingu eelarve üle otsustab parlament sel hetkel, kui otsustatakse riigieelarve seadus. Minu teada on kõikidel parlamentidifraktsioonidel ja -liikmetel võimalik eelarveprotsessis kaasa rääkida. Kui rääkida süsteemist või tendentsidest tervikuna, siis rahvusringhääling on oma eelarvega täpselt samasuguses olukorras nagu kogu meie riik oma institutsioonidega praeguses majandusseisus. Ei saa öelda, et neile on tehtud erand selles mõttes, et nende eelarvet on rohkem kärbitud kui teistel. Pigem on nad täna, nagu ma juba ütlesin, tänu sellele süsteemile stabiilsemas olukorras.

Me kõik teame ja saame sellest aru, et praegune majandussituatsioon on mõjutanud absoluutselt kõiki valdkondi, kõiki asutusi. Ma usun, et majandusseisu paranedes paranevad ka finantstingimused rahvusringhäälingus. Praegune süsteem on siiski kõige stabiilsem ja see Euroopa dokument, mida te äsja tsiteerisite, nõuabki stabiilsust. Ma usun, et süsteem, mille järgi praegu rahvusringhäälingut Eesti Vabariigis rahastatakse, on kindlasti kõige stabiilsem variant olukordades, kus võib juhtuda, et eratoetused või reklaamitoetused võivad halva majandusseisu tõttu ära langeda.

Aseesimees Jüri Ratas

Mailis Reps, palun!

Mailis Reps

Hea minister! Olen teilt kuulnud kohe mitut huvitavat märkust. Kõigepealt lubage meelde tuletada, et ka kultuuriminister Laine Jänes on algatanud üsna mitu seadust. Me oleme Riigikogus nendega tutvunud ja neid ka menetlunud. Päris mitmele küsimusele te vastasite täna, et see teema on Riigikogu asi. Aga meie arupärimise sisu oli, mille selle valdkonna minister leiab oma asja olevat. Kas näiteks juhatuse liikmeid ei ole teie arvates liiga palju? Ma tean, et te olete seda oma erakonnas arutanud ja mind huvitas, mis valdkonna minister arvab. Või näiteks kas te ei muretse selle üle, et päris mitmes Euroopa Nõukogu dokumendis on välja toodud, et Eesti sõltub oma rahastamisega poliitilisest tahtest liiga palju? Kas need mureküsimused ei paku teile valdkonna ministrina siiski väga palju rohkem huvi, kui me siin küsimuste ja vastuste voorus aru oleme saanud?

Laine Jänes

Ma siiski jään selle juurde, et ma ei hakka oma isiklike hoiakuid praegu Riigikogu kõnepuldil tutvustama. See ei oleks minu arvates korrektne, ükskõik missugusel seisukohal ma ka pole. Selle, mitu inimest on rahvusringhäälingu juhatuses, otsustab nõukogu. Ma ei arva, et ma peaksin tegema nõukogule ettepaneku seda arutada või siis öelda neile, et võtke vähemaks. See initsiatiiv saab tulla juhatusest enesest koostöös rahvusringhäälingu nõukoguga. Usun, et seda teemat arutanud juhatus on leidnud vajaliku olevat jätkata siiski sellises koosseisus, nagu nad on. Ma ei ole rahvusringhäälingu juht ja ma päris kindlasti ei võta endale vastutust tema eest tema tööd teha. Ja ka juhatuse või nõukogu tööd ma tegema ei hakka. Mis see teine küsimuse pool oligi? Juba läks meelest. Et rahastamine ei ole siiski stabiilne?

Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased! Meie kodu- ja töökorra seadus näeb ette, et Riigikogu liige küsib ja minister vastab. Vahepeal täiendavalt ei küsita. Minister, kas te soovite veel vastata sellele küsimusele või me võtame järgmise küsimuse?

Laine Jänes

Ma jään selle juurde, mis ma juba enne vastasin, mul ei ole põhjust seda uuesti korrata.

Aseesimees Jüri Ratas

Evelyn Sepp, palun!

Evelyn Sepp

Lugupeetud minister! Ei saa ka minister oma ametis tulemuslik ja edukas olla, kui tal puuduvad isiklikud veendumused ja isiklikud seisukohad. Kahtlemata olete te poliitilise figuurina oluline isik, kes kujundab seda seadusloomet, mis teie ministeeriumi kui Eesti Vabariigis tähtsa institutsiooni pädevusse kuulub. Ma arvan, et see saal on just õige koht, kus te saaksite ka oma isiklike seisukohti avaldada, ja seda näiteks ka selle kohta, kui suur võiks väikeses Eestis olla mõistlik ringhäälinguorganisatsiooni juhatuse liikmete arv. Me siiski ootame, et teil oleks mõnes osas ka oma isiklik arvamus.

Laine Jänes

Mis see küsimus täpselt oli?

Evelyn Sepp

Teie isiklik arvamus – see ongi küsimus. See peaks olema väga lihtne vastata. Teil ju kindlasti on isiklik arvamus väga paljudes asjades.

Laine Jänes

Ma leian, et praeguse seisuga on rahvusringhääling oma eelarveraha suutnud jagada nii programmide kui ka juhtimise, administreerimise ja kogu muu tegevuse osas just nii, nagu õige on. Kõik käib vastavalt seadusele ja ma usun, et ei ole põhjust hakata juba kinnitatud eelarvet aastal 2010 ringi tegema.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Marika Tuusi!

Marika Tuus

Austatud Riigikogu aseesimees! Lugupeetud proua minister ja head rahvasaadikud! Eesti Rahvusringhäälingut on viimastel aastatel tabanud väga suur koondamislaine. Ühelt poolt võib juhatusest aru saada, sest eelarvet

on ju mitmel korral vähendatud. Siis vähendataksegi palka ja koondatakse töötajaid ning järelejäänud töötajad ei julge ka suurt midagi öelda. Kuid küsimus on selles, mis põhimõttel koondamine on käinud. Mis põhjustel inimesi koondatakse? Vastus on lihtne: rahvusringhääling ei salli pensionäre ja ametiühingutöötajaid. Täna oli juba juttu "Keelekõrva" toimetajast ja ametiühingu usaldusisikust Maris Johannesest, kes hiljem, ütleme, imekombel tööle edasi jäeti. Aga ta ise osutas ka väga suurt vastupanu ja kõik see kokku oli skandaal, mis paisus juba rahvusvaheliseks, nii et juhatusel lihtsalt ei jäänud muud üle, kui ta tööle jätta.

Toon veel näiteid. Eelmise aasta suvel koondati usaldusisik Mari Dittmann, raadio poole pealt aga tehnikatöötajate usaldusisik Eve Sepping. Koondati ka kauaaegne saatejuht ja väga aktiivne ametiühingutegelane, väga populaarse raadiosaate "Päevatee" toimetaja ja autor Liina Kusma. Saade on muide eetris olnud alates 1989. aastast ja Liina Kusma oli ise ka selle ellukutsuja. Nii et 20 aastat on see saade eetris olnud. Ja ametiühingutööd on ta ka pikalt teinud. Tänaseks on sellest saatest jäänud järele vaid riismed. Liina Kusma muide koondati ka valega. Kui ma nõukogus juhatusest küsisin, miks ta koondatakse, siis vastati, et ta ise soovis. Tegelikult ta seda ise ei soovinud ja on seda väga selgelt välja öelnud.

Ringhäälingu Töötajate Ametiliidu peausaldusisik ja ametiühingu esimees Kadi Alatalu viisakalt öeldes saadeti pensionile. Ta tahtis ise edasi jääda, kuid midagi ei jäänud üle, tuli lahkuda. Nüüd teeb ta vahel harva AK-s üksikuid lõike, kui tal seda lubatakse. Palgal ta ei ole.

Ma ütleksin küll, et see on olnud väga teadlik ametiühingutegelastest lahtisaamine ja see on olnud täiesti poliitiline valik.

Palku on vähendatud koguni 10% ja töölepingu seadusega, nagu me teame, kaotati ära eritasu õhtuste töötundide ja puhkepäevade töötundide eest. See on olnud päris suur lõök, sest "Aktuaalses kaameras" on neid tunde väga pikka aega arvestatud. Inimesed töötavad seal õhtul hilja ja teevad topelttunde. Samal ajal saadete maht ei ole AK-s vähenenud, vaid vastupidi, on kasvanud.

On ka selge, et kõige rohkem soovitaksegi ametiühingutegelasi-usaldusisikuid koondada, sest nemad võitlevad ju töötajate õiguste eest,

sotsiaalsete tagatiste eest. Ka TALO on selle vastu pidevalt sõna sekka öelnud, aga mitte miskit ei loe.

Muidugi on koondatud ka väga suuri tippspetsialiste. Viimane näide on Juhan Paadam, kes koondati samal päeval, kui ta pensioniikka jõudis. Samas on ta suurte kogemustega staažikas töötaja ja ta oleks võinud edasipidigi juhatusel head nõu anda. Tema asemel oleks võinud vabalt ära koondada ühe viiest juhatuse kõrgepalgalisest liikmest. Minu arvates minister ei tohiks sellest küsimusest lihtsalt kõrvale hiilida. Selline ükskõiksus ministrile ei sobi.

Mis puutub vaatajate ja kuulajate arvu ning sellesse, nagu auditooriumi suurus ei olekski oluline, siis see on kindlasti vale või vaid osaliselt õige. Iga saatetegi tahab, et saade oleks populaarne. Saateid pole mõtet teha lihtsalt arhiivi ja sundida inimesi teist kanalit valima. Just nimelt saadete tasakaalu osas, eetikaküsimuste ja koondamiste osas ei saa ka nõukogu praegu sõna sekka öelda ja me tahamegi homme saalis arutatava seaduseelnõuga neid põhimõtteid muuta. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Palun Riigikogu kõnetooli Mailis Repsi!

Mailis Reps

Lugupeetud juhataja! Hea minister! Head kolleegid! Tuleksin tagasi oma küsimuse juurde, mille ma esitasin proua ministrile. Kui me küsime arupärimises kultuuriministri arvamust, siis on küll kurb kuulda vastuseks igale küsimusele, et, lugupeetud isik, te olete Riigikogu liige ja algatage eelnõu. Arvestades, et te olete mulle lausa kirjuna saatnud arvamuse rahvusringhäälingu seaduse muutmise seaduse eelnõu kohta, siis küllap te teate, et me oleme selle eelnõu juba algatanud ja homme ka arutama seda. Nii et meie arvamus on teada. Aga meid, arupärijaid, huvitas see moment, et sellest kirjast ja ka teie kolleegidega Reformierakonnast vesteldes oleme me aru saanud, et tegelikult olete te ise ka arutanud juhatuse liikmete arvu vähendamist. Seetõttu jäi täna arusaamatuks, miks te olete oma arvamust muutnud ja leiate, et seda ei peaks tegema. Vastus, et asjaga tegeleb nõukogu, tähendas sisuliselt, et teie arvates viis liiget on väga hea lahendus vaatamata masule.

Teine kummaline moment, mis teie vastustest kõlama jäi, oli see, et rahastamise seisukohast on kõige stabiilsem riigieelarve. Vaadake, nii meie küsimus kui ka Euroopa Nõukogu suunavad märkused on ajendatud tõsiasjast, et Eestis ei ole probleem mitte selles, kas rahastamine on stabiilne või mittestabiilne, vaid selles, kas see on piisav. See on olnud ka ERR-i ettekande sisu, mis kultuurikomisjonis mõni aeg tagasi kõlas. Graafikud näitavad, et tegelikult ei suuda ERR kõiki ülesandeid täita selliselt, nagu ühiskond ootab.

Kas me lisaks riigieelarvele ei peaks siiski ka muid lahendusi tõsiselt kaaluma? Nagu te ütlesite, välja arvatud kolm riiki, on ülejäänud proovinud veel midagi juurde leida. Loomulikult on süsteem ebastabiilsem, kui on lisaks veel üks või teine mudel, aga võib-olla sellised lisavahendid on vajalikud.

Ja teine küsimus on sõltumatuses. Praegu me saame riigieelarve menetluse kaudu otseselt mõjutada rahvusringhäälingu olukorda. Ja näiteks rahandusministri hoiatav kiri saatetegijatele ja tema vastamine arupärijate küsimustele siin puldis andsid väga selge ohumärgi, et kui ikka üks või teine koalitsioonisaadik või veel hullem, rahandusminister otsustab, et talle üks või teine saade ei meeldi, siis ... Teie ütlesite, et saatsite ERR-ile kirja ja selle peale kohe inimene jäeti tööle edasi. Siit ei loe kuidagi välja, et ERR tegelikult ei karda midagi või et ERR ei arvesta teie arvamusega. Vastupidi, see näitab, et selline sõltuvus on olemas ja selle pärast me mures oleme. Vaadates üldiseid rahastamisi, kas me ei peaks siiski tõsiselt ja nagu te väga õigesti ütlesite, konsensuslikult kaaluma, et võib-olla on veel mingisuguseid rahastamise võimalusi.

Loomulikult pole ei Keskerakonna fraktsioon ega ka arvamuslimidrid tegelikult veel ühtegi väga head ettepanekut välja pakkunud. Aga diskussioon kui selline ja teiste riikidega võrdlemine on kindlasti väga teretulnud.

Kolmas moment, mille ma tahan välja tuua, on küsimus ERR-i tulevikust. Digimaailmas on ju selge, et rahvusringhäälingule pandud kohustus tegelda enam just sügavate riiki puudutavate teemadega, kajastada valdkondi ja probleeme, mida ülejäänud meedia ei käsitle, paneb ERR-i väga raskesse olukorda. Digimaailmas konkurents ju aina tugevneb. Me ju näeme, kuidas vaatajas- ja kuulajaskond ka

siinsamas põhjamaades aina enam hajub. Samas jääb ta suhteliselt lühikeseks ajaks siiski veel ustavaks. Nüüd on küsimus, kas me oleme oma rahastamise ja töö sisuga digimaailma arenguks valmis, millised on meie ootused selles vallas ja kui hästi me neile vastata suudame. Ma loodan, et te nendel teemadel erakonna suvepäevadel Allikmaaga vestlete ja et me järgmiste arupärimiste korral saame oma küsimustele ka vastused. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Rohkem kõnesoove ei ole. Sulgen läbirääkimised. Sellele arupärimisele on vastatud.

17. Arupärimine Rahvusoperi Estonia rahastamise kohta (nr 394)

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme järgmise arupärimise juurde, mille esitasid Riigikogu liikmed Enn Eesmaa, Kadri Simson, Lauri Laasi, Tiit Kuusmik, Georg Pelisaar ja Nikolai Põdramägi 8. märtsil 2010. aastal. Arupärimine käsitleb Rahvusoperi Estonia rahastamist. Arupärimisele vastab Laine Jänes. Ma palun arupärimist tutvustama arupärijate esindaja Kadri Simsoni! Palun, Riigikogu kõnetool on teie päralt!

Kadri Simson

Lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud minister! Head kolleegid! Me kõik teame, et oma riik on kallis ja eriti kallis on oma riik väikesele rahvale, nagu seda on eestlased. Ma ei räägi mitte paljudest iseseisva riigi tunnustest, mis on kirjas põhiseaduses, vaid ka teisest tunnustest, mis on, nagu me teame, kõikidel Euroopa riikidel. Üks neist on rahvusoper. Täiskoosseisus rahvusoper, millesse kuuluvad sümfooniaorkester, ooperikoor, balletitrupp, solistid ja taustajõud, ei ole odav. Aga samas, kui minister eelmisele arupärimisele vastates mainis, et mõnes küsimuses on Eestis konsensus, siis kindlasti on Eestis konsensus selles, et Rahvusoper Estonia on meile vajalik koos oma eesmärgiga edendada Eesti rahvuslikku teatri- ja muusikakultuuri, propageerida ja tutvustada seda Eestis ja välismaal ning teha selle ala maailmasaavutused kättesaadavaks Eestis. Me kõik teame, et ta on üks tähtsamaid töö-

andjaid Eesti parimatele spetsialistidele selles valdkonnas.

Aga ometi on Rahvusoper Estonia pöördunud seoses koondamistega Riigikogu Eesti Keskerakonna fraktsiooni poole. Me näeme, et sama kiri on läinud ka ministrile. Mitmed kärped viimastel aastatel on viinud rahvusoperi koosseisu mõttes sellisesse seisusse, kus viimati oldi pärast Teist maailmasõda. Kahe aastaga on koosseis kahanenud 536 inimesest 432 inimeseni ja alates 2008. aastast on vähendatud rahvusoperi sihtotstarbelist eraldist 19 miljonit krooni. Lisaks sellele vähenes möödunud aastal ka piletitulu kolm miljonit krooni. Eks selle põhjuseks võib olla nii halvenenud majandusolukord kui ka see, et viimastel aastatel on kõik kultuuriasutused pidanud senise 5%-lise käibemaksu asemel asuma maksma 20%-list käibemaksu. Selles olukorras on kohane meelde tuletada 24. jaanuari 2008. aasta avaldust, mille tegid Eesti Kontsert, Vanemuine, Rahvusoper Estonia, Eesti Nuku- ja Noorsooteater, Endla Teater, Tallinna Filharmoonia, Eesti Riiklik Sümfooniaorkester, Vene Teater ja Von Krahli Teater. Nimelt andsid nad natuke enam kui kaks aastat tagasi teada, et toetavad kultuuriminister Laine Jänese plaani loobuda kultuuriasutuste piletite 5%-lisest sooduskäibemaksumäärast, ja olid nõus, et see tõstetakse 18%-le, sest kultuuriminister lubas kompenseerida kõikidele teatritele ja riiklikele kontserdiorganisatsioonidele 13%-lise käibemaksuvahe, ehk tõusu 5%-lt 18%-le. Praegu on see käibemaks tõusnud juba 20%-le. Nii et kuigi teatrid said kultuuriministrilt lubaduse, et enam makstav käibemaks neile tagasi makstakse, on rahvusoper kaotanud kärpette tõttu tegelikult märksa rohkem. Me kuulsime, kuidas kultuuriminister ütles, et praegu on kõigil raske, aga võrrelduna rahvusvahelise praktikaga on Eesti rahvusoperil oluliselt suurem kohustus end ise ülal pidada. Teistes riikides jäävad riigi toetused üldjuhul vahemikku 80–95% rahvusoperi kulutustest, aga Eestis on riigi toetus alla 75%.

Kuna kõik need teatri- ja kontserdiorganisatsioonid said ministrilt kaks aastat tagasi lubaduse, et minister seisab nende piletitulu tagamise eest, siis ongi meil ministrile viis küsimust. Me usume, et mitte ainult ministri isiklik soov, vaid kõigi eestlaste soov on, et Eestis rahvusoper ikka tegu võimsana alles

jääks. Arupärimisele on alla kirjutanud kuus Riigikogu liiget. Ma usun, et minister loeb ette ka meie küsimused, kui ta neile vastused annab. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Palun Riigikogu kõnetooli arupärimisele vastama kultuuriminister Laine Jänese!

Laine Jänese

Head kolleegid ja juhataja! Kõigepealt tahan täpsustada adressaate, et Kadri Simsoni tehtud sissejuhatuses ei jääks eksitavat muljet. Rahvusoper Estonia saatis oma kirja kultuurikomisjonile, rahanduskomisjonile, Kultuuriministeriumile, Rahandusministeriumile ja kõikidele fraktsioonidele, mitte ainult Keskerakonna fraktsioonile.

Nüüd küsimused ja vastused. Ma loen küsimused lühidalt ette, küsimused on väga pikad. Tõepoolest, Kultuuriministerium oli üks adressaatidest, kes selle kirja sai. Missugune oli siis meie vastus ja kas sarnase palvega on meie poole ka varem pöördutud? See, et haldusala asutused pöörduvad Kultuuriministeriumi poole eelarvet puudutavate küsimustega, on tavapärane praktika. Seda tehakse eriti vahetult enne uue eelarveprotsessi alustamist. See kiri, mis saabus, puudutas 2011. aastaks planeeritavat rahaeraldust. Meie vastuse Rahvusoper Estoniale võib lühidalt kokku võtta järgmiselt. Me esitasime Rahandusministeriumile aastaks 2011 lisataotluse rahvusoperi rahastamise kohta. Rahandusministeriumi seisukoht on tulenevalt riigi eelarvestrateegia 2011–2014 koostamise lähtealustest see, et kõikidele ministeriumidele on antud kohustus planeerida eelarve järgmisteks aastateks 2010. aasta eelarvega samas mahus ehk tõusu järgmisteks aastateks ette nähtud ei ole. Ma loodan väga, et meie lisataotlus aastaks 2011 riigi eelarvestrateegia ja ka järgmise aasta riigieelarve arutamisel tuleb natukene jõulisemalt kõne alla ka kultuurikomisjonis ja parlamendis. Kindlasti Kultuuriministerium toetab seda ettepanekut. Tõesti, keerulised ajad on kõikidel praegu käes ja raha on vähem. Siiski veel täpsustuseks, et siin kõlanud arv 19 miljonit koosneb väga erinevatest artiklitest ehk tegevuskulud ei vähenenud mitte 19 miljoni krooni võrra, vaid 11 miljoni krooni võrra. Suur osa sellest vähenemisest oli ka laenu tagasimakse, mis on

seotud teatud tagasimaksegraafikutega. Igal juhul pean ütleva, et nagu rahvusoper nii on ka teised kultuurivaldkonna asutused ja nende juhtkonnad saanud selles keerulises situatsioonis hakkama. Ma olen väga tänulik ja kiidan kõiki hea koostöö, leidlikkuse ja kannatlikkuse eest.

Kuidas oleme seisnud Rahvusoperi Estonia jätkusuutlikkuse eest? Ma usun, et vaatamata vähenenud eelarvele on rahvusoper ja tema uus juhtkond näidanud, et arenetakse võimsalt ja tegutsetakse jätkusuutlikult. Sõlmitud on mitmeid uusi sponsorlepinguid. Ma olen väga tänulik, et meil on olemas missioonitundelisi ettevõtjaid, kes vaatamata majanduslikult raskele situatsioonile siiski leiavad, et meie kultuurivaldkonna lipulaevu on õige toetada ka erasektorist. Lisaks igapäevategevustele on Kultuuriministeriumi initsiatiivil alustatud tegevusi, mis on seotud rahvusoperi uue asukohaga ja selle hoone ehitamisega. See tõestab veel ühe faktina meie avalik-õigusliku rahvusoperi jätkusuutlikkust ja võib-olla annab ka kinnitust Kultuuriministeriumi tegevusele rahvusoperi olulisuse tähtsustamisel ja tema tegevusele kaasaaitamisel.

Mis puudutab teatripiletite käibemaksu tõusust tulenevat kompensatsiooni, siis tahan täpsustada, et eelmisel aastal, kui käibemaks tõusis, kompenseeriti nii teatripiletite, kontserdipiletite kui ka erinevate kultuurfestivalipiletite käibemaksust tulenevat hinnatõusu. Tookord ei saadud seda kompenseerida küll 13% ulatuses, vastab tõele, seda tehti 11% ulatuses. See toimus kokkuleppel loomeliitudega. Seda arutati etendusasutuste liidus ja on arutatud ka muusikanõukogus. Kui seda toetust eelmisel aastal määrati, siis anti etendusasutustele teada, et see on tegelikult ühekordne toetus. Sellega olid loomeliidud kursis, nad arvestasid sellega ja võtsid selle teadmiseks. Seda olen ma arutanud nii muusikanõukogus kui ka etendusasutuste liidus. Üldiselt kõik mõistavad seda situatsiooni. Oleme püüdnud kompenseerida nende kultuuriasutuste, etendusasutuste ja kontserdiorganisatsioonide toetusi erinevate projektide, kultuurkapitali ja Kultuuriministeriumi programmide kaudu. Näiteks Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutuse kaudu saab kasutada eurofonde, kust teatrid saavad lisafinantseerimist, mida eelmistel aastatel ei ole saadud, tõlketehnikaga ja tõlkimisega seotud

ülesannete rahastamiseks. Samuti oleme kõvasti suurendanud "Teater maale" projekti rahastamist, 300 000 kroonilt eelmisel aastal on see sel aastal jõudnud 2 miljoni kroonini, mis on ka oluline tegevus teatrite igapäevatoos. Samuti tähtsustame laste- ja noortetendusit ja nende piletite hinna kompenseerimist. Me oleme püüdnud leida alternatiive, kuidas etendusasutusi toetada.

"Kas ja millal plaanitakse rahvusooperile puudu olevad 17 miljonit krooni eraldada?" See tegelikult kordab esimest küsimust. See puudutab aastat 2011, see raha küsimine ei toimunud mitte käesoleva aasta, vaid 2011. aasta eelarvesse. Tõepoolest, Kultuuriministeerium on selle ettepanekuga valitsusse minevas, need dokumendid on juba Rahandusministeeriumisse ära saadetud ja seda arutatakse riigi eelarvestrateegia arutelul.

"Millised on olnud Teie hinnangul eelarvekärbete mõjud rahvusooperile seadusega antud ülesannete täitmiseks?" Seadus sätestab rahvusooperi ülesandeid küllaltki üldiselt üheksa punktina. Kui nüüd võtta välja kõik need üheksa punkti, siis üldiselt on rahvusooperil kõiki seadusest tulenevaid ülesandeid võimalik täita, võib-olla küll väiksemas mahu, võib-olla ei toimu nii palju etendusi või kasutatakse natukene odavam materjali dekoratsioonide valmistamiseks või kostüümide tegemiseks. Aga põhimõtteliselt näen ma, et rahvusooperi juhtkond koostöös kõikide kollektiividega, keda siin nimetati, on väga professionaalselt ja hästi toimetamas ning hakkama saamas ka praeguses olukorras. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Austatud minister! Teile on küsimusi. Kadri Simson, palun!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud kultuuriminister! Ma kontrollisin, aastal 2008, kui etenduste ja kontsertide piletite käibemaks tõsteti 5%-lt 18%-le, siis arvutati, et sellest saab riik lisatulu 29 miljonit krooni. Nüüd on käibemaks juba 20%, järelikult on see tulu veelgi suurem. Selles mõttes võtab riik säästuajal teatritelt ja kontserdiasutustelt kaks nahka, kui ta veel eraldisi vähendab. Te rääkisite, et teil on plaanis midagi teha aastaks 2011. Kui praegu on rahvusooper koondanud viiendiku oma töötajatest,

104 inimest, siis kas te arvate, et neid inimesi on aasta pärast veel võimalik palgata või on nad siis Eestist lahkunud? Tõenäoliselt on tegemist heade spetsialistidega, keda nii mõnigi teine võrdväärne rahvusooper heameelega oma töötajate hulgas näeks.

Laine Jänes

Aitäh! Vaatamata sellele, et te usaldate kultuuriministrit ja arvate, et ta peab kuni peensuseni olema kursis kõikide allasutuste või avalik-õiguslike asutuste juhtimise ja personalipoliitikaga ütlen ma veel kord, et selle otsuse tegi rahvusooperi juhtkond. Tõepoolest ei oska ma ministrina öelda ja arvan, et ma ei peakski seda ütleva, kui palju täpselt peab koondama ja millal täpselt peab kedagi tagasi võtma. Need otsused on teinud rahvusooperi juhtkond vastavalt eelarve võimalustele ja kindlasti vastavalt läbirääkimistulemustele. Ma usun, et päris mitmel puhul on tegemist sellega, et inimene on koondatud põhitöökohalt, aga temaga on sõlmitud rollileping etendustes osalemiseks. Mul ei ole teile praegu võimalik öelda kindlaid arve, aga see, et kultuurivaldkonnas on siiski olnud teiste valdkondadega võrreldes üldiselt väiksem koondamiste protsent, on ka selge. Pigem on peetud inimestega läbirääkimisi, et vastavalt valitsuse otsusele vähendada nende palka, ja on püütud seda kompenseerida puhkepäevade andmisega. Me oleme pigem pidanud kultuurivaldkonnas oluliseks seda poliitikat, et võimalikult vähe koondada ja pidada läbirääkimisi. See on arvatavasti olnud siiski optimaalne variant. Mõni aeg tagasi, kui ei olnud veel masuaega, toimus päris suur koondamislaine Vanemuise teatris Tartus. See oli ka seotud teatri finantsprobleemidega. Neid asju seal analüüsiiti ja leiti, et võib-olla ongi optimaalne töötada natukene teistsuguse koosseisuga. Ma usun, et seal on kindlasti tehtud läbimõeldud otsused.

Aseesimees Jüri Ratas

Helle Kalda, palun!

Helle Kalda

Aitäh, lugupeetud juhataja! Kõigepealt tahan teha ühe täpsustuse. Te mainisite, et varsti tuleb riigi eelarvestrateegia arutelu ja me saame seal kaasa rääkida. Ei, riigi eelarvestrateegia koostamisel ei saa isegi rahanduskomis-

joni liige kaasa rääkida, selle kinnitab valitsus. Nii et see töö jääb küll teie peale. Loodan, et te annate mulle vastuse, kui palju te strateegias siiski raha olete kavandanud, sest meie ei saa siin midagi teha, rääkimata veel kultuurikomisjonist. Aga mul on ka teine küsimus sellisama ettekande kohta. Te ütlesite, et seadust tuleks täita küll, aga nagu mitte täielikult. Kas seadust saab täita poolikult või kui palju siis Rahvusoper Estonia peab seadust täitma, kas poole, kolmveerandi või kuidas see on? Ma arvan, et te olete kursis, et on olemas Riigikohutu lahend selle kohta, et seadust tuleb täielikult täita ja ka raha peab olema selleks eraldatud.

Laine Jänes

Aitäh! Teie esimesele küsimusele vastan, et me teeme riigi eelarvestrateegia kohta ettepaneku suurendada 17 miljoni krooni võrra, täpselt vastavalt sellele kirjale. Eelarvestrateegia võetakse vastu mai lõpuks. Siiski, nagu te teate, need suurusjärgud ministriumide kaupa saame me teada prognoosis, mis tuleb augustis. See on see aeg, millal me saame tegelikult otsuse vastu võtta, teades, missugused on võimalused. Rahvusoper, mis on küll tähtis, ei ole siiski mitte ainukene kultuuriasutus Kultuuriministriumide haldusalas.

Mis puudutab neid seadusega pandud ülesandeid, siis võib-olla oli siin tegemist keelevääratusega. Kindlasti ei arva ma, et seadust saab täita poolikult või osaliselt. Ma ütlesin, et neid üheksat ülesannet, mis on §-s 3 loetletud, saab kõiki täita ka väiksema eelarvega. Ma võin need kõik ette lugeda, et kõigil oleks täpselt teada, et siin mingit passimist ei toimu. Esimene ülesanne on ooperi-, balleti-, opereti- ja muusikalžanris loodud teoste avalike esituste regulaarne korraldamine etenduste ja kontsertide näol. Ma usun, see regulaarne korraldamine jätkub. Teine ülesanne on etenduste ja kontsertide kõrge kunstilise taseme tagamine. Ma usun, et te olete minuga nõus, et kõrge tase on rahvusoperis täiesti olemas. Kolmandaks, eesti algupärase muusikateatri repertuaari sihipärane propageerimine, autoritelt uute teoste tellimine ja nende teoste kasutamine. Ka see töö käib täies mahus. Neljandaks, maailma muusika- ja teatrikuultuuri väärtuste ning kõrgetasemeliste külalisesinejate tutvustamine etenduste ja kontsertide kaudu. Kui me vaatame programmi ja kava, siis me leiame sealt

nii maailma muusika- kui ka teatrikuultuuri väärtusteid. Viitendaks, oma etenduste ning lauljate, tantsijate ja muusikute tutvustamine välismaal. Erinevad välisreisid toimuvad nii rahvusoperil tervikuna kui ka erinevatel väikesematel esinemistruppidel. Kuuendaks, Eestis koolituse saanud lauljate, tantsijate ja muusikute rakendamise tagamine, nendele täiendusõppe võimaldamine. Päris mitmed solistid ja kunstitegelased, kes töötavad rahvusoperis, õpivad edasi näiteks magistriõppes, saavad muid koolitusi ja täiendusõpet eri kursuste näol, nii õpetajate poolt, kes tulevad siia, kui ka päris palju stipendiume eraldab kultuurkapital, et nad saaksid käia välismaal õppimas. Seitsmendaks, tingimuste loomine rahvusoperi kunstilise kollektiivi loominguks arenguks. See on kindlasti asi, millega nii juhtkond kui ka ministrium tegelevad, ja ma usun, et üks väga oluline areng on rahvusoperi uue maja ehitamine ja selleks ettevalmistuste tegemine, mis tagab kõigile suure loomingu arengu. Kaheksandaks, oma etenduste ja kontsertide jäädvustamise korraldamine. Igal aastal antakse välja päris mitmeid plaate, nii CD-sid kui ka DVD-sid. Üheksandaks, osalemine muusikateatri rahvusvahelises koostöös. Selles võrgustikus on Rahvusoper Estonia täiesti olemas ja teeb oma sõsateatritega koostööd. Nii et need üheksa ülesannet on kindlasti täidetavad.

Aseesimees Jüri Ratas

Georg Pelisaar, palun!

Georg Pelisaar

Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud minister! Eestis on päris mitu teatrit ja neid kõiki rahastatakse suuremal või vähemal määral riigieelarvest või erinevate kapitalide vahendusel. Mõni teater on läinud rollimängudega nõnda kaugele, et on reklaamidega üle külvanud mitte ainult Tallinna, vaid seda reklaami jätkub mujalegi. Te ise ka soovitasite, ma sain nii aru, Estonial kasutada erinevaid rolle ja meetodeid, aga ega Estonia teatri baasil ilmselt päris niisugust asja teha ei saa, nagu NO99 kavatseb. Kas te ei ole mõelnud ka teatrite vahel raha ümberjagamisele, sest sõnateatreid on meil päris palju, aga rahvusoper on ainult üks?

Laine Jänes

Aitäh! Rahastamissüsteem on välja töötatud koostöös etendusasutuste liiduga. Siin on Kultuuriministerium tõesti tihedas koostöös nii etendusasutuste liidu kui ka selle juhtkonnaga, kes teeb ettepanekuid kõikide teatrite rahastamise kohta. Seal on see nn AITA-süsteem (arvestuslik inimtööaasta), mis on teatud kriteeriumidele tuginevalt kokku lepitud valem, mis on kehtestatud kõikidele teatritele tulenevalt nii nende isikkoosseisu suurusest nii laval kui ka lava taga, taustajõudude, abijõudude suurusest, žanrirohkusest kui ka sellest, kui palju tuuakse välja kas uuslavastusi või kui palju sõidetakse ringi statsionaarist väljas. See on küllaltki keeruline valemite süsteem. Etendusasutuste vahel on konsensus saavutatud. Ma usun, et see on väga solidaarne ja praegu kõikidele asjaosalistele selgelt arusaadav, see on aktsepteeritav. Sellega ollakse nõus ja soovitakse seda süsteemi järgida. Seda on alates sellest hetkest, kui see Eestis kehtima hakkas, neli-viis aastat, pidevalt täiendatud ja täiustatud, aga ma olen seda meelt, et seda päris ümber teha ei ole küll mingisugust mõtet. Ma arvan, et tehtud on päris suur töö. Sarnase süsteemi järgi töötavad näiteks ka Soome teatrid. Kuigi peab ütlema, et Soomes rahastatakse palju vähem muusikaliga ja komöödiažanriga seotud olevaid asutusi, öeldakse, et need teenivad ise. Meil on jäänud see põhimõte, et kõiki käsitletakse sarnaselt ja solidaarselt. Sama süsteemi järgi rahastatakse era- ja projektiteatreid ning selliseid truppe, mis on näiteks ainult suveks või mingisuguseks lühikeseks perioodiks kokku pandud.

Aseesimees Jüri Ratas

Evelyn Sepp, palun!

Evelyn Sepp

Aitäh! Ma tahtsin küsida küll muud, aga küsin siiski, kas ma sain õigesti aru, et Eesti Vabariigi Kultuuriministerium rahastab Eesti muusikaliteatreid võrdsetel alustel teistega. Kui te saate mahti, siis võite sellele vastata, aga minu peamine küsimus on järgmine. Te ennist nimetasite rahvusooperi funktsioone, millest kõiki kujunenud finantsolukorras täidetakse. Kindlasti tahan rõhutada, et ma olen Eesti rahvusooperi suur patrioot, aga satun siiski mõnikord ka Helsingisse ja Lätti ning

pean ütlema, et see võrdlus ei ole minu rahvuslikku eneseuhkust just meeldivalt kõditav. Kui kõik need funktsioonid on täidetud, siis äkki on tegemist raiskamisega, võib-olla neid funktsioone ongi siis võimalik nii palju väiksema raha eest täita ja me oleme rahvusooperi lihtsalt üle maksnud?

Laine Jänes

Aitäh! Jah, mul on mahti vastata ka teie esimesele küsimusele. Ma ei rääkinud muusikaliteatritest, vaid nendest etendusasutustest, mis on etendusasutuste liidus, keda rahastatakse praegu Kultuuriministeriumi kaudu ja juhul, kui nad võtavad oma repertuaari muusikale, siis seetõttu neid ei karistata ega jäeta sellest rahastamisringist välja. Mis puudutab teist küsimust, siis eks see ole maitseasi, ühele meeldib üks teater, teisele meeldib teine teater. Ma usun, et ka need kaadrimuudatused, mis on tehtud näiteks rahvusooperis, siia on kutsutud tööle väga võimekas balleti kunstiline juht Toomas Edur, koos temaga tuli repetiitoriks tema abikaasa ja siia on tulnud väga paljud uued tantsijad erinevatest kõrgel tasemel olevatest balletiteatritest üle maailma, kindlasti parandavad rahvusooperi pakutavat Eestis. Ma usun, et praegune juhtkond pöörab erakordselt suurt tähelepanu sellele, et kutsuda siia tippsooliste, tippesinejaid, ka tipptaustajõude teistest ooperi- ja balletiteatritest. Kindlasti tuleb selle tegevuse tulemusel mõni etendus, mis ka teile meeldib.

Aseesimees Jüri Ratas

Mailis Reps, palun!

Mailis Reps

Aitäh! Ma usun, et eelkõneleja tahtis rohkem öelda seda, et võib-olla teatud etendustel tekib selline väike kadeduse toon. Ma aasta lõpus käisin nii Estonias kui ka meie naaberriigi pealinnas ja pean tunnistama, et Riia teater jättis vähemalt sama hea, kui mitte isegi natuke parema mulje, kuigi nendel on masu vist veel sügavam. Võib-olla on siin väike kadeduse toon, et nad on suutnud seda taset hoida. Meie mure, arupärijate mure oli vist ikka see, et me seda ka Eestis jätkuvalt suudaksime. Vaadates nii vastuseid sellele arupärimisele kui ka üldse eelarvet, peab ütlema, et kultuuriasutustel on nende kärbetega ikka üsna

valusalt läinud. Ka teie tunnustus nendele tähendas seda. Kas te ei ole tõsiselt kaalunud, et võib-olla peaks Eestis kuidagi tulusid suurendama või maksusüsteemi muutma, sest teie kultuuriministrina ju näete, et nendest maksudest ei piisa?

Laine Jänes

Kindlasti ei ole ma seda meelt, et peaks muutma meie maksusüsteemi. Ma usun, et kultuurivaldkond ei ole praegusel ajal võrreldes teiste valdkondadega sugugi erandlik. Olles olnud kõikidel eelarve aruteludel, mis kabinetis on toimunud, eelmisel kahel aastal toimus neid väga tihedalt, kui tuli teha mitmeid kärpe-eelarveid, saan väga selgelt öelda, et ministeeriumid ja ministrid on olnud omavahel solidaarsed, võrreldavad andmed, nagu tegevustoetused, on vähenenud ministeeriumidel võrdselt. See ei tähenda seda, et ma oleksin rõõmus selle üle, et need on vähenenud. Loomulikult oleks mul kultuuriministrina hea meel, kui kultuurivaldkond oleks jäetud täiesti puutumata ja oleks vähendatud ainult teiste summaksid. Aga vaadates riigimehelikult, tuleb ju tunnistada, et kultuurivaldkonnas töötavatel inimestel on tarvis ka kõiki muid valdkondi, olgu see sotsiaalvaldkond või kaitsevaldkond, olgu need päästeteenistus või politsei. Ei saa väga kitsalt pidada kultuurivaldkonda riigiks riigis ja tuleb vaadata asja tervikuna. Praegu tõepoolest tunnustan ma jätkuvalt kultuurivaldkonna inimesi, töötajaid ja juhte, kes on olnud kannatlikud. Aga samavõrd kannatlikud ja koostööaltid on olnud kõikide teiste valdkondade töötajad. Ma ei oska praegu nimetada kedagi, kes oleks õnnelikumas olukorras kui teised. Kõigil on praegu keeruline ja ainuke võimalus on loota, et läheb paremaks.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister! Ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Evelyn Sepa!

Evelyn Sepp

Austatud eesistuja! Lugupeetud minister! Head kolleegid, keda on saali jäänud nii vähe, et teid võib ühe käe sõrmedel üles lugeda! Igaks juhuks pean vajalikuks siit kõnepuldist stenogrammi tarbeks üle rõhutada selle, mis proua ministrile jäi ilmselt arusaamatuks.

Minu eelnev küsimus oli kantud selgelt irooniast. Irooniast selles mõttes, et kui minister loetles kõiki funktsioone, mis on selle väiksema raha eest suurepäraselt täidetud, siis tekib küsimus, kas siis ongi sellel asutusel nii palju raha tarvis. Minister näib arvavat, et tõepoolest ei ole tarvis, kui kõik on niisama hästi kui enne. Aga erinevalt ministrist arupärijad seda küsimust esitades siiski seda ei arvanud. Nad on suutnud vaadata Eesti rahvusoooperi tegevust, taset, stabiilsust, arengupotentsiaali võrreldes seda mõne lähiriigi sarnase organisatsiooniga ja see võrdlus ei ole mitte alati meie kasuks. Järelikult on ka selles valdkonnas siiski raha eest võimalik luua stabiilsust ja anda arenguks teatavat tõuget. Ma usun, et needsamad loomingulised inimesed, kes selles institutsioonis töötavad, oskaksid seda hinnata ning tunneksid ennast siis märksa enam motiveerituna ennast arendama, ja ma usun, et siis oleks paljude etenduste tase teine, kui see praegu kipub olema, välja arvatud mõningad esietendused.

Veel on kummaline, et kui minister vastas ja suutis pikalt kiita ja kinnitada oma isikliku veendumusega seda, et kõik otsused, mida on rahvusoooperi juhtkond teinud, eriti need koondamisotsused, on kindlasti olnud väga põhjendatud ja väga õiged, siis samasugust kriitilist meelt ei suutnud minister avaldada ei rahvusringhäälingu ega mõne muu organisatsiooni koondamispoliitika kohta. Siis ministril isiklik arvamus puudus. Eks see ongi tegelikult väga valus teema. Isiklikud veendumused peaksid meil kõigil olema ja see on see koht, kus neid avaldada. Ilma selleta ei ole võimalik adekvaatseid otsuseid teha. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Palun Riigikogu kõnetooli Kadri Simsoni!

Kadri Simson

Head kolleegid! Lugupeetud minister! Ma arvan, et sellel küsimusel on laiem tagapõhi kui ainult Rahvusoooper Estonia. Nimelt on Rahvusoooper Estonia üks näide mitme kontserdiorganisatsiooni ja teatri kohta, kes kaks aastat tagasi istusid kultuuriminister Laine Jänesega laua taga ja leppisid kokku, et nad ei algata avalikku vastuseisu kultuuriürituste piletide käibemaksu tõstmise vastu. Toona nägi

opositsioon seda, et kultuurile lisamaksukoormuse panemine ei tähenda kultuuri olukorra parandamist ega tähenda seda, et Eesti inimestele oleksid kultuuriüritused kättesaadavamad. Ma lugesin ministri vastuste ajal üle selle kokkuleppe sisu. Seal tõepoolest ei olnud kirjas, et tõusnud käibemaksu kompenseeritakse ainult ühe aasta jooksul. Ma arvan, et need kümnekonna teatri juhid on saanud õppetunni selle kohta, kui tõsiselt võib ministri sõnast lugu pidada, ja need kirjad, mis nüüd on tulnud, ongi tulnud laiemale ringile, ka Riigikogu liikmetele, erinevatele komisjonidele, fraktsioonidele, just seetõttu, et enam ei julgeta ainult ministri sõna peale kindel olla.

Meie omalt poolt kindlasti toetame seda, et Eesti teatritele, sealhulgas rahvusoperile antud lubadused täidetud saaksid, kuigi neid lubadusi ei andnud meie. Kui sellel aastal tuleb lisaeelarve, siis on meil võimalus seda toetada sellel aastal, kui ei tule, siis loodame, et need spetsialistid, kes on koondatud või kes töötavad rollilepingu alusel (ka rollileping ei ole kindlasti mitte artisti enda valik), on Eestis alles ka järgmisel aastal ja nad ei lähe siit ära.

Nii et päris valus õppetund selle kohta, kui tõsiselt võetav on ministri lubadus mõne kärke vastuvõetavaks tegemisel. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Arupärimisele on vastatud.

18. Arupärimine spordi riikliku rahastamise aluste ja eesmärkide kohta (nr 395)

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme 18. arupärimise juurde, mille esitasid Riigikogu liikmed Evelyn Sepp, Jüri Tamm, Villu Reiljan, Kalev Kallo, Kalle Laanet ja Peeter Kreitzberg 8. märtsil 2010. Arupärimine on spordi riikliku rahastamise aluste ja eesmärkide kohta. Arupärimisele vastab kultuuriminister Laine Jänes. Palun Riigikogu kõnetooli arupärijate esindaja Evelyn Sepa, et ta arupärimist tutvustaks!

Evelyn Sepp

Hea eesistuja! Austatud minister! Head kolleegid! Kenal kuupäeval, 8. märtsil koos kolleegidega esitatud arupärimise mõte on märksa

sügavam kui keskenduda pelgalt ühe tiitlivõistluse ebaõnnestumise kriitikale ja meedia-kajastusele, mis sellele on järgnenud või sellest johtub. On päris selge, et viimaste tiitlivõistluste suhteline ebaõnnestumine on spordiüldsuse jaoks olnud lihtsalt viimane kellalöök, selleks et tõepoolest väga nõudlikult hakata sellele tähelepanu pöörama ja nõudma vastuseid nendelt inimestelt, kes spordisüsteemi realselt kujundavad, raha sellesse suunavad ja seda üldse mitut pidi mõjutavad. Seda tähelepanu eriti olnud ei ole. Ka tänases Postimehes juhib Eesti Olümpiakomitee president Mart Siimann tähelepanu sellele, et Kultuuriministeeriumis tegeleb sisuliselt spordivaldkonnaga enam-vähem kaks ja pool ametnikku. Loomulikult ei hakka me siinkohal takka kiitma ametnike arvu suurendamisele, küll aga on päris selge, et probleemid, mis on väga pikaajalised ja süsteemsed, vajavad lõpuks lahendamist, mitte nende lahendamise peale ainult mõtlemist, millega Kultuuriministeerium on paraku juba aastaid tegelnud.

Mis on need peamised probleemid? Peamised probleemid on kogu noortesporti, üliõpilaste spordi, ka tippspordi rahastamise jätkusuutlikkus või selle puudumine. Väga suur probleemide valdkond puudutab treenereid, nende sotsiaalseid tagatiseid. Need küsimused ei ole tekkinud mitte viimase aasta jooksul, vaid need on olnud olemas väga-väga palju aastaid.

Kui Eestis on tuhandeid inimesi, kes töötavad sisuliselt stipendiumide alusel, olles ilma igasugustest sotsiaalsetest tagatistest ja garantiidest, siis kindlasti ei ole asjakohane öelda, et meil on klubispordisüsteem, omavalitsused mitte millegi eest ei vastuta, Kultuuriministeerium mitte millegi eest ei vastuta, Eesti Olümpiakomitee mitte millegi eest ei vastuta, sisuliselt on ta ennast taandanud reisikorraldaja funktsiooni. Selles on teatud groteski, päriselt see muidugi nii ei ole, aga mõnevõrra siiski on.

Lõpuks ei saa me juhtida Eesti sporti viisil, kus ainukesed, kes vastutavad, on sportlane, kes on areenil, ja tema treener, kes sisuliselt on väga sageli lahinguväljale saadetud ilma püssirohuta.

Me oleme sõnastanud selles arupärimises 12 väga põhimõttelist küsimust. On tore, et minister on jõudnud pisut hilisel tunnil siia vastama. Selles, et aeg on hiline, pole küll te-

ma süüdi. Ma loodan, et on võimalik arupärimisele vastamise käigus need lühikesed küsimused ette lugeda. See on kindlasti stenogrammi huvides ja asjakohane.

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Palun Riigikogu kõnetooli kultuuriminister Laine Jänese, et ta arupärimisele vastaks!

Laine Jänes

Austatud juhataja! Head kolleegid! Spordi riikliku rahastamise alused ja eesmärgid on järgmine teema.

Küsimus nr 1: "Millistel kaalutlustel ei ole Kultuuriministerium koostanud Eesti spordi riiklikku arengukava?" Eesti spordi riikliku arengukava tegemise eestvõtja on Eesti Olümpiakomitee ja nad on meile teadaolevalt koordineerimas selle arengukava arutelu. Siinkohal on asjakohane lisada, et umbes aasta tagasi, 2009. aasta aprilli lõpus, tegi Eesti Olümpiakomitee Eesti spordi riikliku arengukava koostamise ettepaneku eelmisele EOK asepresidendile Jüri Tammele, kes praegu ka siin kohal viibib. Ma usun, et Eesti Olümpiakomitee lubadus, et selle arengukava tulemit on plaanis tutvustada 2010. aasta novembris toimuval Eesti spordi kongressil, saab ka teoks. Arengukava tegemine on väga pikk ja põhjalik protsess. Järjest rohkem on ju kõik valitsemisalad püüdnud arendada kodanikuühiskonda ja seetõttu oma valdkonna arengu eest vastutavatele institutsioonidele ka ülesandeid jaganud. Kindlasti saab olümpiakomitee selle arengukava tegemisega oma spetsialistidele toetudes, ümarlaudu korraldades ja SWOT-analüüsi tehes oluliselt paremini hakkama, kui saaks Kultuuriministerium valitsusasutusena seda luues. Nii et ootame siis 2010. aasta tulemit. Kultuuriministerium on selles protsessis osaline. Kindlasti ei jää ministerium ja spordivaldkonna asekancler selles protsessis kõrvaltvaatajaks.

Teine küsimus: "Millised on spordi riikliku rahastamise eesmärgid? Kuidas ja mille alusel hinnatakse toetatavate alaliitude tulemuslikkust? Kuidas toimub toetuste korrigeerimine tulemuslikkuse muutumisel?" Spordi riikliku juhtimise laiem missioon Kultuuriministeriumi kaudu on aidata realiseerida üldrahvalikku spordihuvi, luues soodsad tingimused spordi-

tegevuse arenguks, sealhulgas infrastruktuuri rajamiseks. Spordi rahastamise eesmärgid on nii tipp- kui ka harrastusspordikesksed. Siia lisanduvad otsused investeringute kohta. Kultuuriministeriumi peamine eesmärk on sporditegevuseks tingimuste loomine. Sport on praeguses Eestis detsentraliseeritud. See tähendab, et spordialaliidud on oma otsustes iseseisvad, toetuse eraldamine toimub Kultuuriministeriumi eelarve kaudu. Täiendavalt finantseeritakse sporti ka Eesti Kultuurkapitali ning Hasartmängumaksu Nõukogu kaudu, kohalike omavalitsuste eelarvete ja sponsorite toel. Kultuuriministeriumi roll spordivaldkonna juhtimises on järgmine. Esiteks, spordi rahastamise riikliku süsteemi kujundamine ehk eelarve ja riiklikud kapitalid ning fondid. Teiseks, spordivaldkonna õiguslik reguleerimine, eri seaduste käsitlemine, väljaandmine ja nende protsesside juhtimine ning spordirajatiste ja investeringute osas otsustamine ja investeringuteks raha suunamine. Siin olen ma seisukohal, et viimasel Eesti spordi kongressil heakskiidetud nn kolme laine investeringute süsteem on ennast hästi õigustanud ja on võimalik isegi ühe mudeliga tervet Eestit mõõta. Areng spordiinfrastruktuuri väljaehitamisel on silmaga nähtav ja käega katsutav. Maakonnakesksete spordiehitiste – spordisaal, ujula, staadion – väljaarendamine toimub koostöös maakondade ja kohalike omavalitsustega neile otse suunatavate investeringute kaudu, samuti Euroopa struktuurifondide rahaga. Alaliitude hindamist korraldab ministeriumi spordiosakond koos olümpiakomiteega, aluseks on Eesti spordiregister ja statistika. Sellest tulenevalt korrigeeritakse rahastamisotsuseid. Üks kriteeriume hindamisel on ka spordialaliitude enda ala arengukava olemasolu. Otsuste tegemisel arvestatakse ala kandepinda, treenerite süsteemi toimimist, tööd noortega, klubide arvu alaliidus, aga ka saavutusi. Riiklikke spordistipendiume korrigeeritakse kaks korda aastas ja seda samuti tulemustest lähtuvalt.

Kolmas küsimus: "Milliste kriteeriumide alusel hindab Kultuuriministerium toetuse sihipärasest kasutamist?" Aluseks on järgmine jada: spordiseadus, ministri määrus, käskkiri, leping, aruandlus. Kogu see protsess ongi hindamise aluseks. Esiteks on oluline, et lepingus allkirjastatud sätted ja tingimused oleksid täidetud. Teiseks, ministerium teeb nii süste-

maatulist kui ka pistelist kontrolli, analüüsib riiklikke toetusi, mis lähevad Kultuuriministeeriumi, Eesti Kultuurkapitali ja Hasartmängumaksu Nõukogu kaudu. Kolmandaks teeme koostööd kohalike omavalitsustega informatsioonivahetuse osas. Kuna raha küsitakse eri allikatest, siis on hästi oluline kõikide nende tasandite koostöö, sest on olnud ka juhtumeid, kui üheks ja samaks asjaks küsitakse raha mitmest kohast. Kui puudub n-ö sild informatsiooni vahel, siis võib tekkida ebatäpsusi.

Neljäs küsimus: "Mida Te olete ministrina teinud, et muuta spordialaliitude rahastamist läbipaistvamaks, võrdsetele ja üheselt arusaadavatele põhimõtetele toetuvaks ning millised kontrollimehhanismid Te olete selle toetuse sihipärase kasutamise rakendamiseks loonud?" Spordialaliitude rahastamine on läbipaistev, rajatud üheselt arusaadavatele alustele. Minu ülesanne on hoida seda kindlat raamistikku. Kontrollimehhanismiks on lepingutes sätestatud kokkulepete aruandluse järelevalve. See oli lühikene vastus.

Viies küsimus: "Millistel kaalutlustel otsustati toetada eespool nimetatud alaliite? Kuidas selgitati välja just nende alaliitude suurim abivajadus?" Tegemist oli Riigikogu otsusega. Eraldis tuli täiendavalt meie eelarvesse pärast seda, kui Riigikogu oli kolmandal lugemisel otsustanud lisada raha, ning see kanti tulenevalt parlamendi otsusest otse üle Eesti Olümpiakomiteele. Minule teadaolevalt oli üheksa miljonit krooni sellest rahast mõeldud hasartmängumaksu alalaekumise katmiseks, et saaks katta ka olümpiamängudega seonduvaid kulusi. Põhjalikult andis EOK otsuste kohta selgitusi Toomas Tõnise 3. veebruari Postimehes. Seal saab neid täpsustusi lugeda, aja kokkuvõtte mõttes ei hakka ma neid üle kordama.

Kuues küsimus: "Kuidas toetavad nimetatud rahaeraldised Eesti tippspordi arengut?" Veel kord: rahaeraldised olid hädavajalik, et kompenseerida hasartmängumaksust laekuvate eraldiste vähenemist.

Seitsmes küsimus: "Kuidas, kui palju ja millistest põhimõtetest lähtuvalt Kultuuriministeerium alaliite toetab? Millest lähtuvalt valitakse toetuse saajad ning need, kes alaliitude tegevtoetusi ei saa?" 2010. aasta riigieelarves on 40 spordialaliidu noortespordi toetuseks ette nähtud 26,9 miljonit krooni, samade alaliitude spordiprogrammide läbiviimise toetami-

seks 15,15 miljonit krooni. Toetusi jagatakse kultuuriministri 10. jaanuari 2006. aasta määruse nr 1 "Riigieelarvest Kultuuriministeeriumile spordi toetuseks eraldatud vahendite jaotamise kord" §-de 3 ja 4 alusel. Seda hindab ministeeriumi spordiosakond koostöös EOK-ga, aluseks on Eesti spordiregister ja statistika ning ennist juba mainitud kriteeriumid.

Üheksas küsimus: "Millega põhjendas Eesti Olümpiakomitee viimase riigieelarvelise eraldise valguses just nende alaliitude toetamist nimetatud summas?" Eesti Olümpiakomitee põhjendas oma vajadusi Riigikogu eri fraktsioonidele otse enne riigieelarve kolmandat lugemist. Otsuse raha eraldamise kohta tegi Riigikogu. Ma usun, et muid täpsustusi peaks EOK-st otse küsima.

Kümnes küsimus: "Millega põhjendate Kultuuriministeeriumi 5. märtsi avaldust, mille kohaselt olevat Eesti noortespordi rahastamine heal, tugeval ja kindlal alusel?" Ma pean tõesti tunnistama, et ma ei tea, millisest avaldusest räägitakse. Ma püüdsin otsida *on-line*'ist ja igalt poolt, mida täpselt 5. märtsil on kuskil avaldatud või tehtud. Kultuuriministeerium tegi sellel päeval kaks avaldust. Üks oli selle kohta, et kultuuriminister viibis Ida-Virumaal, ja teine selle kohta, et nukukunsti keskus ja muuseum said valmis. Võib-olla võib seda mõnel järgmisel korral täpsustada. Ma ei oska sellele küsimusele vastata, ma ei tea, millest on jutt.

Üheteistkümmes küsimus: "Millal hakkab ministeerium realselt tegelema tuhandete treenerite ehk nn spordipedagoogide sotsiaalsete tagatiste küsimusega? Milliseid lahendusi olete välja pakkumas? Milliseid riigieelarvelisi ressursse olete planeerinud treenerite töö väärtustamiseks?" Kultuuriministeerium on selle teemaga aktiivselt tegelnud üsna pikka aega. Meie meelest ja meie hinnangul on tegemist erakordselt olulise küsimusega. Just täna toimus Kultuuriministeeriumis selleteemaline arutelu, kus osalesid Kultuuriministeeriumi ametnikud Sukles ja Seil, olümpiakomitee esindajad Siimann ja Tõnise ning Jaak Salumets treenerite ühendusest. Kuidas minna selle teemaga edasi nüüd, kui kitsaskohad on enam-vähem kaardistatud? Tõdeti, et harrastusspordi valdkonnas on asjad selgemad, kohalik omavalitsus tagab treeneritasu. Samuti saadakse hakka olümpia ettevalmistuses, kus treenerite

tasu tuleb Hasartmängumaksu Nõukogu kaudu. Arutluse all on tähtsaima küsimusena, kuidas tagada 50–100 treeneri motiveerimine, kes tegelevad sportlastega, kes on teel harrastusspordist tippspordi poole. Rahalises vääringus on kõne all tegelikult summa 9 ja 18 miljoni krooni vahel, sõltuvalt sellest, kuidas kokku lepikakse, millised treenerid peaksid olema need, keda rahastatakse. See on finantsiline pool. Juriidilise külje pealt tuleb aga otsustada, kas treenerite staatus võrdsustatakse pedagoogide staatusega või milline on see institutsioon, kelle kaudu palka maksta. Kahjuks ei saa riik olla otseselt tööandjaks sajale treenerile, seda peab korraldama kokkulepitud institutsiooni kaudu. Nende küsimustega tegeldakse kindlasti edasi ja me saame lahendusi välja pakkuda koostöös. Juba aastaid, minu meelest kümnekond aastat on tehtud spordivaldkonnas reformi just nimelt spordikoolide ja spordiklubide küsimuses. Ega siin ei ole ka sportlaste hulgas ühest arvamust või otsust, kas on oluline tuua spordikoolid tagasi ja minna selle süsteemi juurde, mis 50 aastat oli, või siiski jätkata klubide süsteemiga. Ka erinevad kohalikud omavalitsused on selles vallas erinevalt käitunud. Mõned on jätnud alles näiteks ühe spordikooli ja teised on läinud üle klubilisele tegevusele, mõni kohalik omavalitsus ei ole jätnud ühtegi spordikooli alles, kõik on läinud klubideks üle. Igal süsteemil on oma plussid ja miinuseid ning seetõttu on päris selge, et sellega tuleb edasi tegelda. Ma olen seda meelt, et treenerite temaatika on oluline ja kindlasti ei peaks sellesse ükskõikselt suhtuma. Ma usun, et siin tuleb lahendus leida. Aga selge on see, et Kultuuriministeeriumi lihtsalt 100 treenerit palgale võtta ei ole kahjuks võimalik. Siin tuleb võimalused hästi läbi kaaluda ja loomulikult saab seda teha raha olemasolu korral. Selge on see, et enne peab olema süsteem ning siis on võimalik taotleda ja leida finantseerimisvõimalusi.

Kaheteistkümnend küsimus: "Millal ja kuidas on kavas ümber korraldada spordi rahastamine, mis on suures osas sõltunud tänaseks äralangenud hasartmängumaksu laekumistest?" Ma usun, et kõigile Riigikogu liikmetele, aga ka üldsusele on arusaadav tõsiasi, et ükskõik kuidas süsteemi ümber korraldada või rahasummasid ümber tõsta, on kõige olulisem küsimus siiski rahasumma suurus või väiksus.

Lühidalt öeldes, olukord on murelik seetõttu, et majanduslik olukord kogu maailmas on vähendanud laekumisi riigieelarvetesse, aga ka eri fondidesse. Analoogiline teema on olnud arutelul ka kultuurivaldkonnas ja kultuurkapitali kaudu rahastamises. Sporti rahastatakse ka kultuurkapitali kaudu, seetõttu on võib-olla asjakohane rääkida mõlemast, nii kultuurkapitalist kui ka Hasartmängumaksu Nõukogust. Ma pean rõõmuga ütlema, et Rahandusministeeriumist saadud prognoosid ütlevad, et nii kultuurkapitalist kui ka hasartmängumaksust järgmisel kolmel aastal, 2011–2013, riigieelarvetesse planeeritavad summad päris jõudsalt suurenevad. Ma toon teile ühe võrdluse. Kui kultuurkapitalil on sel aastal 244 miljonit, siis järgmiseks aastaks on planeeritud 301 miljonit, Hasartmängumaksu Nõukogul on 29 miljonit ja järgmiseks aastaks on planeeritud 44,3 miljonit. Nii et ma ei hakkaks seda süsteemi lõhkuma. Leian, et on oluline, et meil on hasartmängumaksu laekumine praegu seadustatud. Kui senine süsteem täiesti kasutuks osutub, siis võib edaspidi vaadata uusi võimalusi.

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Kas ettekandjale on küsimusi? On. Toomas Varek, palun!

Toomas Varek

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud kultuuriminister! Estonia ooperiteatrile ei leitud raha, kuid spordile 17,5 miljonit krooni lisaraha siiski leiti. Sellest 11 miljonit krooni läks Eesti Olümpiakomiteele, millest 2,5 miljonit läks Eesti Korvpalliliidule. Meil on kaheksa korvpallivõistkonda ja need kõik toimetavad praktiliselt sponsorrahadega. TÜ/Rock on oma asjaga hästi hakkama saanud. Sellest rahast sai 1,25 miljonit TÜ/Rock. Kalev/Cramo sai samuti 1,25 miljonit, aga tema resultaat ei ole nii hea. Kuid teise kuue väiksema klubi eelarve ongi aastas miljon kuni poolteist miljonit krooni. Siin on suur ülekohus tehtud. Kas te kahetsete, et te andsite 11 miljonit krooni Eesti Olümpiakomiteele ja nad selle raha jaotasid selliselt, nagu nad jaotasid, või olete selle jaotusega rahul?

Laine Jänes

Aitäh! Kultuuriministeeriumil ei ole siin midagi kahetseda. See raha tuli üleüldse tänu

parlamendile, mille eest teile suur tänu! Seda raha jagati Eesti Olümpiakomitee otsusega. Mina arvan, et on hea, et valdkonnale see raha juurde tuli.

Aseesimees Jüri Ratas

Jüri Tamm, palun!

Jüri Tamm

Aitäh! Austatud Laine Jänes! Kõigepealt palju õnne kolm aastat ministriks olemise puhul! Samas tunnen teile kaasa, et te ei ole suutnud selle ajaga spordivaldkonda enda jaoks selgeks teha. Seda ettekannet kuulates selgus, et teie mõtetes ja kirjapandud tekstis on väga suur kaos. Te väitsite siin erinevaid tekste lugedes, erinevaid viiteid tehes, et spordiga peaksid tegelema mittetulunduslikud organisatsioonid, kolmas sektor. Te olete ajakirjanduses väitnud, et Riigikogu liikmed, endised sportlased, panustavad vähe spordi arengusse. Samas ei ole te kolme aasta jooksul suutnud kokku kutsuda ühtegi sisulist Eesti Spordi Nõukogu koosolekut. Ma küsin: mis on teid seganud sporti juhtimast?

Laine Jänes

Vastus on niisugune, et mitte miski pole mind seganud. Ma arvan, et praegustes tingimustes on spordivaldkond päris hästi korraldatud. Kui me vaatame näiteks rahastamist ja osakaale, siis spordivaldkonna osakaal võrreldes teiste kultuuri alavaldkondade osakaaluga on siiski päris hea, see on 8,44%, mis on täiesti võrreldav ka paari aasta taguse osakaaluga. Spordi rahastamine on küll *summa summarum* vähenenud, tulenevalt sellest, et riigieelarve on vähenenud, kuid me oleme seda osakaalu suutnud hoida. Ma usun, et ega minister ei peagi spordivaldkonda juhtima teisiti kui püüdma aidata seda rahastada, otsustada koostöös kolleegidega investeringute üle, ühesõnaga, ta peab võimalusi pakkuma. Mis puudutab sisulist toimetamist, olgu see treenerite töö või sportlaste ettevalmistamine tiitlivõistlusteks, siis see jäägu ikka spetsialistide teha.

Aseesimees Jüri Ratas

Marika Tuus, palun!

Marika Tuus

Aitäh! Tegelikult ei kuulnud me ikkagi teie seisukohta, kas spordikoolide kaotamine omal ajal oli õige. Ma mäletan, et kui Tallinnas seda tehti, siis seda tehti Isamaa ja abilinnapea Liisa Pakosta kätega ja spordikoolid asendati klubidega, mis ilmselt on nõrgemad. Aga mis teie ise sellest arvate, on teil seisukoht? Mis takistab üldse teie meelest praegu tipp sportlaste pealekasvamist? Te olete välja toonud rahaprobleemi. Hasartmängumaksu süsteemi puhul kriisi ajal see raha väheneb. On see teie meelest jätkusuutlik või mitte?

Laine Jänes

Mis puudutab spordikoolide või klubide süsteemi, siis tõepoolest on siin väga palju otsuseid tehtud kohalike omavalitsuste tasandil. Spordikoolid olid ju kohaliku omavalitsuse alluvusega asutused ja kohalik võim leidis, et on vaja minna selle reformiga kaasa. Tegelikult on oluline sisuline tegevus, see, millised on õppekavad nendes klubides, see, et oleks tagatud kvalifitseeritud treenerite olemasolu, nende täiendusvõimalused, et oleksid olemas kõik dokumendid, mis kindlustavad, et treener võib töötada. Ilmtingimata ei ole minu meelest oluline, et see peab toimuma just kooli raames, seda süsteemi saab luua ka klubis. Olulisem on siiski kokku leppida, kuidas kindlustada treeneritele sotsiaalsed tagatised ja nende pedagoogitööd väärtustada. See ei ole niivõrd, ma arvan, isegi kooli või klubi küsimus, vaid seda on võimalik võib-olla ka mõne stipendiumide süsteemiga korraldada, olgu siis koolispordi liidu või mingisuguse muu institutsiooni kaudu, oleneb, kuidas täpselt sportlaste hulgas kokku lepitakse. Siin konsensust kahjuks ei ole. Ega käsu korras üht- või teistpidi seda teha ei saa. Ma arvan, et oluline on lihtsalt selle teemaga tegelda.

Aseesimees Jüri Ratas

Evelyn Sepp, palun!

Evelyn Sepp

Aitäh! Proua Jänes! Ma lihtsalt teen ühe remargi. Muusikakoolis on pearaha keskel läbi neli korda suurem, kui on sportivale lapsele ettenähtud pearaha. Ma illustreerin olukorda teile südamelähedase näite varal. Kas te kujutate ette, kui klaveriõpetaja peaks ostma ise

klaveri, korjama küla pealt kokku nii palju lapsi, et ta saaks endale n-õ stipendiumi maksta, rentima ruumi, noodid ja kõik muu? Nii-öelda spordipedagoog peab seda kõike praegu ise tegema ja loomulikult ei ole võimalik seda teha 3000 krooni eest, mis on keskmiselt peара, see oleneb omavalitsusest. Aga küsimus puudutab seda, kas teie arvates on sport projektipõhine tegevus või süsteemne tegevus.

Laine Jänes

Lühike vastus: mina leian, et sport on kindlasti süsteemne tegevus. Aga mis puudutab peараha võrdlust klaverimängu õpetamise ja spordi puhul, siis veel kord: nii klaverimängu õpetamise kui ka spordivaldkonna pearahad otsustab kohalik omavalitsus. Ka lapsevanema omaosalus klaverimängimise puhul on kindlasti kõvasti suurem kui see raha, mida maksab lapsevanem selleks, et laps osaleks spordiringis. Siin tuleb arvestada ka seda, et klaveriõpetaja töötab ühe õpilasega tunnis, see on individuaalõpe. Peараha arvestatakse aga samamoodi õpilaspõhiselt siis, kui tegemist on korvpallivõistkonnaga ja üks treener töötab korraga kümnekonna õpilasega. Ma arvan, et päris õige ei ole vastandada klaveriõpet ja sporditegemist. Peараha suuruse otsustab kohalik omavalitsus vastavalt oma võimalustele. Mõnes kohalikus omavalitsuses ei ole muusikakooli ja seal ei lähe raha ei muusika- ega kunstiõpetuse peale ja saab rohkem panustada sporti, aga selle otsuse teeb kohalik omavalitsus.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister! Ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Kas soovitakse pidada läbirääkimisi? Läbirääkimisi pidada ei soovita. Arupärimisele on vastatud.

19. Arupärimine vabariigi aastapäeva kajastuste kohta rahvusringhäälingus (nr 396)

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme järgmise arupärimise juurde, mille esitasid Riigikogu liikmed Georg Pelisaar, Lauri Laasi, Enn Eesmaa, Toivo Tootsen, Tiit Kuusmik, Lembit Kaljuvee, Valeri Korb, Heimar Lenk, Kalev Kallo, Marika Tuus ja Nikolai Põdrämägi 8. märtsil 2010. See puudutab Eesti Vabariigi aastapäeva kajastamist rahvus-

ringhäälingus. Arupärimisele vastab kultuuri- minister Laine Jänes. Ma palun Riigikogu kõnetooli arupärijate esindaja Georg Pelisaare, et ta arupärimist tutvustaks! Head ametikaaslased! Ma juhin teie tähelepanu sellele (ärge veel ära minge), et pärast sellele arupärimisele vastamist on kõigil võimalus esineda vabas mikrofonis. Palun, härra Pelisaar!

Georg Pelisaar

Lugupeetud juhataja! Austatud kolleegid! 11 Riigikogu liikme arupärimine on tõesti ajendatud Eesti Vabariigi aastapäeva kajastamisest rahvusringhäälingus, aga on hoopis laiema taustaga. Me teame, et võidupüha kõrval on vabariigi aastapäev üks nendest riiklikest tähtpäevadest, mida meil laiemalt tähistatakse, ja loomulikult on ka selge, et rahvusringhääling peaks andma sellest päris korraliku ülevaate. Paraku oli aga eriti viimase vabariigi aastapäeva kajastamine rahvusringhäälingus meie arvates üsna puudulik. Sellele on juhtunud tähelepanu ka Ida-Viru maavanem härra Breivel ja sellele on juhtunud tähelepanu oma kirjas Vabariigi Presidendile, aga ka valitsusele, rahvusringhäälingule ja Riigikogu fraktsioonidele Narva linnaeape ja Narva Linnavolikogu esimees.

Probleem on peaaesjalikult selles, et Eesti Vabariigi aastapäevaga seotud sündmuste kajastamisel ei saanud televaatajad tänavu piisavat ülevaadet just maakondades toimunud, aga ka pealinnas korraldatud mitmetest pidulikest vastuvõttudest ja kogunemistest. Enamgi veel, kui näiteks 23. veebruaril, päev enne vabariigi aastapäeva pidulikku tähistamist, toimus mitmeid sündmusi eri paikades üle Eesti, siis ringhäälingu saates "Aktuaalne kaamera" näidati paraku Narva kultuurimajas Rugodiv toimunud üritust, kus tähistati Nõukogude armee aastapäeva, jäeti aga täiesti kajastamata samal ajal Narva Kultuurikeskuses Geneva toimunud vabariigi aastapäevale pühendatud vastuvõtt, kus osales ca 400 inimest ja esines Tõnu Kaljuste kammerkoor. Seeläbi jäeti mulje, nagu ei olekski Narvas Eesti Vabariigi aastapäevale piisavat tähelepanu pööratud.

Nii nagu kirjutab Ida-Viru maavanem meediale, peaks ühiskonnas toimuva kajastamisele olema omane ka vastutustunne, suuremate protsesside nägemise võime, olulise ja ebaolulise eristamise võime ning oskus näha riigi eri

paikades toimuvat laiemalt. Need põhitõed peaksid olema omased eelkõige avalik-õiguslikule meediale, mida Eesti Rahvusringhääling esindab. Paraku aga on rahvusringhäälingus sageli ilmnemas faktid, et Ida-Virust näidatakse peaausjalikult negatiivseid sündmusi, kajastatakse tühiseid skandaalihõngulisi tegusid, andes neile omakorda küsitava poliitilise võimenduse.

Omalt poolt lisan, et negatiivsena tahetakse näidata sageli ka nende omavalitsuste eluolu, kus parasjagu koalitsioonipoliitikud võimul ei ole. Kas või näiteks talvest rääkides tuuakse alati esile see, et Tallinn ei suuda lund ära koristada, samas nagu Tartu saaks sellega suurepäraselt hakkama. Kui kogu Eesti on täis teeaue, siis paraku räägitakse teedes olevatest aukudest ainult Tallinna puhul. Niisugune uudiste kajastamine on tendentslik ja võib desinformeerida Eesti elanikke, mis aga kindlasti on vastuolus avalik-õiguslikule meediale seatud eesmärkidega.

Loomulikult võib kultuuriminister öelda, et küsimused, mis arupärijad on esitanud, ei ole otse lahendatavad kultuuriministri pädevusega. Samas aga on rahvusringhäälingu puhul selgelt tegemist kultuuriministri haldusalas oleva organisatsiooniga. Selle organisatsiooni tegemistele saab minister igal juhul tähelepanu juhtida ja kui vaja, siis ka selle organisatsiooni tegevuse kohta oma seisukohti välja öelda. Küllap neid arvestatakse. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Palun arupärimisele vastamiseks Riigikogu kõnetooli kultuuriminister Laine Jänese!

Laine Jänese

Austatud juhataja! Head kolleegid! Ehkki eelkõneleja ei nimetanud, et siin on hulk küsimusi, ja ta palub, et ma need ette loeksin, teen ma seda täpsuse huvides, sest see sissejuhatav kõne oli küllaltki üldine ja konkreetseid küsimusi kõlas selles võib-olla vähe. Ma jään siiski nende küsimuste juurde, mis mulle on kirjalikult esitatud. Võib-olla tulen veel korraks tagasi esimese arupärimise juurde, mis tegelikult ju ka käsitles meediatemaatikat ja Kultuuriministeeriumi rolli rahvusringhäälingu tegevuses. Ma jätsin lõppsõna võtmata, aga soovin lihtsalt täpsustada, et hinnang, et mi-

nister on valdkonna suhtes ükskõikne, ei vasta kindlasti tõele. Lihtsalt minister saab käituda tulenevalt oma pädevusest ja ka ühiskondlikest kokkulepetest. Kindlasti ei ole õige, kui minister hakkab sekkuma ajakirjanike töösse, hakkab ütleva, milliseid uudiseid peaks välja andma, kas võib käsitleda ainult positiivset temaatikat või tuleb anda olukorrast lihtsalt adekvaatne ülevaade. Samuti ei hakka minister kindlasti rääkima sellest, missugune peab olema ühe või teise kohaliku omavalitsuse kohta käiva informatsiooni osakaal, kui palju seda käsitletakse. Olen kursis Ida-Viru maavanema kirjaga ja lahkavamustega, samuti sellega, et rahvusringhäälingu juhatus ja Ida-Viru maavanem said omavahel kokku ning said asjad selgeks räägitud. Üksteisest ei oldud enne lihtsalt hästi aru saadud. Võib-olla ka maavanem ei osanud arvata, mis täpselt rahvusringhäälingu ülesanne on.

Läheme küsimuste juurde. Esimene küsimus: "Kuivõrd on ringhäälingus toimunud koondamised mõjutanud uudiste mitmekülgust?" Siin on soovitud rohkem teada saada kohalike korrespondentide panusest. Rahvusringhäälingu seaduses on üksikasjalikult välja toodud tema ülesanded. Üks ülesanne on kajastada oma uudistesaadetes ja teistes saadetes Eestis toimuvaid sündmusi võimalikult suurel määral. Rahvusringhäälingu seadus sätestab ka selle, et rahvusringhäälingu uudistesaadet peavad olema mitmekülgsed, tasakaalustatud, sõltumatud ja korrektsed. Enne uudiste edastamist peab nende aluseks olevat informatsiooni mõistliku hoolega kontrollima. Näeme ja kuuleme rahvusringhäälingu tele- ja raadiouudistes pidevalt sellest, mis toimub Eestis, Euroopas, mujal maailmas, ning uudistesaadete mitmekülgsus ja geograafiline haare on endiselt lai, vastates ilmselt rahvusringhäälingu võimalustele. Statistika näitab, et rahvusringhäälingu kohalike korrespondentide panus teleuudistes on aastataguse ajaga võrreldes suurenenud. Maakonnakorrespondentide panus "Aktuaalsesse kaamerasse" on neli-viis lugu päevas, venekeelsesesse "Aktuaalsesse kaamerasse" üks lugu päevas, "Terevisiooni" 1,75 lugu (see on keskmine number), muudesse saadetes umbes üks lugu päevas. Ei ole mingit põhjust arvata, et rahvusringhääling on oma tegevuses seadusest tulenevaid nõudeid eiranud. Ma usun, et siin ei ole ka näha seost toimunud

koosseisude vähendamise ja uudistesaadete mitmekülgsuse vahel. On suudetud ka väiksema koosseisuga kohalikust elust teavitada ja kohalikke uudiseid teha.

Teine küsimus: "Kultuuriministeeriumi arengukava seab ringhäälingule suured eesmärgid ja ka vastutuse. Kas Teie hinnangul on rahvusringhäälingu eelarve piisav, et tagada arengukavas seatud eesmärgid ning vajalik tehnika ja personal uudiste mitmekülgsuse kajastamiseks?" Juba eelnevalt rääkisin pikemalt sellest, et eks eelarve ole täpselt nii suur, nagu majandussituatsioon ja riigieelarve seda võimaldavad. Eelmisest küsimusest lähtuvalt saan väita, et uudiste mitmekülgsus ei ole kindlasti kannatanud, on püütud selle kohta, mis toimub väljaspool Tallinna, isegi rohkem informatsiooni anda. Kuna minu kodu on ka väljaspool Tallinna, elan Tartus, siis olen seda kiivalt jälginud ja pean ütleva, et näiteks Tartu uudiseid on hakanud rohkem olema kui sellel ajal, kui ma Tartu linnapea olin. Ei olnud siis sugugi mingisugust erakondlikku eelistust. Nii et kindlasti otsustatakse vastavalt uudiste väärtusele ja hea meel on tõdeda, et maakonnakorrespondentidel on mujalt peale Tallinna ka palju huvitavaid uudiseid, mida pakkuda tervele Eestile.

Kolmas küsimus: "Kas Teie hinnangul tulnuks ringhäälingul kajastada vabariigi aastapäevale pühendatud sündmusi ka teistes maakondades?" Veel kord: rahvusringhäälingu seaduse § 3 sätestab, et rahvusringhääling on oma saadete, programmide ja muude meediateenuste tootmisel ja edastamisel sõltumatu ning lähtub seaduse nõuetest. Täitevvõim ei saa ega tohi siin sekkuda. Minu meelest on kajastatud küllaltki palju sündmusi ka teistest maakondadest. Järelepärimise peale teatas rahvusringhäälingu juhtkond, et kõik oluline on kajastatud. Ma usun, et Ida-Viru Maavalitsus ja rahvusringhäälingu juhid on arutanud seda teemat ka natuke laiemalt. 24. veebruari "Aktuaalse kaamera" kohta saab öelda, et samal päeval astusid võistlustulle meie sportlased Vancouveris. Võib-olla seetõttu mindi aktuaalsete päevasündmuste kajastamiselt natuke kiiremini üle spordivõistluste ülekandmisele.

Neljas küsimus: "Tallinnas, Eesti Vabariigi pealinnas, toimuvad tihti mitmed tervet riiki puudutavad sündmused, mida kahjuks rahvusringhääling ei taha või ei suuda oma prog-

rammides kajastada. Kuidas hindate Teie avalikkuse suurema informeerituse eesmärgil Tallinna linnateleviseiooni loomist?" Minu meelest teie eelmised küsimused väitsid just seda, et vähem näidatakse seda, mis toimub maakondades, ja Tallinna sündmusi kajastatakse rahvusringhäälingus rohkem. Ma arvan, et minuga ühinevad väga paljud televaatajad, ehkki Tallinnas elab tõepoolest suur osa Eesti elanikkonnast ja võib-olla peaks siis olema rahvusringhääling suunatud rohkem Tallinnale. Tallinna televiseiooni loomine ei ole kindlasti Kultuuriministeeriumi pädevuses. Kui pealinnas praegused juhid peavad seda ilmselgelt vajalikuks, siis kohalik linnateleviseioon ilmselt tuleb. Siin kultuuriministri arvamus vaevalt midagi mõjutab. Kui ma võiksin natuke fantaseerida ja asetaksin ennast Tallinna linnapea toolile, siis minu valik oleks olnud küll praegusest erinev. Ma arvan, et selle asemel, et püüda luua Tallinna linnateleviseiooni oma tegevuse reklaamimiseks selle sildi all, et on vaja rääkida üritustest kultuuripealinnas aasta raames aastal 2011, oleksin ma teinud ettepaneku, et Tallinna linnateleviseiooni tarvis planeeritud vahendid võiks suunata realselt kultuuripealinnas aasta raames toimuvate ürituste toetamiseks, rahastamiseks ja läbiviimiseks. See on minu isiklik seisukoht Tallinna linnateleviseiooni kohta.

Viies küsimus kordab tegelikult seda, millele ma juba vastasin: "Eesti on ainus Euroopa riik, kus avalik-õigusliku ringhäälingu rahastamine toimub sisuliselt ainuüksi riigieelarvest. Kas olete ministrina analüüsinud võimalust leida rahastamiseks ka teisi tululikke?" Eelmisel arutelul jäi mulle niisugune mulje, et Keskerakonna fraktsioon soovib, et muudetaks seadust näiteks loamaksu ja reklaami tagasitoomise osas. Eks siis kinnitage või lükake ümber. Mina olen seda meelt, et praegused riigieelarvelised vahendid on just see õige koht, kust kaudu rahvusringhäälingut finantseerida. Praeguse seisuga ei pea ma vajalikuks, et tuua tagasi reklaamist saadav tulu rahvusringhäälingu eri kanalites, ega pea ka vajalikuks loamaksu kehtestamist. Missugused muud variandid veel võiksid olla, selle kohta Euroopas praegu üldlevinud kogemus puudub. Ma loodan, et oma lõppsõnas saab Keskerakonna fraktsiooni esindaja täpsustada, kas tehakse et-

tepanek loomaksu kehtestamiseks ja reklaami tagasitoomiseks rahvusringhäälingusse. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna, austatud minister! Teile on vähemalt üks küsimus. Marika Tuus, palun!

Marika Tuus

Aitäh! Austatud minister! Minu küsimus puudutab linnatelevisiooni loomist. Kui te mäletate, siis aastaid oli ETV eetris "Linnapilt", "Linnatund", tund aega Tallinna sündmusi. Kindlasti 16–17 aastat järjest. Ma olen ise seda saadet toimetanud. Miks te nii sarkastiline olete Tallinna televisiooni loomise suhtes? Kui see "Linnapilt" eetris oleks, siis ei oleks ju Tallinna televisiooni vaja luuagi. Ma toon näiteid Euroopast. Euroopas on loodud ju linnatelevisioonide assotsiatsioon. Näiteks Brüsselis töötab kaks linnatelevisiooni. See on väga normaalne, kui pealinnas seda tehakse. Aga küsimus on see: miks te nii sarkastiliselt suhtute ja miks ei võiks ka rahvusringhääling taastada linnatelevisiooni?

Laine Jänes

Ma arvan niimoodi, et eks Tallinn ja linnavalitsus määravad oma prioriteedid kindlasti ilma kultuuriministrita ja loovad sellise televisiooni, nagu neile sobib, või loovad selle, mis iganes kanalit neil parasjagu vaja on. See on eelarve prioriteetide küsimus ja siin ei saa kultuuriminister ei kaasa aidata ega vastu seista. Ma jään siin täiesti erapooletuks.

Aseesimees Jüri Ratas

Georg Pelisaar, palun! Head ametikaaslased! Meil on kombeks üks küsimus korraga! Georg Pelisaar, palun!

Georg Pelisaar

Aitäh, lugupeetud juhataja! Austatud minister! Küllap te olete kursis, et mõni aasta tagasi, kui Eesti Televisioon, nüüdne rahvusringhäälingu televisioon, loobus reklaamist, siis see reklaamitulu asendati maksuga, mis laekus eratelekanalilt nende reklaamitulu arvel. Aga mõni aasta tagasi see tulu Eesti Televisioonilt kadus, põhjendusega, et eratelevisioonil on vaja teha kulutusi digitelevisioonile üleminekuks. Nüüd on see aeg möödas. Me peame peasjalikult silmas seda, et võiks nüüd taas

kehtestada selle maksu eratelekanalitele, millega rahastataks või kaasrahastataks Eesti Televisiooni. Kuidas teie sellesse suhtute?

Laine Jänes

Aitäh! Ma pean täpsustama, et see maksuvabastus tulenes sellest, et eratelekanalid pidid paralleelselt üle kandma sama programmi analoogsena ja looma digitaaltelevisiooni programmi. See otsus oli tehtud koostöös valitsuse ja eratelekanalite vahel just sel eesmärgil, et aidata kiirendada digitaliseerimisele ülemineku protsessi, mis väga oluliselt vähendab ka rahvusringhäälingu eelarve pingelisust. Kui alates 1. juulist 2010, mis on küllaltki varsti tulemas, minnakse üle digitaaltelevisioonile, siis digitaaltelevisioonile läheb üle ka rahvusringhääling. Seetõttu vabanevad need summad, mis praeguse seisuga analoogtelevisiooni ülalpidamiseks ja arendamiseks lähevad. Nii et tegelikult toimetati ikkagi kooskõlastatult ja kindlasti ei olnud mitte lihtsalt rahvusringhääling või Eesti Televisioon see, kes loobus reklaamimaksust, vaid see otsus sündis ikkagi siin parlamendis seadusmuudatusega.

Aseesimees Jüri Ratas

Mailis Reps, palun!

Mailis Reps

Aitäh! Hea minister! Ma saan aru, et te olete pikkadel õhtutundidel muutunud juba vaikselt irooniliseks, aga te loomulikult teate, et meie ettepanek ja ka eelnõu ei puudutanud seda, et me tahaksime rahvusringhäälingusse tagasi tuua reklaami või et meil oleks mingi kindel ettepanek. Olles Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee delegatsiooni liige, olen üsna hästi kursis (ma usun, et ka teie olete kursis), et meile on tehtud märkus, et meie rahastamine ei ole poliitiliselt erapooletu. Minu küsimus on: kas me peaksime sellele kuidagi reageerima ja peaksime seda võib-olla arutama? Ma tean, et arutelul kultuurikomisjonis proua Lauristin ütles, et ka rahvusringhääling üsna pikkadel aruteludel ei ole leidnud paremat varianti, sest nn BBC-mudel, kus on tegemist sellise päris erapooletu rahastamisega, ei sobiks. Kas te olete valmis siiski arutama, kui me leiame mingi hea mudeli, mis toetaks veel ka nn poliitilist erapooletust?

Laine Jänes

Väga hästi ei saanud ma sellest poliitilisest erapoolikusest või -pooletusest aru. Esiteks, siin eelnevalt kõlanud väide, et Allikmaa on Reformierakonna liige, ei vasta tõele. Ta ei ole erakonna liige olnud juba päris mitu aastat, ta on läinud poliitikast ära, et asuda tegevjuhitööle. Teiseks, rahvusringhäälingu nõukogus on esindajad kõikidest erakondadest. See on, ma arvan, selline hinnangute andmise küsimus. Võib-olla tuleks siis täpselt sõnastada, mida mõeldakse selle all, et on n-ö kallutatud või et üht või teist erakonda on kuidagimoodi eelistatud. Praegu on see väga üldsõnaline ja ausalt öeldes pigem demagoogiavaldkonda kuuluv, sest kõik parlamendierakonnad saavad osaleda rahvusringhäälingu nõukogu tegevuses ja otsuste tegemise juures, kõik on seal võrdselt esindatud.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister! Ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Kas soovitakse pidada läbirääkimisi? Soovitakse. Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Georg Pelisaare! Veel kord tuletan teile meelde, et pärast selle arutelu lõppu on kõigil võimalus osaleda vaba mikrofoni vóorus. Palun, härra Pelisaar!

Georg Pelisaar

Lugupeetud juhataja! Austatud minister! Ma olen väga tänulik, et lõpuks jõudsi me siiski ära oodata ka ühe teie isikliku seisukoha. Mul on hea meel, et see puudutas võimaliku Tallinna televisiooni tulekut. Vähemalt selle kohta oli teil isiklik seisukoht olemas, kuigi kahjuks ei kuulnud me ühtegi isiklikku seisukohta teie enda haldusalas oleva avalik-õigusliku ringhäälingu kohta.

Aga tahan rääkida sellest, et tegelikult on teie seisukoht pisut vastuolus Euroopas levinud tavadega. Nimelt on Euroopa Parlament vastu võtnud kogukonnameediat puudutava resolutsiooni, milles rõhutatakse kogukonnameedia tähtsust, sest kogukonnameedia kajastab kitsamate ühiskonnagruppide huve, mida ei saa kajastada üleriigiline erameedia, veel vähem avalik-õiguslik meedia, kuigi me seda ju tahaksime. Aga mis puutub avalik-õiguslikku meediasse, siis UNESCO kultuurilise mitmekesisuse konventsioonis ning Euroopa Liidu Amsterdami lepingu protokollis rõhutatakse

avalik-õigusliku audiovisuaalse meedia erilist rolli mitmekesisuse tagamisel ning sätestatakse, et liikmesriikide avalik-õigusliku ringhäälingu süsteem on otseselt seotud iga ühiskonna demokraatlike, sotsiaalsete ja kultuuriliste vajadustega ning liikmesriigid vastutavad avalik-õigusliku teleringhäälingu volituste ja selle rahastamise eest. Seetõttu on minu meelest küll kummaline, et teie kultuuriministrina ei näinud mingisuguseid probleeme selles, et avalik-õiguslik meedia pigem õhutab teatud suhtumisi ühiskonnas, eriti niisuguses tundlikus piirkonnas, nagu on Ida-Virumaa. Kui näiteks Eesti Vabariigi aastapäeva eelõhtul kajastatakse avalik-õigusliku meedia tippuudistes just seda, kuidas rahvusvähemuse esindajad (tõsi küll, neid oli ainult 150) tähistavad naaberriigi armee aastapäeva, ja jäetakse kajastamata, kuidas sealsamas linnas, aga natuke eemal, 400 inimest tähistavad Eesti Vabariigi aastapäeva, siis see näitab, et meie avalik-õiguslik meedia paraku ei lähtu ühiskonna demokraatlikest, sotsiaalsetest ja kultuurilistest vajadustest, ta pigem külvab kui kahandab ühiskonnas pingeid. See on ilmselgelt ohu märk. Kui sellele juhtisid tähelepanu mitte ainult Narva linna juhid, vaid sellele juhtis tähelepanu ka valitsuskoalitsiooni poolt ametisse pandud maavanem, siis on see selge märk, et sellele tuleb reageerida. Minister, te väitsite, et maavanem ja ringhäälingu juhid kohtusid ja rääkisid asjad klaariks. Kahjuks ei tea ma täpselt selle kohtumise tausta. Jääb aga kahtlus, et pigem oli see kohtumine järgmisel teemal: kui sa tahad ametis püsida, siis võta vaikselt toonil või ära enam neid probleeme tõstata. Kas see just nii oli, aga kahtlus igal juhul jääb.

Tahan rõhutada, et avalik-õigusliku meedia rahastamise puhul (seda heidab meile ette Euroopa Liit) on tõepoolest kallutatuse oht olemas, sest teatavasti on riigieelarve üks nendest dokumentidest, mis võetakse vastu koalitsiooni hääldega. See, millised summad sellesse määratakse, sõltub peaaesjalikult koalitsioonist. Kahtlen selles, kas see, et n-ö sõltutakse valitsuskoalitsioonist, tagab sõltumatuse ja erapooletuse. Sellele tuleb tähelepanu pöörata. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Palun Riigikogu kõnetooli kultuuriminister Laine Jänese!

Laine Jänes

Head kolleegid! Ma soovin esineda väikese repliigiga, sest lõppsõnas kõlasid kahtlused ja arvamused, kuidas üks või teine kohtumine võis kulgeda või mida seal võidi rääkida. Minu meelest on see ühelt poolt väga ülekohtune ja teiselt poolt ebaprofessionaalne. Ei ole ju mõtet hakata siin midagi luuletama. Kuidas oleks võimalik, et rahvusringhäälingu juhtide ja maavanema kohtumisel keegi ähvardab kohalejätmise või mittejätmise osas? Seda ei suuda isegi kõige halvemas unenäos ette kujutada. Kas igäüks mõtleb oma rikutuse tasemel? Ei ole ju rahvusringhäälingu juhtkond see, kes paneb paika maavanemaid. See on lihtsalt niivõrd absurdne süüdistus, et seetõttu pidin ma võtma lõppsõna.

Kummaline on ka kuulata, et pärast seda pikka juttu, mis siit kõnepuldilist on tulnud erinevate faktide ja tõestuste näol, sest meediatemat käsitleti nii esimeses kui ka viimases punktis, kõlavad lõppsõnas siiski juba varem ette valmistatud kindlad seisukohad. Siis ei ole ju mõtet arupärimisi esitada, kui vastused mitte midagi arvamustes ei muuda. Need vastused, mis kultuuriminister täna esitas, tuginevad ju ikkagi faktidele, läbiuuritud ja analüüsitud materjalidele. Aga igäühele jääb loomulikult oma arvamus. Head õhtut!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Arupärimisele on vastatud.

Täna kõiki ministreid ja kõiki ametikaaslasid ettekannete eest, küsimuste eest ja küsimustele vastamise eest!

Head ametikaaslased! Läheme päevakorraga edasi. Palun kõigil pärast haamrilööki registreeruda esinemiseks vabas mikrofonis! Kõnesoove ei ole.

Täna istung on lõppenud. Soovin teile turvalist koduteed ja jõudu teile teie töös!

Istungi lõpp kell 22.28.

Istungi kestus 7 tundi ja 28 minutit.

Juhataja

J. Ratas
Riigikogu aseesimees

XI RIIGIKOGU STENOGRAMM

VII ISTUNGJÄRK

Teisipäev, 6. aprill 2010

Kell 10.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Rahvusringhäälingu seaduse muutmise seaduse eelnõu (669 SE) esimene lugemine

2. Sotsiaalhoolekande seaduse täiendamise seaduse eelnõu (666 SE) esimene lugemine

3. Riiklike peretoetuste seaduse muutmise seaduse eelnõu (672 SE) esimene lugemine

4. Tervishoiuteenuste korraldamise seaduse § 11 ja 52 muutmise seaduse eelnõu (674 SE) esimene lugemine

Istungi rakendamine

Aseesimees Jüri Ratas

Tere hommikust, austatud Riigikogu! Head ametikaaslased! Alustame Riigikogu täiskogu VII istungjärgu kümnenda töönädala teisipäevast istungit. Kõigepealt palun Riigikogu kõnetooli neid Riigikogu liikmeid, kes soovivad üle anda eelnõusid või arupärimisi! Kadri Simson, palun!

Kadri Simson

Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid, valdavalt Keskerakonnast! Andes koalitsiooni liikmetele aega saali jõuda, annan ma üle arupärimise peaministrile. Arupärimine puudutab Eesti maksusüsteemi. Kui 2007. aastal moodustasid tarbimismaksud kolmandiku ja tulumaks neljandiku ning sotsiaalkindlustusmaksed samuti kolmandiku riigieelarve kogutuludest, siis alates 2008. aastast, mil tarbimine kokku tõmbus, vähenes oluliselt tarbimismaksude osakaal ja suurenes sotsiaalkindlustusmaksude osatähtsus. Järsud muutused eelarvetulude laekumises annavad tunnistust eri maksetulude tasakaalustamatusest, mis on üks tõsine Eesti maksusüsteemi probleem. Me küsime, kui palju on valitsus arutanud Eesti maksusüsteemis esinevaid puudujääke ja milliseid maksusüsteemi puudujääke on valitsusel plaanis lähiajal kõrvaldada. Samuti uurime seda, et kui

2000. aastal loobus Eesti traditsioonilisest ettevõtte kasumimaksust, siis kuidas on see mõjutanud Eestis tegutsevaid ettevõtteid ja millises ulatuses on riigil jäänud tulud saamata. Soovime hinnangut Rahvusvahelise Valuutafondi soovitusel, mis ilmus jaanuarikuises raportis, kus soovitati Eestil suurendada üksikisiku tulumaksu progressiivsust. Alla on kirjutanud viis Riigikogu liiget. Annan selle arupärimise nende viie inimese nimel üle. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Rohkem kõnesoove ei ole. Olen Riigikogu juhatusel nimel vastu võtnud ühe arupärimise. Meie kodu- ja töökorra seaduse kohaselt otsustab Riigikogu juhatus selle edasise menetlemise.

Läheme teadete juurde. Kolmapäeval, s.a 7. aprillil osalevad infotunnis järgmised valitsusliikmed: peaminister Andrus Ansip, rahandusminister Jürgen Ligi ja siseminister Marko Pomerants.

Riigikogu juhatus on edastanud s.a 1. aprillil esitatud Vabariigi Valitsuse seisukohad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse eelnõu, millega muudetakse nõukogu määrust (EÜ) nr 2007/2004 Euroopa Liidu liikmesriikide välispiiril tehtava operatiivkoostöö juhtimise Euroopa Agentuuri (Frontex) asutamise kohta, Euroopa Liidu asjade komisjonile ning on määranud Vabariigi Valitsuse seisukoha ja eelnõu kohta arvamust andma põhiseaduskomisjoni. Arvamuse esitamise tähtaeg on s.a 19. aprill kell 12.

Head ametikaaslased! Teeme kohaloleku kontrolli.

Kohalolijaks registreerus 84 Riigikogu liiget, puudub 17.

Ka tänase päevakorra kohta on üks täpsustus. Nimelt, päevakorra esimese punkti, eelnõu 669 esimese lugemise arutelul teeb algatajate ettekande Riigikogu liige Mailis Reps.

1. Rahvusringhäälingu seaduse muutmise seaduse eelnõu (669 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Asumegi tänase päevakorra punktide menetlemise juurde. Esimene päevakorrapunkt on Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud rahvusringhäälingu seaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli Riigikogu liikme Mailis Repsi! Head ametikaaslased! Me alustasime tööd tänase päevakorra punktidega ja ma palun saalis vaikust!

Mailis Reps

Lugupeetud Riigikogu aseesimees! Head ametikaaslased! Kolleegid! Täna tutvume ka saali tasandil rahvusringhäälingu seaduse muutmise seadusega, millest on loomulikult olnud juttu nii meedia vahendusel, komisjonis kui ka omavahelistes vestlustes. Neile, kes ei ole selle eelnõuga veel jõudnud tutvuda, annan ma lühikese ülevaate. Ma usun, et üsna mitmed küsimused saavad siin ka vastuse.

Eelnõu eesmärk on täpsustada Eesti Rahvusringhäälingu eesmarke, ülesandeid ja tegevuspõhimõtteid, et tagada avalik-õigusliku ringhäälingu senisest veelgi efektiivsem toimimine ja teenuste pakkumine. Praegu on rahvusringhäälingu probleem paljuski see, et tunnetatakse vajakajäämisi, vahel ka vigu terve organisatsiooni töös, kaasa arvatud selles, mis puudutab programmi ja saadete võib-olla sisulist tasakaalustatust, kuid puudujäägi kui fakti nentimisele ei järgne tavaliselt reaalselt tagajärge. Eelnõuga püütakse leida sellele olukorrale lahendust.

Järgnevalt selgitan eelnõu olulisemaid punkte. Esiteks hakkab rahvusringhäälingul olema, juhul kui see eelnõu seaduseks saab, põhikiri, mille kinnitab nõukogu. Praegu ei kohusta seadus teda põhikirja koostama, kuid me leiame, et ka sellel avalik-õiguslikul juriidilisel isikul peaksid olema oma sisemised toimimismehhanismid. See muudab rahvusringhäälingu tegevuse läbipaistvamaks ja võimaldab seda ka hinnata. Muidu on kõikidel nendel, kes ei puutu iga päev rahvusringhäälingu tegevusega kokku, äärmiselt raske aru saada ...

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud ettekandja! Vabandust! Head ametikaaslased! Me arutame praegu eelnõu 669. Saalis on liiga kõva lärm. Ma palun, austame neid Riigikogu liikmeid, kes soovivad eelnõu 669 tutvustust kuulata, ja ma palun, et austame ka ettekandjat! Kui on väga tähtsaid jutte, siis andke mulle märku, juhataja võib alati võtta kuni 30-minutilise vaheaja ja te saate oma jutud ära peetud. Ma palun saalis vaikust! Palun, ettekandja!

Mailis Reps

See muudab rahvusringhäälingu tegevuse läbipaistvamaks ja võimaldab seda ka hinnata. Muidu on kõikidel nendel, kes ei puutu iga päev rahvusringhäälingu tegevusega kokku, äärmiselt raske aru saada, mida organisatsioon endast üldse kujutama peaks. Toetame seisukohta, et seadus ei peaks rahvusringhäälingus toimuvat üle reguleerima ja peaks loomulikult jätma talle vabad käed, kuid see ei tähenda, et see organisatsioon ei peaks neid kriteeriume ise välja töötama. See on seadusmuudatuse põhiline mõte. Rahvusringhääling töötab ise välja oma tegevuse põhimõtted, samuti peaksid need olema avalikkusele kättesaadavad näiteks veebilehe kaudu. Seda praegu kahjuks ei ole.

Teiseks, nagu teevad paljud teised avalik-õiguslikud juriidilised isikud, hakkab eelnõu jõustumise korral ka rahvusringhäälingu juhatuse esimees esitama Riigikogu täiskogule üks kord aastas suulise ja kirjaliku aruande oma tegevusest. Praegu esitab nõukogu oma tegevusest aruande üksnes kultuurikomisjonile, mistõttu arutelu rahvusringhäälingus toimuvast ei jõua tavaliselt ühe komisjoni seinte vahelt kaugemale. Ka õiguskantsler esitab oma tegevusest ülevaate tervele Riigikogule, mitte üksnes põhiseaduskomisjonile, ka tema tegevus puudutab ju kõiki valdkondi. Lisaks on kehtiva rahvusringhäälingu seaduse §-s 4 antud sellele organisatsioonile vägagi austav eesmärk: rahvusringhäälingu eesmärk on kaasa aidata Eesti Vabariigi põhiseadusega sätestatud Eesti riigi ülesannete täitmisele, selleks loob rahvusringhääling programme, toodab ja vahendab saateid ning korraldab teisi tegevusi. Seega ei ole õigustatud praegune olukord, mil rahvusringhääling on unustatud kuhugi struktuuridesse ning poliitikud võib-olla ei tunnegi huvi tema igapäevase käekäigu vastu.

Kolmas punkt on samuti seotud põhiseadusega sätestatud riigi ülesannete täitmisega. Kehtivas seaduses on rahvusringhäälingu eesmärgid sätestatud väga detailselt, kuid need ei kajastu tema ülesannetes, mis omakorda muudab eesmärkide saavutamise hindamise raskeks. Ülesandeks hakkab olema programmide ja saadete loomine, mis aitavad kaasa demokraatliku riigikorralduse edendamisele, väärtustavad Eesti riigi ja eesti rahvuse kestmise tagatise ning osutavad asjaoludele, mis võivad ohustada Eesti riigi ja eesti rahvuse püsimist, aitavad kaasa Eesti ühiskonna sotsiaalse sidu- suse kasvule ja tagavad kõigile rahvastikurühmadele, sealhulgas vähemustele, neile vajaliku info kättesaadavuse, tagavad igaihele vabaks eneseteostuseks vajaliku informatsiooni saami- se, tutvustavad teaduse saavutusi, väärtustavad innovatsiooni ja aitavad kaasa õpiühiskonna tekkimisele, toetavad eesti keele ja kultuuri arengut ning tutvustavad maailmakultuuri pa- rimaid saavutusi, aitavad kaasa Eesti majan- dusliku heaolu ja konkurentsivõime kasvule, selgitavad looduskeskkonna säästliku kasuta- mise ja jätkusuutliku arendamise vajadust, väärtustavad perekonnal põhinevat ühiskonna- mudelit, aitavad kaasa Eesti ajaloo ja kultuuri audiovisuaalsele jäädvustamisele, kajastavad Eestis toimuvaid sündmusi võimalikult suurel määral, tagavad adekvaatse, tasakaalustatud ja erapooletu informatsiooni operatiivse edasta- mise elanikkonda või riiklust ohustavatest olu- kordadest. Rahvusringhääling peab olema oma saadete, programmide ning muude meediatee- nuste tootmisel ja edastamisel sõltumatu, era- pooletu ja kindlasti ka tasakaalustatud, lähtu- ma õigusaktides sätestatud nõuetest, põhikir- jast ja ajakirjanduse kutse-eetikast. Kehtiva seaduse sõnastuses on rahvusringhäälingu sõl- tumatus sätestatud pigem õiguse ja vabaduse- na, kuid leiame, et see peaks olema ka tema kohustus ning rahvusringhääling peab seda oma tegevuse korraldamisel järgima. Erapoo- letuse ja tasakaalustatuse põhimõtete järgimine üksik- ja sarisaadetes ning programmides ter- vikuna peab avalik-õiguslikule rahvusringhää- linguorganisatsioonile olema olemuslik kogu aeg, mitte üksnes valimiste ajal. Erapooletuse ja tasakaalustatuse nõue tuleneb ennekõike avalik-õigusliku ringhäälinguorganisatsiooni ja tema programmi ühest peamisest eesmärgist: tagada ühiskonnas toimuvate protsesside ka-

jastamisel objektiivsus ja mitmekülgsus, et sellega toetada ühiskonnas toimuvate väitluste demokraatlikku iseloomu. Selleks peab prog- ramm tundlikult reageerima ühiskonnas toimu- vale ning teenima avalikkuse õigust saada tõest, ausat ja igakülget teavet ühiskonnas toimuva kohta. Erapooletuse ja tasakaalusta- tuse nõue seisneb kohustuses tuua avalikkuse ette ühiskonnaelu puudutavate arvamuste, sei- sukohtade ja vaadete paljusus ning käsitleda neid võimalikult ehedalt, mõistetavalt, põhjen- datult ja eelarvamustevabalt. Sel viisil tagatak- se kõigile ühiskonnaliikmetele võimalus ku- jundada oma isiklik arvamus, mis tugineb mit- mekesisel informatsioonil sotsiaalse, majan- dusliku ja kultuurilise elukeskkonna kohta.

Viiendaks, eelmise punktiga seotult tuakse seadusesse säte, et riik võib sihtotstarbeliselt riigieelarve kaudu rahastada mõne konkreetse rahvusringhäälingu eesmärgi ja ülesande täit- mist, et saaks võimalikuks mõne probleemse teema põhjalikum käsitlemine ning reageeri- mine ühiskonnas toimuvatele muutustele. Rah- vusringhäälingu programm peab tundlikult reageerima ühiskonnas toimuvale, kuid praeg- une rahastamismaht ja võib-olla ka -mudel seda paljuski ei võimalda. Vahendid on de- tailselt ära planeeritud ning ettenägematuteks olukordadeks neid lihtsalt ei jätku. Muudatus on garantii selleks, et rahvusringhäälingul oleks võimalik reageerida tegelikule situat- sioonile, olgu selleks siis elanikkonna teavita- mine töötuse või töökohtade leidmise teema- del, teavitamine sellest, kuidas käituda loodus- reostuste või -katastroofide puhul, või muu selline olukord, mida riigieelarve vahendeid planeerides lihtsalt ei ole võimalik ette näha. Siinkohal ei öelda rahvusringhäälingule ette, kuidas ta seda tegema peab, see on tema enda otsus ja vastutus.

Kuuendaks, rahvusringhäälingu nõukogu võib võtta koosoleku päevakorda rahvusring- häälingut puudutava küsimuse ja võtta vastu otsuse, kui selleks teeb ettepaneku vähemalt üks nõukogu liige. Siinkohal soovisime jätta arutelude objektiks selle, mida nõukogu täp- semalt otsustada võib, ega hakanud seda ühe- poolselt kindlaks määrama, kuid on oluline, et nõukogu vastutust laiendatakse, kuna kehtiv seadus annab talle vaid peamiselt rahastamist puudutavad administratiivsed õigused, kuid mis puudutab tema tegevuse sisu, siis praegu

ei kontrolli seda ju keegi. Eetikanõunik teeb küll oma tähelepanekuid, kuid nendele ei pruugi järgneda muutusi.

Seitsmendaks, juhatuse liikmete arvu vähendatakse viiest kolmeni, millega hoitakse kokku kitsikuses oleva organisatsiooni halduskuludelt. Juhatuse liikme palk küünib ligi 50 000 kroonini ning aastas hoiab see muudatus kokku üle ühe miljoni krooni. Ajakirjanikud ei vaja ju ülejuhtimist ning need summad võiksid minna professionaalsete ajakirjanike palkadeks. Praegu on rahvusringhääling sunnitud inimesi koondama, mistõttu väga paljud harjumuspäraseks saanud saated ja teemad võivad vaatajani mitte jõuda.

Kaheksandaks, laiendatakse ja täpsustatakse eetikanõuniku ülesandeid ja õigusi. Eetikanõuniku ülesanded on järgmised: rahvusringhäälingu tegevuse ajakirjanduse kutse-eetikale ja tavadele vastavuse jälgimine, rahvusringhäälingu programmi ja saadete sisu rahvusringhäälingu eesmärkidele ja ülesannetele vastamise jälgimine, programmi temaatilise, sarjalise, ajalise, poliitilise erapooletuse ja tasakaalustatuse ning objektiivsuse kriteeriumide täitmise üle järelevalve teostamine põhikirjas nimetatud kriteeriumide järgi, rahvusringhäälingu saate või programmi sisu kohta esitatud vastulausete ja vaidlustuste läbivaatamine, oma tegevusest nõukogule üks kord kvartalis aruande esitamine ning juhatusele ja nõukogule puuduste kõrvaldamiseks ettepanekute tegemine. Kord kvartalis esitab eetikanõunik nõukogule oma tegevusest aruande.

Lisaks eeltoodule vajab põhjalikku analüüsi Eesti Rahvusringhäälingu praegune finantseerimismudel, mis on jätnud asutuse erakanalitega võrreldes suhteliselt halba positsiooni. Tuleb otsustada, kuidas lisaks iga-aastasele riigieelarvest rahastamisele tuua avalik-õiguslikule ringhäälingule lisaraha. Lisaks peetakse ainuüksi otseselt riigieelarvest rahastamist potentsiaalseks ohuallikaks avalik-õigusliku ringhäälingu sõltumatusele, mistõttu on oluline fikseerida seadustes kindlad rahastamisallikad. Seda, kuidas otsene sõltumine üksnes riigieelarvest võib panna nii rahvusringhäälingu töötajad kui ka valitsuspoliitikud ebamugavasse olukorda, nägime alles hiljuti rahandusminister Ligiga seotud ebamugava juhtumi põhjal. Euroopa riikides täiendavad ringhäälingu eelarveid lisaks riigieelarvele veel muud allikad,

näiteks loamaks, regulaatori omatulu tehniliste lubade ja menetluslõivudest, eraringhäälingu käibele kehtestatud maks, annetused, dotatsioon jne. Horvaatias, Leedus ja Saksamaal rahastatakse regulaatorasutusi üksnes muust allikast kui riigieelarve. Horvaatias ja Leedus on ringhäälinguorganisatsioonidele sel eesmärgil kehtestatud nn erimaks, Saksamaal antakse aga regulaatorasutuste käsutusse osa kogutavast loamaksust. Samas koguneb näiteks Albaanias regulaatori eelarve väga paljudest allikatest: osa loamaksust, ringhäälinguloa taotlemise lõivudest, ringhäälinguorganisatsioonide käibele kehtestatud erimaksust, riigieelarvest ja annetustest.

Rahastamisega vähemalt võrdväärset oluline on ringhäälingu monitooringu loomine, mis tähendaks peamiselt teatud kindlate programmiliste ja sisuliste kohustuste täitmise jälgimist. Nagu Prantsusmaal ja Suurbritannias võiks see hõlmata poliitilise erapooletuse küsimust. Näitena võib tuua, et väidetavalt on Keskerakond saanud meedias kõige enam kajastust, kuid need väited põhinevad peaaegu alikult subjektiivsel visuaalsel jälgimisel ning konkreetset uuringut või vastu- või pooltväiteid selle kohta ei ole, nagu selgus kultuuriministrile esitatud kirjaliku küsimuse vastusest. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Kas ettekandjale on küsimusi? Andres Herkel, palun!

Andres Herkel

Aitäh! Austatud ettekandja! See eelnõu lähtub eeldusest, et rahvusringhääling vajab palju jõulisemat kontrolli just sisuküsimustes. Te tahate anda pädevusi nii nõukogule, eetikanõunikule kui ka Riigikogule. Siit esimene retoo-riline küsimus. Kas te siis ei kaalunud näiteks tsensori ametikoha sisseseadmist, et tsensor ütleks, mis ja kuidas tagab tasakaalustatuse? Samuti eeldate te siin, et mittepoliitilistes rollides peaksid erakondade esindajad olema rahvusringhäälingus absoluutselt võrdsed. Kas see tähendab, et meil kõigil peab olema võrdselt häid sportlasi ja näitlejaid?

Mailis Reps

Aitäh, hea küsija! Kõigepealt, me oleme mõlemad Euroopa Nõukogu Parlamentaarse

Assamblee delegatsiooni liikmed. Seega teab küsija kindlasti niisama hästi kui mina, et rahvusvaheliselt ei hinnata erapooletust ainult poliitilises mõttes. Kui räägitakse erapooletusest, tasakaalustatusest ja objektiivsusest, räägitakse sisulistest küsimustest. Kui me täna räägime selle eelnõu puhul tasakaalustatusest ja objektiivsusest, siis me ei küsi, kas rahvusringhääling on ainult poliitiliselt objektiivne, kuigi see on teema, mis selles debatis võib-olla kõige rohkem on kõlanud. Tegelikult on olulised küsimused näiteks need, kas maa- ja linnateemad, pealinna ja väikese valla teemad või näiteks probleemteemad, mis ühiskonnas on valusalt kajastust leidnud, on rahvusringhäälingus piisavalt, igast küljest kajastatud. Need on sellised hinnangulised küsimused, mille puhul ka ju lugupeetud professor Lauristin on öelnud, et tavaliselt on siin nn teemapõhine monitooring. Sellest tulenevalt ongi meil ettepanek, võtmaks maha selliseid subjektiivseid, visuaalsest vaatlusest tulenevaid väiteid, keda või mida on liiga palju kajastatud või liiga vähe kajastatud, et ka Eestis peaks olema selline korralik pidev teemapõhine monitooring.

Mis puutub poliitilisse tasakaalustatusesse, siis, tõepoolest, kui teema on poliitikaga seonduv, peaksid kõik osapooled olema hõlmatud. Ma ei räägi ainult erakondadest, vaid ka vaatenurkadest, lähtekohtadest, on need siis vähemuste teemad või on see siis näiteks seesama lastega seonduv teema, mida on meedias üsna palju kajastatud. Kõik vaatenurgad peaksid olema kaetud. Samal ajal on poliitilises debatis loomulikult eeldus see, et nii suured kui ka väikesed erakonnad saavad oma seisukohad esitada. Nii võiks see olla ka valimistevahelisel ajal. Muidugi ei ole mõtet siin arutada, millise absuridini me võime selle viia ja milline maailmavaade peab olema piisavalt kajastatud. Nagu ma ütlesin, ei kavatse eelnõu algatajad ja ma usun, et ka siin saalis mitte keegi teine öelda rahvusringhäälingule, kuidas see ühe või teise küsimuse lahendamise peab. Selle otsustamiseks on rahvusringhäälingul kindlasti väga palju professionaalseid inimesi. Mis puudutab tsensurit, siis ma usun, et kui te olete selle eelnõuga tutvunud, siis te näete ise ka, et me soovime anda nõukogule pädevust. Me soovime, et juhatuse esimees võiks tulla ühte või teist teemat kajastama siin suures saalis, näiteks sedasama teemat, mida kultuurikomisjon nägi

väga selgelt mureküsimusena, see oli seotud eelarvega. Ma usun, et rahvusringhääling on piisavalt oluline, et lisaks väga lugupeetud kultuurikomisjonile ka ülejäänud Riigikogu liikmed näeksid ühte või teist muret tekitavat tabelit või näiteks saaksid kurssi teemaga, kuidas läheb arhiivi digitaliseerimisega või mõne muu teemaga, mida võib-olla uudistes nii palju ei kajastata, aga mis ERR-i igapäevaelu võib oluliselt segada. Kolmandaks, mis puutub erapooletusse või objektiivsusesse, siis nõukogu koosseisu kuuluvad praegu ju erakondade esindajad ja eksperdid. Kindlasti peaksime me kaaluma kas ekspertide arvu suurendamist või vaatama, kellest see nõukogu peaks koosnema, aga nõukogu konkreetset vastutust peaksime tõepoolest suurendama.

Aseesimees Jüri Ratas

Igor Gräzin, palun!

Igor Gräzin

Tunnistan, Mailis, ausalt, et siin ei ole ühtegi paragrahvi, millega ma saaksin nõus olla. Ühtlasi kasutan ma juhust. Palun ütle sõber Edgarile edasi, et ärgu tema maratoni sõitku, sellepärast et Ligi sõidab. Ma arvan, et Keskerakond tahab oma esimehe elu ja tervise siiski mingiks ajaks säilitada. Küsimus on väga konkreetne. Siin on jutt sellest, et eetikanõukogu juht peab tegelema poliitilise erapooletuse tagamisega. Kogu selle eelnõu teema on tegelikult poliitiline tsensuur. Eetikanõunikke on ainult üks. Kes on see üks inimene, kes tagab Eestis poliitilise erapooletuse? Meid on siin 101 ja meil ei kuku erapooletus mitte kuidagi välja. Kus kohas on see üks inimene? Praegune eetikanõunik kahtlemata ei kõlba. Minu tuttavate hulgas pole ühtegi inimest, kes kõlbaks. Kas sinu tuttavate hulgas Eestis on üks inimene, kes tagaks ringhäälingus poliitilise erapooletuse?

Mailis Reps

Aitäh, hea Igor! Kindlasti oleme me aegajalt eri arvamusel ja täna on jälle selline hetk. Ma usun, et praegune eetikanõunik saab oma tööga suurepäraselt hakkama. Tal peaks olema veidi rohkem hoobasid peale moraalse märkamise ja märkuse tegemise võimaluse, võib-olla peaks tal olema ka rahaline võimalus. Oma ühe või teise märkuse on ta väga õiglaselt tei-

nud ja mina ei saa küll kuidagi kurta, et ta ei teeks oma tööd piisavalt professionaalselt. Meie soov on anda tänasele, homsele või ülehomssele eetikanõunikule, kelle valiku ma jätkaksin siiski, nagu ma ütlesin, ERR-i tasandile, võimalus oma ettepanekuid, tähelepanekuid, vahel ka selliseid üsna kriitilisi toone ERR-i institutsiooni sees ja ka väljaspool rohkem tutvustada, ehk sellise väga selge moraalse jõuga neid ka ellu rakendada. See on üks põhjus, miks me leiame, et Riigikogu tasandil peaksime me võib-olla sisuliselt rohkem tegelema ERR-i, ütleme, tunnetusliku poolega. Kultuurikomisjonis oli huvitav see, et kui algas küsimuste ja vastuste voor, siis ei olnud küsimus selles, kas rahvasaadik kuulub koalitsiooni või opositsiooni, igapähe oli mõni emotsioon seoses ühe või teise saatega. Võib-olla emotsioonide või reaktsioonide küllus ühe või teise saate arutelul siin saalis aitab teatud määral kaasa meie kõigi hilisemale lugupidamisele ERR-i vastu. Ma usun, et see on ka üks viis, kuidas me saame tasakaalustatust tagada. Mis puudutab poliitilist tsensuuri, siis ma usun, et tutvumine ERR-i käekäigu, rahalise seisu või muredega ei anna kuidagi viidet sellele, et me saame tekitada tsensuuri. Ka suurem tähelepanu sellele küsimusele, kas eetikanõunik on piisavalt erapooletu ja objektiivne, ei tekita kuidagi ERR-is tsensuuri.

Aseesimees Jüri Ratas

Hannes Astok, palun!

Hannes Astok

Aitäh! Hea ettekandja, aitäh väga toreda ettekande eest! See, mida te rääkisite kõnepuldis, oli paljuski väga huvitav, kuid, tõsi küll, ei lähe kokku selle eelnõu mõtte ja sisuga, mida te esitate, veel vähem sellega, mida siin eile õhtul saalis üks teie kolleeg Põlvamaalt rääkis ERR-i kohta, mis oli päris õõvastav. Aga nüüd minu küsimuse juurde. Te tõite oma ettekandes niisuguseid vastandlikke väiteid. Ühelt poolt peaks nõukogu rohkem tegelema sisuküsimustega, mitte ainult formaalse, juriidilise ja rahandusliku juhtimisega, teiselt poolt ütlesite te ise kohe pärast seda, et ajakirjandus ei vaja mingisugust ülejuhtimist. Selles on minu meelest teatav vastuolu, mis väljendub ka teie esitatud eelnõus. Minu arusaama järgi ongi avalik-õiguslik ringhääling avalik-õiguslik sel-

lepärast, et ta saab ise oma sisu juhtimisega hakkama, ta ei ole riiklik ringhääling, mida Riigikogu või valitsus peaks juhtima, nagu teie võib-olla seda ette kujutate. Minu küsimus on see: ehk te seletate seda vastuolu ...

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ametikaaslane Hannes Astok! Küsimuse esitamiseks on aega üks minut, te olete juba 12 sekundit sellest üle läinud. Palun ettekandjal vastata!

Mailis Reps

Aitäh! Hea kolleeg! Tõepoolest, selles ongi vastuolu. Kui me vaatame ka arutelu nõukogu ümber, siis kui me räägime juhatuse esimehega, nõukogu esimehega või kultuuriministriga, siis saame vastuseks, et praegu on nõukogul need hoovad olemas. Kui näiteks ühes või teises küsimuses on eetikanõunik teinud märkuse või on avalikkuses tekkinud ühe või teise saate ümber diskussioon, siis võib nõukogu seda soovituslikul või arutelu tasandil arutada. Kui on küsitud, kas rahvusringhääling sellele reageerib, siis on olnud vastuseks, et tavaliselt reageerib. Võib-olla tundub meie eelnõus toodud ettepanek vastuoluline. Hea meelega näeksin siis teie muudatsettepanekuid. Aga meie arusaam sellest on see, et kui ka nõukogu tasandilt tulevad vastuolulised signaalid, siis tuleb nõukogu pädevust täpsustada. Kas juurde anda või vähemaks võtta, see on iga nõukogu liikme, kes on seal pikalt olnud, hinnang. Sellest võib-olla minu ja Igor Gräzini erinevad arvamused, sest tema nõukogu liikmena näeb seda veidi teistmoodi kui mina kõrvaltvaatajana. Meie eesmärk ongi täpsustada nõukogu pädevust. Aga nagu ma mitmel korral olen öelnud, määrata kindlaks seda, kuidas ERR edasi tegutseb, ei ole kindlasti meie eesmärk.

Aseesimees Jüri Ratas

Imre Sooäär, palun!

Imre Sooäär

Täna, armuline juhataja, selle minuti eest, mis nüüd käima läks! Hea ettekandja! Sa mainisid oma ettekandes, et rahvusringhääling peaks jääma sõltumatuks. Ma usun, et kõik siin saalis on selle väitega päri. On sul mingeid konkreetseid tõendeid, et praegu rahvusringhääling ei ole seda teps mitte? On sul äkki

võimalik nimetada mõnda konkreetset institutsiooni või isikut, kellest rahvusringhääling praegu sõltub? Kui selliseid kaasi on, siis võib-olla tuleks neid põhjalikumalt uurida, selle asemel et seadust muutma hakata.

Mailis Reps

Aitäh, hea küsija, väga hea küsimuse eest! Tegelikult ongi kogu see debatt tekkinud ju sellest, et meil oli vestlus kultuuriministriga, kes avalikkuse ees avaldas arvamust, et üks erakond on meedias võib-olla isegi liialt esindatud, ja kui me küsisime, kust ta selle info on saanud, siis ta ütles, et subjektiivse vaatluse põhjal. Meie ettepanek ongi, et võetaks maha sellised teemad, kas on või ei ole, kas on liiga palju või liiga vähe. Nagu sa loomulikult kindlasti väga hästi tead, et kui sa lähed Muhumaale ja räägid suvalise inimesega, kes sulle vastu tuleb, hea sõbra või tuttavaga või lihtsalt selle küla elanikuga, siis talle tundub, et Muhu elu on liiga vähe kajastatud, kui sa lähed Põlvamaale, siis sealsetele inimestele tundub, et Põlvamaa elu on liiga vähe kajastatud. Selleks ongi olemas sellised korralikud sisumonitoringud. Ka näiteks töötud leiavad, et nende probleeme on liiga vähe kajastatud. Nüüd on välja tulnud, et lastega seonduvalt on erinevad arusaamad. Kõigil on kindlasti väga suured ootused ERR-ile. Meie ettepanek aruteluks ongi, et me peaksime sisse viima monitooringu. Väga tore oli märgata, et kultuurikomisjonis tuli kohe ka juhatuse esimehelt ettepanek, et see monitooring ei peaks olema mitte niivõrd rahvusringhäälingu tasandil, vaid see peaks olema ringhäälingu tasandil.

ERR-il on veel selline väga spetsiifiline ülesanne, mida ta on ju aastaid täitnud. Näiteks kui erakanalid või muu meedia kajastavad mõnda probleemi ilmse sügavusega, aga teine pool, näiteks karusloomakasvatavad, leiab, et nende teemat ei ole piisavalt kajastatud, siis ootused on, et just ERR seda poolt kajastab. See annab veidi rohkem sellele poolele võimalust. Need on need debatikohad. Tõepoolest, kahjuks pean ma ettekandjana siin ütleva, et ka eile tuli küsimuste-vastuste vóorus väga selgelt välja, et need ongi subjektiivsed arvamused. Kui me vaatame usaldust ERR-i vastu ja vaatajaarve, siis ma usun, et mitte keegi siin saalis, kes on nende arvudega tutvunud, ei pane kahtluse alla, et ERR-il on väga selge toe-

tajaskond. Teda usaldatakse rohkem kui muud meediat. Ma siiralt loodan, et ka uues digimaailmas, kus valikud suurenevad, ERR-i ootuste kõrgusel olev tase säilib.

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Andres Herkel, palun!

Andres Herkel

Aitäh! Austatud ettekandja! Oma vastuses minu eelmisele küsimusele mainisite te võimalust suurendada ekspertide osakaalu ringhäälingunõukogus. Kas Keskerakond on muutnud oma varasemat seisukohta, mida te siin kolm-neli aastat tagasi, ka Riigikogu eelmise koosseisu ajal, väga jõuliselt esindasite, et nõukogu peaks koosnema ainult poliitikutest?

Mailis Reps

Aitäh! Kõigepealt, mis puudutab erakondi, siis ma usun, et ka teie erakond pidevalt areneb, kasvab ja muutub ning tekivad erinevad arvamused. Nõukogu liikmete osas on üks küsimus olnud, et ta peaks kajastama erinevaid vaateid, kas siis erinevaid poliitilisi vaateid või maailmavaateid. Kindlasti peaks seal olema piisavalt eksperte. Üks pretensioon, mis on Eesti kohta esitatud, on see, et kuna nõukogu tasandil on poliitikud ja me võib-olla ei ole poliitilises kultuuris oma igapäevase käitumisega veel nii kindlad, siis kas need eksperdid hakkavad olema piisavalt objektiivsed ja lähtuma ainult rahvusringhäälingu ja kogu vaatajaskonna igakülgse informeerimise vaatenurgast. Seetõttu me vahest ei ole veel valmis nõukogu ainult ekspertidest kokku panema. Küll aga ma siiralt loodan, et näiteks debati käigus me piisavalt kasvame ja jõuame selleni, et nõukogu liikmed on tõepoolest eksperdid, mitte niivõrd erakondade esindajad.

Aseesimees Jüri Ratas

Maret Merisaar, palun!

Maret Merisaar

Aitäh! Kas eelnõu algatajad arutasid ka kohalike omavalitsuste valimiste kajastamise korra kehtestamise objektiivsust ja huvide konflikti puudumise võimalust sellises olukorras? Või on eelnõu algatajad täiesti rahul sellega, et igas valimissaates on kohal kõikide suurte erakondade esindajad ja teisi on vähem?

Mailis Reps

Aitäh, hea küsija! Kõigepealt, mis puudutab üleüldist meediat, siis nagu ma juba mainisin, enne valimisi on selline monitooring kogu meedias kindlasti hädavajalik. See on võib-olla kõige sensitiivsem aeg üldse poliitilises maailmas, aga see ei tähenda, et ülejäänud ajal meie erinevad maailmavaated, erinevad arvamused ei peaks olema piisavalt kajastatud. Mis puudutab valimissaateid, siis see on olnud ERR-i tasandi otsus. Kohaliku tasandi valimisi kajastavad viimased valimissaated olid ju sellised, kus ka valimisliitudele sooviti anda piisavalt eetriaega. Tagajärg oli see, et mitmed vaatajad leidsid, et kui saates on ikka väga palju esinejaid, siis võib-olla iga maailmavaade, iga seisukoht ja iga programm ei saa piisavalt kajastatud. See tagasiside on olnud vastastikune. Sellepärast olengi ma siin rõhutanud eetikanõuniku positsiooni. Eetikanõunik on tegelikult ka pärast valimissaateid ju öelnud oma seisukohti, oma seisukohti on öelnud mitmed eksperdid. Aga veel kord: kindlasti ei ole algatajatel soov öelda ERR-ile ette, kuidas ta järgmiste parlamendivalimiste või kohalike valimiste kajastamise peaks üles ehitama. Küll aga tean ma, et nad on ka ise öelnud, et järgmiste valimissaadete formaati tahavad nad kindlasti muuta, selliselt see nagu ei õigustanud ennast. Kuidas nad seda teevad, ma tõesti ei tea. Teie nõukogu liikmena teate tõenäoliselt paremini.

Aseesimees Jüri Ratas

Mark Soosaar, palun!

Mark Soosaar

Hea kolleeg Mailis Reps! Minu assotsiatiivne mälu toob praegu meelde ühe sellise hetke, kui nõukogude perioodi lõpus Rein Ristlaan käratas kord peale, öeldes: "Nii nagu räägib raadio, nii nagu näitab televisioon, nii ka rahvas mõtleb!" Aga me oleme uues ühiskonnas ja, tõepoolest, ajakirjanduse vabadus ja sõltumatus on ülimalt tähtsad. Töötades Euroopa riikide põhiseadustega, märkasin ma, et näiteks Ungari põhiseadus ütleb, et avalikku meediasse puutuvaid küsimusi võib Ungari parlament otsustada ainult kahekolmandikulise häälteenamusega. Kas ka meil ei peaks olema meediasse puutuvates küsimustes otsuste puhul palju suurem konsensus, kui on praegu?

Mailis Reps

Aitäh, hea küsija! Kindlasti, mis puudutab põhiseaduse muutmist, siis ma usun, et see on seotud, nagu me kogemusest ka teame, väga suure konsensuse ootusega. Aga mis puudutab, ütleme, regulatsiooni seaduse tasandil, kas me tahaksime sellist täiendust sisse viia, siis Eesti Rahvusringhäälingu teema ja üleüldse meedia-teema on poliitiliselt väga sensitiivne ning iga-sugune muudatus selles vajaks ideaalis kindlasti konsensust. Näiteks rahastamise koha pealt. Me siia eelnõusse ei toonud sisse ühte või teist pakutavat mudelit, küll aga leidsime, et me võiksime sel teemal edasi arutada. Neid mudeleid on maailmas väga palju. Kui üks fraktsioon pakub välja ühe, siis on väga lihtne öelda, et see ei ole väga hea, sest on veel 60 varianti. Ma usun, et nii see küsimus kui ka objektiivsuse, erapooletuse küsimus, maa ja linna suhete küsimus, see, kui palju ja kas piisavalt saavad kajastust erinevad vaatenurgad, ühed või teised probleemid – need on sellised küsimused, kus tõepoolest ideaalis oleks vajalik konsensus. Kas kahekolmandikuline konsensus? Kindlasti näitaks see suuremat ühist arusaama ERR-ist. Ma usun, et rahvusringhäälingu puhul tegelikult, mida iganes need küsimused või pressiavaldused tähendavad, saame me asjadest üsna sarnaselt aru.

Aseesimees Jüri Ratas

Igor Gräzin, palun!

Igor Gräzin

Ringhäälingunõukogu ei põe suurushullust ega taha rohkem võimu, kui meil parasjagu on. Aga jääb selline mulje, et kultuurikomisjon on hakanud tegelema nõukogu kompetentsi kuuluvate küsimustega. Te tegelete asjadega, mis kindlasti ei ole kultuurikomisjoni asi ja mis on kindlasti ringhäälingunõukogu asi. Siit küsimus: mis on ringhäälingunõukogul praegu viga?

Mailis Reps

Mis puudutab rahvusringhäälingut, siis ma loodan, et see on meie igapäevase asi. See peaks olema ka iga Eesti elaniku asi, sest tegemist on rahvusringhäälinguga. Mis puudutab kultuurikomisjoni, siis jah, tõepoolest, vastavalt rahvusringhäälingu seadusele tutvustab komisjonis olukorda juhatuse liige ja tema räägib täp-

selt selliselt, nagu tema soovib. Kultuurikomisjon ei ole siiani ühelegi esinejale ette kirjutanud, millises formaadis peab ettekanne olema. See ülevaade oli väga põhjalik, diskussioon oli väga sisuline nii juhatuse liikmete kui ka nõukogu liikmete esindaja poole pealt. Ma küll ei oska öelda, et üks või teine esineja oleks oma volitusi ületanud. Mis nõukogul viga on või ei ole, seda oskate paremini hinnata teie, kes te olete nõukogu liikmed. Meie ettepanek on täpsustada nõukogu sisulist tegevust. See ongi meie eelnõu sisu.

Aseesimees Jüri Ratas

Hannes Astok, palun!

Hannes Astok

Aitäh! Teil oli üks tore lapsus. Te ütlesite, et rahvusringhäälingul on toetajaskond. Erakondadel on toetajad, raadio- ja telejaamadel on ikka kuulajad ja vaatajad. Aga minu küsimus on seadusmuudatuse § 1 lõike 2 kohta. See ütleb, et rahvusringhääling annab oma tegevusest aru Riigikogule, ei allu Vabariigi Valitsusele, ühelegi teisele täidesaatvale võimuasutusele ega kolmandatele isikutele. Kas see tähendab ka seda, et rahvusringhääling ei allu näiteks Tehnilise Järelevalve Ametile sidealastes küsimustes, rahvusringhäälingu autod võivad sõita linnas 200-kilomeetrise tunnikiirusega, sest nad ei allu politseile, ja rahvusringhääling ei peaks tuleohutusküsimuses alluma Päästeametile? Kuidas te seda mõelnud olete, kui tohib küsida?

Mailis Reps

Aitäh! Tohib küll küsida, teil jäi lausa 20 sekundit üle. Kõigepealt, mis puudutab toetajaskonda, siis ma palun vabandust selle sõna kasutamise pärast! Ülevaade anti elanikkonna usaldusest rahvusringhäälingu vastu ning vaatajaskonna suurusest ja anti selliseid positiivseid kajastusi. Mina kasutasin sõna "toetus", aga see oli usaldatavuse ja positiivse tagasiside uuring, mida ERR-i juhatuse esimees tutvustas. Mis puudutab allumist või mitteallumist, siis me saame loomulikult aru, et tegemist ei ole mitte tehniliste küsimustega, mitte autojuhitud küsimusega, need valdkonnad on ülejäänud seadustega reguleeritud, vaid saadete sisu küsimustega. Sisuliselt ongi küsimus selles, et rahvusringhääling ei peaks oma programmi

sisu koostades, oma eesmärgi seades või näiteks töötajaid valides sõltuma ühestki nimetatud institutsioonist. Sellised otsused peaksid tulema ikkagi avalik-õigusliku institutsiooni seest.

Aseesimees Jüri Ratas

Helmer Jõgi, palun!

Helmer Jõgi

Aitäh! Hea ettekandja! Kuulates teie vastuseid, jääb selline mulje, et me tegeleme siin musta kassi püüdmisega pimedas toas. Aga minu küsimus on konkreetne ja sellele saab ka konkreetset vastata. Kas seda eelnõu ette valmistades tutvusite te ka nende materjalidega, mis on kättesaadavad rahvusringhäälingu koduleheküljel: alusdokumendid, struktuur jne? Teie ettekandes oli selline väide, et polegi nagu kuskilt midagi lugeda ja vaadata, et nad võiksid oma tegevust natuke rohkem avalikustada. See jäi päris alguses minu kõrva kriipima.

Mailis Reps

Aitäh, hea küsija! Tõepoolest, mitte ainult eelnõuga töötades, vaid alati olen üsna huviga jälginud ERR-i kodulehte ja pean ütleva, et see on väga huvitav. Aga märkus oli põhimääruse kohta. Seda tõepoolest kodulehel ei olnud. Me leidsime, et seda võiks täpsustada.

Aseesimees Jüri Ratas

Marika Tuus, palun!

Marika Tuus

Aitäh! Hea kolleeg! Üldjoontes ma arvan, et see trall meie seaduseelnõu ümber on rahvusringhäälingu saateid muutnud pisut rohkem tasakaalu suunas. Siin üks kolleeg küsis negatiivseid näiteid, kus on see erapoolikus välja tulnud. Ma nimetaksin 4. märtsi saadet, mis algas Isamaa allkirjade kogumisega maamaksu vastu, siis näidati Šmiguni austamise üritust, kuid loomulikult mitte Savisaart ega seda, et linn kinkis krundi. Siis algas peale: valitsuse pressikonverents, täiesti ühepoolne lugu. Ansip andis Tallinnale ja Pärnule n-ö kitli peale, kuidas on raha raisatud. Siis esines pikalt Siim Kallas, siis Andres Arrak, siis veel kord Ansip ja siis Arrak kiitis Kallast. Niisugune saade oli.

Aseesimees Jüri Ratas

Palun küsimust!

Marika Tuus

Kas see on sinu meelest tasakaalus? Küsimuse esitamiseks on mul veel aega.

Mailis Reps

Aitäh, hea küsija! Kindlasti ei saa see eelnõu oma sisus ja sõnastuses ühte või teist saadet reguleerida. Küll aga juba meie eelnõu arutelugi näitab, et tegelikult me ühelt poolt leiame, et ei olegi vaja midagi reguleerida, kõik on suurepärane, ja teiselt poolt on mure, et kui käia Eestis ringi, siis üsna palju on neid inimesi, kes leiavad, et ERR-i tasakaalustatus võiks olla kas veelgi parem või teemadele lähenemine võiks olla mitmepoolsem. Ma usun, et teie näide näitab väga hästi, et ringhäälingu ümber ongi väga palju eri nägemusi, neid saateid vaadatakse väga erinevalt. Ma usun, et võib-olla näiteks Reformierakonna esindajad leidsid, et Ansipit kajastavas lõigus oli selline sõnastus, mis just nendele ei sobi, meie vaatasime võib-olla Šmiguni austamise tseremoniat ja leidsime, et kaader jooksis seal valele poole. Eks see ju ongi probleem, et ERR-i suhtes on väga suured ootused. Aga nagu ma ütlesin, selle eelnõu eesmärk on pigem anda tuge ERR-ile, võib-olla sõnastada ühte või teist eesmärki täpsemalt, aga kuidas ta täpselt oma saated üles ehitab, seda see eelnõu loomulikult ei reguleeri.

Aseesimees Jüri Ratas

Taavi Rõivas, palun!

Taavi Rõivas

Aitäh! No annab ikka mõelda sellistes kategooriates, nagu eelmine küsija! Mul võttis ausalt öeldes tükiks ajaks sõnad suust, aga ma püüan ennast koguda. Küsin üldisemalt Keskerakonna nägemuse kohta. Milline siis üks rahvusringhääling peaks olema, kas neid ideaale, neid printsiipe, milline võiks olla avalik meedia, kannab teie hinnangul kõige paremini see, mis toimub Tallinna linnameedia ümber? Kas selline võiks olla ka rahvusringhääling?

Mailis Reps

Aitäh, hea küsija! Milline peaks olema ideaalne meedia? Ma ei oska seda selles mõttes välja joonistada. Kui ma võin öelda tänase ja homse ERR-i kohta, siis ma ütlen niimoodi, et ma loodan, et tänased püüdlused, tänased ootused on igal saatejuhil, igal programmitegijal, igal ERR-i töötajal, aga on ka probleemid, millele samuti on tähelepanu pööratud: tehnilised võimalused, uus maja, rahalised võimalused. Võib-olla selline avalik tugi ja rahva usalduse säilimine ERR-i vastu ongi ideaalmaastik. Ma ütleksin, et tänane ERR, kui ta astub veel kümme sammu edasi, võiks olla see ideaalne avalik-õiguslik meedia. Aga nagu ma vastustes eelmistele küsimustele rõhutasin, usaldus on väga suur. Me täna ei tea, mis homme digimaailmas ERR-iga konkurentsitingimustes juhtub, me sooviksime, et see usaldus säiliks. Me sooviksime, et ERR oleks ka homme niisama tugev. Ma usun, et meediamonitooringu sisseviimine võtaks ka need küsimused maha, sest meediamonitooring puudutaks kõiki teemasid. Munitsipaalmeedia, ma usun, ei hakka kunagi olema kaugeltki võrreldav sellega, mis on ERR.

Aseesimees Jüri Ratas

Marika Tuus, palun!

Marika Tuus

Aitäh! Hea kolleeg! Need erapooletuse, sõltumatuse ja tasakaalu reeglid ei tähenda tegelikult tsensuuri, nagu siin arvati. Need reeglid löi 1991. aastal Hagi Šein, hiljem, aastal 2001, neid uuendati ja nad olid kenasti põhikirjas sees. Mis sa arvad, miks neid sõltumatuse ja erapooletuse reegleid kardetakse seadusesse panna?

Mailis Reps

Aitäh, hea küsija! Kui me vaatame Euroopa praktikat ja (eelmisele küsimusele viidates) ka selliseid riike, kes meile võiksid olla eeskujuks, kuigi meie meediavabaduse reiting on väga kõrge, siis peab ütleva, et enamik riike ei kirjuta neid reegleid seaduse tasandil, vaid jätab nad otsustamiseks kas ajakirjanike või organisatsioonide enda tasandil. Te ütlesite, et need on olnud ERR-is alati paigas. Meie eelnõu eesmärk on anda nõukogu tasandile ja eetikanõunikule hoobasid, millega juhtida ühe

või teise asutusesisese probleemi juures tähelepanu sellele, et sellised reeglid on olemas, aga seaduse tasandile toomine ei anna sellele kindlasti mingit tuge. Nagu ma ütlesin, ega ühtegi sellisel tasandil hooba niikuinii ei hakka olema, et me hakkaksime rahvusringhäälingule ütleva, kuidas ta peaks oma kehtestatud reegleid järgima. See saab alguse ikkagi asutuse seest, meie soovime ainult lisatuge anda.

Aseesimees Jüri Ratas

Kaia Iva, palun!

Kaia Iva

Aitäh! Austatud ettekandja! Eespool heitis üks küsija Eesti Televisioonile ette ning tõi tasakaalustamatuse näiteks seda, et kanti üle valitsuse pressikonverentsi. Kuidas sinu hinnangul oleks võimalik valitsuse pressikonverentsi tasakaalukamalt kajastada?

Mailis Reps

Aitäh, hea küsija, väga õige küsimuse eest! Ma usun, et sõnavabadus kui üks põhivabadusi on saanud meil võib-olla tihti liiga kitsa tõlgenduse. Sõnavabadus tähendab ka õigust saada informatsiooni, olla informeeritud, ja Vabariigi Valitsuse tegevuse kajastamine on kindlasti üks osa sellest.

Aseesimees Jüri Ratas

Ivi Eenmaa, palun!

Ivi Eenmaa

Ma tänan, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! Te ise ütlesite mõni aeg tagasi puldist, et tegelikult teil kujutus ideaalist nagu puudub. Me räägime Eesti ringhäälingust. Minu küsimus teile on: miks te asute muutma, kui teil seda ideaali ega ettekujutust sellest ideaalist ei ole olemas?

Mailis Reps

Aitäh, hea küsija! Ma tõepoolest ütlesin, et on väga raske siin välja joonistada, milline on ideaalne ERR. Ma lähtuksin praegusest rahvusringhäälingust. Nagu eelnevates küsimustes on öeldud, et mis sel siis tegelikult viga on. Ma ei soovigi või algatajad ei soovigi öelda, et ERR-il oleks midagi viga. Me soovime öelda, et ta peaks homme olema võimeline tagama sedasama ideaalmaastikku võib-olla veelgi pa-

remini ja vastama veelgi rohkem ootustele, lähtuvalt olukorrast, mida me tegelikult ei suuda täpselt ennustada. Nagu selle maailma tuntud inimesed on öelnud, digimaailm on niisama ootamatu, kui ootamatu oli väga paljudele arvutite väga kiire areng. Me ei tea seda ette. Me ei soovi muuta, me soovime täpsustada. Kui eelnõu sisu vaadata, siis seal on vaid täpsustused. Need on need momendid, mida me oleme saanud tagasisidena ja leidnud ka ise, et need vajaksid täpsustamist. Ma usun, et siin ongi see koht, kus on erinevad arvamused ja erinevad arusaamad.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja! Ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli kultuurikomisjoni esimehe Peeter Kreitzbergi!

Peeter Kreitzberg

Lugupeetud juhataja! Austatud kolleegid! Kultuurikomisjon arutas seda eelnõu 15. märtsil. Siis esindas eelnõu algatajat Eldar Efendijev, kes tõi välja olulisemad muudatused, mida eelnõu rahvusringhäälingu seaduses ette näeb. Kõigepealt viiakse vastavusse ringhäälingu eesmärgid ja ülesanded. Teiseks, juhatuse liikmete arvu vähendatakse viiest kolmeni. Juhatuse esimehel on kohustus esitada üks kord aastas suuline ja kirjalik aruanne rahvusringhäälingu tegevuse kohta Riigikogu täiskokule. Neljandaks suurendatakse nõukogu otsustuspädevust. Nõukogu võib võtta päevakorda programmi puudutava küsimuse ja langetada otsuse. Täpsustatakse eetikanõukogu ülesandeid. Kuuendaks, rahvusringhäälingul hakkab olema kohustus koostada põhikiri. Need olid kuus suuremat muudatust.

Kultuurikomisjoni koosolekul osales Peeter Sookruus Kultuuriministeriumist, kes tutvustas täpsemalt Vabariigi Valitsuse mittetoetavat seisukohta. Põhiline põhjendus oli see, et puudub praktiline vajadus eelnõu järele, kuna kõik ettepanud muudatused on kehtivas seaduses kajastatud ja nende järele, mis ei ole kajastatud, puuduvat ka vajadus.

Lisaks sellele koosolekule arutas komisjon rahvusringhäälingu problemaatikat ühel laiemal koosolekul, kus arutati mitmeid põhimõtetlisi küsimusi. Ka seal kõlas ühe seisukohana, et kõiki küsimusi ei ole võimalik seadusega

reguleerida. Osa peaks reguleeruma praktilise töö käigus, kõiki asju ei saa ette kirjutada. Samal ajal leiti, et ringhäälingu probleemistik vajaks tegelikult reguleerimist. Puudutati ka seda, et isegi eraringhäälingut võiks seadusega reguleerida, mitte ainult avalik-õiguslikku ringhäälingut. Nii et ühtepidi nagu tunnistati, et probleeme seoses ringhäälingu tegevusega on.

Sellel koosolekul, kus arutati konkreetset eelnõu, langetati otsus saata eelnõu täiskogu päevakorda 23. märtsil 2010. Selle otsuse me muutsime järgmisel koosolekul ära ja suunasime eelnõu menetlusse 6. aprillil. Komisjoni ettepanek on eelnõu tagasi lükata. Kui mu mälu mind ei peta, tehti see otsus hääletage 5 : 3. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja! Teile on vähemalt üks küsimus. Mark Soosaar, palun!

Mark Soosaar

Lugupeetud kolleeg Peeter Kreitzberg! Oli päris meeldiv kuulda, et kultuurikomisjonis arutati ka nn mitte avalik-õigusliku meedia reguleerimise vajadust. Tõepoolest, nn reklaammeedia või eraõiguslik meedia (või kuidas me seda ka ei kutsu) kasvab progresseeruva kiirusega ja see nišš, mis jääb avalik-õiguslikule meediale, tasapisi väheneb. See on ülemaailmne protsess. Erameedia hakkab omandama üha suuremat mõju vaatajaskonnale. Äkki kommenteerid lähemalt, kes selle teema üles tõstsid ja kui kaugele te erameedia reguleerimise mõttega jõudsite.

Peeter Kreitzberg

Aitäh! Ega me seda teemat väga detailselt arendada ei jõudnud. Aga üks, kes selle teema püstitas, oli Marju Lauristin, kes tõenäoliselt on üks suurimaid meediaasjatundjaid Eestis. Toodi välja just see asi, mida sa siin nimetasid, et erameedia osakaal on oluliselt kasvanud, kanalite arv on suurenenud ja suureneb seoses digileviga edaspidigi. Samad võimalused on muidugi avalik-õiguslikul meedial, ainult et see jääb kindlasti finantside taha ja selle taha, et tal on täita hoopis teistsugused funktsioonid. Nii et meedia tervikuna on kahtlemata oma palet muutnud. Ma arvan, et selle teema arutelu seisab veel ees.

Aseesimees Jüri Ratas

Trivimi Velliste, palun!

Trivimi Velliste

Aitäh, härra aseesimees! Lugupeetud härra ettekandja! Me elame ühtses euroopalikus õigus- ja kultuuriruumis. Kas ja kui, siis millisel määral käsitleti komisjonis võrdlevalt teiste riikide õigusruumi selles küsimuses? Kui palju on komisjonil ülevaadet sellest, kuidas on see valdkond mujal korraldatud?

Peeter Kreitzberg

Aitäh! Väga põhjalikult seda ei käsitletud, kuigi ühel koosolekul tuli jutuks, et paljudes riikides ei koosne näiteks ringhäälingunõukogu poliitikutest ja pidavat olema üsna raske seletada, miks see Eestis niimoodi on. Lisaks on mainitud seda, et paljudes riikides on erameediat seadustes üsna põhjalikult käsitletud, vastupidi Eestile, aga ma ei mäleta, et me oleksime seda detailsemalt käsitletud.

Aseesimees Jüri Ratas

Silver Meikar, palun!

Silver Meikar

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea ettekandja! Kas kultuurikomisjon arutas ka põhjalikult eelnõu ühte punkti, mis puudutab ringhäälingu juhatuse liikmete arvu? Vastuses eilsele arupärimisele ei saanud me sellele konkreetset vastust. Kas oli arutluse all, milline on õige, optimaalne arv ja kas oleks võimalik seda kunagi eraldi käsitleda?

Peeter Kreitzberg

Aitäh! Selle küsimuse üle ei diskuteeritud. Mõlemad pooled väljendasid lihtsalt oma seisukohta. Põhjalikku diskussiooni ei tekkinud.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja! Ma tänan! Rohkem küsimusi ei ole. Kas fraktsioonide esindajad soovivad pidada läbirääkimisi? Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Eesti Reformierakonna fraktsiooni esindaja Helmer Jõgi! Kaheksa minutit.

Helmer Jõgi

Head kolleegid! Kas rahvusringhäälingu seaduse muutmiseks ja täpsustamiseks on põh-

just? Kui me esitame küsimuse niimoodi, siis me peaksime eelkõige vastama küsimusele, millised probleemid tulenevad kehtivast õiguslikust regulatsioonist. Meile esitatud seaduseelnõu ja seletuskiri nendele probleemidele ja küsimustele vastuseid ei anna. Ma võtsin ette Eesti Rahvusringhäälingu alusdokumendid, lisaks 2007. aastal vastuvõetud seadusele arengukavad, ajakirjanduseetika nõuniku aruanded ja mitmed uuringud, mis on meile kõikidele kättesaadavad, sest on ju parlamendi ülesanne avalik-õigusliku ringhäälingu sõltumatuse ja tasakaalustatuse tagamiseks seadusliku raami loomine. Ma sain teada, et Eesti Rahvusringhäälingu usaldusväarsuse tase kuulajaskonna hulgas on 72%. Kui oleks tegemist tasakaalustamata ja kallutatud programmidega, siis oleks Eesti Rahvusringhäälingul ilmselt kohe propagandaasutuse maik juures ning vaevalt et inimeste usaldus rahvusringhäälingu vastu oleks nii suur.

Aga võib ju ka teisiti küsida: ehk on kuulajate ja vaatajate arv liialt väike sellepärast, et raadio- ja televisioonisaated on sisult ja mõjult marginaalsed? Kui me jälle vaatame aruandeid ja uuringuid, siis me näeme, et kuulatavuselt on tegelikult Vikerraadio ja Raadio Elmar võrreldavad konkurendid, ETV ja Kanal 2 on ka võrreldavad. Kui me aga räägime saadetest, siis kultuurisaadete, uudiste, hariduslike, ühiskonna- ning poliitikaprogrammide osas on meie meediamaastikul kõige kuulatavamad ja vaadatavamad ERR-i programmid. Loomulikult on meelelahutuse ja filmide osas erakanalitel hoopis suuremad arvud.

Saan hästi aru, et liigne innustumine arvnäitajatest võib teinekord viia absurdse järelduseni. Alati saab ju seadustega pandud ülesandeid paremini täita. Võib-olla pole kehtivas seaduses ERR-i ülesanded ja eesmärgid tõesti kooskõlas, nagu väidavad eelnõu algatajad, aga kahjuks ei ole ka eelnõu algatajatel pakuda paremat lahendust kui kahe paragrahvi ümberstruktureerimine. Selle tegevuse näiteks on looduskeskkonna säästliku kasutamise selgitamise vajaduse tõstmine eesmärkide loendist ülesannete loendisse. Võib-olla on sel tegevusel väga suur ja sügav varjatud mõte, kuid minul tekib kohe küsimus, miks siis vaegkuulajate vajadused on seaduseelnõust ja rahvusringhäälingu seadusest välja tõstetud.

Tahtmatult tekib mulje, et seaduseelnõu algatamisega tahetakse avalikkusele peale suruda arvamust, et Eesti Rahvusringhääling rahvusliku mõtteruumi hoidja ja arendajana ei tule oma ülesannetega toime, kui räägitakse poliitilisest juhtimisest ja võib-olla ka saatejuhtide erapoolikusest. See on ju aabitsatõde, et eriti praegu, kus on keerulised ajad, tahab inimene meediat rohkem ja süvenenumalt tarbida. Ma siiski südamest loodan, et eelnõu algatajate mõttes ei olnud Eesti Rahvusringhäälingu usaldusväarsuse kõigutamine ja seeläbi meediatoodete tarbija suunamine hoopis uute meediate ja kanalite juurde.

Küsimused, mis eelnõu algatajate meel ja keelel pakitsevad, on pigem seotud heade tavade ja rahvusringhäälingu, eetikaküsimustega ja Eesti Rahvusringhäälingu eneseregulatsiooniga, mitte sellega, et olemasolev seadus ei toimi. Vaadates ERR-i ühiskondliku nõukoja temaatikat (ühiskondlikust nõukojast ei olnud siin täna üldse juttu), ajakirjanduseetika nõuniku tegevust, arengukavadega võetud kohustus – kõik need räägivad sellest, et tegelikult tegeleb ERR sisemise arengu küsimustega tõsiselt. Ka Eesti Rahvusringhäälingu nõukogul ja parlamendi kultuurikomisjonil on neis küsimustes, pean silmas eelkõige neid küsimusi, mis on seotud eneseregulatsiooniga, oma seaduslik roll täita ja sõna öelda.

Rahvusringhäälingu suurim väärtus on ju tema programmide sisu ja kõrge tase. Kahtlemata seostub sõltumatusega rahvusringhäälingu riigieelarvest rahastamine ja poliitikute kuulumine ERR-i nõukogusse. Siin on tegelikult aastaid otsitud häid lahendusi, kuid neid lahendusi ei ole siiani leitud. Selle eelnõuga ei pakuta ka mitte midagi paremat asemele. Eelnõus pakutud sihtotstarbelise finantseerimise suurendamine on otsene oht programmide tasakaalustatuse kadumisele.

Rahvusringhäälingu uues arengukavas on keskmesse võetud võrgumeedia. Öeldakse ju, et kui sind ei ole internetis, siis sind ei ole olemas. Selle aasta suvel läheme üle digilevile, mis peaks veelgi hoogustama uue meedia arengut. Eelnõu vaikib selle temaatika täielikult maha.

Ainus seadusepügal, mis vääriks kiiruga kokkukirjutatud seaduseelnõus tähelepanu, on see, mis käsitleb juhatuse liikmete arvu. Prae-

gune seadus kohustab järgalt hoidma viieliikmelist juhatust, aga see number on vaieldav.

Muudatusi, mida tahetakse kiirustades ja päevapoliitikast johtuvalt seadusesse sisse viia, ei saa toetada. Meie arvates ei tohiks need leida kohta õigusaktides. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjon on teinud ettepaneku, et eelnõu 669 tuleks esimesel lugemisel tagasi lükata. Alustame selle ettepaneku hääletamise ettevalmistamist.

Panen hääletusele juhtivkomisjoni ettepaneku eelnõu 669 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt 48 ja vastu 31 Riigikogu liiget, erapooletuid ei ole. Eelnõu 669 on esimesel lugemisel tagasi lükatud ja langeb menetlusest välja. (Tabel 1.)

Esimese päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

2. Sotsiaalhoolekande seaduse täiendamise seaduse eelnõu (666 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme teise päevakorrapunkti juurde, milleks on Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni algatatud sotsiaalhoolekande seaduse täiendamise seaduse eelnõu esimene lugemine. Mul on suur rõõm ja au näha juba Riigikogu kõnetoolis Riigikogu liiget Heljo Pikhofi. Palun!

Heljo Pikhof

Austatud juhataja! Head kolleegid! Sotsiaalhoolekande seaduse täiendamise seaduse eelnõu väljatöötamise tingis vajadus võimaldada füüsilistel isikutel toetada toimetulekutoetust saavat üksi elavat isikut või perekonda, ilma et sellega kaasneks puudusekannatajate toimetulekutoetusest ilmajäämine. Vanematelt, lastelt või sõpradelt saadav toetus kaotab oma mõtte, kui see loetakse isiku sissetulekuks, mille võrra vähendatakse isikule makstavat toimetulekutoetust. Vanematelt, lastelt või sõpradelt saadava toetuse arvutamine üksi elava isiku või perekonna või selle liikmete sissetuleku hulka sisuliselt takistab lähedastel hädasoleva isiku aitamist, sundides puudust kan-

natava isiku lähedasi jääma passiivseteks kõrvaltvaatajateks. Eelnõuga võimaldatakse füüsilistel isikutel teha üksi elavale isikule, perekonnale või selle liikmele kingitusi või annetusi nii, et neid ei loeta üksi elava isiku või perekonna või selle liikmete sissetuleku hulka. Seadusmuudatus võimaldab vanematel, lastel või sõpradel oma puudust kannatavat lähedast tõhusalt toetada.

Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs. Sotsiaalhoolekande seaduse § 22² lõige 2 sätestab tulud, mida ei arvata toimetulekutoetuse arvestamisel üksi elava isiku või perekonna sissetuleku hulka. Kehtiva seaduse alusel ei arvata toimetulekutoetuse arvestamisel üksi elava isiku või perekonna sissetuleku hulka ühekordseid toetusi, mida on üksi elavale isikule, perekonnale või selle liikmetele makstud riigi- või kohaliku eelarve vahenditest; puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse alusel makstavaid toetusi, välja arvatud puudega vanema toetus; riigi tagatisel antud õppelaenu, samuti tööturuteenuste ja -toetuste seaduse alusel tööturukoolituses, tööpraktikas ja tööharjutuses osalemise korral makstavat sõidu- ja majutus- toetust ning tööturukoolituses osalemise korral makstavat stipendiumi.

Eelnõuga täiendatakse lõiget 2 uue punktiga 1¹, mille kohaselt ei arvata toimetulekutoetuse arvestamisel üksi elava isiku või perekonna sissetuleku hulka üksi elavale isikule, perekonnale või selle liikmele füüsilise isiku poolt tehtud kingitusi ja annetusi.

Seaduse mõjust. Kehtiv sotsiaalhoolekande seadus pörsib füüsiliste isikute motivatsiooni aidata toimetulekutoetust saavaid kodanikke, kuna sellist toetust võib lugeda toimetulekutoetuse taotleja sissetulekuks ning selle võrra väheneb talle määratav toimetulekutoetus. Eelnõu seadusena jõustumise korral ei arvata üksi elavale isikule, perekonnale või selle liikmele füüsilise isiku poolt tehtud kingitusi ja annetusi toimetulekutoetuse arvestamisel üksi elava isiku või perekonna sissetuleku hulka, mistõttu võib prognoosida füüsiliste isikute poolt toimetulekutoetuse saajatele antava abi kasvu.

Seaduse rakendamisega seotud kulutustest. Seaduse rakendamisega ei kaasne riigile täiendavaid kulutusi ega teki lisatulu.

Et asi oleks selgem, räägin veel kord üle. Nimelt on praegu nii, et on neid omavalitsusi, kus küsitakse enne toimetulekutoetuse määra-

mist kõigilt leibkonnaliikmetelt pangakonto väljavõtet. Neid väljavõtteid nõutakse mõnes omavalitsuses kõigilt, aga tegelikult seadus võimaldab praegu küsida siis, kui tekib kahtlus, kas inimese kontole tuleb raha või ei tule ja kas see võib olla palk või mingi muu sissetulek. On olnud palju juhtumeid, kus on pöördutud nii minu kui ka teiste Riigikogu liikmete poole just selle murega, et näiteks laps on haige, vanaema kannab ema arvele üle raha ravimite ostmiseks, aga selle võrra saab siis pere järgmisel kuul vähem toimetulekutoetust, nii et järgmine kuu on n-ö näljakuu. Võib-olla veel teadmiseks, et toimetulekupiir on praegu pere esimesele liikmele 1000 krooni, igale järgnevale liikmele 800 krooni. See peab pärast eluasemekulude tasumist kätte jääma.

Palve on toetada sotsiaaldemokraatide eelnõu 666. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat! Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli sotsiaalkomisjoni esimehe Urmas Reinsalu!

Urmas Reinsalu

Austatud Riigikogu aseesimees! Austatud parlamendiliikmed! Sotsiaalkomisjon arutas seda eelnõu kahel istungil: 16. märtsil ja 23. märtsil. Esimesele istungile olid kutsutud ka Sotsiaalministeeriumi ametnikud valitsuse seisukohti tutvustama ja informatsiooni jagama. Proua Pikhof eelnõu algataja esindajana tutvustas selle eelnõu sisu, nagu ta tegi praegu ka täiskogu ees. Siis kuulas komisjon ära Vabariigi Valitsuse seisukoha selle eelnõu kohta. Valitsuse seisukoht, mida Sotsiaalministeerium oli volitatud esindama, oli eitav selle eelnõu sellisel kujul toetamise suhtes. Ma osundan valitsuse seisukohta: "Sotsiaalhoolekande seaduse § 22 kohaselt on toimetulekutoetus mõeldud minimaalsete tarbimiskulude katmiseks esmavajaduste rahuldamiseks, juhul kui isiku või perekonna sissetulekud langevad peale eluasemekulude tasumist (seaduses ettenähtud ulatuses) alla toimetulekupiiri. Toetuse eesmärk ei ole isikule või perekonnale piisavate lisasissetulekute kindlustamine, et nendest muudest sissetulekutest jaguks muu hulgas varandusliku seisu parandamiseks (näiteks korteri laenumaksete tasumiseks) või muude

kulude katteks. Eesmärgiks on tagada abi puuduse korral, olukorras, kus isik ise või tema pere koos riiklike kindlustusskeemidega ei ole piisavas ulatuses abi taganud." Ministeeriumi seisukoht põhineb sellel, et muudatus, mida eelnõu algatajad ette panevad, oleks vastuolus sotsiaalhoolekande seaduses sätestatud põhimõttega, mille kohaselt on isikul vastutus enda ja oma perekonna liikmete toimetuleku eest. Ministeeriumi hinnangul ei saa pidada õigeks toimetulekutoetuse eraldamist olukorras, kui lähedaste toetus tagab juba minimaalsete tarbimiskulude katmise esmavajaduste rahuldamiseks. Ministeerium nendib, et kavandatav seadusmuudatus võimaldaks taotleda toimetulekutoetust kõigil nendel isikutel, kes elavadki lähedaste antud toetustest, ning selline korraldus ei pruugiks olla seotud toimetulekuprobleemidega (näiteks välismaal töötav elukaaslane, vanematevahelise kokkuleppe alusel pere juurest lahkunud vanema toetus laste ülalpidamiseks jne). Ministeerium mõönab, et täiendavate kulude osas raskendab täpse prognoosi andmist see, et praegu ei koguta informatsiooni, millistest allikatest on taotleja oma sissetuleku saanud, ning lisaks ei näita aruanded täpselt, millises ulatuses on inimesed loobunud toimetulekutoetuse taotlemisest või saanud sel põhjusel keelduva otsuse. Teisalt oleks ministeeriumi hinnangul arvestuslik täiendav kulu toimetulekutoetuse maksmisel, juhul kui me jätaksime iga sissetulekut saanud isiku või perekonna taotlusel arvestamata 500 krooni, suurusjärgus 25 miljonit krooni. Summade ja taotluste arvu suurenedes kasvaks lisakulu veelgi. See oli lühidalt valitsuse seisukoha tutvustus.

Nende rahaliste seisukohtade kohta tuleb mõõnda, et need on täpselt samamoodi tinglikud, kuna ministeerium ise mõönab, et tsentralset statistilist ülevaadet ei ole.

Kui vaadata arutelu komisjonis, siis seisukohad jagunesid kaheks. Ühed seisukohad toetasid selle eelnõu mõtet, teised seisukohad avaldasid kahtlust, kas ei võiks see moonutada toimetulekutoetuse mõtet mõnes mõttes selles suunas, mida väljendas Sotsiaalministeerium. Väljendati ka seisukohta, et eelnõu mõte või eesmärk on arusaadav, aga küsimus on selles, kas eelnõu oleks võimalik muuta konkreetsemaks, et välistada toimetulekutoetuse saajate seast isikud, kelle majanduslik olukord vasta-

valt sotsiaalhoolekande seadusele ilmselgelt ei aseta neid toetuse saamiseks õigustatud isikute hulka.

Kui me vaatame sotsiaalhoolekande seaduse § 22², siis seal on öeldud, et toimetulekutoetuse arvestamise aluseks on üksi elava isiku või perekonna kõigi liikmete eelmise kuu netosissetulek, ning üksi elava isiku või perekonna sissetuleku hulka ei arvata ühekordseid toetusi riigi- või kohaliku eelarve vahenditest, samuti puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse alusel makstavaid toetusi, õppelaenu ning samuti tööturuteenuste ja -toetuste seaduse alusel antud toetusi. Igakuist regulaarset sissetulekut mitteomava isiku toimetulekutoetuse arvestamise aluseks võetakse toimetulekutoetuse taotlemisele eelneva kuue kuu keskmine sissetulek.

Nüüd on küsimus, mida tähendab sõna "sissetulek". Me ministeeriumi esindajatega seda arutasime ja konstrueerisime komisjonis mitmeid hüpoteetilisi näiteid. Näiteks, kui isiku pangaarvele kantakse rahasumma selleks, et ta saaks täita mingi kohustuse kolmanda isiku ees, mis oli varem võetud. Teisisõnu: isiku pangaarvel leiab aset käive, käive positiivses mõttes, aga seda ei saaks kindlasti kvalifitseerida eesmärgipäraseks sissetulekuks. Ministeeriumi esindajad nentisid, et kui vastava kohaliku omavalitsuse ametnikud nõuavad täies mahus, nagu neil on õigus dokumente välja nõuda, isikult pangaarve väljavõtet, siis ametnike praegu õigustatud tegutsemine on rajatud sellele, et nad tuvastavad, et sissetulek on n-ö käive isiku pangaarvel. Komisjonis me selle üle diskuteerisime. Siin on kindlasti tegemist ühe niisuguse probleemiga, mis hälbib selle seaduse eesmärgist. Sissetulek on ikkagi inimese vara kasv, mitte käive. Komisjonis tõesti nenditi, nagu ka proua Pikhof ütles, et eri omavalitsustes on omavalitsusametnike õigus informatsiooni koguda sisustatud erinevalt. Näiteks Tallinn täidab seda maksimaalses mahus, nõuab isikutelt neid väljavõtteid. Nende mitmete juhtude pinnalt on ka need inimlikult mõistetavad probleemid esile kerkinud.

Komisjoni seisukoht 23. märtsi istungil oli, et otsustati lõpetada selle eelnõu esimene lugemine ja määrata korraline muudatustepeanekute esitamise tähtaeg. Istungil väljendati mõtteid, et tuleks võtta seadus sellisel kujul vastu, aga väljendati ka mõtteid, et tuleks leida

mingisugune konkreetsem sõnastus või anda omavalitsusametnikele diskretsiooniõigus teatud tüüpi, ka kolmandatelt isikutelt saadud toetuste puhul, nagu on riigi teatud täiendavate toetuste puhul. Neid ometi ei loeta toimetulekutoetuse puhul senise sissetuleku arvestuse alla. Mingeid erandeid võiksid ametnikud diskretsiooniõiguse alusel aktsepteerida. Mitmele komisjoni liikmele tundus ka selline tõlgendus nagu täiendava toetuse mõiste sisustamine abiga puuduse korral liiga eksitav või avar.

Selline oli lühidalt öeldes selle eelnõu menetlemise ja arutelu käik sotsiaalkomisjonis. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Teile on küsimusi. Eiki Nestor, palun!

Eiki Nestor

Aitäh! Mul on komisjoni esimehele selline küsimus. Ma olen seda Vabariigi Valitsuse kirja lugenud. Ma pole kirjaoskamatumat teksti mitme aasta jooksul näinud. Kas komisjonis ei tekkinud mõtet viia läbi ministeeriumi ametnikele või vähemalt selle kirja koostajale koolitus teemal "Sotsiaalkindlustus laiemalt, sotsiaalharta ja Euroopa sotsiaalkindlustuskoodeks"?

Urmas Reinsalu

Ei, niisugust konkreetset ettepanekut keegi komisjoni liikmetest sellisel kujul ei teinud. Ma ei kahtle põrmugi hea küsija kompetentsuses kõigis nendes valdkondades ja olen kindel, et kui ministeerium peab vajalikuks täidesaatva võimu või kohaliku omavalitsuse ametnikele selliseid koolitusi pakkuda, siis üks pädevatest lektoritest oleks kindlasti küsija.

Aseesimees Jüri Ratas

Kalev Kotkas, palun!

Kalev Kotkas

Tänan, härra eesistuja! Austatud ettekandja! Kuidas sulle tundub, kas see on silmakirjalik, et kui ema oma toimetulekuraskustes lapse perele annab ravimite ostmiseks sularaha, siis see pere saab toimetulekutoetust, aga kui ta kannab raha üle ülekandega, siis see pere toimetulekutoetust ei saa? Mis nende makseviiside vahe siis on?

Urmas Reinsalu

Aitäh, Kalev! See on aspekt, mida ka komisjonis puudutati. Tegelikult see ju motiveerib inimesi lihtsalt sularahaga asjade ajamisele. Oleks täiesti kohatu parlamendi kõnetoolist õhutada inimesi sellisele tegevusele. Kindlasti peavad inimesed seadusi täitma ning oma andmeid varalise käibe ja sissetuleku kohta deklareerima. Ka ministeeriumi esindajad möönsid, et on enam kui tõenäoline, et paljudel juhtudel selline tegevus leiab aset ja ohvriks langevadki inimesed, kes on tegutsenud heauskselt, mitte teades selliseid norme, lisaks nendele, kes soovivad väga täpselt kõiki kehtivaid õigusnorme täita. Mis puudutab seda, et omavalitsused tõlgendavad seda erinevalt, siis, nagu ma ütlesin, siin on võib-olla mingil määral pöördvõrdeline seos omavalitsuse haldussuutlikkusega. Tõepoolest, suuremates omavalitsustes on see kontrollimehhanism täiendavalt kehtestatud, ametnikud tegutsevad nende protseduuride alusel. Ma arvan, et hoolekande ja sotsiaaltoetuste puhul peaks ametnikele olema tagatud inimliku otsustamise võimalus. Praegu on see omavalitsuse diskretsioon, millisel tasemel dokumente kontrollitakse. Seaduse mõte on selline, et omavalitsused peaksid väga täpselt ja mahukalt neid dokumente ja isikute sissetulekut kontrollima, kuid siin peaks olema ikkagi ka võimalus teha mööndusi. See on minu isiklik seisukoht.

See seaduseelnõu, mis on ette pandud, lahendab selle asja ühel viisil. Tegelikult ei võimalda ta tagurpidi mööndusi teha, kui käive või sissetulek on väga suured. Aga ma möönan, et tõenäoliselt on vähem ühtepidi juhtumeid kui teistpidi juhtumeid. Kindlasti on selle seaduse mõte inimlikult arusaadav ja see teema on ka avalikkuses esile kerkinud, nagu see meedias esile kerkis. See oli ka, ma arvan, see motiiv, miks me komisjonis leidsime, et me katsume töötada, võttes aluseks selle lähtepositsiooni, proovime siin leida mingisuguse mõistliku sõnastuse. Kuidas me edasi liigume, eks see tuleb lähiajal komisjoni koostöös ministeeriumiga esile. Aga mis puudutab seda probleemi, et kui mittetulundusühingud või sotsiaalabi pakkuvad inimesed sooviksid toetada puuduses olevaid inimesi ja nende inimeste toimetulek selle toetuse võrra võiks halveneda või kindlasti mitte paraneda, siis see on eba-mõistlik seisukoht. Parempoolset ideoloogiat

toetava inimesena soovin ma näha neid mehhanisme, mis ühiskonnas kutsuksid esile või vallandaksid jõu, kuidas inimesi toetada ja abistada, mitte, vastupidi, paradoksaalsel moel ei ütleks, et legitiimne toimetuleku mõttes on otsekui üksnes riigi poolt teatud toetuste tegemine, kuid mitte kolmandate isikute poolt, olgu nendeks siis äriühingud või sihtasutused või mittetulundusühingud.

Aseesimees Jüri Ratas

Mai Treial, palun!

Mai Treial

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! Vaat kuidas on olukord! Kehtiva seaduse tõttu näevad seaduskuulekad kodanikud rohkem näguripäevi kui need, kes lasevad niimoodi ümber nurga. Kui valitsuse seisukohti lugeda, siis on seal alati opositsiooni eelnõude kohta öeldud ära see, et kindlasti toetada ei saa, aga pole tähelepanu pööratud sellele, et olukord on keeruline, ja ei soovitagi leida lahendusi. Mida sa arvad, kas valitsuse vastusest nähtuvalt on inimesele lihtsam variant kaotada kodu või siiski leida lahendused, et see kodu alles jääks ja inimene saaks igapäevaselt toimetulekutoetusest elada?

Urmas Reinsalu

Aitäh! Inimkäitumises on oma selge ratsionaalne alge. Kindlasti, kui me räägime kehtiva sotsiaalhoolekande seaduse § 22 mõjust, siis me peame möönma, et ka valitsusel on seisukoht, et ta ei aktsepteeri seda seadust esitatud sõnastuses. Ka komisjoni arutelust tuli see välja. Kindlasti on täiendavad probleemid, mida me peame ka arutusel arvesse võtma, mis puudutavad näiteks seda, et teatud lühiajalisi töid või ka töölepingulisi suhteid võidakse hakata selliselt eksponeerima. Kindlasti peavad olema täiendavad maksuõiguslikud tagatised, et seda ei juhtuks.

Mis puudutab seda, kas valitsuse seisukoht võiks olla üles kutsuda seda probleemi tulevikus lahendama, siis sotsiaalhoolekande seaduse uus toorversioon minu andmetel on esialgses redaktsioonis olemas. Ministeeriumi ametnikud on ka komisjonis seda öelnud. Ministeeriumi ametnikud on väljendanud skepsist selles suhtes, kas see esitatakse enne selle parlamendikoosseisu ja valitsuse tööaja lõppu

Riigikogule. Mina isiklikult arvan, et seda ei peaks küll pelgama. Jättes kõrvale nende erinevate toetuste-teenuste kataloogi, on väga palju just niisuguseid tehnokraatlikke protseduure, kus inimesed asjata satuvad hammasrataste vahele. Kui me uue seaduse kontekstis saame siin positiivseid muudatusi esile kutsuda, siis peaksime seda viivitusteta ära kasutama. Komisjoni suhtumine kujunes ju välja konsensuslikult. Me katsume seda küsimust leevendada just nimelt üksikjuhuna. Ma olen praegu täis usku, et meil mingisugusel moel õnnestub seda teha.

Aseesimees Jüri Ratas

Heljo Pikhof, palun!

Heljo Pikhof

Aitäh! Austatud komisjoni esimees! Teadmiseks, et ülemad ametnikud, sealhulgas Sotsiaalministeeriumi vastav osakond, on alamaid ametnikke instrueerinud, et sissetuleku hulka tuleb arvestada kõik laekumised pangaarvele. Selline tõlgendus on tulnud just pärast seda, kui toimetulekutoetuse saajate arv on hüppeliselt kasvanud, see on tulnud paari viimase aasta jooksul. Kas sinu meelest ei ole see liig mis liig, et Sotsiaalministeerium läheneb probleemile selliselt olukorras, kus meil on nii palju töötuid, kus inimesed on pikka aega ilma kindla sissetulekuta ja tõesti vajaksid abi, ning nüüd keeratakse kõik kraanid kinni ja isegi lähedaste või sõprade toetus on liiast?

Urmas Reinsalu

Aitäh! Ma arvan, et riigi maksusüsteem ja riigi sotsiaalsüsteem peaksid olema üles ehitatud selliselt, et ühiskonnaliikmete vabatahtlik hoolekanne ja vabatahtlik toetamine puuduse korral peaksid olema motiveeritud. Näiteks, kui me vaatame maksukorralduses seda, mis puudutab füüsiliste isikute vahel tehtavaid kingitusi, siis ka need kingitused ei ole tulumaksustatud. Inimesed teevad kingitusi kas tähtpäevadeks või abi pakkumiseks. Mis puudutab tõlgendust selle kohta, et pangaarvel aset leidv käive on võrdsustatav sissetulekuga sotsiaalhoolekande seaduse valguses, siis see tõlgendus tõesti kerkis sotsiaalkomisjonis esile ministeeriumi esindajate poolt. Juristina pean siinkohal küll ütleva, et ma polemiseeriksin selle seisukohaga, sest need mõisted ei saa olla

kattuva sisuga. Haldusmenetluse seadus näeb kõigi haldustoimingute ja otsuste langetamise puhul haldusmenetluses ette ka niisuguse olukorra, kus tõendina haldusmenetluses võidakse arvestada isiku enda ütlusi. Ma arvan, et siin on kindlasti oma koht ka kohaliku omavalitsuse ametnike suhtumisel, nad võivad otsuse langetamisel, kas isik saab toimetulekutoetust või mitte, võtta aluseks ütlusi selle kohta, mis sorti käibega sellel pangaarvel tegemist oli. Kui isik tõepoolest ütleb, et see oli n-ö sissetulek kas annetuse, kingituse või muu makse näol, siis küllap me kõik mööname, et sissetulekul on vahe. Oluline on, mis tüüpi sissetulek see on, kas see on erakorraline sissetulek mingit tüüpi kulutuste katmiseks või sissetulek vaesuse leevendamiseks või ongi isiku püsiv seisund sellist tüüpi sissetulekust elatuda ja tegelikult tema positsioon ei ole sugugi selline, et ta kuuluks sellesse isikute ringi, kes peaks sotsiaalhoolekande seaduse mõtte järgi saama toimetulekutoetust. Ma arvan, et see ongi nagu selle seadusmuudatuse tuum, kas me suudame neid kahte tüüpi nähtusi eristada. Ma olen skeptiline, et meil õnnestuks teha ammendava kataloogiga seadus. Ma arvan, et see diskretioonivõimaluse andmine omavalitsusametnikele võiks olla see liikumise suund, aga see on edasise töö käik selle eelnõuga. Nüüd kaldun ma juba kõrvale komisjoni arutelust.

Aseesimees Jüri Ratas

Liisa-Ly Pakosta, palun!

Liisa-Ly Pakosta

Aitäh, austatud juhataja! Hea ettekandja! Küsin selleks, et selles saalis diskussiooni käigus üleskerkinud teemadest ei jääks kokkuvõttes vale mulje. Komisjon ju suhteliselt selgelt avaldas oma rahulolematust praeguse sõnastuse täpsusega, mida sa oled ka mitu korda välja toonud. Kas sa saaksid üheselt välja tuua, seonduvalt siin saalis esilekerkinud ümberurgasüüdistuste temaatikaga, et kui vanaema ostab lapselapsele ravimi, annab talle selle ravimi või annab lapse ema kätte raha selle ravimi ostmiseks, siis sellisel juhul ei see vanaema ega see ema ei ole rikkunud ühtegi Eesti Vabariigis kehtivat seadust ja mõlemad inimesed on käitunud nii inimlikult kui ka õigesti?

Urmas Reinsalu

Loomulikult, sinu mainitud tegevustes ei ole midagi ebaseaduslikku, vaid see on endast-mõistetav inimlik käitumine. Probleem, mis on ka selle seadusmuudatuse aluseks saanud, on see, et toimetulekutoetuse arvestamisel võetakse aluseks isiku netosissetulek. Siin tekibki paradoksaalne olukord, kuidas sissetulekut arvestatakse. Sissetulekut ei arvestata esemete näol ehk, teisisõnu, kui vanaema ostab ravimeid, siis on see n-õ kingitus, mida sotsiaalhoolekande seaduse loogika järgi ei tuvastata, juhul kui vanaema annab selle raha, siis tegelikult sotsiaalhoolekande seaduse loogika järgi loetakse raha sissetuleku hulka, kui see on pööratud toimetulekutoetust taotleva isiku või perekonna kasuks või parandab selle perekonna varalist seisundit. Siin see probleem peitubki. Tõepoolest, on ebatõenäoline eeldada, et kui see raha antakse isiklikult üle, et siis on olemas mingisugune protseduur või kord selle tuvastamiseks. On ebatõenäoline, et keegi sooviks kehtestada niisugust jälitustegevust, ja see oleks kindlasti arusaamatu. Küll aga on seda võimalik tuvastada pangakonto väljavõtete abil, kui raha ülekandmine leiab aset pangamaksega. Sealt see probleem ongi alguse saanud.

Aseesimees Jüri Ratas

Hannes Rumm, palun!

Hannes Rumm

Aitäh! Lugupeetud esineja! Mul on teile selline küsimus. Toon veel kord ühe näite Eesti ajakirjandusest. Maakonnalinnas elav õde kandis oma Tallinnas elavale töötule õele üle väikese summa raha, selleks et Tallinna paremast kaubandusvõrgust ostetaks tema lapsele üks asi. See töötu inimene, kes oma õde aitas, sai karistada selle ostu eest, kuna see rahaülekandmine nähtus tema pangakontolt ja see võeti tema toimetulekutoetusest maha. See oli inimlikult väga mõistetav käitumine selle naise poolt, kuid riigi ning omavalitsuse poolt, kes seda seadust rakendas, oli see täiesti ebainimlik käitumine. Minu küsimus teile on: mulle tundub, et siin ei arvestata sotsiaaldemokraatide tahtmisega ja ühiskonna vajadustega, ja miks sellist olukorda kiiresti ja ühemõtteliselt seaduses ei muudeta, kui inimesi, kes käituvad

väga inimlikult, koheldakse riigi ja omavalitsuse poolt väga ebainimlikult?

Urmas Reinsalu

Aitäh! Nagu ma vastasin, komisjon võttis selles asjas seisukoha, millele ka proua Pakosta viitas. See tähendab seda, et me ei asunud toetama valitsuse seisukohta see eelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata, vaid jõudsime otsusele esimene lugemine lõpetada. Need humanistlikud kaalutlused, millele sa viitasid, mis laiemas plaanis on isegi fundamentaalsemad kui võib-olla selle konkreetse juhtumi majanduslikud mõjud, peaksid kindlasti olema selle muudatuse lähtealuseks. Aga ma osutasingi sellele, et selles muudatuses peitub oma paradoks, sest toimetulekutoetusel on väga konkreetne ja selge eesmärk – abi puuduse korral. Me peame kindlasti tagama selle, et abi puuduse korral ei saaks isikud, kes ei peaks kuuluma sellesse isikute ringi, keda sotsiaalhoolekande seadus määratleb õigustatud subjektidena. Aga päris selge on, et sellistel juhtudel, kui on tegemist seda tüüpi, mitte püsivate ja suurte, vaid erakorraliste ja tõesti isiku vaesuse leevendamiseks suunatud maksetega, peaks omavalitsusel olema võimalik neid aktsepteerida. Siin tulebki välja see omavalitsuse küsimus. Sa osutasid väga õigesti just nimelt Tallinna juhtumile. Ei saa teha ühtegi formaalset, seadusest tulenevat etteheidet Tallinna linna ametnikele. Tõepoolest, nad realiseerivad selles seaduses kehtestatud protseduuri saja-protsendilises mahus. On omavalitsusi, kes seda sellises mahus ei tee. Kas nende kaalutlused on seotud haldussuutlikkusega või ka mingite muude, sealhulgas moraalsete või muude argumentidega, see on olnud omavalitsuste valik. Aga kui riigiametnikud hakkavad kontrollima riigi vahendite kasutamist toimetulekutoetuse maksmisel, siis kindlasti hinnatakse ka omavalitsuste võimekust, mis puudutab kontrolli sissetuleku üle. Omaette küsimus on, millele ka Heljo viitas, seesama mõiste "sissetulek" ja selle sisustamine. Praegu on tavaarusaama järgi sissetulek üks asi, aga tegelikkuses võib tulla ilmsiks vajadus seda seaduses täpsustada. Tõsiasi on, et kehtiva korra alusel arvestatakse sissetulekuks ka võetud varalised kohustused, näiteks laenud. Teisisõnu, kui isik on sattunud väga keerulisse olukorda ja võtab tarbimislae-nu, siis see arvestatakse tema sissetuleku hulka

ja ta kaotab toimetulekutoetuse vähemasti selle suhtosas. Niisugune paradoksaalne olukord on praegu. Selline oli ministeeriumi ametnike seisukoht.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja! Ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Kas soovitakse pidada läbirääkimisi? Soovitakse. Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Sotsiaaldemokraatliku Erakonna esindaja Eiki Nestori!

Eiki Nestor

Hea juhataja! Austatud Riigikogu! Ma ei tea tõesti, mis seal majas toimub! Kuidagi kurb oli valitsuse seisukohta lugeda. Vaadake, tegelikult me nende erinevate toetusmeetmetega toetame inimesi siis, kui nad vajavad abi. Sotsiaalkindlustuse mõttes ei ole vahet, kas tegemist on abiga seetõttu, et inimene on vana (selle nimi on pension), et ta on töötu (see on töötu abiraha) või et tal on ajutised toimetulekuraskused (selle nimi on toimetulekutoetus). Mingit vahet siin ju ei ole. Ei ole vahet ka selles, kas seda tehakse sihtotstarbeliselt kogutud summadest kindlustuse näol, nagu meil on näiteks pension või töötuskindlustus, või seda tehakse riigi muudest tuludest. Näiteks on Euroopa Liiduski riike, kus pensioni makstakse riigi muudest tuludest, minu mälu järgi on see Luksemburg, kus kindlustust ei ole, aga pensioni makstakse riigi tuludest. Selles mõttes mingit vahet ei ole. Tähtis on, et inimene vastaks nendele tingimustele, mis on seaduses kirjas ja milleks on jõudmine teatud vanusesse või töötu olemine või kaua töötu olemine või toimetulekuraskused. Kui ta vastab nendele tingimustele, siis tal on õigus seda toetust saada.

Siduda seda meie põhiseaduse selle paragrahviga, mis räägib pereliikmete kohustusest üksteise eest hoolt kanda, on ikka totaalne hullumeelsus. Tegelikult, kui järgmine kord, austatud Urmas Reinsalu ning hea erakonna- ja fraktsioonikaaslane Heljo, tuleb teile Sotsiaalministeeriumist keegi veel sellist jama ajama, siis vaadake, sellest kirjast saab välja lugeda selle, et kui tütar annab emale 1000 krooni, siis selle kirja autori meelest võiks selle ka pensionist maha võtta. See on täielik lollus, sest sotsiaalkindlustuse mõttes ei ole vahet, mis puhul me inimest toetame, vanaduse, toimetuleku-

raskuste, tööpuuduse või mille iganes korral. Meie põhiseaduse selle sätte sellisel kujul laiendamine riiklikele toetustele on hullumeelne. Ma ei tea, kes selle peale tulla on saanud. Minu siiras soov on, et lõpeks selle teema arutelu, mis praegu on elavalt üleval, aga tegelikult keegi sellega ei tegele. See teema on: mida praegu kiiresti teha toimetulekuraskustes peredega ja toimetulekutoetusega?

Täiesti absurdne oli kuulda ministri suust veebruaris sõnu (ma palun väga vabandust kolleeg Pevkurilt), et tuleks arutleda toimetulekupiiri tõstmise üle. Toimetulekupiir on suurus, mis kinnitatakse riigieelarvega. Seda me tegime alles detsembris ja järgmine kord muudetakse seda järgmise aasta jaanuaris. Praegu sellel teemal arutleda, nagu see oleks mingisugune variant olukorra parandamiseks, on täiesti mõttetu. Tõstame seda järgmisel aastal! Kõik hääletavad kindlasti suure heameelega poolt, läheb vaidluseks, kui suur see peab olema, aga praegustes oludes on mõtet teha kaks asja kiirelt ära ja ma loodan tõesti komisjoni koostööle. Tuleks võtta see eelnõu ruttu vastu, et see jaburdus lõpeks. Peale nende näidete, mis täna siin saalis kõlasid, olen mina kuulnud näiteid, et toimetulekutoetuse maksmisest öeldakse ära põhjusel, et ema on andnud oma korteri tütre korteri laenu tagatiseks. Võtame selle seaduse vastu ja võtame vastu ka selle seaduse, mis arvaks peretoetused pere tulude hulgast välja. Võtame need ruttu vastu ja aitame natukenegi neid inimesi, kellel on ruttu abi vaja. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Palun Riigikogu kõnetooli Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni esindaja Liisa-Ly Pakosta!

Liisa-Ly Pakosta

Austatud juhataja! Armsad kolleegid! Tundub, et selles küsimuses on siin saalis kujunemas üksmeel ja lõpuks saab ka see seadusparandus sellise sõnastuse, mis sobib juristidele ja ametnikele, kuid eeskätt siiski nendele inimestele, kes seda abi vajavad. Nii nagu Isamaa ja Res Publica Liidu esimees Mart Laar s.a 31. jaanuaril erakonna suurokogul kinnitas, toetab Isamaa ja Res Publica Liit igal juhul sellist sotsiaalpoliitikat, kus on rõhutatud ja toetatud kogukondliku toetuse olulisust, seda mitte takistades. Me toetame erakonnana, et pereliik-

mete ja lähedaste omavahelist toetust ei peetaks sissetulekuks. Selle pidamine sissetulekuks, kui isa aitab poega ja poeg aitab vanaisa, läheb vastuollu traditsioonilise ellusuhtumisega, traditsiooniliste pereväärtustega laiemalt.

Lisaks kuulub samasse paketti ka näiteks meie erakonna ettepanek vahetada tulumaksu maksja poolt elatise saamise ja maksmise puhul. Selle ettepaneku tegime me nii sotsiaalkomisjonis kui ka siin saalis riiklikult tähtsa küsimuse arutelul.

Lisaks soovin ma rõhutada veel ühte aspekti, mis on mitu korda ka sellest saali arutelust täna läbi käinud. Mis tahes sotsiaalhoolekanne on alati erakordne tegevus. Täiesti normaalsel, tavalisel puhul, kui kõik on hästi, kui kõik sujub, ei satu inimene sotsiaalhoolekande n-ö huviorbiiti. Alati juhtub see siis, kui midagi on puudu, on juhtunud midagi erakorralist, midagi on läinud valesti ükskõik mis põhjusel. See põhjus võib olla ka väga rõõmustav, näiteks kolmikute sünd või mõni muu tavapärasest erinev sündmus, kuid igal juhul on tegemist erakordse sündmusega. See tähendab seda, et kõik ametnikud, viimane kui üks Eesti ametnike süsteemis, kes tegelevad sotsiaalhoolekandega, peavad selle erakorralisusega oma igapäevases töös arvestama. Iga kord tuleb langetada otsuseid vastavalt sellele, milline on konkreetne juhtum. Paljudel juhtudel sõltub otsuse kvaliteet just nimelt konkreetse ametniku tõlgendusest.

Inimlikkuse ja inimliku abi olulisuse rõhutamise on see, mis ka siit saalist peaks sõnumina välja minema ja mis aitaks enne, kui see seadusparandus jõustub, juba täna paljusid inimesi. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni seisukoht on, et esimene lugemine tuleks lõpetada. Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse kohaselt on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg s.a 20. aprill kell 18. Esimene lugemine on lõpetatud.

Teise päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

3. Riiklike peretoetuste seaduse muutmise seaduse eelnõu (672 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme kolmanda päevakorrapunkti juurde, milleks on Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni algatatud riiklike peretoetuste seaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Ma tervitan rõõmuga juba kõnetoolis olevat Riigikogu liiget Heljo Pikhofi! Palun, sõna on teil!

Heljo Pikhof

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni algatatud riiklike peretoetuste seaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise tingis vajadus leevendada töötuskindlustushüvitist ja töötutoetust mittesaavate töötute vanematega laste olukorda.

Sotsiaaldemokraatide eelnõu on koostatud eesmärgiga leevendada vaesust nendes lastega peredes, kus töötutele lastevanematele ei laiene õigus saada töötuskindlustushüvitist või töötutoetust. Tingimuseks on, et lapsevanem on Eesti Töötukassas töötuna arvel. Eelnõu näeb töötuskindlustushüvitist või töötutoetust mittesaava vanema lapsele ette täiendava toetuse kolmekordses riigieelarvega eelarveaastaks kehtestatud lapsetoetuse määras. Lapsetoetuse määr 2010. aastal on 150 krooni.

Veidi ka taustast. On selgelt näha, et riigi poliitika on suunatud nende perede toetamisele, kes endaga niigi hakkama saavad, ja seda risti vastu mitu head aastat tagasi Sotsiaalministeeriumis valminud sotsiaalse kaasatuse riiklikule tegevuskavale, mille pikaajaline eesmärk on lastega perede vaesuse vähendamine ja ennetamine, sealhulgas vaesusriskis peredele sihitatud toetuste tõstmine ka peretoetuste süsteemi sees. Neid tähtsaid pabereid, õilsaid sihte sead vaid tegevuskavasid, uuringuid ja analüüse on veel ja veel. On ju teada, et isegi mõlema vanemaga perekonnas kasvatab emma-kumma vanema osaajaga töötamine oluliselt laste vaesusriski, mis siis veel töötute vanemate lastest rääkida. Hiljuti Sotsiaalministeeriumis valminud riiklike perepoliitiliste meetmete analüüsis on kõik see selgelt ja must valgelt kirjas. Mida meil täna aga ei ole, need on teod.

Sel ajal, kui töötuid hinnanguliselt, koos heitunutega, on 117 000, pole riik välja tulnud mitte ainsagi täiendava abinõuga vaesuse leevendamiseks lastega peredes. Kuuleme küll Sotsiaalministeeriumist signaale toimetulekupiiri tõstmise kohta 1800 kroonini, aga see kõik on tuleva aasta muusika. Toimetulekupiir oleks vajanud juba aastaid tagasi tõstmist, see ei vasta ammu sotsiaalharta nõuetele. Nagu ma juba ütlesin, toimetulekupiiri tõstmine tuleb kõne alla tuleva aasta riigieelarve tegemisel, aga toimetulekuraskustes lastega pered vajavad abi juba täna ja kohe.

Et tööpuudusel pole otsa näha ja et pikaajaline töötus jätab inimese ilma ka töötukassast saadavast töötuskindlustushüvitisest või töötutoetusest, süveneb vaesus tuhandetes ja tuhandetes peredes. Pikaajaline töötus – rohkem kui 12 kuud on aga tööta olnud enam kui 40 000 inimest – põhjustab ka pikaajalist vaesust, mis omakorda süvendab vaesust Eesti laste seas. Kõik prognoosid näitavad, et ka sel aastal jääb rohkem inimesi töötuks, kui leiab töö. Registreeritud töötuid on meil praegu enam kui 95 000, aasta tagasi oli see arv 40 000. Sel kevadel lõppes paljudel või on lõppemas hüvitise saamise periood. Pidevalt suureneb toimetulekutoetuse taotlejate arv.

Juba nüüd kasvab meie riigis ligi 30 000 last vaesuse piiril või lausa süvavaesuses. Kui me midagi ette ei võta, tuleb üha rohkem juurde neid peresid, kus laste toimetulek, elementaarne toidulaud ja kehakate, rääkimata näiteks huviringidest osavõtust, ei ole tagatud. Lastel ei ole võimalik välja arendada oma andeid, kasvab tõrjutuse ja ilmajäetuse tunne. Paljudel noortel võib kujuneda lausa ennasthävitav enesehinnang, suureneb põhikoolist väljalangemine. Umbes pooled sellistest noortest jäävad töötuks, kasvatades peale uue nn heitunute põlvkonna, kes ei loodagi enam tööd saada. Puudust kannatavatest peredest sirgub hulk noori, kes õpivad ütleva oma vajadustele ei, kes ei õpigi oma tegelikke soove ega unistusi väljendama, enda eest seisma. Adekvaatse toetuse pakkumine õigel hetkel võib ära hoida lapse tõrjutuse ning aidata seeläbi kaasa tegusa ühiskonnaliikme kasvatamisele.

Kordan veel kord, et hoolimata sellest, et laste vaesus aina süveneb ja tööpuudus on kestnud pikka aega, pole riik siiani tulnud välja ühegi lisameetmega vaesuse leevendamiseks

lastega peredes. Sotsiaaldemokraadid soovivad selle eelnõuga vähendada töötute peredes kasvavate laste vaesusrisiki, tagades nende perede lastele täiendava toetuse – 450 krooni kuus.

Palun toetada Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni algatatud eelnõu! Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat! Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli sotsiaalkomisjoni liikme Liisa-Ly Pakosta!

Liisa-Ly Pakosta

Austatud juhataja! Austatud kolleegid! Riigikogu sotsiaalkomisjon arutas nimetatud eelnõu oma 23. märtsi istungil. Lisaks komisjoni liikmetele osales arutelus Sotsiaalministeeriumi tervishoiuosakonna nõuniku kohusetäitja Pille Saar. Komisjon tutvus valitsuse seisukohatadega. Valitsuse seisukohad selle eelnõu kohta olid kokkuvõtvalt eitavad. Argumendid olid järgmised. Toimetulekupiiri tõstmine on valitsuse arvates süsteemsem ja läbimõeldum lahendus selle probleemi lahendamiseks. Lisaks osutas valitsus sellele, et täiendav eelarvekulu oleks 2010. aasta esimese kvartali seisuga 145,8 miljonit krooni, ja komisjoni istungil kinnitas Sotsiaalministeeriumi esindaja, et kuna töötute arv on vahepeal kasvanud, oleks eelarvekulu tõenäoliselt veel suurem. Lisaks on valitsus välja toonud, et kuna tegemist oleks uue toetuseliigiga, tuleks vastavalt luua ka taotluse, otsuse ning aruandluse muudatusi käsitlev infosüsteemi muudatus, mis läheks maksma umbes pool miljonit krooni. Lisaks on veel mõned tehnilised üksikasjad.

Komisjoni arutelu käigust rääkides tuleb kõige esimese asjana rõhutada, et komisjon on olnud nii selle eelnõu arutelul kui ka varem sarnaste teemade arutelul üksmeelel selles küsimuses, et kui me räägime raskustes peredest, siis vajavad kõige esimeses järjekorras toetust lastega pered. Kuna töötute vanematega leibkondades ehk leibkondades, kus mõlemad vanemad on töötud, või on tegemist ühe vanemaga leibkonnaga, kus see vanem on jäänud töötuks, on tõepoolest toime tulla kõige keerulisem, siis arusaadavalt valitses üksmeel ka selles, et just sellele sihtrühmale oleks toetust vaja. Kuid diskussioon läks eripalgelisemaks, kui juttu tuli eelnõu rahalise katte jaoks tarvi-

likust katteallikast. Eelnõu algataja on pakunud katteallikaks vanemahüvitist. Komisjonis ei leidnud see lahendus toetust. Vanemahüvitise selle uue toetuse sel aastal rahastamine tähendaks, et see raha võetak스 ära nendelt beebidelt, kes on juba sündinud, kes on kodus oma ühe vanemaga, olgu siis ema või isaga, ja see tundus komisjonile vastuvõetamatu.

Edasi kaalutleti seda varianti, mida on pakunud valitsuse pool, ehk toimetulekupiiri tõstmist, mis Sotsiaalministeeriumi esindajate kinnitusel tuleks täpsemale arutelule 2011. aasta eelarve menetluse käigus. Kokkuvõtvalt avaldas komisjon ministeeriumile toetust toimetulekupiiri tõstmisega tegelemiseks. Ehkki seda viimast otsust otseselt ei protokollitud, võis siiski suhteliselt kergesti jääda mulje, et komisjoni eelistus, tulenevalt ka selle eelnõu temaatikast, oleks selline variant, kus toimetulekupiiri tõstetaks eeskätt laste osas. Teatavasti on praegu lastele makstav toimetulekutoetus 80% kehtivast tuhandest kroonist. Seda tuleks komisjoni arvates (ma veel kord rõhutan, et seda otsust ei protokollitud) just nimelt laste osas tõsta, mis kokkuvõttes võikski anda sama tulemuse, nagu eelnõu esitajate soov on olnud. Seda oleks nõndaviisi tehniliselt lihtsam teha ja see lahend laieneks laiemale saajateringile. Lisaks otsustas komisjon pöörduda vanemahüvitise temaatika juurde eraldi tagasi ja seda küsimust põhjalikumalt arutada.

Kokku võttes otsustati seaduseelnõu 672 tagasi lükata. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja! Teile on küsimusi. Toivo Tootsen, palun!

Toivo Tootsen

Aitäh, hea juhataja! Lugupeetud ettekandja! Komisjon tundis ilmselt kergendust, lükates kogu selle probleemi lahendamise vähemalt üheksaks kuuks edasi. Jah, toimetulekupiiri on niikuinii vaja tõsta, sellest ei pääse üle ega ümber, ja mitte ainult lastega perede puhul. Aga lastega perede ja laste probleemi see ju ei lahenda. Kas te siin siiski mingitki oma varianti välja ei paku ja jäätegi sellega rahule?

Liisa-Ly Pakosta

Aitäh hea küsimuse eest! Ei, vastupidi, sotsiaalkomisjon on üksmeelselt algatamas

raskustes perede toetamise seadust, mis käsitleb just nimelt neid seadusparandusi, millest oleks kohe abi raskustes peredele. Tõsi, seal on erinevad erakonnad esitanud aruteluks oma ettepanekud. Esimene sisuline arutelu toimub juba sel neljapäeval. Ma siiski osutan ka sellele, et tõenäoliselt tuleb nõustuda valitsuse seisukoha selle osaga, et kuna tegemist oleks uue toetusliigiga, siis selle üleöö rakendamine ei oleks ka tehniliselt võimalik. Kui oleks olemas rahaline kate, siis toimetulekupiiri muutmine oleks tõepoolest üleöö võimalik.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud Mai Treial! Nüüd on teie kord küsida. Palun!

Mai Treial

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! Üsna kurvastav on sotsiaalkomisjonis võetud seisukoht nii selle seaduseelnõu kui ka ühe Rahvaliidu seaduseelnõu kohta, mis on menetluses juba möödunud aasta maikuust ja mis samuti soovib lahendada probleeme nendes perekondades, kus vanemad on töötud ja kus kasvavad lapsed. Neid lapsi, kes elavad töötutega peres, on praegu juba üle 37 000. Selline aeglane probleemide lahendamine olukorda ei päästa. Mis takistab tegemast selliseid muudatusi juba eelarveaasta sees? Paljud peretoetused on ju arvestuslikud.

Liisa-Ly Pakosta

Aitäh, austatud küsija! Komisjonis oli selle konkreetse ettepaneku arutelu käigus üleval ka küsimus, kas sotsiaaldemokraadid oleksid valmis esitama uue eelnõu, kus katteallikas oleks paremini või selgemini välja toodud. Niipalju, kui ma lindistuse väljavõttest loen, ei leidnud see ettepanek mitte tagasilükkamist. Nagu te ise ka väga hästi teate, sotsiaalkomisjoni liikmed on minu arust üsna üksmeelselt lastega perede olukorra pärast mures. Kui oleks võimalik, siis iga sotsiaalkomisjoni liige suudaks poole tunni jooksul ülejäänud 40 miljardit, mis riigieelarves sotsiaalprogrammide osast välja jääb, omakorda sotsiaaltoetusteks ära jagada ja kõik see läheks kindlasti ka väga õigesse kohta. Sotsiaalkomisjoni liikmed on korduvalt korranud seda põhimõtet, et ei ole vist mõistlik, arvestades meie perede üldist olukorda ja üldist iibe olukorda, ilmingimata raha ühtedelt

lastelt ära võtta, vaid lahendus peaks olema terviklikum.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud Heljo Pikhof! Nüüd on eelnõu 672 arutelu raames jõudnud küsimise järg teie kätte. Palun!

Heljo Pikhof

Aitäh! Hea ettekandja! Komisjonis oli juttu vanemahüvitise lae allatoomisest, aga mitte sel aastal ja selle konkreetse eelnõuga seoses. Sotsiaaldemokraadid tegid ettepaneku vanemahüvitise lagi alla tuua juba möödunud aastal, aga siis seda lage hoopis kergitati. See oleks võimaldanud leida raha peretoetuste süsteemi sees ja toetada ka neid peresid, kes tõesti süva-vaesuses elavad, mitte ainult rikkaid ja jõukaid.

Liisa-Ly Pakosta

Aitäh, hea ettekandja, küsimuse eest! Ma olen siiski sunnitud täpsustama, et peamiselt oli sotsiaalkomisjonis juttu sellest, et vanemahüvitise süsteem tuleks muuta paindlikumaks. Pakuti üleminekut Rootsi mudelile, kus vanemahüvitist on võimalik välja võtta kaheksa aasta jooksul, mida ma isiklikult pean kõige õigemaks ja kõige sobivamaks ja mis ka tervisenäitajate osas ning laste ja vanemate õnnelikkuse uuringute ja iibenäitajate järgi on osutunud kõige paremaks süsteemiks. Vanemahüvitise lae allatoomise arvutuste kohaselt, mis on sotsiaalkomisjonis hiljuti tehtud, oleks kokkuhoitav summa 4,5 miljonit krooni. Selle eelnõu katteks läheks vaja vähemalt 145 miljonit krooni. Väike komaerinevus siin on, aga siiski.

Aseesimees Jüri Ratas

Helle Kalda, palun!

Helle Kalda

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea kolleeg! Minul on küll laua peal eelnõu, kus on märgitud ära, et see seadus hakkab kehtima, kui me ta vastu võtame, alles 1. jaanuaril 2011. Teie väide, et katteallikas puudub, ei ole üldse põhjendatud. Täna sees situatsioonis me ei peagi leidma katteallikat, sest eelarve tuleb ja eelarves juba pannaksegi see paika. Kui me võtame vastu valitsuse seadusi, mis tulevad Riigikogu

rahanduskomisjoni, siis on põhiline väide alati selline, et kui eelarve tuleb, siis seda eelarves arvestatakse. Ma ikkagi tahaksin teada, mis on põhjus. 2011. aasta eelarvet pole Riigikogu veel vastu võtnud. Kust katteallikas tuleb? See ongi tuludest tulenev, nii nagu tehakse eelarvet ja strateegiat. Mul on küsimus: mis on põhjendus, et teie erakond ja teie ei toeta nimetatud eelnõu?

Liisa-Ly Pakosta

Austatud küsija! Kahjuks saan ma sellele küsimusele vastata ainult sel moel, et me ilmselt vaatame erinevat eelnõu. Eelnõu 672 §-s 2 on seaduse jõustumiseks ette nähtud 1. aprill 2010.

Aseesimees Jüri Ratas

Mai Treial, palun!

Mai Treial

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! Ega ma ei saanud oma eelmisele küsimusele vastust. Aga kui nüüd natukene veel selgitada lahti seda, et teatud raha tahetakse ära võtta ühtedelt lastelt ja anda seda teistele, kusjuures sa viitasid vanemahüvitise tasakaalustamisele, siis ma saan küll tuua näiteid, et kuigi sotsiaalkomisjon ei ole tahtnud raha ära võtta, kustutati möödunud aastal ometi terve hulk peretoetuste võimalustest ühe nupuliigutusega siin saalis ära, näiteks koolitoetused ja õppe-laenu tagastamine, kui lapsed sünnivad jne. Palun vasta mu eelmisele küsimusele!

Liisa-Ly Pakosta

Vabandust! Kas ma tohin paluda eelmise küsimuse kordamist?

Aseesimees Jüri Ratas

Ma palun mikrofon uuesti Mai Treialile, et seda küsimust täpsustada. Palun, Mai Treial!

Mai Treial

Küsimus oli selline, et tegelikult on ka praeguses riigieelarves peretoetuste ja toetuste raha arvestuslik, selles osas on võimalik lahendusi leida ka eelarveaasta sees.

Liisa-Ly Pakosta

Aitäh, lugupeetud küsija! See ei olnud selle päevakorrapunkti raames sotsiaalkomisjonis

arutelul, kuid me teame muudest aruteludest seda, et esmased ülejäägid, mis võivad teoreetiliselt kuskil praegusel raskel aastal tekkida, lähevad toimetulekutoetuse maksmiseks, enamasti nendelesamadele lastega peredele, kuna toimetulekutoetuse taotlejate arv on hüppeliselt kasvanud.

Aseesimees Jüri Ratas

Marika Tuus, nüüd on teie kord küsida esimene küsimus selle eelnõu arutelul. Palun!

Marika Tuus

Aitäh! Austatud ettekandja! Ega selle vanemahüvitise tasakaalustamise kohta ei ole ühtegi tõsist arutelu ju sotsiaalkomisjonis olnud, pigem on seda alati tagasi lükatud. See eelnõu toetab nende kõige vaesemate, tööst ilma jäänute laste toetamist. Ma ei kuulnud ühtegi argumenti, mida te oleksite öelnud, miks peaks selle eelnõu tagasi lükkama, ja ei olnud neid sisuliselt ka ju komisjonis kuulda. Aga ma küsin teilt isiklikult. Te olete väga palju lastega, laste probleemidega ja ilmselt ka vaesuse temaatikaga tegelnud. Miks Isamaa seda siis ei toeta?

Liisa-Ly Pakosta

Aitäh, austatud küsija! Kõigepealt tuletan teile mälu värskendamiseks meelde, et sotsiaalkomisjon, osalt ka tänu selles eelnõus toodud katteallikale, otsustas üksmeelselt just nimelt tullagi vanemahüvitise temaatika põhjalikuma ja sisulisema arutelu juurde. Tõsi, kuu päev jäi kokku leppimata. Kui Sotsiaalministeeriumi esindajatelt küsiti, millal on neil kavas selle paindlikuks muutmise eelnõuga välja tulla, siis jäi ka sealt vastus tulemata, aga minu arust oli õhus tunda küll väga selgelt sotsiaalkomisjoni kõikide liikmete huvi selles protsessis aktiivsemalt osaleda. Kuna vanemahüvitise temaatika ja vanemahüvitise paindlikumaks muutmise mõju tööturumeetmetele või tööturuolukorrale üldiselt on laiem, mida toob välja ka viimane inimarengu aruanne, siis ma usun, et see arutelu võiks toimuda veel enne suvepuhkust, kui see minu võimuses on.

Nüüd vastus teie küsimusele, miks Isamaa ja Res Publica Liidu liikmed sotsiaalkomisjonis seda konkreetset eelnõu ei toetanud. Kui toimetulekupiiri praegust 80%-list osa tõstaks lastega perede puhul näiteks 120% või

130%-ni, siis oleks see sotsiaalselt õiglasem ja tegelikult kataks palju suuremas hulgas perede vajadusi, kui see eelnõu ette näeb. Eelnõu teatavasti tegeleb ainult nende peredega, kus on pikaajalised töötud, kes enam ei saa töötuskindlustushüvitist ja kes ei saa ka töötutoetust. Kuid lapse vaesus ei sõltu otseselt vanema konkreetsest sotsiaalsest olukorrast, vaid täpselt samasugust toimetulekutoetuse summa suurenemist vajaksid ka need pered, kus on toimetulekuprobleem, sõltumata sellest, et vanem näiteks vastava eelnõu järgi ei kvalifitseeru. Me arvame, et see toetuse osa peaks olema laiem ja puudutama kõiki lapsi, kes raskustes on. Lisaks osutan sellele, et nagu kinnitab ka Riigikogu Kantselei õigus- ja analüüsiosakonna 28. jaanuaril tehtud uuring "Töötuks jäänud lapsevanematele suunatud meetmed Euroopa riikides", siis kasutab seda tüüpi või sarnast rahalise toetuse maksmist Euroopa Liidu 27 liikmesriigist ainult viis. Valdavas osas riikides, kus selline terviklahend on osutunud ka uuringu kohaselt edukamaks, on lahenduseks siiski kolmest komponendist koosnev eduvalem laste vaesuse puhul või töötuks jäänud lastevanematele suunatud toetusmeetmete osas. Eduvalem puudutab tööhõivevõimaluste suurendamist, sellega on Isamaa ja Res Publica Liit tulenevalt ka oma ministrikohtadest väga suure hoo ja murega tegelnud, lisaks töötamist toetavate teenuste arendamist, ka siin on mitu asja ette näidata, ja selle hulka käiks tegelikult ka vanemahüvitise paindlikumaks muutmise. Kolmas komponent on sissetulekutoetuste osa, kus me toetaksime laste osakaalu suurendamist.

Aseesimees Jüri Ratas

Heljo Pikhof, palun!

Heljo Pikhof

Aitäh! Hea ettekandja! Seda, et riigi poliitika on suunatud nende perede toetamisele, kes niigi hästi hakkama saavad, loeme me seadustest ja see Eestis toimib. Sõnades toetab teie erakond vapralt vaesuses kasvavate toetamist, nende abistamist, aga teatavasti sõnu süües vaesuses elavate laste kõhud täis ei saa. Millised on need eelnõud, mida te olete esitanud sotsiaalkomisjonile või millised on teie algatused, ühesõnaga, millised on teie teod?

Liisa-Ly Pakosta

Aitäh, austatud küsija! Sellele küsimusele vastamine ei kuulu praeguse päevakorrapunkti arutelu alla. Meie esitatud eelnõude muudatusettepanekud on sotsiaalkomisjoni liikmetele laiali saadetud, te olete saanud nendega tutvuda.

Aseesimees Jüri Ratas

Marika Tuus, palun!

Marika Tuus

Aitäh! Mul on ikka tunne, et me eelmise punkti juures keskendusime liialt vanemahüvitisele. Ega see ei ole siis ainuke katteallikas. Küsimus on ju selles, et süvavaesuses ja vaesuse piiril elavate perede toetamine on ikkagi väga sügavalt poliitiliste valikute küsimus, küsimus on selles, kust võtta raha. Aga teie toetate niisugust laiendatud lähenemist. Jutt on ikkagi sellest hetkest praegu, need lapsed vajavad seda raha just nüüd ja praegu. Meil ei anna oodata. Tõepoolest, ma ei ole kuulnud teilt küll mingeid ettepanekuid, kuidas te olukorra lahendaksite. Millised siiski oleksid need ettepanekud?

Liisa-Ly Pakosta

Aitäh, austatud küsija! Kui komisjoni liikmetele ei ole saadetud või miskipärast ei ole teieni jõudnud Isamaa ja Res Publica Liidu tehtud mitmete seaduste parandusettepanekud, mis on esitatud seoses raskustes perede toetamise seaduseelnõuga, mida sotsiaalkomisjon otsustas ühiselt algatada, siis ma palun need uuesti laiali saata.

Aseesimees Jüri Ratas

Helle Kalda, palun!

Helle Kalda

Aitäh! Ma olen veendunud, et te ei toeta seda eelnõu. Sellest tulenevalt on rahval ja lastega peredel täna väga suur negatiivne tulem, sest nad ootavad, et seda toetatakse, aga seda ei toetata. Te ütlesite, et kohe-kohe tuleb IRL välja uue paketi, aga kuupäeva pole teada. Äkki te räägiksite, mis see on, et täna mingigi positiivne sõnum nende peredele tuleks.

Liisa-Ly Pakosta

Aitäh! Mis võiks olla mulle meeldivam kui tutvustada meie erakonna ettepanekuid! Aga see oleks protseduuriliselt keerukas, kuna see küsimus ei puuduta seda päevakorrapunkti. Kas ma pean selleks küsima austatud juhataja luba või kuidas see protseduuriliselt välja näeb? Ma palun selles küsimuses protseduurilist abi!

Aseesimees Jüri Ratas

Protseduuriliselt näeb see välja nii, et tuleb võtta lahti meie kodu- ja töökorra seadus, mis näeb ette, et komisjoni ettekandja, kes teie hetkel olete, informeerib Riigikogu komisjonis toimuvast.

Liisa-Ly Pakosta

Sellisel juhul oleks tõenäoliselt õige lahendus see, kuna see pakett on arutluse all sotsiaalkomisjonis sellel neljapäeval, 8. aprillil, et te olete lahkesti palutud osalema sellel sotsiaalkomisjoni istungil ja kui see eelnõu ükskord jõuab siia suurde saali, siis kindlasti toimub ka selle põhjalikum arutelu. Ma veel kord palun vabandust! Ma suure heameelega tutvustaksin IRL-i ettepanekuid, kuid see ei oleks – nagu me ühiselt aru saime – Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse alusel korrektne. Ma saadan heameelega teile ka e-postiga need meie erakonna ettepanekud.

Aseesimees Jüri Ratas

Jaanus Marrandi, palun!

Jaanus Marrandi

Tänan! Lugupeetud ettekandja! Ma saan aru, et teie erakonnal on olemas mingisugune väga tore ja meeldiv pakett, mis puudutab perede sotsiaaltoetusi ja võimalusi, samas ka see eelnõu käsitleb lähedast teemat. Minu küsimus teile kui komisjoni kaasettekandjale ongi see, et selle eelnõu raames, kui te arutasite seda teemat, siis kahtlemata pidite te minema süvitsi ja käsitlema seda teemat selle võimalusterohkuses. Kas komisjoni arutelu käigus ei tulnud arutelu alla needsamad paketi sisalduvad eelnõud ja nende põhimõtted, et asja konstruktiivselt vaadata just nimelt selle eelnõu valguses?

Liisa-Ly Pakosta

Aitäh, hea küsija! Nagu ma eelnevalt ütlesin, sotsiaalkomisjon otsustas selle küsimuse raames avaldada ministriumile toetust toimetulekutoetusega kiiremaks tegelemiseks. See oli sotsiaalkomisjoni konsensuslik otsus selle küsimuse arutelu raames. Nagu ma eelnevalt ütlesin, ei võetud vastu kindlat otsust selle kohta, kuidas need koefitsiendid peaksid komisjoni arvates jagunema, kuid komisjoni arutelust (ma usun, et ma ei eksi, kui ma seda ütlen) võis tõesti jääda mulje, et seesama laste osakaalu suurendamine, mis annaks rahalises mõttes sama tulemuse kui see eelnõu, kuid tegemist ei oleks uue sotsiaaltoetuse liigiga, vaid olemasoleva süsteemi paremaks muutmisega, tundus olevat komisjonile sobiv lähenemisviis. Kuid ma veel kord rõhutan, et seda viimast seisukohta eraldi otsusena vastu ei võetud.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja! Ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Kas fraktsioonide esindajad soovivad pidada läbirääkimisi? Soovivad. Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindaja Heljo Pikhofi!

Heljo Pikhof

Aitäh! Neljapäeval me arutame konkreetset töötusega seonduvaid probleeme ja seal eriti palju lastega seotud probleeme ei ole. Nii et, Liisa, siin sa panid natuke mööda. Ma olen neid teie ettepanekuid lugenud.

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Rohkem kõnesoove ei ole. Sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjon on teinud ettepaneku eelnõu 672 esimesel lugemisel tagasi lükata. Alustame selle hääletuse ettevalmistamist.

Panen hääletusele juhtivkomisjoni ettepaneku eelnõu 672 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt 42 ja vastu 24 Riigikogu liiget, erapooletuid ei ole. Eelnõu 672 on esimesel lugemisel tagasi lükatud ja on menetlusest välja langenud. (Tabel 2.)

Kolmanda päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

4. Tervishoiuteenuste korraldamise seaduse § 11 ja 52 muutmise seaduse eelnõu (674 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme neljanda päevakorrapunkti juurde, milleks on Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni algatatud tervishoiuteenuste korraldamise seaduse § 11 ja 52 muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Juba on Riigikogu kõnetoolis valmis ettekandeks Riigikogu liige Heljo Pikhof. Palun, sõna on teil!

Heljo Pikhof

Austatud juhataja! Head ametikaaslased! Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni 27. jaanuaril s.a algatatud tervishoiuteenuste korraldamise seaduse § 11 ja 52 muutmise seaduse eelnõu 674 on täna lõpuks teie ees.

Eelnõu väljatöötamise tingis vajadus tagada ravikindlustamata inimestele lisaks vältimatule arstiabile ka perearstiteenus. Sotsiaalministeeriumi andmetel oli Eestis kaks aastat tagasi, 2008. aasta 1. jaanuari seisuga, ilma ravikindlustuseta 56 811 inimest ehk 4,23% rahvastikust. Võrreldes teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega on meil ravikindlustuseta isikute osakaal suhteliselt suur. Majanduslanguse tingimustes on ravikindlustamata inimeste osakaal veelgi suurenenud.

Traditsiooniliselt on ravikindlustusega katmata inimesed enamjaolt (ligi 70%) mehed. Geograafiliselt on nad maakondade vahel jaotunud ebahühtlaselt. Enamik ravikindlustusega katmata elanikkonnast moodustavad mittetöötavad inimesed, kes ei ole end töötukassas töötsijana või töötuna registreerinud. Sellesse rühma kuuluvad nii lühiajalised kui ka pikaajalised registreerimata töötud, sealhulgas nn heitunud isikud, kes on kaotanud lootuse leida tööd, ja nende hulk kasvab.

Õigeaegse juurdepääsu puudumise tõttu tervishoiuteenustele hilineb ka ravi, mis põhjustab haiguste süvenemist ja tüsistusi ning halvendab inimeste elukvaliteeti. Praegu tekib ravikindlustamata isikutel õigus arstiabile vaid siis, kui nad vajavad vältimatut abi. Vältimatu abi kulude analüüs aga näitab, et arstiabi hilinemise tõttu on ravikindlustamata isiku ühe statsionaarse juhtumi keskmine kulu 17–20% kallim ravikindlustust omava isiku omast.

Ravikindlustuseta isikute puhul ilmneb ka ebavõrdset kohtlemist, sest kohalike omavalitsuste suurus ja rahalised võimalused on erinevad ning lisaks on nende majanduslikud võimalused praeguse majandussurutise ajal drastiliselt kahanenud. Mõni omavalitsus on suutnud ravikindlustuseta isikutele tagada hädapärase juurdepääsu perearstiteenusele ja ka rahalise toetuse ravimite kompenseerimiseks, teistel see võimalus puudub.

Kasvava ja pikka aega kestva tööpuuduse tingimustes ohustab üldarstiabi kättesaamatus märkimisväärse osa elanikkonna elukvaliteeti. Teiselt poolt ei lase see sihipäraselt kasutada haigekassa ja haiglate ressursse.

Ravikindlustuseta isikute seisukohalt tähendaks eelnõu seadusena vastuvõtmine eelkõige seda, et neil tekib õigus pöörduda perearsti poole samadel alustel ravikindlustatud isikutega.

Mida konkreetselt meie muudatus taotleb? Seda, et perearsti nimistusse kuuluvad samadel alustel nii ravikindlustatud kui ka kindlustamata isikud. Üldarstiabi teenuse osutamisel on perearsti lepingupartneriks jätkuvalt haigekassa, seda nii kindlustatud kui ka kindlustamata isikute korral. Väga paljude perearstide jaoks toob seadusparandus kaasa selle, et nende poolt sageli tasuta osutatavad teenused kuuluvad tasumisele. Haigekassa jälgib riigieelarve muudest vahenditest rahastatava vältimatu arstiabi korraldamist ravikindlustuseta isikutele. Seadusmuudatus annab haigekassale samad õigused ja kohustused ka üldarstiabi korraldamisel samade isikute suhtes, seejuures ei muutu lepingupartnerite arv. Eelnõu toel väheneb kiirabi ja vältimatu abi koormus. Samas kui riigieelarvele lisandub kohustus rahastada kindlustamata isikute üldarstiabi teenust, vähenevad kulutused vältimatule abile.

Kohe tekib küsimus, mida see kõik tähendab riigieelarvele. Sotsiaaldemokraatide arvestuste kohaselt suurenevad seaduse vastuvõtmise korral kulutused riigieelarvest 50 miljoni krooni võrra aastas.

Palun teid toetada sotsiaaldemokraatide eelnõu!

Aseesimees Jüri Ratas

Teile on küsimus. Maret Maripuu, palun!

Maret Maripuu

Aitäh! Hea ettekandja! Oma ettepanekuna tahate te laiendada ravikindlustamata isikute võimalust minna perearsti juurde. Samas ei astu te järgmist sammu, mis puudutab ravimihüvitist. Vaevalt et inimesel on väga palju abi sellest, kui ta saab teada diagnoosi, aga sellega ei kaasne võimalus endale soodsamalt ravimit osta. Mis oli see põhjendus, et te ravimihüvitist oma eelnõusse ei pannud?

Heljo Pikhof

Aitäh küsimuse eest! Põhjendus oli väga lihtne. See muudatus, mida me pakume, läheb maksma 50 miljonit krooni. Koos ravimihüvitisega oleks see summa olnud mitu korda suurem. Me arvestame konkreetselt riigieelarve võimalustega. Loomulikult oleks see, et kõik inimesed saaksid perearsti ettekirjutusel soodustingimustel ravimeid osta, igati mõistlik, aga eelarve lihtsalt ei võimalda seda.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja! Ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli sotsiaalkomisjoni liikme Maret Maripuu!

Maret Maripuu

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Sotsiaalkomisjon arutas Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esitatud tervishoiuteenuste korraldamise seaduse § 11 ja 52 muutmise seaduse eelnõu oma 23. märtsi istungil. Algatajate nimel tutvustas eelnõu Heljo Pikhof, Vabariigi Valitsuse seisukohta tutvustas Sotsiaalministeeriumi tervishoiuosakonna tervishoiupoliitika juht Heli Paluste. Sotsiaalministeeriumi esindaja möönis, et ravikindlustusega hõlmamata isikutele üldarstiabi kättesaadavaks muutmise küsimus on probleem ja vajab lahendamist, kuid tänasel päeval, arvestades pingelist riigieelarvet, on raske leida lisavahendeid ravikindlustuseta isikutele perearstiteenuse pakkumiseks. Eelnõu seletuskirja kohaselt on selle rakendamise kulud 50 miljonit krooni aastas, Vabariigi Valitsuse hinnangul on see alla hinnatud. Sotsiaalministeerium töötas välja ja esitas 2008. aasta aprillis Vabariigi Valitsusele ravikindlustuseta isikutele perearstiteenuse pakkumise kontseptsiooni, mille kohaselt perearstiteenus ja ravimite hüvitamine

oleksid kättesaadavad ka ravikindlustusega hõlmamata isikutele. Osaline ravikindlustuspakett kõigile ravikindlustamata isikutele oleks 2008. aastal tehtud arvutuste kohaselt riigieelarve kulusid 2009. aastal suurendanud 219 762 225 krooni võrra. Pingeline riigieelarve ei võimaldanud selle idee teoks saamist ja lähtuvalt eelöeldust valitsus ka ei toetanud algatatud eelnõu.

Komisjonis toimus arutelu. Avaldati kahtlust, kas sotsiaaldemokraatide pakutud variant võimaldab üldarstiabil ilma ravimihüvitiseta olla efektiivne, kas ta täidab oma eesmärgi. Samuti rõhutati seda, et praegu on tagatud ravikindlustus kõikidele neile inimestele, kes on ennast töötuna arvele võtnud, ja kindlustus kehtib niikaua, kuni inimene on töötuna arvel.

Komisjon otsustas saata eelnõu 674 esimesele lugemisele tänasel päeval. Esimese lugemise lõpetamist toetas 3, selle vastu oli 6 komisjoni liiget. Seega otsustati hääletuse tulemusena seaduseelnõu 674 esimesel lugemisel tagasi lükata. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Kas ettekandjale on küsimusi? Eiki Nestor, palun!

Eiki Nestor

Kas ma sain õigesti aru, et komisjoni ja Vabariigi Valitsuse seisukoht oli eitav seetõttu, et selle eelnõuga kaasnevad kulutused on liiga väikesed?

Maret Maripuu

Ei, vastupidi. Ka 50 miljonit krooni on Vabariigi Valitsuse jaoks suur raha.

Aseesimees Jüri Ratas

Rohkem küsimusi ei ole. Ma täna ettekandjat! Kas fraktsioonide esindajad soovivad pidada läbirääkimisi? Soovivad. Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindaja Eiki Nestori!

Eiki Nestor

Austatud juhataja! Austatud kolleegid! Tee ma on muidugi laiem. Kui valida kindlustusprintsip, millel on väga palju plusse, siis tervishoiukorralduses on alati selle plussi kõrval ka üks miinus, nimelt, mingi osa inimesi jääb

ikka mingil põhjusel kindlustamata. Eesti tervishoiu rahastamises on kaugemas perspektiivis tegelikult kaks võimalust, kusjuures me millegipärast kas ei suuda või ei taha või ei oska seda valikut teha. Et kulud suurenevad, on valida selle vahel, et me midagi ei tee ja laseme asjadel omasoodu minna, mis on kõige traagilisem tervishoiule ja tema korraldusele, ja on valida see tee, et antakse ausaid vastuseid ja öeldakse, kes selle eest maksma peab. Täna-seks on mitte ainult eelnõu algatajate, vaid ka mitmete spetsialistide, näiteks Maailma Terviseorganisatsiooni ettepanek üheselt selge: on mõistlik teatud kulutusi, mida me praegu teeme ravikindlustusest, teha tulevikus riigi muudest tuludest.

On kaks suurt varianti, mille vahel on tegelikult võimalik valida ja millel on väike sisuline erinevus. Üks on see idee, mille kunagi käis välja Praxis ja mille mõte on selles, et riik kannaks ravikindlustusele üle suure summa muudest maksudest. 13% väljamakstud pensionidest – nii oleks seda kõige õigem nimetada, et keegi jälle jumala pärast valesti aru ei saaks. Sellest oleks kindlasti suur abi tervishoiule, aga sisulist muudatust ei toimuks. Teine võimalus, mis on umbes sama suur summa riigi kulude seisukohalt, oleks see, kui kogu perearstiteenus võetaks riigi kulude kanda ja siis ei tehtaks enam vahet, kas tegemist on kindlustatud või kindlustamata isikutega, nii nagu praegu kiirabi või vältimatu abi puhul. Minu kindel veendumus on, et üks kahest tuleb meil lähema aasta või kahe jooksul valida.

Kõik need teemad olid üleval läbirääkimistel aastal 2007. Pärast pikki debatte jõuti mõnevõrra odavamale, kuid põhimõtteliselt ka väga hea lahenduseni, mille kaks ministrit, Maripuu ja Padar, viisid minu teada valitsusse. Selle mõte oli lühidalt see, et ravikindlustamata isikutele tagatakse kaks asja: perearstiteenused samadel alustel kindlustatud isikutega ja soodusravimid. Ka see variant on väga suur samm edasi.

Selle eelnõu kontekstis leidsid eelnõu algatajad, et kui me veel suurema ja kulukama ettepaneku teeme, siis öeldakse, et me ei jõua seda teha, seetõttu teeme siis väiksema sammu. Ma ütlen teile: see väiksem samm on lausa hädavajalik, sest ravikindlustamata isikute osakaal paraku nendes tingimustes, kus tööpuudus nii suur on, ikkagi suureneb. Vaata-

mata sellele, et aktiivne töötü on praegu ravi-kindlustatud ja see on riigi poolt mõistlik samm, jääb ikkagi mingi osa inimesi kindlustatute ringist välja. Sisuliselt tähendab see muudatus seda, et me maapiirkondades tasume perearstidele tegelikult selle töö eest, mida nad teevad. Nad teevad seda niikuinii, nad ei jäta kedagi ukse taha. Linnas tähendaks see ilmselt tõesti ka suhtumise muudatust, aga see tähendaks väga palju meie riigi kuludele, mida tehakse tulevikus tervishoiule, ja kõigepealt inimeste tervisele. Nende inimeste tervis oleks parem ja tulevikus oleksid meie üldised kulu- tused tervishoiule selle võrra väiksemad.

Minu kindel soov on, et ärge toetage komisjoni ettepanekut. See 50 miljonit krooni järgmise aasta eelarvest on see vähene, mida me peaksime suutma siiski teha.

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjon on teinud ettepaneku eelnõu 674 esimesel lugemisel tagasi lükata. Alustame selle ettepaneku hääletamise ettevalmistamist.

Panen hääletusele juhtivkomisjoni ettepaneku eelnõu 674 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt 41 ja vastu 24 Riigikogu liiget, erapooletuid ei ole. Eelnõu 674 on esimesel lugemisel tagasi lükatud ja langeb menetlusest välja. (Tabel 3.)

Neljanda päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

Head ametikaaslased! Täna on istung lõppenud. Ma soovin teile jõudu teie töös!

Istungi lõpp kell 12.42.

Istungi kestus 2 tundi ja 42 minutit.

Juhataja

J. Ratas
Riigikogu aseesimees

XI RIIGIKOGU STENOGRAMM

VII ISTUNGJÄRK

Kolmapäev, 7. aprill 2010
Kell 13.00

S i s u

Infotund

1. Inimarengu aruandest
2. Ohtlikest transiitveostest
3. Säästvast sotsiaalsest arengust
4. Aktsiisidest
5. Päästeteenistuse võimekusest
6. Omavalitsuste rahastamisest

Istungi rakendamine

1. Liiklusseaduse ja vääртеomenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu (673 SE) kolmas lugemine
2. Riikliku pensionikindlustuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (652 SE) kolmas lugemine
3. Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (701 SE) kolmas lugemine
4. Spordiseaduse muutmise seaduse eelnõu (678 SE) esimene lugemine
5. Jäätmeseaduse ja maapõueseaduse muutmise seaduse eelnõu (700 SE) esimene lugemine
6. Koolieelse lasteasutuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (679 SE) esimene lugemine
7. Noorsootöö seaduse eelnõu (676 SE) esimene lugemine
8. Vabariigi Valitsuse seaduse § 83¹ muutmise seaduse eelnõu (706 SE) esimene lugemine
9. Pakendiaktsiisi seaduse ja pakendiseaduse muutmise seaduse eelnõu (707 SE) esimene lugemine
10. Euro kasutusele võtmise seaduse eelnõu (709 SE) esimene lugemine
11. Riigilõivuseaduse eelnõu (721 SE) esimene lugemine
12. Meresõiduohutuse seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu (653 SE) esimene lugemine
13. Ringhäälinguseaduse, kriminaalmenetluse seadustiku, tsiviilkohtumenetluse seadus-

tiku ja võlaõigusseaduse muutmise seaduse eelnõu (656 SE) esimene lugemine

Infotund

Aseesimees Keit Pentus

Tere päevast, lugupeetud Riigikogu liikmed! Alustame Riigikogu 7. aprilli infotundi. Kõigepealt viime läbi kohaloleku kontrolli.

Kohalolijaks registreerus 37 Riigikogu liiget, puudub 64 rahvasaadikut. Me võime alustada oma tänast infotundi. Infotunnis osalevad täna peaminister Andrus Ansip, rahandusminister Jürgen Ligi ning siseminister Marko Pomerants.

1. Inimarengu aruandest

Aseesimees Keit Pentus

Esimeseks küsimuseks, mis on esitatud peaminister Andrus Ansipile, saab sõna Kadri Simson. Palun!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud peaminister! Eesti inimarengu aruanne toob välja, et Eesti elanike keskmine oodatav eluiga on praegu küll ajalooliselt pikim, kuid võrreldav siiski vaid Lääne-Euroopa 1970. aastate tasemega. Ja kiiret järelejõudmist oodata ei ole, kuna elanike tervise näitajad sõltuvad ebavõrdsusest ühiskonnas ning riigi sotsiaal- ja majanduspoliitilistest valikutest. Meil on aga viimastel aastatel elanike vaesus suurenenud ja majanduslanguse kiiruselt oleme kahel viimasel aastal olnud maailma viie suurima kukkuja hulgas. Inimarengu aruanne on väga aus analüüs meie olukorrast, ja mitte poliitikute, vaid ekspertide pilgu läbi. Kas teil ei tekkinud seda aruannet lugedes tunnet, et inimeksperimendid pensioniea tõstmisega – me ju kiirustame seda otsust tegema isegi enne Soomet – ning lõputu kärpimine just väiksema sissetulekuga inimeste ar-

vel võivad Eestile inimohvritena liiga kalliks maksma minna?

Andrus Ansip

Inimarengu aruanne on väga hea lugemisvara, aga ma soovitan seda lugeda kõigil nendel inimestel, kes saavad numbrite keelest aru. Nendel, kel pole võimet mõista numbraid, nendel pole mõtet oma aega selle lugemisvara peale kulutada. Kõigepealt: see, kes seda materjali loeb, mõistab kindlasti, et viimase 15 aasta jooksul on Eestis sünnist arvatav eluiga ja oodatav eluiga kasvanud kogunisti kaheksa aastat. Ehk siis viimastel aastakümnetel on Eestis olukord märgatavalt paremaks muutunud. Ka oodatav eluiga on märkimisväärselt pikenenud ja sellest kõigest muuseas kirjutab ka "Eesti inimarengu aruanne 2009". Ei vasta kindlasti tõele väited, et Eesti inimesed ei elagi kuni pensionieani ja et nad ei saagi pensioni. Kui inimene on elanud 65-aastaseks ja ta on meesterahvas, siis ta elab statistiliselt eeldatavalt veel 13,5 aastat. Ja kui ta on naisterahvas, siis ta elab keskmiselt veel 18 aastat. Põhjamaade ja Eesti naisterahvaste oodatava eluea vahel väga suurt lõhet ei ole. Pensioniea tõstmine on paratamatu. Ning see paratamatus ei ole tabanud mitte ainult Eestit, vaid see on nii igal pool maailmas. Päris kindlasti on see täpselt nii igal pool Euroopa Liidus.

Aseesimees Keit Pentus

Esimene täpsustav küsimus, palun, kolleeg Kadri Simson!

Kadri Simson

Lugupeetud peaminister! Ma olen veendunud, et teie kui keemik kindlasti tunnete numbraid, aga te tõlgendate arve valesti. Eesti keskmisel elueal ja Põhjamaade keskmisel elueal on märkimisväärne vahe. Aga mind huvitab ka see, et te olete öelnud, et Eesti ei ole Euroopa Liidus üks kõige ebavõrdsema tulude jaotusega riike. Vaadates tausta, siis on ju küll! Gini indeks ja Eurostati tulukvintiidid näitavad erinevate indiviidide tulurühmade sissetulekuid. Eestis on aga peale kasumimaksu kaotamist tulu nihkunud äriühingute tasandile, kus seda tulumaksuga ei maksustata. Ehk siis tulu teenitakse ettevõtjana, aga aktsiatuludest ja juriidiliste teenuste tuludest soetatud vara, näiteks autosid ja maju, kasutatakse kui indiviidid.

Seega on suuretululised üldse Gini indeksi analüüsist välja jäänud ja see on toonud kaasa statistilise tulude võrdsustamise. See tulumaksuga manipuleerimise võimalus näitab, missugust negatiivset rolli ettevõtte kasumimaksu puudumine mängib. Inimarengu aruanne hoiatab, et praegune maksusüsteem ei toeta stabiilset ja tasakaalukat majandusarengut. Kui palju on Eestis ettevõtte tulumaksu kaotamine raha välja viinud ja mida te selles suhtes ette võtate?

Andrus Ansip

Eestis on ettevõtetel tulumaks. Küsimus on selles, millal ettevõtted seda tulumaksu maksavad. Jutt sellest, et Eestis on ettevõtete tulumaks ära kaotatud, ei vasta tõeale. Mina ei julgeks küll nii kaugele minna, et seada kahtluse alla Eesti Statistikaameti väga ühemõttelised statistilised aruanded. Kui ma praegu teist õigesti aru sain, püüate te vastu vaielda Statistikaameti väidetule. Teie arvates meie Gini koefitsient ei ole tegelikult üldse see, mida nemad väidavad, ja et meil ülemise tulukvintili ja alumise tulukvintili erinevused pole sugugi sellised, nagu Statistikaamet väidab. Või ma saan teist valesti aru? Statistikaameti andmed kinnitavad ühemõtteliselt seda, et viimase kümne aasta jooksul on Eesti tulude jaotuse ebavõrdsus väga oluliselt vähenenud ehk siis võrdsust Eestis on praegu märksa rohkem, kui seda oli Eestis kümme aastat tagasi, kui seda oli Eestis 15 aastat tagasi. Ja seda kinnitab peale meie Statistikaameti andmete ka Eurostat. Teatavasti on Eesti viimase kümne aasta jooksul Euroopa Liidus kõige kiiremini vähenanud tulude jaotuse ebavõrdsust ja meid on sellega seoses ka korduvalt ära märgitud. Ebavõrdsuse teema on seoses "Euroopa Liit 2020" strateegiaga aktuaalne ja ma olen korduvalt kuulnud Euroopa Liidu tasandilt just nimelt seda, mida ma teile praegu väidan: tulude jaotuse ebaühtlus on kõige kiiremini Euroopa Liidus vähenenud viimase kümnendi jooksul just Eestis.

Aseesimees Keit Pentus

Teine täpsustav küsimus, Kadri Simson, palun!

Kadri Simson

Kulla peaminister, mulle tundub, et te pole tükk aega Toompea mäelt alla saanud! Eesti on ebavõrdsuse poolest eelviimane riik! Ja inimarengu aruanne väidab, et riigi tagasihoidlik sekkumine tööturu stabiliseerimisse, aga ka üldine sotsiaalkulutuste madal tase juba enne majanduskriisi eristab Eestit enamikust arenenud riikidest. Selleks, et riigil oleks võimalik pakkuda oma inimestele heaolu ja paremat sotsiaalset kaitset, on riigieelarvesse vaja lisaraha. Reformierakonna juhtimisel oleme me koos Venemaaga Euroopas aga üks primitiivseima maksusüsteemiga riike. Kas teil ei teki inimarengu aruannet lugedes ja meie riigi majandusarengu positsiooni analüüsidest tunnet, et Venemaa maksusüsteemi matkides ei jõua me kunagi arenenud heaoluriikide hulka, kuhu te lubasite meid viia ja kus Lääne-Euroopas kehtib astmeline tulumaks?

Andrus Ansip

No nüüd oli küll sulaselge valeväide selle kohta, et Eesti on Euroopa Liidus ebavõrdsuselt eelviimane riik. Võiks jälle kord hüüatada, et tule taevast appi! Palun pöörduge Statistikaameti poole, tutvuge Eurostati andmetega või uurige sedasama inimarengu aruannet! Te leiakite siit inimarengu aruandest konkreetseid faktilised andmed. Need kõnelevad teile sellest, et 2007. aastal oli Eesti oma tulukvintilide kordajaga ehk tulude jaotuse ebavõrdsusega Euroopa Liidus 9. kohal, aastal 2008 oli ta 11. kohal. Aastal 2008 oli ülemise ja alumise tulukvintili erinevus Euroopa Liidus keskmiselt täpselt 5,0. Ja nüüd viktoriiniküsimus: kui suur oli ülemise ja alumise tulukvintili erinevus Eestis? Vastus: 5,0. 5,0 on Euroopa Liidu keskmine ja 5,0 on see kvintilide kordaja ka Eestis, mis tähendab seda, et Eestis on tulude jaotuse ebahühtlus kvintilide järgi arvatades täpselt Euroopa Liidu keskmine.

Kui me vaatame Gini indeksi muutumist, siis me näeme, et indeksist 39,5% on praegu saanud ühtedel andmetel 30,2 ja teistel andmetel 30,9. Jälle tuleb öelda, et Gini indeks on Euroopa Liidu liikmesriikides kõige kiiremini vähenenud Eestis. Gini indeksi vähenemine tähendab seda, et võrdsust on rohkem, tulude jaotuse ebahühtlus on oluliselt vähenenud.

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! Ja nüüd kolm kohapeal registreeritud küsimust. Marika Tuus, palun!

Marika Tuus

Austatud peaminister! Lubage mul veidi teid parandada. Jah, see on tõepoolest õige, et kui inimene on jõudnud 65. eluaastani, siis tal jääb keskmiselt veel 13 aastat elada. Kuid ka selle näitaja poolest oleme koos Bulgaaria ja Lätiga Euroopas kõige viimased. Nii et siin pole kiita midagi. Kuid minu küsimus on töötuse kohta. On selge, et enim takistab Eestis inimarengut praegu töötus. Väga suur tööpuudus on kaasa toonud rahva tervise halvenemise ja eluea lühenemise. Täpseid andmeid meil praegu pole, kuid on teada, et töötus on juba põhjustanud tervise halvenemist. Meeste kohta on selles inimarengu aruandes öeldud, et neil, kes on olnud 90 päeva töötuta, on suurem oht südame-veresoonkonna haigustesse surra. Ja pikaajaliste töötute arv suureneb. Mida te olete pikaajaliste töötute abistamiseks teinud – nende toetuseks, kes saavad toimetulekutoetust ja peavad ära elama 1000 krooniga?

Andrus Ansip

Te väitsite väga õigesti, et me veel ei tea täpseid andmeid, kuidas on praegune majanduskriis mõjutanud inimeste keskmist oodatavat eluiga. Teie siiski juba teate seda. Ehk jagaksite oma väärtuslikke allikaid ka teiste siin saalis viibijatega, siis me oleksime võrdselt informeeritud ja saaksime tulevikuks oma tegevusi efektiivsemalt kavandada. Kui te ütlete, et inimene elab tõepoolest keskmiselt 13 aastat pärast seda, kui ta on saanud 65-aastaseks, siis oleks oluline täpsustada, et te peate inimese all silmas meessoost indiviidi. Aus oleks rääkida ka naistest, nii nagu mina seda tegin, ja kiita naisi selle eest, et nad elavad tervislikumalt, riskivabamalt ja et meie naiste keskmine eluiga on pärast seda, kui nad on jõudnud juba 65. eluaastani ära elada, täiesti võrreldaval tasemel Põhjamaade naiste keskmise elueaga.

Töötus on loomulikult väga suur probleem. Mul on hea meel, et viimase viie nädala jooksul ei ole tööpuudus Eestis enam kasvanud, see on viimasel nädalal stabiliseerunud ja isegi õige pisut vähenenud. Ma julgen seda pidada eelkõige riigi konservatiivse eelarvepoliitika teeneks. Ma saan teist ka aru: te peate kasuta-

ma seda vähest aega, mis on veel jäänud, et süüdistada valitsust, et ta pole mitte midagi teinud. Paraku asjad arenevad oma kindlat loogilist rada. Ma usun, et õige pea tööpuudus hakkab oluliselt vähenema. Valitsus on selleks üksjagu teinud ja tulemusedki on nähtavad.

Aseesimees Keit Pentus

Mai Treial, palun!

Mai Treial

Lugupeetud peaminister! Inimarengu aruan-des juhtisid eksperdid tähelepanu sellele, et arenguhüpe ei saa toimuda enne, kui on investeeritud inimesse. Nüüd seisab Riigikogus tõenäoliselt ees pensioniea tõstmise otsustamine, mille valitsusliit oma jõuga teoks teeb. Aga ei räägita nendest võimalustest, mis võiksid olla alternatiiviks, näiteks töandja pension, näiteks ka paindlik pensionisüsteem. Ma ei saa aru, miks neid võimalusi ei soovita ära kasutada? Saan sellest teha järelduse, et valitsusliitu ei huvita tegelikkus, mõttevahetus ega analüüsid, on vaid soov oma kavatsused iga hinna eest teoks teha. Minul on niisugune ettepanek. Lugupeetud peaminister, hoolige oma rahvast ja võtke pensioniiga tõstev seaduseelnõu täna Riigikogust tagasi!

Andrus Ansip

Ei, seda oma rahvast hooliv rahvaesindaja kindlasti teha ei tohi, et ta võtab sellise eelnõu Riigikogu menetlusest tagasi. Inimesed, kes tahavad otsust edasi lükata veel aastateks või aastakümneteks, ei hooli oma rahvast. Neil ei ole sooja ega külma sellest, kuidas tulevikus riik meie inimestele pensionide maksmiseks raha saab. Kõik vastutustundlikud valitsused langetavad demograafilisi trende arvestades aegsasti otsused, mis puudutavad pensionile jäämise iga. Seda on mitmes riigis tehtud väga kaugele ulatuvalt ette. Toon näiteks veel kord Saksamaa, kus on otsustatud pensioniea tõstmine aastaks 2025, ja see otsus langetati juba neli aastat tagasi. Kui mina siit teie eest kõnepuldist viis aastat tagasi, neli aastat tagasi, kolm aastat tagasi kõnelesin sellest, et pensioniea tõstmine on Eesti paratamatus, mis tuleneb demograafilisest situatsioonist, siis ma ei märganud, et sellele oleks järgnenud mingisugune argumenteeritud diskussioon. Hoopis vastupidi: öeldi, et see inimene ei saa üldse

aru, et meie inimesed ei elagi nii vanaks, me sureme enne ära, kui pensioniiga kätte jõuab, jne, jne. Seega ma väidan, et viimase viie aasta jooksul ei ole paraku pensioniteemal mitte ühtegi uut argumenti diskussiooni lisandunud. Ma küsin: kas on aus öelda maratonijooksjale siis, kui ta on juba 41 km läbinud, et jooksku veel 2 km? See ei oleks aus! Juba stardis tuleb öelda, kui pikk distantis igapähele ees seisab.

Aseesimees Keit Pentus

Selle teema raames viimane kohapeal registreeritud küsimus. Maret Maripuu, palun!

Maret Maripuu

Hea peaminister! Enne küsimuse juurde asumist tahan headele kolleegidele ütelda, et mis puutub Gini koefitsienti, siis soovitan arvudes kahtlejalte uurida kogumikku "Vaesus Eestis", ja eelkõige selle lehekülge 42, kus Tartu Ülikooli professor Ene-Margit Tiit tsiteerib neid konkreetseid arve, mida härra peaminister mainis. Selline võimalus on olemas.

Aga küsimus peaministrile: kui me võrdleme Eesti SKT-d 1000 elaniku kohta muude riikide näitajatega, millised on olnud muutused? Kas me oleme kõige vaesemad ja tõrjutumad, nagu minu head kolleegid akna alt armastavad väita?

Andrus Ansip

Ma saan aru, et te vihjate oma küsimusega kolleeg Marika Tuusile, kes on korduvalt avalikkuses väitnud, et Eesti on maailma kõige vaesem riik. See väide ei pea absoluutselt paika. Ka inimarengu aruanne kinnitab seda, et Eesti on vägagi arenenud riik. Inimarengu aruanne kinnitab seda, et meil on sisemajanduse kogutoodang elaniku kohta mõõdetav suurusjärguga 20 000 dollarit – ühtedel andmetel on see näitaja 18 800 dollarit, teistel andmetel pisut alla 21 000 dollari. See, kes on jälginud rahvusvahelist statistikat, teab, et maailma kõige vaesem riik on Zimbabwe, kus tulu elaniku kohta on vaid 200 dollarit. Selleks ei pea olema väga hea rahandusspetsialist, et teha vahet 200 dollaril elaniku kohta ja 20 000 dollaril elaniku kohta.

Kui lugeda Eesti inimarengu aruannet, siis sellest võib näha, et Eesti on majandusarengult maailma riikide hulgas 43. kohal. Meie summaarne koht oli 40. koht, mis tähendab, et

meie majandus vajab veel enam turgutamist selleks, et meie summaarne koht maailma inimarengu aruandes võiks paraneda. Ka väited, et meil on siiani investeeritud majandusse, aga nüüd tuleks investeerida inimesse, pole pädevad. Haridust näiteks võib pidada lahutamatuks inimesest, aga hariduse koht on meil inimarengu aruandes maailma mastaabis väga hea, majanduse koht nii hea paraku ei ole. Edusammud on olnud korralikud, aga arenguruumi veel on.

Aseesimees Keit Pentus

Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

2. Ohtlikest transiitveostest

Aseesimees Keit Pentus

Järgmine teema puudutab ohtlikke transiitveoseid. Küsimuseks saab sõna Toomas Trapido, küsimus esitatakse Marko Pomerantsile. Palun, kolleeg Trapido!

Toomas Trapido

Aitäh! Hea siseminister! Minu küsimus, nagu arvata võite, on ajendatud hiljutisest õnnetusjuhtumist veeldatud maagaasi veokiga. Nimelt tahan küsida: kas Siseministeriumis on analüüsitud, milliseid selliseid ohtlikke transiitveoseid veel Eestit läbib, mille puhul ei ole võimaliku õnnetuse tagajärgede likvideerimise valmisolek just kõige parem? Ja seda sel lihtsal põhjusel, et, jumal tänatud, õnnetust pole veel juhtunud ja võib-olla ei ole sellise unikaalse situatsiooniga õnnetust läbi mängitud.

Marko Pomerants

Aitüma! Eestis saavad põhimõtteliselt liikuda igasugused ohtlikud ained või õigemini neid saab siin vedada. Selleks on vastavad korrad kehtestatud. Mis puutub riigi valmisolekusse, siis kindlasti tekib ainulaadsete õnnetuste puhul alati situatsioon, kus tuleb reageerida vastavalt õnnetuse iseloomule. Sellist üldist mis tahes juhtumiteks valmisolekut täpsete juhenditega, mismoodi käituda, et õnnetuse tagajärjed saaks likvideeritud, kunagi olema ei saa. Selle metaaniveokiga oli nii, et veeldatud gaasi vedamine peaks ju olema iseenesest tavaline asi, aga näed, ümber ta läks. Ja selgus, et ka meie lähinaabritel soomlastel pole kogemust,

mida sellise veokiga on mõistlik ette võtta. Nende kogemused piirduvad hapnikuveoki teele tõstmisega ja lõpuks me neid kogemusi ka kasutasime.

Ülevaate ohtlikest veostest me saame tänu Maksu- ja Tolliametile ennekõike ja me püüame oma valmisoleku tagada just sellises üldises korras. Meil on olemas keemiaalane reageerimisvõimekus – praegu on see kuues komandos. Võib-olla midagi väga spetsiifilist selles vallas aga midagi ette võtta ei kannatagi.

Aseesimees Keit Pentus

Esimene täpsustav küsimus, kolleeg Toomas Trapido, palun!

Toomas Trapido

Ma pisut siiski täpsustan veel. Kas näiteks radioaktiivsete veoste puhul, mida meil ka ette tuleb, on selge plaan ja valmisolek olemas? Samuti tahan tähelepanu juhtida just keemiliste ainete veole. Näiteks meile kõigile tuntud montaaživahu algkomponendid võivad loodusesse pääsedes vägagi palju kahju teha ja sellest võib tekkida väga mürgiseid komponente.

Marko Pomerants

Aitüma! Mis puutub erikeemiaalavõimekusse, siis meil on Päästeameti koosseisus demineerimiskeskuse erikeemia talitus, kellel peaks olema võimekus keemia-, bioloogia-, radiatsiooni- ja muude selliste õnnetuste puhul reageerida. Ohtlike veoste vedamiseks on omad eeskirjad ja vedajatel tuleb nendest lähtuda. Meie saame ikkagi otsustada juba õnnetusepõhiselt, kuidas me konkreetse juhtumi korral reageerime. Võtame selle õnnetuse metaaniveokiga. Me ei suuda seda ära hoida, et üks autojuht jääb magama. Me ei pane talle reisisaatjat riigipiiri peal kaasa. Olemasolevatele teadmistele toetudes ja partneritega konsulteerides peame ka selliste ohtudega hakkama saama, nagu teie nimetatud montaaživaht. Ja nii kaua, kui need anumates püsivad, saab nendega ikka midagi peale hakata.

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! Head kolleegid, kuna tänases infotunnis on lisaks sellele teemale veel kuus käsitlemist ootavat teemat, siis on mul võimalik anda sõna ühe kohapeal registreeritud küsimuse esitamiseks. Palun, Lembit Kaljuvee!

Lembit Kaljuvee

Aitäh, proua juhataja! Hea minister! Minule jättis meie päästeteenistuse tegutsemine selle metaaniauto avarii korral küll äärmiselt kehva mulje. Tegemist on ju regiooniga, kus on tohutud tööstusettevõtted, kellel on igasugune töstetehnika olemas. Ma arvan, et mõne tunniga oleks võinud see veok seal teel olla. Jäi tõesti mulje, et Päästametil ei ole mingit koostööd ettevõtetega ja nad tegutsesid seal nagu peata kanad. 12–14 tundi seisis auto seal kraavis upakil ja elu kogu piirkonnas oli häiritud. Nii ei tohiks küll olla. Mis sa ise arvad?

Marko Pomerants

Aitüma! Ei arva nii nagu hea kolleeg Kaljuvee. Ma arvan küll nagu teiegi, et Ida-Virumaalt võib kraanasid leida – selles suhtes olen teiega nõus. Aga mis oli selle konkreetse õnnetuse eripära? Nende tundide jooksul, kui see operatsioon toimus, muudeti võimaliku tegutsemise otsust vähemasti neljal korral. Ja see tõstmine oli viimane, mida arvati, et siiski võiks proovida, eeldades, et Raja asula ei lenda koos oma inimestega õhku. Kui esmane ja põhjendatud otsus oleks olnud see masin sealt kraavist üles tõsta, siis kindlasti me oleks sellega kas Ida-Viru kraanade või mõnede teiste kraanade abiga 3–4 tunniga hakkama saanud. Aga eksperdid seda ei soovitanud. Esialgul kaaluti näiteks, kas on kõigepealt võimalik see veeldatud gaas välja pumbata, siis kaaluti, kas on seda võimalik atmosfääri lasta, jne. Seda liigutamist ei peetud väga pikka aega mõistlikuks. Tõstmine ise tõepoolest toimus lõpuks mõne tunniga. Sellise õnnetuse puhul tark ei torma, vaid teeb endale selgeks, mis on võimalikud tagajärjed. Ja seejärel asutakse tegutsema.

Aseesimees Keit Pentus

Lõpetan selle küsimuse käsitlemise ja palun vabandust kolleegidelt, kelle küsimus jääb ajapuuduse tõttu selle teema raames vastusetta.

3. Säästvast sotsiaalsest arengust

Aseesimees Keit Pentus

Järgmine teema on säästev sotsiaalne areng. Küsimuseks saab sõna Mai Treial, vastab peaminister Andrus Ansip. Palun, kolleeg Treial!

Mai Treial

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud peaminister! On selge, et sotsiaalne areng sõltub majanduse arengust, aga tuleb rõhutada ka seda, et majanduse areng sõltub sotsiaalsest arengust. Kahjuks just viimasest rõhuasetusest kuuleb üsna vähe. Meil on vastu võetud üks väga hea dokument, see on aastast 2005: "Eesti säästva arengu strateegia aastani 2030". Selles on väga hästi kirjeldatud viisid, kuidas ühiskonna ja keskkonna vastasmõju korraldades tagatakse inimeste heaolu ja arengu jätkusuutlikkus. Sellega tulnuks vastavusse viia ka kõik teised dokumendid. Meil on strateegiaid eri hinnangutel 100–130, aga kahjuks need arengukavad ei moodusta tervikut ega ole ka raha kaetud. Minu küsimus on: kas säästev regionaalne areng tähendab ka õhukese rahakoti ja kärbitud rahakoti sotsiaalpoliitikat?

Andrus Ansip

Kas säästev areng tähendab õhukest rahakotti või paksu rahakotti? Oleneb, kelle taskus rahakott on. Kui igal kodanikul on rahakott paks, küllap ta oskab siis ka säästvalt majandada. Kui riigil on rahakott paks, siis riik tavaliselt ei kasuta oma raha väga efektiivselt. Võib minna laristamiseks, võib tekkida sooduspind korruptsiooniks. Seega riigil peab olema vahendeid piisavalt selleks, et sotsiaalseid vajadusi teatud tasemel rahuldada. Ma arvan, et Eestis on see tasakaal olnud päris hea. Ma ei pea mõistlikuks kogu aeg rääkida abstraktselt õhukesest või paksust riigist. Kas Eesti riik on õhukene? Jah, riigieelarve mahu mõttes on ta õhem kui nii mitmedki Euroopa Liidu teised liikmesriigid. Kuid võrreldes veel mõne aasta taguse perioodiga, tuleb praegu tunnustada, et riik on saanud paksemaks. Ma ei usu, et see ülemaailmsest majanduskriisist tingitud Eesti riigi paksenemine meile siin saalis või ka nendele Eestimaa inimestele, kes väljaspool saali viibivad, väga palju rõõmu pakub. See oli paratamatu, et me olime sunnitud oma riiki paksemaks tegema – kui seda paksust mõõta valitsussektori kulutustega protsendina sisemajanduse kogutoodangust.

Aseesimees Keit Pentus

Mai Treial, esimene täpsustav küsimus, palun!

Mai Treial

Lugupeetud peaminister! Ongi nii, et enamik Euroopa Liidu riike on juba 15 aasta jooksul sotsiaalpoliitikat rahastanud ka üldmaksudest. Aga meil kuuleb ikka, kui teha üks või teine ettepanek – aidata näiteks hädasolijaid, töötutega peresid või tõsta pensione –, valitsuskoalitsioonilt ühte ja sama vastust: kellelt me siis raha ära võtame? Või siis kuuleb lausa hirmutamist, et kui me ei tõsta pensioniiga, siis ei saa tõsta ka pensione. Samas ei ole ka siin Riigikogu saalis olnud ühtegi arutelu selle üle, kuidas sotsiaalpoliitika elluviimiseks vajalik tulubaas pisut lahti rääkida ja analüüsida, kust lisa võtta ja millised võiksid olla lahendused. Minu küsimus ongi: millal valitsus sotsiaalpoliitika tulubaasi aruteluga Riigikogu ette tuleb ja lahendusi leidma soovib hakata?

Andrus Ansip

Mõnes osas olete te muust maailmast päris hästi aru saanud. Igal pool on tõesti niiviisi, et kui mingiks otstarbeks tahetakse raha kulutada rohkem, siis teisalt tuleb see raha ära võtta. Kas see "teisalt" tähendab seda, et see on mingisugune muu riigieelarve kuluartikkel, või on see hoopis riigieelarve tuluartikkel ja tähendab seda, et kodaniku taskust tuleb rohkem ära võtta – see on diskussiooniobjekt. Kuid mitte kusagil maailmas ei ole küsimuse püstitus teistsugune. See raha, mida tahetakse teatud sihtgrupi olukorra parandamiseks kulutada, tuleb ikkagi kuskilt võtta. Valitsusel ei ole mingeid võimalusi raha lihtsalt juurde trükkida. Kogu raha, mida valitsus ja loomulikult eelkõige Riigikogu saab ümber jaotada, tuleb tööka maksumaksja taskust. Ei ole õige ka väide, et Eestis kasutatakse sotsiaalseteks kulutusteks ainult summasid, mis laekuvad riigieelarvesse sotsiaalmaksust. Ei, ka teistest maksudest laekuvaid summasid kulutatakse küllalt suures ulatuses just nimelt sotsiaalprobleemide lahendamiseks.

Aseesimees Keit Pentus

Mai Treial, teine täpsustav küsimus, palun!

Mai Treial

Lugupeetud peaminister! Aitäh õpetuste eest! Aga üks poliitiliste valikute koht ongi selles, kui palju raha ühele või teisele poole, kas sotsiaalvaldkonda või kuskile mujale kulu-

tatakse ja kui palju inimestest hoolitakse. Valitsus peaks siiski tunnistama, et pensionisüsteemi juba käivitatud muudatused, eelkõige kindlustuspensioni rakendamine, pidid tagama pensionäridele helge tuleviku, aga ka kogumispensioni süsteemiga asuti poliitiliselt manipuleerima ja paljudel inimestel kahjuks ei ole enam usku sotsiaalkindlustussüsteemi stabiilsusse. Samuti on eelarve tasakaalu nimel ohvriks toodud sotsiaalne areng ja inimkapital, kusjuures sotsiaalvaldkonnas on olnud kärped, eriti perepoliitika osas, kõige suuremad. Küsimus: kas ohver on teie arvates olnud liiga suur?

Andrus Ansip

Kahju, et kell helises ja ma ei kuulnud, mis ohvrist te rääkisite. Teile teadmiseks: möödunud aastal sotsiaalkulutuste osatähtsus meie eelarves kasvas 12%. See ei kahanenud, vaid valitsussektori kulutused sotsiaalsete probleemide lahendamiseks hoopis kasvasid. See on ka täiesti loomulik – kriisiajal see peabki nii olema. Kui on majanduskriis, kui on finantskriis, siis sotsiaalsed probleemid süvenevad ja nende leevendamiseks, nendele lahenduste leidmiseks tuleb rohkem maksumaksja vahendeid kasutada. Väide, kuidas te ütlesitegi, et kedagi on ohverdatud, ei pea mitte mingil juhul paika. Inimestel on kindlasti usku Eesti sotsiaalsesse süsteemi ja ma palun teil seda usku mitte kõigutada ja ehk isegi hävitada. Kui te iga hinna eest püüate selgeks teha, et pensione on võimalik tulevikus suurendada ka ilma pensioniiga tõstmata, siis te peaksite välja pakkuma mingid konkreetsed lahendused, kust see raha võetakse. Väidan, et teised Euroopa Liidu riigid ei ole veel kuskilt leidnud oma väikest Eldoraadot, kust tuleviku tarbeks pensionäridele raha saada. Kui elanikkonna vananemine on paratamatu – aga minu meelest on see röömustav paratamatus, et inimesed elavad kauem –, siis tuleb ka inimeste tööpanust suurendada. Ratsionaalselt mõtlevad inimesed saavad sellest suurepäraselt aru ja pensionärid on teatavasti praegu ka ühemõtteliselt pensioniea tõstmist toetanud.

Aseesimees Keit Pentus

Üks kohapeal registreeritud küsimus. Palun, kolleeg Jaak Aab!

Jaak Aab

Täna, austatud juhataja! Lugupeetud peaminister! Sotsiaalsele arengule, mille kohta teile küsimus esitati, kindlasti mõjub praegune olukord tugevalt. Mida aga on meie valitsus situatsioonis, kus tööpuudus on kiiresti kasvanud, teinud? On oht, et väga paljud perekonnad, sealhulgas lastega perekonnad, kus üks või teine perekonnaliige on jäänud tööta, võivad vaesuspiirist allapoole langeda. Neil on väga raske toime tulla. Tavaliselt riigid üritavad käivitada mingisuguse sotsiaalpaketi, rakendada erakordseid meetmeid, et leevendada tööpuuduse sotsiaalset mõju. Meie oleme siin pidevalt valitsuse ettepanekul pidanud kärpeid ette võtma: näiteks koolitoetuse kaotamine ja muude kärpete tegemine. Kas valitsus kavatses midagi tööpuuduse sotsiaalsete mõjude leevendamiseks ette võtta?

Andrus Ansip

Hea küsija! Valitsus – seda ka teie osavõtul – on Eestis ettenägelik olnud. Ta on näinud ette ka võimaluse, et majandus läheb langustsüklisse ja tööpuudus suureneb. Seda võimalust ette nähes otsustas valitsus, aga eelkõige austatud Riigikogu, luua Eestis hästi toimiva töötukassa süsteemi. Me oleme praegu võimelised maksma inimestele, kes on kaotanud töökoha, 5500 krooni keskmisena inimese kohta kuus. Kümme aastat tagasi, eelmise kriisi ajal oli see summa vaid 400 krooni kuus. Tänu sellele, et auväärne Riigikogu on olnud ettenägelik, et valitsuse eri koosseisud on olnud ettenägelikud, ei pea me praegu tegelema tulekahju kustutamiselega. Kuid olgu veel kord öeldud see arv: 3,8 miljardit krooni kulutatakse maksu- maksja raha tänavu selleks, et toetada töötuid, et leevendada nende olukorda. See on märkimisväärselt suur summa.

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

4. Aktsiidest

Aseesimees Keit Pentus

Järgmine teema puudutab aktsiise. Küsimuseks saab sõna kolleeg Inara Luigas, küsimus esitatakse rahandusminister Jürgen Ligile. Palun, kolleeg Luigas!

Inara Luigas

Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud minister! Vabariigi Valitsuse algatusel ning Riigikogu Reformierakonna ja IRL-i fraktsiooni toetusel on meil korduvalt tõstetud aktsiise. Nüüd oleme jõudnud niikaugele, et bensiiniaktsiis on 6,6 krooni liitri kohta ja diislikütuse aktsiis 6,148 krooni liitri kohta. Bensiiniaktsiisi osas me oleme ületanud isegi Euroopa Liidu alampiiri. Aktsiisitõus on põhjustanud ka kütuse kallinemist: diislikütuse hind tõusnud 28,2% ning bensiini hind 35,8% võrreldes eelmise aasta hinnaga. Kui me arutasime Riigikogu rahanduskomisjonis aktsiisi tõstmist, siis teil polnud ühtegi analüüsi meile ette näidata. Minu küsimus on: kas Rahandusministeeriumi käsutuses on analüüs, kuidas aktsiisitõusud on mõjutanud meie ettevõtluskeskkonda ja konkurentsivõimet?

Aseesimees Keit Pentus

Enne kui rahandusminister vastamiseks sõna saab, juhin, kolleegid, teie tähelepanu sellele, et küsimuseks on aega üks minut ja vastamiseks kaks minutit. Palun, rahandusminister Jürgen Ligi!

Jürgen Ligi

See kõlas küll väga hirmutavalt, et me oleme ületanud isegi alampiiri. Aga nii ongi: tõepoolest, eri aktsiisidega me oleme ületanud isegi alampiiri. Ega pea sellepärast nüüd liiga murelikud olema. Kõige enam ületame me alampiiri alkoholi puhul. Meie arvates odav viin ei ole see, mida rahvas vajab. Samas me oleme siiski aktsiisipoliitikas suhteliselt vaoshoitud olnud. Kui arvestada sissetulekuid, siis pole aktsiisikaupade kättesaadavus halvenenud. Alkoholi puhul on see pigem paranenud. Alampiir tähendabki seda, et madalam ei või olla, kui aga üle selle on, siis ei ole reegleid rikutud. Kütuse puhul on alampiiri ületamine suhteliselt väike. Me teadvustame endale kogu aeg, et sellel on majandusele surve, kuid majandus omakorda survestab keskkonda. Kütustele ongi sellepärast vähemalt alammäärad kehtestatud, et seda mõju vähendada, see tähendab suunata tarbijat säästlikult tarbima. Siin ei ole midagi häbenenud. See on üks pidev kompromissi otsimine majanduse ja looduse vahel, kusjuures on teada, et loodus on palju nõrgem.

Aseesimees Keit Pentus

Esimene täpsustav küsimus, palun, Inara Luigas!

Inara Luigas

Austatud minister! Ma ei puudutanud oma küsimuses üldse ju alkoholi, see on teine teema. Selle kohta ma küsin järgmises infotunnis. Ma küsisin teie käest, kuidas on aktsiisimäärad mõjutanud meie ettevõtluskeskkonda? Kas te sellele küsimusele saate vastata?

Jürgen Ligi

Võib-olla ma lugesin selle alkoholiteema siis teie silmadest välja, palun vabandust! Teie küsimus oli siiski sõnastatud aktsiiside kohta laiemalt. Tegemist on, ma kordan veel, Euroopa Liidu kohustusega meile. Me oleme ise selle teadlikult võtnud, see on Euroopa Liidu direktiivis kirjas, et aktsiis ei tohi olla madalam kui konkreetne arv, ja me ületame seda arvu üsna vähe. Aktsiiside mõju loodusele on positiivne, majandusele lühikeses perspektiivis mõistagi kahjulik, aga pikas perspektiivis mitte. Nii et ma ise olen rohelise maksustamise poolt. Kuid nagu kogu valitsus, arvestan ka mina alati majanduse taluvuse võimet. Ega siin polegi muud kui kompromissi otsida.

Kokku võttes on see, et me oma eelarvega oleme toime tulnud, muidugi majandusele väga positiivne. Riigisektor on suutnud ennast kriisioludes korrastada ja see on olnud äärmiselt positiivne. Enne esitati siin peaministrile hulk küsimusi sotsiaalsetel teemadel. Me oleme sotsiaalkulutusi suutnud hoida ja nende osakaalu eelarves kasvatada. See on kriisi ajal olnud hädavajalik ja õnnestunud suures osas ka tänu aktsiisidele.

Aseesimees Keit Pentus

Inara Luigas, teine täpsustav küsimus!

Inara Luigas

Austatud minister! Ma tegelikult lootsin, et te vastate natuke teistmoodi. Minu eesmärk oli ikkagi juhtida tähelepanu sellele, et tegelikult on meil aktsiiside tõusuga sassi löödud kogu ettevõtluskeskkond, eriti on selle taga kütuse kallinemine. Pole mingi saladus, et viimasel ajal on lohkama löönud salakütuseäri piiri ääres. Ma ise elan sealkandis ja tean väga hästi, mis seal toimub, aga ma ei süüdistata üldse

inimesi, kes käivad Venemaal kütust ostmas. Teie erakonnakaaslane Urmas Klaas kirjutab ajalehes Koit, et piirikaubandus on inimlik, ja ka Võrumaa Teatajas on väga hästi kirjutatud, et keegi ei kohusta inimesi kallilt elama. Minu küsimus ongi: mis kasu on toonud aktsiisitõus? Kui palju on eelarve saanud sellest tulu ja kuidas on konkreetselt mõjutanud aktsiisitõus meie ettevõtluskeskkonda?

Jürgen Ligi

Järgmine kord oleks ehk praktiline, et te mulle mitte ainult minu vastuse ette ei ütle, vaid annate ka teada, millised andmed teid huvitavad – ma oleksin need kaasa võtnud. Ma võin seda kõike esitada teile komisjonis. Kokkuvõttes aga aktsiisid laekuvad hästi. Nende mõju majandusele, nagu ma ütlen, on riigisektori korrastamise kaudu väga positiivne. Me ühelt poolt suudame hoida sotsiaalkulusid, teiselt poolt suudame toetada ettevõtlust, ja kolmas pluss, mida on võib-olla raskem tajuda ja mis on peidetum, on see, et me oleme suutnud hoida laenuintressi marginaalid madalamad. Ning seda tänu sellele, et me tuleme riigisektorina väga hästi toime. Ja mis veel on väga hea: me oleme defitsiidis, aga suhteliselt väga hästi – oludega arvestades ikka väga hästi.

Sedakaudu võidab Eesti majandus miljardideid. Aktsiisid on selle kõrval suhteliselt marginaalne, teisejärguline mure. Üldine stabiliseerimine, millega valitsus on 2009. aasta jooksul hakkama saanud, on majandusele hea olnud. Mis ei tähenda, et see on hea olnud kütusepõletajatele. Aga nagu ma juba ütlesin: see on inimkonna pikaajaline probleem, mida tuleb teadvustada: kütuse põletamine ei ole lõppematu heaoluallikas, rääkimata sellest, et see loodusele hea oleks.

Aseesimees Keit Pentus

Üks kohapeal registreeritud küsimus selle teema raames. Palun, kolleeg Arvo Sarapuu!

Arvo Sarapuu

Austatud minister! Küsimus on ikkagi võrdsetes konkurentsitingimustes, mitte ainult katsetamises majandusharude peal, kas nad seda taluvad ja pingele vastu peavad. Ma toon ühe näite ja ühe võrdluse, mis puudutab põllumajandustootmises kasutatava diislükütuse aktsiisi. Euroopa Liidu energia maksustamise direk-

tiiv näeb ette 0,33 krooni liitri kohta, meie oleme selle tõstnud 1,736 kroonini. Loen teile ette mõnede riikide andmed, mis ütlevad üht-teist selle kohta, mis konkurentsitingimustes meie põllumehed on. Näiteks Belgia näitaja 0,3, Lätis 0,34, Iirimaal 0,7, Prantsusmaal 0,89, Soomes 1,1 jne. Minu küsimus on: kuidas teile tundub, kas põllumeestel on taluvuse piir juba käes või annab seda veel katsetada?

Jürgen Ligi

See valitsus ei kavatse aktsiise tõsta ja pole kunagi katsetamisega tegelnud. Aktsiise on tõstetud ainult hädavajaduse korral ja suhteliselt mõõdukalt ning kokkuvõttes on sellega nii majandusele kui sotsiaalsele olukorrale head tehtud. Te rebisite välja ühe väga väikese alalõigu kütuste pikas reas. Mul läks üks sõna kaduma, aga nimetatud arvude järgi otsustades te rääkisite erimärgistatud kütusest. Probleem on meil ikkagi selles, et erimärgistatud kütuse kasutajate ring on aetud tohutult laiaks ja selle hind riigieelarvele on ränk. Minu kindel seisukoht on, et tegelikult ei tohiks kütuse põletamine olla see, mille kaudu majandust toetatakse. Kui meil on harud, mida me toetame, siis peaks süsteem olema rajatud teistele alustele, mitte sellele, kui palju keegi suudab kütust põletada. Sel juhul oleksid ka pettused väiksemad. Aga tõsi, see ümberkorraldamine on nii keeruline, et me oleme andnud seda soodustust valdkondadesse, kus alternatiivsed toetusmeetodid oleksid äärmiselt keerulised. Aga kordan: valdkond, mida sel moel doteeritakse, on väga laiaks läinud.

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

5. Päästeteenistuse võimekusest

Aseesimees Keit Pentus

Järgmine teema puudutab päästeteenistuse võimekust. Küsimuse esitamiseks saab sõna Aivar Riisalu ja vastuseks seejärel siseminister Marko Pomerants. Palun, kolleeg Riisalu!

Aivar Riisalu

Aitäh, hea juhataja! Hea minister! Üldiselt me oleme oma päästjatega rahul, nad on tublid ja töökad inimesed. Viimastel nädalatel on päästjatel tulnud peale maja- ja korteripõlen-

gute töötada ka nii eelräägitud gaasiveoki juures kui ka lennuki väljatõmbamisel Ülemiste järvest avalikkuse pilkude all. Mõnevõrra on kerkinud esile probleem, et raskemate õnnetuste likvideerimisel jääb meil eelkõige tehnilisest võimekusest mõnevõrra puudu. Õnneks on tulnud appi kaitseväge, ja selline koostöö on ka täiesti loomulik. Kas Siseministeriumis on arutletud selle üle, et järsku meie päästjate tehniline võimekus ei ole piisav ja me ei ole valmis seda liiki õnnetuste tagajärgede operatiivseks likvideerimiseks? Ehk me teeme seda liiga aeglaselt, kui inimesed jälgivad 20 tundi, kuidas asi toimib kehvasti?

Marko Pomerants

Aitüma küsimuse eest! Ma olen seda juba öelnud, et üks asi on vaadata õnnetuse tagajärgede likvideerimist internetist: kitsed jooksevad, ümberringi on jää ja päästjad kuskil lihtsalt seisavad. Teine asi on arvestada, mis asi mis kellaajal ja kus kohas juhtub. Ma kordan üle: mõlema õnnetuse korral saime hakka-ma kenasti. Miks ma seda julgen öelda? Inimeludele pole ohtu olnud ja keskkonnareostus on ära hoitud, ja see ongi põhiline eesmärk. Lennukivraki järvejäält eemale toimetamisega on ju mõnevõrra aega. Riik ei pea omama selleks spetsiaalset tehnikat, meil on olemas partnerid. Mis puutub konkreetset selle lennuki tirimisse, siis meil olid vastavad lepingud sõlmitud. Me kasutasime tsiviilpartnereid, kellel oli rasketehnika pakkuda, ja kasutasime mõlemal juhtumil ka meie kaitseväge. Nii see peabki käima, pärast peavad saama lihtsalt arved klaaritud. Nii et mõlemal juhul on põhi-eesmärgid täidetud ja me kasutame koostööpartnereid edaspidigi.

Aseesimees Keit Pentus

Aivar Riisalu, esimene täpsustav küsimus, palun!

Aivar Riisalu

See küsimus ei olegi täpsustav, vaid üsna konkreetne küsimus. Päästjate palkade ja kõikvõimalike koondamiste üle vaieldes oli jutt ka Simuna päästekomandost. Hiljuti oli samas piirkonnas ränk laudapõleng, kus mitukümmend looma põles lauta sisse. Kas nende loomade ärapõlemisel võib olla otsene seos selle päästekomando likvideerimisega?

Marko Pomerants

Kõigepealt faktid. Minu teada hukkus 11 looma ja kogu laudakompleks hävis. Kui Simuna komando oleks olemas olnud, siis selle õnnetuse puhul poleks teda kasutatud. See on Rakvere komando reageerimispiirkonnas. Ja nii ka läks: reageerisid Rakvere komando ja õnnelikul kombel ka Roela abikomando. Simuna on küll Roelale mõni kilomeeter lähemal kui Rakvere, aga konks peitub selles, et kui Rakvere linnast tuletõrjeauto välja sõidab, saab ta mööda peateed otse Roelasse kihutada. Simuna puhul tuleks kasutada väiksemaid kõrvalteid ja keskmine kiirus oleks väiksem. Talvel lisanduvad sellele veel raskemad teolud, millega antud juhul tegemist ei olnud. Nii et Simuna komandot väga suure tõenäosusega ei oleks sellele õnnetusele üldse kutsutud. Seega lauda ärapõlemise põhjus ei ole mitte kuidagi seotud Simuna komando olemasoluga või selle puudumisega. Seda seost ei maksa otsida.

Aseesimees Keit Pentus

Üks kohapeal registreeritud küsimus. Palun, Kalvi Kõva!

Kalvi Kõva

Aitüma! Hea minister! Nagu te teate, on praegu Riigikogu menetluses päästeseaduse eelnõu ja seal on väga hästi reglementeeritud ka vabatahtlik päästja või abipäästja, nagu seal oli, aga loodetavasti ta muutub vabatahtlikuks päästjaks. Minu küsimus on selline. Vabatahtlike päästjate osakaal päästeoperatsioonides mitmesuguste õnnetuste korral on väga suur. Kuidas te kommenteeriksite tänasel päeval meie vabatahtlike päästjate tehnilist valmisolekut? Nende tehnika on valdavalt Nõukogudeaegne või siis humanitaarabina saadud kuskilt meie sõprade käest. Kuidas võiks riik teie arvates nende tehnikasse tulevikus panustada?

Marko Pomerants

Aitüma! Kuna süsteem põhilises osas põhineb riigi vastutusel ehk meil on Eestis valitud riiklik päästesüsteem, siis loomulikult parim võimalik tehnika, suurimad investeeringud tehakse riigisektoris. Tõepoolest, riigisektorile on olnud väga heaks partneriks vabatahtlikud pritsumehed oma ühendustega. Selliseid lepinguid on meil umbes 70 ühendustega üle Eesti riigi. Neid ühinguid ja komandosid kasutatakse

ennekõike abijõududena, kelle ülesanne on näiteks täiendava vee vedu, aga suurema põlengu korral ka kustutamine. Nende tehnika on tõesti kasutusealt vanem ja pole ka kuigi kaasaegne, aga vabatahtlikelt eeldataksegi vähem. Ega siin riik neile värsket tehnika soetamisel väga palju ära teha ei saa. Saab ühel juhul: kui ta ise suudab endale hankida piisavalt heas tehnilises seisukorras autosid ja abivahendeid, siis ta saab nõksuke vanemaid asju mittetulundusühingutele üle anda. Sellesama seaduseelnõuga, millest siin juttu on ja mida praegu menetletakse, ilmselt õnnestub ühiselt natuke putitada riigivaraseadust, nii et riigil tekib võimalus vastavaid seadmeid mittetulundusühingutele otse üle anda, asjasse kohalikku omavalitsust segamata.

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

6. Omavalitsuste rahastamisest

Aseesimees Keit Pentus

Kuna infotunni lõpuni on jäänud mõni minut, siis palun nüüd lühike küsimus ja lühike vastus. Teema on omavalitsuste rahastamine. Küsimuseks annan sõna Helle Kaldale, vastamiseks Jürgen Ligile. Palun, Helle Kalda!

Helle Kalda

Aitäh! Riigikohus tunnistas tänavu 16. märtsil oma otsusega, et kehtiv omavalitsuste rahastamise korraldus on põhiseadusega vastuolus. Riigikohtu üldkogu otsuse kohaselt nõuab põhiseadus, et seaduses peab olema täpselt kirjeldatud, milliseid valdade ja linnade kohustusi peab täitma riik või eraldama selleks raha. Minu küsimus: palun selgitage, milliseid konkreetseid samme te olete ministrina astunud Riigikohtu üldkogu otsuse täitmiseks, et tagada 2011. aasta riigieelarve koostamisel kohalike omavalitsuste põhiseadusliku tagatise kaitse ja nende pandud ülesannete piisav rahastamine?

Jürgen Ligi

Tolle Riigikohtu lahendi põhisisu oli see, et Tallinnal ei ole riigilt lisaraha saada. Sellega kaasnes analüüs regulatsioonide põhiseaduslikkuse kohta ja selle analüüsi tulemused olid kinnituseks meie tegevusele, mis oli käivitunud

nud enne seda Riigikohtu otsust. Me oleme asunud omavalitsuse ja riigi funktsioone eraldama ning ka hinnastama, see teema on homme ka valitsuskabineti istungi päevakorras. Nii et asjaomane tegevus on käivitunud juba enne Riigikohtu tähelepanu juhtimist probleemile.

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh, head kolleegid! Infotunniks ettenähtud aeg on läbi. Palun vabandust nendelt, kelle küsimused infotunni aja lõppemise tõttu täna enam käsitlusele ei tule. Aitäh, lugupeetud ministrid, infotunnis osalemise eest!

Istungi rakendamine

Aseesimees Keit Pentus

Austatud Riigikogu! Alustame Riigikogu täiskogu VII istungjärgu kümnenda töönädala kolmapäevast istungit. Küsin kõigepealt, kas kellelgi on soovi üle anda eelnõusid või arupärimisi. Palun, Olga Sõtnik!

Olga Sõtnik

Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid! Koos kolleegidega Keskerakonna fraktsioonist esitasime arupärimise sotsiaalminister Hanno Pevkurile töötuse statistika kohta. Sotsiaalministeerium kinnitas avalikkusele, et esimest korda pärast majanduskriisi algust vähenes ajavahemikul 26. märtsist kuni 1. aprillini töötuna arvel olevate inimeste arv. Töötukassa andmeil oli 1. aprilli seisuga Eestis 95 000 registreeritud töötut, mis on 158 võrra vähem kui nädal varem. Kuigi töötute üldarv vähenes, registreeris töötukassa ajavahemikul 26. märts kuni 1. aprill kokku 1715 uut töötut. Ministriumi kinnitusel on töötuse protsent praegu 14,6. Ida-Virumaal ulatub registreeritud töötus juba 21%-ni. Teie kinnitusel on vaid 3000 inimest leidnud töö tänu riigi abimeetmetele. 2009. aastal ei rakendatud riigi abimeetmeid, näiteks palgatoetuste ringi laiendamist, kuid tööle rakendatud inimeste arv on võrreldes muudatuste jõustumise ajaga jäänud samaks. Vaadates statistikat, selgub teie väidetele vastu käiv fakt, et jaanuariga võrreldes on veebruaris tööle rakendatud arv 1000 inimese võrra vähenenud. Töötukassa statistika andmetel langeb registrist välja igal kuul 2500–3000 inimest. See on sama palju, kui on tööd saanud inimeste hulk. Lähtudes eespool toodud informat-

sioonist, palume vastuseid kuuetele küsimusele. Ja loodame need vastused saada kiiresti. Aitäh!

Aseesimees Keit Pentus

Marika Tuus, palun!

Marika Tuus

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Annan Keskerakonna fraktsiooni nimel sisse järjekordse arupärimise sotsiaalminister Hanno Pevkurile, mis puudutab vaesuse temaatikat, toimetulekupiiri. Küsime, miks ei ole kaks viimast aastat enam arvatud toimetulekupiiri suurus. Küsime, miks ei ole meile teada ostukorvi suurus – kas seda ei tahetagi näidata? Me teame, et kahel viimasel aastal, eriti aastal 2008 oli väga suur inflatsioon ja on selge, et senise maksumusega ostukorvi enam needsamad kaubad ja teenused ei mahu. Imselt sellepärast seda ei tahetagi meile teada anda. Ja loomulikult küsime ka seda, miks mitmed toetused, näiteks lastetoetus, arvutatakse toimetulekutoetuse määramisel pere sissetulekute hulka. Seetõttu jääb väga paljudel toimetulekutoetus saamata – piir on pisut ületatud. Ja meil on mitu muudki küsimust. Aitäh!

Aseesimees Keit Pentus

Olen vastu võtnud kaks arupärimist ja kui need vastavad meie kodu- ja töökorras sätestatud nõuetele, siis edastatakse need adressaatidele viivitamatult.

Nüüd, head kolleegid, on mul teile ka mõned teated. Riigikogu juhatus on võtnud menetlusse järgmised eelnõud ja määranud neile juhtivkomisjonid. Esiteks, Vabariigi Valitsuse üleeile algatatud tulumaksuseaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on rahanduskomisjon; teiseks, Vabariigi Valitsuse üleeile algatatud kalapüügi-seaduse muutmise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on keskkonnakomisjon; kolmandaks, Vabariigi Valitsuse üleeile algatatud kinnistusraamatuseaduse, pärimisseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on õiguskomisjon; neljandaks, Vabariigi Valitsuse üleeile algatatud välisõhu kaitse seaduse muutmise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on keskkonnakomisjon; viiendaks, Vabariigi Valitsuse üleeile algatatud elektroonilise side seaduse ja infoühiskonna

teenuse seaduse muutmise seaduse eelnõu, mille juhtivkomisjon on majanduskomisjon.

Riigikogu esimees on edastanud viie Riigikogu liikme arupärimise peaminister Andrus Ansipile.

Viime läbi kohaloleku kontrolli.

Kohalolijaks registreerus 89 Riigikogu liiget, puudub 12 rahvasaadikut.

Enne tänase päevakorra juurde asumist on mul üks väike täpsustus. Nimelt taotles Vabariigi Valitsus tänases päevakorras muudatust, mille kohaselt viiakse tänase päevakorra üheksas punkt, s.o eelnõu 653 esimese lugemise arutelu, tänase päevakorra eelviimaseks punktiks. Seega see on päevakorras kohe pärast eelnõu 721 esimese lugemise arutelu. Juhataja oli selle ettepanekuga nõus.

1. Liiklusseaduse ja väärteomenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu (673 SE) kolmas lugemine

Aseesimees Keit Pentus

Nüüd võime asuda tänase päevakorra juurde. Esimene eelnõu päevakorras on õiguskomisjoni algatatud liiklusseaduse ja väärteomenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu kolmas lugemine. Head kolleegid! Kas on soov avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole. Võime asuda eelnõu lõpphääletust ette valmistama. Kuna tegu on vastuvõtmiseks Riigikogu koosseisu häälteenamust nõudva seaduseelnõuga, siis viime enne lõpphääletust läbi kohaloleku kontrolli, mille ettevalmistamist me nüüd alustame.

Head kolleegid! Enne lõpphääletust teeme kohaloleku kontrolli.

Kohalolijaks registreerus 91 Riigikogu liiget. Võime asuda eelnõu lõpphääletuse juurde.

Panen lõpphääletusele õiguskomisjoni algatatud liiklusseaduse ja väärteomenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu 673. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Eelnõu poolt hääletas 89 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei olnud. Eelnõu 673 on seadusena vastu võetud. (Tabel 4.)

2. Riikliku pensionikindlustuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (652 SE) kolmas lugemine

Aseesimees Keit Pentus

Järgmine punkt tänases päevakorras on Vabariigi Valitsuse algatatud riikliku pensionikindlustuse seaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu kolmas lugemine. Kolleegid, kas on soovi avada läbirääkimisi? Palun Riigikogu kõnetooli Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni esindaja Mai Treiali! Kolm minutit lisaaega, kokku kaheksa minutit.

Mai Treial

Austatud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Alustan sellest, et Rahvaliit on endiselt pensioniea tõstmise vastu. Meile on mõistetamatu, et valitsus tahab pensioniiga tõsta ajal, mil Eesti inimeste keskmise eluea ja tervena elatud aastate näitajad on Euroopa madalaimad. Enne kui otsustada pensioniea tõstmine, on vaja kohaldada meetmeid inimeste tervise edendamiseks, eeskätt meeste eluea tõstmiseks, ning eakate sotsiaalse toimetuleku ja pensionikindlustuse tagamiseks kooskõlas Euroopa sotsiaalhartaga. Valitsus, kes esitas Riigikogule eelnõu ettepanekuga tõsta pensioniiga, tugineb oma põhjendustes 2007. aasta andmetele.

Aseesimees Keit Pentus

Palun vabandust, austatud ettekandja! Kolleegid, meil käib seaduseelnõu 652 arutelu ja toimuvad läbirääkimised. Ma palun saalis vaikust!

Mai Treial

Aitäh! Pole näha, et tänast Eestit räsiv majandus- ja sotsiaalkriis ning kõrged tööpuuduse näitajad valitsuse analüüsis peegelduksid. Rahva tervis on kehv. 2009. aasta inimarengu aruande järgi on meeste eeldatav eluiga arenenud riikide omaga võrreldes 1970. aastate tasemel. Seega suur osa meestest pensionipõlve pidada ei jõuagi. Muidugi, riigieelarvesse tooks pensioniea tõstmine lisa, sest keskmine töövõimetuspension ja eelpension on madalamad kui vanaduspension. Valitsus väidab, et pensioniea tõstmine võimaldab maksta praegustele pen-

sionäridele suuremat pensioni, ja on saanud seda präänikut näidates isegi mõned pensionäride organisatsioonide juhid pensioniea tõstmist toetama. Tegelikult on pensioniea tõstmisele alternatiivid täiesti olemas. Nimetaksin kas või töandjapensioni, mida Eestis tasuks ühe võimalusena kaaluda. Ka võiks rakendada paindlikumat pensionisüsteemi, mille puhul seadus ei fikseeriks kindlat pensioniiga, vaid jätaks inimestele vabaduse valida mitme võimaluse vahel, nii nagu see on Soomes, Rootsis, Lätis ja Poolas. Miks ei võiks seda rakendada ka meil Eestis?

Juba pensionipõlve pidavate inimeste toimetulekut saab parandada sel moel, et rahvapensioni määr ja pensioni baasosa seotaks näiteks arvestusliku elatusmiinimumiga. Igal juhul peab seadma sihiks vähendada eakate vaesust. Meie pensionärid üritavad seda leevendada võimalikult kaua tööd rügedes, seda veel neiski aastais, mil eakaaslased teistes riikides teenitud vanaduspuhkust naudivad. Et eakate suur tööhõive mõjutab noorte võimalusi tööturul, on veel omaette teema.

Valitsus peaks tunnistama, et pensionisüsteemi juba käivitatud muudatused, eelkõige kindlustuspensioni rakendamine, mis pidi tagama pensionäridele helge ja stabiilse tuleviku, seda ei garanteeri. Sellele juhtisid hiljuti avaldatud inimarengu aruandes ka eksperdid tähelepanu, tõdedes, et arenguhüpet ei saa toimuda enne, kui on investeeritud inimesesse. Peaminister aga võttis taas julgelt sõna, nimetades põlglikult inimarengu aruannet pelgalt heaks lugemismaterjaliks. Teeme sellest järelduse, et valitsusliitu ei huvita tegelikkus, mõttevahetus ega analüüsid. Ainus soov on oma kavatsused iga hinna eest läbi suruda.

Mõnikord lõõbitakse, et on olemas kolme liiki valet: väike vale, suur vale ja statistika. Ometi tasub teinekord arvandmetesse süveneda. Täna Eestis kohta räägib statistika, et 1/7 meestest ja 1/3 naistest hakkab enne tegelikku pensioniikka jõudmist saama kas töövõimetus- või sooduspensioni. Kui eeldada, et pensioniiga tõstetakse, toob see ekspertide arvestuse järgi kaasa 25 000 – 30 000 töötajat, aga ka ca 6000 töövõimetuspensionäri ning ca 2000 eelpensioni taotlejat. Ligi 25% ei suuda pensioniea tõusuga kaasa minna. Ka on mitmed eksperdid juhtinud tähelepanu sellele, et pensioniea tõus pärsib järjekordselt madala sisse-

tulekuga inimeste elukvaliteeti, nende välja-vaateid jõuda pensioniikka ning nautida pensionäripõlve. Nii tahaksin veel kord küsida: miks ikkagi ei soovita rakendada paindlikku pensioniea tõusule üleminekut ja süsteemide kohandamist vastavalt demograafilise olukorrale ega seata eesmärgiks jõuda niikaugemale, et võiksime ometi kord tõdeda: Eesti pensionisüsteem vastab Euroopa sotsiaalharta standarditele.

Pensioniea tõstmine majanduskriisi tingimustes peab selgelt silmas sotsiaalkulude kärpimise eesmärki. Kui inimeselt võetakse kahe aasta pension ära, siis ei saa kuidagi väita, et nende heaolu pärast 63. eluaastat suureneb. Kui räägitakse säästust riigieelarvekuludes, siis järelikult ei kavatsenud 63- ja 64-aastastelt äravõetud pensioni vanemate kui 65-aastaste pensioni tõstmiseks eraldada.

Lõpuks mõni sõna ka noorematest Eesti inimestest, kellel veel pikk tee pensionipõlveni, samuti põlvkondade järjepidevusest. Meil on umbes 100 000 töötut, kellest suur osa pole veel õiget töörõõmu saanud maitstagi, ja meil on juba kümned tuhanded heitunud, kes ei loodagi enam tööd leida. Valitsus on aga selle asemel, et teha kõik endast olenev, et tagada Eestis inimestele tööhõive, jätnud tähelepanuta teiste riikide majanduskriiside tagajärgede hoiatavad kogemused. Valitsus nagu ei teadvusta endale, et süvenev vaesus ja ebavõrdsus kandub järgmistele, päris noortelegi põlvkondadele, sundides neid elama sotsiaalsest abirahast, mille survet saab riik üha enam ja enam tunda.

Rasked olud on kiirelt suurendanud väljarännet – kui palju täpselt, ehk annab sellest märku järgmine rahvaloendus. Igatahes on Eestil professor Mati Heidmetsa sõnul oht sattuda noori inimesi eksportivate riikide hulka. "Üks mõistlik riik ei tohiks sellist üha süvenevat tendentsi endale lubada, vaid peaks mõtlema sellele, kuidas olla inimvara magnet, mitte tsentrifuug," on ta öelnud. Ainult kompleksne haridus- ja sotsiaaltöö, majandus-, tervishoiu-, pensioni- ja muu sotsiaalpoliitika, mis on suunatud humanistlikele väärtustele, võib meid sügavast kriisist välja tuua. Kahjuks ajab valitsus oma asja omapäi, rahva, ekspertide ja kodanikuühenduste arvamust sageli eirates. Kahju, väga kahju, et selline käitumismudel

teeb meie rahvale ja riigile lõppkokkuvõttes suurt meelehärmi! Aitäh!

Aseesimees Keit Pentus

Kadri Simson Keskerakonna fraktsiooni esindajana, palun! Kolm minutit lisaaega, kokku kaheksa minutit.

Kadri Simson

Head kolleegid! Me hakkame kohe hääletama seadust, mis mõjutab kõiki inimesi, kes on alla 56-aastased. Mida see pensioniea tõus tähendab inimesele, kes on tänavu saanud 56-aastaseks? See tähendab, et temalt võetakse ära kolme kuu pension ehk ligikaudu 15 000 krooni. Praegu 55-aastasele inimesele tähendab see seda, et temalt võetakse ära kuue kuu pension ehk ligi 30 000 krooni. Ning kõigile, kes on alla 50-aastased, tähendab see, et neilt võetakse kahe aasta pension, mis praegu on üle 100 000 krooni.

Tavaline 55-aastane Eesti elanik ütleb, et mis mul ikka teha – riik on ju tugevam. Aga tuletame meelde möödunud aasta suve, kui seesama riik Andrus Ansipi ja Hanno Pevkuri isikus teatas, et vanemapalga ülempiiri tuleb tõsta 30 000 kroonilt 35 000 kroonini, sest inimestel on ju selleks rahaks õigus. Asi on poliitilistes otsustes, kelle kanda pannakse majanduslanguse raske koorem. Praegune koalitsioon on otsustanud selle panna vanemaealiste, laste ja madalapalgaliste kanda, aga samas on neil jätkunud sadu miljoneid, et teha kingitusi kõige rikkamatele. Oma otsuseid põhjendama ei vaevuta, piirdutakse väitega, et teisiti ei ole võimalik ja igäüks peab täitma oma kohust.

Aga, head kolleegid, tasustatav vanaduspuhkus ei ole privileeg. See on lubadus riigilt, mille inimene lunastab oma igapäevase töö ja makstavate maksudega. Ja kahjuks ei jõua paljud inimesed seda õigust kuigi palju kasutada, kuna elu jääb liiga lühikeseks. Ilmselt meil kõigil on mõni tuttav või sugulane, kes on lahkunud 60-ndates eluaastates. Ta jõudis maksta, kuid ei jõudnud kasutada oma õigusi.

Eestis on kõigest Euroopa Liidu riikidest kõige suurem tõenäosus ära surra enne 60. eluaastat. Eesti inimarengu aruanne nendib, et kuigi Eesti elanike eeldatav eluiga on praegu meie jaoks ajalooliselt pikim, on see siiski võrreldav vaid Lääne-Euroopa 70. aastate tasemega. Ka Rahandusministeerium nentis oma

eluarve tasakaalustamise plaanis, et võrreldes Eesti praegust keskmist eluiga teiste Euroopa riikide statistikaga, on selge, et ei ole mõistlik kavandada kiiret pensioniea tõusu Põhjamaade tasemeni. Eesti keskmine eluiga on Euroopa vanade liikmesriikide keskmisest rohkem kui kuus aastat lühem ja meestel isegi üheksa aastat lühem ning eluea kasvu tempo aeglasem. Seda teadis ka Rahandusministeerium.

Täna aga oleme seisus, kus me kiirustame pensioniiga tõstmata, samas kui Soome valitsus võttis aasta tagasi pensioniea tõstmisel 65. eluaastani aja maha. Ja tööle asusid erinevad ekspertide rühmad, et analüüsida, kas selline plaan on ikka vastavuses soomlaste tervisenäitajatega.

Jälgisin eile sotsiaalkomisjonis toimunud arutelu pensioniea tõstmise üle. Eriti pani mind imestama riigikontrolör Mihkel Oviir, kes teatas, et meie inimeste keskmine eluiga on madal, sest inimesed joovad. Ärge jooge, liigutage ennast rohkem, ja pole viga midagi, kõik te tahate teha minu vanuses samuti kõrgepalgalist tööd, oli tema manitsus. Ma ei tea, kellest Mihkel Oviir rääkis. Võib-olla ta rääkis minuvanustest, kellele pensioniiga tõesti tundub väga kaugel olevat. Aga ma usun, et isegi tema on kokku puutunud inimestega, kes teevad igapäevast karmi tööd ja kellel pole joomisega mingeid probleeme, ja sellele vaatamata on paljudel neist 50-ndates eluaastates juba tõsised tervisehäda.

Mõned neist on kaotanud vanemas eas töö ja on sunnitud minema eelpensionile, kuigi eelpensioniga kaotavad nad märkimisväärselt kogu oma ülejäänud elu jooksul makstavas pensionis. Aga see on parem kui vaid tuhandekroonine toimetulekutoetus, mis langeb osaks pikaajalisele töötule.

Eestis ei ole praegu pension nii suur, et me peaksime vanemaealiste tööl käimist täiendavalt sundima. Rahaliselt on ju tööl käimine niikuinii motiveeriv. Vanemaealised käivad tööl niigi, kui nende tervislik seisukord ja saada olevad töökohad seda lubavad. Reaalsus on aga see, et sageli ei luba. Ja tõstes pensioniiga, suurendab valitsus sisuliselt tulevast tööpuudust; tõstes pensioniiga, vähendab valitsus sisuliselt tulevaste pensionäride pensioni, võttes neilt mitme kuu, halvemal juhul mitme aasta pensioni.

Ma juba mainisin Soomet. Soome on teinud aasta jooksul väga põhjalikke analüüse, millele peab vastama inimeste tervis, et pensioniiga tõsta saaks. Eestis selline põhjalik analüüs puudub, kuigi võimet seda läbi viia oleks. Aga meie peaminister on väitnud ja väitis ka täna, et igasugused sotsiaalteadlaste hoiatused on valed. Samas on meil võimalik tutvuda Soome pensionikeskuse läbiviidud uuringutega, näiteks pensioniea analüüsiga Põhjamaades. Tõsi, seal ei ole küll Eestit kaasatud, aga kui oleks, siis ilmselgelt meie keskmine oodatav eluiga ega tervisenäitajad ei kannaks kuidagi võrdlust välja.

Ma tean, et peaministrile ja ilmselt kõigile nendele inimestele, kes täna annavad rohelise tule ehk poolthääle pensioniea tõstmise poolt, ei meeldi võrdlus Põhjamaadega. Teie eelistate võrrelda meid Lätiga. Kuid inimesed hääletavad jalgadega ja eks selline Läti stiilis sotsiaalpoliitika on ka üks põhjus, miks Eesti kaugeleb valguskiirusel kunagi eeskujuks olnud Põhjamaade heaolumudelist.

Pensioniea tõstmist kaitstes on väidetud, et alternatiive ei ole, et me oleme sunnitud seda tegema. Aga see on ju vale. Ka valitsusel endal olid laual alternatiivid. Loen teile Rahandusministeeriumi töödokumendist ette, millised alternatiivid eelarvepositsiooni parandamiseks kaalul olid. Need olid järgmised. Esiteks, kehtestada kaks või rohkem erinevat pensioniiga, nii et näiteks 63-aastaselt saavad pensionile minna isikud, kelle staaž on vähemalt 35 aastat. Edasi, 64-aastaselt saavad pensionile minna need, kelle staaž on 30–35 aastat, ja staažiga alla 30 aasta saavad inimesed pensionile 65-aastaselt. See oleks selline juhtum, kus arvesse võetakse ka sündinud lapsed peres. Teine variant oli kehtestada pensioniea muutus, mis oleks vastavuses keskmise oodatava eluea muutusega. Ja kolmas variant oli kehtestada pensioniea sõltuvus rahvastikustruktuuris toimuvatest muutustest, näiteks panna pensioniiga sõltuma pensionäride ja tööeas oleva rahvastiku suhte muutusest.

Aga kõige selgem alternatiiv on see, et tuleb tegelda tööpuudusega. Pensionide maksimine olukorras, kus tööta on üle 100 000 inimese, on sootuks midagi muud, kui tööta oleks näiteks 30 000 inimest. Toimiva tööpoliitika korral suudaks riik suurendada maksumaksjate hulka, kes pensionideks vajalikku raha teeniks.

Just sellega tulekski praegu tegelda, sest Eesti tööpuudus on paraku Euroopa suurimate hulgas.

Aga nüüd ma ei pöördu enam teie poole, head kolleegid, vaid pöördun nende inimeste poole, keda täna isamaaliitlaste, reformistide ja Tarmo Männi otsus mõjutab: pöördun tavaliste Eesti inimeste poole. Kui te soovite poliitikat, mis hooliks meie inimestest enam, ei tegeleks pensionäride ja töötajate vastandamisega ning peaks oluliseks võimalikult väheseid inimohvreid, siis see muutus on teie kättes. Meil on küllalt aega, et peale 2011. aasta valimisi see täna tehtav otsus tagasi keerata. Kui IRL, Reformierakond ja Tarmo Mänd hääletavad eelkõige pensioniea tõstmise poolt ja alles 2019. aastaks lubavad analüüsi, siis Keskerakond leiab, et tark teeb enne analüüsi, ja kui inimeste tervis ning elueaootus lubab, alles siis asub pensioni käest võtma. Täna need seda ei luba ja kui täna ongi rohkem poolthääli kui vastuhääli, siis me keerame selle otsuse ümber sel hetkel, kui Riigikogus on olukord teistsugune. Aitäh!

Aseesimees Keit Pentus

Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni esindajana palun nüüd kõnetooli Marek Strandbergi! Kolm minutit lisa-aega, kokku kaheksa minutit.

Marek Strandberg

Head kolleegid! Eelkõnelejal on olnud õigus selles osas, et enne seda, kui pensioniiga tõuseb, on loomulikult hädavajalik (ja loodetavalt on sellest aru saanud nii Riigikogu enamus kui valitsuski) läbi viia mitmed toimingud ja käivitada mitmed kavad, millega aidata kaasa inimeste tervisekäitumise paremaks muutumisele. On vaja parandada rahva tervist, vähendada tööstressi ja mida kõike veel. Lisaks tuleb loomulikult süvendada mehhanisme, mille abil edeneb elukestev õpe, millest on ju räägitud väga palju, kuid selle vajalikkus on selgemalt ilmsiks tulnud just viimasel ajal, kui on rääkima hakatud pensioniea tõusust.

On arusaadav, et mida parema ja mida universaalsema hariduse annab meie haridussüsteem, mida rohkem on inimestel kogemusi, seda lihtsam on neil ka vanas eas ümber õppida. Rohelised on esitanud Riigikogule otsuse eelnõu, millega ahvatleda valitsust tegema juba

selle aasta sügiseks valmis need terviklikud kavad, mille abil oleks võimalik märkimisväärselt varem, kui 2017. aasta kätte jõuab, käivitada kõikvõimalikud tervise edendamise, tööstressi vähendamise ja muud sellised meditsiiniga seotud projektid. Seitse aastat on õnneks pikk aeg ja ma usun, et läbimõeldud tegevus selles valdkonnas võiks mõju avaldada küll. Meie poolt vaadates on seda võimalik käsitleda kui vastastikuse usalduse küsimust. Nii, nagu eelkõneleja ütles, on see otsus ühel, teisel ja kolmandal moel ikkagi ükskõik millistes oludes tagasipööratav. Ja millegipärast ma arvan, et valitsusel on põhjust kõnealuses küsimuses toimida usalduslikult ja see töö, mis tänaseks tegemata, sügiseks ära teha.

Milles saab see töö seisneda? On täiesti ilmne, et kui me räägime meditsiinist, siis on raha sellesse süsteemi juurde vaja. Üks võimalus on anda tööandjatele erisoodustuskasvatusest vabastus juhtudel, kui makstakse kinni raviteenuseid. Mis loomulikult tähendab ka seda, et meditsiinisüsteem ise vajab tõenäoliselt kohandamist ja ümberkorraldamist. Sügiseni on veel mitu kuud ja ka eelnevalt tehtud töö on meie meelest piisav, nii et sügiseks peaks jõudma meditsiinisüsteemi optimaalseks ja arukaks muutmise ehk haiglasüsteemi ümberkorralduse kava välja tuua.

Teine, mida me hädavajalikuks peame, on erinevate lisakindlustusmehhanismide loomine. Praegu peab inimene saajaprotsendilisel kinni maksma oma hambaravi, oma nägemise korrigeerimise, märkimisväärse osa taastusravist ja ka kvaliteetsest hooldusravist. Need on valdkonnad, kus võiks olla võimalik arvestada teatud lisakindlustusega, mida võiks üleval hoida ka haigekassa. Siin on räägitud tööõnnetuste ja kutsehaigustega seotud kindlustusest, mis on ka vägagi mõistlik.

Nüüd aga üks olulisem asi, mis ilmselt on jõukohane ka sügiseks välja rehkendada. Me oleme muidugi soovituslikuna välja pakkunud tööaja lühendamise. 8-tunnine tööpäev ja 40-tunnine töönädal on tänapäeva maailmas mõnes mõttes igand. Igand selles mõttes, et tõenäoliselt ei töötanud antiikajal ka ori nii palju kui tänapäeva inimene. Aga see selleks. Nädalase tööaja vähendamine näiteks 40 tunnilt 30 tunnile on suhteliselt lihtne viis luua juurde töökohti, mille järele on väga suur vajadus. Aga arusaadavalt on see mehhanism, mis

käivitub vaid siis, kui on olemas investeeritud selleks, et väiksema normtööajaga tagada vajalik tööviljakus, nii et majanduse stabiliseerumise või tõusu ajaks ollakse valmis hoopis teistsuguse struktuuriga majanduseks.

Kuna on tehtud piisavalt analüüse ka selle kohta, mil moel muuta inimeste tervisekäitumist, siis võiks sügis olla see aeg, mil valitsus käib välja ja toob Riigikogu ette tervisekäitumise ja terviseedenduse soovituslikud mehhanismid.

Mis aga on tegelikult see pensioniea tõstmine ja mida või keda me sellisel moel kaitseme? Me tegelikult kaitseme paljusid tänaseid lapsi, kes on tulevikus töötegijad, selle eest, et nende tööstress ei kujuneks liiga suureks tõsiasi tõttu, et nad peavad puhtdemograafilistel põhjustel üleval pidama märkimisväärselt rohkem pensioniealisi inimesi kui praegused töökäijad.

Ma loodan väga, et kui arutluse alla tuleb meie otsuse eelnõu, millega me teeksite valitsusele ettepaneku need parandusmeetmed välja töötada, astub Riigikogu meie taha. Me ise usume, et sellises vastastikuse usalduse õhkkonnas, mis praegu on hädavajalik, suudab valitsus ära teha oma tegemata töö, milleks on needsamad tervisekäitumise parandamise, tööstressi vähendamise ja muud kavad. Me loodame, et valitsus suudab need koostada väga lühikese aja jooksul ja lahendused ka Riigikogu ette saata. Aega on tervelt seitse ja natuke peale kuud, et kõik tööd ära teha. Ja nagu öeldud, on meil ka piisavalt aega, et juhul, kui need lisatööd on tegemata, kogu see otsustusmehhanism vajadusel tagasi pöörata, kui selleks juhtub poliitiliselt sobilik olukord olema.

Aga usun, et enamik inimesi, kes on lapsi üles kasvatanud, saab aru lihtsast tõest, et meil ei ole põhjust oma lastele luua olukorda, kus nende tööstress, nende tööpinge on märkimisväärselt suurem kui meil, sest nad peavad üleval pidama märksa rohkem pensioniealisi inimesi. Aitäh!

Asesimees Keit Pentus

Reformierakonna esindajana palun kõnetooli Maret Maripuu! Kolm minutit lisa-aega, kokku kaheksa minutit.

Maret Maripuu

Austatud juhataja! Head kolleegid! Kahe nädala eest toimus siinsamas saalis pikk arutelu pensioniea tõusu üle. Eile jätkus see sotsiaalkomisjonis. Kõik osapooled olid ühel meelel selles, et pensioniea tõus on möödapääsmatu. Küsimus on vaid, millal seda teha. Ühed leidsid, et sellega on lootusetult hiljaks jäänud, teised aga, et vaja on veel arutada. Unustati ära aga reaalsed faktid. Lubage mul neid meenutada.

Meie eluiga on jõudsasti tõusnud ja teadlased ennustavad, et keskmine eluiga tõuseb veelgi. See on väga hea uudis. Meie inimesed elavad kauem ja see tähendab, et ka pensionipõlv on pikem. Olukorras, kus rahvastik mitte ainult ei vanane, vaid ka eluiga pikeneb, oleks igati loogiline ja vajalik, et tõuseks ka keskmine pensionile mineku vanus. Kui me täna pensioniiga ei tõsta, peavad seda tegema meie lapsed, et maksta meile pensioni. Seda tingimustes, kus üha vähemaks jääb tööealisi, kelle maksudest makstakse pensione, peretoetusi ja teisi sotsiaaltoetusi. Valitsus on välja pakkunud kava, mis võimaldab maksta pensione ka tulevikus, ning seda sama suurena või isegi suuremana kui praegu. Pensioniea tõus ei mõjuta ebasoodsalt mitte ühtegi praegust pensionäri, pigem vastupidi. Ning need, kes on praegu 56-aastased ja vanemad, lähevad eelnohu järgi pensionile praegu kehtiva korra alusel. Tänapäevane otsus mõjutab eelkõige praegusi kuni 50-aastaseid inimesi, st minu põlvkonda. Ja see on põlvkond, kellel pole piisavalt lapsi, kes suudaksid kinni maksta pensionile minekut selles eas, nagu see on praegu. See on fakt, millest mööda vaadata ei saa.

Kui me ei taha pensioniiga tõsta, on meil tegelikult olemas ka alternatiivid. Neid on kolm ja minu meelest on need halvad. Variant 1: tõsta sotsiaalmaks 20%-lt 24%-le. Variant 2: vähendada pensioni. Variant 3: tuua sisse massiliselt võõrtöajõudu. Kas need on paremad valikud? Reformierakonna arvates mitte.

Reformierakond peab õigeks pensioniea tõstmist 65. eluaastani alates 2026. aastast. Samuti peame õigeks, et selle otsuse me teeme nüüd ja väga pikalt ette teatades, et inimestel oleks varakult teada, kui kaua peavad nad enne vanaduspensionile jäämist tööl käima. Hiljutisel inimarengu aruande tutvustamisel nenditi, et me üsna aralt vaatame tulevikku ja meist

pole selliste otsuste tegijaid, mis vaatavad pikalt ette. Siin on aga üks selline koht. Täna tehtud otsus avaldab mõju enam kui kümne aasta pärast, aga seda suurem on seda tehes meie vastutus selle eest, mis hakkab Eestiga siis sündima. Tulevikul on see isepära, et ta jõuab kätte palju rutem, kui me oodata oskame.

Pensioniea tõstmine on möödapääsmatu, kui me tahame oma pensionäridele ka tulevikus väärilist pensioni maksta. Aga loomulikult ei ole see ainus vajalik muutus, et jõuda parema elukvaliteediga Eestini. Pikem ja tervem elu on väga oluline, ainult et selle tagamisel on valitsuse rolli kõrval tähtis roll ka inimeste enda vastutusel ja tervislikul eluviisil. Andrus Ansip ja Jürgen Ligi võivad suusatada, rulluisutada ja rattaga sõita, kuidas jaksavad, Eesti keskmine eluiga sellest ei tõuse, kui suur osa Eesti rahvast jätkab joomist ja suitsetamist, toitub ebatervislikult ja vajutab gaasipedaali autoga sõites põhja. Reformierakond kutsub olema ettenägelik ning tegema Eesti tuleviku seisukohalt vajalikud otsused juba täna, et tagada paremad pensionid nii praegu kui ka tulevikus!

Aseesimees Keit Pentus

Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni esindajana palun nüüd kõnetooli Lauri Vahtre!

Lauri Vahtre

Proua juhataja! Austatud rahvaesindajad! See seadus, ma loodan väga, saab täna vastu võetud. Ja kui see nii juhtub, siis saab tema vastu võetud meie laste ja lastelaste pärast. Sest midagi ei ole teha: pensionäre peavad üleväl need, kes käivad tööl, ja nii see peab ka olema. Aga me ei saa olukorras, kus töölkäijaid jääb võrreldes varasemaga tunduvalt vähemaks, seada endale eesmärgiks täies mahus hüved vanadele, mis asetaks noorte ja pealetulevate põlvkondade õlule liiga raske koorma. Inimesed, kes nõuavad madalat pensioniiga, nõuavad sellega sisuliselt õigust asetada noortele põlvkondadele koorem, mida nad ei jõua kanda, mis käib üle jõu. Ja selle nõudmise kõrval rääkida sellest, et valitsus peab mingil imeskombel tõstma keskmist eluiga, on täiesti kohatu. Ütlen selle peale: lõpetage noorte tapmine üle jõu käivate kohustustega, ja nad elavad

ki kauem. Ja pension kasvab, kui keskmine eluiga tõuseb.

Ja midagi veel! Tegu on küsimusega, mille arutelul minu arvates ei maksaks sõna võtta ühelgi inimesel, kellel endal lapsi ei ole. Ei ole lihtsalt ilus nõuda teiste laste käest endale hüvesid. Ma tänan!

Aseesimees Keit Pentus

Sotsiaaldemokraatliku fraktsiooni esindajana palun Riigikogu kõnetooli Heljo Pikhofi! Kolm minutit lisaega, kokku kaheksa minutit.

Heljo Pikhof

Austatud Riigikogu juhataja! Head ametikaaslased! Peale rutakat eelnõu menetlemist, kus päev enne haamrilööki ka lõpuks sotsiaalpartnerid opositsiooniparteide survele Riigikogu sotsiaalkomisjoni laua taha mahtusid, asuvad valitsusparteid pensioniiga tõstma. Oma kiirustamist põhjendatakse ettenägelikkusega. Tegu on aga lühinägelikkusega! Alustatakse varest otsast. Niisugune pensioniea mehaaniline tõstmine ei pruugi pensionikassasse raha juurde tuua. Niikaua, kui meil puudub tööõnnetus- ja kutsehaiguskindlustus, pole välja töötatud tööpensionide süsteemi, millest hüvitataks soodustingimustel pensionile jäävate inimeste pension, püsib surve nii pensionikassale kui haigekassale. Mis tööpensionidesse, näiteks baleriini- või kaevuripensioni puutub, siis neid ei tuleks ega tohikski maksta riiklikust pensionikindlustusest. Oma töötaja varasema pensioniõiguse on tööandja kohustatud kindlustama täiendava rahaga.

Mis aga kõige hullem: inimesed, kellel on õigus soodustingimustel vanaduspensionile, ei saa enam kindlad olla, et nad ettenähtud ajal pensionile saavad. Neil tekib ju pensionile mineku õigus enne vanaduspensioniea saabumist. Ka paljud töövõimetuspensionärid, kelle arv ületas tänava juba 70 000 piiri, peaksid hüvitist saama mitte riiklikust pensionikindlustusest, vaid tööõnnetus- ja kutsehaiguskindlustusest. See kindlustusliik motiveeriks tööandjat parandama oma töötajate töötingimusi, säästma töötajate tervist.

Eilsel sotsiaalkomisjoni koosolekul ei saanud me targemaks ei tööpensionide ega tööõnnetus- ja kutsehaiguskindlustuse osas. Selsamal komisjoni koosolekul ei osanud sotsiaalminister öelda, millal ta toob ja kas üldse toob

Riigikogu ette tööõnnetus- ja kutsehaiguskindlustuse ning tööpensionide seaduse eelnõud. Ja mis peamine: mis võiks olla nende eelnõude sisu?

Eilsel sotsiaalkomisjoni koosolekul võttis sõna ka riigikontrolör. Tema mure on arusaadav, see aga ei tähenda, et seda rumalal moel peab lahendama. Riigikontrolöri ettepanek oli, et Riigikogu liikmed lähtuksid pensioniea tõstmise üle otsustades süsteemi jätkusuutlikkusest ja mõistlikkusest. Kui me räägime 65-aastastest töötajatest, siis tööd, mida inimesed on oma elu jooksul teinud või teevad, pole võrreldavad. On töid, mis konti ei murra, on töid, mida kaua teha ei suuda; on töid, mis on väga rasked, ja on töid, mis on suisa tervist kahjustavad. Sellest lähtuvaid probleeme me pelgalt pensioniea tõusuga ei lahenda.

Sotsiaalkindlustusameti 2009. aasta aruandest nähtub, et ühes kuus makstakse pensionideks 1,38 miljardit krooni, sellest soodustingimustel ja väljateenitud aastate pensioni 180 miljonit krooni ehk siis 0,18 miljardit krooni. See on kaks korda suurem kulu, kui vanaduspensioniea tõstmisest loodetakse kokkuhoidu saavutada. Sotsiaaldemokraatidel on küsimus: miks lugupeetud koalitsioonipartnerid ei tee seda, mis riikliku pensionikindlustuse tarvis rohkem tulu annab? Pensioni suurus ei sõltu pensioniea tõusust, küll aga sõltub pensioniea tõusust defitsiidi suurus pensionikassas. Ähvardada kedagi, et kui me pensioniiga ei tõsta, siis väheneb tulevaste pensionäride pension – see on häbematus.

Lahendamata on ka laste kasvatamisele kulunud aja kompenseerimine pensionipõlves. Paljude nende naiste pension, kes aastaid lastega kodus on olnud, jääb väga väikeseks. Kõik need lahendamata probleemid õonestavad riikliku pensionikindlustuse seaduse mõtet juba praegu.

Teine probleem on, et paralleelselt pensioniea tõusuga on kasvanud nende arv, kellele on määratud erandlik pension: kas eel-, soodus- või eripension. Pensioniea tõusuga on kahanevad küll vanaduspensionäride hulk, kasvanud on aga teiste, nn noorpensionäride arv. Enne vanaduspensioniea saabumist läheb 40% eestlastest juba pensionile.

Kõik see näitab, et pensioniea piirid tuleks avaramaks jätta. Tegelikult pole ju praegugi kohustust 63-aastaselt pensionile jääda. Vana-

duspensiononi saamist võib edasi lükata, võites pisut pensioni suurus, ja ka valida ennetähtaegse pensioni, ehkki see jätab vanaduspõlve sissetuleku kasinamaks. Nii mõnedki lähirüügid – Soome, Rootsi, aga ka Läti ja Poola – suunduvad veelgi suurema paindlikkuse poole: inimene ise otsustab, millal ta ühes kindlas ajavahemikus, ütleme siis 60.–65. eluaastani, tahab pensionile jääda. See laseb tal arvesse võtta nii tervist kui tehtavat tööd ja saadavat palga. Suurema valikuvabadusega kaasneb mõistagi suurem omavastutus. Varasem pensionile minek tähendab väiksemat, hilisem aga suuremat pensioni. Säärane süsteem arvestab ka pensioniea tõstmisel olulisimat näitajat: pensionieas elatud aastate arvu, mis tähendab, et eluea pikenedes tuleb ka kauem töötada. See on vajalik rahvastiku vananedes, samas aga annab tööeas põlvkonnale teadmise, et nende vanaduspuhkus ei jää praeguste pensionäride omast lühemaks.

Pensioniea tõstmine vajab seega palju tõsisemat ja sisulisemat ettevalmistust. Sellest loodetav kasu jääb saamata, kui sisuline külg on lahendamata. Alustada tuleb õigest otsast, mitte pensioniea tõstmisest. Sotsiaaldemokraadid ei saa nii lihtsustatud käsitlust pensioniea tõstmiseks toetada ja seetõttu hääletavad selle eelnõu vastu. Aitäh!

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! Lõpetan läbirääkimised. Asume ette valmistama eelnõu lõpphääletust.

Panen lõpphääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud riikliku pensionikindlustuse seaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Eelnõu poolt hääletas 50, vastu 40 Riigikogu liiget, erapooletuid ei olnud. Riikliku pensionikindlustuse seaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 652 on seadusena vastu võetud. (Tabel 5.)

3. Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (701 SE) kolmas lugemine

Aseesimees Keit Pentus

Järgmine punkt tänases päevakorras on maaelukomisjoni algatatud Euroopa Liidu ühi-

se põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse muutmise seaduse eelnõu kolmas lugemine. Kolleegid! Kas soovite avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, võime asuda eelnõu lõpphääletuse ettevalmistamise juurde.

Panen lõpphääletusele maaelukomisjoni algatatud Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse muutmise seaduse eelnõu. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Eelnõu poolt hääletas 86 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei olnud. Maaelukomisjoni algatatud Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse muutmise seaduse eelnõu 701 on seadusena vastu võetud. (Tabel 6.)

4. Spordiseaduse muutmise seaduse eelnõu (678 SE) esimene lugemine

Aseesimees Keit Pentus

Järgmine punkt tänases päevakorras on Vabariigi Valitsuse algatatud spordiseaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli kultuuriminister Laine Jänese!

Laine Jänese

Austatud koosoleku juhataja! Head kolleegid! Päevakorrapunkt on spordiseaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Selguskiri on teil kõikidel olemas. Päris pikalt ma seda ette lugema ei hakka, mõned tähtsamad täpsustused võtan aga kokku.

Spordiseaduse muutmise eelnõu koostamise tingis asjaolu, et Spordikoolituse ja -Teabe Sihtasutus on koostöös Eesti Olümpiakomitee ja Kultuuriministeeriumiga ette valmistanud Eesti spordiregistri (edaspidi spordiregister) asutamise. Selle eelnõuga luuakse spordiregistri asutamiseks ja tegevuseks õiguslik alus. Eelnõu koostamine ja Vabariigi Valitsusele esitamise kohustus on kirjas ka Kultuuriministeeriumi 2010. aasta tööplaanis.

Eesti spordiregistri loomine muudab sporditeabe kogumise süsteemsemaks ja efektiivsemaks. See teave esitatakse ühtselt ühte andmekogusse, mis vähendab teabe andjate koormust. Spordivaldkonda puudutava teabe koondamine võimaldab efektiivsemalt läbi viia riiklike statistilisi vaatlusi, samuti langetada olulisi spordipoliitilisi otsuseid. Teavet saavad

kasutada ministeeriumide, eelkõige Kultuuriministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Kaitseministeeriumi ametnikud, omavalitsuste spetsialistid ja volikogude liikmed, Statistikaameti spetsialistid, Eesti Olümpiakomitee. Spordiorganisatsioonid ja kohalike omavalitsuste ametnikud saavad seega finantseerimisotsuste langetamisel ja objektiivse info hankimisel kasutada spordiregistri andmekogu.

Väikese remargina ütlen, et paar aastat tagasi oli siin esimesel lugemisel nn ringiraha seaduse eelnõu, mis praegu on majanduslikel põhjustel paremaid aegu ootama jäänud. Kui nüüd see muudatus spordiseaduses tehtaks, aitaks see väga oluliselt edaspidi paremini kontrollida, korrastada ja korraldada ringiraha maksmist kohalikes omavalitsustes.

Seaduse suur pluss on, et see võimaldab teabele kergemini ligi pääseda ja kodanikud saavad veebi vahendusel infot treenerite kvalifikatsiooni kohta. Näiteks saab sporditreeningutes osaleja hõlpsalt kindlaks teha, kas trenni läbiviival treeneril on vajalik kutse, millised on talle huvi pakuval spordialal tegutsevad huvi- ja erakoolid, samuti leiab andmeid spordirajatiste kohta. Veebirakendus asendab senise aegavõtva teabe hankimise e-posti või telefoni teel. Teabe kergem hankimine annab ka paremad võimalused spordi turvalisemaks ja mitmekülgsemaks harrastamiseks, aidates selle läbi kaudselt kokku hoida kulutusi tervishoiule ning tagades inimestele parema elukvaliteedi.

Spordiseaduse muutmise seaduse eesmärk on luua seaduslik alus spordiregistri asutamiseks ja selle põhimääruse kehtestamiseks. Seni eksisteerib spordiregister eraõigusliku andmebaasina Spordikoolituse ja -Teabe Sihtasutuses. Eraõiguslikul andmebaasil on aga mõningaid puudujääke. Kuna andmete esitamine ei ole kohustuslik, vaid vabatahtlik, võib kannatada spordiregistri representatiivsus, samuti andmete kvaliteet. Kuna puudub konkreetne seaduslik alus andmete kogumiseks ja töötlemiseks, ei suuda spordiregister täies mahus veel oma eesmärke täita.

Infoks niipalju, et on olemas leping Statistikaameti ning Spordikoolituse ja -Teabe Sihtasutuse vahel, alla kirjutatud 19. jaanuaril 2010. aastal, mis annab edaspidi kõik õigused üle Statistikaametile. Praegu ei kogu ükski riigi ega kohaliku omavalitsuse andmekogu and-

meid spordiorganisatsioonide, -ehitiste ja treenerite kohta. Spordikoolide kohta kogub andmeid Eesti Hariduse Infosüsteem ehk EHIS. Spordialasid käsitlevaid andmeid sealt aga ei leia, on üksnes teave õppekavade kohta. On kavas spordiregistri ja EHIS-e liidestamine riskisutuse kaudu. Kui vaja, hakkab spordiregister koguma üksnes täiendavaid spordikoolide andmeid, mida EHIS ei sisalda. Spordikoolide andmete lisamine spordiregistrisse on vajalik selleks, et avalikkusele oleks tagatud võimalus saada kogu info ühest registrist mugava veebilahenduse abil.

Kindlasti on oluline nentida, et spordiorganisatsioonidele, spordikoolidele ja treeneritele pannakse selle eelnõuga kohustus esitada enda kohta andmed spordiregistrile ja registrile antakse õigus neid andmeid töödelda. Ka võimaldab spordiregistri tegutsemine riigi andmekoguna siduda seda riskisutuste kaudu teiste riigi ja kohalike omavalitsuste andmekogudega. Spordiregistri ja teiste andmekogude riskisutuste kaudu liidestamise võimalusi on Kultuuriministeerium uurinud ning registri asutamise ajaks loodetakse jõuda toimivate tehniliste lahendusteni. Need tehnilised lahendused formuleeritakse lõplikult, kui spordiregister on saanud seadusliku aluse.

Spordiregistrisse kantavad andmed on valdavalt avalikud. Plaanis on võimaldada kodanikule juurdepääs avalikele andmetele spordiregistri veebilehe kaudu, piiratud juurdepääsuga andmed (treenerite isikuandmed) loetletakse andmekogu põhimääruses. Samas peab teadma, et kes iganes registriga lepingu teeb ja oma andmed sinna saadab, annab sellega ka loa kasutada oma andmeid kas piiratud või avalikes registrites.

Eelnõuga kehtestatavad muudatused jõustuksid 1. juunil 2011. aastal. Seni riiklikku spordistatistikat kogunud Statistikaamet on 2010. aasta jaanuaris sõlminud lepingu, millest ma juba rääkisin. Andmete valdaja on spordiregister ja kasutaja riigi Statistikaamet, kes seega usaldab registri andmeid.

Spordiregistri loomise on EHIS-t haldava ministeeriumina heaks kiitnud ka Haridus- ja Teadusministeerium. Sellega seostuvad kulud on kavandatud Kultuuriministeeriumi eelarvesse. Need on kooskõlas riigieelarve strateegia planeeritud vahenditega. Iga-aastane kulude maht on umbes 500 000 krooni. Spordi-

registri tarkvaraline lahendus on praeguseks juba osaliselt valminud. Veel arendamist vajava osa tarbeks rahuldab Spordikoolituse ja -Teabe Sihtasutus Riigi Infosüsteemide Keskusele "Majanduskeskkonna arendamise rakenduskaava" infoühiskonna edendamise prioriteetse suuna avatud taotlusvooru eeltaotluse mahus 1 704 725 krooni, millest omafinantseering moodustab 15% ehk 255 709 krooni. Aitäh!

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! On ka küsimusi. Palun, kolleeg Mark Soosaar!

Mark Soosaar

Lugupeetud juhataja! Austatud kultuuriminister! Me teame, et meil Eestis on tippspordi ja professionaalse spordiga lood päris head, sest see huvitab nii üldsust kui ka valitsust ja meid kõiki. Rahvaspordiga on asjad natuke nirumad. Kuidas see seadusmuudatus aitab kaasa rahvaspordi arengule? Äkki kommenteerite seda ka sellest vaatenurgast?

Laine Jänes

Praegune konkreetne seadusmuudatus puudutab ainult spordiregistri asutamist ja selle seadustamist, see ei puuduta muid valdkondi. Mis puutub liikumisharrastusse – sellest te ju praegu rääkisite –, siis sellekohane arengukava ja tegevus on meil omaette alalõiguna ministri kaudu korraldatav ja rahastatav. Eesmärkide poole, mis on püstitatud, ka liigutakse, et võimalikult palju inimesi iga päev liikumist harrastaks. Sellel konkreetsel seadusel ei ole rahvaspordi ja liikumisharrastusega pistmist. Võib-olla ehk niipalju, et informatsiooni saavad lapsevanemad, lapsed ja muud huvilised, kes tahavad mitmesugustes spordiklubides käia ja trennidest osa võtta, selle registri abil märksa paremini.

Juba praegu on võimalik tutvuda, mis asi on Eesti spordiregister – see on praegu Eesti Olümpiakomitee koduleheküljel. Siseneda saab klubide registri lingi kaudu ja vaadata, missugused võimalused ja missugune ülevaade seal on. Ma võin hiljem täpsemalt seletada, kuidas seda leida.

Aseesimees Keit Pentus

Jüri Tamm, palun!

Jüri Tamm

Austatud minister! Esmaspäeval öötundidel siin meie ees seistes te väitsite, et ministriumil pole piisavat pädevust tegelda spordivaldkonna teemadega ja et te loodate väga kolmanda sektori peale. Me teame, et nii meedias kui ka spordiringkondades on alustatud diskussiooni selle üle, missugused muudatused oleks vaja spordiseadusesse teha ja mis algatusi käivitada, et asi paremuse poole läheks. Öelge, palun, miks ei ole selle seaduse raames välja käidud ühtegi sisulist ettepanekut, on vaid see tehniline muudatus?

Laine Jänes

Esiteks, ma tahan täpsustada, et kindlasti ei ole ma väitnud, et meil puudub pädevus. Esmaspäeval oli jutt vaid sellest, et me ootame väga palju kolmandalt sektorilt – klubidelt, spordiorganisatsioonidelt, spordiga seotud isikutelt. Kõik nad võiksid initsiatiivi ja huvi üles näidata ning oma informatsiooni jagada. Kindlasti on Kultuuriministeeriumi pädevuses toimetada eelarvega ning luua sportlastele ja treeneritele tingimused spordi arendamiseks ja spordiga tegelemiseks.

Mis puutub teie teise küsimusse, mispärast ei ole muid muudatusi praegu käivitatud, siis kindlasti on oodata ettepanekuid Eesti spordi kongressilt, mis juba selle aasta novembris toimub. Eesti Olümpiakomitee väitel esitatakse siis ka arengukava. Ma usun, et kui omavalhelised arutelud on läbi viidud, saab edasi diskuteerida, kas seadus vajab veel muutmist või mitte.

Kindlasti praegune tehniline muudatus aitab ka sisulisele tegevusele spordivaldkonnas päris palju kaasa – me teame ju, et kõige aluseks on piisav informatsioon. Teisalt annab see kindlustunde treenerite kvalifikatsiooni osas. Ka lapsevanematel on ju väga oluline teada, millise järguga, millise diplomi või kutsetunnistusega on treenerid, kelle juurde nad oma lapsed saadavad. Nii et seadus on mõeldud eelkõige informatsiooni jagamiseks, aga kindlasti ka usaldusväarsuse suurendamiseks.

Aseesimees Keit Pentus

Evelyn Sepp, palun!

Evelyn Sepp

Austatud minister! Ma olen teiega täiesti nõus, et ministeeriumil on pädevust küllaga, et korraldada Eesti spordielu küsimusi. Aga teil puudub absoluutselt poliitiline tahe selleks.

Nüüd selle eelnõu juurde. Algselt pidi eelnõus olema kaks osa, te olete seda ka ise mitmel korral rääkinud. Ma lihtsalt tuletan meelde: teine osa, mis selles eelnõus praegu puudub, käsitles kohalike omavalitsusi ja seda, et neile pannakse jälle kohustus toetada sporti. Praegu kõik omavalitsused, kes toetavad laste ja noorte sporti, teevad seda omal heal äranägemisel, neil ei ole selleks mingit kohustust. Aga minu küsimus: miks seda kohustust selle eelnõuga neile uuesti ei pandud?

Laine Jänes

Vastab tõele: meie esialgses variandis tõepoolest oli kohalike omavalitsuste rahastamise küsimus selles seaduseelnõus sees. Kuid 16. märtsil 2010. aastal langetati Riigikohtu otsus, mis võib-olla ongi see küsimus, mida tuleb arutada. Täpsemalt tuleb lahti seletada, kuidas ikkagi see kohustus sellesse seadusse tagasi panna. Riik nimelt ei saa kohalike omavalitsusi millekski kohustada. Ma usun, et need kohalikud omavalitsused, kes tunnetavad vastutust ja vastavalt oma eelarve võimalustele rahastavad olgu sporti või muid kultuurilisi harrastusi, need teevad seda ka edaspidi. Kehitiv seadus ei keela neil seda tegemast. Aga praegu analüüsivad põhjalikult juristid ja nii Justiitsministeerium kui ka valitsus tervikuna mitte ainult sporditeemat selle kohustuse ja KOV-idega tehtava koostöö vaatevinklist, vaid minu teada on tegemist palju laiema probleemide ringiga.

Aseesimees Keit Pentus

Erki Nool, palun!

Erki Nool

Austatud minister! Võib-olla remargi korras: mina selle kongressi osas nii optimistlik ei ole. Aga selle kohta ma küsida ei taha. Ma küsin hoopis: kas see seadusmuudatus hõlbus- tab spordiklubide statistiliste ja muude andmete kogumist? Praegu peab Maksu- ja Tolliametile oma aruanded esitama ühel kuupäeval, Statistikaametile hoopis teisel kuupäeval. Ka Tallinna Linnavalitsus koostab oma spordi-

registrit ja üleeilseks pidi selle ära tegema. Enamik spordiklubisid on suhteliselt väikesed ja raamatupidajad töötavad lepingu alusel, neile on suhteliselt suur koormus täita iga kuu mingisuguseid pabereid. Kas on plaanis kogu seda andmebaasi niimoodi ühtlustada, et kehtestataks üks aruannete kuupäev?

Laine Jänes

Selle seadusmuudatusega püütakse korraldada eri andmekogude ristkasutust, nagu ma oma ettekandes juba ütlesin. Et nii statistika kui ka info eri andmebaasides – Haridus- ja Teadusministeeriumi omas, Kultuuriministeeriumi omas, kohalike omavalitsuste omades – oleks ristkasutuse abil kättesaadav. Kui kuskil on üks või teine klubi sisestatud sellesse andmebaasi, mis on ristkasutuses, siis need andmed automaatselt uuenevad. See on ettevõtmise eesmärk. Kui te korraks heidate pilgu sellele veebilehele, mis on praegu tööversioonina üleval, siis seal on näha, et iga klubi saab oma andmeid sisestada. Täidetavaid välju ei ole väga palju ja igale klubile üks kord info sisestada ei ole liiga suur töö. Kõige rohkem muutub ju enamasti vaid liikmete arv. Kui tulevad uued treenerid – maksimaalselt olen ma seal näinud 3–5 treenerit, nii et nende nimede vahetamine ei ole ka eriti suur töö. Seda ei pea sugugi iga kuu tegema. Ma usun, et see seadusmuudatus lihtsustab ka seda tegevust, mille kohta teie küsimus käis.

Aseesimees Keit Pentus

Jüri Tamm, palun!

Jüri Tamm

Minu teine küsimus puudutab selle eelnõu edasist menetlust. Kui siit saalist hakkavad laekuma Riigikogu liikmete ettepanekud spordiseaduse muutmiseks – see on üsna tõenäoline, sest tegu on spordiseaduse avamisega, mitte ühe eraldi lõike täiendamisega –, siis missugune saab olema algataja seisukoht muudatuse ettepanekute suhtes? Millest lähtuvalt te hakkate neid hindama ja otsustama, kas algataja toetab neid või mitte? Arengukava spordivaldkonnas ei ole, spordikongress toimub sügisel – kuidas te muudatuse ettepanekute arutelu käigus saate terviklahenduse, et spordiseadus ka elus toimima hakkaks?

Laine Jänes

Ausalt öeldes ma leian, et see on kindlasti parlamendi ja kultuurikomisjoni juhtimisel korraldatav töö. Ma usun, et kui on erakordselt head ja olulised ettepanekud, siis neid hääletatakse siin saalis ja eks siis on näha, kas need lähevad läbi. Minul ei ole küll mingisugust seina ees, kui on head ja realiseeritavad ettepanekud ning kui nende elluviimiseks on eelarves raha, või kui on mingisugused sõnastuse paranduse ettepanekud. Töökind näeb ette, et ettepanekud esitatakse teatud kuupäevaks, ja siis neid menetletakse. Usun, et kõik annavad oma parima selle nimel, et tuleks väga hea seadus.

Aseesimees Keit Pentus

Eldar Efendijev, palun!

Eldar Efendijev

Austatud minister! Tahaks täpsustada. Kui me võtame 1. lõigu: loetelus on spordiorganisatsioonid ja spordikoolid. Aga kui me võtame 2. punkti, kus on toetustest juttu, siis on nimetatud ainult spordiorganisatsioonid. Kas see on põhimõtteline erinevus? Meil on ju spordiorganisatsioonid ja spordikoolid, mis ei erine mitte ainult nimetuse poolest, vaid ka juriidilise staatuse poolest – nende tegevust reguleerivad eri seadused. Tahan küsida: kas toetus on ainult spordiorganisatsioonidele ja koolid on jälle välja langenud?

Laine Jänes

Ei, ma loen siit, et eelnõuga pannakse spordiorganisatsioonidele ja spordikoolidele kohustus.

Aseesimees Keit Pentus

Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Lugupeetud proua minister! Ma tahan küsida arengukavade kohta. On näha, et ainult et selle olemasolul võib saada toetust. Ja tahaksingi küsida: lugupeetud proua minister, kas praegu on kõikidel spordiorganisatsioonidel kohustuslik omada arengukava?

Laine Jänes

Igal spordiorganisatsioonil otseselt kohustus ei ole, aga on hea, kui oma visioon on

silme ees. Samas on olemas kokkulepped, et spordialaliidud siiski koostavad oma arengukavasid, sest et siis on võimalik kogu seda süsteemi tervikuna paremini hallata. Kuigi sõna "arengukava" peetakse mõnes ringkonnas paljaks sõnakõlksuks, mina siiski nii ei arva. Ma arvan, et pikaajaline strateegia ja teadmine, kuhu jõuda tahetakse, peaks kindlasti igapäev olemas olema. Mida väiksematel organisatsioonidel on oma visioon olemas, seda parem, seda lihtsam on ka alaliidul oma strateegiat kokku panna. Üldiselt ma arvan, et alaliitude tasemel peaks arengukava olemas olema.

Aseesimees Keit Pentus

Evelyn Sepp, palun!

Evelyn Sepp

Aitäh! Minu teine küsimus puudutab neid samu arengukavasid. Spordiseadus on selle valdkonna raamseadus, mis on üsna üheselt mõistetav. Samas kui meie kolleeg küsis, milliseid võimalikke parandusi ministeerium on valmis aktsepteerima, siis teil ei olnud selle peale midagi kosta. Ma saan sellest aru nii, et ka teil endal puudub visioon, puudub Eesti spordi arengukava. Te ei tea, kuhu selle raamseadusega sihtida. Ma nüüd tunnengi huvi, kui palju te olete eraldanud raha või muid ressursse selleks, et Eesti spordi arengukava välja töötada. Ja mis ajaks see võiks valmida ja mis võiksid olla selle põhilised lähtekohad?

Laine Jänes

Ma jään praegu teile vastuse võlgu, kuna mul kõik eelarveread kahjuks peas ei ole, nii et ma ei tea, mis suurusjärgus summa on selleks tööks arvestatud. Aga nagu ma juba mainisin, on Kultuuriministeerium kaasatud kogu selle arengukava koostamisesse ja meil on eesmärk seda esitleda novembris 2010. Mis puutub teie küsimuse või õieti sissejuhatuse algusrepliiki, siis on keeruline midagi heaks kiita, kui ei tea täpselt, mis see on. Ei tea ju, millised parandusettepanekud siit Riigikogust tulevad. *A priori* ei saa kõike ilmtingimata heaks kiita. Hea meelega vaataks teie ettepanekud läbi ja siis kujundaks oma seisukoha.

Aseesimees Keit Pentus

Erki Nool, palun!

Erki Nool

Austatud minister! Vaatasin Kultuuriministeeriumi lehekülge ja avastasin, et seal on hästi palju igasugust spordikoolide statistikat. Nüüd on tulemas uus arengukava ja ka seadusmuudatus, mis hakkab statistikat ühtlustama. Kas Eestis jõuab ühel päeval kätte ka selline hetk, kus spordikoolid ja spordiklubid on võrdses seisus? Kui me vaatame Eesti spordisüsteemi, siis võistlustel saab võistelda ainult spordiklubi, mitte -kool. Ja nüüd ongi probleem, milline see statistika meil on. Kas klubi või kool – tegelikult on ikkagi lapsed ühed; Siim Susi on ikkagi Siim Susi, kuigi ta võib kahes kohas kirjas olla. Tal on oma isikukood ja puha. Kas see läheb nüüd arengukavas nagu ühte, et me arvudega enam ei blufiks?

Laine Jänes

Täpsustuseks niipalju, et see tööversioon on üleval kodulehel www.eok.ee. See versioon on olümpiakomitee oma. Võib-olla te vaatasite Kultuuriministeeriumi kodulehel olevat spordikoolide ja -klubide nimistut. Mis puutub spordiregistri tööversiooni, siis seal on spordiklubid ja -koolid võrdsustatud, nad on ühe lingi all.

Aseesimees Keit Pentus

Suur aitäh, austatud minister! Rohkem küsimusi ei ole. Juhtivkomisjonipoolseks ettekandeks palun Riigikogu kõnetooli kultuurikomisjoni liikme Lauri Luige!

Lauri Luik

Hea juhataja! Lugupeetud kolleegid! Kultuurikomisjon arutas spordiseaduse muutmise seaduse eelnõu 678 oma 15. märtsi koosolekul. Eelnõu käisid komisjonis tutvustamas Kultuuriministeeriumi asekanstler Tõnu Seil ja õigusosakonna nõunik Peeter Papstel. Tõnu Seil tutvustas komisjonile eelnõu eesmärki ja sisu: soovitakse luua õiguslik alus Eesti spordi andmekogule. Komisjonis tõstatas küsimus, kas mitte taastada kohalike omavalitsuste kohustus toetada oma haldusterritooriumil tegutsevate spordiorganisatsioonide tööd. Ministeeriumi esindajad ütlesid, et sellise kohustuse taastamisega ei olnud nõus Eesti Linnade Liit ja Eesti Maaomavalitsuste Liit ning seetõttu on see punkt praegusest eelnõust välja jäänud.

Komisjoni nõunikud tegid ministeeriumile eelnõu kohta mõned täpsustavad tehnilist laadi ettepanekud, mida ministeerium aktsepteeris ning mis eelnõu sisu ei muuda.

Kultuurikomisjon otsustas toetada eelnõu esimesele lugemisele saatmist muudetud kujul ning saata spordiseaduse muutmise seaduse eelnõu täiskogu istungi päevakorda tänaseks ehk 7. aprilliks. Kultuurikomisjon teeb ettepaneku esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatusettepanekute tähtajaks 21. aprill kell 18.

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! Meil on võimalus esitada kaks suulist küsimust, kahjuks ei ole võimalik kolmandaks küsimuseks sõna anda. Küsimusi ei ole. Täna, austatud ettekandja!

Kas on soov avada läbirääkimisi? Palun kõnepultil Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindaja, Riigikogu liikme Jüri Tamme!

Jüri Tamm

Austatud minister! Lugupeetud kolleegid! Spordiseadust arutati Riigikogus viimati viis aastat tagasi. Kui rääkida spordiseaduse sisulisest arutelust, siis Riigikogu saalist on sellised debaadid eemale läinud ja minu esitamata jäänud kolmas küsimus, mis kaasettekandjale oli mõeldud, puudutaski eelnõu edasist menetlust. Ma ei saanudki selget vastust, kuidas kavatsetakse tegutseda. Minister kinnitas, et kõik head ettepanekud saavad olema arvestatud. Ma nüüd küsin sellist poliitilist sõnavara kasutades, mida see "hea ettepanek" legaaldefinitsiooni mõttes tähendab? Kes seda headust määrama hakkab? Nagu minister siin esmaspäeval väitis, puudub ministeeriumil endal pädevus seda teemat menetleda. Kas siis kaasettekandjast kultuurikomisjoni esimees istub ka täna siin saalis? Kas nad hakkavad küsima seisukohti olümpiakomiteelt? Minister siin puldis ju väitis, et olümpiakomitee tegeleb visiooni väljatöötamisega ja selle peaks kinnitama spordikongress. Kas moodustatakse mingi töögrupp ja kuidas üldse see asi edaspidi kõik käima hakkab?

Need on täiesti sisulised küsimused ja enne muudatusettepanekute vormistama hakkamist ma tahaksin veel kord rääkida nii kultuuriministri kui ka kultuurikomisjoniga, et me ei teeks tühja tööd ega laskuks üksteise pilamise

tasandile. Me kõik ju teame, et sport vajab muutusi. Mida ühtsemalt ja kiiremini need ära tehakse, seda parem on kogu ühiskonnale.

Kui rääkida ootustest, siis on selge, et sportlastele, eriti tipp sportlastele, kes siin saalis istuvad, pannakse suuremaid lootusi kui seda valdkonda vedavale ministrile. Loomulikult lasub igal sportlasel terve elu kohustus oma valdkonda edasi viia ja jalul hoida. Miks siiski on sportlased seni vähe kaasa rääkinud spordiseaduse ja spordi arendamise küsimustes siin saalis? Põhjus on väga lihtne: häid ettepanekuid võib teha tohutult, aga kui ei ole raamistikku, kui ei ole visiooni, kui ei ole suundumust, kuhu minna, mille nimel vaeva näha, siis on lahmida ja teemast ning üksteisest mööda rääkida väga kerge.

Ja lõpetuseks. Ministrile märkusena niipalju, et ma olen väga tänulik selle eest, et kolmandal sektoril lubatakse kaasa rääkida spordiasjade vormistamisel ja seaduste tegemisel. Aga ärge unustage, et valitsusel on teatud kohustused. Valitsuse võimalused on palju suuremad kui olümpiakomiteel ja sportlaste ning treenerite ühendustel. Minu arvates pole üleskutse, et sõdurid hakkaksid tegema kaitseväge seadust, päris põhjendatud. Nende asjadega peavad ikkagi tegelema juhid. Aga jah, otse loomulikult sellises vormis, et kolmas sektor ja ka valdkonnas tegutsevad inimesed saavutaksid kokkuleppe, et teatud soovid ja soovitusel on kõigi poolt aktsepteeritavad. Jõudu kõigile kaasamõtle misel ja palju tänu spordiseaduse algatamise eest! Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Rohkem kõnesoove ei ole. Juhtivkomisjon on teinud ettepaneku esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõpetatud. Vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg s.a 21. aprill kell 18. Neljanda päeva korrapunkti käsitlemine on lõppenud.

5. Jäätmeseaduse ja maapõueseaduse muutmise seaduse eelnõu (700 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme viienda päevakorrapunkti juurde. See on Vabariigi Valitsuse algatatud jäätmeseaduse ja maapõueseaduse muutmise seaduse

eelnõu esimene lugemine. Palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks keskkonnaminister Jaanus Tamkivi!

Jaanus Tamkivi

Austatud juhataja! Lugupeetud Riigikogu! Teile on esitatud Keskkonnaministeeriumis koostatud jäätmeseaduse ja maapõueseaduse muutmise seaduse eelnõu. 2004. aastal vastu võetud jäätmeseaduse ja maapõueseaduse muutmise on ajendanud vajadus Euroopa Liidu õigusaktid Eesti õigusesse üle võtta.

Eelnõuga viiakse jäätmeseadusesse ja maapõueseadusesse kaevandamisjätmeid käsitlev regulatsioon. Siiani on nii Euroopa Liidu kui ka Eesti õiguses eraldi kaevandamisjätmete suunatud regulatsioon sisuliselt puudunud. Ning kuna Eesti õiguses on kaevandamisjätmetega seotu vähe reguleeritud, on seadustes tehtavad muudatused küllaltki mahukad. Samuti täpsustatakse tootja vastutusega seotud sätteid ja korraldatud olmeveo regulatsiooni.

Kohaliku omavalitsuse üksuste korraldatud olmejätmeveo teenuste osutaja leidmisel lähtutakse riigihangete seaduses olevatest teenuse kontsessiooni sätetest. Kehtiva jäätmeseaduse kohaselt korraldab kohaliku omavalitsuse üksus iseseisvalt või koostöös teiste kohaliku omavalitsuse üksustega jätmeveo eri- või ainuõiguse andmiseks konkursi konkurentsi-seaduse alusel kehtestatud korras. Konkursi korraldamisel tuleb seega lähtuda konkurentsi-seadusest ning selle alusel kehtestatud õigus-aktist, mis tähendab vaidluste lahendamist halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras. Kahtlemata on meil kujunenud tõsiseks probleemiks kohaliku omavalitsuse üksuste korraldatud jätmeveo konkursside ulatuslik kohtulik vaidlustamine. Kohtumenetlus on tihtipeale aga väga aeganõudev ning põhjustab korraldatud jätmeveo rakendamise hilinemist. Riigihangete seadus näeb ette vaidlustusi lahendava haldusorgani ehk vaidlustuskomisjoni olemasolu ning tänu sellele komisjonile on vastavad tähtajad märksa lühemad.

Eelnõuga tuuakse esile ka konkreetsemad karistused olulisemate jäätmehooldusalaste kohustuste täitmata jätmise eest. Praktikas on ilmnunud, et karistust võimaldav jäätmehooldusnõuete eiramiste koosseis on liiga üldist laadi. Samuti täpsustatakse kehtivat seadust sätete osas, mis käsitlevad pädevate järelevalve-

asutuste määramist. 2007. aastal võeti Riigikogu vastu karistusseadustiku muutmise seadus, mille kohaselt asendati karistuste ülemmäär 50 000 krooni 500 000 krooniga. Seega võimaldab kehtiv karistusseadustik karistada juriidilist isikut kuni 500 000 krooni suuruse rahatrahviga, jäätmeseaduses on aga juriidilistele isikutele ettenähtud karistusmäär püsinud seni muutumatu. See tähendab, et selle maksimaalne suurus on 50 000 krooni. Järelevalvealane statistika näitab, et kehtivad trahvimäärad ei pane ettevõtjaid tegevusvaldkondades, kus keskkonnanõuete täitmata jätmisest saadav tulu või rahaline sääst võib olla väga suur, rohkem seaduse nõudeid arvestama. Seetõttu on sanktsioonide kehtestamisel oluline arvesse võtta muu hulgas majanduslikku tulu, mida seadusnõuete eiramine võib ettevõtjatele anda. Trahvimäärad ei tohiks olla sellest väiksemad. Praegu on seadustes keskkonnaalaste rikkumiste eest ette nähtud karistusmäärad väga madalad: maksimaalne karistusmäär on 50 000 krooni juriidilistele isikutele. See ei motiveeri ettevõtet pingutama, et seaduse nõudeid järgida. Õigusrikkumiste vähenemine on aset leidnud eelkõige seal, kus seaduste järgimine ei nõua väga suuri kulutusi. Seega senised trahvimäärad ei ole juriidiliste isikute käitumisele tervikuna soovitud mõju avaldanud.

Seaduse rakendamisel on positiivne mõju keskkonnale. Mitmed seaduse sätted on suunatud sellele, et vältida kaevandamistegevuses tekkivatest jäätmetest põhjustatud kahjustusi. Seaduse jõustumise korral suureneb riigi võimalus kontrollida kaevandusjäätmete käitlemist ja sellega hoida ära või maksimaalselt vähendada sellest tulenevat kahjulikku keskkonnamõju. Seadus avaldab mõju ettevõtluskeskkonnale, muutes teatud määral keerukamaks ja kulukamaks tegevused, mis on seotud kaevandamisjäätmete tekitamisega.

Kokku võttes võiks öelda järgmist. Jäätmekäitluse kui tegevusvaldkonna arendamise põhiline takistus on paljude oluliste huvigruppide vähene huvi jäätmekäitluse eesmärkide saavutamise vastu. Samas tuleb kindlasti leida uusi lahendusi ka kontrolli ja järelevalve tõhustamiseks. See on eriti oluline jäätmekäitluse üldisemate nõuete, eriti tootjavastutusega seotud jäätmete käitlemisel.

Seaduseelnõu muudatuste tulemuslikumaks rakendamiseks pean eriti oluliseks ka kohalike

omavalitsuste senisest veelgi enamat kaasamist jäätmekäitluse arendamisse. Täna tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna, austatud minister! Teile on vähemalt üks küsimus. Toivo Tootsen, palun!

Toivo Tootsen

Hea ettekandja! Te ütlete, et praegune trahvi ülemmäär on liiga väike, et see ei avalda mõju. Aga kui sageli on sedasama ülempiiri eelmise aasta jooksul rakendatud?

Jaanus Tamkivi

Täna, härra Tootsen, selle küsimuse eest! Selle peaks kindlasti üle kontrollima, kui palju neid kordi täpselt on olnud, aga võin niipalju öelda, et maksimummäära rakendamise juhtude arv ei ole kindlasti kuigi suur. Need on ikkagi erandjuhud, kui minnakse maksimummäära peale. Aga üks nende suuremate trahvimääradega ole nii, et üks asi on nende praktiline rakendamine ja kordade kokkulugemine, teine asi aga see, et suuremal maksimaalsel trahvimääral on kindlasti ka preventiivne ehk ärahoidev mõju. Kui mõnel ettevõttel ongi plaan ühte või teist asja nurga taga teha, siis teades, et ähvardav trahv on kõvasti suurem, otsustab ta sellest ehk loobuda. Maksimummääras nõutav 500 000 krooni on ikka väga suur raha.

Aseesimees Jüri Ratas

Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Lugupeetud härra minister! Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivid on 2006. ja 2004. aastast. Praegu on aasta 2010. Miks te selle eelnõuga alles nüüd välja tulite? Miks see nii kaua aega võttis?

Jaanus Tamkivi

Aitäh, härra Korb! Jah, tõepoolest need protsessid teinekord on üsna pikad. Ja jäätmevaldkond on selline valdkond, kus pingeid, erinevaid arvamusi ja huvisid on väga palju. Selle täna teie ees esimesel lugemisel oleva eelnõu koostamist alustati eelmise aasta veebruaris – nii et rohkem kui aasta tagasi. Kogu selle aja jooksul on seda seadust üritatud saada

sellisesse seisu, et ta oleks Riigikogu saalis käsitletav. Kõik see on aega võtnud. Teisest küljest võib-olla ei maksagi selle üle kurvastada, vanarahvas ütleb ka: "Kaua tehtud – kauni-kene!" Võib-olla saame väga hea seaduse.

Aseesimees Jüri Ratas

Mark Soosaar, palun!

Mark Soosaar

Austatud minister! Mul on päris hea meel, et andmekogude seaduse baasil on jäätmeseadusse lülitatud uus põhimõte, et iga omavalitsus peab pidama jäätmevaldajate registrit. Tõepoolest, registrit pidada on ju lihtsam kui üksikuid avaldusi arutada ja ehk üks või teine kodanik, kes tegelikult omavalitsuse territooriumil ei ela, jäätmekäitluse kohustusest vabastada. Kas te olete sellest rääkinud ka omavalitsusliitude või valdadega? Mida vallad sellest arvavad?

Jaanus Tamkivi

Oleme rääkinud sellest omavalitsustega. Ei saa öelda, et nad oleksid täiendavast registripidamisest ülearu suures vaimustuses. Aga kui me võtame reaalsed kulud, mis selle registripidamisega võiksid kaasneda, siis selle registri asutamine kohaliku määruse tasandil kindlasti ei ole miski kulu. Ja selle pidamine võib olla suhteliselt lihtne. See ongi suhteliselt lihtne, arvestades seda, et kohalik maamaks laekub ju kohalikule omavalitsusele ja kohalikul omavalitsusel on nende kohta, kes maksavad maamaksu, täielikud andmed. Needsamad inimesed ongi need, kes peaksid liituma korraldatud jäätmeveoga.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Ja nüüd on mul suur au kutsuda Riigikogu kõnetooli keskkonnakomisjoni liige Kalle Palling. Palun!

Kalle Palling

Austatud juhataja! Head kolleegid! Jäätmeseaduse ja maapõuseaduse muutmise seaduse eelnõu algatas Vabariigi Valitsus s.a 8. märtsil. Riigikogu juhatus määras juhtivkomisjoniks keskkonnakomisjoni.

Seaduseelnõuga muudetakse jäätmeseadust ja maapõuseadust eesmärgiga võtta Eesti

õigusesse üle kaevandusjäätmete direktiiv, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 15. märtsist 2006 kaevandustööstuste jäätmete käitlemise ja direktiivi 2004/35/EÜ muutmise kohta, täpsustada tootja vastutuse alaseid kohustusi (elektroonikajäätmed jne) ning likvideerida prügiladirektiivi ebatäpsest ülevõtmi-
sest tulenevaid puudusi. Samuti lahendatakse eelnõuga praktikas üles kerkinud probleeme ja täpsustatakse korraldatud jäätmeveo alast regulatsiooni, mis puudutab kohaliku omavalitsuse ja jäätmevedajate tegevust. Keskne muutus on asjakohaste konkursside allutamine riigihangete seadusele teenuste kontsessiooni ostmise regulatsiooni alusel.

Keskkonnakomisjon arutas jäätmeseaduse ja maapõuseaduse muutmise seaduse eelnõu tänavusel 16. märtsi istungil. Istungil jagasid komisjonile seaduseelnõu kohta selgitusi Keskkonnaministeeriumi jäätmeosakonna juhataja Peeter Eek, nõunik Kaili Kuusk ja keskkonnakorralduse põhiüksuse nõunik Rein Raudsep.

Järgnevalt annan põgusa ülevaate komisjoni arutelust. Keskkonnakomisjoni liige Mark Soosaar tundis komisjonis huvi, miks antud juhul, kui jäätmeseadust muudetakse rohkem kui 1/3 kehtiva seaduse teksti ulatuses, ei ole koostatud uue seaduse eelnõu. Sellele vastas Peeter Eek, et eelnõu tekst moodustab alla 1/3 kehtiva seaduse tekstist, samuti asendab lähiaastatel Riigikogu menetlusse üleantav keskkonnaseaduslik kehtivad õigusaktid.

Keskkonnakomisjoni liige Rein Ratas tundis huvi, kas termin "kaasnev loodusvara" on keskkonnaõigusest kadunud ning automaatselt "jäätmeiks" muutunud. Rein Raudsep seletas, et kui kaasneva maavara varu on arvele võetud keskkonnaregistri maavara nimistus, siis saab sellest toode, mis tuleb ära kasutada. Peeter Eek lisas, et maavara mõiste on eelkõige kvaliteedipõhine. Kaevandusjäätmete kontekstis kvaliteet pole esmane, vaid küsimus on, mida selle materjaliga reaalselt tehakse.

Keskkonnakomisjoni liige Erki Nool tundis huvi olmejäätmetega seonduvate trahvide väiksuse vastu. Härra Eegi sõnul on olmejäätmete osakaal Eestis alla 3%. Olmejäätmete puhul ei ole meetmeks õigus karistada, vaid jäätmevaldajate sidumine jäätmete kogumise süsteemiga. Tema arvates tuleks seda vaadelda kogumina: jäätmevaldajate sidumine kogumis-

süsteemiga, jäätmejaamad, teavitamiskampaania ja järelevalve.

Keskkonnakomisjon otsustas 16. märtsi istungil teha Riigikogu täiskogule ettepanek lõpetada jäätmeseaduse ja maapõueseaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine ja määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 22. aprill kell 16.

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat! Kas fraktsioonide esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindaja Mark Soosaare! Kas te soovite lisaiega?

Mark Soosaar

Ei soovi. Lugupeetud juhataja! Austatud keskkonnaminister Jaanus Tamkivi! Head kolleegid! Me siis nüüd, aastal 2010 võtame üle Euroopa Nõukogu direktiivi, mis anti Euroopa Nõukogus välja aastal 2006 ja mille me olime kohustatud üle võtma aastaks 2008. Aga nagu minister juba ütles, parem hilja kui mitte kunagi. Õigemini Jaanus Tamkivi ütles, et kaua tehtud – kaunikene. Aga see selleks.

Tegelikult on kogu jäätmemajanduse valdkond keeruline ja seal on mängus väga palju huvipooli. Samas, kui me mõtleme selle peale, kuivõrd prügikastisarnane on nii mõnigi meie linn või nii mõnegi meie kaevanduse ümbrus või ka mõni – ma julgen seda küll öelda! – endine kolhoosikeskus, siis on selge, et me tõepoolest peame selles valdkonnas märksa kardinaalsemalt edasi liikuma.

Mis kaevandusjäätmetesse puutub, siis on asjaga võib-olla natuke hiljaks jäädud. Neid kohti on Eestimaal üsna palju, kus nii pea kui maavara on maa alt välja toodud, kaob kaevandaja huvi kogu ülejäänu vastu, mis sealt on välja toodud. Nüüd eelnõu teine osa, mis käsitleb ohtlikke jäätmeid, mis tulevad elektroonikatööstusest, akudest jne. Ka selles osas on vaja täpsemat regulatsiooni ja suuremat vastutust. Samas tavakodanik küsib üsna sageli Riigikogu liikme käest, kus ikkagi on need kolm konteinerit, kuhu ma võiksin panna klaasi eraldi ja akud ja patareid eraldi. Olen ka ise seda mõelnud ükskõik millises omavalitsuses, kus ma ka autoga ei peatu, kus ikkagi on need kolm konteinerit, mis teisel pool merd – olgu

ta Soomes, Rootsis või Taanis – on igal pool olemas. Nii et arenguruumi on meil veel hästi palju.

Kolmas valdkond on jäätmevaldajate sorteerimine "kahte konteinerisse": need, kes tõesti jäätmeid toodavad ja tegelikult oma registreeritud elukohas elavad, ja need, kellel on ainult kinnisvara, kellel isegi elamut ei ole, kes on kinnistupõhised ja kes on osanud end oma telki sisse kirjutada. Kohalik omavalitsus peab sorteerima jäätmevaldajad avalduste alusel kahte gruppi. Samas võib ministeeriumi kiita selle eest, et andmekogude seaduse § 42 alusel tehakse selle eelnõuga, kui see peaks seaduseks saama, kõigile omavalitsustele kohustuslikuks vastavat registrit pidada. Ja siin on ministril õigus, et ega see registri pidamine teab mis suur ja väga kulukas töö ei ole. Ma võin kinnitada, et näiteks Pärnu linnal on kümneid registreid: tänavate sulgemise ja kaevetööde registrid jne. Samas oleme siin eri fraktsioonidega arutanud ka rahvastikuregistri veel enamat täiendamist püsielaniku staatusega. Jäätmemajanduse seisukohalt oleks võib-olla just rahvastikuregistri täiendamisel jumet, sest kui inimene on tema enda avalduse alusel ja kohaliku volikogu otsusel registreeritud rahvastikuregistrisse kuhugi aastaringse püsielanikuna, siis on ta ennast automaatselt registreerinud jäätmevaldajaks. Võib-olla siis kohalikul omavalitsusel polegi vaja andmekogude seaduse alusel veel üht omaette registrit moodustada. Nii et mõelgem koos edasi! Võib-olla just see paragrahv, mis paneb omavalitsusele kohustuse jäätmevaldajate registrit pidama hakata, langeb menetluse käigus välja ja selle asemel tuleb meil hoopis püsielaniku staatus. Aitäh tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Rohkem kõnesoove ei ole. Sulgen läbirääkimised. Nagu hea ametikaaslane Kalle Palling ütles, on juhtivkomisjoni seisukoht, et esimene lugemine tuleks lõpetada. Määrän eelnõu 700 kohta muudatusettepanekute esitamise tähtajaks s.a 22. aprilli kell 16. Esimene lugemine on lõppenud ja viienda päevakorrapunkti käsitlemine samuti.

6. Koolieelse lasteasutuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (679 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme kuuenda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud koolieelse lasteasutuse seaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Ma palun ettekanadeks Riigikogu kõnetooli haridus- ja teadusminister Tõnis Lukase!

Tõnis Lukas

Austatud juhataja! Head Riigikogu liikmed! Viimase viie aasta jooksul on olnud palju juttu lasteaedadega seonduvast kui haridusvaldkonna ühest põletavamast teemast ja selle ühe osana lasteaiajärjekordadest ja sellest, kas kõigil perekondadel on võimalus oma lapsi lasteaedadesse ja lastesõimedesse panna ning kuidas lasteaiakohad üle maa on eri kohtades tagatud. Mitme aasta jooksul on otsitud ka paindlikke võimalusi lasteaedadega seonduva reguleerimiseks. Nüüd on teie ees eelnõu, mis ühelt poolt on võtnud eesmärgiks ära kaotada koolieelses lasteasutuses viibivate laste kohustuslik kitsalt vanuserühmadesse jaotamine ja eelnõu teine eesmärk on kohaliku omavalitsusüksuse kohustuste täpsustamine koolieelse lasteasutuse seaduse §-s 10 sätestatud lasteaiakoha tagamisel haldusterritooriumil elavale lapsele.

Koolieelse lasteasutuse seaduse § 10 lõikes 1 on sätestatud kohaliku omavalitsuse kohustus võimaldada kõigile oma haldusterritooriumil elavatele 1,5- kuni 7-aastastele lastele, kelle vanemad seda soovivad, koht koolieelses lasteasutuses. Tegemist on alushariduse kättesaadavuse tagamise kohustusega, mis on koolieelse lasteasutuse seaduses sätestatud juba alates 1993. aastast, kuid 1999. aastal vastu võetud seaduse uues redaktsioonis määrati koha võimaldamise kohustuse jõustumise ajaks 2002. aasta 1. juuli. Seega on sisuliselt igal lapsevanemal, kes soovib panna lapse lasteaeda, selleks seadusest tulenev õigus. Erinevatel põhjustel ei ole kohalikel omavalitsustel endiselt võimalik tagada lasteaiakohti kõigile soovijatele. Põhjused on erinevad ja omavalitsustes on ka erinevad olukorrad. On muidugi ka neid omavalitsusi, kes tagavad kõigile soovijatele lasteaiakoha.

Lasteaiakohtade võimaldamisel on üheks takistuseks aiarühmade vanuseline liigitus. Kuna rühmad (noorem, keskmine ja vanem rühm) on seaduses määratletud kitsa vanusevahemikuga, siis vaba koha olemasolu korral on võimalik aiarühma vastu võtta vaid kindlas vanuses lapsi. Lasteaiarühmade vanuselise liigituse tühistamine võimaldab laste lasteaeda vastuvõtul lähtuda avalduste esitamise kronoloogilisest järjekorrast, mitte lapse vanusele vastava koha olemasolust.

Koolieelse lasteasutuse seaduse §-s 6 on sätestatud rühmade liigitus. Rühmad jagunevad sõime-, lasteai-, liit-, sobitus- ja erirühmadeks. Lõikes 3 on täpsemalt määratletud lasteaiarühmad, mis jagunevad nooremaks (3–5-aastased), keskmiseks (5–6-aastased) ja vanemaks rühmaks (6–7-aastased lapsed). Liitühmas on sõime- ja aiaaialised lapsed.

Praktikas on tekkinud probleem, et kui keskmises või vanemas rühmas vabaneb koht, siis sellele kohale ei ole võimalik võtta nooremat last, kui seaduses on sätestatud. Linnades on üldjuhul probleemiks 3–4-aastastele lastele koha leidmine, samas võib 5–6-aastaste rühmas olla vabu kohti. Lastevanemate õigustatud pahameelt tekitab ka olukord, kus lasteaias käimise perioodi jooksul tuleb lapsi ümber paigutada vastavalt vanusele, kuna näiteks keskmisesse rühma laps vanuselisel enam ei sobi.

Enamik Eesti lastest, 91%, käib lasteasutuses. Me oleme sellega tublil järjel ja võime ütelda, et oleme oma lasteaiakultuuriga Prantsuse koolkonna rahvas. Tööaeg nendes lasteasutustes on 10,5–14 tundi. 2% lastest viibib lasteasutuses ööpäev läbi ja need on selleks kohaldatud lasteasutused. Seega võimaldaks lasteasutuse lahtiolekuaeg kuni 14 tundi pakuda lapsele lasteasutuse kohta ca 5–7 tundi osaajalise koha kasutamise korral või näiteks 2–3 päeva nädalas täiskoha kasutamise korral. Osaajalise koha kasutamine toetab alla 3-aastaste laste kohanemist lasteasutuses ja on selles vanuses lapsele sobivam kui lasteasutuses viibimine 10–14 tundi päevas. Lapse osaajalist lasteasutuses viibimist saab kasutada lapsevanem, kelle töödaja on valmis pakkuma paindlikke töötamisvõimalusi (näiteks osaajalist töötamist või kodus töötamise võimalust) või kes töötab osalise tööajaga.

Paragrahvi 10 täiendatakse lõigetega 3 ja 4 järgmises sõnastuses: "Kui valla või linna territooriumil on vajadus lasteasutuse koha järele suurem kui olemasolevate lasteasutuste üldkohtade arv, loob valla- või linnavalitsus kõikidele osaaajalise koha soovijatele võimaluse saada lasteasutuses osaaajaline koht. Osaaajalise koha eraldamise ja kasutamise kord kehtestatakse valla- või linnavalitsuse poolt laste lasteasutusse vastuvõtu ja sealt väljaarvamise korras." Osaaajalise koha eraldamise ja kasutamise korraldus võib kohalikes omavalitsustes olla erinev, tulenedes perede vajadustest ja võimalustest. Näiteks, kas ühte kohta kasutavad lapsed samal päeval või eri nädalapäevadel või kuu kaupa. Seetõttu ei ole otstarbekas osaaajalise koha kasutamise tingimuste täiendamine ega korra kehtestamine koolieelse lasteasutuse seaduses, vaid täpsema korra kehtestab koolieelse lasteasutuse pidaja.

Lasteaiarühmade vanuselise liigituse tühistamine võimaldab omavalitsustel tahtmise ja vajaduse korral leevendada lasteaiakohtade vajadust ning tagab lapsele võimaluse tegutseda oma õpetajate ja kaaslastega samas rühmas kuni koolimine kuni. Seadusmuudatus ei takista asutuse juhil (koolieelse lasteasutuse juhatajal) komplekteerida aiarühma vanuseliselt, kuid enam ei sea seadus lapse vanusest tulenevaid takistusi lapse lasteaeda vastuvõtmisele. See tähendab seda, et paljudes lasteaedades ei pruugi selle seaduse tõttu midagi muutuda, kui lasteaia juhataja ja omavalitsus seda ei soovi. Liigitus vanuserühmade kaupa võib olla paljudel juhtudel kõige otstarbekam ja seda ei peaks muutma.

Eesti Alushariduse Juhtide Ühendus on kooskõlastanud praegu menetluses oleva eelnõu ja Eesti Lasteaednike Liidu juhatus on eelnõu arutanud ja on toetaval seisukohal pärast seda, kui on ümber lükatud ka ajakirjanduses palju levitatud hirm, justkui oleks võimalik tavarühmadesse või kõige suurema koosseisuga rühmadesse panna ka sõimealisi lapsi ehk alla 3-aastasi lapsi. Ei, sellised lapsed saavad olla ainult kas sõimerühmades või liit-rühmades, millele kehtivad liit-rühma tingimused, ja see tähendab maksimaalset täituvust kuni 20 last, mitte 24 last rühmas. Eelnõu vastuvõtmise korral peab kohalik omavalitsus laste lasteaeda vastuvõtu ja väljaarvamise korras sätestama osaaajalise koha võimaldamise.

Osaaajalise koha kasutamine võimaldab vähendada lasteaiajärjekordi.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja! Teile on küsimusi. Lembit Kaljuvee, palun!

Lembit Kaljuvee

Hea minister! Kuidas peab lasteaia juht käituma sellises olukorras, kui näiteks lasteaias on vanuserühmad kaotamata, 6- ja 7-aastaste laste rühmast läheb üks laps ära ja koht jääb vabaks, aga lasteaiajärjekorras on 2-aastane laps? Kas lasteaed peab selle 2-aastase lapse võtma sinna 6-aastaste rühma või mida ta tegema peab?

Tõnis Lukas

Kõigepealt, seda, mida sellises olukorras peab tegema, otsustab lasteaia juhataja vastavalt omavalitsuse sätestatud reeglitele. Jah, on võimalik see 2-aastane laps panna liit-rühma, sel juhul tuleb moodustada liit-rühm. Kui see rühm on tavarühm, mille suurus on näiteks 24 last (teatud olukordades võib omavalitsuse otsus selline olla), siis ei saa seda väikest last sellisesse rühma panna. Seal ei tohi olla üle 20 lapse, seda erandjuhul, norm sätestatakse 18 lapse peale rühmas. Aga iga olukorra lahendab lasteaia juhataja vastavalt omavalitsuses kehtestatud reeglitele.

Aseesimees Jüri Ratas

Eiki Nestor, palun!

Eiki Nestor

Tead mis, minister? Mitmed targad mehed, sina nende seas, on mulle selgeks teinud, et tegemist on haridusasutusega. Nüüd ei saanud ma küll aru, mis on selle seaduse mõte või eesmärk või mis iganes. Ma sain aru nii (gümnaasiumi keelde tõlkides), et vabade kohtade olemasolu korral võiksid 10. klassi õpilased minna lõpuklassi ja kui lõpuklassis on kohti puudu, siis alustada uuesti 9. klassist. See on hariduse mõttes ju rumalus. Mis selle eelnõu eesmärk on?

Tõnis Lukas

Aitäh! Alushariduse õppekava on tõepoolest orienteeritud 6–7-aastastele lastele ja näeb ette palju erinevaid tegevusi. Mul on, muide, hea

meel (see on lasteaedadega seonduva regulatsiooni minu meelest üks kõige parem punkt), et meil õnnestus 2008. aastal ka uus raamõppekava vastu võtta. Näiteks rollimängud ja lasteaiapärase tegevus, mille kaudu ka õpitakse, on esimest korda raamõppekavas sees. See on alushariduse konkreetne tähendus, õppekava on tõesti kõige vanema vanuserühma lastele. Samas on kogu see tegevus, mis seal rühmas või lasteaias toimub, hariv. Need inimesed, kes seal õpetavad-kasvatavad, peavad olema pedagoogiharidusega. Niisugust uperpalli, nagu sa pakkusid, gümnaasisti ettepoole või alamale tasemele liigutamist, lasteaedadele sellise võrdlusena kohaldada kindlasti ei saa. Jah, lasteaedade funktsioon on loomulikult ka korraldada hariv tegevus niimoodi, et lastevanemad saaksid tööl käia. Seal on hoiufunktsioon haridusfunktsiooni kõrval. Loomulikult ei tohi hoiufunktsioon takistada alushariduse õppekava läbimist. Kõigile, ka noorematele lastele peab olema rühmas koht tagatud. Kui näiteks pannakse 4- või 5-aastased 6- või 7-aastastega kokku ja kui on oht, et 6- ja 7-aastased ei saa korralikult kas kooliks ettevalmistust või muid raamõppekavas ettenähtud tegevusi seetõttu, et seal on takistavalt palju väikseid lapsi, siis loomulikult peab lasteaias juhatus sellele reageerima ega tohiks teha niisugust käiku, kui tal ei ole kas piisavalt pedagooge või on muud põhjused. Vastavalt oludele saab seda seadust rakendada. Selle seaduse rakendamine ei ole kohustuslik, vaid see annab võimaluse paindlikuks rakendamiseks seal, kus on vajadus ja ka võimalused olemas.

Aseesimees Jüri Ratas

Mark Soosaar, palun!

Mark Soosaar

Lugupeetud minister Tõnis Lukas! Ma lausa võpatasin, kui sa Prantsuse lasteaedu meelde tuletasid. Mulle tuli meelde, et lasteaed on prantsuse keeles *école maternelle* ehk eesti keelde tõlgituna 'ema kool', mis tähendab seda, et juba 3-aastased lapsed saavad väga toredat ja korralikku haridust. Mu oma tütreütar oli kolmeaastane, kui ta lasteaiarühmaga ehk selle *école maternelle*'iga sõitis Londonisse inglise keelt harjutama. Neid oli 20 last ja nad käisid seal mitu korda. Aga ma olen näinud ka seda, mismoodi Taanis vanemad toovad lapsi peres-

se hoiule, on kodulasteaiad; ma olen näinud seda, mismoodi Stockholmis, kui vanematel on vaja maalt linna tulla, jäetakse lapsed näiteks kultuurimajja mängima. Kas see seadus aitab kaasa ka sellele, et meie lasteaed muutuks rohkem haridusasutuseks ja paindlikumaks?

Tõnis Lukas

Aitäh! Nagu ma ütlesin, hariduskorraldust lasteaias reguleerib sellest seadusest rohkem raamõppekava. See seadusmuudatus, millest me täna räägime, on õige põgus ja puudutab neid õigussuhteid, mida ma praegu nimetasin. Ma arvan, et uue raamõppekava rakendamiseks on haridusprotsessis võimaluste loomiseks edasi liigitud päris pikkade sammudega. Loomulikult peab siia juurde käima ka õpetajate tase, kvalifikatsioon, see, kas on olemas õpetaja abid, õigemini, kas nad on piisavalt taastatud, kas hea kaader püsib, millised on palgad. See on põhiline. Selle seadusega anname me võimaluse paindlikult korraldada laste liigitamist ja paigutamist lasteaiarühmadesse. See muudatus konkreetset ei ulatu kõigi selle seaduse paragrahvideni.

Aseesimees Jüri Ratas

Eldar Efendijev, palun!

Eldar Efendijev

Aitäh, härra eesistuja! Austatud minister! Nii või naa laiendatakse selle seadusega omavalitsuste kohustusi. Nagu me teame, kohustused tahavad saada juurde ka ressursse. Mida te arvate, kui palju on ressursse juurde vaja, kui lasteaed hakkab nii mobiilsena eksisteerima, ja kust seda raha võtta, sest omavalitsused on oma eelarvetega väga halvas olukorras?

Tõnis Lukas

Aitäh! See seadus ei tähenda tingimata lisakulusid. Põhimõtteliselt võib öelda, et kui on võimalik rühmadesse paigutada osa neid lapsi, kellele oleks vaja muidu maksta rühmadevälist või erakoolituse toetust, saab raha isegi ökonoomsemalt tarvitada. Ka praegu on ette nähtud omavalitsuste kohustus tagada kõigile teatavas vanuses lastele koht lasteaias. See kohustus on juba praegu seaduses olemas. Seda kohustust see seaduseelnõu ei laienda.

Aseesimees Jüri Ratas

Olga Sõtnik, palun!

Olga Sõtnik

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud minister! Seletuskirjast loeme, et viimastel aastatel on erinevatel põhjustel kujunenud piirkonniti tõsiseks probleemiks lasteaiakohtade võimaldamine kõigile soovijatele, eelkõige alla 3-aastaste laste puhul. Kas see seaduseelnõu lahendab selle alla 3-aastaste laste probleemi?

Tõnis Lukas

Alla 3-aastasi lapsi on võimalik paigutada liitühmadesse ja kui neid saab selle seaduse alusel täiendavalt vastavalt olukorrale paigutada, siis võib seda teha. See seadus iseenesest ei tähenda konkreetsel hulgal lasteaiakohtade juurdeloomist, vaid annab omavalitsusele ja lasteaija juhatajale paindlikumad võimalused asju otsustada. Nagu ma ka sissejuhatuses nimetasin, on omavalitsustest tulnud informatsiooni kohaselt 3- kuni 4-aastastele lastele kohtade leidmine praegu kõige palavam probleem, ja nende laste paigutamist, kui see vajadus peaks olema ja kui vanemas rühmas on mõni koht vaba, on selle seaduse raames võimalik paindlikumalt teha.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister! Nüüd küsib teie käest ametikaaslane Kaia Iva. Palun!

Kaia Iva

Aitäh! Hea minister! Selle seaduseelnõu kontekstis on olnud väga kriitilised võimaluse suhtes õpetada ühes rühmas koos eri vanuses koolieelses eas lapsi. Ma ise olen näinud kahe lapse kasvamist liitühmas ja olen näinud, kui head tööd suudavad õpetajad ja abiõpetajad lasteaedades teha. Väiksemates kohtades ja ka väiksemates linnades on liitühmad ka seni väga tavapärase nähe olnud. Kuidas sina hindad meie omavalitsusjuhtide ja lasteasutuste juhtide suutlikkust ja võimekust tagada lasteaedades selline personal nii õpetajate kui ka abiõpetajate näol ja suutlikkust teha otsustusi, millal on sellised eri eas lastega rühmad otsustatavad, millal mitte? Mida sa arvad, kas lasteaiad on selleks valmis?

Tõnis Lukas

Aitäh! Peamiselt puudutab selline täiendavate paigutuste vajadus suuremaid omavalitsusi või, õigemini, peamiselt on seal pikemad järjekorrad. Siin on küll erandeid. Tallinna ja Tartu linnavalitsuse võimekust lasteaiasju korraldada pean ma pidama küll kaunis kõrgeks. Ma arvan, et ei tasu selle pärast muretseda, et kui see uus seadusmuudatus antakse Tallinna linnajuhtidele kätte, siis nad hakkavad ilmingimata selle alusel lapsi ja ka lasteaiapedagooge vaenama. Seda ma ei usu. Ma usun, et Tallinna linnavõime ei pruugi karta. Otsuseid tehakse, jah, muidugi ka võimalusi arvestades, aga ma arvan, et lasteaedade rahastamine on üks Tallinna linna prioriteet. Kindlasti on nendes suurtes omavalitsustes, vähemalt kahes, mida ma nimetasin, ka kvalifitseeritud pedagooge lihtsam leida kui väiksemates omavalitsustes. Siin ei tohiks mingit küsimust olla.

Aseesimees Jüri Ratas

Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud härra minister! Lasteaedadel on kohustus korraldada lastele alushariduse andmine. Kui rühmades on tõesti 3 ja 6 aasta vanused lapsed, kuidas on võimalik seda õppekava, millest te just rääkisite, täies mahus läbi võtta?

Tõnis Lukas

Aitäh! Eri vanuses lapsi on praegu rühmas koos väga paljudel juhtudel nii linnades kui ka väiksemates kohtades. See võib mingite asjaolude kokkulangemise korral olla pedagoogile lisakoormus, kuid kogenud pedagoogile ei pruugi see olla suur probleem. On olemas ka koolkond, kes peab õigeks eri vanuses laste koos kasvatamist ja õpetamist. Ma juhin tähelepanu, et õpetamine lasteaias on kahetasandiline. Esiteks toimub õpetamine mängu, tegevuste, suhete kaudu kogu aeg kõigis vanustes, teiseks on 6–7-aastaste õppekavajärgne õpetamine. See viimane ei tohi kindlasti olla takistatud ka siis, kui need 6–7-aastased on väiksematega ühes rühmas.

Aseesimees Jüri Ratas

Marek Strandberg, palun!

Marek Strandberg

Hea minister! Kui kuulata seda juttu ja vaadata eelnõu, siis võib aru saada, et on kaks kaalutlust. Esiteks, teha suuremaid rühmi, nagu sa väidad, parema koolituse huvides. Teiseks (see on väga igapäine), teha suuremaid rühmi puhtmajanduslikel põhjustel. Minu küsimus on see: millisest eelnõu osast või millistest muudest seadustest tuleneb piirang, et majanduslikel kaalutlustel ei tehtaks rühmi võimalikult suureks ja õpetajaid ei pandaks sinna võimalikult vähe? Kus on see koht, millega kaalutakse majanduslik argument kvaliteediargumentiga üle? Muidu on ju arusaadav, et majanduslikes raskustes tehaksegi lihtsalt suured rühmad väheste õpetajatega, et rahaga toime tulla.

Tõnis Lukas

Aitäh! Jah, loomulikult, omavalitsused võivad pidada ka rahalisi argumente olulisemaks, seda kvaliteediargumentide või õpetajate hea töökeskkonna arvel, aga ma seda ei usu, arvestades, kui oluliseks omavalitsused lasteaedade arendamist peavad. Kohalik kogukond, kaasa arvatud juhataja selle esindajana ning hoolekogu, kes lasteaial on, peavad niisugused muudatused ju ka heaks kiitma, kui neid muudatusi selle seaduse alusel tehakse. Seadus ei kutsu tegelikult üles suurendama rühmade koosseisu. Ta annab seaduse piires võimaluse täita tühje kohti, kuid seda, kas ruumilised ja muud keskkonnatingimused annavad võimaluse näiteks 20 lapsest suurema rühma tegemiseks, kas erandi tegemine on õigustatud, otsustab ikkagi kohalik omavalitsus. See on suunatud selgelt võimalusele, et kui näiteks mingis rühmas on 17., 18., 19. ja 20. koht tühi, siis saaks sinna teisest vanuserühmast lapsi juurde tuua ja seega vähendada seda valu, mis praegu on, et lasteaed pole normipäraselt täis, aga lasteaia ukse taga on järjekord. Pigem on see suunatud järjekordade vähendamisele, aga me loodame väga, et omavalitsused on vastutustundlikud ega tee seda kvaliteedi ja keskkonna arvel.

Aseesimees Jüri Ratas

Helmer Jõgi, palun!

Helmer Jõgi

Aitäh! Hea minister! Komisjoni arutelu aegu jäi mul üks arv kahe silma vahele, sel-

lepärast tahan praegu võimalust kasutada ja küsida su käest kommentaare. Teatavasti on aiarühma täituvusnorm 20. Praegu on Eestis keskmine täituvus 19,4. Kas see tähendab, et omavalitsused saavad oma ülesandega hästi hakkama ja meil ei olegi rohkem aiarühmasid vaja või on üle Eesti olud niivõrd erinevad, et seetõttu on see arv peaaegu normilähedane?

Tõnis Lukas

Aitäh! See tähendab seda, et üle Eesti on olud niivõrd erinevad. On ka väga väikseid rühmi.

Aseesimees Jüri Ratas

Mailis Reps, palun!

Mailis Reps

Aitäh, hea juhataja! Hea minister! Kurb oli kuulda, et juriidilise teksti puhul peame me toetuma ministri usule. Kui Marek Strandberg küsis, kas juriidiliselt on lasteaial mingisugust kaitset, kaitsmaks ennast ülisuurte rühmade eest (siiaamaani oli liitrühmade puhul selge kaitse olemas), siis te ütlesite, et te usute seda. Järelikult on vastus, et ei ole. Minul on küsimus, mida küsis minu käest nüüdseks juba kolme lasteaia juhataja. Ta küsis väga konkreetselt: "Palun küsige ministri käest, et kui tuleb teadlik lapsevanem, kes ütleb, et näiteks koolieelses rühmas on kaks tühja kohta ja temal on 2-aastane või veidi noorem söimerühma laps, siis kas mul on mingit õiguslikku alust keelduda seda last sinna võtmast."

Tõnis Lukas

Aitäh! Sellele rühmale peavad sel juhul laienema liitrühma tingimused. Sel juhul ei ole see rühm enam n-ö tavarühm ja sellele rühmale ei laiene võimalus võtta sinna kuni 24 last, vaid ta jääb siis ka erandina 20 lapse piiresse, sätestatud norm on 18. Kui need tingimused on täidetud, siis peab ta selle lapse vastu võtma. Aga teile lohutuseks ütlen ma, et Eesti Alushariduse Juhtide Ühendus on selle eelnõu kooskõlastanud. Teiseks, ma ei usu, et peab kaitsma lapsi, lastevanemaid ja õpetajaid näiteks Tallinna Linnavalitsuse ja tema rumalate otsuste eest. Ma ikkagi usun, et need omavalitsused, kus on eeldused seda paindlikkust rakendada, teevad seda kompetentselt.

Aseesimees Jüri Ratas

Palun, Peeter Kreitzberg!

Peeter Kreitzberg

Aitäh, lugupeetud juhataja! Austatud minister! Ma arvan, et teie selgitustes selle eelnõu kohta on hästi suur ports eksitavat juttu. Tegelikult olete te ju dilemma ees, kas kindlustada kõikidele lastele lasteaiakoht, rajades neid juurde või suurendades rühmade täituvust. Sisuliselt olete te valinud teise tee. Kui te nüüd näiteks küsiksite põhikoolidirektoritelt, kas nad oleksid nõus suurema klassi täituvusega kui 24 õpilast, siis ma arvan, et te saaksite paljudel juhtudel jaatava vastuse tänu sellele, et pearaha tuleks siis rohkem sisse. Ma olen teiega sama usku. Te kogu aeg kasutate seda argumenti, et te usute, et keegi ei kasuta võimalust toppida rühmad lapsi täis. Mis te arvate, kas võtame põhikooli- ja gümnaasiumiseadusest maha põhikooliklassi täituvuse piirnormi 24 õpilast? Me mõlemad usume, et tegelikult on omavalitsused ratsionaalsed ja lapsesõbralikud ega pane sinna rohkem lapsi kui 24. Olete te nõus, et võtame selle sealt ka maha?

Tõnis Lukas

Aitäh! Vahe on küll selles, et alushariduse puhul on seaduse järgi omavalitsuse vastutus palju suurem. Ma ei tea, miks see mure, et omavalitsuse ülesandeid riigi peale veeretada, on teil eelmisest sügisest väga intensiivseks muutunud. Aga ma tuletan meelde, et tegelikult on kohtade loomine selles omavalitsuses elavate vanemate lastele omavalitsuse kohustus. Sellisena tuleb seda ka võtta. Kui omavalitsus tõesti lahendab selle asja nii, et ta ei ehita uut lasteaeda, vaid püüab paigutada maksimaalselt lapsi olemasolevatesse rühmadesse, siis ta lahendab selle nii. Mina loodan, et ta ei tee seda kvaliteedi arvel ja keskkonna arvel ja et lastele pakutud lasteaiakeskkond vastab normidele, mida siis jälgib juba riik järelevalve korras. Me räägime ikkagi omavalitsuse kohustusest ja omavalitsusele võimaldatavast paindlikkusest kohustuse täitmisel. Vastutus selle eest on omavalitsusel ja valik, kas ehitada lasteaiakohti juurde või täita rühmi rohkem, on omavalitsuse teha. Tallinn, eriti pärast sügist, ma loodan, saab sellega hakkama, ärge kartke.

Aseesimees Jüri Ratas

Kadri Simson, palun!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud minister! Me ju ei karda siin Tallinna pärast, vaid kõigi Eesti omavalitsuste pärast. Asi on kaugel sellest, et omavalitsuse ülesandeid püütaks riigile veeretada. Vastupidi, viimane kord muudeti sedasama seadust teie häältega 20. veebruaril 2009, see oli negatiivne lisaeelarve, millega võeti Eesti omavalitsustelt ära 260 miljonit krooni, mis pidi minema lasteaedadele. Põhimõtteliselt on sealt raha ära võetud. Nüüd te tahate panna juurde kohustuse luua osajaga lasteaiakohti. See on kohustus. Samas ütlete te seletuskirjas, et lisakulutusi ei ole. Millel see analüüs põhineb, et lisakulutusi omavalitsustele ei tule, kuigi te kohustusi juurde panete?

Tõnis Lukas

Aitäh! Need lasteaiakohad on lasteaiarühma seal tegutsedes suurtes piirides niikuinii olemas. 19. või 20. koht eriti suuri lisakulutusi ju ei tähenda. Nagu ma ütlesin, võib ka lasteaiajärjekord tähendada omavalitsusele lisakulutusi. Nii et selle seadusega küll lisakohustusi ei panda. Mis puudutab seda, et riik võttis midagi ära, siis oli tegemist ajutise riikliku programiga, mis oli määratud teatud tähtjaks ja mis oli planeeritud headeks aegadeks nii lasteaiakohtade loomise jaoks kui ka lasteaiamuutegevuse toetamiseks. Kui need rahaliselt head ajad said otsa, siis tuli langetada otsused. Otsused, millest te räägite, langetati üle-eelmise aasta sügisel eelarvet tehes ja eelmise aasta talvel. Tõepoolest, tol ajal oli ka Rahandusministeeriumi ettepanek viia sellel otstarbel, et omavalitsused tulubaasist palju ei kaotaks, sihtotstarbeline raha, mis otse riigi kohustuseks ei ole, omavalitsuste tulubaasi. Üks osa sellest sai säästetud hariduse jaoks. Võib-olla on vähe tähelepanu leidnud see, et tänu sellele oli tollase rahandusministri ja ka siseministri ettepandest palju vähem vaja kärpida õpetajate palku. Nii et see raha on tegelikult hariduses olemas. Riiklik programm jätkub kindlasti siis, kui selleks jälle vahendeid on. Praegu tuleb riigil kanda need kulutused, mis talle seadusega ette nähtud on. Üldharidus ja selle toetamine – õppekulud ja õpetajate palgaraha eraldamine – on nende kulutuste hulgas.

Aseesimees Jüri Ratas

Peeter Kreitzberg, palun!

Peeter Kreitzberg

Teil on ju mõneti õigus. Omavalitsused vastutavad selle eest, et lapsed saaksid käia lasteaias. Aga riik vastutab hariduse kvaliteedi eest. On täiesti selge, et tekib erinev situatsioon, kui ühes rühmas on koos lapsed vanuses 1,5 aastat kuni 7 aastat, kus ühele tuleb luttu suhu panna ja teisele tuleb veerimist õpetada, ja teises rühmas, mida te tavarühmaks nimetate, on lapsed vanuses 3 aastat kuni 7 aastat, kus üks paneb kingapaelu kinni ja teine valmistub koolimineamiseks. Minu küsimus on see: kui hea peab olema see hea õpetaja, kes seda kõike üksinda tasemel teeb? Või peaks olema sellisel juhul hoopis kaks õpetajat?

Tõnis Lukas

Aitäh väga hea küsimuse eest! Eesti Alushariduse Juhtide Ühendus on selle eelnõu ja selle lähenemise heaks kiitnud. Nagu ma ütlesin, ebamõistlikke otsuseid ei pea omavalitsused ega lasteaiataju langetama.

Aseesimees Jüri Ratas

Mailis Repts, palun!

Mailis Repts

Aitäh! Kõigepealt ütlen, et võib-olla te Tartus ei ole seda märganud, aga riigieelarvet menetledes vähendati omavalitsuste tulubaasi, sinna kahjuks midagi juurde ei pandud. Üks vähendamise vabandusi oli siis see, justkui kergendataks omavalitsuse kohustusi, sealhulgas näiteks Tartu linna kohustusi, sellega, et enam ei pea aastast last panema lasteaeda, vaid nüüd võib seda aega pikendada lausa kuni poolteise aastani. Võib-olla on see ka hea teadmine selle menetluse käigus. Mind huvitab see, et te olete mitu korda rõhutanud, et ei pea tegema ebapopulaarseid otsuseid. Aga ma tahan väga teada, miks me seda seaduseelnõu siis menetleme. Me anname nagu õiguse, aga samal ajal ei pea seda ebapopulaarset seadust rakendama.

Tõnis Lukas

Aitäh! Ebapopulaarsusest ei rääkinud ma küll sõnagi, ma rääkisin ebamõistlikest otsustest. See eelnõu annab mõistliku talitamise

puhul lasteaiatajuhatajatele ja omavalitsustele paindlikkust juurde. Ma usun, et seda võimlust kasutatakse mõistlikult ja otsustatakse, kas teha niisuguseid segarühmi. Nagu ma ütlesin, vahepeal levitatud väärinformatsioon, et söimealisi lapsi saab panna nüüd kuni 24-lapselistesse rühmadesse, oli lihtsalt väärinformatsioon paanika tekitamiseks. Võtame seda olukorda rahulikult, nii nagu seda võtab ka lasteaedade juhtide ühendus. Seda eelnõu saab kasutada paindlikkuse suurendamiseks, seda ei pea kasutama.

Aseesimees Jüri Ratas

Kadri Simson, palun!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud minister! Mul on tekkinud küsimus, kelle ettepanekul te sellise seaduseelnõu algatasite, kust tuli see huvirühm, kes leidis, et kui 6-aastaste rühmades on tühje kohti, siis võiks sinna panna väikelapsi. Ilmselt saate te selle algatuse puhul kellelegi tugineda.

Tõnis Lukas

Aitäh! Huvirühm vähendada lasteaiajärjekordi on kahtlemata üldine, need on lastevanemad. Diskussioonis on muidugi osalenud omavalitsuste liidud ja, nagu ma ütlesin, ka Eesti Alushariduse Juhtide Ühendus. Selline lahendus, nagu on siin välja pakutud, on kooskõlas-
tatud.

Aseesimees Jüri Ratas

Olga Sõtnik, palun!

Olga Sõtnik

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud minister! Selle seaduse üks eesmärk on vähendada lasteaiajärjekordi. Aga öelge, palun, mida riik on ette võtnud või veel kavatses ette võtta selleks, et neid järjekordi vähendada. Kui ma õigesti mäletan, siis eelmisel aastal tegelikult riik võttis ju kohalikelt omavalitsustelt lasteaiateenuse tagamise raha vähemaks. Ka riiklik programm "Igale lapsele lasteaiakoht" on sisuliselt kinni pandud, ühe aasta see töötas, aga pärast enam vahendeid sellele ei leitud. Küsimus on: millised on need sammud, mida riik on veel ette võtnud selleks, et lasteaiajärjekorrad väheneksid?

Tõnis Lukas

Aitäh! Vahepeal rahastada planeeritud riiklik programm tõepoolest katkes seetõttu, et riigieelarve olud ei lubanud selle programmi alusel täiendavalt omavalitsusi toetada. Küll aga tuletan ma meelde, et nende aastatega on selles programmis planeeritust veel suuremas mahus eraldatud omavalitsustele investeringute raha, ja seda on tehtud peamiselt KOIT kava kaudu. Tegelikult on sadu miljoneid kroone läinud lasteaedade ehitamisse. Kokku on raha riigi poolt ja Euroopa fondide raha n-ö riigi otsustega omavalitsuste vahel jaotatuna läinud omavalitsustesse isegi rohkem, kui oli selle programmi raames kohtade loomiseks planeeritud. See tihti unustatakse ära, olgu see siin ära nimetatud. Jah, riigieelarves on olnud suured kärped, omavalitsused on pidanud neid tegema, aga haridusvaldkonna kärped on ühed väiksemad. Nagu ma ütlesin, nende investeringutega koos on panustamine haridusvaldkonda rahaliselt tegelikult isegi suurenenud.

Aseesimees Jüri Ratas

Inara Luigas, palun!

Inara Luigas

Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud minister! Vabariigi Valitsus oma ettepanekutega on teinud ja ka siin Riigikogus on kinnitatud palju kärpeid, mis on tegelikult halvendanud kohalike omavalitsuste tulubaasi. Nimelt on ära võetud kogu lasteaedade programmiraha, kohalike omavalitsustelt on koos rahaga ära võetud noorsootöö arendamise, sporditegemise toetamise võimalus. Nüüd on vähendatud kohalike omavalitsustele minevat üksikisiku tulumaksu protsenti jne. Tegelikult on kohalikel omavalitsustel üpris raske kõigi nende muudatustega toime tulla. Minu küsimus: kas Vabariigi Valitsus tagab selle, et kui kohalikel omavalitsustel tekib vajadus raha järele, siis valitsus võimaldab neile seda või eraldab selleks raha? On teil olemas selleks mingi reserv?

Tõnis Lukas

Aitäh! Eks raha tuleb ju riigieelarvesse kokku maksumaksjatelt. On hea, et meil on ka Euroopa maksumaksja üldine raha paljude selliste valdkondade jaoks, mida muidu tuleks kas omavalitsustel või riigil oma kitsast eelarvest rahastada. Jah, mitte ainult riigieelarves

otsustatud summad ei ole omavalitsustel vähenenud, vaid nii nagu riiki ja riigieelarvet, on ka omavalitsuse eelarvet puudutanud tulubaasi vähenemine maksude väiksema laekumise tõttu. Tegelikult on meil üldises eelarve tasakaalus, kuhu läheb nii riigis kui ka omavalitsustes kasutatud raha, tõesti praegu probleeme, majanduskitsikuse tõttu ei ole seda raha olnud nii palju kasutada, aga see ei puuduta mitte ainult omavalitsuste eelarvet, vaid puudutab ka, nagu te olete siin saalis näinud, väga paljuski riigieelarvet. See on meile üldiselt teada probleem. Kui elu läheb paremaks, tuleb ka raha juurde.

Aseesimees Jüri Ratas

Toivo Tootsen, palun!

Toivo Tootsen

Aitäh! Meil jäigi saamata vastus küsimusele, kes on selle taga, et see eelnõu algatati. Mul on meeles, et ühes vaidlussaates käidi välja arvamus, et meie ministeeriumides tegeldakse väga palju asendustegevusega. Selle asemel et lahendada tõeliselt valulisi probleeme, tegeldaksegi selliste eelnõudega, millel mingit erilist mõtet ei ole. Pean siin silmas seda eelnõu, aga sinna alla võib peaaegu viia ka gümnaasiumi ja põhikooli lahutamise osa tollest seadusest jne. Kas on veel selliseid seadusi tulemas?

Tõnis Lukas

Aitäh väga hea küsimuse eest! Milline on see töö maht, mida meie riigiametnikud on sellesse seadusesse pannud? Põhjus, miks Haridus- ja Teadusministeerium selle eelnõuga on tegelnud, on paljud taotlused, et tehke ka ometi midagi lasteaiajärjekordade lühendamiseks. Me teemegi. Just nimelt, riik loob ka selle otsusega tingimusi selleks, et saaks asju paremini organiseerida. Omavalitsused on küsinud ka raha selleks, kaasa arvatud siin saalis on tehtud mitmeid taotlusi selleks, et peaks rohkem raha eraldama, see tähendab, et ka Rahandusministeeriumi ning Haridus- ja Teadusministeeriumi ametnikud peaksid rohkem töötama, et seda raha anda. Luua seaduse regulatsioonid, et saaks mingeid probleeme lahendada, on tõepoolest meie ülesanne. Seda seadusloome ülesannet ei ole omavalitsusele pandud. Nagu ma ütlesin, on mõeldud välja riiklikke programme ja nende rahastamisest oleme me

siin palju rääkinud, ka võimalustest seadusega anda omavalitsusele paindlikumaid võimalusi, mitte nii karmilt seada piire omavalitsuse tegevusele, anda omavalitsusele rohkem vabadusi, et omavalitsus saaks ise paremini probleeme lahendada. See seaduseelnõu on üks nendest võimalustest. Omavalitsusliidud ja alushariduse juhtide ühendus on olnud nii algatajate ringis kui on ka selle eelnõu kooskõlastanud.

Aseesimees Jüri Ratas

Toivo Tootsen, palun!

Toivo Tootsen

Aitäh hea vastuse eest! Ma sain aru, et esimene põhjus oli see, et kui öeldakse, et tehke ka midagi, siis see ongi põhjus. Teine põhjus on see, et kui raha anda ei ole, siis anname seadusi. On nii?

Tõnis Lukas

Eks te mõtlete, et küsiks ka midagi. Te olete oma küsimused küsinud ja oma palga välja teeninud. Haridusministeerium peab alushariduse regulatsioonidega tegelema. Siin on nõudlus selleks, et anda omavalitsustele paindlikku võimalust, selgelt olemas, millest ma olen siin korduvalt ka rääkinud. Nii et meie teeme oma tööd.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja! Ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli kultuurikomisjoni liikme Helmer Jõgi!

Helmer Jõgi

Auväärt juhataja! Lugupeetud Riigikogu! Kultuurikomisjon arutas seda seaduseelnõu oma s.a 8. märtsi istungil. Selgitusi eelnõu kohta jagas haridus- ja teadusminister Tõnis Lukas. Tal olid kaasa võetud ka Haridus- ja Teadusministeeriumi üldharidusosakonna alushariduse peaspetsialist Tiina Peterson ja sama ministeeriumi õigusosakonna jurist Indrek Kilk.

Kui nüüd anda ülevaadet arutelust, siis te tegite mu olukorra suhteliselt lihtsaks, sest peaaegu kõik need küsimused kõlasid juba saalis enam-vähem samal kujul. Minister andis samu vastuseid, mida ta komisjoniski andis.

Võib-olla lisan ainult selle, et tunti huvi, kui suured on rühmad mõnes teises riigis, ja kui rühmad on suuremad, kas seal töötab üks pedagoog või kaks pedagoogi. Toodi näitena Hispaania, Prantsusmaa ja Iirimaa, kus üldiselt on rühma suurus 24–26 last ja sellise hulga lastega tegeleb nendes riikides vähemalt üks õpetaja.

Väljendati muret selle üle, et võib-olla omavalitsused kasutavad väga kergekäeliselt selle seadusega antavaid võimalusi, ja küsiti, kas mingi kontrollifilter on ka olemas. Minu meelest täna siin saalis ei räägitud sel teemal, et hoolekogude roll koolieelsetes lasteasutustes on väga tugev. Ilma nende nõusolekuta, ilma nende n-ö õnnistusega ei tohiks omavalitsus midagi kergekäeliselt teha.

Need olid võib-olla paar momenti, mida ma lisaksin praegu saalis kõlanud küsimustele ja vastustele.

Lõpuks jõudis komisjon arusaamale, et seaduseelnõu näol on tegemist siiski ühe võimalusega, mis võimaldab paindlikku lähenemist lastega perede vajadustele. See ei pane kohalike omavalitsusele uusi kohustusi, vaid annab teatud võimalused oma praegusi kohustusi paremini täita. Sellepärast otsustas komisjon üksmeelselt saata eelnõu suurde saali 24. märtsil, aga teatud põhjustel, mida te isegi teate, kogunes komisjon uuesti ja otsustas 18. märtsi istungil saata eelnõu täiskogu päevakorda hoopiski 7. aprillil. Komisjoni ettepanek on esimene lugemine Riigikogu suures saalis lõpetada. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat! Kas fraktsioonide esindajad soovivad pidada läbirääkimisi? Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindaja Peeter Kreitzbergi!

Peeter Kreitzberg

Austatud juhataja! Lugupeetud minister! Kolleegid! See on päris hea eelnõu selles mõttes, et see jätkab pensioniea tõstmise arutelu, mille minu meelest üsna efektselt lõpetas Lauri Vahtre, kes ütles, et lõpetage noorte tapmine, siis nad elavad hästi kaua ja ei ole mingit probleemi 65-aastaselt pensionileminekuga.

See on nüüd see eelnõu, mis puudutab noori ja kus ilmselt tuleb hakata mõtlema selle peale, kuidas noori mitte tappa, et nad tõesti kaua elaksid. Selle eelnõu puhul ma ütlesin, et asi ei lähe mitte paremaks, vaid läheb ka noorte puhul oluliselt halvemaks. Haridusalastel eelnõudel peab olema alati mingi haridusalane eesmärk. Näiteks olgu eesmärgiks see, nii nagu põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses on väga kenasti öeldud, et üle 24 õpilase ei tohi klassis olla. Siin võime me samuti apelleerida inimeste mõistusele, usule või millele iganes. Me võime kehtestada ka liikluses piinormiks 200 kilomeetrit tunnis, olles kindlad, et inimesed on hästi targad ja mõistlikud, säästavad üksteist ja iseennast ega sõida kindlasti mitte kriipsugi kiiremini kui 90 kilomeetrit tunnis. Mina arvan, et ei ole vaja teha selliseid seadusi ega avada seadustes võimalusi, mille tõttu haridusalaste eesmärkide saavutamine võib muutuda halvemaks, mitte paremaks.

Mida see seadus siis tegelikult teeb? Nagu ma ütlesin küsimuse esitamise käigus, kohtade puudus on tõesti suur. 3-aastaste hulgas on see tõenäoliselt suurem kui 6-aastaste hulgas. Oleks vaja täita seadust ja kindlustada igale lapsele vanuses 1,5–7 eluaastat lasteaiakoht. Me alustasime riiklikku programmi, panime sinna 300 miljonit, 150 miljonit läks laste-aedade ehitamiseks. Õiguskantsler Allar Jõks on ammu juhtinud tähelepanu probleemile, et 40%-s omavalitsustest ei jätku kohti ja samas on selge, et omavalitsustel endil ei jätku ka vahendeid nende kohtade rajamiseks.

Kui me oleme vähegi haridusega tegelnud, siis me teame, et alusharidus on haridusastmetest kõige olulisem ja kõige määravama tähtsusega. Kui seal midagi tegemata jätta, siis on väga raske seda hiljem kompenseerida. Sellepärast on mulle täiesti vastuvõetamatu puhtfiskaalne lähenemine, et lahendatakse üks probleem vasaku käega, ilma igasuguse haridusliku tagamõtteta ära.

Selles seaduses on tegelikult kaks halba asja. Esiteks, kui enne olid rühmad sellised, et sinna kuulusid kahe järjestikuse sünniaastaga lapsed, siis nüüd on rühmaks nimetatud rühm, kus on lapsed 3.–7. eluaastani. Varem nimetati seda liitühmaks ja selle suurus võis olla kõige rohkem 20 last, praegu kehtestatakse sellise rühma suuruseks 24 last. See ongi tegelikult peamine seaduse trikk.

Teine trikk on ju see, et kui liitühma kuulusid varem lapsed vanuses 2–7 eluaastat, siis nüüd kuuluvad sinna lapsed vanuses 1,5–7 eluaastat. Ma oleksin saanud aru, kui oleks mindud vastupidist teed ja liitühmaks oleks kehtestatud rühm, kus ei ole lapsed mitte vanuses 2–7 eluaastat, vaid 3–7 või 4–7 eluaastat, et neid oleks parem õpetada, et neil oleksid sarnased probleemid.

Minu meelest läheme me selle eelnõuga haridusest oluliselt kaugemale. Tegelikult vajab Eesti uusi lasteaiakohti ja kindlasti ei suuda omavalitsused neid ehitada.

Tallinna lasteaiad on peaaegu kõik täis viimase piirini – 24 last. Aga arvestada tuleb ka seda, et lastele ei jätku pinda. Kui leht kirjutab, et 3000 lapsele on pinda kuni 1 ruutmeeter, aga normid ütlevad, et peab olema 4 ruutmeetrit, siis seda fakti tuleks ka arvestada, enne kui minna uljalt sellist seadust vastu võtma ja tegelikult probleemist mööda vaatama.

Mina nimetaksin seda seadust ebameeldivatele otsustele tee avamise seaduseks. Ministri põhiargument on kogu aeg, et ega seda ei kasutata, teeme seaduse küll, aga niikuinii keegi ei kasuta seda. Tegelikult, pange tähele, kasutatakse kindlasti, sest selleks see seadus tehtud on.

Kahe fraktsiooni nimel, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna ja Keskerakonna fraktsiooni nimel esitan ettepaneku eelnõu 679 esimesel lugemisel tagasi lükata.

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Palun Riigikogu kõnetooli Eesti Keskerakonna fraktsiooni esindaja Mailis Repsi!

Mailis Reps

Lugupeetud Riigikogu aseesimees! Lugupeetud haridus- ja teadusminister! Armsad kolleegid! Tõepoolest, selle seaduseelnõu juures tekib kaks küsimust.

Esiteks see, et kui me räägime paindlikkusest, siis kindlasti enamik Riigikogu liikmeid vaimustub nii selle sõna olemusest kui ka selle tulemusest. Igasugune paindlikkuse suurendamine ja omavalitsuse usaldamine on ju meil siin Riigikogus meelistegevus. Nii et miks mitte? Kui me anname kohalikule omavalitsusele rohkem võimalusi ise otsustada ja kõik on mõistlikud, siis peaks ju kõik korras olema.

Samal ajal, kui me vaatame hariduspoliitiliselt, siis tegelikult me ju sellepärast neid raamistikke loomegi, et nii ühel kui ka teisel puhul me soovime sellist asja nagu riiklikult tagatud hea kvaliteet. Tõepoolest võivad saada ja saavadki meie lapsed väga hea kooliks ettevalmistuse ka liitühmades. Meil on selleks eraldi ettevalmistatud pedagoogid, see süsteem töötab ja nendes lasteaedades, kus see traditsioon on olemas, on liitühmad väga hästi töötanud. Liitühmi on erinevaid, on lasteaiavanuses lastele, 3–7 aastat, või on liitühmad kahe vanuserühma kaupa: 3–5 ja 6–7 või 5–7 aastat. Sellises liitühmas käivad ka minu mõlemad lapsed ja nad on sellega väga rahul. Kui toimub kooliks ettevalmistamine, töötavad õpetajad üldjuhul rühmas kahekesi, üks tegeleb 6-aastastega, teine 7-aastastega.

Miks ma sellest räägin? Et ei jääks mulje, et me oleme vastu liitühmadele või kuidagi alavääristaksime või alahindaksime nende õpetajate tööd, kes seda tööd praegu teevad. Paindlikkus ja võimalus otsustada on kindlasti väärtuslik.

Aga ma küsisin ka ministri käest, kas tegelikult on meie lasteaed kaitstud juhul, kui väga teadlik lapsevanem tuleb ja ütleb, et tema sõimerühmalaps või just 3-aastaseks saav laps tuleb vastu võtta koolieelsesse rühma, olukorras, kus selles lasteaias ei ole sellist pedagoogi, kus lasteaias ei ole sellist kogemust. Ma oleksin siin väga ettevaatlik.

Me võime öelda, et omal ajal, kui me võtsime vastu sellise koolieelse lasteasutuse seaduse täienduse, et hoolekogud võivad suurendada rühma suurust 24-st ülespoole, siis oli ka meil usk, et hoolekogud vaatavad ju neid lapsi, kes lasteaias on, ja enamik lasteaedu ei kasuta seda võimalust. Kuid tegelikkus oli see, et igal hoolekogu liikmel oli sõbranna või sõbra laps just ukse taga ootamas ja tänaseks on väga vähe linnalasteaedu kõikides suuremates linnades ja Harjumaa omavalitsustes, kus see ülempiir ei oleks jõudnud maksimumini. Seetõttu on üsna tõenäoline arvata, et olukorras, kus lasteaiad ei ole kogemust liitühmadega, aga on vaja võtta vastu sõimelaps, on tagajärg see, et paari aasta pärast oleme me fakti eest, et need lapsed on sinna rühma ära topitud.

Just sellepärast me leiame, et paindlikkus küll, aga mõistlikkus kõigepealt. Hariduspoliitiliselt ei saa kahjuks seda eelnõu toetada.

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Rohkem kõnesoove ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on esimene lugemine lõpetada. Samas on tulnud Riigikogu juhatusele ettepanek eelnõu 679 esimesel lugemisel tagasi lükata, sellele on alla kirjutanud nii Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esimees kui ka Eesti Keskerakonna fraktsiooni esimees. Alustame selle ettepaneku hääletamise ettevalmistamist.

Panen hääletusele Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni ja Eesti Keskerakonna fraktsiooni ettepaneku eelnõu 679 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt 28 Riigikogu liiget, vastu 46 Riigikogu liiget, erapooletuid ei ole. Ettepanek ei leidnud toetust.

Juhtivkomisjoni seisukoht on, et eelnõu 679 esimene lugemine tuleks lõpetada. Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse kohaselt on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg s.a 21. aprill kell 18. Esimene lugemine on lõpetatud.

Kuuenda päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

7. Noorsootöö seaduse eelnõu (676 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme seitsmenda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud noorsootöö seaduse eelnõu esimene lugemine. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli haridus- ja teadusminister Tõnis Lukase!

Tõnis Lukas

Austatud juhataja! Lugupeetud Riigikogu! Noorsootöö seaduse eelnõuga viiakse noorsootöö korraldus ja regulatsioon vastavusse noortevaldkonna arengutega Eestis. Eelnõu on koostatud uue noorsootöö seaduse terviktekstina, sest muudatuste hulk on suur, need on aastatega kogunenud. Kehtiv noorsootöö seadus kiideti heaks 1999. aastal, mil noorsootöö alused ja struktuur olid loomise algusjärgus. Kehtiv seadus on andnud aluse noorsootöö ja noortepoliitika arengusuundade kindlaksmääramisele, kuid ei aita muudatuste ja täiendusteta enam piisavalt kaasa uute valdkondlike eesmärkide elluviimisele. Te kõik teate, et kümme aastat tagasi, kui ka Euroopa Liiduga

liitumine oli mägede taga, siis noorsoopoliitika või noortepoliitika ei olnud niivõrd iseseisev poliitikavaldkond, seda realiseeriti haridus-, kultuuri-, alkoholi- ja muude poliitikate kaudu. Nüüd on ka Euroopa regulatsioonidest tulenevalt noortepoliitika eraldi korpus ja seetõttu tuleb aegunud käsitlust tõesti täiendada.

Noortevaldkonna strateegiliste eesmärkide seadmisel on jõudsalt liigutud noorsootöö kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamise ning lõimitud noortepoliitika kujundamise suunas. Kohalikes omavalitsustes on välja kujunenud noorsootöö struktuur, noorsootöö rahastamisel on loodud stabiilsed toetusliigid. Infrastruktuuri on tehtud suuri investeeringuid nii riigieelarvest kui ka Euroopa struktuurifondidest, aga loomulikult on ka omavalitsused investeerinud noorsootöö valdkonda.

Vajadus seadust muuta põhineb eelkõige järgmisel. Valdkonna sisu ja selle ulatus on aastate jooksul oluliselt täpsustunud ning mitmekesisemaks muutunud, mistõttu on edasise arengu suunamiseks ja selguse tagamiseks oluline määrata kindlaks seaduse tasandil ka noorsootöö sisulised alused ja põhimõtted, mida seni on tehtud vaid strateegiliste arengukavade tasandil. Teiseks, mitmeid tegutsevaid noorsootööstruktuure ei olnud seaduse kehtestamise ajal Eestis veel olemas, näiteks noorte osaluskogud, noorsootöö ühingud, noorteühingute liidud. Nende defineerimine seaduse tasandil ja seeläbi nende tegevuse toetamine on vajalik. Samas on jätkuvalt oluline tagada valdkonna edasiseks arenguks vajalik paindlikkus ning alus kohalike valikute esikohale seadmiseks nii noorsootöö struktuuride kui ka teenuste osutamise kohalike mudelite kindlaksmääramisel.

Eelnõu kaalukamaid uuendusi on noorte osaluskogusid puudutav regulatsioon. Osaluskogude määratlemisega seaduse tasandil luuakse selgus seni erinevates juriidilistes vormides ja erinevate kaasärääkimisvõimalustega tegutsenud kogude toimimisel ning alus nende täiendavale loomisele kohalikes omavalitsustes. Noorte osalus kohaliku elu otsustusprotsessides ning selle tähendus noore isiksuse kujunemisteel ja ühiskonna arengut toetava kodanikkonna arengus vajab igakülgset toetust. Noorsootöös oleme selle eesmärgi endale ka seadnud. Mitmeid aastaid oleme kasutanud erinevaid meetmeid. Nüüd on aeg küps luua

üldised regulatsioonid. Jällegi, mitte kohustuslikena omavalitsustele, vaid üldine regulatsioon selle kohta, et kui osalusühing või osaluskogu on kohapeal olemas, siis milline võiks olla tema struktuur, tema koostöömudel omavalitsusega ja millised võiksid olla teatavad garantiid. Jällegi, seadusega ei panda kohustust, et kõik noored peavad nüüd rivikorras looma osalusorganisatsioone ja kõik omavalitsused peavad seda laskma teha või toimub see käsukorras, kui noored ise ei taha selliseid osalusorganisatsioone moodustada. Sellist käsku pole. Selle regulatsiooniga me loome ainult võimaluse. Haridus- ja Teadusministeerium kavatses jätkata aga toetavate meetmete võtmist, et aidata osaluskogusid luua ja nende tegevust arendada.

Eelnõu üldsätete peatükis täpsustatakse mõisteid, noorsootöö määratlust ja piiranguid noortega töötamiseks ning sätestatakse uued mõisted. Uue mõistena defineeritakse noorsootööühing, et oleks võimalik eristada ühendusi, mis esindavad noorsootöötajate huvisid ning aitavad kaasa nende võrgustumisele või nende koostööle. Uue mõistena tuuakse eelnõusse ka noorteühingute liit, et oleks võimalik teha vahet füüsilisest isikust liikmetega noorteühingutel ning ühendustel, mis pakuvad neile eestkostet, katust kogu Eestis, Euroopa Liidus ja laiemal rahvusvahelisel tasemel. Kolmanda uue mõistena sätestatakse juba nimetatud noorte osaluskogu, et toetada noorte osalust kohaliku tasandi otsustusprotsessides.

Noorsootöö korraldamise peatükis täpsustatakse Haridus- ja Teadusministeeriumi, maa- ja metsamajanduse ning kohaliku omavalitsusüksuse ülesandeid. Nende muudatuste ja täienduste eesmärk on viia kohustused noorsootöö korraldamisel kooskõlla teiste seadustega, tagada valdkonna tulemuslik juhtimine, korraldamine ja kontrollimine ning arvestada noorsootöö eesmärkide täitmisel omavalitsuste vajadusi ja võimalusi. Uuendusena sätestatakse nimetatud noorte osaluskogu moodustamise ja tegutsemise alused. Täpsustatakse ka noortelaagrite, projektlaagrite ja järelevalve aluseid ning viiakse osa laagritegevust puudutavast regulatsioonist määruse tasandile.

Noorsootöö rahastamise peatükis nähakse ette toetused noorsootööühingutele ning täpsustatakse noorteühingu aastatoetuse taotlemise ja eraldamise aluseid. Rakendussätete pea-

tükis sätestatakse noorteühingute ja noortelaagrite registri pidamise lõpetamine, et need alates seaduse jõustumisest likvideerida. Samuti sätestatakse noortelaagri tegevusloa kehtivus, et tagada seaduse jõustumise järel selgus laagripidamise õiguses. Lisaks muudetakse alkoholiseadust, erakooliseadust, huvikooli seadust ja karistusregistri seadust, et tagada noorte ohutus, reguleerida seosed erahuvikoolide asutamisega ja sätestada huvikoolides noorsootöö korraldamise alused.

Kokkuvõtteks: noorsootöö seaduse eelnõu võimaldab jätkata rahvusvaheliselt tunnustust leidnud arenguid noortepoliitika kujundamisel Eestis ja annab tuge uute võimaluste loomiseks noorte mitmekülgse arengu toetuseks, eelkõige demokraatliku kaasärääkimise toetamiseks kohapealsete esinduskogude kaudu. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna, hea ettekandja! Teile on küsimusi. Kalvi Kõva, palun!

Kalvi Kõva

Aitüma, hea istungi juhataja! Hea minister! Küsin § 9 punkti 1 kohta: "Valla- või linnavolikogu võib moodustada noorte osaluskogu ja kehtestada selle liikmete valimise korra ning tegutsemise alused." Aga kui on selline situatsioon, et on 20 aktiivset noort, kes soovivad osaluskogu (see võiks olla küll ka noorte volikogu) moodustamist, aga valla- või linnavolikogu seda ei soovi ega moodusta noorte osaluskogu ja ei kehtesta neid tingimusi, aga 20 noort seal kohapeal seda väga tahaksid ja tahaksid, et nendel osaluskogu oleks, mis siis saab?

Tõnis Lukas

Aitäh! Osaluskogu saab ju kohapeal korraldada ka MTÜ-na või ükskõik millise muu organisatsioonina. Siin on mõeldud osaluskoosid tõesti sellisena, mis teeksid koostööd ja millel oleks teatud roll kaasärääkimiseks teemade arutamisel. See seaduseelnõu ei loo kohustuslikus korras n-ö volikogu dokumentidega garanteeritud ja moodustatud osaluskoosid igal pool. See oli ka üks võimalik mudel. Kui on sellealaseid ettepanekuid, siis tehke neid. See, et sellise formaadiga osaluskoosid igale poole luua, ei ole seni leidnud niisugust

aktsepti, et seda saaks kohustuslikus korras seadusesse panna.

Aseesimees Jüri Ratas

Mailis Reps, palun!

Mailis Reps

Aitäh, lugupeetud Riigikogu aseesimees! Hea haridus- ja teadusminister! Kui me kultuurikomisjonis seda eelnõu arutasime, siis kahjuks oli meil hästi palju külalisi ja teie käest ei olnud võimalik küsida. Ma küsin nüüd poliitilist seisukohta. Te teate väga hästi, et see eelnõu sündis ju üsna suurte kompromisside tulemusena. Ühe ettepaneku, mis ei saanud kahjuks heakskiitu, esitasid avatud noortekeskused ja kui ma ei eksi, siis vist ühendus ka. See puudutas noorsootöötajate nn pikendatud puhkust, et nad ei saaks mitte miinimumpuhkust, vaid saaksid tavalisest veidi pikema puhkuse, nagu laste ja noortega tegelevad töötajad. Kas te võite selgitada tagamaid, miks see seaduseelnõusse ei tulnud, ja kas te toetaksite seda, juhul kui selline muudatusettepanek tuleks?

Tõnis Lukas

Aitäh, proua Reps! Mina olen käinud korduvalt komisjonis, kui teid pole seal olnud, aga me oleme vahel kokku ka saanud, nagu näiteks täna. Jah, kindlasti on siin oma põhjendused olemas ja need on omavalitsuste poolt eelarvelised. Omavalitsusliidud seda ei kooskõlastanud ja valitsuse enamus ei leidnud, et see taotletud 42-päevane puhkus oleks otstarbekas. Valitsuse liikmena ma nüüd vastasin. Kui küsida minult isiklikult, siis ma üldiselt olen pedagoogilise tegevusega tegelevate inimeste pikema puhkuse poolt, aga see on minu isiklik seisukoht. Praegu seda siin eelnõus ei ole. Palun seda eelnõu võtta sellisena, nagu see on esitatud!

Aseesimees Jüri Ratas

Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud härra minister! Noortelaagrite korraldamise eesmärk on tervistav ja arendav puhkus. Tean, kui palju on noortelaagrite korraldamisega vaeva ja seal on palju rahapuudust. Aga eelnõu järgi peab noor-

telaagri tegevusloa väljastamise eest noortelaagri pidaja tasuma riigilõivu. Ma saan aru, et rahandusminister istub kõrval, ta võib-olla protesteerib. Aga kas te ei leia, et selles olukorras võiks riigilõivu mitte võtta?

Tõnis Lukas

Aitäh! Ega see noortelaagri korraldaja alati seda laagrit tasuta ei tee. Seal on osalustasud või maksab keegi selle eest. Riik on toetanud selliseid laagreid mitmest allikast, omavalitsused on toetanud märksa suuremas matus, kui need lõivud on. Nende lõivudega minu hinnangul korraldajaid ülemäära ei kurnata. See on ikkagi mingi vastutus. Taotlejad on vastutusvõimelised isikud või organisatsioonid ja ma arvan, et see ei ole suur probleem. Kui keegi tahab heast tahtest teha ja tal ei ole raha, aga tal on hea projekt, siis ta saab selleks niikuinii riigilt ja omavalitsuselt päris suurel määral toetust. Lõiv on palju väiksem.

Aseesimees Jüri Ratas

Kalvi Kõva, palun!

Kalvi Kõva

Aitüma! Ma küsin teise küsimuse ka, siis saan ma oma palga välja teenida, nagu minister hiljuti ütles. Kui päris algust veel vaadata, siis kuna me täna tõstisime pensioniiga, äkki peaks definitsioonis tõstma ka seda iga, millal inimest veel nooreks loetakse, et see poleks mitte 26 aastat, aga võib-olla väheke rohkem. See selleks, see oli nagu pooleldi huumor. Aga küsin § 3 punkti 9 kohta. Noorteühing on mittetulundusühing. See on seotud natuke ka selle vanusega. Mittetulundusühingute seaduse järgi saab mittetulundusühingusse kuuluda põhimõtteliselt ükskõik kui vana teovõimeline isik. Võib ka olla, et juba 7-aastased saavad tuua paberilehe, et nad tahavad astuda MTÜ liikmeks, kuigi nende MTÜ-de juhtorganites saab olla isik, kes on vähemalt 18 aasta vanune teovõimeline isik. Kas te selle seaduse raames ei ole mõtelnud, et anda mingisugunegi õigus olla nende noorteühingute n-ö juhtorganites ka nendele noortele, kes on nooremad kui 18-aastased, kuna sinna ühingusse võivad kuuluda juba 7 aasta vanused noored?

Tõnis Lukas

Aitäh! Härra Kõva! Kui vana te olete?

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister! Meie kodu- ja töökord näeb ette nii, et kui Riigikogu liige küsib kui seadusandliku võimu esindaja, siis minister kui täidesaatva võimu esindaja vastab ega saa siin kõnetoolis sellist debatti pidada. Nii et, palun, teie vastus!

Tõnis Lukas

Ma palun tõesti vabandust! Lihtsalt mind huvitas, kas härra Kõva on UNESCO klassifikaatori järgi keskealine või on ta ikka veel noor. Neid klassifikaatoreid on erinevaid, ühe järgi algab keskiga 35. eluaastast. Aga, vaa-dake, siin on rahvusvaheline tava ja ka kogu üliõpilaskond Euroopas toimib teatavate põhimõtete järgi. Olgu see vanus praegu 26. Seda debatti minuni selle seaduse raames ei ole jõudnud. Juriidiline põhjendus on siin muidugi olemas, selliste organisatsioonide juhatusse kuuluja võiks olla igas mõttes vastutusvõimeline.

Aseesimees Jüri Ratas

Palun, protseduuriline küsimus, Igor Gräzin!

Igor Gräzin

Ma tahan korrigeerida koosoleku juhataja märkust ministrile. Asi on nimelt selles, et kui küsimuses sisaldub väljajääteline grammatiline element, siis on vastajal õigus küsimust täpsustada, mida minister ka tegi. Ma arvan, et koosoleku juhataja eksis, kui ta pidas täpsustust küsimuseks, järelikult oli ministri täpsustus igati asjakohane. Ta ei rikkunud mitte kuidagi Riigikogu ega Kalvi Kõva vääriskust.

Aseesimees Jüri Ratas

Ma tänan, hea ametikaaslane, selle täpsustuse eest! Aga läheme meie oma istungiga nüüd edasi. Eldar Efendijev, palun!

Eldar Efendijev

Aitäh, härra eesistuja! Austatud minister! Minu küsimused, võib-olla täpsustused, puudutavad noorte osaluskoogu, sest siin tekib küsimus, kui legitiimne võiks see kogu olla. Tänapäeva praktika Narvas ja üldse Eestis näitab, et kõige parem on omavalitsuste ja noorte jaoks, kui sellest võtavad osa inimesed, kes on gümnaasiumis õppimise vanuses. Siis me mui-

dugi ka selle seaduse kaudu lülitame välja need, kes on nooremad, aga nende tegevus ei ole nii efektiivne kui vanemate õpilaste oma. Kuidas selle küsimuse võiks lahendada? Teine küsimus on seotud ...

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ametikaaslane! Ainult üks küsimus korraga, see on meil kombeks. Palun, minister!

Tõnis Lukas

Aitäh! Selle noorte osaluskogu määratlusega on mindud samm kaugemale tavalisest ühistegevusest, arendavast tegevusest. Osaluskogu valitakse hääletuse teel, mis on üldiselt praegu veel täisealiste pärusmaa, ja tal on ka teatav kaasaraäkimise õigus omavalitsuse otustes. Seetõttu on see liikmeskond täpsemalt piiritletud. Ma usun, et loomulikult need esindajad esindavad tegelikult noori, ka koolinoori laiemalt, ja küllap seda omavalitsustes aktsepteeritakse.

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Mailis Reps, palun!

Mailis Reps

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea minister! Ma tahtsin paluda täpsustust. On teil kaasas mingi dokument, kui palju lisakulu tooks kaasa pikendatud puhkuse sisseviimine? Kui täna ei ole, siis ehk edaspidi, arvestades, et juhul kui kultuurikomisjon näiteks leiab, et see oleks väga vajalik, siis see toob ju kaasa lisakulu mitte ainult omavalitsusele, vaid otseselt riigieelarvele. Kas teil on teada suurusjärku, kui suur see võiks olla?

Tõnis Lukas

Aitäh! Ei, seda kalkulatsiooni mul siin kaasas ei ole. Noorsootöötajad, kes oma ettepaneku tegid, kahtlemata valdavad seda informatsiooni, kui palju neid on ja mida see tähendaks. Ka nende palgad on omavalitsuseti ju erinevad. Küll aga ei pea ma niikuinii praegu võimalikuks viia ellu ühte laekunud ettepanekut, et siduda see puhkus noorsootöökutsega, sest praegu veel kutsega noorsootöötajaid eriti ei ole. Õigupoolest neid vist ei töötagi, aga kutsestandard on olemas ja küllap tulevikus, kui kutsestandard on olemas, saab täpsemalt ära määrata ka nii sissetulekuid kui ka puhkuse

pikkust. Ma ütleksin ikkagi, et praegu on see ka eelarveteema, aga eelarveteema praegu on nii oluline, et seda tuleb aktsepteerida. Omavalitsustel ja riigil iga sellise muudatuse jaoks praegu raha ei ole.

Aseesimees Jüri Ratas

Inara Luigas, palun!

Inara Luigas

Aitäh! Austatud minister! Ma küsin selle seaduse § 8 kohta, kus on konkreetselt kindlaks määratud kohaliku omavalitsusüksuse ülesanded. Siin on toodud terve loetelu, mida peab kohalik omavalitsus tegema. Nimelt, ta kinnitab noorteühingute noorteprogrammide ja noorteprojektide valla- ja linnaeelarvest toetamise tingimused, korra ja taotluste vormid jne. See tähendab, et kohalikul omavalitsusel peab olema eelarves teatud hulk raha, mis kindlustab noortetegevuse jätkusuutlikkuse. Kui me meenutame siin lähiajalugu, siis vähendades eelmisel aastal kohalike omavalitsuste tulubaasi, võttis Vabariigi Valitsus kohalikelt omavalitsustelt kohustuse tegelda noorsootööga. Kas selles osas on saavutatud mingeid kokkuleppeid ja milline on see kohalike omavalitsuste tulubaasi suurenus, et täita noorsootöö seadusest tulenevaid kohustusi?

Tõnis Lukas

Aitäh! Ka käesolevas seaduses on reguleeritud, mis on omavalitsuste roll ja mida nad võivad teha. Neid projekte ja programme toetatakse siis, kui kohapeal on need võimalused olemas. Sellest konkreetsest sättest ei tulene rahalisi lisakohustusi.

Aseesimees Jüri Ratas

Georg Pelisaar, palun!

Georg Pelisaar

Aitäh, lugupeetud juhataja! Austatud minister! Jätkan Mailis Repsi ülestõstetud teemat, sest see oli ka komisjonis noorsoo-organisatsioonide esindajate üks peamisi ettepanekuid, viia ikkagi noorsootöötajad ühele pulgale teiste töötajatega, kes on seotud laste ja noortega. Üks kõlanud ettepanekutest oli siduda see noorsootöötaja kutsestandardi omandamisega. Kuna praegu veel ei ole kutsestandardiga noorsootöötajaid, siis see stimuleeriks kahtlemata

kutsestandardit omandama. Kas te oleksite valmis sellise klausli lisamiseks eelnõusse, arvestusega, et see ei too kohe kaasa kohustusi riigile, aga edaspidi küll? See parandaks oluliselt nende töötajate kvalifikatsiooni.

Tõnis Lukas

Aitäh! Kuna praegu ei ole kohustust, ei ole üksüheselt seotud inimese töötamine selles valdkonnas ja kutsestandardi omamine, siis vahepeelses faasis, kui see taotlemine veel käib, aga kutsestandardi omandanu on omavalitsusele kulukam, võivad omavalitsused hakata ilma standardita või kvalifikatsioonita inimesi eelistama nendele, kellega on seotud suuremad kulud. Võib-olla peaks praegu, kui standardit ei ole nii suurel määral taotletud, ka seda arvestama. Aga jällegi, kui sellised ettepanekud tulevad, tuleb neid komisjonis kindlasti arutada.

Aseesimees Jüri Ratas

Inara Luigas, palun!

Inara Luigas

Aitäh, austatud juhataja! Austatud minister! Ma küsin veel kord. Kui te ütlete, et kohalikele omavalitsustele ei panda selle seadusega lisäülesandeid, siis kas tõesti ei jää omavalitsustele kohustust katta rahaliselt kõiki neid tegevusi, mis on seotud noorsootöö seadusest tulevaga?

Tõnis Lukas

Aitäh! Need lisategevused, näiteks osaluskogu rahastamine, tegevuse võimaldamine, kui lisaraha on vajalik, on omavalitsustele ju vabatahtlikud, need ei ole kõigile sunniviisilised. Seetõttu, kui me arvestame, et näiteks see puhkusearvestuse säte on siit välja jäänud jne, siis, tõesti, täiendavaid kohustusi juurde toovaid sätteid siin ei ole.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister! Ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Ma palun Riigikogu kõnetooli kultuurikomisjoni liikme Lauri Luige!

Lauri Luik

Hea juhataja! Lugupeetud kolleegid! Kultuurikomisjon arutas noorsootöö seaduse eelnõu 676 kahel koosolekul: 22. veebruaril ja

8. märtsil s.a. 22. veebruari koosolekul osalesid Haridus- ja Teadusministeeriumi noorteosakonna juhataja Anne Kivimäe, noorteosakonna peaekspert Katrin Olt ning õigusosakonna jurist Maarja-Liisa Masing. Lisaks osalesid koosolekul Eesti Noorteühenduste Liidu ja Eesti Noorsootöötajate Ühenduse esindajad. Maarja-Liisa Masing tutvustas komisjonile seda seaduseelnõu. Nagu härra minister juba mainis, on noorsootöö seaduse laiemad eesmärgid sätestada noorsootöö põhimõtted, eri osapoolte ülesanded, noorte- ja projektlaagrite pidamise põhimõtted ning ka noorsootöö rahastamise alused. Viimased sisulised muudatused seadusesse tehti 1999. aastal, kui noorsootöö seaduse kehtiv redaktsioon vastu võeti. Kümne aastaga on aga päris palju muutunud, mistõttu ongi tarvis olemasolevat regulatsiooni täpsustada ja täiendada. Lisaks ministeeriumi inimestele tutvustasid komisjonile oma muudatusettepanekuid ka Eesti Noorteühenduste Liit ja Eesti Noorsootöötajate Ühendus. Teisel komisjoni koosolekul, mis toimus 8. märtsil, osalesid haridus- ja teadusminister Tõnis Lukas, Haridus- ja Teadusministeeriumi üldharidusosakonna alushariduse peaspetsialist Tiina Peterson, noorteosakonna juhataja Anne Kivimäe ja õigusosakonna jurist Indrek Kilk. Minister Lukas sõnas, et sisuliselt kordasid organisatsioonid oma muudatusettepanekutega üle neid ettepanekuid, mida ümarlaudades eelnõu ette valmistades juba oli esitatud. Kui aga pärast esimest lugemist muudatustega peaks edasi mindama, siis üks muudatustest võiks ministri sõnul olla õpilasesindusi ühendavate ühingute määratluse muutmine ning teiseks ei ole Haridus- ja Teadusministeerium minister Lukase sõnutsi vastu, kui arutlusele tuleb uuesti noorsootöötaja puhkuse pikendamine 28 päevalt 42 päevale, mis oli ka esialgne Haridus- ja Teadusministeeriumi positsioon, kuid mida kohalikud omavalitsused ministeeriumi sõnul ei kooskõlastanud.

Kultuurikomisjon otsustas saata eelnõu täiskogu päevakorda 24. märtsiks s.a, kuid seoses istungi päevakorra muutmisega tõsteti eelnõu esimene lugemine tänaseks ehk 7. aprilliks. Komisjon teeb täiskogule ettepaneku seaduseelnõu esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks kümme tööpäeva. Aitäh!

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! Küsimusi ei ole. Kas on soovi pidada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Seaduseelnõu 676 esimene lugemine on lõpetatud. Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse kohaselt on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg s.a 21. aprill kell 18.

8. Vabariigi Valitsuse seaduse § 83¹ muutmise seaduse eelnõu (706 SE) esimene lugemine

Aseesimees Keit Pentus

Järgmine punkt tänases päevakorras Vabariigi Valitsuse algatatud Vabariigi Valitsuse seaduse § 83¹ muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Palun ettekandeks kõnetooli regionalminister Siim Valmar Kiisleri!

Siim Valmar Kiisler

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! Kehtiva Vabariigi Valitsuse seaduse kohaselt on maavanema ametist vabastamiseks viis alust. Esiteks, lõpeb viieaastane ametisoleku tähtaeg. Teiseks, regionalministri ja maavanema koostöö mittelaabumise tõttu otsustab Vabariigi Valitsus maavanema ametist vabastamise. Kolmandaks, maavanema isikliku avalduse alusel. Neljandaks, maavanema suhtes süüdimõistva kohtuotsuse jõustumise korral. Viienäks, pikaajalise töövõimetuse tõttu. Kahe aluse korral, tähtaja lõppemise korral ja koostöö mittelaabumise tõttu vabastamise korral, on maavanemal õigus saada volituste lõppemisel hüvitist kuue kuu ametipalga ulatuses. Samas on võimalik olukord, et maavanema viieaastane ametiaeg lõpeb, tema suhtes ei ole jõustunud süüdimõistvat kohtuotsust, aga kohtumenetlus on pooleli. Selline olukord võib tekkida. Eelnõuga sätestatakse Vabariigi Valitsuse § 83¹ lõikes 4, et kui kriminaalmenetluses tahtlikult toimepandud kuriteos kahtlustatava või süüdistatava maavanema volitused lõpevad viieaastase teenistustähtaja lõppedes, siis makstakse maavanemale sotsiaalse tagatisena kuue kuu ametipalga suurune hüvitis välja pärast teenistustähtaja lõppu juhul, kui maavanema suhtes on jõustunud õigeksmõistev kohtuotsus. Lõikes täpsustatakse, et hüvitist ei maksta maavanemale, kelle suhtes on pärast teenistustähtaja lõppu jõustunud süüdimõistev kohtuotsus. Seega likvideeritakse selline või-

malus, et ametniku suhtes võib küll hiljem jõustuda süüdimõistev kohtuotsus, aga ta on eelnevalt saanud hüvitist seoses ametiaja lõppemisega. Aitäh!

Aseesimees Keit Pentus

Tänan! On küsimusi. Palun, Ain Seppik!

Ain Seppik

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Küsin regulatsiooni mõttes. Kas me ei peaks seda põhimõtet rakendama kõikide avalike teenistujate suhtes? Miks ainult maavanematele ei tohi seda hüvitist maksta? Ma saan aru, et kui mingi muu ametnik teeb sellise teo, siis temale makstakse hüvitis välja. Või kuidas see kontseptuaalne alus on? Ma saan aru, et see on seotud nn Trašanovi kaasusega, aga kas ei peaks siis kõik ühtemoodi vastutama, et keegi ei saa hüvitist, kui on sellise teo toime pannud? Kas ei peaks regulatsioon laiem olema?

Siim Valmar Kiisler

Nende ametiisikute ring Eesti riigis, kes ametiaja möödumisel hüvitist saavad, on jäänud üsna väikeseks. Neid ei olegi enam väga palju. Meie kaalusime seda just maavanemate seisukohast ja otsustasime nii, et see on seadusandja otsus, kas laiendada seda ka teistele ametiisikute rühmadele. Ilmselt võib samasugune justkui seaduseauk tekkida ka teiste ametite puhul, sest ilmselgelt on seadusandja tahe olnud see, et kui inimene mõistetakse süüdi, siis ta seda laadi hüvitist ei saa. Aga teatavasti võivad meil seda laadi kohtuasjad kesta väga pikalt ja seetõttu on selline auk olemas. Minu arust võib Riigikogu kindlasti kaaluda, kas seda laiendada ka teistele rühmadele.

Aseesimees Keit Pentus

Tänan! Rohkem küsimusi ei ole. Palun juhtivkomisjoni kaasettekandeks Riigikogu kõnetooli põhiseaduskomisjoni liikme Ene Kaupsi!

Ene Kaups

Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid! Põhiseaduskomisjonis oli ministri poolt eelnevalt tutvustatud eelnõu arutlusel 23. märtsi istungil. Seal osalesid veel Olivia Taluste, Siseministeeriumi regionaalarengu osakonna nõunik, ja regionaalminister. Minister tutvustas

eelnõu. Arutelu käigus kerkis küsimus sellise põhimõtte rakendamise kohta veel teistele ametiisikutele. Minister valitsuse esindajana seda ei välistanud. Komisjon jõudis pärast arutelu otsusele teha Riigikogu täiskogule ettepanek seaduseelnõu esimene lugemine lõpetada ja teha Riigikogu juhatusel ettepanek määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 9. aprill 2010. Täna!

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! On ka küsimus. Palun, kolleeg Ain Seppik!

Ain Seppik

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! See on hea, et see küsimus tõstus ka teiste ametiisikutega suhtes. Aga kas kuidagi sai selgeks, miks on aktuaalseks läinud just maavanemate küsimus? Nad on ju kõik nüüd parteistatud ametnikud ja kõik on ühe või teise erakonna liikmed. Kas nüüd on eriline korruptsioonioht või näeb valitsus ette, et tulevikus panevad nad massiliselt toime kuritegusid, et on vaja eraldi maavanemate olukorda reguleerida?

Ene Kaups

Sellise eelnõuga on Vabariigi Valitsus Riigikokku tulnud. Minister valitsuse esindajana avaldas soovi, et menetlemine Riigikogus ei pidurduks. Muudatusettepanekute esitamise tähtaeg on 9. aprill, kõik muudatusettepanekud on oodatud.

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! Rohkem küsimusi ei ole. Kas kolleegidel on soovi pidada läbirääkimisi? Kõne-soove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Seaduseelnõu 706 esimene lugemine on lõpetatud. Määrati eelnõu 706 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks s.a 9. aprilli kell 16.45.

9. Pakendiaktsiisi seaduse ja pakendiseaduse muutmise seaduse eelnõu (707 SE) esimene lugemine

Aseesimees Keit Pentus

Täna on eelnõu järgmine punkt on Vabariigi Valitsuse algatatud pakendiaktsiisi seaduse ja pakendiseaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Ma palun ettekandeks Riigikogu

kõnetooli rahandusminister Jürgen Ligi!

Jürgen Ligi

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Valitsus on pakkunud teile arutamiseks pakendiaktsiisi seaduse ja pakendiseaduse muutmise seaduse eelnõu. Selle peamine eesmärk ja põhisisu on muuta pakendiga seotud maksu- ja deklareerimiskohustuse tähtaeg üheselt mõistetavaks. Maksukohustustlase kindlakstegemine ja temal tekkiva või tekkinud deklareerimiskohustuse ja sellega seonduva maksukohustuse täitmine on oluline iga maksuseaduse rakendamisel. Pakendiaktsiisi puhul ei ole tegu mitte erandiga.

Pakendiga seotud kohustuste hulka kuulub pakendi kogumine, taaskasutamine ning vajaduse korral aktsiisiga maksustamine. Pakendiettevõtja võib kohustused üle anda taaskasutusorganisatsioonile. Eelnõu kohaselt on kohustused üle antud alates kirjalikus lepingus fikseeritud kuupäevast. Aktsiisimaksja ei saa tagasiulatavalt üle anda selliseid kohustusi, mille tähtaeg on juba möödas. See ei ole praktiliselt võimalik ega loogiline. Seni kehtiv kord võimaldab Riigikohtu 5. märtsi 2009. aasta kohtulahendile tuginedes pakendiga seotud kohustused üle anda ka tagantjärele sõlmitud lepinguga. Tagasiulatava lepingu puhul ei ole võimalik kindlaks määrata maksukohustuse tekkimise aega ega suurust. Maksuhalduril on võimatu kontrollida, kes ja millise perioodi eest oleks pidanud aktsiisi tasuma, kas deklareerimiskohustus ja sellega seonduv maksukohustus lasus pakendiettevõtjal või lasus see taaskasutusorganisatsioonil. Selline ebaselge ja läbipaistmatu olukord loob võimalused maksimisest kõrvale hiilida. Tavapärane on skeem, kus pakendiettevõtja liitub taaskasutusorganisatsiooniga alles pärast seda, kui maksuhaldur on tuvastanud maksupettuse. Seadusmuudatusega kaob tagasiulatavate lepingute sõlmimise võimalus, kohustuse võib üle anda kas enne maksustamisperioodi algust või selle jooksul. Selge ja üheselt arusaadav maksukohustuse tekkimise aeg aitab kaasa aktsiisi paremale laekumisele.

Ülejäänud seadusmuudatused on selgitavat või täpsustavat laadi. Vee- ja õhusõiduki pardale toimetatava kauba pakendi käsitus viiakse kooskõlla tollieeskirjadega, pakendmaterjali

liigitus ühtlustatakse pakendiseaduses sätestatuga. Tänan!

Aseesimees Keit Pentus

Tänan! Küsimusi ei ole. Palun juhtivkomisjoni ettekandeks Riigikogu kõnetooli keskkonnakomisjoni liikme Kalle Pallingu!

Kalle Palling

Austatud juhataja! Head kolleegid! Pakendiaktsiisi seaduse ja pakendiseaduse muutmise seaduse eelnõu algatas 15. märtsil s.a Vabariigi Valitsus. Riigikogu juhatus määras juhtivkomisjoniks keskkonnakomisjoni. Seaduseelnõuga muudetakse pakendiaktsiisi seadust ning pakendiseadust, selleks et lahendada praktikas tekkinud probleeme. Keskkonnakomisjon arutas eelnõu oma 22. märtsi istungil. Eelnõu kohta jagasid selgitusi Rahandusministeeriumi tolli- ja aktsiisipoliitika osakonna juhataja Marek Uusküla ja peaspetsialist Dina Isand ning Keskkonnaministeeriumi jäätmeosakonna juhataja Peeter Eek ja peaspetsialist Marika Siht. Komisjon otsustas konsensusega teha ettepaneku lõpetada pakendiaktsiisi seaduse ja pakendiseaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine ja teha Riigikogu esimehele ettepanek määrata eelnõu muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 22. aprill s.a kell 16.

Aseesimees Keit Pentus

Tänan! Küsimusi ei ole. Kas on soovi pidada läbirääkimisi? Kui kõnesoove ei ole, siis läbirääkimisi ei avata. Seaduseelnõu 707 esimene lugemine on lõpetatud. Määratud eelnõu 707 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks s.a 22. aprilli kell 16.

10. Euro kasutusele võtmise seaduse eelnõu (709 SE) esimene lugemine

Aseesimees Keit Pentus

Tänase päevakorra järgmine punkt on Vabariigi Valitsuse algatatud euro kasutusele võtmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Palun taas ettekandeks Riigikogu kõnetooli rahandusminister Jürgen Ligi!

Jürgen Ligi

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! Riigikogule esitatud euro kasutusele võtmise seaduse eelnõuga ettepanekud muudatused taga-

vad Eesti õigusraamistiku sobivuse euroliidu ühtse rahapoliitika elluviimiseks ning võimaldavad meil kasutusele võtta euro. Eelnõu peab jõustuma 1. jaanuaril ja ta reguleerib just sellest päevast alates toimuvaid muutusi, Eesti krooni eurodeks vahetamist ja krooni käibelt kõrvaldamist, euro ja krooni paralleelkäivet ning sätestab Eesti kroonilt eurole üleminekuks 228 seaduse muudatused. Eelnõus ei planeerita euro kasutusele võtmisega mitteseotud muudatusi ega põhimõttelisi muudatusi, mis pole maksevahendi muutmise seadusega seotud. Eelnõust eraldi menetletakse äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seadust ning riigilõivuseadust.

Taustaks niipalju, et ühisraha on Euroopa Liidu majanduspoliitika üldine vahend ühenduse eesmärkide saavutamiseks. Euroopa Liiduga liitudes saime liikmesriigi staatuse, kes euro kasutusele võtmiseks vajalike tingimuste täitmise korral võtab Euroopa Nõukogu otsuse alusel kasutusele ühisraha euro. Nende tingimuste eesmärk on tagada, et euro kasutusele võtva riigi õigusaktid ja majandus on valmis rahaliidus tegutsemiseks, ning kindlustada sellega rahaliidu sujuv toimimine ja stabiilse hinnataseme säilimine.

Teatavasti on Eesti eurotsooniga liitumise kriteeriumid täitnud. Me oleme olnud pidevalt defitsiidikriteeriumi raamides ja alates novembrist täidame ka inflatsioonikriteeriumi. Kindlalt täidame ka 60%-lise võlakoorma tingimust, kuni 60%-ni, muidugi. Me peame olema valmis ka õiguslikult, õiguslik raamistik tuleb luua enne, kui see otsus tuleb. Seetõttu menetleme me seda nii vara.

Eelnõus on lähtutud järgmistest printsiipidest. Kõigepealt, eurole sujuva ülemineku tagamiseks on alates Eestis euro kasutusele võtmise päevast kahe nädalane krooni ja euro sularaha paralleelkäibe periood, millal kroon ja euro on sularahas võrdväärsed maksevahendid. Eesti Pank vahetab tähtajatult kroone eurodeks kesk kursiga ja teenustasuta, samadel tingimustel vahetavad ka krediidasutuste sularahateenuseid osutavad kontorid kroone eurodeks kuue kuu jooksul alates Eestis euro kasutusele võtmise päevast. Vähendamaks survet hinnatõusule on avalik-õiguslike tasude kroonisummad eelnõus eurodes ümardatud reeglina allapoole ehk maksumaksjale soodsamas suunas ning riiklike toetuste summad toetuse saajale

soodsamaks. Trahvisummad, sunniraha ning keskkonnakahju hüvitamise määrad on ümardatud ülespoole. Eurole üleminekuga seotud kulud katavad isikud üldreeglina ise, seda nii avalikus kui ka erasektoris.

Pärast euro kasutusele võtmise seaduse vastuvõtmist peavad seaduseelnõude väljatöötajad arvestama, et muudetavad seadussätted võivad olla sätestatud ka euro kasutusele võtmise seaduses ja eelnõude koostajad peavad muutma lisaks euro kasutusele võtmise seadust, hoidma selle, piltlikult öeldes, ajakohasena. Nii et tegemist ei ole lõplikult valmis seadusega, mis ei muutu enne 1. jaanuari. Selle mõttega tuleb leppida. Tänan!

Aseesimees Keit Pentus

Tänan! Küsimusi ei ole. Palun juhtivkomisjoni ettekandeks Riigikogu kõnetooli rahanduskomisjoni esimehe Taavi Rõivase!

Taavi Rõivas

Austatud juhataja! Head ametikaaslased! Rahanduskomisjon arutas seda eelnõu 22. märtsi istungil. Lisaks eelkõnelejale oli istungile kutsutud Rahandusministeeriumi õigus- ja haldusosakonna nõunik Tiit Rebane. Rahanduskomisjon otsustas teha Riigikogu täiskogule ettepaneku eelnõu esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatusettepanekute esitamise tähtjaks 9. aprill kell 12. Rahanduskomisjon oli üksmeelne selles osas, et eelnõu tuleks menetleda kiiresti. Siin ei ole väga palju sellist, mille üle peaks poliitiliselt vaidlema. Küll aga on paar nüanssi, millele komisjon tähelepanu pööras ja mida ma soovin teiega jagada.

Esiteks, nii nagu ka minister mainis, kuigi enamasti kõik summad, mis kodanik maksab riigile, on ümardatud kodaniku kasuks või inimeste kasuks, on erandiks trahvimäärad, mis on ümardatud tõepoolest ülespoole. Põhjus on väga lihtne. Nimelt, kuna trahvide puhul võiks muidu tekkida inimestel tagasiulatuvaid nõudeid, küll väga väikestes summades, aga võiks tekkida siiski hulgaliselt nõudeid riigi vastu, siis on põhjendatud, et siin tehakse erand. Aga kõik muud kohustused riigi ees, olgu selleks lõivud või mis iganes, on ümardatud kodanikele soodsas suunas.

Lisaks on üks selline võib-olla väike, aga siiski sellest üldprintsibist, et ümardatakse ühe

eurosendi täpsusega, kõrvale kalduv nüanss. Nimelt, kehtiva seaduse alusel on see piir, millest alates peab leidja leitud asjast politseile teatama, 100 krooni. Eelnõu järgi peab leiust teatama politseile, kui asja väärtus ületab 50 eurot. Siin on nüüd ka sisuline määra tõstmine. Selle summa suurendamise 100 kroonist 50 euronni tingis asjaolu, et 1993. aastal kehtestatud alampiiri oleks praktiline muuta, sest selline piir ei ole enam asjakohane. Aga muus osas on tehtud ümardamised ja kehtestatud ka üldprintsibid ja reeglid nii, nagu minister seda juba eelnevas ettekandes täpselt välja tõi.

Lisaks tõstatus komisjonis teemana see, mis saab Eesti krooni kattevarast. Ehk kui emiteeritakse eurod ja krooni kurssi, mis praegu on teadupärast valuutakomitee süsteemi alusel tagatud, ei ole enam vaja tagada, mis saab siis sellest kattevarast? Korrektna vastus on see, et kui praegu on krooni kattevaraks suurte tööstusriikide, USA ja euroala valitsuste võlakirjad, siis euroalas võivad euro kattevaraks lisaks võlakirjadele olla ka teistsugused finantsvarad, näiteks laenud kommertsbankadele. Euro kasutuselevõtu tõttu varade maht ega struktuur vahetuse hetkel ei muutu, sest ringluses oleva raha kogus jääb samaks. Kui kellelgi peaksid tekkima kahtlused, et Eesti Panga varahoidlates on selle rahavahetusega seoses vabanemas tohutud rikkused, siis need kahtlused on paraku asjatud.

Samuti muutuvad eeldatavasti Eesti Panga bilanssi mõjutavalt ka kommertsbankade kohustuslikud reservmäärad, sest reservmäär euroalas on oluliselt madalam kui Eesti Panga määratud kommertsbankade kohustusliku reservi kehtiv määr. Aga sellest me komisjonis liiga palju ja põhjalikult ei rääkinud. See kõige otsesemalt seda eelnõu ei puuduta, kuigi on sellega servapidi seotud. Aitäh!

Aseesimees Keit Pentus

Tänan! Küsimusi ei ole. Kas on soovi pidada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Seaduseelnõu 709 esimene lugemine on lõpetatud. Määratud eelnõu 709 muudatusettepanekute esitamise tähtjaks s.a 9. aprilli kell 12.

11. Riigilõivuseaduse eelnõu (721 SE) esimene lugemine

Aseesimees Keit Pentus

Tänase päevakorra järgmine punkt on Vabariigi Valitsuse algatatud riigilõivuseaduse eelnõu esimene lugemine. Palun kõnetooli taas rahandusminister Jürgen Ligi!

Jürgen Ligi

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Riigilõivuseaduse muutmise vajadus tuleneb Eesti liitumisest euroalaga. Kehtivas riigilõivuseaduses olevad kroonides väljendatud lõivusummad arvestatakse selle eelnõu järgi ümber eurodeks. Eurodeks ümberarvestamisel on võetud aluseks Eesti eurole ülemineku plaanis kokku lepitud eurole ülemineku põhiprintsiip, mille kohaselt, andmaks head eeskuju erasektorile, ümardatakse riigilõivumäärade kroonisummad eurodesse elanikkonnale soodsamas suunas. Ainuke erand on tehtud Eesti välisesindustes osutatavatele konsulaarteenustele, mis ümardatakse ülespoole lähima viie või nulliga lõppeva täisarvuni. Sellega tagatakse, et Eesti välisesindustes eri välisriikides võtavad ühe ja sama konsulaarteenuse eest ühesugust riigilõivu. See ülespoole ümardamine on kindlasti kuhjaga põhjendatud saatkondadele tekkivate lisakuludega, aga see vajadus üldse tekib seoses sellega, et paljudes riikides viiest sendist väiksemat münti ei käibigi. Kuna üldjuhul lähtutakse isikule soodsamas suunas ümardamisest, jääb riigieelarvesse ka natukene raha laekumata, suurusjärgus 100 000 krooni. See seadus jõustub euro kasutusele võtmise seaduse jõustumise päeval, 1. jaanuaril. Täna!

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! Küsimusi ei ole. Juhtivkomisjoni ettekandeks palun kõnetooli rahanduskomisjoni esimehe Taavi Rõivase!

Taavi Rõivas

Austatud juhataja! Seda eelnõu arutas rahanduskomisjon 5. aprillil s.a. Istungil tutvustas eelnõu algatajate esindajana Rahandusministriumini maksupoliitika osakonna peaspetsialist Iiris Põldma.

Nagu minister õigesti märkis, on eelnõu eesmärk tagada Eesti valmisolek eurole üle-

minekuks. Riigilõivuseadus sätestab eurodes kõik Eestis võetavate riigilõivude määrad, mis seni on väljendatud kroonides. Siin ei ole sisulisi muudatusi ega poliitilisi otsuseid ühe või teise riigilõivumäära korrigeerimiseks. Ääremärkusena mainin, et selle tulemuseks on muidugi see, et kui riigilõivud on siiani üldjuhul olnud üsna ümmargused summad, siis paraku nüüd, kuna nad on ümardatud ühe eurosendi täpsusega ja meil on soov neid selle eelnõu raames mitte kasvatada, võivad riigilõivud olla näiteks 223 krooni ja 69 senti, 44 eurot ja 73 senti, 223 eurot ja 69 senti jne. Need lõivud on pisut harjumatul kujul, aga nagu ma ütlesin, see on selle hind, et me ei peaks määrasi sisuliselt muutma.

Küsimused ja teemad komisjonis puudutasid riigilõivu maksmist ja vastuvõtmist sularahas. Sularahamaksete kaotamist plaanis ei ole, vastu võetakse sularahas kuni 10 eurot praeguse 100 krooni asemel. See määr, mida võib sularahas maksta, isegi kasvab. Küsiti, kas rahandusministri määrusega on õigus kehtestada lõivu sularahas vastuvõtmise korda ning korda riigilõivu tasumise kohta välisriigis ja riigipiiril. Vastus on, et valitsus on volitanud oma määrusega seda tegema rahandusministri ja need küsimused saavad lahendatud. Samuti arutleti sel teemal, kui täpselt oleks kõige mõistlikum ikkagi ümardada. Komisjon üldjoontes nõustus sellega, et parim lahendus on ümardada ühe eurosendi täpsusega, vältimaks lõivude muutmist. Nagu ma ütlesin, see toob kaasa sellised võib-olla harjumatul kujul mitteümmargused numbrid riigilõivudena.

Komisjoni otsus oli lõpetada eelnõu esimene lugemine ja määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 9. aprill kell 16. Selle poolt oli 8 komisjoni liiget, erapooletuks jäi 1. Aitäh!

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! Küsimusi ei ole. Kas on soov pidada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Seaduseelnõu 721 esimene lugemine on lõpetatud. Määratud eelnõu 721 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks s.a 9. aprill kell 16.

12. Meresõiduohutuse seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu (653 SE) esimene lugemine

Aseesimees Keit Pentus

Tänase päevakorra järgmine eelnõu on meresõiduohutuse seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu. Palun esimese lugemise ettekandeks Riigikogu kõnetooli majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Partsi!

Juhan Parts

Lugupeetud juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Meresõiduohutuse seaduse muutmise seaduse eelnõu, mis lisaks meresõiduohutuse seadusele muudab mitmeid teisi seonduvaid seadusi, põhiline eesmärk on suurendada ohutust ja turvalisust meie vetes ning parandada keskkonnakaitset. Siin on väga palju teemasid. Ma loodan, et esimese ja teise lugemise vahepeal me suudame veel vaidlust tekitanud teemasid läbi arutada. Ma väljendan siin valitsuse valmisolekut kuulata väga tähelepanelikult erinevaid ettepanekuid. Põhiline eesmärk on vahepeal jõustunud või Eesti poolt veel mitte ülevõetud rahvusvaheliste kokkulepete viimine Eesti seadustesse ja samuti Euroopa Liidu õigusaktide viimine Eesti seadustesse.

Kui eelnõu sisu poole pealt loetleda mõningaid teemasid, mida see seadus sisuliselt käsitleb, siis oleks valik järgmine. Esiteks määratakse kindlaks kohalikus rannasõidus sõitvatele laevadele esitatavad turvanõuded. Teiseks sätestatakse seaduse tasemel nõuded väikelaevadele, s.o alla 12-meetrise kogupikkusega laevadele ja jettidele. Seni olid need nõuded määrustes. Kolmandaks muudetakse seaduses see paragrahv, millega reguleeritakse välisriigi lippu kandvatele väikelaevadele esitatavate nõuete kohaldamist. Neljandaks lisatakse seadusesse paragrahv, millega reguleeritakse väikelaevale, millega korraldatakse tasu eest vabajareise, esitatavad nõuded, selleks et kaitsta võimalikke reisijaid. Viidendaks, muudatuse kohaselt laiendatakse väikelaeva juhtimise õigust isikutele, kellel on laevajuhi või siseveelaeva laevajuhi erialane haridus. Kuueandaks täpsustatakse jeti juhtimise õiguse erisusi. Nimelt näeb seadus ette võimaluse, et võistlus- või treeningjetti võib võistluse või treeningu

ajal juhtida ka ilma vastava tunnistusega, spordialaliidu litsentsi alusel. Seitsmendaks nähakse ette Veeteede Ameti järelevalveametnike õigus koos tolli- ja politseiametnikega avada kontainerit või maanteeveokit, et kontrollida selle sees lasti kinnitust, sealhulgas meresõiduohutuse seaduse §-s 42 nimetatud ohtliku lasti paigutust ja kinnitust. Kaheksandaks, seadusesse viiakse sisse peatükk 10¹, mis sätestab põhilised merereostust vältiva rahvusvahelise konventsiooni nõuded. Üheksandaks, muudatusega kohaldatakse ka ohutu rahvusvahelise laevaliikluse kokkuleppeid Narva jõe alamjooksul (siiamaani see ei olnud kaasatud) Narva jõe suudmest kuni veehoidla tammini, samuti Pärnu jõe alamjooksul suudmest kuni Reiu jõe suudmeni. Kümnendaks, muudatusega täiendatakse meresõiduohutuse seaduse § 50⁴ lõigetega 1¹–1³, millega täpsustatakse tuletornitasu ja navigatsioonitasu arvestamise aluseid. See tuleneb reaalsest praktikast. Samuti asendatakse meresõiduohutuse seaduse §-s 50⁷ sätestatud viivise protsent 0,019 viivisega 0,05% päevas tähtpäevaks tasumata tuletorni- või navigatsioonitasu summalt, et tõhustada tuletorni- ja navigatsioonitasude laekumist.

Seadus näeb ette ka väga palju rakendusakte. Meil on need rakendusaktide eelnõud olemas. Teisisõnu: mitmed detailsemad küsimused tulevad reguleerimisele kas valitsuse, majandusministri või keskkonna- ja siseministri otsustega.

See olekski võib-olla kõik selle eelnõu lühikeseks tutvustuseks. Siin on detaile veel. Aitäh!

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! Küsimusi ei ole. Palun juhtivkomisjoni ettekandeks Riigikogu kõnetooli majanduskomisjoni aseesimehe Kalev Kallo!

Kalev Kallo

Austatud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Härra minister! Majanduskomisjon arutas eelnõu sisuliselt 15. märtsil s.a. Komisjoni arutelul osalesid majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Parts, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi lennundus- ja merendusosakonna juhataja Andres Lippmaa ja peaspetsialist Rainer Henno.

Komisjoni oli eelnõu esitatud arutamiseks muudetud kujul. Enne komisjoni tegi väga põhjaliku töö ära töörühm, kuhu kuulusid esindajad nii Veeteede Ametist ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumist kui ka Riigikogu majanduskomisjoni spetsialistid. Selle töö käigus muudeti ehk tehti selgemaks nii redaktsioonilisi kui ka, ütleme, juriidilisi küsimusi, kuid põhimõtteliselt sisulisi muudatusi ei tehtud. Oligi niimoodi kokku lepitud, et sisuliste muudatuste juurde asutakse esimese ja teise lugemise vahel. Mul oli siin hea meel kuulda ministri lubadust, et kõigile pakutavatele muudatusettepanekutele läheneb ka algataja suurima tähelepanuga.

Probleeme tekitas see, et kuna eelnõu sisaldab väga palju muudatusi, siis võib-olla oleks selguse huvides olnud õigem esitada meresõiduohutuse seaduse uus terviktekst. Komisjonis ministeeriumi esindajad selgitasid, et nad ei näinud kolm aastat tagasi eelnõu ette valmistama asudes ette, et vajalike muudatuste hulk nii suureks kujuneb. Eelnõu rakendamise ja kasutaja seisukohalt see siiski probleeme kaasa ei too, kuna tehtavad muudatused kajastuvad pärast seaduse vastuvõtmist meresõiduohutuse seaduse terviktekstis.

Arutelude tulemusena tegi komisjon ettepaneku saata Vabariigi Valitsuse algatatud meresõiduohutuse seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu 653 Riigikogu täiskogule esimeseks lugemiseks muudetud kujul koos muudetud seletuskirjaga (ma pean silmas komisjoni 15. märtsi otsust) 24. märtsil, otsus tehti konsensusega. Teiseks tehti otsus teha täiskogule ettepanek eelnõu 653 esimene lugemine lõpetada, ka see otsus tehti konsensusega, ja määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 7. aprill kell 18.

Aga komisjon arutas viimaseid, nimelt menetlustähtaegadega seotud punkte veel kord oma istungil 18. märtsil ja tegi muudatusi just menetlustähtaegade osas. Sellel komisjoni istungil otsustati saata Vabariigi Valitsuse algatatud meresõiduohutuse seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu 653 Riigikogu täiskogule esimeseks lugemiseks muudetud kujul koos muudetud seletuskirjaga 7. aprillil, st täna. Selle ettepaneku poolt oli 7 ja vastu 3 komisjoni liiget, erapooletuid ei olnud. Teiseks otsustati määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks

21. aprill kell 18. Ka selle ettepaneku poolt oli 7 ja vastu 3 komisjoni liiget, erapooletuid ei olnud. Aitäh!

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! Küsimusi ei ole. Kas kolleegidel on soovi pidada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Seaduseelnõu 653 esimene lugemine on lõpetatud. Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse kohaselt on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg s.a 21. aprill kell 18.

13. Ringhäälinguseaduse, kriminaalmenetluse seadustiku, tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja võlaõigusseaduse muutmise seaduse eelnõu (656 SE) esimene lugemine

Aseesimees Keit Pentus

Viimane punkt tänases päevakorras on Vabariigi Valitsuse algatatud ringhäälinguseaduse, kriminaalmenetluse seadustiku, tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja võlaõigusseaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Ma palun Riigikogu kõnetooli justiitsminister Rein Langi!

Rein Lang

Väga lugupeetud juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Ütlen alustuseks, nagu ma ikka alustan, et loomulikult on tegemist väga hea eelnõuga ja sedapuhku ka väga suurt tähelepanu pälvinud eelnõuga. Olgu algatuseks öeldud, et eelnõul on kaks eesmärki. Soovitakse viimaks ometi seaduse tasemel reguleerida Eestis ajakirjanduslikku allikakaitset ja teiseks anda kohtule rohkem võimalusi isikute mittevahaliste õiguste kaitsmiseks.

Allikakaitsest. Kõigepealt tuleb vaadata kehtivat õigust. Praegu on allikakaitse reguleeritud ainult ringhäälinguseaduses, mis aga ei laiene formaal-juriidiliselt kõigile ajakirjanduslikul eesmärgil informatsiooni töötlevatele isikutele. Sellest formaal-juriidilisest probleemist saaksime ju üle, kasutades seaduse analoogia printsiipi, kuid see ei lahenda tegelikult midagi. Sest isegi kui ringhäälinguseaduses sisalduvat, ainult ringhäälingujaamadele ja nende ajakirjanikele laienevat seadust rakendada kõigile, ei ole ajakirjanikul tegelikult mingit

õigust keelduda kohtumenetluses ütluste andmisest ning teda saab keeldumise eest ka karistada. Asjaolu, et seda siiani juhtunud pole, ei kujuta endast mingit tagatist, et seda tulevikus juhtuda ei võiks.

Olgu kohe öeldud, et õigusselgust on Justiitsministeeriumilt õigus oodata mitte ainult ajakirjanikel, vaid ka politseil, prokuratuuril ja kohtul, kelle huvides on samuti mängureeglite täpne kehtestamine. Tavadega ei reguleerita kohtumenetlust, kaugeltki mitte aga kriminaalmenetlust. Kriminaalmenetlus tsiviliseeritud demokraatlikus riigis toimub avaldatud, kirjapandud ja üheselt arusaadava seaduse alusel, mitte lähtuvalt revolutsioonilisest või muust südametunnistusest.

Seda, et ajakirjandusliku allikakaitse seiskohalt on Eestis tegemist seaduseauguga, on teatud juba enam kui kümme aastat. Selle täitmiseks aga senised valitsused midagi ette võtnud ei ole. Justiitsministeeriumis moodustati 2008. aastal töögrupp, kes asus olukorda kaardistama ning analüüsima, ka teiste riikide regulatsioone läbi töötades. Jah, see ülesanne kirjutati ministeeriumi tööplaani ministri suunisel. Töörühma ülesanne oli analüüsida isikute õiguslikku seisundit mittevarelise kahju hüvitamise nõuete osas ja leida parim lahendus õigusselguse saavutamiseks allikakaitse vallas. Selle töögrupi tegevuse tulemusena on valminud täna siin saalis käsitletav eelnõu.

Pean vajalikuks veel kord kinnitada, et selle eelnõu valmimisel ei olnud mingit rolli nn viisaskandaalil, nagu ühe suure ajalehe peatoimetaja on püüdnud avalikkusele korduvalt serverida. Tegemist on pikalt ja põhjalikult ette valmistatud eelnõuga, mis ei ole vähimalgi moel seotud päevapoliitiliste skandaalide või intriigidega.

Allikakaitse reguleerimise eesmärk on tagada ajakirjanduslikul eesmärgil informatsiooni töötlevale isikule õigus keelduda tunnistajana ütluste andmisest. Just nimelt kõigile isikutele, kes töötlevad informatsiooni ajakirjanduslikul eesmärgil. Sellistena ei tule käsitada mitte üksnes traditsiooniliste ajalehtede-ajakirjade väljaandjaid või töötajaid, vaid ka kogu seda sfääri, mida nimetatakse *online*-meediaks kõigi oma portaalide, kõigile avatud blogide ja keskkondadega.

Palju on räägitud eraldi ajakirjandusseaduse väljatöötamisest. Mitmed tunnustatud juristid

on esinenud väidetega, et eriõigused keelduda tunnistamast saaksid laieneda ikka üksnes klassikalisele ajakirjandusele, mitte meelelahutuslikule meediatööstusele. Probleem on aga selles, kuidas tõmmata nende vahele piiri. Väidan, et just selle piiri tõmbamine on ühiskondades, kus tänapäevane kommunikatsioonitehnoloogia on laialdases kasutuses, üsna keeruline. Keegi peaks selle piiri ju tõmbama. Tuleb olla väga ettevaatlik, kehtestamaks mingeid kriteeriume, mille alusel riigiorganid hakkavad registreerima isikuid, kes tahaksid saada ajakirjaniku või väljaande austavat nimetust koos sellest tulenevate õigustega.

Mina ei toeta ajakirjandusseaduse tegemist. Selle vastu räägib ka kehtiva avaliku teabe seaduse loogika, mis lähtub alusprintsipist, et avaliku võimu tegevusena tekkinud teave on ühtemoodi kättesaadav igapäevale võrdsetel alustel ja selle teabe kättesaamiseks ei pea isik omama ühiskonnas mingit eristaatust.

Allikakaitsele on kaks poolt. Ühelt poolt peab menetlusseadusest tuleneva isiku õigus keelduda oma allikate kohta ütlusi andmast. Kuid ka allikal peab olema seadusest tulenev õigus oodata, et see, kellele ta üllastel eesmärkidel on teavet andnud, tema andmeid n-ö turule ei too. Iga õigusega korrespondeerub ka kohustus ja vastutus. Just seda, tundub mulle, meie ajakirjanikud ja väljaandjad pahatihti ei taha tunnistada. Absoluutsed õigused ilma vastutuse ja kohustuseta on tavaliselt vaid isevalitsejatel, kelle võim on tuletatud jumalast. Mina ei arva, et ajakirjanduse võim on tuletatud jumalast. Tegemist on ikka päris maise asjaga ja sellepärast on demokraatlikus riigis ka seadusandjal õigus kehtestada selle võimu rakendamisele teiste isikute õigusi ja vabadusi silmas pidades väga selged piirid.

Loomulikult ei ole allikakaitse piirangud eelnõusse kirjutatud selleks, et karistada ajakirjanikke. Neid on vaja selleks, et oleks võimalik menetleda kuritegusid, mida ilma ajakirjaniku ütlusteta ei oleks võimalik menetleda. Karistusõigus ei tohi olla pelgalt deklaratiivne, vaid ta peab olema ka reaalses elus rakendatav. Ühiskonnal on õigus oodata, et võim võtab vastutusele need, kes panevad toime kuritegusid. Selleks on riik kehtestanud seadused, mis annavad õiguskaitseorganitele volitused kuritegusid uurida, et selgitada välja süüdlased ja tuvastada nende süü. Seadusandja ei tohiks

siin lähtuda pelgalt ajakirjandusliku informatsiooni töötleva õigusest, vaid peaks vaatama tervikpilti.

Mitte kuskil maailmas ei ole allikakaitse absoluutne. Riikidel on õigus kehtestada piiranguid selle õiguse kasutamisele ja seda omaenda sotsiaalseid vajadusi arvestades. Need vajadused võivad olla ühiskonniti väga erinevad. Ei ole trafaretseid ega universaalseid lahendusi.

Valitsuse eelnõu pakub välja järgmise lahenduse. Õigus keelduda tunnistuste andmisest ei kehti, kui menetletakse kuritegu, mille eest saab karistusena mõista vähemalt kuni kaheksa aastat vangistust. Seega ei oleks tegu ka mitte kõigi esimese astme kuritegudega. Analoogselt on see küsimus lahendatud Soomes, kus piiriks on kuus aastat vangistust. Meie eelnõu näeb ette veel kaks lisatingimust, millal kohtunikul on õigus nõuda ütlusi ajakirjanduslike allikate kohta. Esiteks peab ütluste andmiseks esinema ülekaalukas avalik huvi. Teiseks, muude menetlustoimingutega peab tõendite kogumine olema kas välistatud või vähemalt oluliselt raskendatud. Seega ei oleks ka kohtuniku kaalutusõigus selles küsimuses absoluutne, vaid ka sellele oleksid seatud piirid.

Algselt oli eelnõus loetletud kuus karistusseadustiku paragrahvi, milles toodud kuritegude eest ei saaks küll mõista kuni kaheksa aasta pikkust vangistust, kuid mille puhul süüdlaste väljaselgitamine ja süüdimõistmine on Justiitsministeeriumi arvates seotud sedavõrd suure avaliku huviga, et kohtunikule tuleks ka nende menetlemisel anda võimalus kaaluda allikakaitse murdmist. Tegu on nn lekitamiskuritegudega.

Just need kuus kuritegu on Eesti Ajalehtede Liidu arvates sellised, kus ajakirjandusliku allikakaitse on hädavajalik. Sellest seisukohast võib väga hästi aru saada. Kuid seadusandja peab mõistma, et delikaatsete isikuandmete tahtliku, loata avaldamise või riigisaladuse, mille hulka kuulub ka kriminaalasjades jälitustoimingutega saadud teave, lekitamise puhul on nende juhtumite uurimine ilma tunnistajate ütlusteta enamasti üldse võimatu. Välistades seadusega nende ütluste saamise, mõõndakse ka seda, et kõikvõimalikud lekitajad, kelle näol on enamasti tegemist ebaausate riigiametnikega, jäävad tuvastamata ja ka karistamata.

Siin ongi seadusandjal kaalumise koht. Eelnõuga tegelnud töörühm pidas vajalikuks need kuus kuriteokoosseisu eelnõu vastavast kataloogist välja arvata ja Justiitsministeerium nõustub sellega. Kuid me loodame, et Riigikogu lõplik valik, milliste kuritegude puhul võib riik nõuda ajakirjanike tunnistusi ja milliste puhul mitte, tehakse emotsioonivabalt ja kogu meie käsutuses oleva informatsiooni baasil. Ka mina leian, et sõnavabadus ja sellest tuletatav ajakirjanduse õigus oma allikaid mitte avaldada on väga olulised väärtused, ent samaväärsed väärtused on ka isikute õigus süütuse presumptsioonile, isikliku ja perekonnaelu puutumatusse ja õiglasele kohtupidamisele. Ka need õigused on meie põhiseaduses loetletud ja riigil lasub kohustus need õigused reaalses elus tagada.

Aga nüüd täpsemalt muudatustest, mida kehtivasse õiguskorda soovitakse sisse viia. Võtame esiteks käsitluse alla ringhäälinguseaduse. Selles seaduses luuakse allikakaitse üldine materiaaõiguslik alus, muudetakse ringhäälinguseaduse kohaldamisala ning lisatakse täpsustus, et ringhäälinguseadus kohaldub ka teistele ajakirjanduslikul eesmärgil informatsiooni töötlevatele isikutele selles osas, mis puudutab allikakaitse põhimõtet. Ringhäälinguseaduse § 7 muudetakse ja täiendatakse ühelt poolt ajakirjanduslikul eesmärgil informatsiooni töötleva isiku õigusega mitte avaldada talle informatsiooni andnud isikut ning teiselt poolt isiku kohustusega mitte avaldada teavet andnud isikut, kui see isik ise seda ei soovi. Kui allikat tahetakse avaldada, peab selleks olema allikakaitse nõusolek. Nõusolekule kohaldatakse tsiviilseadustiku üldosa seaduse sätteid. Sellest on eelnõus ka üks erand ette nähtud. Kui nn allikas on teadvalt ajakirjanikule valeinformatsiooni andnud ehk eesti keeles öeldes valetanud, siis võib tema andmed avaldada. Samuti lisatakse ringhäälinguseadusesse säte, mille kohaselt laienevad eelnevalt kirjeldatud õigus ja kohustus ka ajakirjanduslikul eesmärgil informatsiooni töötleva isikuga ametialaselt seotud isikutele. Täienduse eesmärk on välistada, et informatsiooni andnud isiku identiteeti puudutav teave võiks avalikuks tulla teiste asjaga kokku puutunud isikute käest. Veel täiendatakse ringhäälinguseaduse § 7 põhimõttega, mille järgi on keelatud ajakirjanduslikul eesmärgil informatsiooni töötleva isiku või tema-

ga ametialaselt seotud isiku otsene või kaudne mõjutamine informatsiooni allika tuvastamiseks.

Teiseks võtame vaatluse alla kriminaalmenetluse seadustiku. Selles tehakse kolm muudatust. Esmalt täiendatakse kriminaalmenetluse seadustiku § 72 lõiget 1 ja seda selliselt, et ka ajakirjanduslikul eesmärgil informatsiooni töötleva isikul oleks õigus keelduda talle informatsiooni andnud isikut tuvastada võiva teabe avaldamisest. See erand ei kehti, kui kriminaalmenetluse esemeks on kuritegu, mille eest on karistusena ette nähtud vähemalt kuni kaheksa aastat vangistust. Seda erandit saab kohaldada ainult siis, kui muude menetlustoimingutega on tõendite kogumine välistatud või oluliselt raskendatud. Teiseks täiendatakse seadustikku § 72 lõikega 2¹, mille kohaselt on ütluste andmisest keeldumisele võimalik tugineda ka isikul, kes puutub ametialaselt kokku ajakirjanduslikul eesmärgil informatsiooni töötlevale isikule informatsiooni andnud isikut tuvastada võivate asjaoludega. See põhimõte sarnaneb ringhäälinguseaduse täiendusega (§ 7 lõige 3). Sellega soovitakse tagada, et teavet andnud isikut puudutavat informatsiooni ei oleks võimalik kätte saada muude allikate kaudu. Kolmandaks täiendatakse kriminaalmenetluse seadustiku § 91 lõiget 2, mille kohaselt ajakirjanduslikul eesmärgil informatsiooni töötleva isiku juures toimetatakse läbiotsimist eeluurimiskohtuniku määruse või kohtumääruse alusel. See täiendus peab tagama ajakirjanduslikul eesmärgil informatsiooni töötlevale isikule parema kaitse, samamoodi nagu on sätestatud advokaadi- või notaribüroo läbiotsimise puhul. Selleks on vajalik sätestada objektiivne lisakontroll läbiotsimise vajalikkuse ning põhjendatuse üle, mida peab tegema eeluurimiskohtunik.

Järgnevalt võtame vaatluse alla tsiviilkohtumenetluse seadustiku. Selles soovib valitsus teha kaks muudatust. Esmalt täiendatakse seadustiku § 257 lõikega 4, mille kohaselt on ajakirjanduslikul eesmärgil informatsiooni töötleva isikul õigus keelduda ütluste andmisest asjaolu kohta, mis võimaldab tuvastada teavet andnud isiku. Selle muudatuse eesmärk on tagada allikakaitse instituudi toimimine ka tsiviilkohtumenetluses. Erinevalt kriminaalmenetlusest on see õigus sätestatud absoluutsena. Selle põhjus on asjaolu, et olulised põhiõiguste

riived on kaitstud läbi kriminaalmenetluse. Ehk juhul, kui kriminaalmenetluse käigus on ajakirjanduslikul eesmärgil andmeid töötlev isik kohustatud oma allika isiku avaldama, saab seda tõendina kasutada vajaduse korral ka tsiviilkohtumenetluses. Lisaks täiendatakse § 257 lõikega 5, millega kehtestatakse, et ajakirjanduslikul eesmärgil informatsiooni töötleva isikuga ametialaselt kokkupuutuva isikule laieneb samuti õigus keelduda ütluste andmisest asjaolu kohta, mis võimaldab tuvastada teavet andnud isikut.

Veel kord: tsiviil- ja halduskohtumenetluses on erinevalt praegusest õiguskorrast eelnõu kohaselt allikakaitse õigus absoluutne, mis tähendab, et mingeid erandjuhte ei ole ja ajakirjanikul on igal juhul õigus allikakaitsele tugineda.

Ma võiksin rääkida vist tundide kaupa sellest allikakaitsest, ka sellest, milliseid kohtumisi on toimunud ja millal, aga kuna aeg surub peale, siis tõmban selle teema kokku ja räägin ka eelnõu teisest eesmärgist. See on võlaõigusseaduse muudatus, mis puudutab kahjuhüvitisi.

Olgu kohe ette ära öeldud, et see puudutab kahjuhüvitisi, mis rakenduvad siis, kui õigusvastane käitumine on juba aset leidnud. Põhiseaduse § 25 järgi on igal õigustal õigus talle õigusvastaselt tekitatud moraalse ja materiaalse kahju hüvitamisele. Kui näiteks lõhutud mobiiltelefoni puhul on selge, et hüvitada tuleb selle maksumus, siis mittevaralise kahju korral on hüvitamine praegu võimalik üksnes juhul, kui rikkumise raskus seda õigustab. Nii on kirjas võlaõigusseaduse §-s 134. Justiitsministri hinnangul on see aga põhiseadusvastane olukord, sest põhiseadus ei anna niisuguse piirangu seadmiseks alust. Probleem on ka selles, et kehtiv võlaõigus nõuab moraalse kahju kindlaksmääramiseks selle hagejapoolset lahtiseletamist. Enamasti ei soovi inimesed oma üleelamisi eksponeerida ega neile rahalist hinnet anda. Seetõttu on väljamõistetud kahjud tavaliselt üsna tagasihoidlikud.

Preventiivne ehk ennetav kahjuhüvitis on juba Rooma õigusest tuntud õigusinstrument. Kuigi seda rakendatakse ennekõike USA-s ja teistes angloameerika õigussüsteemiga maa-des, on see kiirelt levinud ka teistesse õigussüsteemidesse. Tuntuim kaasus selles osas on Saksa kohtu tehtud lahend, mis mõistis Monaco printsessi Caroline'i juhtumist välja otsest

kahju ületava n-ö tõrjuva hüvitise, et vältida eraelu puutumatus rikkumist kasuminäljas paparatsode poolt.

Võlaõigusseaduses soovitakse teha kolm muudatust. Esmalt täiendatakse võlaõigusseaduse § 127 lõiget 1 teise lausega ja selliselt, et seaduses sätestatud juhul on kahju hüvitamise eesmärk ka mõjutada kahju tekitajat hoiduma edasisest kahju tekitamisest. See põhimõte ei loo uut iseseisvat kahju hüvitamise nõuet ehk see ei võimalda nõuda kahju hüvitamist reaalse kahju olemasoluta. Muudatuse eesmärk on kahju tekitaja mõjutamine, seega ei saa ennetavat hüvitist nõuda mitte alati ja igas olukorras, vaid üksnes siis, kui vastavasisuline võimalus on seaduses sõnaselgelt ette nähtud. Võlaõigusseaduse teise muudatusega tunnistatakse kehtetuks sellesama seaduse § 130 lõige 2, kuna selle sisu tuuakse mittevaralise kahju väljamõistmise ühe alusena üle võlaõigusseaduse § 134 lõike 2 esimesse lausesse. Võlaõigusseaduse kolmanda muudatusega täiendatakse sama seaduse § 134 lõiget 2. Ennetava kahjuhüvitise nõudmise õigus seotakse eelnõu kohaselt üksnes teatud kindlate õigushüvede rikkumisega, milleks on elu, tervis ja kehaline puutumatus, isikuvabadus ning nn ...

Aseesimees Keit Pentus

Austatud minister! Palun vabandust! Kas te soovite lisaaega?

Rein Lang

Jah, ma palun ühe minuti!

Aseesimees Keit Pentus

Üks minut lisaaega.

Rein Lang

... ning nn üldine isiksusõigus, sealhulgas isiku hea nimi. Selline lähenemine parandab nende suhteliselt raskesti kaitstavate õiguste kaitset ning tagab teiselt poolt, et ennetamise eesmärgil ei hakata mittevaralise kahju hüvitamist liiga laialt rakendama. Oluline on, et mittevaralise kahju puhul ei ole mainitud õigushüvede rikkumise korral enam eelduseks see, et mittevaralise kahju hüvitamist õigustaksid erilised asjaolud, mida kahju hüvitamist nõudev isik peab hakkama tõendama, vaid põhimõtteliselt tuleb nende õigushüvede rikkumise korral välja mõista ka mittevaralise kahju

hüvitis. Sisuliselt tähendab see, et kahjuhüvitist võib nõuda vaid juhul, kui muid tõhusaid vahendeid oma õiguste kaitsmiseks enam ei ole. Lisaks täiendatakse võlaõigusseaduse § 134 lõiget 2 teise lausega, mis sätestab kriteeriumid, mida tuleb ennetava kahjuhüvitise määramisel arvesse võtta. Nendeks kriteeriumideks on rikkumise raskus, kahju tekitaja süü, rikkuja ja kahjustatud isiku varaline seisund ning rikkuja poolt rikkumise tõttu saadud tulu. Tegemist on lahtise loeteluga, mis ei piira võimalust võtta hüvitise suuruse määramisel arvesse ka muid relevantseid asjaolusid. Seega on täienduse eesmärk viidata asjaoludele, mida tuleb rikkumise puhul kindlasti arvesse võtta. Sisuliselt võimaldab selline lahendus lähtuda kahjuhüvitise suuruse määramisel väga konkreetset rikkumise üksikasjadest, mis lihtsustab lõppastmes õiglase lahendi tegemist.

Täna tähelepanu eest! Algataja toetab õiguskomisjoni ettepanekut selle eelnõu esimene lugemine täna lõpetada. Arvatavasti on lugupeetud Riigikogu liikmetel ka küsimusi.

Aseesimees Keit Pentus

Riigikogu liikmetel on küsimusi. Küsimuseks saab sõna Ain Seppik. Palun!

Ain Seppik

Aitäh, lugupeetud juhataja! Aitäh, härra minister! See oli nii pikk ettekanne, et algus juba ununes ära, aga see on üks võimsamaid seaduseelnõusid, mida me käesoleval sessioonil käsitleme. Siin toodi isegi jumal ehk loomuõigus sisse, euro puhul ei olnud vaja, aga siin on jumal platsis. Ma ei saanud aru sellest viisaskandaalist. Härra minister! Te tõite selle viisaskandaali siia sisse. Kas te selgitaksite või tuletaksite mulle meelde, milles see viisaskandaal seisnes, kuidas see võis olla seotud selle seadusega ja milles seisnes siis selle suure ajalehe peatoimetaja eksimus kogu selles loos, mida te ka märkisite? Ehk seletaksite need asjad natuke lahti.

Rein Lang

Aitäh! Ma lihtsalt pidasin vajalikuks ümber lükata kõik levitatud kuulujutud, et see seadus valmis pärast nn viisaskandaali. Te mäletate väga hästi, kuidas seda siin saalis käsitleti. Veel kord: selle seaduseelnõu valmimisel ei ole nende skandaalidega mingit pistmist. Nagu

ma oma ettekandes märkisin, asutati see töörühm, kelle ülesanne oli kogu temaatika läbi töötada ja lahendused välja pakkuda, aastal 2008.

Aseesimees Keit Pentus

Igor Gräzin, palun!

Igor Gräzin

Teoses "Jah, härra peaminister" on öeldud: "Riigilaev on ainuke, mis lekib ülevalt." Sulle ja mulle hästi tuntud ajalehe peatoimetaja, kelle nime ma ei tahaks nimetada, ta on ka minu allikas, keegi Hans L., on nimelt andnud paar korda korralduse allikate puudumise korral allikaid välja mõelda (seda ütles üks teine allikas, keda ma ajakirjanikuna ka ei saa avaldada). Ütle, palun, mis juhtub ajakirjanikega või peatoimetajatega (igasugustega, mitte kellegi konkreetsega), kes allikaid välja mõtlevad ehk, teiste sõnadega, kes allikakaitse varjus produtseerivad valet, sageli hinnangulist valet. "Oli purjus, ütles halvasti," ütles hästi informeeritud allikas, keda, tuleb välja, ei ole, kes on loodud peatoimetaja käsul.

Rein Lang

Minu käsitlust mööda, mida kinnitab ka kohtupraktika, järgneb sellele sellesama väljaande tsiviilõiguslik vastutus. See väljaanne ei saa omakorda mingil moel siis näidata, et ta on toetunud mingisugusele informatsioonile ehk pöörata nõude kas täielikult või osaliselt allika suhtes. Nii et järgneb tsiviilõiguslik vastutus, küsimus on selles, milline on selle vastutuse ulatus. Siin näen ma tõesti Eestis praegu probleeme. Väljamõistetud kahjuhüvitised mittevarealist kahjude puhul ei ole alati sugugi mitte proportsioonis rikkumise raskusega. See ei puuduta mitte ainult au ja väärkuse kaitset. Siin minu ees on ka konkreetset juhtumid, mis puudutavad näiteks kehavigastuse tekitamist, millega on kaasnenud kannatanu näo moondu. Terveks eluks on talle tekitatud teine välimus, millega ei ole talle tekitatud üksnes materiaalselt kahju, vaid on tekitatud ka moraalset, mittevarealist kahju. Selliste kahjuhüvitiste väljamõistmisel on kohtud olnud väga tagasihoidlikud. Nad on täiesti põhjendatult teinekord toetunud kehtiva võlaõiguseaduse kaksipidi mõistetavusele. See kaksipidi mõistetavus tuleb kõrvaldada.

Aseesimees Keit Pentus

Aivar Riisalu, palun!

Aivar Riisalu

Aitäh, hea juhataja! Hea minister! Ma siiski küsin ka siin saalis selle küsimuse üle. Ajakirjandus on teatavasti teatud mõttes relv ja igasugune relv on ohtlik, eriti kui seda kasutatakse pahatahtlikult. Valitsus tõi siia saali päris hea eelnõu, mida tänaseks on kahjuks üsna palju kärbitud. Kas meil on lootust, et need üllad ideed, mis justiitsministri algatusel sellesse eelnõusse algselt sisse said pandud, ikkagi taastuvad?

Rein Lang

Täna väga! Ma loodan, et õiguskomisjonis käsitletakse seda eelnõu edaspidi täiesti emotsioonivabalt ja nagu ma ütlesin, tuginedes kogu informatsioonile, mis meie käsutuses on. Õiguskomisjon on öelnud oma istungil ka seda, et selle teema juurde, mis puudutab kuritegusid, kui on tahtlikult lekitatud üksikisikute delikaatseid isikuandmeid või riigisaladusi, tullakse tagasi.

Aseesimees Keit Pentus

Igor Gräzin, palun!

Igor Gräzin

Teine aspekt: kuidas on allikas kaitstud ajakirjaniku eest, nimelt, kui allikas palub anonüümsust, aga ajakirjanik allika avaldab? Ma ei taha jällegi konkreetset viidata. Ütleme, et Tallinna naisajakirjanik K. K., uue nimega K. A., avaldas ajalehes tingnimega EPL konfidentsiaalse informatsiooni, mille oli esitanud justiitsminister Rein L., kes soovis jääda anonüümseks. Naisajakirjanik leidis, et kuna tema abikaasa kuulub sotsiaaldemokraatlikku parteisse, kes omakorda allub Keskerakonnale, siis tuleb justiitsministri nimi igal juhul avaldada, vaatamata sellele, et tegemist oli anonüümse allikaga. Kas sellisel juhul ajakirjanik ka vastutab? Üldiselt on see ajakirjanduseetika jäme rikkumine. Mina ütleksin nii, et see on viis minutit enne kuritegu.

Rein Lang

Praegu ei vastuta ajakirjanik sellise situatsiooni puhul mitte kuidagi, sest materiaalõiguses ei ole mitte ühtegi normi, mis kaitseb

allikat ajakirjaniku eest, kui see avaldab tema andmed ilma tema nõusolekuta. See on üks täiendus, mida me sooviksime õiguskorda selle eelnõuga sisse viia. Sellele ei järgne küll mingit kriminaalõiguslikku vastutust, kuid tekib väga selge alus tsiviilõigusliku kahjunõude esitamiseks.

Aseesimees Keit Pentus

Ain Seppik, palun!

Ain Seppik

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Kolleeg Gräzinil oleks tõenäoliselt asjalikke küsimusi veel. Kahjuks ei saa ta neid esitada, kuna ta on ka tegevajakirjanik. Aga ma lähen nüüd kolleeg Riisalu küsimuse juurest edasi. Ma ei saa enam mitte millestki aru. Seda töörühma, millega te ju väga rahul ei ole ja mis mingil imekombel suutis Rein Langi sundida muutma oma arvamust, mis on minu meelest omaette ime, juhivad reformierakondlane. Teie olete Reformierakonnast, te ei ole selle töörühmaga rahul, aga nad pigistasid teil midagi nii kokku, et te pidite sellega nõustuma. Nüüd te ütlete, et te arutate seda edasi. Milline siis on valitsuse tegelik seisukoht selle eelnõu mõtte ja sätte kohta?

Rein Lang

Täna väga! Algataja seisukoht on teie ees kirjalikus vormis, aga ma pidasin vajalikuks rõhutada ja põhjendada, miks Justiitsministeerium tegi omal ajal valitsusele ettepaneku lisada eelnõus sisalduvasse kataloogi kuus kuriteokoosseisu. Need esitati Riigikogule, selle üle vaieldi ja leiti, et selle juurde tuleb esimese ja teise lugemise vahepeal uuesti tagasi tulla.

Aseesimees Keit Pentus

Indrek Saar.

Indrek Saar

Aitäh! Lugupeetud minister! Täna hommikul oli meil väga sisuline arutelu kriminaalpoliitika suundade teemal. Põhisuundades on ilusasti kirjas, et igasugustele olulistele seadustele, mida ei tohiks kindlasti kiirustades vastu võtta, peaks eelnema alati mõjude analüüs, kuigi varasemalt on jäänud mulle veidi teist-sugune mulje sellest, kuidas te suhtute mõjude

analüüsi ja seaduste kiirustamata vastuvõtmisesse. Minu arust on selle seaduse puhul tegemist olulise seadusega. Küllap on sellel seadusel mõjusid ühiskonna jaoks, mida oleks võinud analüüsida. Kui ma eelnõu seletuskirjast otsin mõjude analüüsi, siis ma seda ei leia. Kas te püüdsite seda mõjude analüüsi koostada või kelleltki tellida ja see ei ole lihtsalt siia seletuskirja sisse pandud?

Rein Lang

Täna väga! Ma ei saa ühineda selle arvamusel, et seletuskiri ei sisalda mõjude analüüsi. Tegelikult on ju kriminaalmenetluse seadustikus tehtavad muudatused väga selgelt ära põhjendatud, on selgitatud, mis sellele järgneb, ehk mis on see mõju ja mis on ka võlaõigusseadusega planeeritud mõju. Loomulikult, eelnõu seletuskirja ei ole sisse viidud kõike seda, mida on tehtud võrdleva õigusanalüüsi käigus. Mul on see siin täiesti olemas, seda on ühtekokku 65 lehekülge, kasutatud õigusakte on 18, teoreetilist kirjandust 8 nimetust ja 26 inimõiguste kohtu konkreetset lahendit, internetiväljaannete puhul 14. See on ka kättesaadav.

Aseesimees Keit Pentus

Väino Linde, palun!

Väino Linde

Aitäh, hea istungi juhataja! Hea minister! Ma arvan, et on sobilik veel täpsemalt kommenteerida võlaõigusseaduse muudatust, § 134 lõiget 6. Kui see eelnõu seaduseks saab või vormub, siis milline oleks selle sätte mõjul edaspidi meie õigusruum ja kui palju see mõjutaks edaspidi võimalikke kahjutekitajaid eri valdkondades?

Rein Lang

Aitäh! Ma saan siin vastata väga lihtsalt. Ma loodan, et Eestis pannakse toime vähem õigusrikkumisi, mis puudutavad kellegi au ja hea nime mustamist, hoitakse koerad paremini keti otsas, haiglad on hoolikamad oma patsientide suhtes, mida iganes veel. Seal, kus on võimalik tekitada inimestele mittevaralist kahju, moraalselt kahju, ollakse hoolikamad ehk hoolsuskohustust täidetakse senisest oluliselt enam. Ebaproportsionaalselt väikesed hüvitised ongi üks põhjus, miks seda hoolsuskohustust nii

halvasti täidetakse. Selle all kannatavad üksikisikud.

Aseesimees Keit Pentus

Silver Meikar, palun!

Silver Meikar

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Ka minu küsimus puudutab võlaõigusseaduse muudatust, mis on seotud kahju hüvitamisega. Eesti kohtupraktikas on üks selline juhtum, et Kadri K. filmi "M." (tõlkes *great* ehk 'suurepärane') puhul ei olnud kohtul muud võimalust kui see film ära keelata, kuigi tegelikult oleks lahenduseks olnud ka kahju hüvitamine. Kas selle eelnõu puhul oleks võimalik öelda, et edaspidi sellistel juhtumitel, mingi kultuuri- või ka kunstilise objekti, filmi, ükskõik mis asja ärakeelamise asemel saaks kasutada kahju hüvitamist? Kui ei, siis kas eelnõu on kavas selliste sätetega täiendada?

Rein Lang

Täna väga! Minu arvates ei ole kindlasti võimalik sisse viia sellist sätet, et pelgalt kavatsuse eest näiteks kellegi isikuandmeid avaldada võiks hakata kahjuhüvitisi määrama. Kui te mõtlete konkreetset filmi (selle kaasuse tehioludest olen ma natukene teadlik), siis seal algab õigusrikkumine – juhul kui see on kohtu poolt tuvastatud – ikkagi sellest momendist, kui see on muudetud avalikkusele kättesaadavaks. Kui see on juba muudetud avalikkusele kättesaadavaks, siis on minu arvates tõesti üpris kentsakas panna selle filmi levitamisele tagantjärele piiranguid. Küll aga tuleks kindlasti kõne alla tekitatud moraalse, mittevaralise kahju hüvitamine. Nii et jah, vastus sellele küsimusele on: see seadusparandus kindlasti looks nendes juhtumites parema õigusselguse. Aga ma ei välista, et ka edaspidi kohus väga erandlikel juhtudel läheb selle peale, et ta tegelikult seab piirangu mingisuguse materjali levitamisele. Seda ei saa päris välistada, aga konkreetsetes asjades oleks kahju hüvitamise nõue olnud kindlasti oluliselt proportsionaalsem ja mõistlikum.

Aseesimees Keit Pentus

Aivar Riisalu, palun!

Aivar Riisalu

Aitäh, hea juhataja! Ma ikka jätkan oma joont. Ühe Eesti suure ehitusettevõtte juht on öelnud, et Eestis ei julge ajakirjandusega enam kohut käia. Ajakirjandus on selle seaduseelnõu peale suhteliselt jõuliselt reageerinud. Seaduseelnõu on päris palju oma esialgsest võlust kaotanud. Minu küsimus on otsene ja ühene. Kas justiitsminister Rein Lang ja valitsusk koalitsioon tervikuna kardavad ajakirjandust ja ajakirjandus on tänu sellele jõulisele sekkumisele saavutanud teie üle juba esimese võidu?

Rein Lang

Aitäh! Eelnõu ei ole oma esialgset võlu kaotanud, kogu see debatt, mis on viimastel nädalatel toimunud, on ju kontsentreerunud just nimelt lekitamiskuritegude koosseisudele. Nagu ma ettekandes ka ütlesin, siin on nii poolt- kui ka vastuargumente. Tegelikult peab seadusandja kaaluma mõlemaid väärtusi, nii sõnavabaduse väärtust kui ka üksikisikute õigust aule ja väärkusele ja eraelu puutumatusse. Pimeda õigusjumalanna kaalud on ju alati tasakaalus. Me peame lähtuma oma konkreetsest sotsiaalsest situatsioonist. Seda ütleb ka Euroopa Nõukogu soovitus allikakaitse reguleerimisele, et riikidel on õigus kehtestada piiranguid, lähtudes omaenda sotsiaalsest olukorrast. Nii et ka meie peame kaaluma, kas meil on praegu need väärtused tasakaalus või on nad ühele poole nihkes. Kui nad on ühele poole nihkes, siis tuleb neid üritada uuesti tasakaalu viia, ja see on seadusandja ülesanne. Justiitsministeeriumil ei ole siin mingit professionaalset huvi võidelda ja kakelda nende koosseisude eest. Justiitsministeeriumile alluv prokuratuur ja siseministrile alluv politsei teevad oma tööd nende reeglite järgi, mida Riigikogu ütleb.

Aseesimees Keit Pentus

Väino Linde, palun!

Väino Linde

Aitäh, istungi juhataja! Hea minister! Täna on sellest juba juttu olnud, aga ma küsin veel kord näite pinnalt. Kui praegu õiguskaitseüsteemis või -ametites olevatest jõududest, on nad siis kallutatud või kallutamata, keegi ühel või teisel põhjusel asuks kurjalt ründama ühte või teist ajakirjanikku ja temalt nõudma, et ta

peaks avaldama oma allika, siis kas ja milliste seaduste alusel oleks sellest füüsilisest isikust ajakirjanikul praegu võimalik ennast kaitsta?

Rein Lang

Väga keeruline on kaitsta. Praegune ringhäälinguseadus, mis tõesti formaal-juriidiliselt kehtib üksnes tele- ja raadioajakirjanikele, ütleb, et allikakaitse kehtib, aga ei kehti kohtumenetluses. Nii et kui näiteks Eesti Televiisiooni või Kanal 2 ajakirjanik kutsutakse uurija juurde, siis saab ajakirjanik konkreetselt viidata materiaalõigusele. Kui kirjutava pressi või mingil muul ajakirjanduslikul eesmärgil informatsiooni töötleva isiku töötaja samasugusesse situatsiooni satub, siis tema ainuke võimalus on tugineda seaduse analoogia printsiibile. Ei ole ju mõistlik, et see kehtib ainult tele- ja raadioajakirjanike kohta, see peaks kehtima ka laiemalt. Aga täiesti põhjendatult võib uurija öelda, et ta ei arvesta seaduse analoogia printsiipi, ladugu ajakirjanik oma andmed lauda. Siis järgneb sellele juba omakorda kohtuvaidlus. Nii et tegemist on õigusselgusetu olukorraga, mis tuleks igal juhul ära lahendada.

Aseesimees Keit Pentus

Hannes Astok, palun!

Hannes Astok

Aitäh! Hea ettekandja! Hiljuti oli üks huvitav juhtum, kui väärtpaberikeskuse koduleheküljel olid saadaval inimeste andmed nende pensionisammaste sissemaksete kohta. Väärtpaberikeskus sai selle eest õiglaselt karistatud. Omakorda üks ajaleht, mille nimi olgu lühendatult öeldult ÄP, korjas selle informatsiooni üles ja publitseeris selle. Tegu ei olnud nagu lekitamisega, tegu oli lekkega, aga minu meelest oli viga selles, et kui sa viga näed, siis pead sa paluma seda likvideerida, mitte andmeid sealt üles korjama minema ja publitseerima. Kas olemasolev seaduseelnõu seda olukorda ka kuidagi reguleerib?

Rein Lang

Aitäh! Ei reguleeri, sest siin pole tegelikult formaalselt, ei praeguse ega loodetavasti ka tulevase seaduse järgi ju sellele ajakirjanduslikule väljaandele mitte midagi ette heita. Kõnesoleval juhul oli väärtpaberikeskus lohakas,

hooletu, laskis need andmed sõna otseses mõttes avalikkuse ette ise. Selline õigus nad sealt üles korjata ja lehte panna on ajalehel olemas. Siin on lihtsalt küsimus ajalehe väärikusest. Kui seda teeb Õhtuleht, siis ma saan sellest aru. Kui seda teeb mõni teine väljaanne, siis on mul väga raske sellist olukorda mõista. Seal töötavad ajakirjanikud kindlasti said aru, et oma käitumisega tekitasid nad kellelegi ebameeldivusi. Kas siis ajakirjanduses toimetamise eesmärk ongi tekitada ainult ebameeldivusi kellelegi, kes asjasse üldse ei puutu?

Aseesimees Keit Pentus

Mailis Reps, palun!

Mailis Reps

Aitäh, lugupeetud Riigikogu aseesimees! Hea minister! Ma tulen selle lekke juurde tagasi. Nagu siin on juba jutuks olnud, me arutame seda teemat edasi. Juhul, kui me arutame seda teemat edasi Riigikogus, ja juhul, kui see nn lekkeosa tuleb sinna eelnõusse tagasi, kas sellisel juhul praktika peaks olema kuidagi ka tegelikult ellurakendatav? Ma küsin niipidi: kui see leke näiteks peaks tulema prokuratuuri enda ridadest, mis huvi peaks olema sellel samal prokuratuuril hakata uurima oma asutuses eksisteerivaid lekkeid?

Rein Lang

Aitäh! See on hea küsimus. Prokuratuuri sai spetsiaalselt tööle võetud kaks uurijat, kelle ülesanne on menetlejate võimalike kuritegude uurimine. Loomulikult ei ole ükski süsteem lõpuni kaitstud korrumpeerumise eest, aga ma julgen siiski väita, et Eesti õiguskaitseorganid üldreeglina tegutsevad kindlasti heas usus. Aga selles konkreetses asjas toon ma teile näite. Kui meil on jälitusinformatsioon, mis ei ole ju mitte kohtutoimikus, vaid kohtutoimikule lisatavas eraldi kinnipitseeritud ümbrikus, kuhu on lisatud näiteks pealtkuulamise kaudu saadud informatsioon, ja me loeme seda informatsiooni veel enne seda, kui see kohtutoimik on jõudnud kohtuniku lauale, siis on riigisaladuskuskilt lekkinud. Praegune olukord on selline, et kui menetleja hakkab seda menetlema ja küsib politseinike käest, kas nemad lekitasid, siis politseinikud ütlevad, et nemad ei lekitanud, ja siis küsitakse advokaatide käest, kas nemad lekitasid, ja advokaadid ütlevad, et

nemad ei lekitanud, ja rohkem seda kuritegu võimalik uurida ei ole, sest sellest ei jää rohkem jälgi. Sanktsioon selliste piiratud tasemega riigisaladuste lekitamise eest on ju selline, et see ei võimalda ka omakorda jälituslike meetmete kasutamist. Mina oleksin väga ettevaatlik, hakates seda sanktsiooni määra oluliselt kõrgemaks muutma. Järelikult jääb see kuritegu uurimata ja järelikult on mõlemal poolel võimalik lõpmatuseni näidata teise peale, et teine on süüdi. Ja jääbki asi lahendamata! See on see asi, mida ma üritan kogu aeg seletada. Tuleb panna ühele kaalukausile üksikisiku õigused, sest üksikisikul on õigus õiglasele kohtupidamisele. Aga veel hullem on see, kui jälitusinformatsioon, mida lekitatakse, ei puudutagi seda kohtuasja, sest jälitusinformatsiooni saadakse ju ka kolmandate isikute kohta. Kui me loeme ajalehest mingi telefonikõne üleskirjutust, mis üldse ei puuduta kohtuasja, vaid puudutab kellegi eraelu ja see on saadud riigisaladust lekitades, siis mina küsin, kas nendel inimestel, kelle eraelu, privaatriimi on rikutud, ka Eestis mingid õigused on või on ainult ajakirjanikul õigus öelda, et ei, ta midagi ei ütle. Pealegi on ajakirjanikul ju õigus kaitsta oma tõde lõpuni. Toon näiteks New York Timesi ajakirjaniku, kelle nime ma ei suuda meenutada, kes eiraski kohtu nõuet oma allikat avaldada ja istus selle eest kaks kuud vangis. See võimalus on ajakirjanikul eetilises plaanis olemas.

Aseesimees Keit Pentus

Indrek Saar, palun!

Indrek Saar

Aitäh! Tulen tagasi mõjude hinnangu juurde. Kui ma õigesti aru sain, siis selle mõjude hinnangu on koostanud Justiitsministeeriumi eksperdid. Kuna siin ülestõusmispühade järgses meeolus on jumalaid ja jumalannasid pidevalt kohale kutsutud, siis räägin ma samu metafoore kasutades. Ministeeriumi reeglina juhib ministri usk. Ei ole põhjust kahelda, et minister Langi usk on tugev ja kõigutamatu. Aga et saada tasakaalustatumat mõjude hinnangut, oleks ehk mõistlik küsida seda ka nendelt ekspertidelt, kes töötavad väljaspool seda pühakoda. Kuid minu küsimus, mis tegelikult sellestasemast teemast tõukub, on järgmine. Vaadates ajakirjanduse reaktsioone, kas ei

oleks võinud analoogset vestlusvormi, töörühma, nagu nüüd Riigikogu juures on loodud, tegelikult juba varem käivitada, et need teemad oleks saanud varem lahti rääkida?

Rein Lang

Aitäh! Ma pean vajalikuks öelda, et ei ole ju tegemist mitte üksnes Justiitsministeeriumi kirjatükiga. Tegemist on valitsuse eelnõuga, mis läbib kooskõlastusmehhanismi. Seda on lugenud kümned teiste ministeeriumide töötajad, kellel ka on kohustus ja õigus oma arvamust öelda. Nii et neid mõjude analüüse on kogutud ka teistelt ministeeriumidelt. Ei vasta tõeale ka selline kujutelm, mis on loodud, et ajakirjanduse esindajatega mitte keegi mitte midagi ei rääkinud. Mul on siin olemas 4. detsembril Justiitsministeeriumis toimunud ürituse protokoll. See oli kaugelt enne seda, kui me saatsime selle eelnõu valitsusse. Selle kohtumise tulemusena see eelnõu ka pisut muutus, muide, ja osa võtsid pressinõukogu, Eesti Ajalehtede Liidu, Eesti Ajakirjanike Liidu, Avaliku Sõna Nõukogu, Eesti Rahvusringhäälingu ja Justiitsministeeriumi esindajad. Ainukesena avaldas täielikult eitavat seisukohata kogu selle eelnõu menetlemise kohta ajalehtede liit, kelle esindaja Toomas Leito ütles, et niisugust seadust ei ole mitte kellelegi vaja, see on sõnavabaduse räige rikkumine, ja ta kategooriliselt eitas üldse sellega edasise tegelemise vajadust. Kellelgi teisel ei olnud mingit probleemi allikakaitse reguleerimisega. Eks see viita ka omamoodi sellele inforuumile, mis meile on siin loodud.

Aseesimees Keit Pentus

Silver Meikar, palun!

Silver Meikar

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea minister! Mõni päev tagasi avaldas üks portaal, mille aadress on wikileaks.org, ühe video. 2007. aastal Reuters juba taotles, põhinedes *Freedom of Information Act*'ile, et selline video USA sõdurite tegevusest Bagdadis avaldataks. Sellelt on näha, kuidas üks nende ajakirjanik hukkus ajakirjanikuülesannet täites. Nüüd, kolm aastat hiljem on selline video avalikkuse ette jõudnud tegelikult lekke tõttu. Ma arvan, et see on väga hea, see tõstatab teema, et mitmetel juhtudel on Ameerika sõdurite hooletuse tõttu hukka saa-

nud süütud inimesed. See on väga šokeeriv video. Ka selle puhul oli tegemist riigisaladusega. Minu küsimus on selles: kas liiga lihtsalt ei lähe meil asjadele peale tempel "riigisaladus"?

Rein Lang

Aitäh! Ma ei tahaks hakata selle üle väga pikka debatti pidama, kas meil luuakse riigisaladusi kergekäeliselt. Riigisaladuse seadus, mis 2006. aastal Riigikogus vastu võeti, on minu arvates päris hea seadus. Seal on väga selged kaalutluskohad, millal avalik võim peab kaalutlema, kas informatsiooni avalikuks tulek kahjustab julgeolekut või ei kahjusta. Muide, ebaseaduslik ja karistatav on ju ka teabe ilma aluseta salastamine. Ka neid kuritegusid peaks saama menetleda. Ka see on seotud allikakaitsega. Ma olen üldjoontes tuttav kõigi nende näidetega, mida ka selle debati käigus on toodud, kuidas riigisaladuste leke mõnikord ongi ühiskonnale hädavajalik. Üldjoontes olen ma sellega nõus. Kindlasti, Ameerika Ühendriikides toimunud riigisaladuste lekked ja sellele järgnev poliitika muutus on Ameerika Ühendriikidele olnud väga kasulik. Aga me ei tee seadusi Ameerika Ühendriikidele, me peame tegema neid Eestile, lähtudes oma sotsiaalsest olukorrast. Me peame kaaluma praegust situatsiooni, kas meie riigisaladuste leke praegu on riigi üldisele arengule kasulik, kas me toome sellele siis järelikult ohvriks üksikisikute õigused või on meil pigem probleeme üksikisikute õiguste kaitsega. Siin on Riigikogu kaalumise koht.

Aseesimees Keit Pentus

Mailis Reps, palun!

Mailis Reps

Aitäh! Ma ei tahtnud küsida enam mitte prokuratuuri kohta, tahtsin küsida üldisemalt. Kas juhul, kui see nn lekkeosa sellesse eelnõusse tagasi tuleb, on võimalik reguleerida ka näiteks mälukaotust? Kui kohtuda näiteks ajakirjanikuga, kellel lihtsalt ei ole mitte mingisugust mälestust mõnest kohtumisest või lekkest või mittelekkest, kuidas te siis sellisel juhul seda menetlete?

Rein Lang

Aitäh! Mäluga on niisugune lugu, et seda seadus ei võimalda reguleerida. Aga ma räägin teile selle peale ühe loo ühest Atlanta kohtunikust, kelle kohtus oli samamoodi suur probleem arstitõenditega, nagu see probleem on Eestiski. Tema menetlusosalised olid pidevalt väga haiged, nad haigestusid just sellel päeval, kui kohtuasi oli kuulamisele määratud. See Atlanta kohtunik hakkas kutsuma välja arste ja nõudma nendelt tunnistusi nende klientide tervise kohta. Arstid loomulikult esimese asjana teatasid vande all, et nad ei anna mingeid tunnistusi, kuna kliendi ja arsti suhe on kaetud konfidentsiaalsusega, mille peale kohtunik ütles: "Nii panemegi kirja." Järgmisel korral olid menetlusosalised kohal.

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh, austatud minister! Rohkem küsimusi ei ole. Juhtivkomisjoni ettekandeks palun nüüd kõnetooli õiguskomisjoni liikme Robert Antropovi!

Robert Antropov

Austatud juhataja! Head kolleegid, kes siin saalis on! Kuna lugupeetud justiitsminister väga põhjalikult, pikalt ja argumenteeritult rääkis meile, milleks on nn allikakaitse seadust vaja ja seletas täpsemalt selle eelnõu sisu, siis peatun ma hoopis nendel sündmustel, mis leidsid aset pärast seda, kui allikakaitse seaduse eelnõu oli jõudnud õiguskomisjoni.

Mäletatavasti kohe pärast seda, kui eelnõu jõudis õiguskomisjoni, kuupäev oli 15. märts, ilmusid ajalehtedes tühjad leheküljed, mis oli omaette sündmus. Nüüd, peaaegu kolm nädalat hiljem, kui õiguskomisjonis on toimunud mitu istungit ja on toimunud ka töörühma istungid, võin ma kindlalt väita, et tühjade lehekülgede ilmumine oli suures joones seotud mingi möödarääkimisega, kindlasti ka pealiskaudse lähenemisega sellele teemale. Võin kindlalt öelda, et kõigil neil kohtumistel, mis leidsid aset õiguskomisjonis ja töögrupis, kus osalesid nii justiitsminister, tema ministeeriumi esindajad kui ka väga paljude meediaorganisatsioonide, aga ka fraktsioonide esindajad, oli meil väga konstruktiivne dialoog, kohtumise lõpus jõuti alati väga kindlale üksmeelsele otsusele. Nii et täna väita, et keegi on kellelegi mingite täiendavate istungite või töö-

gruppidega ära teinud, on absoluutselt vale. Pigem oli eesmärk täita need lüngad, millest ma alguses rääkisin, vähendada möödarääkimisi, rohkem selgitada ja võtta maha pingeid, mis olid tekkinud nii ühiskonnas kui ka meedias.

Nagu ma mainisin, 15. märtsil toimus esimene õiguskomisjoni istung. Sinna me kutsusime lisaks eelnõu algataja esindajatele ka Eesti Päevalehe ja Eesti Ekspressi esindajad. Sisuliselt said selle istungi lõppedes komisjoni liikmed üheselt aru, et selle eelnõuga tuleb edasi minna, kuid selle eelnõu lahtirääkimine ja selgitamine vajaks veel kohtumisi. Juba sellel istungil moodustati töögrupp, mis sai kokku veel kahel korral.

Pärast tulist debatti esimesel komisjoni istungil, nagu ma ütlesin, otsustasime siiski minna esimesele lugemisele Riigikogu saali, aga samuti otsustasime, et ühiskonnas ja meedias palju pahameelt ja hirme tekitanud mõningaid sätteid tuleks muuta. See puudutas peamiselt raskete ja ohtlike kuritegude loetelu ehk nn kataloogi, mille puhul oleks olnud hädavajalik allika tuvastamine kurjategija tabamiseks ja süüdimõistmiseks. Täiendavalt kutsusime töögruppide ka mõned organisatsioonid, kes ei olnud seni olnud esindatud ei seaduseelnõu väljatöötamisel Justiitsministeeriumis ega ka esimesel õiguskomisjoni istungil. Need olid Eesti Ajalehede Liit, Eesti Ajakirjanike Liit, Avaliku Sõna Nõukogu, Eesti Ringhäälingute Liit, Eesti Rahvusringhääling jne ja, nagu ma mainisin, ka fraktsioonide esindajad. Selles esimeses töögrupis osalejate ühine seisukoht oligi see, et ajakirjaniku ja tema allika kaitset tuleb siiski reguleerida seaduse tasemel. Me vaidlesime selle üle kaua, aga selle istungi lõpuks oli kõigil ühine arusaam, et sellist seadust on Eesti õigusruumis vaja, kuid Riigikogule esitatud eelnõu tuleks pisut täiendada ja muuta. Töögrupi seisukoht oli selline, et need muudatused peaks sisse viima veel enne esimest lugemist ehk veel enne täna päeva.

Loomulikult, kuna need muudatused saab sisse viia enne esimest lugemist ainult eelnõu algataja, siis andis Justiitsministeerium lahkelt selleks ka oma nõusoleku, mis tõendab veel kord, et mingeid erimeelsusi ega mingit sõda ei õiguskomisjoni istungitel ega töögrupis ei olnud. Konstruktivse dialoogiga saime kõik küsimused lahendatud. Tõepoolest, õigusko-

misjon arutaski muudetud allikakaitse seaduse eelnõu uuesti juba 5. aprilli istungil. See tähendab, et allikakaitse seaduse eelnõu muutus ja toodi 5. aprilli istungile uuel kujul. Mainin lühidalt kahte põhimuutust, sest ka tänased meediaväljaanded küsivad, mis need muudatused on ja mis hakkab edasi saama. Need kaks põhilist muudatust on järgmised: kuritegude loetelu ehk nn kataloog on eelnõust praegu välja võetud ja kuriteod, mille puhul saab allikakaitset murda ehk allika andmeid nõuda, on piiratud ainult karistusemääraga, millest rääkis ka justiitsminister. See karistusemäär on vähemalt kuni 8-aastane vangistus. Teine põhiline muudatus selles eelnõus on see, et allika andmete avaldamise kohustus tekib alles siis, kui selleks on olemas prokuröri taotlus, millele on oma nõusoleku või loa andnud eeluurimiskohunik ja vormistanud selle kohtumäärusega, ehk selgelt on siia protsessi toodud ka kohtuniku institutsioon. Kuid sellega pole diskussioon veel lõppenud, nagu te aru saate. Väga paljud küsitavused on õhku jäänud, justiitsminister on nendest ka rääkinud. Meil on viis paragrahvi, mis käsitlevad esimese astme kuritegusid, mis vajavad täiendavat läbirääkimist. Ma nimetan need kuriteod: altkäemaksu võtmine, rahapesu, kohtunike teadvalt vale otsuse langetamisega seotud kuriteod, kuritegelikud ühendused. Need paragrahvid me vaatame üle. Samuti, kuna esialgu jäid kõik teise astme kuriteod sellest loetelust või karistusemäärast välja, siis nagu justiitsminister ütles, tuleme me kindlasti tagasi ka mõningate teise astme kuritegude juurde, näiteks riigivastased kuriteod jne.

Loomulikult, kõige rohkem muudatusettepanekuid võib tulla siit saalist just esimese ja teise lugemise vahel. Õiguskomisjon on nendeks muudatusettepanekuteks avatud, oleme valmis nendest rääkima, täiendavalt diskuteerima, kui sellised muudatusettepanekud Riigikogu fraktsioonidelt tulevad. Kohtume õiguskomisjonis, kutsume ettepanekute algatajaid töögruppide, et see debatt oleks avalik, arusaadav ja kõigile üheselt mõistetav. Sellepärast otsustas õiguskomisjon oma viimasel istungil üksmeelselt saata eelnõu 656 muudetud kujul Riigikogu täiskogu päevakorda esimesele lugemisele ettepanekuga esimene lugemine lõpetada ja muudatusettepanekute õiguskomisjoni esitamise tähtajaks määrata kümme tööpäeva. Tähtsusaeg on 21. aprill s.a kell 18. Veel võin kindlalt

öelda, et õiguskomisjoni töö on alati emotsioonivaba. Aitäh!

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! Küsimusi ei ole. Nüüd on võimalus pidada läbirääkimisi, kui selleks soovi on. Kui kõnesoove ei ole, siis läbirääkimisi ei avata. Seaduseelnõu 656 esimene lugemine on lõpetatud. Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse kohaselt on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg s.a 21. aprill kell 18. Suur aitäh, minister, osalemise ja ettekande eest!

Head kolleegid! Täna istung on läbi. Kohtumiseni homme hommikul!

Istungi lõpp kell 18.56.

Istungi kestus 5 tundi ja 56 minutit.

Juhataja

K. Pentus
Riigikogu aseesimees

XI RIIGIKOGU STENOGRAMM

VII ISTUNGJÄRK

Neljapäev, 8. aprill 2010

Kell 10.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Võitlus laste ja noorte vaesuse ja sotsiaalse tõrjutusega" arutelu

2. Riigivaraseaduse § 102 muutmise seaduse eelnõu (713 SE) teine lugemine

3. Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktiivsiisi ning vedelkütuse erimärgistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (680 SE) esimene lugemine

Istungi rakendamine

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud Riigikogu! Head ametikaaslased! Tere hommikust! Alustame Riigikogu täiskogu VII istungjärku kümnenda tönädala neljapäevast istungit. See istung algab nii, nagu ikka meie korralised istungid algavad. Head ametikaaslased! Kui te soovite üle anda eelnõusid või arupärimisi, siis nüüd on see õige hetk. Marek Strandberg, palun!

Marek Strandberg

Head kolleegid! Roheliste fraktsioon annab üle karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu, millega tehakse ettepanek muuta karistusseadustiku § 145 ja 146 nii, et täisealine isik ei võiks olla suguühenduses noorema kui 16-aastase isikuga (senise 14-aastase isiku asemel). Selle eelnõu üks mõtteist haakub tänase suure saali istungiga, kus käsitletakse laste õiguste eest seismist. Küsimus ei ole mitte ainult majanduslikes suhetes, vaid ka selles, et majanduslikult raskel ajal peame tegema kõik, et kaitsta lapsi sellise väärkohtlemise eest. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Palun Riigikogu kõnetooli Mailis Repsi!

Mailis Reps

Lugupeetud Riigikogu aseesimees! Head kolleegid, Riigikogu liikmed! Annan Keskerakonna fraktsiooni nimel menetlusse Eesti Rahvusringhäälingu seaduse muutmise seaduse eelnõu. Selle nädala arutelust siin saalis koorus välja, et vähemalt ühel teemal saame me rahvusringhäälingu seaduse muutmise vajadusest ühtemoodi aru. Meie eesmärk on arutusele pakkuda juhatuse liikmete arvu vähendamine ja anda see nõukogu otsustada, kusjuures liikmeid ei oleks mitte enam kui kolm. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Palun Riigikogu kõnetooli Marika Tuusi!

Marika Tuus

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Keskerakonna fraktsioonil on arupärimine kultuuriminister Laine Jänesele seoses Tartu piirkonna ringhäälingumaastikuga. Teame, et Tartus elab ligi 100 000 inimest ja Lõuna-Eesti regioonis kokku hinnanguliselt 250 000. Nüüdseks on kujunenud olukord, kus enam kui 300 000 inimest ei saa igapäevast otsust eestikeelset teavet sellest, mis piirkonnas toimub ja mis puudutab nende igapäevaseid tegevusi. Meediamaaastikult puudub piirkonda informeeriv raadiokanal. Nii Tartu linna, Tartumaa kui ka Lõuna-Eesti ülejäänud maakondade sündmused on Vikerraadio eestrist tänaseks täielikult kadunud. Veel neli-viis aastat tagasi kajastati piirkonna elu aktiivselt. Kultuuriministerium kuulutas eelmisel sügisel välja konkursi pankrotistunud Sun FM-ilt vabanenud sagedusele 101,2 MHz. Konkureeris ja taotles seda endale ka MTÜ Tartu Raadiojaam, ent nende soovi konkursil ei toetatud, vaba sagedus anti nõrgalt põhistatud motiividel venekeelsele Russkoje Radiole. Kahjuks ei kuule praegu Russkoje Radio sagedusel Tartu ja piirkonna elust mitte kui midagi. Programmi toodetakse Tallinnas ja uudiseid kantakse üle pealinnast. Ilmselt ei täida see ka loatingimusi. Töövalmis

on aga professionaalne kaader, omaaegse Tartu Raadio ja Eesti Raadio pagasi põhjal on võimalik inimestega komplekteerida 12-liikmeline toimetus. Meil on mitmeid küsimusi, nende hulgas see, kuidas on paaril viimasel aastal kontrollitud loatingimuste täitmist ja millised on olnud kontrolli tulemused. On veel mitmeid-mitmeid küsimusi. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Rohkem kõnesoove ei ole. Olen Riigikogu juhatuse nimel võtnud vastu kaks eelnõu ja ühe arupärimise. Meie kodu- ja töökorra seaduse kohaselt otsustab Riigikogu juhatuse nende edasise menetlemise.

Nüüd üks teade. Riigikogu esimees on edastanud kaks Riigikogu liikmete esitatud arupärimist sotsiaalminister Hanno Pevkurile.

Head ametikaaslased! Oleme jõudnud kohaloleku kontrolli juurde.

Kohalolijaks registreerus 79 Riigikogu liiget, puudub 22.

Tänases päevakorras, head ametikaaslased, on mõningad täpsustused. Tänase päevakorra kolmanda punkti, eelnõu 680 esimese lugemise arutelul teeb algatajate ettekande Riigikogu liige Arvo Sarapuu. Tänase päevakorra neljanda punkti, eelnõu 681 esimese lugemise arutelul teeb algatajate ettekande Riigikogu liige Jaanus Marrandi.

1. Olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Võitlus laste ja noorte vaesuse ja sotsiaalse tõrjutusega" arutelu

Aseesimees Jüri Ratas

Asume tänase päevakorra punktide arutamise juurde. Esimene päevakorrapunkt on Sotsiaaldemokraatliku Erakonna algatatud olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Võitlus laste ja noorte vaesuse ja sotsiaalse tõrjutusega" arutelu. Head ametikaaslased! Lubage enne selle arutelu juurde asumist teile lühidalt tutvustada olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutamise korda. Tulenevalt meie kodu- ja töökorra seadusest on kõigepealt Tartu Ülikooli professori Dagmar Kutsari ettekanne, mis kestab kuni 20 minutit. Seejärel on küsimused ja vastused, mis kestavad samuti kuni 20 minutit. Järgmiseks on Lastekaitse Liidu presidendi Katrin Saksa ettekanne (kuni 15 minutit) ja järgnevad küsimused-vastused (kuni 15 minutit). Pärast

seda on Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni liikme Heljo Pikhofi ettekanne (kuni 15 minutit), millele järgnevad küsimused ja vastused (kuni 15 minutit). Riigikogu liige võib esitada selle päevakorrapunkti raames ühe suulise küsimuse. Loomulikult on pärast küsimuste vooru avatud läbirääkimiste voor. Sõnavõttudega võivad esineda Riigikogu liikmed, komisjonide ja fraktsioonide esindajad. Edastan siinjuures Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni palve, et kõigepealt esineksid sõnavõttudega fraktsioonide esindajad. Nagu meil tavaks on saanud, arutelu lõppemisel Riigikogu otsust vastu ei võta. Nüüd on mul suur au paluda ettekandeks Riigikogu kõnetooli Tartu Ülikooli professor Dagmar Kutsar. Palun, sõna on teil!

Dagmar Kutsar

Lugupeetud Riigikogu! Mul on väga hea meel, et laste vaesuse teema on võetud päevakorda ja te olete valmis sellel temal arutlema. Nagu ikka, alustab üks teadlane sellest, kuidas nimetatud nähtust määratleda. Mis on vaesus? Seda me käsitleme nii ühiskonnast kui ka indiviidist lähtuvalt. Ikka tähendab see ühte ja sama: ühiskonnas elavad invidiidid üksikuna või kollektiivselt võetult on jäetud ilma selles ühiskonnas normaalseks peetavast elustiilist ja võimalustest seda arendada.

Nüüd on aga minul küsimus teile: kas laps saab üldse olla vaene? Vaesust mõõdetakse selle järgi, kui suur on sissetulek. Lapsel sissetulekut ei ole, ta ei loo ka materiaalseid hüvesid. Laps teeb tööd, ta teeb palju tööd ja see töö on õppimine, see on enesearendamine. Tasu selle eest saab ta diakroonselt, ajaliselt lahus, see tähendab, et seda saab ta alles siis, kui ta kunagi ise tööle hakkab. See, kui hästi tema potentsiaal on saanud välja arendatud, määrab suures osas järgmise põlvkonna jätkusuutlikkuse. Seega, siis, kui laps sünnib, ei saa me öelda, et ta on vaene. Ta sünnib võib-olla vaesesse perekonda, aga ise sünnib ta rikkana. Ta sünnib rikkana, täis arengupotentsiaali. Siinkohal on täiskasvanute kohustus võtta vastutus selle eest, et see potentsiaal saaks võimalikult hästi välja arendatud ja et lapsel oleks hea selles ühiskonnas elada. Mõni aasta tagasi tehti uurimus, kui palju laps perele maksma läheb. Siin on kaks kõige markantsemat joonist välja toodud. Sinine joon näitab seda, kui palju

kulutab keskmine täiskasvanu. See on võetud perekonna eelarve ja kulutuste uuringust, mis oli Statistikaameti riiklik uuring kuni 2007. aastani, praegu on uuringu tegemises väike vahe sees. Lapsele minevaid kulutusi on hinnatud leibkonnades keskmisena eri vanusegruppides. Tuleb välja nii, et harrastuskulutuste puhul tehakse lapsele kulutusi keskmiselt rohkem kui täiskasvanule. Garderoobikulutusi (jalanõud, riided) tehakse lapsele umbes 80% keskmise täiskasvanu kulutustest juba eelkoolieelses vanuses ja edaspidi, kui laps saab 15–16-aastaseks, on nende kulutuste suurus keskmise täiskasvanu kulutustega võrreldes poolteisekordne. Seega, ühelt poolt ei saa laps vaene olla, teiselt poolt on ta vaene siis, kui me räägime kulutustest. Kui võrrelda alumist ja ülemist tulugruppi, kui me jagame kõik kümme tulugruppi kaheks, alumiseks viieks ja ülemiseks viieks ja vaatame nii, siis tuleb välja, et alumine tulugrupp kulutab lastele keskmiselt kaks korda vähem kui ülemine. See tähendab seda, et alumisse tulugruppi kuuluvate perede lapsed on jäetud ilma paljudest võimalustest, sealhulgas huvihariduse ja koolivälise tegevuse mõttes. Siin on vahe isegi üle kolme korra, umbes 3,2 korda.

Lapse vaesus (nagu ma ütlesin, laps ise ei saa olla vaene) kujuneb, esiteks, leibkonna kontekstis. Siin on mitmesuguseid riske. Kõigepealt, elamine lasterikkas peres, teiseks, elamine üksikvanemaperes. Olgu öeldud, et 82%-l juhtudest on üksikvanemaks ema, ja kui arvestada seda, et meeste ja naiste sissetulekute vahe on umbes 30%, siis need riskid omavahel kumuleeruvad. 18% lastest elab üksikvanemaperes või on neil üksikhooldaja, näiteks vanaema. Vanema või vanemate töötus, iseäranis pikaajaline töötus on väga tõsine ja väga suur keskkonnast tulenev lapse vaesusrisk. Umbes 60% töötuperes elavatest lastest elavad üksikvanemaperes. Nii et siia tuleb veel üks risk juurde. Vanema või vanemate töövõimetus tähendab, et vanem sooviks töötada, aga ta ei ole võimeline, ta on krooniliselt haige või ta on puudega inimene. Ka sellise pere lapsel on risk elada vaesuses. Samuti põhjustab vaesusriski kasvamine hooldaja juures või institutsioonis, näiteks asenduskodus. Eestile on iseloomulik ka tõine vaesus. See tähendab seda, et inimene käib küll tööil, aga tema sissetulek ikkagi ei küüni vaesuspiirist ülespoole ja ta

vajab ühiskonna abi. 2007. aastal oli suhteline vaesuspiir 4340 krooni, palga alammäär oli 4350 krooni.

Teiseks, lapse vaesus kujuneb laiema sotsiaalse keskkonna kontekstis. See, mis toimub laiemalt keskkonnas, mõjutab ka lapse igapäevast elu. Näiteks, kui laps kasvab sellises piirkonnas või sellises ühiskonnas, kus on palju töötust, siis see kahtlemata mõjutab otseselt ka last. Kuid oluline on ka perestruktuuride kirevus, kui palju on ühiskonnas üksikvanemaperesid, kus lapse vaesusrisk on suurem, millised on võimalused, et laps saab ka teiselt vanemalt toetust, kui suur see on ja kui palju ühiskond laiemalt abi annab. Täiskasvanud pere liikme lahkumine ja kahtlemata ka riigi majandusliku seisuhalvenemine kasvatavad olulisel määral lapse vaesusriski. Otseselt saame me rääkida praegu majandusliku seisuhälbest lastele, st perede sissetulekute kahanemise mõjust, st ühiskonna ressurside, mida saab lastele jagada, kahanemise mõjust ja, kahtlemata, süveneva töötuse mõjust. Kuigi täna hommikul kuulsin, et vist Saaremaal juba nenditi väikest töötuse kahanemist, mis on iseenesest väga hea.

Nii et lapse puhul on oluline see, et vaesusriskid kuhjuvad tulenevalt nii leibkonnast kui ka ühiskonnast laiemalt. Ongi niimoodi, et kui me võrdleme täiskasvanutega, siis lapsed kannatavad keskkonnatingimuste halvenemise korral suhteliselt rohkem. Ka on selge see, et lapsed ei pruugi majanduskasvu aegadel võita. Siin on palju sellest, kui tubli on see pere, kus ta kasvab, ja missugused on ühiskonna sotsiaalpoliitilised otsused.

Kolmandaks, lapse vaesust mõjutavad sotsiaalpoliitilised otsused. Oluline on kõigepealt ühiskonna abi efektiivsus ja sihitus, st toetused ja teenused ja see, kui palju need jõuavad lapseni, tähendab, kas need on suunatud perele või on need suunatud otse lapsele. Sellise laiema poliitilise kontekstina mängib siin omakorda kaasa solidaarsus eri poliitiliste huvigruppide vahel. Üks risk lapse jaoks on vananev ühiskond, kui lapsi on vähe ja nad sünnivad suhteliselt lühikese perioodi jooksul ning kui huvigrupp, kes otseselt kasvatab lapsi, on ülejäänud huvigruppidega võrreldes küllaltki väike ja laste vajadusi on esindamas väike grupp.

Nüüd poliitilistest valikutest. Esimene valik on valik pronatalismi (meetmed, mis toetavad

sünde) ja lapse heaolu vahel. Teiselt poolt on oluline see, kui tasakaalus on sünde toetavad meetmed või need ressursid, mis lähevad sündide toetamisele, sellega, kuidas toetatakse lapsi edaspidi, eri vanusegruppides. Te nägite ka, et eri vanusegruppides on laste vajadused erinevad või vähemalt on need muutlikud.

Teine dilemma poliitiliste valikute puhul on valik passiivsete ja aktiivsete poliitikameetmete vahel. Passiivsed meetmed võiksid põhimõtteliselt olla suhteliselt lühiajalised, näiteks toimetulekutoetus, kuigi meil see niimoodi ei ole. Aktiivsed poliitikameetmed on sellised, mis pigem tõukavad inimese aktiivsust tagant ja aitavad ühiskonna jätkusuutlikkusele kaasa. Kolmas dilemma on meetmete jaotamise printsiip, see, kas need on universaalsed või ümberjagatavad, kas ühiskonna ressursse jagatakse enam-vähem ühtlaselt kõikidele või jagatakse nendele, kellel on abi rohkem vaja. Meil on lastetoetused toetused laste kulutuste kompenpeerimise mõttes, need ei ole toetused vaesuse leevendamise mõttes. Ainukene ümberjagav meede on toimetulekutoetus, samas on see hästi madal ega toimi eriti hästi. Kuid ei ole eriti mõttekas selle põhimõtteid muuta, sest võib tekkida probleem seoses sellega, kas inimene tahab tööle naasta.

Kui me vaatame, milline on senine olukord olnud, siis Andres Võrk ja Alari Paulus on teinud analüüsi ja on leidnud, et riiklikud peretoetused, vanemahüvitis ja täiendav maksuvaiba tulu laste arvu järgi on toiminud suhteliselt hästi, see on vähendanud aastatel 2000–2007 suhtelisest vaesuspiirist allpool elavate laste osakaalu umbes kolmandiku võrra (see on puudutanud umbes 20 000 last) ja kõige suurem mõju on olnud siin paljulapselistele peredele. Nii et laste järgi on see jagamine toimunud ja see on olnud hästi sihitud.

Nüüd laste vaesuse ulatusest. Kuni 18-aastaseks saamiseni elab hinnanguliselt 43 000 last alla vaesuspiiri, s.o 17% lastest, kusjuures riigi üldine keskmine on 19%. Tekib kahtlane tunne, et kuidas, et laste vaesus peaks ju olema suurem. See on ekvivalentskaalu ehk mõõtmismeetodi küsimus. Selle kriteeriumi järgi elab 39% üksikvanemaperedest, 21% paljulapselistest peredest ja 89% töötute vanematega leibkondadest alla vaesuspiiri, kusjuures kumbki vanem ei töötanud 7% laste puhul. See on mul siin punasega märgitud, see on märgutuli.

Oleks võinud ka järgmise rea punaseks joonida, mis näitab, et 9% täistööajaga töötavate vanemate leibkondadest elavad teises vaesuses.

Vaesuse järgi saame me hinnata ühiskonnas olevat ebavõrdsust. Absoluutne vaesus on see, mis määratleb elatusmiinimumi ja mis arvutatakse välja konkreetsest sotsiaal-majanduslikust olukorrast tulenevalt. Sel juhul on ka mõõtmise skaala veidi teistsugune. Selle järgi tuleb välja, et alla 10% on lapsi (20 000 ringis), kes elavad alla elatusmiinimumi elavates peredes. Vaesusriskis elavaid, neid, kes on pisut sellest vaesuspiirist ülevalpool, aga kui mingi ekstrakulutus tuleb, siis nad kukuvad kohe sellest allapoole, on 5,7% ehk 6% veel lisaks. Kui me võrdleme kõikide leibkondadega, siis tuleb välja, et lapsi elab vaesuses umbes 3 protsendipunkti võrra rohkem ja eakaid oluliselt vähem. Kuigi eakate vaesusriskiprotsent on küllaltki kõrge, on laste puhul see siiski kõige kõrgem.

Püsivaesus on lapse arengu seisukohalt kõige ohtlikum. Tegime analüüsi, kus vaatasime, kui palju perestruktuure ja missugused perestruktuurid käisid kolme aasta jooksul vaesusest läbi ehk elasid vähemalt ühe aasta jooksul vaesuses või püsisid seal kaks või kolm aastat. Tuli välja, et 65% üksikvanemaga leibkondadest olid vähemalt korra, tähendab, ühe aasta jooksul ressursitasemelt alla vaesuspiiri ja 53% paljulapselistest peredest käis ka seal läbi. Siin on toodud see suhtarv, mis juhtub, kui pere puruneb, kui üks leivateeniija lahkub perest. Siis kukub 39% lastega peredest alla vaesuspiiri ja kolme aasta jooksul ainult umbes viiendik nendest suudab oma ressursitaset selliselt taastada, et sinna piirile tagasi saada. Kokku võttes: töökaotus viib vaesusriski, kuid pikaajaline töötus hoiab püsivaesuses. See on see tarkus selle lehe pealt.

Järgmiselt slaidilt on näha, et Eesti ei ole laste vaesuse seisukohalt mitte väga hästi toimivate maade grupis, vaid on grupis B, mis pole küll väga hull, mis on suhteliselt hea, aga mitte väga hea. Siit te näete, et töötamine hoiab veidikene vaesuspiirist ülevalpool, samas aga on sotsiaaltoetuste, sotsiaalsete siirete mõju suhteliselt kehvakene ega aita vaesusest välja. Eriti ohtlik on vaesus sellistes peredes, kus on töötud leibkonnaliikmed. Lapse vaesusriski väljunditest, kuidas see lapsele mõjub, pole mul aega teile täpsemalt rääkida. See mõ-

ju on halb. Siit kokkuvõte: laste vaesusriske tuleb võtta täie tõsidusega, tuleb arutada ja vaadata, missuguseid lahendusi on siin võimalik leida.

Eesti jaoks, tuli välja, on probleemiks töötav vanemaga pered, ka siirete mõju vaesuse leevendamisele on meil Euroopa Liidu keskmisest madalam. Eestis moodustavad sotsiaalkulutused (pensionid on siit välja jäetud) 13%, Euroopa Liidu keskmine on 27%, nii et oleme üsnagi kasinad. Töötav abiraha ja toimetulekutoetus on Eestis samamoodi madalad. Toimetulekutoetus on ka õiguskantsleri tähelepanu all.

Siin on joonis selle kohta, kuidas osajaga töötamine ei kindlusta vaesusest pääsemist, vaid oluline on, et saaks täistööajaga tööd. Siin on näha pisikene maade grupikene (Eesti, Läti, Leedu, Rumeenia, Bulgaaria), kellel kõigil on sotsiaalpoliitika võimalused hästi väikesed, tulenevalt sellest, et sotsiaalkulude osakaal SKT-s ja sotsiaalkulud ühe elaniku kohta on väikesed.

Kokkuvõtlikult mõned soovitusel (kolm minutit on mul veel jäänud, ma näen). Ilmselt on ikkagi asjalik mõelda poliitiliste meetmete kompleksi peale. See tähendab aktiivseid tööturumeetmeid, töövõimaluste loomist, perepoliitikat ja hoolekandepoliitikat koos. Võib-olla saaks mõelda näiteks mingisugusele töötute üksikvanemate tööleaitamise riiklikule programmile.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja! Teil on jäänud lõpetamiseks pool minutit. Palun võtke oma ettekanne kokku!

Dagmar Kutsar

Erilise tähelepanu alla soovitan ma võtta otsesihitusega meetmed ja toetused, näiteks universaalse lapsetoetuse kõrval võiks olla lisatoetus vaese pere lastele, võiks olla huviharidust, lasteaiakohti toetavad meetmed jne. Siin on oluline vaadata, missugune on meetme ümberjagav mõju, kes võidab sellest rohkem ja kui palju see hoiab täiskasvanu motivatsiooni tööl püsida või tööd otsida. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Suur tänu teile! Teile on päris palju küsimusi. Mark Soosaar, palun!

Mark Soosaar

Hea juhataja! Lugupeetud professor Dagmar Kutsar! Oli väga meeldiv, võib isegi öelda, et väga tõsiselt meeldiv kuulata teie kaalukaid argumente ja arve. Minu mõte liikus sel ajal veel ühele teemale, nimelt, tööpuuduses lastele. See suurendaks veelgi meie tööpuuduse numbrit, sest on palju ka neid lapsi, kes suvel näiteks vanemate kõrval tahaksid proovida tööd teha, aga tööd lihtsalt ei ole. Aga minu küsimus puudutab teisi Euroopa riike. Kas on tehtud ka mingeid võrdlevaid analüüse vaesuse temaatika ja kihistumise kohta, eriti laste puhul, kellest osa saab jõukamaks ja rikkamaks ning teised peavadki leppima vaesuses elamisega, millise pildi need numbrid võrdluses teiste Euroopa riikidega Eestist loovad?

Dagmar Kutsar

See on natuke trikiga küsimus. Kui me alustasime vaesustemaatika uurimist, siis tuli välja, et rahvusvaheline vaesuse määramise või mõõtmise meetod meie puhul ei toiminud. Tuli välja, et Eestis vaesust praktiliselt ei ole, aga Soomes on küll, mis iseenesest oli loogikavastane. Siis me asusime otsima oma mõõtmiskaalat. Kui me mitte ainult Eestis, vaid ka teistes siirderiikides kujutame ette sissetulekugruppe, et kõigepealt on hästi madalad grupid ja kaks-kolm ülemist gruppi on suurema tuluga, siis tegelikult me tõmbame vaesuspiiri vaeste vahele. Siis me töötasime välja oma skaala, kus laps on suurem tarbija. Niimoodi saime näidata poliitikutele, kes tegelikult on haavatav. See võeti väga kergesti ka valitsuses omaks ja see toimis väga hästi. See nagu võimendas laste vaesust, mis, ma arvan, oli sellel ajal küllaltki adekvaatne. Rahvusvaheliseks aruandluseks on vaja rakendada ühte teist skaalat, mis võimendab hoopis üksikult elava inimese vaesust ja laste vaesus kahaneb. Nii et selles suhtes Eesti päris hästi lapse vaesuse koha pealt välja ei paista, aga väga hull asi ka ei ole. Aga see on mõõtmise küsimus.

Aseesimees Jüri Ratas

Marika Tuus, palun!

Marika Tuus

Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud proua professor! Ka mina tänan väga põhjaliku ettekande eest! Te lugesite siin ette väga palju ja

huvitavaid arve. Eks meil olegi kasutada statistilised andmed rohkem kuni aastani 2007. Aga millised on teie hinnangud, milline on laste vaesuse pilt praegu, selle masu ajal? Kuidas on laste vaesust ja perede vaesust mõjutanud sotsiaalpoliitilised otsused, töötus ja ka riigi tehtud kärped?

Dagmar Kutsar

Ma arvan, et mu vastus on ootuspärane. Kui riigil läheb kehvemini ja on vähem ümberjagatavat ressursi, siis lapsed selle all kohe kannatavad. Nagu ma ütlesin oma ettekandes, perede ressursid on kahanenud, töötus on süvenenud ja ka ühiskonna ressursid, mida jagada, on kahanenud. Kahtlemata, mõned otsused, mis on tehtud, mõjutavad laste riski elada vaesuses. Tõepoolest, meil ei ole praegu võtta väga värskeid andmeid, sest pere-eelarvete uurigus on vahe tehtud ja need andmed tulevad mõne aasta pärast. Selle asemel on üks teine, Euroopa uuring, mis põhineb rohkem subjektiivsel hinnangul, inimene märgib, kui palju tal sissetulekut oli. Aga selge on see, et laste olukord on halvenenud. Kahjuks ei saa täpsemalt öelda.

Aseesimees Jüri Ratas

Kadri Simson, palun!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud professor Kutsar! Teil jäi oma ettekandes napilt aega soovitude tutvustamiseks, mida võiks teha poliitikas. Ma soovin sellest täpsemalt kuulda. Ma sain aru, et põhiline on tegelda tööpuudusega, aga selle kõrval võiks üle vaadata ka toimetulekutõetused. Täpsemalt tahaksin teada kolmandast soovitusel, et riik saab omalt poolt soodustada näiteks laste harrastustegevust või huvitegevust. Millised need kõige tõhusamad meetodid oleksid?

Dagmar Kutsar

Põhimõte on selles, et oleks meetmeid, mis on sihitud otse lapsele, mis ei pruugi perekonnast läbi käia. Ma mõtlesin täna hommikul bussis poolunise peaga, et võib-olla on lapsed mingist vanusest peale ise võimelised näiteks taotlema endale toetust kas või ekskursioonile minekuks. Miks mitte? See on ka kodanikuksvatus. Sellised otsesihitusega meetmed

aitavad kahandada pere toimetulematuse mõju lapsele ja samas mõjutavad nad ühiskonna jätkusuutlikkust. Me toetame last tema potentsiaali väljaarendamisel. Räägin mõnest asjast, millele ma olen mõelnud, väga detailidesse ei julge ma siin laskuda, sest aegagi pole. Näiteks lasteaiad, see, et lasteaiad oleks ligipääsetav kõikidele lastele. Ma räägin lastest, sest perekond on lapse vaesuse käsitluses taustakategooria. Mille pärast on see oluline? See ei ole mitte ainult materiaalse vaesuse, vaid ka kultuurivaesuse seisukohalt oluline. Me ei tea, mis selles peres tegelikult toimub, võib-olla ei olegi see väga hästi toimiv pere, aga kui laps saab lasteaiada, saab omaealiste hulka, siis need (raamatutarkusest on see teada) toimivad lapse jaoks teraapiagrupina. Kui laps saab lasteaiada (Eestis on meil see väga hea komme, see ei ole igal maal niimoodi, näiteks Norras seda ei ole), siis saab ta seal kolm korda päevas süüa. Seda ma nimetaksin hea alguse programmiks ehk ligipääsuks koolieelsele haridusele. Üks asi on veel. Ise olin ma universaalse lapsetoetuse loomise juures ja olen võidelnud selle poolt. Hästi palju on räägitud sellest, et hakkame seda ümber jagama, et universaalne lapsetoetus jõuab peredesse, kellel seda vaja ei ole. Mina arvan, et kui me hakkame palkama ametnike armeed, et kindlaks teha, kellele anda ja kellele mitte, siis tegelikult me kokkuvõttes kaotame. Teine argument on see, et see on ainuke niisugune ühiskonna tugi, mida saavad ka need pered, kes hästi toime tulevad, ja selle kaudu väärtustatakse kõiki lapsi. Aga selle kõrval võiks tõepoolest mõelda sissetulekust tulenevale toetuste ja teenuste süsteemile, mitte niimoodi, et teeme praegu abipaketi, sest praegu on raske. See oleks laste suhtes ebaõiglane, see peaks olema pikema poliitilise strateegilise läbimõtestatusega. Sest selge on (vähemalt mina optimistina arvan nii), et Eesti ühiskond tuleb välja sellest raskest olukorrast ja siis on väga hea, kui meil on pikemaajalised planeeringud olemas.

Aseesimees Jüri Ratas

Sven Mikser, palun!

Sven Mikser

Aitäh! Austatud ettekandja! Eesti valdav liberaalne diskursus kultiveerib üldiselt sellist arusaama, et makromajanduslik statistiline edu

laotub iseenesest üle kogu ühiskonna ja n-ö asendab sotsiaalpoliitikat. Poliitika paremal tiival usutakse, et aktiivseid sotsiaalseid meetmeid saab võtta alles siis, kui me ükskord oleme jõukaks saanud. Vasakul tiival üldiselt arvatakse, et kui me kohe ei võta aktiivseid sotsiaalmeetmeid, siis me kunagi jõukaks ei saagi. Laste puhul on selline meetmete edasilükkamine ilmselt eriti valus, kuna nad lihtsalt selle eluetapi läbivad ja jõuavad täiskasvanuikka. Seetõttu ma küsin: kas on ka uurinuid, mis näitavad seda, kuidas vaesuses veeedetud lapsepõlv mõjutab inimese võimalusi edasises elus edukas olla ja toime tulla?

Dagmar Kutsar

Võin teile tuua ühe näite. On tehtud analüüse ja vaadatud eri sissetulekutasemega perede laste vaesuse väljundeid ning on ilmnenu vahe näiteks funktsionaalses tervises. See ei tähenda mitte ainult seda, kas laps jääb grippi või mitte, vaid see hõlmab ka tema funktsionaalset võimekust. Kehvemast perest pärit lapsed on üle keskmise hüperaktiivsed, neil on väiksem sõnavara, on leitud erinevusi matemaatikaoskuses, nad tegelevad vähem spordiga, ja on leitud vahe ka selles, et vanuses 16–19 on nende hulgas mittetöötavaid ja mitteõppijaid rohkem kui nende laste hulgas, kelle perekonna toetav taust on parem. Nüüd kommentaariks sellele makro- ja liberaalsele jne. Kaua aega arvati, et kui ühiskond läheb majanduslikus arengus ülesmäge, siis heaolu võidab. Tegelikult ei ole nii. Tegelikult oleneb see täpselt sellest, millised on poliitilised otsused, kuidas tõusu ajal juurdetulevat ressursi jagatakse ja mida sellega peale hakatakse. Iseäranis muidugi laste puhul, sest neid esindavad ainult neist huvituvad täiskasvanud ja see grupp on väike.

Aseesimees Jüri Ratas

Mai Treial, palun!

Mai Treial

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! Aitäh teile ettekande eest! Tõepoolest, Eestis on väike töötü abiraha ja ka toimetulekutoetused on väikesed. Selles osas ei täida me Euroopa sotsiaalharta nõudeid. Meie ühiskonnas on palju ebavõrdsust. Lugupeetud professor! Kuidas te võrdleksite ebavõrdsuse kasvu

ja suhtelise vaesuse kasvu vahelist olukorda, millised on seosed? Kuidas ühiskonnas oleks võimalik saavutada tulemusi, et ebavõrdsust vähendada?

Dagmar Kutsar

Ühiskonna muutumisest ebavõrdsuse mõttes on eraldi kirjutatud hiljaaegu esitletud raportis "Vaesus Eestis". See on koostatud Euroopa vaesuse vastu võitlemise aasta raames (olgu öeldud, et aasta 2010 on Euroopas vaesuse vastu võitlemise aasta, nii et õigel ajal arutame asja). Sellest raportist tuli välja, et kõikide elu läks olulisel määral paremaks, ainult et ebavõrdsus süvenes. Nii et eri tulu- grupid võitsid majanduskasvust erineval moel. Siin arvatavasti on ikkagi konks sellesamas liberaalses majanduspoliitikas. Seoses toimetulekutoetuse ja töötü abirahaga peab olema ettevaatlik, sest toimetulekutoetus iseenesest on sildistav ja kui seda siduda kuidagi rohkem lapsega, siis see ei oleks eriti hea. Teisest küljest, kui see hakkab rohkem konkureerima mii- nimumpalgaga, siis inimesed kalkuleerivad, et kui ta läheb tööle, siis tal läheb raha transpordile, ta peab uued riided ostma, tal läheb seda või teist vaja, ja võib tulla välja, et kasulik on mitte tööle minna. Hea ja ideaalne oleks see, kui toimetulekutoetus oleks hättasat- tunule abiks lühikeseks ajaks ja siis oleks selliseid toetavaid meetmeid, mis aitaksid ta sellest hädast välja. Kui hakata praegu kuidagi toimetulekutoetust polsterdama, siis, ma arvan, see ei ole päris hea. Mida saaks toimetule- kutoetuse puhul näiteks teha? Võiks vaadata, kuidas seda arvatatakse. Jälle tulen tagasi nen- de kurikuulsate ekvivalentskaalude juurde, kus laps on arvestatud tarbijana. Kui lapse osakaalu tarbimises kasvatada, siis lastega pered hak- kaksid saama toimetulekutoetust veidikene rohkem ja see toimiks väga hästi näiteks palju- lapseliste perede puhul.

Aseesimees Jüri Ratas

Liisa-Ly Pakosta, palun!

Liisa-Ly Pakosta

Aitäh! Austatud ettekandja! Suur tänu teile huvitava ettekande eest! Ka minul on kahju, et ettepanekute osale jäi liiga vähe aega. Kui muuta sotsiaaltoetuste süsteemi, siis tuleb tõe- näoliselt silmas pida, et Eestis olemasoleva

sotsiaaltoetuste süsteemi on uurijad tunnistanud erakordselt efektiivseks. Vaatamata sellele, et me kulutame väga väikese summa laste vaesusest väljaaitamisele, on meie tulemusnäitajad samasugused nagu teistes Euroopa riikides. Nii teie nimetatud uuringus kui ka uuringu "Vaesus Eestis" kokkuvõttes tuuakse välja seda erakordset efektiivsust, mida Eestis on saavutatud. Mis oleks teie hinnangul see, mida igal juhul peaks säilitama ja hoidma olemasolevas sotsiaaltoetuste süsteemis, et mitte last koos pesuveega välja visata?

Dagmar Kutsar

Nagu ma ütlesin, peretoetused ei ole suunatud ju vaesuse leevendamisele. Riiklike peretoetuste toel võime me Euroopa taustal paista küllaltki hästi välja. Aga kui me hakkame vaatama konkreetset, kui palju need toetused aitavad välja vaesusest, siis näeme, et tegelikult need ei aita. Mitte muidugi nii, et võtame ja viskame olemasoleva minema, vaid on oluline vaadata, mida me saame veel teha. Minu arusaamise järgi on nii.

Aseesimees Jüri Ratas

Marek Strandberg, palun!

Marek Strandberg

Hea ettekandja! Küsimus on seotud pigem sellega, kuidas laps oma lapsea lõpetab. Probleemiks on see, et noorte tööpuudus on tavatult suur. Oskate te hinnata või arvata, kui palju näiteks erinev huviharidus, mis annab käelisi jms oskusi, mis täiendab laste maailmapilti, võiks olla abiks juhtudel, kui tekib küsimus, kust leida tööd ja just millist tööd? Väga palju räägitakse ettevõtlusõppest, aga kas teie hinnangul ettevõtlusõpe on selleks, et laps oleks täiskasvanuks saades ettevõtlik, piisav lahendus või on selleks vaja ikkagi ka mingisuguseid käelisi ja muid vaimseid oskusi kooliharidusele lisaks juurde koolitada?

Dagmar Kutsar

Laps on väga kiires arengufaasis. Inimene ei arene järgmistel eluperioodidel enam kunagi nii kiiresti, kui ta areneb lapsena. Jätta kasutamata see avatus teadmiste, avatus oskuste omandamisele, oleks otse öeldes kuritegelik. See tähendab, et kahtlemata on võimaluste loomine lastele siin määrava tähtsusega, mitte

võimalustest eemalhoidmine. Lapsed õpivad ettevõtlust, käivad trennis. Igal lapse tegevusel on mitu ülesannet, mitu funktsiooni. Üks on see, et ta saab teadmisi, teine on see, et ta saab oskusi, kuid ka tema tervis on selle kaudu toetatud. Nii et see on väga oluline.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud professor! Ma väga tänan teid ettekande eest ja ma tänan teid vastuste eest! Kahjuks on ettenähtud aeg nüüd läbi. Ma palun järgmiseks Riigikogu kõnetooli Lastekaitse Liidu presidendi Katrin Saksa!

Katrin Saks

Austatud Riigikogu juhataja! Riigikogu liikmed! Head külalised! Head sõbrad! Kas teile ei tundu, et meil siin Eestis on kuidagi veider suhtumine vaesusesse? Me justkui ei näe seda ja kui näeme, siis tegelikult ei taha tunnustada, sest meie edukas väikeriigis ei saa vaesust olla. Vaesust näidatakse televiisorist. Vaesus – see on punnis kõhtudega nälgivad Aafrika lapsed või Pakistani poisikesed, kellel püss seljas suurem kui nad ise. Meil siin Põhja-Euroopas või Peipsi ääres ei ole ju ometi mitte sellist vaesust!

Tunnistagem, et vaesus on olnud Eestis omamoodi tabuteema. Võib-olla on see pärand nõukogude ajast. Meid oli määratud vaesusesse, aga meie väarikus ei lubanud seda tunnustada. Me õppisime üle olema oma totaalset ilmajaetusest ja ega see eriti keeruline polnudki, sest kõht oli ju kõigil täis. Nüüd on meil raske tunnustada, et koos vabadusega ja vaatamata kõikidele võimalustele on mõned inimesed jäänud nälga ja päris paljudel lastel pole kasvamiseks vajalikke tingimusi, selliseid, mis võimaldaksid välja arendada nende andeid või vähemalt edaspidi normaalselt toime tulla. See pilt lihtsalt ei sobi meie eduloo galeriisse. Osaliselt ideoloogilistest kaalutlustest ja poliitilistest eelistustest tulenevalt jäi ka 1990. aastate lõpus väljatöötatud vaesuse leevendamise programm ametlikult tunnustamata ja rakendamata, sest valdav on olnud usk, et vaesuse kaotab ülikiire majanduskasv. Kuid ühiskondade suurenev materiaalne heaolu ei vähenda riske, vaid suurendab neid, nagu me kuulsime ka Dagmar Kutsari käest. Heaolu kasvades tegelikult tugevneb ühiskonnaliikmete individuaalset hoiak ja püüd tagada eelkõige enda

isiklik turvalisus. Nüüd me juba teame seda. Aastal 2007, kui me ennast pidasime juba õige rikkaks riigiks, oli meil paar linnatäit lapsi, kes elasid suhtelises vaesuses. Allpool vaesuspiiri elas 17%, iga kuues laps, praegu ilmselt iga viies laps, kui mitte rohkem, ja iga päev tuleb neid juurde. Tegelikult me ei teagi, milline see pilt on, sest värsket statistikat, nagu kuulsime, ei ole.

Hea seegi, et me oleme hakanud vaesusest kui probleemist rääkima meedias, ümarlaudadel ja täna ka siin selles auväärse saalis. Küllap me jõuame kunagi ka konkreetsete poliitikateni. Sotsiaalministeeriumi senine plaan Euroopa vaesusega võitlemise aasta märkimiseks on küll igati teretulnud, aga seal kavandatud meetmed (koosolekud, seminarid, konverentsid, avalikkuse teavitamine) pole kindlasti piisavad. Me vajame konkreetset seatud eesmärgiga programmi vaesuse leevendamiseks. Seda tuleb teha, sest kui täiskasvanute puhul me võime näpuga näidata ja öelda, et see on ikka inimese enda süü ka, siis lapsel puuduvad võimalused oma toimetulekut parandada ja see paneb vastutuse meile, täiskasvanutele.

Kui selline moraalne kohus siin saalis olijaid kõiki ei liiguta, siis võiksime me mõelda vaesuse hinnale. USA-s tehtud uuring näitab, et laste vaesuse maksumus riigi jaoks on minimaalselt 4% SKT-st. Vaestest peredest pärit laste väiksem tootlikkus ja ühiskondlik panus – 1,3%, kuritegevuse hind – 1,3%, tervisekulude kasv ja kehvem tervis jne. Ka meie peame siin õppima kokku lugema mitte ainult laste sünde, vaid ka neid, keda me kaotame. Kui palju me kaotame sellega, et laps langeb koolist välja ja satub kuritegelikule teele, kui lapse anded ja oskused jäävad välja arendamata? Mis on selle tegelik hind? Igal aastal satub kuritegelikule teele tegelikult päris mitu tuhat noort. Aga kurjusel on enamasti just vaesusest sündinud hing.

Kuigi rahvasuu ütleb, et iga vald peaks ise oma vaeste eest hoolitsema, peaksid Lastekaitse Liidu inimeste nägemust mööda laste vaesusega võitlema nii riik, kohalik omavalitsus kui koostöös nendega ka kolmas sektor, mida mina täna siin esindan. Laste vaesusega puutuvad oma igapäevatoos kokku eelkõige meie liikmesorganisatsioonid. Neid on 35. Need inimesed teavad, mis nägu vaesus on. Tänase ettekande koostamiseks korraldasime ümarlaua ja

edaspidi kuuletegi kokkuvõtet sellel ümarlaual räägitust.

Kitsaskohad ja ettepanekud. Eesti riigil ei ole kriisipaketti nii nagu teistes Euroopa Liidu liikmesriikides, kus oleksid eraldi meetmed toimetulekuraskustes peredele. Niisiis on praktiliselt ainuke vaesuse vastu võitlemise meede toimetulekutoetus, mille saajate arv on kasvanud ja kasvab kuust kuusse, sotsiaaltöötajate hinnangul nüüd juba peamiselt nende tõttu, kes langevad välja töötuskindlustussüsteemist. Lastega perede hulk on hinnanguliselt kolmandik. Suur on ka toimetulekutoetuse saajate n-ö uus kontingent. Tähelepanuväärne on see, et näiteks Tallinnas on tekkinud toimetulekutoetuse taotlejad sellistesse linnaosadesse, kus neid varem ei olnud – Piritale ja Nõmmele. Seal näitavad arvud koguni kaheksakordset kasvu, mujal on paarikordne või kolmekordne kasv. Probleem on ka selles, et need uued vaesed tihti ei tea oma võimalusi ja kas teadmatus või häbelikkuse tõttu ei jõua abi nendeni.

Peamise probleemina näeme meie aga toimetulekutoetuse määra. Ma ei saa olla nõus Dagmar Kutsariga selles, et selle tõstmine mõnesaja krooni võrra paneks selle konkureerima miinimumpalgaga. See määr kehtestati 1998. aastal vaesuse leevendamise programmi raames. Tookord võeti arvesse minimaalne toidukorv, eluasemekulud ja hädavajalikud kulutused rõivastele, haridusele ja transpordile. Aga mööngem, et aeg on edasi läinud ja nüüd ei vasta see toetus enam oma nimele. See ei aita toime tulla. Võtame näiteks üksikema. Üksikema peaks suutma toita ja katta ennast 33 krooni eest päevas ja last 27 krooni eest päevas. Ausalt öeldes, mina ei kujuta ette, kuidas see on võimalik, ja vaevalt et teiegi siin saalis seda ette kujutate. Austatud Riigikogu! Toimetulekupiiri tõstmine on hädavajalik, samuti selle arvestuse muutmine.

Tahan rõhutada veel ühte aspekti, mille töid välja meie inimesed. Kahetsusväärset sageli sõltub nendest kuludest laste tervis. Lastekaitse Liidu asutasid kunagi lastearstid ja nende terav pilk saadab meid praegugi. Üsna paljud nendest räägivad, kuidas vanemad jätaivad ravimid välja ostmata. On need üksikjuhtumid või on see trend, seda me ei tea, aga digiretsepti ajastul saame me seda üsna varsti teada.

Toimetulekutoetuse saajate kõrval on suur probleem ka need pered, kes napilt ei kvalifit-

seeru selle toetuse saajaks. Sageli juhtub, et just neid peresid tuleb enne palgapäeva makaronipakiga aidata. Omavalitsuste võimalused muudeks toetusteks on kõvasti kahanenud seoses tulubaasi vähenemisega ja vähendamisega riigi poolt eelmisel aastal. See on omakorda kaasa toonud omavalitsuste toetuste vähendamise, aga ka näiteks teenuste ostmise mittetulundusühingutelt või lastega peredele suunatud projektide toetamise vähenemise. Meie Lastekaitse Liidus tunneme seda iga päev.

Austatud Riigikogu! Lastekaitse Liit toetab universaaltoetuste süsteemi riigi tasandil. Me oleme ka märgukirja teinud, sest nagu näitavad rahvusvahelised uuringud, kaasneb selle meetme suurema osatähtsusega üldistes sotsiaalkuludes väiksem sissetulekuvaesuse määr. Samas peaks just omavalitsustel olema suured võimalused aidata peresid vastavalt vajadusele ja seda teiste toetusliikide, ka toimetulekutoetuse kõrval, näiteks huviringides osalemise kompenseerimine. Kas meil just mõni Pärt või Tüür sündimata jääb, aga ma arvan, et paljude laste tulevikule anname me üsna ränga hoobi, kui neid ringidest ära võetakse. See on praegu üsna üldine. Väga oluline on lasteaiamaksu kompenseerimine, et töötud vanemad ei jäta lapsi koju. Laste päevahoid ja alusharidus aitavad oluliselt vähendada hariduslikku kihistumist. Eraldi toon välja laagritoetused ja laste töötamisvõimalused suvel. Viimane muutub eriti aktuaalseks suvevaheaja lähenedes. Ees on kolm pikka kuud, kui lastel kaob ära võimalus saada vähemalt üks kord päevas sooja sööki. Aga paraku tunnistavad kõik omavalitsused, et vahendeid laagrite jaoks napib.

Headel aegadel oli omavalitsustel suhteliselt palju ka n-ö kingitoetusi, mis ei sõltunud sissetulekust ega vajadustest. Ilmselt on aeg need üle vaadata ning pisut laiemalt mõelda prioriteetidele. Me räägime küll palju lastest, aga vaatamata kriisile tõusid hoopiski pensionid ja näiteks Tallinnas pensionilisa. Mul on hea meel, et meie pensionärid on üks kindlustatumaid sotsiaalseid grupe. Aga põlvkondadevaheline solidaarsus peaks mineviku kõrval ka tulevikku vaatama.

Omaette probleemid on teavitamise ja info-ga. Siinkohal rõhutavad meie inimesed just sotsiaalvõrgustiku olemasolu olulisust. Hea näide on näiteks Saue linn, kus igas kuus kindlal päeval kogunevad kõigi lastega tegelevate

institutsioonide (omavalitsuse, kooli, lasteaias, kolmanda sektori) esindajad. See tagab, et märgatakse igat hädasolijat ja see abi on ka õigeaegne.

Nüüd võiks küsida, millega tegeleb Lastekaitse Liit võitluses vaesusega. Kui palju mul aega on?

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud ettekandja! Teil on aega 3 minutit ja 17 sekundit.

Katrin Saks

Me näeme kolmanda sektori rolli mõneti samamoodi kui meedia oma. See on selline valvekoera roll, mida ma ka siin täna püüan täita: märgata laste häda juba rohujuure tasandil ja sellest valjuhäälselt teada anda, mõnel juhul ka konkreetset abi pakkuda. Lastekaitse Liit on ette valmistanud ettepanekud, kuidas tõhustada lastekaitse järelevalvesüsteemi, kas omaette ombudsmani institutsiooni loomisega või õiguskantsleri pädevuse täiendamisega. Seda on tõepoolest vaja, sest järelevalve ei ole mitte suurenenud, vaid on vähenenud. Kas või üks näide: kui 2006. aastal oli umbes 160 lastekaitsetöötajat, siis nüüd on vaid 72 omavalitsuses lastekaitsetöötaja. Need on just need inimesed, kes langesid kriisi ajal kõigepealt koondamise alla. Üleeile toimus meil rahvusvaheline seminar sel teemal. Ma usun, et peagi jõuavad meie ettepanekud siia teie ette, lugupeetud Riigikogu liikmed.

Teine väga oluline valdkond on võitlus koolikiusamisega. Tõsi, siin me tegeleme just sageli vaesuse tagajärgedega, sest laste käitumine ja edukus koolis on väga suurel määral seotud nende koduste tingimustega. Uuringud näitavad, et koolielu on raskem vaesematest peredest pärit lastele ja nad langevad sagedamini kiusamise ohvriks. Just selle kiusamisega oleme me paraku jällegi Euroopas esirinnas. Abistamiseks kriisis olevaid lapsi, oleme me ette valmistanud projekti Avatud Eesti Fondile, et aidata kriisiperedest pärit olevatel lastel veeta suvepuhkus kas linnalaagrites või meie oma Lastekaitse Liidu laagrites Remnikul ja Pivarootsis. Praegu on ettevalmistamisel projekt koostöös advokaatide ja pankuritega, et teha tasuta nõustamissüsteem, mis aitaks lahendada nii laenuprobleeme kui ka muid pereprobleeme.

Loomulikult tegelevad meie 35 liikmesorganisatsiooni kohtadel just sellega, mida on kohapeal kõige rohkem vaja teha. Kui vaja, siis anname ka väga praktilist abi.

Laste vaesus on vaid muinasjuttudes romantiline. Päris elus ei leia vaeslaps ei printsi ega poolt kuningriiki. Päris elus saab vaesest lapsest tihti vaene vanem, kes ei suuda oma lapsele pakkuda enam, kui talle endale osaks sai. Aga meie võimalus on see ring katkestada. Täna tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna, hea ettekandja! Teile on küsimusi. Ärge ära minge, palun! Jaan Kundla.

Jaan Kundla

Aitäh, lugupeetud juhataja! Austatud ettekandja! Väga huvitav ja sisukas ettekanne oli, aitäh! Minule on teada perekond, kus elab koos kolm põlvkonda: ema nelja lapsega, kellel konkreetne isa perekonnas puudub, ja ühel nendest lastest on samuti mitu last. Seega on peres kuus, seitse või kaheksa inimest, täpselt ei teagi. Need kaks täiskasvanut on avalikult tuntud vargad, politsei poolt karistada saanud, nad töötavad koostöös, üks varastab, teine viib pandimajja jne. Minule tekitab muret ja küsimusi, mis saab nendest lastest, kes praegu seal peres on, alates üheaastasest kuni umbes kümneaastase lapseni. Kes neid kodus õpetab? Siit kasvab järjekordne põlvkond vanglale. Kas Lastekaitse Liit tegeleb ka selliste küsimustega?

Katrin Saks

Aitäh selle küsimuse eest! Paraku meil selliseid peresid on. Kui pere ei tule ise toime, siis peavad tõepoolest sekkuma teised, alates lastekaitsetest, kohalikest omavalitsusest ja riigist. Meie oleme täheldanud (see on iseloomulik meie lastekaitsepoliitikale), et võib-olla me pahatihti ei sekku õigel ajal, me ootame kuni viimase hetkeni või kuni on juba hilja. Alles siis sekkutakse. Kui me vaatame teiste riikide, kas või meie naabrite soomlaste praktikat, siis ma ütlesin, et nad on laste huvides julgemad sekkujad. Ka viimasel ajal meedias olnud lood näitavad, et ümbruskonnas inimesed teadsid, isegi lastekaitsetöötaja teadis probleemidest, aga ikkagi peeti õigemaks mitte sekkuda, et see on pere enda asi ja küll pere

selle kuidagi ära lahendab. Ma arvan, et me peaksime lihtsalt lastekaitsetööd tõhustama. Me tegeleme aeg-ajalt üksikjuhtumitega, kui meie poole pöörduakse, eelkõige pöörduakse kohtadel liikmesorganisatsiooni poole, aga ka meie kodulehele saadetakse aeg-ajalt küsimusi ja vihjeid ning siis me loomulikult nendega tegeleme. Aga muidugi ei suuda üks MTÜ kõiki küsimusi lahendada. Me oleme pigem vahendaja rollis.

Aseesimees Jüri Ratas

Eldar Efendijev, palun!

Eldar Efendijev

Aitäh, härra eesistuja! Austatud ettekandja! Kas Lastekaitse Liit on valmis selliseks olukorraks, mis meil Eestis juba vähemalt kaks korda on olnud, üleminekuajal ja esimesel kriisiaastal 1999–2000, kui tänavatel ja eriti suurte poodide juures olid väikeste laste rühmad, kes nõudsid raha? Tõesti, nende peredes oli olukord selline, et polnud midagi süüa. Seda ei tehtud selleks, et osta Fantat või hamburgerit, neil tõesti polnud süüa. Mina tean seda väga hästi, sest olin tol ajal linnapea. Kas teie liit on valmis selliseks situatsiooniks? Meie ametlik statistika ju räägib, et vaesuspiiril elab 19,5% elanikest, iga viies.

Katrin Saks

Kui Lastekaitse Liit taasloodi 1988, siis me tegelesime tõepoolest täiesti praktilise abiga: kogusime ja jagasime toiduabi, kogusime ja jagasime riideid. Kui me võtsime nüüd oma liikmesorganisatsioonid kokku, siis me küsisime, kas me peaksime ka praegu midagi sellist tegema. Üldine arvamus oli, et arvestades ikkagi riikliku süsteemi edenemist ja kohalike omavalitsuste toetusi, me sellega tegelema ei pea. Kui me ennast taasloime, siis me olime mänguväljal üksi. Nüüd on tekkinud väga palju organisatsioone, ka neid organisatsioone, kes tegelevad näiteks toidupangaga, nad saavad suurtelt kaubanduskettidelt toidukaupu, mille aegumistähtaeg läheneb, ja jagavad neid abivajajatele. Neid süsteeme on praegu juba hoopis rohkem. Aga ma arvan, et kui vajadus peaks tekkima, siis hakkame ka meie sellega jälle tegelema, kui meile kohtadelt selle kohta signaalid tulevad.

Aseesimees Jüri Ratas

Järgmisena saab küsimuseks sõna Kalvi Kõva.

Kalvi Kõva

Aitüma! Tänud väga asjaliku ettekande eest! Minu küsimus tuleb laste ja noorte töö kohta suvel, koolivaheaegadel. Mina olen sellest põlvkonnast, kes käis TPL-is peete kõplamas ja turbarabas kände korjamas. Esimene ratas sai just selle raha eest ostetud. Kui vaadata praegust situatsiooni, siis suvevaheajal töötamine ei ole eriti hoogu sisse saanud. Seda mitte isegi majanduse kõrghetkedel, kui töökäsi puudu oli. Käesoleval aastal Rõuge noorteklubi organiseeritud töbörs näitas, et noored väga soovivad tööd saada ja olid ka mõned ettevõtjad, kes tulid ja sealt endale töökäsi võtsid. Kas te Lastekaitse Liidu poolt olete teinud mingeid analüüse või uurinud, miks see nii on? Kas on mõni seadus, mis takistab noori suvel tööle võtta, või on muud põhjused, miks see asi hästi toimima ei ole hakanud?

Katrin Saks

Aitäh selle küsimuse eest! Oleme küll tegelnud. Vajadus on suur. Meil on ka oma noorteorganisatsioon, nii et me teame seda noorte soovi ja see on väga sümpaatne. Miks see nii ei ole läinud? Noortetöö puhul ei saa lähtuda selle töö efektiivsusest. Niikaua kui me sellest lähtume, ja seda paraku paljud tööandjad teevad, neid kohti ei leita. See on nüüd küll selline teema, kus peab vaatama pikalt ette ja nägema seda kasu mitte selles konkreetse töös praegu, vaid selles, et noorel on suvi täidetud mõistliku tegevusega. See kasu tuleb hoopis kaugemas perspektiivis. Tegelikult nende töölaagrite jaoks mõeldud summad on sel aastal väikesed nagu kõik muudki summad. Omalt poolt kirjutasime me tegusa suve projekti ühe komponendina ka laste töölaagrite toetamise. Kui meil õnnestub Avatud Eesti Fondi kaudu rahastus saada, siis me mõningal määral saame seda teha, aga vajadus on kindlasti oluliselt suurem. Ma arvan, et siin on ka omavalitsuste suhtumine ja panus väga oluline. Ma tean, et vahendeid napib, aga just nimelt, vaadates mitte ainult kitsalt tänasesse päeva, vaid kaugemas perspektiivis, peaksid nad need vahendid leidma. See on kõige mõistlikum viis suve si-

sustada puhke- ja kõigi muude laagrite kõrval. Õigemini eelistaksin ma seda.

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! Küsimuseks saab sõna Toivo Tootsen. Palun!

Toivo Tootsen

Aitäh! Hea ettekandja! Ka mina olen nende hulgas, kes arvavad, et universaaltoetus peaks säilima ja see peaks olema nii suur, et võimaldaks last kasvatada. See peaks olema rakendatud koos astmelise tulumaksuga, et miljonäripere, kes ka saab seda universaaltoetust, maksaks tulumaksuga mitu korda suurema osa ära, et õiglus valitseks. Universaaltoetus oleks selline asi, mis on ette nähtud lapse kasvatamiseks, sõltumata sellest, milline on pere muu sissetulek. Kuidas te sellesse suhtute?

Katrin Saks

Ma arvan, et kõige olulisem on tasakaalu või õige piiri leidmine. Tõepoolest, toetus ei tohi ära võtta motivatsiooni tööd teha või tööd otsida. See peaks olema kindlasti suurem kui praegu, aga ma ei arva, teades ka selle toetuse maksumust, et seda oleks mõistlik väga kõrgele tõsta. Küsimus on selles, et kõik toetused peavad olema tasakaalus. Ma olen siinkohal nõus Dagmar Kutsariga, et kui praegu, nappivate vahendite tingimustes, kuhugi juurde panna, siis võiksid need olla pigem need toetused, aga eelkõige teenused, mis sõltuvad perekonna situatsioonist, toimetuleku tingimustest. Universaaltoetus ei ole otseselt vaesuse vähendamise meede, aga need suunatud toetused või teenused, võib-olla just teenused, on seda kindlasti.

Aseesimees Keit Pentus

Hannes Rumm, palun!

Hannes Rumm

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Kordamine on tarkuse ema. Seetõttu palun ma teid lühidalt iseloomustada kõige olulisemaid ettepanekuid, mida teie organisatsioon on viimasel ajal valitsusele ja Riigikogule teinud olukorra parandamiseks, ja iseloomustada seda tagasisidet, mida te olete oma ettepanekutele saanud!

Katrin Saks

Ma nimetasin juba märgukirja universaaltoetuste teemal. Universaaltoetused on meil õnneks siiamani alles. Me oleme päris mitu kirja saatnud ka Riigikogule kas ombudsmani institutsiooni loomise või õiguskantsleri pädevuse suurendamiseks nii järelevalve, ennetava töö kui ka avalikkuse teavitamise osas. Praegu õiguskantsleri seadus neid võimalusi ei anna. Ma arvan, et need on olnud kõige olulisemad teemad. Edasi, need ettepanekud, mis ma täna siin teie ette tõin. Kõigepealt toimetulekutoetuse arvestuse muutmine, et laps saaks sama palju toetust kui täiskasvanu, ja toimetulekutoetuse määra tõstmine. Samuti toetustesüsteemi ülevaatamine sellisel viisil, et suurendada neid toetusi või teenuseid, mida on võimalik anda sissetulekust sõltuvalt. See on seotud laste päevahoiuga ja eelkõige laste huviharidusega.

Aseesimees Keit Pentus

Nikolai Põdramägi, palun!

Nikolai Põdramägi

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Lapsed ja alkohol. Kümme aastat tagasi esitasin ma Tartu haridusosakonna juhatajale küsimuse, kuidas on lood alkoholi tarvitamisega Tartu koolilaste seas, ja vastus oli, et pooled gümnaasiumilastest on vähemalt korra alkoholi pruukinud. Umbes viis aastat tagasi esitasin ma sama küsimuse ja vastus oli, et pooled põhikoolilastest on vähemalt korra alkoholi pruukinud. Ma ei julgegi enam seda küsimust esitada, sest võin saada vastuse, et pooled algkoolilastest on vähemalt korra alkoholi pruukinud. Küsimus on selline: kuidas on lood Eestis tervikuna, kas alkohol on tõsine probleem Eesti koolides?

Katrin Saks

Alkohol on väga tõsine probleem. Seda kahetsusväärsem on see, et eelmise aasta 1. aprillil muutis Riigikogu kohalike omavalitsuste finantseerimist ja võttis välja kohustuse finantseerida noorsootööd. Ma arvan, et need asjad on omavahel suures osas seotud. Toon näiteks noortespordi. Kui noor on juba hakanud jooma, siis on sellega hoopistükki keerulisem tegeleda. Odavam ja lihtsam oleks joomist ennetada, aga et seda ennetada, peab olema rohkem võimalusi ja alternatiive. See on ikka seesama

teema, millest ma siin enne rääkisin: huviharidus, sportimine, muusikakoolid. Lapsel peab olema võimalus mõistlikul viisil oma vaba aega veeta. Ma tõesti arvan, et see huviringidest või spordiklubidest äravõtmine võib-olla ei olegi nii palju tulevaste Pärtide probleem, kuid oluline on just see, mis saab ühest päris tavalisest noorest, millega ta oma aega täidab.

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! Nüüd on jäänud minut ettekandja esinemise lõpuni. Palun kiire küsimus ja kiire vastus! Palun, Imre Sooäär!

Imre Sooäär

Aitäh, hea juhataja! Austatud ettekandja! Lastekaitse Liit on kindlasti väga palju ära teinud. Tunnustus selle eest! Aga kui vaadata teie ettepanekuid, siis enamik neist baseeruvad ikkagi riiklike toetuste ja selle abi suurendamisel. Aga kui palju ühiskonnas teadvustatakse ja tunnustatakse mitterahalist abi, inimesi, kes heategevuse korras panevad õla alla? Kas näiteks ajakirjandus, kus te ka ise pikalt olete töötanud, pöörab sellele piisavalt tähelepanu ja kas ei loodeta natuke liiga palju riigi abile ja tunnustatakse võib-olla vähe neid, kes teevad väga palju ilma rahata ära?

Katrin Saks

Aitäh! Ma arvan, et selliseid inimesi märgatakse järjest rohkem. Mulle tundub (võib-olla on see kriisi hea külg), et neid inimesi on järjest rohkem tekkinud. Kui te vaatasite, mida Lastekaitse Liit ise teeb, siis meil on olemas kokkulepped pangainimestega, juristidega, kes on nõus igal nädalal teatud kellaajal tulema Lastekaitse Liitu ja andma abi vajavatele inimestele tasuta nõu. Seegi on juba väga hea märk. Ma loodan seal mõnda pangadirektoritki või tuntud advokaati näha.

Aseesimees Keit Pentus

Suur aitäh, austatud ettekandja, nii ettekandjate eest kui ka küsimustele vastamise eest! Palun kõnetooli Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni liikme Heljo Pikhofi!

Heljo Pikhof

Austatud Riigikogu esimees! Head kolleegid! Kõikidest riiklikult olulistest ja vähem

olulistest küsimustest on võitlus laste ja noorte vaesuse ning sotsiaalse tõrjutusega vahest see kõige tähtsam, sest meie vananeva rahvastiku ja madala sündimusega riigis on see kõige otsesemalt jätkusuutlikkuse küsimus, riigi kestmise küsimus. Iga vähegi jõukohane samm, mille praegu saaksime astuda, selleks et toetada puudust kannatavaid lapsi ja noori, aga astumata jätame, sööb suurte suutäite kaupa noorte arenguvõimalusi ja tulevikuperspektiive ning koos sellega kogu Eesti ühiskonna potentsiaali. Inimesel peaks olema õigus ja võimalus välja arendada oma häid ja tugevaid külgi. Valupunktid on meil teada ja sihidki on teada. Mida aga ei ole, need on teod, et levendada vaesust ja vaesust ennekõike lastega peredes. Juhin omalt poolt tähelepanu kahele vastsele väljaandele, need on "Inimarengu aruanne 2009" ja "Vaesus Eestis". Vaesuse näitajaid 2009. aasta kohta meil veel ei ole, küll aga lasevad mõningaid järeldusi teha makromajanduslikud suundumused. Nõnda siis ütlevad prognoosid, et majandussurutise, tööpuuduse ja selle venima jääva järelmõjuna on meil oodata senisest veelgi suuremat elanikkonna kihistumist ja ebavõrdsuse kasvu. Ometi on sellelki graafikult rohkem kui hästi näha, kui suured on kontrastid juba praegu, kui määratu on Eesti elanikkonna kihistumine: üheksakordne on tulude erinevus vaesema ja jõukama detšiili vahel, ligi 40% elanikest asub allpool suhtelise vaesuse piiri või üsna selle piiri lähedal, ülemine, kõige rikkam kümnendik on end suure hüppega teistest lahti rebinud.

Laste käekäiku vormib suuresti vanemate rahakott ja perekonna kastikuuluvus, üha vähem sõltub see lapse enda võimekusest ja töökusest. Ühtedel on käeulatuses eliitharidus või kasulik sõbrameestering, kes tasuvale tööle upitab, teistel ei ole seda teps mitte. Erandid ainult kinnitavad reeglit. Viimase aasta-poolteise jooksul, nn masuajal, on aga olukord drastiliselt muutunud. Meil on hinnanguliselt 117 000 töötut (kõik kokku, nii töötukassas registreeritud kui ka heitunud, kes ei loodagi enam tööd leida). Kõikide uuringute ja analüüside järgi on töötus kõikidest teistest teguritest kõige suurem vaesusrisk. Kõige raskemas olukorras on just lastega töötu pered. Nendest on vaesusriskis rohkem kui pooled. Ükskõik, millise vaesuse mõõdupuuga või inimliku mõõdupuuga me olukorda ka ei mõõdaks, on ebanor-

maalne, täiesti loomuvastane, kui koolieelik on sunnitud ilma jääma oma mängukaaslastest ja armastatud lasteaiakasvatajast, on sunnitud ilma jääma alusharidusest, mis paneb põhja kogu tulevasele haridusteele. On täiesti loomuvastane, kui koolilaps peab loobuma võib-olla ainsast asjast, mis teda tõeliselt köidab, olgu selleks siis muusikaõpingud, kunstiring või jalgpallitreng, ega jõuagi kunagi selgusele, mis valdkonnaga ta tahaks tegelda ja milles ta hea on. On täiesti loomuvastane, kui teismeliselt võetakse võimalus käia sõprade seltsis kas või kinos või klassiekskursioonil ning koos sellega võetakse sõbradki, võetakse enesehinnangu kujunemise ja sotsialiseerumise jaoks kõige õrnemas eas harjumuspärane keskkond ja eneseväarikus. Seda tehakse ühel lihtsal põhjusel: töö kaotanud vanematel ei ole lapse kõige elementaarsemategi vajaduste jaoks raha. Kas me julgeme küsida, mida ja kuidas need lapsed üldse söövad, kui vanemad on juba pikki kuid olnud ilma tööta? Kuhu on neil panna oma pea siis, kui perekond üürivõla pärast tänavale tõstetakse? Kui palju meil on hetkeseisuga lapsi ja noori, kelle pere peab kuidagi läbi ajama ilma tõise sissetulekuta, ei oska keegi öelda, lisaks neile 43 200-le, keda me juba teame elavat vaesuspiiril või suisa süvavaesuses.

Esimese asjana tulebki käivitada korralik seire, et saada tõsikindel ülevaade häda tegelikust ulatusest. Sealtpeale peab töötukassa ja kohalike omavalitsuste vahel hakkama ilma tõrgeteta liikuma asjakohane info. On ju viimastel aastatel kahanenud ka omavalitsuste võimekus abistada lastega peresid, kokku on kuivanud lastele mõeldud teenused ja toetused ning paraku ka lastekaitsetöötajate arv.

Peatun korraks märksõnal "vanuseline struktuur" ehk sirguva inimlapse ea ja vajaduste juures. Viimastel aastatel on sündimus meil pisut tõusnud. Valitsusliidu erakonnad kuulutavad vaata et iga uue ilmakodaniku oma poliitika suursaavutuseks, sulgedes silmad selle ees, et inimlaps tuleb ka kaela kandma kasvatada, veelgi enam, ta tuleb kasvatada täisväärtuslikuks kodanikuks.

Lastega perede toetamise süsteem on meil tasakaalust täiesti väljas. Riigiabi keskendub lapse sünnile ja väikelapsele kõikidest Euroopa Liidu maadest kõige rohkem. Vanemapalga lõppemisega saab niisama hästi kui otsa ka riigi toetus, rääkimata juba sellest, et vane-

mahüvitise kord on juba iseenesest vildakas. Ühele lapsele peab piisama ümmarguselt 4000 kroonist, teise äraelamiseks antakse aga 35 000 krooni ja näpuotsaga pealegi. Kas see ongi vajaduspõhine sotsiaalpoliitika, millest valitsuserakonnad suure suuga räägivad: kellele on, sellele antakse juurde? Tegelikult teenib see vaid ühe väikese kildkonna huve. Lisaks rahaabile tuleks meil teiste eurooplaste kombel pöörata rohkem tähelepanu lastele suunatud soodustustele ja tasuta teenustele. Sel kombel jõuab abi kõige kindlamalt nendele, kellele see on mõeldud. Hoopis vähem oleme teadvustanud seda, et vaesuse määr on kõige kõrgem teismeliste, 12–17-aastaste noorukite seas. Ilmajäetusetundel, tõrjutusel võivad selles vanuses olla aga üsna ettearvamatud tagajärjed. Liiga sageli toob see endaga kaasa käegalöömise kõigele, ka õppimisele. Põhikooli poolelijätmine on aga viljakas pinnas uue ringi töötusele, uuele nn heitunute põlvkonnale, kes ei tunne oma võimeid ja väärtusi ning on jäänud ka korraliku hariduseta, kes enam kuhugi ei püüdlegi. Isegi kui maailma ja meiegi majandus hakkab liikuma ülesmäge, ei leia kõik vajajad üleöö tööd, töötusel on pikemad tagajärjed. Isegi kui lapse loomulikku arengusse tekib ka vaid tükike tühja maad, paari-kolmeaastane auk või tühik, on see trauma, mis pärsib noore inimese kujunemist ja jätab terveks eluks hinge ravimatud haavad. Me peame lastele looma vähegi võrreldavad arengutingimused, ilma selleta kasvab meie kontrastide maal üles kadunud põlvkond. Seda kõike vajavad ka töötute vanemate lapsed.

Vaatame nüüd Sotsiaaldemokraatliku Erakonna konkreetseid ettepanekuid, seda hädapärasest, mida annab juba täna ära teha, et eeskätt töö kaotanud vanemate laste heaks midagi ära teha. Käivitada tuleb operatiivne seire, et välja selgitada kiiresti lisaabi vajavad lapsed ja noored. Riik ja omavalitsused peavad leidma lisaraha, mida suunata otse koolidele ja lasteaedadele, et katta puudust kannatavate laste lasteaia- ja koolikulud ning tasuda ka nende huvitegevuse eest. Jutt on eeskätt riigi sihtotstarbelisest rahaeraldiseist omavalitsustele, millest makstakse kinni nii koolieeliku lasteaiaikoht kui ka söök, millest tasutakse ka gümnaasiuminoore toidukulud. Esiotsa, majandusraskusi silmas pidades, peaksid tänavu sügisest tasuta toitit hakkama saama töötute ja üksikvanemate

lapsed, 2011. aasta jaanuarist juba kõik gümnaasiuminoored. Samuti tuleb vajaduse korral tagada lastele tasuta ühistransport, et laps või noor pääseks kodu ja kooli vahel liikuma. Töötute peredele peab olema kättesaadav psühholoogiline nõustamine, abi tuleb neile anda eluasemeprobleemide lahendamiseks, hädalukorras tuleb leida ka munitsipaalaluruumid. Riik peab hakkama maksma täiendavat 450-kroonist lapsetoetust neile lastele, kelle töötud vanemad ei saa töötuskindlustushüvitist ega töötü abiraha. Lisaks tuleks pikendada töötuskindlustushüvitise maksmise kestust lastevanematele, näiteks on seda tehtud Saksamaal. Lõpetada tuleb riikliku lapsetoetuse mahaarvamine toimetulekutoetusest. Ei pankuri ega ministri palgast võeta ju maha riikliku lapsetoetuse 300 krooni, aga miskipärast peetakse seda kõige vaesemate tõiseks tuluks. See on karjuv ülekohus. Toimetulekupiir tuleb seniselt 1000 kroonilt tõsta 1200 kroonile. Praegune künnis on ka kõige hädapärasemaks toimetulekuks liiga madal ega vasta Euroopa sotsiaalharta nõuetele. Paljudes sotsiaalhoolekandenasutustes nõutakse toimetulekutoetuse taotleja ja tema pereliikmete pangakonto väljavõtet. Isegi sõpradelt ja sugulastelt laenuks saadud raha arvatakse taotleja sissetuleku hulka, mille võrra talle toetust vähem makstakse. Toon näiteks juhtumi, kui maavanaema oli haigeks jäänud lapselapsele ravimite ostmiseks oma pensioninatukesest raha üle kandnud, seegi võeti toimetulekutoetusest maha. See on täiesti absurdne olukord. Sellisele meelevaldsele praktikale tuleb piir panna. Äärmiselt kallutatud töölepingu seadus, mis suvel vastu võeti, tuleb sirgemaks rihtida. Töötuskindlustushüvitist peab tõusma 70%-le ning töötuse jätkudes 50%-le varasemast palgast. Samuti tuleb laiendada hüvitist saavate inimeste ringi nendega, keda sunnitakse töölt lahkuma kas poolte kokkuleppel või lausa omal soovil. Oludes, kus isegi juhutööd haaratakse lennult, ei löö ju arukas inimene ust enda järel tagantkätt kinni. Riigi makstav töötutoetus tuleb tõsta pooleni alampalgast. Luua tuleks Lastekaitse Liidu ja töötukassa ühine sihtkapital, kuhu saaksid maksuvabalt annetusi teha nii ettevõtted kui ka eraisikud.

Mõnega neist asjust, millest kõnelesin, saaks hea tahtmise korral kas või hommapäev alata.

Laste vajadused ja vähegi võrdsemad arenguvõimalused nõuavad riigilt täiendavaid väljaminekuid perepoliitikale, noorsootööle ja lastekaitsele. Aga jutt on ju ainult valikutest, eelistustest, prioriteetidest, mille jaoks raha leida ja mille jaoks mitte. Me peame endale aru andma, et neid pingutusi on vaja meie oma laste huvides, meie oma riigi kestmise huvides. Olgu meil halvemad ajad või paremad ajad, ilma inimesesse panustamata jääb meie areng toppama. Sellele järeldusele jõudis ka äsjane inimarengu aruanne.

Lõpetuseks. Nagu teame, on tänavune aasta Euroopas kuulutatud vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastu võitlemise aastaks. Valitsus on koostanud kava, mismoodi aastat pidulikult avada ja mismoodi pidulikult lõpetada, lisaks jagatakse meile lahkesti voldikuid, mis pajatavad vaesusest. Mida aga ei ole, need on konkreetsete sammud, mis aitaksid vaesust pisutki leevendada. Tuleval kuul kuuleme valitsuselt laste vaesumise tõkestamise ja arenguvõimaluste kaitse tegevuskava. Mitte üksnes sotsiaaldemokraadid, mitte üksnes meie kõik, head kolleegid, vaid kogu rahvas ootab valitsuselt seekord mitte paljast paberit, vaid tõelisi tegusid. Täna tähelepanu eest!

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! Annan küsimuseks sõna Valeri Korbile. Palun!

Valeri Korb

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud proua ettekandja! Täna juba räägiti kohalikest omavalitsustest. Ma usun, et see küsimus võib olla teie jaoks liiga keeruline, aga nagu öeldakse, stenogrammi huvides küsin siiski, kas teil on ülevaade, kui palju on meil kohalikke omavalitsusi, kus on veel tööl lastekaitse spetsialistid.

Heljo Pikhof

Minu meelest on 67 omavalitsuses lastekaitse spetsialist ametis. Võib-olla ma eksin nii palju, et see arv pole päris täpne, aga igal juhul on nende hulk drastiliselt vähenenud. Tegelikult peaks see arv kasvama. Ja probleem on veel selles, et paljud inimesed, kes omavalitsustes lastekaitsetööd teevad, pole saanud spetsiaalset ettevalmistust. Sama lugu on sotsiaaltöötajatega.

Aseesimees Keit Pentus

Olga Sõtnik, palun!

Olga Sõtnik

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud ettekandja! Nagu te mainisite, on see aasta kuulutatud Euroopas vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastu võitlemise aastaks. Tõenäoliselt rakendatakse igal pool üle Euroopa mitmesuguseid meetmeid selle probleemi lahendamiseks, vaesusega võitlemiseks. Kas te oskate tuua mõned näited teistest riikidest, kuidas seal on probleemiga tegeldud? Milliseid erimeetmeid on majandussurutise olukorras rakendatud?

Heljo Pikhof

Tegelikult on nii, et eri riikides on meetmed tarvitusele võetud juba enne seda vaesuse vastu võitlemise aastat. Näiteks töötuskindlustushüvitist makstakse mõnes riigis pikemalt nendele inimestele, kellel on alaealised lapsed, ja on ka terve rida teisi meetmeid. Kui tuua näiteks Soome, siis Soomes oli eelmise lama ajal nii, et seal tuli terve rida meetmeid juurde. Mitte nii nagu meil, et kärbitakse, ja seda veel laste arvel.

Aseesimees Keit Pentus

Eiki Nestor, palun!

Eiki Nestor

Ma kasutan juhust, et kõnepuldis on ka sotsiaalkomisjoni liige. Paljud nendest ettepanekutest, millest siin juttu on, on komisjonist läbi käinud, osa neist on jäänud menetlusse, osa kahjuks välja hääletatud. Oli üks konkreetne ja selge ettepanek: kui lapsevanemad ei saa enam töötuskindlustushüvitist ega saa ka riigilt töötubiraha, siis nendele peredele võiks maksta täiendavat lapsetoetust. Vabariigi Valitsus võttis selle vastu sõna ja asus eitavale seisukohale. Kas tal seejuures peale rahaliste põhjenduste oli ka veel muid põhjendusi?

Heljo Pikhof

Kõikide nende eelnõude puhul, mis sotsiaaldemokraadid on esitanud, on öeldud, et raha ei ole. Ma tuletan meelde, et kui me tegime ettepaneku hoida toimetulekutoetus ja lapsetoetus lahus, siis kinnitati samuti, et raha ei ole. Vaja minev rahasumma oleks olnud alates 1. aprillist 37 miljonit. Mis puutub konkreet-

selt sellesse 450 krooni, siis taas väideti, et raha ei ole, ja ehk oli ka põhjuseks hirm, et äkki need pered saavad rikkaks.

Aseesimees Keit Pentus

Helle Kalda, palun!

Helle Kalda

Aitäh, lugupeetud juhataja! Ma tahtsin küll küsida proua Katrin Saksa käest, aga ei saanud. Küsin siis nüüd järgmist. Meil oli Mustamäel 37. koolis hoolekogu koosolek. Tuleb välja, et lisaks täna jutuks olnule on veel üks väga suur probleem: koolides on terved klassitüüpid lapsed, keda kasvatavad üksikemad. Väga paljud nendest üksikemadest on Eestis töötanud ja käivad nüüd tööl Soomes. Nende lapsed ei taha koolis käia, kuna neil silma peal hoidvat vanemat pole siin ja vanavanemad ei saa hakkama. Vanem ei saa ka kooli nõu pidama tulla, kuna ta on Soomes. Kas seda teemat on arutatud? See on tõsine teema, sest põhikoolis on ikka päris palju selliseid lapsi. Kas seda teemat on haridusministeeriumi ja lastekaitse inimestega arutatud?

Heljo Pikhof

Aitäh küsimuse eest! Tõepoolest, sotsiaalkomisjonis on põgusalt räägitud ka probleemist, et vanemad lähevad välismaale tööle ja suisa, ütleme, üks lasteaialaps jääb teist lasteaialast hoidma. Isegi selliseid juhtumeid on. See on tõsine probleem, aga kui tööd ei ole, siis vanematel on see ainuke väljapääs, et mingilgi moel hakkama saada. Mida peaks tegema? Peaks pöörduma muidugi konkreetse valda või linna lastekaitsetöötaja poole, kui see seal olemas on. Kui ei ole, siis sotsiaaltöötaja poole. Lapsed ei tohi ometi omapead jääda. Sellel võivad olla hoopis halvad tagajärjed.

Aseesimees Keit Pentus

Georg Pelisaar, palun!

Georg Pelisaar

Aitäh, lugupeetud juhataja! Austatud ettekandja! Professor Dagmar Kutsari ettekandes toodi välja üks probleem, mis Eestis olemas on. See on vastuolu sündide toetamise määra ja lapse heaolu tagamise määra vahel. Kas sotsiaalkomisjon on arutanud ka, kas see vastuolu on viimastel aastatel kasvanud või kahanenud?

Heljo Pikhof

Sotsiaalkomisjonis me oleme kõikide opositsiooni eelnõude puhul jõudnud just selle küsimuseni, et koalitsioonipartnerite arvates on peretoetuste jagamisel kõik korras, opositsioonipartnerid aga leiavad, et vanemahüvitis on ebaproportsionaalselt suur ja teised peretoetused selle kõrval liiga väikesed. Vanemahüvitis on ju nii palju tõusnud, et nüüd on selle miinimumi ja maksimumi vahe seitsmekordne – ka selline fakt ei rahulda meid. Me oleme arvanud, et peretoetuste sees tuleks raha ringi jagada. Kahjuks pole me koalitsioonipartneritega selles osas kokkulepet saavutanud.

Aseesimees Keit Pentus

Mailis Reps, palun!

Mailis Reps

Hea ettekandja! Aitäh nii sulle kui ka teistele ettekande tegijatele! Kõik kolm ettekannet olid väga huvitavad. Mul on selline üldistav küsimus. Kuulsime ettekannetest ja näeme kas või siinsamas Tallinnas ja mujal Eestis ringi käies, kui hull on praegu paljude perede elu. Otsustades tänase tagasiside järgi, on peamine küsimus raha puudus. Millised võiksid olla lahendused ja kas meil jätkub selleks raha? Kuidas sa seda kommenteerid?

Heljo Pikhof

Nagu ma olen igal pool öelnud: riigi rahakott on nagu pere rahakott. Tuleb otsustada, mis on sinu jaoks kõige tähtsam – kuhu sa raha kulutad, kui raha on vähe. Kõik need ettepanekud, mis sotsiaaldemokraadid on teinud, saaks kohe ellu viia. Ja võrreldes teiste kulutustega nõuaks see väga vähe raha. Küsimus on lihtsalt tahtmises. Paraku pole me näinud valitsuskoalitsiooni poolt ühtegi märki sellest, et natukenegi soovitaks leevendada nende perede vaesust, kes praegu väga raskes olukorras on.

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! Rohkem küsimusi ei ole. Täna nii ettekande kui küsimustele vastamise eest! Avan läbirääkimised. Palun kõigepealt registreeruda kõnesoovijatena nendel Riigikogu liikmetel, kes esindavad oma fraktsiooni. Esimesena annan sõna Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni esindajale Mai Treialile. Kolm minutit lisaaega, kokku kaheksa minutit.

Mai Treial

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Aitäh kõikidele tänastele ettekandjatele ja tänase teema algatajatele! Professor Ülo Voog-laid on võrrelnud vaesust vähktõvega – haigus-sega, millest on raske lahti saada, sest vaesus tekitab vaesust. Selleks, et vaeste hulk hakkaks vähenema, on vaja teada vaesuse tekke ja süvenemise mehhanisme.

Mitmete sotsiaalteadlaste ja ekspertide hin-nangul avaldab lapsena kogetud vaesus mõju inimese edaspidisele elule. Nagu ka lugupee-tud professor Kutsari põhiettekandest kuulsi-me, lapse vaesus ei ole pelgalt see, kui laps kasvab väikese sissetulekuga peres. Vaesus avaldub ka tajutud ilmajäetuses. Kiiresti halve-nenud olukord majanduses ja tööturul on vii-nud selleni, et paljud pered on märksa suure-mates toimetulekuraskustes kui varem. Toime-tulekuraskused ähvardavad ennekõike töötuid, eriti pikaajalisi töötuid ehk neid, kes on tööd otsinud 12 kuud või kauem. Märkatavalt on kasvanud tööd otsivate inimeste valmisolek võtta vastu isegi ajutise iseloomuga tööd, sest pere tahab ju toita, lapsed koolitada. Möödu-nud aasta IV kvartalis oli juba 63% neid, kes otsisid küll alalist tööd, kuid oleksid nõus vastu võtma ka ajutise töö.

Need andmed on pärit Statistikaameti äsja ilmunud kogumikust "Vaesus Eestis". Siinko-hal tahaksin rõhutada, et mitmesugused prot-sendid pole kuigi emotsionaalsed ja võivad mitte äratada tähelepanu, sest annavad reaalsu-sest üldistatud, mitte konkreetselt silme ette manatava pildi. Näiteks kui me ütleme, et suurtes raskustes olijate osatähtsus on kasva-nud 16%-ni, siis sellesse võib suhtuda rahuli-kult. Aga seesama protsent absoluutarvuna on umbes 164 000 inimest ehk siis piltlikult öel-des rohkem, kui on kahes linnas, Tartus ja Pär-nus elanikke kokku.

Vanemate töötuse tõttu on rasketes majan-duslikes oludes järjest rohkem lapsi. Leibkon-dades, kus ükski leibkonnaliige ei tööta, kas-vas 2009. aasta IV kvartalis 37 000 alla 18-aastast last. Piltlikult öeldes on see rohkem lapsi kui Viljandis ja Rakveres elanikke kok-ku – kaks linnatäit puudust kannatavaid lapsi.

Täiesti ilmselt on meie riigis laste ja perede toetamise süsteem tasakaalust väljas. Süveneb ühelt poolt sündimust soodustavate toetuste ja teiselt poolt perede elukvaliteedi paranda-

miseks mõeldud toetuste ebavõrdsus, ja seda viimaste kahjuks. 2009. aastal maksti riigieel-arvest peretoetusteks kokku 3,975 miljardit krooni, sellest aga 2,389 miljardit krooni vane-mahüvitisteks 19 668 inimesele. Tõsi, vanema-hüvitis on positiivne perepoliitiline meede, kuid kas nii suured kulutused nii väikesele isikute grupile on õiglased? Seda enam olukor-ras, kus teised toetused peredele ei ole kasva-nud, neid on isegi vähendatud või hoopiski ära jäetud.

Praeguse valitsuse maksumuudatusedki on suurendanud ebavõrdsust ja vaesust, sest sa-maaegselt ei ole rakendatud kompensatsioonimehhanisme sotsiaaltoetuste näol. Valitsuse sotsiaalpoliitilised meetmed toetavad eelkõige keskmisest jõukamaid peresid ning seetõttu on valitsuse jutt solidaarsusest ja võrdsetest või-malustest silmakirjalik.

Möödunud aasta kevadel esitas Rahvaliidu fraktsioon Riigikogu menetlusse riiklike pere-toetuste seaduse muutmise eelnõu, mille ees-märk on leevendada kas mõlema vanema või üksikvanema töötuks jäämise korral lastega perede majanduslikku olukorda ja tagada neile toimetulekuvõime ka vähenenud sissetulekute tingimustes. Laste kasvatamist tuleb majan-duslikult toetada, et neil oleks võimalik jätkata korraliku kooli- ja huvihariduse saamist. Varsti kasvab vist sammal sellele eelnõule selga, sest ikka leiab valitsusk koalitsioon põhjendusi, miks meie ettepanekut kuidagi toetada ei saa.

Kuidagi ei saa nõustuda valitsuse ettepane-kuga kaotada laste arvuga seotud tulumaksu-vabastus, jättes samal ajal vanemahüvitise ülempiiri muutmata. Vanemahüvitise ülempiiri alandamine või ka teatud protsendi arvestami-ne eelnevast palgast aitaks kindlasti vähendada sotsiaalset ebavõrdsust. Lapse kasvatamisel peab riik toeks olema kõigil lapse eluetappidel kuni täiskasvanuks saamiseni. Peretoetuste määrad, mitmekesisus ja järjepidevus peavad andma piisava kindlustunde pere loomiseks ja arenemiseks.

Mida siis Rahvaliidu fraktsioon soovitab teha? Kordamata siin tööpoliitika arutelul teh-tud ettepanekuid, on meie soovitud järgmi-sed. Esiteks, vaesuse ja tõrjutuse vastu võitle-mise aastal tuleb ratifitseerida parandatud ja täiendatud Euroopa sotsiaalharta artikkel 30: igapähele on õigus kaitsele vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse eest. Kahetsusväärset on see meil

seni ratifitseerimata. Kui me seda ei tee, ei jõua me viie rikkaima Euroopa riigi hulka mitte kunagi. Teiseks, laste- ja peretoetuste süsteemi tuleb täiustada ja tasakaalustada. Rahvaliit peab õigeks lastetoetuse mõningast suurendamist ja diferentseerimist sõltuvalt raskustesse sattunud perede reaalsest abivajadusest. Kolmandaks, laste võimaluste võrdsustamiseks koolielus osalemisel tuleb toetada koole vähemalt 2000 krooniga aastas õpilase kohta, seda tasuta spordi- ja esinemisvarustuse ning spordi- ja kultuuriürituste pakkumiseks õpilastele. Neljandaks, lastele huvihariduse võimaldamiseks tuleb hüvitada riigieelarve baasil õpilase valitud ühe vaba aine, sealhulgas muusika-, kunsti- ja spordikoolides õpetatavate erialade õppemaks kõigil põhikooli- ja gümnaasiumiõpilastel. Viiendaks peame õiglaseks tagada riigipoolne tasuta toit lasteaiast kuni gümnaasiumi lõpuni ning koolivahendid kuni põhikooli lõpuni. Tasuta lõuna peab olema tagatud ka kutseharidust omandavatele noortele kogu õppimise vältel. Kuuendaks, kõrgharidusele ligipääsu tagamiseks tuleb kõigile võimekatele noortele kindlustada riikliku koolitustellimuse tasuta õppekohad kõrgkoolides vähemalt praegusel tasemel, mis tähendab tasuta õppijate osatähtsuse kasvu üliõpilaskonnas laste arvu üldise vähenemise tingimustes.

Laste ja noorte vaesus ja sotsiaalne tõrjutus on meie riigi, meie rahva tervist, elujõudu ja tulevikku otseselt mõjutav probleem. Suhtum sellesse tõsiselt! Aitäh!

Aseesimees Keit Pentus

Marek Strandberg, Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni esindaja, palun! Kolm minutit lisaaega, kokku kaheksa minutit.

Marek Strandberg

Head kolleegid! Nagu mina aru olen saanud ja vist paljud teised ka, on üks vaesuse leevendamise oluline eeldus rikkuse võimekuseks mitmekesisema keskkonna ja majanduse tekitamine. Praegu on üks suuremaid probleeme, mis üldise tööpuudusega kaasneb, loomulikult väga suur tööpuudus noorte hulgas. Mulle tundub, et pelk raha ümberjagamine, millest sageli räägitakse, ei ole sellele õige lahendus. Loomulikult on võimalik, et meie laste oskused jäävad rohkem välja arendamata kui varem. Küsigem aga: kas küsimus on ainult rahas ja

selle vähesuses? Või on küsimus ka näiteks koolis ja õpetajas?

Pange tähele ühte huvitavat asja. Tegelikult jäävad ju ka väga paljude loovate inimeste, samuti õpetajate anded-oskused sageli kasutamata. Kui me vaatame veel kaugemale, vaatame ülikoolide ülesehitust ja seda, millisel moel praegu õpetajaid koolitatakse, siis me oleme ju tegelikult olukorras, kus me nagu ei soovigi, et andekad inimesed oleksid meie laste õpetajad.

Ükskõik millise rahakogusega me vehiksime või kuidas seda ümber jagaksime – kui me soovime, et nii huviharidus kui kooliharidus oleks kvaliteetne, siis me peame alustama sealt, et toetame annet igal pool ja igal võimalikul moel. Nii et lahendused on tunduvalt laiemad.

Loomulikult, kõikvõimalik huvihariduse toetamine, muude oskuste õpetamine ja selle toetamine on oluline just nimelt sellesama siingi ettekannetes mainitud laste tavatult kiire arengu ja elu muutumise tõttu. Ma tahan öelda, et väga sageli sõltub laste olukord ennekõike just täiskasvanutest, kes neid ümbritsevad. Lapsed ei kujuta endast sellist "Kärbeste jumala" seltskonda, kelle tootemiks on mingisugune rahapuu – täiskasvanute enda keskkond, selle enda terviklikkus ja loomevõime mõjutab lapsi märksa rohkem.

Nüüd veidi ka kividest kellegi kapsaaeda. Nagu te ehk mäletate, kunagi oli meil pikka aega rahandusministriks väga tugeva sotsiaalse närviga inimene. Tulen nüüd taas ühe teema juurde, mida ma olen siin varemgi käsitlenud. Selleks, et vaesusega toime tulla, tuleb optimeerida ressurside kasutust. Maailmas on pikka aega ressurside optimaalset kasutust võimaldanud lahendus olnud rööpraha või koduraha. Täna kuulsimegi uudist selle kohta, et samadel põhjustel, nagu seda võiks Eestis teha, on Itaalias kasutusele võetud järjekordne rööpraha süsteem. Rööpraha kannab nime ŠCEC ja sellega püütakse kogukondlikul moel võimalusi ühtlasemalt ümber jagada, mis muidu kanaliseeruks erinevatesse allahindluskampaaniatesse. Seesama rahandusminister vist ei vaevunud kogu oma ministriks oleku aja jooksul, kui me püüdsime talle rööpraha mehhanismi selgitada, seda kuulama. Ka tema nõunikud ei vaevunud seda tegema ja tänaseks seda mehhanismi rakendatud ei ole. Ja ma ei arva, et uus rahandusminister, kelle meelega on

hoopis teine, üldse seda taibata tahaks, ent ehk siiski. Igatahes me proovime seda teha ka uue rahandusministri ajal – näis, mis sellest välja tuleb.

Üks on selge: kogukondlikul moel väärtuste ümberjagamine mõistlikul viisil, võimaluste pakkumine, sealhulgas ka lastehoiuteenuste, laste õpetamise teenuste pakkumine rööpraha eest, millega selle rööpraha saajad saavad oma vaesusest tingitud probleeme edukalt lahendada – seda võiksime teha ka meie. Nii nagu 4000 muul moel seda lahendatakse mujal maailmas, täiesti arenenud riikides, kelle hulka kuuluvad Itaalia, Belgia, Rootsi ja Ameerika Ühendriigid. Seda võiksime teha ka meie, mitte rääkida kogu aeg, et on vaja kusagilt saada abstraktset raha, abstraktset rikkust – seda tegelikult ei ole võimalik ümber jagada.

Pange tähele veel ühte olulist asja: inimtaheteliselt on võimalik tegelikult rikkust luua vaid tuleviku jaoks ja selle tõttu on laste vaesuse ja noorte tööhõive probleem tuleviku suhtes lahendatav. Tõsi, on olemas mõningad viisid, näiteks kulla ja teemantide kaevandamine, millega on võimalik minevikus kogutud rikkust kasutades ühiskonna vaesusprobleeme lahendada. Aga alati see ei õnnestu. Tegelikult tahan ma siinkohal teada anda, et üht sellist mineviku rikkusest tulenevat tuleviku vaesuse vähendamise teed arutab eeloleval teisipäeval kell 3 Riigikogu konverentsisaalis säästva energia, majanduse ja innovatsiooni töörühm oma koosolekul, kus on välja pakkuda üks päris huvitav ja sisuline lahendus, millisel moel me järgmise kümnekonna aasta jooksul suudaksime oma majandust mõõdukalt ümber struktureerides leida väga ruttu need vahendid, millega rikkust tekitades vaesusprobleeme lahendada. Nii et kõik töörühma liikmed ja ka kõik muud huvilised on teisipäeval teretunud. Aitäh!

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! Keskerakonna fraktsiooni esindajana palun Riigikogu kõnetooli Mailis Repsi!

Mailis Reps

Lugupeetud Riigikogu aseesimees ja head kolleegid! Esmaspäeva hommikul pakutakse ühes tavalises Eesti koolis sooja teed ja pirukat. Teises lõigatakse leib lahti ja pannakse lastele välja. Paljud lapsed tulevad ju nädala-

vahetuselt alasöönuna kooli. Nii mõnigi võtab reedel taskusse leiba kaasa. Tühja kõhuga laps ei suuda õppimisele tähelepanu pöörata ja nii ongi koolid püüdnud olukorda lastele veidigi kergemaks teha.

Teine lugu. Neljanda vahetunni alguses tekib noorest inimestest koridori üsnagi arvestatav grupp. Noored lobisevad omavahel ning tunduvad justkui niisama seisvat. Kokatädi teatab, et viimane põhikooli klass on söönud, ning üle jäänud toit on lauale pandud. Noored ei torma, vaid lähevad üsna rahulikult ja häbenemata põhikoolist järele jäänud sooja koolitoidu riismeid sööma. Noor arenev organism vajab oma ning häbeneneda ei ole põhjust. Neid, kes tasuta toitu vajavad, tekib iga kuu juurde. Mõnes koolis on järjekord üsna pikaks läinud.

Kolmas lugu. Lasteaiaõpetaja kirjeldab, kuidas neid lapsevanemaid tuleb iga kuu juurde, kes mureliku näoga teatavad, et peavad oma lapse või lausa lapsed lasteaiast ära võtma, kuna ei suuda toiduraha tasuda. Paljud lapsed on omavalitsuse ja lasteaia toel küll veel lasteaias, kuid on silmanähtavalt närvilised, neil on keskendumishäired, nad on väsinud, apaatsed ja ükskõiksed. Lapsed vajavad tavalisest enam kallistamist, positiivset tähelepanu ja hoolimist, tihti teraapiatki.

See kõik annab selgelt märku, et probleemid ühiskonnas ja perekonnas rõhuvad ka meie kõige nooremaid. Tihti ei mõista lapsed pinget allikaid ja tunnevad seletamatut süütunnet. Majanduslangus ei rusu üksnes tööelisi inimesi. Töötuse kõrge tase, palkade vähendamine ning sellest tulenev üldine kindlusetus tuleviku ees avaldab lastele otsest ja tugevat mõju. Piirkonniti, eriti Kagu- ja Ida-Eestis on probleemid veelgi teravamad. Tingimused on seal läbi aegade niikuinii olnud raskemad ning tööpuuduse kõrge tase on jõudnud kriitilise piirini, kus inimesed on kaotanud juba igasuguse lootuse.

Vanemate töötuks või palgata puhkusele või osalisele tööajale jäämisega on suurenenud vajadus tasuta koolitoidu järele, mis on kahjuks aina enamatele lastele ainus sooja toidu kord päevas. Lapsed vajavad sooja toitu ka lasteaias ja gümnaasiumis, sest arenev organism vajab mitmekülgset toitu. Tühja kõhuga õppimine ei edene ning täisväärtuslik ja tervislik toitumine kasvueas on hea tervise garantii kogu ülejäänud eluks. Laste tervise hoidmine on hädava-

jalik – vaid siis saavad neist kord täisväärtuslikud elu jätkajad.

Koolitoidu me tagasime põhikooli õpilastele ning kutsekooliõpilastele. Praeguse Vabariigi Valitsuse krokodillid proovisid küll selle ära kärpida, aga õnneks suutsime koolitoidu päästa. Kutsekooliõpilaste sooja toidu summat tänavuse aasta eelarvega siiski Vabariigi Valitsus ja haridusminister vähendasid. Olukorras, kus sooja toidu vajadus on selgemalt välja tulnud, vähendati noorte inimeste võimalusi tasuta tervislikult süüa saada. Me peame kehtestama sooja toidu riikliku toetuse gümnaasiumiõpilastele ning lasteaiastele. Mitme kooli juhtkond on kurvastusega nentunud, et neil vajab juba 80% gümnaasiumiõpilastest tasuta toitu. Otseselt lastele suunatud meetmed on seega praegu parimad ja vajalikemad.

Teise kiire meetmena tuleb kõigile soovijatele võimaldada pikapäevakoolis käia. Pikapäevakool tagab lapsele toe õppimisel, vajadusel ka psühholoogilise või sotsiaalpedagoogilise nõustamise ning tähelepanu õhtutundideni välja. Praeguses kriisis ei tohi ka alahinnata huvitegevuse võimalusi pikapäevakoolis, sest paljud lapsed on rahapuuduse tõttu klubidest kõrvale jäänud. Kas ühe minuti võin juurde paluda?

Aseesimees Keit Pentus

Üks minut lisaaga, palun!

Mailis Reps

Vanemate töötuks jäämine ja sellest tulenevad pinged kodudes kajastuvad õpilaste hinnetes, omavahelistes suhetes ning kui koolile ja perele ei suudeta piisavat tuge pakkuda, siis ka laste koolist välja langemises. Siinkohal tuleb märkida, et juba 2007. ja 2008. aastal katkestas õpingud üldharidus- ja kutsekoolis kokku ligi 7000 õpilast. Väljalangemine on tagajärg, mille üks põhjus on õpilaste ja nende vanemate suutmatus murekoormaga toime tulla. Neid protsesse ei tohi kõrvalt vaatama jääda. Kasutusele tuleb võtta riiklikud meetmed, et lapsed saaksid areneda, olla terved ja end hästi tunda ning koolis käia. Sotsiaalpedagoogide õpetajate miinimumkoosseisu ja riigipalgale võtmine on kindlasti hädavajalik. Koolides tuntakse neist järjest enam puudust, sest aineõpetajatel pole aega ja pädevust iga hätta sattunud lapse ja ta perega tegelda. Järjest enam on neid lapsi,

kelle vanemad on sunnitud käima piiri taga tööl ning koju jõuavad nad parimal juhul kord nädalas, tavaliselt aga kord kuus. Aina enam perekondi annab alla ning põhikooli õpilane võib jääda oma muredega üsna üksi. Aitäh!

Aseesimees Keit Pentus

Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni esindajana palun kõnetooli Liisa-Ly Pakosta!

Liisa-Ly Pakosta

Austatud juhataja! Head kolleegid! Räägiks nüüd vahelduseks asjast ka. Ma usun, et kui siin saalis olijad järele mõtleavad, siis pole mina kindlasti ainukene, kes Eesti statistika kohaselt on veetnud suure osa oma elust, kuuludes ühe leibkonnaliikme kohta tuleva sissetuleku alusel vaeste hulka. Tegelikult on tore, et kui me vaatame nii inimesi siin saalis kui ka Eesti eliiti laiemalt, siis on seal hulgas inimesi igast ühiskonnagrupidist – kui me mõtleme tagasi nende lapsepõlvele. On väga vaestest peredest inimesi ja on neid, kelle vanemad on olnud kolhoosiesimehed, professorid või direktorid.

Sellest tulenevalt ma juhingi teie tähelepanu sellele, et me oleme rääkinud päris mitu tundi üldisest käegalöömisest justkui millestki täiesti enesestmõistetavalt vaesusega kaasnevast. Minu arvates on siiski vastutustundlik rõhutada, et lisaks sellele, mida kõike saab ära teha riiki ja kohalik omavalitsus vaeste perede laste aitamiseks, on siiski suur otsustusruum ka perekondadel endal. Kõik uurijad rõhutavad lastega vaeste perede vahelist erinevust sõltuvalt sellest, kas vanemad on käega löönud või valitseb selles kodus ikkagi edasipüüdlik ja õppimishuviline vaim.

Edasipüüdlikkus ja õppimishuvi nimelt siiski Eesti Vabariigis veel rahast ei sõltu – õnneks. Seda kinnitab ka viimane inimarengu aruanne. Tuletagem meelde: seal on näiteks selline tore võrdlus, et Eesti koolides ei erine õpitulemused sõltuvalt sellest, kas lapsed on pärit rikastest või vaestest peredest. Erinevus haridussüsteemis on selles mõttes, et jõukate perede lapsed kasutavad päris palju eraõpetajaid. Kahjuks on inimarengu aruandes jäänud välja toomata järeldused, kas eraõpetajast pole suuremat tolku või siis on rikaste perede lastel intellektuaalse hakkama saamisega suuremaid probleeme kui vaeste perede lastel ja need

nõuavad täiendavat tasandamist. Tulemused koolis on ju võrdsed.

Kuid tulles lahenduste juurde, tahan selleks, et tänane arutelu püsiks tasakaalus, meelde tuletada, et mitte ainult Eestis, vaid kõikides Euroopa Liidu riikides tõdetakse üksmeelselt, et laste vaesuse vastu võitlemise valem koosneb kolmest komponendist, millest vaid üks on sissetulekutoetused. Täpselt sama olulised on tööhõive võimalused ehk töökohtade olemasolu üldse ja, teiseks, töötamist toetavad teenused. Lisaks sissetulekutoetustele, millega tööpoolest tuleb kindlasti tegelda, ei tohi me unustada, et edukas valem koosneb nendest kolmest komponendist ja et töö on inimeseks olemise pärisosa.

Peale selle käegälöömise mentaliteedi juurutamise või mittejuurutamise peame tundma vastutust ka selles osas, et töö on põhilisi inimõigusi. Ärme unustame rõhutada, et suur raskustesse sattunud üksikvanemate osakaal ei tulene mitte sellest, et üksikvanemad on kuidagi kehvemad töötajad. See tuleneb ainult sellest, et tööpoolest Eestis väikeste lastega vanemaid, eriti, kui nad juhtuvad olema üksikvanemad, ei taheta tööle võtta. Andke andeks, et ma seda mainin, aga paar aastat tagasi taotlesin ma ise Lastekaitse Liidust töökohta. Ja mis mulle öeldi? Seda, et me ei saa teid tööle võtta, kuna teil on väikesed lapsed. Selliseid näiteid võin ma oma isiklikust elust tuua teisigi.

Veel kord: kui siit on võimalik saata sõnum kõikidele tööandjatele, siis tahan rõhutada, et ei üksikvanemad ega ka väikeste laste vanemad ei ole kehvemad töötajad. Vastupidi, nad on väga kohusetundlikud ja oskavad oma aega väga hästi planeerida. Ma palun kolm minutit lisa-aega.

Aseesimees Keit Pentus

Kolm minutit lisa-aega, palun!

Liisa-Ly Pakosta

Teiseks tahan rõhutada, et mis puutub lastega peredesse, siis esineb meil avalikus arvamuses ka sellist väärarusaama, et peetaksegi õigeks, et lapsevanem saab lapsega kodus olla. Et oi kui tore see on. Õnneks on masu tõttu viimastel kuudel sellised "rõõmuhõisked" vähemaks jäänud ja valdav osa inimesi hakkab aru saama, et töö ja töötamine on ainuke, mis lõppkokkuvõttes perekonda aitab. Meil ei ole

mingisugust põhjust rõõmustada selle üle, kui lapsevanem on väga pikalt sunnitud lapsega kodus olema. Ka uuringud näitavad, et ainult väga üksikutes näitajates sellistel puhkudel lapse olukord paraneb. Kuid näiteks kui töötuks jääb isa, siis lapse õpitulemused gümnaasiumiastmes üleeuroopalise uuringu põhjal hoopis halvenevad, mitte ei parane.

Lõpetuseks tahan kokku võtta ka selle teema arutelu, mis on siin eelnevates sõnavõttudes mitu korda peaaegu nagu solgiveena kaela visatud ja mida ma lapsevanemana Tallinna lasteaias Tallinna Linnavalitsuse pöördumisi lugedes huviga jälginud olen. Esimene pöördumine oli teemal, et jah, vabandust, me ei saa lasteaedasiid kuidagi rahaliselt toetada, kuna Tõnis Lukas on Tallinna lasteaedadelt raha ära võtnud. Nüüd on ilmunud uus pöördumine, kust selgub, et kõiges on süüdi Siim Valmar Kiisler. Ootan põnevusega järgmisi.

Meie riigi eelarve on tõesti vähenenud. Aga mis puutub maksulaekumistesse, siis neil ei ole küljes silti, et maksulaekumised on nii kogu riigis kui kohalikus omavalitsuses vähenenud just nimelt selles osas, kus on peal silt "lapsed". Ja ei ole ka silti küljes nendel kroonidel, mis eelarvesse on alles jäänud – et need on ilmtingimata mõeldud televisiooni- või propagandakuludeks. Kõik on ikkagi alati valikute küsimus ja midagi ei ole teha: kohaliku omavalitsuse ülesanne on tagada lasteaiakohad ja riigi ülesanded laste eest hoolitsemisel on samuti üsna täpselt üles loetletud.

Kuid tööpoolest, ka eelkõnelejad on välja toonud üldisema probleemi, meie ühise mure, et töötute perede lapsevanemad on sunnitud oma lapsi lasteaedadest ära võtma ega suuda selliste perede lapsed täies mahus osaleda ka koolide pakutud programmides, olgu need siis klassiekskursioonid või teatrite ühiskülastused või ka kunsti- või sporditarvete ostmiseks mõeldud kulutuste katmine.

Lõpetuseks: selles osas on vastutus nii riigil kui kohalikul omavalitsusel ja me kõik peame selle nimel pingutama. Loodetavasti vaatavad ka mitmed kohalikud omavalitsused nüüd kaine pilguga üle oma otsused näiteks ka planeeringute tegemises – siiamaani on töökohti loovad investeeringud võib-olla liiga kerge käega tagasi lükatud. Aitäh!

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindajana palun nüüd kõnetooli Eiki Nestori!

Eiki Nestor

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! Kõigepealt tahan tänada professor Kutsarit ja Katrin Saksa nende ettekannete eest. Ja tuletan meelde, mis numbrites on kogu see temaatika eelkõige peidus – neid on siin kahetsusväärset vähe korratud, kuigi professor neid oma slaididel näitas. Neist esimene on 100 000 töötut täna ja teine on asjaolu, et Eestis kogutud või toodetud rikkusest läheb sotsiaalkuludeks 12,6%, aga Euroopa Liidu keskmine näitaja on 27%. Kordan siis veel, et meist vähem kulutab selleks ainult Läti. Ja need kaks teemat on tänaseks põimunud: sellele 100 000 töötule kui kurvale faktile tuleb lisada teine fakt, et 40% nendest inimestest on kaotanud ka juba õiguse kas töötuskindlustushüvitisele või siis riigi makstavale töötutoetusele. Ja nendel 40 000 inimesel on ka lapsed.

Ma saan aru, et mõlemat arvu mingil imekombel ruttu muuta on sisuliselt võimatu. Kogu majandusloogika oma kurbuses paneb meid tõdema, et ka siis, kui majanduskasv algab, väheneb tööpuuduse näitaja väga pikkamisi ja nende inimeste hulk, kes kaotavad juba õiguse töötuskindlustushüvitisele või riigi töötutoetusele, suureneb, mitte ei vähene. Selles osas suurt muudatust ei tule. Teiseks on kindel tõsiasi see, et eriti praegustes tingimustes on raske ette kujutada ühiskonnas mingeid suuri pöörded, mis võimaldaks tänu kogutud rikkusele kiiresti sotsiaalkulutusi kasvatada.

Kohalike omavalitsuste tasemel on minu arvates üks asi, mida saab teha. See kõlas täna väga selgelt nii mõlemas ettekandes kui ka teie sõnavõttudes. Mis iganes kärbeta tegemisel või übermõtlemisel on viimane koht, kust kärpida kohaliku omavalitsuse tasemel, kõik need teenused, mida võimaldatakse lastele. Ärge jumala pärast sinna punast joont peale tõmmake, sest siis te mõjutate neid asju rohkem kui vaja ja teete seda vales suunas! Pigem tuleks hoopis rääkida sellest, kuidas mingeid võimalusi ümber jaotada nende teenuste kasuks.

Riigi tasandil on kõik tõesti valikute küsimus – see on õige. Kas te teate, austatud saali jäänud Riigikogu liikmed ja kallid külalised, et

kui tulumaksutagastus kui soodustus laste arvu pealt Eesti peredele välja maksta, siis iga laps saaks 472 krooni ja 50 senti kuus? See on rohkem kui praegune peretoetus ühelapselise pere puhul, kui lapsel on mõlemad vanemad ega ole tegemist üksikvanemaga.

See on tõesti valiku küsimus. Sellist ettepanekut me täna Riigikogus ei aruta, aga kauges perspektiivis tuleb minu arvates seda analüüsida küll, mis siis mõistlikum on. 472 krooni ja 50 senti ühele lapsele, kui me räägime nende vaesusriskist väljatoomisest, oleks kindlasti palju tõhusam abi nendele lastele kui tulumaksutagastuse olemasolu perebüdzetis teistes peredes, kus teenitakse korralikku sissetulekut.

Seetõttu ma kutsun teid üles uuesti mõtlema hoolega nendele kahele eelnõule, mis on veel jäänud sotsiaalkomisjoni menetlusse ja mida seal hoitakse pingsalt riikli peal. Loodetavasti nad jõuavad siia saali ka teist korda ja me saame need vastu võtta. Ma olen ka veendunud, et tänase arutelu tulemusena me mõistame paremini, et praegustes oludes peaks Vabariigi Valitsus koostama mingi sisulise ja tõsise dokumendi laste vaesuse teemal eraldi, ja ka seda, et me võiksime uuesti tagasi tulla kas mõne fraktsiooni või sotsiaalkomisjoni ettepanekul teema juurde, et riiklikud peretoetused on eelkõige mõeldud kõigi laste kasvatamiseks peredes ja et praegustes oludes oleks mõistlik kehtestada täiendav toetus peredele, kus vanemad on töötud ja enam abiraha ei saa. Aitäh!

Aseesimees Keit Pentus

Reformierakonna fraktsiooni esindajana palun kõnetooli Tatjana Muravjova! Kolm minutit lisa-aega, kokku kaheksa minutit.

Tatjana Muravjova

Austatud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Uuringud kinnitavad, et Eesti laste suhteline vaesus oli 2007. aastal Euroopa Liidu liikmesriikide hulgas keskmisel tasemel ja ulatus 17%-ni, mis on kahe protsendipunkti võrra madalam kogu elanikkonna vaesusest. Euroopa keskmised andmed on vastavalt 19 ja 16%. Laste suhtelise vaesuse vähendamist toetab teatud määral Eestis kehtiv peretoetuste süsteem, mis väärtustab kõiki lapsi. Eesti peretoetuste süsteemi on oma hinnangutes tunnustavalt rõhutanud mitmed Euroopa Liidu institut-

sioonid, näiteks Euroopa Komisjon oma laste vaesuse raportis ning sotsiaalse kaitse ja kaasatuse raportis.

Iga laps ja tema heaolu on riigi jaoks väärtus. Lapse jaoks parim elu-, arengu- ja kasvukeskkond on kodu ja perekond. Lastega perede toetamisel on esmatähtis osutada peredele enam vajalikke teenuseid. Lisaks toetab riik perekonda laste kasvatamise, hooldamise ja õppimisega seotud kulude katmisel. Iga laps vajab kasvamiseks turvalist keskkonda. Nendele lastele, kelle vanemad turvalist arengukeskkonda ei paku, tagab selle riik lastekaitse- ja hoolekandesüsteemi kaudu.

Kindlasti on kõige raskemas olukorras praegused töötud ja nende pered. Millised võimalused on riigil vaesust leevendada? Arutluse all on toimetulekutoetuste suurendamine, aga selle eeldus on täiendava raha olemasolu. Samuti on oluline soodustada töö- ja pereelu ühitamist. Paindlikuma töökorralduse tagamiseks on eeldused loonud uus töölepingu seadus, milles on sätestatud näiteks kaugtöö võimalus.

Lisaks võiks paindlikumaks muuta vanemahüvitise süsteemi, et emad saaksid kiiremini tööle minna. Tähtis on säilitada ja edasi arendada sotsiaalse kaitse süsteemi, sealhulgas ka peretoetuste süsteemi. Laste väärtustamine peab olema poliitikaülene, järjepidev ja jätkuv tegevus. Seda peab omakorda toetama järjepidev perepoliitika, sest laste ja perede heaolu on väga tihedalt omavahel põimitud. Kuna lapse heaolu mõjutavad teda ümbritsev keskkond, perekond ja institutsioonid, siis tuleks seda keskkonda tervikuna vaadata ja loogilise samana selle raames koostada laste õiguste ja perede heaolu tagamist käsitlev arengukava.

2008. aastal lõppes lapse õiguste tagamise strateegia, mis oli koostatud aastateks 2004–2008. Strateegia täitmise aruandes tehti ettepanek koostada laste ja perede arengukava. ÜRO lapse õiguste komitee on oma soovitusel Eestile rõhutanud lapse õigusi käsitleva tegevuskava vajalikkust. Laste ja perede arengukava koostamist on pidanud vajalikuks ka Õiguskantsleri Kantselei, Riigikogu sotsiaalkomisjon, laste huvide eest seisvad organisatsioonid, nende seas Lastekaitse Liit ja Lapse Huvikaitse Koda, mis koosneb 16 laste huvide eest seisvast organisatsioonist. Arengukava on vaja koostada, sest praegu puudub laiapõhjaline kõiki laste ja perepoliitikaga seotud osapooli

kaasav nõuetele vastav planeerimisdokument, kus ühiskonna tasandil oleks kokku lepitud vastavate valdkondade prioriteedid. Selle kava kaks üldeesmärki on: esiteks, tagada igale inimesele paremad võimalused olla võrdväärne ühiskonnaliige, ja teiseks: tõsta laste ja perede heaolu. Minu teada läheb Sotsiaalministeerium selle arengukava koostamise ettepanekuga lähiajal valitsuskabinetti.

Lõpetuseks tahan vastata ka täna kõlanud väitele, et kogu ühiskonna üldine jõukuse tase laste heaolu puhul olulist rolli ei mängi. See väide on väär! Mida jõukam on ühiskond, seda rohkem on riigil võimalusi toetada neid, kes abi ja tuge kõige rohkem vajavad. Vaesuse ümberjagamine vaesust ei leevenda. Mida jõukamal ja paremal järjel on ühiskond, seda suuremad on võimalused aidata. See peabki olema meie kõigi eesmärk. Tänan!

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! Nüüd on kõikide fraktsioonide esindajad sõna saanud. Jätkame Riigikogu liikmete kõnedega. Esimesena palun Riigikogu kõnetooli Marika Tuusi! Üks minut lisaagea, kokku kuus minutit.

Marika Tuus

Austatud istungi juhataja! Head külalised ja kolleegid! Eestis on kummaline olukord: inimesed, kes räägivad vaestest, töötutest, mahajääjatest ja haigetest, arvatakse kohe otsekui riigivastaste hulka. Vaesust meil justkui polegi ning tulude jaotamise ebahõltsust ja kihistumist peaministri arvates samuti, nagu eile siin saalis kõlas.

Ent Eesti inimarengu aruannet tutvustaval konverentsil väideti, et varanduslik kihistumine pole Eestis enam ajutine, vaid suund ja tendents, ja see kõlas ka täna siin saalis. Vaeste osakaal ei vähenenud isegi siis, kui meil olid kõige paremad ajad ja majandus jõudsalt kasvas.

Parempoliitikud peavad vaeseid mõttetuks grupiks. Siim Kallas küsis mõne aasta eest, kas me hakkame tegema panust äpardunutele edukate arvel, soosima mahajääjaid edasijõudnute käest ressursse ära kiskudes, kaitsma neid, kes toime ei tule, töökatele liiga tehes. Soovitan nendel, kes ikka veel ei usu vaesuse ulatust Eesti laste hulgas, lugeda 18. märtsi Maalehte. Seal on kirjutatud, kuidas paljudes peredes

oodatakse esmaspäeva, et lapsed saaksid kooli minna – olgu seal ees või matemaatika kontrolltöö, aga see-eest saab sööklas kõhu täis süüa. Lapsevanemad kardavad koolivaheaega, kuna siis tuleb mitte millestki mitu korda päevas süüa teha. Lapsed ja noored ei saa käia sõprade sünnipäeval, suvelaagris ega ekskursionil ja enesetunde parandamiseks ütlevad nad, et ah, see mind ei huvitagi.

Peaminister rääkis lastetoetustest kui lennuki pealt alla külvatud rahast, kuid tema valitsus maksab siiani 300-kroonist lastetoetust ka 35 000-kroonist vanemahüvitist saavale lapsevanemale. Samas 1000-kroonise toimetulekutoetuse saaja jäetakse sellest kolmesajastki ilma – see olevat kahekordne toetamine.

Süvavaesuses elavaid lapsi, nagu siin on täna juba öeldud, on Eestis umbes 30 000 ja toimetulekutoetust vajajate hulk kasvab ehmatava kiirusega. 2008. aastal vajas seda 11 000 inimest või peret, nüüd jõuab see arv kohe 25 000-ni. Kõige tavalisem toetusesaaja, nagu juba öeldud, on ühe lapsega üksikema. Eestis on 34 000 ühe vanemaga last ehk siis 13% kõikidest alaealistest lastest. Tervelt neljandik ühe vanemaga peredest on kahelapselised. Samas me teame, et toimetulekutoetus inimese kohta on endiselt 1000 krooni ja iga järgneva pereliikme kohta 800 krooni, mis peaks võimaldama katta kõik esmased vajadused: toit, riietus, jalanõud, ravimid.

Me teame, et kõige vaesemad inimesed ostavad ravimeid vaid väga suure vajaduse korral, käsimüügiravimeid nad endale peaaegu üldse lubada ei saa. Prille ostavad nad minimaalselt, taastus- ja hooldusravi samuti peaaegu üldse ei kasutata, nagu ka hambaravi. Need andmed muide pärinevad 2006. aastast, sest värskemaid andmeid meil pole ja need viimased baseeruvad Maailma Terviseorganisatsiooni uuringul. Nii et ka meie parimatel aegadel pole vaesed saanud endale elementaarsemki lubada.

On tõesti huvitav, kuidas näiteks sotsiaalminister Hanno Pevkur kujutab ette nende 47 000 inimese äraelamist, kes on enam kui aasta olnud tööta ja kellel on kuus kasutada vaid 1000-kroonine toimetulekutoetus. Loomulikult eriti raskes olukorras on lastega töötud. Uuringut absoluutse vaesuspiiri kohta, millest allpool pole inimestel võimalik praeguste hindade juures hakkama saada, ja ka minimaalse

ostukorvi uuringut pole riik mitu aastat tellinud, sest pilt tuleks ilmselt liiga hale. Viimased leibkonnauuringud pärinevad tõusuaegadest. See on tõepoolest uskumatu.

Kui Eestis on vaid alla poole inimesi, kes usuvad oma majanduslikku toimetulekusse, ja 73% elanikest peab vaesust üleüldiseks probleemiks, kisub olukord ikka väga halvaks. Pole uudis, et vaesus tekitab vaesust. Paraku on Eestis välja kujunenud püsivaeste elanikkonnagrupp, kel pole enam võimalust vaesustõkestust välja murda. Ja tänane reaalsus on viinud toimetulekuraskustesse ka meie kõige paremad: on tekkinud uusvaeste põlvkond.

130 000 inimest on Tartu Ülikooli andmetel töötuse ja vaesuse eest välismaale pagunud. Lähevad haritud noored, lähevad koos perede ja lastega, ning paljud neist juba igaveseks. Lähevad sellepärast, et valitsus pole tahtnud töötusega tegelda ning et kriisi ohjamine ja sellest väljatulek on pandud üksnes Rahandusministeeriumi peale. Sotsiaalhoold ja inimeste toimetulek ei huvita kedagi. Kahju, et aastal, mil Euroopa võitleb vaesusega, toodame meie teadlikult tuleviku vaesust ja elukestvate vaesust, mis saab alguse just lapsepõlvest. Aitäh!

Aseesimees Keit Pentus

Olga Sõtnik, palun! Kolm minutit lisaiega, kokku kaheksa minutit.

Olga Sõtnik

Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid! Lugupeetud külalised! Kõik inimesed võivad mingil hetkel oma elus vaesust kogeda, siiski on mõned inimrühmad suuremas vaesusohus. Need on eelkõige lastega pered, eriti suurpered ja üksikvanemaga pered. Teised riskirühmad on vanad inimesed, puudega inimesed ja sisserännanud. Ning kõigis kategooriates on naised rohkem ohustatud kui mehed. Ülemaailmne majanduskriis on suurendanud riski sattuda vaesusesse. Masu pole mõjutanud laste ja noorte elukvaliteeti mitte ainult Eestis, vaid ka mujal Euroopas ja kogu maailmas.

Kuidas on teised riigid käitunud selles keerulises olukorras ning millised meetmed on ette võetud perede täiendavaks toetamiseks ja selle kaudu laste ja noorte vaesuse ärahoidmiseks? Riigikogu Kantselei õiguse ja analüüsi osakond on teinud väga huvitava ülevaate töötuks jäänud lapsevanematele suunatud meet-

metest Euroopa riikides, mida ma siinkohal sooviksin tsiteerida.

Mida siis teised riigid on teinud? Peamiselt toetatakse peresid töötutoetuste ja sotsiaalabiga. Maksude vähendamine ja toetusesaajate ringi laiendamine on aidanud paljusid peresid. Töötu abiraha on suurendatud Austrias, Belgias, Bulgaarias, Kreekas ja Itaalias ning selle saamise aega on pikendatud Bulgaarias, Prantsusmaal, Itaalias, Portugalis ja Rumeenias. Abiraha saamise nõudeid on leebemaks muudetud Soomes ja Rootsis. Miinimumpalga määra on tõstetud Bulgaarias, Hispaanias ja Lätis. Meie mõistes toimetulekupiiri, mille alusel makstakse toimetulekutoetust, on tõstetud Belgias, Bulgaarias, Saksamaal, Prantsusmaal, Luksemburgis ja Suurbritannias. Laialt on kasutatud ka maksude vähendamist, maksuerandeid ja ühekordseid toetusi. Kütte- ja elektrikulud kaetakse kõige kehvemal järjel peredele Belgias, Kreekas, Ungaris ja Itaalias ning ühekordseid toetusi on sellel otstarbel rakendatud Sloveenias, Bulgaarias, Kreekas, Prantsusmaal ja Itaalias. Mõned riigid on rakendanud meetmeid kodulaenuvõlgnike kaitsmiseks väljatõstmise eest, ülelaenamisege tegelemiseks ning pankade innustamiseks laenuvõimalusi suurendama, sealhulgas väiksema sissetulekuga inimestele. Suurbritannia on käivitanud ulatusliku sotsiaalhoolekande meetmete paketi.

Massiliste koondamiste ärahoidmiseks on rakendatud erinevaid lühiajalise töötamise skeeme. Tööturuteenuste tõhusamaks ja paremini sihitatuks muutmisega on tegeldud näiteks Küprosel, Saksamaal, Taanis, Kreekas, Soomes, Prantsusmaal, Maltal, Hollandis ja Ühendkuningriigis. Vähendatud on tööjõukulused ning tugevdatud aktiveerimisskeeme ja mobiilsust. Lisatoetusena töö leidnud endistele töötutele on rakendatud maksusoodustused Belgias, Hollandis, Rootsis ja Slovakkias. Spetsiaalselt noortele suunatud ulatuslikud õpipoisi-programmid on käivitatud Soomes, Prantsusmaal ja Ühendkuningriigis, toetatud töökohtade süsteem aga Bulgaarias, Kreekas, Prantsusmaal ja Itaalias. Teatud elanikkonnagruppide töölevõtmisel saavad tööandjad sotsiaalmaksu soodustusi Belgias, Hispaanias, Prantsusmaal, Ungaris, Portugalis, Poolas, Rootsis ja Slovakkias. Maksude alandamine ja toetuste laiendamine uutele elanikkonnagrup-

pilele on hoidnud paljusid peresid langemast vaesuspiiri alla.

Mida on Eesti riik teinud olukorra leevendamiseks majanduskriisi tingimustes? Eestis lõpetati 450-kroonine kooli- ehk ranitsatoetuse maksmine, mida riik on aastaid kooliaasta alguseks maksnud, on lõpetatud isapuhkuse kompenseerimine, lapsehooldustasu maksmine vanemahüvitist saavale vanemale, on kaotatud täiendav maksuvaba tulu esimese lapse puhul, on vähendatud kohalikele omavalitsustele eraldatavaid haridussummasid ja raha lapsehoiuteenuse osutamiseks, on lõpetatud õppelaenu osaline hüvitamine seoses lapse sünniga, tõstetud ravimite, tehniliste abivahendite, mähkmete, õpikute, raamatute, kultuuri- ja spordiürituste käibemaksu, on vähendatud tasuta üliõpilaskohti veerandi võrra ja raha kutsekoolides õppivate laste koolilõunateks ning koolkodude rahastamiseks. Peale vanemahüvitise ülempiiri tõstmise ei ole juurde tulnud mitte midagi. Selline kurb reaalsus siis meil Eestis!

Selle asemel et vaesusega võidelda, me süvendame seda veelgi. Nagu me kuulsime esimesest ettekandest, on kõige suurema riski grupis lapsed, kelle üks vanem või mõlemad vanemad on töötud. Üks võimalus selliseid peresid aidata on tõhus ja terviklik riiklik töötuse likvideerimise programm, mida meil kahjuks ei ole.

Eesti Keskerakond on välja tulnud mitme ettepanekuga töötuse leevendamiseks, toon need siinkohal lühidalt ka ära. Esiteks tuleb märgatavalt suurendada palgatoetust uute kohtade loojatele. Teiseks tuleb vabastada ettevõtja ja töötutele inimestele loodud töökohtade pealt üheks aastaks sotsiaalmaksu tasumisest. Kolmandaks tuleb luua majanduskriisi perioodiks maksusoodustusi uusi töökohti loonud ettevõtetele. Neljandaks tuleb tihendada koostööd ettevõtjatega, korraldamaks töötute väljaõpet valdkondades, mis suurendavad Eesti tööstuse konkurentsivõimet kriisijärgsel perioodil. Viieandaks tuleb viia kohalikele omavalitsustele eraldatava üksikisiku tulumaksust laekuva summa määr vähemalt endisele tasemele, sest sel moel on võimalik suurendada kohalike omavalitsuste investeerimisvõimekust, mille tulemusena samuti luuakse uusi töökohti. Kuuendaks peab riik looma ja finantseerima sotsiaalseid töökohti. Seitsmendaks tuleb töötutele, kellele ei maksta enam töötuskind-

lustusraha, anda võimalus töötada juhutöödel ühes kuus kuni miinimumpalga ulatuses ilma, et nad kaotaksid töötustaatuse. Kaheksandaks tuleb luua töötukassa poolt eraisikutele töötute vahendamise süsteem, et eraisikud saaksid töötuid palgata kas või hooajatöödeks. Peale nende tööturu turgutamise meetmete oleme teinud ettepaneku muuta sotsiaalhoolekande seadust nii, et toimetulekupiir tõstetaks 1000 kroonilt 1200-le ja et iga järgmise pereliikme toimetulekupiir oleks 960 krooni. Lisaks soovime muuta toetuse arvestamise aluseid ning toimetulekutoetuse määramisel mitte arvestada avaliku töö eest saadud raha, represseeritutele makstavaid toetusi ja riiklikke peretoetusi.

See seaduseelnõu on praegu menetluses, kuid nähes, kuidas koalitsioon suhtub opositsiooni eelnõudesse, ei ole kahjuks erilist lootust, et see kunagi seaduseks saab. Tõenäoliselt ootab seda sama saatus, mis samuti meie algatatud riiklike peretoetuste seaduse eelnõu, mis tagasi lükati ja mis oli mõeldud paljulapseliste perede toetamiseks. Pakutud muudatuse kohaselt oleks lapsetoetust makstud pere esimese ja teise lapse kohta kahekordses lapsetoetuse määras, kolmanda ja iga järgmise lapse kohta kolmeteistkordses lapsetoetuse määras. Oleme teinud ettepaneku hakata tasuta eineid andma ka gümnaasiumiõpilastele ja lasteaialastele, kuid ka see ei leidnud toetust.

Vaesusse sattunud laste arv kasvab iga päevaga ja meil ei ole aega oodata paremaid päevi uue sotsiaalkindlustussüsteemi ülesehitamiseks. Meetmed tuleb võtta viivitamatult. Aitäh!

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! Palun, Urmas Reinsalu! Kolm lisaminutit, kokku kaheksa minutit.

Urmas Reinsalu

Austatud parlamendiliikmed! Vaesus on väga tõsine ja oluline teema. Suurimas vaesusriskis on praegu lastega pered, kus tööta on jäänud üks vanem või mõlemad vanemad, ja ka töötu üksikvanemaga pered.

Mida me peame tegema, et praeguses olukorras neid peresid aidata? Esiteks, väljumisel vaesusest on majandusraskustes inimeste toetamiseks kaks kõige olulisemat märksõna "kodu" ja "töö". Inimesed ei tohi praeguses majanduskriisis kodu kaotada. Neid, kel on tekkinud raskused seoses eluasemelaenu tagasimak-

misega, on viimaste uuringute andmetel juba 7% nendest 120 000 perest, kes on laenu võtnud. Neil peab olema võimalus oma eluasemelaenukohustusi muuta sõltumatu arbiitri kohtu abil. Me vajame kiiremas korras ennekõike eluasemelaenu maksmisel ajutiselt raskustesse sattunud inimeste kaitseks võlakaitseeadust.

Teiseks, me vajame monopolide ohjeldamise seadust. Vaesus tähendab ka seda, et inimesed satuvad jooksvate kommunaalkulude maksmisel makseraskustesse. Me teame, kui suure osa moodustavad ka üksi elavate pensionäride kogukulutustest kommunaalkulud. Ka puudutavad kommunaalkulud valusalt lastega peresid.

Kolmandaks, me vajame lasterikaste perede eluaseme programmi ja nende kodutoetuse programmi jätkumist. See on andnud häid tulemusi. Mitu tuhat last on saanud eluaseme tingimuste toetuseks raha majandusministriumi KredExi programmi kaudu ja praeguses majanduskriisis peab see programm jätkuma.

Edasi: me ei tohi lisaraskusi tekitada nendele peredele, kes tulevad oma eluasemelaenu tagasimaksmisega toime. See tähendab, et ei ole realistlik kaotada praeguses majanduskriisi olukorras eluasemelaenu intresside maksusoodustused. Täiendavad koormised ja maksud, mille kehtestamise katseid tehakse, süvendavad vaesust. Minu arvates on õige parlamendi kõnetoolis välja öelda väga selge sõnum: rohkem makse me ei vaja! See on ka üleskutse Tallinna Linnavalitsusele mitte kehtestada Tallinnas müügimaksu, mis lööb eriti madalamas tuludetsiilis olevate inimeste sissetulekuid.

Oluline teema on ravimikulud. Parlament võttis vastu seaduse, mis peaks 50%-lise omaosalusega ravimite puhul hinnakokkulepete sõlmimise korral andma ravimikulude pealt täiendavat kokkuhoidu 50 miljonit krooni aastas. Kindlasti me peame põhjalikult üle vaatama kogu ravimite juurdehindluse süsteemi, sest kõige madalamas tuludetsiilis olevate inimeste kulutustest moodustavad ravimikulutused suhteliselt suurema osa.

Järgmine teema puudutab töökohtade loomist, et anda peredele, kus vanemad on töö kaotanud, võimalus töö leida. Palgatoetuse programmi jaoks me peame leidma täiendavaid summasid ja ennekõike tuleb täiendava palgatoetuse meedet rakendada just väikelast kasvatavatele vanematele. Teiseks, ekspordi-

vate ettevõtete toetamise programm. Ettevõtete arv, kes peaksid sealt saama abi ekspordi suurendamiseks eksporditagatiste mehhanismi kaudu, peaks kasvama kümme korda. Seaksin tänavu just sellise eesmärgi. Ettevõtluse tehnoloogiatinvesteeringute programm peaks jätkuma – seegi puudutab täiendavate töökohtade loomist. Lisaks tuleb jätkata ettevõtete ja ettevõtluse starditoetuse programmi. Need on mõistlikud meetmed, mille abil on suudetud luua praeguses majanduskriisis uusi töökohti. Me peame edasi liikuma nõnda, et kõigis maakondades tekiks trend, et uute töökohtade arv oleks suurem kui kaduvate töökohtade arv.

Arusaadavalt me vajame ka eraldi erakorralise meetmena seadusandlikku akti, mis leevendaks praegu kõige kaitsetumasse olukorda sattunud inimeste sotsiaalset olukorda. Selleks tuleks vastu võtta nn vaesuse leevendamise seadus. Ma loodan, et parlamendil õnnestub konsensuslikus menetluses see õigusakt miljalgi jõustada.

Kui me vaatame ettepanekute paketti, mille parlamendi eri saadikurühmad on esitanud, siis lähtekoht vaesusega võitlemisel on esiteks probleemi tunnistamine, teiseks arusaamine, et vaesusvastases võitluses on vajalik tagada inimestele töö. See tähendab, et me peame efektiivsemalt kasutama kõiki riigi meetmeid, mille abil me suudame ettevõtlust parandada nõnda, et tekib uusi töökohti.

Teiseks: kodu olemasolu. Me ei tohi lasta sellel juhtuda, et inimestel tekib olukord, kus nad kaotavad oma kodu ajutiste makseraskuste tõttu. Omaette teema on olukord, kus korteriühistud satuvad makseraskustesse ning see tähendab, et elutähtsad teenused, nagu kaugküttega varustamine, võivad sattuda löögi alla. Tallinnas on juba mitmeid korterelamuid, kus on kaugküte välja lülitatud. Kohtla-Järve juhtumi pinnalt on parlamendi menetlusse jõudnud seadus, mis ei lubaks talveperioodil lõpetada nii elutähtsa teenuse osutamist nagu kaugküttega varustamine. Ma arvan, et parlament peaks venituseta ka selle sotsiaalse mõjuga seaduse eelnõu heaks kiitma.

Kolmandaks, me peame aru saama, et kõige olulisem strateegiline nurgakivi vaesusega võitlemisel on põhimõttelised ümberkorraldused ja täiendava ressursi leidmine meie haredussüsteemis. Kindlasti on väga tähtis kutsekoolide õpikeskkonna parandamine. Need kuni

4 miljardit krooni, mis suunatakse kutsekoolide õpikeskkonna parandamise investeeringuteks, tuleb rakendada täies mahus. See on üks kaalukaimaid märksõnasid strateegilises vaesusvastases tegevuses.

Tänavune aasta on üleeuroopaline vaesusega võitlemise aasta – praegune majanduskriis osutab otseselt sellele sotsiaalsele väljakutsele ja traagilise mõjuga nähtusele ühiskonnas. Sellisena peab see valdkond olema prioriteet kogu parlamendi jaoks. Mõtestatud tegevus tähendab seda, et me võimendame meetmeid, mis me oleme kasutusse võtnud, ja üritame ära hoida inimeste suunamise vaesusspiraali. Täiendavad maksud ja koormised nii töö- kui koduainult suurendavad vaesuslõksu. Aitäh!

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! Kadri Simson, palun!

Kadri Simson

Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid! Mul ei olnud plaanis selles küsimuses sõna võtta, aga äsja esinenud kolleeg Urmas Reinsalu, kes küll on juba saalist lahkunud, sundis mind seda tegema.

Kui me täna räägime vaesusest rõhuga lastel ja noortel, siis andmed, millele teadlased suuresti tugineda saavad, pärinevad aastast 2007. Me kõik mäletame, et aasta 2007 oli see aasta, kui peaminister lubas meid viia viie rikkaima riigi hulka ja kõik olid väga optimistlikult meelestatud. Juba siis oli 20% Eesti lastest vaesuse piiril või juba vaesuses. Me teame, et järgnenud kolme aastaga on olukord läinud märksa rängemaks.

Mis nende kolme aastaga juhtunud on? Kolleeg Urmas Reinsalu rääkis siin, mida võiks teha, nii nagu ta oleks valimiskoosolekul. Tegelikult tuleb rääkida, mida on tehtud – mida on tehtud sellesama IRL-i ja Reformierakonna häältega.

Kõigepealt maksud. Me oleme kogu aeg rääkinud, et otsesed maksud ehk käibemaks löövad kõige rohkem inimesi, kelle sissetulekud on kõige väiksemad. Need löövad kõige valusamalt inimesi, kes on vaesuses või keda ähvardab risk vaesusesse sattuda. Mida on tehtud? Käibemaks on tõstetud ka esmatarbekaupadel 18%-lt 20%-le. Lastepuhul on kindlasti oluline see, et õpikute, kultuuriürituste, töövihikute ja raamatute käibemaks 5%, mis kehtis

veel kaks aastat tagasi, on nüüd märksa kõrgem.

Teiseks. Kohe, kui majanduses läks raskeks, oli esimene asi, mida n-ö krokodillide komisjonid tahtsid ära lõikama hakata, laste koolitoit. Ei saadud aru, et tasuta koolitoit kõigile lastele ei ole välja mõeldud siin Eestis, see on olemas paljudes Euroopa riikides. Soome kogemused on näidanud, et kõige raskematel aegadel on koolitoit lastele vajalik rohkem kui tavaliselt. Mida tegi aga praegune koalitsioon ehk IRL ja Reformierakond? Jah, nad esialgu jätsid tavakoolides laste koolitoidu rahule, kuid kärpisid kutsekoolidele koolitoiduks eraldatavat summat. Me teame kõik, et aastail 2007 ja 2008 oli päris suur inflatsioon. Raha, mis ära kärbiti, anti polaaruuringuteks. See on valikute küsimus, aga selge on, et lapsed ei olnud esimene valik.

Veidi ka lasteaedadest. Professor Kutsar rääkis siin, et väga oluline on, et lapsed saaksid lasteaias oma eakaaslastega n-ö toetusrühmana kokku. Möödunud aastal oli esimene negatiivne eelarve ja lasteaedadelt võeti ära 150 miljonit krooni ehk lõpetati programm "Igale lapsele lasteaiakoht". Lisaks võeti 260 miljonit krooni omavalitsuse tulubaasist, öeldes, et enam ei pea omavalitsused tagama lasteaiakohta lastele vanuses 1–1,5 aastat. Tegelikult oli see väga karm raha äravõtmine, mis on lõõnud viimastel aastatel kõiki lasteaedu.

Mis puutub haridusse, siis on tähtis, et lapsed saaksid oma võimetele vastava hariduse. Mõni aasta tagasi hakkas väga jõuliselt tööle koolkodude projekt, sest mitte kõik lapsed ei ela kodus, kus neil on võimalik iga päev oma õppetükid ära õppida ja järgmine päev uuesti kooli minna. Koolkodud, vana nimetusega internaatkoolid olid nendele lastele, kes teel kodust kooli võisid kaduma minna. Me nägime seda statistikat, et 800 last aastas läheb põhikooli eas kaduma. See raha on ära võetud. Omavalitsused, ka maaomavalitsused ei jõua enam koolkodusid üleval pidada ja see tähendab kaduma minevate laste arvu suurenemist.

Kui rääkida laste võimetest, siis meil on palju võimekaid lapsi, kes võiksid saada kõrghariduse, aga kui nad elavad vaestes peredes, ei pruugi nad kõrgharidust saada, eriti pärast seda, kui eelmine aasta teise negatiivse lisa-eelarvega vähendati tasuta üliõpilaskohti. Sa võid olla tark, aga sa tuled vaesest perest, ja sa

lihtsalt ei saa kõrgharidust, milleks sul võimeid tegelikult on.

Nii et kolleeg Urmas Reinsalu võib rääkida, mida võiks teha, kuid tema tegelikud hääletused koos oma erakonna- ja koalitsioonipartneriga on teinud olukorra märksa halvemaks, kui näitavad numbrid aastast 2007. Aastal 2010 on olukord tõsisem.

Ma pidin siin praegu sõna võtma, sest et mitmed otsused, mis siin tehtud on, võivad tunduda anonüümsed, aga nad mõjutavad Eesti lapsi. Ja kui need lapsed lapsepõlves kaotavad oma võimalused, siis valimisealisena nad neid enam taastada võib-olla ei suudagi. Aitäh!

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole! Lõpetan läbirääkimised. Ja ütlen suur aitäh kõikidele ettekandjatele ja kõigile küsimuste küsijatele tänase arutelu eest! Olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutamine on lõppenud.

2. Riigivaraseaduse § 102 muutmise seaduse eelnõu (713 SE) teine lugemine

Aseesimees Keit Pentus

Võime asuda oma tavapärase neljapäevase päevakorra juurde. Alustame maaelukomisjoni algatatud riigivaraseaduse § 102 muutmise seaduse eelnõu teist lugemist. Ettekandeks palun kõnetooli maaelukomisjoni aseesimehe Aleksei Lotmani!

Aleksei Lotman

Head kolleegid! See tuleb suhteliselt lühike päevakorrapunkt. Küllap mäletate, et hiljuti tegime selle väikese eelnõu esimese lugemise edukalt ära – see pole oma olemuselt muud kui üks väike vigade parandus –, saatsime ta teisele lugemisele ja määrasime talle parandusettepanekute tähtaja. Tähtajaks parandusettepanekuid ei laekunud.

Maaelukomisjon arutas esmaspäeval, 5. aprillil nimetatud eelnõu enam-vähem täies koosseisus, ainus puuduja oli kolleeg Imre Sooäär. Juhatas komisjoni esimees Kalev Kotkas. Tuvastasime, et parandusettepanekuid pole laekunud ja et sellele väikesele, aga väga vajalikule eelnõule pole ka komisjoni poolt vaja mingeid parandusettepanekuid teha. Seega otsustasime konsensuslikult nagu ikka teha Riigikogu täis-

kogule ettepanek maaelukomisjoni algatatud riigivaraseaduse § 102 muutmise seaduse eelnõu teine lugemine täiskogus tänasel kuupäeval lõpetada ja kui see lõpetatakse, saata eelnõu täiskogule kolmandaks lugemiseks 14. aprilliks ja teha ettepanek eelnõu seadusena vastu võtta. Aitäh, kolleegid, kuulamast!

Aseesimees Keit Pentus

Suur aitäh! Küsimusi ei näi olevat. Tänan, hea ettekandja! Kas on soov avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole ja läbirääkimisi ei avata. Muudatusettepanekuid esitatud ei ole, seega on eelnõu 713 teine lugemine lõppenud.

3. Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi ning vedelkütuse erimärgistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (680 SE) esimene lugemine

Aseesimees Keit Pentus

Järgmine punkt päevakorras on Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi ning vedelkütuse erimärgistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Algatajatepoolseks ettekandeks palun Riigikogu kõnetooli Riigikogu liikme Arvo Sarapuu!

Arvo Sarapuu

Lugupeetud Riigikogu aseesimees! Head kolleegid! Minu arust on täna kaks võimalust. Üks on, et me suudame eelnõu kiiresti ära menetleda ja ütelda, et põllumeeste suur ootus on täidetud. Teine võimalus on eelnõu hästi pikalt menetleda ja kinnitada, et midagi ei ole teha – elus vahel tuleb aktsiise tõsta.

Keskerakonna ettepanekul on tehtud parandused alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi ning vedelkütuse erimärgistuse seaduse muutmise seadusesse. Eesmärk on eriotstarbelise diislikütuse ja kerge kütteõli aktsiisimäär viia 1056 kroonini 1000 liitri kohta. Tahame teha sellise paranduse. Teiseks tahame seadust muuta nii, et teha selles parandus: "põllumajanduses kasutatavas masinas, traktoris ja liikurmasinas, ka teedel liikumiseks, kui selle omanik on PRIA põllumajandusliku toetuse registris".

Mis need parandused tähendavad? 26. jaanuaril 2009 võttis Riigikogu vastu alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse muutmise seaduse, millega tõsteti oluliselt aktsiisimäärasid. Seejuures tõsteti erimärgistatud kütuse aktsiisi määr 1056-lt 1736 kroonini 1000 liitri kohta alates 1. jaanuarist 2010. Euroopa Liidu alammäär on kütuseaktsiisi puhul 330 krooni 1000 liitri kohta, seega võime öelda, et põllumehed maksavad erimärgistatud kütuse aktsiisi üle 5,2 korra rohkem, kui seda nõuab Euroopa Liidu alammäär.

Vaatame korra, millised on teiste riikide mõned aktsiisid. Millega meie põllumehed ikkagi peavad konkureerima? Arvud näitavad, et madalaimad aktsiisid on Belgias – 0,3, Lätis – 0,34, Iirimaal – 0,7, Prantsusmaal – 0,89, Soomes – 1,1 ja Hispaanias – 1,33. See tähendab seda, et päris keeruline on Eesti põllumeestel teiste maade põllumeestega konkureerida. Ja otsetoetustega on sama lugu: seda on saadud vähem, kui on loodetud. Tegelikult on olukord selline, et kui põllumajanduses on tootjahinnad 2009. aastal langenud ligi 25%, siis kaubanduses vaid 9%.

Kui me vaatame kogukahjumit, mis põllumehed 2009. aastal said, siis see on ligi miljard. 2008. aasta kogukahjum oli 912 miljonit krooni. Muidugi on selge, et selle tagajärg on ettevõtluse vähenemine maal ja töökohtade kadumine maal. Võib öelda, et päris raske on elatist teenida, kui ettevõtted kaovad. Maal on niigi keerulisem tööd leida kui linnas.

Aktsiisitõusudest tulenevalt on pakutud erinevaid variante, ka meie erakond ja põllumehed on sellest rääkinud. Üks korduvalt pakutud variant oleks, et PRIA registris olevatele põllumeestele müüakse erikütust Euroopa Liidu kehtestatud miinimumaktsiisiga. Seni pole see sobinud, kuigi praeguste elektrooniliste andmebaaside puhul oleks see võimalik. Teiseks on välja käidud võimalus põllumeestele aktsiis kompenseerida tagasimaksega, aga ka see ei ole sobinud. Nii olemegi selle eelnõu koostanud ja ainus pakutud viis oleks selle aktsiisi tagasiviimine jaanuaris 2011.

Loomulikult vähendab see riigi tulusid. Peatun natuke asjaomasel statistikal. Praegu ei suudeta statistiliselt üldse selgeks teha, kui palju see tegelikult riigieelarvet mõjutab. Eri institutsioonidel on erinevad arvud, aga selge on, et selline aktsiisimäär langetamine vähen-

dab salakütuseäri tulukust ja suurendab kodumaise põllumajanduse konkurentsivõimet. Seega teistpidi saab arvestada täiendavate tuludega, mis aktsiisimäära alandamine kaasa toob.

Rahandusministeeriumi arvates on põllumajanduse eridiisli osakaal umbes 40 000 tonni. Kokku suurendaks aktsiisi tõstmine väljaminekuid 145 miljonit krooni, millest põllumajanduse osa on 25 miljonit. Põllumehed ise arvavad, et see on 100 000 tonni aastas ehk rahaliselt 73 miljonit. Samas põllumajandusminister ütleb, et tegemist on summaga 65–72 miljonit krooni. Loen teile ajalehest ette tsitaadi: "Minister märkis, et aktsiisitõusu näol on tegemist põllumajandustootmise täiendava maksustamisega, mis on üllatuseks nii tootjatele kui ka talle endale." Tegelikult peaks põllumajandusminister ja tema erakond igal juhul meie eelnõu toetama. Ma tuletan teile meelde ka esmaspäevast arutelu, kus leiti samuti, et aktsiisid on kõrged. Seega on meie esitatud eelnõu aktsiiside osas igati mõistlik.

Teine eelnõu punkt puudutab põllumajandusmasinate liikumist teedel. Lühidalt öeldes on tegu sellega, et tänavu talvel on kõvasti lund lükatud. Jah, kui aknast välja vaadata, siis lumi on läinud ja tekib küsimus, kas siis seda teemat maksab enam puudutada. Ent üks järgmine aasta või lumi jälle maha sadada ja oleks hea, kui põllumehed võiksid oma traktoreid omavalitsuste ja kogukonna huvides lume lükamiseks kasutada, arvestades, et erikütus, mida nad masinates kasutavad, seda ei keela, et erikütuse kasutamine sel otstarbel on lubatud.

Arvan, et meie eelnõu on hea ja mõistlik. Rahanduskomisjon seda küll eriti arutada ei tahtnud – võib-olla aja puudusel, võib-olla põhjusel, et lumi hakkas kohe sulama, aga võib-olla ka mingitel muudel põhjustel. Aga selge on, et praegu ootavad maainimesed huviga selle eelnõu lahendust. Meie ettepanek on selle eelnõu poolt hääletada. Aitäh!

Aseesimees Keit Pentus

Suur aitäh, hea ettekandja! Kuna meie neljapäevaseks istungiks ettenähtud aeg on mõne sekundi pärast läbi, siis mul ei ole võimalik enam küsimusteks sõna anda. Selle eelnõu arutamine jääb täna pooleli ja me jätkame sama koha pealt järgmise nädala teisipäeval. Nii et aitäh, hea ettekandja! Jätkame arutelu järgmisel nädalal. Tänapäevane istung on lõppenud. Ilusat päeva jätku!

Istungi lõpp kell 13.00.

Istungi kestus 3 tundi.

Juhataja

K. Pentus
Riigikogu aseesimees

XI RIIGIKOGU STENOGRAMM

VII ISTUNGJÄRK

Esmaspäev, 12. aprill 2010

Kell 15.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Arupärimine Viljandi riigikooli loomise kohta (nr 420)

2. Vaba mikrofon

Istungi rakendamine

Esimees Ene Ergma

Tere päevast, lugupeetud Riigikogu! Alustame Riigikogu täiskogu VII istungjärgu 11. töönädala esmaspäevast istungit. Lugupeetud kolleegid! Täna on Eestis üleriigiline leinapäev. Teen ettepaneku mälestada leinaseisakuga lennukatastroofis hukkunud Poola Vabariigi presidenti Lech Kaczynskit, parlamendiliikmeid ja teisi ohvreid. (Leinaseisak.)

Tänan! Kas kolleegid soovivad üle anda eelnõusid ja arupärimisi? Palun, Vabariigi Valitsuse esindaja proua Heili Tõnisson!

Heili Tõnisson

Austatud proua esimees! Hea Riigikogu! Vabariigi Valitsus algatab täna neli seaduseelnõu. Esiteks, relvaseaduse muutmise seaduse eelnõu, Riigikogus esindab seaduseelnõu menetlemisel Vabariigi Valitsust siseminister Marko Pomerants. Teiseks, rassilise diskrimineerimise kõigi vormide kõrvaldamise rahvusvahelise konventsiooni artikli 14 lõike 1 alusel deklaratsiooni tegemise seaduse eelnõu, Riigikogus esindab seaduseelnõu menetlemisel Vabariigi Valitsust välisminister Urmas Paet. Kolmandaks, Eesti Vabariigi valitsuse ja Kanada valitsuse noortevahetuse kokkuleppe ratifitseerimise seaduse eelnõu, Riigikogus esindab seaduseelnõu menetlemisel Vabariigi Valitsust haridus- ja teadusminister Tõnis Lukas. Neljandaks, äriseadustiku muutmise seaduse eelnõu, Riigikogus esindab seaduseelnõu menetlemisel Vabariigi Valitsust justiitsminister Rein Lang. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Palun, kolleeg Toivo Tootsen!

Toivo Tootsen

Austatud esimees! Lugupeetud kolleegid! Koos 20 ametikaaslasega esitame arupärimise õiguskantslerile.

Hiljuti lõpetas Riigiprokuratuur kriminaalmenetluse, mis oli algatatud möödunud aasta septembris seoses Välisministeeriumi avaldusega karistusseadustiku riigisaladuse avaldamist käsitleva paragrahvi tunnustel. Meedia andmetel jõudis Riigiprokuratuur järeldusele, et justiitsminister Rein Lang avaldas antud asjas piiratud tasemega riigisaladuse, kuid kuna minister oma sõnul ei pidanud seda õigusvastaseks, siis ei saa ta käesoleval juhul kanda selle teo eest Riigiprokuratuuri arvates ka kriminaalvastutust. Paraku tekitab Riigiprokuratuuri seisukoht rea küsitavusi sellise otsuse objektiivsuses. Vabariigi Valitsuse seaduse järgi teostab just justiitsminister järelevalvet Riigiprokuratuuri tegevuse üle, sealhulgas sisuliselt määrab ametisse peaprokuröri. Kuigi ta teostab sellist järelevalvet oma pädevuse piires, tundub siiski ebaloomulik ja ebaobjektiivne, et järelevalvatav saab mingeid sisulisi otsuseid vastu võtta järelevalvaja ehk siis antud juhul justiitsministri suhtes.

Seoses sellega ongi meil õiguskantslerile neli küsimust. Näiteks järgmised. Kas Riigiprokuratuur on õigustatud tegema menetluslikke otsuseid justiitsministri üle või vajaks selline olukord eraldi seaduslikku regulatsiooni? Kes ja millises mahus peaks üldse teostama järelevalvet Riigiprokuratuuri tegevuse seaduslikkuse üle ning kas praegune järelevalvesüsteem võimaldab prokuratuuril üldse objektiivseid otsuseid vastu võtta? Ja veel kaks küsimust. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Palun, kolleeg Eiki Nestor!

Eiki Nestor

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! Koos kolleegide Kalvi Kõva, Indrek Saare ja Kalev Kotkasega esitame arupärimise peaministrile. Arupärimine on ajendatud Riigikohtu otsusest. Tulenevalt sellest peaks Riigikogu lähemal ajal vastu võtma seadused, mis võimaldaksid eristada omavalitsustele kohaliku elu küsimuste otsustamiseks ette nähtud raha riiklike kohustuste täitmiseks mõeldud rahast. Riigieelarve esitamine Riigikogule on teatavasti mõistlikul moel Vabariigi Valitsuse prioriteet ja ju peaks ka sel teemal eelnõude koostamine ja kokkuleppimine kohalike omavalitsustega olema samamoodi valitsuse teha. Seetõttu küsimegi peaministrilt, milliseid seadusi kavatses valitsus muuta ja mis kuupäevaks need eelnõud meile esitatakse ning kui tõsiseks hindab peaminister seda ohtu, et kui need seadused on esitamata, läbi arutamata ja vastu võtmata, siis järgmise aasta riigieelarve ei pruugi vastata meie põhiseadusele.

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Palun, kolleeg Peeter Kreitzberg!

Peeter Kreitzberg

Lugupeetud juhataja! Austatud kolleegid! Esitan kultuurikomisjoni poolt menetlusse välismaalaste seaduse muutmise seaduse eelnõu. Kultuurikomisjon otsustas oma 6. aprilli istungil algatada välismaalaste seaduse muutmise seaduse eelnõu. Eelnõu eesmärk on lahendada välisüliõpilaste Eestisse õppima asumise probleemid, mis on tekkinud seoses kõrgharidustaseme õppekavade üleminekuhindamisega ja õppimiseks elamisloa taotlemisel nõutava õppekavade riikliku tunnustamisega. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Juhatuse nimel olen vastu võtnud viis seaduseelnõu ja kaks arupärimist. Kui seaduseelnõud vastavad Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele, siis otsustab juhatus nende menetlusse võtmise kolme tööpäeva jooksul, ja kui arupärimised vastavad kodu- ja töökorra seadusele, siis edastan need otsekohe adressaadile.

Nüüd järgmised teated. Riigikogu juhatus on võtnud menetlusse järgmised eelnõud ja määranud neile juhtivkomisjoni: Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni s.a 8. aprillil

algatatud karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on õiguskomisjon; Eesti Keskerakonna fraktsiooni s.a 8. aprillil algatatud Eesti Rahvusringhäälingu seaduse muutmise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on kultuurikomisjon.

Olen edastanud seitsme Riigikogu liikme arupärimise kultuuriminister Laine Jänesele.

Head kolleegid! Palun teeme kohaloleku kontrolli!

Kohalolijaks registreerus 88 Riigikogu liiget, puudub 13.

Läheme päevakorra kinnitamise juurde. Palun nüüd tähelepanu! Maaelukomisjon teeb juhtivkomisjonina ettepaneku mitte arutada kolmapäevase istungi teist päevakorrapunkti, milleks oli eelnõu 713 kolmas lugemine. Selle täiendusega panen selle nädala päevakorra hääletusele. Palun hääletada!

Päevakorra kinnitamise poolt hääletas 80 Riigikogu liiget, vastu ega erapooletu ei olnud keegi. Pävakord on kinnitatud.

1. Arupärimine Viljandi riigikooli loomise kohta (nr 420)

Esimees Ene Ergma

Alustame tänase päevakorrapunkti menetlemist. Riigikogu liikmete Mailis Repsi, Lauri Laasi, Enn Eesmaa ja Valeri Korbi s.a 23. märtsil esitatud arupärimine Viljandi riigikooli loomise kohta. Ma palun kõnepulti kolleeg Mailis Repsi!

Mailis Reps

Lugupeetud Riigikogu esinaine! Head Riigikogu liikmed! Teil on küll kõigil olnud võimalik selle arupärimise tekstiga tutvuda, kuid kindluse mõttes ma siiski tutvustaksin seda lähemalt, et te järgneva diskussiooni ajal teaksite, millest on tekkinud küsimus.

Nimelt on tänaseks nii Viljandi linnavõim kui ka Haridus- ja Teadusministeeriumi ase-kantsler avalikustanud kava, mille kohaselt muudetakse kolm senist gümnaasiumi põhikoolideks ja luuakse riigigümnaasium. Haridus- ja Teadusministeerium on avaldanud valmisolekut Viljandi riigigümnaasiumi asutamiseks. Viljandi Linnavolikogu võttis 25. veebruaril vastu otsuse "Viljandi koolivõrgu korrastamine". Lähtudes eeltoodust on Viljandi linn ning Haridus- ja Teadusministeerium leppinud

kokku, et alustavad läbirääkimisi Viljandis ühe riigigümnaasiumi asutamiseks ja pidamiseks arvestusega, et Viljandi Linnavalitsus saaks esitada läbirääkimiste tulemusena valmiva tegevuskava volikogu 2010. aasta aprillikuu istungile ning riigigümnaasium alustaks tegevust alates 1. septembrist 2011.

Osapooled soovivad luua riigigümnaasiumi seniste Viljandi linna üldhariduskoolide gümnaasiumiklasside ühendamiseks üheks uut kvaliteeti pakkuvaks kooliks. Läbirääkimiste käigus soovivad Haridus- ja Teadusministeerium ning Viljandi linn leppida kokku tingimustes, mis puudutavad gümnaasiumiosa üleandmise korraldust, koolihoone asukohta, õppekeskkonna kaasajastamist, riigigümnaasiumi rahastamise küsimusi, Viljandi linna ja teiste puudutatud omavalitsuste kaasamist riigigümnaasiumi arengut puudutavate küsimuste lahendamisel ning üleminekuga seotud muid küsimusi.

Viljandi noored on algatanud rahvaküsitluse, mille tulemustest selgub, et ligi 2000 vastajast 80% ei toeta olemasolevate gümnaasiumide põhikoolideks muutmist ja ühe riigigümnaasiumi loomist. Siinkohal ütlesin märkusena juurde, et tänase arupärimise esitamise eesmärk on saada järgnevate küsimustega rohkem selgust riigikoolide loomises, sest praeguseks on ju teada, et neid haridus- ja teadusministriga ning ministeeriumiga läbirääkijaid ei ole enam ammugi ainult Viljandis, vaid pea igas maakonnas on mitmeid, kes soovivad teada saada, millistel alustel ja kuidas ja mida see tegelikkuses tähendab. Nii et ma usun, et võibolla suudab minister täna nendele küsimustele vastates anda neile vastused või tekitada omavalitsustes selle teema vastu rohkem huvi. Nii et ma ei loeks neid küsimusi ette – ma küll ei tea, kas härra Tõnis Lukasel on võimalus seda teha, aga küsimuste sisu seondub rahastamise, õpetajate, ühiselamute, ümberkorralduse ja analüüsidega. Nii et ma loodan, et minister saab ka küsimustele viidata. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Mailis Repts! Palun nüüd kõnepulti haridus- ja teadusministri!

Tõnis Lukas

Austatud juhataja! Lugupeetud Riigikogu! Head külalised! On tõepoolest kaheksa küsi-

must, mis puudutavad eelkõige Viljandi linna ettepanekut muuta oma senist koolivõrku koos riigiga. Ja ma vastan nendele küsimustele järjekorras. Kõigepealt, meie tööjaotus on selline, nagu tööandja ütles – loen ette küsimuse ja siis vastan.

Esimene küsimus: "Kas Teie hinnangul peaks Viljandi Linnavolikogu riigikooli loomiseks korraldama rahvaküsitluse, mis oleks volikogule ja linnavalitsusele otsuse tegemise juures siduvaks?" Kui volikogu ja linnavalitsus on midagi otsustanud, siis mina arvan, et nende pöördumine on õiguslikult igati korrektne ning seepärast asus Haridus- ja Teadusministeerium Viljandi linna ettepanekul läbirääkimistesse Viljandi linnaga. Selleks, et riik nendesse läbirääkimistesse astuks, ei ole küll rahvaküsitlust juriidiliselt vaja ja ma ei tea, kas seda enam või mitte, aga arvestada tuleb, et alles oli üks rahvaküsitlus – rahvalt küsiti, keda valida kohalikku volikokku. Need valimised olid ära ja uus koalitsioon, kuhu kuuluvad Reformierakond, Isamaa ja Res Publica Liit ning Keskerakond, on oma ettepaneku riigile teinud. Nii et riik vähemalt ministeeriumi poolt ei nõua täiendavat rahvaküsitlust. Küllap volikogu on linnakodanikega arutelu juba korraldanud.

Teine küsimus: "Kuivõrd toob riigikooli loomine kaasa eelisrahastamise?" Riik investeerib hoonete renoveerimisse riigikoolide puhul niikuinii, eelisrahastamist teiste riigigümnaasiumidega võrreldes ei plaanita. Riigikoolide vastu on riigil juba olemuslikult kohustusi, näiteks Nõo Reaalgümnaasiumi renoveerimist otsustas valitsus rahastada 70 miljoni krooni ulatuses ja see hea kool riigikoolina renoveerida. Ma ei nimetaks seda sugugi eelisrahastamiseks kellegi teise arvel, see on lihtsalt riigi kohustus.

Kolmas küsimus: "Mil määral saab uus kool riigieelarvest lisaraha või tuleb see teiste olemasolevate gümnaasiumide arvelt?" Iga riigigümnaasiumi hakatakse rahastama samade põhimõtete järgi kui praegu olemasolevaid riigigümnaasiume. Minu teada olid rakendussätted täna kultuurikomisjonis arutluse all, seal ses osas muudatusi ei tehtud. Investeeringurahad ei tule teiste koolide arvel ja kui rääkida näiteks tegevuskulude rahastamisest, siis ei ole ju keegi küsinud, kas Tallinna Muusikakesk-kooli rahastamine riigikoolina tänapäevani ja

siit edasi või Nõo või Noarootsi kooli rahastamine toimub kellelegi teise arvel. Riigikoolide rahastamiseks on seaduses selgelt fikseeritud põhimõtted ja nende järgi neid ka rahastatakse.

Neljas küsimus: "Kas ja kuidas tuleks Teie hinnangul spetsialiseeritud kooli korral kauge-malt õppima asuvatele õpilastele tagada ühiselamukoht ja õppetõetus?" See on natuke laiem küsimus, sest Viljandi plaanitavas gümnaasiumis, niipalju, kui mina tean – toonitan veel kord, et läbirääkimised on alanud ja kohalikul rahval on ka selgemad plaanid –, tahetakse kuni seitse suunda avada ja muid niisuguseid sisulisi ettevalmistusi on väga palju tehtud, aga seda ei saa nimetada väga kitsalt spetsialiseerunud kooliks, vähemalt minu teada mitte, küll aga on praegu spetsialiseerunud gümnaasiume, kui gümnaasiumi puhul võib nii üldse öelda, näiteks Nõo Realgümnaasium, Tallinna Muusikakeskkool, mis on riigigümnaasiumid. Ja laiemas võrgus on kahtlemata erivajadustega laste koole, kutsekoolid on spetsialiseerunud, kui haridusasutustest üldiselt rääkida. Üldise põhimõttena peab Haridus- ja Teadusministeerium oluliseks niisugust transpordikorraldust, et gümnaasiumiõpilased jõuaksid kodust kooli ja koolist koju. Kui on vaja ühiselamukulusid või õpilaskodukulusid katta, siis praegu menetluses olevas põhikooli ja gümnaasiumiseaduses on üks muudatus sisse viidud, mis annab riigile võimaluse osaleda ka gümnaasiumi puhul õpilaskodukohtade ja transpordikulutuste katmisel vastavate toetustega. Nii et vajaduse korral, kui see on oluline toetus omavalitsustele õpilaste kooli saamiseks ja koju saamiseks, on kindlasti võimalik riigieelarveline toetus. Õpilaskodude alternatiiviks võib olla ka näiteks kodumajutuse doteerimine.

Viies küsimus: "Kuidas rahastatakse ümberkorraldust? Kas reformi jõustumisel tuleb omavalitsustel leida täiendavaid vahendeid õpilaste kaasrahastamiseks või kannatavad olemasolevad koolid, kuna nende vahendeid kärbitakse?" Kooli korralduslikku uuendust uus põhikooli- ja gümnaasiumiseadus ette ei näe ja sellele küsimusele ma seepärast rohkem ei vasta. Selline ettepanek, et uues põhikooliseaduses mitte teha seda koolivõrgu uuendust tsentraalselt, tuli minu teada enamikult fraktsioonidelt. Sellepärast on see kindlasti oluline otsus.

Koolivõrgu reformi seaduse tasemel ju ei ole, see ei saa siis ka midagi endaga kaasa tuua.

Kuues küsimus: "Kas Haridus- ja Teadusministeerium on analüüsinud, millised on nimetatud reformi mõjud ja võimalikud tagajärjed Viljandi maakonnas ning millised on reformi võimalikud sotsiaalsed tagajärjed? Millised on analüüside tulemused?" Haridus- ja Teadusministeerium tegi üle aasta tagasi Viljandimaa tellimusel maakonna koolivõrgu detailse analüüsi, kus kirjeldatakse õpilaste ja õpetajate arvu prognoosi, õpilasarännet, koolivõrguvajaduse eri variante olenevalt seatud kriteeriumitest. Seda on mitmel korral arutatud maakonna ja omavalitsuste esindajatega, koolijuhudega. Analüüs on kõigile kättesaadav ka ministeeriumi koduleheküljel kõrvuti teiste maakondlike analüüsidega. Kindlasti on Viljandi linna kava kohalikus mõttes väga tähelepanuväärne – muuta praegust koolivõrku ju kaunis oluliselt, jätta kolm põhikooli ja üks puhas gümnaasium. Aga nagu te, jah, hästi teate, nagu ma ka eelmise punkti puhul ütlesin, ei ole põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse eelnõus sellelaadilist reformi ette nähtud ja seega ei tasu sealt ka riigi ettekirjutusi otsida. Nii et meil ei ole võimalik rääkida üldisest reformist, aga Viljandi mastaabis on see kindlasti oluline uuendus.

Seitsmes küsimus: "Mis saab õpilastest, kes suurde riigikooli ei saa? Millised on Haridus- ja Teadusministeeriumi analüüsid selles osas?" Nagu eespool öeldud, on Viljandimaa õpiränne detailselt kaardistatud. Nagu iga teise gi gümnaasiumi puhul ei peaks ju vastuvõtutingimused olema oluliselt erinevad praegustesse Viljandi gümnaasiumidesse vastuvõtmise omadest. Meil ei ole põhjust eeldada, et Viljandi gümnaasiumidesse võetakse õpilasi vastu ilma igasuguste tingimusteta. Nii et vastuvõtutingimused tuleb täita. Kui õpilased ei soovi õppida selles Viljandi gümnaasiumis, mida praegu plaanitakse luua, siis nad saavad õppida ju teistes koolides ja jätkata oma õpinguid, kui tegemist on Viljandimaa õpilastega, teistes Viljandimaa või mujal asuvates keskharidust pakkuvates õppeasutustes. Pealegi on linn taotlenud selle puhta gümnaasiumi jaoks rohkem klassiruumi ja rohkem klassikomplekte kui praegustel andmetel isegi sel aastal Viljandi gümnaasiumides täituks või vähemalt järgmisel ja ülejäämisel aastal. Nii et tegelikult on

Viljandi linn taotlenud ruume ja soovinud neid planeerida varuga. Nii et selles plaanis ei saa väljäämisest sugugi rääkida. Viljandi ise on oma õpilaste arvu kahanemist ka päris oluliselt analüüsinud (üldandmed on meil kõigil teada). Minu mälu järgi, kui hiljuti oli Viljandi gümnaasiumides üle 800 gümnasisti, siis prognoositakse selle numbri langust kuni 554-ni ja stabiliseerumist umbes sellel joonel tükiks ajaks. Nii et see on selge, et klassikomplektide arv ka väheneb.

Kaheksas küsimus: "Milline on Viljandi kutseõppekeskuses valmisolek, korraldamaks enamik erialasid ümber põhikoolil põhinevaks õppeks või selleks, et mõni gümnaasium jääb kutsekooli eelõppeks?" Riigikooli loomine Viljandi kutseõppekeskuse niisugust ümberkorraldust ei eelda. Kuid näiteks ka käesoleval aastal on Viljandi Ühendatud Kutsekeskkool taotlenud uute erialade avamist ja kui näiteks paljudes maakondlikes kutsehariduskeskustes on olnud ka probleem, et tüdrukutel ei ole head valikut, siis minu teada on sellised õppekavad valminud ja sellest sügisest taotletakse täiendavat vastuvõttu. Nii et jah, Viljandi Ühendatud Kutsekeskkool on üks nendest piirkondlikest kutsehariduskeskustest, kes mõtleb sellele, et tõepoolest laiendada erialade nomenklatuuri. Aitäh tähelepanu eest!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, lugupeetud minister! Teile on küsimusi. Alustame kolleeg Heimar Lengist!

Heimar Lenk

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Härra minister! Teie vastused sellele väga tõsisele küsimusele olid suhteliselt pealiskaudsed ja kiretud. Ja sellepärast ma küsin üle. Haridusreform, mida te olete vedanud paar aastat ning mille käigus te tahtsite hulga gümnaasiume likvideerida ja need ümber korraldada, kukkus sisuliselt läbi. Valitsus võttis selle tagasi, sellest pole enam palju juttu olnud. Ja nüüd on mul järgmine küsimus. Nüüd te tahate seda teha Viljandis, kus on teie erakonna, IRL-i jaoks suhteliselt soodne erakondlik maastik. Palun tõestage mulle lühidalt, et see ei ole hiiliv haridusreform, mis algab Viljandist.

Tõnis Lukas

Aitäh! Teie nürilt kirglikus küsimuses oli paar motiivi. Üks neist, mille varju tegelikult küsimus jäi, oli erakondlikkus. Selle kohta ma ütlen, et Viljandis on võimul ka Keskerakond ja kõik juhtumid, mis praegu on avatud läbirääkimisteks – neid läbirääkimisi on avatud tegelikult väga vähe, kuid konsultatsioonid kaasa arvatud on nendest juhtumitest ligi pooled sellised, kus taotlejaks on omavalitsus, kus Keskerakond on kas ainuvõimul või võimukoalitsiooni osaline. Nii et erakondlik motiiv teie kenas küsimuses, mis lehtedes kindlasti ära trükitakse, ei ole tegelikult asjakohane. Kohalikud inimesed mõtlevad tõsiselt, mida teha oma koolivõrguga. Ja juhul, kui nende kavad on sellised, mida on põhjust toetada just selles plaanis, et nad loovad demokraatlikke võimalusi piirkonnas laiemalt, annavad võimaluse koolidel püsida, näiteks ümbruskonna põhikoolidel, see tähendab, ettepanekud on orienteeritud puhtale gümnaasiumile, mis on selles maakondlikus koostöös ju teatavaks tipuks – tal on oma roll –, aga mille loomisega on selge, et ka teised koolid saavad piirkonnas jätkata, sest kui kolm täistsüklikooli omavahel konkureerivad, on nad orienteeritud ka ümbritsevate põhikoolide tühjakstõmbamisele, aga puhtad gümnaasiumid sellele orienteeritud ei ole – kui sellised eeldused on paljudel juhtudel olemas, siis me astume läbirääkimistesse. Praegu on läbirääkimised alanud tegelikult ainult Viljandiga, sest nii Viljandi Linnavalitsus kui volikogu on oma arvamuse öelnud ja on teinud taotluse. Koeru volikogu on teinud taotluse hakata riigiga koos koolivõrku planeerima ja Tartu Linnavalitsus on teinud taotluse. Volikogu otsust Tartu puhul saab veel oodata, ülejäänud on konsultatsioonid. Nii et loomulikult, kui jõutakse volikogu ettepanekuteni, et riiki läbirääkimistesse kaasata, siis kaalutakse seda asja, kas sellel on mõtet, missuguse abiga peaks olema üldse tegemist. Mõnel juhul võib olla selleks juriidiline nõu ja praegu mitmel juhul, kus ongi meiega ühendust võetud, soovitakse just juriidilist nõu ja analüüsi. Aga see kõik selgub tulevikus.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jaak Aab!

Jaak Aab

Täna, austatud juhataja! Hea minister! Selline riigikooli loomine Viljandis on nii või teisiti, me saame aru, gümnaasiumihariduse tsentraliseerimine ehk siis sellise suure riigikooli teke mõjutab nii või teisiti kõiki maakonnakoole. Nagu te ütlesite, on kohti isegi varuga ja nii või teisiti mõjutab see nii õpilasi kui õpetajaid liikuma olemasolevatest maakonnakoolidest Viljandisse. Pigem on küsimus selles, milline on ja kas on ühtlane gümnaasiumihariduse kättesaadavus maakonnas, arvestades seda, et ka paremad õpetajad liiguvad tõenäoliselt sinna, kus on võimalik suuremat koormust saada ja õpetada ning nende järel liiguvad sinna ka õpilased. Mis saab siis teistest koolidest? Kuidas te hindate seda õppekvoteeti, mis sinna jääb?

Tõnis Lukas

Lugupeetud küsija! Praegused Viljandi gümnaasiumid on palju suurema varuga, kokkuvõttes palju suurema varuga klassikoplektide osas kui see linnavalitsuse plaanitav puhas gümnaasium. Nii et praegu on kõigis nendes kolmes gümnaasiumis tegelikult varu maakonna õpilaste jaoks. Ja nagu ma teile kirjeldasin, pumpavad täistsükli koolid piirkonnakoole ebademokraatlikul moel tühjaks. Nii et tegelikult mina ei oleks nii pessimistlik kui teie. Ma arvan, et nii Lõuna-Viljandimaale kui Põhja-Viljandimaale saab üks gümnaasium kindlasti jääda. Läbirääkimised – ma olin Lõuna-Viljandimaa omavalitsusjuhtidega koos – minu teada on algatatud, kas nad käivad, seda on mul raske öelda. Nii et mina toetan ka väljaspool maakondi piirkondlike gümnaasiumide säilitamist ja tegelikult puhas gümnaasium põhikooli õpilastele ligipääsuks ja sellisena, mis ei tõmba ümbritsevaid põhikoole tühjaks, on igale maakonnale kasuks – nii õpilastele kui õpetajatele.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Arvo Sarapuu!

Arvo Sarapuu

Aitäh, lugupeetud Riigikogu esimees! Hea minister! Praegu on näha niisugune muster, et igas maakonnas kipub kuidagi tekkima oma riigikool. Mina mäletan veel seda aega, kus hirmsasti nähti vaeva sellega, et igas maa-

konnas oma koolivõrk läbi vaielda ja töötada ning kokku leppida, aga nüüd sellist, ütleme siis, koolivõrgu eestvedajat maavalitsuse näol nagu hästi tunda ei ole. Kuidas teile tundub, kes oleks see õige, kas omavalitsuste liit või maavalitsus, kes niisuguse mõistliku koolivõrgu läbi vaidleb, kokku lepib ja omavahel kindlaks teeb selles mõttes, et kui me võtame näiteks Järvamaa, kui Koeru tekib riigigümnaasium, siis Järva-Jaani ja Ambla ja teised selle võrra ei kannataks?

Tõnis Lukas

Aitäh! Väga õige, et plaane peab pidama koostöös. Selle põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse mõte on algusest peale ka olnud anda omavalitsustele võimalus arutada, kus piirkonnas ei saa kõigis omavalitsustes gümnaasiume tulevikus ette näha. Need omavalitsused näevad juba isegi, et õpilaste arv väheneb, aga siis tuleb teha vähemalt koostööd, et piirkonnast see kool päris ära ei kaoks. Maakondlik analüüs on tegelikult kõige alus. Võin öelda, et kõik maakonnad, mis seni on esitanud sotsiaalse infrastruktuuri kava, on tegelikult teinud selle omapoolse ettepanekuna ja see on ma ei tea, kuidas hääletatud, aga põhimõtteliselt läbi arutatud kohapeal. Nende maakondade puhul, mis on esitanud ettepaneku mitme aasta jooksul, võib öelda, et kõikjal on nähtud, et täpselt sama arv gümnaasiume ei jätkata – nii Pärnumaa puhul, viimati ka Raplamaa puhul. Pärnumaa puhul juba mõni aeg tagasi, ka Tartumaa puhul. Paljudel juhtudel on välja toodud need, mis kindlasti jätkavad. On eeldatud, et gümnaasiumide arv üldiselt langeb, see tuleb õpilaste arvu kahanemisest suurepäraselt välja. Ja sellepärast me oleme teinud analüüsi maakondade alusel, arvestades neid võrgustikke. Nii et partnerlus on kahtlemata väga oluline ja mina näiteks ei näe, et mõni väiksem omavalitsus kohapeal saaks ilma naabritega läbi rääkimata oma gümnaasiumiosaga jätkata või sellele uut tuult tiibadesse. Ja ma väga hindan seda koostööd, mis on Ambla, Järva-Jaani ja Koeru vahel alanud – mõnda aega on juba koos käidud ja arutelu toimub Piibe ühisingümnaasiumi üle. Nii et ma arvan, et kohalikud inimesed oskavad oma asju perspektiiviga vaadata.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Eldar Efendijev!

Eldar Efendijev

Aitäh, proua eesistuja! Austatud minister! Ma jätkaksin seda maakonna teemat küsimusega, kas te oskate praegu midagi öelda või on kavatsus teha mõne aja pärast täpsustusi Ida-Virumaa kohta. Kui me arutasime põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse eelnõu, siis püstitati ka küsimus Narva eesti gümnaasiumist, koolidest Jõhvi, Sillamäe ja Kohtla-Järve linnas ning nende probleemidest. Kas on teada, kuidas riik ja haridusministeerium kavatsevad käituda nende gümnaasiumide suhtes?

Tõnis Lukas

Aitäh! Nende eesti gümnaasiumide või eesti koolide puhul, mille kohta te küsite, peab riik kindlasti ka pingutama ja aitama omavalitsust, et kooli pidamine saaks edeneda ja õpilaste arvu puhul ei peaks me vaatama nii väga neid arve. Oluline on eestikeelse hariduse säilitamine nendes piirkondades ja heal tasemel säilitamine. Koolivõrgu suhtes, nagu ma ütlesin, riik omavalitsustele ettekirjutusi ei tee. Praegu võib öelda, et Sillamäe linn on pöördunud Haridus- ja Teadusministeeriumi poole, analüüsivõimalust kolme praeguse üheklassilise või ilma paralleelideta gümnaasiumi asemel ühe gümnaasiumi tegemist. Rohkem läbirääkimisi ei käi ja sellest ma saan aru, et teised, nii väiksemad kui suuremad omavalitsused on valmis jätkama praeguste koolidega ja kui teevad neid muudatusi, siis nii, et riigi toetust ja muud juriidilist analüüsi tarvis ei ole ning ma arvan, et see on väga hea. Igal juhul on nendel koolidel olemas kindlus, et kui kohapealne rahvas otsustab, siis suurus ei ole tähtis ja püütakse jätkata.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marika Tuus!

Marika Tuus

Aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud härra minister! Te nimetasite, et Viljandimaa on praegu võib-olla ainuke, kellega läbirääkimised on teoksil, siis tulid juurde veel Koeru ja Tartu linn ja nüüd veel Sillamäe, aga mind huvitaksid Jõgevamaa ja Tartumaa. Millised on praegu seal nägemused, kas ka käivad

läbirääkimised ja kui mitte, siis võib-olla ehk konsultatsioonid, nagu te nimetasite? Kes on teie poole pöördunud, kelle poole olete teie pöördunud? Kas te ei arva, et need, kes praegu tõesti pöörduvad ja abi vajavad, teevad seda ilmselt ainult sellepärast, et riik on neid vae-seks teinud – omavalitsuste raha on kokku tõmmatud ja maksu laekumine on ju samuti nigel?

Tõnis Lukas

Aitäh! Kohalike asjade tundjate koorekiht on kogunenud siia saali väga tihti ja kohalikud inimesed vaatavad neid asju võib-olla natuke teisiti kui Riigikogu liikmed. Päris mitmed omavalitsused näevad päris hästi, et kohapeal gümnaasiumiõpilaste arv langeb ja neil tuleb astuda mingeid samme, ja muidugi on nad tänulikud nii koostööle teiste omavalitsustega kui riigi toetusele, kui see annab võimaluse gümnaasiumi või üldse kooli selles piirkonnas säilitada. Ma arvan, et see ongi üks põhjus, miks on tehtud palju pöördumisi riigi poole – nähakse, et äkki see annab mingi teatava lisaventiili selleks, et sellest murest nagu õhku välja lasta, annab mingi uue lahenduse, et riik pakub välja piirkondliku koostöö, mida omavahel võib-olla ei ole suudetud nende aastatega teha. Mina hindan väga neid omavalitsustepoolseid mõttetalguid ja seda, et tõesti on hakatud koolivõrguga väga tõsiselt tegelema. Jah, põhikooli- ja gümnaasiumiseadus võib olla küll niisugune käivitav mootor olnud, kuid mitte ainult. Ka omavalitsuste liikmed oskavad arvutada nii seda, kui palju on õpilasi, kas neid tulevikus jätkub, kui praegu on näiteks neli õpilast gümnaasiumiklassis ja õpilaste arv väheneb veel mitukümmend protsenti, kui ka seda, kas raha jätkub. Alati ei pea neile kõike niimoodi ette kirjutama, kui nad oma murega tulevad. Keskerakonna linnavalitsuste ja vallavalitsuste liikmed ei ole minu meelest reeturid Keskerakonna üldise poliitika suhtes, kui nad tegelikult murest tulevad ja küsivad, kuidas koolivõrku teha, ja teevad mingeid ettepanekuid.

Kui konkreetselt, siis Põltsamaa delegatsioon on huvi tundnud informatsiooni vastu ja ka Rõngu, aga Rõngu signaalseerib juba oma kõigile teada muret nii hoone kui kooli tuleviku pärast. Rohkem omavalitsusi ei ole minu teada – ega ainult minuga ühendust ei võeta ja

viimastel päevadel on neid ühendusevõtmisi mitmeid olnud – Tartumaalt ega Jõgevamaalt ühendust võtnud, kui nüüd Tartu linn välja jätta.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Peeter Kreitzberg!

Peeter Kreitzberg

Suur tänu! Ega põhikoolide ja gümnaasiumide eraldi tekkimine ei ole mingi probleem ja seda võib ainult heaks kiita, kui see toimub kohalike omavalitsuste omal initsiatiivil ja kokkuleppel. Eesti koolivõrk vajab ju korrastamist, selles pole üldiselt mingit probleemi. Mis puudutab Viljandi eksperimenti, siis see ei puuduta üldse Viljandit, sest gümnaasiumiaste on teatavasti üleriigilise komplekteerimisega. Tegelikult on ju küsimus, mida paljud tahavad teilt teada, see, kui palju te Viljandi gümnaasiumi rajamisele riigi poolt raha eraldate ja kas kõik teised soovijad, olgu neid 20, 80 või 100, on võimelised saama samasuguse summa. Nii palju kui mina olen kuulnud, on koolide huvi teiega kiiresti läbi rääkida pigem selles, et saada rahalist toetust, mida te kindlasti kõigile loodavatele gümnaasiumidele anda ei suuda, ja sellepärast ongi väga palju küsimusi õhus. Kui palju te oleksite valmis Viljandi gümnaasiumile raha andma või olete lubanud anda?

Tõnis Lukas

Aitäh! Mina ei suuda muidugi ühegi kooli jaoks piisavalt raha anda. Meie koos valitsuse ja Riigikoguga saame teha riigieelarvet, planeerida üldist hariduspoliitikat ja kui nüüd sellele diskussiooni käigus on näha, et huvi muuta proportsioone koolivõrgus on nii suur, siis tuleb sellele teemale juurde tsentraalselt tagasi tulla ja arutada seda siin Riigikogu saalis. Loomulikult ei ole võimalust praegu hariduseelarvet arvestades selle raames hakata n-ö ühekaupa lahendama kõiki küsimusi, küll aga võime me ju öelda, et mis õigus on meil näiteks Viljandi delegatsioonile või kellelegi teisele selga pöörata, kui meil on olemas riigigümnaasiumid Nõos, Noarootsis. Tallinnas, kus käib enamik Tallinna lapsi, on riigigümnaasium, mida rahastatakse riigieelarvest. Siis ei ole meil õigust ka teistele ei öelda. Jah, üks raha hariduseelarvega seoses saab ükskord otsa. Kui me investeringutest räägime, siis Viljandi puhul

on valitsus andnud võimaluse Riigi Kinnisvara Aktiaseltsile opereerida Viljandis alla 70 miljoni krooni ulatuses (see number ei pruugi olla päris täpne). Loomulikult tähendab see seda, et riigieelarves on see koorem jaotatud rendimaksena pika perioodi peale ja sellist rendimaksede tasumist või ülevõtmist riigi poolt on, kui see on terve piirkonna küsimus, tegelikult võimalik planeerida, aga mitte ülemäära palju – see on õige. Eks see ongi nii, et need läbirääkimised on alanud Viljandiga. Neid läbirääkimisi ei ole ühegi teise kohaga, kuigi Koeru ja Tartu on ka ametlikult ettepaneku esitanud, aga loomulikult riik omalt poolt vaatab, kuivõrd me peame seda riigi funktsiooniks ja kuivõrd on võimalus toetada. Nii et arutelud on tõsised, ega automaatselt ei sünni miski.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Helle Kalda!

Helle Kalda

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Mul on väga meeldiv kuulda, et lõpuks saab ka Nõo Reaalgümnaasium raha riigieelarvest. Me teame, et meil on riigigümnaasiume ühe käe sõrmedel lugeda ja peab ütleva, et häbiväärne on, et nii kaua aastaid ei ole riik suutnud neid korda teha. Minul valutab süda hoopis selle pärast, et me teame, et kohalikul tasandil on põhikool nagu Nõogi ammu korda tehtud, aga riigi tasandil, nagu ma kuulen, hakatakse alles korda tegema. Kas ei muutu olukord hoopis selliseks, et lõpuks hakatakse tegema siis riigi tasandil ainult poliitiliste otsuste tulemusena – üks kool saab korda või teine saab korda? Kujukas näide on ju Nõo: 20 aastat on mööda läinud, kui lõpuks raha saab. Kuidas te kindlustate, et kui riigigümnaasiumid tulevad, siis riik suudab neid koole ikka võrdselt ja õiglaselt korda teha?

Tõnis Lukas

Aitäh! Omavalitsuse ettepanek, kas riigigümnaasiumi teha või riigiga koos oma koolivõrku planeerida, ei eelda alati täiendavat raha. Sellesama Viljandi puhul on näiteks üks gümnaasium täiesti riigi vahenditest korda tehtud, teine osaliselt – Riigi Kinnisvara AS kaks gümnaasiumi. Kui kohalikud mehed ütlevad, et piisaval määral, siis võime öelda, et mõlemad on piisaval määral korda tehtud. Koeru,

kes taotles, on saanud riigiinvesteeringu. Nii et nad on oma raha juba saanud, selles mõttes nad ei taotle seda staatust mitte raha pärast. Võru ja Valga on saanud nüüd selle aasta otsusega KOIT kavast investeeringuvahendeid gümnaasiumi peale. Mina leian, et kui plaan on teha puhas gümnaasium, saab seda raha suurepäraselt kasutada selleks otstarbeks. Mis puudutab Nõod, siis ei saa siiski eitada, et läbi aegade on ka Nõo Vallavalitsusel põhikooliga seoses olnud riigilt üht-teist küsida ja on ka praegu. Nii et ega ilma riigi abita pole ka see, mis Nõo põhikooli puudutab, täiel määral juhtunud. Aga loomulikult, taotlused jagunevad erinevalt ja minu meelest neid, kes tulid riigiga rääkima, et saada nõu ja mingit perspektiivi ja üldse raha ei küsi, ei tasuks ka väga alahinnata. Me räägime praegu 16 ühendusevõtmisest ja konsultatsioonist. Ainult kolme puhul on omavalitsused taotlenud. Ärge ära ka ehmatage, võib-olla ülejäänud omavalitsused ei taotle riigilt mingit täpsemat tuge. Ega see, et omavalitsuse esindajad mõtleavad asja peale, ei ole ju patt.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kaia Iva!

Kaia Iva

Aitäh! Austatud minister! Ka minul Nõo Reaalgümnaasiumi vilistlase ja praegu nõukogu liikmena on hea meel selle üle, et samas otsuses, kus Viljandi sai renoveerimisraha, sai seda ka Nõo Reaalgümnaasium. Küll aga tahaksin ma espool küsinut parandada, et Nõo põhikool ei ole kaugelki korras ja ka praegu antakse tunde internaadi tubades, mis on kohandatud klassiruumideks, ning kool taotleb praegu üsna suurt Euroopa Liidu abi. Aga minu küsimus on järgmine. Me näeme praegu, et reaalteadusi peab Eestis rohkem õpetama. Meil on vaja Eesti majandus ümber struktureerida ja luua töökohti, mis baseeruvad just nimelt reaalinnetel. Milliseid samme on olnud kavas või on lähiajal plaanis selleks, et oleks võimalik luua töökohti, mis nõuavad väga tugevat reaalteaduslikku baasi?

Tõnis Lukas

Aitäh! Tõepoolest ettevõtjad, eriti suurte otsuste eel, näiteks välisinvestorid, aga ka meie oma ettevõtjad, küsivad, kas on olemas

piisavalt baasi, kas vähemalt haridussüsteem valmistab ette piisavalt ettevalmistatud inimesi pikas perspektiivis. Reaal- ja loodusteadused ei ole ainus, mida koolis õpetada. Aga need suunad peaksid olema igas maakonnas, kodule suhteliselt lähedal nii hästi esindatud, et igas maakonnas on võimalik nendes valdkondades ka tiptasemel valikkursusi võtta. Ja selles mõttes ma näen, et puhaste gümnaasiumide taotlemine maakonnakeskustesse kindlasti kindlustab seda võimalust ja on igati hea. Kas maakonnakeskustest väljaspool reaal- ja loodusteaduste suunda luuakse, see toimub ka vastavalt kohalike inimeste pealehakkamisele. Nõo taset tuleb säilitada, see on juba praegu väga hea, aga mujalgi peab pakkuma vähemalt nende ainete õppimise võimalust ka piirkonniti. Aga maakonnakeskuses peab süvendatud loodusteaduste, reaalteaduste õpe olema kindlasti võimaldatud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kalev Kallo!

Kalev Kallo

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Härra minister! On küll korduvalt küsitud, aga minu huvi on ka rohkem selle finantseerimise poole peal. Mõnes osas ei ole teie vastused päris täpsed olnud. Mind huvitab, et kui nüüd riigigümnaasiumid tehakse, kas on siis mingi kindel reegel, kuidas neid hakatakse finantseerida, või, nagu teie vastustest on kõlanud, räägitakse igaüheda läbi – üks saab vastavalt läbirääkimistele ühed tingimused, teine teised ja kolmas kolmandad, niisugust kindlat reeglit ei ole. Või siis, kui pikaajalised need kokkulepped on? Lepitakse kokku küll, et kool saab nii ja nii palju abi, aga tuleb teine valitsus, selle leppe aeg lõpeb otsa ja siis jääb see kool ei tea kui kauaks virelema. Kas on kavas ühtsed reeglid, et kui riigigümnaasiumid tekivad, on kõik ühtlaselt finantsidega tagatud ja üks ei ole mitte kehvem ega teine parem?

Tõnis Lukas

Aitäh! Jällegi, alguses ma toonitan, et kõik need 16 infovahetust või küsimist ei puuduta sugugi riigigümnaasiume. Lihtsalt, et me ei läheks jälle pealkirjade tasemele, et nüüd luuakse igal pool riigigümnaasiume, kõik tahavad endale riigigümnaasiume ja raha. On mitmeid

selliseid juhtumeid, kus on tegemist hoopis teise taotlusega. Näiteks Türi ei ole küsinud ei riigigümnaasiumi ega raha, vaid arutab, kas teha puhas gümnaasium või progümnaasiumiga koos – praegusest koolivõrgust erinev lahendus kohapeal. Või siis gümnaasiumi ja kutsekooli ühendamine kahel juhul. Ühel juhul selle lõpuleviimine Väike-Maarjas, teisel juhul Antslas, mis on kohalike inimeste huvi. See ei pea ka tähendama sugugi mitte täiendavaid rahasummasid, vähemalt nendest ei ole alguses räägitud. Võib-olla läbirääkimiste käigus tuleb see välja. Aga võib juhtuda niimoodi, et läbirääkimisi ei tulegi rohkem ja need omavalitsused, kes käivad praegu küsimas, eeldavad, et selline iseseisvus, oma identiteedikeskuse ja kohaliku munitsipaalgümnaasiumi jätkamine on kõige parem.

Loomulikult, see raha, mida arvestatakse, peab olema eelarves planeeritud. Eelarvestraategia tegemine käib ja haridusministeerium peab nägema ette, taotlema võimalikke vahendeid järgmistesse aastatesse. Kui suured need on, selgub siis, kui me teeme konkreetset ettepanekud. Praegu, nagu ma ütlesin, on Viljandis tegemist rendimaksega, mida saaks planeerida eelarvesse. See tähendab, et selliste piirkondlike gümnaasiumide puhul oleks Noarootsi ja Nõo kõrval kolmas Viljandi, kes saab oma eelarvetoetuse, nii nagu need kaks mainitutki saavad, aga kindlasti jääb see eelarvetoetus väiksemaks või ütleme, ta jääb praegusel hinnangul kindlasti väiksemaks, kui näiteks Nõo seda saab, sest investeringki, mida Viljandi on taotlenud, on palju väiksem kui Nõo puhul.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mark Soosaar!

Mark Soosaar

Aulik minister! Klassikalise riigigümnaasiumi loomine Viljandis on tegelikult nn puhta riigigümnaasiumi taastamine. Siin saalis on kaks inimest, kes on selle klassikalise gümnaasiumi lõpetanud. Üks istub sinu selja taga (Ene Ergma) ja naerab praegu mõnusasti ning teine räägib sinuga. Me mõlemad võime kinnitada, et õpikeskkond oli küll väga hea, olgugi, et olid 1960. aastad ja tollal õpetati hoopis teistsugust ajalugu. Tundub, et Viljandi eeskuju tahaksid järgida ka teised maakonnad. Viljandi eksperiment tekitab ju õigustatud ootuse teis-

teski maakondades. Kas lugupeetud minister näeb siin regionaalpoliitilist mõõdet? Ma kujutan ette, et näiteks Pärnu maakond tahaks väga säilitada Tõstamaa keskkooli, kus gümnaasiumiastmes õpib ainult 30 õpilast, aga on loodud väga hea õpikeskkond ja väga head on ka tulemused. Kas riik näeb tulevikus ette niisugust koolivõrgu korrastamist?

Tõnis Lukas

Aitäh! Puhaste gümnaasiumide loomine väljapoole maakonnakeskusi või niisuguste elujõuliste gümnaasiumide säilitamine või suurenemine näiteks mingite piirkondlike kokkulepetega nõuabki neid piirkondlikke kokkulepeid. Kui näiteks Tõstamaa vald nüüd ise riigi poole pöördub, et teeks sellise vägeva riigigümnaasiumi, ja teiste omavalitsustega ei räägi ning piirkondlikult ei ole võimalik kirjeldada, milline on see n-ö laiem kasu, kas seal on mõned spetsiaalsed suunad, mida selles piirkonnas mujal ei ole, või ei ole ka näidatud, kuidas teiste piirkondade lapsed sinna õppima pääsevad, siis on raske ette kujutada, et riik seal riigigümnaasiumi teeks. See peab kindlasti olema huvitav laiemalt tervele piirkonnale. Ma arvan, et see, milleni me praegu oleme jõudnud, et läbi halli kivi ja vastu tahtmist sellist tsentraalset koolivõrgu kujundamist ei tule seaduse alusel, on õige otsus. Samas ma arvan, et puhtad gümnaasiumid peaksid regiooniti olema siiski kättesaadavad, et põhikoolidel oleks perspektiiv, et nad teavad ja seal õppivate laste vanemad teavad, et laps võib rahulikult käia kodu lähedal põhikoolis ära ja pääseb siis 10. klassi vaba konkursi järgi, kui ta tubli on, teistega võrdselt ning linnalapsed ei ole sugugi eelistatud või midagi sellist. Maakonnad on meil väga erinevad. Kusagil on maakonnakeskus päris keskel, kusagil on see regionaalne tööjaotus natuke keerulisem. Võtame näiteks Valgamaa, kus omavalitsused on juba ammu kokku leppinud, et kolm sellist keskust peavad jääma. Ma arvan, et kõik need gümnaasiumid kindlasti jätkavad, ja ma arvan, et nad on perspektiivsed, mõni väiksem, mõni suurem, kui peame silmas Valgat, Tõrvat ja Otepääd. Eks see ole piirkondlik asi väga palju, kui riik sekkub. Aga esmane asi on see, et me ikkagi anname nõu mudelite ja õppekavade osas üldiselt. Uskuge mind, ma ei ole kusagile läinud ettepanekut tegema, et teeme nüüd riigikooli

või tulge läbirääkimisi pidama. Kõik initsiatiivid on tulnud kohtadelt.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Evelyn Sepp!

Evelyn Sepp

Aitäh! Sisuliselt ärajäänud haridusreformi asemel on oht, mis kumab selle plaani juures, see, et sisuliselt saaks olema tegemist niisuguse sõbraliku, omavalitsuste võib-olla katuseraha nime all teatud koolide toetamisega, kui sellele ei eelne põhjalik regionaalpoliitiline analüüs, kuhu riik peaks investeerima, ja ka selge siht, millist lisaväärtust on riik ühes või teises regionaalses üksuses valmis finantseerima. Paraku ma seda kuulnud ei ole. Palun kommenteerige, kas niisuguste standarditega ja sisuline haldusreform ei peaks eelnema korraliku eesmärgipüstitusega enne, kui riik hakkab investeerima sellisesse omaalgatusliku haridusvõrgu korrastumisse, kas järjekord ei peaks olema teistsugune?

Tõnis Lukas

Aitäh! Ma arvan, et Viljandisse jääb gümnaasium isegi ilma haldusreformita, nii et see ei puutu siin tegelikult asjasse. Mingit niisugust ettevõtmist, et nüüd hakkame igale poole riigigümnaasiume tegema või ka läbirääkimisi pidama, ju ei ole. Need on praegu kohalikud initsiatiivid. Haridusreformist ja koolireformist ei ole mina ka kunagi rääkinud, küll aga haridusuuendusest. Ja kui te ütlete, et sisuliselt jäi haridusuuendus ära, siis niipalju kui see puudutab õppekava, ta ei jää ära. Nii et sisulised aspektid on leidnud Riigikogu ja valitsuse toetust tegelikult ju rohkem kui need tehnilised ja koolikorralduslikud aspektid. Mis puutub sõbralikkusesse, siis enamikku nendest sõbralikest omavalitsustest, kellega läbirääkimised käivad, juhib Keskerakond ja nii valimisliidud kui kõik erakonnad on nendes omavalitsustes esindatud ka juhtimise tasandil. Riik ei eelda siin kindlasti mingit sõbralikkust ega konkreetseid kuulumisi erakondadesse. Toetatakse, kui on otstarbekas riigil toetada. Praegu, nagu ma ütlesin, ei ole neid vahendeid niimoodi, et me saame, nagu siin Riigikogu menetluses olevas seaduses ka ettepanekuid tehti, riigistada näiteks kogu gümnaasiumitaseme või, ütleme, teise haridustaseme. Ei, selleks ei ole ju ei üldist

kokkulepet ega ka vahendeid planeeritud. Siis peaks üldse ka tulubaasi ümber jagama omavalitsuste ja riigi vahel. Nii et midagi mastaapset siin ei käi ja kõik, mis toimub, on avalik ja on algatatud omavalitsuste poolt.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Inara Luigas!

Inara Luigas

Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud minister! Te olete täna siin saalis korduvalt öelnud, et hästi palju oleneb kohalikest omavalitsustest, kui palju peetakse läbirääkimisi ja kuhu selle haridus- ja koolireformiga jõutakse, kas jõutakse riigigümnaasiumideni või maakondlike, maakonnakesksete gümnaasiumideni. Selge on see, et kõikide nende gümnaasiumide tekkega kaasneb kaks asja. Üks on õpilaste ränne sinna gümnaasiumisse ja teine ka finantside suunamine. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse juures oli palju juttu ka sellest, et paljudele koolidele jäetakse erisus ja on paljud kogukonnad, kes taotleavad gümnaasiumidele erisusi, näiteks Kagu-Eestis Värskas. Te ise olete öelnud siit kõnetoolist, et sellistel puhkudel võtab haridusministeerium neid arvesse ja teeb erandi. Millised on siin lahendid ja kas te jääte ikkagi selles osas oma vastuste juurde?

Tõnis Lukas

Aitäh! Värskat puudutavatest erisustest ma tean seda, et setu kultuuri õpe on riigi poolt makstud mingis ulatuses õppekavas valikainete hulgas sees. Muid erandeid ju, proua Luigas, pole kusagilt teha, sest ei ole ju mingit tsentraalset muutmise ettepanekut. Tähendab, neid tingimusi ei ole ka esitatud nendele koolidele, kus on praegu kaks, kolm, neli õpilast. Seda, kas Värska jätkab gümnaasiumiga ja Rápina jätkab gümnaasiumiga, otsustavad ikkagi kohapealsed inimesed. Kui rääkida Värskast, siis Setu kuningriik on minu teada teinud ettepaneku, et nelja valla gümnaasium peaks olema Värskas. Nii et teil on ju väga lai baas ka selleks jätkamiseks. Nii et ärge heitke meelt. Aga mis erandeid te veel sooviksite teiste Eesti koolidega võrreldes, seda saame pärast arutada. Ma arvan, et kõik koolid on siiski tähelepanu väärt. Väga selged erandid saavad olla piirkondlikud ja kultuurilised. Selliseid on riik valmis ka Värskale tegema.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Helmer Jõgi!

Helmer Jõgi

Aitäh! Meie arutelud ja küsimused on ikka peaaegu et ühte auku: õpilaskodud, rahastamine, transport. Aga ma tahaksin küsida sinu käest ka arvamust ja hinnangut sellele, et meie õppekavauuendus on aastate jooksul liikunud ikka selles suunas, et rohkem õpilaste huve, võimeid, ootusi ja lootusi toetada ning neile rohkem valikuid pakkuda. Uus seaduse variant, mis meil praegu on, võimaldab küll seda teha nii huvikooli kui ka kutsekooli kaudu. Mingil määral võimaldab see ka tekitada võrgustikke maakondlikul tasandil, nagu Läänemaal kavatsetakse teha. Ütle mulle, palun, kui suur peaks sinu hinnangul olema üks puhas gümnaasium, et seal oleks võimalik täita neid õppekava tingimusi ja kõike seda head, mida uus õppekava pakub?

Tõnis Lukas

Aitäh! Uue õppekavaga me seadsime tingimuseks, et koolis peab õpilastele olema pakutud kolm erinevat suunda. See kõlab muidugi väga võimsalt. Aga kui mõelda, siis ega ettekirjutusi suuruse kohta niimoodi, et neid saab ainult kolme-, nelja- ja viieklassilistes gümnaasiumides pakkuda, see säte iseenesest ei tee. Nii et siin on ka rahastamise pool. Rahastamise pool, võib ütelda, on välja arvutatud nii, et uus õppekava tuleb täies mahus riigipoolsest rahastamisest välja siis, kui iga klassi tasemel on 30 õpilast. Praegune õppekava siis, kui on 21 õpilast. Me kõik teame, et paljud vallad on valmis ise oma koolile juurde maksma. Kui rääkida suundadest, siis on kolm suunda. Mis suunad need saavad olla? Näiteks kolme suuna hulgas, kui kohapeal otsustatakse, ei pea isegi matemaatikat ega loodusteadust olema, sest need saab võõrkeele ja emakeelega ja sotsiaalainetega kokku. Õpilane valib kaks suunda nendest täismahus ja üksikuid aineid, nagu sa väga õigesti ütlesid, võib komplekteerida ka väljastpoolt oma kooli, kas üldhariduskoolist või lausa huvikoolist. Siin oleks vaja koolidevahelist koostööd. Mina arvan, et üks kõik koolid peavad oma perspektiivid seadma. Praegusel juhul ma tean, et näiteks Tartu Tamme Gümnaasium õpetab kahe klassikomplektiga nelja suunda või, ütleme siis, spetsiali-

seerib, nii et mõlema klassi jagab omakorda kaheks ja spetsialiseerib selle klassi erinevad pooled veel eraldi valdkondadele. Selline võimekus on sellest, kas on võtta häid õpetajaid ja muid spetsialiste, neid üksikuid tunniandjaid mujalt kutsuda, ning ka sellest, kas kool on teiste linna koolidega kõrvuti, paar kvartalit eemal, või on näiteks kaugel metsas. Nii et olukorrad on väga erinevad, aga nagu me oleme kokku leppinud, riiklikke ettekirjutusi kooli suuruse kohta seaduse tasemel ei tule.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mailis Reps!

Mailis Reps

Aitäh, lugupeetud esinaine! Hea minister! Ma tahtsin täpsustada nende gümnaasiumide koha pealt. Kindlasti oleks ja on neid küsimusi rohkem. Eks see oligi selle arupärimise esitamise eesmärk, et võib-olla saab mõni asi selgemaks. Me ühelt poolt loome riigigümnaasiume ja vaatame ka tegelikult ajalugu – Noarootsi gümnaasium ei sündinud ju ka mitte just kõige suuremasse maakonnakeskusesse, viisakalt öeldes. Tal on ka olnud kergemaid ja raskemaid aegu, aga ta on oma niši leidnud. Osalt on ju arusaadav omavalitsuste küsimus praegu väga raskes olukorras oleva kooli puhul, kus perspektiiv on selline kaheldav ja võib-olla ka suured laenud peal. Teiselt poolt on mõni kool leidnud niši, aga pole sellist lahendit leidnud. Kuidas te kommenteeriksite, miks näiteks Keila-Joa kool, olles praegu riigikool, kiratseb ja ei ole sellist gümnaasiumiarendust leidnud?

Tõnis Lukas

Riigil on tegelikult koolivõrk päris lai. Põhilised kaks ühisnimetajat on hariduslike erivajadustega laste koolid ja kutsekoolid. Keila-Joa on spetsialiseeritud, ütleme siis, sanatoorseks kooliks. Nagu te, lugupeetud küsija, hästi teate, on Keila-Joa olnud ka riiklike investeringute lootelus. Selle investeringute looteluga ei ole me nii jõudsalt edasi liikunud praeguse majanduskriisi tingimustes, kui mõni aasta tagasi loodeti, aga tegelikult, ma juhin tähelepanu, oleme me päris hästi edasi liikunud, me oleme sellest lootelust pooled koolid saanud ka praegu investeringute alla, kuigi eelarve läks vahepeal kärbetesse jne. Pingutu-

sed riigikoolide nimel, nende kordategemise nimel jätkuvad ja ka see otsus, mis puudutas valitsuse poolt, et RKAS volitatakse Viljandi kooli korda tegema, puudutas samal ajal samuti Nõo kooli. Nii et loomulikult on riigil vastutus ka nende koolide ees, mis tal juba on.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra minister, küsimustele vastamise eest! Kas kolleegid soovivad avada läbirääkimisi? Palun, kolleeg Peeter Kreitzberg!

Peeter Kreitzberg

Lugupeetud juhataja! Austatud minister! Kolleegid! Ma pean tunnistama, et ega mulle palju selgemaks ei saanud see üritus, mille nimi on Viljandi riigigümnaasium. Ma arvan, et see, mis väärib tegelemist ja süsteemset lähenemist ministeeriumi poolt, on terve Eesti koolivõrk ja haridussüsteem. Ma ei tea, kui viljakas on raisata nüüd aega, tõestamaks ühe kooli näite varal, et lisaks Treffneri gümnaasiumile on loodav ka teine gümnaasium ja see sedakorda riigigümnaasiumina. Mina näiteks ei saa aru, kas peab keset kõrbe tekitama oaase riigi täiendava rahastamise toel, mis tõesti võib jätta mulje, et me oleme uuesti parteikoole loomas. Samal ajal ei vaidle ju muidugi keegi siin saalis selle vastu, et võiksid tekkida omavalitsusgümnaasiumid omavaheliste läbirääkimiste teel. Ja miks mitte ei võiks nad kõik tekkida ka riigi täiendava rahastamise toel?

Miks meie PGS-i menetlemine kinni jooksis? Aga väga lihtsal põhjusel: ministeeriumist ei suutnud ju keegi vastata, kes kui palju rahastab seda protsessi, mida nimetatakse põhikooli ja gümnaasiumi totaalseks lahutamiseks. Nüüd äkki on üksikute koolide puhul väga selgeks saanud, kes ühe, teise, kolmanda kooli rahastamist reguleerib, kes rahastab. Ma arvan, et see ei ole õige lähenemine. Minu meelest peaks riik välja töötama litsentsimise tingimused, millistele tingimustele peab vastama suvaline gümnaasium. Ja ta peab vastama küsimusele, kui palju ta ise on valmis raha sinna lisama, ja mitte ainult Viljandi gümnaasiumile või ühele-teisele veel, vaid kõikidele gümnaasiumidele, kes on valmis tekkima. Minu meelest oli suur osa sellest jutust, mida me siin kuulsime, räägitud selles võtmes, et gümnaasiumide tekkimine liitumise teel on väga kasulik. Ma arvan, et mitte keegi ei vaidlegi selle

vastu. Aga meid huvitab terve Eesti koolisüsteem ja võrdne kohtlemine, ühesugune lähenemine kõikidele gümnaasiumidele. Mind isiklikult huvitab süsteemne lähenemine. Me ei suutnud tegelikult seda läbi mõelda, kuidas lahutamine peaks toimuma, ja nüüd hakkame siis üksikute eksemplaride abil tõestama, et näete, on võimalik küll, ainult et on võimalik sajast juhust ühel, kahel, kolmel seda niimoodi riigi tohutu abiga teha. Miks peab üldse riigigümnaasium tekkima? Riigigümnaasium ei ole selline, mida te välja pakkusite, et kõik omavalitsused, kelle õpilased seal õpivad, rahastavad proportsionaalselt õpilaste arvuga. See ei ole üldse riigigümnaasium. Ma väidan, et rahastamisegadus kestab endiselt. Selle võtmes ei suuda ma küll selle info baasil sellesse ettevõtmisesse väga tõsiselt suhtuda. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Palun, kolleeg Mailis Reps!

Mailis Reps

Lugupeetud Riigikogu esinaine! Hea haridus- ja teadusminister! Head kolleegid! Arupärimise esitamise eesmärk oli püüda saada nii mõnigi vastus, mida omavalitsused praegu meie käest küsivad. Ma pean kurvastusega ütleva, et tõenäoliselt peaksin ma seda arupärimist veidi täpsustama ja selle uuesti esitama. Tõenäoliselt oli ikka küsijate probleem, sest ma ei saanud väga konkreetseid vastuseid. Mida siis küsitakse? Küsitakse seda, et kui minnakse läbirääkimistele Haridus- ja Teadusministeeriumiga, milline saab siis olema see riigikooli mudel. Võib-olla ootakski ministrilt vähemalt edaspidi selgitust, mida see riigikooli mudel tegelikult tähendab. Omavahelistes vestlustes võime me ju seda erinevalt mõista. Kui me vaatame praegu olemasolevaid gümnaasiume, näiteks Noarootsis või Nõos, siis me võime ju uhkusega öelda, et tegemist on suurepärase tulemiga. Need on tegelikult koolid, mis on täitnud niši väga võimekatele lastele, kes tihti tulevad üsna rasketest oludest. Kui küsida nende laste valiku põhjuseid, siis paha tihti võib üks valiku põhjuseid olla just see, et linnas elamine kujunes veidi kallimaks. Mõni tuleb ka eksootikat otsima. Nii et seega on meil praegu riigikoolide puhul olemas näide kahest sellisest – Nõos võib-olla natuke keskuselt väljas asuvast, aga Noarootsis selgelt veidi

keskusest eemal olevast – koolist. Meil on olemas näide ka Treffneri gümnaasiumi näol, mis ju laste rände poolt vaadatuna korjab pea üle Eestimaa ehk siis vähemalt Lõuna-Eestist lapsed kokku. Kas me julgeme nende kahe mudeli najal öelda, et ka näiteks Viljandi, Sillamäe, Narva või kes iganes, kes praegu peab läbirääkimisi, tuleb sama mudeliga? Mina ei oska sellele täna vastata.

Mulle jäi mulje – ma loodan, et ma ei tee ülekohtu –, et ega vist Tõnis Lukas ise ka täpselt ei tea, milline see riigikoolide mudel hakkab olema. Meil on põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse menetlus järgmisel nädalal niikaugel, et me hakkame vaatama kogu paketti. Võib-olla on teil ministeeriumi poole pealt anda nii mõnigi mäрге kaasa, kuidas me saaksime seda täpsustada. Ma küll ei tahaks, et läbirääkimiste tulem on see, et näiteks ühes kohas kustutatakse laen, mis on RKAS-iga võetud, teises kohas võib-olla otsitakse mõni hea õpetaja ja kolmandas kohas veel midagi muud. See on liberaalse maailmavaate koha pealt üsna huvitav lähenemine, aga ma arvan, et riigi ülesehitusest ja hariduspoliitilisest loogikast vaadatuna ei ole kindlasti teretulnud, kui iga kooli ülesehitamisel ja üleandmisel on oma põhjused. Ei ole ju saladus, et Koeru on olnud päris palju läbirääkimistel sellesama Piibe gümnaasiumi üle, aga kui me räägime läbirääkimiste tulemustest, siis ega tegelikult ju kokkulepet ei ole sõlmitud, et näiteks Järva-Jaani vabatahtlikult arvab, et Koeru on see kõige parem koht. Läbirääkimised on ikka pigem olnud selles suunas, et soovitakse just oma kooli säilitada.

Viljandi koha pealt tekib ka ju see küsimus, millised on analüüsid. Kahjuks ei saanud me nendele küsimustele vastust just sellest vaatenurgast, mis on tegelikult tõusetunud. Tõusetub ju küsimus, et kui Viljandisse tekib tugev riigigümnaasium, mis loomulikult haarab kaasa ülejäänud gümnaasiumide õpilasi ja tõenäoliselt ka õpetajaid, kas siis riigi ülesanne ja Riigikogu ülesanne ei oleks mitte vaadata Viljandi Linnavalitsuse ja volikogu otsusest veidi kaugemale, et kuidas see mõjub Võhmale, Suure-Jaanile või teistele omavalitsustele. See oli tegelikult põhjus, miks tuli vastuolu põhikooli ja gümnaasiumi lahutamiseks, sest kui me vaatasime keskuse lapse koha pealt, siis andis see kindlasti boonuseid, aga kui me vaa-

tasime maakonna lapse koha pealt, siis andis see väga palju vastuseta küsimusi ja muresid.

Nii et minu väga suur palve oleks, et edaspidi saaks veidikenegi kindlustunnet, milline saab olema see uute riigigümnaasiumide ülesehitus ja mis saab ülejäänud riigigümnaasiumidest, kas nad saavad veidi alamärgistatud, kas toimub riigigümnaasiumide teatud eelisarendamine ja kelle arvel see raha tegelikult tuleb, sest hariduse eelarve on ju läbi aastate olnud proportsionaalselt enam-vähem ühes suuruses. Me oleme neid potte ja prioriteete edasi-tagasi tõstnud, aga ega see protsendi järk eelarves oluliselt hüpanud ei ole. Nii et need on võib-olla kõige suuremad küsimused täna. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Mailis Reps! Rohkem kõnesoove ei ole. Lõpetan läbirääkimised.

2. Vaba mikrofon

Esimees Ene Ergma

Head kolleegid! Sõnavõtuks vabas mikrofonis saab registreeruda pärast minu haamrilööki. Kolleeg Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Proua juhataja! Lugupeetud kolleegid! Möödunud neljapäeval arutasime laste ja noorte vaesuse probleeme. Seoses sellega tahaksin avaldada mõned mõtted.

Käesoleval ajal valmistab muret valitsuse suutmatust tõkestada lastega perede vaesumist. Praegu kasvab ligi 30 000 last vaesuse piiril või lausvaesuses. Leian, et suhtelise vaesuse tase on viimase kümne aasta jooksul jäänud praktiliselt samaks. See on seotud ühiskonnas valitseva materiaalse ebavõrdsusega, mille määr on viimaste aastatega tugevasti kõikuma löönud. Meil tuleb tunnistada, et Eesti on jätkuvalt ebavõrdse tulujaotusega riik. Kui ebavõrdsus hakkaks oluliselt kahanema, siis väheneks ka suhteline vaesus. Vaesuse hindamisel võib lähtuda ka absoluutsest vaesusest. Kui inimesel jätkub raha vaid minimaalsete eluks vajalike kaupade ja teenuste jaoks, siis võib tema seisundit nimetada absoluutseks vaesuseks. Selle tase on Eestis väga kiiresti tõusma hakanud.

Kiired muutused Eesti ühiskonnas on endaga kaasa toonud hulgaliselt sotsiaalseid

probleeme, mille lahendamiseks ja leevendamiseks vajatakse tulemuslikumat sotsiaalse kaitse süsteemi ja sotsiaalpoliitikat. Vaatamata sellele, et elanikkonda püütakse toetada hoolekandepoliitika meetmetega, milleks on peamiselt toimetulekut tagavad toetused ja teenused, peame tunnustama, et on ikkagi inimesi, kes ei suuda ühiskonna keerulistel üleminekuperioodidel vajalikul määral toime tulla. See kohustab riiki lühiajaliselt ja operatiivselt suuredama alla vaesuspiiri langenud elanikkonna ja eriti lastega perekondade ressursitaset teatud erisituatsioonides. Kas meil on teada statistilisi andmeid, kui paljudel töötutest on peres lapsi, ülalpeetavaid? Käesoleval ajal puudub omavalitsustel ülevaade töötute peredes kasvavate laste arvust ja nende laste vajadustest. Omavalitsused osutavad abi ja toetust vastavalt hätta jäänud pere pöördumisele. Tööturuteenuste osutajad ei fikseeri praegu registreerimisel ja nõustamisel andmeid töötute perekondade kohta. Töötute nõustamisel ja tööturuteenuste rakendamisel tuleb võtta sihtgrupina erilise tähelepanu alla töötute peres kasvavate laste olukord ning lisada tööturumeetmete hulka töötute perede täiendavad toetavad teenused. Kõige suuremates raskustes on töötute vanematega perede lapsed. Töötute lastel on juba vähenevad ja vähenevad veelgi võimalused huvitegevuseks, laste ja noorte seas kasvab tõrjutus. See omakorda mõjutab noorte enesehinnangut, mis on niigi madal, ja, mis on väga oluline, noorte seas suureneb põhikoolist väljalangemine.

Paljude inimestega vesteldes on selgunud alljärgnev. Töötute inimeste toimetulek on muutunud äärmiselt raskeks praeguses ühiskonnas. Peale töötute abiraha saamise perioodi lõppemist elavad töötud peamiselt sotsiaaltoetustest ja lastetoetustest. Kuigi töötud on hõlmatud riikliku tööhõivestrateegiaga ja sotsiaalhoolekandega, on nende toimetulek pärsitud. Samuti peab valdav osa üksikvanematest oma toimetulekut halvaks. Peamine probleem üksikvanemate toimetuleku puhul on raha nappus, mis ei võimalda vajalikku toimetulekut endale ja lastele. Toimetulematuse suurimaks põhjuseks peetakse ebapiisavat sissetulekut vähetasustatud töökoha tõttu, töökoha puudumist ning toetuse puudumist või vähesust.

Kahjuks on ainult viis minutit aega antud. Aga, lugupeetud kolleegid, laste vaesusriski vähendamiseks ning heitunud põlvkonna teke vältimiseks tuleks viivitamatult rakendada täiendavaid meetmeid töötute peredes kasvavate laste ja noorukite turvalise arengu võimaluste kaitseks. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Valeri Korb! Rohkem kõnesoove ei ole. Istung on lõppenud.

Istungi lõpp kell 16.24.

Istungi kestus 1 tund ja 24 minutit.

Juhataja

E. Ergma
Riigikogu esimees

XI RIIGIKOGU STENOGRAMM

VII ISTUNGJÄRK

Teisipäev, 13. aprill 2010

Kell 10.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktiivi ning vedelkütuse erimärgistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (680 SE) esimese lugemise jätkamine

2. Vedelkütuse erimärgistamise seaduse § 1¹ muutmise seaduse eelnõu (681 SE) esimene lugemine

3. Kaitseväeteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (671 SE) esimene lugemine

4. Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele" eelnõu (704 OE) esimene lugemine

5. Liiklusseaduse eelnõu (475 SE) teine lugemine

6. Riigivaraseaduse muutmise seaduse eelnõu (664 SE) esimene lugemine

7. Kohaliku omavalitsuse üksuste liitude seaduse muutmise seaduse eelnõu (688 SE) esimene lugemine

8. Koolieelse lasteasutuse seaduse § 27 muutmise seaduse eelnõu (686 SE) esimene lugemine

Istungi rakendamine

Aseesimees Keit Pentus

Tere hommikust, austatud Riigikogu! Alustame täiskogu VII istungjärku 11. töönädala teisipäevast istungit. Kõigepealt küsin, kas kolleegidel on soovi üle anda arupärimisi või eelnõusid. Palun, Marika Tuus!

Marika Tuus

Austatud eesistuja! Head kolleegid! Annan Keskerakonna fraktsiooni nimel üle arupärimise sotsiaalminister Hanno Pevkurile teemal, mis puudutab meie nõrka sotsiaalset kaitset ja madalat elukvaliteeti. Nimelt on "Eesti inimarengu aruandes 2009" tehtud järeldused, et Eesti sotsiaalkaitse ja tööturu võimekus on äärmiselt negatiivsed. Lugeses inimarengu

aruannet, tekib tunne, et Eesti polegi ühiskondlike protsesside eest vastutav. Inimarengu aruandes fikseeritakse mitmeid olulisi hinnanguid, kus läbivaks jooneks on riigi väike roll ühiskonna elu reguleerimisel. Riigi tagasihoidlik sekkumine tööturu stabiliseerimisse, aga ka sotsiaalkulutuste üldine madal tase on juba enne majanduskriisi eristanud meid teistest Euroopa riikidest. Kõige nõrgem on Eesti rahvusvaheline positsioon sotsiaalse kapitali poolest – 104 uuritud riigi hulgast on Eesti sotsiaalse kapitali poolest 94. kohal.

Meil on ministrile mitu küsimust, kus palume põhjendada, miks suudab enamik Euroopa Liidu liikmesriike pakkuda inimestele tõhusat sotsiaalset kaitset ja Eesti mitte. Kas see on seotud meie maksusüsteemiga? Samuti küsime, milliseid meetmeid on ette nähtud, et olukorda muuta, ja kuidas on töölepingu seadus parandanud ühiskonna sotsiaalset kaitset. On veel mitmeid teisi küsimusi.

Aseesimees Keit Pentus

Arvo Sarapuu, palun!

Arvo Sarapuu

Lugupeetud Riigikogu aseesimees! Head kolleegid! Keskerakonna fraktsiooni nimel annan üle tulumaksuseaduse § 5 muutmise seaduse. Muudatus on sõnastatud nii: "Arvestamata 4. peatükis sätestatud mahaarvamisi, laekub maksumaksja elukohajärgsele kohaliku omavalitsuse üksusele 11,93% residendist füüsilise isiku maksustatavast tulust." Miks see siis nüüd nii on, põhjus, miks me seda tahame teha, on see, et kohalikul omavalitsusel ei ole täna piisavalt rahalisi vahendeid oma põhiseaduslike ega riigi antud ülesannete täitmiseks. Täiendavat rahastamist vajavad lasteaedade ja koolide ehitamine ning ajakohastamine, vee- ja majandusprojektid, kohalike teede remont, haridus- ja kultuuritöötajate palgasüsteem, ühistransport ja sellesse ritta võib veel panna väga-väga palju asju. Samamoodi on läbiviidud

käibemaksu ja aktsiisi tõus seadnud kohaliku omavalitsuse eelarved täiendava kulurive alla, kusjuures rahalisi vahendeid lisakulude kompenseerimiseks ette nähtud ei ole. Niisugust olukorda on tauninud ka Riigikohtu üldkogu 16. märtsi 2010 otsus nr 3341809, milles öeldaksegi, et tegelikult oleks vaja olukorda muuta. See üksikisiku tulumaksu protsent on eri aegadel olnud erinev, meie tahaksime, et see tõstetaks praegu 11,4%-lt 11,93%-le. Leia-me, et kohalikud omavalitsused on õigesti selle eest seisnud.

Aseesimees Keit Pentus

Jüri Tamm, palun!

Jüri Tamm

Austatud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Annan üle arupärimise majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Partsile. Arupärimine puudutab saastekvootide teemat. Seoses sellega on Riigikogu 16 liikmel viis küsimust, mille sisu on järgmine. Kui palju on Eesti Energia saanud varasematel aastatel tulu CO₂ kvootide müügist? Kuidas on siamaani kasutatud saastekvootidest saadavat tulu? Millised muudatused ootavad Eestit ees 2013. aastal, kui algab uus kauplemisperiood? Kui suur on tõenäosus, et Euroopa Komisjon kaebab Euroopa esimese astme kohtu otsuse edasi Euroopa Kohtusse? Millist mõju avaldab see elektrihinnale, kui 2007. aasta juulis tehtud Euroopa Komisjoni otsused jääksid kehtima? Milline on siseriiklik CO₂ kvootide jagamise praktika ning plaan tulevikuks? Kas ja kuidas mõjutab CO₂ kvootide jagamise poliitika Eesti Energia börsile viimisega seonduvat? Nagu ma juba mainisin, alla on kirjutanud 16 Riigikogu liiget. Aitäh!

Aseesimees Keit Pentus

Tarmo Mänd, palun!

Tarmo Mänd

Austatud juhataja! Austatud kolleegid! Rahanduskomisjoni nimel annan üle Riigikogu otsuse eelnõu Eesti esindaja nimetamise kohta Põhjamaade Investeerimispanka kontrollkomiteesse. Praegu esindab Eestit seal Taavi Rõivas, tema volitused lõpevad 31. mail. Rahanduskomisjonil on ettepanek nimetada ta taas Eesti esindajaks kontrollkomiteesse alates

1. juulist 2010 kuni 31. maini 2012. Tänan tähelepanu eest!

Aseesimees Keit Pentus

Tänan! Olen juhatuse nimel vastu võtnud kaks seaduseelnõu ja kaks arupärimist. Kui need vastavad meie kodu- ja töökorras sätestatule, siis otsustatakse eelnõude menetlusse võtmine kolme tööpäeva jooksul ning arupärimised edastatakse viivitamatult adressaatidele.

Head ametikaaslased! Mul on teile kaks teadet. Esiteks, homme, s.a 15. aprillil osalevad infotunnis valitsusliikmetest peaminister Andrus Ansip, keskkonnaminister Jaanus Tamkivi ning majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Parts. Teiseks, Riigikogu esimees on edastanud nelja Riigikogu liikme esitatud arupärimise peaminister Andrus Ansipile.

Viime läbi kohaloleku kontrolli.

Kohalolijaks registreerus 84 Riigikogu liiget, puudub 17. Enne päevakorra juurde asumist üks täpsustus. Nimelt teeb tänase päevakorra seitsmendas punktis, s.o seaduseelnõu 688 esimesel lugemisel algatajatepoolse ettekande Riigikogu liige Arvo Sarapuu.

1. Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi ning vedelkütuse erimärgistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (680 SE) esimese lugemise jätkamine

Aseesimees Keit Pentus

Austatud Riigikogu! Eelmisel neljapäeval jäi meil istungiaja lõppemise tõttu pooleli eelnõu 680 esimene lugemine. Algatajate esindaja Arvo Sarapuu lõpetas ettekande, kuid pooleli jäi küsimustele vastamine. Palun nüüd Arvo Sarapuu uuesti Riigikogu kõnetooli, et me saaksime täna jätkata täpselt sealt, kus me eelmise nädala neljapäeval pooleli jäime. Teilt, head ametikaaslased küsin, kas ettekandjale on küsimusi. Peep Aru, palun!

Peep Aru

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea ettekandja! Kas sinu arvates tekitaks ebavõrdset kohtlemist ja annaks põhjendamatu konkurentsieelise, kui erimärgistatud kütuse kasutamist teedel liikumiseks lubatakse ainult PRIA põllumajan-

duslike toetuste registris olijatele, nii nagu eelnõus toodud on?

Arvo Sarapuu

Aitäh, lugupeetud küsija! Peab ütleva, et praegu kasutatakse erimärgistatud kütust lisaks põllumajandusele veel kalanduses, metsanduses, kaevanduses, laevanduses, raudteeveonduses, paiksetes mootorites ja paiksete katelde kütmisel. Ma ei olegi kindel, kas see loetelu, mis ma praegu teile tõin, on täielik. Vaieldud on selle üle, kas erimärgistatud kütust kasutada veel enam või tõmmata seda kasutamist kokku. Siin on tehtud üsna palju uuringuid. Ma ütleksin niipalju, et üldse kasutatakse erimärgistatud kütust 270 000 tonni, ja on selge, et see on riigieelarvele päris suur koormus. Meie lähenesime oma eelnõu tegemisel asjale selliselt, et kuna põllumehed on paljude teiste maa- põllumeestega üsna ebavõrdses konkurentsis – mitte ainult kütuseaktsiisi tõttu, vaid ka selle tõttu, kuidas teistes riikides otsetoetusi makstakse, sellest võib ju ka hiljem rääkida –, siis võiks eelnõu puudutada ainult neid traktoreid, mille omanikud on PRIA registris. Ehk ühtepidi võib öelda, et jah, kui me tahaksime, et see kasutamine oleks laiem, siis võiks selle piirangu ära võtta, kui me tahaksime aga, et kasutamine oleks mõistlik, siis ma jääksin selle redaktsiooni juurde.

Aseesimees Keit Pentus

Väino Linde.

Väino Linde

Aitäh, hea istungi juhataja! Hea ettekandja! Ma sain aru niimoodi, et sa jääksid selle redaktsiooni juurde isegi siis, kui see redaktsioon on selgelt põhiseadusvastane. Kas see on nii?

Arvo Sarapuu

See on poliitiline küsimus selles mõttes, et kas me tahame, et kasutamine oleks laiem või oleks kitsam. Näiteks ma küsiksin, et kui me jääme selle juurde, et kasutatakse ainult kalanduses ja metsanduses, kas see on siis ka põhiseadusvastane? Ehk tegelikult tuleb poliitiliselt nagunii mingid otsused teha, näiteks kui praegu kasutatakse 270 000 tonni, siis me peame ära otsustama, kas me tahame, et seda kasutaks rohkem või vähem.

Aseesimees Keit Pentus

Rohkem küsimusi ei ole. Suur aitäh, austatud ettekandja! Juhtivkomisjoni ettekandeks palun nüüd Riigikogu kõnetooli rahanduskomisjoni liikme Peep Aru!

Peep Aru

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Rahanduskomisjon arutas seda eelnõu 23. märtsil. Nii nagu siin saalis, oli ka meie komisjonis algatajate esindajana asja ette kandmas Arvo Sarapuu. Küsimus puudutab otseselt riigieelarvet ja siin on veel teisigi aspekte, miks rahanduskomisjon otsustas nii, nagu te mu jutu lõpus teada saate.

Kõigepealt on sellel eelnõul väga suur mõju järgmise aasta riigieelarvele. Kahjuks ei olnud eelnõu algatajate seletuskirjas selle mõju suurst välja toodud, aga Rahandusministeerium ütleb, et eelnõu seadusena vastuvõtmise korral läheb riigieelarvest raha ära 130 miljonit krooni, ja see kindlasti pingestab niigi pingelist olukorda. See on üks pool. Teiselt poolt paistab Eesti silma erimärgistatud kütuse küllalt laialdase kasutamise väga paljudes valdkondades. Seetõttu jääb juba praegu teoreetiliselt väga palju võimalikust aktsiisist laekumata või ei laeku sellisel määral, nagu võiks, kui erikütuste kasutamine ei oleks nii laiaulatuslik. Pikemas perspektiivis on pigem õige minna kokkutõmbamise teed, mitte võimaluste juurdeandmise teed. Olgu siinkohal öeldud ka, et selle aasta 1. jaanuarist toimunud kütuseaktsiisi tõstmise tulemusena moodustab erimärgistatud vedelkütuse aktsiisi määr 28,2% kehtivast diislikütuse aktsiisi määrast.

Üks küsimus on ka see, milline on riigi maksupoliitiline eesmärk. Vedelkütuse aktsiiside puhul ei ole see ainult riigikassasse raha saamine, vaid see on palju laiem, nimelt piirata keskkonnale negatiivselt mõjuvate fossiilsete kütuste tarbimist ning muuta tarbijate käitumist keskkonnasõbralikumaks. Ka siin me lähesime teist teed pidi. Kolmandaks, vedelkütuse erimärgistamise seaduse muudatus laiendaks oluliselt erimärgistatud vedelkütuste lubatud kasutusala ja võimaldaks kasutada põllumajanduses kasutatavaid traktoreid ja muid liikuvaid masinaid ka igal muul otstarbel, näiteks reisijate ja kaupade veoks. Kõnealune muudatus suurendaks maksuhalduri kulutusi,

kes peab kõigist nendest kasutusalaadest sotti saama.

Viimane, neljas vastuargument oli komisjonis laialt arutusel. Nimelt, et seadusmuudatus sellisel kujul, eelkõige eelnõu § 2, rikub võrdse kohtlemise printsiipi. Aruteludes oli eelnõu ettekandja samamoodi arvamusel, et praktiliselt peaks eelnõu jääma selliseks, nagu esitajad selle Riigikogule üle andsid. Eelnõu ettekandja ei näidanud kompromissivalmidust, et järgmiste lugemiste käigus asja paremaks teha komisjonis arutusel olnud küsimustes ja kindlasti ka Vabariigi Valitsuse seisukohas nimetatud põhjustel. Tekkis huvitav situatsioon, et üks Keskerakonna liige, Helle Kalda, hakkas sellele vastu vaidlema ja arvas, et eelnõu võiks edasise menetlemise käigus igal juhul paremaks teha. Aga ettekandja jäi raudkindlaks. Sellest situatsioonist tulenevalt ei jäänud komisjonil üle muud otsustada, kui et eelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata. Selle poolt oli 5 komisjoni liiget, vastu oli 4 liiget. Aitäh tähelepanu eest!

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! On ka küsimusi. Esimesena saab küsimuseks sõna Jaanus Marrandi. Palun!

Jaanus Marrandi

Täna, lugupeetud kaasettekandja! Praktiliselt kõigis Euroopa Liidu riikides on põllumajanduses ja kalanduses kasutataval kütusel madalam aktsiisimäär. Eesti torkab silma sellega, et meil on madalama aktsiisimääraga kütuse kasutamise võimalusi oluliselt rohkem kui paljudes Euroopa Liidu maades, kus, ma kordan veel kord, kasutatakse seda põhiliselt ainult põllumajanduses ja kalanduses. Eelarve lugemisel vist juba rohkem kui pool aastat tagasi rääkis rahanduskomisjoni esimees Taavi Rõivas sellest, et kogu see miljardi kroonini küündiv soodustus on vaja läbi analüüsida ja teha oma riiklikud valikud, kes, kus ja millal võiksid erimärgistatud kütust kasutada. Kui kaugel selle analüüsiga ollakse ja kas seda ka seoses selle eelnõuga arutati?

Peep Aru

Aitäh! Ei, sellisel kujul otseselt ei arutatud, aga kaudseid viiteid ikka oli. Ma usun, et Rahandusministeerium tegeleb asjaga, ja ilmselt peab siis rahanduskomisjon ka küsima, kui

kaugel selliste analüüsidega ollakse ja kas on oodata strateegilisi muutusi. Aga ma väga loodan sellele kolmandale jõule, mis on kohe tekkimas Rahvaliidu ja Sotsiaaldemokraatliku Erakonna vahel, et see tuleb ja paneb asja paika.

Aseesimees Keit Pentus

Paul-Eerik Rummo, palun!

Paul-Eerik Rummo

Aitäh! Ma kuulsin ettekandest üllatusega, et sellise riigieelarvele suurt mõju avaldava idee puhul ei ole eelnõu seletuskirjas neid mõjusid riigieelarvele üldse nimetatud ega esile toodud – see oli suur üllatus. Samamoodi oli siin varem kõne all, et kas see eelnõu oma taotlusega on üldse põhiseaduspärane. Kas see põhiseadusele vastavuse või põhiseadusega vastuolus olemise teema ka komisjonis kuidagi üleväl oli?

Peep Aru

Otseselt põhiseadusega seonduvalt asja ei arutatud, aga nii nagu ma enne ütlesin, arutati seda küll võrdse kohtlemise aspektist. Mis puudutab seda, et seletuskirjas ei olnud täpset finantsmõju analüüsi, siis minu meelest on see rahanduskomisjonis arutusel olnud Keskerakonna esitatud eelnõude puhul täiesti tüüpiline – ei mingit üllatust.

Aseesimees Keit Pentus

Marika Tuus, palun!

Marika Tuus

Aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud esineja! Minu küsimus on natuke laiem ja puudutab maksusüsteemi üldse. Täna Postimehes käsitlevad Praxise analüütikud meie maksusüsteemi probleemi ja esitavad taas küsimuse, kas meie maksupoliitika unikaalsus on siis ikkagi lahendanud meie ühiskonna probleeme. Veel kord tõstatatakse küsimus, et võiks taastada ettevõtte tulumaksu klassikalises mõistes. Kas komisjonis arutati ka probleemi laiemalt ja milline on teie seisukoht, kuivõrd teie kaalute niisuguse traditsioonilise kasumimaksu tagasitoomist?

Peep Aru

Aitäh küsimuse eest! Komisjonis seda laiemalt ei käsitletud, meil puudus piisav aeg selliseks käsitlemiseks. Aga mis puudutab minu arvamust ja seisukohta, siis kahjuks mul ei ole olnud aega lugeda tänast Postimeest, ka mitte Praxise uuringut. Ma olen pidanud tegelema eelnõu ettekandmise ettevalmistamisega.

Aseesimees Keit Pentus

Mark Soosaar, palun!

Mark Soosaar

Lugupeetud juhataja! Hea ettekandja! Kogu see habemega lugu, mida me praegu arutame, on ju pärit möödunud talvest, kui oli väga palju lund ja oli vaja teid lahti lükata. Ma mäletan väga selgelt, et selle aasta esimesel istunginädalal oli infotunnis meie põllumajandusministrile küsimus, kas ei saaks siiski lubada nendel maameestel, kes tulevad riigile ja vallale appi teid lahti lükkama, kasutada paa-kides erikütust. Ministri vastus oli, et jah, vaatame selle küsimuse läbi ja katsume asja korda ajada. Kui kuu aega oli mööda läinud, siis hakkasid järjest tulema eelnõud, kõigepealt Keskerakonna oma, siis Rahvaliidu ja tagatipuks veel sotside samateemaline eelnõu. Kas te ei näe võimalust need kolm eelnõu ühendada ja, ütleme, kolmest kehvast eelnõust ühe korraliku teha?

Peep Aru

Mis sellest minu nägemisest? Komisjon otsustas eelnõu tagasi lükata.

Aseesimees Keit Pentus

Peeter Kreitzberg, palun!

Peeter Kreitzberg

Suur tänu! Lugupeetud esineja! Ma ei usu, et komisjonis räägiti ka sellist parteilist teksti, mida te usinasti kasutate niisuguses toredas parteilises võtmes. Eelnõu tasub ikka tagasi lükata siis, kui ta on täiesti lootusetus seisus. Kas seda arutati, et eelnõu ei õnnestu kuidagi parandada, või arutati seda, et rahaeraldus läheb valele seltskonnale?

Peep Aru

Eks vastaja libastub samamoodi nagu küsija. Me oleme kõik siin ühest keskkonnast. Kui

on küsimusi, mis lähevad komisjonis arutatust välja, ja küsitakse isiklikku arvamust, siis mõnikord vastaja libastub ja ütleb vastusena isikliku arvamuse. Nii et palun vabandust, kui see riivas! Ma ju püüdsin selgitada, et komisjon oleks kindlasti olnud valmis edasi menetlema eelnõu teist punkti. Mitte esimest, mis tähendab 130 miljonit miinust riigikassale ja läheb vastuollu üldeesmärkidega vähendada koor-must keskkonnale. Aga teist punkti oleks võinud kindlasti arutada, kui ettekandja oleks avaldanud valmisolekut arutamiseks. Ettekandja oli jäigalt vastu. Nii et sellest tulenevalt komisjon ka sellise otsuse tegi.

Aseesimees Keit Pentus

Jaanus Marrandi, teine küsimus, palun!

Jaanus Marrandi

Täna! Lugupeetud kaasettekandja! Teie vastustest ma saan aru, et lisaks aktsiisile te avasite komisjonis lausa sellise üldpoliitilise diskussiooni. Aga ma küsiksin siiski põhiseaduslikkuse teemal. Nii nagu ma ka eelmises küsimuses märkisin, on ju Euroopa Liidus erimärgistatud kütuse kasutamine üldjuhul oluliselt kitsam kui Eestis, seda kasutatakse peamiselt ainult põllumajanduses, kalanduses ja metsanduses. Meil on kasutusala oluliselt laiem. Palun selgitage siiski, mida te seal komisjonis seoses võrdse kohtlemisega ja põhiseaduslikkusega arutasite. Rääkige see ilusasti kas või stenogrammi jaoks lahti, et oleks arusaadav. Kas jutu mõte on selles, et tegelikult oleks vaja ka põllumajanduses ja kalanduses erimärgistatud kütuse kasutamist piirata või mida te täpselt selle all mõtlesite?

Peep Aru

Me ei arutanud komisjonis põhiseadust ja eelnõu põhiseadusega kooskõlas olemist. Küll aga arutasime eelnõu teises paragrahvis toodud eeldust, et seda kütust võivad teedel liikumiseks kasutada need masinad, mis on PRIA-s registreeritud, ja tekkis küsimus, kas siin ei võiks käsitleda laiemalt, et ei tekiks ebavõrdset kohtlemist. Eelnõu esitaja oli selle vastu, et natuke laiemalt käsitleda.

Aseesimees Keit Pentus

Küsimused on nüüd ammendatud. Suur aitäh küsimustele vastamise eest ja ettekande

eest, austatud ettekandja! Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Kui kõnesoove ei ole, siis me läbirääkimisi ei ava. Kuna juhtivkomisjon on teinud ettepaneku eelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata, siis tuleb see ettepanek nüüd ka läbi hääletada ja selle hääletamise ettevalmistamisega nüüd alustamegi.

Panen hääletusele rahanduskomisjoni ettepaneku lükata tagasi Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi ning vedelkütuse erimärgistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 680. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Rahanduskomisjoni ettepaneku poolt hääletas 52 Riigikogu liiget, vastu 34 Riigikogu liiget ning üks jäi erapooletuks. Seaduseelnõu 680 on menetlusest välja langenud. (Tabel 7.)

2. Vedelkütuse erimärgistamise seaduse § 1¹ muutmise seaduse eelnõu (681 SE) esimene lugemine

Aseesimees Keit Pentus

Järgmine punkt tänases päevakorras on Eestimaa Rahvaliidu algatatud vedelkütuse erimärgistamise seaduse § 1¹ muutmise seaduse eelnõu 681 esimene lugemine. Riigikogu kõnetoolis on juba Riigikogu liige Jaanus Marrandi. Palun!

Jaanus Marrandi

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Teie ees on vedelkütuse erimärgistamise seaduse § 1¹ muutmise seaduse eelnõu 681. Eelnõu on iseenesest väga lühikene, aga ka väga vajalik.

Ma loen eelnõu algteksti siinkohal ette. Selle sisuks on erimärgistatud vedelkütuse kasutamise lubamine põllumajanduses kasutatavas masinas, traktoris ja liikurmasinas, samuti põllumajanduses kasutatava traktori ja liikurmasina kasutamisel metsatöödel ning talvistel esmastel teehooldustöödel kohalikule omavalitsusele kuuluval teel, erateel ja taliteel. Tõsi, praeguseks hetkeks on sõbrad päike ja kevad lume juba iseenesest ära tõrjunud, aga tasuks korraks mõelda tagasi möödunud talvele, et meenutada selle eelnõu asjakohasust. Mäletavasti kujunes kohalike omavalitsuste küladele üsna terav olukord, kus teid ei jõutud lahti lükata ja samas ei võinud ka erimärgistusega vedelkütust kasutada. Paljudele lumetõrjujatele tehti hoiatus ja kästi kütus paagis välja vaheta-

da. Hiljem lisandus jutt, et tõsi, seadus on küll selline, aga me pigistame hetkeolukorda arvestades silma kinni ja ei karista. See ei ole paraku õigusriigile kohane lahendus, seadused peavad toimima, ja kui nad ei ole asjakohased, siis tuleb neid täiendada või muuta.

Käesoleva aasta raskeid talviseid ilmastikuloosid ja erakordset lumerohkust arvestades on teede normaalse sõidetavuse tagamine olnud oluliselt raskendatud. Teede sõidetavuse tagamiseks vajalike hooldustööde tegemiseks, sealhulgas teede lumest lahtiajamiseks, ei ole valdadel endil vajalikku tehnikat olemas. Ka oleks sellise spetsiaalse tehnika hankimine omavalitsustele liigselt ja ebamõistlikult kulukas. Niisamuti osutub paljudes omavalitsustes liiga kulukaks selliste tööde tellimine spetsialiseeritud firmadelt, mida maapiirkonnas üldjuhul olemas ei ole. Selle teeb ebaefektiivseks juba ainuüksi kohalesõidu suur aja- ja rahakulu. Samuti ei ole suurtel spetsialiseeritud firmadel piisavalt tehnikat, et tegelda kõigi omavalitsuste ja erateede hooldamisega talvisel ajal. Samas on külade ja ka erateede lahtiajamise ning sõidetavuse tagamine talveperioodil kriitilise tähtsusega, arvestades suurenenud tuleõnnetuste ohtu ja ohvrite arvu talveperioodil, samuti vajadust tagada juurdepääs hajaasustuses paiknevatele küladele ja taludele meditsiinilise ja muu abi andmiseks ning võimalused normaalse elutegevuse jätkamiseks ja ühenduse pidamiseks, olgu siis kooli, lasteaeda, posti järele, poodi jne sõitmiseks.

Enamikus valdades ja küldes kasutatakse selleks kohalike põllumajandustootjate käsutuses olevaid masinaid ja tehnikat, mida on lihtne kohandada esmasteks talitöödeks. Puudub mõistlik põhjus keelata nendes masinates tavapäraselt kasutatava erimärgistatud kütuse kasutamist talvistel esmastel talihooldustöödel. On ju teada, et suvisel ajal võib põllumajandustootmisega seotud traktor samal teel ühelt objektilt teisele sõita niikuinii. Ehk siis käru järel vedada ta teel võib, olgu suvi või talv, aga kui on eriolukord ja traktoril on ees buldooser, siis talvel ta selle tee peal justkui enam sõita ei tohiks. Igaüks, kallid kolleegid, saab aru, et see on ebanormaalne olukord. Kohalike ja erateede lumest lahtiajamine ei ole tavapärane majandustegevus kasumi teenimise eesmärgil, vaid hädaolukorrast tingitud vajadus, et tagada elementaarsete sotsiaalsete vajaduste rahulda-

mine. Eriti arvestades, et paljudes talukohtades elavatele eakatele teede lahtiajamine on sisuliselt sotsiaalabi erivorm.

Head kolleegid! On veel üks lisavõimalus, mida võiks eelnõu edasisel menetlemisel arvestada. Näiteks Soomes on olemas võimalus, et talumees maksab puuduva aktsiisiosa teatud päeva või paari eest ära ja esitab kontrollimisel tehtud värske ülekande väljavõtte. See oleks üks mõeldav lisalahendus ka Eesti jaoks.

Meie fraktsioon loodab väga, et see eelnõu ei jää pärast esimese lugemise lõpetamist rahanduskomisjoni riitulile tolmu korjama ja et enne uue lume saabumist võiks sellest eelnõust seadus saada. Me oleme vajaduse korral avatud ka selle eelnõu täiendusteks ja muudatusteks. Ühe mõistliku muudatusettepaneku variandi ma teile ettekandes juba välja pakkusin. Täna tähelepanu eest!

Aseesimees Keit Pentus

Täna! Läheme nüüd küsimuste juurde. Esimesena saab küsimuseks sõna Hannes Astok. Palun!

Hannes Astok

Aitäh, hea ettekandja! Täna väga huvitava ettekande eest! Eriti meeldis mulle see teie väide, et päike ja lumi on sõbrad. Aga minu küsimus on, et kas see eelnõu ja eelnõu ideoloogia on kantud Rahvaliidu ideedest või on need nüüd sotsiaaldemokraatide ideed? Kuidas me sellesse peaksime suhtuma?

Jaanus Marrandi

Sellel eelnõul on väga selge algataja ja ka lugupeetud küsijale on talle antud kollaste paberite pealt väga selgelt näha, kes on eelnõu algataja. Selge on, et see eelnõu kannab sellist hoolivat maailmavaadet, et teed oleksid lahti lükatud. See on põhiseaduslik küsimus, et teed oleksid lahti lükatud ja ka maal normaalne elutegevus tagatud.

Aseesimees Keit Pentus

Imre Sooäär, palun!

Imre Sooäär

Aitäh, hea juhataja! Austatud ettekandja! Nendesamade traktoritega, millega talvel saab edukalt lund lükata, saab ju tegelikult sama edukalt suvel ka neid teid parandada ja korras-

tada. Miks piirata seda kasutamist ainult talitöödega? Kuna maateed on meil üsna tihti korras ära, siis võiks lubada ju ka suvel neidsamu traktoreid kasutada. Kust see piir läheb, kust saab aru, et nüüd kevadel, kui lumi hakkab peaaegu sulama, hakkab siis teeremont? Kas see piir natuke hägusaks ei jää?

Jaanus Marrandi

Me arutasime seda teemat tõepoolest. Aga rahanduskomisjoni aseesimees Tarmo Mänd oli üks nendest rahanduse asjatundjatest, kes arutelude käigus arvas, et see võib minna liiga kalliks. Kui me lubame erimärgistusega kütust kasutada ka suveajal kõikidel teehooldustöödel, siis hägustub kogu selle kasutamise mõte ja kulu eelarvele on, nii nagu ka teie fraktsiooni esindaja ja rahanduskomisjonipoolne kaasettekandja ütles, sellisel juhul tõepoolest suur. Meie suhtumine riigieelarvesse oli säästlik. Need võimalikud kulud, mida see kasutamine võiks riigieelarvele kaasa tuua eriolukorras, on üsna väikesed ja me ei tahaks hakata kogu selle erimärgistatud kütuse ideoloogiat väga põhimõtteliselt muutama.

Aseesimees Keit Pentus

Mark Soosaar, palun!

Mark Soosaar

Lugupeetud ettekandja! Kuna juba läks tõsiseks aruteluks sellisel tõsisel ja raskel teemal, siis võib-olla paari sõnaga ka sotside eelnõust, mis ei ole küll veel täiskogu saali jõudnud, kuid mis näeb ette, et erimärgistusega kütust kasutatakse ainult eriolukordades, päästetöödel ja ka nendel juhtudel, kui kohaliku omavalitsuse kriisikomisjon eriolukorra või kriisiolukorra välja kuulutab. Aga ma tahaksin nüüd küsida konkreetse eelnõu kohta. See on mõeldud nagu tagantjärele jõustada. Kuidas te olete arutanud, mis siis saab – ta jõustub vist 1. jaanuarist k.a, kui Riigikogu peaks eelnõu vastu võtma ja seaduseks muutma –, kas on võimalik teha ka mingid arvutused ja kuidas see asi toimub? Kas need trahvid, mis on juba määratud, tühistatakse ja mis see tagantjärele jõustamine praktilises elus kaasa toob?

Jaanus Marrandi

Ma saan kõigepealt aru, et neid eelnõusid on tõepoolest üsna mitu esitatud ja nad kannan-

vad suhteliselt sarnast ideoloogiat. Ma arvan, et võiks püüda neid ideid ühendada ja saada ühe tõepoolest töötava asja. Mis puudutab aga jõustumistähtaega, siis see on tegelikult kodukorra küsimus ja võib-olla ka rahanduskomisjoni töökorra küsimus. Ju nad ei leidnud võimalust neid eelnõusid natuke varem menetleda. Eks selle eelnõu jõustumiskuupäev näitab ka seda, millal eelnõu on aktuaalses olukorras siin on üle antud ja algatatud. Samas tuleb uus talv ja kliima soojenemise tingimustes ei või iial teada, kui palju lund järgmisel talvel jälle tuleb. Me ei peaks tahtma korrata järgmisel talvel sellist juriidilist segadust, nagu oli sellel talvel. Praegu on päike selle asja tõepoolest ära lahendanud, aga järgmiseks uueks lumeks võiksime saada ühe korraliku toimiva seaduse, olgu siis see kasutamine lubatud eriolukorras või toome siia paindlikult sisse, nagu ma ettekandes nimetasin, ka võimaluse, et igal masina kasutajal on võimalik kas või täiendavalt maksta see puuduolev aktsiisiosa ja kasutada ikka sama kütet. Siiani on olnud selline olukord, kus kinnituisanud tee juures tuleb politsei ja teatab, et sa pead selle kütuse välja vahetama, enne sa siin tee peal traktoriga lükata ei või, ja talumes ei julgegi siis seda teha. Mis aga puutub sellesse, kui paljusid on trahvituid, siis ausalt öeldes on juttu olnud paarist trahvi juhtumist, väga selget ülevaadet meil sellest kahjuks ei ole. Hoiatusi on aga saanud päris paljud talumehed ja seegi viitab sellele, et seadus ei vasta tegelikule elule.

Aseesimees Keit Pentus

Aivar Riisalu, palun!

Aivar Riisalu

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Minu küsimus lähebki siit riburida edasi. Kui traktor sõidab lumesahaga mööda teed ja tal on erimärgistatud kütus sees, siis selleks on eri seadust vaja, seadust on vaja muuta. Aga kui traktor sõidab mööda teed ja tal on järel heinapress ning see sinine kütus paagis, sest ta liigub ühelt põllult teisele – kas komisjonis arutati ka seda, et erimärgistatud kütuse seadus on jama juba selle poolest, et meie talumehed on sunnitud seda rikkuma, liikudes mööda avalikke teid ühelt põllult teisele? Kas me ei peaks seda komplekselt käsitlema ja muutma, et need seadusrikkumised ära lõpeksid, sest politseil

on õigus traktoristile trahvi teha ka siis, kui ta sõidab heinapressiga ühelt põllult teisele?

Jaanus Marrandi

Täna teid sellise hea sisusse süüvimise eest! Aga paraku peab tunnistama, et praeguse seaduse kohaselt on põllumajandustootjal lubatud siiski põllumajandustööde tegemine ühe ettevõtte piires. See on seadusega lubatud olukord, kui põllumees sõidab kodu juurest käruga lauda juurde, paneb sõnnikukoorma peale ja siis sõidab sõnniku ladustamise kohta. Sellised asjad on tõesti seadusega lubatud. Aga just nimelt eriolukordade puhuks võiksime selle ka talvel kohalikel ja era- ja vallateedelt lumelükkamise jaoks seadustada suhteliselt piiratud nomenklatuuris. Mis aga puutub seaduse võimalikku ja vajalikku muutmisse, siis sellest on räägitud nii siin saalis kui ka Põllumajandusministeeriumi ja Rahandusministeeriumi vahel levitatavates kirjades tänase seisuga vist küll juba viis aastat. On tõepoolest pakutud välja variant, kus see kütuse värvimine ära kaoks ja igale põllumajandustootjale oleks tema PRIA-s arvestatud hektarikoguste järgi paika pandud teatud kogus kütust, mida ta odavama aktsiisiga võib kasutada. See oleks n-ö plastkaardile kantud ja kasutagu ta seda kütet siis milleks tahes, sõitku autoga ämmale külla või vedagu sõnnikut või lükaku teid lumest puhtaks, aga kui ta selle limiidi ära kasutab, siis peab ta põllu peal kallimat kütet kasutama. Selline arutelu käib juba viis aastat ja kirjad liiguvad, aga paraku väga kaugemale edasi ei ole jõutud. Ka praegune põllumajandusminister räägib sellest samast variandist kui ühest võimalikust lahendusest, aga ma saan aru, et see haakub ka kogu selle analüüsiga odavama aktsiisiga kütuse kasutamise kohta. Ja niikaua, kui sellist analüüsi ja selgeid poliitilisi otsuseid tehtud ei ole, on uut süsteemi ilmselt üsna keeruline rakendada.

Aseesimees Keit Pentus

Teine küsimus, Imre Sooäär, palun!

Imre Sooäär

Ma täna! Hea ettekandja! Lumelükkamine on väga paljudele omavalitsustele, eriti maa- piirkonnas, sellel talvel suur probleem olnud ja otsitakse lisaraha, sest isegi suvised teehoiurahad on paljudes kohtades selleks ära kasuta-

tud. Kui vaadata, et linnas peab iga majaomanik oma kõnnitee ju omavahenditega puhtaks tegema, linn ei tule sul maja eest kõnniteed koristama, kas siis ei võiks sama analoogiat kasutada, et need talumehed, kellel on traktorid, saaksid oma külas teed lahti lükata, saaksid võib-olla hoopis PRIA-st mingi meetme alt toetust, selle asemel et hakata aktsiisiseadust muutma? Et oleks natukene ka omavastutust. Inimestel, kellel on traktorid olemas, on kindlasti huvi oma küla teed talvel lumest puhtad hoida ja see võimalus on olemas.

Jaanus Marrandi

Ma kujutan ette, kui me sätime kogu lumelükkamise kohalikel teedel sõltuvusse mingisugusest toetusest, mida on vaja taotleda, mida on vaja administreerida, mida on vaja kontrollida, siis see tekitaks sellise pöörise, mis on liiga kulukas ja suhteliselt mõttetu lugu. Hoopis lihtsam on võimaldada seda kütust lihtsalt seaduse järgi kasutada, tuua siia veel ka täiendavad variandid, nagu ma välja pakkusin. Kui keegi soovib, siis maksab ta aktsiisivahe kinni ja kasutab sama kütust, sõites sellega ükskõik missuguse tee peal. Ma arvan, et tasuks lähtuda odavaimatest võimalustest, silmas pidades, et inimestel oleks teed lahti lükatud ja normaalne elu toimimine tagatud. Meie pakutud variant, ma arvan, on odavam.

Aseesimees Keit Pentus

Inara Luigas, palun!

Inara Luigas

Aitäh! Austatud ettekandja! Sa väitsid, et kirjavahetus on käinud juba viis aastat, Rahandusministeerium ja Põllumajandusministeerium on pidanud nõu ja sellel teemal peetakse jätkuvalt debatti ja kirjavahetust. Nii et justkui paljud saavad aru, et see teema vajab lahendamist. Kuidas sa arvad, kas siin võib vihjata, et meie valitsus on suutmatu neid asju tegema, või mille taga asjad seisavad, et pole analüüsi ja asjaga pole edasi mindud, lahendusi otsitud?

Jaanus Marrandi

Täna küsimuse eest! Tegelikult seda teemat tõesti arutati eelmise Riigikogu ajal maaelukomisjonis. Toonane rahandusminister Aivar Sõerd võttis asja üsna tõsiselt käsile ja

tegeles sellega. Paraku lõppesid toonase valitsuse volitused ja kogu see teema anti üle uuele valitsusele ja uuele Riigikogule. Ma arvan, et põhiline probleem ei olegi mitte selles, et ei saada aru uue süsteemi otstarbekusest, põhiline probleem on ikkagi tõenäoliselt selles, et tegelikkuses kasutatakse ju erimärgistatud kütust märksa laiemalt kui põllumajanduses. Põllumajanduses kasutatava erimärgistatud kütuse aktsiisi osa suuruse kohta, selle kulu kohta eelarves on nimetatud erinevaid arve. On väidetud, et see on 50–60 miljonit krooni, on räägitud 15 miljonist kroonist, aga selle aasta eelarve lugemisel väitis rahanduskomisjoni esimees Taavi Rõivas siinsamas kõnetoolis seistes, et kogu soodustus erimärgistatud kütuse osas moodustab miljard krooni. Seega on põllumajanduses kasutatava erimärgistatud kütuse osa kaduvväike, oluliselt suurem osa kulub pigem elanike ahjuküttele ja muudele niisugustele tarvetele, sest sinise kütuse kõrval on olemas see punane kütus. Ma kujutan ette, põhiline probleem on, kuidas kogu selle süsteemi muutmine komplekselt lahendada, põhiline poliitiline probleem on tõenäoliselt selles, et seda ei ole suudetud teha.

Aseesimees Keit Pentus

Rohkem küsimusi ei ole. Suur aitäh ettekandjale! Kutsun Riigikogu kõnetooli juhtivkomisjoni ettekandeks rahanduskomisjoni liikme Peep Aru. Palun!

Peep Aru

Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! 23. märtsil arutasime ka seda eelnõu ja algatajate nimel rääkis enam-vähem sama juttu mis täna siit puldistki Jaanus Marrandi. Arutasime põhjalikult. Vabariigi Valitsuselt oli tulnud eitav seisukoht, loeksin paar kohta sellest ette.

Eelnõu tekitaks ebavõrdse kohtlemise ja annaks põllumajandustootjatele põhjendamatu konkurentsieelise, sest eriotstarbelist diislikütust oleks lubatud kasutada vaid põllumajanduses kasutatava masina ja traktori kasutamisel talvistel esmastel teehooldustöödel. Spetsiaalselt lumekoristuseks mõeldud eritehnikale nimetatud soodustus ei laieneks. Seletuskirjas leitakse, et lumekoristus kohalikel ja erateedel ei ole tavapärane majandustegevus kasumi teenimise eesmärgil, vaid hädaolukorrast tingitud vajadus. Nimetatud väide on õige ainult osali-

selt, sest põllumajandusega tegelevad ettevõtjad osutavad kohalikule omavalitsusele tehooldustöid üldjuhul tasu eest, mis ei välista kasumi teenimist sellistelt tegevustelt. Kui me sisusse läheme, siis valdavas enamikus Eesti maaomavalitsustes on välja kuulutatud konkursid, läbi konkursside on leitud taliteede lahtihoidjad. Tõsi, võib tekkida ekstreemseid olukordi. Kui on tuisk või üleloomulikult palju lund, siis on olukord teine ja siis on tõesti tegemist probleemse poolega, mida tuleks eraldi lahata. Aga see tavapärane pool on nii nagu iga tegevus ettevõtluse alal ka kasumit võimaldav, kui omavalitsustel ei ole just alapakkumisi tehtud.

Veel üks aspekt. Eelnõu kohaldamisel tagasiulatuvalt tekib alates 1. jaanuarist 2010 lumekoristustöödeks diislikütust kasutanud isikutel õigus enam makstud aktsiisi Maksu- ja Tolliametilt tagasi nõuda. Eelnõus puuduvad rakendussätted selle kohta, kui pika aja jooksul võivad nimetatud isikud kütuse soetamist tõendavaid arveid esitada. Samuti puudub Maksu- ja Tolliametil võimalus tagantjärele kontrollida, kas kütust ka tegelikult kasutati lumekoristustöödeks.

Komisjonis arutleti põhiliselt selle ebavõrdse kohtlemise aspekti üle. Mul on hea meel öelda, et eelnõu ettekandja komisjonis nõustus, et edasisel menetlemisel on sellesse eelnõusse vaja teha muudatusi ja et muudatuste tegemine on eelnõu algatajate seisukohalt võimalik. Seda kõike arvestades oli komisjoni konsensuslik otsus esimene lugemine lõpetada ja anda muudatustettepanekuteks aega kümme tööpäeva ehk siis esitada need 27. aprilli kella 18-ks. Aitäh!

Aseesimees Keit Pentus

Küsimusi ei näi olevat. Aitäh, austatud ettekandja! Kas on soov avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Seaduseelnõu 681, Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni algatatud vedelikütuse erimärgistamise seaduse § 1¹ muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine on lõpetatud. Vastavalt kodu- ja töökorra seadusele on seaduseelnõu 681 muudatustettepanekute esitamise tähtaeg s.a 27. aprill kell 18.

3. Kaitseväeteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (671 SE) esimene lugemine

Aseesimees Keit Pentus

Järgmine punkt tänases päevakorras on riigikaitsekomisjoni algatatud kaitseväeteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Palun ettekandeks kõnetooli riigikaitsekomisjoni esimehe Mati Raidma!

Mati Raidma

Lugupeetud istungi juhataja! Austatud kolleegid! Riigikaitsekomisjon arutas käesolevat eelnõu enne esimesele lugemisele esitamist oma s.a 25. märtsi istungil ja otsustas konsensussega teha Riigikogu juhatajale ettepanek lülitada seaduseelnõu 671 esimeseks lugemiseks Riigikogu kümnenda töönädala päevakorda neljapäevaks, s.a 8. aprilliks, kust ta ajapuhuse tõttu on sujuvalt tänasesse päeva suundunud. Riigikaitsekomisjoni kui eelnõu algataja ja juhtivkomisjoni ettekandjaks määrati siinkõneleja.

Arutuse all oleva riigikaitsekomisjoni algatatud eelnõu eesmärk on määrata seaduse alusel kindlaks ajateenijate põhiõiguste ja -vabaduste piiramine ning viia asendusteenistuse kestus kooskõlla Euroopa sotsiaalharta põhimõtetega. Käesoleva eelnõu algatamine ja selles sätestatud ajateenijate põhiõiguste ja -vabaduste piiramine tulenes asjaolust, et Vabariigi President jättis oma 3. novembri eelmise aasta otsusega nr 545 välja kuulutamata Riigikogus 21. oktoobril eelmisel aastal vastu võetud kaitseväeteenistuse seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse põhjusel, et eelnimetatud seaduse § 1 punkt 7 oli vastuolus Eesti Vabariigi põhiseaduse § 3 lõikega 1 ja §-dega 11 ja 13. Paragrahvi 1 punkti 7 ajateenijate põhiõiguste ja -vabaduste piiramise säte oli liiga üldine. Riigikogu võttis 9. detsembril eelmisel aastal eelnimetatud seaduse vastu, jättes sellest riigikaitsekomisjoni ja põhiseaduskomisjoni ettepanekul vaidlusaluse sätte välja. Samas oleme seisukohal, et ajateenijate põhiõiguste ja -vabaduste piiramine on siiski vaja seaduses sätestada, mistõttu algatati arutuse all olev eelnõu.

Mis puudutab eelnõus sätestatud asendusteenistuse kestuse lühenemist, siis mitmed rahvusvahelised organisatsioonid, sealhulgas Eu-

roopa sotsiaalõiguste komitee, on Eestile jätkuvalt ette heitnud, et asendusteenistuse kestus on vastuolus rahvusvahelise õiguse ja rahvusvaheliselt aktsepteeritud põhimõtetega. Vastuolu on ka Riigikogus 2000. aasta 31. mail ratifitseeritud parandatud ja täiendatud Euroopa sotsiaalharta. Lähemalt on Eesti asendusteenistusega ja sellele tehtud etteheidetega seonduvat kirjeldatud eelnõu seletuskirjas.

Riigikaitsekomisjon palus eelnõu kohta ka põhiseaduskomisjoni arvamust. Riigikogu põhiseaduskomisjoni 23. veebruari kirjast tulenevalt soovitab põhiseaduskomisjon kaaluda eelnõu § 60¹ lõikest 11 (uue numeratsiooni järgi 10) sätete väljajätmist osas, mis käsitleb väljaõppekaalutlusel ja -eesmärgil ajateenija seaduses konkreetselt sätestamata põhiõiguste ja -vabaduste piiramiseks väeosa ülemale volituste andmist. Siiski leiab põhiseaduskomisjon, et kui eelnimetatud säte konkreetselt sisustada ja määratleda piiramise alus ning ulatus, võib see säte eelnõusse jääda. Riigikogu Kantselei õigus- ja analüüsi osakonna nõunik Kristo Varend leiab, et eelnimetatud lõige 11 (uues numeratsioonis 10) on vastuolus põhiseadusega.

Vabariigi Valitsus arutas riigikaitsekomisjoni algatatud käesolevat eelnõu oma 18. veebruari istungil ja otsustas eelnõu toetada juhul, kui arvestatakse Vabariigi Valitsuse seisukohast tulenevaid märkusi. Muude märkuste hulgas leidis Vabariigi Valitsus, et § 60¹ lõiked 11 ja 12 (uue numeratsiooni järgi 10 ja 11) tuleks eelnõust välja jätta.

Eeltoodust lähtudes ja tuginedes Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 98 lõikele 1 ning vastavalt riigikaitsekomisjoni 25. märtsi istungil konsensusega langetatud otsusele, esitas riigikaitsekomisjon arutuse all oleva eelnõu esimesele lugemisele muudetud kujul (muudatused eelnõu tekstis on alla joonitud). Riigikaitsekomisjon arvestas enamikku Vabariigi Valitsuse märkusi ja ettepanekuid kas täielikult või osaliselt. Muu hulgas täpsustati vaidlusalust lõiget 11 (uue numeratsiooni järgi 10), kuid lõikeid 11 ja 12 esialgu eelnõust välja ei jäetud. Riigikaitsekomisjon kavandab lõigete 10 ja 11 sõnastust eelnõu esimese ja teise lugemise vahel täpsustada. Kutsun üles kõiki kolleegide selles osas kaasa mõtlema ja oma ettepanekuid esitama.

Riigikaitsekomisjon otsustas 25. märtsi istungil konsensusega teha Riigikogule ettepanek eelnõu esimene lugemine lõpetada ja muudatusettepanekute esitamise tähtajaks vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele määrata kümme tööpäeva ehk s.a 27. aprill kell 18. Täna!

Aseesimees Keit Pentus

Küsimusi ei ole. Suur aitäh, hea ettekandja! Kas on soovi avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Riigikaitsekomisjoni algatatud kaitseväeteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 671 esimene lugemine on lõpetatud. Vastavalt meie kodu- ja töökorra seadusele on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg s.a 27. aprill kell 18.

4. Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele" eelnõu (704 OE) esimene lugemine

Aseesimees Keit Pentus

Järgmine punkt tänases päevakorras on Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse eelnõu nimetusega "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele". Kuna selle eelnõu arutamine erineb veidi meie tavapärasest korrast, siis meeldetuletuseks, et eelnõu esitaja ettekandeks on aega kuni 20 minutit, sama palju aega on ka juhtivkomisjoni esindaja ettekandeks ja iga Riigikogu liige võib kummalegi ettekandjale esitada ühe suulise küsimuse. Seejärel avatakse läbirääkimised, mille käigus saavad sõna fraktsioonide esindajad, vaadatakse läbi muudatusettepanekud, kui neid on, ning tänane arutelu lõpeb otsuse eelnõu lõpphääletusega. Eelnõu vastuvõtmiseks on vaja Riigikogu koosseisu häälteenamust. Ma palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks Riigikogu liikme Karel Rüütli!

Karel Rüütli

Austatud juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! 19. juulil 2009 andis Eesti Arengufond Riigikogule üle ettepanekute paketi "Valge paber". Ettepaneku Vabariigi Valitsusele koostada programm Eesti majanduse elavdamiseks, struktuurimuutuste toetamiseks ning tööpuuduse vähendamiseks on teinud Eesti Keskerakonna fraktsioon ning Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon. Eelnimetatud

eelnõu hääletati menetlusest välja põhjendusega, et valitsus on heaks kiitnud "Eesti konkurentsivõime kava 2009–2011", mis on edasiarendus "Eesti majanduskasvu ja tööhõive kavast 2008–2011", ning Eesti välisinvesteeringute ekspordi tegevuskava aastateks 2009–2011 "Made in Estonia".

Praeguseks on selgunud, et need kavad pole kahjuks töökohti juurde toonud. Iga nädal kuuleme teateid üle 2000 töökoha kaotusest. Paljudes ettevõtetes hoitakse töötajaid miinimumpalgal, palgata puhkusel või ei maksta üldse palka. Kõige drastilisemas olukorras oleva maakonna Ida-Virumaa seis näiteks on väga halb, ja kui midagi ei muutu, läheb see olukord veel halvemaks. Enam kui iga viies idavirumaaalane, kokku üle 17 000 inimese on kaotanud töö. Rohkem kui pooled neist inimestest ei saa enam töötukassast töötuskindlustushüvitist ning on pöördunud kohaliku omavalitsuse poole toimetulekutoetuse saamiseks. Lisaks on töötukassa Ida-Virumaa osakonna juhtide hinnangul veel ligi 5000 töötut, kes ei ole ennast kuskil arvele võtnud. Eestis on kokku umbes 90 000 ravikindlustamata inimest. Leibkondades, kus ükski pereliige ei tööta, kasvab ligi 40 000 alla 18-aastast last. Seda on rohkem kui Viljandis ja Rakveres elanikke kokku. Üha enam lapsi kasvab üles vaesuses ning paljudel noortel on kahanenud võimalused saada head haridust. Kui vaadata töötuse statistikat, siis kõige suuremas ohus on kõige noorem vanusegrupp, kelle töötuse määr ulatus 2009. aastal III kvartalis 29,2%-ni. Arvud näitavad ka seda, et pikaajaline töötus kasvab kuudega ning lühiajaline töötus kahaneb. Samuti on kasvanud tööpuudus 50–74-aastaste inimeste seas. Suur töötuse osakaal mõjutab aga ka inimeste tervist ning lõppkokkuvõttes keskmist eluiga. Inimarengu aruandes väidetakse, et töötuse mõjud tervisele on seotud psühholoogiliste tagajärgedega. Aruande järgi erineb töötuks jäänud inimeste suremuse määr 20–25% töötavate inimeste omast.

Eriti nukker on olukord maapiirkondades. Ääramaaline või ääremaastumisriskiga territoorium hõlmab hinnanguliselt 2/3 Eesti pindalast, seal elab umbes 140 000 inimest ning asuvad ligi pooled omavalitsusüksused. Elanike heaolu ja elukvaliteet on ääremaadel oluliselt allpool Eesti keskmist. Veerand maainimestest elab allpool absoluutset vaesuspiiri.

Maapiirkondades on ligi viis korda rohkem heitunud kui linnapiirkondades ning maainimeste haridustase on keskmisest madalam. Omavalitsused peavad seetõttu üha enam keskenduma sotsiaalküsimuste lahendamisele, suutmata algatada või hallata uusi arenguprojekte. Kui vanasti öeldi, et iga vald peab toitma oma sandid ise, siis praegu on tulubaasi vähenemine halvanud omavalitsuste võimekuse tõhusalt lahendada sotsiaalküsimusi, sealhulgas töötuse leevendamise ja ettevõtluskeskkonna arendamisega seotud küsimusi.

Kriisist väljumiseks on valitsus teinud paanuse Eesti ettevõtjatele ning välismaistele investeeeringutele. Samas vähenesid ettevõtete investeeringud 2009. aastal, võrreldes 2008. aastaga, neljandiku võrra ning välismaiste otseinvesteeringute positsioonide saldo Baltimaades näitab, et Läti ja Leetu investeeritakse enam kui Eestisse. Ka eestlased ise eelistavad investeerida pigem teistesse riikidesse. Kui kroonilisele rahapuudusele lisada veel Euroopa Liidu kõige madalamad kulutused aktiivse tööpoliitika meetmetele, siis on selge, et riigi pikaajalist jätkusuutlikku toimimist tänane majandusmudel ei kindlusta. Tõhusaks majandusurutisest väljumiseks ja tööpuuduse leevendamiseks ei ole ühtainukest imerohtu, me peame õiges vahekorras rakendama mitmesuguseid meetmeid.

Jah, valitsus vastutab praeguse olukorra tekkimise eest, sest mõistagi ei saa kõiges süüdistada vaid ülemaailmset majanduskriisi. Kuid tööpuuduse leevendamine vajab olulise tähtsusega riikliku küsimusena laiapõhjalist erakondadeülest koostööd. Kui me seadsime endale kunagi eesmärgiks liitumise Euroopa Liidu ja NATO-ga, siis leidsime üksmeele, eraldasime vajalikud ressursid ning saavutasime soovitud tulemuse. Oleme teinud ka valusaid eelarvekärpeid eurotsooniga liitumiseks. Nüüd peame täie tõsidusega suhtuma tööpuuduse leevendamisse ja leidma erakondadeülese kokkuleppe tööhõiveküsimuste lahendamiseks.

Pikaajaliste töötute olukorra leevendamine, kõrge tööpuudus noorte seas, hariduse kättesaadavuse halvenemine, töötute peredes kasvavate laste arengutingimuste tagamine nõuavad tõhusate meetmete kiiret rakendamist, et vältida tööpuuduse pikaajalist negatiivset mõju rahva tervisele ja elujõule. Seepärast oleme teinud ettepaneku luua tööhõiveküsimuste

koordineeritud ja kompleksseks käsitlemiseks portfelli ametikoht ja töötada välja meetmete plaan ning rakenduskava töökohtade loomiseks. On oluline, et plaani ja rakenduskava väljatöötamisse oleksid kaasatud kõik erakonnad, asjaomased valitsusasutused, kohalike omavalitsuste ühendused ning huvi-gruppide eestkosteorganisatsioonid.

Vastavalt põhiseadusele peab riik abistama töötajaid töö leidmisel. Riigi senine tegevus on olnud kahjuks nõrk ja ebapiisav, et lahendada suureks paisunud tööpuuduse probleemi. Kogu ühiskonna jaoks kõige tähtsama ja väärtusliku valdkonna tegevust ei juhi ega koordineeri tervikuna mitte ükski ministeerium ega riigiasutus. Kui vaadata praeguste ministrite ja ministeeriumide funktsioonide jaotust, siis Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi funktsioonide ja ülesannete hulka ei kuulu otsene tegelemine tööhõiveküsimustega. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium tegeleb oma põhimääruse kohaselt riigi majanduspoliitika ja majanduse arengukavade väljatöötamise ning elluviimise ja ettevõtluse regionaalse arengu ning investeringutealaste küsimustega. Kõik need on üksnes kaudselt seotud tööhõiveprobleemidega. Praeguseks ilmnenu majanduskriis ja tööpuuduse tase näitab, et Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ei ole oma ülesannetega investeringute ja ettevõtluse regionaalse arengu alal hakkama saanud ja selles on kahtlemata ka praeguse tööpuuduse kõrge taseme üks põhjusi.

Teine ministeerium, mis peab mõnevõrra otsesemalt tegelema tööhõiveküsimustega, on Sotsiaalministeerium. Sotsiaalministeeriumi üks eesmärk on tagada inimeste majanduslik toimetulek ja hea töö. Kui see eesmärk oleks täidetud ja selle nimel tõsiselt tööd tehtud, siis me ei seisaks praegu kõrge tööpuuduse ja sellega kaasnevate probleemide ees. Ilmselt Sotsiaalministeeriumi praegune struktuur ja võimekus ei vasta kriisilukorrale, mis vajab erakorralisi ja täiendavaid meetmeid. Sotsiaalministri valdkond on nii lai, et tal ei ole võimalik keskenduda ainult tööhõiveteemadele.

Tööminister ongi vajalik selleks, et tegelda sügavuti ja põhjalikult tööpuudusest jagusaamise probleemidega ning koordineerida vastavat tegevust, kaasates ametkondade, maakondade ja omavalitsuste, ettevõtjate ja ametiühingute esindajaid. Ainult selline laiapõhjaline

koostöö võimaldab kiiremini kriisist välja tulla nii kogu ühiskonnal kui ka igal inimesel. Sellise koordineerimisega töötusest jagusaamise küsimustes ei tegele praegu mitte keegi. Meie eesmärk on luua tööministri näol selline koordineeriv ja vastutav üksus. Seda nimelt põhjusel, et tegemist ei ole tavapärase, mõistliku tööpuuduse tasemega, vaid tegemist on kriisilukorraga. Olukorras, kus Eestis on üle 100 000 töötut, vajab riik erakorralisi ja efektiivseid meetmeid tööpuudusest jagusaamiseks. Kulutused, mida riik teeb tööhõive tagamiseks, sealhulgas tööministri koha loomise kaudu, aitavad kokku hoida oluliselt suuremaid kulutusi, mida vastasel korral riik peab tegema töötutele ja nende peredele ja lastele sotsiaalabi andmiseks. Ainuüksi toimetulekutoetuste maht on seoses töötusega viimastel aastatel suurenenud 3,5 korda – 2008. aastal 100 miljonit krooni, 2009. aastal 200 miljonit krooni ja 2010. aastal juba 350 miljonit krooni. Need kulud aina suurenevad, kui tööhõive probleemidega piisavalt ei tegelda. Tööministri rakendamine on nende kuludega võrreldes väike asi, aga annab kindlasti olulise efekti tööpuuduse leevendamiseks ning koos sellega toimetulekutoetuseks makstavate kulude kokkuhoiuks. Täna!

Aseesimees Keit Pentus

Küsimusi ei ole. Täna, austatud ettekandja! Palun juhtivkomisjoni ettekandeks Riigikogu kõnetooli põhiseaduskomisjoni liikme Ene Kaupsi!

Ene Kaups

Lugupeetud istungi juhataja! Austatud kolleegid! Kõne all olev otsuse eelnõu oli põhiseaduskomisjoni pävakorras 5. aprillil. Juhatause määratud muudatusettepanekute tähtaeg oli 25. märts, ettepanekuid ei laekunud. Komisjonis andis eelnõu algatajate esindaja eelnõu eesmärkidest meile põhjaliku ülevaate, nagu ta seda ka täna siin tegi. Komisjoni liikmetel tekkis küsimusi. Näiteks, kui praegu sotsiaalministri tegevusvaldkonnas olev tööhõivepoliitika portfelli ministriks anda, kas see ei ole siis pigem selle valdkonna tähtsuse pisendamine? Vastuses märkis eelnõu algatajate esindaja, et erakorraline aeg nõuab erakorralisi meetmeid ja oleks vaja sideisikut, kes suhtleb kõikide ministeeriumidega ja huvigruppidega,

koondab kokku erinevad ideed ja ettepanekud ning tuleb siis välja konkreetsete ettepanekutega Riigikogule. Küsimusele, miks just portfelli ministri ametikoht on lahendus probleemile, saime vastuse, et eeskätt on vaja isikut, kes oleks võimeline koordineerima kogu kõnealust probleemide valdkonda ja tööpuudusega tegelemiseks oleks vaja alustada tööministri ametikoha loomisest. Konkreetset portfelli ministri isikut ametikohale ettekandja esile ei toonud, küll märkis ta aga, et Eestis on päris palju inimesi, kes selle küsimusega tegelnud on, alustades arengufondist ja lõpetades mitmesuguste eestkosteorganisatsioonide esindajatega. Komisjoni esimees tundis muret, kas on mõeldud ka selle peale, mis kogu ministri aparaat, nõunike ametikohad ja muu riigile maksuma läheb. Karel Rüütli vastas, et see ametikoht on tegelikult asendamine, kuna kaotati ära rahvastikuminstri ametikoht, ja et ressursside eraldamine on valitsuse pädevuses.

Kujunenud seisukohtadest. Väino Linde esitas kokkuvõtvalt Reformierakonna fraktsiooni seisukoha. Kuna praegune olukord tööturul on Sotsiaalministeeriumis väga tõsine probleem ja see on ministri jaoks prioriteet nr 1, siis ei ole põhjust kahelda ministri töös. See eelnõu viiks valdkonna portfelli ministri haldusalasse, kes peaks küsimusega algusest peale tegelema hakkama ja töösse sisse elama. Selle aja peale saab valitsuse valitsusaeg läbi. Mart Nutt esitas IRL-i seisukoha, et on kaheldav, kas meetmete rakendamine eeldab ministri ametikoha loomist. Kui tehakse ettepanek luua portfelli ministri ametikoht, siis tuleks ka meetmed, mis eeldavad ministri ametikoha loomist, üksikasjalikumalt välja tuua. Evelyn Sepp märkis, et tegemist on selgelt kriisikava väljatöötamise vajadusega ja nn kriisiministriga, kelle tööpõli ei oleks pikem kui aasta või poolteist aastat.

Arutelu lõpuks jõudis komisjon otsuseni määrata eelnõu ettekandjaks siinesineja, teha Riigikogu juhatusel ettepanek võtta otsuse eelnõu esimesele lugemisele Riigikogu täiskogus 13. aprillil ja teha Riigikogu täiskogule ettepanek otsuse eelnõu 704 Riigikogu otsusena mitte vastu võtta. Poolt 5, vastu 3 ja erapooletuid ei olnud. Aitäh!

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! On ka küsimusi. Palun, küsimuseks saab sõna Evelyn Sepp!

Evelyn Sepp

Aitäh! Hea ettekandja! Sinu ülevaatest komisjoni töö või arutelu kohta ei nähtunud kuidagi, kas kõik komisjoni liikmed olid nõus komisjoni esimehe hinnanguga, et Sotsiaalministeerium tegutseb väga tõhusalt ja saab suurepäraselt hakkama nii tööhõive tagamise kui tööpuudusest tuleneva vaesuse ja eriti laste vaesuse probleemi lahendamise. Kas oli ka eriarvamusi? Äkki sa valgustaksid meile ka komisjoni neid arutelusid?

Ene Kaups

Täna küsimuse eest! See tuli välja seisukohtadest pärast arutelu. Algatajatepoolsele ettekandjale selliseid küsimusi ei esitatud.

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! Teine küsimus, Evelyn Sepp, palun!

Evelyn Sepp

Aitäh! Ma palusingi neid seisukohti Riigikogu saalis valgustada. Komisjonipoolne ettekandja ei pea mitte ainult protokollile maha lugema, vaid tõepoolest valgustama kolleegidele kõiki arutelusid, kaalutlusi ja argumente, mida komisjonis esitatakse.

Ene Kaups

Aitäh! Ma loodan väga, et minu ettekandest siin ja tänasest algatajate ettekandest Riigikogule tuli välja, et algatajad tõepoolest ei ole rahul selle valdkonna meetmete ja ministri tööga. Komisjonis väljendasid komisjoni liikmed oma seisukohti ja need seisukohad ma teile praegu ka esitasin.

Aseesimees Keit Pentus

Rohkem küsimusi ei ole. Aitäh, austatud ettekandja! On võimalus avada läbirääkimised, kui on kõnesoove. Kui kõnesoove ei ole, siis läbirääkimisi ei avata. Muudatusettepanekuid eelnõu kohta ei laekunud. Me võime asuda eelnõu lõpphääletuse ettevalmistamise juurde.

Austatud Riigikogu! Kuna tulenevalt põhi-seadusest nõuab selle otsuse eelnõu vastuvõtmine Riigikogu koosseisu hääldenamust, siis viime kõigepealt läbi kohaloleku kontrolli.

Kohalolijaks registreerus 76 Riigikogu liiget, puudub 25. Me võime asuda otsuse eelnõu lõpphääletuse juurde.

Head ametikaaslased, panen lõpphääletusele Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele" eelnõu 704. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Eelnõu poolt hääletas 31 Riigikogu liiget, vastu 46 Riigikogu liiget, erapooletuid ei olnud. Otsuse eelnõu 704 jäi vastu võtmata. (Tabel 8.)

5. Liiklusseaduse eelnõu (475 SE) teine lugemine

Aseesimees Keit Pentus

Järgmine punkt tänases päevakorras on Vabariigi Valitsuse algatatud liiklusseaduse eelnõu teine lugemine. Ma palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli majanduskomisjoni liikme Margus Lepiku!

Margus Lepik

Austatud istungi juhataja! Head ametikaaslased! Majanduskomisjon esitab Riigikogu täissaalile teiseks lugemiseks liiklusseaduse eelnõu. Tuletan teile meelde, et esimene lugemine siin Riigikogu täiskogus toimus 16. septembril 2009. aastal. Pärast seda laekus majanduskomisjonile Riigikogu liikmetelt, komisjonidelt ja fraktsioonidelt kokku 19 muudatusettepanekut. Viis nendest võttis esitaja komisjoni istungil tagasi. Lisaks sellele pöördusid kirjalike ettepanekutega komisjoni poole ka mitme huvigrupi esindajad, näiteks Eesti Puuetega Inimeste Koda, OÜ Autosõit, mootorratturite ühing. Ka eraisikud esitasid komisjonile selle eelnõu kohta muudatusettepanekuid ning tegid pöördumisi ja tähelepanekuid.

Majanduskomisjon küsis eelnõu kohta arvamust Riigikogu Kantselei õigus- ja analüüsiosakonnalt ning pöördus liiklusseaduse eelnõus sätestatud karistuste osas arvamuse saamiseks Riigikogu õiguskomisjoni poole. 110 ettepanekut esitas juhtivkomisjonile kaalumiseks eelnõu algataja esindaja. Juhtivkomisjoni muudatusettepanekud on suures osas ette valmistatud koostöös eelnõu algatajatega, võttes aluseks õigus- ja analüüsiosakonna nõuniku arvamuse ning õiguskomisjonis kujundatud seisukoha. Kokku hääletas majanduskomisjon

123 muudatusettepanekut. Tulenevalt nende muudatusettepanekute suurest hulgast ja huvist selle seaduse vastu, ütlen ka otsuse ette ära. Majanduskomisjon teeb ettepaneku eelnõu teine lugemine katkestada ja anda veel nii headele kolleegidele kui ka avalikkusele võimalus muudatusettepanekuid teha, et see seadus veelgi paremaks saaks.

Nüüd arutelust majanduskomisjoni istungil. Kokku arutas majanduskomisjon liiklusseaduse eelnõu viiel istungil: eelmise aasta 29. septembril, käesoleva aasta 16. ja 23. veebruaril ning 8. ja 11. märtsil. Istungitel osales eelnõu algataja esindajana Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi teede- ja raudteosakonna veondus- ja liiklustalituse juhataja Priit Vene, sama talituse peaspetsialist Eero Aarniste, Maanteeameti nõunik Juhan Kaarpalu ja sama ameti lepinguline nõunik Harri Kuusk, kes andsid seoses muudatusettepanekutega lisaselgitusi ja vastasid komisjoni liikmete küsimustele. Otsused eelnõu edasise menetlemise kohta vaatas komisjon üle ja langetas erakorralistel istungitel s.a 18. ja 25. märtsil. Eraldi teemana liiklusseaduse raames käsitles komisjon jalgratturite liiklust, samuti mopeedide registreerimise ja kindlustuse nõuetega kaasnevaid probleeme ning võimalikke lahendusi.

Head kolleegid! Liiklusseaduse tekst on saalis kättesaadav, ta on koos muudatusettepanekutega ja ka seletuskirjaga nende kohta päris põhjalik, nii et teie lahkel loal ma kõiki muudatusettepanekuid eraldi läbi ei vaata. Aja kokkuhoiu mõttes käsitleksin nendest mõnda, mis rohkem tähelepanu pälvisid.

Teemade alusel võib muudatusettepanekuid grupeerida lähtuvalt sellest, millist valdkonda need muudavad. Eraldi teemadena võiks välja tuua näiteks jalgratta-, mopeedi-, tasakaaluliikuri- ja maastikusõidukiliikluse reegleid oluliselt täpsustavad ettepanekud, tehnonõuetele vastavuse kontrolli teema, pukseerimine ja seoses sellega sätestatud nõuded, liikumispuudega või pimedat inimest teenindava sõiduki parkimiskaardi temaatika, liiklusvahendi joo-beseisundis juhtimise keeld, turvanõuete, eriti laste turvanõuete sätted ja karistusega seonduvad regulatsioonid, mida on täpsustatud. Arvestatav hulk muudatusettepanekuid tuleneb vajadusest ühtlustada eelnõus kasutatud termineid ning täpsustada redaktsiooni õigusselguse huvides. Osa muudatusettepanekuid on tingi-

tud vajadusest viia eelnõu sätted vastavusse parlamendi poolt vastuvõetud ning kehtiva politsei ja piirivalve seaduse ning politsei ja piirivalve seaduse rakendamise seadusega.

Nüüd mõningatest muudatusettepanekutest. Üks temaatika, mida sai päris põhjalikult arutatud, seondub jalgrattaliiklusega. Seaduseelnõu nägi ette võimaluse sõita jalgrattaga kõnniteel kuni 13-aastastel isikutel. Kolleegid roheliste fraktsioonist ja ka Riigikogu liige Silver Meikar esitasid muudatusettepanekud, et seda ringi laiendada. Arutelu ja hääletuse tulemusena toetas komisjon ühte Silver Meikari ettepanekut, mis võimaldab lisaks alla 13-aastasele jalgratturile sõita kõnniteel ka tema kahel saatjal. Teiseks võimaldab ettepanek sõita kõnniteel ka väikelast rattatoolis sõidutaval jalgratturil. Jalgrattaliikluse osas leidis veel toetust muudatusettepanek nr 22, mis lubab ratturitel kasutada sõitmiseks sõiduteed ka jalgrattaraja või jalgrattatee olemasolul. See muudatus rõõmustab loodetavasti kõiki rattaspordiharrastajaid, kes jalgrattarajal või jalgrattateel ei saa arenada piisavalt suurt kiirust ja keda seal liikuvad isikud võivad segada ja nemad segavad neid.

Eraldi kaaluti muudatusettepanekuid, mis puudutavad tasakaaluliikurit ja maastikusõidukeid. Näiteks tasakaaluliikurile esitatud nõudeid täpsustati. Nüüd tuleb neile n-õ spidomeetri nõue, tasakaaluliikur peab olema varustatud spidomeetriga.

Muudatusettepanekutega 87 ja 89 täpsustati maastikusõiduki liikumist. Maastikusõidukiga võib ranna- ja kaldapiiranguvööndis sõita ning parkida looduskaitseaduses sätestatud korras, kusjuures viimase sõnastust liiklusseadusesse ei lisata. Täpsustati maastikusõidukiga liiklemise korda ja nõudeid. Maastikusõidukiga on keelatud liigelda teel, samas on rajatud teid, mis on mõeldud ainult maastikusõidukiga liiklemiseks ning mis on tähistatud vastava liiklusmärgiga.

Veel juhiksin, head kolleegid, teie tähelepanu 42. muudatusettepanekule, mis täpsustab sõiduki juhtimise keeldu, seda nii joobeseisundi tõttu kui ka liiklusohutliku tervise seisundi tõttu.

Eraldi võiks peatuda veel maaelukomisjoni esitatud ettepanekutel. Need on ettepanekud nr 6, 46 ja 67. Maaelukomisjon ettepanekuga nr 6 soovitakse täiendada eelnõu mõistete parag-

rahvi põllumajandusliku liikurmasina mõistega. Muudatusettepaneku nr 46 eesmärk on teha eelnimetatud masinate puhul erisus ja vabastada nad registrisse kandmise kohustusest, kuna selliseid põllumajanduslikke liikurmasinaid kasutatakse enamasti hooajalistel töödel. Seda ettepanekut arutati Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumis koos liikluskindlustuse fondi, Vabariigi Valitsuse liikluskomisjoni ja politsei esindajatega. Jõuti seisukohale, et põllumajanduslik liikurmasin võib liikuda teel, seega osaleda liikluses ning sellega on võimalik tekitada kahju. Kui kaotada nende masinate registreerimise kohustus, siis kaoks kohustus neid kindlustada, kuna kindlustamiskohustus tekib registrisse kantud sõidukite suhtes. Registreerimisnõude puudumisel ei ole näiteks politseil võimalik identifitseerida masinaid ega tuvastada nende omanikke. Eelnõu algataja nõustus kaaluma võimalust vabastada sellised hooajatöödel kasutatavad põllumajanduslikud liikurmasinad perioodilise tehnöülevaatuse kohustusest. Neid kahte muudatusettepanekut juhtivkomisjon ei toetanud. Küll leidis majanduskomisjonis toetust maaelukomisjoni esitatud muudatusettepanek nr 67. Selle eesmärk oli tõsta traktorite ja nende haagiste lubatavat täismassi.

Tulen siis majanduskomisjoni otsuse juurde. Juhtivkomisjon võttis vastu otsuse saata Vabariigi Valitsuse algatatud liiklusseaduse eelnõu Riigikogu täiskogule teiseks lugemiseks s.a 13. aprillil ettepanekuga teine lugemine katkestada ning määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 27. aprill 2010 kell 12. See ettepanek leidis majanduskomisjonis konsensuslikku toetust. Aitäh!

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! On ka küsimusi. Esimesena saab küsimuseks sõna Jaanus Marrandi. Palun!

Jaanus Marrandi

Täna! Lugupeetud ettekandja! Ma tulen tagasi maaelukomisjoni ettepanekute juurde, ennekõike selle juurde, mis puudutab kohustuslikku registreerimist ja sellega seonduvat. Terves reas Euroopa Liidu liikmesmaades on olemas selline võimalus, et liikurmasinaid ei registreerita, aga kahtlemata peavad nad teatud hetkeks olema kindlustatud, kui nad üldkasutatavatel teedel liikleavad. Kas siin on ikkagi

piisav põhjendus? See on küll lihtne, nagu varnast võtta lahendus, et kõike on vaja registreerida, aga põhimõtteliselt võiks ju seda sätet nendesamade liikurmasinade suhtes ka muuta. Kordan veel, et meist pikema liikluskindlustuse traditsioonidega riikides nagu näiteks Inglismaal see on nii. See registreerimine on põllumeestele suhteliselt mõttetu lisakulu, millest suurt kasu ei ole, eriti kui neid ei ole vaja tulevikus ülevaatusel näidata.

Margus Lepik

Aitäh küsimuse eest, hea kolleeg! Majanduskomisjon arutas seda päris põhjalikult ja komisjonis oli seda ettepanekut kaitsmas ka Põllumajandusministeeriumi esindaja. Aga nagu ikka, kui on kaks arvamust, siis majanduskomisjon hääletas seda, ja kuna eelnõu algataja seda ettepanekut ei toetanud, siis ka majanduskomisjoni enamus ei kaldunud seda toetama. Kuid nagu ma ütlesin, on täna ettepanek teine lugemine katkestada ja Põllumajandusministeerium väljendas soovi tulla veel mõningate muudatusettepanekutega komisjoni ette. Ma usun, et komisjon on võimeline seda uuesti kaaluma, kui selliste ettepanekutega välja tulakse. Aga praegusel juhul, jah, hääletuse tulemusel komisjon seda ei toetanud.

Aseesimees Keit Pentus

Kalev Kotkas, palun!

Kalev Kotkas

Täna, proua eesistuja! Austatud ettekandja! Muudatusettepanekuga nr 60 te muudate eelnõu § 93, mis reguleerib juhtimisõigust. Siin te olete majanduskomisjoniga teinud ettepaneku oluliselt karmistada kuni 8000-kilogrammiste traktorite juhtimise õigust. Kui varem sai seda teha B-kategooria juhilubadega, siis nüüd te teete ettepaneku nõuda BE-kategooria ehk siis sisuliselt autorongi juhtimise õigust. Millega selline uuendus on põhjendatud ja kas teil on ülevaade, kui paljudele taludele see tekitab uuest aastast probleeme?

Margus Lepik

Aitäh! Kui alustada tagantpoolt, siis meil ei ole konkreetset ülevaadet, kui palju see võib probleeme tekitada, aga pärast eelnõu teise lugemise teksti muudatusettepanekute hääletamist on juba selles küsimuses ka komisjoni

poole pöördutud. Ma usun, et Põllumajandusministeerium pöördub selle küsimusega uuesti komisjoni poole. Miks selline ettepanek on siia jõudnud, ma ei oskagi täpselt öelda. Selline oli eelnõu algataja ettepanek. Komisjon seda eraldi ei analüüsinud. Ilmselt ei ole ka komisjonis konkreetset isikut, keda see muudatus puudutaks. Seega võiks kokkuvõtteks öelda, et kui teil on selle kohta arvamus ja te arvate, et seda sätet võiks muuta, siis ma usun, et majanduskomisjon on seda alati valmis kaaluma. Me ootame selle kohta kindlasti nii Põllumajandusministeeriumi kui ka eelnõu algataja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi arvamust ning siis teeb komisjon uue otsuse.

Aseesimees Keit Pentus

Lembit Kaljuvee, palun!

Lembit Kaljuvee

Aitäh! Hea ettekandja! Konkreetne küsimus, mis puudutab juhiloa uuendamise tähtaega. Paljudes Euroopa riikides on see viis aastat, meil on üks aasta. See tähendab, et kui juhiluba on kauem kui aasta niisama taskus olnud ja on aegunud, siis tuleb minna eksamitele. Püüdsin siin seadust lapata, aga ma ei näinud, kas uuendamistähtajaks jääb meil ikka üks aasta või tahame seda pikendada.

Margus Lepik

Aitäh! Ka seda teemat me arutasime ja selles osas on samuti majanduskomisjoni poole pöördutud. Ma ei julge väita, ei tea täpselt, milline on selle eelnõu teise lugemise teksti sõnastus, aga majanduskomisjon oli põhimõtteliselt seda meelt, et me võiks seda tähtaega pikendada viie aastani. Nii et kui teda hetkel ei ole siin sees ... On sees, öeldakse mulle – nii et seda on siis viie aastani pikendatud.

Aseesimees Keit Pentus

Jaanus Marrandi, teine küsimus, palun!

Jaanus Marrandi

Täna! Ma tuleksin tagasi sama teema juurde, mida Kalev Kotkas käsitles – traktori juhtimise õigus. Meil on näiteks teada selline näide Belgiast, kus kunagi ei olnud üldse vaja kasutada autojuhilube. Pärast selgus, et nendel, kes hiljem taotlesid load, oli õnnetuste sagedus suurem kui nendel, kes sõitsid ringi ilma luba-

deta – tõsi küll, neil oli kohustuslik teine auto-number. Kui otsustatakse võtta selline jäigem positsioon, kas siis ei ole sellist võimalust, et arvestatakse ikkagi seda traktoriga töötamise staaži, mis B-kategooria lubadega juhtidel on? Luua selline mõistlik vaheolukord, et mitte tekitada asjatuid pingeid väga paljudele talumeestele, kellel ongi ainult B-kategooria load ja kes peaksid hakkama, vaatamata sellele, et nad on juba kümme aastat talumehed olnud, uusi lube taotlema.

Margus Lepik

Aitäh põhjaliku küsimuse eest! Nagu sa ise tead, seadusloomes tuleb arvestada erinevaid seisukohti ja nii ekspertide kui ka poliitikute arvamusi. Kui sellise muudatusettepanekuga majanduskomisjoni poole pööratakse, siis majanduskomisjon kindlasti kaalub kõikide osapoolte arvamusi ja otsib võimalikult paremat lahendit.

Aseesimees Keit Pentus

Toomas Varek, palun!

Toomas Varek

Aitäh! Minu küsimus puudutab tervisekontrolli ja seoses sellega juhi vanuse ülemmäära. Siin on alammäärad küll paika pandud ning mõned kategooriad käivad perearsti kontrolli alla ja mõned kategooriad käivad ka komisjoni kontrolli alla. Komisjoni kontrollist ma saan aru, seal on arste rohkem, on kolleegium, kes teeb teatud otsuse. Aga mõned kategooriad, mis puudutab mootorratast ja näiteks sõiduautot, käivad perearsti kontrolli alla. Kas perearstil on olemas teatud kriteeriumid, mille alusel ta saab anda, pikendada tervisetõendit, et võib edasi sõita, on see siis vererõhk või on seaduses kuskil mingid muud kriteeriumid kirja pandud?

Margus Lepik

Aitäh! Seda ei ole kirjas seaduses, aga selle kohta annab sotsiaalminister määruse.

Aseesimees Keit Pentus

Küsimused on selleks korraks otsa saanud. Aitäh, austatud ettekandja! Kas on soov avada läbirääkimisi? Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Silver Meikari!

Silver Meikar

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Kõigepealt ma sooviksin tänada komisjoni, eelkõige eelnõu vastutavat menetlejat Margus Lepikut, kes on selle eelnõuga väga põhjalikult tegelnud. See eelnõu on mahukas, siin on erinevaid huvigruppe, erinevaid huvisid ja mul on hea meel, et ta on leidnud eraldi aega ka selleks, et tegelda eelnõus jalgrattateede problemaatikaga.

Mul on väga hea meel ka selle üle, et komisjon on teinud ettepaneku eelnõu teine lugemine katkestada. Kui me hommikuti tööle sõidame, siis me näeme üha rohkem jalgrattureid ja võib-olla me saame veel kord läbi mõelda need paragrahvid, need sätted, mis puudutavad seda, et Eestis oleks rohkem kergliiklusvahendeid, keskkonnasõbralikke liiklusvahendeid kasutavaid inimesi.

Mul on hea meel ka selle üle, et komisjon otsustas toetada ühte kolmest muudatusettepanekust, mis ma esitasin. Selle muudatusettepanekuga lahendatakse ära kaks probleemi. Igauks, kellel on lapsed ja kes sõidab jalgrattaga, teab, et kui panna 2–3-aastane laps oma ratta taga olevasse rattatooli, siis esiteks läheb ratta sõites tasakaalust välja ja see on kõrgendatud riskiallikas. Teiseks, Eesti liikluskultuur ei ole ikka veel nii hea, et julgeks minna sellise ratta ja oma väikse armsa lapsega sõitma sõiduteele. See muudatusettepanek lubaks siis rattatoolis last sõidutaval vanemal sõita ka kõnniteel. Teine muudatus, mille see muudatusettepanek kaasa toob, on seotud sellega, et seadus lubab sõita kõnniteel teatavas vanuses lapsel, aga kui sa lähed oma lapsega sõitma, siis ei ole ju mõeldav, et laps sõidab kõnniteel ja sina sõidad sõiduteel. Teame väga hästi, et vahepeal kulgevad sõidutee ja kõnnitee ka üksteisest eemal. Selle muudatusega lubatakse ka last saatvad vanemad koos lapsega kõnniteele. Tuleb meeles hoida, et kui juba kõnniteel sõita, siis niikuinii sõidetakse väga ettevaatlikult ega ohustata jalakäijaid.

Tegelikult tuleks jalgrattateede punktid veel kord põhjalikult läbi vaadata. Just hiljuti kirjutas mulle üks inimene, kes ohtlike teeolude tõttu sõitis kõnniteele – see juhtus Haapsalus –, ja kohe olid väljas politseinikud, kes talle trahvi tegid. Kui kohalik omavalitsus ei suuda tagada jalgratturile ohutut teed, siis tuleks mõelda selle peale, kas saab kohalikku omavalitsust tuge-

vamini survestada või kuidas tagada, et jalgrattur saaks ohutult liigelda. Ma loodan, et kõigi meie eesmärk on ju see, et neid inimesi, kes kasutavad seda keskkonnasõbralikku liiklemisvahendit, oleks rohkem.

Kokkuvõtteks. Komisjon toetas muudatusettepanekut 26, ma usun, et ka see saal seda toetab. Ootame, et teise lugemise jätkamine tooks häid mõtteid. Kutsun teid üles mõtlema ka jalgratturite peale! Aitäh teile!

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole. Lõpetan läbirääkimised. Me võime asuda läbi vaatama muudatusettepanekuid, mida on kokku 123. Ma nimetan muudatusettepaneku numbri, esitaja ja juhul kui esitaja erineb juhtivkomisjonist, siis ka juhtivkomisjoni seisukoha. Palun märku anda, kui keegi soovib mõnda ettepanekutest hääletusele panna!

Esimene muudatusettepanek, esitanud juhtivkomisjon. Teine muudatusettepanek, esitanud samuti juhtivkomisjon. Kolmas, neljas ja viies ettepanek – esitanud juhtivkomisjon. Kuuenda muudatusettepaneku on esitanud maaelukomisjon, juhtivkomisjon on jätnud arvestamata, kuid tulenevalt meie kodu- ja töökorra seadusest see ettepanek saalis hääletusele ei kuulu. Seitsmenda muudatusettepaneku on esitanud Kalev Kallo, juhtivkomisjon on arvestanud sisuliselt. Muudatusettepanekud 8, 9, 10, 11, 12, 13 ja 14 on esitanud juhtivkomisjon. 15. muudatusettepaneku on esitanud Kalev Kallo, juhtivkomisjon on arvestanud osaliselt. 16. ja 17. muudatusettepaneku on esitanud juhtivkomisjon. 18. muudatusettepaneku on esitanud Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon ning juhtivkomisjon on jätnud selle arvestamata. 19. ja 20. muudatusettepaneku on esitanud juhtivkomisjon. 21. muudatusettepaneku on esitanud Silver Meikar, juhtivkomisjon ei ole seda arvestanud, kuid tulenevalt kodu- ja töökorra seadusest see ettepanek saalis hääletamisele ei kuulu. 22. muudatusettepaneku on esitanud juhtivkomisjon. 23. muudatusettepaneku on esitanud Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsioon, juhtivkomisjon on jätnud selle arvestamata, kuid tulenevalt kodu- ja töökorra seadusest see saalis hääletamisele ei kuulu. 24. muudatusettepaneku on esitanud Silver Meikar, juhtivkomisjon ei ole seda ettepanekut arvestanud. Tulenevalt meie

kodu- ja töökorra seadusest ei kuulu ka see ettepanek saalis hääletamisele. 25. ettepaneku on esitanud majanduskomisjon ehk juhtivkomisjon. 26. muudatusettepaneku on esitanud Silver Meikar ning juhtivkomisjon on seda täielikult arvestanud. 27. muudatusettepaneku on esitanud roheliste fraktsioon, juhtivkomisjon on jätnud selle arvestamata ning tulenevalt meie kodu- ja töökorra seadusest see ettepanek saalis hääletamisele ei kuulu. 28. 29., 30., 31., 32., 33., 34. ja 35. muudatusettepaneku on esitanud juhtivkomisjon. 36. muudatusettepaneku on esitanud Kalev Kallo ning juhtivkomisjon on seda täielikult arvestanud. 37., 38., 39., 40., 41., 42., 43., 44. ja 45. muudatusettepaneku on esitanud juhtivkomisjon. 46. muudatusettepaneku on esitanud maaelukomisjon, juhtivkomisjon on jätnud selle arvestamata ning vastavalt meie kodu- ja töökorra seaduse § 106 lõikele 2 see ettepanek hääletamisele ei kuulu. 47., 48., 49., 50., 51., 52., 53., 54., 55., 56., 57., 58., 59., 60., 61., 62., 63., 64., 65. ja 66. muudatusettepaneku on esitanud juhtivkomisjon. 67. muudatusettepaneku on esitanud maaelukomisjon ning juhtivkomisjon on seda ettepanekut arvestanud sisuliselt. 68., 69., 70., 71., 72., 73., 74., 75., 76., 77., 78., 79., 80., 81., 82., 83., 84., 85., 86., 87., 88., 89., 90., 91., 92., 93., 94., 95. ja 96. muudatusettepaneku on esitanud juhtivkomisjon. 97. muudatusettepaneku on esitanud Mai Treial, juhtivkomisjon on jätnud selle ettepaneku arvestamata ning tulenevalt meie kodu- ja töökorra seadusest see ettepanek hääletamisele ei kuulu. 98., 99. ja 100. ettepaneku on esitanud juhtivkomisjon. 101. ettepaneku on esitanud Kalev Kallo, juhtivkomisjon on arvestanud seda ettepanekut sisuliselt. 102., 103., 104., 105., 106., 107., 108., 109., 110., 111., 112., 113., 114., 115., 116., 117., 118., 119., 120., 121., 122. ning 123. muudatusettepaneku on esitanud juhtivkomisjon.

Oleme seaduseelnõu 475 kohta laekunud muudatusettepanekud läbi vaadanud. Tulenevalt juhtivkomisjoni ettepanekust teine lugemine katkestada on sellega ka liiklusseaduse eelnõu 475 teine lugemine katkestatud. Määratud eelnõu 475 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks s.a 27. aprilli kell 12.

6. Riigivaraseaduse muutmise seaduse eelnõu (664 SE) esimene lugemine

Aseesimees Keit Pentus

Tänase päevakorra järgmine punkt on Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud riigivaraseaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Ma palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli Riigikogu liikme Kalev Kallo!

Kalev Kallo

Austatud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Alles oli see aeg, kui kõikjal varitsesid meid kurjad krokodillid. Nad ei andnud armu ei vanale ega noorele. Avaliku sektori palku kärbiti vähemalt 10%, aga tihti ka rohkem. Aasta algul võis ajakirjandusest lugeda, et isegi peaminister Andrus Ansip kurtis külaskäigul Tšehhimaale oma sealsele kolleegile, et tal vähen-dati kõvasti palka. Tänaseks on seadusega palka pandud palgapiirid presidendist alates kõige kõrgematele ja ka veidi madalama astme riigiametnikele. Kokkuvõtvalt võiks öelda, et on tegeldud suure asjaga, aga kui tehakse suuri asju, siis kipuvad piasjad kahe silma vahele jääma. Nii juhtus ka seekord. Suurpügamise käigus jäid kahe silma vahele riigi omanduses olevate äriühingute ja sihtasutuste juhid. Oleme kaugel mõttest, et valitsuskoalitsioon pidas neid pühadeks lehmadeks, kelle sissetulekut ei tohi mingil juhul puutada, sõltumata sellest, kui raske riigil ka ei oleks. Tõenäoliselt jäid nad kahe silma vahele, kuna neid on vähe. Kuigi võiks öelda, et ka presidente on ju ainult üks, aga ta ei jäänud kahe silma vahele.

See on ilmekas näide selle kohta, et on ka asju, milles opositsioon on koalitsiooniga ühel meelel. Meil on hea meel esitleda üht väga head eelnõu, mis peaks eespool väljatoodud kahe silma vahele jäänud väikese grupi tege-laste tasustamise ühitama kõrgemate riigiteeni-jate palgasüsteemiga. Tuleme appi, et juba teh-tud suurele I-le väike täpp peale panna.

Sellest lähtuvalt on meil esitatud eelnõu, mis näeb ette, et riigi omanduses oleva ette-võtte juhatause liikmele makstavate tasude summa piirmäär oleks 5200 eurot, seega mitte rohkem kui presidendile makstav tasu.

Rahandusministeeriumi blanketil kirjapan-dud valitsuse seisukohas valitsus meie ettepa-nekut kahjuks ei toeta. See jääb mõnevõrra

arusaamatuks, sest kõiki teisi kärpimisi on ju toetatud. Seisukohas tuuakse välja, et kui võtta aluseks puhtalt põhitöötasu, siis selle seaduse alla käiksid kolm äriühingut, aga kui lisatasud ja igasugused muud hüvitised juurde lisada, siis puudutaks see üheksat äriühingut, ja mitte ainult äriühinguid, vaid ka sihtasutusi (Sihtasu-tus Tartu Ülikooli Kliinikum ja Sihtasutus Põhja-Eesti Regionaalhaigla), mis on riigi omanduses.

Meie ettepanek on, et ei peaks olema erine-vusi, kui kõigil on tulusid lõigatud ja riigil on raske. Me ei näe sellisteks erinevusteks mingit põhjust. Ettepanek on seda eelnõu toetada. Aitäh!

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! On küsimusi. Esimesena saab küsi-museks sõna Margus Lepik. Palun!

Margus Lepik

Aitäh! Hea ettekandja! Mul on selline üldi-sem küsimus. Kas teil on informatsiooni, mis toimub meie lähinaabrite juures, näiteks Soomes? Kas seal võib juhtuda, et mõne riigiettevõtte juhi palk on kõrgem kui presidendi oma?

Kalev Kallo

Mul tõesti ei ole praegu täpset informat-siooni selle kohta, mis toimub Soomes, aga nagu me oleme aru saanud saadaolevast infor-matsioonist, siis Soomes ei ole ka nii halvasti läinud kui meil. Soome majandus ei ole nii palju kukkunud kui meie majandus. Meil on ju valitsuse tasemel toonitatud, et meil on tõesti kriisiolukord ja raske. Siis peaksime me käi-tuma võib-olla veidi teisiti, kui Soomes käitu-takse.

Aseesimees Keit Pentus

Väino Linde, palun!

Väino Linde

Aitäh, hea istungi juhataja! Austatud ette-kandja! Saan aru ja mõistan, et meile ei pruugi meeldida näiteks see, et OÜ Eleringi juhi palk on mõnevõrra kõrgem kui Vabariigi Presidendi oma. Kuid kas te olete mõelnud, kuidas see eelnõu, mille te esitasite, on kooskõlas meie ettevõtlusvabadusega ja asjaoluga, et ärisea-dustiku järgi käsitletakse kõiki äriühinguid

võrdselt, sõltumata sellest, kes on konkreetne omanik?

Kalev Kallo

Ma kaldun arvama, et ettevõtlusvabaduse piiramisega siin eriti probleeme ei ole. Oleme ju kuulnud, et sellel raskel ajal eraettevõtjad, st omanikud, nagu nad on häälekalt kinnitanud, on olnud sunnitud oma juhtide töötasusid koomale tõmbama. Kindlasti vastab see tõele, seda on väga palju tehtud. Kõnesoleval juhul puudutab see riigi omanduses olevaid firmasid. Riigil kui tema omanduses olevate firmade tervikomanikul on kindlasti õigem teha seda otsust, kui on olemas seadus. Muidugi võidakse siin vastu vaielda ja kindlasti ongi see nii, et meil on ju olemas ministriumid ehk minister üldkoosoleku näol, on olemas nõukogud ja mingi seadus ei keela ju neil seda ka praegu teha. Ainult et lähenemine on siin igal pool n-ö inimlik. Kui riigil on hea teha kärpeid, ütleme, laias laastus, kõigil, see on veidi anonüümsem, siis minna konkreetse väikese juhatuse kallale millegipärast ei taheta. Nagu me oleme kuulnud, Eesti Energia juhi töötasu möödunud aastal isegi kasvas, küll väga väikese protsendi võrra, aga ikkagi kasvas. See tähendab, et ei ole midagi ette võetud. Riigi poole pealt oleks mõistlik seadusega see piir kehtestada, siis ei peaks ei üldkoosolek ega nõukogu liikmed sündant valutama, et riigi poole pealt vaadatuna oleks tarvis teha, aga toredad inimesed ja kuidas me seda ikka teeme. Tuleme neile siis appi.

Aseesimees Keit Pentus

Peeter Kreitzberg, palun!

Peeter Kreitzberg

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Head palka on vaja kindlasti selleks, et tagada hea juhtimine. Milline on teie hinnang, kui Riigi Kinnisvara AS-i tegevjuhtkond lähtuks sellest teie pakutud palganormist, kas tekiks probleeme vähemalt niisama heade juhtide saamisega Riigi Kinnisvara AS-i etteotsa või oleks see Eesti praeguses olukorras võimatu?

Kalev Kallo

Ma arvan, et selle piiranguga ei tekiks seal mingit probleemi. Võib-olla Riigi Kinnisvara AS-i juhatuse esimehe tasu läheks selle alla,

aga teiste juhatuse liikmete tasu praegu selle piiranguni ei küüni ja vastava indeksi järgi see iga aasta ka muutuks. Seda hirmu väga ei ole, et need kohad tühjaks jääksid, sest nagu ma eespool ütlesin, on väga palju näiteid eraettevõtlusest, kus on palka vähendatud ja keegi ei ole sellepärast jalga lasknud, sest ei ole ju olemas seda teist kohta, kus teda nii hirmsasti oodataks.

Aseesimees Keit Pentus

Väino Linde.

Väino Linde

Aitäh! Hea ettekandja! Teistpidi võttes, kas te ei ole ka pidanud plaani, et võib-olla kehtestada seadusega kõikide äriühingute juhtkondadele mingid konkreetsed palgalaed, arvestades kas äriühingute aktsiakapitali või kasumi- numbreid?

Kalev Kallo

Ei, sellist plaani me pidanud ei ole. See on tegelikult ikkagi omaniku küsimus. Praegu me püüame siin ka omanikku aidata. Aga nagu ma juba kolmandat korda mainin, ma tean väga palju eraomanduses olevaid äriühinguid, kus on palku tõmmatud koomale ilma seaduseta, aga näitena oli siin toodud, et riigi äriühingutes seda ei ole rutatud tegema. Nii et siin tuleks riigile appi tulla.

Aseesimees Keit Pentus

Rohkem küsimusi ei ole. Aitäh, austatud ettekandja! Palun juhtivkomisjoni ettekandeks Riigikogu kõnetooli majanduskomisjoni liikme Margus Lepiku!

Margus Lepik

Austatud istungi juhataja! Head ametikaaslased! Majanduskomisjon arutas seda eelnõu oma 15. märtsi istungil. Ettekande tegi hea kolleeg Kalev Kallo, kes tutvustas eelnõu eesmärke ja sisu. Ma neid siin teie lahkel loal kordama ei hakka, kuna kolleeg Kallo seda juba väga põhjalikult tegi. Pärast eelnõu tutvustamist tutvus majanduskomisjon Vabariigi Valitsuse laekunud arvamusega. Kui lubate, siis ma tsiteerin sealt kahte lõiku, Kalev Kallo nendel tegelikult korraks peatus: "Rahandusministriumi andmetel 2008. a ületas 34-st riigi ot-sustusõigusega äriühingust kolmel juhatuse

liikme põhitasu kuus nimetatud piiri (Eesti Energia AS, AS Eesti Raudtee ja AS Tallinna Sadam). Arvestades ka täiendava tasuga, lisanduvad eelnimetatutele veel AS Tallinna Lennujaam, Lennuliiklusteeninduse AS, AS Eesti Loots ja Riigi Kinnisvara AS. Riigi asutatud sihtasutustest üheski ei makstud juhatuse liikmetele 2008. aastal põhitasusid üle eelnõus toodud piirmäära kuus. Põhi- ja täiendavaid tasusid kokku vaadates, ületasid eelnõu kohast piirmäära SA Tartu Ülikooli Kliinikum ja SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla osale juhatuse liikmetele makstud tasud. Seega puudutaks käesolev eelnõu otseselt 9 äriühingut ja sihtasutust, kelle puhul on tegemist Eesti suuremate organisatsioonide hulka kuuluvate institutsioonidega ning kellel on oluline mõju ja tähtsus kogu Eesti majandusele. [---] Juhatuse liikme tasu peaks olema konkurentsivõimeline nii erasektori analoogse suuruse ja olulisusega äriühingute juhatuse liikmetele makstava tasuga kui ka rahvusvahelisi palgatingimusi arvestades. Äriseadustikus ja sihtasutuste seaduses on sätestatud, et nõukogud peavad juhatuse liikmete tasude määramisel arvestama selle vastavusega juhatuse liikme ülesannetele ning äriühingu või sihtasutuse majanduslikule olukorrale. [---] Riigivaraseaduses .. on võetud seisukoht, et kõikidele äriühingutele ja sihtasutustele peavad kehtima ühesugused põhimõtted sõltumata sellest, kas osanikuks või asutajaks on riik või mitte." Kõike seda arvestades, nagu juba öeldud, Vabariigi Valitsus ei toetanud seaduseelnõu. Sellekohase kirja on majanduskomisjonile saatnud Rahandusministeerium Jürgen Ligi isikus.

Eelnõu edasise menetlemise käigus majanduskomisjonis tehti kaks ettepanekut, mida komisjon hääletas ettepanekute laekumise järjekorras. Juhtivkomisjoni ettekandja, siinkõneleja, tegi ettepaneku saata Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud riigivaraseaduse muutmise seaduse eelnõu Riigikogu täiskogule esimeseks lugemiseks 23. märtsil ettepanekuga eelnõu tagasi lükata. Kalev Kallo tegi ettepaneku saata Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud riigivaraseaduse muutmise seaduse eelnõu Riigikogu täiskogule esimeseks lugemiseks 23. märtsil ettepanekuga esimene lugemine lõpetada. Toetust leidis esimene ettepanek, eelnõu tagasilükkamine. Selle poolt oli 6 komisjoni liiget, vastu 4, erapooletuid ei ol-

nud. Seega otsustati saata seaduseelnõu Riigikogu täiskogule esimeseks lugemiseks 23. märtsil (poolt 6, vastu 4) ja teha täiskogule ettepanek eelnõu tagasi lükata (poolt 6, vastu 4). Vahepeal toimus kaks majanduskomisjoni erakorralist istungit, kus muudeti kuupäeva, millal see eelnõu täiskogule esimeseks lugemiseks saata. Viimane majanduskomisjoni erakorraline istung toimus 25. märtsil. Seal otsustati saata riigivaraseaduse muutmise seaduse eelnõu Riigikogu täiskogule esimeseks lugemiseks 13. aprillil. Selle poolt oli 8 komisjoni liiget ja 2 liiget jäid erapooletuks. Aitäh!

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! Teile on küsimusi. Esimesena saab küsimuseks sõna Kadri Simson. Palun!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud komisjonipoolne esineja! Analoogne seaduseelnõu oli siin Riigikogu saalis ka umbes aasta tagasi. Siis ütlesid kriitikud, et seda pole vaja seadustada, sest nõukogud, kuhu kuulub palju Riigikogu liikmeid, ka koalitsioonist, hakkavad ise palku üle vaatama. Kas komisjon sai ülevaate, kas aasta jooksul on midagi paremaks läinud?

Margus Lepik

Aitäh! Ei, komisjonis ei olnud sellist ülevaadet, kas olukord on läinud paremaks või halvemaks.

Aseesimees Keit Pentus

Arvo Sarapuu, palun!

Arvo Sarapuu

Aitäh, lugupeetud Riigikogu aseesimees! Hea kolleeg, ettekandja! Mina olen tegelikult väga suures kimbatuses. Paides on kohalik Reformierakonna rakukene teinud ettepaneku, et kõik Paidega seotud äriühingute juhtkonnad võiksid töötada ilma rahata (ma rõhutan: ilma rahata), ja ettepaneku määrata sinna Reformierakonna liikmeid. Minu küsimus on seotud sellega, kuidas teile tundub, kui sisuliselt te komisjonis ikkagi asju arutasite, kas see Paide juhtum on partei peavooluga kooskõlas või mitte. Kuidas teile endale tundub, kui sisukas oli see arutelu, mis komisjonis toimus?

Margus Lepik

Aitäh, hea kolleeg Arvo! Tunnetest võime me rääkida väljaspool saali, siin esindan ma majanduskomisjoni. Mis puudutab Paide küsimust, siis teatavasti on Eestis omavalitsuste autonoomia. Nii et ma ei saa selle koha pealt oma arvamust avaldada ja seda ei teinud ka majanduskomisjon. Aga mis puudutab majanduskomisjoni istungit, siis meil oli väga sisukas arutelu ja me jõudsime sellise otsuseni, nagu ma teile ette lugesin.

Aseesimees Keit Pentus

Lauri Laasi, palun!

Lauri Laasi

Aitäh! Austatud ettekandja! Ka mulle jäi sellest teie ülevaatest arusaam, et lisaks Kalev Kallo ettekandele loeti ette ka valitsuse seisukoht ja siis otsustati. Aga millised olid nende komisjoni liikmete seisukohad ja sõnavõttud, kes hääletasid selle ettepaneku tagasilükkamise poolt?

Margus Lepik

Aitäh, hea kolleeg! Tuleb tõdeda, et koalitsiooni kuuluvad Riigikogu liikmed komisjonis asusid toetama valitsuse ettepanekut ehk olid valitsuse ettepaneku poolt ja opositsiooni kuuluvad Riigikogu liikmed väljendasid oma seisukohta, toetades Kalev Kallo ettepanekut. Kuigi oli ka mõningaid rahvasaadikuid, kes ütlesid oma sõnavõttus, et nad on eelnõu puhul teatud kimbatuses, aga hääletustulemus oli selline, nagu oli. Poolt olid koalitsiooni liikmed, vastu olid opositsiooni esindajad.

Aseesimees Keit Pentus

Toivo Tootsen.

Toivo Tootsen

Aitäh! Hea ettekandja! Millega siiski põhjendada seda, et riik ei ole solidaarne eraettevõtjatega? Kui teised omanikud olid üldjuhul sunnitud oma äriettevõtete juhtide sissetulekut palka vähendama, siis riik seda omanikuna oma äriettevõtetes ei tee.

Margus Lepik

Aitäh! Komisjoni istungil me eraldi sellist punkti ei arutanud, kui palju või mil määral on riigi äriühingute või sihtasutuste juhatuse

liikmete töötasusid vähendatud. Küll aga rääkisid nendes nõukogudes kuuluvad komisjoni liikmed oma kogemustest ja need olid sellised: nii mitmeski riigi äriühingus või sihtasutuses, kus komisjoni liikmed nõukogudes on, on vähendatud kas juhatuse liikme põhitasu või on ära võetud teatud lisatasud. Seda öelda ei saa, et riik ei ole mitte ühegi riigiettevõtte juhi töötasu vähendanud.

Aseesimees Keit Pentus

Tõnis Kõiv, palun!

Tõnis Kõiv

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud küsija! Ühele eelnevale küsimusele viidates tuleb kõigepealt sissejuhatuseks mainida, et Eestis on väga mitmed omavalitsused loonud sihtasutusi muu hulgas spordihallide ja spordiasutuste ülalpidamiseks ja juhtimiseks. Nendes osalevad inimesed, kellel on suur vastutus kogukonna ees, neil on huvi kogukonna töösse panustada ja loomulikult peavad nad õigeks, et nad ei võta igat krooni, mida sealt saada võiks, omale töötasuks. Aga see oli selline üldise arusaamise küsimus elust ja asjadest. Kas see konkreetne riigivaraseaduse eelnõu on üldse planeeritud reguleerima kohalike omavalitsuste loodud sihtasutuste juhtimisorganite liikmete tasu?

Margus Lepik

Aitäh, hea kolleeg! Eelnevale küsimusele vastates ma rõhutasin, et meil on kohaliku omavalitsuse autonoomia. See seaduseelnõu puudutab ainult riigi asutatud äriühingute ja sihtasutuste juhatuse liikmete tasusid.

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! Nüüd on kõik küsimused saanud vastuse. Kas on soovi pidada läbirääkimisi? Kui kõnesoove ei ole, siis läbirääkimisi ei avata. Kuna juhtivkomisjon on teinud ettepaneku eelnõu tagasi lükata, siis alustame selle ettepaneku hääletamise ettevalmistamist.

Panen hääletusele majanduskomisjoni ettepaneku Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud riigivaraseaduse muutmise seaduse eelnõu 664 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Ettepaneku poolt hääletas 44 Riigikogu liiget, vastu oli 31, erapooletuid ei olnud.

Keskerakonna fraktsiooni algatatud riigivara-seaduse muutmise seaduse eelnõu 664 lan-ges menetlusest välja. (Tabel 9.)

7. Kohaliku omavalitsuse üksuste liitude seaduse muutmise seaduse eelnõu (688 SE) esimene lugemine

Aseesimees Keit Pentus

Tänase päevakorra järgmine punkt on Keskerakonna fraktsiooni algatatud kohaliku omavalitsuse üksuste liitude seaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Ma palun algatajate ettekandeks Riigikogu kõnetooli Riigikogu liikme Arvo Sarapuu!

Arvo Sarapuu

Lugupeetud Riigikogu aseesimees! Head kolleegid! Kohaliku omavalitsuse üksuste liitude seaduse muutmise seaduse eelnõu on sündinud pikkades aruteludes kohalike omavalitsustega, kohalike omavalitsusliitudega, Eesti Linnade Liiduga, Eesti Maaomavalitsuste Liiduga. Ma olen sunnitud kohe ütleva, et selle eelnõu menetlust jälgivad väga paljud omavalitsusjuhid üle Eesti. Ma tean ka seda, et väga paljud siin saalis viibijad on analoogseid diskussioone pidanud siis, kui nad on olnud kohalikes omavalitsustes kas väljasõidul või kohtumisel valijatega. Alati on see probleem, et omavalitsused on erinevad, nad on erinevad oma asendi tõttu, suuruse tõttu, mis tahes näitajate tõttu, kuid seaduse järgi on kohustused ühesugused. Kuna see nii on, siis on omavalitsused, arvestades praegust tulubaasi olukorda, arvestades ka seda, milline on olnud üksikisiku tulumaksu laekumine, kaunis raskes olukorras. Seda ühelt poolt.

Teiselt poolt on eelnõu strateegiline eesmärk tugevdada Eesti regionaalset juhtimist, tasakaalustada regionaalset arengut ning aidata kaasa regionaalse ebavõrdsuse vähendamisele.

Kui täna näiteks küsida, mida maavanemad teevad, siis öeldakse, et nad vastutavad maakonna tasakaalustatud arengu eest. Aga siis võiks edasi küsida, mis on need ressursid, vahendid või mõjutushoovad, millega on maavanemal võimalik seda tasakaalustatud arengut tagada. Tavaliselt juhtub nii, et kui alguses räägitakse kangesti tasakaalustamisest, siis hiljem muidugi selgub, et ega sisu ei ole siin palju võimalik välja tuua.

Me tahame, et maakondades oleks areng heal tasemel, et oleks mitmekesine teenusevõrk, oleks nii avalikke teenuseid kui ka eraõiguslike isikute pakutavaid teenuseid, ma pean silmas kauplusi, postkontoreid, maa-apteeke, koole, lasteaedu, ühistransporti, töökoh-ti. Siin võib veel palju muudki sarnast esile tuua. Probleem on praegu selles, et paljudes kohtades ei ole teenusevõrk tagatud, paljudes kohtades need teenused isegi puuduvad ja paljudes kohtades on näha, et mida aeg edasi, seda raskem on teenuseid pakkuda. Siin saalis oleme ju rääkinud küll postkontorite võrgu kokkutõmbamisest, rääkimata vaidlusest ap-teekide osas, mis puudutab digiresepti. Küllap kohe-kohe ja väga tõsiselt tulevad esile probleemid koolidega, rääkimata probleemidest töökohtadega jne.

Meie eelnõu tugineb Eesti regionaalarengu strateegiale. Peab kohe ütleva, et ei ole päris nii, et me oleme arutanud ja siis oleme selle eelnõu välja töötanud. Eestis on välja töötatud Eesti regionaalarengu strateegia aastateks 2005–2015. Me oleme sealt palju aluseid võt-nud. Eesti regionaalarengu strateegia fikseerib, et piirkonnad väljaspool kasvuregioone tühje-nevad seoses negatiivse loomuliku iibe ning jätkuva ühesuunalise sisserändega. Elanikkond nimetatud piirkondades vananeb ning koormus sotsiaalsüsteemile kasvab. Nimetatud demograafiliste protsesside tagajärjel kontsent-reerub rahvastik suuremate tõmbekeskustega kasvuregioonidesse ning ääremaa rahvaarvu suhteliselt kiirema kahanemistempo tõttu süve-neb rahvastiku polariseerumine veelgi. Seega, kui Eestis tervikuna ei tarvitse rahvastiku vä-henemine hoomatav olla, siis probleemsemate äärepiirkondade jaoks kujutavad praegused demograafilised protsessid tõsist sotsiaalse kriisi ilmingut, mis võib nimetatud regioonid viia olukorda, kus arenguteele tagasi pöörata on üs-na raske.

Eesti elukeskkonna arendamise rakendus-kava punkt 4.3.2 ütleb, et regionaalse heaolu väljenduseks on inimeste põhivajaduste – elu-koht, töökoht, haridus, teenused, puhkus – ra-huldamine. Inimeste põhivajaduste parem ra-huldamine eeldab ühelt poolt kvaliteetsete tee-nuste kättesaadavuse parandamist ja teiselt poolt eelduste loomist töökohtade tekkeks. Haridus-, sotsiaalhoolekande- ja tervishoiutee-nuste ning infrastruktuuri piisav tagamine an-

nab olulise eelduse ka ettevõtluse ja tööhõive arenguks.

Eestis on praegu regionaalne juhtimine üsna puudulik. See tähendab, et Eesti haldussüsteemis puudub piirkonna huvide eest seismiseks piisavalt tugev struktuur. Nagu ma enne rääkisin, ühelt poolt esindab piirkonnas Vabariigi Valitsust maavanem, aga omavalitsustel puudub rahuldav toimekeskkond ühistegevuse ja piirkondliku arengu toetamiseks. Eelnõu üks põhilisi eesmärke ongi see, et anda omavalitsusliitudele sisulisem roll regioonide huvide eest seismisel. Kui viimaseid aastaid vaadata selles kontekstis, kuidas omavalitsused on koostööd teinud, siis 10–15 aastat tagasi hakati omavalitsusliite suure õhinaga moodustama. Omavalitsused said aru, et liitude loomine annab neile võimaluse teha koostööd valdkondades, kus see on mõistlik, kus see on otstarbekas, ja osutada selliseid teenuseid või tagada selliste teenuste osutamine, mis ühele omavalitsusele käib üle jõu, ei ole mõistlik või on mingi muu põhjus. Oli ka aeg, kus omavalitsusliitudele eraldati natukene raha, ja oli ka aeg, kus omavalitsusliitude rahaline seis oli parem, sest omavalitsuste tulubaas oli teistsugune. Nüüd on omavalitsuste tulubaasi kärbitud ja ongi tekkinud olukord, et omavalitsusliitudele ei ole selliseid vahendeid ja sageli on omavalitsusliitudele jäänud niisugune kultuurilise ühistegevuse tagamise roll. Kuigi peab ütleva, et eri maakondades on omavalitsusliidud üsna erineval tasemel. On maakondi, kus omavalitsusliitudele on prügitöötlemissel seonduvad ettevõtted, on ühistranspordiettevõtted, on väga tõsiselt koolivõrguga vaeva nähtud jne. On muidugi ka maakondi, kus omavalitsusliitudele puudub selline koostöövõimekus, kuigi peab ütleva, et viimastel aastatel on omavalitsused omavalitsusliitudesse üsna palju panustanud, selles mõttes, et kui vahepeal oli probleem, et taheti omavalitsusliitudest lahkuda, siis praegu enamik omavalitsusi kuulub omavalitsusliitudesse.

Eelnõu sätestab maakondliku arengueelarve ja selle arengueelarve juhtimise. Arengueelarve vahendid eraldatakse igal aastal riigieelarvest. Lõikega 5 kohustatakse Vabariigi Valitsust, ministreid ja riigi osalusega äriühinguid kooskõlastama maakondlike omavalitsusliitudega otsuseid, mis puudutavad piirkonnas osutatavaid avalikke teenuseid. Kui liit ei anna

kooskõlastust, siis Vabariigi Valitsus hüvitab vastavalt regionaalministri ettepanekule maakonnale tekkinud negatiivsed mõjud maakondliku arengueelarve kaudu. Ajakirjandusest on saanud viimastel aegadel lugeda, et Riigikontroll on juhtinud tähelepanu, et riik lahkub väga paljudest maakondadest. Tuleb tunnistada, et on tekkinud niisugune hiiliv haldusreform (aga võib-olla ei olegi ta nii hiiliv), Eestis on tekkinud neli tõmbekeskust, nendes tõmbekeskustes on riigiasutused olemas, küll aga on üsna keeruline olukord teistes maakondades. Rõhutan, et Eestis on 15 maakonda ja nendest ainult neljas on praegu tagatud, et riigi kohalolek on tuntav, tajutav ja inimesed saavad seal teenust. Miks ma ütlen, et see on olnud hiiliv reform? Kui see tegevus oleks koordineeritud, siis oleks loogiline, et kui inimene sõidab Pärnusse, siis saab ta seal suhelda riigiasutustega alates Päästeametist kuni, ütleme, maakatastrini välja. Kuid nüüd on kujunenud olukord, et inimesed peavad sõitma erinevatesse tõmbekeskustesse, näiteks politseiga seotud asutused on ühes tõmbekeskuses, maakatastriga seotud asutused on teises tõmbekeskuses, Päästeametiga seotud kolmandas. Siin nõuab asi korrastamist. Kahjuks peab ütleva, et selle eelnõusättega on jäädud hiljaks, aga parem hilja kui mitte kunagi.

Eelnõu § 1 punktiga 2 täiendatakse seadust selliselt, et kui me räägime maakondlikust arengueelarvest, siis need riigieelarvest eraldatavad summad jaotatakse maakondlike koefitsientide alusel, finantseerimiskord kinnitatakse eraldi regionaalministri määrusega. Määrus peab lähtuma maakondade arengulistest indikaatoritest. Rahastamisvalem eelistab ebahütlasemalt arenenud piirkondi, arvestades elanike arvu, töötust, rahvastiku struktuuri ja kaugust tõmbekeskustest. Arengueelarve kulude suunamisel peab omavalitsusliit või maakondlik liit lähtuma maakonna arengukavast. Siin on väga tähtis see, et esimest korda tekib võimalus, et kui inimesed küsivad, kes vastutab maakonna arengu eest, siis me saame öelda, et omavalitsuste liit.

Kõige parem on tsiteerida omavalitsuste liite, kes on oma toetuse sellele eelnõule andnud. Siin saalis on olnud olukordi, et kui on küsitud, kas eelnõu toetab kas maaomavalitsuste liit või linnade liit, siis on sageli õlgu kehitatud või öeldud, et see ei olegi nii oluline. Seda

meie seaduseelnõu on toetanud nii linnade liit kui ka maaomavalitsuste liit. Nad ütlevad näiteks nii, et arvestades tõsiasjaga, et piiratud ressursside tingimustes sõltub piirkonna edukas toimimine järjest enam sellest, kuivõrd piirkonna arengut mõjutavad struktuurid on orienteeritud partnerlusele ja omavahelisele koostööle, on maakondliku arengueelarve põhimõte ja maakondliku omavalitsusliidu kaalukama rolli sätestamine üks võimalus, kuidas eelnõu seletuskirjas esitatud probleemidele omavalitsusüksuste piirkondlikus koostöös lahendusi taotleda. Ehk positiivselt on eelnõu hinnanud mõlemad üleriigilised liidud, rääkimata maakondlike omavalitsusliitude positiivsest suhtumisest.

Kokkuvõtteks ütlen nii, et tegemist on ääretult hea eelnõuga. Ääretult palju on meile selle eelnõuga seoses küsimusi esitatud. Selge on ka see, et me peame üsna palju asju selgitama ka siis, kui see eelnõu siin saalis läbi ei lähe, ja ka neid põhjusi esile tooma, miks see läbi ei läinud. Aitäh!

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! On küsimusi. Palun, Lembit Kaljuvee!

Lembit Kaljuvee

Aitäh, proua juhataja! Hea ettekandja! Sul on päris pikk maavanemakogemus. Sa tutvustasid seda eelnõu ka komisjonis. Kas sina oled saanud aru, miks ikkagi koalitsioon ei toeta seda, et omavalitsused saaksid hakata rohkem piirkonnas kaasa rääkima nendes küsimustes, millega nad tegelema peavad? Miks see nii on?

Arvo Sarapuu

Aitäh! Ega esimest korda ei arutata omavalitsusliitude ja maakondliku arengu küsimusi. Siin saalis on ka üks endine regionaalminister. Kui tuletada meelde, siis regionaalhalduses on kolm korda jõutud niisuguse tõsise etapini, kus leitakse, et nüüd kohe võiks regionaalhalduses võtta ette tõsiseid samme. Aga see ei tule välja, sest erakonnad ei suuda omavahel kokku leppida ja ega siis ükski erakond ei taha anda teisele erakonnale seda võimalust, et regionaalhalduse küsimuses lahendataks kõige valusamad probleemid ära. Näiteks peab ütleva, et Isamaa ja Res Publica Liit on regionaalhalduse

küsimuses teinud praegu päris häid ja huvitavaid ettepanekuid. Me oleme neid arutanud ja minu meelest ei ole nendel ettepanekutel häda midagi. Aga kui Reformierakond ütleb, et see ei kõlba ja seda ei ole vaja, siis meie vahel leiame, et ei ole sünnis sinna vaidlusesse vahele segada. Küll aga oleme esitanud oma eelnõu, mis annaks võimaluse nii Isamaa ja Res Publica Liidul kui ka Reformierakonnal oma suhtumist näidata, siis ei ole nad seotud omavahelise konkurentsiga, vaid saaksid toetada meie eelnõu.

Aseesimees Keit Pentus

Peeter Kreitzberg, palun!

Peeter Kreitzberg

Täna! Lugupeetud ettekandja! Küllap see asi, mida te välja pakute, on hea praegust haldussüsteemi arvestades, aga mul on mälestus kahe aasta tagusest kohtumisest maavanematega. Kui ma küsisin, kas nad oskavad tuua mõne juhtumi, kus omavalitsusliitude raames on näiteks kokku lepitud, et ei peeta kahte pooltühja kooli, vaid tehakse üks kool ja peetakse seda kahe peale üleval, siis kaks aastat tagasi ei toodud mitte ühtegi näidet. Mul on küsimus: kui võrrelda neid süsteeme, et meil oleks kas kahetasandiline omavalitsus ja maakond kujutaks endast omavalitsussüsteemi või oleks omavalitsuste liit, nagu praegu, siis mis te arvate, kummal juhul lahenevad probleemid regionaalselt otstarbekamalt kas või näiteks koolivõrgu suhtes?

Arvo Sarapuu

See, et praegu ei suudeta koolivõrgus kokku leppida maakondlikul tasandil ei omavalitsusliidu poolt ega maavalitsuse poolt, on päris loogiline, sest praegu ei ole sellist terviklikku huvi maakonna tasandil, mis esindaks tervikuna rahvast ja omavalitsusi, ja ei ole piisavalt ressursi ja vahendeid, et selgete uuringute põhjal ja kokkulepete kaudu jõuda mõistliku koolivõrguni. Mulle on ka paljud rääkinud, et kui maakonna tasemel oleks kahetasandiline omavalitsus, siis kindlasti seal igal juhul lepitaks koolivõrgus või mingis muus asjas kokku. Meie eelnõu eeldab, et meil on arengueelarve, meil tekib arengueelarve kaudu ressurss, sellele eelneb arengukava. Ma arvan niiviisi, et sisuliselt, kui arengueelarve ja arengukava üm-

ber vaidlused käivad, siis see on midagi sarnast, nagu oleks kahetasandiline omavalitsus. Aga ma sellesse kahetasandilisesse omavalitsusse väga hästi millegipärast ei usu. Siin oleks ikka mõistlikum see Põhjamaade variant. Põhjamaades on ikkagi praegu enamikus kohtades levinud see, et omavalitsused teevad koostööd, teevad koostööd oma maakonna piires, aga teevad koostööd ka maakonna piiridest väljaspool. Kui veel konkreetsemalt vastata sellele küsimusele, siis ega see koolivõrguküsimus ei puuduta ainult ühte maakonda. Siin võib tekkida hoopis olukord, et omavalitsuste liit võiks tekkida üle maakonnapiiride, selle võiks rajada teenusevõrgust ja otstarbekusest lähtudes. Tegelikult Põhjamaades ongi nii, et selle piirid ei ühti maakonna territooriumiga, vaid see liit tekib otstarbekuse järgi.

Aseesimees Keit Pentus

Kalev Kallo, palun!

Kalev Kallo

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Nii selles eelnõus kui ka 2009. aasta inimarengu aruandes on öeldud, et keskvalitsuse ja regionaalse tasandi suhted on paigast ära ning poliitiliselt on suhted keskvalitsuse poolt tugevalt tsentraliseeritud. Kas sa saaksid tuua näiteid, kuidas mõjutab tavalist inimest maakonnas see, kui maakondlikud haldusstruktuurid on nõrgestatud?

Arvo Sarapuu

Hakkame nende näidetega pihta. See on ka päris naljakas olukord, kui omavalitsusele öeldakse (võtame kõne alla maa-apteegid), et digireseptiprobleemi saaks ära lahendada, kui omavalitsus suudaks ära lahendada arvuti- ja ruumiprobleemid. Millegipärast ta seda ei jõua, ta väidab, et tal ei ole selleks vahendeid. See oli lihtsalt üks näide, võib väga palju näiteid tuua. Siis hakatakse arutama nii, et kui omavalitsus saneerimistaotluse teeks, siis võiks vaadata, kuidas teda rahaga aidata. Tegelikult peaks ikkagi olema mõistlik selline lahendus, et me omavalitsuste tulubaasi suvaliselt ei muudaks. See on ikkagi hirmus lugu praegu, mis on omavalitsuste suhtes toimunud. Omavalitsused teevad kolmeaastase eelarvestrateegia, nad võtavad endale kohustusi, neil on need kohustused volikogu otsusega bilansis

ilusasti olemas ja siis korraga öeldakse, et jah, väga tore, aga riik otsustab tulubaasi vähendada. Enamgi veel, lisaks sellele riigi poolt tulubaasi vähendamisele toimuvad majanduses nihked ja tulused laekub niigi vähe. Loomulikult, nagu ma enne rääkisin, olulised on ka demograafilised protsessid, väga paljudest omavalitsustest minnakse n-ö tõmbekeskustesse või pealinna elama. Siis on ikka olukord kehv küll. Minu meelest peaks olema siin väga selgelt ära jaotatud rollid omavalitsuste ja riigi vahel. Sellele lisaks ei tohiks kergekäeliselt puutuda omavalitsuste tulubaasi ja peaks olema selge mänguruum, millele on juhtinud tähelepanu nii õiguskantsler kui ka kohtulahendid, et kui on ikkagi väga selgelt paigas, et omavalitsus teatud funktsioone täidab, ja kui talt võetakse raha ära, siis peab vähendama ka talle pandud kohustusi ja tema funktsioone. Need asjad peavad olema tasakaalus.

Aseesimees Keit Pentus

Aivar Riisalu, palun!

Aivar Riisalu

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Mis puudutab kohapeale otsustusvõimaluste juurdeandmist, siis ilmselt see eelnõu võiks oma olemuselt seda põhimõtteliselt võimaldada ja võiks olla väga hea eelnõu. Kas selle eelnõu tulemus võiks olla see, et me ühel hetkel saame hakata rääkima konkreetset sellest, et võiks likvideerida sellise sotsiaalse töökoha, nagu Eestis on praegu regionaalministri amet?

Arvo Sarapuu

Väga raske on selles mõttes vastata, et ametnike ja ministrite kohtade tegemine või mittetegemine on väga tõsine poliitiline küsimus. Pigem peaks mõtlema sellele, kas regionaalminister peaks istuma Siseministeeriumis või Rahandusministeeriumis. Kui meie eelnõu läbi läheks (võib eeldada, et ta ei lähe, aga kui läheks), siis tekib omavalitsustel vastutus arengu eest, tekib arengueelarve ja mõistlik oleks, et regionaalministri töö oleks seotud selle arengueelarvega, arengueelarve kontrollimise, juhtimise ja tasakaalustamisega ning ta ei istuks mitte Siseministeeriumis, vaid Rahandusministeeriumis. See võib tunduda natuke naljakas, aga see ei ole naljakas, sest ta peaks ikkagi olema seal, kus liigub raha ja tegelikult

tekib võimalus projektide paremaks rakendamiseks ja elluviimiseks. Võib-olla mingil hetkel oli tõesti õige see, et regionaalminister oli Siseminister ja et ta on seal praegu, aga aruka majandamise puhul, teatud projektide elluviimise ja ka Euroopa Liidu struktuurfondide kasutamise mõttes oleks mõttekas regionaalminister viia Rahandusministeeriumisse. Minu meelest tema roll siis pigem kasvaks ja muutuks asjalikumaks, kui see on seda täna, ja ta ka vastutaks millegi eest.

Aseesimees Keit Pentus

Imre Sooäär, palun!

Imre Sooäär

Ma tänan! Hea ettekandja! Ma küsisin selle küsimuse ka komisjonis, aga kuna ma ühest vastust ei saanud, siis ma küsin veel korra üle. Meil on ju olemas see kohaliku algatuse toetamise programm, selleks on PRIA Leader-meede, mille puhul on ühinenud kõik kohalikud omavalitsused, ka ettevõtjad ja mittetulundussektor. Nimekirjad, pingeread koostatakse sellesama kohapealse algatuse põhimõttel, koostöös. Need ei tule kuskilt Tallinnast, kõrgelt ja kaugelt. See programm on olemas ja seal on rohkem raha, kui suudetakse taotleda. Milleks on vaja hakata dubleerivat süsteemi üles ehitama, kui võimalused on loodud?

Arvo Sarapuu

Aitäh, lugupeetud küsija! Mina olen oma elus näinud seda aega, kui Eestis valitses harukondlik juhtimine ja maakondades rahvas väga tõsiselt võitles selle eest, et harukondliku juhtimise asemel tekiks regionaalne juhtimine. Siis olid kõik selle poolt, et maakondadele ja hiljem ka omavalitsustele anda üsna suur otsustusõigus, seoses sellega ka rahalised vahendid. Sealtsi edasi on Eestis tekkinud üks huvitav areng, Eestis läks aastaid tagasi väga moodi projektijuhtimine. Maakondades ja omavalitsustes rõhutati, et nemad juhivad projekte ja projektijuhtimise kaudu korraldatakse omavalitsuste asju. Kui me räägime sellest, kuidas see toimub Põhjamaades, kust meil oleks mõistlik eeskujuga võtta, kuidas oleks mõistlik ja otstarbekas teha, siis on selge, et me peaksime lähenema regionaalse juhtimise kaudu. Me peame vaatama maakonda kui tervikut ja me ei saa vaadata maakonda kui projektidest koosne-

vat territooriumi. See on maitse, valikute ja poliitika küsimus, kas me tahame projektijuhtimist ja harukondlikku juhtimist või tahame näha regionaalset arengut ning vastavalt sellele arengule ka regionaalse arengu eest vastutajaid ja vastutust.

Aseesimees Keit Pentus

Helle Kalda, palun!

Helle Kalda

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Täna on väga palju räägitud rahast. Minu küsimus on tulude kohta. Kuidas teie arvates mõjutaks tulumaksuseaduses kohaliku omavalitsuse tulubaasi taastamine omavalitsuste ühistegevust?

Arvo Sarapuu

See mõjutaks ikka oluliselt. Ma tuletan kõigepealt meelde, et kui omavalitsuste tulubaasi oli puutumata (mis ta siis oli – 11,93), siis oli ikkagi koostöövaim suurem. Omavalitsusliitude laekus kohalike omavalitsuste liikmemaksumustest niisugust raha, et oli võimalik teha rohkem ühisüritusi, oli võimalik ka rohkem ühisprojekte teha jne. Sellest hetkest alates, kui omavalitsuste tulubaasi vähendati, ja mitte ainult riik ei vähendanud tulubaasi, vaid ka tegelik elu vähendas, üksikisiku tulumaksu laekus vähem, sai omavalitsusliitude koostöö häiritud, mitmele projektile tõmmati kriips peale. Selge on see, et ega see ühistegevust ei soodusta. Ma usun, et siin saalis oleks mõistlik järgmisel korral hakata arutama seda, kuidas omavalitsuste tulubaasi taastada. See oleks väga mõistlik arutelu. Kindlasti löövad siin kõik kaasa ja võimalik, et see eelnõu võib isegi läbi minna.

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! Rohkem küsimusi ei ole. Enne kui me läheme juhtivkomisjoni ettekande juurde, katkestan ma arutelu, sest meie istungiks ettenähtud aeg hakkab läbi saama ning Reformierakonna fraktsioon on esitanud ettepaneku tänast istungit pikendada. Me peame selle ettepaneku läbi hääletama. Alustan selle hääletuse ettevalmistamist.

Panen hääletusele Reformierakonna fraktsiooni ettepaneku pikendada tänast istungit päevakorra ammendumiseni, kuid mitte kauem

kui kella 14-ni. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Ettepaneku poolt hääletas 68 Riigikogu liiget, vastu oli 4, erapooletuid ei olnud. Ettepanek leidis toetust. Tänapäevast istung kestab päevakorra ammendumiseni, kuid mitte kauem kui kella 14-ni.

Jätkame poolelijäänud arutelu. Ma palun juhtivkomisjoni ettekandeks Riigikogu kõnetooli põhiseaduskomisjoni esimehe Väino Linde!

Väino Linde

Väga auväärt Riigikogu liikmed! Lugupeetud istungi juhataja! 5. aprillil 2010. aastal vaatas põhiseaduskomisjon muude oluliste punktide seas läbi ka selle eelnõuga seonduva ja teeb ettepaneku (poolt 5, vastu 3) täna see eelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata.

Arutasime seda eelnõu sisuliselt päris põhjalikult. Koosolekul oli kohal ka Vabariigi Valitsuse esindaja. Eelnõu algatajate esindajaks oli meie hea kolleeg Arvo Sarapuu, kes tänagi andis siin eelnõu olemusest päris pika ja põhjaliku ülevaate. Alustasime veidi tavapäratult. Kuulasime kõigepealt ära Vabariigi Valitsuse esindaja seisukohad selle eelnõu kohta ja pärast seda algataja omad. Vastati ka küsimustele, avaldati erinevaid seisukohti.

Vabariigi Valitsus, pean ütleva, seda eelnõu ei toetanud. Samas leidsid algatajad, et tegemist on väga olulise ja hea eelnõuga. Ka kolleegid komisjonis, nii Andres Herkel kui ka Imre Sooäär, leidsid, et selle eelnõu eesmärki osas ei ole meil kindlasti mingisuguseid eriarvamusi ja see on hea, et väärtustatakse kohalikkude omaalgatust. Ütleb ju eelnõu eesmärk, et eesmärk on tugevdada Eesti regionaalset juhtimist. Küll aga on probleemiks see, kuidas ja mil viisil üritatakse seda eesmärki saavutada. Siin, nagu ma ütlesin, ei olnud põhiseaduskomisjoni enam eelnõu algatajatega ühte meelt. Nimelt, eelnõuga antakse maakondlikule omavalitsusliidule võimalus riigi osalusega eraõiguslike juriidiliste isikute otsuseid vaidlustada. Meie arvates ei ole see kindlasti ettevõtlusvabaduse põhimõtetega kooskõlas. Valitsuse otsuste ja määruste kooskõlastamine mittetulundusühinguga, kelleks kahtlemata omavalitsusliit ju praegu on, piirab riigi täitevvõimu seaduslikku enesekorralduse õigust. See põhjendus on juba põhiseaduslik

ega ole tingitud poliitilistest seisukohtadest, veel vähem erakondlikest seisukohtadest, mida eelnõu esitaja välja tõi.

Veel oli põhiseaduskomisjoni enamusele probleemiks see, et see eelnõu siiski paljuski n-ö seadustab omavalitsusliidude poolse võimaliku väljapressimise riigilt. Loeme eelnõu ühte sätet. Kohaliku omavalitsuse üksuste liitude seaduse § 8 täiendatakse lõigetega 4 ja 5 järgmises sõnastuses: "[---] Kui liit ei anna kooskõlastust, siis Vabariigi Valitsus hüvitab vastavalt regionaalministri ettepanekule maakonnale tekkinud negatiivsed mõjud läbi maakondliku arengueelarve." Kindlasti võis see idee olla esialgu üllas, kuid niisugusel moel, nagu see on kirjalikku vormi valatud, ei saa seda kindlasti toetada.

Mis siis veel? Põhiseaduskomisjonis oli arutusel ja võtsime teadmiseks, et Eesti erinevad omavalitsusliidud (siin oli välja toodud Eesti Maaomavalitsuste Liit ja Läänemaa Omavalitsuste Liit) loomulikult toetavad selle eelnõu menetlemist. See on ka täiesti mõistev, saan sellest aru, arvestades selle eelnõu eesmärki, mis on seletuskirjas välja toodud.

Kolleeg Arvo Sarapuu selgitas selle eelnõu asjaolusid põhiseaduskomisjoni istungil piisavalt pikalt. Ta märkis, et tegemist on hea eelnõuga ja et omavalitsusliitude, kes regionaalse arenguga vaeva näevad, on ju teatud ülesanded ja ka teatud ressursid ning kindlasti võiks omavalitsusliitude olla selles suhtes riigiga suhtlemisel rohkem õigusi, kui neid praegu on.

Kolleeg Evelyn Sepp toetas eelnõu menetlemist ja märkis, et tema arusaamist mööda on praegu just riigiga suhtlemisel see tasakaal liiga palju omavalitsuste kahjuks ja oleks vaja tugevdada omavalitsuste enesekorraldusõigust.

Oli juttu ka eelnõu viimasest osast, maakondlikust arengueelarvest, mis peaks olema selle eelnõu kohaselt maakondlike omavalitsusliitude poolt kasutatav riigieelarveline eraldi, mille kasutamist on maakondlikul omavalitsusliidul õigus juhtida arengukava alusel, mille kinnitab Vabariigi Valitsus. Ka sellesse sättesse tuleb kriitiliselt suhtuda, sest omavalitsusliidu kui mittetulundusühingu arengukava kinnitamise õigust Vabariigi Valitsusel kindlasti ei ole. Vabariigi Valitsusel võib olla lihtsalt võimalus see arengukava teadmiseks võtta. See võiks olla kõik selles osas, mida ta saaks teha.

Vabariigi Valitsuse esindaja tõi selle eelnõu kohta niisuguse näite, et kui see eelnõu muutub seaduseks, siis oleks väga raske näiteks riigistruktuuridel ennast ümber korraldada, kas või Maksu- ja Tolliametil, kui neil ei ole kohaliku omavalitsusliidu kooskõlastust. Ka kolleeg Mart Nutt leidis, et kõige suurem probleem selle eelnõuga on, et võib tekkida oht, et riiklikult vajalikud objektid ei pruugi leidagi Eestis sellist kohta, kuhu neid rajada või kuhu neid viia, kui neid on vaja viia ühest regioonist teise, näiteks riigikaitse objektid. Nagu ma ütlesin, selle eelnõuga tahetakse näha ette väga oluline teatud rahalise väljapressimise võimalus, mida kindlasti ei saa pidada heaks ega õigeks.

Nagu ma ütlesin, põhjused selle eelnõu tagasilükkamiseks on põhiseaduslikud. Esiteks rikub eelnõu riigi täitevvõimu enesekorraldusõigust ja, teiseks, käsitledes omavalitsusliidu õigust riigi osalusega eraõiguslike juriidiliste isikute otsuseid vaidlustada, rikub eelnõu ettevõtlusvabaduse põhimõtteid. Lõppkokkuvõttes ei ole need ka proportsionaalsed.

See oli ülevaade selle punkti menetlemisest põhiseaduskomisjonis. Täna!

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! Teile on hulganisti küsimusi. Esimesena saab küsimuseks sõna Kadri Simson. Palun!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud komisjoni esimees! Kui te mainisite, et komisjon IRL-i ja Reformierakonna häältega hääletas selle eelnõu maha, oli teie sõnavõtu alguses mõte, et eesmärkidega olete te nõus. Minu küsimus ongi see: milliste ideede ja lahendustega te selle eelnõu põhjal olete nõus edasi liikuma, et maakondlikult oleks võimalik oma piirkonna huvide eest seista?

Väino Linde

Aitäh! Ma usun, et kõik siin Riigikogu saalis viibijad, sõltumata erakondlikust kuuluvusest, saavad olla nõus eesmärgiga tugevdada Eesti regionaalset juhtimist. Kuid põhiseaduskomisjoni enamus leidis, et seda selle eelnõu kaudu ei ole võimalik teha, ilma et me rikuks olulisi põhiseaduses toodud printsiipe.

Aseesimees Keit Pentus

Heimar Lenk, palun!

Heimar Lenk

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Hea ettekandja! Te rääkisite pikalt ja kuigi mitte nii soravalt kui Arvo Sarapuu, aga ka hästi. Ainult et mulle jäi arusaamatuks ja võib-olla te kordate üle need kolm punkti, miks ikkagi see seadus ei sobi Eesti Vabariigi valitsusele. Lühidalt, kolm punkti, 1, 2 ja 3.

Väino Linde

Aitäh! Ma arvan, et kui hea kolleeg ei ole võimeline saama aru ühekordsest selgitusest, siis kindlasti on sul võimalik tutvuda homme stenogrammiga ja sealt lugeda neid põhjendusi, mis ma siin äsja välja tõin, alates riigi täitevvõimu enesekorraldusõigusest ja lõpetades proportsionaalsuse printsiibiga, mis on samuti meie põhiseaduslik printsiip.

Aseesimees Keit Pentus

Lauri Laasi, palun!

Lauri Laasi

Aitäh, proua juhataja! Austatud ettekandja! On teada-tuntud tõde, et mida rohkem kaasata arutelusse eri osapooli, seda parem on tulemus. Siit minu küsimus: kas komisjoni istungile olid kutsutud ka Eesti Maaomavalitsuste Liidu või Eesti Linnade Liidu esindajad ja kui te neid sinna ei kutsunud, siis mis põhjusel?

Väino Linde

Väga täna! Ei olnud kutsutud. Me ei pidanud tarvilikuks vaidlustada neid kirju, mida omavalitsuste esindajad olid juba meile läkitanud ja kust olid nende seisukohad tõepoolest teada. Ma usun, et need kirjad on siirad ja peegeldavad omavalitsusliitude seisukohti. Neid said põhiseaduskomisjoni liikmed arvestada hääletuste ettevalmistamisel selles küsimuses.

Aseesimees Keit Pentus

Nikolai Põdrämägi, palun!

Nikolai Põdrämägi

Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea esineja! Eelnõul ei ole häda midagi. Küsimus ei ole selles, kuidas eelnõu on esitatud, vaid selles, kes selle esitas. Aga esitas Keskerakonna

fraktsioon ja siis on teile selge, et eelnõu tuleb tagasi lükata. Omavalitsusliitude esindajate positsioon oli, et eelnõuga võiks edasi minna. Miks te nende tahtega ei arvestanud ja tahate eelnõu tagasi lükata?

Väino Linde

Aitäh! Vaat see küsimus oli väga soravalt esitatud, tüki maad paremini veel kui mina või minu eelkäija esitlesime Riigikogu puldis seda eelnõu. Aga nagu ma varem ütlesin, ei ole põhiseaduskomisjoni enamuse arvates võimalik minna vastuollu Eesti Vabariigi põhiseaduslike printsiipidega. See on põhjus.

Aseesimees Keit Pentus

Marika Tuus, palun!

Marika Tuus

Aitäh! Austatud esineja! Te ütlesite, et kõik siin Riigikogus, kaasa arvatud koalitsioon, on nõus regionaalse juhtimise tugevdamisega. Aga kas oli arutusel, miks seda tehtud ei ole?

Väino Linde

Täna! Ma arvan, et seda on tehtud ja tehakse ka edasi meie ühiste jõupingutustega. Aga põhiseaduskomisjon oli seisukohal, et seda ei saa teha selle eelnõu raamides, põhjustel, mida ma olen siin juba varem välja toonud.

Aseesimees Keit Pentus

Vladimir Velman.

Vladimir Velman

Aitäh, proua juhataja! Hea põhiseaduskomisjoni esimees! Kuidas komisjonis hinnati praegust maakondlikku võimekust seista oma huvide eest? Kas see teema oli komisjonis üldse käsitluse all?

Väino Linde

Aitäh! See teema oli käsitluse all niivõrd, kuivõrd see on kajastatud selles eelnõus. Aga need vahendid ja võimalused, mida see eelnõu endas kätkeb, ei saa meie arvates teenida vajalikke eesmärke, vaid võivad, nagu ka põhiseaduskomisjonis juttu oli, vastandada riiki ja omavalitsusi tegelikult veelgi enam, kui see praegu mõnes olukorras võib olla.

Aseesimees Keit Pentus

Georg Pelisaar, palun!

Georg Pelisaar

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Austatud ettekandja! Te ütlesite, et üks põhjus, miks see eelnõu ei sobi, on põhiseaduses väljendatud seisukoht, et valitsusel ehk täidesaatval võimul peab olema enesekorraldusõigus. Mina otse sellist punkti põhiseadusest ei leidnud, küll aga on seal mitmed paragrahvid selle kohta, millised iseseisva otsustamise õigused peavad olema tagatud omavalitsustele. Kuidas teile tundub, kas me praegu ikkagi saame nimetada kohalikke omavalitsusi ja nende liite põhiseaduse järgi iseseisvateks otsustajateks?

Väino Linde

Aitäh! Kindlasti peame me teadma ka seda, et Eesti Vabariigi põhiseaduse § 2 järgi on Eesti riiklikult korralduselt ühtne riik. Kindlasti saame käsitleda omavalitsusi ka põhiseaduse kontekstis iseseisvana niivõrd, kuivõrd selle ühtse riigi raamides see võimalik on, mitte sugugi rohkem ega vähem.

Aseesimees Keit Pentus

Olga Sõtnik, palun!

Olga Sõtnik

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Austatud põhiseaduskomisjoni esimees! Kas te olete oma komisjoni istungil arutanud sellist küsimust, kuidas on praegu tagatud avalike teenuste kättesaadavus 15 maakonnas, milliste teenuste puhul on kõige suuremad erinevused ja millistes piirkondades on see erinevus kõige suurem?

Väino Linde

Aitäh! Selle eelnõu raamides ei olnud see küsimus arutlusel. Selle eelnõu raamides ei tõstatanud ka eelnõu algatajad seda 15 maakonnaga seonduvat küsimust niisuguses kontekstis, nagu sa, hea küsija, praegu välja tõid.

Aseesimees Keit Pentus

Eldar Efendijev, palun!

Eldar Efendijev

Aitäh, proua eesistuja! Austatud ettekandja! Te oma vastustes ütlesite, et üks põhjus oli ka

see, et riigis peavad olema kontsentreeritud ressursid, siis saab ta toetada regionaalse või riikliku tähtsusega objekte või valdkondi. Aga ma toon kaks näidet, mida ka selles saalis on arutatud. Näiteks oli suurepärase lasteaedade programm, mida riik pidi läbi viima, aga mingil ajal see peatus. Riik võttis omavalitsustelt oma kätte sporditoetused ja spordivaldkonna, kuid jälle jäi see seisma. Tuleb välja, et riik kontsentreeris oma kätte ressursid, aga kohalikul tasemel jääb nende valdkondade areng seisma ja omavalitsused peavad nii või naa kuskilt raha ja vahendeid leidma, et seda toetada. Kas ei ole see vastuseis?

Väino Linde

Aitäh! Nende väidetega, mis te praegu esitasite, ei saa ma isiklikult paljuski nõus olla, sest olen kursis ka nende küsimuste aluseks olevate tehiooludega, alates Tallinna ja Narva kaebustest Riigikohtule. Aga mulle tundub, et see on tegelikult kõik ühe hoopis teise eelnõu teema. Selle eelnõu kohta ütlen ikkagi seda, et eelnõus toodud põhimõtted võiksid tekitada olukorra, kus omavalitsusliidud saavad sellise kompensatsiooni nõudmisega blokeerida riigiasutuste mis tahes reformi või struktuurimutatused, kusjuures seaduses ei ole omakorda kompensatsiooni nõudmise võimalusi või aluseid, mis määraks kindlaks, mida millegi eest tuleks maksta. Ma jään selle juurde, et siin on paljuski tegemist väljapressimise seadustamisega.

Aseesimees Keit Pentus

Toomas Varek, palun!

Toomas Varek

Aitäh, proua Riigikogu aseesimees! Lugupeetud komisjoni esimees! Ka minu küsimus puudutab Riigikohtu üldkogu lahendit, kus märgiti, et seadusandjal on palju tegemata tööd riigi ja kohaliku omavalitsuse rahastamise vahetõrgete korrastamisel, ülesanded antakse, kuid raha ei anta. Ma mõtlen just kohaliku omavalitsuse poole pealt. Kindlasti tullakse nende eelnõudega teie komisjoni. Kas teie komisjon on juba alustanud tööd Riigikohtu üldkogu lahendi suhtes?

Väino Linde

Aitäh! Mul on nüüd kahte moodi võimalik vastata. Esiteks, nagu kodu- ja töökord ette näeb, see küsimus tegelikult ei ole üldse selle eelnõuga seonduv, ei ole selle seina nael, aga, teistpidi öeldes, jah, selle küsimuse osas, mis te välja tõite, on esmased liikumised kindlasti olemas. Mõni nädal tagasi toimus ka riigikontrolöri juures nõupidamine sellel samal teemal. Seal olid nii Riigikohtu kui ka teiste oluliste põhiseaduslike institutsioonide esindajad ja seal arutati võimalikke esimesi samme selle eelnõupaketi väljatöötamisel. Tunnistan, et sellest tuleb kindlasti väga raske ja tõsine töö, kindlasti on väljatöötatava eelnõu üle väga palju vaidlusi, sõltuvalt sellest, kustpoolt vaadatakse, kas omavalitsuse poolt või riigi poolt. Aga see on kõik tulevikumuusika, mis ükskord kindlasti ka siia Riigikogu saali jõuab.

Aseesimees Keit Pentus

Evelyn Sepp, palun!

Evelyn Sepp

Aitäh! Austatud ettekandja! Ma kuulen juba mitmendat korda ja olen mõnevõrra hämmingus, kui sa tsiteerid Eesti põhiseadust ja viitad sellele, nagu riigi terviklikkus vastanduks omavalitsuste otsustuspädevusele. See ometigi ei ole Eesti põhiseaduse kohaselt nii. Kui põhiseaduskomisjon eile arutas 2009. aasta inimarengu aruannet, siis selle käigus selle osa koostaja nõustus väitega, et Eestis on küll olemas n-ö riiklik kontroll, kuid puudub tegelikult regionaalne juhtimistasand kui selline. Kas sa ei leia, et olles lihtsalt selle vastu, et regionaalset juhtimistasandit Eestisse tõepoolest luua, olete te jätnud vähemalt kolme aasta jooksul tegemata omavalitsuse ja riigi funktsioonide jaotamise? Probleem on selles, et te ei taha jaotada normaalselt funktsioone riigi ja omavalitsuste tasandi vahel ning ütlete, et ei, riik tahab kõike edasi kontrollida, et allutada poliitilisele kontrollile.

Väino Linde

Aitäh! Hakatuseks kõigepealt sellest, mida sa põhiseadusega seonduvalt välja tõid. Olen päris veendunud, et see on küll äärmiselt meelevaldne käsitlus. Tühja kah, las ta olla. Aga regionaalse arengu seisukohalt ei saa ma endiselt olla seda meelt, et see oleks see eelnõu,

mis neid probleeme lahendaks, pigem vastandab see ikkagi riiki ja omavalitsust veelgi enam.

Aseesimees Keit Pentus

Inara Luigas, palun!

Inara Luigas

Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Praegu tegutsevad kohalike omavalitsuste liidud siiski vabatahtlikkuse alusel ja kasutavad selleks oma sisemisi reserve, et arendada kultuurilist, sotsiaalset ja muud ühistegevust. Peale selle teevad nad ka sellist tänuväärset tööd, et jälgivad seadusloomet ja struktuurifondide ehk tõukefondide raha suunamist jne. Just need viimased tegevused tegelikult teostuvad puhtalt maakondlikul patriotismil. Kas te nimetaksite mõne riigieelarvest suunatava summa nende asjade teostamiseks?

Väino Linde

Aitäh! Ka põhiseaduskomisjoni istungil oli arutlusel see, et Eesti on viimastel aastatel läinud siiski seda teed, et enam väärtustada koha-peakset omaalgatust. Just nimelt seoses struktuurifondide raha kasutuselevõtuga on siin palju edasiminekut olnud. Terve Eesti peale ei ole ainult kaks omavalitsust liitunud kas või PRIA hallatava programmiga. Selles osas põhiseaduskomisjon möönis, et tööd on tehtud ja see suundumus on igati positiivne.

Aseesimees Keit Pentus

Arvo Sarapuu, palun!

Arvo Sarapuu

Aitäh, lugupeetud Riigikogu aseesimees! Lugupeetud põhiseaduskomisjoni esimees! Ma väga tänan komisjonis läbiviidud tasakaaluka ja soliidse arutelu eest! Pean ütlema kolleegidele, et põhiseaduskomisjonis toimunud arutelu ei saa kaugeltki võrrelda rahanduskomisjonis toimuvaga, kus toimub hoopis midagi muud, kardinaalselt vastupidist. Suur tänu teile sellise mõistliku ja tasakaalustatud juhtimise eest! Aga selle eelnõuga saaks edasi minna selliselt, et me paneksime § 8 lõikes 5 sõna "kooskõlastama" asemele "eelnevalt informeerima". See ongi tegelikult see, mis häirib omavalitsusi, et sageli viiakse asjad maakonnast ära, ilma et keegi üldse sellest räägiks ja kui

üksed on kinni, alles siis on näha, mis on juhtunud. Kas te ei arva, et kui näiteks asendaks sõna "kooskõlastama", siis me saaksime eelnõuga edasi minna?

Väino Linde

Aitäh! Lahendusteel ja -käigud on alati erinevad, on erinevad võimalused. Põhiseaduskomisjon juba tegi ettepaneku see eelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata, head kolleegid. Aga õnn on kindlasti teie kätes selles mõttes, et te kas toetate põhiseaduskomisjoni seisukohta või mitte, pärast seda saab juba edasi rääkida, kas eelnõu on menetlusest välja arvatud või asutakse seda muutma. Põhiseaduskomisjon oma kaheksa liikmega ei ole saanud ühe või teise eelnõu lõplikku saatust kunagi ära otsustada.

Aseesimees Keit Pentus

Kadri Simson, teine küsimus, palun!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud põhiseaduskomisjoni esimees! Ma jätkan Arvo Sarapuu küsimust. Kui kogu vastasseis pika eelnõu puhul on seotud ühe punktiga, siis oleks tõepoolest olnud korrektsem see punkt, mille kohta te väidate, et vähendatakse riigi õigusi omavalitsuste kasuks ja see on põhiseadusvastane, muudatusettepanekuga ära muuta. Minu küsimus on selles: kas põhiseaduskomisjon arutas ka seda, et mõnikord võiks teha erandi ja mõne opositsiooni algatatud eelnõu tõsisemalt arutusele võtta, mitte ainult väljahäätamist praktiseerida, nagu te kogu aeg teinud olete?

Väino Linde

Aitäh! Põhiseaduskomisjon ei ole kergelt suhtunud mitte ühessegi eelnõusse, on see siis tulnud opositsioonierakondadelt, koalitsioonierakondadelt või Vabariigi Valitsuselt. Nagu siin varem juttu oli, ka seda eelnõu oleme üritanud samamoodi väga tõsiselt menetleda. Mis puutub selle eelnõu teksti, siis pean välja tooma seda, et minu hinnangul on kaks kolmandikku selle eelnõu tekstist praegu niisugune, millega ei saaks kindlasti nõus olla. Kui see osa eelnõust välja arvata või ümber kirjutada, siis, head sõbrad, ei oleks see kindlasti enam see eelnõu ja ta ei teeniks seda eesmärki, milleks eelnõu algatajad on seda plaaninud.

Väga raske oleks seda sellisel moel hakata ümber kirjutama. See oli põhiseaduskomisjoni arvamus.

Aseesimees Keit Pentus

Mailis Reps.

Mailis Reps

Aitäh, lugupeetud Riigikogu aseesimees! Hea põhiseaduskomisjoni esimees! Kindlasti oled ka sina kokku puutunud nende eelnõudega, mis tulevad meile ja saavad Riigikogus üsna uue näo, algataja variandist erineva. Sotsiaalsete mõjude analüüs on üks teema, mis on kindlasti põhiseaduskomisjonis mitte ainult seoses selle eelnõuga, aga ka laiemalt teemaks olnud. Kas ühe või teise eelnõu puhul me ikkagi piisavalt analüüsime sotsiaalseid põhjusi ja nende tagajärgi? Selle seadusega seonduvalt pidasin ma silmas nn valuraha, millest on ka juba juttu olnud. Kas selliseid mõjusid analüüsitakse piisavalt? Kas eelnõude puhul, eriti nende puhul, mis viimasel ajal Vabariigi Valitsusest tulevad, on see käsitlus leidnud piisavat kajastust?

Väino Linde

Aitäh! Põhiseaduskomisjoni enamus, kes hääletas selle eelnõu tagasilükkamise poolt, on selle konkreetse eelnõuga seonduvalt seisukohal, et eelnõuga kaasnev nõue maksta omavalitsusliidule riigieelarvest hüvitist või valuraha, nagu sina välja tõid, ei ole siiski õiguspärane.

Aseesimees Keit Pentus

Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud kolleeg! Tahaksin küsida, kas regionaalminister võttis osa komisjoni istungist. Kui ta seal oli, siis mis seisukohal ta on selles küsimuses, mida me arutame, ja kui teda seal ei olnud, siis miks teda ei olnud?

Väino Linde

Aitäh! Sellel komisjoni istungil osales Siseministeeriumi regionaalarengu osakonna õigusnõunik Olivia Taluste, kellel olid kõik vastavad volitused. Ta esines Vabariigi Valitsuse ja sealhulgas kindlasti regionaalministri nimel. Ta tõi välja ka need põhjused, mis on

protokollitud, miks Vabariigi Valitsus ei toetanud selle eelnõu menetlemist.

Aseesimees Keit Pentus

Jaanus Marrandi.

Jaanus Marrandi

Täna! Lugupeetud ettekandja! Ma täiesti usun, et te põhiseaduskomisjonis väga tõsiselt ja põhjalikult tegelete igasuguste eelnõudega, nii nagu sa enne ütlesid. Sellepärast ma küsingi. Tegelikult on see eelnõu üsna mitmes regionaalse tasandi korrastamise initsiatiiv. Mäletatavasti ei saanud asja regionaalministri initsiatiivist, Siim Valmar Kiisleri ettepanekust sellel teemal, samamoodi Rahvaliidu fraktsiooni ettepanekust ja nüüd on Keskerakonna ettepanek. Need kõik viitavad sellele, et on olemas mingisugune teine plaan, mis nende mõtetega nagu ei haaku. Kuidas siis ikkagi väljuda sellisest punnseisust, mis näib olevat tekkinud, kui tõesti nii palju eelnõusid esitatakse? Kas te põhiseaduskomisjonis arutasite, kuidas ikkagi sellest regionaalhalduse punnseisust üle saada? On ju selge, et siin mingisugune takistus on, kui nii palju üheteemalisi eelnõusid tuleb.

Väino Linde

Aitäh! Komisjonis me küll ei leidnud, et regionaalse arenguga oleks tekkinud punnseis, eriti veel seetõttu, et head kolleegid eri fraktsioonidest on esitanud menetlemiseks eelnõusid ning et põhiseaduskomisjon neid eelnõusid menetleb ja toob siia Riigikogu suurde saali. Jaanus, usu mind, see ei ole punnseis!

Aseesimees Keit Pentus

Eldar Efendijev, teine küsimus, palun!

Eldar Efendijev

Aitäh, proua eesistuja! Austatud ettekandja! Nagu ma aru sain, te põhimõtteliselt olete nõus sellega, et Keskerakonna initsiatiiv on põhjendatud ja probleem Eesti riigis on olemas. Siit minu küsimus: kas koalitsioon ise ka kavatses selles suunas midagi teha, et seda ebaproportsionaalsust kuidagi tasakaalu viia, või mõtlete te, et selle teema või selle probleemi tõstatamine või see initsiatiiv võib tulla ainult opositsiooni poolt?

Väino Linde

Aitäh! Kindlasti ei ole meie riigis ega kuskil mujal ühtegi eluvaldkonda, kus ei oleks ühtegi probleemi. Nende probleemiasetustega peame me kindlasti tegelema, mitte ainult koalitsiooni-, vaid ka opositsioonierakonnad. Nii et jään ka edaspidi ootama kõiki eelnõusid, tulevad nad siis Vabariigi Valitsusest või siit Riigikogust. Aga selles küsimuses, mida ja kuidas täpsemalt edaspidi reguleeritakse, selle eelnõu menetlemise käigus põhiseaduskomisjon mingit lisaarutelu ei toimetanud.

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! Rohkem küsimusi ei ole. Fraktsioonide esindajatel on nüüd võimalik pidada läbirääkimisi. Ma palun esimesena Riigikogu kõnetooli Keskerakonna fraktsiooni esindaja Toomas Vareki! Kolm minutit lisaega, kokku kaheksa minutit.

Toomas Varek

Austatud juhataja! Head kolleegid! Kui ma kuulan valitsuse saadikuid siin saalis ja juhtivkomisjoni vastuväiteid, siis ma ei mõista, kelle huve praegune keskvalitsus teenib. Kust tuleb teie hoiak, et just teie teate, kuidas elu piirkondades, kohalikes omavalitsustes korraldada? Te räägite rahva nimel, aga omaenda rahvast te ei usalda, te ei usalda piirkonnast valitud inimesi. Kohalik omavalitsus on teie jaoks tüütu segaja. Kuna teil endal on kohalikul tasandil inimeste silmis madal usaldus, siis ma arvan, et kui saaksite, siis te võtaksite ministriumidele kohalikest eelarvetest veelgi suurema tüki. Keskvalitsus tahaks võimaluse korral otsustusõigust kohalikule tasandile veelgi vähem jätta.

Selle aasta 16. märtsi Riigikohtu üldkogu lahend märgib otseselt, et riigi ja kohaliku omavalitsuse vahelised kohustused ja finantseerimisvastutus on korrastamata ja segased. Keskvalitsus on rõõmuga andnud ülesandeid, aga ilma vahenditeta. Ka inimarengu aruanne fikseeris otseselt, et Eesti halduskorraldus on ülimalt tsentraliseeritud. Tundub, et see aruanne on praeguse valitsuse jaoks tühine makulatuur.

Iga eelnõu, mis võtab teilt, austatud koalitsiooniliikmed, natukenegi võimunatukest ära ja viib võimu rahvale lähemale, kuulutate te põhiseadusega vastuollu minevaks. Igas eel-

nõus, mis läheb lähemale rahva õiglustundele, leiate te kümme põhiseaduslikku riivet. Kelle huve te teenite? Kui teil on arusaamatutel põhjustel vaja tõsta pensioniiga või kärpida kohaliku omavalitsuse tulusid, et omavalitsustel oleks raskem kaitsta abivajajaid, siis te unustate põhiseaduse, siis te räägite mingist riiklikust huvist ja Brüsseli huvist, mis seisab meie põhiseadusest kõrgemal.

Eelnõu 688 on saanud ühiskonnas positiivse tagasiside. Nii nagu juba eelnõu kaitstes öeldi, saadi eelnõule nii linnade liidu juhatuse kui ka omavalitsusliitude ühenduse juhatuse heakkiit. Riigimehelik oleks eelnõu lasta teisele lugemisele, teha vajaduse korral täiendusi ning kolmandal lugemisel seadusena vastu võtta.

Kohaliku omavalitsuse üksuste liitude seaduse eesmärgina on eelnõu seletuskirjas välja toodud vajadus tugevdada regionaalset juhtimist, tasakaalustada regionaalset arengut ning aidata kaasa regionaalse ebavõrdsuse vähendamisele. Samuti on eelnõu seletuskirjas välja toodud eesmärk anda maakondlikele omavalitsusliitudele sisulisem roll regiooni huvide eest seismisel. Eesmärkide saavutamiseks on eelnõus korraldusliku meetmena sätestatud regulatsioonide, mis puudutavad piirkonna avalikke teenuseid, eelneva kooskõlastamise nõue ning maakondliku omavalitsusüksuste liidu tegevusi toetava instrumendina maakondliku arengueelarve rakendamine. Arvestades tõsiasi, et piiratud ressursside tingimustes sõltub piirkonna edukas toimimine järjest enam sellest, kui palju on piirkonna arengut mõjutavad struktuurid orienteeritud partnerlusele ja omavahelisele koostööle, on maakondliku arengueelarve põhimõtte ja maakondliku omavalitsusliidu kaalukama rolli sätestamine üks võimalus eelnõu seletuskirjas esitatud probleemidele omavalitsusüksuste piirkondlikus koostöös lahendusi taotleda.

Omavalitsusliitudele puudub praegu sisuline võimalus mõjutada piirkondlikku elukorraldust. Nii eelarveläbirääkimistel kui ka õigusloome kujundamisel on liitudele kahjuks pigem psühholoogi roll. Kui Põhjamaades tuli majanduskriisi ajal keskvalitsus kohalikule omavalitsusele partneriks, siis meil tallatakse kohalikud omavalitsused mõnuga jalge alla. Sellisel poliitilisel künismil on oma ränk hind. Poliitikaanluse kohaselt on kaval lahendamata prob-

leemide hulk kohalikule tasandile lükata ning siis sõrmega näidata ja parastada.

Kui me suudame selle eelnõuga edasi minna, siis tekib meil lõpuks ometi sisuline regionaalpoliitika. Siis ei pea liidud toimima kohaliku arengu reservide arvel ning suudaksid teha palju rohkem kohaliku sotsiaalse infrastruktuuri heaks. Eelnõu annab lõpuks ka regionaalministrile sisulise rolli ja töö.

Toetage kohaliku omavalitsuse üksuste liitude seaduse muutmise seaduse eelnõu 688 esimese lugemise lõpetamist ning te annate suure panuse Eesti regionaalpoliitika sisulisse kujundamisse! Tuletan teile meelde, et siis, kui oli vaja taastada meie riigi iseseisvus, me usaldasime kohalikke omavalitsusi. Nüüd aga on tekkinud poliitiline rivaalitsemine, kesk võimu ja kohaliku tasandi suhted on viimase 20 aasta halvimald. Hääletusel selgub, kes suudab mõelda ja tegutseda riigimehelikult, kes mitte. Täna!

Aeesimees Keit Pentus

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole, lõpetan läbirääkimised. Kuna juhtivkomisjon on teinud ettepaneku eelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata, siis alustame selle ettepaneku hääletamise ettevalmistamist.

Panen hääletusele põhiseaduskomisjoni ettepaneku Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud kohaliku omavalitsuse üksuste liitude seaduse muutmise seaduse eelnõu 688 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Ettepaneku poolt hääletas 43 Riigikogu liiget, vastu oli 36 Riigikogu liiget, erapooletuid ei olnud. Ettepanek leidis toetust.

Seaduseelnõu 688 on menetlusest välja langenud. (Tabel 10.)

8. Koolieelse lasteasutuse seaduse § 27 muutmise seaduse eelnõu (686 SE) esimene lugemine

Aeesimees Keit Pentus

Tänase päevakorra järgmine punkt on Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni algatatud koolieelse lasteasutuse seaduse § 27 muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Ma palun Riigikogu kõnetooli algatajate esindaja, Riigikogu liikme Peeter Kreitzbergi!

Peeter Kreitzberg

Lugupeetud juhataja! Austatud kolleegid! Selle eelnõu sisu on väga lihtne. Kui üks vanem on töötu või mõlemad vanemad on töötud, on töötukassas arvel ja ei saa mingit kompensatsiooni, siis maksavad alates 1. jaanuarist 2011 nende laste lasteaiakulud kinni omavalitsused.

See eelnõu läheks maksma 3–4 miljonit krooni kuus. Neid peresid, kus on lasteaias ealised lapsed ja kus üks vanem või mõlemad vanemad on töötud, on 3000–4000. Nagu me kuulsime Dagmar Kutsari ettekandest, 65% juhtudel on tegemist üksikvanemaga, nii et kahel kolmandikul juhtudest, kui üks vanem on töötuks registreeritud, ei ole enam mõtet otsida, kas ka teine vanem on töötuks registreeritud või ei ole.

Ma arvan, et selle eelnõu elluviimine on ülioluline ja sellega on väga kiire. Komisjonis tehti küll ettepanek, et arutame asja, loeme need lapsed ikka täpselt üle ja võtame aega, aga lasteade külastamine näitab seda, et on päris palju lapsi, keda vanemad ei pea enam lasteaias, kuna nad ei suuda maksta lasteaiatoiduraha, õppevahendite raha ega kohamaksu. Ma arvan, et selline olukord teeb Eesti riigile häbi.

Ühelt poolt on tegemist laste vaesusega, mis on tingitud vanemate vaesusest, aga teiselt poolt on tegemist tohutu haridusriskiga. Alusharidus on see haridusaste, mis määrab inimese saatust kõige rohkem. Lasteaias harimata lapsed toovad edaspidi väga suurele elanikkonnarühmale kaasa vaesusriski, toovad kaasa kuritegevusriski ja suurendavad väga oluliselt tervishoiukulutusi. Tegemist ei ole mitte ainult sotsiaalprobleemiga, vaid kaugemas perspektiivis väga tõsise majandusprobleemiga. Kuna selle eelnõu maksumus on niivõrd väike, siis on mul küll ettepanek mitte hakata detaile arutama. Eile kuulasime Tõnis Lukast, kes väitis, et valitsus on valmis eestkostjaks olema, et Viljandi riigigümnaasium saaks 70 miljonit krooni. Selle eelnõu maksumus kogu Eestile on alla 50 miljoni krooni. Ma arvan, et selle tähendus on natuke suurem kui ühe või mitme toimiva gümnaasiumi asemel ühe gümnaasiumi asutamine. Seal ei ole vaja üldse lisakulutusi, et hariduse kvaliteet ja hariduse kättesaadavus säiliks väga heal tasemel. Selle eelnõu puhul on tegemist siiski väga paljude laste ja

perede vaesusriskist väljatoomisega. Ma arvan, et me peaksime üles näitama mingitki head tahet, reageerimaks laste vaesusele. Me alles natuke aega tagasi nägime, kui tõsiseks probleemiks on see Eestis kujunenud ja kui väike on Eestis üldse sotsiaaltoetuste osakaal. Nende toetuste osakaal, mis on otseselt suunatud lastele, on teiste Euroopa Liidu riikidega võrreldes üsna olematu.

Nii et meil on küll üleskutse: teeme midagi ära! Aitäh!

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! Küsimusi ei ole. Palun juhtivkomisjoni ettekandeks Riigikogu kõnetooli kultuurikomisjoni liikme Georg Pelisaare!

Georg Pelisaar

Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Kultuurikomisjon arutas Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni algatatud koolieelse lasteasutuse seaduse § 27 muutmise seaduse eelnõu 686 6. aprillil. Komisjoni liikmete kõrval osales arutelul valitsuse esindajana Haridus- ja Teadusministeeriumi õigusosakonna jurist Indrek Kilk. Eelnõu esitajate nimel tutvustas eelnõu komisjoni esimees, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni liige Peeter Kreitzberg. Oma seisukoha ütlesid mitmed komisjoni liikmed. Nagu ikka, opositsiooni esindajad arvasid eelnõu vajaliku ja sobiliku olevat, koalitsiooni esindajad leidsid, et sellisel kujul ei saa selle seaduseelnõu poolt olla.

Vabariigi Valitsuse esindaja teatas, et valitsus on 11. märtsil 2010. aastal oma istungil otsustanud eelnõu vastuvõtmist mitte toetada, ja selgitas ka põhjusi. Kõigepealt, puudub põhjalikult läbimõeldud süsteemne lahendus ja peaks mõtlema, kuidas leevendada toimetulekuraskustes perede olukorda üldisemalt. Teiseks, seaduseelnõul ei ole suurt lisaväärtust, kuna praktikas omavalitsused juba toetavad vähekindlustatud peresid. Kolmandaks, enne seaduseelnõu jõustamist on vaja korraldada läbirääkimised kohalike omavalitsuste üksuste esindajatega ning näha ette vastavad rahasummad 2011. riigieelarves.

Istungil otsustati, et eelnõu pannakse täiskogu päevakorda. Hääletusel otsustas eelnõu tagasilükkamist toetada 4 komisjoni liiget, selle vastu oli samuti 4 komisjoni liiget. Seega, ko-

misjon esitab täna saalile ettepaneku eelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata.

Aseesimees Keit Pentus

Läheme küsimuste juurde. Esimesena saab küsimuseks sõna Eldar Efendijev. Palun!

Eldar Efendijev

Aitäh, proua eesistuja! Austatud ettekandja! Mul on üks väike küsimus. Kas koalitsiooni esindajatel, kui nad võtsid vastu otsuse see eelnõu tagasi lükata, oli sõnastatud alternatiivne nägemus, kuidas seda rühma, kes on vaesuriskis, toetada ja juba praegu, aga mitte kauges tulevikus?

Georg Pelisaar

Aitäh küsimuse eest! Otsesest ettepanekut komisjoni liikmed ei esitanud. Küll aga arvas arutelul näiteks Paul-Eerik Rummo, et selle eelnõu põhjal jääb justkui selgusetuks, kas toetuse maksmisel tulevad arvesse ka need perekonnad, kus on tegemist ühe töötü vanemaga, või tulevad arvesse need perekonnad, kus on mõlemad vanemad töötud, see olevat justkui täpsemalt kindlaks määramata. Lauri Vahre komisjoni liikmena pidas eesmärki õilsaks, aga nägi ohtu selles, et selle eelnõu seadustamisega muutuks töötute olukord mugavaks, ja me ei tohtivat seda lubada.

Aseesimees Keit Pentus

Aitäh! Rohkem küsimusi ei ole. Nüüd on fraktsioonide esindajatel võimalus pidada läbirääkimisi. Kui kõnesoove ei ole, siis läbirääkimisi ei avata. Kuna ka selle eelnõu puhul on juhtivkomisjon teinud ettepaneku seaduseelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata, siis alustame selle ettepaneku hääletamise ettevalmistamist.

Panen hääletusele kultuurikomisjoni ettepaneku Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni algatatud koolieelse lasteasutuse seaduse § 27 muutmise seaduse eelnõu 686 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Ettepaneku poolt hääletas 39 ja vastu 34 Riigikogu liiget, erapooletuid ei olnud. Seaduseelnõu 686 langes menetlusest välja. (Tabel 11.)

Head kolleegid! Tänane istung on läbi. Töökat päeva jätku!

Istungi lõpp kell 13.36.

Istungi kestus 3 tundi ja 36 minutit.

Juhataja

K. Pentus
Riigikogu aseesimees

XI RIIGIKOGU STENOGRAMM

VII ISTUNGJÄRK

Kolmapäev, 14. aprill 2010

Kell 13.00

S i s u

Infotund

1. Riigifirmade juhtide ja ministrite palgakorraldusest
2. Eesti lähiaastate majandusstrateegia
3. AS-i Tallinna Vesi investeerimistegevus
4. Küsimused

Istungi rakendamine

1. Karistusseadustiku ja kriminaalhooldusseaduse muutmise seaduse eelnõu (662 SE) kolmas lugemine
2. Eesti Vabariigi ja Euroopa Kosmoseagentuuri vahelise Euroopa koostööriigi kokkuleppe ratifitseerimise seaduse eelnõu (699 SE) teine lugemine
3. Turismiseaduse muutmise seaduse eelnõu (677 SE) teine lugemine
4. Kaitseväeteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (698 SE) teine lugemine
5. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja asjaõigusseaduse muutmise seaduse eelnõu (657 SE) teine lugemine
6. Riigihangete seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu (665 SE) teine lugemine
7. Äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (708 SE) esimene lugemine
8. Erakonnaseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (655 SE) esimene lugemine

Infotund

Esimees Ene Ergma

Tere päevast, lugupeetud Riigikogu! Tere päevast, austatud peaminister ja ministrid! Alustame tänast infotundi. Palun teeme nüüd kohaloleku kontrolli!

Kohalolijaks registreerus 32 rahvasaadikut, puudub 69. Täna infotunnis osalevad järgmised valitsusliikmed: peaminister Andrus Ansip, keskkonnaminister Jaanus Tamkivi ning majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Parts.

1. Riigifirmade juhtide ja ministrite palgakorraldusest

Esimees Ene Ergma

Esimene küsimus on kolleeg Jaan Kundlalt peaminister Andrus Ansipile. Palun!

Jaan Kundla

Austatud esimees! Lugupeetud peaminister! Hiljuti avalikustati riigifirmade juhtide ja ministrite möödunud aasta palganumbrid. Pean täiesti ebanormaalseks olukorda, kus riigifirmade juhid teenisid mullu oluliselt rohkem kui riigi president ja peaminister. Toon mõned näited. Eesti Energia juht teenis kaks korda rohkem kui president ja ligi kolm korda rohkem kui peaminister. Usun, et keegi siin saalis ei väida, et presidendil ja peaministril on vähem tööd ja väiksem vastutus kogu rahva heaolu ja riigi arengu eest kui ühel firmajuhil. Tulude suurendamiseks on kõige lihtsam tõsta elektri hinda. Või nimetame Eesti Raudtee juhi, kelle teenistus oli poolteist korda suurem kui presidendil ja kaks korda suurem kui peaministril. Riigi Kinnisvara AS-i juhil on pea-aegu sama suur sissetulek kui presidendil ja märksa suurem kui peaministril. Paljudel juhtudel sissetulekud ...

Esimees Ene Ergma

Küsimus, palun!

Jaan Kundla

Küsimus: kas selline olukord on normaalne?

Andrus Ansip

Kui ma pean tegema raske valiku normaalse ja ebanormaalse vahel, siis teatud mõõndustega ma siiski ütlen, et olukord on normaalne. Nagu teil närib hinge, et keegi teenib teist rohkem, nii närib ka minu hinge, et mõni teenib minust rohkem. Aga kui kainelt arutleda, siis pole mitte ühtegi riiki maailmas, kus parla-

mendiliikmed või peaminister või ka president teeniks rohkem, kui teenivad äriühingute juhid. Üldises kontekstis on selline palkade erinevus avalikus sektoris ja äriühingutes täiesti normaalne. Mitmed rahvusvahelised institutsioonid, näiteks OECD, on korduvalt ja küllalt resoluutses toonis avaldanud oma seisukoha ka riigile kuuluvate äriühingute juhtide palkade küsimuses. Nad on leidnud, et palgakorralduslikes küsimustes ei tohiks riigid põhimõtteliselt eristada riigis tegutsevaid äriühinguid omandivormi järgi. Ka Eestis tuleks seega kõiki äriühinguid selles mõttes võrdselt kohelda. Juhtkonna ehk siis juhatuse palgad määrab nõukogu ja täitevvõim sellesse iga juhi tasandil sekkuma ei peaks.

Esimees Ene Ergma

Palun esimene täpsustav küsimus, kolleeg Jaan Kundla!

Jaan Kundla

Täpsustan oma küsimust. Ma ei võrrelnud palka Riigikogu liikmete palkadega ja mul ei ole ka kahju, kui keegi peaministrist rohkem palka saab. Asi on lihtsalt õigluses, sest palganumbrites peaks väljenduma ka töökoormus ja vastutus. Ma küsin: kas tõesti selliste firmade nagu Eesti Loots AS ja Riigi Kinnisvara AS juhid peavad saama rohkem palka kui peaminister? See peaks tähendama, et neil on suurem töökoormus ja vastutus kui peaministril. Samas on need rahvale peaaegu tundmatud firmad.

Andrus Ansip

Mina ei arva, et palga suurus peab olema selgelt proportsionaalne vastutuse suurusega. Poliitikud, nagu te teate, lähtuvad oma tegevuses eelkõige oma maailmavaatest ja aadetest. Aga kui sa oled äriühingu juht, siis loomulikult oled sa aateline inimene, aga sa oled tööturul teistega võrdses konkurentsisis. Iga inimene, kes tööturul oma tööjõudu müüb, üritab seda teha võimalikult hea hinna eest.

Te nimetasite enne Eesti Energia juhatuse esimehe kõrget palka. Ma meenutan teile Eesti Energia juhatuse eelmist esimeest Gunnar Okki. Nagu me mäletame, ka tema puhul räägiti, et tema palk on eaproportsionaalselt suur. Võrreldes presidendi ja peaministri palgaga oli see tõesti märksa suurem. Kui te aga

vaatate avalikust allikast ehk Okki praeguse töökoha koduleheküljelt tema praegust palka, siis te näete, et pärast seda, kui ta lahkus Eesti Energia juhatusest, on ta hakanud kaks korda rohkem teenima. Ma usun, et ma ei paljasta praegu delikaatseid isikuandmeid, sest te leiate selle info Põhjamaade Investeeringuspanga koduleheküljelt: tema möödunud aasta palk oli 4,375 miljonit Eesti krooni. Sandor Liive palk on kaks korda väiksem. Äriühingu tegevuse eesmärk ei tohi kindlasti olla võimalikult vähe oma juhtkonnale palka maksta. Eesmärk peab olema oma kasumit maksimeerida. Monopoolsetes tingimustes tegutsevate ettevõtete eesmärk on kindlasti ka kõige parema, optimaalse avaliku teenuse pakkumine.

Esimees Ene Ergma

Nüüd kohapeal registreeritud küsimused. Palun, kolleeg Raivo Järvi!

Raivo Järvi

Austatud peaminister! Ma esitan teile küsimuse, mida ma olen endas kandnud lausa mitu nädalat. See haakub kaudselt selle teemaga. Vaatajatel ja kuulajatel võib tekkida mulje, et järjekordselt rikkad saavad rikkamaks ja vaesed jäävad vaesemaks. Käisin ühel Euroopa Liidu ja Vahemere maade vahelisel konverentsil, kus Eestile määrati üllatavalt soolane liikmemaks, mille suhtes praegu Riigikogu on skeptiline, kas me jätkame või ei. Mulle esitati kõikvõimalikud andmed – inimarengu indeks, sissetulek *per capita* jne, jne – ning öeldi, et te olete heal järjel ja see on täiesti relevantne summa. Ja nüüd ma siis küsin: lähtudes kas või sellest, et isegi soomlased väidavad, et neil justkui rikkad lähevad rikkamaks ja vaesed vaesemaks, kuidas on Eestis lood? Press on ka selle teema korduvalt tõstatanud.

Andrus Ansip

See küsimus riigile kuuluvate äriühingute juhtkonna palkade suurusega otseselt küll seotud ei ole. Nead kindlasti ei suuda oma palkadega Eesti statistilisi näitajaid mõjutada. Nagu ka siit puldist on varem korduvalt öeldud, on viimase kümne aasta jooksul Eestis tulude jaotumise ebavõrdsus märkimisväärselt vähenenud, seejuures on see vähenemine Euroopa Liidu liikmesriikide hulgas olnud kõige kiirem just nimelt Eestis. Ega neid Euroopa

Liidu riike ülearu palju ei olegi, kus viimase kümne aasta jooksul tulude jaotumise ebahütlus vähenenud on. Need on tühises vähemuses, sest et Euroopa Liidu trend on tulude jaotumise ebavõrdsuse süvenemine. Meie maksupoliitika aga on soodustanud tulude jaotumise võrdsustumist Eestis. Ja kui see on meie soov ja tahe, siis tuleb öelda, et maksupoliitika on seda soovi ja tahet hästi teeninud. Minu meelest on see hea, et kui tulukvintiile omavahel võrrelda, siis saavutas Eesti aastaks 2008 tulude jaotumise võrdsuses Euroopa Liidu keskmise taseme. Aastal 2000 aga oli Eesti kõige viimasel kohal ehk siis Eestis jagunesid tulud Euroopa Liidus kõige ebahütlasemalt.

Palgaküsimused riigile kuuluvates äriühingutes ei ole aga spetsiifilised Eesti teemad, need on maailma ajakirjanduses kuum arutlustema kõikjal. Oleme meiega lugenud, kui suur on näiteks Soomes Fortumi juhatuse esimehe palk – see on Eesti rahas üle 13 miljoni krooni aastas. Loomulikult on kadedust nii siinpool lahte kui ka teisel pool.

Esimees Ene Ergma

Head kolleegid! Palun hoiame teemast kinni! Palun järgmine küsimus, kolleeg Kalvi Kõva!

Kalvi Kõva

Hea peaminister! Mul on küsimus riigifirmade juhtimise kohta. Riigifirmasid juhivad ka nõukogud, kuhu kuulub väga erinevaid inimesi. Paljude riigifirmade nõukogudes on ka Riigikogu liikmeid. Sotsiaaldemokraatlik fraktsioon on võtnud kindla seisukoha, et mitte ükski meie fraktsiooni liige ei kuulu riigifirma nõukogusse. Minu küsimus on järgmine. Kui Riigikogu liikmed osalevad riigifirmade nõukogudes, kas nad teevad teie arvates siis oma tööd kuidagi paremini või kas nende töö nõukogus on efektiivsem kui nende inimeste töö, kes Riigikokku ei kuulu?

Andrus Ansip

Ei ole Eestis keegi leidnud – või tegelikult seda siiski kindlalt väita ei saa –, aga üldiselt ei leita ju Eestis, et õiguslikult ei tohiks Riigikogu liikmed kuuluda äriühingute nõukogudesse. Küsimus on selles, kes määrab Riigikogu liikmed äriühingute nõukogudesse. Ma ei pea õigeks diskrimineerida Riigikogu liikmeid

selle alusel, et nad on Riigikogu liikmed ega tohi seetõttu riigi omanduses olevate äriühingute juhtimises kuidagimoodi osaleda. Kui see printsiip saaks kehtestatud – ma küll ei pea seda võimalikuks – Eesti äriühingutele, siis tuleks seda kohaldada ka sihtasutustele, mitetulundusühingutele, avalik-õiguslikele isikutele. Näiteks ringhäälingunõukogus kindlasti osaleb ka Sotsiaaldemokraatliku Erakonna liige. Kui kohaldada seadust võrdselt kõigile, siis tuleks öelda, et ka sealt peaks Riigikogu liikmed juhtimisest eemalduma, mida te ilmselt õigeks ei pea.

Konflikt aga on olemas. Minister ei tohiks Riigikogu liikmeid äriühingute nõukogudesse nimetada, ja see konflikt tuleks ükskord ära lahendada. Ent põhimõtteliselt ei saa seda vääraks pidada, et Riigikogu liikmed rahvale ülimalt oluliste ettevõtete juhtimises osalevad.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jaan Kundla, teine täpsustav küsimus!

Jaan Kundla

Lugupeetud peaminister! See Gunnar Okki näide, et ta praegusel ametikohal saab kaks korda rohkem palka kui enne, ei ole mingi põhjendus. Aga küsimus on selline. Väidetakse, et praeguse Eesti Energia juhi palk peabki nii kõrge olema. Ent kas sama tööd mõni teine inimene kaks korda väiksema palga eest ei oleks võimeline ja nõus tegema, et me peame seda palka ikkagi hoidma?

Andrus Ansip

Kindlasti oleks keegi nõus seda tööd tegema ka miinimumpalga eest. Ja kindlasti me leiaksime vähemalt 101 inimest, kes oleksid valmis ka Riigikogu liikme tööd tegema miinimumpalga eest või hoopis tasuta. Aga maailma kogemused kõnelevad sellest, et kui loobutakse rahvaesindajatele või ka juhtidele palga maksmisest, siis tavaliselt kaotab demokraatia ja kaotab seesama rahvas. Kui seada äriühingu põhiliseks eesmärgiks võimalikult väikese palga maksmine oma juhtidele, siis võib see tarbijatele väga kalliks maksma minna. Äriühingu eesmärk peaks olema kvaliteetne toode võimalikult madala hinna eest, ja seda eesmärki kindlasti kehva kvalifikatsiooni või hoopis kvalifikatsioonita ettevõtte juht ei suuda täita.

Kui me tahame head toodet, head teenust, siis tuleb selle eest ka maksta, ja see on puhas optimeerimise ülesanne, mis faasis või missuguses tootmistsükli lõigus kulutusi teha. Kui loobuda kulutamast juhtimisele, siis ilmselt muud kulud tarbijale kasvavad ülemäära suureks ja see meie eesmärk ei saa olla.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mark Soosaar!

Mark Soosaar

Austatud peaminister! Teie vastustest kolleeg Jaan Kundla küsimustele ma lugesin välja, et te ei pea õigeks tasustamist hierarhia alusel: et kes võimuhierarhias kõige kõrgemal asub, peab kõige rohkem teenima. Kas see on ühtlasi signaal näiteks kohalikele omavalitsustele, kus kahjuks niimoodi on? Ma olen üsna veendunud, et mõnel elualal, näiteks linnaplaneerimine või omavalitsuse planeerimine, kus meil Eestis spetsialiste napib ja tõeliselt kvaliteetset tööd on väga raske saada, võib ja tulebki näiteks linnaarhitektile, planeerimistegavuse juhatajale maksta rohkem kui linnapeale, et saada häid tulemusi. Kas te nõustute sellise mõttekäiguga?

Andrus Ansip

Jah, põhimõtteliselt ma nõustun selle mõttekäiguga. Kui häid arhitekte ei ole võimalik odavalt palgata, kui ei ole aatelisi inimesi, kes tahaksid väiksema sissetuleku eest lihtsalt mõnda aega rahvast teenida, siis tuleb neid palgata kallima raha eest. Eestis kehtib kohaliku autonoomia põhiseaduslik printsiip ja kohalikud omavalitsused on oma otsuste langetamises, sealhulgas ka palgaküsimustes, vabad. Kui arhitektidel on palju tellimusi erasektoris, siis ei pruugi leiduda kõrgelt kvalifitseeritud arhitekti selleks, et kujundada linnaruumi. Lõppkokkuvõttes võib odava linnaarhitekti palkamine ühiskonnale väga kalliks maksma minna. See on järjekordne optimeerimisülesanne, mille lahendamisel mina kalduksin pigem linnaarhitektile rohkem maksma, kui oleksin nõus kehva arhitekti töö tagajärjel elama risustatud linnaruumis.

Esimees Ene Ergma

Palun nüüd viimane kohapeal registreeritud küsimus, kolleeg Marek Strandberg!

Marek Strandberg

Minu küsimus on järgmine. Kas te oskate umbkaudu öelda, kui suure osa elektri hinnast moodustab Eesti Energia tippjuhtkonna palkade kulu? Kas märkimisväärse või väga väikese osa?

Andrus Ansip

Minu jaoks on iga hind märkimisväärne, aga kui jääda tavaarusaamade juurde, siis see on muidugi tühine osa. Kui võrrelda kas või seda kaht miljonit kogukäibega suurusjärgus 10 miljardit või elektri puhul suurusjärgus 6 miljardit, siis see protsent on imepisikene. Mõnes väiksema käibega ettevõttes moodustavad ettevõtte juhtimisele tehtavad kulutused kogu käibe ja kasumiga võrreldes märksa suurema osa.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra peaminister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

2. Eesti lähiaastate majandusstrateegia

Esimees Ene Ergma

Järgmine küsimus on kolleeg Lembit Kaljuveelt majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Partsile. Palun!

Lembit Kaljuvee

Hea minister! Maailma majanduses on raske ajad. Eesti on ettevõtluskeskkonna sõbralikkuse näitajate poolest oma suhteliselt hea positsiooni teistele riikidele loovutanud. Ja loovutab veelgi, seda paljuski viimasel kolmel aastal ette võetud korduvate ootamatute maksumõnede tõttu. Mõtlen ressursi-, aktsiisi-, käibe- ja muude maksude vallas toimunud. Kas täna Riigikogu rahanduskomisjonis arutlusel olev Eesti riigieelarve lähema nelja aasta strateegia taastab meie positsioonid ettevõtluskeskkonna osas, mis me teie majandusministriks oleku ajal oleme kahjuks kaotanud?

Juhan Parts

Aitäh, hea küsija! Lihtne vastus oleks, et valitsus ei ole veel nelja aasta riigieelarve strateegiat arutanud. Aga meie seniste kabinetiarutelude põhjal saan kinnitada, Eesti konkurentsivõime ja ettevõtluskeskkonna atraktiivsus on

läbiv teema ka nelja aasta strateegia loomisel. Seda esiteks.

Teiseks, mis puutub maksukoormusse, siis meil tuleb nõustuda sellega, et me oleme otsinud tasakaalu, et hoida oma riigi rahandus usaldusväärseks. See on olnud meie jaoks põhieeldus majanduskriisis hakkama saamisel ja sellest tugevamana väljumisel. See on pannud meid otsima võimalusi riigi tulude paremaks laekumiseks ja nii ongi maksukoormus võrreldes SKT-ga suurem kui varasematel aastatel. Seda me peame mõönma.

Samas me peame mõönma ka seda, et kui me vaatame oma piirkonda, aga võib-olla ka Euroopa Liitu laiemalt, siis me oleme konkureerivate riikidega maksukoormuse osas siiski päris hästi konkurents. Meie konkurentsivõime langemise probleemid on natuke mujal. Minu isiklik seisukoht on, et arvestades meie majanduse arengu kvalitatiivset pilti, peame me ikkagi maksukoormuse vähendamise võimalusi otsima. Ma arvan, et see on ravitav 3–4 aasta perspektiivis. Kui me hakkame tõmbema ja kohe lahendust otsima, siis see ei ole ravitav. 3–4 aasta pärast me usutavasti suudame oma maksuatraktiivsuse endisel tasemel taastada.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Lembit Kaljuvee, esimene täpsustav küsimus!

Lembit Kaljuvee

Hea minister! Praegu maksab naftabarrel veidi üle 80 USA dollari. Täna on mootorikütuse hind meie jaemüügitanklates ligilähedast sama, mis oli see siis, kui toornafta hind oli 140 dollarit barrel. Siit küsimus: milline on teie arvates valitsuse osa selles mõnes mõttes tarbijavaenulikus, kohati põhjendamatus tarbijahinna rallis ja selles, et kütuse hind on meie jaemüügiketis selline, nagu ta on?

Juhan Parts

Pigem positiivne on valitsuse osa, vastan ma enesekriitiliselt. Miks positiivne? Sellepärast, et kütuseaktsiisi tõstmisel on väga palju moraalseid ja muid taotluslikke eesmärke. See ei ole ainult tarbijale suurema koormuse kaela panemine. Üldiselt on lugu selline, et kui me oleme kütuseaktsiisi tõstnud, siis pole selle mõju kütuse hinnale tegelikult märkimisväärne

olnud. Kui me mõtleme kahe viimase aasta peale, siis on olnud selliseid olukordi, kus vaatamata kütuseaktsiisi 5%-lisele tõstmisele on tanklas ikkagi bensiini ja diislikütuse hind alla läinud. Teisisõnu, me saame järeldada, et küsimus on pigem tugevamas koduturu konkurents. Ja nüüd me jõuamegi konkurentsi juurde. Mul ei ole andmeid, et kütuseturul on mingisugust konkurentsi moonutamist või midagi muud ebaseaduslikku – ei ole andmeid. Samas ma tuletan meelde, et me oleme astunud valitsusega – ja see on nüüd teine pluss valitsuse kapsaaeda – ikkagi väga tõsise sammu siseturul konkurentsi kasvatamiseks. Tuletan meelde kartellivastast seadust, leebusprogrammi, me oleme Konkurentsiametit tugevdanud jms. Ma loodan, et need meetmed tagavad kütuseturul sisemise konkurentsi.

Ja nüüd me jõuamegi konkurentsi juurde. Mul ei ole andmeid, et kütuseturul on mingisugust konkurentsi moonutamist või midagi muud ebaseaduslikku – ei ole andmeid. Samas ma tuletan meelde, et me oleme astunud valitsusega – ja see on nüüd teine pluss valitsuse kapsaaeda – ikkagi väga tõsise sammu siseturul konkurentsi kasvatamiseks. Tuletan meelde kartellivastast seadust, leebusprogrammi, me oleme Konkurentsiametit tugevdanud jms. Ma loodan, et need meetmed tagavad kütuseturul sisemise konkurentsi.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kaljuvee, teine täpsustav küsimus!

Lembit Kaljuvee

Kui ma esimese küsimuse osas jäin vastusega rahule, siis teise küsimuse vastuse puhul ma küll teiega kahjuks nõustuda ei saa. Mulle tuli meelde, et eelmisel nädalal, kui ma küsisin teie käest, miks on elektri ühe kilovatt-tunni hind kahe aastaga kodutarbijale tõusnud 1 kroonilt 1,5 kroonile, siis teie vastasite, et elektritariife alandati septembris 6%. Miks on hind 1 kroonilt 1,5 kroonile tõusnud, seda te ei vastanud. Keeruline on teile küsimusi esitada. Kas ma peaksin küsimusi pikemalt ette teatama, et saada adekvaatsem ja teemakohasem vastus?

Juhan Parts

See puudutab nüüd vastust küsimusele, kuidas esitada küsimusi. Ma usun, et nii ja naa. Mulle meeldib ka n-ö telegrammistilis vestlus. Kui ma kommenteerin elektri hinda sisuliselt, siis tõepoolest on fakt, daamid ja härrad, et elektri hind alanes 6%. Ja on fakt, et see alanes valitsuse otsuste tulemusel. See on fakt.

Kui me räägime nüüd elektri hinna tõusust, siis võime ju nimetada igasuguseid protsente. Näiteks võiks võrrelda asjade seisu elektri hinnaga enne Teist maailmasõda ja otsida põhjusi. Aga kui me jääme lähiajalukku, siis ikkagi

elektri hinna tõusu taga on põhiliselt taastuvenergia tasu, mis on suhteliselt kõige enam kasvanud. Mis puutub valitsuse kui omaniku käes olevatesse hoobadesse, siis kõikide näitajate järgi, kui ma vaatan tänaseid elektritootjaid, on meie efektiivsus kasvanud. Kui me jätame arvestamata kõikvõimalikud muud asjad, mis otseselt ettevõttest ei sõltu ja mille tõttu tegelikud kulud on suured, siis meie efektiivsus on kasvanud.

Esimees Ene Ergma

Palun nüüd kohapeal registreeritud küsimused! Palun, kolleeg Arvo Sarapuu!

Arvo Sarapuu

Lugupeetud minister! Minu küsimus on seotud inflatsiooniga. Praegune maailm on sattunud suurde võlamulli ja kui teoreetiliseltki vaadata, siis pole suurt võimalust seda võlga tagasi maksta ei ettevõtete ega riikide poolt. Ma muu maailma ettevõtteid ei hakka siin nimetama, Eestiski on neid päris palju, mujalt maailmast aga võib nimetada Dubaid ja Kreekat. Kuid see on alles algus, mulle tundub. USA võlakoormast vist ei maksagi rääkida. Kui me vaatame ajalugu, siis väiksemas mastaabis on kriisi ennegi olnud ja selle tagajärjel on rahasüsteem tavaliselt teinud läbi hüperinflatsiooni. Minu küsimus ongi sellega seotud: kui suurt inflatsiooni te prognoosite tänavuseks ja järgmiseks aastaks?

Juhan Parts

Aitäh küsimuse eest! Kasutan võimalust teid informeerida, et eile valitsus Rahandusministeeriumi näol avalikustas n-ö kevadprognoosi, tänu millele saan teile kõik need arvud ette kanda. 2010. aasta osas ... üks hetk, kohe otsin üles inflatsiooni. SKT reaalkasvu me korrigeerisime miinus 0,1-lt 1,0-le, tarbijahinnaindeksi prognoos on 1,1%. Ütlen igaks juhuks ära ka, et aasta 2011 inflatsiooni prognoos on 2,0, aasta 2012 oma 2,4 ja aasta 2013 oma 2,7.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Eldar Efendijev!

Eldar Efendijev

Aitäh, proua eesistuja! Austatud minister! Ma tahaksin täpsustada. Kas praegu on see

õige aeg küsida, kui hästi te olete kursis, millised piirkondlikud lähiaastate strateegiad võivad olla näiteks Ida-Virumaal? Mõni aeg tagasi oli Ida-Virumaa areng küllaltki dünaamiline, aga viimaste aastate jooksul läksid asjad kõvasti tagasi. Eks olukord ole teile väga hästi teada. Ka omavalitsused on praegu väga kurvas seisundis. Millised strateegilised valdkonnad võiks Ida-Virumaal perspektiivsed olla? Mõni aeg tagasi oli nagu turism alternatiiv, aga see kukkus ära, sest midagi silmapaistvat see ei andnud. Millised strateegilised valdkonnad võiks näiteks Virumaal perspektiivsed olla?

Juhan Parts

Kõige olulisem ja prioriteetne on kindlasti energeetika. Kui rääkida Ida-Virumaa suurimast potentsiaalset tööpuudusega võitlemisel ja selle piirkonna atraktiivsuse kasvatamisel, siis lähiaastatel tuleb vaieldamatult tegelda investeringutega põlevkivienergeetikasse. Kui me käivitame kahe uue elektrijaama ehituse ja põlevkiviõli vallas tegutseme selle programmi järgi, mille ka teie olete Riigikogus heaks kiitnud, siis see tähendab kuni 5000 töökohta viie aasta jooksul – ehitusperioodi igal aastal täiendavat 1000 töökohta. Ma arvan, et see jääb Ida-Virumaa arengumootoriks, siin ei ole mõtet seda salata.

Ida-Virumaal on minu arvates kogu tööstuspotentsiaal hea. See, et mõned suured vähetootlikud ettevõtted ja sektorid on ka lihtsalt majandussituatsiooni muutumise tõttu oma tähtsuse kaotanud – olgu nimetatud selline lihtne tekstiilitööstus –, ei tohiks veel luua ettekujutust, et meil ei ole seal tööstuspotentsiaali.

Mida valitsus on seal teinud? Me oleme loonud Ida-Viru tööstuspargi, me oleme loonud võimalusi mitme tööstusala täiendavaks investeerimiseks. Eelmine nädal me näiteks langetasime mõned otsused, tänu millele on võimalik muuta see piirkond kaasaegsete tööstusinvesteeringute tegijate silmis atraktiivseks.

Ja ma ei lükkaks kõrvale turismi võimalusi. Ikkagi Ida-Virumaa on siiski väga lähedal võrdlemisi jõukale Vene ja Soome turistile. Minu arvates seal on palju avastamata võimalusi. Valitsusel on mitmeid investeerimisprojekte, et turismi kvaliteeti ja mitmekesisust ka seal piirkonnas tõsta. Ma arvan, et üldises

plaanis tuleb püüda ka Ida-Virumaal mitmeke-sistada kõiki võimalusi.

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Palun, Valeri Korb!

Valeri Korb

Lugupeetud härra minister! Palju on räägi-tud rahvusvahelisest Nord Streami projektist. Õige aeg selleks läks mööda ja mida sellest nüüd enam rääkida. Hea minister, tahangi teilt küsida: kas te võite öelda, missugustest suur-test rahvusvahelistest majandusprojektidest võtab meie riik lähiaastatel osa?

Juhan Parts

Millistest suurtest rahvusvahelistest projek-tidest võtab Eesti osa? Kõigepealt, me oleme Euroopa Liidu osa. Ma arvan, et see on üks meie piirkonna ambitsioonikamaid majandus-projekte: arendada välja Euroopa Liidu sise-turg. Kordan veel kord: 500 miljonit tarbijat, keskmiselt inimese kohta kõige rikkam piir-kond. Kui me suudame anda oma panuse ja kasutada neid võimalusi, mida pakub Euroopa Liidu siseturg juba eksisteerival kujul, siis loob see meile minu arust piisavalt võimalusi. Kindlasti me anname endale aru, et see sise-turg ei ole täiuslik, aga rahvusvahelise projek-tina on see suurepärase.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, lugupeetud minister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

3. AS-i Tallinna Vesi investeerimistegevus

Esimees Ene Ergma

Järgmine küsimus on kolleeg Maret Meri-saarelt majandus- ja kommunikatsiooniminis-ter Juhan Partsile. Palun!

Maret Merisaar

Suur tänu, proua eesistuja! Lugupeetud här-ra majandusminister! Minu tänase küsimuse taustaks on Mähe elanike mure kanalisatsiooni ülevoolu puuduliku väljaehituse pärast. Suvel suuremate vihmadega satub bakteriaalne reos-tus endiselt Pirita randa. Veemajanduse küsi-mused kuuluvad küll Keskkonnaministeeriumi haldusalasse, kuid täna tahan küsida, millised on majandusministri võimalused võtta üks

monopol kontrolli alla ja sundida teda tegema investeringuid, mis oleksid avalikes huvides vajalikud. Kas te saate anda Mähe elanikele lu-baduse, et te ise ka jälgite, et vajalik kanalisat-sioonitrass välja ehitatakse ilma selle ülevoo-luta läbi Mähe oja?

Juhan Parts

Majandusministri jaoks on kõige olulisem, et vee hind oleks tarbijale jõukohane ja ka ma-janduslikult põhjendatud. Fakt on see, et Tal-linna Vesi on monopol. Ja fakt on ka see, et praegu meil monopolide kehtestatava hinna üle kontroll mitte just et päris puudub, aga selle hinna läbipaistvus ja selle kindlus tarbija seisukohast ja tervikuna ka ühiskonna seisuko-hast on puudulik. Isamaa ja Res Publica Liit, rohelised ja Reformierakond on esitanud mo-nopolide ohjeldamise seaduse eelnõu, mis selle küsimuse lahendab nii, et Konkurentsiamet hakkab riikliku regulaatorina seda hinnakont-rolli tegema. Kindlasti meil ei ole kahtlust, et Konkurentsiamet on kompetentsem, usaldus-väärsem ja sõltumatum kui Tallinna linna min-gisugune arusaamatu sihtasutus, kes vist selle-ga tegeleb. Aga hoidku jumal selle eest, et ma neid kritiseerin!

Seda esiteks. See on majandusministeeriu-mi pool. Teine asi on investeringud ja sellised keskkonnareostused, mis võivad olla lokaal-sed, aga võivad ka olla natuke laiemas mõjuga. See valdkond on vee- ja kanalisatsiooniette-võtete puhul täna seaduste järgi kohalike oma-valitsuste vastutada, muidugi koostöös vee-ettevõtetega. Küllap tulevikus, kui Konkurent-siamet seda hinda kontrollib, saavad ka inves-teeringud hinnakomponendis õiglaselt arvesta-tud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Maret Merisaar, esimene täp-sustav küsimus!

Maret Merisaar

Ma küsiksin natuke laiemalt. Kuidas majan-dusminister suhtub sellisesse roheliste üldises-se ideesse, et avalikke teenuseid osutavaid fir-masid, kes varustavad soojuse, elektrienergia ja veega, ei tohikski erastada? Need ettevõtted peaksid olema avaliku sektori omanduses ja nende infrastruktuuri kuuluvat saaks ajutiselt välja rentida eraettevõtjale, kes osutaks ope-

raatorteenust. Tulevikus saaks sellisel moel kõiki monopole riigi avalikkuse kontrolli all hoida.

Juhan Parts

Ma suhtun sellesse mitmeti. Te nimetasite kolme näidet. Mis puutub suhtumisse praegu eksisteerivatesse monopolidesse või peaaegu monopolidesse, siis me peame enda käest küsima, kas me oleme võimelised looma toimiva turu. Sest lõppkokkuvõttes toimiv turg annab kaugemas perspektiivis parima ja õiglase hinna ning maandab väga palju muid riske. Miks ma seda praegu räägin? Näiteks elektritootmise osas me oleme astunud hulga samme ja 3–5 aasta pärast oleme selles vallas täiesti teistsuguses reaalsuses. Meil ei ole võimalik öelda, et keegi tootja on monopoolses seisundis. Oleme selle juba peaaegu saavutanud.

Loomulike monopolide puhul sõltub kõik asjaoludest. Minu arvates ka loomulike monopolide puhul on küsimus, kuidas me saavutame suurema efektiivsuse. Mis on aga motivatsioon suurema efektiivsuse saavutamiseks? Ma ei ole ise olnud nende otsuste juures ja ma ei oska neid detaile kommenteerida, aga võtame sellesama vee-ettevõtte Tallinnas. Me võime ette kujutada, mis saaks, kui keskerakondlik Tallinna Linnavalitsus juhiks Tallinna vee-ettevõtet, nagu ta mitmeid muid selliseid omapäraseid asutusi on juhtinud. Tekiksid majanduslikult rasked seisud ja tõenäoliselt läbi paistmatu asjaajamine, vee kvaliteet läheb alla, mingeid investeeringuid keegi ei tee, põhiliselt tegeldakse valitsuse süüdistamisega – selline on taktika. Selles mõttes me peame arvestama, et Tallinna Vee puhul on teatud probleemid, mida me peame ühiselt lahendama, et saaks hinna õiglaseks. Aga see, et me oleme saanud sinna korraliku tehnoloogia, kaasaegse juhtimise ja palju muid häid asju – see on ka väärus omaette.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra minister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

4. Küsimused

Esimees Ene Ergma

Nüüd, head kolleegid, on võimalik esitada nii peaministrile kui kõikidele ministritele

küsimus. Palun öelge ka, kellele te küsimuse esitate! Palun alustame, kolleeg Mark Soosaar!

Mark Soosaar

Lugupeetud peaminister Andrus Ansip! Eelmisel kolmapäeval oli küsijaid nii palju, et minu küsimuseni järg ei jõudnud. Aga see on ka täna päevakohane. Ma küsin niimoodi: milline on teie isiklik arusaam tuumavabast maailmast, tuumavabast Euroopast ja ka tuumavabast Eestist?

Andrus Ansip

Rahumeelne tuumaenergia kasutamine on ja jääb. Selles mõttes tuumavabast maailmast ei ole mõtet rääkida. Ma arvan, et tuumaenergia kasutamine on maailmale, inimkonnale märksa ohutum kui arutu fossiilsete kütuste põletamine. See kehtib ka Eesti kohta. Kui me räägime tuumarelvast, siis vähem tuumarelva maailmas ilmselt suurendaks julgeolekut, kuid ka Eesti jaoks on oluline, et NATO-l on olemas tuumarelv. See on heidutusvahendina siiani väga mõjus olnud. Ma usun, et sellisena peab tuumarelv ka edaspidi olemas olema. Aga ma usun, et mitte kunagi maailmas enam tuumarelva kasutada ei tule.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Heimar Lenk!

Heimar Lenk

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Minul on ka härra peaministrile üks küsimus. Härra Ansip! Kõigepealt palju õnne teile! Viis aastat sai valitsemist täis ja ma loodan, et olete täis tahet edasi minna. Sellega seoses ma küsingi. Kui te viis aastat tagasi ametisse astusite, siis me olime tubli Euroopa tiigrikutsu, kes oli esirinnas kõiksuguses elektroonika- ja digimaailmas. Nüüd pole me oma diodidega viimase kahe aasta jooksul vabadussammast põlema saanud, me pole Tartu maanteel suutnud kiiruskaameraid tööle panna ja nüüd takkaotsa ei saa me kuidagi digiresepti käima. Millest selline muutus meie digimaailmas? Ehk kommenteerite?

Andrus Ansip

Kõigepealt aitäh õnnesoovide eest! Õnn kulub alati ära igähele, nii ka mulle. Ma nende üksikute näidete puhul ei kipuks väitma,

et info- ja kommunikatsioonitehnoloogia valdkonnas Eesti ei ole tiigrikutsu või teeb suisa tagasikäiku. Ma küsin vastu: nimetage mulle need riigid maailmas, kus digiresept või e-tervis sellisel kujul laiemalt, nagu see Eestis on kavandatud, on juba juurutatud. Te jääte tõsisest raskustesse, sest me oleme selles valdkonnas kogu maailmas esirinnas. Ka mulle on halb üllatus, et digiresepti käivitumine läheb üle kivide ja kändude. Praeguseks on selgunud, et kogu süsteem on kavandatud töötlema vähem informatsiooni, teenindama vähemat hulka retsepte, kui vaja on. Vähemalt tippkoormustega ei ole süsteemi projekteerides arvestatud.

Ma ei ole selle valdkonna spetsialist, aga tean, et niisugusel puhul on kaks lahendust. Esiteks, suurendada kõvasti serveri mahtu, mis teeb teenuse kallimaks, ja teiseks, kasutada edasi sama tarkvaralahendust või püüda välja töötada oluliselt vähem serveri mahtu nõudev tarkvara. See tähendaks juba põhimõtteliselt oluliste uuenduste tegemist äsjaloodud digitaalretseptisüsteemis.

Mis puutub kiiruskaameratesse, siis peamine eesmärk on talitseda kihutavaid autojuhte, ja seda on kaamerad juba teinud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Nikolai Põdramägi!

Nikolai Põdramägi

Minu küsimus on peaministrile ja seotud samuti digireseptiga. Kõigepealt soovin minagi peaministrile õnne, aga kõige suurem õnnongi tugev tervis, nii et tugevat tervist teile!

Härra peaminister! Küsisin juba möödunud aasta novembris Riigikogu sotsiaalkomisjonis, kui arutati digireseptile üleminekuga seonduvat, kas ei oleks mõistlik jätkata paralleelselt digiresepti ja paberretseptiga seni, kuni kõik sujuvalt paika loksub. Tookord surus sotsiaalminister jõuliselt oma ideed peale ja väitis, et kahe kuuga on kõik korras. Kolm ja pool kuud on möödas, aga bardakk on süvenenud. Nüüd lubatakse, et sügiseks saab korda. Olukorraga ei ole praegu rahul ei haige, apteek ega arst. Küsimus on: kas keegi ikka vastutab tekkinud tohuvabohu eest? Ja kes katab kulud?

Andrus Ansip

Ma loeksin teile ette ühe isikliku SMS-i, mille ma sain möödunud nädalal: "Tere. Kasutasin täna esmakordselt digiresepti teenust olukorras, kus arst viibis Tallinnas ja mina Tartus. Erakordselt mugav ja hea süsteem. Elagu Eesti!" Selles ma olen küll veendunud, et digiresepti idee iseenesest on üks väga hea idee ja see on ülimalt patsiendisõbralik lahendus, aga selle tehniline teostus ei ole õnnestunud. Vähemalt sellisena ei ole ta õnnestunud, nagu seda süsteemi kunagi kavandades mõeldi. Aga mis on halvasti, see tuleb muuta paremaks.

Kas keegi vastutab? Kui me iga uuenduse elluviijaid hakkame karistama selle eest, et kõik ei ole sujunud nii, nagu nad on lootnud, siis me hävitaksime kindlasti uuendusmeelsuse. See meie eesmärk olla ei saa. Aga seda võimalust, et antud juhul võib olla tegemist riigi raha mitteheaperemeheliku kasutamisega, ma ei välista. Kuid ma ei ole praegu küll valmis osutama kellelegi, kes on ära teeninud karistuse.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jaak Aab!

Jaak Aab

Täna, austatud Riigikogu esimees! Küsimus härra peaministrile. Minu poolt samuti õnnesoovid! Viis aastat on pikk aeg, aga kindlasti on teil jõudu edaspidigi vastu pidada!

Minu küsimus puudutab neidsamu Sotsiaalministeeriumi infohankeid. Me teame ju hästi, et avalikkuseni jõudsid probleemid puuetega inimeste toetuste maksmisel, mis viisid selleni, et Maret Maripuu astus tagasi. Nüüd on avalikkuse ees digiresepti puudutav: jälle on tõrked, mis tekitavad inimestele hulga probleeme. On ka tulnud välja, et sotsiaalteenuste andmeregistrit, mis on mõeldud omavalitsustele sotsiaalteenuste maksmiseks, ei õnnestu probleemideta käivitada. Millest selline tendents? Kas puudub piisav kommunikatsioon poliitilise juhtkonna ja ametnike vahel? Miks niisugused probleemid on tekkinud?

Andrus Ansip

Kui oleks võimalik luua mingi infotehnoloogiline lahendus, mis esimesest päevast peale ilma tõrgeteta toimib, siis telliks kogu maa-

ilm infotehnoloogilisi lahendusi ainult Eestist. Aga paraku see võimalik ei ole. Mis ei tähenda muidugi seda, et ei oleks võimalik süsteeme paremini projekteerida, nagu me praegu näeme kas või digiresepti puhul. Alati on võimalik paremini. Mulle on muidugi probleemid digireseptiga suur pettumus. See ülimalt hea idee on suhteliselt kesisel tasemel lahendatud ja nüüd oleme jõudnud staadiumisse, kus tarkvara arendaja näitab näpuga tellija peale ning ütleb, et tellija pole ülesannet päris hästi formuleerinud. Tema tegi ülimalt hea toote, aga rakendada seda paraku ei saa. See, kes serverimahtu pakub, ütleb, et tema annab seda nii palju, kui tal võimalik anda on ja kui palju tema käest küsiti. Kiiresti seda mahtu suurendama ei ole see ettevõtte ka võimeline. Nii on meil just nagu kolm partnerit, kelle koostööst head villa esialgu tulnud ei ole. Mõnda aega tuleb paralleelselt kasutada paberretsepti ja digiresepti. Usun aga, et esimesest tagasilöögist ei maksa heituda. Kindlasti ei tohi seda ülimalt head ideed prügikasti visata. Süsteemi on vaja täiustada nii, et digiresepti kasutamine oleks mugav nii arstidele kui ka eelkõige patsientidele.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Nelli Privalova!

Nelli Privalova

Aitäh, austatud eesistuja! Mul on küsimus peaministrile. Aasta tagasi tõi teie suutmatus kaasa Reformierakonna sotsiaalministri Maret Maripuu tagasiastumise. Nüüd on ilmsiks tulnud digireseptisüsteemi esialgne läbikukkumine. Kes teie hinnangul peaks kandma kiirustamisest tekkinud kahju: kas ministeerium või teenust osutav IT-ettevõtte?

Andrus Ansip

Hea, et te küsimuse ette lugesite, aga mõneti hilinenult tuli see teie küsimus. Ma olen sellele juba vastanud. Ei ole võimalik praegu kindlalt öelda, kes on süüdi. Esmalt tuleks probleem lahendada ja siis välja selgitada, kus tehti valearvestused ja kes eksis. Alles viimases järjekorras jõuame selleni, kas kedagi tuleb karistada.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Eldar Efendijev!

Eldar Efendijev

Austatud peaminister! Ma tulen tagasi esimese küsimuse juurde, mis puudutas regionaalarengut. Mõni aeg tagasi regionaalminister ütles, et valitsus koostab regionaalarengu strateegiat riiklikul tasemel. Mul on küsimus, kui kaugele see on jõudnud. Paralleelselt ju koostatakse riigieelarvet ja kuidagi ei tahaks, et lõpp oleks selline, et ühelt poolt on meil riigieelarve ja teiselt poolt on regionaalne arengukava, aga need omavahel kuidagi ei klapi, sest eelarves ei ole regionaalarengu strateegia toetamiseks raha ette nähtud.

Andrus Ansip

Iga riigieelarve koostamisel on oluline arvestada ka regionaalarengu aspektidega. Seda on Eestis tehtud varasematel aastatel ja seda tehakse ka tulevikus. Kui lugeda Eesti inimarengu aruannet, siis sellest selgub, et Eesti areng on olnud kahe keskuse keskne: need arengukeskused on olnud Tallinn ja Tartu. Muud regioonid on arengus aeglasemad olnud. Kuid seesama inimarengu aruanne toob välja ka üldise tendentsi, et viimasel kümnel aastal on regionaalsed disproportsioonid Eestis vähenenud, mitte suurenenud. Seega, nii eelarve raha kui ka Euroopa Liidu raha kasutamine on olnud Eestis suunatud regionaalsete disproportsioonide vähendamisele ja tasakaalustatud arengu süvendamisele.

Esimees Ene Ergma

Järgmine küsimus palun, kolleeg Olga Sõtnik!

Olga Sõtnik

Aitäh, proua juhataja! Minu küsimus on härra keskkonnaministrile seoses läheneva 1. maiga. 1. mail on teatavasti järjekordne talgupäev "Teeme ära!" kampania raames. Samas me teame, et eelmistest aastatest püsivad praegugi mõned prüghunnikud. Mida riik kavatses ette võtta, et see olukord likvideerida? Kas riik toetab ka tänavu seda kampaniat ja just selles osas, mis puudutab prügi koristamist?

Jaanus Tamkivi

Jah, kahetsusväärset tuleb tunnistada, et mõni aeg tagasi korraldatud suure ürituse "Teeme ära!" tagajärjed ei ole siiaamaani lõpli-

kult likvideeritud. Tegemist ei ole sugugi riigi süüga, tegemist on prürikäitleja Utileek puuduliku tegevusega. Nad on jätnud endale võetud kohustused täitmata, kuigi neile selle tööst ka maksti. Seetõttu on meil Eestimaale tekkinud mõned uued prügimäed. Selle ettevõttega Keskkonnainspeksioon tegeleb. Mis puutub Harku ebaseaduslikku prügimäesse, siis on Keskkonnainspeksioon tellinud selle ärakoristamise ja sunniraha nõutakse sisse Utileegilt. Suur probleem on Tartus Raadi lennuväljal olev sisuliselt ebaseaduslik prügil. Selle lahendamine seisab meil veel ees.

Tegemist on partneriga, kelle omal ajal valis välja "Teeme ära!" seltskond. On kahetsusväärne, et see lepingupartner ei osutunud teovõimeliseks. Nii lahendamegi aktsiooni tagajärgi siia maani.

Mis puutub tänavusse osalemisse talgupäeval 1. mail, siis ministri eelarvest otsest sinna raha ei lähe. Aga tänavuse ürituse iseloom ongi mõnevõrra teine. Toimuvad talgud eri kohtades ja tegemist ei ole sugugi mitte ainult prügi koristamisega. Nii et riigi abi seal otseselt vaja ei ole, küll aga organiseerib RMK üsna mitmeid talgud, mille käigus korrastatakse matkaradasid ja lõkkeplatse ning ka koristatakse. Aga otseselt riigieelarvest raha selleks eraldatud ei ole.

Esimees Ene Ergma

Palun järgmine küsimus, kolleeg Inara Luigas!

Inara Luigas

Aitäh, austatud juhataja! Mul on küsimus majandusminister Juhan Partsile. Tahan küsida majandusprognooside kohta. Eile tutvustati meil rahanduskomisjonis tuleviku prognoositavaid majandusnäitajad ja tõdeti, et meie majandustõus põhineb ekspordil. Ma pean ütleva, need majandusnäitajad olid väga optimistlikud. Tekkiski küsimus, kas need pole mitte liiga optimistlikud. Küsimus: kas need ekspordile tuginevad näitajad tuginesid fundamentaalsetele ekspordianalüüsidele või olid need mingid ühekordsed juhuslikud näitajad, mille baasil ehitati üles kogu Eesti riigi majandusprognoos?

Juhan Parts

Ma ei ole teiega päris nõus, et kogu prognoos on väga optimistlik. Mulle näiteks teeb endiselt muret trend, mida vähemalt lühiajaliselt ennustatakse tööturul toimuva osas. Ma ise tahan uskuda, et kui me kõvasti pingutame, siis tööturu tegelik olukord tuleb palju parem kui selles Rahandusministeeriumi prognoosis ennustatakse. Samas me peame arvestama, et see prognoos on koostatud kindla meetodika alusel ja meie asi on see võtta aluseks – isiklikud uskumused on teine küsimus. Seda esiteks. Teiseks on selge, et Eesti majanduse kogutulus on eksport kogu aeg väga olulist osa mänginud. Praegu on selge, et tulenevalt tööturust ja sisenõudluse väiksusest annab lähiaastatel suurema osakaalu paratamatult eksport.

Nüüd nende arvude adekvaatsusest. Eks mis tahes prognoosis on praegu raske arvesse võtta toimuvaid arenguid. Trendid ja muud näitajad ei pruugi kõike kajastada. Ma julgen arvata, et tänavu ja ka järgmisel aastal võivad mõned investeeringud tegelikult ekspordinäitajad vaata et positiivsemaks viia. Selline on siis seis.

Täiesti eraldi risk, millele ka Rahandusministeeriumi prognoos viitab ja mida me peame üldise majandusolukorra analüüsimisel arvestama, on see, et välisturgude stabiilsus ei ole veel saanud. Välisturud ja kogu see teema, mida me siin eelnevalt puudutasime – ikkagi need Euroopa suured välisvõlad ja maailmas laiemalt – see hoiab meie kohal teatud riski, et meid võivad tabada tagasilöögid meile olulistel välisturgudel. Nii et see risk jääb.

Esimees Ene Ergma

Viimane ja väga lühike küsimus. Palun, kolleeg Lembit Kaljuvee!

Lembit Kaljuvee

Härra minister Jaanus Tamkivi! Eelmisel nädalal käis ajakirjandusest läbi, et Nord Streami juhtkond oli pöördunud Eesti valitsuse või Keskkonnaministeeriumi poole ettepanekuga teha teatud uuringute osas koostööd? Võib-olla räägite, mis toimub ja kuidas selles osas seisukohad on?

Jaanus Tamkivi

Ütlen niipalju, et Eesti on igati huvitatud nendes monitooringuprogrammides osalemi-

sest, mis seoses Nord Streami ehitamisega käivitatakse – nii ehituse käigus kui ka tulevikus ekspluatatsiooni käigus. Kui Eesti selles osas osaluse saab, on see igati tervitatav. Vähemasti me oleme otseinformatsiooni allika lähedal ja saame kursis olla, mis täpsemalt toimub. Seepärast on Keskkonnaministeeriumi seisukoht, et me igal juhul tahame nendes monitooringuprogrammides osaleda.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Suur tänu, lugupeetud Riigikogu, küsimuste esitamise eest! Aitäh, peaminister ja ministrid, vastamise eest! Infotunni aeg on läbi.

Istungi rakendamine

Esimees Ene Ergma

Tere päevast, lugupeetud Riigikogu! Alustame Riigikogu täiskogu VII istungjärgu 11. töönädala kolmapäevast istungit. Nüüd on aeg üle anda eelnõusid ja arupärimisi. Kõigepealt kutsun kõnepulti Vabariigi Valitsuse esindaja proua Heili Tõnissoni!

Heili Tõnisson

Austatud proua juhataja! Hea Riigikogu! Vabariigi Valitsus algatab riikliku statistika seaduse eelnõu. Riigikogus esindab seaduseelnõu menetlemisel Vabariigi Valitsust rahandusminister Jürgen Ligi. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Palun, kolleeg Valeri Korb!

Valeri Korb

Proua juhataja! Lugupeetud kolleegid! Valmistasime ette arupärimise, mille suunamine lugupeetud Hanno Pevkurile, sotsiaalministrile. Arupärimine on tööõnnetus- ja kutsehaiguskindlustuse süsteemi kohta. Leiame, et Eesti demograafilisest situatsioonist tulenevalt on hädavajalik hoida tööealine elanikkond töövõimelisena. Töötervishoiu ja tööohutuse seaduses on sätestatud trahvid tööohutusnõuete rikkumise eest, kuid tööõnnetuste ja kutsehaiguste ärahoidmiseks ei ole stiimuleid loodud. Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammis oli juuba aastaks 2008 kirjas eesmärk luua tööõnnetus- ja kutsehaiguskindlustuse süsteem. Sotsiaalministeerium pidi tulenevalt sellest tege-

vusplaanist 2008. aasta esimeses kvartalis esitama tööõnnetus- ja kutsehaiguskindlustuse kontseptsiooni. Valitsus arutas tööõnnetus- ja kutsehaiguskindlustuse süsteemi lähtealuseid 4. detsembril 2008 valitsuskabineti nõupidamisel. Seal otsustati toetada rahandusministri ettepanekut luua erakindlustusel põhinev ja kõigile tööandjatele kohustuslik tööõnnetus- ja kutsehaiguskindlustus ning ühtlasi alustada sel teemal läbirääkimisi sotsiaalpartneritega. Asjakohane eelnõu oli kavas esitada Vabariigi Valitsusele arutamiseks 1. oktoobriks 2009. Arupärimises sotsiaalministrile on kuus küsimust, arupärimisele on alla kirjutanud üheksa Riigikogu liiget. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Kolleeg Jaak Aab, palun!

Jaak Aab

Austatud Riigikogu esimees! Lugupeetud kolleegid! Mul on Keskerakonna fraktsiooni nimel üle anda üks seaduseelnõu ja Keskerakonna fraktsiooni liikmete nimel üks arupärimine.

Kõigepealt annan üle Eesti Haigekassa seaduse ja tervishoiuteenuste korraldamise seaduse muutmise seaduse eelnõu. Sisuliselt on tegemist ühe ettepanekuga, mida me oleme ka varem teinud, aga meie arvates on teema praegu veelgi aktuaalsem kui enne. Andmed näitavad, et sotsiaalmaksu laekub eelarvesse prognoositust vähem ja arvestades praegust tendentsi, võib see miinus haigekassa jaoks, kes saab 13% sotsiaalmaksust, olla kuni 800 miljonit. Endiselt on haigekassal olemas jaotamata tuleml, mis on sinna varasematel aastatel kogunenud. Praegune seadus piirab selle kasutamist ja viimastel aastatel on tulnud haigekassa eelarvet väga tõsiselt kärpida. See on kindlasti vähendanud arstiabi kättesaadavust ja tekitab probleeme ka haiglata töös, kuna alanud on ka teenuste hindu. Meie ettepanek on, et nõukogu võiks kaaluda selle jaotamata tulemi enamat kasutuselevõtmist, sest just varem kogutud reserveidega tulekski ju raskemad ajad üle elada.

Teiseks on mul üle anda arupärimine sotsiaalminister Hanno Pevkurile. Selle teema on toimetulekutoetuste väljamaksete hilinemine. Jah, viimasel ajal on ilmnenu kurb tendents, et Sotsiaalministeeriumi IT-projektid, IT-aren-

dused on tekitanud väga palju probleeme. Uuendused ei ole käivitunud ja järelkult on nende planeerimisel, nende tellimisel-hankimisel ja väljatöötamisel vigu tehtud. Need lahendused on tõesti väga keerulised ja need on pikalt ette planeeritud. Mõni aeg tagasi ilmnisid probleemid puuetega inimeste toetuste väljamaksmisel, mis sundisid sotsiaalminister Maret Maripuud tagasi astuma. Praegu on avalikkuse ette jõudnud suured raskused seoses digireseptiga. Ja nüüd on veel ka kolmas Sotsiaalministeeriumi probleem välja tulnud: sotsiaalteenuste andmeregistri IT-lahendus, mis on mõeldud omavalitsustele mitme sotsiaaltoetuse – toimetulekutoetuse, hooldajatoetuse – väljamaksmiseks ja ka omavalitsuste enda toetuste väljamaksmiseks, on käivitunud väga raskelt. Praegu on selgunud, et väga paljud omavalitsused pole suutnud aprillikuu alguses – tavaliselt kuu alguses neid toetusi makstakse – uue süsteemi rakendamise probleemide tõttu toetusi välja maksta ja need makstakse tõenäoliselt välja kuu lõpus. Tihti peale on inimestele nende toetused ainuke sissetulek ja praegune probleem muudab neil, kes neid toetusi saavad, elu väga-väga raskeks. Soovime saada vastuse, mis põhjusel Sotsiaalministeeriumis viimasel ajal selliseid probleeme tekkinud on. Kas on tegemist sellega, et ei suudeta probleeme ette näha? Alati oleks ju võimalus aeg maha võtta ja enne uuenduste rakendamist veel tõsist tööd teha. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Palun, kolleeg Mark Soosaar!

Mark Soosaar

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Meie, seitse inimest kõigest kuuest parlamendis esindatud erakonnast, oleme leidnud ühe järjekordse augu selles juustukeras, mille nimeks on Eesti seadusruum. Kõik, kes te teate põhiseaduse sisu, olete ehk märganud, et §-d 51 ja 52 räägivad püsielanikust, aga alamastme seadustest me püsielaniku mõistet ei leia. Tõsi, püsiastutusega väikesaarte seaduses on püsielanikku nimetatud, kuid õiguskantsleri arvates ei ole see selgelt defineeritud. Seetõttu esitame menetlusse rahvastikuregistri muutmise seaduse, millega sätestatakse püsielaniku staatus, mille annab isiku avalduse alusel kohaliku omavalitsuse volikogu oma otsusega.

Ametnik teeb paari näpuliigutusega vastavad kanded rahvastikuregistrisse. Seda on väga vaja nii omavalitsustel kui ka riigil, et teada, kus meie inimesed tegelikult elavad. Selle seadusmuudatuse toel võiksid nii kohalikud omavalitsused kui ka riik suuta eristada omavalitsusi, kus elutingimused on rasked, kus elatakse tõmbekeskustest kaugemal ja kus meie poliitika peab toetama riigiasutuste traditsiooni ja pärimuste püsivust. Eelnõu esitavad Kalev Kotkas, Aleksei Lotman, Tarmo Kõuts, Imre Sooäär, Kalle Laanet, Karel Rüütli ja siinkõneleja. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Olen juhatuse nimel vastu võtnud kolm seaduseelnõu ja kaks arupärimist. Kui eelnõud vastavad Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele, otsustab juhatus nende menetluse kolme tööpäeva jooksul. Ja kui arupärimised vastavad samale seadusele, siis edastan need otsekohe adressaadile.

Nüüd edastan järgmised teated. Riigikogu juhatus on võtnud menetlusse järgmised eelnõud ja määranud neile juhtivkomisjonid. Esiteks, Vabariigi Valitsuse üleeile algatatud relvaseaduse muutmise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on õiguskomisjon; teiseks, Vabariigi Valitsuse üleeile algatatud rassilise diskrimineerimise kõigi vormide kõrvaldamise rahvusvahelise konventsiooni artikli 14 lõike 1 alusel deklaratsiooni tegemise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on väliskomisjon; kolmandaks, Vabariigi Valitsuse üleeile algatatud Eesti Vabariigi valitsuse ja Kanada valitsuse noortevahetuse kokkuleppe ratifitseerimise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on väliskomisjon; neljandaks, Vabariigi Valitsuse üleeile algatatud äri-seadustiku muutmise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on õiguskomisjon; viiendaks, Eesti Keskerakonna fraktsiooni eile algatatud tulumaksuseaduse § 5 muutmise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on rahanduskomisjon; kuueandaks, rahanduskomisjoni eile algatatud Riigikogu otsuse "Eesti esindaja nimetamine Põhjamaade Investeerimispanga kontrollkomiteesse" eelnõu, juhtivkomisjon on rahanduskomisjon. Muudatusettepanekute esitamise tähtaeg on s.a 27. aprill kell 18.

Olen edastanud kahe Riigikogu liikme arupärimise sotsiaalminister Hanno Pevkurile ning 16 Riigikogu liikme arupärimise majan-

dus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Part-
sile.

Head kolleegid! Palun teeme nüüd kohal-
oleku kontrolli!

Kohalolijaks registreerus 82 rahvasaadikut,
puudub 19. Alustame tänase päeva päevakorra
läbiarutamist.

1. Karistusseadustiku ja kriminaal- hooldusseaduse muutmise seaduse eelnõu (662 SE) kolmas lugemine

Esimees Ene Ergma

Esimene päevakorrapunkt on riigikaitseko-
misjoni algatatud karistusseadustiku ja krimi-
naalhooldusseaduse muutmise seaduse eelnõu
kolmas lugemine. Kas fraktsioonide volitatud
esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Kõne-
soove ei ole. Läbirääkimisi ei avata. Läheme
lõpphääletuse juurde.

Lugupeetud Riigikogu! Panen lõpphääletu-
sele riigikaitsekomisjoni algatatud karistusse-
adustiku ja kriminaalhooldusseaduse muutmise
seaduse eelnõu. Palun hääletada!

Poolt hääletas 83 Riigikogu liiget, vastu-
olijaid ega erapooletuid ei olnud. Eelnõu on
seadusena vastu võetud. (Tabel 12.)

2. Eesti Vabariigi ja Euroopa Kosmoseagentuuri vahelise Euroopa koostööriigi kokkuleppe ratifitseerimise seaduse eelnõu (699 SE) teine lugemine

Esimees Ene Ergma

Alustame Vabariigi Valitsuse algatatud Ees-
ti Vabariigi ja Euroopa Kosmoseagentuuri
vahelise Euroopa koostööriigi kokkuleppe
ratifitseerimise seaduse eelnõu teist lugemist.
Ettekandjaks palun majanduskomisjoni liikme
kolleeg Hannes Astoki!

Hannes Astok

Hea eesistuja! Head kolleegid! Majandus-
komisjon arutas Eesti Vabariigi ja Euroopa
Kosmoseagentuuri vahelise Euroopa koostöö-
riigi kokkuleppe ratifitseerimise seaduse eel-
nõu oma koosolekul 5. aprillil. Muudatusette-
panekuid meile selle teemal laekunud ei olnud.
Meile tutvustati Riigikogu Kantselei õigus- ja
analüüsi osakonna arvamust, milles selgitati, et

eelnõu ei vaja seadusena vastuvõtmiseks Rii-
gikogu koosseisu häälteenamust. Üldisemat
kosmoseteemalist debatti majanduskomisjonis
ei avatud. Ma kasutan seda ettekannet ka sel-
leks, et vastata ühele küsimusele, mis eelmine
kord siin saalis vastamata jäi. Küsiti, kust
algab kosmos. Definitsiooni järgi on kosmos
kõiksus ehk me kõik olemegi kosmose sees.
Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Kas on küsimusi? Küsimusi ei
ole. Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Kõ-
nesoove ei ole. Läbirääkimisi ei avata. Kuna ei
olnud ka muudatusettepanekuid, siis võime
minna eelnõu lõpphääletuse juurde.

Lugupeetud kolleegid, panen lõpphääletu-
sele Vabariigi Valitsuse algatatud Eesti Vaba-
riigi ja Euroopa Kosmoseagentuuri vahelise
Euroopa koostööriigi kokkuleppe ratifitseeri-
mise seaduse eelnõu. Palun hääletada!

Eelnõu poolt hääletas 79 Riigikogu liiget,
vastuolijaid ega erapooletuid ei olnud. Eelnõu
on seadusena vastu võetud. (Tabel 13.)

3. Turismiseaduse muutmise seaduse eelnõu (677 SE) teine lugemine

Esimees Ene Ergma

Järgmine päevakorrapunkt on Vabariigi Va-
litsuse algatatud turismiseaduse muutmise sea-
duse eelnõu teine lugemine. Palun ettekand-
jaks kõnepulti majanduskomisjoni liikme kol-
leeg Jüri Tamme!

Jüri Tamm

Austatud juhataja! Lugupeetud kolleegid!
Majanduskomisjon arutas turismiseaduse
muutmise seadust kahel istungil. Majandusko-
misjoni laekus viis muudatusettepanekut, mil-
lest algataja omi oli neli ja need kõik olid
tehnilist laadi. Üks muudatusettepanek puudu-
tas reisisettevõtetele kehtestatud nõudeid ja sel-
le sisu oli sanktsioonide kasutamine juhul, kui
reisisettevõtja jätab andmed oma tegevuse koh-
ta registrile esitamata. Ülejäänud ettepanekud,
nagu ma mainisin, on eelnõu algataja sõnasta-
tud ja need said läbi räägitud töögrupi nõupi-
damisel.

Komisjoni oli kutsutud ka Majandus- ja
Kommunikatsiooniministeeriumi siseturu osa-
konna kaubandustalituse juhataja Anne Laar,

kes andis täiendavaid selgitusi muudatusettepanekute osas just vormistamise seisukohalt. Põhjuseks on asjaolu, et kõnealune seadus näeb ette erinevad rakendustähtajad olenevalt sellest, mis ajal õnnestub Eestil ühineda eurotsooniga.

Teisel koosolekul arutati väga lühidalt veel kord tehnilisi muudatusi. Komisjoni otsus oli saata eelnõu teisele lugemisele täna, 14. aprillil, ja pärast muudatusettepanekute läbihääletamist teha ettepanek teine lugemine lõpetada, saata eelnõu kolmandale lugemisele 15. aprillil ja siis eelnõu seadusena vastu võtta. Selle poolt olid kõik komisjoni liikmed, kes istungil osalesid. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Jüri Tamm! Kas ettekandjale on küsimusi? Palun, kolleeg Ivi Eenmaa!

Ivi Eenmaa

Ma tänan, proua juhataja! Hea Jüri Tamm! See oli hea, et sa mainisid, et Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi esindaja oli arutustel kohal. Aga teatavasti kõik see, mis Eesti turismis juhtub ja mis suunas arendused liiguvad – see kõik käib läbi Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse. Seal on selleks asjaomane osakond loodud jne. Minu küsimus: kas EAS-i esindajad teavad, et niisugune turismiseaduse muutmise on kavas ning kas nad on ka aruteludest osa võtnud ja ettepanekuid teinud?

Jüri Tamm

Käesolev seadusmuudatus ei ole strateegiline dokument, mis puudutab turismi arengut. Põhimõtteliselt käsitleb seaduseelnõu nõudeid reisisettevõtjatele. Eelnõu ettevalmistamisse olid kaasatud Eesti Turismifirmade Liidu esindajad ja nad põhimõtteliselt toetavad kõiki meetmeid, mis peavad andma reisijatele suurema kindlustunde, et turul ei tegutse ettevõtteid, kellel on ebapiisavad tagatised, nii et mingil põhjusel ärajäänud reisid jäävad kompenseerimata. Isiklikult mina usun ja seda arvasid ka teised komisjoni liikmed, et need meetmed, see regulatsioon ja järelevalve, mis eelnõus kirjas on, peaks olukorda märgavalt parandama.

Aseesimees Keit Pentus

Rohkem küsimusi ei ole. Suur aitäh, austatud ettekandja! Kas on soovi avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole. Läbirääkimisi ei avata. Meil tuleb läbi vaadata ka eelnõu muutmiseks laekunud ettepanekud. Kokku on laekunud viis muudatusettepanekut. Esimene muudatusettepanek on juhtivkomisjoni esitatud, teine muudatusettepanek on juhtivkomisjoni esitatud, kolmas muudatusettepanek on Jüri Tamm esitatud ning juhtivkomisjon on seda sisuliselt arvestanud. Neljanda ja viienda muudatusettepaneku on esitanud juhtivkomisjon. Oleme seaduseelnõu 677 muudatusettepanekud läbi vaadanud. Vabariigi Valitsuse algatatud turismiseaduse muutmise seaduse eelnõu teine lugemine on lõppenud.

4. Kaitseväeteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (698 SE) teine lugemine

Aseesimees Keit Pentus

Järgmine punkt tänases päevakorras on Vabariigi Valitsuse algatatud kaitseväeteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu teine lugemine. Ma palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks riigikaitsekomisjoni esimehe Mati Raidma!

Mati Raidma

Lugupeetud istungi juhataja! Austatud kolleegid! Selle eelnõu esimene lugemine lõpetati tänavu 24. märtsil. Eelnevalt oli riigikaitsekomisjon oma 15. märtsi istungil otsustanud, et kui arutluse all oleva eelnõu esimene lugemine lõpetatakse, siis teeme Riigikogu juhatusel ettepaneku lülitada eelnõu teiseks lugemiseks tänase istungi päevakorda.

Riigikaitsekomisjon arutas seaduseelnõu enne teisele lugemisele esitamist oma 12. aprilli istungil. Seaduseelnõu kohta on komisjon esitanud neli muudatusettepanekut, mis tulevad siinkõneleja, komisjoni aseesimehe Toivo Tootseni, komisjoni liikme Kalvi Kõva ja komisjoni nõuniku-sekretariaadijuhataja Aivar Engeli ettepanekutest ning riigikaitsekomisjonis toimunud aruteludest. Komisjoni 12. aprilli istungil osalenud eelnõu algataja esindajad, Kaitseministeeriumi ametnikud Madis Kraav ja Helin Pärnamäe toetasid kõiki komisjoni muudatusettepanekuid.

Nüüd lähemalt muudatusettepanekutest. Muudatusettepanekud nr 1 ja 2 annavad kaitseväelasele otsustusõiguse mitte täpselt poole hüvitise summa ulatuses, nagu eelnõus oli kavandatud, vaid kuni poole hüvitise summa ulatuses. Ehk siis kaitseväelane võib määrata füüsilise isiku või füüsilised isikud väljaspool perekonnaliikmete ringi, kellele riik maksab kaitseväelase hukkimisel kuni poole makstavast hüvitisest. Ülejäänud osa hüvitise summast, mis võib sellisel juhul olla suurem kui pool ettenähtud hüvitisest, makstakse hukkunud kaitseväelase perekonnaliikmetele ja teistele isikutele, kes olid hukkunud kaitseväelase ülalpidamisel perekonnaseaduse kohaselt. Kaitseväelase tahteavalduse kirjaliku vormi sätestamine välistab edaspidi võimaluse seadust mitmeti tõlgendada. Ka välistab see suulise tahteavalduse ning annab seaduse rakendamiseks selge volitusnormi. Muudatusettepanek nr 3 sätestab juhtumid, kui kaitseväelane ei ole määranud sellist isikut või selliseid isikuid või kui kaitseväelasel ei ole perekonnaliikmeid ja teisi isikuid, kes on tema ülalpidamisel perekonnaseaduse kohaselt. Viimasel juhtumil võib kaitseväelase hukkimisel maksta kogu ettenähtud hüvitise kaitseväelase määratud füüsilisele isikule või füüsilistele isikutele.

Muudatusettepanek nr 4 tuleneb eelnimetatud muudatusettepanekutest ja täpsustab kaitseministri antavat volitusnormi. Eelnõu muudatusettepanekust lähtuvalt peab seaduse rakendamiseks vastavalt muutma ka algatatud seaduseelnõu esimese lugemise seletuskirjale lisatud kaitseministri määruse eelnõu.

Riigikaitsekomisjon otsustas oma 12. aprilli istungil konsensusega esitada teiseks lugemiseks seaduseelnõu 698 teise lugemise tekst koos muudatusettepanekute loeteluga ning eelnõu teise lugemise seletuskirjaga. Ka otsustas riigikaitsekomisjon konsensusega teha Riigikogule ettepanek seaduseelnõu 698 teine lugemine lõpetada. Tänan!

Aseesimees Keit Pentus

Suur aitäh! Küsimusi ei ole. Tänan, austatud ettekandja! Head ametikaaslased, kas on soov avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole. Läbirääkimisi ei avata. Vaatame läbi seaduseelnõu 698 muudatusettepanekud, neid on laekunud neli. Esimese muudatusettepaneku on esitanud juhtivkomisjon, ka teise, kolmanda

ja neljanda muudatusettepaneku on esitanud juhtivkomisjon. Oleme kaitseväeteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu teiseks lugemiseks laekunud muudatusettepanekud läbi vaadanud. Eelnõu 698 teine lugemine on lõppenud.

5. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja asjaõigusseaduse muutmise seaduse eelnõu (657 SE) teine lugemine

Aseesimees Keit Pentus

Järgmine punkt tänases päevakorras on Vabariigi Valitsuse algatatud tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja asjaõigusseaduse muutmise seaduse eelnõu teine lugemine. Palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks õiguskomisjoni liikme Tiit Kuusmiku!

Tiit Kuusmik

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Õiguskomisjon arutas Vabariigi Valitsuse algatatud tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja asjaõigusseaduse muutmise seaduse eelnõu kahel istungil.

Teisipäeval, 23. märtsil olid kohale kutsutud peale komisjoni liikmete veel justiitsministri nõunik Madis Timpson, Justiitsministriõiguspoliitika asekancler Martin Hirvoja, justiitshalduspoliitika osakonna õigusloome ja arenduse talituse juhataja Kadri Roos ja õiguspoliitika osakonna eraõiguse talituse nõunik Stella Johanson, kes jagasid selgitusi ning vastasid ka õiguskomisjoni liikmete küsimustele.

Lisaks sellele arutas õiguskomisjon seaduseelnõu ka teisipäeval, 6. aprillil, kuhu oli selgituste andmiseks palutud ka Justiitsministriõiguspoliitika asekancler Marko Aavik. Eialgu seaduseelnõu parandusettepanekuid ei laekunud, aga kahe istungi vahel saime parandusettepaneku õiguskomisjoni liikmelt Erik Salumäelt. Kuna see kattus eelnõu algataja seisukohtadega, siis otsustati istungil konsensusega, et seda võiks menetleda kui õiguskomisjoni ettepanekut.

Nii 23. märtsi kui ka 6. aprilli istungil jäadi oma menetlusotsuste juurde ja otsustati suunata eelnõu 657 Riigikogu täiskogu päevakorda teisele lugemisele kolmapäeval, 14. aprillil

ettepanekuga teine lugemine lõpetada. See otsus võeti vastu konsensusega. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Tiit Kuusmik. Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Aitäh veel kord! Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole. Läbirääkimisi ei avata. Seaduseelnõu kohta on esitatud üks muudatusettepanek, see on juhtivkomisjonilt. Eelnõu teine lugemine on lõppenud.

6. Riigihangete seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu (665 SE) teine lugemine

Esimees Ene Ergma

Järgmine päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud riigihangete seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu teine lugemine. Ettekandjana on juba kõnepuldis majanduskomisjoni liige kolleeg Hannes Astok. Palun!

Hannes Astok

Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Vabariigi Valitsuse algatatud riigihangete seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu 665 arutas majanduskomisjon oma kahel istungil: 5. ja 12. aprillil. Mõlemal korral olid meil külalisteks Rahandusministeeriumi riigihangete ja riigiabi osakonna juhataja Agris Peedu ja juhtivspetsialist Kadri Teder.

Nüüd lühidalt muudatusettepanekutest, mis esimese ja teise lugemise vahel seaduseelnõusse kas sisse on saanud või sealt välja on jäänud. On tulnud osalisi lisandusi, mis tulenevad Euroopa Liidu direktiividest. Näiteks kui maanteesõidukeid hangitakse, siis peab hanke-dokument sisaldama tingimusi, mis arvestavad energia- ja keskkonnamõjudega sõiduki kogu kasutusea jooksul. See on viiendas muudatusettepanekus. Samuti on samas muudatusettepanekus lisandunud intellektuaalse omandiga seonduv punkt, mis kohustab hankijat hankelepingu sõlmimise korral, mille täitmine on seotud intellektuaalse omandiga, esitama pakku-jale või taotlejale hankedokumentides nõude kinnitada hankelepingu täitmiseks vajalike intellektuaalse omandi õiguste olemasolu.

Ettevõtlusorganisatsioonide ettepanekul te-gime ühe muudatuse, mis puudutab maksu-või sotsiaalkindlustuse maksete võlgasid. Selle probleemi olemus on see, et loomulikult ei saa riigihangete raames aktsepteerida maksuvõlga-dega ettevõtja osalemist. Samas on kehtestatud selline reservatsioon, et kui maksuvõlg on vä-hem kui 100 eurot ehk siis 1500 krooni ehk siis piltlikult öeldes, kui näiteks parkimistrahv on jäänud mingitel asjaoludel maksmata, siis 100 eurost väiksemat võlga maksuvõlgaks ei loeta, et välistada väga väikeste maksuvõlgade tõttu riigihangetelt eemaldamist.

Me arutasime ka Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni kolme muudatusettepa-nekut, mille kõigi ühine sisu oli see, et kui ettevõttel, kes tahab osaleda riigihankel, on varasematel riigihangetel jäänud alltöövõtjate ees kohustusi täitmata, siis võiks hankija sel-lise ettevõtte riigihangete menetlusest kõrval-dada. See teema põhjustas meil küllalt elavat diskussiooni, sest probleem, nagu me teame, on päris tõsine. Lõpuks jõudsimme olukorda arutades järeldusele, et niisuguses sõnastuses me seda muudatusettepanekut aktsepteerida ei saa. Sest kui ettevõttel on allhankijate ees võlgnevusi ehk kui ettevõttel on jäänud ko-hustused alltöövõtjate ees täitmata, siis võib põhjusi olla mitmesuguseid. See ei pruugi olla kuritahtlik, see võib olla tingitud ka sellest, et alltöövõtja on jätnud tähtjaks midagi tegema-ta või ei ole kvaliteet olnud see, mis on kokku lepitud, või on tarne hilinenud.

Probleem aga eksisteerib. Mis võiks olla lahendused? Selles eelnõus see küll ei peegel-du, aga me komisjonis arutasime, et praegu kehtivas riigihangete seaduses on paragrahv, mis lubab hankijal jätta kõrvale need pakku-jad, kelle suhtes on ametiliidu aukohus lange-tanud otsuse, et pakkuja on turul end halvasti ja ebaausalt ülal pidanud. Me uurisime ame-tiliitudel, kas sellised aukohtud töötavad ja kas nad selliseid otsuseid on ebaausalt käitu-nud ettevõtete kohta langetanud. Selgus, et ametiliidud veel selleni jõudnud ei ole. Aga näiteks Eesti Ehitusettevõtjate Liit andis meile teada, et nad üritavad sügiseks selleni jõuda, et selline aukohus tööle hakkaks ja vajadusel langetaks otsuseid, mille alusel on riigihanke korraldajal võimalik ühte või teist ebaausalt käitunud ettevõtet menetlusest kõrvaldada.

Need Sotsiaaldemokraatliku fraktsiooni ettepanekud ei leidnud toetust. Me leidsime, et on ka teisi võimalusi vältimaks seda, et alltöövõtjatele jäetakse töö eest tasumata. Võib näiteks panna riigihankelepingusse punkti, et alltöövõtjatele tasub tellija otse, kui peatöövõtja on öelnud, et nende tööd on tehtud. Aga pigem on see hanke korraldamise küsimus, et tellija mõtleks selle peale varakult – kui leping on juba sõlmitud, siis seda ilmselt muuta ei saa. Aga igal juhul oli küsimuse püstitus Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni poolt väga asjakohane ja teema leidis elavat diskussiooni.

Toon esile veel ühe asjaolu, ühe muudatuste paketi, mis meil Vabariigi Valitsuse esitatud seaduseelnõust tervikuna välja jäi. See on nn hüppava kassatsiooni küsimus. Esialguses eelnõus oli kirjas, et pärast halduskohtusse esitamist läheb asi vaidluse korral kohe edasi Riigikohtusse, jättes ringkonnakohtu vahele. Selle versiooni kohta me saime päris tõsist vastukaja nii Tartu Ülikooli õigusteaduskonnast, Eesti Kohtunike Ühingult kui ka ettevõtetelt. Vahepeal on langetatud ka üks Riigikohtu otsus, mis seda osaliselt käsitleb. Arutasime komisjonis üsna põhjalikult, mis siis selles olukorras peale hakata. Eelnõus oli ka teine punkt, mis ütles, et kõikide riigihangete vaidluse küsimusi hakkab arutama Tallinna Halduskohus ainsa kohtuna. Põhjendus ühelt poolt oli see, et sel juhul saab Tallinna Halduskohtus tekitada piisava kompetentsi niisuguste küsimuste aruteluks. Samas tekitab see olukorra, et ka Võrus, Valgas või Saaremaal tegutsev hankija peab oma kohtuasjad esitama Tallinna Halduskohtusse ja käima Tallinnas ka vaidlemas.

On teada, et Rahandusministeerium valmistab hoolega ette uut riigihangete seadust. Kogu asjaomane kohtumenetluse regulatsioon vajaks uuesti tervikpildina läbivaatamist – seda lähitult ka tehtud Riigikohtu otsustest. Nii otsustaski komisjon töörühma ettepanekul kogu selle muudatustelõigu eelnõust 665 välja jätta. Seega praegune kohtumenetluse kord kehtib edasi seni, kuni uut otsust vastu ei võeta. Ei olnud mõtet ühes detailis, näiteks selles, et anda kohtuasjade arutamine Tallinna Halduskohtusse, asjaomast kohtuliku menetluse korda muuta ja kõik teised muudatused tegemata jätta.

Selline oli üldjoontes komisjoni ja töörühma arutelu, mis kulges konstruktiivses õhkkonnas. Oma otsused oleme teie ette toonud. Komisjon otsustas ka seda, et kui täna eelnõu teine lugemine lõpetatakse, siis võiks kolmanda lugemise läbi viia 21. aprillil ning eelnõu seadusena vastu võtta. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Hannes Astok! Teile on ka küsimusi. Palun, kolleeg Mark Soosaar!

Mark Soosaar

Hea kolleeg Hannes Astok! Mu kõrv läks kikki, siis kui sa tutvustasid seda muudatusettepanekut, mis puudutas intellektuaalset omandit. Peatusid sellel üsna põgusalt, äkki saaks ka veidi täpsemat infot. Tõenäoliselt tähendab intellektuaalne omand riigihanke seaduse kontekstis enamikul juhtudel arhitektuuriprojekte ja muud rajatavate ehitistega seotud autorlust – on ju olemas nii eel- kui põhiprojektid, tööjoonised jne. Samas on tegu kahte tüüpi intellektuaalse omandiga: füüsiliste isikute ehk kindlate autorite omandiga ja intellektuaalse omandiga, mis kuulub suurtele arhitektuurbüroodele. Kas tehakse mingeid asjaomaseid erisusi? Võib-olla räägite sellest muudatusettepanekust natukene põhjalikumalt?

Hannes Astok

Aitäh! Väga hea küsimus! Selle muudatusettepanekuga tulid meie juurde ka intellektuaalse omandi kaitse organisatsioonid. Selle sisu ei ole niivõrd reguleerida tulemust, mis näiteks ehitise projekteerimise lepingu tulemusena saadakse, kuivõrd tagada kindlus, et näiteks projekteerimisettevõttel on kõik õigused selle töö tegemiseks. Ehk teisisõnu: kui projekteerimisõiguse andmiseks korraldatakse riigihanget, siis peab projekteerimisbürool olema kogu vajalik legaalselt omandatud tarkvara, mis võimaldab seda tööd teha.

Mida ütlevad praegu teised seadused? Teised seadused ütlevad seda, et kui mingisugune asutus või organisatsioon või ettevõtte kasutab illegaalset tarkvara, siis on politseil õigus kõik tema arvutid konfiskeerida. Seega lükkuks riigihanke täitmise võimekus edasi ebamäärasse tulevikku. Asja mõte on esiteks juhtida hankija tähelepanu sellele, et niisuguseid nüansse tuleb jälgida, kui nad hanget teevad.

Ja teiseks tuleb tõepoolest olla veendunud, et hanke täitmise käigus või, mis veel hullem, hiljem ei teki mingeid probleeme.

Seda hanke täitmise käigus ette tulevat probleemi ma juba nimetasin, et näiteks viiakse ära masinad, tarkvara ja arvutid ega ole võimalik projekti lõpule viia. Eriti kui tellitakse näiteks seadmeid, mis eeldavad mingis osas patentitud tehnoloogiate kasutamist, siis on kindlasti väga oluline, et see veendumus oleks algusest peale olemas. Muidugi võib lepingu ka kuidagi nii sõnastada, et tööprotsessi käigus seda jooksvalt jälgitakse.

Kuues seaduses on praegu nõuded intellektuaalse omandi kaitse ja kasutamise kohta olemas. Paraku hankijate teadlikkus nende seaduste olemasolust ja kogu sellest temaatikast on küllaltki nõrk. Seetõttu nii tööühm kui ka komisjon toetasid intellektuaalse omandi kaitse organisatsioonide initsiatiivi, et sellele teemale tuleb rohkem tähelepanu pöörata, et me ei oleks hiljem lõhkise küna ees. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Leino Mägi!

Leino Mägi

Hea ettekandja! Sa põgusalt nentisid, et Rahandusministeeriumis töötatakse välja uut riigihangete seadust. Kas see peaks siia saali jõudma veel selle koosseisu ajal?

Hannes Astok

Ma saan edasi anda, mida meile Rahandusministeeriumi inimesed ütlesid. Vastus on see, et nende plaani järgi peaks see veel selle koosseisu ajal meie laudadele jõudma. Nad loodavad Riigikogu sügisistungjärgu alguseks selle eelnõuga valitsusse ja sealt edasi Riigikogusse jõuda. Paljud küsimused, mis praegu eelnõust välja jäid, leiavad ehk seal kajastamist. Me oleksime võinud ju ka öelda, et arutame veel, kiiret ei ole. Aga praegu menetletava eelnõu üks oluline punkt on Riigihangete Ameti tegevuse lõpetamine ja ei tundunud olevat mõttekas seda terve suve edasi lükata – meeolu on juba selline, et selle tegevus saab lõpetatud.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, kolleeg Hannes Astok! Kas kolleegid soovivad avada

läbirääkimisi? Kutsun kõnepulti kolleeg Jüri Tamm.

Jüri Tamm

Austatud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Kõigepealt suur tänu eelnõu kaasettekandjale majanduskomisjonist, et ta sotsiaaldemokraatide esitatud muudatusettepanekute arutelu ka suurde saali tõi! Sisulist lahendust oli tõesti raske leida, ent argumendid, mis Hannes Astok meile tõi, olid piisavalt head, et loobuda oma ettepanekute pealesurumisest. Saame ju sügisel nende asjade juurde tagasi tulla. Seda aga sotsiaaldemokraadid kindlasti ei aktsepteeri, et me riigimaksude puhul püüame kõiki kohustusi ja võlgu hästi karmilt käsitleda, äri sektoris aga püüame läbi ajada pehmete meetmetega.

Ma isiklikult toetan väga koostöös ja liitude tasemel tehtavaid kokkuleppeid. Kuid nagu elu näitab, need kahjuks sageli ei toimi. Seda, et oma kohustusi allhankijate ees ei täideta, põhjendatakse sageli sellega, et tööd on halvasti tehtud või ei ole lõpule viidud, sisuliselt aga püütakse maksete tegemisest kõrvale hiilida. See probleem vajab kindlasti edasist arutelu ja ma loodan väga, et uues riigihangete seaduses on eelnõu algatajad Rahandusministeeriumis sellele teemale veel sisulisemalt lähenenud.

Teine punkt, mida ma tahaksin paari sõnaga kommenteerida, on Riigihangete Ameti tegevuse lõpetamine ja nn kompetentsikeskuse asutamine Rahandusministeeriumi tiiva all. See on väga õige ja tänapäevane samm. Soomes näiteks selline keskus toimib ja teenib kogu riigis tegutsevate hankijate huve. See on väga oluline. Kompetentsikeskuse moodustamine ei saa otse loomulikult sujuda nii, et ühel päeval on seal kogu vajalik tarkus olemas ja kõik meie ees olevad probleemid saavad lahendatud. Kindlasti eeldab säärane keskus head suhtlemist nii äri sektori kui ka avaliku sektoriga. Me loodame väga, et sealt tuleb riigile palju kasu. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Jüri Tamm! Rohkem kõnesoove ei ole. Lõpetan läbirääkimised. Lähe-me nüüd muudatusettepanekute läbivaatamise juurde. Selle seaduseelnõu muutmiseks on laekunud 26 ettepanekut. Muudatusettepanekud nr 1, 2, 3 ja 4 on juhtivkomisjoni esitatud, samuti ettepanekud nr 5, 6, 7, 8 ja 9. Ettepanek

nr 10 on Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esitatud. Juhtivkomisjon on jätnud selle arvestamata ning vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 106 lõikele 2 see hääletamisele ei kuulu. Ettepanek nr 11 on samuti Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esitatud. Juhtivkomisjon on jätnud selle arvestamata ning seegi ei kuulu hääletamisele. Muudatusettepanekud nr 12, 13 ja 14 on esitanud juhtivkomisjon, 15. muudatusettepaneku on esitanud Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon. Juhtivkomisjon on jätnud selle arvestamata ja see ei kuulu hääletamisele. Ettepanekud nr 16, 17, 18, 19, 20 ja 21 on esitanud juhtivkomisjon, samuti nr 22, 23, 24, 25 ja 26. Need on kõik täielikult arvestatud.

Lugupeetud kolleegid! Me oleme kõik muudatusettepanekud läbi vaadanud. Seaduseelnõu 665 teine lugemine on lõppenud.

7. Äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (708 SE) esimene lugemine

Esimees Ene Ergma

Järgmine päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Ma palun kõnepulti sotsiaalminister Hanno Pevkuri!

Hanno Pevkur

Austatud Riigikogu esimees! Väga austatud Riigikogu liikmed! Et järgida justiitsministri sissejuurdunud tava, kelle ülesandeid ma täna siin teie ees täidan, lubage mul sissejuhatuseks öelda, et tegemist on väga hea eelnõuga.

Kuigi selle eelnõuga muudetakse ühtekokku seitset seadust, on selle eelnõu peamine eesmärk teha muudatused eri õigusaktides, et võimaldada kiiret ja sujuvat üleminekut eurole. Mahuliselt kõige suuremad muudatused tehakse äriseadustikus.

Eelnõuga kavandavad muudatused võib laias laastus jagada kaheks. Esiteks, muudatused, kus seaduses Eesti kroonides väljendatud summad asendatakse eurodes väljendatud summadega. Teiseks, muudatused, mille käigus võimaldatakse kasutusele võtta nimiväärtuseta aktsia. Esimesse rühma kuuluvate muudatuste tegemisel lähtuti põhimõttest, et uued, eurodes väljendatavad summad peavad olema

lähedased senistele kroonides väljendatud summadele, kuid samas peaksid olema saja või tuhande euro täpsusega. Nii valitigi osauhinu osakapitali suuruseks 2500 eurot, mis on Eesti Panga kehtiva kursi alusel mõnevõrra väiksem summa kui seni kehtiv 40 000 krooni. Kui me 2500 eurot korrutame 15,6466-ga, siis saame 39 116,5 krooni, kuid erinevus on eelnõu koostajate hinnangul ebaoluline. Aktsiaseltsi aktsiakapitali uueks suuruseks valiti 25 000 eurot, mis on kooskõlas ka Euroopa Liidu teise äriühinguõiguse direktiiviga, täpsemalt, selle direktiivi artikliga 6. Valitud summadest lähtuti ka teiste arvnäitajate muutmisel. Näiteks on äriseadustiku § 189 lõikes 1 kirjas osauhinu nõukogu olemasolu kohustus, kui osakapital ületab 400 000 krooni. Ka siin asendati 400 000 krooni 25 000 euroga. Osa- ja aktsiakapital ei ole siiski ainus rahaline näitaja, mis äriseadustikus euro kasutuselevõtuks ära muuta tuleb. Uues vääringus on vaja hakata näitama ka osa või aktsia nimiväärtust ning täis- ja usaldusühingu osanike häälte arvu määramise alust. See on siis äriseadustiku § 93 lõige 2. Seni oli osa minimaalne nimiväärtus 100 krooni, mis on osutunud käibes liiga kõrgeks. Lisaks oleks võinud niivõrd kõrge osa raskendada osakapitali ümberarvutamist eurodesse. Eelnõuga pakutakse uueks osa minimaalseks nimiväärtuseks 1 euro. Kui osa nimiväärtus on suurem kui 1 euro, peab see olema ühe euro täiskordne, st 2 eurot, 3 eurot jne. Aktsia minimaalseks nimiväärtuseks saab 10 eurosent. Praegu on see 10 krooni. Tuginedes teiste riikide kogemustele, peaks aktsia minimaalse nimiväärtuse vähendamine võimaldama ühingu olla uue valuuta kasutusele võtmisel paindlikum ja võimalikud negatiivsed mõjud, näiteks vajadus vähendada või suurendada oluliselt aktsiakapitali, peaksid olema väiksemad. Kehtima jääb senine põhimõte, et kui aktsia nimiväärtus on suurem kui minimaalne nimiväärtus ehk 10 eurosent, siis peab aktsia nimiväärtus olema 0,1 euro täiskordne ehk näiteks 20 eurosent või 30 eurosent jne.

Üks põhimõtteline muudatus, mis eelnõuga välja pakutakse, on nimiväärtuseta aktsia kasutusele võtmine. Euroopa riikidest on nimiväärtuseta aktsia kasutusel näiteks Austrias, Belgias, Saksamaal ja Soomes. Nimiväärtuseta aktsia puhul puudub, nagu nimigi ütleb, minimaalne nimiväärtus, kuid tema minimaalne

arvestuslik väärtus on siiski 10 euro senti. Peamine praktiline erinevus nimiväärtusega aktsiast on täiskordsuse nõue. Nimiväärtusega aktsia saadakse aktsiakapitali jagamisel aktsiate arvuga, mistõttu võib ühe nimiväärtusega aktsia arvestuslik väärtus olla näiteks 11,92 euro senti. Nimiväärtusega aktsia puhul saaks nimiväärtus olla kas 10 euro senti või 20 euro senti, kuid mitte 11,92 euro senti. Kõik ühe aktsiaseltsi nimiväärtusega aktsiad on võrdse suurusega ja vastavad seega ühesuurusele osale aktsiakapitalist. Siinkohal soovin rõhutada asjaolu, et nimiväärtusega aktsia kasutamine on aktsiaseltsidele lisavõimalus nimiväärtusega aktsia kõrval. Selguse huvides ei lubata ühel aktsiaseltsil kasutada korruga mõlemaid, nii nimiväärtusega kui ka nimiväärtusega aktsiaid, kuna muidu läheks ühingusisene aktsionäride omavaheline suhtlemine keeruliseks, tekiks näiteks raskusi võimaliku hääletuse organiseerimisel või muud sellist. Pealegi pole vähemalt Justiitsministeeriumi andmetel mitte kusagil lubatud nii nimiväärtusega kui ka nimiväärtusega aktsia üheaegne kasutamine. Olgu siia täpsustuseks öeldud, et osahingute puhul ei lubata nimiväärtusega osade kasutuselevõttu.

Lisaks ühinguõiguse materiaalõiguslikele muudatustele on väga vajalikud ka üleminekusätted. Kõige peamine reegel on see, et alates päevast, kui euro kehtib Eestis arveldusvaluutana, ei saa enam äriregistrisse või muudesse registritesse kanda ühinguid, mille arvnäitajad on väljendatud kroonides. Need peavad olema väljendatud eurodes. Kuid nn vanad ühingud võivad jätkata Eesti krooni kasutamist, registrid ei hakka tegema mingit lausalist ja automaatset ümberarvutamist kroonidest eurodesse. Need otsused, kuidas ühingu kroon euroga asendatakse, peavad tegema ühingu liikmed. Selleks on vaja kindlasti muuta põhikirja ja paljudel juhtudel ka osa- või aktsiakapitali suurust. Ei seata ka mingit tähtaega, mille jooksul ühing peab krooni euroga asendama, kuid selleks, et muudatused tehtaks võimalikult kiiresti, on nähtud ette erinevad soodustused ja stiimulid. Näiteks on ühe aasta jooksul alates euro kasutusele võtmisest võimalik lihtsustatud korras muuta põhikirja ja vähendada või suurendada osa- või aktsiakapitali, et viia see vastavusse muutunud kapita-

linõuetega. Lisaks on ette nähtud riigilõivusoodustused selliste äriregistrikannete tegemisel.

Kavandatud muudatused on planeeritud jõustada 1. juulil 2010. See tähendaks seda, et juba 1. juulist alates oleks võimalik hakata registrisse kandma ühinguid, mille põhikirjas on kapitalinäitajad väljendatud eurodes. Samuti on võimalik hakata tegema muudatusi nn vanades ühingutes, et euro kasutusele võtmise järel oleks majandustegevuse jätkamine võimalikult sujuv ja probleemideta. Sellise lahendusega on nõustunud ka Euroopa Keskpank.

Siinkohal tõmban otsad kokku. Valitsuse esindajana kindlasti toetan õiguskomisjoni ettepanekut eelnõu esimene lugemine täna lõpetada. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, lugupeetud minister! Teile on küsimusi. Palun, kolleeg Hannes Astok!

Hannes Astok

Aitäh! Hea minister! Kas ma saan õigesti aru, et kõik ühingud, kes on praegu äriregistrisse kantud, peavad tegema mingil moel ümberregistreerimise, et kui neil on 40 000-kroonine osakapital, siis nad igal juhul peavad selle uuesti määratlema eurodes? Kas sellist varianti selles eelnõus ei ole, et kui midagi ei muutu, siis lihtsalt jääb, nagu on, ükskõik mis komahtadega osakapitali suurus seal tuleb automaatselt ümberarvestuse tulemusena?

Hanno Pevkur

Aitäh küsimuse eest! Kuna osahingute põhikirjades ja aktsiaseltside põhikirjades on määratud ka osa- ja aktsiakapitali suurus, siis tuleb põhikirja muuta. Tuleb märkida ära, kui suur see osa- või aktsiakapital siis on. Kui see on miinimumkapitalinõudega, siis on see 2500 eurot või 25 000 eurot osa- või aktsiakapitali puhul. Sellest tulenevalt tuleb vajaduse korral näidata ära ka muud põhikirja muudatused, kui neid on vaja teha. Kui see on ainult aktsia- või osakapitali muutmine, siis on see suhteliselt lihtne. Sellepärast on ka nendes üleminekusätetes lihtsustatud kord. Selge on see, et ühingute põhikirjad peavad vastama kehtivale õigusele, ning kui kehtiva õiguse ja kehtiva riigikorra kohaselt on riigi valuutaks euro, siis peab ka osahingute ja aktsiaseltside põhikir-

jades, mis peavad vastama kehtivale õiguskorrale, seda arvestama.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Hannes Astok, teine küsimus!

Hannes Astok

Ma siiski küsin veel kord üle, et ma õigesti aru saaksin. Kui see osa- või aktsiakapital vastab miinimumnõudele, kas siis peab iga ühing tegema selle muudatuse selleks, et lihtsalt fikseerida seni kroonides olnud aktsia- või osakapital eurodena?

Hanno Pevkur

Aitäh täpsustuse eest! Praeguse eelnõu kohaselt on tõesti nii, et ei ole küll antud sellist kohustuslikku tähtaega, millal peab üle minema, aga need muudatused tuleb põhikirjadesse sisse viia.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Veel kord suur tänu, härra sotsiaalminister! Ma palun ettekandeks kõnepulti õiguskomisjoni liikme Erik Salumäe!

Erik Salumäe

Austatud proua esimees! Head ametikaaslased! Õiguskomisjon arutas eelnõu 708 6. aprillil ja siis tegi eelnõu sisust ülevaate justiitsminister Rein Lang. Teda täiendas ettekanderaames Justiitsministeeriumi eraõiguse talituse juhataja Indrek Niklus. Komisjonis pikka arutelu selle eelnõu üle ei olnud. Oli küsimus, kas see eelnõu käis ka Euroopa Keskpangas hinnangu saamiseks ja milline see hinnang oli. Ministeeriumi vastus oli, et käis ja et hinnang oli positiivne. Samuti oli juttu sellest, et kuna eelnõu kuulub samasse paketti, mille valitsus on esitanud seoses eurole üleminekuga, millest kaks eelnõu on rahanduskomisjonis, mille mõlema esimene lugemine oli eelmisel nädalal, kas me siis peaksime lõppfaasis jõudma nende koos vastuvõtmiseni. Üldiselt oli valitsusel palve, et see niimoodi toimuks. Seetõttu oma menetlusgraafikus õiguskomisjon seda ka arvestas, et järgmisel nädalal oleks põhimõtteliselt selle eelnõu teine ja kolmas lugemine, nii nagu on teine ja kolmas lugemine ka rahanduskomisjonis olevatel eelnõudel. Komisjoni

menetluslikud otsused, mis tehti konsensusega, olid eelnõu esimene lugemine täna lõpetada ja muudatusettepanekute esitamise tähtajaks palutakse juhatusel määrata 16. aprill ehk ülehommel, reede, kell 16.45. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Teile on küsimusi. Palun, kolleeg Margus Lepik!

Margus Lepik

Aitäh! Hea kolleeg! Kas te komisjonis ei kaalunud ka sellist võimalust, et sellesama aktsiakapitali või osakapitali võiks äriregister põhikirjas automaatselt ümber arvutada, ilma et ettevõtja peaks oma paberitega äriregistrisse minema?

Erik Salumäe

Komisjonis see arutelul ei olnud. See eelnõu on lähtunud põhimõttest, et see annab aktsiaseltsile näiteks lisavõimalused just nimelt eurole ülemineku protsessis võtta kasutusele ka nimiväärtuseta aktsiad. Seetõttu mingit automaatset ümberarvutamist praegu siin eelnõus ette nähtud ei ole. Seda ka selle põhjendusega, et see on aktsiaseltsi enda võimaluste avardamise huvides, praeguse eelnõu teksti järgi.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, kolleeg Erik Salumäe! Kas fraktsioonide volitatud esindajad soovivad pidada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Määratud eelnõu 708 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks s.a 16. aprilli kell 16.45.

Eelnõu 708 esimene lugemine on lõpetatud.

8. Erakonnaseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (655 SE) esimene lugemine

Esimees Ene Ergma

Viimane päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud erakonnaseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Veel kord palun ettekandjaks sotsiaalminister Hanno Pevkuri!

Hanno Pevkur

Austatud Riigikogu esimees! Austatud Riigikogu liikmed! Jätkates traditsiooni, ütlen, et ka selle eelnõu puhul on tegemist väga hea eelnõuga. Justiitsministril on siin puldis olles tavaks saanud, et ta peatub kõigepealt eelnõu eesmärkidel ja annab ülevaate olulisematest muudatustest. Ma püüan justiitsministri seniseid põhimõtteid ja traditsioone järgida ning anda teile ülevaate nii eelnõu eesmärkidest kui ka tehtud muudatustest.

Eelnõu eesmärk on muuta erakondade, valimisliitude ja üksikkandidaatide rahastamise süsteem ja valimiskampaania aruandlus läbipaistvamaks ning kehtestada reeglid annetustele, sätestada keelatud annetuse vastuvõtmise tagajärjed, anda järelevalvepädevus sõltumatule järelevalveorganile ja kehtestada mõjusad karistused neile, kes eiravad seadusega kehtestatud reegleid. Kehtiv erakonnaseadus reguleerib ainult erakonnaga seonduvaid küsimusi, kuid eelnõuga täiendatakse seadust ka valimisliidu ja üksikkandidaadi valimiskampaaniaga seonduvaga, koondades valimiskampaania järelevalve ühte seadusesse.

Järgnevalt peatun olulisematel muudatustel, mis õiguskorda sisse viiakse. Esiteks räägin muudatustest, mis puudutavad erakondade rahastamise kontrollorganeid. Eelnõuga pannakse ette, et erakondade rahastamise kontrolli pädevus viiakse Riigikogu korruptsioonivastase seaduse kohaldamise erikomisjonilt Vabariigi Valimiskomisjoni pädevusse, kes on erakondade valimiskampaania aruandeid ka varasemas praktikas kontrollinud. Näiteks 1994–2003 oli Vabariigi Valimiskomisjon erakondade valimisaruannete kontrollijaks. Euroopa Nõukogu juures tegutseva korruptsioonivastase riikide ühenduse ehk nn GRECO soovitusel kohaselt tuleb erakondade ja valimiskampaaniate rahastamise kontrollimine teha ülesandeks sõltumatule organile, kellel on mandaat, volitused, rahalised vahendid ja personal rahastamise tõhusaks kontrollimiseks, poliitilise tegevuse rahastamist käsitlevate eeskirjade võimalike rikkumiste uurimiseks ning vajaduse korral sanktsioonide kehtestamiseks. Olgu täpsustuseks öeldud, et eelnõu ettevalmistamisel esimeseks lugemiseks arutati põhiseaduskomisjonis ka selle üle, kas järelevalveülesanded võiks anda Riigikontrollile, mingile uuele erikomisjonile, Maksu- ja Tolliametile või näi-

teks õiguskantslerile. Aga eks see küsimus peab lõpliku lahenduse leidma just siin, parlamendis.

Teiseks peatun annetustel. Üldpõhimõtteks on saavutada läbipaistvus, välistada huvide konflikt ehk salajaste elik keelatud annetuste tegemine, tagada erakondade sõltumatus annetajatest ning välistada eelarvamused erakondade tegevuse suhtes. Erakond, valimisliit ning üksikkandidaat võivad vastu võtta annetusi füüsiliselt isikult, mis on tehtud vabatahtlikult ning tema vara arvel. Samuti on lubatud vastu võtta vabatahtlike tööd, näiteks lendlehtede jaotamine. Keelatud annetuse regulatsioon on esitatud näitliku loeteluna, see sisaldab anonüümset annetust, juriidilise isiku annetust ning annetusi ja tegevusi, mis on ilmselgelt seotud erakondliku tegevusega, kuid mille rahastamine pole läbipaistev. Keelatud annetuse saamisel on erakonnal võimalik see kohe annetajale tagastada ning kanda annetus riigieelarvesse. Juhul kui erakond seda ei tee, teeb Vabariigi Valimiskomisjon talle ettekirjutuse kanda vastuvõetud annetus kolmekordses määras riigieelarvesse. Annetused ja liikmemaksud avaldatakse erakonna veebilehel kord kvartalis. Erakond võib soovi korral avaldada neid ka tihedamini. Kehtiv õigus ei sätesta annetuste avalikustamise sagedust, kuid praktikas tehakse seda kord kvartalis.

Kolmanda olulise punktina märgin ära regulatsiooni, mis puudutab erakonna sidusorganisatsiooni. Sidusorganisatsiooni all mõistetakse sihtasutust või mittetulundusühingut, mis on erakonna valitseva mõju all ning mille tegevus on suunatud erakonna eesmärkide saavutamisele ja tegevuse toetamisele. Et erakonna eesmärkide saavutamine on võimalik ka teiste juriidiliste isikute kaudu lisaks erakonnale, siis on poliitika rahastamise avalikkuse tagamiseks selliste isikute rahastamisele esitatud samasugused nõuded nagu erakonnale. Eelkõige puudutab see neid organisatsioone, kes on seni tegutsenud erakondade juures, nagu noorteorganisatsioonid, ja mida on juhtinud erakondade esindajad eesmärgiga leida erakonna tegevuseks rahalisi vahendeid. Erakonnal keelatakse olla muu juriidilise isiku asutaja, liige, aktsionär või osanik. Sätte eesmärk on välistada erakonna rahastamine või erakonna eesmärkide täitmine muude juriidiliste isikute kaudu, millega erakond võib olla eelnevalt nimetatud

viisil seotud. Erakond ja tema sidusorganisatsioonid peavad esitama ühise aastaaruande ning sidusorganisatsiooni poolt valimiskampaania toetuseks tehtud kulutused kajastatakse valimiskampaania aruandes.

Neljandaks märgin ära paar muudatust, mis puudutavad valimisliite ja üksikkandidaate. Nimelt peab tulevikus valimisliit ennast registreerima mittetulundusühinguna ning ta peab järgima põhimõtteliselt samu rahastamise põhimõtteid mis erakond. Samuti peab üksikkandidaat järgima annetuste vastuvõtmisel ja nende kajastamisel samu põhimõtteid mis erakond.

Viiendaks ning viimaseks peatun ma vastutusel. Eelnõuga täiendatakse erakonnaseaduse sätteid regulatsiooniga juhtudeks, kui Vabariigi Valimiskomisjon jäetakse teavitamata erakonna või valimisliidu arvelduskontost või kui üksikkandidaat kasutab valimiste rahastamise eesmärgil arvelduskontot, millest ta ei ole Vabariigi Valimiskomisjoni teavitanud. Samuti karistatakse eelnõu kohaselt erakonnale tehtud annetuste registri pidamise kohustuse rikkumise eest ning erakonna, valimisliidu või üksikkandidaadi valimiskampaania aruande esitamata jätmise eest. Väärtegu on toime pandud näiteks juhul, kui annetuse registreerimisega on hilinetud või kui aruande esitamise tähtaeg on mööda lastud. Eelnõu kohaselt on kuriteoga tegemist juhul, kui erakonnale, valimisliidule või üksikkandidaadile tehtud keelatud annetust ei tagastata selle teinud isikule või selle võimatuse korral jäetakse see kandmata riigieelarvesse. Seega loobutakse karistamast pelgalt keelatud annetuse vastuvõtmise eest ja rakendatakse võimalust keelatud annetusest loobuda. Karistus järgneb alles juhul, kui keelatud annetusest loobumise võimalust ei kasutata. Ette on nähtud rahaline karistus nii füüsilisele isikule kui ka juriidilisele isikule.

Põhimõtteliselt oleks sellega eelnõu tutvustamisega ühel pool, aga kuna kordamine on tarkuse ema, siis ütlen lühidalt veel kord meeldetuletuseks. Erakondade rahastamist hakkab kontrollima Vabariigi Valimiskomisjon, valimiskomisjon on haldusorgan, kes kontrollib valimiskampaania aruandeid, aastaaruandeid ning teeb ettekirjutusi ja määrab sunniraha. Ettekirjutus on vaidlustatav halduskohtus. Erakonna, valimisliidu ja üksikkandidaadi rahastamise põhimõtted on ühtlustatud, valimisliit

on edaspidi mittetulundusühing. Lubatud annetused ja keelatud annetuste vastuvõtmise tagajärg on selgelt seaduses kirjas. Annetused ja liikmemaksud avaldatakse erakonna veebilehel kord kvartalis. Erakonna sidusorganisatsiooniks on mittetulundusühing ja sihtasutus, keelatud on olla muu juriidilise isiku asutaja, liige, aktsionär või osanik. Erakonnaseadusega kehtestatakse halduskaristused füüsilisele ja juriidilisele isikule ning karistusseadustikuga määratakse kindlaks väärteod ja kuriteod.

Valitsuse esindajana toetan põhiseaduskomisjoni ettepanekut eelnõu esimene lugemine täna lõpetada ja usun, et selle eelnõu puhul ootab nii põhiseaduskomisjoni kui ka parlamenti ees elav debatt. Loodetavasti saab see eelnõu kenasti vastu võetud. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra minister! Debatt algab. Palun, kolleeg Ain Seppik!

Ain Seppik

Aitäh, lugupeetud esimees! Lugupeetud ettekandja! Mul on küsimus sidusorganisatsioonide kohta. Ma tean küll, et see tuleb GRECO-st ja te olete selle siia kenasti sisse kirjutanud. Aga milline on algataja seisukoht? Näiteks koduomanike liit. Seal on mõned juhatuse liikmed näiteks IRL-ist, riigilt saab ta ka mingit raha jne. Ma ei tea, kas ta täidab ka IRL-i eesmärgi, aga see on ju faktiküsimus, kuidas keegi hindab. Kas näiteks sellised organisatsioonid tulevikus hakkavad kujunema ka sidusorganisatsioonideks või peab sinna igast erakonnast pariteetsel alusel kuuluma või kuidas seda hakatakse tulevikus hindama? Poliitikutud on aktiivsed, nad on bridži liidus ja mujal liitudes. Mis siis tulevikus saab?

Hanno Pevkur

Aitäh küsimuse eest! Kindlasti ei ole erakonnaseaduse eesmärk piirata kellegi põhiseaduslikku õigust ja vabadust kuuluda mittetulunduslikesse organisatsioonidesse. Kui vaadata selle eelnõu vastavat sätet, siis siin on selgelt kirjas, et erakonna sidusorganisatsioon on erakonna valitseva mõju all, ehk tulebki hinnata seda, kas koduomanike liit on erakonna valitseva mõju all või mitte. Sellest tulenevalt saab teha ka otsused.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mailis Repts!

Mailis Repts

Aitäh! Hea meelega jätkaksin samal teemal, aga ma siiski kõigepealt võtan kõne alla § 12³ ehk annetuste teema. Üsna hiljuti oli ühiskonnas elav arutelu juriidilise isiku annetuse üle füüsilisele isikule, kes juhtus olema üsna tuntud poliitik. Selle peale tuli vastus, et põhimõtteliselt on selline asi lubatud. Paragrahvis 12³ ei ole midagi öeldud juriidilise isiku annetuse kohta mõnele erakonna liikmele. Mul on küsimus: kas algataja on kuidagi otsustanud lahendada olukorda, kui näiteks Hanno Pevkuri valimiskampaania maksab kinni juriidiline isik? Kas tegemist on lubatud annetusega või mitte lubatud annetusega?

Hanno Pevkur

Aitäh! Nagu ma eelnevale küsimusele vastates ütlesin, erakonnaseaduse eesmärk on kehtestada teatud põhimõtted. Mis puudutab annetust, siis kui selle raha või selle annetuse eest, mis tuleb juriidiliselt isikult füüsilisele isikule, tehakse kampaaniat, siis see tuleb kajastada. See kajastamine tuleb ka kontrollkomisjonile teada anda. See on ju selgelt kirjas ja on ka siamaani nii, et juriidilise isiku annetus erakonnale ei ole lubatud. Kui juriidilise isiku annetus tehakse eraisikule, siis eraisik peab täpselt samamoodi esitama valimiskulude deklaratsiooni. Selles osas ei ole selle eelnõu valguses midagi muudetud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Lembit Kaljuvee!

Lembit Kaljuvee

Aitäh, proua esimees! Ma lähen edasi sama temaga, millest rääkis Mailis Repts. See on selge, et juriidilised isikud ei tohi erakonda toetada. Aga jurist Ain Seppik ütleb, et nüüd võib juriidiline isik eraisikust erakonna liiget piiramatul määral toetada materiaalselt, rahaliselt, igapidi. On see selles seaduses nii kirjas?

Hanno Pevkur

Aitäh! See seadus reguleerib erakondade rahastamist. See seadus ei reguleeri füüsiliste isikute rahastamist. Kas te olete poliitik või ei ole poliitik, see, kust te oma raha saate, peab

käima kokku kehtiva õiguskorraga. Kui te kasutate kellelki saadud raha oma valimiskampaanias, siis tuleb see valimiskampaania aruandes kajastada. Nii lihtne see ongi.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jaanus Marrandi!

Jaanus Marrandi

Täna! Lugupeetud justiitsministri asendaja! Mul on teile küsimus erakondade rahastamise kohta füüsiliste ja juriidiliste isikute poolt. See on tegelikult ju poliitilise otsustuse küsimus, nii nagu see, et omal ajal otsustati see keelata juriidilistele isikutele. Nüüd on meil teatud kogemus olemas. Tegelikult on küsimus selles, et ainult füüsiliste isikute poolt rahastamise lubamise korral on väga paljude ringkondade arvates erakondade rahastamine märksa korporatiivsemal alusel ja vähem läbipaistev, kui see oli siis, kui oli lubatud rahastamine juriidiliste isikute poolt. Minu küsimus on selles, kas ei oleks tegelikult läbipaistvam, kui rahastamine juriidiliste isikute poolt oleks lubatav ja need summad ka deklareeritaks. Aruandluses oleks väga selgelt näha ka need võimalikud majanduslikud huvid, mis füüsiliste isikute puhul nii kergelt praegu välja ei tule. Kuigi teada on, et ka see raha tuleb niikuinii ettevõtlusest ehk äriühingutest, kas või kaudselt.

Hanno Pevkur

Aitäh küsimuse eest! Tõesti on mitmeid kordi olnud eri debattides arutelul, kas ja kuidas juriidiliste isikute annetustega käituda. Pakutud versioonis on see tõesti keelatud. Muu hulgas on selle üks väga oluline põhjendus see, et juriidilisi isikuid on väga keeruline kontrollida. Kõik saavad ühtemoodi aru, et kui tegemist on Eesti omanikule kuuluva Eesti äriettevõttega, siis võiks see olla suhteliselt lihtne. Olukorras, kus äriühingu omanikuks ei ole märgitud mitte Eestis asuv ettevõtte või mitte isegi Eesti kodanik, muutub nende legaalsete vahendite või võimalike legaalsete vahendite tuvastamine oluliselt keerulisemaks. Tänapäeva globaliseerivas maailmas on kindlasti väga raske kõikide juriidiliste isikute tausta sellisel kujul ja läbipaistvalt selgeks teha. Seetõttu on valitud see lähenemine, et on lubatud füüsiliste isikute annetused. See peaks olema piisavalt läbipaistev.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Andres Herkel!

Andres Herkel

Aitäh! Härra minister! Minu küsimus puudutab kontrollorganit. See nüüd päris nii ei ole, nagu te ütlesite, et 1990. aastate alguses Vabariigi Valimiskomisjon kontrollis ja et me anname neile selle õiguse tagasi. Nimelt, Euroopa Nõukogu korrupsioonivastane üksus GRECO on teinud ettepanekuid ja nende ettepanekute hulgas on see, et kontrollida tuleb ka erakondade muud majandustegevust. See asetab kontrollorganile oluliselt teistsuguse koorma. Ehk kui valimiskomisjon midagi uurib, siis satub ta delikaatsesse situatsiooni, olukorras, kus ta peab valimisi erapooletult ja avalikku usaldust pälvivalt läbi viima. Kas sa olid valitsuse istungil, kas sa tead, miks te jätsite kõrvale muud variandid? Kas oli arutluse all ka eraldi seaduse alusel moodustatava kogu loomine?

Hanno Pevkur

Aitäh küsimuse eest! Eri variante loomulikult arutati. Nagu ma oma ettekandes ütlesin, ka põhiseaduskomisjonis oli elav debatt selle üle, kes oleks see kõige õigem kogu, komisjon või kontrollorgan, kes seda tööd peaks tegema. Arvestades valimiskomisjoni praegust tööd ning arvestades talle antud õigusi ja kohustusi, on valitsuse versioonis see ülesanne tõesti pandud Vabariigi Valimiskomisjonile. Aga ma ütlesin oma ettekandes, et kindlasti on see esimese ja teise lugemise vahel üks debati koht, kas moodustada eraldi, sõltumatu parlamendi erikomisjon, jääda tänase versiooni juurde või minna selle peale, et anda need ülesanded kas õiguskantslerile või mõnele muule põhiseaduslikule institutsioonile. Neid valikuid on palju, aga kõikide nende valikute seast valiti valitsuse pakutavas versioonis Vabariigi Valimiskomisjon, pärast seda, kui oldi kaalunud valimiskomisjoni praeguseid õigusi ja kohustusi. Kõik ettepanekud koos argumentatsiooniga on teretulnud. Põhiseaduskomisjon kaalub neid kindlasti väga tõsiselt ja leiab ka kõige parema lahenduse.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Aleksei Lotman!

Aleksei Lotman

Aitäh, lugupeetud Riigikogu esimees! Hea minister! On selge, et on vajalik iga asja rahastamist kontrollides kontrollida nii seda, kuidas raha saadakse, kui ka seda, kuidas seda kulutatakse. Muu hulgas oleks üks üsna lihtne viis, tõsi küll, see on natukene labidaga löömine, aga sisuliselt üsna lihtne ja sisulisemat kampaaniat soosiv oleks valimiskulutustele ülempiiri seadmine, mis hõlmaks loomulikult kõiki mingis nimekirjas kandideerijaid, mitte ainult erakonna kulutusi, vaid ka kandidaatide isiklike kulutusi. Niipalju, kui mina seda eelnõu vaadates (tõsi küll, natuke kiiruga) ja ka sinu ettekannet kuulates aru sain, seda ei ole. Kas seda on kaalutud või kas ma eksin ja see on kuskil eelnõus olemas, aga ma olen selle maha maganud?

Hanno Pevkur

Aitäh küsimuse eest! Minule teadaolevalt valimiskulutustele piiri seadmist selle eelnõu ettevalmistamisel ei kaalutud ja selles eelnõus seda ei ole.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Evelyn Sepp!

Evelyn Sepp

Aitäh! See, et eelnõus oletatavalt lahendatakse mure, mis puudutab erakondade sidusorganisatsioone, on ju väga tore ja väga õilis. Paraku teevad kõik, kes selle eelnõu väljatöötamise juures on olnud, silmakirjalikult muirelikku nägu ja püüavad eirata probleemi, et näiteks erakondade sidusorganisatsioonid on muu hulgas üleeuroopalised erakonnad, mille liikmed on Eesti erakonnad. Kui nad n-ö teevad ühistegevust või teevad näiteks europarlamendi valimiste ajal kampaaniat, siis selle meie seaduse järgi on see kriminaliseeritud tegevus. Kuidas sina eelnõu algataja esindajana seda olukorda seletad ja milliseid lahendusi te olete valmis pakkuma, et tõsine probleem sidusorganisatsioonidega ei tähendaks nagu lapse pesuveega väljaviskamist?

Hanno Pevkur

Aitäh küsimuse eest! Vaatame selle sidusorganisatsiooni mõiste siis veel kord üle. Erakonna sidusorganisatsioon on sihtasutus või mittetulundusühing, mille tegevus on suunatud

erakonna eesmärkide saavutamisele ning mis on erakonna valitseva mõju all. See on see definitsioon. Erakonnaseaduse mõttes on sidusorganisatsiooni käsitatud kui erakonna valitseva mõju all olevat sihtasutust või mittetulundusühingut. See ei toimi n-ö ülespoole. Kui erakond ise on mõnes üleeuroopalises organisatsioonis, siis ma ei taha uskuda, et mõni üleeuroopaline organisatsioon võiks olla mõne Eesti erakonna valitseva mõju all.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mark Soosaar!

Mark Soosaar

Lugupeetud ettekandja! Kuna meil Riigikogu praktikas veel ei ole üksikkandidaati, kes oleks siia valitud, tundub mulle, et kogu see temaatika seoses "tulnukatega", kelleks me nagu väga valmis ei ole, ei ole meie seadusruumis piisavalt läbi mõeldud ja arendatud, eriti see, kui inimene on juba näiteks valitud Riigikogusse ja mis temast siin saab. Kas te peate praegu seda osa, mis on §-s 5², üksikkandidaadiga seonduvat, piisavaks, et ette valmistada neid juhtumeid, kui erakondade tegevuses pettunud inimesed tõepoolest näiteks järgmise aasta kevadel ka mõne üksikkandidaadi siia sellesse ruumi valivad?

Hanno Pevkur

Aitäh küsimuse eest! Usume küll, et pakutud regulatsioon peaks olema piisav selleks, et reguleerida ka üksikkandidaadi kandideerimist nii kohalikul tasandil, europarlamenti kui ka siia saali. Üldine põhimõte on see, et üksikkandidaadi rahastamine peab olema samuti väga selge ja läbipaistev. Paragrahvi 5² lõikes 3 on selgelt öeldud, et rahastamise allikad saavad olla käesolevas seaduses sätestatud tingimustel tehtud annetused. Üksikkandidaadile kehtib seesama seadus. Kui ta tahab üksikkandidaadina siia saali kandideerida, siis peab ta arvestama, et ta peab käituma samamoodi nagu kõik teised, kes siia saali kandideerivad.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mailis Reps, teine küsimus!

Mailis Reps

Aitäh, lugupeetud esinaine! Hea justiits-otsiaalminister! Kõigepealt tahan ma öelda, et

ma kindlasti toetan Andres Herkeli ettepanekut kaaluda ka algataja poolt, et tõenäoliselt Vabariigi Valimiskomisjon ei ole kõige parem Euroopa Nõukogu poolt viidatud erapooletu organ, mis peaks olema seaduse alusel loodud. Tema volitused ja eesmärgid (siiani vähemalt) on olnud sutsu teised kui selline järelevalve. Aga annetuse juurde tulles: kas sa võiksid uuesti selgitada seda, kus me jääme eelmise küsimuse juures pooleli, ehk juriidilise isiku annetust füüsilisele isikule, kes kuulub erakonda? Paragrahv 12³ ütleb, et erakonnale juriidilised isikud annetada ei või. Paragrahv 12¹¹ ütleb, et tuleb deklareerida kõik tehtud kulu- tused ja näidata, ütleme, kust need tulid. Kas juriidilise isiku annetus Hanno Pevkurile on keelatud või ei ole?

Hanno Pevkur

Juriidilise isiku suhe Hanno Pevkuriga, Mailis Repsiga, ükskõik kellega, saab olla reguleeritud juriidilise isiku ja Hanno Pevkuri või Mailis Repsi või ükskõik kelle vahel. Meil on olemas võlaõigusseadus, mis reguleerib, millistel alustel võib üks juriidiline isik füüsilisele isikule raha anda. Nendest regulatsioonidest tuleb ka lähtuda. Kui nendest regulatsioonidest ei ole lähtutud, siis on tegemist ebaseadusliku raha üleandmisega ja sellisel juhul on see karistatav kriminaalkorras. See, kust üks isik, olgu ta erakonna liige või ükskõik kes, oma raha saab, peab olema tuvastatav, see peab olema tõendatav. Kui seda raha on kasutatud valimisteks, siis tuleb ka selle raha kasutamist valimisteks näidata valimisaruandes.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Ain Seppik, teine küsimus!

Ain Seppik

Aitäh, lugupeetud esimees! Lugupeetud algataja esindaja! Mulle üldse ei meeldi see, et on selline struktuur, et paragrahvid on ülal- numbritega, see ei ole kõige parem toon, oleks võinud panna eraldi paragrahvide numbrid, aga see selleks. Ma küsin § 12⁶ lõike 2 kohta, mille järgi erakond ei tohi olla ühegi juriidilise isiku asutaja, liige, aktsionär ega osanik. Miks selline range põhimõte on sisse viidud, miks ei või erakond näiteks asutada juriidilist organi- satsiooni ajalehe toimetamiseks, miks ei või ta näiteks poliituuringute instituuti asutada jne?

See oleks võib-olla nagu sidusorganisatsioon, mis on ju reguleeritud. Miks on niisugune ranget nõuet, et erakond ei tohi üldse olla ei osanik, asutaja, liige ega aktsionär, mis selle põhjustas? Või on umbusaldus erakondade vastu nii suur?

Hanno Pevkur

Aitäh küsimuse eest! Ma kujutan ette, et poliitikauuringute instituudi võiks erakond kenasti asutada, sest eeldatavalt võiks olla tegemist mittetulundusühinguga või sihtasutusega. Tulenevalt lõikest 1 ei ole selle asutamisega probleemi. Lõikes 1 on öeldud, et võib olla mittetulundusühing või sihtasutus. Nüüd sellest, kas erakond võiks olla mõne äriühingu asutaja või aktsionär. Eelnõu algatajad on pidanud mõistlikuks, et see ei pruugi tagada piisavat õigusselgust, ja on sellest tulenevalt jäänud selle regulatsiooni juurde. Küll on erakonnal õigus sõlmida teiste juriidiliste isikutega erinevaid lepinguid oma eesmärkide saavutamiseks. Nii et küsimus on ikkagi puhtalt selles, et erakondade toimimine ja erakondade struktuur oleks piisavalt selge ja läbipaistev. Aga kui on mingeid õilsaid eesmärke, mille poole püüelda, siis erinevad koostöölepingud on alati teretulnud ja siis on need koostöölepingud ka selgelt fikseeritud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jaan Kundla!

Jaan Kundla

Aitäh, austatud esimees! Lugupeetud minister! See eelnõu puudutab eriti rahastamist ja rahastamise kontrolli, aga siiski ei ole piisavalt lahti kirjutatud erakonna ja üksikkandidaadi võrdse kohtlemise printsiipi. Alates juba sellest, et üksikkandidaadi kulutused valimistele tehakse tema isiklikust varast, erakonna liikmetel ei ole seda ette nähtud, kuid kõik nad saavad riigi eraldist. Samas, kui üksikkandidaat vaatamata kõigele saavutab tulemust ja saab Riigikokku, siis ka tema rahastamist sel ajal, kui ta juba Riigikogus on, ei ole siin märgitud. Siin on nagu väike puudujääk. Mis te selle kohta ütlete?

Hanno Pevkur

Aitäh küsimuse eest! Nii erakonna liige kui ka üksikkandidaat võivad teha valimiskampaania

nia täpselt nii palju kulutusi, kui nad soovivad. See on nende vaba valik. Kui üksikkandidaat või erakonna liige ise teeb kulutusi, siis selleks ei ole mingeid piiranguid. Küll on kohustus, et need on vaja deklareerida ja valimisaruandesse kirja panna. Mis puudutab seda, et üksikkandidaat võib osutada valituks, siis pärast seda, kui üksikkandidaat on osutunud valituks, on sissetulek palga näol tal ju tagatud. Mis puudutab muud toimimist, siis selle kohta ei ole eelnõu tõesti regulatsiooni ette näinud. Aga kui teil on konkreetne ettepanek, siis esimese ja teise lugemise vahel ootab põhiseaduskomisjon neid ettepanekuid suure põnevusega.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Evelyn Sepp, teine küsimus!

Evelyn Sepp

Aitäh! Austatud ettekandja! Minu eelnev küsimus, mis puudutas sidusorganisatsioone, vajab täpsustamist. Nimelt ütleb § 12⁶ lõige 2 üheselt: "Erakond ei tohi olla ühegi muu juriidilise isiku asutaja, liige, aktsionär ega osanik." Juriidiline isik – siin ei peeta silmas mitte äriühinguid, vaid juriidilisi isikuid. Ehk erakond ei tohiks olla ka üleeuroopalise erakonna liige. Aga minu küsimus puudutab tegelikult teist paragrahvi, mis käsitleb laenamist. Kuidas võiks korrupsiooni aidata vältida füüsiliselt isikult turutingimustel laenamine, mida ei fikseerita, kus ei ole kolmandaid osapooli? Kas see ei ole puhas korrupsiooniskeemi sissekirjutamine ja tegelikult raha kantimine, mis eeldatavalt ei saa olla justkui eelnõu eesmärk, aga paraku on see must valgel siin kirjas?

Hanno Pevkur

Aitäh küsimuse eest! See küsimus, ma saan aru, oli arutusel ka põhiseaduskomisjonis või vähemalt olen selle probleemi olemasolust kuulnud ka mitte ainult eelnõu autoritelt. Kui vaadata seda, et eraisik võib teha annetusi, siis puhtjuriidiliselt, miks peaks olema keelatud eraisikul anda ka laenu, kui ta teeb seda oma piisavatest vahenditest? Laenulepingule kehtivad samamoodi võlaõigusseaduses toodud sätted ja tingimused. See oli üldise paralleeli toomine, et kui eraisiku annetus on lubatud ja eraisiku annetuse eelduseks peab olema piisav rahaliste vahendite olemasolu, mille kontrollimise õigus on Maksu- ja Tolliametil, siis kui

eraisik annab oma raha välja, ei ole puhtjuriidiliselt olulist vahet, kas tegemist on annetusega või laenab ta oma raha kellelegi. Seetõttu peeti mõistlikuks, et ka eraisikute laen on lubatud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Silver Meikar!

Silver Meikar

Aitäh, lugupeetud juhataja! Härra minister! Soovin küsida samamoodi annetuste kohta. Teame, et mõnes kohalikus omavalitsuses maksab omavalitsus vähem või rohkem varjatud kujul kinni mõne erakonna valimiskampaaniat, olgu selleks erakonna logoga postkaardid, kinnimakstud telesaated või omavalitsuse palgal olevate isikute kaasamine kampaaniasse. Kas see eelnõu peaks reguleerima ka sellist tegevust ja kas sellised annetused peaksid olema kajastatud erakonna finantsaruandes?

Hanno Pevkur

Aitäh küsimuse eest! Tegemist on kindlasti väga keerulise juriidilise küsimustikuga juhul, kui n-ö juriidiliselt on kõik korrektne. Kui omavalitsus on tellinud mingisuguse toote, milleks on korraldatud igati korrektne konkurss, ja omavalitsus on sellele tootele palunud midagi peale trükkida, siis esimeses järjekorras peaks selle üle järelevalvet pidama omavalitsuse kõikide elanike valitud volikogu revisjonikomisjon. Kindlasti saab revisjonikomisjon pöörata sellele tähelepanu. Selles osas sellist seaduse tasandil regulatsiooni või omavalitsuse autonoomia piiramist see seaduseelnõu kindlasti ei reguleeri. See on omavalitsuste enesekorraldusõigus ja samamoodi ka omavalitsuse revisjonikomisjoni tööpädevus.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Valeri Korb!

Valeri Korb

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud härra minister! Kas te ei leia, et eelnõuga me praktiliselt moodustame valimisliitude asemele väikesed kohalikud erakonnad (nimetame neid nii)? Nende eesmärk on oma liikmete ja toetajaskonna poliitiliste huvide väljendamine kohaliku omavalitsuse tasandil. Leian, et suurtel

erakondadel on sama eesmärk. Seoses sellega tahan, lugupeetud härra minister, küsida, miks kohalikel erakondadel ja suurtel erakondadel on nii erinevad nõudmised tegevuse suhtes.

Hanno Pevkur

Aitäh küsimuse eest! Jah, täpselt nii see ongi, kui kohalikul tasandil moodustatakse kohaliku elu korraldamise otsustusõiguse saamise nimel valimisliit, siis see valimisliit peab olema niisama läbipaistev ja niisama selgesti juhitud kui erakond. Sellest tulenevalt on mittetulundusühingu nõue igati korrektne. Hea näitena võime viimastest valimistest tuua Eesti neljanda või viienda omavalitsuse nimega Pärnu, kus valimised võitis valimisliit. On igati mõistlik eeldada, et ka Pärnu elanikud teavad ja saavad edaspidi teadma, kuidas see valimisliit toimib, millised on selle valimisliidu rahastamise põhimõtted. Ka valimisliit, kui see moodustatakse, moodustatakse peamiselt kohaliku elu küsimuste lahendamiseks. See on kohapealse aktiivgrupi või kohapealsete aktiivsete inimeste ühine organisatsioon. Tal võib-olla ei ole ambitsiooni tulla riikliku tasandi otsustuse juurde, aga tal on alati see võimalus, kui ta mittetulundusühinguna formeerub ja kogub piisava hulga liikmeid, et moodustada erakond. Siis saab ta osaleda riiklikul tasandil. Aga selleks, et ka kohalikul tasandil oleks selge ja läbipaistev juhtimine, on mittetulundusühingute nõue valimisliitudele selle eelnõuga ette nähtud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Aivar Riisalu!

Aivar Riisalu

Aitäh, hea juhataja! Hea minister! Riigikogu korruptsioonikomisjoni ehk korruptsioonivastase seaduse kohaldamise erikomisjoni ja põhiseaduskomisjoni ühisistungil sai eelkõige minu suu läbi välja käidud idee, et erikomisjon võiks siiski erakondade rahastamise kontrollimist jätkata, sest meil pole põhjust eeldada, et seal on ebakompetentsed inimesed, meil pole põhjust eeldada, et sinna kuuluvad inimesed, kes ei saa elust Eestimaal adekvaatselt aru. Miks me surume seda kontrolli organitele, kes ei taha sellega tegelda, nagu valimiskomisjon või õiguskantsler? Miks ei võiks jääda niimoodi, nagu see on, sest normaalse järelevalve ta-

gab ka erakondade omavaheline konkurents selles komisjonis?

Hanno Pevkur

Aitäh küsimuse eest! See pakutud eelnõu tundus valitsusele ja selle eelnõu koostajale ehk Justiitsministeeriumile kõige mõistlikuma teena. Nagu ma ütlesin ka oma ettekandes, oli see ju põhiseaduskomisjonis, nagu sa ise väga hästi tead, arutluse all. Olid ka õiguskantsleri teatud argumendid, miks see kontroll võiks olla mujal. Samamoodi oli küsimus õiguskantslerile, kas see võiks olla siis õiguskantsleri ise, kes seda kontrollib. Aga selge, et kõige olulisem on see, et ükskõik, milline see institutsioon või organ hakkab olema, tal peavad olema piisavad õigused, volitused, personal ja rahastamine, selleks et seda tööd teha. Et kõik eelnõust ühtemoodi aru saaksid, on kindlasti vaja üle käia sellised väiksemad detailid, näiteks, millisel puhul pöörduakse Maksu- ja Tolliameti poole kontrolli tegemiseks ning kuidas Maksu- ja Tolliamet annab tagasisidet sellele kontrollorganile jms. Nii et kõik ettepanekud on komisjoni teretunud. Kui leitakse sobivam lahendus kui valimiskomisjon, siis on see parlamendi otsustada.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Ivi Eenmaa!

Ivi Eenmaa

Ma tänan, proua juhataja! Hea minister! Ma olen täie mõistuse juures ja loon teadlikult pildikese absurdisituatsioonist. Oletame, et järgmise aasta märtsist istub selles saalis mitte just 101, aga 72 üksikkandidaati. Kas teie esitletav eelnõu jätab teadlikult üksikkandidaadi kui nähtuse n-ö kõrvale või on siiski võimalik seda ka tulevikus rohkem käsitleda?

Hanno Pevkur

Aitäh! Eelnõu kindlasti ei jäta üksikkandidaati kõrvale. Paragrahv 5² käsitleb üksikkandidaati, siin on terve paragrahv. On öeldud, kuidas üksikkandidaat rahastamise avalikustamise puhul käituma peab. Kindlasti mingisuguseid üksikkandidaadi kõrvalejätmissi selles eelnõus ei ole.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jaanus Marrandi, teine küsimus!

Jaanus Marrandi

Täna! Lugupeetud justiitsministri asendaja! Minu küsimus puudutab sellist olukorda, kui näiteks kohalikel valimistel või europarlamenti valimistel kandideerib erakonna nimekirjas inimene, kes ei ole erakonna liige. Seda tuleb ju kohalikel valimistel küllalt sageli ette. Selle seaduse regulatsioonidest on jäänud välja olukord, et inimene, kes ei ole erakonna liige, aga kandideerib erakonna nimekirjas, võib võtta juriidilistelt isikutelt vastu annetusi nii palju kui kulub. See praeguste regulatsioonide alla ei mahu. Või milline on teie hinnang sellele olukorrale? Kas see on piisavalt reguleeritud või ei ole? Paragrahv 12³.

Hanno Pevkur

Aitäh küsimuse eest! Ma olen püüdnud sellele vastata. Mis puudutab eraisiku sissetulekuid, ükskõik millises vormis need on, siis eraisik peab oma sissetulekud deklareerima Maksu- ja Tolliametis kord aastas, ja kui tal on väljaminekud, mis on seotud valimistega, siis need tuleb deklareerida valimisaruandes. Siin on ikka väga selgelt kirjas, et kui eraisik osaleb valimistel ja teeb valimistel kulutusi, siis peab ta need kulutused kajastama valimisaruandes. Selles osas peaks olema asi klaar. Kui on võimalik seda olemasolevat teksti õigusselgemaks kirjutada, siis ma loodan, et põhiseaduskomisjon vaatab selle detaili üle ja vajaduse korral täpsustab seda sõnastust, kui see on ebaselge.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Silver Meikar, teine küsimus!

Silver Meikar

Aitäh, lugupeetud juhataja! Väga austatud minister! Ma toon täiesti hüpoteetilise näite. Kui riigieelarvest toetatud asutus, võtame näiteks teatri, korraldab üldkogu, millest sünnib partei, kas sel juhul on tegemist keelatud annetusega ning kas selle seaduse vastuvõtmise järel tuleb riigieelarvesse tagastada need summad, millega üldkogu korraldati, seda reklaamiti jne?

Hanno Pevkur

Aitäh küsimuse eest! Ma hoiaksin lahus selle, mis puudutab teatrite rahastamist, ja selle, mis puudutab erakondade rahastamist. Erakond ei ole teater ja teater ei ole erakond. Võib-olla erakond mõnel juhul on teater, ma ei tea, aga kui teatrist kasvab välja erakond, siis see teatrist väljakasvanud erakond peab vastama erakonnaseadusele ja kõigile sellest tulenevatele nõuetele. Ehk kui ta saab annetusi, siis need annetused peavad olema seaduslikud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Tõnis Kõiv!

Tõnis Kõiv

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud ettekandja! Ma kõigepealt kirjeldan ühte olukorda, mille järel ma küsin küsimuse. 2009. aasta kohalikel valimistel Järvamaal tegi üks suur erakond kõva kampaania, ta võttis palju kohustusi kohaliku raadiojaama ja ajalehe ning teiste teenusepakujate ees. Aga nüüd on pool aastat möödunud, läheb veelgi aega mööda ja tegelikult ei ole nendele teenust osutanud isikutele makstud. Millal eelnõu mõtte kohaselt saabub see hetk, kus võib neid sissenõudmata kohustusi võtta kui juriidilise isiku varjatud annetust erakonnale, sest raha on ju teenuse osutamise näol liikunud, aga seda sisse ei nõuta? Kas eelnõus on selle peale mõeldud, kas see regulatsioon on seal olemas?

Hanno Pevkur

Aitäh küsimuse eest! Jällegi, tegemist on ju kahe juriidilise isiku vahel toimunud õigusliku tehinguga, üks juriidiline isik on tellinud teiselt juriidiliselt isikult teenust ja kohustub selle eest maksma. Edaspidine sõltub võlausaldaja käitumisest. Kui võlausaldaja omanikud ei huvitu sellest, et äriühing on väga pikka aega kellegi võlausaldaja ja evib mingit nõudeõigust, siis tõepoolest tekib küsimus, kas mingil hetkel võib siin tekkida probleem. Pakutud regulatsioonis ei ole siin küll mingeid piire. Seda ei saa käsitleda otseselt ju annetusena, kuna seal on õiguslik tehing taga. Seal on leping, võlaõiguslik leping kahe juriidilise isiku vahel.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Aivar Riisalu, teine küsimus!

Aivar Riisalu

Aitäh, hea juhataja! Hea minister! Ma toon ka ühe kujundliku näite. Kui meile vaenuliku riigi mingisugune institutsioon, äriühing või eraisik annab mulle raha ja ma teen sellega erakonnale annetuse, siis ei saa keegi kunagi teada, kust see raha tegelikult pärit on. Seetõttu ei tahaks ma nõustuda sellega, et juriidilised isikud otse raha andes on kuidagiviisi halvemad kui eraisikud otse raha andes. Aga mitte see ei ole praegu teema. Kas ma sain õigesti aru, et sa ütlesid, et eraisiku annetus ja eraisiku laen on peaaegu et ühesugused asjad? Laen teatavasti tuleb ühel hetkel koos intressiga tagasi maksta, aga annetust ei ole kohe mingit alust tagasi küsida. Kuidas ikkagi tegelikult on, kas laen ja annetus on üks ja seesama asi või see ikkagi tegelikult nii ei ole?

Hanno Pevkur

Aitäh! Täpsustan. Ma rääkisin n-ö juriidilise suhte tekkimise hetkest. Kui me räägime sellest, et kui füüsilisel isikul on vahendeid, et annetada, siis puhtjuriidiliselt oleks ebaõige rääkida, et füüsiline isik ei võiks laenata, kui tal on vahendeid, millest seda teha. See oli see põhimõte, millest lähtuti, selleks et lubada eraisikutel laenata.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jaan Kundla, teine küsimus!

Jaan Kundla

Aitäh, austatud esimees! Lugupeetud minister! Mul on täpsustav küsimus sellise olukorra kohta, kui enne valimisi kohalik omavalitsus tellib reklaamkirjandust, tellib busse ja maksab nende eest, korraldab ekskursioone ja muid üritusi. Väljamõtledjad on küllaltki andekad. Kui kontroll jääb kohalikele revisjonikomisjonile, siis sisulist kontrolli tegelikult ei ole, sest ka revisjonikomisjoni koosseisus on tavaliselt üle poole liikmetest koalitsiooni esindajad. Kas ei peaks see kontroll ikkagi kuidagi kaugemalt tulema?

Hanno Pevkur

Aitäh küsimuse eest! See tähendaks minu hinnangul sekkumist kohaliku omavalitsuse autonoomiasse. Me peame selgelt vahet tegema omavalitsuse õiguste ja kohustuste ning riikliku kontrolli vahel erakondade rahastami-

sel. Need on täiesti erinevad asjad. Kui soovitakse parlamendis avada debatti, kas riik peaks sekkuma omavalitsuse igapäevasesse toimimisse, siis on võimalik seda avada, aga praeguses eelnõu redaktsioonis seda käsitletud ei ole.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Imre Sooäär!

Imre Sooäär

Aitäh, hea juhataja! Austatud ettekandja! Minu küsimus on pigem teoreetilist laadi ja jätkab kolleeg Ivi Eenmaa alustatud teemat. See on üksikkandidaadi kohta. Viimasel paaril valimisel pole küll üksikkandidaat Riigikokku pääsenud, aga teoreetiliselt võib see ju tulevikus juhtuda. Kui vaadata § 12 "Annetus", siis sealt on näha, et annetust on võimalik teha ainult erakonnale või erakonna liikmele. Samas ütleb § 5² lõige 3, et ka üksikkandidaadile saab teha annetust. Miks on üksikkandidaat jäetud välja § 12 nimistust, kus on kirjas, et annetust saab teha ainult erakonnale või erakonna liikmele, miks mitte ka üksikkandidaadile?

Hanno Pevkur

Täpsustame. Paragrahv 12 on mitme ülmärgiga, tegemist on §-ga 12³: "Annetus käesoleva seaduse tähenduses on füüsilisest isikust annetaja poolt vabatahtlikult oma vara arvelt erakonna tegevuse toetamiseks erakonnale või erakonna liikmele loovutatav rahaliselt hinnatav hüve, sealhulgas teenus, kuid välja arvatud vabatahtlik töö." Vaatame siis üheskoos seletuskirja. Siit saabki tegelikult annetuse n-ö üldist põhimõtet vaadata. Annetuse üldpõhimõte on saavutada läbipaistvus, välistada huvide konflikt ja salajaste annetuste tegemine. Paljuski seetõttu on see tee niimoodi valitud, et füüsilise isiku poolt füüsilisele isikule raha üleandmine on reguleeritud võlaõigusseadusega. See tuleb ju kuidagi formaliseerida. Kui füüsiline isik on selle raha saanud, siis edasi saab juba käituda vastavalt sellele, kas ta kasutab seda raha valimiskampaaniaks. Valimiskampaania kulude pool on väga täpselt paigas. Kui te siiski peate vajalikuks, et võiks kuidagi veel täpsemalt lahti kirjutada selle, mis puudutab üksikkandidaati ehk § 5² ja selle laiendamist või § 12³ täpsustamist, siis on teil võima-

lik esitada muudatusettepanek. Vaatame, kuidas komisjon seda tõlgendab. Praegu võib öelda, et see on piisavalt selge. Aga proovime üheskoos vaadata, kas seda õnnestub veel täpsemaks teha.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Eiki Nestor!

Eiki Nestor

Sotsiaalminister justiitsministri ülesannetes on jurist, küsija on insener. Eelnõu § 12¹ lõige 3 ütleb, et erakond võib oma tulu kasutada üksnes tegevuseks, mis on sobiv demokraatlikus õigusriigis erakonna programmiliste eesmärkide saavutamiseks. Ideena, loosungina on see suurepärase. Paragrahv 12³ lõige 2 ütleb, et annetus, mille eesmärk on mõjutada erakonda demokraatliku õigusriigi põhimõtte vastaselt või mis ei vasta käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tingimustele, on keelatud. Loosungina on need kõik arusaadavad asjad, aga mis on nende juriidiline sisu?

Hanno Pevkur

Aitäh! Eri seadustes on tihtipeale ka deklaratiivseid sätteid, ja suhteliselt abstraktse tõlgendusväljaga sätteid. Kui vaadata neid sätteid, mida te ette lugesite, siis ka need sätted on osalt sisu poolest deklaratiivsed sätted, mis peaksid andma kätte juhise ja suuna, vajaduse korral ka tõlgendamisruumi õiguskaitseorganitele, juhaks kui tekib vaidlus selle üle, kas erakonna saadud tulu või erakonnale tehtud annetus võiks ohustada demokraatlikke väärtusi.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, härra sotsiaalminister! Ma kutsun kõnepulti põhiseaduskomisjoni esimehe Väino Linde. Palun!

Väino Linde

Auväärt istungi juhataja! Auväärt kolleegid! Head Riigikogu liikmed, kõik, kes te tunnete tõsiselt huvi eelnõu 655 edasise menetlemise vastu! Mul on hea meel öelda, et see oli 6. aprillil s.a, kui Riigikogu põhiseaduskomisjon korraldas korruptsioonivastase seaduse kohaldamise erikomisjoniga ühisistungi selles küsimuses, mida me täna siin Riigikogus arutame. Olid kohal nii põhiseaduskomisjoni liikmed

kui ka korruptsioonivastase seaduse kohaldamise erikomisjoni liikmed eesotsas hea kolleegi Jaanus Marrandiga. Toimus tõsine arutelu. Sinna oli kutsutud Vabariigi Valitsuse esindajana justiitsminister, külaliste ja ekspertidena viibisid juures õiguskantsler ning Vabariigi Valimiskomisjoni aseesimees ja valimiste osakonna juhataja. Istung vältas mõni minut vähem kui kaks tundi, kui päris täpne olla, ja päädis sellega, et tegime ettepaneku täna Riigikogu saalis see eelnõu esimesele lugemisele võtta. Põhiseaduskomisjoni ettepanek on eelnõu esimene lugemine lõpetada ja me teeme Riigikogu juhatajale ettepaneku määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks veidi pikem aeg kui tavapärase kümme päeva, see võiks olla 30. aprill kell 13.45.

Tahan üle toonitada ühte asja: kindlasti ei ole see eelnõu ainult Vabariigi Valitsuse eelnõu selles mõttes, et tema hea käekäigu eest peaksid seisma ainult koalitsioonierakonnad, vaid see eelnõu puudutab kõiki Riigikogus esindatud erakondi. Nii et, head kolleegid, ootan tõsiselt selle eelnõu kohta tarvilikke muudatusettepanekuid, mida te peate õigeks ja vajalikuks, et see eelnõu teeniks seda eesmärki, mis on siin eelnõus sätestatud, eelkõige §-s 12¹: "Erakond on kohustatud demokraatia põhimõttest lähtudes tagama oma tulude ja kulude seaduslikkuse ja täieliku läbipaistvuse vähemalt käesolevas peatükis ettenähtud viisil." Aga kindlust, et selle eelnõu menetlemist võetakse väga tõsiselt ka edaspidi, annab mulle see, et teadaolevalt on eelnõu senise ettevalmistamise käigus aktiivselt osalenud kõigi parlamendis olevate erakondade ja fraktsioonide peasekretärid. Ma usun, et seega võiks see seadus ühis-tegevuse viljana lõpuks saada ka Riigikogus vastu võetud. Ei ole välistatud, et võiksime võtta endale kevadhooajal ülesandeks selle eelnõu menetlus lõpule viia, kuigi kiirus ei ole selle eelnõu puhul kindlasti kõige olulisem. Olulisem on siiski see, et seadus oleks efektiivne, et ta toimiks, et me saaksime edaspidi aru, kuidas, mismoodi ja mis küsimus just nimelt selle eelnõuga on reguleeritud.

Enne kui komisjonis toodud asjaolude juurde lähen, paar märkust selle kohta, mis meil täna siin juba arutusel on olnud. On olnud juttu üleeuroopalistest erakondadest ja nende seostest Eesti parteidega. Tuleb öelda, et on üks Euroopa Liidu määrus, mis käsitleb neid siht-

asutustena. Selles mõttes on niisugune seos või seosetus selle eelnõu kaudu võimalik täiesti tuletada.

Oli juttu ka sellest, et kui valimisliidud on edaspidi selle eelnõu järgi mittetulundusühingud, MTÜ-dena käsitletavad, kas siis MTÜ liikmeskond ja need isikud, kes saaksid MTÜ moodustatud valimisnimekirjas kandideerida, saavad olla ühed ja needsamad? Vastus on jaa-tav, jah, ainult need isikud, kes on selle MTÜ moodustanud, saavad selle seaduseelnõu mõtte kohaselt kandideerida selle MTÜ valimisnimekirjas. See oli algatajate soov ja arusaamine. Kui siin on vaja midagi täiendada, selgitada või selgemaks kirjutada, siis, head kolleegid, kindlasti on see võimalus meil kõigil olemas.

Oli juttu ka sellest, kas võib-olla pärsib erakondade tegevust see, et § 12⁶ "Erakonna sidusorganisatsioon ja osalemine teistes juriidilistes isikutes" lõige 2 keelab, et erakond ei tohi olla ühegi muu juriidilise isiku asutaja, liige, aktsionär ega osanik. Aga selle paragrahvi lõige 1 lubab siiski käsitleda erakonna sidusorganisatsioonina sihtasutust ja mittetulundusühingut. Kas või selline näide, et erakonna poliitilisi eesmärke kajastava büllettäni, ajakirja või ajalehe väljaandmiseks on kindlasti võimalik selles mõttes kohaldada seda sätet ja teha seda MTÜ kaudu, selleks ei pea olema asutatud mingi muu juriidiline isik.

Oli juttu ka annetustega seonduvast. Kui erakonna liikmele tehakse annetus, siis see peab vastama kõigile siin seaduses toodud tingimustele ja see peab olema kajastatud vastavales dokumentides. Paragrahvis 12³ on öeldud: "Annetus käesoleva seaduse tähenduses on füüsilisest isikust annetaja poolt vabatahtlikult oma vara arvelt erakonna tegevuse toetamiseks erakonnale või erakonna liikmele loovutatav rahaliselt hinnatav hüve." Tekib küsimus, et kui see, kellele seda annetust tehakse, ei ole erakonna liige, kas seda siis peakski kajastatama dokumentides. Kui ta ikkagi kandideerib valimistel, isegi mitte erakonna liikmena, siis peab annetus olema igal juhul märgitud selle erakonna üldisesse aruandesse, mis esitatakse sellele pädevale organisatsioonile või asutusele. Kui seda seal ei tehta, siis on kindlasti tegemist olulise rikkumisega. See on selle eelnõu mõte ja suundumus.

Nagu ma ütlesin, me arutasime seda eelnõu põhiseaduskomisjonis koos kolleegidega eri-

komisjonist. Paljuski oli meie tähelepanu all, kes või mis peaks olema see organisatsioon või organ, kes kontrolliks erakondade rahastamisega seonduvat, kellele esitada aruanded. Eelnõus, mille Vabariigi Valitsus on esitanud, on märgitud, et selleks saaks Vabariigi Valimiskomisjon, kellele tuleks anda finantsid, pädevused, ametnike-töötajaid ja mida kõike veel. Vabariigi Valitsuse esindajana istungil olnud justiitsminister ei häbenenud öelda, et tema isiklik seisukoht on, et võib-olla oleks õigem, kui see organ oleks moodustatud Riigikogu sees ja oleks tegemist Riigikogu erikomisjoni, sellisel juhul seadusandja ei loovutaks sellist kontrolli ühele teisele organisatsioonile, vaid teeks seda ise. Ka mitmed komisjoni ühisistungil esinenud kolleegid toetasid seda lähenemist, näiteks kolleeg Riisalu, oli ka teisi. Aga käsitlusel oli ka teisi võimalusi, näiteks et see organ võiks olla moodustatud Riigikontrolli juurde. Arutati ka seda, et võib-olla peaks see olema hoopis õiguskantsleri ametkonna juures. Lõppkokkuvõttes võib öelda, et ei valimiskomisjoni esindajad ega ka kõigi teiste oluliste institutsioonide esindajad ei olnud huvitatud selle funktsiooni enda peale võtmisest, vaid nad tõid välja päris tõsiselt võetavaid põhjendusi, miks see ei peaks olema just nimelt nende ülesanne. Ma arvan, et põhimõtteliselt võime rääkida kas Vabariigi Valimiskomisjonist või põhiseaduslikest institutsioonidest. Vaevalt et oleks tõsiselt võetav, kui me räägiksime, et me anname selle riigi täitevvõimudele või tema moodustatavate organite ülesandeks. See arutelu jäigi põhimõtteliselt lahtiseks. Usun, et kui kolleegidel on huvi ja tahtmist, siis ka siin saab esitada muudatusettepanekuid, kui peetakse õigeaks muuta seda organit, kes peaks seda kontrolli läbi viima. Nagu ma ütlesin, on siin tarvis kindlasti laiemat konsensust ja kokkulepet, see ei saa tekkida ainult ühe või kahe erakonna pinnalt.

See eelnõu loob valimisliitude osas märksa lähema käsitluse erakondadega seonduvale, võrreldes kehtiva korraga, kui valimisliidud eksisteerivad hoopis üldisematel alustel. Aga siiski põhineb Eesti põhiseaduslik loogika eelkõige erakonnademokraatial, mitte üksikandidaadi- ega valimisliidudemokraatial. Selles mõttes on siiski ka selles seaduses erakondade mõnes mõttes eelistamine põhiseadusli-

kust aspektist õige. See ühiskomisjoni istungil ka jutuks oli.

Oli juttu ka sellest, et Eestit on kritiseerinud GRECO. Ministri väitel on GRECO soovitusi, mis olid vähegi tõsiselt võetavad, selle eelnõu väljatöötamise juures arvestatud.

Erakonnaseaduse § 12¹² "Sunniraha" järgi võib Vabariigi Valimiskomisjon määrata ettekirjutuse täitmata jätmise korral erakonnale või kohustatud isikule või ka teistele sunniraha. Õiguskantsleri eestvõttel oli meil arutelu selles küsimuses, kas see kõik on põhiseadusega kooskõlas või mitte. Suure tõenäosusega peab selle sättega midagi ette võtma, sest põhiseaduse § 48 päris lõpus on öeldud, et ainult kohus võib õiguserikkumise eest ühingu, liidu või erakonna tegevuse lõpetada või peatada, samuti teda trahvida. Ei ole välistatud, et see sõna "trahvimine" tol hetkel, kui põhiseadust kirjutati ja rahvas selle aastaid tagasi vastu võttis, tähendas sanktsiooni kohaldamist või karistamist laiemas mõttes, milleks kahtlemata on ka sunniraha. Nii et sunniraha määramine peaks nii või teisiti jääma ka tulevikus kohtu ülesandeks.

Niisugused teemad sellel ühisistungil arutelul olid. Avaldati poolehoidu ka sellele seisukohale, et selle eelnõu kohaselt peaks füüsilisel isikul olema võimalik mitte ainult teha erakonnale annetusi, vaid peaks olema võimalik anda erakonnale ka laenu. Kindlasti on küsimus, kas see või teine füüsiline isik selleks ka majanduslikult, rahaliselt võimeline on, teine teema. Kontrollorganile on antud õigus küsida Maksu- ja Tolliametilt andmeid. Lõppkokkuvõttes on kõigi rikkumiste ja kahtluste olemasolu korral võimalik kasutada teisi meie riigi olulisi struktuure, kaasa arvatud politsei.

Veel kord oli juttu juriidiliste isikute poolt annetamisega seonduvast, nagu eelesineja, härra minister välja tõi. Eelnõus on tõesti jätkuvalt juriidilistel isikutel annetamise keeld. Justiitsminister põhjendas seda komisjonis sellega, et juriidiliste isikute puhul ei ole võimalik selgitada ja võib juhtuda, et ei saagi teada, kes on ühe või teise äriühingu või juriidilise isiku omanikud ja kust või kuidas see annetus on tegelikult alguse saanud. Füüsiliste isikute puhul on need jäljed igal juhul selged ja täpsemini teada.

Sellega, head kolleegid, ma oma esinemise siin teie ees praegu lõpetan. Täna!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Väino Linde! Eiki Nestor, teine küsimus.

Eiki Nestor

Ma Hannot ei hakanudki kiusama. Minu küsimus on § 12⁷ kohta. See on üks teema, mida siin täna ei ole üldse veel puudutatud, aga mis on küllalt põhimõtteline ja mida meil ei arutata, kuna meil on võitja-võtab-kõik-demokraatia. Meie naaberriikides on aga pigem selline kaasamis- ja koostöodemokraatia. Kas põhiseaduskomisjonil on andmeid n-ö pika demokraatitraditsiooniga riikide kohta, selle kohta, kuidas riigieelarvelist toetust erakondade vahel jagatakse? Minu kindel teadmine on, et valdavalt jagatakse seal kindel osa võrdselt erakondade vahel ja proportsionaalselt jagatakse ainult teatud osa. Meil teatavasti sõltub juba pikka aega kõik valimistulemusest. Ma küsin lihtsalt: kas põhiseaduskomisjonil on andmeid riigieelarveliste eraldiste jagamise kohta Euroopa demokraatlikes riikides?

Väino Linde

Neid andmeid põhiseaduskomisjon väga täpselt hankinud ei ole. Küll aga tuletan meelde, et eraldised riigieelarvest erakondade rahastamiseks tekkisid pärast seda või sellega seonduvalt, et aastaid tagasi keelati juriidiliste isikute annetused erakondadele ja leiti, et rakendatav põhimõte, et eraldis sõltub valimistulemusest, et eraldise suurus on proportsionaalne Riigikogu valimistel saadud kohtade arvuga, on õige. Kui seda sätet siin sees ei oleks, siis võiks ju tekkida olukord, kus mõni erakond luuakse mitte poliitiliste eesmärkide saavutamiseks, vaid just nimelt soovist arendada lõbusat seltsielu ja oodata eraldist riigieelarvest erakonna toetuse sildi all.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marek Strandberg!

Marek Strandberg

Selline küsimus: kas oli arutluse all ka erakondade moodustamiseks vajalik liikmete arv ja mis oli komisjoni seisukoht, mille tõttu erakonna n-ö moodustamiseks vajalik liikmete arv peab olema just nii suur kui praegu, ja kas komisjon motiveeris seda, miks ei soovita näha väiksemaarvulisi erakondi?

Väino Linde

Eelnõu 655 käsitleb erakonnaseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmist eelkõige erakonna ja valimistel kandideerivate teiste isikute rahastamisega seonduvalt. Selles eelnõus ei olnud ühtegi sätet, mis oleks käsitletud erakondadesse kuuluvate isikute arvu või erakondade liikmesuse minimaalsuurust. Mäletan aga, et ühe varasema erakonnaseaduse muutmise juures põhiseaduskomisjon seda küsimust arutas. Me leidsime, et selles küsimuses me toetame põhimõtet, et seadus peaks olema stabiilne, ja kehtiv liikmete arv erakonna asutamiseks on igati õige ja loogiline. Liiatigi, tuletan meelde, annab ka täna arutusel olev eelnõu võimaluse kohalikus elus kaasa lüüa valimisliitude, MTÜ-de tasandil, mis võib-olla ongi käsitletavat kohapealsete erakondadena kohapealsete küsimuste arutamiseks. Siin ei ole liikmesuse minimaalarvu välja toodud.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, kolleeg Väino Linde! Avan läbirääkimised. Esimesena kutsun kõnepulti kolleeg Evelyn Sepa Keskerakonna fraktsiooni esindajana. Kaheksa minutit.

Evelyn Sepp

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Kui algataja ettekande oleks teinud Rein Lang, siis küllap oleks ta alustanud oma legendaarsete sõnadega, et tegemist on ühe väga hea eelnõuga. Paraku on eelnõu mõte küll hea – vähendada poliitilise korrupsiooni ohtu –, aga pakutud lahendused ei pruugi mitte selles suunas töötada. Mõned kitsaskohad sellel eelnõul kahtlemata on, nii et on raske öelda, kas selles eelnõus on rohkem neid küsimusi, mis leiavad lahenduse, või neid küsimusi, mis segadust juurde tekitavad. Püüan järgemööda avada mõningad probleemid, mida see eelnõu meile juurde tekitab.

Esiteks, seesama sidusorganisatsioonide regulatsioon. Seda käsitlevad peamiselt seaduseelnõu § 12⁶ lõiked 1 ja 2. Eelkõneleja komisjoni ettekandjana ei kajastanud probleemi olemust siiski päris adekvaatselt. Nimelt võib küll öelda, et erakond võib olla sihtasutuse ja mittetulundusühingu liige ja näiteks sihtasutus võib olla üleeuroopaline erakond, see võib nii olla, aga sellele sihtasutusele ja MTÜ-le, mille

liige erakond näiteks on, kehtivad samad rahastamisreeglid mis erakonnale. Ehk me jõuame ringiga tagasi sinna, et praeguses seisus selle eelnõu kohaselt näiteks juriidiliste isikute annetused ei ole talle lubatud. Kui me vaatame üleeuroopalisi erakondi ja pärast Lissaboni lepingut Euroopa Liidule kui sellisele juriidilise isiku staatuse andmist, siis on selge, et üleeuroopalised erakonnad saavad oma n-ö rahalise toetuse juriidiliselt isikult. Te saate ise aru, milline jabur ja absurdne olukord nüüd tekib, kui Eesti erakonnad on näiteks sellise organisatsiooni liikmed. Aga küllap on neid koomilisi kombinatsioone, mida ei ole võimalik adekvaatselt lahendada, teisigi.

Juriidilise isiku annetuse probleem. Jah, asjale võib läheneda nii- ja naamoodi. Omal ajal keelati juriidiliste isikute annetused põhjendusega, et need suurendasid teatud korporatiivsust Eesti poliitikas. See võib isegi nii olla. Aga praeguses kontekstis ja pärast mõningaid värvikaid kaasusi, kui juriidilised isikud ei teinud annetusi mitte erakonnale, vaid erakonna liikmele, kes kandideeris nimekirjas, oli see siis Kristiina Ojulang või Jaanus Rahumägi (küllap on ka teisi olnud, aga nende kaasusest on viimasel ajal rohkem räägitud), on päris selge, et juriidilise isiku annetus on tegelikult lubatud ja kandidaadi kaudu, kes erakonna nimekirjas kandideerib, on võimalik nii erakonda rahastada ja mitte midagi teha ei ole. Tekib küsimus, kas selline trikitamine saab olla tegelik eesmärk. Kui me ütleme, et tegelikkuses on juriidiliste isikute annetused lubatud, siis tuleks kirjutada sellesse eelnõusse, et on lubatud ja ei ole vaja mingisuguseid tobedaid skeeme kasutada.

Kolmas probleem puudutab üksikisiku õigust laenata. Teatavasti ei ole tegemist n-ö sarnase tasandi ja õigussuhtega, kui lubada üksikisikul erakonnale kas annetada või laenata. Vahe on väga põhimõtteline. Küsimus ei ole mitte legaalse raha olemasolus, vaid selles, milline on n-ö see õiguslik järeilm. Annetus on teatavasti ühepoolne õiguslik akt, sellele ei tohi järgneda mitte mingisugust ootust ega mingisugust n-ö vastuteenekohustust. Laenuleping, erinevalt annetusest, seab aga pooled just nimelt sõltuvusse. Kui me mõtleme reaalse elu olukordadele (turutingimused peaksid olema teistele kontrollitavad, kusjuures laenuleping ei pea ju võlaõigusseaduse kohaselt olema kir-

jalik), siis mitte mingit muud elutervet näidet kui üks paras korruptsioonipundar sellest jälle kuidagi välja ei jooknu. Füüsilise isiku laen turutingimustel, füüsilise isiku laen jälle erakonna n-ö varjatud rahastamises – kui see on meie soov, siis kirjutame realselt sisse, et kõik on lubatud, aga kui see ei ole eelnõu mõte või soov, siis ärgem loogem niisuguseid silmanähtavalt läbipaistvaid konstruktsioone kogu selle eelnõu mõttest möödaminekuks. See on põhimõtteliselt selge valiku koht, kas nii või naa. Muidu ei ole mõtet rääkida, et kogu see eelnõu ja kogu see üüratu töö on tehtud selleks, et vastata GRECO nõudmistele ning rahuldada Eesti avalikkuse ja kõigi teiste kriitika huvi ja muid huvisid ja uudishimu. Sellest eelnõust ei paista välja, et see nii oleks.

Viimane probleem, mis on tõepoolest väga tõsine, on kogu selle kupatuse järelevalveinstitutsiooni küsimus. On päris selge, et igal seni välja pakutud institutsioonil on omad plussid ja miinused, on see siis Riigikontroll, õiguskantsler, mingi kolmas, uus, loodav institutsioon või teatav modifikatsioon Riigikogu erikomisjonist. Ei ole mingeid illusioone, probleeme on kõikide puhul, aga on ka ilmselge, et valimiskomisjon, arvestades tema praegusi funktsioone, ka seda kompetentsi, mis tal on, ja pidades silmas seda rolli, mis tal valimiste korraldamisel on, ei saa olla see institutsioon, kes käib nendesamade erakondade või nimekirjade või poliitikutega eeldatavalt näiteks n-ö permanentset kohtus ja selgitab seda Eesti avalikkuses, meedias. Milline usaldus siis tema suhtes saab tekkida või milline n-ö neutraalne roll saab tal olla valimistulemuse legitiimsuse ja legaalsuse suhtes? Meil on ju ka mõned halvad näited mõne lähinaabri lähiajalooost, vaatame natukene lõuna poole, mitte palju, aga pisut. Iga politoloog, kes vähegi on olukorda hinnanud ja analüüsinud, saab aru, et sarnase praktika Eestisse juurutamine toob juurde kõike muud kui mingit positiivset poliitilist kultuuri või praktikat.

Nii et probleeme selle eelnõuga on väga palju. Tõepoolest on kahju, et justiitsminister ei suutnud oma tööd korraldada sellisel viisil, et me oleksime saanud pidada seda arutelu tema vahetul osavõtul. Kahtlemata on meil tore sotsiaalminister, aga nii palju ebapädevaid kommentaare justiitsministri suust ilmselt ei

oleks tulnud, kui täna siin kõnepuldis eelnõu esitaja ettekandest tuli. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Palun kõnepulti kolleeg Jaanus Marrandi Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni esindajana!

Jaanus Marrandi

Lugupeetud juhataja! Kolleegid! Erakonnaseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu ... Palun kolm minutit juurde.

Esimees Ene Ergma

Kaheksa minutit.

Jaanus Marrandi

Sellel eelnõul on ju mäletatavasti tegelikult üsna pikk eellugu ja ilma seda meenutamata on väga raske seda teemat üldse käsitleda. Mäletatavasti ulatub see lugu tagasi eelmise õiguskantsleri Allar Jõksi ettepanekute juurde, mis puudutasid ennekõike seda kontroll- või järelevalveorganit. Mäletatavasti jõudis see Riigikohtusse ja seal jäi Jõks toetuseta. Riigikogu enamusel puudus tegelikult igasugune poliitiline tahe sisuliselt midagi ette võtta. Nii kaua seda tahet ei olnud, kuni tuli selline rahvusvaheline organisatsioon nagu GRECO, kes koostas oma korrupsiooniaruande. Seal leiti terve hulk põhjusi, mille kohaselt meie valimiste rahastamine, läbipaistvus ja selle kontroll ei ole asjakohane. Ime-ime, rahvusvahelise organisatsiooni surve ilmuski poliitiline tahe, et erakonnaseadust muuta ja rahastamiskontrolli tõhustada. Teatavasti anti GRECO-le lubadus, valitsuse kinnitatud lubadus, et oktoobri keskpaigaks 2009 on need GRECO nõudmised täidetud.

Me näeme, et praegu need täidetud ei ole. See eelnõu on siin laual ja tõsisest näpuga viibutamisest on meid ilmselt päästnud see, et on olemas eelnõu, mida menetletakse. Eks see viitabki sellele, et poliitilist tahet tegelikult ei ole. Aga poliitiline tahe on erakonna rahastamise kontrollimise tõhustamise juures tegelikult põhiküsimus. On kaks varianti: kas me teeme natukene surra-murra, rahustame avalikust, või tahame tegelikku kontrolli saavutada. Poliitilise tahte olemasolust ja selle sügavusest saame me hakata edasi vaatama, missugune peab olema järelevalveorgan. Sest kui tahet

õieti ei ole, me teeme siin väikesed kosmeetilised liigutused siia-sinna ja rahustame avalikkuse maha, siis on selge, et see järelevalveorgan võib olla ükskõik kus, sest kui normid, millega võrrelda, on suhteliselt kesised, selle järelevalveorgani pädevus on suhteliselt kesine, siis tulemust olla ei saa. Valitsema jääb mingisugune subjektiivsus ja lahendust pole näha.

Seega on üsna selge, et siia oleks vaja lisada, kui me tegelikku kontrolli tahame teha, oluliselt täpsem kampaaniakulutuste aruanne, ära näidates ühiku, kulukoha, ühiku maksumuse, ühikute hulga. Reklaami edastaja, näiteks telekanal, säilitaks täpselt samamoodi need andmed, et oleks, millega võrrelda, et oleks, mida kontrollida. Kui on täpselt ja väga selgelt kirjas, mida võrrelda, ja on väga selged sanktsioonid, siis on võimalik tegelikult kontrolli teostada.

Tuletan meelde, et järelevalveorganiga seoses on üsna palju arutatud, kes see võiks olla. Eelnõusse on kirjutatud, et see on valimiskomisjon. Ega valimiskomisjon tegelikult hea koht ei ole. Kujutage ette olukorda, kus vahetult enne Riigikogu valimisi tuleks valimiskomisjonil mõnele suurele erakonnale määrata mingi oluline sanktsioon. See tekitaks üsna suure pöörise, üsna suure segaduse, ja siis tekkiks küsimus, kas on poliitilised mõjutused või mitte, ja valimiskomisjonil pole niisuguses olukorras ilmselt võimalik tegutseda. Samasugune küsimus on ka komisjoniga, mille esimees ma olen, ehk korrupsioonivastase seaduse kohaldamise erikomisjoniga. GRECO soovitas, et kontrollija ei peaks olema meie komisjon, sest see on asjaga seotud inimestest koosnev komisjon ehk sinna kuuluvad erakondade esindajad ise, kes sagedamini lähtuvad pigem poliitikast ja subjektiivsetest kriteeriumidest kui objektiivsetest kriteeriumidest. Seda enam, et seaduse regulatsioonid ei ole täpsed. See on ka tundlik koht.

Minu arvates tuleks kõigepealt lahendada ära deklareerimiskohustus, täpsustada norme, millega võrrelda. Sellisel juhul saaksime me rääkida mingist kontrollist ja siis on vähem tähtis, kes see kontrollija on. Siis võib rakedada varianti, mis tegelikult on problemaatiline, nagu selgus ka põhiseaduskomisjoni arutelul, et see võiks olla Riigikontroll või Riigikontrolli juures olev komisjon või minu pärast

kas või maksuamet, nagu kõlas arutelul. Neid variante on palju. See on põhiküsimuste lahendamisel tegelikult teisene teema.

Nüüd jõuan annetuste juurde. Omal ajal tundus, et ainult füüsilistele isikutele annetuste lubamine on väga positiivne käik. Tegelikult on juhtunud, et valimiste ja erakondade rahastamine on muutunud senisest olulisemalt korporatiivsemaks ja mingis mõttes ka vähem läbipaistvaks. Erakondi rahastavaid ärimehi, kes on peaaegu kõiki rahastanud, on paarikümne ringis. Eks seegi raha tuleb samamoodi ettevõtlastest, dividendide arvel. Minu arust oleks ausam, kui oleks väga selgelt näha see juriidiline isik, see firma, kust see raha tuleb. Siis oleks läbipaistvus suurem, ilmselt oleks see ring laiem ja korporatiivsus mingis mõttes väheneks. Mis puudutab seda teemat, et kui rahastada võivad ka firmad, et siis tuleb Vene ettevõtete huvi ja välisfirmade raha, mille kaudu ostetakse Eesti poliitika ära, siis laenude puhul on see ju ka praegu võimalik, näiteks keegi Ivan võib Eesti Juhani laenata raha, Juhan annab selle edasi erakonnale, Ivan ei taha Juhani käest raha tagasi saada ja kõik on seaduse kohaselt justkui korras. Need võimalused on ka praegu olemas. Vaadates teiste Euroopa Liidu liikmesriikide rahastamise korda ja regulatsiooni, on näha, et erakondade rahastamine ettevõtete poolt on väga paljudel juhtudel lubatud. Samas on pandud piirang, et see peab olema sama riigi ettevõtte. Nii et ka kapitali vaba liikumise põhimõttega see tegelikult ikkagi vastuollu ei lähe, kuigi meie aruteludes on seda väidetud. Tegelikult tuleks ikkagi kaaluda, et juriidilised isikud võiksid rahastada, sest see on minu arvates pigem läbipaistvust suurendav lahendus.

Nüüd valimisliitude teemast. Minu arvates on üsna mõistlik, et see on viidud mittetulundusühingu tasandile. Tegelikult ajab meie komisjon siia maani taga neid seniseid valimisliite, kes lihtsalt ei ole suvatsenud oma rahastamisaruandeid esitada. Nad pole tahtnud seda teha ja igasugune sanktsioonivõimalus puudub. Seda on vaja muuta.

Samas on väga selge, et ei tohiks enam olla selliseid võimalusi, nagu Reformierakonna puhul on olnud, kui on väga selgelt vaieldav küsimus, kas erakonna liikmele antud juriidilise isiku annetus on annetus erakonnale või mitte. Erakonna nimekirjas kandideerimise

eest peab olema väga selge vastutus ja seda on vaja kahe lugemise vahel täpsustada. Täna tähelepanu eest!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Palun, kolleeg Eiki Nestor Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esinajana!

Eiki Nestor

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! Tegelikult on sellel teemal mõttevahetuse kohti rohkemgi. Me oleme siin Eestis millegipärast võtnud aluseks selle võitja-võtab-kõik-demokraatia, oleme selle järgi elanud. Ma ei ole sinisilmne, et ma usuksin, et ka selle eelnõu menetlemise käigus meil õnnestuks neid põhimõtteid muuta selles suunas, et me toetaksime rohkem koostööle ja kaasamisele suunatud demokraatiat. Selle kõige tüüpilisem näide vist on riigieelarveliste eraldiste jagamine erakondade vahel, kus suurem osa demokraatlikke riike lähtuvad sellest, et mingi osa peab jaotatama erakondade vahel võrdselt ja mingi osa sõltub nende valimistulemustest.

Tegelikult on selleteemalisi paragrahve veelgi, kas või mainitud juriidiliste isikute toetamise lubatavus või mitte. Praktilises elus me ju näeme, et teatud erakondade jaoks puudub sellel piirangul igasugune sisu, ei ole sageli vahetki, kas seda tehakse juriidilise isiku kaudu või omaniku kaudu, ja teatud erakondadel on seetõttu nende tegevus piiratud. Ei ole ka keeruline arvata, kes on siin võitjad ja kes kaotajad.

Aga ma räägin sellest teemast, mis on vist jõukohane ükskõik mis tingimustel, ükskõik, kas me püüame aegade jooksul selle kaasamis- ja konsensusdemokraatia poole liikuda või mitte. See puudutab seda kohta, kuhu valimisaruandeid esitada. Huvitaval kombel on erakondade valimisaruanded nii jube dokument, et neid ei taha keegi lugeda. Mõni aasta tagasi tehtud muudatus, millega Vabariigi Valimiskomisjonilt see kohustus ära võeti, oli tehtud sellise äraostmatu populismi lainel. Sisuliselt peaksid Eesti valijad selle alusel uskuma, et näiteks jalgpallimängus on võimalik, et penalti määramine toimub kahe vastasmeeskonna omavahelise kokkuleppe teel. Tegelikult ei usuta seda ei jalgpallis ega usuta ka poliitikas. Mul puudub igasugune vajadus või isegi soov

süüdistada meie komisjoni ja selle ametnikke milleski halvas, aga ükskõik kui korralikult nemad oma tööd ka ei tee, mitte keegi ikkagi ei usu, et nad oma tööd tegid. Pakutud Vabariigi Valimiskomisjon on kindlasti parem kui see koht, kuhu praegu aruandeid esitatakse, ja ka avalikkuse jaoks usutavam suurus, sest lõppkokkuvõttes nendel ju erakondade vahel mingisugune n-ö õigusemõistmise tase on. Aga ka nemad ei taha seda õigust saada, sest neile meeldiks häáli lugeda. Mitmel pool mujal maailmas ei ole see küsimus lahendatud mitte sellel teel, et kiusataks sellega riigikontrolõri, kelle töö see ka õieti ei ole, sest tema asi on riigi kogutud raha kasutamist kontrollida, või õiguskantslerit, kes ka kindlasti seda tööd ei taha teha, sest ta tahab olla ka oma otsustes kõrgemal tasemel ja kõrgemate teemade otsustaja kui mingite valimiskulude kokkulugeja. Näiteks pärast Watergate'i moodustati Ameerika Ühendriikides üks komisjon, kuhu kongresmenid ja senaatorid oma aruanded viivad. Asja kurbnaljakas pool on see, et selle koha nimi on Ameerika Ühendriikide valimiskomisjon. Ma ei arva, et meie peaksime seda nii nimetama, aga küll on meil Eestis juba uus praktika olemas ka täitevvõimu tasemel, n-ö sõltumatute ametkondade praktika. Meil on siin päris mitmeid täitevvõimu poolt nimetatavaid ametnikke, kelle suhtes ministrite volitused on tegelikult piiratud ja nende õigused on seadusega väga täpselt reglementeeritud.

Ma kutsungi teid üles mõtlema sellel teemal edasi ka nende aruannete osas. Kui Riigikogu juurde oleksid tööle võetud sõltumatud ametnikud, kellele on selle seadusega pandud kohustused ja õigused erakondade valimisaruannete osas, siis oleks see minu meelest ühtepidi aus ja ka avalikkusele selge signaal, et selle raha üle toimub tegelik järelevalve. Riigikogu juhatuse roll piirduks siin tõesti nende sõltumatute ametnike töölevõtmisega. Muus osas oleksid nad iseseisvad. See variant on ka Lääne-Euroopas tuttav ja ma usun, et meilgi täiesti kasutatav. Kindlasti vähemalt arutatav. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Rohkem kõnesoove ei ole. Lõpetan läbirääkimised. Määrän eelnõu 655 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks s.a 30. aprilli kell 13.45. Eelnõu 655 esimene lugemine on lõpetatud.

Head kolleegid! Meie päevakord on ammendatud. Istung on lõppenud.

Istungi lõpp kell 16.37.

Istungi kestus 3 tundi ja 37 minutit.

Juhataja

E. Ergma
Riigikogu esimees

XI RIIGIKOGU STENOGRAMM

VII ISTUNGJÄRK

Neljapäev, 15. aprill 2010

Kell 10.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Turismiseaduse muutmise seaduse eelnõu (677 SE) kolmas lugemine

2. Olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsiooni rakendamine ja kodanikuühiskonna areng" arutelu

Istungi rakendamine

Aseesimees Jüri Ratas

Tere hommikust, austatud Riigikogu! Tere hommikust, head ametikaaslased! Jõudu teile! Alustame Riigikogu täiskogu VII istungjärgu 11. töönädala neljapäevast istungit. Kõigepealt palun Riigikogu kõnetooli neid häid ametikaaslasi, kes soovivad üle anda eelnõusid või arupärimisi! Kadri Simson, palun!

Kadri Simson

Head kolleegid! Annan Keskerakonna fraktsiooni nimel üle töökohtade loomise seaduse eelnõu, mis nelja meetme abil ergutab töökohtade loomet, alates töökohtade loomisest keerukaid tooteid eksportivas sektoris kuni sotsiaalsete töökohtade loomiseni. Töökohtade loomise eelnõu tagab Eesti Arengufondile igal aastal riigieelarve mahust sõltuva summa, mille abil saab arengufond toetada ettevõtjaid, kes loovad kõrget kvalifikatsiooni nõudvaid ja ekspordile suunatud töökohti. Arengufondi arvelt on tehtud löikeid olukorras, kus nende abi on tegelikult kõige enam vaja. Möödunud aastal müüdi maha Telekomid aktsiad. Uus, pikemaajaline tagatis arengufondile annab Eesti ettevõtjatele vajaliku kindluse tuleviku osas ja laseb teha pikemaajalisi plaane, selleks et orienteerida end odavalt ja lihtsalt toodangult ümber keerulisema ja hinnalisema suunas. Teiseks, eelnõu pakub ka sotsiaalmaksusoodustust aasta jooksul neile tööandjatele, kes värbavad enam kui kuus kuud töötuna arvel olnud inimese.

Sotsiaalmaksu selliste töölevõetute eest tasuks tööandja asemel riik. Sotsiaalmaks on tegelikult see maks, mis kasvatab Eesti tööjõu hinda, sellepärast on oluline just selles osas pakuda tööandjatele kiirelt mõjuvat leevendust. Kolmandaks lõpetab eelnõu olukorra, kus avaliku töö eest raha saades kaotab töötutu toimetulekutoetuse raha. Töökohtade loomise seaduse eelnõu jätab avaliku töö eest saadavad tulud toimetulekutoetuse arvestamisest välja ja võimaldab teha avalikke töid senise 50 tunni asemel 80 tundi kuus. Avalikus töös suuremas mahus osalemine võimaldaks töötul teenida enam lisaraha ning jätab talle samas piisavalt vaba aega töö otsimiseks. Neljandaks paneb töökohtade loomise seaduse eelnõu ka riigile kohustuse luua sotsiaalseid töökohti. 100 000 ametlikku töötut vajavad kiireid lahendusi ja töökohtade loomise seadus seda pakub. Hoolitsetes tööturu eest, hoolitseb eelarve enda eest ise. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Mailis Reps, palun!

Mailis Reps

Lugupeetud Riigikogu aseesimees! Head kolleegid! Annan nelja Keskerakonna fraktsiooni liikme nimel üle arupärimise kultuuriminister Laine Jänesele. Me jätkame paari nädala tagust vestlust meediateemadel. Nimelt, loomulikult on tegemist ju täiesti iseseisva avalik-õigusliku organisatsiooniga, kuid seekord huvitab meid siiski tema kui seda valdkonda haldava ministri hinnang informeeritusele, monitooringule, juhatuse liikmete arvule ning sellele, kuidas piirkondlikud uudised on praegu korrespondentide osas kaetud, ja sellele, milline võiks olla edasine areng. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased! Rohkem kõnesoove ei ole. Olen Riigikogu juhatuse nimel võtnud vastu ühe arupärimise ja ühe eelnõu. Meie

kodu- ja töökorra seaduse kohaselt otsustab Riigikogu juhatus nende edasise menetlemise.

Läheme teadete juurde. Riigikogu esimees on Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 139 lõike 4 teise lause kohaselt tagastanud esitajatele s.a 12. aprillil 21 Riigikogu liikme esitatud õiguskantslerile adresseeritud arupärimise. Riigikogu esimees on edastanud kaks Riigikogu liikmete esitatud arupärimist sotsiaalminister Hanno Pevkurile.

Head ametikaaslased! Teeme kohaloleku kontrolli.

Kohalolijaks registreerus 77 Riigikogu liiget, puudub 24.

Nüüd on kohaloleku kontroll läbi ja tundub, et kõigi elektroonilised tablood töötavad.

1. Turismiseaduse muutmise seaduse eelnõu (677 SE) kolmas lugemine

Aeesimees Jüri Ratas

Läheme tänase päevakorra punktide käsitlemise juurde. Meil on kaks päevakorrapunkti. Esimene päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud turismiseaduse muutmise seaduse eelnõu kolmas lugemine. Kas fraktsioonide esindajad soovivad pidada läbirääkimisi? Läbirääkimisi pidada ei soovita. Võime minna eelnõu 677 lõpphääletuse ettevalmistamise juurde.

Panen lõpphääletusele eelnõu 677. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt 78 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei ole. Vabariigi Valitsuse algatatud turismiseaduse muutmise seaduse eelnõu 677 on seadusena vastu võetud. (Tabel 14.)

Esimese päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

2. Olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsiooni rakendamine ja kodanikuühiskonna areng" arutelu

Aeesimees Jüri Ratas

Läheme teise päevakorrapunkti juurde, milleks on olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsiooni rakendamine ja kodanikuühiskonna areng" arutelu. Head ametikaaslased! Lubage mul enne arutelu juurde asumist teile lühidalt tutvus-

tada arutamise korda, mis tugineb meie kodu- ja töökorra seaduse §-le 153. Kodu- ja töökorra seaduse § 153 kohaselt määras juhatus põhiseaduskomisjoni ettepanekul selle olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutamiseks järgmise korra. Kõigepealt on regionaalminister Siim Valmar Kiisleri ettekanne, mis kestab kuni 20 minutit, järgnevad küsimused ja vastused, mis kestavad samuti kuni 20 minutit. Järgneb Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liidu juhataja Urmo Kübara ettekanne (kuni 20 minutit), pärast seda on küsimused ja vastused (kuni 20 minutit). Kolmandaks on põhiseaduskomisjoni esimehe Väino Linde ettekanne (kuni 20 minutit), järgnevad küsimused ja vastused (kuni 20 minutit). Riigikogu liige võib esitada selle päevakorrapunkti raames kuni kaks suulist küsimust. Pärast küsimuste vooru, nagu on meil heaks tavaks, on läbirääkimiste voor. Sõnavõttudega võivad esineda Riigikogu liikmed, komisjonide ja fraktsioonide esindajad. Head ametikaaslased! Teen teile ettepaneku, et kõigepealt esineksid sõnavõttudega, nii nagu on heaks tavaks saanud, fraktsioonide esindajad. Tulenevalt seadusest Riigikogu arutelu lõppemisel otsust vastu ei võta.

Mul on hea meel kutsuda Riigikogu kõnetooli regionaalminister Siim Kiisler. Palun!

Siim Valmar Kiisler

Lugupeetud juhataja! Austatud Riigikogu! Nagu te teate, korraldab auväärt Riigikogu igal teisel aastal EKAK-i elluviimise ja kodanikuühiskonna arengu arutamiseks vastavasisulise olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutelu. Täna ongi meil aeg taas vaadata, kuhu me oleme jõudnud kaheksa aastat tagasi siinsamas saalis vastu võetud Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsiooni ehk EKAK-i rakendamisega.

Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsioon on strateegiline dokument, mis võtab kokku avaliku võimu ja kodanikualgatuse koostoimimise põhimõtted. Võrdleme seda näiteks majakaga, mis näitab kaugemat sihtpunkti, aga millele võib läheneda mitmest suunast. Sellise raamistiku olemasolu on kindlasti Eesti kodanikuühiskonna arengule kasuks tulnud. Sellest lähtuvalt oleme teinud täpsemad arengukavad ja tööplaanid, see on alustekst, mis kaudselt mõjutab ka üksikjuhtumeid. Pikaajalise vaate olemasolu on tähtis stabiilse aren-

gu säilitamiseks, arvestades riigieelarve protsessi ja valitavate kogude perioodilisust. Nüüd mõned üldisemad tähelepanekud kodanikuühiskonna arengust ja siis konkreetsemalt sellest, mis on tehtud ja mis on tegemisel.

Esiteks, meele teeb rõõmsaks, et mõeldes sõnale "kodanikuühiskond" ei meenu esimesena kontseptsioonid ega komisjonid, vaid aktiivsed kodanikud. Mulle tundub, et siin on viimaste aastate jooksul toimunud suur muutus. Inimeste usk isetegemise võimalikkusse on kasvanud. Samamoodi on kasvanud arusaam, et igaüks saab mõjutada tema elu puudutavaid otsuseid. Need muutused ei ole juhtunud iseenesest, vaid tänu paljude tublide missioonitundega inimeste pingutustele. Üks murrang toimus kindlasti 2008. aastal, kui 40 000 inimest koos Eestit prügist puhastasid. Eelmisel aastal osales Minu Eesti mõttetalgutel 12 000 inimest. Tänavu on registreeritud juba ligi 700 talgupaika ja üle 4000 talgulise. Need arvud näitavad, et kui on eestvedajad ja selgelt sõnastatud eesmärgid, siis on muidu passiivseks peetavad eestlased valmis kaasa lööma küll.

Ka ühenduste tegevus on aktiivne. Näiteks koduomanike huvisid koondava ja esindava Eesti Omanike Keskliiduga on liitunud juba 40 000 inimest. Varem neil ühist inforuumi ega hääletoru polnud. Hiljuti käivitus omanike liidu algatatud allkirjade kogumise ja hääletuste korraldamise portaal aadressil petitsioon.ee. Praegu on seal 12 aktiivset teemat, kaheksale neist on reageerinud juba üle 100 inimese. Külalastse koondava Kodukandi liikmesorganisatsioonides tegutseb ligi 5000 inimest. Tallinnas on kesklinnas tegutseva Uue Maailma Seltsi kõrvale loodud hulk asumiseltse teistes linnaosades. Peatselt saavad nad kokku ühenduste ümarlauas, et arutada kõiki neid puudutavaid teemasid ja võimalusi koos linnas asju paremaks teha.

Need olid tõesti vaid mõned näited, mille põhjal ütleksin, et kodanikuühiskond on muutunud popiks. Tänu ühistele aktsioonidele ja aktiivsetele ühendustele on kodanikuühiskonna olemusest ja olulisusest paremini aru hakanud saama ka äri- ning riigisektor. Me oleme astunud suure sammu sidusama ühiskonna poole.

Kodanikuühiskonnast rääkides ei tohi unustada ka Eesti praegu kõige valusamat küsi-

must – töökohti. Umbes viiendik Eesti elanikest kuulub mittetulundusühendustesse. See on suur potentsiaal mitte ainult vabatahtlike aktsioonide, vaid ka töökohtade mõistes. Paraku on nii, et kui Hollandis on kolmandas sektoris palgal 13%, Belgias 11% ja Suurbritannias 6% töötajaist, siis Eestis hinnanguliselt ainult 2%. See näitaja on meile tulevikus oluline märk kodanikuühiskonna edasise arengu kohta.

Me oleme praegu olukorras, kus ka ühe uue töökoha teke on olulise riikliku tähtsusega küsimus. Pole kahtlust, et avalik võim peab tegema kõik endast sõltuva, et kodanikuühendustele töökohtade loomine võimalikult lihtsaks muuta. Muu hulgas tuleb selleks täpsustada teenuste üleandmise reegleid ja üle vaadata sotsiaalse ettevõtluse maksustamine ning ühenduste riigieelarveline rahastamine. Olgu öeldud, et avalike teenuste delegerimise kontseptsioon ongi praegu kooskõlastusringil ning rahastamist puudutav kontseptsioon sai valitsuse põhimõttelise heakskiidu detsembrikuus.

Nüüd lähemalt sellest, mida me vahepeal teinud oleme. Kuna aeg on piiratud, räägin pigem tulemustest ja vähem nendeni viinud protsessidest. Samas tahan rõhutada, et ka see, kuidas avalik võim kodanikuühendustega koostööd teeb, on oluline näitaja. Tulen selle juurde hiljem veel korra tagasi. Kodanikuühiskonna tugevdamine hõlmab väga paljusid valdkondi. Nendeks on riigieelarvelise rahastamise korraldamine, ühenduste läbipaistvuse suurendamine, ühistegevuse süsteemne soodustamine, kaasamine õigusloomesse, avalike teenuste delegerimine, vabatahtliku tegevuse edendamine jms. Hea on tõdeda, et viimastel aastatel on olnud võimalus teha põhjalikke uuringuid nii vabatahtliku tegevuse, delegerimise kui ka rahastamise kohta. See annab tulevaste tegevuste kavandamiseks täiendava kindlustunde. Nendes valdkondades edasiliikumiseks oleme tugevdanud kodanikualgatuse tugisüsteemi. Selle nurgakivid on nõustamisele keskendunud maakondlikud arenduskeskused, rahalist toetust pakkuvad regionaalsed toetusprogrammid, Kodanikuühiskonna Sihtkapital, Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit ning Vabatahtliku Tegevuse Arenduskeskus.

Esmalt rahastamisest. 2008. aastal loodud Kodanikuühiskonna Sihtkapitali kaudu oleme kahe aasta jooksul toetanud ligi 150 kodaniku-

ühendust. Riigieelarvest eraldame selleks ligikaudu 20 miljonit krooni aastas. Analüüsid näitavad, et Kodanikuühiskonna Sihtkapital on hästi käivitunud. Paranenud on paljude ühenduste tegevusvõimekus ja jätkusuutlikkus, tekkinud on mitmed uued koostöövõrgustikud, suurenenud on ühenduste koostöövõime, eriti kogukonna tasemel paljudes Eesti piirkondades.

Kuhu peaks sihtkapital edasi arenema? Näen kahe põhisuunana tugiteenuste edendamist ja rahastamise mitmekesistamist. Kodanikuühenduste organisatsiooniline suutlikkus on endiselt suur probleem. Sihtkapitalil on potentsiaal kujuneda selles vallas kompetentsikeskuseks, mis peale rahastamise pakub ka koolitust ja nõustamist. Rahastamise osas peaks tulevikus vähenema praegune täielik sõltuvus riigieelarvelisest toetusest. Ma ei pea silmas riigipoolse rahastamise vähendamist, vaid aktiivsemat tegevust alternatiivse finantseerimise leidmisel ja vahendamisel. Hästi töötava ja usaldusväärse struktuurina saab Kodanikuühiskonna Sihtkapital olla hea partner ka erasektori rahastajatele.

Kui Kodanikuühiskonna Sihtkapital keskendub üldjuhul suurematele ettevõtmistele, siis rohujuuresandide algatusi toetame peamiselt kohaliku omaalgatuse programmi kaudu. Selle kaudu rahastatakse kogukonnaliikmete koolitamist, kohaliku arengu kavandamist, kohaliku ajaloopärandi ja traditsioonide väärtustamist, kohaliku elukeskkonna parandamist. Kohaliku omaalgatuse programm on hea esimene samm just alustanud MTÜ-dele, omandamiseks oskusi projektitööks ning organisatsiooni juhtimiseks. Eelmisel aastal toetasime selle kaudu 1029 projekti, kokku 17,5 miljoni krooni ulatuses. Hea meel on muidugi, et neid projekte on nii palju, see on märk ühistegemise väärtustamisest ja soovist ise oma elukeskkonda paremaks muuta. Kahjuks pole võimalust säravate silmadega inimesi eraldi isiklikult tänada, sellepärast teen seda täna siin rahva valitud kogu ees.

Rahastamise osas on meil endiselt lahtisi otsi, mis vajavad kokkusidumist. Meil tuleb selgemalt sidustada ühenduste rahastamist riiklike prioriteetide ja ministeeriumide ülesannete täitmisega. Meil esineb valdkondade ühisfinantseerimise asemel jätkuvalt kohatist dubleerimist, mis ei ole läbipaistvuse seisukohast

hea. Tihtipeale ei arvestata rahastamisel piisavalt vajadust parandada ühenduste tegevusvõimekust ega hinnata mõjusid kodanikuühiskonna arengule laiemalt. Lühidalt võib selle kokkuvõtta nii, et riigi- ja omavalitsusasutustes ei ole veel piisavat selgust ja ühtset mõistmist rahastamisliikide ja nende erineva rakendamise osas.

Läbipaistvuses tegime me suure hüppe selle aasta alguses, kui mittetulundusühendused hakkasid esitama aastaaruandeid elektrooniliselt ning need muutusid avalikuks. See võimaldab saada selgust, millised ühendused registreeritud 30 000-st on realselt toimivad. Järgmiseks peame hakkama mõtlema, kuidas kogutud andmetest välja destilleerida infot, mille põhjal otsuseid teha, ning näiteks uute teenuste abil lisandväärtust luua.

Üks EKAK-i oluline suund on vabatahtliku tegevuse soodustamine. Sellealast tegevust koordineerib Siseministeeriumi toel Vabatahtliku Tegevuse Arenduskeskus. Viimase kahe aasta jooksul on tehtud kõvasti koolitust ja teavitustööd vabatahtliku tegevuse olemusest ja väärtusest. Hea ülevaate saate, muide, Vabatahtlike Väravast veebilehel www.vabatahtlikud.ee. Käegakatsutava asjana tahan esile tõsta Vabatahtliku Tegevuse Arenduskeskuse ja meie ministeeriumi koostöös loodud vabatahtliku passi. Inimesel on võimalus oma vabatahtlikus tegevuses osalemisest saadud teadmiste, oskuste ja kogemuste kirjeldamiseks. Organisatsioonidele on vabatahtliku pass abiks vabatahtlike kaasamisel ja juhtimisel. Sellega aitab pass suurendada vabatahtliku töö väärtust ühiskonnas laiemalt.

Järgmistel aastatel tõuseb tähelepanu keskmesse vabatahtliku tegevuse edendamine omavalitsustes ja kodanikuühendustes. Mõlemale on vabatahtlike kaasamine võimalus oma organisatsiooni võimekuse suurendamiseks. See aga eeldab oskusi vabatahtlike sihipäraseks koordineerimiseks. See, et me elame demokraatlikus ühiskonnas, tähendab, et avalik võim ei tegutse kardinatega, otsused sünnivad aruteludes ja kaasarääkimise võimalus on kõigil. Kaasamise edendamine on EKAK-i üks põhieesmärke. Me oleme astunud mitmeid praktilisi samme kaasamise korraldamiseks. Meil on koolitust saanud või saamas üle 600 riigi- ja kohaliku omavalitsuse ametniku, ministeeriumides on nimetatud kaasamiskoordi-

naatorid. Käimas on projektid konkreetsete kaasamisjuhtumite nõustamiseks. Valminud on praktiline kaasamiskäsiraamat. Kaasamisveeb www.osale.ee saab ettevalmistamisel oleva eelnõude infosüsteemi valmimisel uue rolli. Õigusaktide kooskõlastamine seotakse senisest tihedamalt osalusveebiga. Hoolimata sellest on veel palju teha.

Kaasamise kaks võtmeküsimust on õige aeg ja ühine keel. Mida varem ühendusi seadusloomesse kaasatakse, seda lihtsam ja sisukam on koostöö; mida hiljem seda tehakse, seda raskem on arusaadavalt kaasa rääkida. Raskem on ka aru saada, kuidas mingid seisukohad on kujunenud. Keele all pean ma silmas üksteisemõistmist, mis vahel võib ka väga heast tahtest hoolimata takistuseks saada. Ametnikud ja kodanikuühenduste esindajad suhtlevad tavapäraselt üpris erinevates ringkondades. Bürokratlik kõnepruuk võib ehmatada ühtesid ning vähene konkreetsus võib ehmatada teisi. Selle kultuurilise lõhe vähendamise poole me oma ettevõtmistega püüdleme.

Tahan osutada ka ühele konkreetsele asjale, millele ühendused on minu tähelepanu juhtinud. Nimelt on meil praegu Eestis olukord, kus mingi grupi huve koondaval mittetulundusühendusel puudub võimalus neid huve kohtus kaitsta. Konkreetne juhtum: kui näiteks puudega inimene tahab seista oma õiguse eest pääseda avalikku hoonesse ratastooliga, on ainuke võimalus esitada kohtule avaldus eraisikuna. See on tavalise inimese jaoks arusaadavalt väga suur ja enamiku jaoks üle jõu käiv ettevõtmine. Seda küsimust peaksime arutama nii ühenduste kui ka seadusandjatega.

Nagu algul lubasin, tulen korra ka koostöö korraldamise juurde. Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsioon ütleb: "Vabariigi Valitsuse ja kodanikuühenduste esindajad moodustavad ühiskomisjoni EKAK-i rakendamise tegevuskavade ettevalmistamise, elluviimise ja täitmise hindamise süsteemi käivitamiseks." Ühiskomisjon on see põhiline kogu, kus avaliku võimu ja kodanikuühenduste esindajad ühistes eesmärkides ja nende saavutamise viisides kokku lepivad, õigemini, see peaks nii olema. Mulle tundub, et praegu on ühiskomisjoni roll täidesaatva ja järelevalvava institutsiooni vahel veidi hägustunud. Tagajärjeks on see, et ei riik ega ühendused ei tea enam päris täpselt, mida talt oodata. Riik on küll kõrgelt

esindatud, lausa kantslerite tasemel, aga kuna konkreetsetest on pahatihti jäänud väheseks, ei suuda me seda kompetentsi ja autoriteeti ära kasutada.

Koostamisel olev kodanikuühiskonna arengukava peab muu hulgas selle puuduse kõrvaldama, saades konkreetseks tööplaaniks kõigile osapooltele. Lahenduseks on täpsemate, ajaliselt piiritletud eesmärkide seadmine. Igale tegevusele peaks olema määratud vastutaja ning eraldatud vahendid. Avaliku võimu ja ühenduste esindajad koos peaksid panema aasta prioriteedid must valgel paberile. Nii peaksid mõlemad pooled olema huvitatud võimalikult reaalsete eesmärkide seadmisest ja nende täitmise jälgimisest.

Austatud Riigikogu! Sellega ma lõpetan. Ootan teie küsimusi ja jään huviga kuulama teisi ettekandjaid. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister! Ma tänan teid! Teile on päris palju küsimusi. Mari-Ann Kelam, palun!

Mari-Ann Kelam

Suur tänu! Aitäh hea ettekande eest! Vahvad on suured üleriigilised ettevõtmised, nagu "Teeme ära!", allkirjakogumised nõiakaevu kaitseks ja sellised suuremad asjad, mis nõuavad ka riigi tuge ja raha, et neid lõplikult läbi viia. Minu meelest on niisama tähtsad kohalikud ettevõtmised, kus naabrid koos koristavad oma tänava äärt, mõnda pisikest parki, ehitavad midagi või parandavad näiteks küllakiike. Kuidas teie suhtute nendesse väiksematesse ettevõtmistesse ja kas te arvate, et sellised kogemused, mida inimesed saavad vabatahtlikku tööd tehes, on abiks ka inimesele, kes on oma töökoha ajutiselt kaotanud? See töö annab talle uusi kogemusi, kontakte, uusi suundi ja ideesid.

Siim Valmar Kiisler

Jah, need suured ettevõtmised, mida te siin nimetasite, paistavad rohkem silma, nendest on avalikkuses ja ajakirjanduses rohkem juttu olnud, aga Eestis ringi liikudes on selgelt näha, et ka väiksemaid algatusi on järjest juurde tulnud. Tihti ei ole need üldse seotud suurte rahasummadega. Küll saadakse sageli toetust kohaliku omaalgatuse programmist, mida ma siin kirjeldasin. Aga sellist laiemat tegutsemist on

selgelt rohkem, kui oli hetkel, mil EKAK vastu võeti, kui me sellise ajaperspektiiviga võrdleme. Kindlasti aitab see kaasa. Minule on hästi südamelähedane üks EKAK-i eesmärk, mis kõlab nii: kodanike vastutustunde arendamine oma pere, kaaskodanike, kodukoha, riigi ja maailma ees. Ma arvan, et seda laadi mõtteviisi peame me eesmärgina riigi poolt kindlasti soodustama ja kaasa aitama selle levikule. Ma usun, et selles suhtes on Eestis olnud edasimineku.

Aseesimees Jüri Ratas

Mark Soosaar, palun!

Mark Soosaar

Lugupeetud juhataja! Austatud minister! Aitäh põhjaliku ettekande eest! Mind liigutasid kaks momenti teie ettekandes. Esiteks, ka teie mõtlete MTÜ-dele õiguse andmise üle, et nad võiksid kaitsta kodanike huve. Nimelt, keskkonnakomisjoni laual oli just hiljuti üks ettekirjutus, mis tuli Brüsselist seoses keskkonnaorganisatsioonidega. Meil ei ole seadustega piisavalt tagatud, et nad võiksid elukeskkonna eest seismisel kaitsta kodanike huve. Teine mõtlemapanev moment on see, et Holland ja Belgia on kodanikuühendustes ehk kolmandas sektoris tööhõive loomisel meist kuuekordselt ees. Mida te kavatsete teha selle löhe ületamiseks ja kuidas Kodanikuühiskonna Sihtkapitalile eraldatud raha paremini kaasata, et see löhe väheneks?

Siim Valmar Kiisler

Aitäh! Nagu ma nimetasin, on meil just valmimisel (saime ka Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liidult parandusettepanekud) valitsuse teenuste delegeerimise kontseptsioon. Teenuste delegeerimist võiks olla ühelt poolt kindlasti rohkem, aga teiselt poolt peaks see olema läbipaistvam ja arusaadavam. Meie tellimusel valmis Praxise väga põhjalik uuring teenuste delegeerimisest, millega on kõigil võimalus tutvuda. See näitab, et näiteks omavalitsustes on teenuste delegeerimine väga erineval tasemel ja puudub ka ühine informatsioon. Ühes Eesti nurgas puudub teadmine, kellele mingid teenused on mõnes teises Eesti nurgas delegeeritud või kuidas seda tehakse. Sellealane koordineerimine aitaks kindlasti kaasa sellele, et meie kodanikuühendused

oleksid avaliku sektori teenuste delegeerimisse paremini kaasatud. Tihti suudavad nad seda teha kompetentsemalt, neil on praktiline kogemus sellel alal ja nii saaksid nad kindlasti anda ka inimestele tööd.

Aseesimees Jüri Ratas

Imre Sooäär, palun!

Imre Sooäär

Ma tänan, hea juhataja! Austatud ettekandja! Sa nimetasid oma ettekandes väga palju erinevaid arve. Aga ma ei kuulnud sinu hinnangut nendele arvudele. Milline on sinu arvates eestlaste osalemise aktiivsus kodanikuühiskonna programmides ja aktsioonides? Kui meedia hinnangutest lähtuda, siis paljudes nendes aktsioonides osalemine on osutunud suhteliselt kesiseks. Võib-olla on see suhteline, aga kui vaadata Eesti rahvaarvu, siis ega need arvud, mida sa täna tõid, väga suured ju ei ole. Milline on sinu hinnang ja kuidas sa võrdled seda teiste Euroopa riikide kodanikuaktiivsuse protsendiga, kui nii võib öelda, ning millest tuleb see eestlaste võib-olla suhteliselt väike aktiivsus neis aktsioonides osalemisel (kui üks teatriprojekt välja jätta)?

Siim Valmar Kiisler

Aitäh! Ma ei nõustuks sellega, et aktiivsus on väike. Nagu ma proua Kelami küsimusele vastates ütlesin, et kui liikuda mööda Eestit ringi, siis n-ö külaplatsi kordategemist, osalemist ühises tegevuses on kohapeal väga palju. Sellest võiks rohkem ka avalikkuses juttu olla. Riigikogu liikmed kindlasti käivad palju ringi ja näevad, kuidas tihti võib-olla väga väikese toetusega või üldse ilma toetuseta tehakse ära suuri asju. Kui inimestega suhelda, siis selgub, et selliste tegemiste puhul on tihtipeale entusiasm suurem, inimesed räägivad tehtust palju elavamalt kui siis, kui kuskile on näiteks europrojekti raames toetusena antud viis miljonit krooni ja püstitatud uhke koda. Tihti näeme, et väga väheste vahenditega tegutsemine on inimestele rohkem rõõmu andnud. Mina teie arvamusega ei nõustuks. Üksikutes aktsioonides osalemine on väga suurearvuline, aga võib-olla see ei olegi eestlastele alati nii omane. Just seda oma kodukandis tegutsemist näeme me palju rohkem. Nagu ma ütlesin, kui me võrdleme olukorraga EKAK-i vastuvõtmise

ajal kaheksa aastat tagasi, siis minu meelest on siin selge edasimineku olnud.

Aseesimees Jüri Ratas

Marika Tuus, palun!

Marika Tuus

Aitäh, austatud eesistuja! Hea minister! Te ütlesite, et teeb meele rõõmsaks, et kodanikuühiskond on väga aktiivseks muutunud. Ma ei saaks küll seda öelda. Mulle teeb muret just see, et näiteks seadusloome puhul ei kaasata meil ühiskondlikke organisatsioone. Võtame või viimase näite, pensioniea tõstmine, mis puudutas ju igäüht meist. Sisuliselt tehti seda kinniste uste taga. Ma mäletan, et vaid vähem kui 24 tundi enne lõpphääletust tehti ümarlaud ja see oli puhtformaalne. Väga palju muid näiteid on. Omanike liitu on jah rahastatud riigieelarvest, selle raha eest koguti allkirju, kuid üürnike liit on rahastamata. Ma küsingi: miks valitsus ei kaasa niisuguste tähtsate otsuste tegemisse ja seadusesse vormimisse kodanikuühiskonda?

Siim Valmar Kiisler

Aitäh! Kõigepealt, minu teada on üürnike liit läbi aastate saanud raha ka riigieelarvest. Mis puudutab kaasamist, siis eks see ole selline pikk tee, mida mööda me käime. Ma kirjeldasin siin päris pikalt neid probleeme. Üks asi on ajastamine. Tihti jäädakse kaasamisega hiljaks. Tahe on hea, aga siis on juba võib-olla eelnõu tekst valmis. Eks igäühel ole raske oma lapsest loobuda või hakata teda väga palju ümber tegema. Kaasamise varasemasse faasi toomine on väga oluline. Teiselt poolt saadakse tihti üksteisest erinevalt aru. Nagu ma välja tõin, on ühelt poolt puuduseks võib-olla liiga bürokraatlik keelekasutus ja rääkimine just väga juriidilises keeles, seaduse tekstina, teiselt poolt jälle heidetakse ette liigset ebakonkreetsust. Küsimus on, kuidas neid pooli teineteisele lähemale tuua. Ma arvan, et see, et riigis on kohustus määrata kaasamiskoordinaatorid (iseendast on see formaalne samm), aitab kaasa sellele, et ehitada neid sildu, et vähehaaval (see on ametnike puhul väga erinev, mõni on väga avatud ja kaasab väga palju, kuid mõni lihtsalt ei ole selle tavaga harjunud) saaks luua järjest rohkem ühelt poolt riigiasutuste ja omavalitsusasutuste ning teiselt poolt

kodanikuühenduste vahel neid sildu ja siis neid järjest laiendada, et järjest suurem hulk inimesi kaasa töötaks. Taas, kui me võrdleme varasemate aastatega, siis näeme, et kaasamine on järjest enam levinud, just hea kaasamine vastavalt heale tavale, aga see on protsess, mis võtab aega. Järjest rohkem jõuab see inimeste teadvusesse. Kindlasti ei toimu see üleöö, et enne ei kaasanud ja nüüd kaasame. Suund on minu arust õige.

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Nüüd on mul hea meel kaasata küsimuste vooru Toivo Tootsen. Palun, teie kord!

Toivo Tootsen

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Austatud minister! Te ütlesite, et rahastamist puudutav kontseptsioon on kooskõlastamisel. Kas te mõne sõnaga tutvustaksite meile seda kontseptsiooni lähemalt?

Siim Valmar Kiisler

Rahastamist puudutav kontseptsioon on heaks kiidetud ja me taotleme selle rakendamiseks lisaraha ESF-ist. See taotlus on meil menetluses, üle miljoni krooni soovime saada rakenduste elluviimiseks. Peamine on loomulikult rahastamise läbipaistvus, info avalikustamine, et see oleks kõik kättesaadav, ja ka eesmärkide selgem defineerimine. Praegu on meil tihtipeale üsna segamini kodanikuühenduste tegevustoetus ja teenuste delegeerimine. Väga palju on sellega seotud omavalitsused, kuna suures osas on kohalikud kodanikuühendused rahalistes suhetes just omavalitsustega ja tihti ei anta endale aru, kas see on tegevustoetus või teenuse delegeerimine ning kui see on teenuse delegeerimine, mida selle eest vastu tahetakse saada, millist teenust riik täpselt ostab, kuidas ta mõõdab seda, kas eesmärk saavutati või ei. Suures osas saavad Eestis kodanikuühendused rahastatud muidugi projektitoetuste abil, mis on kindlasti hea konkreetsete asjade elluviimiseks, aga teisest küljest ei taga kodanikuühenduste jätkusuutlikkust pika aja jooksul. Et hoida need kolm rahastamisviisi selgelt ja läbipaistvalt lahus, et avaliku sektori asutused saaksid aru, mis on projektipõhine rahastamine, mis on tegevuse toetamine ja mis on teenuste delegeerimine, ning et kõigis neis kol-

mes oleksid olemas konkreetsed selged põhimõtted – see on selle kontseptsiooni peamine sisu.

Aseesimees Jüri Ratas

Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud härra minister! Küsin teilt nagu regionaalministrilt. Kas te ei leia, et Eestis on viimastel aastatel olnud huvitav suhe kohaliku omavalitsuse ja riigi vahel? Riik paneb iga aastaga rohkem ja rohkem kohustusi, niisuguse suure venna positsioonilt, ega arvesta seda, kuidas noorem vend, kohalik omavalitsus, saab neid ülesandeid täita. Tahangi kuulda teie kommentaare, härra regionaalminister.

Siim Valmar Kiisler

Võib-olla ei ole see päris selle arutelu teema, aga kui vaadata näiteks omavalitsuste kulutuste osakaalu Eesti avaliku sektori kulutustes, siis me oleme selle poolest jätkuvalt üle Euroopa Liidu keskmise. Ühelt poolt on omavalitsustel ülesandeid suhteliselt palju, teiselt poolt on omavalitsuste kulutuste osakaal avaliku sektori kulutustes ka Euroopa mõistes suhteliselt suur. Omavalitsused on suhetes kodanikuühendustega siin küll väga erinevas rollis. Meie tellitud uuringust tuli välja, et siin ei ole tugevaid piirkondlikke tendentse. Täiesti kõrvuti võivad asuda kaks omavalitsust, kus ühes on kodanikuühenduste rahastamine väga hästi korraldatud, väga läbipaistev, selge, ja naaberomavalitsuses võib asi olla väga segane või üldse suhtlus kodanikuühendustega võib seal olla väga vähene. Siin selgeid tendentse sedapidi ei ole. Küll oli näha, et väiksemates omavalitsustes üldiselt jätkub tunduvalt vähem jõudu ja ressursse kodanikuühendustega suhtlemiseks ja nende rahastamiseks. See tuli uuringust selgelt välja.

Aseesimees Jüri Ratas

Eldar Efendijev, palun!

Eldar Efendijev

Aitäh, härra eesistuja! Austatud minister! Mul on ka regionaalse värvinguga probleem. Mul tekkis selline mulje, et kui me räägime ühiskonna arendamisest, siis me räägime suu-

remas osas ikkagi sellest, kuidas see asi eestlaste poolel areneb, aga mitte-eestlaste pool jääb kuidagi tagaplaanile, varju. Mul tekib selline mulje, et mitte-eestlased ei ole praegu nii aktiivsed kui eestlased. Kuidas te hindate, mispärast see nii on? Tegelikult nad ei ole praegu, ütleme, võrdsed partnerid. Kuidas seda parandada? Oskate te ümber lükata minu mulje või kui teie ütlete, et, jah, nii see on, siis mida te kavatsete edaspidi teha, et see muutuks võrdsemaks?

Siim Valmar Kiisler

Kui me räägime EKAK-ist, sellest, keda EKAK mõistab kodanike all, siis selguse toomiseks ütlen, et EKAK-is on defineeritud, et kodanikud selle dokumendi mõistes on kõik Eestis legaalselt elavad inimesed. Kui me räägime inimestest, kelle emakeel ei ole eesti keel, siis üldiselt on uuringud näidanud, et kodanikud osalevad kodanikuühendustes suhteliselt võrdväärselt. Mul on Tartu Ülikooli 2005. aasta küsitlusandmed (tunnistan, et andmed võiksid olla natuke värskemad). Nendest tuli selgelt välja, et ei ole suuri erinevusi eestlaste ja teistest rahvustest inimeste osalemises. 2008. aasta märtsis ja aprillis tehtud uuringust tuleb välja, et eestlased osalevad valdavalt kodanikuühendustes, seltsides ja klubides, kus suhtlemiskeel on eesti keel, ja 79% kodanikuühendusi, seltse ja klubisid, kus osalevad mitte-eestlased, kasutab suhtlemiseks vene keelt. Kindlasti on palju kodanikuühenduste tegevustest seotud kultuurilise tegevusega, ilmselt ka mitte-eestlaste puhul. Võib-olla on taas küsimus selles, et sidusust inimeste vahel on vähe. Inimesed on aktiivsed küll, aga nad tegutsevad oma keeles ja oma gruppides. See tuleb küsitlustest välja.

Aseesimees Jüri Ratas

Georg Pelisaar, palun!

Georg Pelisaar

Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Te märkisite väga õigesti, vastates ühele küsimusele, et praegu on oluline täpsustada eesmärgi, mis on vajalikud kodanikuühenduste rahastamiseks, et nad täpselt teaksid, milleks ja kust on võimalik raha taotleda. Te rõhutasite ka, et on oluline leida alternatiive lisaks riigipoolsele rahastamisele. Aga kui me

ringi vaatame, siis näeme, et näiteks mittetulundusühingud, mis tegutsevad kohtadel, omavalitsustes, sageli teavad, et nad saavad rahastuse riigilt, aga omavalitsustel ei ole tihti võimalik sinna panustada. Teatud mõttes tekib nagu konkurents: ollakse vastuolus omavalitsusega ja sõber riigiga. Öelge, palun, mida te pidasite silmas alternatiivsete rahastamisallikate puhul.

Siim Valmar Kiisler

Mina pidasin silmas äri sektorist tulevat toetust. Ma annan endale selgelt aru, et praegu on kodanikuühendustel äri sektorist toetust saada ülimalt raske. Selles suhtes on mul hea meel, et kui me vaatame rahanumbreid, siis näeme, et me oleme suutnud need riigi toetused, mis on kodanikuühendustele läinud, üldiselt samal tasemel hoida. Ma toon siin näitena Kodanikuühiskonna Sihtkapitali. Meil oli eesmärk hoida nende rahastamist suuruses 20 miljonit krooni aastas. Nüüd on see kärpeta tagajärjel üle 18 miljoni krooni, aga need summad on püsinud siiski enam-vähem samas suurusjärgus. See aitab kodanikuühendustel rasked ajad üle elada. Kui majandusolukord läheb taas lahedamaks, siis on kindlasti oluline, et kodanikuühendused saaksid raha ka teistest allikatest, et nad oleksid sõltumatud, et nad ei muutuks ühe riigiasutuse või ühe omavalitsusasutuse otseseks käepikenduseks, vaid saaksid ka laiemalt otsuseid teha.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister! Ma tänan teid ettekande ja vastuste eest! Ma palun Riigikogu kõnetooli Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liidu juhataja Urmo Kübara!

Urmo Kübar

Lugupeetud juhataja! Hea Riigikogu! Minister rääkis kodanikuühiskonnast ning kodanikualgatuse ja avaliku võimu suhetest väga positiivselt ja optimistlikult. Vastupidi tavapärastele rolliootustele soovin jätkata samal lainel, lootuses mitte sellega alla kiskuda poliitilist huvi selle teema vastu. Veidi murelikuma suuga kõnelesime sellel teemal pisut rohkem kui kuu aega tagasi kolme komisjoni ja kodanikuühenduste ühisel istungil, kus sai Riigikogule esitatud valdkondade kaupa mitmeid

ettepanekuid tegevusteks, mis aitaksid eri probleeme lahendada.

Aga rääkides sellest, mis kodanikuühiskonnas head on, ei tooks ma näiteid pikkade traditsioonidega ja tuntud ühenduste või selliste massiivsete algatuste kohta nagu "Teeme ära!", mis on nagunii kõigile tuntud, ehkki põhjust nendest rääkimiseks oleks, sest lisaks sellele, et tänavune talgupäev on lähenemas, on näha, et talgutest on saanud ka Eesti üks eksporditartikkel. Sellel nädalavahetusel toimuvad "Teeme ära!" talgupäevast inspireeritud prügikoristustalgud Leedus ja Sloveenias. Viimati mainitus, mis on elanike arvult umbes poolteist Eestit, oli mõni päev tagasi registreerunud juba 120 000 inimest. Usutakse, et nädalavahetuseks on osalejaid 200 000. Oma näites kutsun ma teid hoopis ühte Tallinna kooli, kus mõni aasta tagasi alustas tööd noor õpetajanna, Sihtasutuse Noored Kooli esimese lennu kasvandik. Ta andis saksa keelt päris väikestele lastele ja avastas õige pea, et laste edasimineku ei olnud nii kiire, nagu võinuks olla, osalt sellel põhjusel, et vanemad ei osanud lapsi aidata, kuna nad ei olnud ise saksa keelt õppinud. Õpetajanna käivitas lahendusena õhtused saksa keele kursused lastevanematele, kus õpiti üsna sama programmi järgi, mille järgi lapsed õppisid saksa keelt päeval. Selle tulemuseks ei olnud mitte üksnes see, et laste õpitulemused paranesid, vaid selle läbi muutusid ka loomuldasa tihedamaks lastevanemate ja kooli suhted ning vanemate kaasatus sellesse, kuidas nende lastel koolis läheb. Aga veel üks huvitav tulemus oli hasart, millega lapsed hakkasid nendes uutes tingimustes õppima. Lastevanemad rääkisid, et lapsed hakkasid kontrollima, kas vanematel on kodutööd tehtud. Võite ette kujutada selles vanuses lapse rõõmu, kui ta avastab, et on asju, mida ta võib ise oma vanematele õpetada, mida ta teab paremini kui nemad.

Ma arvan, et selles väikeses näites on üsna palju kokku võetud seda, mis kodanikuühiskonnas head on. Esiteks, selge probleemi nägemine ja nutika lahenduse leidmine, nutika lahenduse, mis ei ole ilmingimata väga traditsiooniline. Teiseks see, kuidas olemasolevaid ressursse (kõik oli ju olemas: õpetaja, lastevanemad, lapsed, õpikud, ruumid) lihtsalt omavahel veidi ümber koordineerides suudeti saavutada väga oluline lisandväärtus. Kolman-

daks see, et see on küll väga konkreetse probleemi lahenduseks leitud mudel, aga tegelikult laiendatav mis tahes teistesse koolidesse, mis tahes teiste ainete puhul. Neljandaks (ma arvan, et see on kõige olulisem), seda kõike tehti rõõmu ja särava silmades ning ühtekuuluvustundega, mida ei saa öelda kaugeltki iga tegevuse kohta, millega me hõivatud oleme.

Kuna selliseid näiteid on veel, siis julgen öelda, et Eesti kodanikuühiskond seisab päris kindlatel jalgadel ja muutub aina tugevamaks. See ei käi loomulikult iga üksikorganisatsiooni ja aktivisti kohta, aga terviku kohta küll.

Eelmisel aastal uuris EMSL, millist mõju on majanduslangus avaldanud Eesti kodanikuühenduste tegutsemisele ja tegutsemissuutlikkusele. Me nägime, et kuigi ootuspäraselt oli vähenenud ühenduste sissetulek rahalises mõttes, oli samal ajal suurenenud nende liikmeskond ja vabatahtlike arv, kes tahavad nende tegevustes kaasa lüüa. Selliste inimeste hulk, kes oskavad, tahavad ja suudavad osaleda nii ühiste asjade arutamises, otsustamises kui ka elluviimises, kasvab. Ma olen nõus Imre Sooäärega, kes juhtis tähelepanu, et võrreldes kogu Eesti elanike arvuga ei ole see veel teab mis massiivne number. Aga igal juhul on saavutatud kriitiline mass. Ma näen, et see levib ühiskonnas nagu positiivne nakkus, pidevalt ja järjekindlalt. Inimesed leiavad osalemiseks üha uusi vorme. Lisaks traditsioonilistele eestkosteorganisatsioonidele, teenuseid pakkuvatele organisatsioonidele või virgestustegevusega tegelevatele kodanikuühendustele kinnitavad kanda sotsiaalsed ettevõtted ning sellised vabad võrgustikud, kus inimesed liiguvad sisse ja välja, koondades eri elualade inimeste kompetentsi, teadmisi, kogemusi, oskusi. See muudab selle kõik kaunis peatumatuks. Sellist arengut saab soovi korral ignoreerida ja sellele saab ka ikkagi kodaratesse loopida, kui seda tahta, aga see oleks lihtsalt rumal, sest ega asjad ei jää sellel põhjusel tegemata, need tehakse ikkagi ära, lihtsalt ilma nendeta, kes ei soovi osaleda.

Kui küsida, mida niisuguses arenguetapis saab teha riik, et kodanikuühiskonnale hoogu juurde anda (see on küll üldine, aga ma jõuan kohe konkreetsemate tegevusteni), siis ma arvan, et esimene asi on ikkagi väga selgelt kinnitada oma tahet, et, jah, tugev kodanikuühiskond on meie eesmärk. See peaks olema

EKAK-i, mille aruteluks me siia täna kokku oleme tulnud, kõige tugevam lubadus ja kõige põhilisem asi. Samas usun ma, et see on just see, mida me oleme võib-olla kõige vähem saavutanud kõikvõimalike kontseptsioonide, koolituste, juhendmaterjalide ja kõige sellise kõrval, mida tõepoolest nende aastate jooksul on palju tehtud ja mis on ka olnud vajalik.

Aga milles see konkreetne tugev tahe saaks väljenduda? Praegu näib mulle, et need signaalid, mis avaliku võimu poolt kodanikualgatusetele tulevad, ei ole kaugeltki mitte nii selged. Toon selle kohta mõne näite.

Esiteks, nagu ka minister oma kõnes mainis, on avalikul võimul soov, mis on üsnagi loogiline, et võiks väheneda kodanikuühenduste sõltuvus riigi rahastamisest. Samal ajal oleks alternatiiv näiteks sotsiaalne ettevõtetus, see on ettevõtetus, mis on suunatud sotsiaalsele eesmärkidele, see on isemajandav ärimudel, aga eesmärk ei ole mitte omanikele kasumi teenimine, vaid mingi probleemi lahendamine. See aitaks hoida kokku riigi kulusid ühenduste rahastamisel, aga takistuseks on praegu see, et kui ühendus hakkab tegelema sotsiaalse ettevõtlusega, siis kaotab ta need maksusoodustused, mis tal praegu on, hoolimata sellest, et seda tulu, mis ta ettevõtlustegevusega teenib, ei kasutata mitte omanike isikliku heaolu suurendamiseks, vaid probleemide lahendamiseks. Teine näide. Jällegi, loogiline signaal avaliku võimu poolt on see, et meil võiks olla rohkem vabatahtlikke ja inimesed võiksid omast vabast ajast rohkem panna ühiste eesmärkide nimel. Samal ajal suhtub maksuamet vabatahtlikesse kui töötajatesse ja näiteks kas või nende toitlustamise pealt, mida oleks ju normaalne inimestele pakuda, kui inimesed on appi tulnud, tuleb tasuda erisoodustusmaksu. Kolmas näide. Soovides ühelt poolt õhutada vabatahtlikku tegevust ja kodanike eraannetusi, ei võimalda riik kodanikul kasutada kergesti kasutatavat otsingut registrist, et ta saaks omavahel võrrelda ühes piirkonnas või ühel tegevusalal tegutsevaid organisatsioone, et välja selgitada, kes on see organisatsioon, kelle toetamisest kõige rohkem kasu tuleks. Vähegi keerukam päring registrist läheb inimesele midagi maksma, aga ma arvan, et see kasu, mis tuleks sellest, kui inimesed töötaksid rohkem kodanikuühenduste andmetega ja analüüsiksid neid, on riigile palju

suurem. Järgmine näide. Avalike teenuste osutamine on väga suur ja selge avaliku võimu ja kodanikuühenduste koostöövaldkond. Üks probleem, mida avalik võim esile toob, on see, et nad delegeeriksid küll rohkem teenuseid kodanikuühendustele, aga need on sellised nõrgesed, neid ei saa usaldada, ei saa olla kindel, kas teenuse kvaliteet selle tagajärjel ei halvene. Samal ajal ei tee avalik võim midagi selleks, et nende organisatsioonide suutlikkus suureneks, sest lepingud on enamasti piiritletud väga konkreetsetel ainult teenuse osutamise kulude katmisega ega näe ette võimalusi selleks, et organisatsioon saaks ka organisatsioonina areneda. Kaasamine on järgmine näide. Ühelt poolt õhutatakse, et inimesed võiksid avaldada oma arvamust, rääkida kaasa, öeldakse, et ega teistmoodi ei saagi mingeid otsuseid ei Riigikogus ega valitsuses teha, kui ainult kuulates nende inimeste ettepanekuid ja kommentaare, keda need seadused puudutavad. Teisest küljest on pigem erand kui reegel see, kui kodanikuühendus saab oma ettepanekutele avalikult võimult mingit tagasisidet. Mõnigi kord võib kuulda hoopis selliseid lauseid, nagu üks minister ütles, et seadust ei kirjutata linnahallis. See kõik tekitab segadust, mis siis on see riigi ootus ja sõnum.

Lõpetuseks natukene EKAK-i rakendamisest ja sellest, kuidas see võiks toimuda tulevikus. Selleks, et EKAK oleks toimiv ja kasutatav, tulemuslik dokument, on kolm eeldust.

Esiteks, tema sisu peaks olema konkreetne, oluline ja asjakohane. Siin saab praegu olla üsnagi optimistlik ja loota, et käima lükatud kodanikuühiskonna arengukava aastateks 2011–2014 on parem kui senised, konkreetsem ning kaasavam juba selle koostamise ajal, sest senine praktika arengukava puhul on olnud pigem see, et sinna on koondatud need tegevused, mida iga ministeerium oma valdkonnas teeb ja millel on mingi seos kodanikuühendustega, mitte ei ole lähtutud sellest, mis on eri valdkondade vajadused, ja ei ole koostatud plaan selle põhjal.

Teiseks, kui see plaan on olemas, on oluline rääkida ühiskomisjoni rollist, nagu ka minister mainis. Me astusime üsna suure sammu 2007. aastal, kui tõstisime ühiskomisjoni taset, kaasates sinna ministeeriumide kantslerid, mis lõi võimaluse, et seal osalevad inimesed, kes saavad ka päriselt oma maja nimel rääkida ja

mingisuguseid kohustusi võtta. Samas jäi astumata teine samm ehk see, et anda ühiskomisjonile konkreetne sisu, millega edasi töötada. Selle tõttu on see praeguseks, ma arvan, et juba rohkem kui aasta, niisuguses staadiumis, et aeg-ajalt käiakse kohal ja arutatakse eri probleemide üle, aga suurt rõõmu ei ole sellest ilmselt kellelegi. Seega, peaks olema konkreetne dokument, mille alusel ühiskomisjon saaks töötada umbes nii, nagu organisatsiooni tasandil toimib juhatus või nõukogu, seades olulised pikaajalisemad sihid, jälgides nende saavutamist, ja probleemide korral arutades, kuidas neid lahendada. Ma arvan, et mõistlik mõte oleks ka see, kui ühiskomisjonile lisada funktsioon, et nii avaliku võimu kui ka kodanikualgatuse esindajad saaksid tema poole pöörduda, kui nad tunnevad, et mingis konkreetses asjas ei ole lähtutud EKAK-i põhimõtetest, ja paluda ühiskomisjonilt hinnangut. See aitaks siduda EKAK-i muidu ehk igapäevast üsna kaugeks jäävad väärtused ja eesmärgid, mis on küll ilusad, palju konkreetsemalt igapäevategevustega.

Kolmas ning kõige olulisem asi, mis määrab EKAK-i elluviimise edukuse, on see, et lisaks hästisõnastatud eesmärkidele ning soolidele ja asjalikule järelevalveorganile peavad olema rakendajad. Rakendamine on seni olnud EKAK-i juures kõige juhuslikum asi, see on toimunud sõltuvalt sellest, kuidas millekski on raha leitud. Seetõttu me näeme, kuidas samad eesmärgid korduvad aastast aastasse, ilma et saaks öelda, et need asjad ka tehtud oleksid. Seega, kui uus arengukava koostatakse, siis sinna peaksid kirja saama ainult need asjad, millel on olemas ka selged vastutajad elluviimise eest ja millele on ette nähtud piisavad ressursid. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Hea ettekandja! Teile on küsimusi. Mati Raidma, palun!

Mati Raidma

Suur tänu! Ühel mündil on kaks külge, ühel küsimusel kaks osa. Esiteks, nii sina kui ka eelnev ettekandja rääkisite sellistest massiivsetest ja suurte traditsioonidega näidetest, näiteks "Teeme ära!". Ei olnud juttu kümneid tuhandeid inimesi hõlmavatest ja üle saja-aastase traditsiooniga organisatsioonidest, nagu Kait-

seliit, vabatahtlikud päästjad, praegu ühinevad merepäästjad. Kas nad on teie pere liikmed või ei ole? See on esimene küsimus. Teine pool on avaliku võimu ja kodanikuühiskonna vastasseisu kohta. Mis sa arvad ideest, kui näiteks avalikku teenistusse astujatele lisada üks väikene nõue, et neil peab olema MTÜ-s osalemise kogemus, et nad mõistaksid teist poolt ja teise poole filosoofiat?

Urmo Kübar

Vabatahtlikud päästjad, kaitseliitlased jt loomulikult teenivad sama eesmärki oma valdkonna piires nagu ka teistes valdkondades tegutsevad vabatahtlikud. Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste liikmeskonnas küll konkreetselt ei ole ei pritsimeeste seltse ega Kaitseliitu, aga kodanikuühenduste peres nad kahtlemata on. Mis puudutab teist ettepanekut, siis ma ei tea, kas seda on mõistlik reguleerida sellise möödapäasmatu kohustusena, aga kindlasti olen ma seda meelt, et inimesed saavad oma töö paremini hakkama, kui neil on kogemusi mitte ainult oma erialalt, vaid sellesama eriala piires erinevates sektorites töötamisest. Ma arvan, et ametnikule kulub kindlasti ära äri sektoris töötamise kogemus, et mõista seda loogikat, aga kahtlemata ka kolmandas sektoris töötamise kogemus tuleb kasuks ja on vajalik. See toimib ka vastupidi. Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liidus ning teistes kodanikuühendustes töötab mitmeid inimesi, kes on oma varasemas tööelus olnud ametnikud. Ma arvan, et see on ainult tervitav, et inimesed liiguvad eri sektorite vahel, sest nii levib ka teadmine ja mõistmine.

Aseesimees Jüri Ratas

Eiki Nestor, palun!

Eiki Nestor

Tere! Minu küsimus on kahjuks tõrvatükide kohta meepotis. Üks ilusamaid algatusi kodanikuühiskonna poolt poliitika poole on olnud heade valimistavade väljapakumine. Need, kes on selle leppega liitunud, on minu meelest valdavalt ka neid reegleid täitnud. Selles mõttes oli kurb saada riigi toetatavalt kodanikuühendusest teade, et hääleta Ken-Marti Vaheri ja Urmas Reinsalu poolt. Midagi ei ole teha, kurb eelkõige seetõttu, et võib-olla keegi teine tuleb võimule ja siis millegipärast leitak-

se, et see liit ei peaks enam raha saama, kuigi mina arvan vastupidi. Mina lootsin, et kodanikuühiskond ise ütleb midagi selle kohta, kas üks riigieelarvest toetust saav mittetulundusühing, kindlasti õilsatel eesmärkidel loodud, peaks sellisel moel reageerima. Ma lootsin, et kodanikuühiskond ise ütleb midagi heade tavade kohta. Nüüd küsin ma sinu käest: mis sa arvad, kas nii sobib?

Urmo Kübar

Sa vist vähemalt sel hetkel sellest meile teada ei andnud. Me ikkagi kõikidele küsimustele, mis meile saabusid, vähemalt püüdsime oma blogis reageerida. Seal me kommenteerisime selliseid küsimusi, mida inimesed eri piirkondadest meile saatsid, kui nad leidsid, et ei ole käitunud kooskõlas hea valimistavaga. Mis puudutab seda, kas organisatsioon võiks niisuguseid selgeid valimissoovitusi kellelegi anda või peaks seda tegema, siis eri maades on siin erinevad traditsioonid. Minu isiklik arvamus on (ka EMSL-is püüame me seda väga selgelt jälgida), et kui meie organisatsiooni suurim siht on kodanikuühiskonna areng, siis ei saa see kindlasti olla lihtsalt ühe erakonna teema, vaid väga oluline on, et kõik erakonnad selle nimel töötaksid. Sellepärast tahame me võrdselt suhelda kõikide erakondadega. Aga kui mõni organisatsioon leiab, et tema tahab ennast eksklusiivsemalt siduda mõne üksiku parteiga, siis tal loomulikult see vabadus on. Ma ei ole päris kindel, mul ei ole andmeid, aga ma loodan, et omanike keskliit, kellest vist jutt praegu käib, ei teinud seda kampaniat mitte riigilt saadud raha eest. Vähemalt oli see raha neil nagu eri pottides, aga mul puudub täpsem info.

Aseesimees Jüri Ratas

Eldar Efendijev, palun!

Eldar Efendijev

Aitäh, härra eesistuja! Austatud ettekandja! Ma küsin mitte-eestlaste kohta Eestis. Kuidas te hindate ja kas teil on andmeid, kui hästi või mittehästi mitte-eestlased võtavad üldiselt omaks kodanikuühiskonna põhimõtted, eesmärgid ja sellega ka arengu? Mõnikord ilmuvad massimeedias väited, et mitte-eestlased päriselt ei võta neid omaks, sest piirkondades, kus enamik neist elab, ei näe nad vajadust või

otstarvet selles suunas üldse oma energiat rakendada.

Urmo Kübar

Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit on eelmisest aastast teadlikumalt kodanikuühendustest huvitatute venekeelset võrgustikku arendanud. Praegu võib öelda, et umbes 20% meie võrgustikku kuuluvatest inimestest ja organisatsioonidest kõnelevad emakeelena vene keelt. Tõsi see on, et venekeelsete inimeste ühiskondlik aktiivsus on väiksem, ka minu tähelepanekud näitavad seda. Venekeelised organisatsioonid on sageli oma tegutsemise tasemelt või probleemide poolest mõnevõrra maas eestikeelsetest. Mitte niivõrd sellepärast, et nad oleksid loomu poolest kuidagi nõrgemad või halvemad, lihtsalt seda infot, mis on eesti keeles olnud ühenduste jaoks saadaval juba pikemat aega ja regulaarselt, ei ole vene keeles samasuguse regulaarsusega seni olnud. Selle tõttu on nad olnud sellest infoväljast sageli eemal. Samas arvan ma, et ühiskondlik aktiivsus ei ole niivõrd seotud mitte keelega, mida inimene kõneleb, või rahvusega, vaid pigem sellega, milline on ta elatustase, haridustase ja ametikoht. Võib-olla võib siin võrrelda seda, kas on mingisugused erinevused näiteks eestikeelsete ja venekeelsete inimeste elatustasemes. Ma arvan, et aktiivsus liigub pigem niisuguseid jooni pidi.

Aseesimees Jüri Ratas

Kalev Kallo, palun!

Kalev Kallo

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Härra ettekandja! Mul oli sama küsimus mis üle-eelmisel küsijal, võtsin küll korraks küsimuse maha, aga kuna minu arvates jäi vastusest midagi puudu, siis ma tulen siiski selle juurde tagasi. Mina olen ka üks selle tulise üleskutsega kirja saajatest. Tookord mõtlesin ma kohe, et ei ole ju sellisel liidul mõtet teisi üles kutsuda eetilisele tegevusele, kui tema enda liikmed seda põhimõtet ei järgi, ja tulevikus tõenäoliselt ei maksa sellele üleskutsele tähelepanu pöörata. Aga mul oli küsimus riigieelarvest saadava raha kohta. Teie vastus oli, et te loodate, et see raha oli eraldi potis. See üldiselt ei mängi ju rolli. Hea küll, kulutame oma raha oma inimeste kampaaniaks ja teeme muid vajalikke

asju riigi käest saadud rahaga, aga kaudselt on tegevuseks ikkagi riigi raha kulutatud. Ma ei saa päris rahul olla selle vastusega, et eraldi potist võis raha võtta ja seda tööd teha. Tundub, et pott on üks.

Aseesimees Jüri Ratas

Palun küsimust!

Kalev Kallo

Kuidas te ikkagi eetiliselt seda hindate ja kuidas te tulevikus püüate selliseid asju vältida?

Urmo Kübar

Rahastusel on tavaliselt oma selge eesmärk, eriti rahastusel, mis tuleb riigi poolt. Ma olen üsna kindel, olemata küll tutvunud selle konkreetse lepinguga, mis Kodanikuühiskonna Sihtkapitali ja omanike keskliidu vahel oli, et seal ei olnud ette nähtud niisuguseid tegevusi. Seda, kas riigi raha on kasutatud otstarbekalt, saab ikkagi hinnata, lähtudes sellest, milles on omavahel kokku lepitud ja kas saavutati need eesmärgid, mille jaoks raha anti. On üsna loogiline, et seda, mida näiteks organisatsioon teeb oma liikmemaksudest saadud rahaga, otsustavad liikmed. Ma jällegi ei tea, milline see otsustusprotsess oli. Ma ei ole sellesse teemasse lihtsalt niivõrd süvenenud, aga ma eeldan, et ju see siis oli selle organisatsiooni liikmete meelest vajalik ja hea tegevus. Heades valimistavades on punkt, et avaliku võimu vahendeid ei kasutata konkreetse partei kampaania tegemise huvides. Ma vähemalt loodan, et seda ei tehtud.

Aseesimees Jüri Ratas

Margus Lepik, palun!

Margus Lepik

Aitäh! Hea ettekandja! Te oma sõnavõttus peatusite lühidalt kolmanda sektori maksustamise probleemidel. Öelge, palun, milline on teie arvamus, millised võiksid olla maksueringused, mis aitaksid kaasa kodanikuühiskonna arengule.

Urmo Kübar

Eelkõige peaks siin järgima tulumaksusoodustussüsteemi, mis võimaldab annetajal sellesse nimekirja kantud organisatsioonidele teh-

tud annetustelt tagasi saada tulumaksu ja samasse nimekirja kuuluvatel organisatsioonidel on ka muid maksusoodustusi, näiteks erisoodustusmaksu ja muu osas. Ma arvan, et iseenesest on senine süsteem hea ja toetab neid organisatsioone. Probleem on rohkem selles, et praegu tõlgendatakse sinna nimekirja pääsemisel (sellel on kaks kriteeriumi: avalik huvi ja heategevuslikkus) heategevuslikkust praktikas üsna 19. sajandi kombel, see peab olema kellelegi millegi tasuta jagamine. Pigem peaks selle asemel vaatama organisatsiooni eesmärke ja toimimisviisi. Selles mõttes võiksid ettevõtlusega tegelevad organisatsioonid, kes kasutavad sel moel teenitud tulu mingite sotsiaalsete probleemide lahendamiseks, kindlasti ka sinna nimekirja kuuluda.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja! Ma tänan teid ettekande eest, samuti tänan teid vastuste eest! Rohkem küsimusi ei ole. Ma palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli põhiseaduskomisjoni esimehe Väino Linde!

Väino Linde

Auväärt kohalviibijad! Head kolleegid! Lugupeetud istungi juhataja! Meie põhiseadus sätestab, et meie põhiväärtusteks on ka ühiskondliku edu ja üldise kasu eest võitlemine ja muidugi on selleks meie põhiseaduse preambulis toodud eesti rahvuse, kultuuri ja keele kestmise. Nende põhiväärtuste edasikandmisel on ju nii Eesti riigi kui ka rahvuse kujunemisel olnud alati kodanikualgatustel väga suur osatähtsus. Tuletan meelde, et see oli 12. detsembril aastal 2002, kui Riigikogu võttis vastu Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsiooni ja kiitis selles toodud põhimõtted heaks. Selle dokumendi üks põhilisi ideid ja printsiipe ongi see, et demokraatliku riigikorra püsimiseks ja arenguks on vaja avalikul võimul ära kuulata oma kodanikke ja teha võimalikult paljudega nendest koostööd.

Kõik see oli põhjus, miks teisipäeval, 9. märtsil 2010. aastal toimus Riigikogu kultuurikomisjoni, põhiseaduskomisjoni ja sotsiaalkomisjoni avalik istung sellel teemal, mida me täna siin Riigikogus arutame. Peale lugupeetud komisjoni liikmete olid sellele istungile palutud ja esinesid ettekannetega regionalminister Siim Valmar Kiisler, Alari Ram-

mo Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liidust, Hille Hinsberg Riigikantseleist, Liia Hänni E-Riigi Akadeemiast, Agu Laius Kodanikuühiskonna Sihtkapitalist, Annika Uudelepp Poliitikauuringute Keskusest Praxis, Mall Hellam Avatud Eesti Fondist, Tuulike Mänd Vabatahtliku Tegevuse Arenduskeskusest, Mart Kuusk Heateo Sihtasutusest, Ruudi Leinus Eesti Kirikute Nõukogust ning Tanel Mätlik Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutusest Meie Inimesed.

Kindlasti vajab mainimist see, et Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsioon, millest ma siin äsja veidi rääkisin, peab meie kodanikuühendusi õigusega ju ka demokraatia edasise arengu vältimatuks teguriks. Tuletan meelde, et Riigikogus 2002. aasta detsembris vastu võetud kontseptsiooni viimane lõik kohustab parlamenti seadusega üle kahe aasta olulise riikliku tähtsusega küsimuse arutamise raames korraldama Riigikogu istungite saalis vastava arutelu. Seda me siin, head kolleegid, täna teeme.

Mida me sellel ühisistungil arutasime? Me kuulasime ära eri kodanikuühenduste esindajate seisukohad ja arvamused selles küsimuses. Oli juttu sellest, nagu me ka täna siin rääkisime, et mittetulundusühenduste arv on viimase kahe aastaga Eestis oluliselt suurenenud, 26 000-st 30 000-ni. Seda ei saa kindlasti võrrelda ärimaailmaga, kus olukord on kahjuks hoopis teistsugune.

Oluline on ka see, et 2008. aastal alustas tegevust Kodanikuühiskonna Sihtkapital. See ei ole mitte ainult rahastaja, vaid ka selle valdkonna kompetentsikeskus. Valitsuses on heaks kiidetud kodanikuühenduste riigieelarvelise rahastamise kontseptsioon. Kuidas seda ellu viiakse, on omaette küsimus. Uued teemad on selles osas kindlasti edaspidi tulemas.

Rääkisime, et kodanikuühiskonna arengu puhul universaalseid lahendusi ja vastuseid kindlasti ei saa olla ja neid ei olegi, sest kodanikuühiskonna väärtus peitubki ju selles, et see on eripalgeline. Tuleb kontsentreeruda sellele, et neid eripalgelisi probleeme ja neid eripalgelisi esindajaid, ühendusi, ikkagi teatud mõttes kontsentreerida. Seadusandja kohustus on edaspidi kõike seda arvestada ka selles töös, mida meie siin iga päev teeme.

Rääkisime, et kodanikuühiskonna edendamine vajab ka edaspidi rohkem julgust, usal-

dust, vähem bürokraatiat, rohkem katsetamist, et näha, mis töötab ja mis lubab vahel isegi teatud riske võtta. Ei oldud päris rahul sellega, et üks pool, ikkagi teatud mõttes nõrgem pool, peab teise poole reeglite järgi mängima, nende reeglite järgi, mida riik on kehtestanud, kas siis rahastamisega või projektipõhiste tegevuste läbiviimise võimaluste ja reeglitega seonduvalt. Arvati, et võib-olla on võimalik neid küsimusi paremini kirja panna, kui hakatakse koostama järjekordset kodanikualgatuse toetamise arengukava, siis juba aastateks 2011–2014. Tehti ettepanek selle kohta, et nii Riigikogu kui ka kodanikud ja kõik ühendused peaksid saama tõsiselt võetava ülevaate sellest, milliseid otsuseid ette valmistatakse, mis seisus need on ning kes ja kuidas nende koostamisel osalevad. On pidev mure info liikumise või läbipaistvusega, võib-olla inimesed ja kodanikud ei saagi alati aru sellest, mis on meie seadustes kirja pandud, sest need on raskesti sõnastatud. Kui kodanik ka tahaks seadust täita, siis võib juhtuda nii, et õigusteadlik kodanik ütleb, et selle mõistmine on väga keeruline.

Soovitati avalikustada niisugused eliitlobi-grupid või kolmanda sektori esindajad, kellega alati läbi arutatakse seaduseelnõude või muude oluliste otsuste ettevalmistamise küsimused. Kuigi oma komisjoni näitel võin ma küll väita, et me oleme alati üritanud kaasata just nimelt nende sihtgruppide esindajaid, keda see või teine küsimus, mida me komisjonis arutame, vahetult puudutab. Soovitati Riigikogul mitte piirduda ainult kindlaks kujunenud n-ö eliit-partneritega ehk nende kõige põhilisemate sotsiaalpartneritega, vaid arvestada kindlasti teiste ühenduste ja katusorganisatsioonide arvamusi.

Räägiti sellest, et kaasamine ei saa läbi ilma niisuguse terminita nagu "osalus". Oluline nähtus siin ongi osalusdemokraatia, mis on ju kõigi poliitikute eesmärk ja mida ka kodanikud soovivad. Siin on kaks poolt, üks on see arvamus, mida avalik võim peaks küsima, ja teiselt poolt tuleks anda kodanikele võimalus seda arvamust anda.

Sellel ühiskomisjoni istungil võeti mõnevõrra luubi alla Riigikogu töö. Proua Liia Hänni suu läbi oldi arvamusel, et Riigikogu võiks võtta siiski seaduste ja oluliste otsuste ettevalmistamisel tõsisemalt n-ö ohjad oma kätte, mis on ka põhiseaduses ära märgitud.

Niisugune põhiseaduses märgitud Riigikogu igakülgne sõnaõigus on teinekord tema arvates mõningates küsimustes kaduma minemas. Tekib küsimus, kas alati peab valitsusel eelnõude ettevalmistamisel olema juba tugevam roll. Nii et, head kolleegid, meil on, mille üle mõtiskleda. Rääkisime ka sellest, et need otsused, mida Riigikogus ette valmistatakse, käivad komisjonidest läbi. Komisjonide töö ei ole päris see näitelava, mis avaliku publiku silme all on, et oleks teada, kes mida ütles, kes kuidas hääletas, kuidas seisukohad välja koorusid. See lõplik tulem tegelikult jõuab ju siia Riigikogu saali ja see viimane arutelu, põhjenduste leidmine ja vaidlemine käib siin ikkagi avalikkuse silme all.

Rääkisime ka sellest, et aasta või kaks tagasi tehti uuring, kas kodanikuühiskonna tegemistes osalejad saavad oma ülesannetest aru. Leiti, et mis puudutab ühiskondlike protsesside mõjutamist, siis nad saavad aru, millised on nende ülesanded, millised on võimalused ja koostöövormide erinevus avaliku võimuga võrreldes, et see on vahel plussiks, võib vahel olla ka miinuseks. Leiti, et rahastamisega seonduvad küsimused ei ole alati kodanikuühendustele üheselt arusaadavad ega pruugi olla nende seisukohalt lõpuni läbipaistvad. Oli kriitikat selles osas, et paljuski toimub rahastamine just nimelt projektipõhiselt, üksnes valdkonnategevuse rahastamisena, ja see ei pruugi alati ühenduste juhtimise ja finantsarvestusega päris üheselt kokku minna, kui kogu tähelepanu keskendatakse projektidele. Kindlasti on sellele väitele nii poolt- kui ka vastuargumente, aga niisugused seisukohad meil välja toodi.

Toodi välja, et teinekord on palju üleregulierimist. Oli üks esineja, kes märkis, et tema praktikas oli juhtum, et kui sooviti ühelt riigi ametkonnalt 6000 krooni toetust ühe ettevõtmise läbiviimiseks, siis oli nõutav lausa 15-leheküljelise dokumendi esitamine, selleks et see taotlus läbi vaadataks ja lõpuks positiivselt otsustataks. Oli juttu, et meil on kümneid asutusi, kes annavad eri laadi toetusi kolmandale sektorile ja ostavad eri laadi teenuseid kodanikuühendustelt, kuid paljudel neist on erinevad reeglid nendes küsimustes. Reeglid vajaksid tegelikult ühtlustamist.

Me rääkisime sellest, et on üks väga pikaajaline kodanikuühenduste vorm. Milline see

on, head kolleegid? Üle 2000-aastasele ajaloo-praktikale tuginedes kujuneb välja üks kodanikuühenduste vorm, milleks on kirik. See on Eestis praegu üks suurima liikmeskonnaga kodanikuühendus. Rääkisime riigi ja kiriku koostööst. Riigil ja kirikul on palju ühiseid huve, ühiseid väljundeid eri eluvaldkondades. Kirikusse kuulub ligemale kolmandik Eesti elanikkonnast. Kuid, jah, põhiseaduse järgi meil loomulikult ei ole riigikirikut ja täiesti õigusega, aga selline riigi ja kiriku koostöö paljudes küsimustes on siiski arenenud.

Räägiti sellest, et väga oluline on tugevdada haridussüsteemi kaudu kodanikuõpetust ka muukeelsetes koolides ja see aitaks omakorda kaasa just mitte-eestlaste osalusele kodanikuühendustes.

Hea kolleeg Urmas Reinsalu tõstatas komisjoni istungil küsimuse, kuidas siiski kolmas sektor ja kodanikuühendused võivad oma huviseid kaitsta, millised võimalused neil praeguste seaduste järgi selleks on ja kui palju on neid võimalusi peale selle, et võib pöörduda õiguskantsleri poole. Ega neid nii väga nagu ei olegi.

Hea kolleeg Peeter Kreitzberg tõi välja selle, et saab küll ära kuulata ja tulebki kuulata eri kodanikuühendusi, kuid paljudel neist on ju lausa risti vastukäivad huvid. Oma õiguskomisjoni töö aegadest meenutan, et omanike liidul ja korteriühistutel on kindlasti hoopis erinevad huvid ja soovid, kui me ühte või teist seadust ette valmistame. Kolleeg Kreitzberg tõi välja põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse, mille puhul on ka eri huvigruppidel päris erinevad arvamused, kas või õppekavade kohta. Nii et alati ei pea huvigruppide ära kuulamine tähendama seda, et me saame nende seisukohti täiesti arvestada, küll aga peame nad ära kuulama ja otsuste tegemisel neid arvesse võtma.

Lõpetuseks ütlesin nii komisjoni istungil kui ütlen ka tänasel esinemisel, et Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsioon ütleb päris üheselt, et otsuseid langetades peab avalik võim arvestama paljude ühiskonnaliikmete ja nende ühenduste erihuvide, väärtushoiakute ja eesmärkidega ning neid tõsiselt kaaluma ka siis, kui nende kandjad moodustavad arvulise vähemuse. Aitäh, head kolleegid!

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud ettekandja! Ma tänan teid väga teie ettekande eest! Kas soovitakse pidada läbirääkimisi? Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindaja Eiki Nestori! Kaheksa minutit.

Eiki Nestor

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! Härra minister! Mul on tegelikult kaks teemat, mille üle mõtteid vahetada. Üks on kodanikuühiskonna kaasamine otsustamisse ja teine on kodanikuühiskonna kaasamine arutamisse.

Ma pean kahjuks tunnistama, et otsustamise koha pealt viimastel aastatel suuri muudatusi toimunud ei ole. See hea kena kogemus, mis meil Eestis on olemas kas või kultuuri rahastamise või sotsiaalkindlustuse juhtimise asjus, ei ole viimastel aastatel minu meelest arenenud nii, nagu võiks või peaks. Viimaste aastate jooksul on olnud ainult üks näide, see on see, et nüüd me oleme aktiivse tööturupoliitika (väga raskel ajal, muuseas) usaldanud väga suures osas kodanikuühiskonna kätte ja see on mõistlik. Aga pean ka tunnistama, et selle otsuse tegemine osutus mingit pidi poliitiliseks võitluseks. Mulle väga arusaamatul ja kahetsusväärsel kombel pidas näiteks justiitsminister seda lausa ühe erakonna mingiks võiduks. Ma kõigepealt arvan, et sellepärast meie poolt keegi rohkem hääletama ei hakka, aga teisest küljest ma usun, et otsused, mis nüüd töötukassast tulevad tööhõive asjus, on kindlasti mõistlikumad ja asjalikumad, ka aktiivse tööhõivepoliitika osas, kui need, mida varem langetati. Rohkem mingeid suuri edasiminekuid ei ole olnud, neid oleks võinud olla rohkem.

Teine teema, millest tahan rääkida, on seotud näidetega viimasest ajast. See puudutab Riigikogu koostööd kodanikuühiskonnaga. Otsustamise kohustus põhiseaduse järgi on meil, nii suures saalis kui ka komisjonides. Teades, et põhiseaduskomisjonis, kui see arutelu toimus, oli see teema üleval, jäi Väino Linde jutt mulle natukene arusaamatuks. Mina ei saa sugugi aru, miks peaks midagi, mis komisjonis öeldakse või arvatakse, või see, kuidas hääletatakse, olema mingit pidi varjatud või avalikusele kättesaamatu. Jätame siin mõne erikomisjoni välja, ülejäänud võiks kõik olla selge ja arusaadav.

Kui me vaatame meie praegust praktikat, siis mulle väga meeldivad need arutelud, mida komisjonid korraldavad lahtiste aruteludena. Kui seal mitte midagi muud ei juhtu, siis vähemalt komisjoni liikmed ja kokkutulnud saavad kindlasti targemaks, ühed probleemide sügavuse osas, aga kokkutulnud ka selles osas, et nad näevad, kuidas poliitiline otsustusprotsess välja näeb. Kuid ülejäänud juhtudel on meil tegemist ju juhusliku tegevusega. Ütleme nii, et iga komisjon käitub eri moodi. On komisjone, kus kodanikuühiskonna esindajad on töörühma kaasatud, on komisjone, kus nad on kaasatud komisjoni aruteludele, aga see kõik käib kutse peale. Ma pean ütlema, et väga palju sõltub komisjoni esimehest. Näiteks pikaajalise rahanduskomisjoni liikmena võin öelda, et eelmisel komisjoni esimehel ei olnud kommet kodanikuühiskonda kaasata, praegusel õnneks on. Ta on tubli noormees, ilmselt avatum kodanikuühiskonna suhtes ja julgeb seda teha.

Siit ka üks üleskutse teile. Kas me ei võiks teatud tingimustel muuta komisjoni istungeid avatuks, selles mõttes, et teatud pädev, esinduslik osa kodanikuühiskonnast saaks ilma mingi kutseta Riigikogu komisjoni päevakorra, nende esindajad tuleksid komisjoni istungile, kui neil midagi öelda on, võtaksid sõna ja avaldaksid oma arvamust? Ma arvan, et see on eriti päevakohane seetõttu, et kahjuks hakkab meie valitsus nendest tavadest kõrvale kalduma. Need õnnetused, mis siin on olnud, kas või allikakaitseaduse eelnõuga või pensioniea tõstmisega seoses, on ju kõik tulnud sellest, et valitsus ei ole soovinud või on kartnud rääkida kodanikuühiskonna esindajatega valusatel teemadel. See on väga kahetsusväärne. Ei ole ju loogiline, et Riigikogu sotsiaalkomisjon peab eraldi arutama, kas kutsuda kodanikuühiskonna esindajaid pensioniea tõusu teemat arutama, ja siis seda hääletama. Oleks olnud loomulik, kui kodanikuühiskonna esindajad oleksid saanud päevakorra, tulnud kohale ja öelnud, mis nad asjast arvavad. Sellised täiendused meie kodukorras on kindlasti vajalikud.

Tõsi, see on mõnes mõttes väga suur ülesanne kodanikuühiskonnale, kes saaks seetõttu teatud kohustusi juurde ja neil oleks küllalt keeruline, ma mõnan, võib-olla neid täita, aga kindlasti tuleks see asjade arutelule ja kodanikuühiskonna kaasamisele oluliselt kasuks, eriti

kui meie valitsus püüab õrnadel juhtudel neid asjast hoopis eemale hoida.

Veel tahan ma taunida ühte uut nähtust, mis on tekkinud Riigikogu selle koosseisu ajal. Nimelt, ma olen sattunud komisjonide istungitele, kus komisjoni juht püüab kodanikuühiskonna kaasamise sildi all tegelikult selle komisjoni istungi abil kuidagi turustada oma ideid ja kahetsusväärset kombel Riigikogu pressitalitus edastab sellel teemal teate, kuigi tavaliselt tulemust lõpuks kuskil ei ole ja mitte midagi ei tulegi. Sellised näitlikud arutelud omaenda poliitilise nime turustamise nimel on minu meelest sellisele koostööle kahjulikud, sest, ausalt öeldes, need kodanikuühiskonna esindajad, kes arutlusele on kutsutud, ei saa lõpuks aru, miks nad sinna kutsuti. Nad saaksid komisjoni esimehi, kui need teemat üldse ei valda, targemaks teha palju lihtsamal moel, selleks ei ole vaja komisjoni istungit välja kuulutada.

Nii et kutsun teid üles täiendama kodukorda sellega, et me haaraksime tugevaid keskorganisatsioone komisjonide töösse pidevalt, mitte ainult siis, kui me seda õigeks peame. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Palun Riigikogu kõnetooli Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni esindaja Jaanus Marrandi! Kaheksa minutit.

Jaanus Marrandi

Lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud härra minister! Head kolleegid! On triviaalne tõde, et tänapäeva demokraatlik tsiviilühiskond põhineb kodanikualgatusel. Riigikogu on ju tegelikult iseenesest üks kodanikualgatuse tippnäide, piltlikult öeldes, kes on seaduste kohaselt teostamas riigivõimu. Sageli tundub siiski, et poliitikud – erakonnad ja valitsus, kes on just täidesaatvat ja seadusandlikku võimu teostama määratud – unustavad oma n-ö algpõhja ära. See väljendub selles, et, ausalt öeldes, meie riigis ei ole asjad kaasamiskultuuriga siiski päris selgelt paigas.

Minu arvates puudub meil süstemaatiline kaasamiskultuur. Väga sageli kaasatakse lihtsalt sõpru, nii nagu eelkõneleja tõi väga selge näite Riigikogu tööpraktikast. Väga palju aetakse segamini ka kaasamise eri vorme. Võib-olla kordan mõned algtõed üle.

Kõigepealt on informeerimine ja konsulteerimine ehk arvamuse küsimine ja alles kolmandana osalemine, st inimeste võimalus sõna sekka öelda, ettepanekuid teha. Kaasamisega aga tuleks alustada probleemide tõstatamise juures, mitte paluda kommenteerida mingit eelnõu väga lühikese tähtajaga, püstitades eesmärgid kuskilt kõrgustest. Sageli tuuakse põhjenduseks kas majandussurutis või mõni teine keeruline olukord, mis just nüüd paneb kaasamisele hästi suure kiiruse peale. Mäletame neid otsuseid siin Riigikogus, kui eelarve kärpimisel ning väga paljude otsuste ja seaduste muutmisel just nimelt euro tuleku või masu põhjendusega piirati kaasamise võimalusi, ükskõik missugust neist kolmest etapist parasjagu vaja oleks olnud. Tegelikult on vastupidi. Demokraatlikus ühiskonnas peaks niisuguses masu olukorras kaasamine olema veelgi olulisem, veelgi täpsem ja veelgi süstemaatilisem, sest see hoiaks niigi pinges olevas ühiskonnas ära lisapingete tekkimise. Paraku ei ole suudetud seda teha, olgem ausad. Vaatame kas või viimaseid otsuseid. Konkreetse näitena võiks tuua majandussurutisega seotud otsused, mis puudutavad pensionitõusu, kus väga paljuski just kaasamise ärajäämise ja vähese informeerimise tagajärjel tekkis üsna pingeline situatsioon.

Teine kehv näide kaasamise kohta, natuke teisest valdkonnast, on allikakaitse seaduse ümber toimunu, kus viimasel hetkel, kui otsustati tõsiselt kaasata, suudeti leida ka mingisugused lahendused. See näitab, et meie riigis ei taibata, et kodanikuühiskond on ühiskonna vorm ehk see, mille järgi tegelikult ühiskonda üldse defineerida saabki.

Toon veel paar näidet mittetulundussektori rahastamise kohta. Esimene on üsna palju meediast läbi käinud noorteühenduse rahastamise näide, kus teatavasti erakondade noorteühendused (siin on kaks noorteühendust, Rahvaliidu noored ja noored sotsid) jäid haridusministri ettepanekul rahastamisest ilma, kuigi eelnevalt ja väljatöötatud korra kohaselt noorteühenduste nõukoda tegi raha jaotamise ettepanekud. See toimus väga populaarsel põhjendusel. Minister teatas, et poliitilisi ühendusi ei ole vaja rahastada. Nagu muuseas olid need mõlemad ühendused muidugi opositsioonilised ühendused. Ma ei tahaks olla pahatahtlike olettuste tegija, aga kahtlustada ju võib.

Toome teise näite. Minu arvates kujunes üsna ebameeldivalt välja situatsioon, et vahetult enne valimisi, võiks öelda, et lausa keskaafrikalikult, rahastati minister Partsi valdkonnas omanike ühendust. Seesama omanike ühendus, kes sai rahastatud, võttis aktiivselt sõna ja saatis oma allkirjadega ringkirju, toetades seda erakonda. See ei ole kindlasti positiivne näide kodanikuühiskonna kujunemise kohta, sest see viitab ikkagi sellisele olukorrale, kus soovitakse kodanikuühenduste ärakasutamise teel endale n-ö poliitilist toetust osta. See on kehv näide kodanikuühiskonna toimimise kohta.

Võib tuua ka paar päris head näidet. Näiteks Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit ning üliõpilaskondade ümarlaud koostasid kohalike omavalitsuste volikogude valimisteks valimiste hea tava leppe ja kutsusid kõiki sellega liituma. Samuti koostasid nii üliõpilased kui ka EMSL platvormid, mida soovitasid kandidaaterijatel arvestada ja mis põhinesid väga selgelt kodanikuühiskonna eesmärkidel. Paljud ettepanekud olid minu arvates väga mõistlikud ning ma tean üsna kindlalt, et neid lisati valimisprogrammidesse. See on hea näide kodanikuühenduste osalemise kohta poliitikas.

Niisiis, riigivõimu teostavad meil kodanikuühendused, erakonnad, kellest moodustatud valitsus ei tohiks ühegi demokraatliku normi kohaselt viia asju endale toetuse ostmise ja selgelt erakonnapoliitilisele pinnale. See on tegelikult toimiva kodanikuühiskonna surm. Et meil Eesti riigis selliseid olukordi ikkagi ette tuleb, see näitab Eesti demokraatia nõrkust ja seda, et meil on arenguruumi küllalt.

Kuulates täna siin Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liidu esindaja sõnavõttu ja teades ka nende algatusi, olen ma kindel, et suudetakse teatud positiivset mõju avaldada. Teisalt loodan, et meie siin riigivõimu poole peal, kes me sageli unustame n-ö oma algpõhja kodanikuühiskonnana, suudame hinnata, et tegelikult on mõistlik ja demokraatlik suhe see, mis viib edasi demokraatiat ja Eesti riiki. Tänan tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Ma palun Riigikogu kõnetooli Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni esindaja Urmas Reinsalu! Kaheksa minutit.

Urmas Reinsalu

Austatud härra minister! Austatud parlamendiliikmed! Austatud kodanikuühiskonna esindajad! Keset majanduskriisi on meie kõige tähtsam ülesanne uute töökohtade loomine ja majanduskriisist tulenevate sotsiaalsete toimetulekuraskuste leevendamine. See on sõlmküsimus ka täna kolmanda sektori toimimise mõtestamisel riigi poolt.

Eile külastas parlamendi kodanikuühiskonna toetusrühma professor Southcombe Suurbritanniast, kes viitas sellele, et Suurbritannias on viimastel aastatel loodud nn sotsiaalse ettevõtluse sektoris üle 600 000 töökoha. Võitluses tööpuudusega peab ka meie riigiasutuste jaoks ja ettevõtluse toetamise ning töötukassa täiendavate töökohtade loomise meetmete seas olema üks selge eelistus ja tahk mitte sotsiaalsete töökohtade loomine riigi poolt, vaid sotsiaalse ettevõtluse projektide toetamine. Seda nii ettevõtluse stardikapitali toel, seda ka palgatoetuse ja tööpraktikatoetuse toel. Need näited, mis on toimima hakanud ja mis on väga mõistliku ülevaate kaudu tehtud ka parlamendiliikmetele kättesaadavaks, näitavad, et ka sellel valdkonnal on majanduskriisi raskustele vaatamata oma väga selge mõju tööhõivele. Sotsiaalne ettevõtlus on olnud üks tahkudest ka Suurbritannias, kus ei ole olnud nii suuri tagasilööke töökohtade kaotusega seoses, paljuski seetõttu, et kogukonnad on oma missiooni teostades olnud ettevaatlikumad ja konservatiivsemad kui paljud majandusvaldkonnad.

Teiseks, kodanikuühenduste reaalne mõju ühiskonnaelu korraldamisele ja kodanikuühiskonna arengu dialoogis planeerimine koos avaliku võimu asutustega. Eelnevates ettekanetes kõlas märkusi selle kohta, kuidas paremini korraldada ühiskomisjoni tööd. Ma teen ettepaneku, et ühiskomisjoni tegevus võiks olla korraldatud, võttes aluseks sellise mudeli, nagu on kiriku ja Vabariigi Valitsuse ühiskomisjoni tegevus. Kui me suudame igal aastal panna paika konkreetse paketi tegevusi, mida me planeerime teha, siis see konkreetsuse aste võiks olla üks voorus või hüve, mis võiks olla EKAK-i realiseerimisel eesmärgiks. Järgmine aasta, 2011. aasta, on vabatahtliku töö aasta. See tähendab seda, et ka parlament seadusandjana peab läbi vaatama eriti maksuõiguslike puudujääkide kataloogi, et vabatahtlik töö ei oleks meie maksuõiguslike vastuolude mõttes

keerulisemas seisus muude tööde-tegevustega võrreldes. Lisaks sellele, et vabatahtlikku tööd tuleb paremini korraldada seadusega, olen ma selgel seisukohal, et kaasamise protseduur (ühiskomisjoni istungi taustamaterjalise öeldakse, et see peaks olema korraldatud või kindlaks määratud vähemalt valitsuse tasemel õigusaktiga) peaks olema teema, kus me peaksime mõtlema ka seaduse tasemel muudatusele. Eiki Nestor kõneles parlamendisisesest kaasamise menetlusest kodukorrasedades. Ma arvan, et me võiksime vaatluse alla võtta selle, et lisaks parlamendile võiksid olla sätestatud ühtsed reeglid kõigile muudele avaliku võimu asutustele nende tegevuses.

Seda arutelu me viime läbi ühe parlamendis poliitilise deklaratsioonina vastuvõetud dokumendi tagasipeegelduse käigus, kodanikuühiskonna arengukontseptsiooni tagasipeegelduse käigus. Ma arvan, et järgmine samm võiks olla kodanikuühiskonna arengu kindlustamine ja edasiviimine eraldi seaduse teel. See seadus peaks, nagu ma ütlesin, lahendama vabatahtliku töö küsimusi, reguleerima kaasamist, reguleerima teatud rahastamis põhimõtteid ja reguleerima ka niisugust tõsist teemat, nagu seda on kodanikuühenduste täiendavad õigused eestkosteks ja õiguskaitseks avalikes huvides. Ma pean silmas seda probleemi, et minu hinnangul võiksime me meie kohtumenetluse korraldust vaadates öelda, et me oleme jõudnud põhimõttelise küsimuse juurde, kas anda kodanikuühendustele nn populaarhagide esitamise õigus avalikes huvides või mitte. Ma arvan, et me peaksime julgelt välja ütlemas, et me soovime seda teha. Jah, kodanikuühendustel peaks lisaks õigusele olla ära kuulatud, oma arvamust esitada ja avalikke seisukohti koondada olema selge õigus kaitsta oma seatud eesmärgi ja avalikke huvisid oma parema äranägemise järgi ka kohtumenetluses.

Tõsine teema, mida peab käsitlema, on praeguse majanduskriisi kestel 30 000 kodanikuühendusest 12 000 ehk korteriühistute ja elamumajandusega tegelevate ühenduste majanduslik hakkamasaamine. On olnud mitmeid juhte, kui korteriühistud on sattunud makseraskustesse. Paraku kandub korteriomanike makseraskuste tõttu ajutine maksevõimetus edasi korteriühistutele. Selle reaalse probleemiga peame me kindlasti arvestama. Esimene küsimus minu hinnangul on see, et me peaksime

kehtestama nn saneerimisprotseduuri ja kohustuste ümberkujundamise protseduuri ka korteriühistutele. Teiseks on mõistlik, et olukorras, kus korteriühistud võivad sattuda maksejõuetusse, peaks riik kindlaks määrama selle, millistel tingimustel ei ole võimalik elutähtsaid teenuseid välja lülitada. Ma pean siin silmas eelmist väga külma talve, see puudutab kaugkütet. Need on praktilise iseloomuga küsimused, mis puudutavad kodanikuühiskonna korralduses väga suure tahu toimumist.

Nii et kodanikuühenduste puhul astume me praktilisi samme. Seadusandja ülesanne on teha seadusi. Lahendame ära need praktilised küsimused, mis on ette pandud, ja astume samu edasi kodanikuühiskonna arengu seaduse näol.

Mis puudutab siin kõlanud märkusi omanike keskliidu kohta, siis selle liidu juhina võin öelda, et omanike keskliit jätkab väga ühemõtteliselt tegevust kõigi korteri- ja majaomanike õiguste kaitsel ja teeb seda sellisel moel, et kaitseb oma programmilisi seisukohti. See, et kodanikuühendused ütlevad oma seisukohad välja, on mõistlik ja loogiline. Endastmõistetavalt on omanike liit liitunud EMSL-i valimiste hea tava leppega ning ei ole loomulikult mingeid vahendeid valimiskampaaniaks kasutanud.

Kodanikuühendused ei jää poliitikast kõrvale, vaid mõjutavad seda oma liikmete huvide alusel. See on lähtetees elutervele kodanikuühiskonnale, kardame seda või mitte. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Palun Riigikogu kõnetooli Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni esindaja Toomas Trapido! Kaheksa minutit.

Toomas Trapido

Istungi juhataja! Hea minister! Head kodanikuühiskonna esindajad ja head kolleegid! Umbes kümne aasta jooksul, kui üldistada (täna on aeg selliseid üldistusi teha), on minu arvates toimunud oluline edasimineku riigi ja kodanikuühiskonna suhetes. Eelkõige seetõttu, et kodanikuühiskond ise on kiiresti arenenud. Kodanikuühiskonnas osalemine on üha enam au sees ja riik näeb kodanikuühiskonda üha enam oma partnerina.

Nüüd natuke lähemalt mõningatest aspektidest, kus kõik ei pruugi olla nii optimistlikus

võtmes, aga veel kord rõhutan, et üldine kliima on minu hinnangul kindlasti paranenud.

Rahastamisest. Üldse on kõikide teemade puhul üks märksõna minu arvates ebaühtlus või ebaühtlane suhtumine. Ühest küljest on meil asutatud Kodanikuühiskonna Sihtkapital. Võin omast kogemusest selle nõukogu liikmena öelda, et tõepoolest on väga tänuväärne, et selline rahaallikas on olemas, see on aidanud kaasa päris mitmete tugevate algatuste sünnile, mis ilma selle rahata oleksid võib-olla mitmeks aastaks takerdunud, kui nad oleksid üldse sündinud. Aga mul on au olla ka Keskkonnainvesteeringute Keskuse nõukogu liige. Siin ma tooksingi mängu ebaühtluse. Kui Kodanikuühiskonna Sihtkapitalis hindavad projekte võimalikult sõltumatud eksperdid, siis Keskkonnainvesteeringute Keskuses teevad seda praktiliselt sajabrotsendilisel Keskkonnaministeeriumi töötajad. Sellega on sisse programmeeritud huvide konflikt, millest ilma kodanikuühiskonda sisse toomata, sõltumatuid eksperte kaasamata üle ei saagi, sest raha taotlevad sealt mõlemad, nii riik kui ka kodanikuühendused.

Osalemisest. Meil on siamaani kasutusel termin "kaasamine", aga ma loodan, et me liigume pigem termini "osalemine" suunas, sest kaasamine terminina eeldab seda, et midagi on juba valmis ja siis kutsutakse, et tulge kaasa. Aga osalemine eeldab seda, et ka lähtekohad, kui üldse midagi arutama hakatakse, on avatud. Seda me oleme tegelikult päris tihti näinud, et need lähtekohad on paika pandud, näiteks (ma toon näiteid jälle keskkonnavaldkonnast) maavarade arengukava puhul, energiamajanduse arengukava puhul. Kui meil ei teki sellist momenti, kus me võime üldse koos ühiselt rääkida eelduste üle (kodanikuühendused, riik, äri sektor), siis toimubki kaasamine nii, et võib küll kommenteerida, aga võib kommenteerida juba 70%, 80% või 90% ulatuses paikapandud kontekstis.

Ma toon mõne näite eri ministeeriumidest, et mitte liialt üldistada. Välisministeeriumis on minu mulje põhjal kodanikuühenduste kaasakutsumine ja reaalsele osalemisele kutsumine väga heal tasemel, näiteks arengukoostöö valdkonnas, mida väga paljuski teostavad kodanikuühendused. Siseministeeriumis kutsutakse kodanikuühiskonna esindajaid osalema riigi funktsioonide täitmisel, näiteks vabatahtlike

pritsimeeste näol, mis on minu arust väga mõistlik ja positiivne areng. Aga Keskkonnaministeeriumi puhul kipub kaasamine jääma tõepoolest kaasamiseks ehk mõnevõrra formaalseks. Jällegi, riigi esindajatelt ei tohiks tulla vastandavaid signaale. Kui kusagil konkreetses kohas kohalikud elanikud, kes moodustavad kogukonna, kodanikuühenduse, tahavad oma elukeskkonda kaitsta, siis tihtipeale jääb riigi esindajate edastatavatest sõnumitest mulje, et kodanikud tegelikult on oma riigi vastu ja et riigil on vaja kive, elektrit või midagi kolmandat ja seetõttu nagu ei oleks kohalikel elanikel moraalset õigust osaleda otsuste tegemisel. See kahtlemata ei ole nii. Ma loodan, et järgmiste aastate jooksul see suhtumine muutub.

Riigikogu tasemel on kaasamine samuti väga ebauhtlane, aga sellest rääkis Eiki Nestor väga põhjalikult. Ma igati toetan tema seisukohti ja algatusi.

Väga lühidalt toon sisse veel ühe märksõna, nimelt räägin kogukonnast ja kogukondadest. Kodanikuühendused on ka teatud sorti kogukonnad. Me näeme praegu mingit tüüpi kogukonnastumist, kogukondade esiletulekut, nende arengut Eestis. Härra minister mainis ka, et näiteks Tallinnas, mis on mõnes mõttes kohalike algatuste poolest olnud küllaltki sabassörkiv, on väga rõõmustav näha, et pead on tõstnud kohalikud asumipõhised seltsid. Neid on Tallinnas juba ligi 15. Samamoodi teame me Tartus Supilinna Seltsi ja Karlova Seltsi, aga on ka muid algatusi.

Me võiksimegi mõelda selles suunas, et anda seda laadi kogukondadele, kes reaalselt oma elukeskkonna eest tahavad vastutada, selgelt rohkem vastutust ja seda ka eelarve näol. Las inimesed vastutavad ise. Nii saamegi kokku parema riigi. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna teid! Ühtlasi, hea ametikaaslane Toomas Trapido, palju õnne teile sünnipäevaks! (Aplaus.) Ma palun Riigikogu kõnetooli Eesti Keskerakonna fraktsiooni esindaja Evelyn Seppa!

Evelyn Sepp

Austatud istungi juhataja! Lugupeetud kolleegid! Mul ei ole plaanis pidada nii pikka ega kirglikku kõnet, nagu ehk oli mõni eelnev

kõne. Seda tegelikult väga lihtsal põhjusel: tavaliselt tähendab palju sõnu vähe mõtet või palju juttu tähendab vähe tegusid. Kui me mõtleme kodanikuühiskonna käekäigu üle Eestis, siis see mõte võiks meid väga sageli saata.

Viimastel aastatel on kujunenud välja väga palju häid praktikaid, mille üle saab küll ainult rõõmustada. Aga samas saadab seda loomuliku arengut ka taandareng. Ei ole midagi teha, ega kultuur ei tähenda alati ainult positiivses mõttes midagi puhast ja ilusat, ka kodanikuühiskonnal on omad kibedad viljad ja ka kodanikuühiskond võib olla destrukttiivne. See on asja olemusse sisse programmeeritud. Inimesed võivad kujundada enda ümber positiivset keskkonda, aga nad võivad ka positiivseid algatusi samal viisil, kodanikuühiskonna toimimise raames, hävitada.

Eriti häiriv on siin saalis kuulda inimeste suust, kelle pädevuses on reaalselt mõjutada protsesse, reaalselt kinnistada positiivseid käitumismudeleid ja väärtusi, juttu sellest, kuidas küll rahastamise, küll läbipaistvuse, küll kaasatusega on Eestis lood väga hästi. Mitte ainult opositsioonierakonna esindajana, vaid ka elus lahtiste silmadega ringikäiva inimesena julgen ma öelda: kallid kolleegid, kui te tahate kaasaata, siis ei saa kaasamine piirned ainult küsimisega, siis on vaja ka ära kuulata, mida räägitakse, ja mitte ainult ära kuulata, vaid ka arvestada. See on väga lihtsustatud näide selle kohta, et puudujääke on päris palju. Kui me räägime näiteks rahastamisest, siis ei saa, kolleegid, kuidagi mööda sellest, et me peaksime rääkima ka läbipaistvusest ja avatusest. Mõelgem kas või sellesama näite peale, kuidas haridusministeerium sõrmenipsuga noorteühenduste suhtes käitus. Kas see on avatus, kas see on läbipaistev rahastamine, kas see on võrdne kohtlemine? Ei ole. See on lihtsalt üks häbe-matu poliitilise kultuuri näide. Kui sellise käitumispraktika juures tullakse veel osutama sellele, milliseid seadusi me peaksime vastu võtma, siis peab ütlema, et ega ükski seadus ei toimi ilma loomuliku ja normaalse kultuurita. Selles mõttes taandub ju kodanikuühiskonna sisuline toimimine kultuuriküsimustele, igapäevaste valikute, käitumise, väärtuste teemale. Väärtusi ei saa seadustega kehtestada.

Täna ütles riigikontrolör ühes intervjuus väga tabavalt, et ainuke piiramatu ressurss on rumalus. Võib-olla ka ahnus ja väiklus. Neid

asju on Eestis liiga palju. Kui me räägime iseenesest õigest asjast, riigi ja kodanikuühiskonna partnerlusest, siis sageli see partnerlus ei tähenda kahe võrdse osapoole koostööd. Rahastamisskeemide, ka teatud poliitilise allutatusel abil kaasatakse neid, keda on sobilik kaasata, ja ei kuulata neid, keda peaks kuulama. Selles mõttes tasub olla vägagi kriitiline.

Kahju, et kolleeg Urmas Reinsalu on siit saalist lahkunud. Temal on alati väga pikad jutud, aga nendele ei järgne paraku nii pikk tegude loetelu. Kindlasti kutsuks teda käituma oma sõnade kohaselt, et need ei läheks tulevikus nii lahku, nagu nad seni läinud on, juba aastate jooksul.

Üks tore asi siiski ka veel. Loomulikult saame me igauks mitte ainult kutsuda endale nõu andma, vaid saame ka seda nõu kuulda võtta. Poliitiliselt sõltumatu ja väga tugevalt väärtuspõhine näide, mida viimastel päevadel ja nädalatel on piisavalt ekspluateeritud, on seesama Rimi näide. Minul isiklikult on väga hea meel, et Eesti kodanikuühiskond selles mõttes on olemas, et ta julges ennast kokku võtta ja öelda väga selgelt, et Eesti inimesed tahavad ka Eesti liha. Omamoodi naljakas on sellest Riigikogu saalis rääkida, aga see on tegelikult hea kodanikuühiskonna näide.

Head kolleegid! Läbipaistvus, kaasatus ja avatus ei ole ainult sõnad, need on mõeldud ka järgimiseks. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Palun Riigikogu kõnetooli Eesti Reformierakonna fraktsiooni esindaja Silver Meikari!

Silver Meikar

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Kuulasin neid kõnesid ja püüdsin midagi kirja panna ning mõelda, milline on siis Eesti kodanikuühiskonna seis praegu. Kahtlemata peab minister väitma, et me areneme, teeme õigeid asju ja on kõvasti edasi liigutud, ning opositsioon peab väitma, et tegelikult on asjad halvasti. Ma arvan, et me võime kõik ühiselt väita, et praegune seis on kindlasti parem, kui see oli viis, kümme või viisteist aastat tagasi. Samuti võime väita, et kindlasti on veel pikk tee edasi minna.

Eelmise aasta 3. novembri Eesti Päevalehes avaldatud artiklis muretses Avatud Eesti Fondi

juhataja Mall Hellam, et kodanikuühiskonna ühe mõõdupuu, sotsiaalse kapitali määra järgi oleme ühes edetabelis 94. kohal 104 riigi seas. Kokkuvõttes leidis Mall Hellam, et on aeg dogmad ja tabud kõrvale jätta ning hakata mõtlema, mis meid ikkagi ühiskonnana koos hoiab. Täiesti põhjendatult sekundeeris talle nädal aega hiljem Sirbi peatoimetaja Kaarel Tarand, kes juhtis tähelepanu asjaolule, et sotsiaalse kapitali mõõtmisel on selles uuringus tähtsal kohal religioon. Pole midagi teha, näiteks Leedus ja Poolas on kiriku roll ühiskonnas märksa suurem kui meil. Ka mina arvan, et riik kindlasti ei peaks sotsiaalse edukuse skaalal tõusmiseks elanikkonda usuorganisatsioonidesse sundima, küll aga on muid asju, mida teha saab.

Reformierakond lähtub ühiskonnakorralduses üksikisiku vabaduse ülimuslikkusest. Vabad kodanikud realiseerivad oma eesmärgid ja kaitsevad oma huve omavahelises avatud koostöös. Riigi roll on luua keskkond, mis motiveerib elanikke aktiivselt ühiskonnaelus osalema ja võimaldab seda. Just seetõttu toetatakse riigieelarvest erinevaid algatusi ning kaasatakse riigi juhtimisse kolmanda sektori organisatsioone.

Ma nõustun täiesti, et praegu on Eesti ühiskonna kõige valulisem probleem tööpuudus. Ma arvan, et selle probleemi lahendamiseks tuleks rohkem kaasata kolmanda sektori organisatsioone. Üks erakond käis mõni aeg tagasi välja idee tööhõiveministri positsiooni loomiseks. Ma arvan, et see oleks lahendanud ära vaid ühe töötuse mure. Töötuse ministri asemel võiksime me mõelda selle peale, mismoodi kodanikuühiskond võiks osaleda töötuseprobleemi lahendamisel. Näen siin vähemalt kolme võimalust. Esiteks, kodanikuühiskond peaks pakkuma võimaluse, et masu hammasrataste vahele jäänud inimene ühiskonnast ja riigist ei võõranduks. Vabatahtlik tegevus elukeskkonna kvaliteedi parandamisel väärib suuremat tähelepanu. Selle all mõtlen ma täpselt neidsamu seltsinguid, millest me oleme siin rääkinud (Uue Maailma Selts, Tartus Supilinna Selts jne), kus töötud võiksid leida palju rakendust. Teisalt peaks kohalik omavalitsus sotsiaalsete töökohtade loomisel tegema koostööd kodanikuühiskonna organisatsioonidega. Olen kindel, et reisisaatjatena töötavad tublid inimesed saaksid palju olulisemat rakendust, seda nii

neile kui ka ühiskonnale, kui maksumaksja raha eest neile näiteks mõnes keskkonnavaldkonnas tegutsevas kolmanda sektori organisatsioonis ajutine töökoht leitaks. Häid abikäsi läheb ju alati vaja. Kolmandaks on oluline riigi toetus sotsiaalsete ettevõtete loomisele, kuid sellest rääkis juba üks eelkõneleja ja ma ei hakka seda siinkohal kordama.

Eesti ühiskonna teine suur ülesanne on edukas lõimumisprotsess. Ka siin, ma leian, saab mittetulundusühinguid märksa aktiivsemalt kaasata. Jah, riik toetab kultuuriseltse, toetab kultuurivahetust, keeleõpet ja keelekümblust, kuid minu arvates on see vaid üks lõimumise osa. Kas te teate näiteks mõnda üleriigilist keskkonnaorganisatsiooni, kuhu oleks väga aktiivselt kaasatud muukeelne elanikkond? Mina ei tea. Mure puhta keskkonna ja elukeskkonna kvaliteedi pärast ei peaks tundma riikide ja rahvuste piire, rääkimata erinevatest hinnangutest mingitele sündmustele ajaloos. See, et metsaalune oleks prügist puhas, on mureks nii Marile kui ka Mašale, nii Andrusale kui ka Andreile. Olen arvamusel, et vaid koostöös kodanikuühendustega on võimalik luua Eesti riik, mida armastavad ja peavad omaks kõik elanikud. Riigi toetus kolmanda sektori organisatsioonidele peaks seetõttu arvesse võtma ka lõimumise eesmärged ehk rahaliselt tuleks motiveerida neid organisatsioone, kes oma tegevusse on valmis kaasama mitme rahvusgrupi esindajaid.

Lugesin paar päeva tagasi raamatut "Rahvuslus ja patriotism". Dublini ülikoolis töötav Iiri filosoof Ingram arutles seal selle üle, mis moodi saab tekkida ühine identiteet ja patriotism. Kui jagatakse ühiseid printsiipe ja norme inimõiguste, sotsiaalse õigluse ja muude printsiipide osas, siis sellest saabki tekkida see meie-tunne. Ma usun, et nii on võimalik luua meie-identiteet, kui igäüks, olenemata oma rahvusest, nahavärvist jne, saab olla Eesti riigi patrioot.

Lõpetuseks. Aktiivse kodanikuna osalesin ma nii prügikoristusel kui ka mõttetalgutel ja 1. maiks olen ennast kirja pannud töötalgutete. Järgmisel aastal, arvan, võiks "Teeme ära!" olla lõimumise teemal. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Head ametikaaslased! Rohkem ma kõnesoove ei näe. Sulgen läbirääkimised. Oleme teise päevakorrapunkti käsitlemise lõpetanud. Ma täna põhiseaduskomisjoni selle olulise tähtsusega riikliku küsimuse täiskogu istungite saali toomise eest, samuti kultuurikomisjoni ja sotsiaalkomisjoni, kes aitasid kaasa, Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liitu ning meie head partnerit regionaalministrit ja tema ametikaaslast!

Täna istung on lõppenud. Jõudu teile teie töös!

Istungi lõpp kell 12.12.

Istungi kestus 2 tundi ja 12 minutit.

Juhataja

J. Ratas
Riigikogu aseesimees

XI RIIGIKOGU STENOGRAMM

VII ISTUNGJÄRK

Esmaspäev, 19. aprill 2010

Kell 15.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Arupärimine jäätmeveo kohta Elva linnas (nr 409)
2. Arupärimine mesinduse kohta (nr 417)
3. Arupärimine Kaitseministeeriumi kinnisvaratehingute kohta (nr 397)
4. Arupärimine Kaitseministeeriumi dokumendihaldussüsteemi kohta (nr 403)
5. Arupärimine palkadega skeemitamise kohta Kaitseministeeriumis (nr 422)
6. Arupärimine töötukassa riigihangete kohta (nr 402)
7. Arupärimine digireseptiga seotud probleemide kohta (nr 405)
8. Arupärimine alkoholi liigtarbimise kohta Eestis (nr 415)
9. Arupärimine töötuskindlustuse maksmise kohta (nr 418)
10. Arupärimine Tšernobõli ja Afganistani veteranide kohta (nr 423)

Istungi rakendamine

Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased! Austatud Riigikogu! Tere päevast! Alustame Riigikogu täiskogu VII istungjärgu 12. töönädala esmaspäevast istungit. Kõigepealt palun Riigikogu kõnetooli neid Riigikogu liikmeid, kes soovivad üle anda eelnõusid või arupärimisi. Marika Tuus, palun!

Marika Tuus

Austatud eesistuja! Head kolleegid! Annan Keskerakonna fraktsiooni nimel üle arupärimise peaminister Andrus Ansipile. Meie küsimus puudutab järjekordselt vaesuse temaatikat ja seda, et valitsus ei tegele meie arvates piisavalt inimeste vaesuse probleemidega. Me teame, et suurtes raskustes elab praegu enda hinnangul 158 000 ja mõningates raskustes 375 000 Eestimaa inimest. Palga alammäär on meil 4350 krooni ja Eurostati andmetel elas

2008. aastal vaesusriskis umbes 22% naisi (Euroopa Liidu keskmine on 17) ja 16% mehi ning siin on Euroopa Liidu numbrid samuti hoopis madalamad. Ka sotsiaalkulutuste protsent on meil tunduvalt madalam Euroopa omast – meil on see 13%, Euroopas 27%. Nii et oleme ühed Euroopa kasinamad ja kindlasti üks suure ebavõrdsusega riik. Vaesema elanikkonna puhul on üheks probleemiks loomulikult hambaravi ja kõrgemad ravimihinnad, samuti ei saa vaesem detšiil endale lubada jõukatega võrdselt arstiabi. Meil on rida küsimusi. Millised on Vabariigi Valitsuse hinnangul vaesuskriisihud? Kuidas on kõige vaesemale töötajaskonnale mõjunud raskel ajal tehtud muudatused ja kärped? Ja on veel mitmeid teisi küsimusi. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Rein Ratas, palun!

Rein Ratas

Täna, juhataja! Auväärt Riigikogu! Väga austatud keskkonnaminister! Eesti Riigikogu Keskerakonna fraktsiooni kümnel liikmel on esitada arupärimine keskkonnaminister Jaanus Tamkivile. Maapõueseaduse kohaselt kuuluvad aluspõhja maavara, üleriigilise tähtsusega maardlas olev maavara, ravimuda ning riigile kuuluval kinnisasjal ja siseveekogus olev maavara riigile. Eesti keskkonnanstrateegia aastani 2030 kohaselt tuleb maavarasid kasutada vastavalt riigi vajadustele teaduslikel alustel, säästes vett, maastikke ja õhku. Seoses sellega on meil austatud keskkonnaministrile kolm küsimust, alustades sellest, kas härra minister peab õigeks minna järk-järgult üle riigi maavarade kasutusse andmisele enampakkumise alusel, mis eeldaks riigi poolt korraldatavaid uurinuid, hindamisi ja kaevandamisloa ettevalmistamist. Olen rääkinud.

Aseesimees Jüri Ratas

Mark Soosaar, palun!

Mark Soosaar

Lugupeetud juhataja! Head mehed ja naised! Kõigepealt soovin teile väga ilusat kohe algavat muinsuskaitsekuud! Mu käes on natuke ebaharilikud kaaned ja nende kaante vahel on 68 Riigikogu liikme tahe lisada Eesti Vabariigi põhiseadusesse üks uus paragrahv, nn kultuuripärandi paragrahv, mille kallal on tööd ja vaeva nähtud ligi kolm aastat. See on paragrahv, mis peaks seadustama ja looma nurgakivi meie inimeste teadvuses, et me hoiaksime esivanemate pärandit palju paremini, kui oleme seda siiani teinud. Praegu käib pärandikultuuri inventeerimine meie maakondades. Juba on inventeeritud kümneid tuhandeid kiviaedu, kinnikasvanud puisteid, endisi veskiasemeid, ka sõjaaegseid kaitsekraave. Et kõik see varem loodud pärand oleks meie ühine hool ja mure, ongi siis mõeldud vabariigi põhiseadusele juurde § 53¹, mis kõlab nii: "Igaüks on kohustatud hoidma nii eesti kui teiste rahvaste kultuuripärandit. Riik ja omavalitsused toetavad kultuuriväärtuste ennistamist ja kaitsmist." Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Palun Riigikogu kõnetooli Vabariigi Valitsuse esindaja Heili Tõnissoni!

Heili Tõnisson

Austatud härra juhataja! Hea Riigikogu! Vabariigi Valitsus algatab inimgeeniuringute seaduse muutmise seaduse eelnõu. Riigikogus esindab seaduseelnõu menetlemisel Vabariigi Valitsust sotsiaalminister Hanno Pevkur. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased! Rohkem kõnesoove ei ole. Olen Riigikogu juhatuse nimel vastu võtnud kaks eelnõu ja kaks arupärimist ning vastavalt meie kodu- ja töökorra seadusele otustab Riigikogu juhatuse nende edasise menetlemise.

Läheme nüüd edasi teadete juurde. Riigikogu juhatuse on võtnud menetlusse järgmised eelnõud ja määranud neile juhtivkomisjoni: kultuurikomisjoni s.a 12. aprillil algatatud välismaalaste seaduse muutmise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on põhiseaduskomisjon; Riigikogu liikmete Kalev Kotkase, Aleksei Lotmani, Tarmo Kõutsi, Mark Soosaare, Imre Sooää-

re, Kalle Laaneti ja Karel Rütüti s.a 14. aprillil algatatud rahvastikuregistri seaduse muutmise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on põhiseaduskomisjon; Eesti Keskerakonna fraktsiooni s.a 14. aprillil algatatud Eesti Haigekassa seaduse ja tervishoiuteenuste korraldamise seaduse muutmise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on sotsiaalkomisjon; Vabariigi Valitsuse s.a 14. aprillil algatatud riikliku statistika seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on majanduskomisjon; Eesti Keskerakonna fraktsiooni s.a 15. aprillil algatatud töökohtade loomise seaduse eelnõu, juhtivkomisjon on majanduskomisjon.

Riigikogu esimees on edastanud nelja Riigikogu liikme arupärimise kultuuriminister Laike Jänesele.

Riigikogu juhatuse on rahanduskomisjoni taotlusel määranud Vabariigi Valitsuse algatatud euro kasutusele võtmise seaduse eelnõu 709 teise lugemise arutelu aluseks olevate dokumentide esitamise tähtajaks s.a 20. aprillil kell 18.

Head ametikaaslased! Viime läbi kohaloleku kontrolli.

Kohalolijaks registreerus 88 Riigikogu liiget, puudub 13.

Head ametikaaslased! Täna päevakorra kohta on ka üks täpsustus. Tulenevalt lennuliikluse olukorrast Euroopas ja üldiselt maailmas ei jõudnud rahandusminister kahjuks Eestisse tagasi ja seetõttu lükkub tänase päevakorra esimeseks punktiks planeeritud arupärimisele nr 404 vastamine järgmise töönädala esmaspäevase istungi päevakorda.

Head ametikaaslased, panen hääletusele VII istungjärgu 12. töönädala päevakorra. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Päevakorra kinnitamise poolt on 82 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei ole. Riigikogu VII istungjärgu 12. töönädala päevakord on kinnitatud.

1. Arupärimine jäätmeveo kohta Elva linnas (nr 409)

Aseesimees Jüri Ratas

Esimese arupärimise on esitanud Riigikogu liikmed Marika Tuus, Valeri Korb ja Nikolai Põdramägi 23. märtsil 2010. aastal. Arupärimine on jäätmeveo kohta Elva linnas ja sellele vastab keskkonnaminister Jaanus Tamkivi. Ma

palun Riigikogu kõnetooli arupärijate esindaja Marika Tuusi, et arupärimist tutvustada!

Head ametikaaslased, me alustasime arupärimiste menetlemist ja ma palun saalis vaikust!

Hea ettekandja, ma palun teilt vabandust! Head ametikaaslased! Me alustame arupärimiste menetlemist saalis. Ma palun teid siiralt, austage ettekandjat ja neid Riigikogu liikmeid, kes soovivad kuulata! Palun!

Marika Tuus

Austatud eesistuja! Lugupeetud härra minister ja head kolleegid! Keskerakonna fraktsiooni liikmetel on arupärimine keskkonnaminister Jaanus Tamkivile seoses prügiveoga. Näitena on siin toodud Elva linn, aga see temaatika puudutab muidugi kõiki omavalitsusi. Me oleme näinud, et jäätmeseaduses sätestatud range kohustus liituda korraldatud jäätmeveoga on tekitanud elanike hulgas rea küsimusi. Näiteks Elva linnas, kus on väga palju individuaalelamuid, mille elanikest moodustavad suure osa just üksi elavad pensionärid, on see temaatika eriti teravalt üles tõusnud. Nimelt on asi selles, et nad toodavad küll suuremate leibkondadega võrreldes tunduvalt vähem prügi, kuid peavad maksma suurtega võrdselt või isegi rohkem. Elvas peeti avalik koosolek, kus sõnavõttud olid väga teravad ja inimesed, võiks öelda, lausa tigidalt häälestatud. Inimesed ei olnud rahul, toonitati, et seadusesse on juba algselt sisse kirjutatud vastuolud ja pigem teenib see seadus prügifirmade huve. Meil on rida küsimusi, millele palume vastata. Kuid põhiküsimus on siiski see, et ka siis, kui see seadus sai vastu võetud, nähti vastuolusid, ning kas nüüd, kui selle vastuvõtmisest on juba mitu aastat möödas, ei oleks siiski aeg seda seadust täiendada ja veidike parandada? Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Nüüd ma palun Riigikogu kõnetooli arupärimisele vastama keskkonnaminister Jaanus Tamkivi!

Jaanus Tamkivi

Austatud juhataja! Lugupeetud Riigikogu! Esimene küsimus mulle suunatud arupärimises on järgmine: "Õiguskantsleri kinnitusele on jäätmeseadus põhiseadusega vastuolus. Millal vastuolu kõrvaldatakse?" Tõepoolest, 28. septembril 2009. aastal edastas õiguskantsler

Keskkonnaministeeriumile märgukirja korraldatud olmejäätmeveoga seotud teemadel, milles ta lühidalt käsitleb asjakohast põhiseaduslikku regulatsiooni ning kohaliku omavalitsuse rolli ja tegevust seoses jäätmeveoga. Õiguskantsler ei märgi oma kirjas, et jäätmeseadus on vastuolus põhiseadusega. Õigusaktide eel nõude vastavusega põhiseadusele tegeleb ju ka Justiitsministeerium, kes samuti ei ole kitsamalt korraldatud jäätmeveo kohta selliseid küsimusi tõstatanud.

Teine küsimus: "Kui väiksem konteiner mahutab 140 liitrit prügi, aga kilekott vaid 80 liitrit, siis miks peab väiksem tarbija selle ära veo eest maksma suurema tarbijaga võrdselt või isegi enam? Miks on proportsioonid ebaõiglaselt suured?" Jäätmeveo piirhinnad kehtestab teatavasti kohalik omavalitsus jäätmeveo konkursi pakkumise kutse dokumentides. Elva Linnavolikogu määrus kehtestab segaolmejäätmete teenustasud aastani 2012 ja need on järgmised: 50-kilone jäätmekott 63 krooni ja 140-liitrine konteiner 85 krooni. Kuna nii pakkumise piirhinnad kui pakkumiste hindamise mudeli määrab kohalik omavalitsus, tuleb ka kohaliku omavalitsuse otsusest, kas üksikute konteinerite mahud ja nende tühjendamise hinnad on omavahel seotud lineaarselt või mitte. Lisaks on hindade puhul oluline rõhutada, et Elva, kus on ligikaudu 6200 elaniku, rakendas korraldatud jäätmeveo mudeli üksinda. Samas lubab jäätmeseadus selliseid konkursse korraldada korraga kuni 30 000 elanikuga piirkonnas ehk siis ka koos teiste kohalike omavalitsustega. Näiteks Valgamaal rakendati korraldatud jäätmevedu kohalike omavalitsuste ühise keskkonnakeskuse ja kohalike omavalitsuste liidu koostöös selliselt, et kogu maakond jagati kahte piirkonda. Suurem piirkond tagab üldiselt ka madalamad teenusehinnad.

Kolmas küsimus: "Kui kliendil ei kogune kuuga nii palju prügi, et väiksem konteiner või kilekott täis saada, siis miks ei võiks klienti soovil tühjendamiskordi harvendada? Miks peab klient tarbimata teenuse ja tühikäigu eest maksma?" Jäätmeseaduse kohaselt tuleb jäätmetest tervisele ja keskkonnale tuleneda võiva ohu vältimiseks või vähendamiseks tiheasustusalalt olmejäätmeid ära vedada vähemalt kord kuus. Selleks, et vältida pooltühja jäätme mahuti tühjendamist, on otstarbekas, kui koha-

lik omavalitsus kehtestab ka teenusepakettidena väiksema jäätmemahuti võimalused. Selleks on kohalikul omavalitsusel täielik õigus – need kehtestatakse kohaliku omavalitsuse määrusega. Kuna jäätmemahutisse pannakse paratamatult ka liha, kala ja muid taolisi bioloogiliseid jäätmeid, lisaks väikelaste ja hooldatavate inimeste mähkmeid ja muud säärast, siis on selliste jäätmete kogumine tiheasustusaladel otseselt tervise- ja keskkonnanarisk. Jäätme-seaduse nõue jäätmeid kord kuus koguda on siinkohal kindlasti veel suhteliselt leebe, enamikus Euroopa Liidu maade asulates ja linnades toimub selliste jäätmete kogumine kahenädalase vahega või isegi veelgi tihedamalt.

Neljas küsimus: "Kelle huvides sellise sundteenuse pealesurumine käib?" Korraldatud olmejäätmeveo eesmärk on siduda kõik kinnistuomanikud jäätmeveoteenusega, mis tagab olukorra, kus nii jäätmete hülgamine kui ka kodune põletamine muutuvad sisuliselt mõtetuks, kuna niigi ollakse seotud jäätmeveoteenusega. Kõik see peab lõpptulemusena andma meile puhtama keskkonna, nii et jäätmeveoteenusega liitumine on meie kõigi ühine huvi. Korraldatud jäätmevedu ei ole seaduses välja mõeldud sugugi mitte inimeste kiusamiseks, vaid on seni ainuke põhimõte, millega mitme aastakümne pikkuse praktika alusel on õnnestunud ohjeldada ebaseaduslikku jäätmekäitlust enamikus Euroopa riikides. Näiteks Vabadsõja-järgses Eestis ei olnud enamikus taludes ka käimlaid. Ka need tekkisid sisuliselt riigi käsul ja kohaliku omavalitsuse korraldusel, mitte turunõudlusest ja tarbija soovist tulenevalt. Praegu oleks igati sünnis ja mõttekas lõpetada selline mõttetu komejant, mis meil tegelikult ju toimub jäätmekäitluse valdkonnas, et tuhandeid tonne metsa tassitud jäätmeid kogutakse kokku suurte üldrahvalike üritustega. Jäätmeid kogutakse ka riigi kulu ja kirjadega Keskkonnaministeeriumi ja Keskkonnaameti tellimisel jätkuvalt riigi omandis olevatelt maadelt, samuti RMK korraldatuna riigimetsast. Lisaks koristavad prügi nii eraomanikud kui ka kohalikud omavalitsused kindlasti üsna märgatavas mahus. Mainitud jäätmekäitlusala väärikäitumist ei ole üheski Euroopa Liidu riigis suudetud hallata paremini muul moel kui jäätmevaldajat otseselt kogumissüsteemiga sidudes ehk väärikäitumise motiivi vähendades.

Viies küsimus: "Miks on pandud just üksik ja väiksema jäätmekoguse tekitaja raskemasse olukorda kui kortermajade elanikud, kes saavad teenuse kätte sümboolse hinnaga?" Korraldatud olmejäätmevedu korraldavad teatavasti kohalikud omavalitsused, kes tunnevad kohalikke olusid paremini ja teavad, kuidas oma haldusterritooriumil toimida. Seega on see kohaliku omavalitsuse korraldada. Jäätme-seaduses selliseid sätteid ei ole. Korraldatud jäätmeveo puhul sõltuvad pakutud teenuse hinnad, täpsemalt erikonteinerite tühjendamise hindade omavahelised suhted otseselt kohaliku omavalitsuse määratud hindamismudelidest ja teenusepakettidest. Jäätmekäitlussüsteemi sisemiste kulude alusel on alati odavam teenindada suurmajade juures suuri konteinereid kui koguda märgatavalt suurema läbisõidu ja ajakuluga väikeelamute piirkondades väikekonteinereid, kilekotte või muud sellist. Täpsustuse huvides on muidugi õige märkida, et veelgi kallim on seda prügi pärast metsast kokku koguda.

Kuues küsimus: "Miks prügiveedajad ei asesta konteinereid tagasi selleks ette nähtud kohtadele, vaid jätavad need hooletult sinna, kus neil on mugavam? Kas klient saab nendelt nõuda korrektset paigaldamist ja mis õigused tal vastasel korral on?" Lepingu jäätmekäitlejaga sõlmib kohalik omavalitsus, st korraldatud jäätmeveo lepingu osapooled on kohalik omavalitsus ja jäätmevedaja. Juhul kui jäätmevaldaja ja jäätmevedaja kokkuleppele ei jõua, tuleb pöörduda kohaliku omavalitsuse poole, kes siis peaks selle küsimuse lahendama.

Seitsmes küsimus: "Miks ei saa Elvas prügiveo eest maksta sularahas?" Niipalju kui Keskkonnaministeeriumil on informatsiooni, on põhjendus tänase seisuga nimelt see, et jäätmevedajal Veolia Keskkonnateenused AS Elvas kontorit ei ole, nende kõige lähem kontor on Tartus ja seetõttu kohapeal sularahaga arveldamist ei toimu. Kas see on ka mõjuv põhjendus, see küsimus tuleks lahendada loomulikult kohalikul tasandil.

Kaheksas küsimus: "Kuidas saab inimene jälgida, et segaolmejäätmed oleksid õiges kaalus ja ei ületaks konteineri kandevõimet?" Inimene üldiselt ei peagi seda jälgima, sest kui ta paneb konteinerisse segaolmejäätmeid, milleks need konteinerid on ette nähtud, siis on ka vähe tõenäoline, et see ületab konteineri kandevõimet. Muidugi on võimalik hea tahtmise

juures ka jäätmekonteiner ära lõhkuda, kui sinna panna eriti raskeid kive või muud, näiteks ehitusjäätmekive, kuid see teatavasti ei ole ka lubatud. Konteiner on ikkagi olmejäätmete kogumiseks. Mida konkreetselt tohib ja mida ei tohi segaolmejäätmete hulka panna, peab olema sätestatud kohaliku omavalitsuse jäätme-eeskirjas.

Üheksas küsimus: "Miks lubab jäätmeseadus ristsubsideerimist, mis tähendab väiksemale tarbijale kõrgemat hinda?" Jäätmeseaduses eraldi sätteid ristsubsideerimise kohta ei ole, kuid teatud ristsubsideerimine on selles valdkonnas siiski paratamatu. Seda eelkõige põhjusel, et kui küsimust analüüsida täpsemalt, siis kas mahu või massi alusel eraldi vaadeldes toimub segajäätmete käitluses teatud ristsubsideerimine täiesti vältimatult, mistõttu selle välistamine ei olegi lõpuni päris võimalik. Kuivõrd seda soovitatakse ja kas mahu või pigem jäätmete massi kaudu väljendatuna, sõltub taas kohaliku omavalitsuse otsusest, nagu juba eelnevalt selgitatud.

Kümnes küsimus: "Mida saaks Elva Linnavalitsus omalt poolt teha, et prügivedu muutuks tarbijasõbralikumaks ja odavamaks?" Elvas hakkas korraldatud jäätmeveo kohustus kehtima alles selle aasta 1. märtsist, seega viis aastat hiljem, kui seda näeb ette jäätmeseadus. Põhjuseks nii varasema hanke kohtus vaidlustamine kui ka kindlasti selle hanke hiline väljakuulutamine. Elva Linnavalitsusel on ilmselt otstarbekas põhjalikult analüüsida praegust jäätmeveo korraldust ja koostöös oma elanikega leida sobivamad lahendused, juhul kui rahulolematuse on suur. Kindlasti tuleks tõsiselt kaaluda toimiva jäätmekäitluse korraldatavate funktsioonide täitmiseks koostööstruktuuri loomist, nagu näiteks olemasolev mittetulundusühing Kesk-Eesti Jäätmehoolduskeskus, kus 27 kohalikkude omavalitsust on leidnud võimaluse just koostöö kaudu jäätmevedu korraldada ja seda paremini organiseerida. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Teile on ka küsimusi. Marika Tuus, palun!

Marika Tuus

Aitäh! Austatud minister! Need arupärimise küsimused ongi põhiliselt kohalike elanike esitatud ja võetud sellelt väga teravalt koosole-

kult. Aga põhiküsimus on ikkagi see, et kas võib-olla ei peaks siiski seda seadust muutma, sest praegu on niisugune ebaõiglus, et üksi elavad vanemad inimesed, kes toodavad vähem prügi – on selge, et väga palju läheb komposti, aedadesse –, peavad teistega, suurtarbijatega, suure pere inimestega võrdselt maksma. Võib-olla oleks aeg seda siiski muuta. Kunagi sai see seadus selle mõttega vastu võetud, et kui tulevad esimesed vead ilmsiks, siis võib seal teatud asjad üle vaadata.

Jaanus Tamkivi

Aitäh selle küsimuse eest! Selle probleemi lahendamiseks on ka praegu juba võimalused olemas. Nimelt võib kohalik omavalitsus kehtestada oma määrusega väiksemad kogused, mis ära viiakse, see ei pea tingimata olema suur konteiner. Teiseks, juhul kui inimesel on mõjuvad põhjendused, on võimalik ta vabastada korraldatud jäätmeveosüsteemist, kuigi ma seda võimalust siin väga propageerida ei taha, sest on ka kohalikke omavalitsusi, kus sellega on meie arvates liiale mindud, isegi kuni 30% jäätmevaldajatest on korraldatud jäätmeveoringidest vabastatud. See võimalus ei olnud selleks kindlasti mõeldud. Aga kui on erandjuhtumid, siis on ju võimalik ka vabastada, kusjuures inimene peab loomulikult ära näitama, kuidas ta ise oma jäätmeid käitleb ning millal ja kuhu ta need toimetab. Aga nagu ma ütlesin, kohalikul omavalitsusel on praegu võimalik väiksemad kogused määrata, selleks et neid jäätmeveoringe veel harvemaks muuta, üle ühe kuu. Siis, nagu ma juba ütlesin, on see isegi Euroopa üldpilti vaadates suhteliselt pikk ajavahemik. Suveperioodil ei tohiks need jäätmed konteineris üle ühe kuu olla. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Kalle Laanet, palun!

Kalle Laanet

Aitäh, austatud juhataja! Hea minister! Mulle jäi kõrvu kõlama, et Elva linnas ei ole võimalik jäätmeveo eest sularahas maksta. Mulle tundub, et ühtpidi paneme me inimestele teatud kohustused, samas kitsendame võimalusi tasu maksta – kuigi mitte konkreetselt riik, aga ettevõtjad, kes on sisuliselt ainuvalitsejad turul. Kas see on väga mõistlik? See on

loomulikult kohaliku elu küsimus, aga milline on teie arvamus?

Jaanus Tamkivi

Aitäh! Nii nagu ma enne ütlesin – kui ma võtsin ühendust Elva Linnavalitsusega, siis oli vastus selline, et kohalikul vedajafirmal ei ole kohapeal kontorit ja sularaha käitlemist kohapeal ei toimu. Kuna aga seda küsimust käsitletakse täna Riigikogu saalis, siis ma arvan küll, et selline suur ettevõtte nagu aktsiaselts Veolia leiab võimaluse, kuidas need probleemid lahendada.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister! Ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Soovitakse. Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Marika Tuusi!

Marika Tuus

Austatud minister! Head kolleegid! Ma ikkagi mõne sõna ütlesin. Mäletan, et kui see seadus 2008. aasta 1. jaanuarist jõustus, tuli ikka väga palju igasuguseid kaebusi. Elva linn on siin üks näide. Ilmselt on Elvas teravamad emotsioonid sellepärast, et see seadus hakkas seal alles nüüd kehtima. Aga on ka teisi näiteid: Valga, Põlva ja mitmed muud linnad. Inimesed peavad ebaõiglaseks, et meil vabaturu tingimustes pole nendele antud isiklikult valikuvõimalust ja otsustusõigust prügifirmat ise valida. Need küsimused on siin praegu elanike küsimused. Nad ei taha ka maksta teenuse eest, mida nad suures osas ei tarbi, ja nende meelest on hinnasüsteem üles ehitatud tarbija nõõrimiseks. Elanikud arvavad, et valeks on osutunud ka seisukoht, et see jõuga pealesunnitud prügi äraveo süsteem on muutnud keskkonna meil puhtamaks ja pannud meid säästlikumalt toimima.

Loomulikult, prügimajanduse korrastamist oli vaja. Selge, et loodusressursid on ju piiratud ja prügi taaskasutusse võtmine on õige. Samas on küsimusi ikkagi väga palju. Seda prügi korjatakse sageli inimest n-õ alavääristades. Me teame, et paljud inimesed sorteerisid prügi ka enne. Võiks öelda, et praegu näritakse lausa tähte või, ütleme, seadusesse on kirjutatud, et näiteks pestud piima-, mahla-, kefiiripakendid lähevad pakendikonteinerisse, samas pesemata pakendid aga olmeprügikonteineris-

se, aknaklaasikillud lähevad olmeprügikonteinerisse, katkised purgikillud hoopis pakendikonteinerisse, raamatulehed lähevad ühte ja kaaned lähevad teise jne. Siin on rida küsimusi. Miks ei peaks kas või postkontorid, kes täidavad meie prügikaste, kõik need kataloogid ja kogu selle rämpsuga ise ära viima? Ja miks me hakkame nüüd puhta joogiveega prügi pesema? Tõepoolest, siin on probleeme ikkagi väga palju. Teiselt poolt on küsimus ka selles, et võib ette kujutada, millised miljardid prügifirmade taskusse kokku jooksevad, mis siis oma kasumisse kirjutatakse. Kuid rahvale ei ole prügiveedu ju sellega odavamaks läinud, hoopis vastupidi. Hinnad on tõusnud. Inimestel on tekkinud küsimus, miks minu prügi ja minu tööga teenib keegi endale kasumit. Arvatakse, et eks see ole siis ilmselt prügifirmade lobitamise tulemusena ja hiigelkasumi teenimise eesmärgil tehtud seadus. Muidugi, ministri vastus oli täna suhteliselt formaalne, aga ma ikkagi kaaluks võib-olla edaspidi sisulist arutelu. Me oleme näinud, et ega omavalitsused ei taha kergesti teha otsuseid, mis on nendele ebanugavad, aga kui me siit natuke takka aitaksime, võib-olla laheneksid probleemid kliendisõbralikumalt. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Rohkem kõnesoove ei ole. Sulgen läbirääkimised. Arupärimisele on vastatud.

2. Arupärimine mesinduse kohta (nr 417)

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme edasi teise arupärimise juurde, mille on esitanud Riigikogu liige Jaan Kundla 23. märtsil 2010. Esitatud arupärimine on mesinduse kohta ja sellele vastab põllumajandusminister Helir-Valdor Seeder. Palun Riigikogu kõnetooli arupärimise esitaja Jaan Kundla, et arupärimist tutvustada!

Jaan Kundla

Austatud juhataja! Lugupeetud minister! Minu poole on pöördunud mitmed mesinikud murega, et aastate lõikes väheneb mesindusega tegelevate inimeste arv ja koos sellega mesilasperede arv ning kohaliku mee tootmine. Juba aastaid hukkub Eestis sadu, kui mitte tuhandeid mesilasperesid herbitsiidide vale kasuta-

mise tagajärjel põllumajanduses, mis seisneb selles, et pritsitakse õitsvaid taimi mesilaste aktiivse lendluse ajal. Põllumajandusministri määrus nr 50 2006. aasta 20. aprillist sätestab, et taimekaitsevahenditega on keelatud pritsida ala, millel on õitsvaid taimi, välja arvatud juhul, kui taimekaitsevahendi pakendi märgistusel on märges, et taimekaitsevahendit võib kasutada õitsemise ja mesilaste lendluse ajal, ning ka selle märgistuse puhul tohib pritsida vaid varahommikul või hilja õhtul, kui tolmeldajate aktiivne lend on lõppenud.

Osutan sellele, et mesindusel on rahvamajanduses küllalt suur osatähtsus. Mesilaste tekitatud tulust moodustab kirjanduse andmetel mesiniku osa ainult 5%, ülejäänud tulu läheb muudesse tootmisharudesse, nagu põllumajandus, aiandus jne, paljude taimede tolmeldamise kaudu. Seadusandlikult ei ole paika pandud mesilastele ja mesinikele ning kogu loodusele tekkinud kahjude hindamise ja hüvitamise kord. Siit järgmised küsimused. Millal hakatakse täitma põllumajandusministri määrust nr 50 ja rakendama mõjukaid meetmeid nimetatud määruse rikkujate suhtes? Mis ajaks saab kehtestatud seadusandlik kord kahjude hindamiseks ja hüvitamiseks ning millal hakkab veterinaarteenistus regulaarselt mesilaste haigusi ja nende levikut jälgima? Miks ei kohelda mesinikke kui põllumajandustootjaid sarnaselt teiste põllumajandustootjatega toetuste osas, nagu seda tehakse paljudes Euroopa Liidu liikmesriikides? Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Nüüd ma kutsun Riigikogu kõnetooli põllumajandusminister Helir-Valdor Seederi, et sellele arupärimisele vastata. Palun!

Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Austatud arupärija!

Esimene küsimus: "Millal hakatakse täitma põllumajandusministri määrust nr 50 ja rakendama mõjukaid meetmeid nimetatud määruse rikkujate suhtes?" Valdavas enamuses nimetatud määrust Eestis praegu juba täidetakse. Kontrolli taimekaitsevahendite kasutamise nõuete täitmise üle teostatakse vastavalt Põllumajandusameti peadirektori kinnitatud taimekaitsevaldkonna järelevalveplaanile. Inspekterimiste planeerimisel arvestatakse, et aastate lõikes hõlmaks kontroll maksimaalselt eri-

ne vaid tootjaid, samuti taimekaitsevahendite kasutamisest tulenevaid võimalikke riske, tootmismahтусid, kasvatatavaid kultuure jne. Kõigest kontrollimistest kokku, sealhulgas turustamise ja taimekaitsevahendite kontrollist, moodustab taimekaitsevahendite kasutamise kontroll suurima osa. Nii kontrolliti 2007. aastal 352 tootjat, 2008. aastal 358 tootjat, 2009. aastal teostati 387 kontrollimist ning käesoleval aastal on kavandatud 346 tootja kontrollimine.

Kuigi teie nimetatud põllumajandusministri 2006. aasta 20. aprilli määrusega nr 50 ei ole võimalik kõiki tegevusi lõpuni reguleerida, annab see siiski alused taimekaitsevahendi kasutaja ja mesiniku omavaheliseks kokkuleppeks. Taimekaitsevahendi kasutaja peab teavitama kahe kilomeetri raadiuses asuvate mesilaste omanikke 48 tundi enne planeeritavat pritsimist. Samas peavad mesinikud olema koostöövalmis põllukultuuride kasvatajatega, teavitades oma mesila olemasolust mesilastega piirnevate põldude harijaid ning leidma mõlemaid pooli rahuldava lahenduse, et põllul saaks saagi kindlustamiseks vajalik taimekaitsetöö tehtud ning mesilased ei hukkuks. Probleemiks on see, et vastastikune teavitamine ei ole alati praktikas rakendunud. Mesinik ei tea ega leia põllumajandustootjat, et teavitada oma olemasolust ning põllumajandustootja, kes rendib põlde üle maakonna piiride, ei tea, kust kohast leida mesinikke, et neid taimekaitsetöödest teavitada. Abiks saab siin kindlasti olla loodud mesilate register, mis käivitus s.a 1. jaanuarist. Kuidas ja kas register võiks olla abiks vastastikusel teavitamisel, selle üle on alustatud arutelusid Eesti Mesinike Liiduga.

Ei saa nõustuda, et igal aastal hukub sadu ja tuhandeid mesilasperesid. 2008. aastal laekus Taimetoodangu Inspeksioonile mesinikelt seitse kaebust, millest kuuel juhul viidi taimekaitsevahendi kasutaja suhtes läbi väärteomenetlus. Samas tuleb märkida, et ühelgi juhul ei olnud kaebuse esitanud mesinik täitnud põllumajandusministri 2006. aasta 20. aprilli määrust nr 50 "Nõuded taimekaitsevahendite kasutamisele" § 5 lõikes 7 sätestatud teavitamiskohustust. 2009. aastal laekus Taimetoodangu Inspeksioonile mesinike kaebusi neljal korral, millest kahel juhul ei olnud mesinik oma mesitarudest põllumajandustootjat teavitanud. Taimekaitsevahendite vale kasutamise

fakt leidis kinnitust kolmel korral ja nende kolme põllumajandustootja suhtes viidi samuti läbi vääртеomenetus.

Teine küsimus: "Mis ajaks lubate mesinikele, et on kehtestatud seadusandlik kord kahjude hindamiseks ja hüvitamiseks?" Õigusvastaselt tekitatud kahjude hüvitamine, sealhulgas taimekaitse tööst tingitud kahjude hüvitamine, toimub võlaõigusseaduse kohaselt. Võlaõigusseaduse § 1043 kohaselt teisele isikule õigusvastaselt kahju tekitanud isik peab kahju hüvitama, kui ta on kahju tekitamises süüdi või vastutab kahju tekitamise eest vastavalt seadusele ning vastavalt võlaõigusseaduse § 1045 lõike 1 punktile 5. Kahju tekitamine on õigusvastane eelkõige siis, kui see tekitati kannatanu omandi või sellega sarnase õiguse või valduse rikkumisega, ning seadusest tulenev kohustus rikkuv käitumine, võlaõigusseaduse § 1045 lõige 1 punkt 7. Kesksseteks eraõiguse säteteks, mis reguleerivad kahjunõude ulatust ja sisu, on võlaõigusseaduse § 127 sätted. Seega on seadusandlik kord kahjude hüvitamiseks Eesti õigusruumis olemas ka selles valdkonnas ja eraldi reguleerimist meie arvates see hetkel küll ei vaja.

Kolmas küsimus: "Miks ei kohelda mesinikke kui põllumajandustootjaid sarnaselt teiste põllumajandustootjatega toetuste osas?" Ka mesinikel nagu teistel põllumajandustootjatel on õigus taotleda tervet rida üldisemaid toetusi ning lisaks on Eesti juba teist kolmeaastast perioodi rakendamas mesindussektorit toetavat programmi. Järgnevalt mõned näited mesinike võimalustest taotleda erinevaid toetusi. Esiteks, mesinikel on võimalik võrdselt kõigi teiste põllumajandustootjatega taotleda ühist pindalatoetust. Teiseks, põllumajandusministri 2008. aasta 19. juuni määruse nr 64 "Kindlustustoetuse taotlemise ja taotluste menetlemise kord ning kindlustustoetuse periood" alusel on mesinikel võimalik taotleda kindlustustoetust mesilasperedele, mis on eelnevalt kindlustatud. Kolmandaks, mahemesindusega tegelevad ettevõtjad saavad taotleda mahepõllumajandusliku tootmise toetust 500 krooni mesilaspere kohta, kui neil oli taotlemise aastale eelneva aasta keskmisena vähemalt viis mesilasperet. Toetuse saamiseks peab taotlema toetust ka vähemalt ühe hektari mahepõllumajandusliku taimekasvatusega tegelemiseks kasutatavale põllumajandusmaale ja võtma selle kohta viie-

aastase kohustuse. Neljandaks, Eesti maaelu arengukava 2007–2013 meetmete raames on võimalik ka mesinikel toetust taotleda erinevate investeeringute tegemiseks. Näiteks kui noor ettevõtja soovib alustada mesindusega või kavandab oma vanematelt ettevõttele ülevõtta, siis on võimalik taotleda toetust maaelu arengukava meetmest 1.2 "Põllumajandusliku tegevusega alustava noore ettevõtja toetus". Nimetatud meede on mõeldud noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamise hõlbustamiseks ja põlvkondade vahetusele kaasaaitamiseks põllumajanduses. Toetust saavad taotleda põllumajandustootmisega alustavad füüsilisest isikust ettevõtjad ja füüsilisest isikust osanikega osühingud. Toetuse maksimaalne summa on 625 864 krooni ja selle abil võib teha erinevaid investeeringuid oma tootmise arendamiseks, sealhulgas ka mesinikud. Viienäädaks, tegutsevatel mesinikel on võimalik saada investeeringutoetust maaelu arengukava meetme 1.4.1 "Mikropõllumajandusettevõtete arendamise investeeringutoetus" kaudu. Selle meetme abil on võimalik parandada oma ettevõtte konkurentsivõimet ning ajakohastada tootmist. Nimetatud meetme raames on võimalik saada toetust omatoodetud põllumajandussaaduste tootmiseks või nende töötlemiseks vajalike investeeringute kohta. Lisaks on meetme hindamise kriteeriumides tehtud eelistus mesindusse investeerivatele ettevõtjatele, kes võivad saada kuni 15 lisahindepunkti. Maksimaalne toetussumma on kuni 1 564 660 krooni programmiperioodi jooksul ning reeglina ei tohi toetuse määr ületada 40% investeeringu maksumusest. Kuuendaks, mesinikel on võimalik taotleda ka turuarendustoetust, mille eesmärk on suurendada põllumajandussaaduste või -toodete turustamise võimalusi, teadus- ja arendussaavutuste juurutamist põllumajandustootmisel ja põllumajandussaaduste töötlemisele või parandada põllumajandussaaduste tootmist ja töötlemist. Eesti Mesinike Liit rakendas 2007. ja 2008. aastal turuarendustoetuse all mee ja meetoodete teavitamis- ja müügiedendusprogrammi, mille raames maksti välja 569 601 krooni. Seitsmendaks, erinevad mesinikeühendused teevad koostööd, rakendades mee tootmise ja turustamise arendamise Eesti riiklikku programmi. Nimetatud programmi on rakendatud aastatel 2004–2007, hetkel käib teine 2007–2010 aasta periood ning

aprillis on kavas edastada Euroopa Komisjoni uus taotlus ka kolmandaks programmiperioodiks 2010–2013. Nimetatud programmist ei saa küll mesinikud otsest rahalist toetust, kuid nende meetmete kaudu arendatakse tervet Eesti mesindussektorit. Programmi raames toetatakse erinevaid mesinike infopäevi ja antakse välja brošüüre mesilaste haiguste kohta, tehakse meeproovidest analüüse jne. Seega on mesindussektoril ka Eestis võimalik saada erinevaid toetusi võrdselt teiste põllumajandusvaldkondade tootjatega ja ma usun, et kui mesinikud rohkem uurivad ja rohkem saavad informatsiooni nende võimaluste kohta, siis nad oskavad neid toetusi taotleda ja saavad neid võimalusi ka kasutada. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Teile on ka küsimus. Jaan Kundla, palun!

Jaan Kundla

Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud minister! Tõepoolest, teie informatsioon oli põhjalik. Jääb ka mulje, et mesinikud tõepoolest ei tea kõiki neid võimalusi. Kuidas te näeksite ette seda, et asjaosalistele paremini informatsiooni jagada?

Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Jah, eks me peame ministeeriumis mõtlema, kuidas seda informatsiooni paremini mesinikeni, tootjateni viia. See informatsioon on kättesaadav PRIA koduleheküljel ja me oleme püüdnud ka infopäevadel teavitada nendest võimalustest, aga ju siis ei ole see siiski piisav olnud. Eks me arutame ministeeriumis ja koostöös mesinike liiduga, kuidas seda informatsiooni paremini mesinikeni viia, millised võimalused neil selleks on. Nii et tegeleme sellega. Tundub tõesti, et informatsioon ei ole piisav.

Aseesimees Jüri Ratas

Aleksei Lotman, palun!

Aleksei Lotman

Aitäh, hea eesistuja! Hea minister ja hea kolleeg Jaan Kundla! Tänu selle arupärimise eest, eriti selle esimese küsimuse eest. Need tagumised tulenesid võib-olla tõesti mitte väga heast informatsioonist, aga see põhiküsimus on

väga aktuaalne. Tõepoolest, neid juhtumeid, kus mesilased hukuvad selle tõttu, et naaber-tootja mürgitab, on ja neid on ka minuni üsna palju jõudnud. Aga ilmselt ei pöördu inimesed tõesti piisavalt tihti Põllumajandusameti poole ja selle tõttu on ka neid menetlusi vähevõitu. Aga ikkagi, kas nendel kolmel juhul, kui väärteomenetlust alustati, rakendati ka nõuetele vastavuse põhimõttest tulenevat toetuste vähendamist? Eriti irooniline on ju see, et mõnikord saavad need mesilaste tapjad ka toetust keskkonnasõbraliku majandamise eest. Kas rakendati toetuste vähendamist?

Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Ma ei oska teile peast küll vastata, kas 2009. aastal rakendati nende kolme väärteujuhtumi korral ka vastavat toetuste vähendamist. Uurime järele ja anname selle informatsiooni sulle kirjalikult. Aga ma tahan siia juurde lisada, et probleemid on tõesti olemas. Mesinikud ei pea tihtipeale vajalikuks teavitada oma olemasolust või siis ei tea tihtipeale ka, keda teavitada, sest maa harija ei ole sageli mitte maa omanik, vaid see maa on edasi renditud tootjale. Selle tootja leidmine on keeruline. Loomulikult, täpselt sama probleem on vastupidi ka siis, kui seesama põllumajandus-tootja kas ei teavita või ei pea oluliseks mesinike teavitamist või ta lihtsalt ei tea mesinike olemasolust selle ala lähedal. Nii et probleem on vastastikune. Püüame seda vastastikust suhtlemist ja kokkulepet niipalju parandada, kui see on meie võimuses ja pädevuses. Probleemid teistes Euroopa riikides on täiesti analoogsed. Aga lisaks on mesinikega veel üks kasvav probleem, mis mujal maailmas on juba ammu päris oluline, aga meil varem ei ole olnud. Viimastel aastatel on Põllumajandusministeerium saanud üha rohkem kaebusi ja signaale, et mesilased teevad inimestele liiga, eriti linnalistes asulates, sealhulgas Tallinna linnas. Me oleme saanud kaebusi, et mesila naabruses elavad inimesed on saanud nõelata nii, et on vajanud arstiabi ja on tekkinud tõsiseid tervisekahjustusi. Nii et see teema on küll seadusega kohalike omavalitsuste reguleerida antud, kuid see on ka probleem, mis on viimastel aastatel tõusetunud.

Aseesimees Jüri Ratas

Täna, austatud minister! Rohkem küsimusi ei ole. Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita. Arupärimisele on vastatud.

3. Arupärimine Kaitseministeeriumi kinnisvaratehingute kohta (nr 397)

Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased! Liigume nüüd mesin-duse juurest edasi kaitsepoliitika valdkonda. Läheme kolmanda arupärimise juurde, mille on esitanud Riigikogu liikmed Kalle Laanet, Tiit Kuusmik, Lembit Kaljuvee, Enn Eesmaa, Toivo Tootsen, Ain Seppik, Vladimir Velman, Jüri Ratas, Lauri Laasi, Evelyn Sepp, Kadri Simson, Aivar Riisalu, Valeri Korb, Kalev Kallo, Jaak Aab ja Nikolai Põdrämägi. Arupärimine Kaitseministeeriumi kinnisvaratehingute kohta on esitatud 9. märtsil 2010. Vastab kaitseminister Jaak Aaviksoo. Palun Riigikogu kõnetooli arupärijate esindaja Kalle Laaneti, et arupärimist tutvustada!

Kalle Laanet

Austatud juhataja! Austatud kaitseminister! 9. märtsil esitasid 15 Keskerakonna fraktsiooni liiget järgmise arupärimise: "Ajakirja Saldo käesoleva aasta veebruarinumbris ilmus artikkel pealkirjaga "Kaitseministeeriumi kinnisvaramüsterium". Artikkel viitab, et Kaitseministeerium ostis Rävalla 14 kinnistu 74,2 miljoni krooni eest, ehkki sõltumatu kinnisvaraeksperdi hinnangul oli selle turuhind üle 30 miljoni krooni madalam. Kinnistu Rävalla 14 kujutab endast Kaitseministeeriumiga külgnevat naaberkinnistut. Nimetatud kinnisvaratehing leidis aset 2008/2009 aastavahetuse paiku, kui riigieelarvet juba valusalt kärbiti. Kaitseministeerium põhjendab kinnistu soetamist vajadusega ametnikele lisaruume leida. Nimetatud kinnistu võõrandas Kaitseministeeriumile Eesti Infotehnoloogia Sihtasutus.

Seoses eeltooduga palume Teil vastata järgmistele küsimustele. Kas olete kaitseministrina teadlik nimetatud kinnistu ostu tehingust? Miks ostis Kaitseministeerium Rävalla 14 kinnistu 2008/2009 aastavahetusel turuhinnast ligi 50% kõrgema hinnaga? Kes tegi otsuse osta aadressil Rävalla 14 asuv kinnistu? Kes tegi otsuse maksta kinnistu eest 74,2 miljonit krooni?

Kuidas kujunes hind 74,2 miljonit krooni? Milline kinnisvaraettevõtte vahendas Rävalla 14 kinnisvaratehingut ja koostas kinnistu hindamisakti?" Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Palun Riigikogu kõnetooli arupärimiseks vastama kaitseminister Jaak Aaviksoo!

Jaak Aaviksoo

Austatud eesistuja! Hea küsija koos sõpradega! Lubatagu mul vastata esitatud arupärimisele.

Esiteks, olin teadlik nimetatud kinnistu ostu tehingust. Nimetatud kinnistu aadressiga Rävalla puistee 14 otsustati osta Kaitseministeeriumi juhtkonna 8. septembri ja 17. novembri nõupidamistel. Tehingu sooritamise aluseks on kaitseministri 3. detsembri käskkiri nr 486 "Kinnisasja ost". Selle otsuse kohaselt omandas Kaitseministeerium Eesti Infotehnoloogia Sihtasutuselt nimetatud kinnistu. Tahaksin juhtida tähelepanu siinkohal asjaolule, et Eesti Infotehnoloogia Sihtasutus on avaliku sektori asutus, mille asutasid Eesti Vabariik, Tartu Ülikool ja Tallinna Tehnikaülikool koostöös Eesti Infotehnoloogia Liidu ja AS-iga Eesti Telekom 2000. aastal. Kinnistu võõrandamise otsuse ja sellest tuleneva algatas Kaitseministeeriumi jaoks Haridus- ja Teadusministeerium, kuivõrd vastavas hoones leidis alguses aset Eesti Infotehnoloogia Sihtasutuse tegevus. Pärast otsust ehitada Eesti Infotehnoloogia Sihtasutusele uus hoone jäi see kinnistu vabaks ja Kaitseministeeriumi egiidi all püüti leida sellele rakendust, sealhulgas võõrandada seda erasektori kaasamisega. Arvestades kinnistu paiknemist ühes kvartalis Kaitseministeeriumi hoonega ja kõrgendatud turvanõudeid Kaitseministeeriumi kinnistule, oli Kaitseministeerium huvitatud selle kinnistu omandamisest. Lisaks eespool öeldule nägi Kaitseministeerium selles ka võimalust koondada ühte kvartalis seni linna peal laiali olevad Kaitseministeeriumi valitsemisala asutused. Seetõttu pean sisuliselt vastavat otsust põhjendatuks nii Kaitseministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi kui ka Eesti riigi seisukohalt laiemalt.

Teine küsimus: "Miks ostis Kaitseministeerium Rävalla 14 kinnistu 2008/2009 aastavahe-tusel turuhinnast ligi 50% kõrgema hinnaga?" Enne kinnistu ostmist korraldas Kaitseminis-

teerium hinnapakumiste küsimise kõnealuse kinnistu turuväärtuse hindamiseks. Hankes osales kokku viis pakkujat ning soodsaima hinnapakumise tegi Brec Kinnisvara AS, kes hindas 2008. aasta juunis kinnistu turuväärtuseks 74,2 miljonit krooni. Seejuures võeti hindamisel arvesse ka kinnistule selleks ajaks kehtestatud uut detailplaneeringut, mis andis võimaluse rajada kinnistule nii täiendav ärihoone kui ka ehitada lisakorruseid olemasolevale hoonele, mis tõstis kinnistu turuväärtust tunduvalt. Kaitseministeeriumil ei ole põhjust kahelda litsentsitud erapooletu kinnisvarahindaja pädevuses. Lisan, et meile teadaolevalt tellis Kaitseministeeriumi poolt lammutatud ehitussoojakut rentinud AS Teeneks 2008. aasta septembris kinnistu hindamise AS-ilt Rime Kinnisvara. Kaitseministeeriumil pole olnud võimalust selle hindamisaktiga ega AS-ile Rime Kinnisvara AS-i Teeneks poolt hindamiseks püstitatud ülesandega tutvuda, mistõttu ei oska me kahe eksperdi hinnangu erinevusi kommenteerida. Samuti ei saa me sellises olukorras pidada AS-i Rime Kinnisvara määratud väärtust kinnistu tegelikuks väärtuseks. Osutame veel asjaolule, et ka Haridus- ja Teadusministeerium tegi omapoolses hinnapakumises kirjas 2. juulist 2008 Kaitseministeeriumile ettepaneku omandada Rävalla puiestee 14 kinnistu hinnaga 80 miljonit krooni. Seetõttu osutus kinnistu kinnisvara erapooletu hindaja hinnapakumise tulemusel Kaitseministeeriumile 5,8 miljonit krooni odavamaks, samas oli Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisalas oleval Eesti Infotehnoloogia Sihtasutusel vastav müügisumma sama summa võrra väiksem.

Kolmas küsimus: "Kes tegi otsuse osta aadressil Rävalla 14 asuv kinnistu? Kes tegi otsuse maksta kinnistu eest 74,2 miljonit krooni? Kuidas kujunes hind 74,2 miljonit krooni?" Olen seda juba lühidalt puudutanud. Otsuse tegi kaitseminister Kaitseministeeriumi juhtkonna otsusel, tuginedes Haridus- ja Teadusministeeriumi hinnapakumisele ja erapooletu hindaja hinnapakumisele. Loodan, et see hind on õiglane hind.

Viimane küsimus: "Milline kinnisvaratehingu võtte vahendas Rävalla 14 kinnisvaratehingut ja koostas kinnistu hindamisakti?" Kinnistu ostutingimuste läbirääkimisel ning ostu-müügitehing sõlmimisel ja ettevalmistamisel Kaitse-

ministeerium vahendusteenuseid ei kasutanud. Suhtlemine toimus põhiliselt Kaitseministeeriumi ning Haridus- ja Teadusministeeriumi vahel. Olen veendunud, et Eesti Infotehnoloogia Sihtasutus on ka selle müügist saadud summasid kasutanud sihtotstarbeliselt info- ja kommunikatsioonivaldkonna rakenduskõrghariduse edendamisel kõigi meie hüvanguks. Täna teid tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister! Teile on ka küsimusi. Kalle Laanet, palun!

Kalle Laanet

Aitäh, austatud juhataja! Austatud kaitseminister! Teie jutust küll ei tulnud välja või võib-olla oli see selliselt välja toodud, et ma ei saanud väga täpselt aru, kas te arutasite seda teemat – üsna tõsist ostu või investeringut Kaitseministeeriumi poolt – ka valitsuskabinetis. Nagu me teame, üldiselt võttes on ju kinnisvara soetamise temaatika olnud poliitilises kontekstis Riigi Kinnisvara AS-i pärusmaa. Meelsamini – vähemalt kui mina valitsuses olin – vaadati selle peale, kui näiteks Riigi Kinnisvara AS soetab kinnistu ja siis renditakse see välja. Kas te arutasite seda teemat valitsuskabinetis ja kui te arutasite, siis millest lähitult selline otsus tehti?

Jaak Aaviksoo

Valitsuskabinet seda teemat ei arutanud. Mis puudutab Riigi Kinnisvara AS-i kui partnerit riigi kinnisvara haldamisel, sealhulgas Kaitseministeeriumi valitsemisel oleva riigivara haldamisel, siis ma arvan, et pikemas perspektiivis on see igati põhjendatud ja asjakohane. Praegune arusaamine riigi kinnisvara haldamisest on selline, et eriotstarbeliste kinnistute puhul, nagu päris kindlasti Kaitseministeeriumi valitsemisel olevad kinnistud on, ei ole see praegusel hetkel otstarbekas või vähemasti vajab täiendavat õiguslikku regulatsiooni, vältimaks neid riske, mis riigi julgeolekukaalutlustest võivad nende kinnistute haldamisel tekkida.

Aseesimees Jüri Ratas

Toivo Tootsen, palun!

Toivo Tootsen

Aitäh, lugupeetud juhataja! Austatud minister! Te ütlesite, et mainitud kinnistu tegi eriti väärtuslikuks ja tõstis selle hinda detailplaneering, mis näeb ette sinna ärihoone ehitamise. Mida Kaitseministeerium sellise detailplaneeringuga peale hakkab?

Jaak Aaviksoo

Kaitseministeerium ei oska sellise detailplaneeringuga midagi peale hakata. Võib-olla on siin asjakohane natuke pöörduda ajalukku. Infotehnoloogia sihtasutus püüdis leida lahendust oma uue õppehoone finantseerimisele. Seetõttu oli Eesti Infotehnoloogia Sihtasutus minu paremat teadmist mööda see partner, kes algatas selle detailplaneeringu tegemise, et see kinnistu hind oleks võimalikult suur. Sellest detailplaneeringu algatamisest, nendest kavadest sai ka Kaitseministeerium teada ja see kaasas Kaitseministeeriumi sellesse arutellusse. Nagu ma juba osutasin, oli Kaitseministeeriumil tõsiseid vastuväiteid seoses sellega, et sellel kinnistul asutakse täiendavat kinnisvara arendama. See oleks tõstnud oluliselt turvariske Kaitseministeeriumi jaoks. Seetõttu on mul hea meel, et selline arendusprojekt täiendava ärihoone näol ei ole kõne alla tulnud, meil ei ole täiendavate turvariskidega tegemist ja kogu see kinnistu koos samas kvartalis asuva teatrihoonega on Eesti riigi käes ja omanduses ning võimaldab tõenäoliselt riigikaitse ülesandeid pikemas perspektiivis oluliselt efektiivsemalt lahendada kui ilma selle kinnistu omandamiseta või juhul, kui see kinnistu oleks läinud eraomandusse.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan! Rohkem küsimusi ei ole. Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita. Arupärimisele on vastatud.

4. Arupärimine Kaitseministeeriumi dokumendihaldussüsteemi kohta (nr 403)

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme edasi neljanda arupärimise juurde, mille on esitanud Riigikogu liikmed Hannes Rumm, Kalev Kotkas ja Kalvi Kõva. Arupärimine on esitatud 11. märtsil 2010 ja käsitleb

Kaitseministeeriumi dokumendihaldussüsteemi. Vastab kaitseminister Jaak Aaviksoo. Palun Riigikogu kõnetooli arupärijate esindaja Hannes Rumm, et seda arupärimist avalikkusele tutvustada!

Hannes Rumm

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Lugupeetud minister! Meie arupärimine lähtub Riigikontrolli IT-teemalisest auditist. Sellest auditist nähtub, et Kaitseministeerium pole korraldanud auditeeritud infosüsteemide arendustöid kooskõlas hea tavaga ning pole taganud nende rakendamist kavandatud tähtaegadel ja mahus. Kõige ilmekam on asjaolu, et kui algselt oli dokumendihaldussüsteemi hinnaks kavandatud 9 miljonit krooni, siis lõppkokkuvõttes on selle hinnaks kujunenud 16,9 miljonit krooni ehk peaaegu kaks korda rohkem. Kui seda dokumendihaldussüsteemi hiljuti Riigikogu riigieelarve kontrolli erikomisjonis arutati, siis selgus, mis veel hullem, et hoolimata sellest, et tööde hind on praktiliselt kahekordistunud, ei ole dokumendihaldussüsteem jätkuvalt täies mahus tööle rakendunud. Ta on rakendunud tööle ainult selles osas, mis puudutab Kaitseministeeriumi ennast, kuid ei ole rakendunud tööle kaitseväe osas ehk arvude keeles on üle poolte potentsiaalsetest klientidest jäänud ilma selle tööta, mille hind on niikuinii eeldatust märksa kõrgem. Ma ei hakka siinkohal pikalt tsiteerima Riigikontrolli aruandes toodud kriitilisi märkusi Kaitseministeeriumi töö kohta, küll aga kordan lühidalt üle meie esitatud küsimused kaitseminister Jaak Aaviksoole. Miks kulus kavandatud 9 miljoni krooni asemel dokumendihaldussüsteemi loomiseks 16,9 miljonit krooni ning sellegipoolest ei ole nelja aastaga suudetud dokumendihaldussüsteemi täielikult käivitada? Kes vastutab riigi rahaga ebaefektiivse ja ebaperemeheliku ümberkäimise eest Kaitseministeeriumis? Miks ei ole dokumendihaldussüsteemi tänini Eesti kaitseväes rakendatud? Kas ja milliseid täiendavaid kulutusi on Kaitseministeerium pidanud pärast Riigikontrolli auditi lõppu tegema dokumendihaldussüsteemi täiendavaks arendamiseks? Kui palju lisaraha nõuab dokumendihaldussüsteemi kasutuselevõtt Eesti kaitseväes ja millal see toimub? Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Ja nüüd ma palun Riigikogu kõne-tooli kaitseminister Jaak Aaviksoo, et anda vastus arupärimisele!

Jaak Aaviksoo

Lugupeetud eesistuja! Hea küsija! Dokumendihaldussüsteemi juurutamise Kaitseministeeriumis, selle projekti tingis Vabariigi Valitsuse määruse "Asjaajamiskorra ühtsed alused" muutmine, mis kohustas ministeeriume viima oma dokumendihaldussüsteemid vastavusse sätestatud nõuetega ning kehtestas tähtajad digitaaldokumentide elektroonilisele edastamisele üleminekuks dokumendivahetuskeskuse kaudu. See tingis Kaitseministeeriumi valitsemisalas olemas olevate dokumendihaldussüsteemide väljavahetamise ja jõuti järeldusele, et valitsemisalas võiks olla ühtne dokumendihaldussüsteem, mis ei hõlmaks mitte ainult Kaitseministeeriumi, vaid ka kaitseväge ja Kaitseliitu, rääkimata väiksematest asutustest, nagu muuseum ja tervisekeskus. Ekslikult on öeldud, et selle arendustöödeks ja juurutamiseks oli aega neli aastat, tegelikult on kulunud vähem – veidi vähem kui kaks aastat, ehkki tõsi on see, et esitatud arendusprojekt ei ole praeguseks lõpule viidud. See tulemus ei rahulda ka mind.

Peatuksin lühidalt kõige põhilisematel põhjustel, miks selline olukord on kujunenud. Lähteülesanne kogu valitsemisala hõlmava dokumendihaldussüsteemi kirjeldamiseks oli ebapiisavalt läbi töötatud ega arvestanud süsteemseid erisusi Kaitseministeeriumis, Kaitseväes ja Kaitseliidus. Need asjaolud viisid projekti meeskonna arusaamisele, et välja tuleks töötada üks rakendus ühtsel baasil. Paraku osutusid asutuste tegevuse eripärad niisuguseks, et ühe rakenduse asemel oli sisuliselt vaja välja töötada kolm erinevat rakendust, mis võtaksid täiel määral arvesse kolme suure asutuse tegevuse iseärasused. Tõsi, kvaliteetsem lähteülesande püstitus oleks pidanud seda asjaolu juba algus- ehk planeerimisfaasis arvesse võtma. Lisaks sellele võtsime koos teiega, head Riigikogu liikmed, vastu kaitseväge korralduse seaduse ja 2009. aasta kujunes kaitseväge seni 26 asutuse integreerimiseks üheks sõjaväelisel korraldatud riigiasutuseks. Nimeetatud struktuurne reform raskendas oluliselt dokumendihaldussüsteemi kasutuselevõttu

kaitseväes, seda nii objektiivsetel kui ilmselt osalt ka subjektiivsetel põhjustel, sest muud arendusülesanded osutusid olulisemaks, et tagada kaitseväge pidev suutlikkus oma põhiülesannetega toime tulla kaitseväge korralduse seadusest tuleneva olulise struktuurse ümberkorralduse käigus. Täna julgen väita, et dokumendihaldussüsteem saab täies mahus Kaitseministeeriumi valitsemisalas kasutusele võetud käesoleva aasta lõpul, s.o kahe aasta ja kümne kuu jooksul alates projekti käivitamisest. Seda eelnevat selgitust arvesse võttes püüan lühidalt vastata ka kõigile viiele tõstatatud küsimusele.

Esimene küsimus: miks kulus raha rohkem? Raha kulus rohkem sellepärast, et lähteülesanne ei analüüsinud piisava põhjalikkusega erisusi kolmes erinevas riigiasutuses dokumendihaldussüsteemi juurutamise iseärasustes. Seetõttu on kallinemine vähem kui kaks korda mõistetav, sest eraldi hanke korral oleks see projekt läinud kolm korda rohkem maksma.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja! Ma palun vabandust! Ausatud fotograaf seal üleval rõdu peal! Ma palun sinna ääre peale mitte neid asju panna. Kui need alla kukuvad, võib juhtuda õnnetus. Palun, ettekandja!

Jaak Aaviksoo

Sellega, et dokumendihaldussüsteem ei ole kahe aasta jooksul täielikult käivitunud, ei saa ka mina, nagu ma juba ütlesin, rahul olla, ehkki ma mõistan neid objektiivseid asjaolusid, mis selleni on viinud.

Teine küsimus: kes vastutab riigi rahaga ebaefektiivse ja ebaperemeheliku ümberkäimise eest Kaitseministeeriumis? Kui niisugune kahetsusväärne ümberkäimine peaks sündima, siis vastutab selle eest minister ja kõik teised asjaosalised isikud.

Kolmas küsimus: miks ei ole dokumendihaldussüsteemi tänini Eesti kaitseväes rakendatud? See on seotud esmase ülesandepüstituse ebakvaliteetsusega ja struktuursete ümberkorraldustega Eesti kaitseväes, ent nagu ma juba ütlesin, käesoleva aasta lõpuks saab see ülesanne täidetud.

Neljas küsimus: kas ja milliseid täiendavaid kulutusi on Kaitseministeerium pidanud pärast Riigikontrolli auditi lõppu tegema dokumendihaldussüsteemi täiendavaks arendamiseks?

Kindlasti tuleb nii Kaitseministeeriumi kui Kaitseliidu osas tellida täiendavaid arendustöid ja lisafunktsionaalsust, mille vajadus on selgunud alles süsteemi kasutamise käigus, ning tagada arendajapoolne kasutaja- ja hooldusteenuse tugi kogu haldusalal. Lisatööde maksumus on orienteerivalt üks miljon krooni.

Viies küsimus: kui palju lisaraha nõuab dokumendihaldussüsteemi kasutuselevõtt Eesti kaitseväes ja millal see toimub? Nagu juba öeldud, on suurusjärguline hinnang üks miljon krooni ja loodetavasti saab selle probleemi lahendatud jooksva aasta lõpuks, mis ajaks süsteem ei pea olema mitte ainult üle võetud, vaid ka täies mahus kasutusele võetud.

Täna teid tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Kas ettekandjale on küsimusi? On. Hannes Rumm, palun!

Hannes Rumm

Aitäh, lugupeetud minister, põhjalike ja asjalike selgituste eest! Mõned täpsustavad küsimused mul siiski on. Sissejuhatuseks oma küsimusele ütlen niipalju, et ma ei saa olla päris nõus selle käsitlusega, mille kohaselt aega on kulunud tunduvalt vähem. Minu ees on Riigikontrolli audit, mille punkt 13 ütleb ühemõtteliselt, et Kaitseministeeriumi dokumendihaldussüsteemi projekti algus oli määratud aastaks 2007, praegu oleme me aastas 2010, ehk kui nüüd 2010. aasta lõpuks saab kõik asjad töösse rakendatud, siis on sisuliselt neli aastat läinud, neljas aasta praegu jookseb. Aga minu küsimus on teine. Sellesamas Riigikontrolli auditis võrreldakse eri ministeeriumide käitumist IT-hangete sooritamisel ja tuuakse positiivse näitena välja Justiitsministeerium. Seda ühel väga lihtsal põhjusel. Erinevalt Kaitseministeeriumist on seal kõigi suuremate IT-hangete puhul algusest peale väga tugev selge poliitiline vastutus. Sellesse protsessi on algusest peale kaasatud asestantsid ja poliitilist vastutust kannab algusest peale minister. Minu küsimus on: miks Kaitseministeeriumis on asjad teisiti, sest nagu ma teie enda vastusest aru sain, algasid asjad sellest, et lähteülesanne oli juba kehv, ja nii nagu nähtub auditist, oli ta kehv selle tõttu, et selle üle ei olnud korralikku poliitilist kontrolli?

Jaak Aaviksoo

Mul on põhjust sügavalt kahelda selles, et poliitiline kontroll suudaks infotehnoloogia valdkonna lähteülesandele oluliselt kaasa aidata. Küll aga võib-olla üldine projektijuhtimise kultuur, mille osas Kaitseministeerium on teinud jõupingutusi ja see projektijuht tänase päeva seisuga enam Kaitseministeeriumis ei tööta.

Aseesimees Jüri Ratas

Nikolai Põdramägi, palun!

Nikolai Põdramägi

Aitäh, juhataja! Lugupeetud minister! Mulle jääb selline mulje, et teile meeldivad kallid asjad, odavamad asjad ja tehingud teile ei meeldi. Rävalla 14 ostsit 74,2 miljoni eest, kui oleks saanud 30 miljoniga, dokumendihaldussüsteemi 9 miljonile olite nõus juurde maksma 7,93 miljonit. Kuidas kommenteerite sellist kummalist käitumist?

Jaak Aaviksoo

Kallid asjad on ikka üldiselt paremad asjad ka. Aga veidi sisulisemalt vastates ma arvan, et need kinnisvaratehingud puudutavad hinnangud on spekulatiivsed. Selle hinna määramise protsess oli piisavalt läbipaistev mitte ainult minule, vaid ka Eesti avalikkusele. Mis puudutab infotehnoloogiasüsteemi hanget, siis, nagu juba öeldud, suutmatus hinnata seda, et sisuliselt on vaja kolm süsteemi välja arendada ühe asemel, viib loomulikult moel hinna kasvule, ehkki möönan, et niisugust asjaolu oleks pidanud mõistma juba lähteülesande püstitamisel ja lepingu sõlmimisel.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma täna teid! Rohkem küsimusi ei ole. Kas selle arupärimise raames soovitakse avada läbirääkimisi? Soovitakse. Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Hannes Rummu!

Hannes Rumm

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid ja austatud minister! Arupärimist kokku võttes tahan omalt poolt kindlasti mõnda asja täpsustada ja täiendada. Lugupeetud Jaak Aaviksoo ütles meile, et tema ei usu, et tugevam poliitiline vastutus aitaks IT-valdkonnas paremini määratleda hangete lähteülesannet. Mul on

heameel tuua ministrile vastupidine näide, mis pärineb jällegi Riigikontrolli auditist "Riigi infosüsteemide arendusprotsessi tulemuslikkus". Ainsa positiivse näitena on seal esile toodud Justiitsministeerium, kelle puhul on rõhutatud seda, et poliitiline vastutus ministri ja asekancleri tasemel on algusest peale väga selgelt paigas, erinevalt Kaitseministeeriumist, mille puhul toodi välja, et väga suure, mahuka ja ambitsioonika hanke puhul taotleti küll riigieelarvest raha ja usaldati see ametnikest koosneva töörühma kätte, kuid selle töörühma tase oli väga madal ja selle töörühma töö esimeste etappide üle puudus ministeeriumi juhtkonna ja ministri selge kontroll. Erinevalt Justiitsministeeriumist on see andnud ka vastupidiseid tulemusi. Meenutan, et Kaitseministeerium on kulutanud 9 miljoni krooni asemel 17 miljonit krooni ja nagu me äsja kuulsime, peab kulutama veel vähemalt ühe miljoni, et asi lõplikult töösse läheks. Asjade puhul, mida Riigikontroll toob välja, toon kaks näidet Riigikontrolli auditist Justiitsministeeriumi puhul. Seal on sooritatud kaks keerulist auditeeritud tööd, mille nimed on "Ettevõtjaportaali" ja "Kinnistusraamat". Need on suunatud ministeeriumist ja ministeeriumi allasutusest välja poole, hõlmavad erinevalt Kaitseministeeriumist väga suurt arvu partnereid, ja nende mõlema puhul on saavutatud ka erasektori jaoks uskumatu tulemuslikkus. Ettevõtjaportaali puhul oli planeeritud IT-hanke kulu 4 miljonit krooni, kulus 800 000 krooni. Kinnistusraamatu puhul oli plaanitud kuludeks 6,2 miljonit krooni, kulus 4,8 miljonit krooni. Nii et loodan nende näidetega veenda kaitseminister Jaak Aaviksood – kes muuseas astus ametisse 2007. aastal, mil käivitus ka dokumendihaldussüsteemi projekt –, et tugev poliitiline kontroll ja selge vastutus ministeeriumis aitavad tagada ka korraliku IT-alase lähteülesande. Nagu Riigikontroll oma auditis välja toob, Kaitseministeeriumi puhul me sellest kahjuks mõne aasta taguse kohta rääkida ei saa, kuigi Riigikontroll ka möönab, et asjad on õnneks viimasel aastal paranenud.

Teine asi, millele tahan siinkohal tähelepanu osutada, on see, et Kaitseministeerium on kurvas mõttes Eesti rekordi omanik. Tõepoolest, IT-hanked on keerulised ja nad on hilinenud ka paljudes teistes ametites ja ministeeriumides, aga seda, et hilinemine on nii pikk ja

sellest hoolimata enam kui pooled n-ö klientidest ei saa seda rakendust tänini kasutada, on Riigikontrolli töös esiletoodud täiesti ainulaadne. Kurb on, et maksumaksja peab viletsa lähetöö eest maksma veel vähemalt üks miljon krooni ja selle hanke maksumus kujuneb algsega võrreldes kaks korda kallimaks. Kindlasti on siin ka parlamendi ülesanne kontrollida Jaak Aaviksoo lubadust, et selle aasta lõpuks on see arendustöö päris kindlasti lõpuni viidud ja rakendatud ka Eesti kaitseväes.

Lõpetuseks veidi humoorikamas toonis. Eestis on kombeks öelda, et see või teine asi pole raketiteadus. Kui me riigieelarve kontrolli erikomisjonis seda auditit arutasime, siis üks Kaitseministeeriumi kõrge ametnik teatas, et Kaitseministeeriumis tehakse ka väga palju suuremaid hankeid, makstakse sadu miljoneid kroone näiteks õhuseiresüsteemide eest, aga uskuge, IT dokumendihaldussüsteem on nendest veel keerulisem hange. Nii et kokkuvõttes saime tänu Riigikontrolli auditile sedapuhku teada, et IT-alane dokumendihaldussüsteem on tõepoolest keerulisem kui raketiteadus. Aitäh ja jõudu ministrile!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Arupärimisele on vastatud.

5. Arupärimine palkadega skeemitamise kohta Kaitseministeeriumis (nr 422)

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme edasi viienda arupärimise juurde, mille on esitanud Riigikogu liikmed Lauri Laasi, Valeri Korb, Evelyn Sepp, Mailis Reps, Tiit Kuusmik ja Eldar Efendijev. Arupärimine on esitatud märtsikuu 24. päeval s.a ja selle teema on palkadega skeemitamine Kaitseministeeriumis. Arupärimisele vastab kaitseminister Jaak Aaviksoo. Palun Riigikogu kõnetooli arupärijate esindaja Lauri Laasi, et arupärimist tutvustada!

Lauri Laasi

Härra juhataja! Head kolleegid! Austatud minister! Arupärimine on esitanud kuus Keskerakonna fraktsiooni liiget 24. märtsil ja see tuleneb ühest Postimehes ilmunud artiklist pealkirjaga "Kaitsevägi trikitas sõdurite palka-

dega". Nimelt avastasid 166 välismissioonide sõdurid detsembris palka saades, et sellele on ootamatult lisatud 20 000 krooni. Mehed pidasid seda jõulukungiks, ent jaanuaris võeti raha neilt tagasi. Kui üks sõduritest asja uurima asus, ilmnas, et eelmise aasta eelarves oli 3,2 miljonit krooni üle jäänud ning selle tänavusse aastasse ülekandmiseks ei suudetud leida mingit muud võimalust kui hoiustada summa kuuks ajaks 166 sõduri pangaarvele. Käsk niimoodi talitada olevat tulnud Kaitseväe Peastaabist. Sellest tulenevalt on meil kaitseministrile neli küsimust. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Ja nüüd ma palun Riigikogu kõnetooli arupärimisele vastamiseks kaitseminister Jaak Aaviksoo!

Jaak Aaviksoo

Austatud eesistuja! Head küsijad! Vaba ajakirjandus on suur asi, ent ometi ei ole tema pimesilmi uskumine teinekord mitte kõige tulusam. Nii on kahetsusväärsel moel juhtunud ka küsijatega, kelle informatsioon pärineb 23. märtsi Postimehest, kus on terve rida eksitavaid asjaolusid – võib-olla küll heas tahtes – kirja pandud, ent ometigi on need kaugel tegelikkusest.

Väljamaksed, millest on jutt, ei ole kaitseväelaste palk, vaid nende päevarahad ehk välislähetustasud, seetõttu mingist palgamaksmisega trikitamisest ei saa juttu olla. Palka on sõdurid saanud ettenähtud korras ja mingeid iseärasusi sellel palgamaksmisel ei ole olnud. Mis puudutab päevarahade väljamaksmist, siis päevarahad makstakse välja nii nagu lähetustasud kõigile meile, avansina, kusjuures paljudel juhtudel kuuluvad avansina tehtud väljamaksed tegelike kulude selgumisel kompenseerimisele ühes või teises suunas. Niimoodi juhtus ka 166 kaitseväelasega, kes osalesid erinevatel missioonidel eelmisel aastal. Nendele maksti välja detsembrikuu lähetustasud detsembrikuus summas 20 000 krooni ja 28 kaitseväelasel 166-st ületas see summa pärast tagantjärele rehkendatud päevaraha määrasid 470 või 2640 krooni ulatuses ning selles mahus tehti ka tagasiarveldus. Niisugune avansiliste lähetustasude tagasiarvestamine on igati seaduslik ja üsna levinud. Seetõttu ei oska mina selles mingit iseäralikku käitumist näha

ega osanud seda näha ka kaitseväge. Püüan vastata teie küsimustele.

"Kas olete Kaitseministeeriumi poolt eelnimetatud palgamaksmisest teadlik?" Olen tagantjärele teadlik asjaoludest, mis niisuguse artikli kirjutamiseni viisid, küll aga ei ole Kaitseministeerium olnud sellise tegevusega seotud ega ole tegemist olnud ka palga maksmisega. Kaitseministeeriumis ei ole tehtud otsuseid maksta palk sõduritele välja aastal lõpul ning jätta nad aasta alguses samast summast ilma. Mingisugust palkade hoiustamist kellegi kolmanda isiku arvetel ei ole sündinud. Niisugust asja ei saa eelnevast tulenevalt pidada kuidagi ei Kaitseministeeriumi ega kaitseväge tavaliseks praktikaks ega ole asjakohane viide niisuguste lahenduste kasutamisele varasemal perioodil.

"Kas Teie arvates oli selline palga maksmine seaduslik?" Sellele küsimusele vastates väidan, et palka maksti igati seaduslikult, enamgi veel, igati seaduslikult maksti välja ka missioonitasud 166 kaitseväelasele. Täna!

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister! Teile on ka mõned küsimused. Aivar Riisalu, palun!

Aivar Riisalu

Aitäh, hea juhataja! Hea minister! Ma ei taha isegi küsida niivõrd selle arupärimise kohta, vaid ma tahan ...

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ametikaaslane! Vastavalt meie kodu- ja töökorra seadusele teil tuleb küsida.

Aivar Riisalu

Ma küsingi palkade kohta. Hea kaitseminister! Ma olen teile mitmel korral rääkinud sügavast murest Kosovo missioonile siirdunud kaitseliitlaste pärast, kellel värbamise hetkel lubatud lisatasu jäi saamata. See missioon on tänaseks lõppenud, Kosovost oleme oma väed välja tõmmanud, aga kaitseliitlased olid ikkagi kurvad, et nad seda lisatasu kunagi ei saanudki. Mida te oskate selle kohta öelda?

Jaak Aaviksoo

Mul on raske esiteks eksprompt vastata sellele, missugusest lisatasust konkreetsetelt on jutt. Minuni on see kumu jõudnud kuulujuttudena. Konkreetsete taotluste kohta ma ei tea ja ma ei

oska praegu viidata sellele õiguslikule alusele, mille põhjal nad kas on või ei ole teatud lisatasust ilma jäänud.

Aseesimees Jüri Ratas

Lauri Laasi, palun!

Lauri Laasi

Aitäh! Austatud minister! Aitäh teile selle põhjaliku vastuse eest! Arupärijate nimel siiski ütlen – ma usun, et nad on minuga nõus –, et me ei ole langenud ühe ajakirjandusliku soperduse ohvriks ja seetõttu hakanud ministrilt küsimusi küsima, vaid vastupidi, et asjas selgust saada on minu arvates mõttekas mõlemad pooled ära kuulata ja kust meil siis ikka veel infot saada, kui mitte ministrilt küsida. Aga ma küsiksiksin ikkagi, miks teie arvates selline segadus üldse sai tekkida. Miks sõdurid, sõjaväelased pöördusid meedia poole, kui see kõik on nii tavapärane ja normaalne, mis nende palkadega toimus?

Jaak Aaviksoo

Loomulikult on mõistlik ära kuulata mõlema poole seletused. See oleks olnud kasulik ka ajakirjanduses – võib-olla siis oleks algusest peale tekkinud terviklikum pilt. Aasta lõpul toimuvad rahalised väljamaksed on alati teatud pingeid tekitav teema, kes rehkendab need jõuluks saadud raha hulka, kes aasta alguses jõuluajal ära kulutatud raha hulka ja sellega seoses on niisugused väljamaksed ka emotsionaalselt, ütleme siis, intrigeerivad. Ilmselt on selleks põhiliseks põhjuseks, miks see teema üles kerkis, kommunikatsiooniprobleemid. Tõsi, kaitseväelased, nii nagu meie kõik, saavad niisuguse palgateatise – ka minuni jõuab see palgateatis pärast, kui raha on realselt mu arvele jõudnud. Võib-olla see ei ole kõige parem praktika, sest raha saamise ja teatise saamise vahele jääb teatud ajaperiood ja kui selle perioodi sisse langevad erinevad spekulatsioonid raha päritolu ja maksmise aluste kohta, siis loomulikult võib n-ö veidi kannatamatum hing või keegi mõnel muul põhjusel tõstatada küsimusi. Ma väga loodan, et see kommunikatsiooniprobleem on kaitseväes lahendatud ja teavitamine toimub paremini kui seni, mis peaks edaspidi vältima neid erinevaid tõlgendusi.

Aseesimees Jüri Ratas

Marika Tuus, palun!

Marika Tuus

Aitäh! Austatud minister! Kui ajakirjandus on siin märkimisväärselt eksinud ja eksitavat infot jaganud, siis kas te olete ajakirjandusele ka märkuse teinud ja selle asja n-ö ära klairinud ning kas selle kohta on ka lehes vabandus ilmunud?

Jaak Aaviksoo

Ma kindlasti ei kuulu nende inimeste hulka, kes tahaks ajakirjandusega võidelda. Neid don Quijotesid on Eestis niigi palju, ma ei tahaks sinna ridadesse astuda. Loomulikult oleme me selgituse andnud. Ma ei kannan n-ö viha ajakirjanike peale, rääkimata asjaosalistest kaitseväelastest või kaitseväge ametnikest või lõpuks ka Riigikogu küsijatest. Kui selgus lõpuks majja saab, on kõik võitnud. Aga ajakirjanduslike debattide pidamine ei ole võib-olla kõige viljakam meetod edasiminekkuks. Lihtsalt edaspidi tuleks püüda enne informatsiooni ajakirjandusse jõudmist seda paremini kommunikeerida.

Aseesimees Jüri Ratas

Kadri Simson, palun!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud kaitseminister! Te mainisite, et 28 kaitseväelase puhul ületas väljamakstud raha seda summat, mida tegelikult oleks pidanud maksma, ja neist 22 kaitseväelasel oli see summa 2640 krooni ning see peeti kinni järgmisel palgapäeval. Kas need 28 inimest, kellest tõenäoliselt keegi võis ka olla see, kes pöördus abi saamiseks ajakirjanduse poole, on praegu ikka kaitseväeteenistuses ja probleemid on lahendatud?

Jaak Aaviksoo

Ma arvan küll.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister! Ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita. Arupärimisele on vastatud.

6. Arupärimine töötukassa riigihangete kohta (nr 402)

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme edasi kuuenda arupärimise juurde, mille on esitanud Riigikogu liikmed Lauri Laasi, Helle Kalda, Inara Luigas ja Toomas Varek 11. märtsil 2010. Arupärimine on töötukassa riigihangete kohta. Sellele vastab sotsiaalminister Hanno Pevkur. Ma palun Riigikogu kõnetooli arupärijate esindaja Lauri Laasi, et arupärimist tutvustada!

Lauri Laasi

Austatud juhataja! Head kolleegid! Hea minister! Ka see arupärimine tuleneb ühest ajakirjanduses ilmunud artiklist. Nimelt saime 10. märtsi Äripäevast taas kord kahjuks lugeda, et töötukassa riigihangetega ei ole sugugi kõik korras, kuna töötukassa on loomisest alates jaganud suure hulga IT-hangeteks mõeldud rahast välja ilma sisulise konkursita. Hiljuti alles selgus, et praeguseks kurikuulsaks saanud meenehanke puhul eirati olulisi reegleid ning hanketingimustes oli olulisi vigu. Riigihangete seaduse § 28 lubab korraldada väljakuulutamise läbivõtmisega hankemenetlust. Tegemist on erandiga, mille korraldamiseks on seaduses ette nähtud kindlad tingimused. Töötukassa puhul on väljakuulutamata läbivõtmisega hankemenetlustest saanud reeglipärasus, sest 2009. aastal korraldati 295 hankest tervelt 52 väljakuulutamist. 14-st korraldatud IT-hankest võeti vaid kolmel juhul hinnapakumise rohkem kui ühelt ettevõttelt. Tahes tahtmata tekitavad sellised numbrid, eriti riigihangete puhul, hulga küsimusi. Et asjas vähegi selgust saada, ongi meil neli küsimust austatud sotsiaalministrile. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Nüüd palun Riigikogu kõnetooli sotsiaalminister Hanno Pevkuri, et vastata arupärimisele, mis kannab numbrit 402!

Hanno Pevkur

Austatud Riigikogu juhataja! Head arupärijad! Püüan siis vastata esitatud küsimustele.

Esimene küsimus: "Millistel kaalutlustel on töötukassa korraldanud suurel hulgal väljakuulutamist riigihankeid?" Pean siiski sissejuhatuseks taas kord meenutama töötukassa töö-

korraldust ja seda, et töötukassa on avalik-õiguslik isik, kelle nõukogu töös osalevad võrdselt riigi esindajad avaliku võimu poolt, tööandjate esindajad ja töötajate esindajad. Kindlasti oleks õigem, kui kõigile nendele küsimustele saaks vastata kas või töötukassa juhatuse esimees, sest riigihangete korraldamine ja riigihangete läbiviimine on otseselt töötukassa juhatuse vastutusalas ja töötukassa juhatuse esimees oskaks kindlasti teatud detailide kohta täpsemaid vastuseid anda. Aga kui vaadata, millistel kaalutlustel töötukassa väljakuulutamist riigihankeid on teinud, siis kindlasti selleks esimeseks aluseks on riigihangete seadus. Riigihangete seaduses on võimalus väljakuulutamist läbivõtmisega hankemenetluse läbiviimiseks olemas ja see seadus annab selleks ka selged alused. Töötukassa on nõukogu poole pealt, kuhu ka sotsiaalminister ametikohajärgselt kuulub, erinevatele hangetele tähelepanu pööranud ja samamoodi siis mitte ainult IT-hangete, aga ka varasemate hangete puhul küsinud, miks nii tehti. Töötukassa juhtisikute peamine põhjendus oli eelmisel aastal seotud Tööturuameti ja töötukassa ühendamise tulenenud väga lühikese üleminekuajaga. Töötukassal oli IT-lahenduste korraldamiseks aega 23. veebruarist 30. aprillini ja selleks, et oleks võimalik kõik kiiresti korda saada, need hanked selles vahemikus ka läbi viidi.

Teine küsimus: "Äripäeva andmetel on kuus korda hangetel võitnud OÜ 3 Step IT. Kas vastab tõele, et töötukassa IT-hangetel on hankeid võitnud pidevalt samad firmad?" Töötukassast saadud info kohaselt on IT-hankeid võitnud väga erinevad firmad. Näiteks Webmedia AS on võitnud tööturuteenuste ja -toetuste infosüsteemi ja dokumendihaldussüsteemi, mis on üks suuremaid IT-süsteeme töötukassas, hanke ja on partneriks. Raamatupidamistarkvara hanke on võitnud ja selle loonud OÜ HÄT Systems, arvutivõrgu maakondlike osakondade vahel on teinud koostööd AS Stallion ja 3 Step IT OÜ. Keskset kohtvõrguserverilahendused on võitnud MicroLink Eesti AS ja Green IT OÜ koostööd. Arvutite väljavahetamishanke on võitnud IT Grupp AS ja 3 Step IT OÜ. Kindlasti ei ole ainult ühed ja samad firmad võitnud.

Kolmas küsimus: "Tegemist on lühikese aja jooksul juba teise korraga, kui töötukassa

rikub riigihangete korraldamise reegleid. Kas järgneb ka tõsisemaid sanktsioone peale Meelis Paaveli palga vähendamise kolmeks kuuks?" Nagu esimesele küsimusele vastates sai mainitud, on töötukassa juhatus hangete läbiviimisel võtnud aluseks riigihangete seaduse. Teatavasti teostab järelevalvet riigihangete korraldamise üle Riigihangete Amet ja samuti hinnatakse struktuurivahendites tehtud kulude puhul riigihangete õiguspärasust ka struktuuri-projektauditite raames. Kontrolltoimingute käigus ei ole IT-hangete puhul rikkumisi tuvastatud. Töötukassa nõukogu on Meelis Paavelile karistusena või sanktsioonina määranud palga vähendamise, mis on seotud peamiselt vastutusega meenehangete korralduse eest.

Neljas küsimus: "Kas töötukassal ei ole praeguse kõrge töötusetaseme juures tõesti muud teha kui vigaseid riigihankeid korraldada? Töötus ei ole vist praegusel hetkel absoluutselt oluline teema?" Selles ei taha ma teiega kindlasti nõus olla. Töötus on meie jaoks väga oluline teema. Kui vaadata ka töötukassa andmeid registreeritud töötuse kohta või tööturuteenustes osalenute kohta, siis võrreldes 2009. aastaga või isegi 2008. aastaga, on 2010. aasta olnud väga töömahukas ja väga palju on suurenenud isikute arv, kes on töötukassast abi saanud. Kui vaadata ka nende IT-arenduste poolt, siis IT-arenduste rakendamine on üheks suureks osaks sellest, et töötud saaksid paremat teenust. Kas või seesama portaali loomine töötutele ja täiendavate võimaluste loomine, et inimestel oleks mugavam ja lihtsam töötukassaga suhelda. Nii et töötus on töötukassa jaoks väga oluline teema ja töötukassa teenustele suunatud rahanumbrid on samuti suuremad kui kunagi varem. Nii et töötukassa tegeleb väga tõsiselt nende probleemidega.

Aseesimees Jüri Ratas

Lauri Laasi, palun!

Lauri Laasi

Aitäh, härra juhataja! Austatud minister! Ütlesite, et ei tuvastatud olulisi rikkumisi riigihangete menetlusprotsessis. Aga mul tekkis küsimus, milline struktuur kontrollis seda riigihangete menetlemise korda? Kas see oli Riigihangete Amet?

Hanno Pevkur

Riigihangete Amet on kontrollinud meenehankeid. Kuna te siin ei täpsustanud, kas IT-hankeid või muid hankeid, te rääkisite Riigihangete Ametist tervikuna, siis jah, Riigihangete Amet on käinud sees seoses meenehangetega ja täiendav riigihangete protseduuri-reeglite kontroll on töötukassa nõukogu poolt võetud samamoodi väljastpoolt. Ma praegu hetkel peast ei mäleta, kes selle auditi tegija oli, aga see on võetud sõltumatult audiitorfirmalt ja lisaks on ka siseaudit pööranud sel aastal hanke-menetlusele suuremat tähelepanu.

Aseesimees Jüri Ratas

Helle Kalda, palun!

Helle Kalda

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Postimees kirjutas 21. jaanuaril nimetatud probleemist. Ja selle probleemi kohta annate te ka vastuse, et te uurite täpsemalt seda sisu ja samuti meenete ostmist. Selles artiklis on kirjutatud, et töötukassas osteti meeneid ja osteti helkureid. Helkureid osteti maapiirkonna klientidele jagamiseks. Helkuri hind on muide 16 krooni 45 senti – küllalt kallis. Kas te võiksite rääkida täpsemalt, mida selle helkuriga tehakse? Kas maapiirkondades vaadatakse siis helkuri järgi, kes on töötud? Millist informatsiooni saab töötud helkuri abil, et endale tööd leida?

Hanno Pevkur

Aitäh küsimuse eest! Kindlasti vaatab töötukassa kõikide oma meenete soetamisel seda, et need meened oleksid otstarbekad ja vajalikud. Kui vaadata töötukassa seletust selle kohta, miks muu hulgas osteti ka helkureid, siis kindlasti üks põhjendus on see, et kui töötukassa käib asutusena erinevatel infopäevadel ja messidel, siis inimesed puhtpsühholoogiliselt juba ootavad, et nad ka mingisuguse meene saavad. Töötukassa on kasutanud seda töötutele jagamisel oma kuvandi loomiseks. See, kas üks või teine meene loob ühe või teise asutuse kuvandit paremini või mitte, eks see on nende otsustajate hinnata. Ju siis töötukassa juhatus nägi mõistliku olevat, et helkur võiks olla nende maine kujunduses piisavalt hea meene.

Aseesimees Jüri Ratas

Aivar Riisalu, palun!

Aivar Riisalu

Töötukassa asjaajamisest on siin nüüd mitme nurga pealt juttu olnud. Mina küsiks sellise praktilise poole pealt ühe küsimuse. Mul on üks pime sõber, kes tahtis töötukassa abiga läbida pimekirjakoolituse, mille peale talle töötukassast vastati, et 3000 krooni tema poolt leitud õpetajale on nende jaoks nii suur summa, et nad peavad talle pimekirja õpetaja leidmiseks riigihanke läbi viima. Ja siis selgus, et riigihanke kaudu oleks pimekirja õpetaja täpselt viis korda rohkem maksuma läinud. Sellega seoses on minu küsimus järgmine. Kas Sotsiaalministeerium ja teie sotsiaalministrina ei peaks järsku võtma töötukassa askeldamised natuke tõsisema järelevalve alla? Tundub, et neil on palju raha ja neil on seal lihtsalt rumalusteks aega liiga palju.

Hanno Pevkur

Aitäh küsimuse eest! Töötukassa tööturu-teenuste raha on Euroopa Sotsiaalfondi raha ja Euroopa Sotsiaalfondi poolt on tõesti ka minu puhtsubjektiivsel hinnangul bürokraatia liiga suur, seda nii nende jaoks, kes teenust või toetust saavad, kui nende jaoks, kes selle teenuse või toetuse raha eraldamiseks peavad oma igapäevaseid toiminguid tegema. Üks pool on töötukassa pool ja teine pool on veel Sotsiaalministeerium Rahandusministeeriumi kaudu Euroopasse aru andva poolena. Need aruandevormid, need regulatsioonid, mis on Euroopa Sotsiaalfondi kasutamiseks ette kirjutatud, on minu hinnangul liiga jäigad, nad võiksid olla oluliselt paindlikumad, et oleks võimalik inimesi lihtsamini abistada. Kõige lihtsam viis võib-olla ongi seesama avatud taotlusvoor, mis 200 miljoniga rahastamise leidis. Aga ka selle avatud taotlusvooru puhul on tulnud tagasisidet konkursi võitnud ettevõtete või mittetulundusühingute poolt, et see bürokraatia, mis neil tuleb raha saamiseks läbida, on liiga suur. Me oleme püüdnud seda niipalju kui võimalik lihtsustada, aga seda saab lihtsustada täpselt sinnamaani, mida Euroopa meilt nõuab.

Aseesimees Jüri Ratas

Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud härra minister! Kas töötukassa nõukogu liikmete poolt tehti mõned ettepanekud juhatause esimeest rangemalt karistada või võeti kõik need otsused karistamise kohta ühel häälel vastu?

Hanno Pevkur

Aitäh! Töötukassa nõukogu koosolekul, kus see karistamine otsustati, käis läbi erinevaid karistuse või sanktsioneerimise variante. See lõplik otsus, mis tehti, oli konsensuslik.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister! Rohkem küsimusi ei ole. Ma tänan teid! Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita. Arupärimisele on vastatud.

7. Arupärimine digiretseptiga seotud probleemide kohta (nr 405)

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme edasi seitsmenda arupärimise juurde, mille on esitanud Riigikogu liikmed Marika Tuus, Enn Eesmaa, Eldar Efendijev, Nelli Privalova, Vladimir Velman, Jaak Aab ja Nikolai Põdramägi. Arupärimine "Digiretseptiga seotud probleemide kohta" on esitatud 17. märtsil. Arupärimisele vastab sotsiaalminister Hanno Pevkur. Ma palun Riigikogu kõnetooli arupärimist tutvustama arupärijate esindaja Marika Tuusi!

Marika Tuus

Austatud eesistuja! Lugupeetud härra minister ja head Keskerakonna fraktsiooni liikmed! Teiste fraktsioonide esindajaid pole kahjuks saali jäänud, isegi mitte sotsiaalkomisjoni esimeest.

Meie arupärimine on esitatud sotsiaalminister Hanno Pevkurile ja see puudutab digiretseptiga seonduvaid probleeme. Mäletame eelmisest aastast, et apteekrid palusid digiretseptile ülemineku aega pikendada, kuid ei ministeerium ega minister ei tulnud sellele palvele vastu. Digiretsept hakkas kehtima 1. jaanuarist sel aastal. Täna näeme, et uue infosüsteemi käivitamisest alates on selles esinenud hulgaliselt tõrkeid, mistõttu inimestel tuleb apteekides oodata kas palju tunde või koguni järgmise päevani või jääb ravim üldse ostmata. On teh-

tud küll ka kõikvõimalikke parandustöid, kuid tulemusi me ei näe. Süsteem on siiani häiritud ja kõige rohkem probleeme on loomulikult just maapiirkondades. Inimestele teeb pahameelt, et ilmaasjata tuleb sõita linna ja keegi neile selleks kulutatud raha ei kompenseeri. Aga veel tähtsamad on terviseküsimused, eluliselt vajalik ravi võib niimoodi edasi lükkuda. Nii et süsteem ei toimi ja tänaseks on see kas just peatatud, aga igal juhul soovitatakse arstidel välja kirjutada jälle neid vanu rohelisi paberretsepte. Loomulikult on meil siin hulk küsimusi. Nii et palume vastuseid ja võib-olla loeb minister ka küsimused ette. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Ma palun Riigikogu kõnetooli sotsiaalminister Hanno Pevkuri andma vastuseid arupärimisele nr 405!

Hanno Pevkur

Austatud juhataja! Head arupärijad! Vastan esitatud küsimustele väga hea meelega, et natuke selgitada digiretseptiga seotut.

Esimene küsimus: "Mis on põhjustanud süsteemis tõrkeid? Kas Teid hoiatati, et süsteem ei pruugi korrektselt ja õigeaegselt tööle hakata?" Peamised probleemid, mis on tänaseks välja tulnud, tulenevad põhiliselt ülekoormusest ehk kasutajate arv on teatud ajahetkel, ühes väga konkreetses ajaühikus kasvanud ja see on muutnud süsteemi töö aeglaseks. Kui minna ajaloos tagasi või, nagu te küsite, kas mind hoiatati, et süsteem ei pruugi korrektselt ja õigeaegselt tööle hakata, siis loomulikult me rääkisime mitmesugustest hinnangutest probleemi olemusele ja võimalikest vigadest nii apteekrite liidu, haigekassa kui ka IT-firmadega. Ma tulen siin juba ka teise küsimuse juurde "Kus tehti vigu ja kas neid oleks olnud võimalik ennetada?" ning alustan algusest.

Umbes neli aastat tagasi, kui hakati kavandama riigihanget digiretsepti süsteemile, siis koostati pakkumiskutse dokumendid nagu ikka riigihangete puhul. Pakkumiskutse dokumentides nähti ette teatud kriteeriumid. Kriteeriumid olid sellised, et kuue tunni jooksul peab olema võimalik koostada süsteemis 30 000 digiretsepti ning müüa 30 000 elektroonilise retsepti alusel selliselt, et iga toiming saab tehtud 30 sekundi jooksul. Need olid sellised hästi lihtsad tehnilised parameetrid, millest lähtuti. Eel-

mise kuu lõpus oli jõutud selliste arvudeni, et päevas koostati umbes 23 000 – 24 000 retsepti ja müüdi ravimeid 16 000 – 17 000 retsepti alusel. Aga probleemid ilmnisid just nimelt tipptundidel, kus süsteemi kasutajate üheaegsete päringute arv ületas teatud kriitilise piiri. Teise küsimuse puhul, kus tehti vigu, on väga raske hinnata, kas neli aastat tagasi minister Jaak Aabi allkirjastatud pakkumiskutse dokumendid olid vigased või mitte. Vaadake, ühe nii suure infotehnoloogilise süsteemi käimapanemisel on ettenägematuid probleeme väga palju. Ja nagu ütles haigekassa juhatuse esimees viimasel haigekassa nõukogu koosolekul nõukogule, kus osales ka Jaak Aab, nemad seda laadi ülekoormusprobleemi ette ei näinud. Seda ei saanud ka sellepärast enne teada, et digiretsepti n-ö pilootimises osales väga vähe apteekke ja koormus ei olnud nii suur. 1. jaanuarist, kui digiretsepti süsteem käivitus, kuni tänase päevani on ju süsteem paralleelselt töös ehk on digiretsepti võimalus ja on paberretsepti võimalus. Isegi nüüd, kui eelmisel nädalal koos apteekritega otsustati, et soovituslik on paberretsept, väljastati jätkuvalt pea 30 000 retsepti ehk digitaalsete retseptide hulk vähenes küll, aga ei vähenenud nii märkimisväärselt, ja madalamatel koormustel süsteem toimib.

Kui minna veel probleemi juurte juurde, siis nelja aasta tagustes pakkumiskutse dokumentides andis hinnangu süsteemile tegelikult Microlink Eesti AS, kes koostöös haigekassaga tehnilised parameetrid välja arvutas. Nende alusel süsteemi jõudlus pakkumiskutse dokumentidesse pandigi. Microlinki kinnitusele on süsteem üles ehitatud vastavalt nendele kutse-dokumentidele. Mida mõlemad osapooled, arendaja poolena siis nii Helmes kui ka Microlink, ütlevad, on see, et pakkumiskutse dokumentide ja süsteemi käimapanemise hetke vahel on mitmed andmebaasid oma sisu muutnud, süsteemi on lisandunud täiendavaid pärin-guid sinna ja sellest tulenevalt on päringute maht süsteemis suurenenud. Sealt ka need koormusprobleemid.

Kui me vaatame nüüd seda, mis on tehtud, siis tänaseks on süsteemile juba lisatud kettamassiivide näol võimsust peaaegu kaks korda või isegi üle kahe korra, kui ma õigesti mäletan. Samamoodi on praegu käimas optimeerimistööd. Mina omalt poolt olen palunud sõltu-

matutel ekspertidel viia läbi riistvara audit ja samamoodi olen saatnud konsultandid Helme-se juurde, et leida üles ka võimalikud tarkva-raprobleemid. Need tulemused selguvad heal juhul selle nädala lõpuks, järgmisel nädalal aga peaksid nad kindlasti olemas olema. Seda tööd tehakse. Lisaks tuli just täna mõni tund tagasi meie majja ka Riigikontroll, et vaadata, kuidas otsustati omal ajal selle süsteemi ülesehitus ja kas on tehtud vigu või mitte.

Kolmas küsimus: "Kuidas on süsteemile üleminek mõjutanud apteekide tööd? Kui palju on neid apteeke, kes uuenduste tulemusena on sunnitud tegevuse lõpetama? Kui palju on nende hulgas maapiirkondade apteeke?" Meile teadaolevalt ei ole retseptikeskuse rakendamise tulemusena ükski apteek oma tegevust lõpetanud. Retseptikeskusega on ühinenud üle 90% tegevusluba omavatest apteekidest. Kui vaadata Ravimiametilt saadud informatsiooni 2010. aastal suletud apteekide kohta, siis selles on toodud järgmised põhjused. Kolm apteeki on näiteks suletud Tallinnas ja selle põhjuseks on apteekrid ise nimetanud ilmselt ebakasum-likku kohta. Üks apteek on suletud Paines, faktiliselt on see apteek olnud peaaegu aasta pankrotis ja nüüd lõpetati siis Ravimiametis ka tegevusluba. Jõhvi apteek kolis Jõhvist Son-dasse peamiselt rendiprobleemide tõttu. Viljan-dimaal Kõos suleti apteek tööjõu puudusel ja Narvas samuti halva asukoha tõttu, aga nendes mõlemas kohas oli digireseptivalmidus ole-mas. Ma ütlen veel kord, et meile teadaolevalt ei ole küll retseptikeskuse tõttu ühtegi apteeki suletud.

Neljas küsimus. "Miks ei oodanud minis-terium, kuni apteegid suudavad uuele süstee-mile üleminekuga kaasa minna? Kas ei oleks olnud otstarbekam uuendust edasi lükata?" Meenutuseks, et retseptikeskuse käimalükka-mist lükati edasi päris mitu korda ja veel kord edasilükkamine ei oleks meile suure tõenäosu-sega andnud seda teavet, mis tuli välja nüüd ülekoormuse tekkimisega, kuna n-ö pilootivaid apteeke oli lihtsalt liiga vähe. Nagu ma ütlesin, üle 90% tegevusluba omavatest apteekidest on ka retseptikeskusega liidestunud, nii et see, kas käivitada 1. jaanuaril või hiljem, ei ole retsep-tikeskuse tööd mõjutanud. Pigem ütlen, et see probleem oleks suure tõenäosusega tulnud ilm-siks ka siis, kui retseptikeskus oleks käivitatud

näiteks 1. aprillil või 1. juulil või mis iganes kuupäeval.

Viies küsimus: "Kuidas kompenseerib mi-nisteerium inimestele kulud, mis on kaasnenud süsteemi tõrgetega?" Ega siin ei olegi muud vastata, et on olemas riigivastutuse seadus ja riigivastutuse seaduse alusel ka ministeerium käitub, kui inimesel on tõendatavad kulud. Aga ma vaatan, et kohapealt esitatavaid küsimusi on päris palju ja me jõuame neid detaile veel lahata. Nii et asume parem nende küsimuste juurde, siis saame rääkida kõigist tehnilistest üksikasjadest, mis digiresepti süsteemiga seo-tud on, ja vastata ka täiendavalt, et asi teile selgemaks saaks. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, tänan! Selles suhtes on teil õigus, et küsimusi tõesti on, ja lähemegi siis küsimuste juurde. Toivo Tootsen, palun!

Toivo Tootsen

Aitäh, hea juhataja! Lugupeetud minister! Ega keegi ei ole selle vastu, et digiresept tuleb ja et meie IT-arendused on sellised, et neid saab igal pool kasutada. Jumal tänatud, et Jaak Aab kunagi selle mõtte peale tuli ja selle prot-sessi ka algatas. Aga kindlasti ei olnud Jaak Aab see, kes oleks ütelnud, et ainult selle aasta 1. jaanuarist jne. Iga asi peab olema oma aren-gus. Kui meil on juba olnud kogemusi, et re-gistrite riskasutused ei tööta, kiiruskaamerate süsteem ei tööta, eelmine Sotsiaalministeer-iumi IT-programm ei töötanud, miks te siis tõepoolest ei teinud niimoodi, et oleks järk-järgult üle läinud, et võimalus digiresepti ka-sutada oleks küll käivitatud, aga paralleelselt oleks toimunud ka teine süsteem?

Hanno Pevkur

Aitäh küsimuse eest! Ma olen korduvalt vastanud sellele avalikkuses ja ka täna siin puldis öelnud, et kui digiresept 1. jaanuarist käivitus, siis paralleelselt jäeti lahti ja on siia maani lahti apteekide senine töövahend TORU. Digiresept tuli täiendava võimalusena. Need süsteemid ongi töötanud paralleelselt. Üks tõrgete põhjus, nagu ka haigekassa juhatu-se esimees haigekassa nõukogu istungil ütles, oligi võib-olla see, et neli aastat tagasi ei suu-detud prognoosida, et digireseptisüsteemi nii aktiivselt kasutama hakatakse. Ma olen ka

varem korduvalt väljendanud seda seisukohta, et mina ei ole valmis 100% ainult digiretseptisüsteemile üle minema enne, kui tõrkeid enam ei ole. Digiretsept ja paberretsept on mõlemad kasutusel. Isegi eelmisel nädalal edastatud sõnum, et head arstid, võimaluse korral eelistage paberretsepti, vähendas digiretseptide hulka umbes 20–30% ulatuses ehk arstid ja patsiendid kasutavad jätkuvalt digiretsepti keskkonda. Nii et see on patsiendile mugav ja hea võimalus. Jah, on tõsi, et selle süsteemi käimalkäimisel on ilmnunud mõningad kasvuraskused. Aga meenutagem kas või seda, kuidas me aastaid tagasi alustasime e-maksuametis tulude deklareerimist. Esimesel aastal deklareerisid tulusid, ma ei mäleta täpselt, vist ainult 7–8% elanikkonnast ja ka selle 7–8%-ga jooksis e-maksuameti süsteem liigsete kasutajate pärast ju kinni. Meenutame seda aega! Ma olen nõus, et digiretseptisüsteemi käimapanekul on esinenud tõrkeid, aga ka praegusel hetkel digiretseptisüsteem siiski toimib. Probleemid tuleb kõrvaldada ja nende probleemide kõrvaldamiseks on astutud väga palju samme. Ma ütlesin ka arupärimise küsimustele vastates, et ma ei otsigi süüdlasi. Meil ei ole mõtet rääkida sellest, kas Jaak Aabi poolt neli aastat tagasi kinnitatud pakkumiskutsedokumendid olid valed või mitte. See ei anna meile tulemust. Meil on vaja süsteem toimima panna. Selle jaoks on kaasatud sõltumatud eksperdid, nii Microlinki kui Helnese esindajad kinnitasid mulle eelmise nädala neljapäevasel kohtumisel, et nemad annavad kogu oma ressursi ja ajuressursi, et see süsteem tööle saada. See on väga hea süsteem. Kui need IT-firmad, kellelt riik on tellinud teenuse, ütlevad, et jah, nad on suutelised selle süsteemi korda tegema, siis mina riigi esindajana saan loomulikult öelda, et nendele nõuetele, mis on tellimuses ette nähtud, st 30 sekundi jooksul peab süsteem andma apteekrile vastuse, peab see süsteem ka hakkama vastama. Ja ma ütlen veel kord, et Riigikontroll, sõltumatu ekspert nii arenduse ehk tarkvara poolele kui riistvara poolele töötavad, audit on tegemisel ja samamoodi tehakse juba mõningaid optimeerimistöid, mis peaksid süsteemi tarkvara natuke kiiremaks muutma. Kõik need asjad on tõesti töös, aga nende tulemus selgub kahjuks nädalatega, mitte ühe päevaga.

Aseesimees Jüri Ratas

Kadri Simson, palun!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud sotsiaalminister! Möödunud aasta oktoobris, novembris ja detsembris pöördusid nii apteekrite liit kui ka apteekrite ühendus teie poole avaldusega, et digiretseptiga ei maksa kiirustada. Meeldetuletuseks, apteekrite ühenduse juhatause liige ütles, et digiretseptiga kiirustamisel kannataksid kõik osapooled, apteekrid ei saa läbiproovimata ja vigase süsteemi tõttu retsepte vastu võtta ning patsiendid ei saa seetõttu oma ravimeid. Seda öeldi vaid 15 päeva varem, kui te digiretsepti kehtestasite. Sotsiaalministeeriumi kava minna uue aasta alguses üle digiretseptile on sundinud apteekreid küsima, kas juba on ununenud, kuidas eelmine minister puuduliku IT-lahenduse pärast ametist priiks sai. Nii küsis apteekrite liit. Teid hoiatati, aga milline oli teie riskianalüüs enne digiretsepti käivitamist, kes selle tegi ning kellele te selle esitasite?

Hanno Pevkur

Aitäh küsimuse eest! Ma olen kogu aeg olnud seda meelt, et kõikide nende süsteemide käimapanekul peab olema selge kokkulepe ka apteekritega. Sellesama pöördumise järgselt oli ju samamoodi selge kokkulepe, et digiretseptile ei minda üle niimoodi, et jääb ainult digiretsept. See oligi selle pöördumise tulemusel toimunud kohtumise kokkulepe. Samamoodi on kõik järgnevad kokkulepped sõlmitud ainult koos apteekritega. Ka viimase kokkuleppe puhul, kui tuli soovitus arstidele eelistada paberretsepti, olid arstide liit, apteekrite liit, haigekassa ja ministeerium kõik üheskoos laua taga ja leppisid kokku, et järgmine kohtumine toimub 5. mail. Siis vaadatakse üle, kui kaugel on arendused, mis praegu käivad, ja tehakse järgmine otsus. Nii parandatakse süsteem ja tehakse ta toimivaks. Nagu härra Tootsen õigesti ütles, ei ole liikluskaameraid veel siamaani tööle saadud. Digiretseptisüsteem toimib, tema puuduseks on teatud nõrkus ülekoormuse korral. Selle ülekoormuseprobleemiga tegeldakse, vaadatakse, kuidas süsteemi optimeerida, kas on võimalik tarkvara optimeerida, vaadatakse riistvara poole, kas ja kui palju tuleb riistvara lisada, et süsteem kokku ei jookseks. Apteekrid on väga tõhusad koostööpartnerid. Ma väga

täna apteekreid ja ka arste, et nad on olnud nii tublid selle süsteemi rakendamisel!

Aseesimees Jüri Ratas

Marika Tuus, palun!

Marika Tuus

Aitäh! Austatud minister! Huvitav on tõesti kuulda, et Jaak Aab on selles kõiges süüdi, neli aastat tagasi. Aga tegelikult vastutate ju teie, teie olete selle süsteemi käivitanud. Tõepoolest, ma mäletan, sotsiaalkomisjon tegi väga mitu istungit. Kui palju apteekrid hoiatasid, aga mitte milleski ei tulnud vastu. Praegu te ütlete, et nad on toredad koostööpartnerid, aga tegelikult ei saadud nendest üldse aru. Täpselt needsamad ülekoormusprobleemid olid ju ka puuetega inimeste pensionide ja sotsiaaltoetuste maksmisel. Kuidas te siis ikkagi seda probleemi ette ei näinud? Ja kui see probleem ka jaanuaris tekkis, miks siis ikkagi aprilli keskel, nelja kuu jooksul ei ole olnud võimalik seda süsteemi käima panna? Te ütlete pidevalt, et homme-homme, aga tulemusi ju pole!

Hanno Pevkur

Aitäh küsimuse eest! Ma ütlen veel kord, et apteekritega on tõesti väga hea koostöö, ja kõik need kokkulepped, mis on apteekritega tehtud, on pidanud. Kui apteekritega sõlmiti esimene kokkulepe, et TORU jääb alles 1. märtsini, siis lepitati kokku, et see otsus vaadatakse hiljemalt 15. veebruariks uuesti läbi. Tuldi apteekritega kokku, vaadati üle, mis seisus ollakse ja kuhu minnakse, ning tehti uus otsus. Ja nii ongi need otsused koos apteekritega tehtud. Kui te nüüd küsite, miks ei ole midagi tehtud või miks ei ole süsteemi korda saadud, siis nagu ma oma ettekandes ütlesin, on tänaseks süsteemi pandud juurde riistvara ehk kettamassiive juba üle kahe korra. Seda lisati eeldusel, et süsteem toimib. Süsteem toimiski kuni järgmise väikese tõrkeni, seda tõrget vaadati, uuriti, mis probleem on, sest riik ostab ju Microlink Eesti AS-ilt teenust ja tahab, et see vastaks nendele nõuetele, mis on pakkumiskutse dokumentides.

Kindlasti ei ole ma öelnud, et Jaak Aab on süüdi. Ma ütlesin seda härra Tootsenile vastates ja ütlesin teist korda veel, et ei ole mõtet otsida süüdlasi. Ma lihtsalt ütlesin, et me peame minema ajas tagasi, vaatama, kust see

protsess alguse sai. Jah, me võime veel kaugemale tagasi minna, võime öelda, et 2003 oli see aasta, kui digitaalne terviselugu üldse oma eeldused sai, ja sealt edasi siis 2004. või 2005. aastal – palun vabandust, mul ei ole andmeid kaasas – pandi Euroopa raha eest paika ka üldine digitaalse tervise loo struktuur. Seda tehti koos majandusministeeriumiga, kelle valitsemisalas on riigi infosüsteemide asutus, majandus- ja kommunikatsiooniministriga kooskõlastati see käskkiri, millega digitaalse tervise loo üldine kontseptsioon paika sai. Jah, see on pikk protsess. Aga need vead – kui on tulnud viga, siis on hakatud seda viga parandama. Iga sellise väga suure ja mahuka digitaalse süsteemi puhul tuleb ettenägematuid tõrkeid.

Ei peaks olema minu ülesanne minna teenuspakkuja tehnilistesse üksikasjadesse. Aga kuna süsteem on täna sellises järgus, siis tuleb kuni ministri tasandini välja minna väga detailidesse. Süsteem on üles ehitatud SAP tarkvarale. See on väga keeruline, väga andmemahukas süsteem. See valiti sellepärast, et digitaalse tervise loo teised komponendid – digipilt, patsiendiportaal ja haigekassa andmevahetus – toimivad SAP andmebaasil. Siis on seal üks selline kodeerimistarkvara, kood nimega HL7 ja see on ka andmemahukas. Need on sellised detailid, kus täna püütakse lahendust leida. Miks valiti omal ajal HL7 kood, miks valiti SAP tarkvara, seda ei oska ma teile 100% kindlalt öelda. Ma ütlesin, et suure tõenäosusega sellepärast, et sellele on üles ehitatud haigekassa süsteem ja digitaalne terviselugu. Aga kui mul oleks olnud neli aastat tagasi võimalus valida, siis võib-olla ma ei oleks valinud seda SAP tarkvara. Ei tea. Ju siis olid mingid väga konkreetsed põhjused. Praegu me oleme reaalse fakti ees, et see SAP tarkvara on väga andmemahukas, ja sellest tulenevalt me peame püüdma probleeme lahendada ning neid järjest ka lahendatakse. Mõlema suure IT-firma juhid olid neljapäeval minu juures ja kinnitasid, et nendele probleemidele on võimalik lahendus leida. Microlink Eesti on esitanud praeguseks ka esialgse tegevuskava, kuidas nende arvates on võimalik probleemid lahendada. Lisaks tuleb täiendav audit, nagu ma ütlesin, mis peaks selle või järgmise nädala jooksul valmis saama. Siis oleme targemad otsustama, kas hinnangud ja tegevuskavad, mis tulenevad sel-

lest, et neli aastat tagasi otsustati selline süsteem Eestis üles ehitada, on piisavad või mitte. Või me peame ütlema, et jah, riik proovis SAP tarkvaraga ehitada üles väga hea süsteemi, mis on maailmas täiesti ainulaadne, see on täiesti unikaalne, et üle riigi toimub selline retseptide väljakirjutamine ja ravimite müük digitaalses vormis, aga see on väga keerukas süsteem.

Aseesimees Jüri Ratas

Nikolai Põdramägi, palun!

Nikolai Põdramägi

Aitäh, Riigikogu aseesimees! Lugupeetud minister! Digiretsept on praeguseks sisuliselt läbi kukkunud ja selle väljaandmine peatatud. Hea idee, aga kehvasti lahendatud. Juba möödunud aastal, kui sotsiaalkomisjonis seda küsimust arutati, oli mul suuri kahtlusi, kas kahe kuuga ikka suudetakse digiretsept käivitada ja kas ei oleks mõistlik kõrvuti digiretseptiga käigus hoida ka paberretsept, seni kuni asi paika loksub. Teie olite tookord üsna veendunud, et kõik saab selle lühikese ajaga korda. Kas ei oleks õigem nüüd rakendada paralleelselt digiretseptiga paberretsept, nii nagu see paljudes Euroopa riikides ongi?

Hanno Pevkur

Aitäh küsimuse eest! Mul on hea meel, et ma saan ikka ja jälle vastata täpselt samamoodi: 1. jaanuarist, kui digiretsept käivitus, on paberretsept olnud sellega täpselt võrdväärne ja paralleelselt toimiv. Ei ole ette antud mingeid proportsioone, et nii palju peab meil olema digiretsepte ja nii palju paberretsepte. Selles osas on arstid koostöös patsientidega ise oma valiku kenasti teinud ja selle digisüsteemi positiivselt vastu võtnud. Kui me vaatame väljakirjutatud retseptide arvu, siis digitaalsena kirjutatakse 40–45% retseptidest ja 55–60% kirjutatakse jätkuvalt kogu aeg paber kandjal. Nii et paber kandjal ja digitaalsed retseptid toimivad paralleelselt, on antud täiendav võimalus ja selle täiendava võimaluse üksikute nüansside parandamiseks tehakse iga päev tööd.

Aseesimees Jüri Ratas

Enn Eesmaa, palun!

Enn Eesmaa

Suur aitäh! Alustuseks ma pean ütlema, et minu kogemus digiretseptiga on olnud seni positiivne. Oma küsimuse ma esitan pigem nende inimeste soovil, kellega ma suhtlen kui oma valijatega. Digiteleviseioonile üleminek oleks mõeldamatu, kui kogu süsteem ei lähtuks samast tehnoloogilisest platvormist ega vastaks teatud nõuetele. Seesama Microlink ja ka Helmes on rõhutanud, et mitte üksnes ülekoormus ei ole digiretseptisüsteemi probleem, vaid ka see, et väga erinevatel organisatsioonidel, kes on sellesse töösse haaratud, on väga erinevad tehnoloogilised platvormid ja nõuded. Sa oled ministrina kindlasti kokku puutunud, kui erinevad need on. Kas sa näed selles mõttes loogilist lahendust, et ühel päeval võib see olla teistmoodi, ilma meeletute rahaliste kulutusteta?

Hanno Pevkur

Aitäh! Väga hea küsimus! Hea meel, et siamaani on digiretseptiga kõik toimunud. Kui täna tuli meie majja selles küsimuses Riigikontroll, siis me arutasime kantsleriga ka, mis võiksid olla ministeeriumipoolsed soovitusel või täiendavad küsimused, millele Riigikontroll peaks kogu riigi seisukohast vastama. Tõesti, kui vaadata veel kord, siis tänaseks on ju välja kirjutatud üle 1,5 miljoni digiretsepti. See on kolossaalne arv! Ja kui me arvestame, et see on 40–45%, siis võime ette kujutada, kui palju eestlastele üldse retsepte välja kirjutatakse. Eestlastele kirjutatakse retsepte välja suurusjärgus 10 miljonit aastas ja välja ostatekse umbes 6-7 miljonit. Me saame väga hea ülevaate. Ma usun, et see info on Riigikontrolli seisukohast väga mõistlik ja vajalik.

Kui vaadata sidustamist või suhtlemist riigi teiste infosüsteemidega, siis me oleme suhelnud riigi infosüsteemide asutusega ehk RIA-ga, kes haldab X-tee. See on väike detail, aga võimalik, et see muudab süsteemi jälle paremaks. Retseptikeskuse päringud X-tee kaudu mitmesugustesse andmebaasidesse, kas siis rahvastikuregistrisse või kindlustatute registrisse või kuhu iganes – ka see X-tee paranduste osa peaks olema tänaseks päevaks valmis. Jah, see puudutab väga paljusid riigiasutusi, väga paljusid infosüsteeme. Seda, et me jõuame Eestis ühel päeval selleni, et need erinevad infosüsteemid on ehitatud üles ühele

platvormile, ma ei usu. Küll aga usun ma, et seesama X-tee keskkond peab olema ühel päeval suuteline ühendama näiteks patsiendiportaali ja kindlustatute registri, samamoodi digiresepti keskkonna näiteks rahvastikuregistriga, et need seosed tekiksid kõik X-tee kaudu. See on kindlasti asi, mida me ka Riigikontrollil palume täiendavalt vaadata – kas riigile oleks vaja tekitada täiendav kompetents selles küsimuses, et erinevad andmebaasid, mis on tõesti väga erinevatel platvormidel ja väga erineva mahuga, suhtleksid omavahel niimoodi, et suhtlus toimuks tõesti millisekundite ajalisel määral, mitte sekundite või isegi minutite määral?

Aseesimees Jüri Ratas

Vladimir Velman, palun!

Vladimir Velman

Suur tänu, lugupeetud juhataja! Hea sotsiaalminister! Eesti Haigekassa koduleheküljelt saab lugeda, et digiresepti eest vastutab Sotsiaalministeerium ning selle valmimist koordineerib Eesti Haigekassa. Selgitage, palun, kumb on siis teie hinnangul tänases segases olukorras süüdi. Kas see, kes vastutab, või see, kes koordineerib?

Hanno Pevkur

Aitäh! Ma ütlen veel kord, ma tõesti ei näe vajadust otsida süüdlast. Tegemist on väga hea süsteemiga, mille arstid, patsiendid ja ka apteekrid on kenasti vastu võtnud. Meil on vaja leida lahendusi. Mida on meie partnerid soovitud? Et parem oleks, kui oleks üks konkreetne isik, kellega nad suhtlevad. Praegu peavad nad suhtlema nii haigekassa kui ka ministeeriumiga. Siin on põhjus väga lihtne. Omal ajal, kui minna jällegi ajas 7-8 aastat tagasi, otsustati, et see süsteem ehitatakse Euroopa rahaga. Selleks, et Euroopa raha kasutada, oli tol ajal ja on ka praegu vastutusvaldkondade jaotus niisugune, et ministeerium ehk siis otsene riigivõimu teostaja on vastutav asutus ja haigekassa on volitatud töötleja. Mina isiklikult näeksin, et kui vähegi võimalik, siis tuleks see süsteem tervikuna anda üle haigekassale, et haigekassa saaks vastutada ja teha neid arendusi, et oleks üks partner. Praegu on tõesti nii, et meil on laua ümber Helmes, Microlink, Sotsiaalministeerium ja haigekassa. See on eba-

mõistlik. Mõistlik oleks, et ka retseptikeskuse arendajatel oleks üks partner. Kas see on võimalik, seda ma olen palunud uurida just selle pilguga, et tegemist on Euroopa rahaga. On võimalik, et Euroopa Komisjonilt tuleb paluda aktsepti, andmaks süsteemi ülesehitus tervikuna üle haigekassale.

Aseesimees Jüri Ratas

Eldar Efendijev, palun!

Eldar Efendijev

Aitäh, härra eesistuja! Austatud minister! Sotsiaalministeerium on väitnud, et patsiendile avaneb digireseptiga uusi võimalusi, paraneb ravi kvaliteet, sest õige ravimi valikul on arst teadlikum, ta nimelt saab ülevaate ka teiste arstide kirjutatud ravimitest. Millistel uuringutel põhineb väide, et paraneb ravi kvaliteet? Kas siis arstid siiani omavahel ei suhelnud, et alles digisüsteem võimaldab üksteise tööd hinnata?

Hanno Pevkur

Aitäh küsimuse eest! Meil on tõesti praegu praktika, et kui teie lähete arsti juurde ja saate tema käest mingisugust abi või saate retsepti, siis see ei takista teil minemast teise sama eriala arsti juurde. Need kaks eriarsti ei pea omavahel suhtlema ega teagi, et te olete võib-olla varem ka kellegi teise juures käinud. Kui te nüüd küsite, millised on eelised, siis loomulikult ei ole tehtud mingit populaarteaduslikku uuringut. Küll aga on väga selge, et korduvretseptide puhul on arstidel võimalus anda inimesele abi kiiremini. Kui inimene helistab autost oma perearstile ja ütleb, et ta on minemas apteeki, kas on võimalik talle korduvretsept kirjutada, siis arstil on õigus seda teha. Samamoodi on võimalik teises linnas olles helistada oma perearstile või eriarstile ja saada retsept. Tõesti, see muudab patsiendi elu mugavamaks ja arst saab pärast retsepti väljakirjutamist jälgida, kas selle retsepti alusel on ravim välja ostetud või mitte. Kui te järgmine kord lähete arsti juurde, siis arst saab küsida: "Härra Efendijev, te palusite ravimit. Ma olen teile selle kirjutanud, aga te ei ole seda välja ostnud. Mis on põhjus on? Kas teil hakkas parem? Kas te vajate täiendavat uuringut või mida te vajate? Miks te ei ole seda ravimit kasutanud?" See tagasiside muudabki raviprotsessi

selgelt läbipaistvamaks ja arst saab ka patsiendi käitumise kohta oluliselt paremat teavet. See süsteem avardab oluliselt võimalusi nii patsiendi kui arsti jaoks.

Aseesimees Jüri Ratas

Kalle Laanet, palun!

Kalle Laanet

Aitäh, austatud juhataja! Hea minister! Ma olen isiklikult kasutanud üks kord seda võimalust ja tunnistan, et see oli tõepoolest suurepäraselt lihtne võimalus – kasutada telefoni, minna pärast apteeki ja saada oma rohud kätte. Ma olen sinuga selles mõttes nõus, et idee on hea, kuid väga paljude heade ideede rakendamise puhul tekivad tõrked. Ma küsin pigem veidi laiemalt. Me oleme infotehnoloogiavaldkonnas liikunud hästi pikkade hüpetega edasi ja kipume, eriti isegi juhtimisel, teinekord saatma kõrvaltuppa elektronkirja, nägemata, mis selle vastaspoolega toimub, kas ta saab info kohe kätte, millises emotsionaalses seisundis ja kuidas ta sellele reageerib. Kas meie viga ei või olla selles, et me kasutame mõningatel puhkudel liiga palju just nimelt elektroonilisi vahendeid, et ühtpidi tõesti elu kergendada ja olla efektiivsem, aga samas me kaotame ära selle inimhõõtu?

Hanno Pevkur

Aitäh küsimuse eest! Jah, sina endise ministrina oled kindlasti puutunud kokku mitmesuguste infosüsteemidega. Küll teadmata detaile, aga ma usun, et ka politsei infosüsteemide käivitamisel on olnud tõrkeid. Viimane tõrge kestab siiaani, tööle ei ole saadud kiiruskaameraid, mis sinu ajal ju alguse said. Põhimõtteliselt on samamoodi, pealtnäha tundub, et mis seal on, väga lihtne asi, aga näete, aasta otsa või kauemgi, poolteist aastat juba ei ole tööle saadud, ja siin me räägime, et süsteem üldse ei tööta veel. E-politsei rakendamisel oli tõrkeid, aga kuna see ei puudutanud inimest otse, see puudutas politseisüsteemi, siis inimesel oli võib-olla pigem hea meel, kui politseiautost ei suudetud kohe vaadata inimese andmeid ja talle jäi võib-olla trahv tegemata.

Aga kui tulla tagasi küsimuse juurde, siis ma saan anda ainult oma subjektiivse hinnangu. Minu nägemuses on digitaalne abimees või

digitaalsed abivahendid efektiivsed sel hetkel, kui neist on rohkem kasu kui kahju. Need täiendavad võimalused, mis näiteks digiresept loob, on selgelt patsiendile kasuks. Ka sa ise ütlesid, et oli väga mugav, helistasid ja kohe said. Eks nende digitaalsete süsteemide puhul ongi see, et nad peavad andma täiendavat kasu. Samamoodi on e-politsei ja liikluskaameratega, sellest tõuseb täiendav kasu, liikluskiirus on väiksemaks läinud, politsei on muutunud efektiivsemaks, inimene ei pea enam juhiluba ega liikluskindlustussertifikaati kaasas tassima. Kõik see muudab olukorra inimese jaoks paremaks ja siis on digitaalsest asjast kasu. Vahel on vaja pidada koosolekut selleks, et üksteist näha, ja videokonverents on tore, aga silmast silma rääkimist on ka kindlasti vaja. Patsiendi nõustamisel peaks esmakordne visiit kindlasti olema silmast silma kohtumine.

Aseesimees Jüri Ratas

Arvo Sarapuu, palun!

Arvo Sarapuu

Aitäh, lugupeetud Riigikogu aseesimees! Lugupeetud minister! Praegu on siin meie valitsuse tavapärane olukord. Ühest küljest asjad ei toimi, teisest küljest on see, et süüdlasi ka ei leita, ja kolmandast küljest on raha kõvasti kulutatud. Raha on ju kulutanud kõik. Raha on kulutanud inimesed, sest kuna just digiresepti tõttu on mitmed maa-apteegid kinni pandud, siis peavad inimesed sõitma maakonnakeskusesse, ja kui see retsept ei tööta, siis nad sõidavad seal tagasi ja järgmine päev tulevad jälle. Ravimine kannatab, rahakott kannatab, aga see on üks külg. Teine külg on see, et üsna palju raha on kulutatud ka süsteemi loomise peale. Huvitav, kes teie arvates siis ühest küljest kompenseerib inimestele n-ö tühjalt sõidetud kilomeetrid, ja teisest küljest, kui palju raha ikkagi veel vaja läheb, et süsteem tööle hakkaks?

Hanno Pevkur

Aitäh küsimuse eest! Ma pean teile natuke oponentima. Ma päris ei ole nõus, et süsteem ei toimi. Süsteem toimib, süsteemis on teatud tundidel ja teatud kuupäevadel esinenud ülekoormust, aga see ei tähenda, et süsteem ei toimi. Ka kõigi poolt armastatud netipankades, ükskõik millise panga netipangast me räägime,

on mõnikord kas hooldustööd või ülekoormusprobleemid ja sellest tulenevalt mõni infosüsteem ei toimi. Isegi pangaautomaat ei toimi mõnikord, lähete selle juurde ja näete teksti: vabandage, ei tööta. Te ütlesite, et apteegid on maapiirkonnas kinni pandud, aga arupärimisele vastates ma ütlesin, et ühtegi maa-apteeki ei ole kinni pandud. Ainuke sel aastal kinni pandud apteek, nagu ma ütlesin, on üks haruapteek Viljandimaal Kõos ja seal oli tegemist sellega, et tööjõudu ei olnud, mitte sellega, et digiresept tuli. Kui nüüd vaadata, kui suur võiks olla lisaraha vajadus, siis haigekassa esmase hinnangu järgi võiks see olla 7–10 miljoni krooni kandis. Aga ma tuletan teile siinkohal meelde, et Eesti riik on olnud väga efektiivne. Näiteks Inglismaal on ka püütud digiresepti tööle panna ja selle arendamiseks on riigieelarves ette nähtud 200 miljonit naela. 200 miljonit naela! Korrutame ära, saame, et suurusjärk on 4 miljardit krooni. Nii et me oleme olnud väga efektiivsed oma raha kasutamisel. Kui suur on täpne rahavajadus, on praegu väga raske hinnata. Nagu ma ütlesin, ma loodan sellised kiired auditid kätte saada selle nädala lõpuks või järgmise nädala jooksul. Nendest peab siis tulema välja ka see, millised on arendustööd, milline on täiendava riistvara vajadus, et süsteemi ilma tõrgeteta tööle saaks. Siis ma oskan täpsemalt vastata, kui palju see raha nõuab, et tõrked likvideerida.

Aseesimees Jüri Ratas

Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud härra minister! Mõnikord me püüame kiiresti häämmastada oma naabreid, tervet maailma positiivsete tulemustega, aga unustame, et töö ettevalmistusel on vaja hästi mõõta ja siis pärast ainult lõigata. Minu küsimus ongi sellega seotud. Härra minister! Me teame, et enne 1. jaanuari 2010 korraldas teie ministeerium ka digireseptide nn pilootfaasi. Tahakski teada, kes olid selle pilootfaasi kujundamisega ja kontrollimisega seotud ning millised olid pilootfaasi tulemused.

Hanno Pevkur

Aitäh! Mul ei ole kahjuks neid andmeid kaasas, aga kui ma õigesti mäletan, siis oli

ainult paar-kolm apteeki, kes pilootprojekti osalesid. Kui te rääkisite süsteemi ehitamisele eelneva mõõtmistöö vajalikkusest, siis ma olen teiega sada protsenti nõus, et üheksa korda mõõda ja üks kord lõika. Vaadake, selle üheksa korda mõõtmise ja üks kord lõikamise puhul on ka see, et te mõõdate näiteks põllujupi välja, külvate sinna kevadel heas usus vilja, aga siis tuleb väga märg suvi ja sügisel ei ole midagi lõigata. Ehk tööprotsessis võib esineda ettenägematuid asjaolusid, mis võivad mõjutada lõppresultaati. Nagu ma ütlesin, ka haigekassa juhatause esimehe hinnangul, kes reedesel haigekassa nõukogul digiresepti toimimisest ülevaate andis, ei osatud ette näha, et jõudlusprobleemid võivad olla need, mis digireseptisüsteemis tõrkeid esile kutsuvad. Täna seks on selgunud, et jõudlusprobleeme on olnud. Ma olen siin korduvalt nimetanud ka, mida me nende lahendamiseks teeme. Süsteemi ülesehitamise eest otseselt vastutavad Helmes ja Microlink on täna seks kinnitanud, et nad on suutelised süsteemi tööle panema, ja usume nendest parimat.

Aseesimees Jüri Ratas

Aivar Riisalu, palun!

Aivar Riisalu

Aitäh, hea juhataja! Hea minister! Kuna meil on suur erakond, siis ilmselt on meil ka üsna mitmeid eri arvamusi. Mina ei või öelda, et ma oleksin selle digiresepti suhtes nüüd nii lõpuni kriitiline. Ma leian, et tegemist on siiski teatud mõttes arenguga. Aga viimastel päevadel maailmas toimuv ehk Islandi tuhapilv, mis ei lase kümnetel tuhandetel inimestel koju lennata, on näidanud, kui haavatav on meie ühiskond. Kas teil on olemas mingisugune kriisiplaan, kui näiteks meil Eestis peaks juhtuma selline kummaline nähtus, et meil on mõned head päevad elekter näiteks maas, tekib selline *blackout*-situatsioon, nagu Ameerikas mõned aastad tagasi oli? Mis siis saab? Vana paberretsept kaob ju ühel hetkel ikkagi lõplikult. Mul on palju suurem mure sellise situatsiooni pärast.

Hanno Pevkur

Aitäh küsimuse eest! Mul ei ole vaja kätt kuskile südamele panna, lihtsam on võtta ette seadus ja lugeda seda. Seaduses on kirjas, et

paralleelselt digiretseptiga jääb alaliseks ka paberretsept. See on seal väga selgelt kirjas, nii et paberretsept ei kao aegade hämaruseni mitte kusagile. Kui valgus peaks toast kaduma, siis on helistada keeruline, siis tuleb minna arsti juurde, saada arsti käest paberretsept ja loota, et apteeker leiab pimedast apteegist küünlavalgusel paberretsepti alusel teile õige ravimi.

Aseesimees Jüri Ratas

Lembit Kaljuvee.

Lembit Kaljuvee

Aitäh, härra juhataja! Hea minister! Päris hea on soravaid vastuseid kuulata. Aga miks me üldse selle küsimuse oleme üles tõstnud? Te räägite kogu aeg, et paralleelselt toimivad nii *online*-süsteem kui ka retseptid paberandjal. Tegelikult arst ei pea ju paberandjal seda retsepti välja andma. Kui tädi Maali läheb apteeki ja ütleb, et tal peaks olema seal retsept, aga ravimit ei saa, siis ta on tühja käinud. Neid näiteid on väga palju. Tegelikult me ei ole ju neid süsteeme paralleelselt käima pannud. Me ei nõudnud arstide käest mõlema retsepti täitmist, nii digitaalsel kujul kui ka paberil. Sellest ongi kogu probleem tekkinud, inimesed lihtsalt käivad tühja. Kaua see asi nii kestab?

Hanno Pevkur

Aitäh! Seda pole keegi kunagi väitnud, et hakkab olema selline situatsioon, kus inimesele antakse paberretsept ja kirjutatakse samal ajal ka digiretsept. Seda ei ole süsteemi loomisel kunagi silmas peetud. Kui arst kinnitab, et ta on digiresepti keskkonda saatnud või teinud inimesele digiresepti, siis see retseptikeskuses ka on. Nüüd on küsimus selles, et kas apteegis on vool ära, kas apteekril puudub internetiühendus või on juurdepääs retseptikeskusele mingil tehnilisel põhjusel takistatud. See võib olla tõesti põhjuseks, et inimene digiresepti alusel ravimit ei saa. Apteekril on sellele olemas ka alternatiiv ja see alternatiiv on telefoniteenus. Kui inimene tuleb apteeki ja ütleb, et talle on väljastatud retsept, ja mingil põhjusel ühendust retseptikeskusega pole, siis saab apteeker helistada retseptikeskuse infonumbril. Retseptikeskuses kontrollitakse süsteemist järele, kas inimesele on retsept väljastatud või

mitte, ja kui see on väljastatud, siis saab inimele ka ravimi kätte.

Aseesimees Jüri Ratas

Inara Luigas, palun!

Inara Luigas

Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud minister! See, et digireseptide süsteemi hakatakse tõhustama, on väga tänuväärne, sest patsiendile on loomulikult tähtis, et ta saaks need teenused ja oma rohu kiiresti kätte. Selle süsteemi käivitamine on nõudnud hulga raha. Te ütlesite, et see raha tuleb Euroopa Liidu struktuurifondidest. Kui nüüd on tekkinud süsteemi rikked, kas siis see lisaraha, 7–10 miljonit, nagu te Arvo Sarapuule vastates ütlesite, tuleb samuti selle projekti põhiselt Euroopa Liidu Sotsiaalfondist või on see meie maksumaksjate raha? Või on olemas ka selline asi nagu garantiid, et kõik need süsteemihaldurid on ju teinud teiega kindlasti mingi garantiikokkulepe. On olemas lähteülesanne, aga ilmselt on nad süsteemi kuidagi valesti kokku pannud. Kas selle garantiiaja sees on nad nõus tegema või võib neilt nõuda nende kulul vigade parandust?

Hanno Pevkur

Aitäh väga hea küsimuse eest! Riigihankes, mis läbi viidi selle arendaja leidmiseks, oli muu hulgas öeldud, et lepingu mahtu on võimalik suurendada kuni 20%. See kiire audit, mille me nüüd tellisime, peabki andma vastuse, kas vajalike paranduste hulk mahub selle 20% sisse või mitte. Kui ta mahub 20% sisse, siis see oleks kõige parem variant, sest siis lihtsalt suurendatakse veel kettamassiivi, suurendatakse lepingu mahtu 20% võrra ja süsteem saab vägagi mõistliku aja jooksul korda. Kui selle kiire auditi tulemusel selgub, et nii ei ole võimalik süsteemi korda saada, et see maht, mida juurde on vaja, on suurem kui 20% lepingu mahust, siis tuleb teha uus riigihange. Olemasoleva teenusepakkuja ehk Microlink Eesti AS-iga tuleb leping lõpetada ja viia läbi uus riigihange juba uutel tingimustel. Kui te küsite, kas see on Euroopa raha või Eesti maksumaksja raha, siis süsteemi arendus oli Euroopa maksumaksja raha eest, süsteemi käigushoidmine maksab, nagu ma olen ka avalikult välja öelnud, Eesti maksumaksjale 735 000 igas kuus, mida on võimalik 20% suu-

rendada, see on juba n-ö jooksevkuludest. Kui saabub lõplik selgus, mis on see, mis süsteemi lõplikult, tõrgeteta tööle paneb, siis selgub ka see, kas saab jätkata Microlink Eesti AS-iga või tuleb teha uus hange.

Aseesimees Jüri Ratas

Lauri Laasi, palun!

Lauri Laasi

Aitäh! Austatud minister! Kuidas on digisüsteem kaitstud pahatahtlike häkkerite rünnakute eest ja kas teil on olnud sel teemal juttu ka IT-partneritega, selle süsteemi väljatöötajatega? Kindlasti see, mis praegu digisüsteemi ümber toimub, tekitab häkkerites erilist huvi ja hasarti ka oma oskusi proovida.

Hanno Pevkur

Aitäh ka väga hea küsimuse eest! See on üks põhjus, miks ei ole võimalik digiretseptikeskuse tööd üleöö parandada või lihtsalt muuta. Need kettamassiivid, mis seda süsteemi üleval hoiavad, on väga turvalised, samamoodi tarkvara ja kood HL7, mida kasutatakse. Jah, see süsteem peab vastama kõrgeimatele turvastandarditele ja seda peavad arendajad loomulikult arvestama. Ma ei saa siin hakata üles lugema tehnilisi üksikasju, aga jah, turvariske on selle süsteemi puhul hajutatud mitmete serveri asukohtadega jne. Need turvanõuded on väga kõrged.

Aseesimees Jüri Ratas

Rohkem küsimusi ei ole. Ma tänan ministrit! Avan läbirääkimised ja palun Riigikogu kõnetooli Marika Tuusi!

Marika Tuus

Austatud eesistuja! Lugupeetud härra Pevkur! Head kolleegid! Kõik me mäletame, kuidas veidi enam kui aasta tagasi püüdis Sotsiaalministeerium puudega inimeste pensionide ja toetuste maksmisel üle minna uuele infotehnoloogilisele süsteemile, mis teatavasti põhjustas kuudepikkusi arusaamatusi, pahameelt, maksmata raha ja lõpuks tõi kaasa kogu ministri tagasiastumise. Nüüd on sama hull olukord digiretseptiga. Mäletan, kuidas sügisel apteekrite liidu esindajad, aga ka opositsiooniliikmed palusid digiretseptile üleminekuks pikemat aega. Sotsiaalkomisjonis arutati

teemat väga mitmel korral ja aruteludesse oli kaasatud ka infotehnoloogia pool. Ikka saime vastuseks, et kõik on valmis ja üleminekuküps. Esialgu ju ei tahetud ka paralleelsüsteemi aega pikendada, oli mõeldud, et kuu aja pärast toimib ainult digiretsept. Apteekrid toonitasid, et vaja oleks riigipoolset koolitust. Ka väiksemad apteegid palusid finantsabi, sest väljasuremise piiril maa-apteekidel polnud uue tehnoloogia rakendamiseks ja katsetamiseks raha mitte kusagilt võtta. Tol korral oldi üsna resolutsed ja vastu ei tulnud.

Tegelikult oli juba 2009. aasta novembris selge, et 1. jaanuarist digiretseptile üleminek pole reaalne, kuna pilootapteekide katsetustel ebaõnnestus lausa 5% digitaliseeritud retseptidest. Tõsiasi oli ka see, et 5. novembri seisuga oli vaid 90 arsti 4350-st ja 19 apteeki 496-st realselt vähemalt üht digiretsepti käidelnud. Kahjuks arvasid ministeerium ja haigekassa, et sellest piisabki, ja uus süsteem käivitati, nagu me mäletame, poolsurve meetodiga. On muidugi piinlik kuulda võimuesindajatelt selliseid põhjendusi, nagu siin mõne päeva eest öeldi, et alles nüüd on avastatud, et rahvas käib apteekides ikkagi rohkem päeval ja mitte õhtul pärast tööd. See oli tegelikult selge juba märtsis, juba siis hoiatati inimesi, et proovigu käia teistel aegadel ja ülekoormatud kellaaegu võimalikult vältida.

Olukord on tõsine, inimeste tervis on ohtu seatud, patsiendil palutakse tagasi tulla kas isegi järgmisel päeval või siis tunde hiljem. Ette ei ole midagi teatatud. Ohus on inimelud, rohud pole ju soki paar, millest me räägime. Ja kui on süsteemi häire, siis me küsime, miks seda siis ei öelda näiteks juba hommikul välja, et täna on see süsteem häiritud. Tundub, et me tahame justkui probleemi maha salata ja minister tahaks ikkagi justkui õigeks jääda.

Nüüd siis olemegi tagasi täpselt seal, kust me alustasime, ja arstidel soovitatakse taas välja kirjutada paberretsepte. Pole ka avalikult apteekrite ees vabandatud, patsientidest me üldse ei räägi, sest me teame, et need rohud, hirmkallidki rohud tuleb ikkagi väga suure vaevaga kätte saada. Niigi on meil Euroopa kalleimad rohud. Ega inimesi ei huvita, kui palju on kettamassiivi juurde pandud või süsteemi optimeeritud, tema tahab rohu kätte saada ja seda võrdlemisi väikse ajakuluga. Ta tahab, et teda ei jooksutataks.

Nii et digiretseptiga äpardumine on ületanud tänaseks inimeste taluvuse piiri. Härra minister! Liiga palju on digiretseptiga mängitud ja tühje lubadusi antud. Me ei saa teid selles osas uskuda. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Palun Riigikogu kõnetooli, Nikolai Põdramägi!

Nikolai Põdramägi

Aitäh, juhataja! Lugupeetud kolleegid! Jääb mulje, et tegemist oleks justkui eksperimentaal-sotsiaalministeeriumiga. Katse-eksituse meetodil üle haigete tervise, nende tervise hinnaga, kiirustades, ilma põhjalikke uuringuid ja analüüse tegemata püütakse lihtsalt ära teha. Eks pärast selgub, kuidas välja kukkus. Seda enam, et teistes riikides sellist olukorda ei ole. Meie oleme jälle pioneerid. Tõsi, midagi sarnast on küll Rootsis, Norras ja Taanis, aga see pole siiski päris see.

Riik on teinud suuri rahastamisi. Projekt hõlmab kogu Eesti riigi patsiente, üle 4000 arsti ja umbes 500 apteeki. Kõik maa-apteegid ei suuda sellega kaasa minna ja ilmselt peavad uksed sulgema. Praegu külastab apteeki 70% vanemaid inimesi, kes ei tea arvutimaailmast ja digiretseptist suurt midagi. Kumb on tähtsam, kas inimeste ravimine või e-lahenduste juurutamine? Eesti Arstide Liit tegi ettepaneku kasutada kuus kuud paralleelselt tavaretsepti, seda ei võetud kuulda. Mina isiklikult toetan digiretsepti kasutuselevõttu, aga samas olen seda meelt, et peab säilima ka paberretsept, nii nagu mujal Euroopas see ongi. Rõõm oli kuulda, et minister selle esmakordselt siin täna ka selgelt välja ütles. 13. aprilli "Aktuaalses kaameras" ütles sotsiaalminister, et digiretsept on abiks paberretseptile. Enne seda oli minister seda meelt, et paberretsept tuleb kaotada ja üle minna digiretseptile. 17. detsembri 2009. aasta Eesti Päevalehes on kirjas: märtsist alates tuleb kõik retseptid kanda digitaalsesse andmebaasi. Alates 1. jaanuarist on praeguseks digiretseptiga ravimeid välja ostetud vaid 57%. Paberretsept vähendaks kindlasti ka digikeskuse koormust. Siiani oli paberretsepti umbes 60% ja digiretsepti 40%. Väljastatud on poolteist miljonit retsepti, aga välja on ostetud neist vaid 800 000. Ja juba selles olukorras, kus sisuliselt pooled on välja ostmata, on digisüs-

teem üle koormatud. Mis siis veel oleks, kui kõigi nende retseptidega oleks ravimid välja ostetud? Tegemist on maksumaksja raha raiskamisega! 10 miljonit krooni igal aastal, pluss 700 000 hooldustasuks ja kõige lõpuks veel sama retsepti järjepidev väljastamine ilma haiget nägemata ei ole minu kui arsti nägemuse põhjal eriti inimsõbralik tegevus. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Ma palun nüüd kõnetooli lugupeetud sotsiaalministri. Härra Pevkur, palun!

Hanno Pevkur

Austatud Riigikogu esimees! Head arupärijad! Head Riigikogu liikmed! Tahaksin lihtsalt lõpetuseks veel kord üle käia olulisemad märksõnad. Mis puudutab mainitud omaosalust ravimite eest tasumisel, siis see on viimastel aastatel järjepidevalt vähenenud ja paistab, et ka 2009. aasta andmete järgi tuleb vähenemine.

Aga rõhutame siis üle kõige olulisemad digiretseptiga seotud märksõnad. Digiretsept on täiendav võimalus. Paberretsept jäi kasutusele 1. jaanuarist ja ka seaduses on kirjas, et paberretsept jääb. Tõesti, tänaseks on väljastatud juba üle 1,5 miljoni digiretsepti ja nii arstid kui ka apteekrid ja patsiendid on digiretsepti süsteemi üldiselt hästi omaks võtnud. See on hea täiendav võimalus ja loomulikult igal konkreetsel juhul valib arst koos patsiendiga, milline on patsiendi jaoks parim ja õigeim retsept, kas retsept digitaalsel kujul või paberil.

Kui rääkida, et on esinenud mõningaid tõrkeid, siis tõsi, nii suure IT-süsteemi puhul on esinenud tõrkeid ja ka teiste samalaadsete IT-süsteemide puhul on esinenud tõrkeid. Aga nende tõrgete kõrvaldamisega me tegeleme iga päev. Nagu ma ütlesin, me kohtume igal nädalal n-ö digiretsepti juhtrühmaga, kuhu on kaasatud nii arendaja, ministeerium kui ka haigekassa. Me kohtume regulaarselt apteekrite liidu ja samamoodi arstide liidu esindustega, et panna paika need põhimõtted, millest lähtutakse ja kuidas minnakse edasi. Me oleme juba palunud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi parandada riigi infosüsteemide asutuse kaudu X-tee veakesi, mis on retseptikeskuse kaudu välja tulnud. Samamoodi oleme optimeerinud retseptikeskuse toimimist. Me oleme palunud teha auditi riistvarale ja palu-

nud konsultatsiooni tarkvara osas ja ma olen isiklikult kohtunud IT-firmade juhtidega, et saada nendelt kinnitust, kas nad on valmis digiretseptisüsteemi korralikult toimima panema. Nad on kinnitanud, et jah, nii nende kui riigi väga suur prioriteet on see, et retseptikeskus korralikult tööle saaks ning patsiendid saaksid hästi ja mugavalt endale ravimeid. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra minister! Lõpetan läbirääkimised.

8. Arupärimine alkoholi liigtarbimise kohta Eestis (nr 415)

Esimees Ene Ergma

Järgmine arupärimine on Riigikogu liikmete Marika Tuusi, Evelyn Sepa, Vladimir Velmani ja Valeri Korbi 23. märtsil s.a esitatud arupärimine alkoholi liigtarbimise kohta Eestis. Palun kõnetooli kolleeg Marika Tuusi!

Marika Tuus

Lugupeetud eesistuja! Austatud minister! Head kolleegid! Keskerakonna fraktsioon on esitanud arupärimise sotsiaalminister Hanno Pevkurile ja see puudutab alkoholi liigtarbimist Eestis. Nimelt oleme kuulnud viimasel ajal valitsust toonitamas, et alkoholi tarbimine on justkui vähenemas. Kuid tegelikult arvud näitavad, et see vähenemine on olnud marginaalne. Me ei tea ka arve 2009. aasta kohta, mil tööpuudus on kasvanud hiigelsuureks. Võime vaid oletada, et stressiolukorras pruugivad inimesed alkoholi veelgi rohkem. On teada ka ju faktid, et Eesti on alkoholi tarbimise poolest Euroopas Tšehhi Vabariigi järel teisel kohal, 2008. aastal tarbiti Eestis 11,9 liitrit absoluutset alkoholi ühe inimese kohta. Samuti juhib Eesti Eurostati andmetel konkurentsituul Euroopas viinasurmade edetabelit. 2008. aastal suri iga 100 000 elaniku kohta viinasurma 11 inimest. Loomulikult on üldteada faktid, et meie eluiga on lühike, suur on noorte meeste õnnetussurmade arv, alkoholi joobes saadud traumade hulk ja laste vigastuste arv, väga palju on roolijoodikuid. Ka alaealiste alkoholitarbimine on suur.

Meil on siin väga mitmed küsimused härra ministrile. Palume nendele vastata! Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Palun kõnepulti lugupeetud sotsiaalministri!

Hanno Pevkur

Austatud Riigikogu esimees! Hääd arupärijad! Asume siis küsimuste juurde.

"Mida plaanib Vabariigi Valitsus ette võtta kaitsmaks Eesti rahvastiku vaimset ja füüsilist tervist käesoleval raskel ajal seoses alkoholi liigtarbimisega?" Ma usun, et seda küsimust võib käsitleda ka koos kolmanda küsimusega: "Milliseid samme on ette võetud, et vähendada Eesti täiskasvanud elanikkonna alkoholitarbimist?" Kindlasti tuleb mainida, et alkoholi liigtarbimine on seotud mitme eluvaldkonnaga. Sellest tulenevalt on äärmiselt oluline, et alkoholitemaatika puhul vaadataks ka neid meetmeid, mis aitavad inimestel paremini toime tulla majanduslikult rasketel aegadel või muudes eluraskustes. Mitmesugused sotsiaalkaitsemeetmed nii töötu- ja sotsiaaltoetuste kui ka töötuskindlustuse poole pealt on siinkohal kindlasti abiks.

Kui vaadata arve, mõeldes sellisele n-ö üldisele uskumusele, et majanduslangus ajab jooma, siis konjunktuuriinstituudi iga-aastased analüüsid näitavad pigem vastupidist, tarvitatud absoluutse alkoholi kogus ühe elaniku kohta väheneb. 2008. aastal vähenes see, võrreldes 2007. aastaga, 12,6 liitri pealt 11,9 liitri peale. Veel mitte küll kinnitatud, aga esialgselt kogutud andmed 2009. aasta kohta lubavad eeldada, et 2009. aastal absoluutalkoholi tarbimise kogus Eestis, võrreldes 2008. aastaga, väheneb. Lõplikud andmed saabuvad lähikuudel. Siin on täiesti olemas ka seos Soomega. 1990. aastate alguse kriisi ajal oli seal täpselt samasugune tendents, et alkoholi tarbimine pigem vähenes.

Loomulikult ei ole meil mõtet manada endale ette pilti, et Eestis on alkoholitarbimisega kõik hästi. Vastupidi, Eestis juuakse alkoholi liiga palju. On selge, et alkoholikahju vähendamiseks on vaja inimestele teadvustada, kust läheb liigtarbimise piir. Inimestele on vaja pakkuda mitmesuguseid võimalusi oma alkoholitarbimise objektiivseks hindamiseks. Kui vaadata Euroopa Sotsiaalfondi programmi rahasid, siis ka nende abil on lähiaastatel võimalik parandada Eesti arstide ja õdede oskusi, et alkoholi liigtarvitamist varakult avastada ja

inimesi nõustada. Räägiksin heameelega ka nendest sammudest konkreetsemalt.

Kui vaadata, mis tehtud on, siis meenutuseks, et 2008. aasta 14. juulist on alkohoolse joogi jaemüük lubatud kella 10–22 ehk öisel ajal on üle riigi alkohoolse joogi jaemüük keelatud. Väga märkimisväärseid muudatusi on tehtud ka reklaamiseaduses, kus teatavasti on öeldud, et alkoholireklaam on keelatud õppe-, kasvatus- ja huvialaasutuses, spordiasutuses, tervishoiu- ja hoolekandeaasutuses, kaitseväge, Kaitseliidu ja piirivalve ehitisel ja territooriumil, kinnipidamisasutuse ehitises ja ehitise territooriumil jne. Ma ei hakka tervet seda loetelu ette lugema, aga reklaam on täiesti keelatud. Samamoodi on öeldud, et reklaam ei tohi sisaldada otsest üleskutset alkoholi osta ega tarbida, kirjeldada alkoholi kui toote positiivseid omadusi jne. Alkoholireklaam peab alati sisaldama hoiatavat teksti: "Tähelepanu, tegemist on alkoholiga! Alkohol võib kahjustada teie tervist!" Tervise Arengu Instituut koostöös Tartu Ülikooli ning arstide ja õdede erialaseltsidega on kohandanud Eesti oludele alkoholi liigtarvitamise varase avastamise ning nõustamise meetodika ja rakendab seda järkjärgult lähiaastatel. Ma mainisin juba ka enne korra, et see läheb tõesse.

2009. aasta ehk eelmise aasta novembris, kui te mäletate, viis Tervise Arengu Instituut läbi päris massiivse kampaania, mille üldnimetus oli "Palju sina jood?". See kindlasti on tekitanud Eestis väga palju diskussiooni alkoholitarbimise teemal. Kõnealuse kampaania puhul on tegemist esimese suurema alkoholi liigtarvitamist ärahoidva kampaaniaga Eestis üldse, varasematel aastatel ei ole seda nii ulatuslikult tehtud. Inimesi kutsutakse muu hulgas üles pöörama tähelepanu oma alkoholitarbimisharjumustele. Selle kampaania käigus avati ka täiesti ainulaadne ja uus veebilehekülg www.alkoinfo.ee. Seda veebilehte haldab Tervise Arengu Instituut, kes pakub igapäevase võimaluse anonüümselt, aga siiski endale teadvustades hinnata oma alkoholitarbimist. Kui vaadata selle veebilehe külastatavust, siis külastatavus ületas Tervise Arengu Instituudi püstitatud eesmärgi märkimisväärselt. Viie kuu jooksul on veebilehekülge külastatud 188 000 korral ja keskmiselt viibisid inimesed sellel lehel 4,3 minutit. Ja vaatamata sellele, et kampaaniast on päris pikk aeg möödunud, külastab

seda lehte iga päev 150–200 inimest. Sealt leiab muu hulgas täiendavat infot selle kohta, milline on alkoholi toime, praktilisi nippe, kuidas alkoholist loobuda, samuti leiab sealt palju statistikat, seda võib täitsa vaadata. Nii et neid tegevusi on päris palju.

Teises küsimuses te küsite, kas alkoholi kättesaadavus vajab täiendavaid piiranguid. Kordan üle, et lisaks on ju tõstetud alkoholiaktsiisi. 2008. aasta jooksul tõusis see kaks korda, vastavalt 20% ja 10%, ning 2010. aastal veel 10%. Kui lisada siia ka reklaamiseaduse täiendavad piirangud, siis nüüd tuleb järgmiste piirangute kehtestamiseks kindlasti nende meetmete mõjusid natuke analüüsida ja hinnata, seejärel saab astuda edasisi samme. Väga positiivsed on kaupmeeste endi meetmed, näiteks alkoholi eristamine muudest kaupadest.

Neljandaks küsite, kas minu hinnangul tarbitakse Eestis liiga palju alkoholi või ei näe ma seda probleemse küsimusena. Vastus on väga lühike: minu hinnangul tarbitakse Eestis liiga palju alkoholi. Selles osas on teretunud kõik meetmed, nii arvamusiidrite kui kelle iganes sõnavõttud avalikkuses, kutsumaks inimesi üles kas siis külastama alkoinfo lehekülge või vähendama oma alkoholitarbimist. Väga kena oleks, kui inimesed tarbiksid Eesti riigis alkoholi vähem. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra sotsiaalminister! Teile on küsimusi. Palun, kolleeg Rein Ratas!

Rein Ratas

Täna, auväärt juhataja! Hea sotsiaalminister Hanno Pevkur! Mina tunnen ja tean teid kui täiskarsklast ja sellega olete andnud meie ühiskonnale, meile kõigile head eeskujut. Selle eest olge tänatud! Aga palun öelge, kas teie majas, Sotsiaalministeeriumis ja teie eestvedamisel ka kõikvõimalikel vastuvõttudel, muudel üritustel on püütud alkoholi asendada kas siis kase- või vahtramahlaga või millegi muuga. Olen rääkinud.

Hanno Pevkur

Aitäh! Sotsiaalministeeriumis toimuvatel üritustel me tõesti proovime järgida seda komment, et meil on laual mahl, äärmisel juhul alkoholivaba jook. See on meie jaoks kindlasti oluline. Kui vaadata ühiskonna üldist käitu-

mist, siis ma pean tunnistama, olles eri aegadel osalenud mitmesugustel üritustel, et üldine arusaam ja lähenemine on muutunud. Kui ma 5–6 aastat või ka natuke rohkem aastaid tagasi mõnele vastuvõtule läksin, siis ootas seal ees tavaliselt šampanjakandikuga noormees. Viimase paari aasta jooksul ei ole ma käinud ühelgi üritusel, kus mul ei oleks olnud võimalust valida kas mahla või vett. Nii et ka avalikel üritustel on üldine suundumus läinud pigem positiivseks. Inimestele antakse võimalus valida tervituseks alati ka alkoholivaba jook ja see on kindlasti väga positiivne. Aga selles osas on meil kõigil veel tööd teha, et see mõjutaks ka üldist alkoholitarbimist.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marika Tuus!

Marika Tuus

Aitäh! Lugupeetud minister! Kas me saame olukorra paranemiseks nimetada seda, kui me teame, et oleme alkoholitarbimiselt puhta alkoholi poolest jätkuvalt Tšehhi Vabariigi järel teisel kohal ja et me konkurentsitult juhime n-ö viinasurma pingerida. Kas võite kinnitada, et meil on ikkagi olemas riiklik alkoholipoliitika või ei ole?

Hanno Pevkur

Aitäh küsimuse eest! Meie alkoholitarbimine on liiga suur, kindlasti on. Ma lihtsalt ütlesin, et see tendents või puhtarvuline statistika annab lootust selle vähenemisele 2009. aastal. Me ei tea, mida on teinud teised riigid. Kui tuleb see üle-euroopaline statistika, siis me näeme, missugune on olukord teistes riikides, kas alkoholi on hakatud rohkem või vähem tarbima. Kindlasti tuleb alkoholistatistika puhul jätkuvalt vaadata ka seda, kuidas neid andmeid kogutakse ja millised on meetodikad. Me oleme konjunktuuriinstituudiga Sotsiaalministeeriumis arutanud, millised on põhimõtted, kuidas alkoholistatistikat koostatakse, kuidas arvutatakse. Puhtsubjektiivselt ei taha väga uskuda, et eestlane joob oluliselt rohkem kui näiteks meie lõunanaabrid lätlased. Aga olgu sellega kuidas on. Vaatame seda statistikat, mis meil on. Tõsi on see, et alkoholismide arv on liiga suur ja et alkoholi tarbitakse liiga palju, ning kõik tegevused, mis aitavad seda vähendada, on ainult positiivsed. Ma üt-

len veel kord: siin ei piisa ainult sellest, kui me ütleme, et meil on olemas riiklik alkoholipoliitika, ja sellega on kõik. Ka kõiki teisi meetmeid, mis seonduvad sellega ja mis võivad viia inimesi alkoholist eemale, tuleb soodustada. See on kas või tervisespordi soodustamine või ükskõik millise sotsiaalse meetme soodustamine selleks, et inimestel ei oleks põhjust alkoholi juua ning et nad saaksid paremaid teadmisi alkoholi kõrvalmõjudest ja kahjulikkusest.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Nikolai Põdramägi!

Nikolai Põdramägi

Aitäh, Riigikogu esimees! Lugupeetud sotsiaalminister! Alkoholireklaamile hoiatuse lisamine, et alkohol võib kahjustada teie tervist, on umbes sama kui hoiatada inimest, et elu lõpeb igal juhul surmaga. Kunas tuleb ja kas üldse tuleb Eestis aeg, et kanget alkoholi hakatakse ainult eraldi poodides müüma ja alkoholireklaam kaob?

Hanno Pevkur

Aitäh küsimuse eest! Väga keeruline küsimus, millele on peaaegu võimatu vastust anda. Me keegi ei näe tulevikku ette. Kui Keskerakonnal või teil isiklikult on soov vastavasisuline eelnõu parlamendi menetlusse anda, siis see õigus on teil igati olemas. Väga raske on ennustada, selleks on vaja selle saali otsust, et sellised asjad juhtuksid.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Valeri Korb!

Valeri Korb

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud härra minister! On läinud mööda mitu kuud, kui õine alkoholimüük on keelatud. Tahaks küsida, kas on viidud läbi uuringuid, kuidas see samm on alkoholi pruukimist mõjutanud. Kas on positiivseid tulemusi või oleme jäänud samale tasemele?

Hanno Pevkur

Aitäh! Minu teada sellist spetsiaalset uurimist, kuidas öise alkoholimüügi keelamine on mõjutanud alkoholi tarbimist, ei ole tehtud. Küll on võimalik hinnangu aluseks võtta üldi-

sed numbrid, mis võrreldes 2007. ja 2008. aastaga on vähenenud. Nagu ma ütlesin, esialgsed hinnangud 2009. aasta kohta annavad alust lootale, et see number tuleb väiksem. Ma ei tea täpselt. Eks siin on mitmesugused mõjud ja need mõjud on kõik ühtne tervik. Siin on aktsiisitõus, siin on reklaamikeeld, siin on ajaline piirang – eks need kõik koosmõjus annavadki tulemust. Ja loomulikult on siin kõikide teiste eluvaldkondade arengud, näiteks kui inimestele pakutakse rohkem tervisespordi võimalusi, siis on lootust, et inimesed joovad vähem jne. Mõjusid on erinevaid ja eks kõik need mõjud ja ka teavitustöö peavadki selle tulemuste meile andma. Kindlasti on oma osa selsamal alko-info.ee-l. Ma olen kuulnud ja rääkinud Tervise Arengu Instituudiga, et on väga palju inimesi, kes on löönud oma andmed sinna sisse ja öelnud, et nad poleks uskunud, et nende alkoholtarbimine võib nii suur olla. Üsna paljud on öelnud, et mis see pudel õlut siis ühel õhtul ikka teeb, aga kui sa liidad need pudelid kokku ja saad ühe kuu koguse, siis see kuukogus on päris hirmuäratav. Seetõttu on sellised teavitused ja alkoinfo levitamine väga hea, inimesed saavad rohkem aimu sellest, mida ja kui palju nad tegelikult joovad. Muuseas, seal on olemas ka n-ö alkoholikalendri pidamise võimalus, saab märkida üles, kui palju üks päev, teine päev, kolmas päev juuakse, liita kogused kokku ja siis saad tulemuste, mis see tegelikult sinu tervisele tähendab.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, lugupeetud sotsiaalminister! Avan läbirääkimised. Palun, kolleeg Marika Tuus!

Marika Tuus

Austatud eesistuja! Head kolleegid! Lugupeetud härra minister! Täna toimus rahvateravise teemadel sotsiaalkomisjoni istung ja seal toonitati, nagu ka minister siin mainis, et alkoholiaktsiisi tõstmise põhjus on võitlemine alkoholismiga. Ma arvan, et päris nii see siiski ei ole. Minu teada on alkoholiaktsiisi tõstmise põhjuseks olnud eeskätt riigikassa järjekindlalt halb seis ja võimalus saada lisamiljoneid eelarveseisu parandamiseks, mitte niivõrd mure rahva tervise pärast. Sest kui oleks mure inimese tervise pärast, poleks nii ohtralt tervishoiu raha kärbitud – kaks korda rohkem kui

teistes valdkondades –, poleks hooldus- ja taastusravi kättesaamatuks muudetud, ravimite käibemaksu tõstetud, hambaravi kättesaamatuks tehtud.

Teiseks arvan, et aktsiise on tõstetud ka selleks, et kui opositsioon jälle küsib, miks tõstetakse elektri-, gaasi- ja kütuseaktsiisi, siis on hea vastata: kuidas te olete siis alkoholiaktsiisi tõstmise vastu? Olgugi et me seda küsinud ei ole. Niisiis tundub, et siin on olnud pigem tähelepanu kõrvale juhtimise eesmärk.

Ega ma ei ütle, et pole midagi ette võetud. Loomulikult on ette võetud, kuid me tahame tõesti, et selle temaatikaga mindaks edasi. Eks me kõik ju mäletame, kui raskelt tuli otsus öösel jaemüük keelata. Endiselt on probleem alkoholireklaamiga, pärast kella 10 võib seda televisioonis vabalt näidata. Siit tuleb minna edasi. Võime öelda, et niisugust kompleksplaani meil praegu riikliku alkoholipoliitika osas ju ei ole. Sellele võiks siiski mõelda!

Tundub ka, et praegusel raskel ajal pole valitsus õieti nagu midagi ette võtnud rahvastiku vaimse ja füüsilise tervise parandamiseks. Me näeme, kuidas psühhoneuroloogiahaiglad on rahvast tulvil ja välivoodidki on kasutusele võetud. Loeme lehtedest, et olukord on raske, ja teame, et vaimse tervise häirete sagenemise põhjuseks on tihti just psühhotroopsete ainete tarvitamine. Alkoholi liigtarvitamine koos suitsetamise ja füüsilise inaktiivsusega on siin kolme suurimat tervisekadu põhjustava riskiteguri hulgas.

Nii et need on faktid ja eks ta nii olegi. Me näeme, narkomaaniateemaga tegeldakse tõesti rohkem, kuigi alkoholismi tagajärjel surnud inimeste arv on tegelikult ju suurem. Seda on juba aastaid toonitatud, et alkoholismiprobleemidega võiks ikkagi rohkem tegelda.

Lõpetuseks tuletan meelde, et alkoholism on ikkagi sotsiaalne probleem ja seda tuleb komplekselt vaadata. Kõike ei saa jätta siin alkohooliku enda või tema perekonna vastutusele. Oleme olukorras, kus tööpuudus on suur. Eks ootame ära need tulemused, kuigi tänasel istungil vähemalt küll öeldi, et ega me neid arve praegu veel ei tea. Aga ma teen ettepaneku võtta teema uuesti käsitlesele! Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Täna! Palun nüüd kõnepulti sotsiaalministri!

Hanno Pevkur

Austatud Riigikogu esimees! Ma väga lootsin, et ma ei pea siia pulti enam tulema, aga ma ikkagi pidin, sellepärast et ma kohe imestan Keskerakonna võimet siduda teemasid, mis mitte kuidagi omavahel seotud ei ole. Aga jäägu see teie õiguseks siin puldis selliseid asju öelda.

Mis puudutab riiklikku alkoholipoliitikat, siis eelmise aasta jaanuaris arutas Vabariigi Valitsus riikliku alkoholipoliitika koondpaberit. Ma soovitan teil minna Sotsiaalministeeriumi kodulehele, valida sealt tervise valdkond ja sealt omakorda riiklik alkoholipoliitika. Seal on olemas tegevus, olemas plaan – soovitan tutvuda! Nii et riiklik alkoholipoliitika on täiesti olemas ja selle järgi käitatakse. Ma väga loodan, et Keskerakond ei seo mingisuguseid muid teemasid, alates elektriaktsiisist ja lõpetades millega iganes, sellega, et valitsus ei ole huvitatud rahva tervisest. Vastupidi, valitsus on väga huvitatud sellest, et Eesti rahvas vähem jooks, et Eesti rahva tervis oleks parem. Ja sellest tulenevalt on loomulikult üks paljudest meetmetest ka alkoholi- ja tubakaaktsiisi tõstmine, et rahva tervis oleks parem. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra minister! Rohkem kõne-soove ei ole. Lõpetan läbirääkimised.

9. Arupärimine töötuskindlustuse maksmise kohta (nr 418)

Esimees Ene Ergma

Järgmine arupärimine on Riigikogu liikmete Georg Pelisaare, Tiit Kuusmiku, Inara Luigase, Nikolai Põdramäe, Mailis Repsi, Ester Tuiksoo, Mai Treiali, Karel Rüütli ja Marika Tuusi 23. märtsil s.a esitatud arupärimine töötuskindlustuse maksmise kohta. Ma palun kõnepulti kolleeg Nikolai Põdramäe!

Nikolai Põdramägi

Aitäh, Riigikogu esimees! Lugupeetud sotsiaalminister! Riigikogu Keskerakonna fraktsiooni üheksa liiget on esitanud teile arupärimise töötuskindlustuse maksmise kohta. Meediast on ilmnunud järjekordne kurb tõsiasi uue töölepingu seaduse kohta. Mullu jõustunud uue töölepingu seaduse ja töötuskindlustuse seaduse tõttu võivad jääda lapsepuhkuselt

naasmise järel koondatud lapsevanemad ilma puhkuse-eelse palga alusel arvestatud hüvitisest. Kummastav on ka see, et puhkuse ajal tööd mitte teinud vanem saab koondamisel töötukassast suuremat hüvitist. Võrdseks kohtlemiseks ei tohiks lapsevanem imikuga kodus olemise kõrvalt seega päevagi tööd teha, vähemalt mitte legaalselt. Samas on raske uskuda, et keegi seda võimalust ei kasutaks, kui tööandja lubab lapsepuhkuse ajal kergemat tööd teha, sest lisaraha kõrval aitab see säilitada ka töötaja kvalifikatsiooni kuni tööle naasmiseni. Halvenenud majandusnäitajate tõttu ei ole kahjuks tavatu, et lapsehoolduspuhkuselt tööle tagasi tulnud ema või isa tööleping lõpetatakse, sest uus seadus alla kolmeaastase lapse vanemaid endisel kujul enam ei kaitse. Appi peaks sellisel juhul tulema aga töötuskindlustushüvitis.

Eelnenust tulenevalt on meil teile mõned küsimused. Miks astub Reformierakond nii tugevalt laste ja perede olukorda raskendavaid samme? Kaotati ära varasem koondamiskaitse alla kolmeaastase lapse vanemale, lubatud programm "Igale lapsele lasteaiakoht" jäeti ära, kohalike omavalitsuste tulubaas, millest tasutakse lasteaedadele tehtavaid kulutusi, on äärmiselt kõhnukeseks kärbitud, vähendatud on tulumaksutagastust lastega peredele. On veel paar küsimust, mis ministrile on esitatud.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Lugupeetud sotsiaalminister, palun järjekordselt kõnepulti!

Hanno Pevkur

Austatud Riigikogu esimees! Head arupärijad! Palun juba ette vabandust, et vastus on suhteliselt pikk ja selles on päris hulk viiteid mitmesugustele õigusaktidele, aga see teema kahjuks vajab sellist käsitlust.

Esimene küsimus: "Kas selline situatsioon vastab töölepingu seaduse eelnõu vastuvõtmisel palju kiidetud turvalise paindlikkuse ideele?" Töötuskindlustuse seaduse muudatusega eelmise aasta 1. juulist pikendati töötuskindlustushüvitisele kvalifitseerumiseks nõutavat 36-kuulist perioodi vanema rasedus- ja sünnituspuhkusel, lapsendajapuhkusel või lapsehoolduspuhkusel oldud aja võrra juhtumitel, kui sama aja kohta puuduvad töötuskindlustuse andmekogus andmed töötuskindlustus-

staaži kohta. Referentsperioodi pikendamine toimub juhul, kui referentsperioodil puuduvad andmekogus andmed töötuskindlustusstaaži kohta ning perioodi sees on lapsevanem kasutanud vanemapuhkust. Soodustus on mõeldud mittetöötavale vanemale, kelle töötamine, töötuskindlustusmaksete maksmine ning töötuskindlustusstaaži kogumine peatub rasedus- ja sünnituspuhkuse, lapsendajapuhkuse või lapsehoolduspuhkuse kasutamise ajaks. Kui vanem jätkab töötamist lapsehoolduspuhkuse ajal, jätkub ka töötuskindlustusstaaži kogumine, andmekogus on olemas andmed staaži kohta ning samad andmed on ka töötuskindlustushüvitise arvutamise aluseks. Sellistel juhtudel ei ole vaja töötuskindlustuse seaduse § 6 lõiget 5 töötuks jäänud vanema puhul rakendada, kuna kvalifitseerumiseks nõutava staaži osas kehtib üldreegel. Kui staažinõue on täidetud, on olemas ka andmed hüvitise arvutamiseks. Töötuskindlustushüvitise suuruse arvutamisel võetakse aluseks kindlustatu üheksa kuu keskmine ühe kalendripäeva töötasu töötuskindlustuse andmekogu andmete alusel. Kindlustatu keskmine ühe kalendripäeva töötasu leitakse viimasele kolmele töötamise kuule eelnenud üheksal töötamise kuul kindlustatule makstud tasude alusel, millelt on kinni peetud töötuskindlustusmaks. Töötuskindlustushüvitise suuruse arvutamisel on aluseks kõik makstud maksud, tasud, millelt on makstud töötuskindlustusmaks. Töötuskindlustushüvitise suuruse arvutamise reegel kehtib kõikidele kindlustatele ühtmoodi.

Asendussissetulekute, nagu haigushüvitise, sünnitushüvitise, vanemahüvitise ja töötuskindlustushüvitise arvutamise aluseks võetakse alati piiritletud ajaperioodi töötasu, palga ja muude tasude pealt makstud maksude ja maksete andmed, nagu näiteks eelmine kalendriaasta haigushüvitise puhul või üheksa kuud töötuskindlustushüvitise puhul. Inimesel võib olla selles ajaperioodis olnud suurem tõine sissetulek, mida tal tavapäraselt ei ole, või näiteks pikema puhkuse puhkusetasu, mis tõstavad järgnevalt hüvitise suurust. Samas võib juhtuda, et inimene saab hüvitise arvutamise aluseks oleval ajaperioodil väiksemat tõist sissetulekut, mis mõjutab samuti hüvitiste suurust. Seega hüvitise aluseks olev periood kehtib kõikidele ühtmoodi, kuid vastavalt lisatasude saamisele või puhkuse kasutamisele või

hoopis väiksema sissetuleku saamisele kujuneb asendussissetulekuna makstav hüvitise suurus kas vastavaks inimese tavapärasele tõisele sissetulekule või erinevalt tavapärasest situatsioonist kas suuremaks või väiksemaks. Ei saa tekitada sellist olukorda, et osa kindlustatuid saaks valida hüvitise arvutamise aluseks olevat perioodi. See viib omakorda järgneva olukorrani, kus kõik kindlustatud sooviksid valida endale kõige soodsamat hüvitise aluseks olevat perioodi.

Enne 1. juulit ei tekkinud pikalt lapsehoolduspuhkusel olnud lapsevanemal õigust taotleda töötuskindlustushüvitist, kuna neil oli täitmata 12-kuuline töötuskindlustusstaaži nõue töötuna arvele võtmisele eelnenud 36 kuu jooksul. Muudatuse jõustudes tekkis ka neil lapsevanematel võimalus pärast lapsehoolduspuhkust töötuks jäämise korral taotleda töötuskindlustushüvitist. Kui vanem ei ole lapsehoolduspuhkuse ajal üldse töötanud, pikendatakse kvalifikatsiooniperioodi puhkuse osas kuni 12 kuu töötuskindlustusstaaži andmete leidmiseni. Lapsevanematel, kes varem olid lapsehoolduspuhkuse ajal töötanud, ei ole olukord muutunud, neil olid ka enne 1. juulit 2009 hüvitise arvutamise aluseks lapsehoolduspuhkuse ajal saadud töötasud ning muud makstud tasud, millelt maksti töötuskindlustusmaks. Ehk lühike vastus on: jah, see on paindlik, kuna võtab aluseks kõiki isikuid ja annab isegi parema positsiooni, võrreldes 1. juuliga.

Teine küsimus: miks kaotati ära varasem koondamiskaitse alla kolmeaastase lapse vanemale, lubatud programm "Igale lapsele lasteaiakoht" jäeti ära, kohalike omavalitsuste tulubaas on äärmiselt kõhnukeseks kärbitud jne? Alustame koondamiskaitsest. Väikelapse vanema ülesütlemisskaitse ei ole kadunud, muutunud on üksnes ülesütlemisskaitse mehhanism. Väikelapsevanemat kaitseb piisavalt uue töölepingu seaduse regulatsioon, millega tööandjale on pandud kohustus täiendavalt tõendada, et väikelapsevanema töölepingu ülesütlemine ei ole põhjustatud perekondlike kohustuste täitmisest. Regulatsioon peab tagama selle, et tööandjal on kohustus enne väikelapsevanema töölepingu ülesütlemist väga hoolikalt kaaluda, kas selline sisuline alus töölepingu ülesütlemiseks on ikka olemas või mitte. Lisaks tuleb märkida, et töölepingu seaduse koostamisel olid sotsiaalpartnerid ehk tööand-

jate esindajad ja töötajate esindajad ühel meel, et koondamise eest tuleb eelkõige kaitsta neid alla kolmeaastasi lapsi kasvatavaid vanemaid, kes realselt kasutavad lapsehoolduspuhkust, mitte neid, kellel on õigus lapsehoolduspuhkust kasutada. Teatavasti on lapsehoolduspuhkust võimalik kasutada kuni lapse kolmeaastaseks saamiseni. Seega keelab töölepingu seadus koondada lapsehoolduspuhkusel olevat töötajat ning kaitseb eelkõige isikuid, kes on tööturult ajutiselt kõrval ja kelle jaoks oleks selle tõttu uue töö otsimine oluliselt keerulisem. Tööl käivate alla kolmeaastast last kasvatavate isikute kaitse on tagatud sellega, et neil on koondamise korral tööle jäämise eesõigus ning õigus tugineda pööratud tõendamiskohustusele. Seetõttu on nende isikute puhul absoluutne koondamise tõttu töölepingu ülesütlemise keeld ebamõistlik ning samuti on küsitav selle kooskõla põhiseadusega, millele on viidanud õiguskantsler oma 7. juuli 2006. aasta kirjas.

Mis puudutab lasteaiakohti, siis programm "Igale lapsele lasteaiakoht" töötati tõesti välja kohalike omavalitsuste täiendavaks toetamiseks, et nad saaksid paremini täita neile seadusega pandud kohustusi. See programm ei ole vabastanud kohalikke omavalitsusi kohustusest luua kõikidele lastele lasteaiakoht. 2008. aasta riigieelarves nähti ette 225 miljonit krooni, sellest 150 miljonit otse omavalitsustele ja 75 miljonit õpikeskkonna parandamiseks. Kui vaadata veel riigi poolt suunatud vahendeid, siis jah, eraldi ei ole nimetatud programmi "Igale lapsele lasteaiakoht". Küll on KOIT kavast, mida te kõik eeldatavalt kenasti teate, toetatud 46 kohaliku omavalitsuse koolieelse lasteasutuse ehitamist või renoveerimist kogumahuga peaaegu 550 miljonit krooni. Nii et selles osas oleks küll väär väita, et programm "Igale lapsele lasteaiakoht" oleks kuidagi seisma pandud vms. Kui me liidame kokku 2008. aasta 225 miljonit ja praegu KOIT kavast eraldatavad 550 miljonit, siis saame päris märkimisväärse summa – 775 miljonit krooni omavalitsustele lasteaiakohtade loomiseks.

Tulubaasi koha pealt peaks küll kindlasti vastama Rahandusministeerium, aga selge on see, et kui riigi üldine tulubaas väheneb, siis oma osa tuli anda ka omavalitsustel.

Kolmas küsimus: "Kas plaanite töötuskindlustuse seaduse muudatust, et taoline olukord lahendada?" Hetkel ei ole töötuskindlustuse seadusse muudatusi plaanitud. Märkusena olgu siinkohal öeldud, et töötukassas on praegu lahendamisel näiteks juhtum, kus lapsevanem on lapsehoolduspuhkuse ajal töötanud ning saanud kaks korda kõrgemat töötasu kui enne lapsehoolduspuhkust. Nii et erinevalt ajakirjanduses toodud näitest tema kindlasti ei kurda hüvitise suuruse üle. Riigi ülesanne ongi tagada kõikidele ühtne ja ühetaoline lähenemisviis toetuste määramisel, arvutamisel ja väljamaksmisel. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra minister! Küsimusi teile ei ole. Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata.

10. Arupärimine Tšernobõli ja Afganistani veteranide kohta (nr 423)

Esimees Ene Ergma

Läheme viimase arupärimise juurde, Riigikogu liikmete Rein Ratase, Evelyn Sepa, Lauri Laasi, Valeri Korbi, Eldar Efendijevi, Vladimir Velmani, Tiit Kuusmiku, Nelli Privalova ja Ain Seppiku 24. märtsil s.a esitatud arupärimine Tšernobõli ja Afganistani veteranide kohta. Palun kõnepulti lugupeetud kolleegi Rein Ratase!

Rein Ratas

Austatud esimees! Auväärt Riigikogu! Hea sotsiaalminister! Eesti Vabariigis on juba pikemat aega olukord, kus sotsiaalsete garantiide rakendamisel tehakse vahet kodanikel ja mittekodanikel. Eesti Keskerakonna fraktsioon esitas kaks aastat tagasi seaduseelnõu, et võrdsustada toetused kõigile Tšernobõli veteranidele, kuid valitsusk koalitsioon lükkas selle kahjuks tagasi. Teatavasti saadeti Eestist Tšernobõli avariid likvideerima kolme aasta jooksul, s.o aastatel 1986–1988, kokku ligikaudu 5000 inimest. Riik toetab praegu ainult oma kodanikest veterane. Ei saa siinjuures kuidagi öelda, et hea seegi. Õnneks siiski mõned kohalikud omavalitsused maksavad veteranidele ühekordset toetust, aga see-eest maksavad kõigile, kodakondsusele vaatamata. Muidugi on ka need kohalike omavalitsuste makstavad toetused vajalikud – kus need siis on või kus neid ei

ole –, aga nad suurendavad veelgi veteranide vahel ebavõrdsust, mis juba niigi tuleneb repressioneeritud isiku seadusest.

Samuti on lahendamata ajavahemikus 1979–1989 Afganistani sõjas osalenute küsimus. Afganistani sõja veteranid on puhtal kujul repressioneeritud isikud. Aeti nad ju vägisi mõttetusse sõtta kaitsma totalitaarse riigi huvi allutada see naaberriik oma võimule. Nende puhul ei tohiks meie tublid, uhked ja head eestlased samuti teha vahet kodakondsuse järgi, sest nüüdseks on kommunistlik režiim kuulutatud inimsusvastaseks. Kui võtta nad repressioneeritud isiku seaduse alla, tekib jällegi kodakondsuse probleem, mis jagab mehed kahte lehte. Seega näeme vajadust teha Tšernobõli ja Afganistani veteranidele eraldi seadus, mis hõlmaks kõiki Eestis elamis- ja töölubadega viibivaid veterane.

Eeltoodust lähtudes palume vastata, austatud sotsiaalminister, neljale siin esitatud küsimusele. Olen rääkinud.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Rein Ratas! Palun, härra sotsiaalminister, teie etteaste!

Hanno Pevkur

Riigikogu esimees! Head arupärijad!

Esimene küsimus: "Kas on lootust, et valitsus valmistab ise ette seaduseelnõu, mis tagab kõigile Tšernobõli veteranidele sotsiaalsed garantiid?" Peab alustama 2008. aastast, mil õiguskantsler menetles Riigikogu liikmete Jaak Aabi ja Eldar Efendijevi avaldust, kes püstitasid küsimuse, kas okupatsioonirežiimide poolt repressioneeritud isikute seadus, mis loeb õigusvastaselt repressioneeritud isikuks vaid sünnijärgsed Eesti kodanikud, keda saadeti sunniviisiliselt tuumakatastroofi piirkonda katastroofi tagajärgi likvideerima, on kooskõlas põhiseaduse §-st 12 tuleneva võrdse kohtlemise printsiibiga. Õiguskantsler pöördus tol ajal teabe saamiseks muu hulgas Sotsiaalministeeriumi ja Justiitsministeeriumi poole. Õiguskantsleri seisukoht oli, et seaduse § 2 lõike 1 punkt 13, mille kohaselt on õigusvastaselt repressioneeritud isikud sellised Eesti Vabariigi kodanikud, keda saadeti sunniviisiliselt tuumakatastroofi piirkonda katastroofi tagajärgi likvideerima, ei ole vastuolus põhiseaduse §-ga 12, mis käsitleb võrdse kohtlemise printsiipi.

Selgituseks on toodud, et tsiviilisikute sõja-aegse kaitse 1949. aasta 12. augusti Genfi IV konventsiooni kohaselt, mis on avaldatud Riigi Teataja II lisas 1999. aastal, ei olnud Eestit okupeerinud riigil õigust saata sunniviisiliselt katastroofi tagajärgi likvideerima sünnijärgseid Eesti kodanikke. Kuigi tuumakatastroofi piirkonda saatmine oli emotsionaalseks ja füüsiliseks kannatuseks nii Eesti kodanikele kui mittekodanikele, saab toimunud lugeda õigusvastaseks repressiooniks vaid sünnijärgsete Eesti kodanike puhul. Ülalnimetatud konventsioon reguleerib tsiviilisikute kohtlemist sõdade või muude relvakonfliktide ning samuti lepingupoole territooriumi osalise või täieliku okupeerimise korral. Konventsioonist ei tulene lepingupoolele, kes oli okupeeritud ning kelle kodanikke teine lepingupool kohtles konventsioonis sätestatu vastaselt, kohustust tunnistada neid isikuid hiljem represseerituks. Eesti Vabariik ei ole kohustatud hüvitama teda okupeerinud riikide poolt mis tahes isikutele tekitatud kahju, kuid seaduse vastuvõtmise näol leevendab Eesti riik ühepoolse aktina oma kodanikele tekitatud ülekohut. Isikutele, kes osalesid tuumakatastroofi likvideerimisel, peaks ülekohtu hüvitama riik, kes ülekohtu tekitas, või selle riigi õigusjärglane. Kõnealusel juhul peaks ülekohtu hüvitama Venemaa Föderatsioon ja seda kõikidele isikutele, kes sunniviisiliselt saadeti tuumakatastroofi piirkonda likvideerimistöedele.

Sellest selgitusest ja õiguskantsleri seisukohast tulenevalt ei vastuta Eesti riik juriidiliselt Eesti Vabariiki okupeerinud riikide toime pandud repressioonide eest. Seega ei ole Eesti riigil kohustust leevendada Eestit okupeerinud riikide toime pandud ülekohut. Samuti põhjendab näiteks Tallinna Ringkonnakohus väga värskes, vaid mõned kuud vanas 2009. aasta 5. novembri otsuses (nr 3-09-848), et ei Genfi konventsioonist ega ühestki muust rahvusvahelisest või Euroopa Liidu õigusaktist ei tulene Eesti Vabariigile kohustust tunnistada kõik õigusvastaste repressioonide all kannatanud isikud represseerituteks ja näha ette meetmeid neile tekitatud ülekohtu heastamiseks. Eeltoodust tulenevalt ei plaani valitsus käesoleval ajal tagada täiendavaid sotsiaalseid garantiisid mittekodanikest Tšernobõli aatomi-elektrijaama tagajärgede likvideerijatele.

Teine küsimus puudutab sotsiaalsete garantiide piisavust ja kättesaadavust. Sotsiaalkindlustusameti kaudu saavad represseeritud tervise taastamise toetust. Toetust makstakse tervise taastamise eesmärgil ilma kuludokumentide esitamise nõudeta. Toetuse maksmise eesmärk on lihtsustada tervise taastamiseks toetuse maksmist, lähtudes toetuse maksmisel põhimõttest, et represseeritu saab oma äranägemisel ise otsustada, milliseid tervise taastamise teenuseid ta vajab. Tervise taastamise toetuse määr on 2010. aastal 2500 krooni. Sotsiaalkindlustusameti andmetel on 2010. aastal tervise taastamise toetust saanud 1293 represseeritud, kes osalesid Tšernobõli aatomielektrijaama tagajärgede likvideerimisel.

On olemas sõidusoodustus, see on represseeritu õigus rahalisele hüvitisele, millega talle kompenseeritakse sõidukulu raudtee-, maantee- ja veeliikluses riigisisel liiniveol. Represseeritud isikule hüvitatakse 50% sõidupileti hinnast või sõidukulust, kuid mitte rohkem kui 500 krooni kalendriaastas. Sõidukuluhüvitise saamiseks esitatakse pensioniametile avaldus ja hüvitamisele kuuluvad sõidupiletid või sõidukulu tõendavad dokumendid.

Kolmandaks, pensioniõigused. Isikutele, kes võtsid osa Tšernobõli aatomielektrijaama avarii tagajärgede likvideerimisest, määratakse soodustingimustel vanaduspension viis aastat enne üldisesse vanaduspensioniiikka jõudmist. Nimetatu kehtib nii represseeritutele kui rehabiliteeritutele, mis ei sõltu siis kodakondsusest.

Neljandaks, pensionilisad. Tuumakatastroofi, tuumakatsetuse või aatomielektrijaama avarii tagajärjel vähemalt 40% suuruse püsiva töövõimetusega isiku pensionile arvutatakse juurde pensionilisa 10% rahvapensioni määra. See kehtib samamoodi nii represseeritutele kui rehabiliteeritutele.

Represseeritud isikute seaduses on ka muid soodustusi. Näiteks õigus külastada tasuta riigimuuseume, üldlaulupidu ja -tantsupidu, koolinoorte laulu- ja tantsupidu, õigus tegelda tasuta harrastuskalapüügi. Isiku omandis oleva kinnisasja kohta väljavõtete tegemine maakatastrist on vabastatud riigilõivust, kohalik omavalitsus võib maamaksust vabastada elamumaa jne.

Lisaks võimaldatakse Tšernobõli aatomielektrijaama avarii tagajärgede likvideerimisest osavõtnutel, kes on võrdsustatud repres-

seeritutega, kasutada Kaitseministeeriumi Seli tervisekeskuse teenuseid samadel alustel teiste represseeritud ja vabadusvõitlejatega. 2009. aastal kasutas teenuseid 43 isikut, 2010. aastaks on planeeritud 50 isiku külastus. Teavitamine toimub veterane ühendavate organisatsioonide vahendusel.

Kui võtta kokku see loetelu, siis meie hinnangul on soodustused piisavad ja ka päris kergesti kättesaadavad.

Kolmas küsimus puudutab represseeritud kaardistamist. Siin saab öelda, et Kaitseministeeriumi haldusalas oleva Kaitseressursside Ameti arhiivis leiduvad andmed Nõukogude Liidu sõjaväekohustuslastena arvel olnud isikute osalemise kohta Tšernobõli aatomielektrijaama avarii tagajärgede likvideerimisel. Andmed on paber kandjal ja vähemalt 18 aasta vanused, seega kohati ebatäpsed. Kaitseministeerium tegeleb igapäevaselt kaitseväekohustuslike Eesti kodanike riiklikku registrisse kantud isikutega, välisriikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud ei ole registri objektiks. Seega võib eeldada ja osalt kinnitada, et Kaitseministeeriumil puudub vajadus ja ka vahendid kõnealuste andmete digitaliseerimiseks ja täpsustamiseks.

Neljas küsimus: "Kas on tegeldud ka teavitusega, millised on veteranide õigused? Kuidas inimesed teavad, et neil on õigus teatud soodustusteks?" Nagu eespool öeldud, on väga palju teavitustegevust käinud veterane ühendavate organisatsioonide kaudu. Aga samas tuleb märkida, et mitmesuguste sotsiaalsete garantiide kohta, nagu pensioniõigused või tervise taastamise toetus või transporditoetus, on Sotsiaalkindlustusamet avaldanud regulaarset teavet sihtrühmadele ja lisaks on asjaomane info igapäevaselt olemas ka ameti kodulehel. Samuti on võimalik saada väga lihtsasti lisateavet, helistades Sotsiaalkindlustusameti infotelefonile 16106. Seega on meie hinnangul isikutele loodud piisavad võimalused täiendava teabe saamiseks ja alati on võimalik küsida lisa ka Sotsiaalministeeriumi infotelefonilt või vaadata koduleheküljelt, kust lähevad edasi juba viited Sotsiaalkindlustusameti andmetele. Lühidalt kokkuvõetuna on info saamise allikad veterane ühendavad organisatsioonid ise, telefon või internet. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, lugupeetud sotsiaalminister! Teile on ka küsimusi. Kolleeg Rein Ratas, palun!

Rein Ratas

Täna! Kahjuks, härra minister, kuulsin ma puldist tüüpilist ametniku juttu, minu arust teile mitteomast juttu, aga olgu peale. Jah, juriidiliselt pole meil tõesti ei Genfi konventsiooni ega muude Euroopa asjakohaste õigusaktide järgi kohustust teha või mitte teha vahet Eesti kodanikel ja mittekodanikel. See on analoogne Juhan Smuuli laastuga, kuidas hiidlased päästsid merehädalisi. Tõmmati välja, vaadati, see ei ole meie mees – tagasi vette. Teine – see pole meie mees, tagasi vette. Kolmas – see on meie mees, selle tõmbame välja, päästame ära.

Inimlik kohustus oma Eesti kaaselaniku ees peaks meil aga siiski olema. Kas teid see pisutki ei pitsita, et me seda inimlikku kohust ei täida? Olen rääkinud.

Hanno Pevkur

Aitäh küsimuse eest! Kuna see arupärimine vajab detailirohket vastust ja kindlasti selgelt motiveeritud, konkreetset vastust, siis ma lugesin tõesti selle enamjaolt siit paberilt oma andmetest maha. Oleks olnud ebakorrektn hakata õiguskantsleri selgitust ja ringkonnakohtu otsust omavoliliselt tõlgendama. Kohus ja õiguskantsler on väga selgelt öelnud oma seisukoha ja selles olukorras on selge, et on olemas erinevad nägemused, erinevad seisukohad. Kindlasti on mõningates küsimustes inimlikult arusaadavad seisukohad. Samas teatud küsimustes, kui on selgelt olemas kohustatud subjekt – ka sellesama Genfi konventsiooni kohaselt on Vene Föderatsioonil kohustus nendele isikutele need õigused tagada –, siis tegelikult oleks väga viisakas, et Vene Föderatsioon need kohustused ka täidaks. Eesti riik täidab need kohustused oma kodanike ees.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kadri Simson!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud sotsiaalminister! Oma vastustes te puudutasite ka soodustingimustel vanaduspensionile, mis on Tšernobõli veteranidele ette nähtud. Ma usun, et ka teile on tulnud

kirju Tšernobõli veteranidelt (vähemalt meile Riigikokku on neid tulnud), kus on püstitatud see probleem, et nii mõnedki neist veteranidest on teinud tervist kahjustavat tööd, mis ilma Tšernobõlis käimatagi annaks õiguse ennetähtaegsele pensionile. Nad küsivad, kas neid kahjustavat tegurit ei võiks omavahel liita. Mis on teie seisukoht?

Hanno Pevkur

Aitäh! Eesti riigil on siiamaani olnud seisukoht, et makstakse ühte soodustust korraga või et inimesel on üks soodustus korraga. Ka pensionioiguste puhul ei liideta erinevaid soodustusi kokku. Ma arvan, et see on mõistlik lähenemine. Inimesel võib olla mitmeid soodustusi ja sellisel juhul peaks inimene valima, mis on tema jaoks soodsam. Kui ta oli näiteks Tšernobõlis lühikest aega ja sellega kaasnes teatud liikide soodustus, samas aga asus pärast Eestisse tagasi tulekut tööle erialal, mis annab talle kas suurema soodustuse või täiendava soodustuse, siis peab inimene tegema valiku, milline on tema jaoks õigem tee. Me ei saa välistada näiteks olukorda, et inimene käis üsna noores eas Tšernobõlis, tuli sealt tagasi ja asus tööle jõustruktuurides. Edasi jäi ta näiteks tööle Eesti politseisse ja teenis seal välja politseiametniku eripensioni, mis on kindlasti märkimisväärselt soodsam kui Tšernobõli tõttu saadav soodustus. Sellisel juhul on inimesel ilmselgelt kasulik kasutada mitte soodustingimustel vanaduspensionile, vaid politseisüsteemi eripensionile. Sellest tulenevalt tuleks iga personaalne juhtum vaadata eraldi läbi, liita kõik staažid kokku ja vaadata, mis on inimese jaoks kõige mõistlikum. Seda on ka Sotsiaalkindlustusameti inimesed alati valmis tegema, et arvutavad inimese jaoks välja kõige soodsama pensionile jäämise variandi.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marika Tuus!

Marika Tuus

Aitäh! Austatud minister! Te lugesite kenasti soravalt maha selle vastuse, mis nõunikud olid teile valmis kirjutanud, ja ka õiguskantsleri poolt varem öeldu. Kuid ma küsin teilt, kas teie kui sotsiaalministri, ütleme, sotsiaalkaitse ministri isiklik seisukoht on samuti see, et kodanikke ja mittekodanikke käsitletakse vete-

ranide garantiide osas erinevalt? Kui inimesi omal ajal sundkorras ja tingimusteta Tšernobõli ja Afganistani saadeti, siis tuli minna ju kõigil. Kas te ei arva, et me tundume kõrvalt vaadates selles küsimuses pisut nagu väiklased ja küünilised?

Hanno Pevkur

Aitäh küsimuse eest! Ma tahaksin olla nii õiglane kui võimalik iga küsimuse lahendamisel ja vaadata kõiki osapooli, kõiki faktoreid. Ja kui me peame praegu Vene Föderatsiooni ja Eesti Vabariigi vahelise pensionilepingu küsimustes läbirääkimisi, mis loodetavasti jõuavad lõpusirgele, siis me käsitleme ju ka näiteks sõjaväepensionäre erinevalt. Mõnede küsimuste puhul tuleb, jah, vahel teha vahet erinevatel inimestel. Mis siis, et me sünnime siia maa-
munale kõik võrdsetena, peame tulenevalt ajaloolisest eripärast või millest iganes tegema teatud juhtudel erisusi ja need erisused saab iga riik valida. Eesti riik on valinud selle tee, et teatud puhkudel kaitstakse oma riigi kodanikke, ja Vene Föderatsioon on valinud oma kodanike puhul omad kaitsemehhanismid. Nagu ma ütlesin, pensionileping saab meil kohekohe kaante vahele ja siis on seal selgelt näha, kes millise staaži eest kui palju maksab. Eks nende küsimustega on ka nii, et tuleb leida mõistlik tasakaal õiguslike ootuste ja tegelike olukordade vahel.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Eldar Efendijev!

Eldar Efendijev

Aitäh, proua eesistuja! Austatud minister! Minu küsimus on suunatud kodakondsuseta inimestele. Genfi konventsioon ei takista ka mittekodanikele kõiki neid lisateenuseid anda ja see on rohkem ikkagi meie riigi hea tahte küsimus. Kuidas te hindate, kas see on tõesti printsiipaalne positsioon, et riik ei pea mittekodanikele neid teenuseid võimaldama, või on mingid teised takistused, millest me praegu pole rääkinud, miks mittekodanikud ei saa võrdselt kodanikega riigipoolset tuge?

Hanno Pevkur

Aitäh küsimuse eest! Nagu ma vastasin, Eesti riik parlamendi isikus, parlamendiinstitutsioonina on teinud sellise otsuse. Okupat-

sioonirežiimide poolt represseeritud isikute seadusesse kirjutati sisse regulatsioonid, mille kohaselt Eesti kodanikele on antud teatud õigused, ja neid õigusi ei ole laiendatud kõikidele Eesti territooriumil elavatele isikutele. Selline parlamendi valik on saanud hinnangu nii õiguskantslerilt kui ka, nagu ma ütlesin, väga hiljuti, eelmise aasta novembris ringkon-
nakohtult, mitte siis esimese astme kohtult, aga juba teise astme kohtult. Ma usun, et parlament on teinud oma otsuse represseeritud isikute seaduse vastuvõtmisel väga kainelt ja kaalutletult. Sellest tulenevalt on see valik olnud selline ja selle valiku õiguslikku kindlust on hinnanud nii õiguskantsler kui kohtuinstantsid.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Valeri Korb!

Valeri Korb

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud härra minister! Täna ainult laisk vist ei räägi sellest, et lennukid Euroopas ei lenda ja nii kehvad võimalused on ühest punktist teise saada. Me saame kõik aru, et see on ökoloogiline katastroof. Aga leian, et Tšernobõli sündmused on samuti ökoloogiline, võib-olla veel suuremgi katastroof ja inimesed saadeti sinna. Olen ise ka nendest sündmustest natukene osa võtnud, siis kui inimese käest ei küsitudki, öeldi, et lähed ja hakkad tegema. Aga need inimesed, kellest meil täna jutt on, elavad tänasel päeval Eestis ja mitte Vene Föderatsioonis, nad on meie maksumaksjad. Need läbirääkimised, millest te rääkisite, kestavad võib-olla veel aastaid. Ma tahaksingi küsida, kui palju on neid inimesi, kes jäid kahe riigi hammasrataste vahele.

Hanno Pevkur

Aitäh hea küsimuse eest! Arvatavasti pean selle küsimuse vastuse saatma teile e-posti teel, sest neid arve mul kaasas ei ole ja ausalt öeldes ei ole ma ka päris kindel, kas Eesti riigil on väga selget ja ammendavat ülevaadet sellest, kui palju neid isikuid täpselt on, kuna Sotsiaalkindlustusamet ju neile eritingimustel toetusi ei maksa. Ainuke koht, kust me saame võib-olla midagi välja võtta, on see, kui palju inimesi on kasutanud just nimelt eripensioni õigust või soodustingimustel pensioni õigust.

Sest see pensioniõigus kehtib nii represseeritutele kui ka rehabiliteeritutele ehk see ei sõltu kodakondsusest. Nii et need arvud ehk need isikud, kes on juba pensionieas, me saame kätte. Nende isikute, kes ei ole pensionieas, loendamine on kindlasti keerulisem, aga ma kontrollin, vaatame, kui palju on meil võimalik infot koguda.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, härra sotsiaalminister! Avan läbirääkimised ja kutsun kõnetooli kolleeg Rein Ratase.

Rein Ratas

Austatud esimees! Hea Riigikogu, hea sotsiaalminister! Ma palun vabandust familiaarsuse pärast, kui ma ütlen: Hanno, ma tänan sind, et sa oma eelviimases vastuses ütlesid need sõnad "ma tahaks olla nii õiglane kui võimalik"! See annab paljugi lootust. Sest juba vana ladinlased ütlesid, et kuigi puudub jõud, on tahe olla siiski kiiduväärt.

Tervise Arengu Instituudi epidemioloogia ja biostatistika osakond on aastaid uurinud Tšernobõli veteranide vähihaigestumust ja suremust laiapõhjalise kohortuuringuga. Peetakse vajalikuks teha samalaadne uuring ka Afganistani veteranidele – seda pole siiani veel tehtud. Uuringu vahest kõige olulisem leid oli avastus, et enesetappude arv Tšernobõli veteranide hulgas on väga suur. Enesetapurisk vastab arusaamale, et psühholoogiline ja emotsionaalne distress on üks tõsisemaid Tšernobõlis saadud tervisekahjustusi. Nendeks stressoriteks oli ja on ootamatu sunniviisiline viimine Tšernobõli, vastutustundetult korraldatud töö ja olme saastunud Tšernobõli eluruumis, ohutusnõuete eiramine, teadmatuse saadud kiirgusannuse suurusest ja ka adekvaatse teabe puudumine võimalike tervisekahjustuste kohta. Ei saa jätta märkimata, et enesetappude suur suhtarv on just nende meeste hulgas, kes Tšernobõli küüditatuna olid tol ajal meist ühed tervemad ja tugevamad. Mul ei ole küll vastavat statistilist materjali, aga ma võin mitmelt endise Nõukogude vabariigi inimeselt saadud teabe põhjal öelda, et sama, võib-olla mõnevõrra veelgi süngem pilt just stressi ja selle stressi tulemite poolest avaneb ka Afganistani–Nõukogude sõjas käinute seas. Ja väga tõsiselt tabab see ilmselt kahjuks ka meie Afganistani sõjamehi ja

-naisi. Nad kõik vajavad meie tuge, abi ja teatud barjääride, ka kodakondsusbarjääride ületamist. Seda eeskätt Tšernobõli ja Afganistani sõjaveteranide puhul. Eesti peaks näitama siin oma suurust, tegemata vahet kodakondsusega ja kodakondsuseta, näiteks Tšernobõli veteranidest Eesti elanike vahel. Lihtne inimene on siin jäänud riikide hammasrataste vahele. Meil on võimalus ta sealt välja tuua. Kas me ikka tahame seda nii, et me ka seda teeksime? Olen rääkinud.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Rein Ratas! Rohkem kõnesoove ei ole, lõpetan läbirääkimised. Me oleme läbi arutanud kõik arupärimised.

Palun pärast minu haamrilööki registreeruda vaba mikrofonisõnavõtuks! Kõnesoove ei ole. Istung on lõppenud.

Istungi lõpp kell 19.05.

Istungi kestus 4 tundi ja 5 minutit.

Juhataja

J. Ratas
Riigikogu aseesimees

XI RIIGIKOGU STENOGRAMM

VII ISTUNGJÄRK

Teisipäev, 20. aprill 2010

Kell 10.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Riigivaraseaduse § 102 muutmise seaduse eelnõu (713 SE) kolmas lugemine

2. Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele" eelnõu (682 OE) esimene lugemine

3. Riigikogu otsuse "Eesti julgeolekupoliitika alused" eelnõu (718 SE) esimene lugemine

4. Prokuratuuriseaduse muutmise seaduse eelnõu (683 SE) esimene lugemine

Istungi rakendamine

Esimees Ene Ergma

Tere hommikust, lugupeetud Riigikogu! Alustame Riigikogu täiskogu VII istungjärku 12. töönädala teisipäevast istungit. Head kolleegid! Nüüd on aeg üle anda eelnõusid ja arupärimisi. Kui neid ei ole, siis annan edasi teated. Kolmapäeval, 21. aprillil osalevad infotunnis järgmised valitsusliikmed: peaminister Andrus Ansip, kaitseminister Jaak Aaviksoo ja välisminister Urmas Paet.

Olen edastanud 11 Riigikogu liikme esitatud arupärimise keskkonnaminister Jaanus Tamkivile ja 12 Riigikogu liikme arupärimise peaminister Andrus Ansipile.

Head kolleegid! Teeme kohaloleku kontrolli.

Kohalolijaks registreerus 83 rahvasaadikut, puudub 18.

Lugupeetud kolleegid! Täpsustan päevakorda: tänase päevakorra neljanda punkti ehk eelnõu 683 esimese lugemise arutelul teeb algatajate nimel ettekande Riigikogu liige Karel Rüütli, päevakorra viienda punkti ehk eelnõu 696 esimese lugemise arutelul teeb juhtivkomisjoni nimel ettekande rahanduskomisjoni liige Peep Aru.

1. Riigivaraseaduse § 102 muutmise seaduse eelnõu (713 SE) kolmas lugemine

Esimees Ene Ergma

Alustame tänase päevakorra arutelu. Esimene päevakorrapunkt on maaelukomisjoni algatatud riigivaraseaduse § 102 muutmise seaduse eelnõu kolmas lugemine. Kas fraktsioonide volitatud esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole. Läbirääkimisi ei avata. Läheme lõpphääletuse ettevalmistamise juurde.

Head kolleegid, panen lõpphääletusele maaelukomisjoni algatatud riigivaraseaduse § 102 muutmise seaduse eelnõu. Palun hääletada!

Eelnõu poolt hääletas 81 Riigikogu liiget, vastu ei olnud keegi, erapooletuid oli 3. Eelnõu on seadusena vastu võetud. (Tabel 15.)

2. Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele" eelnõu (682 OE) esimene lugemine

Esimees Ene Ergma

Alustame Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele" eelnõu esimest lugemist. Tuletan teile meelde, kuidas selle eelnõu menetlemine toimub. Kõigepealt eelnõu esitaja esindaja ettekanne kuni 20 minutit, millele järgnevad küsimused. Siis tuleb juhtivkomisjoni esindaja ettekanne kuni 20 minutit, millele järgnevad küsimused. Ja, head kolleegid, palun tähelepanu! Riigikogu liige võib mõlemale ettekandjale esitada ühe suulise küsimuse. Edasi läbirääkimised, kus sõna saavad fraktsioonide esindajad, ja muudatusettepanekute arutelu ning siis eelnõu lõpphääletus. Palun nüüd kõnepulti Riigikogu liikme Heljo Pikhofi!

Heljo Pikhof

Austatud Riigikogu esimees! Head kolleegid! Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon algatas paar kuud tagasi Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele" eelnõu, millega valitsusele tehakse ettepanek töötada välja tegevuskava laste vaesumise tõkestamiseks – tuhanded lastega pered on ju majandussurutise ajal jäänud tõise sissetulekuta – ning laste ja noorukite turvalisuse ja arenguvõimaluste kaitseks. Otsuse võiks juba selle aasta 1. maiks esitada Riigikogule heakskiitmiseks.

Laste heaolu indeksi järgi, mida kasutab UNICEF, asuvad Eesti lapsed viimastel kohtadel Euroopa Liidus. Juba praegu kasvab ümarguselt 43 000 last vaesuspiiril või lausa süvavaesuses. 39% ühe vanemaga peredest, 21% paljulapselistest ja 89% töötute vanematega peredest elab alla vaesuspiiri. Seega kõige suuremates raskustes on töötute vanematega pered. Samas tervelt 9% täistööajaga töötavate vanematega peredest elab tõises vaesuses. Eesmärgiks on tõine vaesus vägagi iseloomulik, mis tähendab, et inimene käib küll tööl, aga tema sissetulekud ikka ei küüni vaesuspiirist ülespoole, seega vajab ta ikkagi ühiskonna abi. Suurenenud on väljatõstmisohus perede arv. Ehk teisisõnu: töökaotus viib vaesusriski, pikaajaline töötus hoiab püsivaesuses ja püsivaesus on lapse seisukohalt kõige ohtlikum.

Lapse arengu seisukohalt on ülioluline, millises keskkonnas laps või nooruk kasvab, milline on eakaaslaste ja vanemate eeskuju, milliseks kujuneb ta haridustee. Eile saime rahva tervise arutelul teada ühest huvitavast Inglismaal läbi viidud uuringust, mille käigus üht 1970. aastal sündinud laste rühma jälgiti kuni nende 10. eluaastani. Mõõdeti nende eakohaseid võimeid, see tähendab võimet rääkida, asju tähele panna ja lõpetades abstraktsete oskustega, oskusega lugeda ja arvutada. Uuringus võrreldi laste käekäiku kõrgemas sotsiaal-majanduslikus rühmas nende laste käekäiguga, kes kasvasid peredes, mis kuulusid madalamasse ehk esimesse sotsiaal-majanduslikku rühma. Lapsed, kes olid kõrgemas rühmas kõige võimekamad, säilitasid oma positsiooni võimekamatena kõik need kümme aastat. Lapsed, kes kasvasid madalamasse sotsiaal-majanduslikku rühma kuuluvatena, olid järjest langetanud, kuigi oma teise eluaasta künnisel olid

nad olnud samasuguste võimetega. Need, kes olid oma kolmanda sünnipäeva künnisel kõrgemas sissetulekurühmas, ületasid kasvades oma varem võimekamad eakaaslased, ning need, kelle vanemad olid madalama elatustasemega, jäidki alla.

Seega laste käekäigu vormib suures osas vanemate rahakott ja perekonna kastikuuluvus. Üha vähem sõltuvad lapse väljavaated tema enda võimekusest ja töökusest. Alumistesse tulugruppidesse kuuluvate perede lapsed on paljudest võimalustest ilma jäetud, seda ka huvihariduse ja koolivälise tegevuse mõttes. Eestis läbi viidud uuringute kohaselt on vahe isegi üle kolme korra, umbes 3,2-kordne. Siit tulenevalt töötute lastel vähenevad järsult huvitegevuse võimalused, kasvavad tõrjutus ja ilmajätuse tunne, paljudel noortel kujuneb madal enesehinnang, suureneb põhikoolist väljalangemine. Kui suur tööpuudus kestab aasta või kauemgi, kujuneb kriisi sattunud perede lastest uus nn heitunute põlvkond, kes ei püüagi enam saada võimetekohast haridust ja tööd. Seega võimaluste loomine lastele on määrava tähtsusega.

Praegu on Eestis kõvasti üle 100 000 töötut ja töö kaotanud inimeste hulk kasvab endiselt. Registreeritud töötuid on meil üle 93 000, aasta tagasi oli see arv 40 000. Sellest kevadest ei saa enam kui viiendik neist töötukassalt töötuskindlustushüvitist, sest paljude hüvitise periood on lõppenud või lõppemas. Kordan veel kord üle, et pikaajaline töötus – aga rohkem kui 12 kuud on tööta olnud üle 40 000 inimese – toob kaasa vaesumise, kasvab toimetulekuraskustes perede arv ja süveneb vaesus Eesti laste seas.

Praeguses sotsiaal-majanduslikus olukorras on oluline keskenduda abi äsja kriisi sattunud lastega peredele, toetada neid toimetulekuraskustesse sattumise varajases järgus, et vaesus ei hakkaks laste ja noorukite arengut takistama. Laste vaesusriski vähendamiseks ning uute heitunute põlvkonna ärahoidmiseks on ülimalt tähtis viivitamatult rakendada riigipoolseid lisameetmeid töötute peredes kasvavate laste ja noorukite turvalisuse ja arenguvõimaluste kaitseks. Eelnõu algatajad peavad oluliseks, et peale riigi kavandatavate täiendavate meetmete võetaks tegevuskava koostamisel arvesse ka Sotsiaaldemokraatliku Erakonna volikogu välja käidud ettepanekuid.

Esiteks, esmatähtis on vältida laste lasteaiast ja koolist väljalangemist, kui nende vanemad töötuks jäävad. Vaja on tagada tervislik toidulaud koolides ja lasteaedades kõigile lastele. Lasteaia kohatasude maksmise raskuste taha ei tohiks takerduda väikese inimese võimalus olla ja areneda koos omasugustega. Majanduskitsikusse sattumine ei tohi ühtki last sundida koolis käimisest ja huvitegevusest loobuma. Riik ja omavalitsused peavad töötute perede laste abistamiseks leidma lisaraha, mis tuleks suunata ka otse koolidele ja lasteasutustele.

Teiseks, praegu puudub omavalitsustel ülevaade töötute peredes kasvavate laste hulgast ja vajadustest, kuna vastavaid andmeid töötute registreerimisel ja nõustamisel ei fikseerita. Tuleb käivitada seiresüsteem, mis annaks riigile ja omavalitsustele ülevaate probleemide ulatusest ja iseloomust. Omavalitsuste lastekaitsetöötajad peavad operatiivselt ligi pääsema teabele töötute peredest, kes laste toimetulekuks vajavad lisatoetust. Et niisuguseid meetmeid rakendada, tuleb täiendada asjaomaseid seadusi ja muid regulatsioone, sealhulgas töötute sotsiaalset kaitset, lastekaitset ja sotsiaalhoolekannet reguleerivaid seadusi ning andmekaitseadust.

Kolmandaks, töötute nõustamisel ja tööturumeetmete rakendamisel tuleb sihtgruppide väljasõelumisel kindlasti võtta arvesse töötute peres kasvavate laste olukorda ning lisada tööturumeetmete hulka töötute perede sotsiaalse rehabilitatsiooni paketid.

Neljandaks, majanduskriisi ajal on kahjuks nii riik kui mitmed omavalitsused vähendanud teenuseid ja toetusi lastega peredele. Häbi-väärselt on vähenenud lastekaitsetöötajate arv. Sotsiaaldemokraadid on selle vastu ja peavad vajalikuks suurendada nii riigi kui ka omavalitsuste võimekust lastega perede abistamiseks. Sotsiaaldemokraatlik Erakond teeb ettepaneku asutada töötukassa ja Lastekaitse Liidu ühine töötute perede laste toetamise sihtkapital, kuhu saaksid maksuvabalt ja otsekorraldusega annetada ka eraisikud ja ettevõtted.

Tuletan siinjuures meelde, et sotsiaaldemokraadid on esitanud Riigikogu menetlusse terve rea seaduseelnõusid, mis aitaksid vaesust leevendada, sealhulgas vaesust lastega peredes. Meie pakutud meetmed ei nõua riigi rahakotist suuri summasid ja neid saaks hõlpsasti

otsekohe rakendada. Sotsiaaldemokraadid peavad oluliseks kriiside ärahoidmist ja abivajajate õigeaegset väljaselgitamist, et neid paindlikult toetada. Ükski laps ei tohi Eestis jääda hoolitsuseta. Olgu meil paremad või halvemad ajad, ilma inimesse panustamata jääb meie areng toppama – sellele järeldusele jõudis ka äsjane inimarengu aruanne.

Nagu teame, on tänavune aasta Euroopas kuulutatud vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastu võitlemise aastaks. Valitsus on koostanud kava, mismoodi see aasta pidulikult sisse juhata da ja mismoodi pidulikult lõpetada. Lisaks jagatakse lahesti voldikuid, mis vaesusest pajatavad. Mida aga ei ole, need on konkreet sed sammud, mis aitaksid vaesust pisutki leevendada. Lastega perede majanduslik, sotsiaalne ja psühholoogiline toimetulek peab saama meie riigi, meie kõigi prioriteediks aastal 2010 ehk siis Euroopa Liidu vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastu võitlemise aastal. Meie vana neva rahvastiku ja väikese sündimusega riigis on see kõige otsesemalt jätkusuutlikkuse küsimus – riigi püsima jäämise küsimus. Iga vähegi jõukohane samm, mille me praegu saaksime astuda, aga jätame astumata, loobudes toetamast puudust kannatavaid lapsi ja noori, sööb suurte suutäite kaupa noorte arenguvõimalusi ja tulevikuperspektiive ning koos sellega kogu Eesti potentsiaali. Rääkimata sellest, et iga inimene on ainukordne ja juba sellisena hindamatu, nii et tal peaks olema õigus ja võimalus välja arendada oma häid ja tugevaid külgi, teha oma eluga teoks see, mille tarvis ta on loodud.

Kutsun kõiki Riigikogu liikmeid üles sotsiaaldemokraatide eelnõu toetama, et tõkestada vaesust lastega peredes ning kaitsta laste ja noorte turvalisust ja arenguvõimalusi. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Heljo Pikhof! Teile on küsimusi. Palun, kolleeg Rein Ratas!

Rein Ratas

Hea ettekandja! Te maalisite vaesuses ja sellest tulenevas stressis elavate laste elust väga sünge pildi. Sel taustal tundub teie esitatud otsuse eelnõu ülimalt vajalik, et riik astuks samme nende laste abistamiseks. Aga kas teil, austatud ettekandja, on tuua positiivse näitena ka mõni kohalik omavalitsus, kes

töotuks jäänute lapsi sihipäraselt toetab? Olen rääkinud.

Heljo Pikhof

Ütleme nii, et ühel või teisel moel toetavad hätta sattunud lapsi kõik omavalitsused, aga asjaomaste rahasummade suurus on omavalitsuseti väga erinev. Kui rääkida konkreetsetest meetmetest, siis nagu ma juba ütlesin, on omavalitsustel raha kokku kuivanud. Neil on järjest vähem raha ja seega ka järjest raskem toetada hätta sattunud perede lapsi. Aga ma tean, et toetused on suuremad Tallinnas ja mõningal määral ka Tartus, kus vaesuspiiri ületanud perede lapsi toetatakse. Ei ole ainult nii, et toimetulekutoetust saavate vanemate lapsed saavad lasteaias käia, vaid see summa, mis ühe pereliikme kohta peab kätte jääma, on üle 2000 krooni.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Veel kord suur tänu! Nüüd kutsun ettekandeks kõnetooli sotsiaalkomisjoni liikme Liisa-Ly Pakosta.

Liisa-Ly Pakosta

Austatud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Riigikogu sotsiaalkomisjon arutas kõnealust ettepanekut oma 5. aprilli koosolekul. Vabariigi Valitsuse seisukohta selgitas ja vastas küsimustele Sotsiaalministeeriumi hoolekande osakonna nõuniku kohusetäitja Eha Lannes.

Kõigepealt tuleb märkida, et Sotsiaalministeeriumi selle aasta töökavas on laste ja perede arengukava koostamine ning Riigikogu sotsiaalkomisjoni eestvõttel toimus eelmise arengukava arutelu sotsiaalkomisjoni avatud istungil, kus vaadati kriitiliselt eelmine arengukava läbi ja otsustati, et sotsiaalkomisjon peab äärmiselt oluliseks uue laste ja perede arengukava koostamist, mis ongi ministeeriumi tööplaanis. Lisaks peavad sotsiaalkomisjoni liikmed äärmiselt tähtsaks ka ise selle arengukava raskuspunktide, lähteseisukohtade ja suundade väljatöötamisel kaasa lüüa. Ma arvan, et Riigikogu sotsiaalkomisjoni initsiatiiv ühe arengukava koostamisel algusest peale kaasa rääkida on väga oluline.

Teise punktina on Riigikogu sotsiaalkomisjon selles küsimuses rõhutanud seda, et uus arengukava peab olema märksa konkreetsem. Seejuures peavad märksa konkreetsemad ole-

ma ka tegevuskava ja eelarvekulutuste osa, kui me tahame õppida eelmise arengukava kogemustest.

Selle sissejuhatuse tegin ma seetõttu, et te mõistaksite sotsiaalkomisjoni otsust. Nimelt, peamise küsimusena tuligi kõne alla see, et arutatav ettepanek näeks ette arengukava koostamise 1. maiks. Seda tähtaega pidas Riigikogu sotsiaalkomisjon kvaliteetse, eelarvega varustatud arengukava valmimiseks liiga lühikeseks. Toetati varem vastu võetud seisukohta, et arengukava peaks valmima selle aasta lõpuks ja et sotsiaalkomisjoni liikmed ehk siis kõikide erakondade esindajad osaleksid aktiivselt selle küsimusteriingi määratlemisel ja ka edasises arutelus.

Kui komisjonis toimunud arutelu kirjeldada, siis lisaks olid arutluse all veel järgmised asjaolud. Esiteks, statistika kohaselt me ei ole laste vaesuse poolest sugugi mitte märksa halvemas olukorras kui teised riigid, vaid küll keskmike hulgas. Sotsiaalministeerium toetab peresid, kus keegi ei tööta. Käsitleti ka sotsiaalse kaasatuse aruannet ning sedagi, et tänavuses eelarves ei ole riik vähendanud ei lastele ega sotsiaalhoolekande süsteemile suunatud summasid. Lisaks oli lühidalt jutuks kohalike omavalitsuste kohustuste ring selles küsimuses.

Lõppkokkuvõtteks. Tulenevalt just sellest, mida ma alguses rõhutasin – et laste ja noorte arengukava koostamine on ministeeriumi töökavas ja et sotsiaalkomisjon on juba varem otsustanud selle väljatöötamises aktiivselt osaleda –, ei leidnud kõnealune ettepanek komisjoni toetust. Kahtlemata on eelnõus käsitletavad teemad kõik väga olulised ja peavad ühel või teisel moel arengukavas kajastust leidma, aga meie arvates on reaalsem saada arengukava valmis aasta lõpus.

Esimees Ene Ergma

Aitäh, kolleeg Liisa-Ly Pakosta! Teile on ka küsimusi. Palun, kolleeg Mark Soosaar!

Mark Soosaar

Hea ettekandja! Nüüd on küll juhtunud niisugune kurb asi, et üks räägib aiast ja teine aiaaugust. Nimelt, meie fraktsiooni eelnõu ei puuduta mitte arengukava, vaid tegevuskava. Tegevuskava oleks midagi väga konkreetset ja selleks tähtjaks oli pandud tõepoolest 1. mai.

Kusjuures ega meie ei ole ka jäärapäised ega võitle siin selle eest, et tingimata see kuupäev peaks olema. Kui tegevuskava on võimalik koostada näiteks 1. juuniks või 1. juuliks – ka see on võimalik. Kummastav on see, et teie aruandest tuleb välja, nagu oleks sotsiaalkomisjon rääkinud hoopis teisest asjast ehk arengukavast, mis peaks selle aasta lõpuks valmis saama. Kumba siis ikkagi seal komisjonis arutati? Ja kas te isiklikult usute, et üks arengukava on seadusandlik dokument, mille alusel kõik just niimoodi toimuma hakkab, nagu see ette näeb?

Liisa-Ly Pakosta

Aitäh, hea küsija! Ma tänan väga selle täpsustava küsimuse eest! Ma rõhutasin sissejuhatavas osas seda, et kui sotsiaalkomisjon arutas kriitiliselt eelmist laste ja perede arengukava, siis toodi selle puudusena esile, et selle tegevuskava osa oli liiga nõrk. Uus arengukava peab kindlasti sisaldama palju konkreetsemat tegevuskava koos palju konkreetsema eelarvega. See ei tohi olla nii üldsõnaline, nagu eelmine arengukava oli. Iseenesest on ka loomulik, et riik areneb ja iga järgmine arengukava on kvaliteedilt parem, sisukam, asjakohasem kui eelmine.

Nüüd teie küsimuse teisest poolest, et me räägime eri asjadest. Ei, see kahtlemata nii ei ole. Praegu ei ole lõplikult otsustatud, mis on Sotsiaalministeeriumi koostatava laste ja perede arengukava raskuspunktid. Just nende raskuspunktide määratlemisel soovibki sotsiaalkomisjon juba oma varasema otsuse valguses kaasa rääkida. Ma olen täiesti kindel, et kõik teemad, mis sotsiaaldemokraadid on oma eel nõus välja toonud, on väga olulised ja peavad saama arengukavas käsitletud. Arengukava valmimise kuupäeva, jah, komisjonis ka arutati. Ministeeriumi esindajad ütlesid, et reaalne valmimistähtaeg on aasta lõpp, kuna laste ja perede osakond – Sotsiaalministeeriumis on rahvastiku- ja peredealaste ülesannete ümberkoordineerimisega tekkinud uus osakond – on alles loodud ja selle käivitumine võtab oma aja. Nii et varasemat tähtaega ministeeriumi esindajad reaalseks ei pidanud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Toomas Tõniste!

Toomas Tõniste

Lugupeetud ettekandja! Kas teil oli arutelu ka selle üle, kuidas on kajastunud laste ja perede toetamine kohalike omavalitsuste arengukavades?

Liisa-Ly Pakosta

Aitäh, hea küsija! See oli tõepoolest viimase küsimusena arutluse all. Nagu ka stenogrammist ilmneb, esitas Urmas Reinsalu üleskutse, et iga kohalik omavalitsus koostaks tegevuskava vaesuse vastu võitlemiseks, eriti mis puudutab lapsi. See ettepanek ei leidnud toetust. Jaak Aab on sellele vastu väielnud väitega, et kohalikel omavalitsustel ei ole niisuguseks tegevuseks raha. See probleem on aga laiem, kuna teatavasti valdav osa siin käsitletavatest küsimustest kuulub kohalike omavalitsuste ülesannete hulka. Eilsel sotsiaalkomisjoni koosolekul oli ettekandjaks Maris Jesse Tervise Arengu Instituudist. Ta rõhutas kohalike omavalitsuste selles mõttes kandvat rolli, et kui perekondade sissetulekud on vähenenud, siis ei tohi mingil juhul väheneda koolide ja lasteaedade eelarved. Vastasel korral on tegemist laste seisukohalt kumuleeruva probleemiga. Kahjuks me teame, et väga mitmes omavalitsuses, sealhulgas ka sellises omavalitsuses, kus sotsiaaldemokraadid on juhtpositsioonidel, on ka tänavu märgatavalt vähendatud nii lasteaedade kui ka koolide eelarveid. See tõesti tekitab frustratsiooni nii laste kui ka õpetajate, samuti lasteaiaõpetajate ja -kasvatajate hulgas. See on kindlasti teema, millega peaksid kohalikud omavalitsused tegelema, nagu ka tasuta huvitegevuse võimaluste pakumisega. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kaia Iva!

Kaia Iva

Austatud ettekandja! Ma olen väga nõus sellega, et lasteaedade olukord on väga oluline, kui me räägime nii laste arengust kui ka lastele mõjuvast vaesusest ja sellest, kuidas nad sellest suudavad välja tulla. Aga kas te komisjoni arutelus analüüsisite konkreetsemalt, kui suur on toetus lasteaedadele?

Liisa-Ly Pakosta

Konkreetselt 5. aprilli koosolekul lõppes seisukohtade arutelu Jaak Aabi väitega, et kohalikel omavalitsustel ei ole laste vaesuse vastu võitlemiseks piisavalt eelarvesummasid. Sellele väideti vastu, et lõppude lõpuks on ikkagi tegu prioriteetide seadmisega kohalikus omavalitsuses. Põhjalikumalt on lasteaedadest juttu olnud sotsiaalkomisjoni teistel koosolekutel, sealhulgas ka eilsel koosolekul, kus rõhutati kohalike omavalitsuste vastutust alushariduse võrdse kättesaadavuse tagamisel. Rahvusvaheliste uuringute põhjal on tegu võtmeküsimusega laste vaesuse vastu võitlemisel. On olemas terve rida rahvusvahelisi uuringuid ja ka pikaajalisi kogemusi, mis näitavad, et stardipositsioon, mille lapsed saavad alushariduse kaudu, mõjutab nende edasist sotsiaalset olukorda kõige enam. Teised tegurid pole nii tähtsad.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Rein Ratas!

Rein Ratas

Auväärt esimees! Hea ettekandja! Arengukava on kindlasti väga hea asi, aga kui inimene on suures hädas ja viletsuses, siis on tal vaja kiiret abi. Arengukavast on siin vähe abi. Ma näen seletuskirjal Eiki Nestori allkirja, antuna tänavu 8. veebruaril. Kui eelnõu oleks menetletud kiireloomulisena, oleks tegevuskava küll 1. maiks valmis saadud. Miks seda ei tehtud? Olen rääkinud.

Liisa-Ly Pakosta

Aitäh küsijale! Ma viitasin ümberkorraldustele, mis Sotsiaalministeeriumis seoses osakondade töö ümberkorraldamisega ette on võetud. See on kaudselt mõjutanud selle eelnõu liikumist. Samal ajal on sotsiaalkomisjon igal nädalal – mitte küll kõikidel oma koosolekutel, aga iga nädal vähemalt ühe korra – laste ja perede toimetuleku küsimustega tegelnud. Sellel teemal on meil olnud ka Riigikogu täiskogu arutelu riiklikult tähtsa küsimusena. Praegu on menetluses raskustes perede toetamise seadus, mis näeb ette just kiireloomulisi abinõusid, mis me saaksime kohe käivitada.

Mis puutub sellesse eelnõusse, siis, nagu ma ütlesin, komisjoni seisukoht on, et arengukava koos tegevuskavaga peaks valmima aasta

lõpuks ja et eelnõus pakutud tähtaeg on eba-reaalne. Aga kui ma vaatan selles eelnõus toodud punkte, siis mitmed neist ju kuuluvad kohaliku omavalitsuse kohustuste hulka, mille osas sotsiaalkomisjoni esimees tegi üleskutse. Need on huvitegevuse korraldamine ning ka laste lasteaiast ja koolist väljalangemine on eeskätt kohalike omavalitsuste mure, mille nad ehk saavadki kiiresti lahendada. Aga ettepanek oli, et iga kohalik omavalitsus võiks sel teemal üldse arengukava välja töötada.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Eiki Nestor!

Eiki Nestor

Austatud sotsiaalkomisjoni ettekandja! See eelnõu sai tõesti esitatud juba 8. veebruaril. Valitsus ei ole vahepeal meile mingit eelnõu esitanud ega ühtegi muud sammu astunud. Seda tegevuskava otsustas sotsiaalkomisjon mitte toetada. Mitmed eelnõud seisavad teie riivil, mitte midagi ei juhtu. Tore, et teil jätkub aega teemasid arutada. Minu küsimus on: kas te arvate, et niimoodi kaastundlikust kaasanutmisest saab mõnel lapsel kõht täis?

Liisa-Ly Pakosta

Aitäh, hea küsija! Ei, ma ei arva, et ainult kaastundmisest saab mõnel lapsel kõht täis. Ma arvan, et – see on küll minu isiklik arvamus – komisjoni istungil konkreetset küsimust, millest lapsel kõht täis saab, arutluse all ei olnud. Kuid minu isikliku arvamus kohaselt on siin suur roll täita kohalikel omavalitsustel, koolidel ja lasteaedadel. Kuni poolteiseaastased lapsed on Eestis majanduslikult paremini kindlustatud kui need lapsed, kes on sellest east vanemad ehk juba lasteaiast või koolilapsed. Ma tõesti näen sügavat probleemi näiteks Tallinnas selles, et Tallinna linn ei paku toetust lasteaiakulutuste täielikuks hüvitamiseks raskustes peredele. On ju seetõttu väga paljud Tallinna vanemad sunnitud oma lapsed lasteaedadest ära võtma.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Evelyn Sepp!

Evelyn Sepp

Hea ettekandja! Minu küsimus puudutab ka seda kaastundlikku kaasanutmist, millest tõe-

poolest laste kõht täis ei saa. Aga mind huvitab see, kas sotsiaalkomisjonil ka näiteks kultuurikomisjoniga mingisugune koalitsioonisisene nõupidamine käib või mingisugune paralleeltegevus, nii et üks teab, mida teine teeb? Ma juhin tähelepanu, et kui teine komisjon arutas töötute vanemate laste lasteaiatoidu kompenseerimist, siis teie enda parteikaaslane teatas, et see on vaesuse premeerimine ja kukele see ettepanek – seda polegi vaja. Kahtlemata see siiski on riigi kohustus! Ja kindlasti on see väga prioriteetne riigi kohustus, mis peab võimaldama laste vaesust kriisiolukorras leevendada. Äkki te soovite seda ka kommenteerida? Te olete siin mitmeid toredaid isiklikke seisukohti avaldanud, äkki avaldate selle kohta ka?

Liisa-Ly Pakosta

Aitäh, hea küsija! Mul kahjuks puudub voli siin oma isiklikke seisukohti tutvustada, kuigi ma teeksin seda hea meelega. Kuna aga probleem on nii suur, siis ma loodan, et saal ei pahanda mu peale, kui ma sellele küsimusele siiski lühidalt vastan. Ma olen käinud viimasel ajal väga paljudes lasteaedades üle Eesti nii Tallinna linnas kui ka maakondades. Tõesti tuleb tunnustada neid kohalikke omavalitsusi, kes tagavad raskustes peredele tasuta toidu lasteaedades. Selliseid omavalitsusi on terve rida, aga Tallinna linn nende hulka millegipärast ei kuulu. Ma loodan, et Tallinnaski saab vastav otsus vastu võetud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Hannes Rumm!

Hannes Rumm

Lugupeetud ettekandja! Minu küsimus on ajendatud murest, et sotsiaalkomisjoni tegevus või õigemini tegevusetus on üks põhjus, mis annab Riigikogule kummitempli maine. Võrdlen siin teie tegemisi ja tegematajätmissi õiguskomisjoni omadega, kus ühe konkreetse probleemi, nimelt väga suure hulga võlgnike probleemi arutelul võeti eelmisel sügisel kokku töörühm. Viimase poole aastaga on parlamendi komisjonis sõltumatute ekspertidega tehtud tõsist tööd ja varsti tullakse teie ette korraliku võlakaitse seaduse eelnõuga. Sotsiaalkomisjon, nagu ma teie jutust aru sain, ainult arutab asju või vaatab küsivalt valitsuse otsa. Ise ei ole ta viimase poole aastaga, hoolimata väga

tõsistest probleemidest, valmis kirjutanud üh-tegi seaduseelnõu, ehkki see on põhiseaduse kohaselt parlamendi esmane tööülesanne. Millega te seda põhjendate, et sotsiaalkomisjon on olnud nii teovõimetu ega ole suutnud oluliste probleemide lahendamiseks seaduseelnõusid esitades midagi ära teha?

Liisa-Ly Pakosta

Aitäh, hea küsija! Kahjuks ma ei saa sellele küsimusele vastata, kuna teie küsimuses esitatud väited ei vasta tõele. Ma saan nende kommentaariks vastata järgnevalt. Sotsiaalkomisjon töötab raskustes perede toetamise eelnõu kallal, mille kohta on esitanud oma ettepanekud kõik Riigikogus esindatud erakonnad. Lisaks on sotsiaalkomisjon otsustanud, nagu ma ka sissejuhatuses ütlesin, juba enne selle eelnõu esitamist aktiivselt osaleda vastava laste ja perede arengukava väljatöötamisel, pidades prioriteetseks, et sellel arengukaval on tegevuskava ja eelarve. Nimetatud arengukava töögraafik on kokku lepitud selliselt, et lõppdokument valmib aasta lõpus. Tegemist on laiemal dokumendiga kui ühte konkreetset küsimust käsitleva eelnõuga. Kuid selle ühe konkreetse küsimusega ehk abi andmisega raskustes peredele nende võimaluste ulatuses, mis riigil praegu on, selle eelnõuga tegeldakse sotsiaalkomisjonis väga tuliste arutelude saatel. Võin teile lohutuseks ja julgustuseks öelda, et on ka olemas mõned punktid, mille osas sotsiaalkomisjoni liikmed on sõltumata erakondlikust taustast jõudnud üksmeelele. Ma olen selle eelnõu liikumise asjus positiivselt meelestatud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Toivo Tootsen!

Toivo Tootsen

Hea ettekandja! Praeguse valitsuse võltsõna on "arengukava". Nii nagu kuskil mingi probleem on, käite te välja arengukava, just nagu lahendaks see kõik asjad ära ja millegi muuga ei ole vaja tegelda. Mis puutub lastesse, siis see koalitsioon on ainult ühe lapsi puudutava sammu edukalt astunud – see oli vanematastu ülempiiri tõstmine. Nüüd te pakute välja, et vaeste laste eest hoolitsegu omavalitsus, rikkaste laste eest te juba hoolitsesite riigi raha-

koti arvel. Kas selline käitumine ikka on teie arvates väga riigilik?

Liisa-Ly Pakosta

Austatud küsija! Kõigepealt ma olen sunnitud parandama teie küsimuses ühe faktivea. Ei ole mitte mingisugust seost vanemahüvitise ülempiiri ja lapse rikkuse vahel. Kui perekonnas on palju lapsi, võib ka vanemahüvitisest laekuv sissetulek ühe pereliikme kohta täiesti allpool vaesuspiiri olla. Seega teie väide tõele ei vasta.

Mis puutub sellesse, et arengukava on halb, midagi muud aga hea, siis ma veel kord kordan, et sotsiaalkomisjon tegeleb mõlema küsimusega. Arengukava on meie riigi üldisest õigusruumist tulenev tavapärase dokument ja selle koostamine olnuks päevakorral ka siis, kui praegust majanduskriisi poleks olnud, kui me elaksime endiselt buumiajal. Selle koostamise põhjus on lihtsalt see, et eelmine arengukava lõppes ja loomulikult tuleb teha uus arengukava, mis üldiselt suunaks kõigi asjaomaste küsimuste lahendamist. Sotsiaalkomisjon pidas eraldi avaliku istungi selle n-ö lõppenud arengukava kriitiliseks läbiarutamiseks. Kõik erakonnad esitasid oma seisukohad ja üsna üksmeelselt tõdeti lõpuks, mida ma vist juba mitmendat korda ütlen, et uut arengukava on vaja. Sellel seisukohal olid kõikide erakondade esindajad. Samuti avaldati veendumust, et uus arengukava peaks eelmisega võrreldes olema konkreetsem just nimelt tegevuste ja ka eelarvestrateegia osas. Seega, ma ei saa nõustuda sellega, et arengukava iseenesest on mõtetu dokument. Ka teie erakonnakaaslased sotsiaalkomisjonis olid arengukava küsimuse arutelu ajal seda meelt. Kuna vaesuse küsimustele tuleb tõepoolest rohkem tähelepanu pöörata, soovisid sotsiaalkomisjoni liikmed kõikidest erakondadest aktiivselt osaleda selle kava väljatöötamisel.

Mis puutub väitesse, et praegu riigis võimul olevad erakonnad ei ole laste heaks midagi teinud ja keegi teine kuskil justkui on midagi teinud, siis praktiseeriva lapsevanemana jään ma eriarvamusele. Kui ma võrdlen kärpeid, mida on olnud sunnitud tegema riik, kärbetega, mida on olnud sunnitud tegema näiteks Tallinna linn, siis kahjuks on bilansis selge miinuspool Tallinna linna poolel. Sealtpoolt tehtud kärped on ühte keskmist lastega perekonda

mõjutanud märksa rohkem. Tänavuse aasta eelarves hoidis riik kõik lastega seotud toetused ja sotsiaalabid samal tasemel, tegemata mingeid kärpeid. Ma pean seda üldises kärpimise õhkkonnas väga oluliseks.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kalev Kotkas!

Kalev Kotkas

Austatud ettekandja! Riigikogu on süüdistatud selles, et me oleme muutunud valitsuse kummitempliks. Täna me kuulsime ka teie käest, et muidu väga õige eelnõu, aga kahjuks ministriumiametnikud ei pidanud tähtaegu realistlikeks. Miks sotsiaalkomisjon laseb Riigikogu mainel langeda nii madalale, et me oleme hakanud juba ministriumiametnike kummitempliks muutuma?

Liisa-Ly Pakosta

Hea küsija! Ma kordan veel kord, et sotsiaalkomisjon on selle arengukava koostamisel aktiivselt osalemist juba varem arutanud. Kõikide erakondade esindajate seisukoht on olnud, et arengukava koostamisest tuleb ka Riigikogu liikmetel aktiivselt osa võtta. Ja mitte isegi et tuleb, vaid see on olnud ilmselge südamest tulev tahtmine osaleda selles töös, mis, tunnistagem, ei ole kuigi tavaline. Enamasti valmivad arengukavad ministriumide ja kolmanda sektori koostöös ning jõuavad paremal juhul lõpparuteluni Riigikogus. Osa neist Riigikokku aga ei jõuagi. Nii et praegu on tegu suhteliselt pretsedenditu aktiivsusega, kui Riigikogu sotsiaalkomisjon soovib osaleda ühe riikliku arengukava koostamisel algusest peale, alates juba lähteülesande faasist.

Teiseks ma rõhutan seda, et ei ole päris korrektne väita, et me oleme ainult valitsuse seisukohast lähtuvalt seda tähtaega ebarealistlikuks pidanud. Sellele seisukohale jõudsid komisjoni koosolekul komisjoni liikmed ka ise, kes avaldasid arvamust, et 1. maiks kvaliteetset tulemust sündida ei saa. Meil on ju kaks tegevussuunda. Üks on see, mida me saame kiirete meetmetega teha ja kus me saame toetuda kõikide erakondade ettepanekutele raskustes perede toetamise seadusega seoses. Ja teine suund on üldisem arengukava, üldisem tegevuskava, mille puhul on siiski lisaks kiiru-

sele oluline ka kvaliteet. On realistlik seada sihiks, et see kava valmib aasta lõpuks.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mai Treial!

Mai Treial

Lugupeetud ettekandja! Mina sotsiaalkomisjoni liikmena küll seda tegevust nii roosades värvides ei näe. Pigem ma võrdleksin seda kana takus toimetamisega. Sedagi tahan meenutada, et ega me konkreetselt Tallinna linna otsuseid ei arutanud. Ja mis puutub üldse kohalike omavalitsuste poolt laste ja perede toetamist, siis peab silmas pidama ka seda, et omavalitsustest on üle käinud väga tõsine finantside kärbe. Samuti on sotsiaalvaldkonnas, eriti just perepoliitika vallas kärped olnud kõige suuremad. Ja et tänavu rohkem ei kärbitud, siis ehk sellepärast, et võib-olla enam ei olnudki midagi võtta. Minu küsimus on: kuidas sinu arvates ikkagi edasi minna, et need pered, kus on töötud ja kus lapsed vajavad toetamist, saaksid toetuse kätte kiiresti, ilma igasuguseid arengukavasid ootamata?

Liisa-Ly Pakosta

Ma tänan väga selle küsimuse eest! Palun vabandust, kui kellelegi on jäänud mulje, et mulle tundub maailm laste probleemide seisukohalt kuidagi roosavärviline! Ilmselt mitte ühelegi sotsiaalkomisjoni liikmele ei tundu ei täna ega lähitulevikus laste vaesust ja sotsiaalset tõrjutust puudutav küsimusteriing kuidagi roosavärviline või roosamanna. Vastupidi, kõik sotsiaalkomisjoni liikmed on seda meelt, et need küsimused tuleb lahendada, nendega tuleb tegelda. Ja päris mitmes küsimuses ollakse isegi üksmeelel. Kiireks lahenduseks peabki sotsiaalkomisjon seda, et me leiame üksmeele erakondade esitatud ettepanekutes, mis puudutavad raskustes perede abistamist tulenevalt arutelust, mis Riigikogu täiskogus vaesuse sotsiaalsete mõjude leevendamise kui riiklikult tähtsa küsimuse valdkonnas aset leidis.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Ivi Eenmaa!

Ivi Eenmaa

Austatud ettekandja! Täna on siin saalis kõlanud kummitempli näide kõigis võimalikes

variatsioonides. Minu küsimus teile: ega selle ettepaneku näol ei ole tegemist edu saavutamiseks populismi võimsa löögiga sellisel väga valusal teemal, nagu seda on vaesunud pered ja laste olukord. Riik on ju tõepoolest püüdnud säilitada oma näo ja meie siin teame seda, aga sõidame edasi selliste ettepanekutega.

Liisa-Ly Pakosta

Konkreetselt selles sõnastuses komisjonis see küsimus arutelu all ei olnud. Oli küll arutelu all see, et pakutud tähtaeg on ebarealistlik. Sellel seisukohal olid ka komisjoni liikmed, mitte ainult ministeeriumi esindajad. Samuti tuli üles teema, et kõnealune eelnõu käsitleb mitmeid tegelikult kohaliku omavalitsuse haldusalas olevaid küsimusi, mille suhtes kohalikud omavalitsused peaksid sotsiaalkomisjoni arvates oma prioriteete lastesõbralikumalt määratlema. Need kaks aspekti olid küll sotsiaalkomisjoni istungil selle eelnõu menetlemise käigus arutelul.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, kolleeg Liisa-Ly Pakosta! Avan läbirääkimised. Kõigepealt palun kõnetooli kolleeg Heljo Pikhofi Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindajana!

Heljo Pikhof

Kõigepealt ma tahan Ivi Eenmaale öelda, et riik on tõepoolest säilitanud oma näo. On tõstetud vanemahüvitise lage, on antud rikastele juurde, vaesed on jäetud toetuseta. Ja olgem päris ausad: praegu on riik töötute vanemate laste nägu, see tähendab, vaeste laste nägu. Nii et riik on säilitanud oma näo, julgen ka mina kinnitada.

Kui komisjonipoolne ettekandja rääkis siin pikalt, mida komisjonis arutati, siis ta peatus sellel, mis talle endale kõige rohkem meeldis ja mis kõige rohkem hämamist võimaldab. Tõepoolest, varsti me kuuleme sotsiaalkomisjonis valitsuselt tulevat laste vaesuse tõkestamise ja arenguvõimaluste kaitse arengukava. Aga ärme unustame, et see on üksnes paber. Arengukavasid on ikka täidetud nii, kuis on täidetud. Sellest samast arengukavast ei saa lapsed kõhtu täis, ei saa huviringis käia – see ei ole mingi võluvits, mis probleeme lahendab.

Kui siit edasi minna, siis on arengukava tuleviku mõttes loomulikult hädavajalik. Aga mida rahvas praegu ootab? Ootab tegusid. Paraku pole valitsuspoliitikutel, st Isamaa ja Res Publica Liidul ning Reformierakonnal ette näidata just nimelt tegusid. Käib ainult jutt, inimestele antakse katteta lubadusi ja mis kõige piinlikum: Isamaa ja Res Publica Liit arutab tülitingeliselt ning tahab ka teisi erakondi kaasata arutellu, millega nad tahavad kehtestada Eesti riigis moonakatöö ja laste orjastamise.

Selgitan seda lähemalt. Kogu aeg lõpevad arutelud laste vaesusest Isamaaliidu jutuga, et meil on komisjonis eelnõu, mis kõik probleemid kiiresti-kiiresti ära lahendab. Ma seletan, mida see eelnõu sisaldab. Te võite seda muidugi ise ka lugeda. Kõigepealt, esimene soov on võimaldada inimestel töötada täistööajaga ka alla miinimumpalga, kui töandjal ei ole renttabel maksta inimesele suuremat palka. See on ette nähtud eelkõige lastega peredele, et nemad ka esmakordselt tunneksid ennast tööjõuturul oodatuna. Kujutage ette, millisesse olukorda see meie pered viib! Tegelikult on see vaesuse süvendamise seaduse eelnõu, see on naiste vaesusesse viimine, sest enamasti on just naised need, kes võtavad suurimas hädas vastu üksipuha millise tööotsa, peasi et lapsel kõht täis oleks.

Teine punkt, mis selles kurikuulsas Liisa-Ly Pakosta väljakäidud eelnõus on, on see, et lapsed peaksid saama töötada kogu aeg. See tähendab, neil ei peaks olema üldse suvepuhkust, koolivaheaegu. Laste tööd koolis käimisena, õppimisena ei soovi Isamaa ja Res Publica Liit kuidagi väärtustada. See on kõikide Euroopa Liidu normide vastu – tasuks siiski tunda ka Euroopa Liidu direktiive.

Terve rida sotsiaaldemokraatide esitatud eelnõusid, mille saaks kohe ellu viia ja mis ei nõuaks riigilt mingeid suuri summasid, on riiulile pandud. Tuletan meelde, et sotsiaaldemokraadid tulid välja eelnõuga, mille siht on toimetulekutoetus ja lapsetoetus lahus hoida: st lapsetoetust ei arvataks enam sissetuleku hulka. Teine eelnõu, mis Isamaa ja Res Publica Liidule iseloomulikuna riiulile pandi, on selle kohta, et riik toetaks kohalikke omavalitsusi, et kõik lapsed saaksid olenemata vanemate sissetulekust lasteaias käia. Et seda saaksid ka need lapsed, kelle vanematel pole selleks raha. Isa-

maa ja Res Publica Liit seda eelnõu ei toetanud. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Palun nüüd, kolleeg Liisa-Ly Pakosta Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni esindajana!

Liisa-Ly Pakosta

Austatud kolleegid! Mul on au taas teie ees olla! Eelmine ettekandja nimetas konkreetselt minu nime ja ettepanekuid, mis Isamaa ja Res Publica Liit on teinud, ning ajaloolise tõe huvides olen ma sunnitud esitatud väited ümber lükkama.

Eelmise ettekandja esimene väide oli, et Isamaa ja Res Publica Liit on huvitatud orjatöö kehtestamisest sedakaudu, et täistööajaga töötajal oleks võimalik töötada alla miinimumpalga. Esiteks, kinnitan, et Isamaa ja Res Publica Liit on pärast arutelusid sotsiaalkomisjonis ja Sotsiaalministeeriumi esindajatega selle ettepaneku sisu muutnud. Uue ettepaneku sisu on seesama, mis mitme kolmanda sektori organisatsiooni ettepanekul: see on kaotada ära sotsiaalmaksu alampiir.

Igaks juhuks seletan ka ära, mis oli konkreetselt selle eelmise ettepaneku sisu, mille me oleme tagasi võtnud. Selle sisu põhines tegelikult üsna positiivsel rahvusvahelisel kogemusel ja mille osas on meie poole pöördunud eeskätt hõredamalt asustatud Eesti piirkondade emad. See puudutas seda, et praegu ei ole võimalik saada lapsehoiutoetust juhul, kui lapsevanem on oma lapsega kodus ja selle kõrvalt hoiab ka teiste vanemate lapsi. See eelnõu oleks tuginenud rangelt vabatahtlikkuse printsiibil ja oleks võimaldanud seda lapsehoiuküsimust märksa paindlikumalt lahendada. Teisisõnu nii, nagu see praktikas tegelikult käib, ainult et seadusandja poolt mittetoetatuna. Ministeeriumi ettepanek oli see lapsehoiuküsimus lahendada mõne teise eelnõu parandusega ning Isamaa ja Res Publica Liit pidas seda samuti mõistlikuks. Teisisõnu, me pidasime mõistlikuks, et sama eesmärgini tuleb jõuda teisel moel.

Mis puutub üldisemalt paindlikku tööturgu, siis me oleme nõus sotsiaalmaksu alampiiri vähendamisega.

Teine eelkõneleja etteheide puudutas tõepoolest meie ettepanekupaketis sisalduvat uut

regulatsiooni. Uue töölepingu seaduse § 8 lõikes 2 kehtestatud piirang alaealistele käsitleb seda, et õpilane, täites kõiki alaealisele ettenähtud piiranguid töötamisel, ei tohi töötada kauem kui poole suvevaheaja kestusest. Paraku näeme me praktikas seda, kuidas gümnaasistid on sunnitud perede abistamiseks gümnaasiumi pooleli jätma, et tööle minna. Kas me seda peame tõesti Eesti riigis täiesti normaalseks ja kas seda peavad täiesti normaalseks ka sotsiaaldemokraadid? Isamaa ja Res Publica Liit on vastupidisel seisukohal. Me tugineme meie traditsioonidele töökasvatuse osas ja seisame eeskätt ka vaesemate perede huvide eest, kellel ei ole maakodusid, kellel ei ole suvilaid, vaid kellel võib-olla on ainult korter kuskil linnas, võib-olla seegi üüritud – või kui ongi enda omanduses, ega suurt vahet ei ole. Kujutage nüüd ette 17–18-aastast gümnaasiuminoort, kes peaks sotsiaaldemokraatide arvates veetma kõik need kolm kuud selles kitsukeses linnakorteris, kus ta võib-olla jagab oma tuba veel kolme õe ja vennaga. Meie seisukoht on, et töö ei ole Eesti noortel seni konti murdnud ja et ka töökasvatuse huvides tuleb noortele anda võimalus soovi korral näiteks kahe suvekuu jooksul tööelu harjutada. Seda muidugi täites kõiki väga rangeid alaealise töötamise osas kehtestatud reegleid. Talvel aga võiks keskenduda õppimisele. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Rohkem kõnesoove ei ole. Lõpetan läbirääkimised. Selle seaduseelnõu muutmiseks ettepanekuid ei ole ja me võime minna lõpphääletuse juurde.

Head kolleegid! Kuna otsuse eelnõu vastuvõtmine nõuab Riigikogu koosseisu häälteenamust, palun teeme kohaloleku kontrolli!

Kohalolijaks registreerus 81 Riigikogu liiget, puudub 20 rahvasaadikut.

Lugupeetud kolleegid, panen lõpphääletusele Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele" eelnõu 682. Palun hääletada!

Ettepaneku poolt hääletas 36 Riigikogu liiget, vastu oli 33, erapooletuid ei olnud. Kuna 51 poolthäält jäi saavutamata, ei leidnud otsus toetust. Eelnõu 682 on menetlusest välja langenud. (Tabel 16.)

3. Riigikogu otsuse "Eesti julgeolekupoliitika alused" eelnõu (718 SE) esimene lugemine

Esimees Ene Ergma

Alustame Vabariigi Valitsuse esitatud Riigikogu otsuse "Eesti julgeolekupoliitika alused" eelnõu esimest lugemist. Palun ettekandeks kõnetooli välisminister Urmas Paeti! Riigikogu poolt palju õnne teile sünnipäevaks, hea välisminister!

Urmas Paet

Aitäh, proua spiiker! Austatud juhataja! Head Riigikogu liikmed! Julgeolek on kõige lihtsamal kujul seisund, mis tagab riigi ja rahva edasikestmise. Meie ajal ei saa aga enam nii lihtsat vaadet rakendada. Rahvas ootab riigilt julgeoleku tagamisel õigustatult rohkem kui lihtsalt säilimise väljavaadet. Riigilt loodetakse abi ka olukorras, kui mõne sündmuse tõttu on inimeste kindlustunne kõikuma löönud või ähvardab mingi nähtus tavapärasest elukorraldust, nii nagu ka praegune kriis lennunduses. Julgeolekukorraldus peab suutma nende nähtustega paindlikult kohaneda ja kasvatama ohtudega hakkama saamiseks riigi võimekust ja oskusi kõikehõlmavalt. Sama puudutab ohtude globaliseerumist. Suvalises maailma punktis konfliktide või katastroofi ajal sündinud kriis võib raputada ka meie elu ja pelgalt sõjaliste vahenditega kriisi raugema sundida on peaaegu võimatu. Ikka peab olema lahendus terviklik, et rahu ja julgeolek saaksid püsida. Niipalju sissejuhatuseks.

Edasi Eesti julgeolekupoliitika aluste olemusest ja uuendamise põhjustest. Rahuaja riigikaitse seaduse kohaselt sõnastab julgeolekupoliitika aluste dokument julgeolekupoliitika eesmärgi, põhimõtted ja tegevussuunad. Selles mõttes on julgeolekupoliitika alused põhimõtteline juhisdokument, mis sõnastab terviklikult Eesti julgeolekukäsituse, kajastades kõiki riigi julgeoleku tagamise olulisi valdkondi. Ühtlasi kujutavad julgeolekupoliitika alused endast raamdokumenti ja alust valdkondlike ja üksikasjalikumate arengu- või tegevuskavade koostamiseks. Julgeolekupoliitika aluste dokument ise ei ole koostatud strateegia ega arengukavana, selles dokumendis ei puudutata ressursse ega taktikalisi küsimusi, mis on alama astme dokumentide eesmärk.

Täna Riigikogus arutusel olev dokument on Eesti julgeolekupoliitika aluste kolmas versioon. 2001. aastal heaks kiidetud julgeolekupoliitika alused käsitlesid perioodi, mil Eesti valmistus saama NATO ja Euroopa Liidu liikmeks. Nende eesmärkide saavutamine ja sellest tulenenud olulised muudatused Eesti rahvusvahelises seisundis ja julgeolekukorralduses tingisid 2004. aastal vajaduse julgeolekupoliitika aluseid uuendada. Julgeolekupoliitika aluste uuendamise algatamisel 2009. aastal lähtus valitsus vajadusest koostada julgeolekupoliitika alused NATO ja Euroopa Liidu liikmena omandatud kogemuste põhjal, samuti julgeolekukeskkonna arengu tõttu. Valitsuse hinnangul võimaldab ajakohastatud julgeolekupoliitika aluste koostamine riigi julgeolekupoliitikat sihipärasemalt ellu viia. Julgeolekupoliitika aluste kehtivus ei ole ajaliselt piiritletud, kuid on loomulik, et iga Riigikogu koosseisu ametiajal valitsus vähemalt korra hindab julgeolekupoliitika aluste ajakohasust ja vajadusel töötab välja uue eelnõu. Mõistetavalt tuleb seda teha, kui muutused julgeolekukeskkonnas on sellised, mis nõuavad julgeolekupoliitika muutmist.

Nüüd sellest, kuidas kõnealune julgeolekupoliitika aluste dokument valmis. Julgeolekupoliitika alused on valitsuse koostatav ja Riigikogus heaks kiidetav dokument, mille puhul eeldatakse, et see valmib valitsuse ja parlamendi tihedas koostöös. Nimelt, rahuaja riigikaitse seaduse kohaselt kuulavad välis- ja kaitseminister enne julgeolekupoliitika aluste ja nende muudatuste heakskiitmist valitsuses ära Riigikogu välis- ja riigikaitsekomisjoni seisukohad. Nii on see ka seekord toimunud. Selle dokumendi ettevalmistamisse on lisaks valitsusasutustele, eri ministereeriumidele väga tihedalt olnud kaasatud ka Riigikogu, ennekõike siis väliskomisjoni ja riigikaitsekomisjoni kaudu.

Kui vaadata seda, millele selles dokumendis on kõige rohkem tähelepanu pööratud, siis esmalt tuleb öelda, et julgeolekupoliitika aluste dokument ei muuda põhjalikult senise järjepideva julgeolekupoliitika aluseid ja sihte. Eesti on Euroopa Liidu ja NATO liige, osa Lääne demokraatlike riikide kogukonnast, kes usub, et julgeolek teenib inimõiguste, põhivabaduste ja peamiste inimlike väärtuste teostamise huve. Sellest lähtudes täpsustavad julge-

olekupoliitika alused julgeolekupoliitika teostamise võimalusi ja eesmärke, eriti avara julgeolekukäsituse põhjal ühiskonna toimepidevuse ja sidususe alal. See dokument lähtubki avarast julgeolekukäsitusest, see tähendab et Eesti julgeolekupoliitika arvestab kõiki riigi julgeolekut mõjutavaid tegureid, olenemata nende tekke allikast või kohast, ja et julgeolekupoliitika teostamine hõlmab kõiki julgeoleku tagamiseks olulisi valdkondi. See tõttu käsitleb julgeolekupoliitika aluste dokument julgeoleku aspekte ka teatud valdkondades, mida traditsiooniliselt julgeolekupoliitikaga ei ole seostatud, näiteks ühiskonna sidusus, rahva tervis, keskkonna turvalisus. Üks olulisemaid järeldusi selles dokumendis on suurem tähelepanu ühiskonna sidususele ja toimepidevusele. Kuid julgeolekupoliitika loob üksnes aluse arengule ja heaolule ning seetõttu ei käsitle julgeolekupoliitika aluste dokument heaolu-, majandus- ja sotsiaalpoliitika ning muude poliitikate kõiki tahke.

Lugupeetud Riigikogu! Eesti julgeolekupoliitika eesmärk kindlustada Eesti riigi sõltumatus ja iseseisvus, territoriaalne terviklikkus, põhiseaduslik kord ja rahva turvalisus tuleneb põhiseadusest ja on seega julgeolekupoliitika alusena muutumatu. Julgeolekupoliitika eesmärk ja põhimõtted loovad raamistiku julgeolekukeskkonna hindamiseks ja julgeoleku tagamiseks vajalike tegevussuundade määramiseks. See dokument esitab koondatud kujul julgeolekupoliitika põhimõtted, mis väljendavad üldarusaamu, millest Eesti julgeolekupoliitika teostamisel lähtub. Üks olulisemaid põhimõtteid, nagu öeldud, on avar julgeolekukäsitus. Teine keskne põhimõte on suunitlus ohte ennetavale tegevusele ja julgeolekuohtude ilmnemisel nendele paindlikule reageerimisele. Julgeolekupoliitika alused hõlmavad riigi terviklikku tegevust julgeoleku kindlustamisel ja rõhutavad ametkondade tegevuse koordineerimise ja kõikide vahendite kaasamise vajadust. Julgeolekupoliitika alused tõstavad esile ka kodanikuühiskonna kaasamise põhimõtte: riik toetab kodanikuaktiivsust julgeoleku kindlustamisel ja turvalisuse suurendamisel. Oluline lähtekoht on julgeolekupoliitika teostamine põhiõigusi ja vabadusi järgides ja põhiseaduslikke väärtusi kaitstes.

Ükski riik ei suuda julgeolekut tagada üksi. Eesti mõistab enda ja liitlaste julgeolekut

jagamatuna, st et meie liitlasi mõjutavad arengud mõjutavad ka meid otseselt ning samuti vastupidi, mistõttu on hädavajalik teha julgeoleku tagamiseks koostööd. Eesti liitlased on NATO ja Euroopa Liidu liikmed, partnerid on kõik teised riigid, kellega Eesti teeb julgeoleku kindlustamise eesmärgil koostööd.

Eesti julgeolek on lahutamatu seotud maailmas toimuvaga. Globaalne julgeolekukeskkond tervikuna on ennustamatum kui kunagi varem. Uute ohtude esilekerkimine ei tähenda traditsiooniliste ohtude kadumist. Uued ja vanad ohud põimuvad ja võivad ohustada julgeolekut mitmesugusel viisil, näiteks konfliktidega kaasnevad infosõja erinevad vormid ja küberrünnakud.

Julgeolekukeskkond on üks, kuid julgeolekupoliitika alustes vaadeldakse seda globaalsel, Euro-Atlandi ja Eesti tasandil. Kolme tasandi väljatoomine võimaldab paremini ilmestada eri arengute mõju. Julgeolekupoliitika alustes on loobutud ohtude liigiti vaatlemisest ja julgeolekut mõjutavaid arenguid esitatakse enam omavahel seostatuna. Võrreldes kehtivate julgeolekupoliitika alustega käsitleb uus dokument ohte rohkem põimununa ja julgeolekumõõtmelise ilmumise enamates valdkondades kui seni. Kokkuvõtvalt on julgeolekukeskkond muutunud vähem ennustatavaks ja julgeolekuohud mitmekesisemaks, kuid Eesti seisund muutub julgeolekukeskkonnas NATO ja Euroopa Liidu liikmena on kindlustunud. See aga ei tähenda, et me võiksime olla kuidagi rahul ja passiivsed.

Head Riigikogu liikmed! Julgeolekupoliitika tegevussuundade peatükis sõnastataksegi valdkonniti tegevuste eesmärgid ja üldsuunised välispoliitika, kaitsepoliitika, turvalisuspoliitika ja ühiskonna toimepidevuse ja sidususe alal. Välispoliitikat rakendab Eesti oma rahvusvahelise seisundi ja julgeoleku kindlustamiseks. Peamised välispoliitika tegevussuunad on sarnased seni julgeolekupoliitika alustes sätestatuga: tegevus NATO-s, Euroopa Liidus, kahe- ja mitmepoolsete suhete arendamine, kriisiohje ja relvastuskontroll, aga ka inimõiguste ja demokraatlike väärtuste edendamine. Konfliktide ennetamise ja kriisiohje puhul on uudsena välja toodud kõikehõlmav lähenemiseviis, kriisiohjel peavad sõjaline panus, tsiviilvahendid ja arenguabi vajadusel üksteist täiendama. Selle näiteks on Eesti tegevus Afga-

nistanis. Arengukoostöö ja kaitsealase abikäe poliitika alal on Eesti partnerid eelkõige riigid, kes soovivad Eesti kogemustest õppida ja edendada demokraatlikku ühiskonnakorraldust.

Kaitsepoliitika tegevussuunas käsitletakse riigikaitset laiemana kui üksnes sõjaline kaitse. See hõlmab riigistruktuuride ja rahva kõiki võimalusi riigi julgeoleku tagamiseks Eesti-vastase sõjalise iseloomuga tegevuse korral. Riigikaitse osadena toimivad peale sõjalise kaitse ka tsiviilsektori toetus, sisejulgeoleku tagamine, välistoetuse leidmine, elutähtsate teenuste toimepidevus ja psühholoogiline kaitse. Eesti sõjaline kaitse tugineb esmasel iseseisval kaitsevõimel ja NATO kollektiivkaitsel. Julgeolekupoliitika alustes antakse kaitsevõime arendamise peamised suunad, mille elluviimist täpsustatakse edaspidi sõjalise kaitse strateegilises kavas.

Kollektiivkaitse tugevdamisel rõhutab dokument NATO nähtavuse, usutavuse ja võimekuse vajadust. NATO ümberkujundusprotsessis toetab Eesti piisavate sõjaliste võimete arendamist kõigi NATO ülesannete täitmiseks. Sõjaliste võimete kasutamist kajastatakse ka välispoliitika valdkonnas kriisiohje või kaitsealase abikäe poliitika vahendina. Lisaks on kaitsekoostööl oluline roll kahe- ja mitmepoolsete suhete arendamisel.

Üks pidevalt tähelepanu pälviv teema on kindlasti kaitsekulutuste määr. Julgeolekupoliitika alused seab eesmärgi saavutada kaitsekulutuste tase 2% sisemajanduse kogutoodangust ja seda hoida. Turvalisuspoliitika tegevussuundades on kajastatud sisejulgeoleku valdkonnad, millel on vahetu seos riigi julgeoleku tagamisega: põhiseadusliku korra kaitse, hädaolukordadega tegelemine ja tagajärgede leevendamine, välispiiri valve, terrorismi-, rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse ja korruptsioonivastane võitlus.

Eesti kuulumine Schengeni õigusruumi on toonud suurema vastutuse välispiiri valvel. Sisepiiride kadumisega kaasnevaid võimalikke negatiivseid tagajärgi vähendatakse kompensatsioonimeetmete abil, näiteks Schengeni infosüsteem, tugevdatud kontroll välispiiridel, piire ületav politseikoostöö. Hädaolukordade ennetamisel ja nende tagajärgede leevendamisel rõhutatakse ühiskonna kõigi osaliste koostöö olulisust, kiiret teavitamist, ennetu-

seks ja valmisolekuks vajalike õppuste korraldamist, vabatahtlike kaasamist ja tsiviil-militaarkoostöö tähtsust.

Terrorism, rahvusvaheline organiseeritud ja küberkuritegevus ning korruptsioon on julgeolekupoliitika alustes välja toodud kui riigi julgeolekut enim ohustada võivad kuriteoliigid. Varasemast käsitlesest erinevalt kajastavad julgeolekupoliitika alused tegevussuundi ühiskonna toimepidevuse ja sidususe alal. Elutähtsate teenuste toimepidevus, elektrooniline side, küber- ja energiajulgeolek, transpordi infrastruktuur, finantsüsteemi ja keskkonna turvalisus, ühtlane regionaalne areng, lõimumine, psühholoogiline ja rahva tervise kaitse on valdkonnad, mis kindlustavad riigi valmidust säilitada riigi ja elanikkonna jaoks esmatähtsad funktsioonid või tugevdavad ühiskonna sidusust, et parandada võimet julgeolekuohtudega toime tulla. Ühiskonna toimepidevuse ja sidususe valdkonnad on olemuselt küll erinevad, kuid nende horisontaalne iseloom mõjutab mitmeti julgeolekupoliitika eesmärkide saavutamist.

Uudse lähenemisena tahan esile tuua energiajulgeoleku arengusuundade käsitlemise, muu hulgas tuumaenergia kasutuselevõtu võimaluse kui varustuskindluse suurendamise vahendi. Küberjulgeolekut olulise teemana on käsitletud nii toimepidevuse kui ka kuritegevuse tõkestamise aspektist.

Psühholoogilise kaitse väljaarendamine on julgeolekupoliitika alustes samuti uus teema. Lisaks rõhutatakse ühtlase regionaalarengu julgeoleku tugevdamist soodustavaid tegevussuundi ja vaadeldakse rahva tervise kaitset julgeoleku kindlustamise osana.

Lugupeetud Riigikogu! Läbivad jooned Eesti julgeoleku kindlustamisel on nii riigisisese kui rahvusvahelise koostöö edendamise vajadus, vajadus tagada erinevate vahendite ja võimete ristkasutus erinevates olukordades, vajadus suurendada koostööd tsiviil- ja sõjalise sektori vahel. Sõnum on lihtne: riigil peab olema võimalus kasutada vajadusel kõiki ressursse erinevate ohtude ennetamiseks või nende mõju vähendamiseks. Koostöö edendamine annab lisaväärtuse vajalike võimete loomiseks ja arendamiseks.

Nagu juba oma sõnavõtu alguses mainisin, oli julgeolekupoliitika aluste eelnõu koostamisel koostöö Riigikogu komisjonide ja Riigikogu liikmetega väga hea. Ma tahan tänada nii välis- kui ka riigikaitsekomisjoni asjatundliku nõu ja abi eest. Usun, et selle koostöö tulemusena oleme saanud nüüdisaegse julgeolekukäsitluse põhjal hea alusdokumendi, mis aitab meie julgeolekupoliitikat koordineeritult ja mõtestatult ka ellu viia. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra välisminister! Teile on ka küsimusi. Palun, kolleeg Mari-Ann Kelam!

Mari-Ann Kelam

Suur tänu, proua eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Minu küsimus puudutab praegust ootamatut probleemi transpordiga: inimesed ei saa enam ühest kohast teise lennata. Väga palju süsteeme ei tööta ja see vulkaanipurse on nagu omamoodi terrorismiakt meie liikumisvabaduse vastu. Kas ehk sel taustal oleks võinud selle dokumendi natuke teisiti sõnastada? Me peaksime ehk transpordiprobleeme tõsisemalt vaatama. Kas valitsusel on võimalusi teiste institutsioonidega koostööd teha, et töötada välja alternatiivsed liikumisvõimalused Eesti inimestele?

Urmas Paet

Kui julgeolekupoliitika aluste dokumenti koostati, siis käesolevat kriisi ei olnud. Hoolimata sellest käsitleb see dokument ka transporti, käsitleb infrastruktuuri ja selle olulisust julgeolekut suurendava elemendina. Tõsi, see küll keskendub sellele, mis toimub Eesti riigi sees. Kui me räägime ka praegusest kriisist maailma lennunduses, siis jah, alternatiiviks on maismaaliiklus. Küllap aga ka paljud inimesed siin saalis on neil päevil omal nahal tundnud, et ega maad mööda Eestisse pääseda kuigi lihtne ei ole. Aga jah, dokument iseeneest sellele probleemistikule tähelepanu pöörab. Nagu ma ütlesin, on see aluseks järgmiste kõikvõimalike nii strateegiliste kui taktikaliste kavade koostamisele. Usun, et nii see dokument alusena kui ka tegelik olukord praeguses Euroopas ja mujal maailmas peaksid andma tugeva impulsi selleks, et väga tõsiselt juba praktilisel tasandil tegelda nii raudteeühendusega, maanteevõrguga kui võimaluse korral ka muude strateegiliselt meile väga oluliste ühendustega.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mark Soosaar!

Mark Soosaar

Lugupeetud juhataja! Hea välisminister! Täna põhjaliku ja hea ülevaate eest! Mind huvitab üks lõik, millele sa nagu vähe tähelepanu pöörasid, kuigi see sai ära nimetatud. Nimelt, kui 19. sajandil mõned terroristid võtsid kätte ja tapsid Aleksander II, siis see oli väikesel grupil ettevõtmine ja suurt mõju maailmapoliitikale ei avaldanud. Aga kui tänapäeval keegi sõidab lennukiga mõnesse kõrghoonesse sisse, siis me teame, et selle taga on ulatuslik psühholoogiline sõda. Kuidas peegeldub selles dokumendis psühholoogilise julgeoleku küsimus ja kuidas me siin selliseks sõjaks valmis oleme? Teatavasti meedialained levivad üle maailma ja mõjutavad just seda, mis inimese peas toimub, ja sinna me kahjuks sisse ei näe.

Urmas Paet

Kui võrrelda kahe varasema julgeolekupoliitika aluste versiooniga, siis on see dokument üldse esimene julgeolekupoliitika aluste dokument, kus psühholoogilist kaitset kui väga olulist valdkonda käsitletakse. Kui parlament selle dokumendi heaks kiidab, siis saab sellest parlamendi väga selge juhend kõigile asjaomastele asutustele tegelda Eestis psühholoogilise kaitse korraldusliku poolega. Samas on ka väga selge, et ühiskonnas toimiv ja arvestatav psühholoogiline kaitse ei ole kunagi ainult riigiasutuste või valitsusasutuste asi. Kui see piirdub ainult ametnikega, piirdub ainult riigiasutuste muretsemise ja mingite kavade väljatöötamisega, siis ta ei toimi kokkuvõttes sellisel kujul, nagu peaks. Tõhus psühholoogiline kaitse ühiskonnas tervikuna saab toimida ainult siis, kui sellesse on kaasatud võimalikult paljud ühiskonna osad: loomulikult ajakirjandus kui peamine sõnumikandja, loomulikult kodanikuühiskonna erinevad organisatsioonid ning haridusasutused kui väga oluline n-ö sotsialiseeriv võrgustik. Nii et tegelikult peab korralikult toimiva psühholoogilise kaitse komponente ühes ühiskonnas olema võimalikult palju. Riigiasutused üksi siin väga palju teha ei saa, kui arusaama ja kaasatulemist muudes ühiskonnaosades ei ole. Samas on selge, et asjaomaste kavade koostamisel, teema teadvustamisel ja muu ühiskonna kaasa-

haaramisel peab valitsusel ja valitsusasutustel olema juhtiv roll.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Urmas Klaas!

Urmas Klaas

Austatud minister! Peab ütlema, et meie laual olev dokument on väga laiahaardeline ja nagu ka kolleegide küsimustest kuuleme, avab see üsna palju uusi teemaringe, millele siiani ei ole kuigi palju tähelepanu pööratud. Ma jätkaksin psühholoogilise kaitsega, kuigi küsida ja arutada oleks loomulikult väga palju muudki. Psühholoogiline kaitse peab tagama ühiskonna sidususe ja turvatunde. Praegu me teame, et ligi 1500 Eesti turisti on nendesamade tuhapilvede tõttu Türgis, Egiptuses ja mujalgi lõksus. Kuidas te hindate teiste ühiskonna osaliste koostööd selleks, et tagada meie inimeste turvatunde, psühholoogiline kaitse ja aidata korraldada nende tagasisõit koju? Me võime ju dokumente vastu võtta, aga kui neid ellu ei rakendata, siis on nendest vähe kasu.

Urmas Paet

Nagu ma sissejuhatavas sõnavõtus ütlesin, on praegune kriis tegelikult otseses seoses ka selle dokumendiga, mida parlament arutab. Tõepoolest, julgeolek ei ole tänapäeval ainult valmisolek tõrjuda sõda või sõjatingimustes hakkama saada. Julgeolek on palju laiem. Selle alla käib ka inimeste turvatunde niisugustes olukordades, nagu praegu Euroopas ja ka mujal maailmas on tekkinud seoses piiratud võimalustega koju tagasi pöörduda ja muid sõite ette võtta. Sellega seonduvad sääraseid probleeme nagu rahanappus ja majutusvõimaluste puudumine.

Kui seda olukorda kirjeldada, siis iseenesest võib probleemi kolmeks jaotada. Kõigepealt need Eesti inimesed, kes on kuskil Euroopa maismaa osas, kus liikumine siiski on võimalik. Väga paljud on juba koju jõudnud ja see on minu meelest väga positiivne näide, kuidas ühiskonna sidusus toimib. Nii Välisministri kodulehel kui ka teiste organisatsioonide kodulehel käib elav infovahetus. Osa inimesi pakub välja võimalusi oma sõidukiga liikuda ja teine osa inimesi rõõmustab, et saavad seda kasutada. See on niisugune väga positiivne ja rõõmustav näide kriisi lahendamisel. Ja meie

muidugi Välisministeeriumis üritame ka leida võimalusi inimesi aidata.

Teine seltskond on inimesed, kes on ostnud omale paketireise tšarterlendudega Tallinnast. Suur osa neist on Egiptuses – Sharm el-Sheikhis ja Hurghadas –, osa Lõuna-Türgis Alanya ja Kemeris piirkonnas ning Madeira saarel Portugalis. Nende inimeste puhul on terve mõistuse seisukohalt väga oluline, et reisikorraldajad aitaksid neil võimalikult kiiresti koju tagasi pöörduda ja vahepealsel ajal nende eest kohapeal võimalikult hästi seisaks. Välisministeerium on Antalya saanud meie Ankaras asuva konsuli ja ka aukonsul on rakendatud neid inimesi aitama. Sharm el-Sheikhi on sõitnud meie konsul Kairost, et Eesti inimesi aidata, sealhulgas vajadusel ka rahalist abi anda. Ma muidugi väga loodan, et võimalikult ruttu stardivad siiski Tallinnast lennukid neid inimesi ära tooma. Minu teada eile juba läksid Soome lennukid Soome reisifirmade korraldusel oma inimestele järele. Tallinna lennujaam on olnud avatud juba eile õhtust saadik ning prognoos on, et ka täna terve päev lennukid lendavad. Ma väga loodan, et meie reisikorraldajad võtavad asja maksimaalselt tõsiselt ja saadavad lennukid meie inimestele Egiptusesse, Türgi ja Madeirale järele. Nii saab kiiremini raskustest üle. Iga päev toob ju kõigile kaasa suurt kulu ja paraku on olukord kohapeal selline, et väga paljudel inimestel ei ole lihtsalt raha, et tasuda täiendava majutuse või mingite alternatiivsete liikumisvõimaluste eest.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marek Strandberg!

Marek Strandberg

Hea ettekandja! Taas kostis sellest arutelust see, et meie energeetilise julgeoleku alussammas on teie mainitud tuumaenergeetika. Äkki te selgitate, millisel moel tagab tuumaenergeetika väga muutliku energiatarbega ühiskonnas ja sellise majandusega ühiskonnas, nagu seda Eesti on, varustuskindluse, nagu te mainisite. Ja kuidas selgelt suurema keskkonnaohu ja ka suurema ründeohuga seadmestiku rajamine Eestisse võiks tagada meie julgeoleku? Küsin kohe: kas Taani julgeolek on teie hinnangul tänu tuumajaamade mittekasutamisele kuidagi kehvem kui Eesti oma?

Urmas Paet

Kõigepealt, kui te loete energiajulgeoleku osa julgeolekupoliitika aluste dokumendis, siis te näete, et seal ei räägita sellest, et kindlasti tuleb tuumaenergiat kasutama hakata ning et see on peamine ja ainuke võimalus energiajulgeolekut hoida ja suurendada. Aga selle dokumendi üks mõte on käsitleda kõiki võimalikke variante ning energiapoliitika valdkonnas on tuumaenergia kasutusele võtmise võimaluse analüüsimine üks variant. See dokument ei ütle, kas tuumaenergia tuleb Eestis kasutusele või mitte. Selleks on teised arutelud, selleks on teised dokumendid. Siin lihtsalt nimetatakse seda kui ühte võimalust.

Mis puutub võrdluse Taani või ükskõik millise muu riigiga ka Kesk-Euroopas, siis meie suur häda võrreldes nende riikidega on see, et me energia mõttes oleme muu Euroopaga väga vähe integreeritud. See ongi üks meie energiajulgeoleku probleeme praegu. Me kõik oleme väga rahul sellega, et me saame kasutada põlevkivi soojusenergia tootmiseks. Samas me teame, et sellega on seotud päris suured keskkonnaalased probleemid, pluss kvoodimehhanism ja kulukus. Me teame, et gaas tuleb Eestisse 100% ainult ühest tarnijariigist, me teame, et meie elektrienergia võrgud ei ole piisavalt ühendatud muu maailmaga, rääkimata gaasivõrkudest. Kui panna kogu see pilt kokku, siis me oleme ilmselgelt vähe integreeritud ja seetõttu teatud energiakandjate osas suuremas sõltuvuses kui paljud riigid, kes geograafiliselt asuvad rohkem Euroopa keskel.

Veel kord: see dokument ei ütle, et Eestis tuleb tuumaenergiat arendada, see dokument nendib, et see on üks võimalus. Ent loomulikult on see dokument alus võimalikeks aruteludeks. Need otsused tehakse aga hoopis muul ajal ja kindlasti väga põhjalike analüüside järel, kas on otstarbekas nende projektidega edasi minna või mitte.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Ivi Eenmaa!

Ivi Eenmaa

Lugupeetud välisminister! Kõigepealt ka minu tänusõnad selle väga sisutiheda dokumendi esitlemise eest! Aga mu küsimus puudutab arengukoostööd. Nimelt me teame, et

Eesti on võtnud endale teatud rahalised kohustused – see on 0,3% SKT-st minu teada.

Urmas Paet

Natuke vähem.

Ivi Eenmaa

Jah. Praegu me oleme umbes 0,1% juures. Aga küsimus ei ole selles. Ei ole suutnud oma kohustusi täita ka palju võimsamad ja rikkamad riigid, kui seda on Eesti. Nüüd minu küsimus: kas kavandatavas arengukoostöös ja asjaomastes programmides on ka uusi meetmeid? Seni me oleme tegelnud põhiliselt niisuguste projektidega nagu diplomaatide kool, ametnike koolitused ja Helmandi provintsis haigla ehitamine. Kas töö jätkub samadel suundadel? Küsimus on riikide erinevustes.

Urmas Paet

Kõigepealt, julgeoleku aluste dokument käsitleb ka arengukoostööd kui üht julgeoleku kindlustamise elementi. Seda siis ennekõike vahendina, millega on võimalik meie teadmisi ja oskusi õigusriikide ülesehitamiseks kasutada nendes riikides, kes seda soovivad. Sel teel saab kogu Euroopa julgeolekut suurendada. Teine võimalus on arengukoostöö käsikäes sõjalise kohalolekuga. Näiteks Afganistanis on kõik lõpuks aru saanud, et ainult sõjalist lahendust sellistes kriisides ei ole olemas, tuleb panustada ka tsiviilvahenditesse ja arengukoostööle. Mis puutub Eesti arengukoostöö sisusse lähemal ajal, sellesse, kas meil on kavas mingisuguseid teemamuudatusi või sihtriikide muudatusi, siis siin tuleb arvestada kaht asja. Kõigepealt seda, kas osa praegusi teemasid või ka sihtriike on oma aktuaalsuse kaotanud, nii et me saame öelda, et meie töö on lõppenud, me rohkem lisaväärtust anda ei suuda ja sealt vabanevad teatud vahendid. Kui vaadata meie praegusi sihtriike, milleks on Afganistan, Ukraina, Moldova ja Gruusia, siis mina seda väita ei julge. Ma ei julge väita, et ükski nendest neljast peamisest sihtriigist on oma aktuaalsuse kaotanud.

Kui me vaatame koostöö sisu ennekõike Gruusia, Ukraina ja Moldova puhul, siis see on keskendunud reformidele, õigusriigi ülesehitamisele. Ka seal ei saa ma öelda, et töö on tehtud. Mis Afganistani puutub, siis julgeoleku suurendamine, vaesuse vähendamine, humani-

taarolukorra parandamine ennekõike tervishoiu valdkonnas – küllap te olete nõus, et ka seal me ei saa öelda, et töö on tehtud. Seega sisulist põhjust ühestki nendest neljast sihtriigist loobuda ei ole.

Kõlas küsimus, kas me võiksime võtta midagi juurde, midagi samas mahus mõnes muus riigis. See on puhtalt ressursi küsimus, raha küsimus. Praeguses seisus, mil arengukoostöö eelarve kuigivõrd kasvama ei hakka, selleks väga suuri võimalusi ei ole. Mingeid väiksemaid projekte võib ju käivitada, aga öelda, et meil on täiesti uus suund näiteks Aafrikas või mingis muus piirkonnas – seda rahapuuduse tõttu teha ei saa.

Jah, ma möönan, et need protsendid ei ole olnud päris kohustused, need on olnud sellised soovitusliku iseloomuga rahastamise tasemed arengukoostöös. Enamik Euroopa riike ei ole majanduskriisi tõttu suutnud neid soovituslike eesmärgi täita ja meie kahjuks ei ole mingi erand. Meie kavad on tehtud paar-kolm aastat tagasi ja need on märksa uljamad, kui praegune tegelik olukord võimaldab ellu viia. Eks meie arengukoostööalane võimekus ole otseses seoses meie ühiskonna ja riigi majanduskasvu, eelarve mahu ja kõige sellega. See ei ole asi iseeneses. Kõik need asjad on omavahel seotud. Me ei pea vajalikuks midagi lõpetada või ära jätta, kuna arengukoostöö põhjused on kõik alles, aga et midagi suurt ja uut plaani võtta, selleks on vaja ressursse.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Väino Linde!

Väino Linde

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Hea sünnipäevalaps! Turvalises poliitikas on õigusega tähtis koht kuritegevuse tõkestamise valdkonnal, millest räägitakse ka selles dokumendis, mida sa tutvustasid. Kuidas sa hindad meie riigi olukorda, kui palju me oleme saanud ja suutnud õppust võtta mõne aasta tagustest sündmustest ja kui palju me suudame riigis vastu astuda mitte mõne häkkeri rünnakule, vaid võib-olla mõnele märksa laiemale ja kurjemale võimalikule ettevõtmisele tulevikus seoses küberrünnakutega, minu poolest kas või finantsturvalisuse valdkonnas?

Urmas Paet

Minu subjektiivne arusaam on, et, muidugi, me oleme õppust võtnud omaenda viimastel aastatel paraku ka negatiivsetest kogemustest, olid need siis mingid rahvarahutused või küberrünnakud, ning loomulikult õpib tark ka teiste probleemidest ja vigadest. Ma usun, et ka muu maailma kogemust oleme me arvesse võtnud. Selle dokumendi kõrval käsitleb meie n-ö sisejulgeolekut ju tegelikult palju põhjalikumalt näiteks turvalisuspoliitika dokument, mis on ka parlamendis arutelul olnud ja siit heakskiidu saanud. Seal on need asjad üksikasjalikumalt käsitletud. Aga nagu ma olen korduvalt öelnud, kui me räägime meie julgeolekukeskkonnast, siis neid asju ei saa kuidagi lahutada. Seda, milline on olukord meie riigi sees, milline on ühiskonna tervis, millised on ühiskonna meeleolud, ei saa lahutada väliskeskkonnast, samamoodi on neil selge mõju n-ö terviklikule julgeolekupildile. Kui ka sinu nimetatud asju käsitleda, näiteks küberjulgeolekut, siis on mul hea meel, et siin meie n-ö riigisisene probleem, mis näiteks 2007. aasta kevadel seoses küberrünnakutega oli, on leidnud ikkagi väga selge rahvusvahelise väljundi NATO küberkaitsekeskuse näol, Euroopa Nõukogu küberkaitse konventsiooni tutvustamise näol, aga ka selle näol, et NATO oma viimasel tippkohtumisel esimest korda käsitles oma lõppdokumendis küberjulgeolekut kui uut ohu. See konkreetne teema on väga ilmne näide selle kohta, kuidas üks meid puudutanud sise- mine probleem on saanud selgelt rahvusvahelise kõlapinna ja probleemi on teadvustatud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Imre Sooäär!

Imre Sooäär

Ma tänan, hea juhataja! Palju õnne, hea ettekandja! Kriisid tulevad alati ootamatult ja tihtipeale sealt, kust me neid kõige vähem oodata oskame. Nii poleks nädal aega tagasi keegi arvanud, et loodus võib Euroopa lennuliikluse nii pikaks ajaks kinni panna. Aga samas võib kriisidel olla ka ühendav mõju. Just praegu kirjutas Postimees Online, kuidas muidu väga tihedalt konkureerivad lennufirmad on praeguses kriisisituatsioonis üksteisele käe ulatanud, et üksteist aidata. Kas selline kriisisituatsioon, mis praegu lennunduses valitseb,

võib avada ka mingisuguseid julgeolekupoliitilisi koostöövorme rasketes punktides, kus see enne ei olnud võimalik, või avab see uue võimaluse leida koostööpunkte mõnes julgeolekupoliitilises küsimuses?

Urmas Paet

Lühikene vastus on see, et ma arvan küll nii. Kui me vaatame inimkonna ajalugu, siis igasugune kriis on tegelikult lõpptulemusena tootnud mingisuguseid uusi lahendusi või ka koostööd ja sellest tulenevaid uusi lahendusi. Eks ka see meeldetuletus, et tegelikult kõige vägevam asi siin ilmas on ikkagi loodus, ma arvan, ei tee paha. See, mis toimub, kuidas on mõistlikul moel tagatud lennuturvalisus, millised on alternatiivid, see, millest me enne ka Mari-Ann Kelami küsimust arutades rääkisime, maismaatransport, seesama võimalik koostötamise võimalus üksikisikute tasandil, mis praegu toimub Eesti portaalides, ehitab ka ühiskonna sidusust. Siin on lennufirmade näide ja kõik need muud näited. Ma olen selles osas küll kindel, et ka see kriis, mis on ju tegelikult väga suur, mingisuguseid uusi koostöövorme ja lahendusi kindlasti pakub, sest selline on lihtsalt senine kogemus. Iga suur kriis on toonud välja mingisuguseid uusi lahendusi, mingisugust uut koostööd.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Urmas Klaas, teine küsimus!

Urmas Klaas

Aitäh, proua juhataja, lahkuse eest! Austatud härra minister! Ma jagan täiesti teie mõttekäiku, mis puudutab vastust minu eelnevale küsimusele seoses psühholoogilise kaitsega ja sellega, et ka reisifirmadel on vaja meie inimesi kiiresti eri kuurortidest koju toimetada. Aga väga sümpaatne on lugeda julgeolekupoliitika aluste dokumendist peatükki Eesti ühtlase regionaalarengu kohta. Mul on palve. Kas te avaksite Välisministeeriumi vaatenurgast Eesti ühtlase regionaalarengu tähendust? Mida teie juhitud ministeerium ja teie isiklikult selle all mõistate ja milliseid ohtusid te siin näete?

Urmas Paet

Ma arvan, et peamine üldnimetaja on see, et Eesti-suguses riigis ei peaks mitte keegi ja mitte kuskil tundma ennast ääremaa elanikuna.

Ääremaa kui mõiste võiks tegelikult n-ö praktilisest käibest kaduda. Kõigepealt on see muidugi seotud emotsionaalse alaväärsustundega mingites piirkondades, et nad on justkui vähemate võimalustega inimesed kui teiste piirkondade elanikud, aga on ka väga praktilised asjad, millest me oleme siin rääkinud. Infrastruktuuriühendused, kommunikatsiooniühendused – kõik see ju ongi väga üheselt ja väga selgelt julgeolekuküsimus. Lihtsustatult öeldes ei tohi olla Eesti riigi sees väga suuri erinevusi elustandardis, elukvaliteedis selle kõige laiemas mõttes. Igasugused suured lõhed ja erinevused tekitavad emotsionaalseid probleeme, loomulikult ka praktilisi probleeme. Nii üks kui ka teine on potentsiaalne lisarisk julgeolekule.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Inara Luigas!

Inara Luigas

Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud minister! Ma jätkan samal teemal. Tegelikult on Eestis ju ääremaad olemas. Ühe näitena ääremaa kohta võib öelda, et ääremaal puudub isegi ühistransport, inimestel pole liikumiseks võimalust, ka pole isegi viie kilomeetri kaugusel poodi, kust leiba osta. Ma loen ette ühe ilusa lõigu julgeolekupoliitika alustest: "Ühtlase regionaalse arengu ja asustatuse tagamiseks korraldab riik vajaliku infrastruktuuri väljaarendamise, toetab kohalike omavalitsuste suutlikkuse tõstmist..." Minu küsimus on kohalike omavalitsuste kohta. Ma ei tea, kui palju te viimasel ajal olete omavalitsustes käinud, aga ka omavalitsustes ei toimu pärast kõigi finantside vähendamist mitte ainult võitlus arengu nimel, vaid tegelikult toimub võitlus ellujäämise nimel. Minu küsimus: kas valitsusel on ka mingisugused meetmed, et parandada kohalike omavalitsuste võimekust?

Urmas Paet

Kõigepealt, Eestis olles viibin ma kogu aeg kohalikus omavalitsuses. Eestis ei ole ühtegi ruutmeetrit maad, mis ei oleks mõne kohaliku omavalitsuse ala. Aga ma ei tahaks selles mõttes minna välisministrina väga oma kolleegide kapsamaale. Nende konkreetsete kavade ja plaanide jaoks, kuidas regionaalarengut jätkuvalt tõhustada, kuidas Eesti infrastruktuuri

võrku tugevdada ja parandada, on teised ministriumid oma haldusaladega. Mul on hea meel, et see julgeolekupoliitika dokument on valitsuses täpselt sellisel kujul heaks kiidetud, mis tähendab, et kõik ministriumid, kõik ministrid on selle heaks kiitnud, samuti arutatakse seda siinsamas parlamendi fraktsioonide ja komisjonide osalusel, mis tähendab, et kui parlament selle heaks kiidab, siis see on väga selgelt öeldud. Seesama regionaalpoliitiline areng on üks julgeoleku elemente ja komponente. See tähendab, et see peaks andma veel nagu lisatõuke ja lisaaluse kõikide nende plaanide elluviimiseks, mida te siit dokumendist just tsiteerisite. Ma ei ole paraku saanud täna siin väita, et meil seda ääremaa mõistet praegu ei ole, aga kogu selle loo eesmärk võiks olla, et meil mõne aja pärast ei oleks põhjust seda mõistet enam praktilises elus kasutada. See ongi selles dokumendis ühtlase regionaalse arengu käsitlemise eesmärk.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Toivo Tootsen!

Toivo Tootsen

Aitäh, proua esimees! Hea minister! Tege- mist on ju tõepoolest väga kena dokumendiga. Kahju oleks, kui see jääkski ainult ilusaks dokumendiks. See on aluseks arengu- ja tegevuskavadele. Just need peaksid tagama, kuidas detailsemalt ja täpsemalt kõike seda ellu viia, mis siin kirjas on. Kas on ka mingi ajaplaan, millal need kavad peaksid valmis saama, sest need omakorda vajavad ju finantseerimist riigieelarvest? Järelikult on ka selle tööga väga kiire.

Urmas Paet

Eks erinevad kavad ole ka juba erinevas staatuses. Kuskil kõrval ei ole sellist kalenderplaani, millal täpselt üks või teine plaan vastu võetakse, aga näiteks sõjalise kaitse strateegilise kava koostamist on alustatud, see on näiteks üks väga konkreetne kava. Üks konkreetne kava, mida ka parlament igal aastal kas heaks kiidab või heaks ei kiida, on järgmise aasta riigieelarve. Ka see on väga selge plaan. Tegelikult ühte konkreetset numbrit käsitleb ju ka see dokument, see on eesmärk, et 2% sise- majanduse kogutoodangust läheks kaitsekulutusteks. Samamoodi peaksid kõik need oluli-

sed teemakäsitlused olema ka selge indikatsioon iga-aastase plaani ehk iga-aastase riigieelarve koostamisel. Mis puudutab valdkondlike arengukavu, strateegilisi ja taktikalisi plaane, siis seal on samamoodi. Selle dokumendi eesmärk ei ole olnud, et meil oleks mingi lisa, kus on väga konkreetselt loetletud, milliseid plaane keegi kuskil peab eraldi koostama hakkama. See on ennekõike valitsuse tööplaani küsimus. Praegu on need erinevad kavad koostamisel, ühes või teises etapis, ja kindlasti tingib ka see dokument uute, konkreetsete, taktikaliste kavade tegemise.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Raivo Järvi!

Raivo Järvi

Suur tänu! Austatud välisminister! Mul on hea meel, et see dokument on sõna heas mõttes moodne ehk ta vastab 21. sajandi põhimõtetele. Just selle sajandi põhimõtetele vastavad kõik need pehmed väärtused, millest me oleme siin rääkinud küll sisu, küll lõimumise koha pealt. Siit minu küsimus. Meil elab venekeelne vähemus, kes paraku ei saa mõjutusi mitte 21. sajandi, vaid 20. sajandi stiilis. Kas see kava, mida me praegu siin arutame, eeldab, et lisanduks ka uute meediaväljaannete ilmumine, kas siis elektroonilises või trükiversioonis, et tõepoolest seda n-ö 20. sajandi stiilis ajupesu vähendada?

Urmas Paet

Selle dokumendi projekti tähelepanelikud lugejad on kindlasti märganud, et üks väga oluline ühiskonna julgeolekuaspekt on ka ühiskonna sidusus ükskõik millisel pinnal, et ühiskonnas ei oleks lõhesid ei rahvuslikul pinnal ega varanduslikul pinnal, mis iganes muudel põhjustel. Selles kontekstis on loomulikult nii, et mida ühtsem ja sidusam on ühiskond, kus elab ka eri rahvusi, seda parem meile kõigile. Mis puudutab seda, milline peaks täpselt olema inforuum või millised peaksid olema meediakanalid, siis on selge, et selline dokument ei hakka ette kirjutama, et nüüd tuleb teha veel üks ajaleht, telejaam või internetiportaali. Üldiselt on Eesti suund viimasel paarikümnel aastal olnud ju see, et riiklikku meediat meil ei ole. Me oleme väga rahul sellega, et meie ajakirjandus on väga vaba. Ma usun, et

see peaks ka edaspidi nii olema. Ma ei kujuta ette, et riigil on võimalik teha üksüheselt ettekirjutusi ühe või teise meediaväljaande tegemiseks. Kindlasti on meie avalik-õiguslikul meedial veel palju arenguruumi, see kõik on seotud jälle rahaga. Samamoodi on puhtalt erameedial kõvasti arenguruumi, aga see on jälle seotud ressurside ja rahaga. Nii et need asjad on kõik nagu omavahel koos. Aga väga oluline on see, et me ikkagi järjest rohkem teadvustaksime, et mida ühtsem ühiskond igas mõttes on, seda vähem on meil turvariske.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mari-Ann Kelam, teine küsimus!

Mari-Ann Kelam

Suur tänu! Lugupeetud minister Paet! Dokument on tõesti hästi ja põhjalikult koostatud. Märkimisväärne on, et me loeme sellest dokumendist hästi palju NATO-st, transatlantilistest sidemetest ja suhetest. Piiratud lennuvõimalused mõjutavad seda valdkonda eriti valusalt, sest üle ookeani ei saa kõndida ega bussiga sõita. Isegi NATO suurkohtumise toimumine Tallinnas oli vahepeal küsimärgi all. Loodame, et see ikka aset leiab. Praegune probleem võib kesta väga kaua, sest eelmine vulkaanipurse Islandil, mis oli niisama suur, see oli aastal 1821, kestis tublisti üle aasta. Ei saa arvestada sellega, et see ei kordu. Viimasel ajal oleme me Eestis teinud hästi palju juttu Eestist kui mereriigist. Minu küsimus on: kas te arvate, et me peaksime merenduse arendamisele suuremat tähelepanu osutama?

Urmas Paet

Mina saan siin öelda küll ainult subjektiivse hinnangu. Ma ei ole mingi merendusekspert ega ole hetkel vastutav meie mereliikluse arengu eest, seetõttu mul eksperditeave siin ja praegu puudub, aga veeliiklus, sealhulgas mereliiklus, on üks võimalikke alternatiive. Ka sellesama lennukriisi käigus oleme me väga rahul sellega, et meil on väga tihe laevavahendus näiteks Helsingi ja Stockholmiga. Nii et teie küsimusele ei ole võimalik vastata ei. Loomulikult oleks tore, kui oleks rohkem laevavahendusi, kui laevandus rohkem areneks, aga üks seal ole ka omad põhjused, peamiselt jälle ressursiteema, konkurentsitema, miks as-

jad on täpselt nii, nagu nad on. Ma usun, et valitsuses on üks teine minister, kelle otseses haldusalas need küsimused on. Te saate kindlasti ka temalt nende asjade kohta teada.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Igor Gräzin!

Igor Gräzin

Aitäh, proua esimees! Palju õnne sünnipäevaks, hea ettekandja! Erinevalt eelkäijast arvan ma, et transatlantiliste asjadega on meil kõik enam-vähem korras, aga mul on palju probleeme transpeipsiliste probleemidega. Transpeipsiliste probleemide aluseks on see, et Peipsi järve siinpoolsel kaldal hakkab inimesi väheks jääma. Riigi julgeoleku aluseks on minu arvates asustus. Täna kaob kool, homme postkontor, siis kaob ära RMK, leivapood jne. Seda meest, kes Peipsi siinpoolsel kaldal ütles, et need jäljed on jäetud siia lumele täna öösel ja see ei ole olnud Eesti inimene, vaid see oli võõras, lihtsalt enam ei ole. Meie piirikaitseala (vanasti võis seda nii nimetada) vastu Peipsit jääb tühjaks. Selle-eest jookseb suhteliselt vabalt ringi inimene relvadega, tulistab üles-alla, paremale-vasakule, kapot see asi ei huvita. Küsimus: kas selle dokumendi ettevalmistamisel arvestati ka sellist faktorit nagu Eesti asustus ja mis sellest tulevikus edasi saab, eriti piirialadel?

Urmas Paet

Aitäh! Nii nagu me enne rääkisime, regionaalne areng ja kõik need aspektid on väga otseselt seotud sellega, mida sa nimetasid. Fakt on see, et praegu on asustuse vähenemine maaregioonides ennekõike põhjustatud sellest, et on majanduslikud raskused, infrastruktuurilised raskused ja seal on palju keerulisem ligi pääseda paljudele asjadele, samal ajal kui näiteks linnades on täiesti iseenesestmõistetav, et kõik on käe-jala juures. See on seesama, millest me siin enne rääkisime. Mina ei näe sellele mingit muud rohtu kui sellesama ääremaastumise ja ääremaa termini kadumine igapäevasest praktilisest elust ja kõnepruugist. Ja mitte ainult termini kadumine, vaid selle probleemi kui sellise kadumine, mis tähendab, et kõigi kavade tegemisel tuleb tõepoolest silmas pidada infrastruktuuri arengut ja sotsiaalse võrgustiku arengut väga erinevates

Eesti piirkondades. Ega mina siin, ausalt öeldes, mingit muud lahendust ei näe kui see, et inimestel peab olema majanduslikult ja sotsiaalselt piisavalt mugav ja hea elada ükskõik kus Eesti piirkonnas.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Eldar Efendijev!

Eldar Efendijev

Aitäh, proua eesistuja! Austatud minister! Aitäh hea ettekande eest ja vastuste eest! Minu küsimus puudutab Eesti positsiooni ja suuri strateegilisi projekte, osalemise, mitteosalemise või vastuseisu positsiooni. Näiteks mõni aeg tagasi, kui me esimest korda arutasime problemaatikat seoses Nord Streamiga, siis oli valitsuse positsioon eitav ja oli vastuseis. Eelmisel nädalal ütlesid valitsuse liikmed Venemaa tehtud uue ettepaneku peale juba positiivselt, et tahavad osaleda ja tingimata tulevad kaasa. Kas selline väga kiire positsiooni muutumine on ka meie strateegia, reageeritakse operatiivselt, või tõesti on muutunud strateegilised eesmärgid?

Urmas Paet

Mul on nüüd küll väga piinlik, aga ma ei saanud aru, mis osas me oleme oma positsioone muutnud. Ma ei tea, kuidas kord ette näeb, kas oleks võimalik veel seda küsimust täpsustada. Mulle jäi natuke segaseks, kus ja mida me oleme muutnud.

Esimees Ene Ergma

Palun täpsustus, kolleeg Eldar Efendijev, ja palun küsimus esitada täpselt!

Eldar Efendijev

Hästi. Esimest korda, kui Nord Streami problemaatika arutusel oli, oli valitsus vastu selles projektis osalemisele. Eelmisel nädalal valitsuse liikmed vaatasid juba positiivselt oma osalusele selles projektis. Mis on muutunud?

Urmas Paet

Minule teadaolevad faktid on sellised, et Nord Streami n-ö kokkupuude Eestiga on seni olnud loa taotlemine, selleks et teha uuringuid Eesti majandusvööndis. Selles projektis osalemist ei ole Eestile minu teada küll keegi kuna-

gi pakkunud. Mäletatavasti tollal valitsus otustas, et luba uuringute tegemiseks Eesti majandusvööndis ei anta. See teema ei ole selles mõttes ju kuidagi enam päevakorral, kõik load trassi paigutamiseks teiste riikide majandusvöönditesse ja territoriaalvette on Nord Stream saanud, selles osas ei ole keegi kutsunud meid kuhugi osalema. Iseküsimus on see, et märtsi keskel tuli Nord Streamilt meile taotlus ehitusaegsete keskkonnamõtjude või keskkonnaseire tegemiseks Eesti majandusvööndis ehk juba siis, kui ehitustööd käivad, jälgitakse, kas on mingeid keskkonnavalaseid mõjutusi või mitte. See taotlus on meile laekunud. Seda me menetleme koostöös ennekõike Keskkonnaministeeriumiga, aga ka Siseministeeriumi, Kaitseministeeriumi ja kõigi teistega, kes peavad oma arvamuse ütleva. Aga see ei puuduta kuidagi selle trassi rajamist või veel vähem selles projektis osalemist. Kui te seda silmas pidasite, siis ma üritan seda selgitada. Aga tegelikult pärast seda, kui on otsused tehtud, kui seda trassi on hakatud ehitama, siis ei ole ka mingisugust kohta, kus mingisuguseid uusi juriidilisi avanguid teha või hoiakuid võtta. Meie põhimõtteline hoiak ei ole muutunud, meie põhimõtteline hoiak on ikka olnud see, et trassi ehitamise võimalus maismaale jäi adekvaatselt uurimata ja selgitamata.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Väino Linde, teine küsimus!

Väino Linde

Aitäh, hea istungi juhataja! Hea ettekandja! Sellest on veidi juttu olnud, aga ma küsin ettevaatavalt niimoodi: kui Riigikogu selle dokumendi ühel toredal ajal vastu võtab, selle kinnitab, heaks kiidab, mis siis peaks edasi juhtuma meie seadusandluses, meie ministeeriumidevahelises suhtlemises, meie riigi suhetes rahvusvaheliste organisatsioonidega, ka teiste riikidega? Kas on oodata näiteks teatud rõhuasetuste muutusi?

Urmas Paet

Nagu ma ütlesin, see dokument seniseid põhimõttelisi hoiakuid julgeolekupoliitikas ei muuda, pigem toob ta sisse uued valdkonnad, millest me oleme ka täna siin kõnelnud: psühholoogiline kaitse, regionaaltemaatika, rahvatervis ja muud sellised teemad, mida varem

ükski julgeolekupoliitika aluste dokument ei ole käsitlenud. Mis edasi saab? Ma tean, et Kaitseministeerium juba ootab, et Riigikogu annaks sellele dokumendile heakskiidu, see võimaldaks neil pikkade sammudega edasi liikuda kaitseväge strateegiliste kavade väljatöötamisel, mis peavad põhinema nendel hoiakutel, mis on selles dokumendis. Tegelikult on sama olukord kõigi teiste ministeeriumidega. Iga ministeerium oma teemade järgi ja oma valdkonnas peab sellest dokumendist lähtudes vaatama, kas tal on vaja oma muudes dokumentides teha mingeid täiendusi ja muudatusi või tuleb alustada hoopis uute kavade tegemist. See on stardipauk uueks värskeks mõtlemiseks kõigile ministeeriumidele.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Silver Meikar!

Silver Meikar

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Selliste dokumentide koostamisel tuleb arvestada ühelt poolt pikaajalise strateegiaga, teiselt poolt peab selline dokument andma vastuse ka ootamatute sündmuste puhul tekkinud küsimustele. Kes oleks nädalaid tagasi suutnud ennustada, et täna, selle dokumendi arutamise ajal, on kõige aktuaalsem teema transpordijulgeolek? Minu arvates näitab dokumendi põhjalikku ettevalmistamist ja head taset see, et transpordi ja infrastruktuuri punkt on seal kenasti sees ning on kirjas, et oluline on üle-euroopaline transpordivõrgustik, sealhulgas sadamad, lennujaamad, raudtee- ja maanteevõrk. Aga soovin teilt küsida hoopis kübervaldkonna kohta. Me teame, et kübervaldkonnaalane teadlikkus on olulises mahus koondunud erasektori kätte. Milliseid võimalusi te näete küberjulgeoleku tagamisel koostöö tegemiseks erasektori ettevõtetega ja ka vabatahtlike organisatsioonidega (viimati nimetatute all mõtlen ma küberkaitseliitu)?

Urmas Paet

Lühike vastus on, et väga suuri võimalusi. Kui vaadata, kuhu me oleme jõudnud oma kuvandiga arenenud IT-riigist, sealhulgas küberkaitsevaldkonnas, siis võib öelda, et nõudlus ületab juba pakkumise. Ka rahvusvaheliselt on nõudlus koostöö tegemise järele Eestiga meie näidete, meie praktika kasutamiseks,

meie lahenduste uurimiseks oluliselt suurem, kui me suudame pakkuda. Ühelt poolt on, jah, muidugi, riik ja tema valitsusasutused, kes selle teemaga tegelevad, aga teiselt poolt on praktiline pool ehk ennekõike seesama erasektor. Mina näen küll seda, et selles valdkonnas on ruumi areneda ja laieneda ka erasektoril. Ma toon kas või ainult selle rahvusvahelise dimensiooni ja plaani. Praegu on nõudlus meie kogemuse järele väga suur, ka viimase aja, selle suure masu aegsed ühed edukamad uued ekspordinäited ja kokkulepped puudutavad täpselt sedasama infotehnoloogiasektorit, seda ka riikides, mis ei kuulu meie klassikaliste ekspordipartnerite hulka. Nii et lühike vastus on, et, jah, näen vägagi suuri võimalusi.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Imre Sooäär, teine küsimus!

Imre Sooäär

Täna, hea juhataja! Austatud ettekandja! Mulle väga meeldis, et sa ütlesid oma ettekandes, et me peaksime kaotama selle, et me korrutame kogu aeg seda ääremaa mõistet, sest mida rohkem me sellest räägime, seda rohkem me usume sellesse, et elu ongi vilets, ja tekibki surnud ring. Aga selles dokumendis on üks hea lause: ühtlase regionaalarengu tagamiseks tuleks riigistruktuuride paiknemisel arvestada piirkondlike eripäradega. See on väga oluline, eriti saarte aspektist, sest seoses tõmbekeskustega on väga paljud hästi tasustatud töökohad saartelt ära viidud. See tegelikult vähendab oluliselt inimeste psühholoogilist turvatunnet, seda tunnet, et riigi kohalolek nendes piirkondades on tajutav. Kuna tegu on ikkagi Euroopa Liidu sisepiiriga, siis kas sa sellest samast punktist lähtuvalt leiad, et Eesti võiks siiski mõelda tulevikus riigistruktuuride paiknemisele saartel, mis aitaks tugevdada ka selle piirkonna sellist psühholoogilist julgeolekut?

Urmas Paet

Ma arvan, et me oleme oma ühiskonna ja riigi arengus jõudnud sinna, et lisaks majandusliku efektiivsuse aspektile peaksime olema küpsed võtma arvesse ka igasuguseid muid aspekte ja argumente. Selge on see, et riigi eksisteerimise alus ei saa olla ainult majanduslikult efektiivsed otsustused. On väga palju muid asju: traditsioonid, kultuuriline taust,

emotsionaalne taust. Need ei pruugi alati rahalises mõttes kõige efektiivsemad olla, aga üks korralik riik peab kõiki neid aspekte arvesse võtma. Selle dokumendi mõte ja selle lõigu mõte, mida sa nimetasid, on see, et kõikvõimalike asutuste, ka riigiasutuste paiknemise muutmise otsuste tegemisel tulekski arvesse võtta ka kõiki neid muid aspekte, mis juba tulenevalt selle dokumendi pealkirjast jõuavad jälle julgeolekuni välja.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Trivimi Velliste!

Trivimi Velliste

Aitäh, austatud proua esimees! Lugupeetud härra minister! Minu küsimus puudutab võrdlevalt kolme saatusekaaslast Eestit, Lätit ja Leedut. Me teame, et rohujuuretasandil on need kolm rahvast valinud oma riigikaitsele erineva lähenemise, erineva hoiaku. Eesti on läinud nn Soome teed. Soomes peab iga noormees enesestmõistetavaks, et ta läbib ajateenistuse. Eesti on selles suhtes muutumas Soome sarnaseks. Läti loobus ajateenistusest samal aastal, kui Läti sai NATO liikmeks. Leedu on minemas Läti teed. Minu küsimus on: kas teie hinnangul, härra minister, võiks Läti ja Leedu selline valik olla meie seisukohalt natuke ohtlik, eriti kui me mõtleme ajaloole? Rohkem kui 90 aastat tagasi tabas meid lõunast halb üllatus selle tõttu, et meie lõunanaaber oli lihtsalt nõrk.

Urmas Paet

Mul on väga raske kommenteerida Läti ja Leedu riigisiseseid valikuid. Kindlasti olid neil head argumendid nende otsuste vastuvõtmiseks. Samas, vaadates ka majanduskriisi mõju kõigile meile kolmele, on väga tähtis seesama NATO-le antud lubadus (tühja sellest lubadusest, kõige olulisem on see meile endile), et kaitsekulutuste tase oleks minimaalselt piisav, meie dokument räägib lähenemisest 2%-le sisemajanduse kogutoodangust. Selles kontekstis on muidugi meie huvides, et ka Läti, Leedu ja kõik teised NATO riigid pööraksid samamoodi nii rahaliselt kui ka professionaalselt piisavat ja tõsist tähelepanu oma kaitsevõimele. Me kõik teame, et eelarve kärpimisel on alati suur kiusatus see, et kuulge, sõda ei ole ju, ja esimene koht, kust võetakse

raha maha, on kaitsekulutused. Seda me oleme näinud nii mõneski riigis, Eestis on samamoodi neid mõtteid ja ideid kõigi nende eelmise aasta kärpimiste puhul olnud, et võtaks aga kaitsekulutustest raha maha. Sellel on aga selline pikem mõõde tulevikku. Selliste lühiajaliste majandusraskuste puhul ei tohiks kindlasti teha nii olulisi ja põhimõttelisi valikuid, mis oma mõjuga võivad lõpuks fataalseks saada. Seetõttu on meie huvi see, et ka meie sõbrad Lätis ja Leedus võimalikult pika samuga oma riigikaitset arendaksid, sest see mõju on piiriülene.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Igor Gräzin, teine küsimus!

Igor Gräzin

Aitäh, lugupeetud esimees! Lugupeetud ettekandja! Suur osa meie julgeolekust on seotud energeetikaga ja see paraku on seotud jällegi transpeipsiliste suhetega. Meie sõpradel Peipsi taga on praegu kehvad ajad käes, mis puudutab gaasi: hinnad langevad, kogused vähenevad, kunded kaovad, torud plahvatavad jne. Kas sa näed mingisugust lootust, perspektiivi, et sealpool hakkavad inimesed vähe mõistlikumat juttu rääkima ja et meie energeetilisel koostööl idanaabriga võib isegi olla mingisugune perspektiiv, või on seal *gluho kak vseгда*?

Urmas Paet

Meil ka praegu energeetiline koostöö Venemaaga täiesti toimib, kui me vaatame seda, kust tuleb näiteks kogu gaas, mida Eestis kasutatakse. Tahes või tahtmata see koostöö meil igal juhul toimib. Nagu ma olen palju kordi siin ja igal pool mujal rääkinud, Eesti suur huvi on see, et Venemaa ühineks Maailma Kaubandusorganisatsiooniga WTO, siis oleks selge, millised on reeglid, mille järgi majandatakse, ettearvamatut käitumist oleks vähem. See aitaks kindlasti kaasa erinevate majandusvaldkondade koostööle, sealhulgas energeetikas. Puhttehniliselt oleme me ju jätkuvalt vägagi seotud näiteks Venemaa elektrivõrkudega. Aga mitte ainult meil, vaid kogu Euroopa Liidul tuleb elektrikaubanduse puhul seoses Venemaaga väga selgeks teha, mis saab saastekvootidest, kuidas neid kuluvad arvesse võetakse, et ei tekiks turuolukorda moonutavat situatsiooni, kui Euroopa turule peaks pääsema

elekter, mis erinevalt Euroopa Liidu tootjate omast ei võta arvesse kõikvõimalikke keskkonnakulutusi. Iseenesest on ju loomulik, et geograafiliselt lähestikku asuvad riigid, suisa naabrid, teevad koostööd kõikides valdkondades, sealhulgas kõikides majandusvaldkondades, ka energeetikas. Aga selle eeldus on kindlasti see, et tingimused peavad olema võrreldavad, et ei tekiks mingeid turumoonutusi, et ei tekiks lihtsalt ebaõiglust, kui me räägime selle nurga alt. Meie energiapuuduse seisukohalt on kindlasti nii, et mida rohkem meil on eri lähteriikide allikaid, seda parem.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Robert Antropov!

Robert Antropov

Aitäh, hea eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Küsimusele paneksin pealkirjaks "Passipoliitika". Teatavasti sõltub riigi julgeolek ka sellest, millise riigi kodanikke ja kui palju ühes või teises riigis elab. Praegu ei ole võib-olla probleem lojaalsuses riigile või kodakondsuses, vaid probleem on puhtpragmaatiline, sest pass on ka reisidokument. Sõites ringi Ida-Virumaal, Narvas, sain ma aru, et olukord muutub täiesti absurdseks. Ka Eesti passi omanikud hakkavad vahetama Eesti passi Vene passi vastu, sest meil ei ole Venemaaga päris normaalsed viisasuhted. Kas siin on midagi kaugemas perspektiivis ette näha, kuidas seda viisaküsimust Venemaaga lahendada?

Urmas Paet

Te ise oma küsimuses tõite väga selgelt esile selle, et passi kaane värvi ja lojaalsuse või mille iganes, näiteks kodumaa-armastuse vahele ei ole võimalik võrdusmärki panna. Kui passivahetuse ainuke kriteerium on lihtsalt see, kuhu saab lihtsamalt reisida, siis mis me nendest muudest põhimõtetest või väärtustest üldse räägime. Sinna mina võrdusmärki küll panna ei saa. Muidugi oleks tore, kui enamik Eestis alaliselt elavaid inimesi oleks Eesti riigi kodanikud, aga oluline on, et nad ei oleks saanud kodanikuks lihtsalt mingi kampaania või juhuse korras, vaid et nad on seda tahtnud ja nad tõepoolest peavad ka lugu sellest riigist, mille kodanikud nad on. Aga mis puudutab viisapoliitikat Venemaaga, siis, nagu te ilmselt teate, on käimas Euroopa Liidu ja Venemaa

vaheline viisadialoog. Venemaa on väga selgelt sõnastanud, et nemad sooviksid võimalikult ruttu saada Euroopa Liiduga viisavabadust. Euroopa Liidu poolt vaadates see päris nii lihtne ei ole. Keegi küll ei vaidle vastu, et kaugem eesmärk ja lõppeesmärk, kui kõik tingimused on täidetud, võiks viisavabadus ju olla, aga enne seda on terve hulk asju, mis peab korda saama, alates tagasivõtulepete täitmisest, mis on Euroopa Liidu ja Venemaa vahel sõlmitud, sellest, et kõik reisidokumendid peavad olema usaldusväärsed, vastama kõikidele tehnilistele nõuetele, ning lõpetades selle poliitilise loogikaga, et kui Euroopa Liidul on terve hulk partnereid, isegi kandidaatriike, kellega ei ole viisavabadust, siis poliitiline loogika ütleb ikkagi, et enne kui sa lähed kolmandate riikidega selliseid leppeid tegema, peaksid sa kõigepealt oma lähemate partnerite ja seda enam kandidaatriikidega juba nii kaugel jõudnud olema. Ka see on üks teema, mida peab silmas pidama. Aga iseenesest on viisarežiimi korral viisade andmine lõpuks iga riigi valik. Teile ei ole ilmselt teadmata, et Eesti näiteks juba eelmisest aastast väljastab ka Vene kodanikele suurema osa viisadest pikaajaliste ja mitmekordsetena ehk viisad kehtivad isegi kuni viis aastat, mis tähendab, et ei ole mingit erilist vaeva, kui Eestisse tuleb tulla ka viisaga. Tegelikult ei keela ka Venemaal keegi käituda samamoodi Eesti ja teiste Euroopa Liidu kodanike suhtes, anda välja võimalikult palju mitmekordseid pikaajalisi viisaid. Seda praktikat kahjuks väga rakendatud ei ole. Nii et tegelikult selle n-ö viisarežiimi sees on küll ja veel manööverdamisruumi, kuidas saaks teha inimeste liikumise lihtsamaks, kui oleks siiras soov seda teha. Eesti poolt me oleme seda teinud. Kui ma vaatasin eelmise aasta viisade väljastamise statistikat, siis nägin, et juba kõvasti üle poole kõikidest viisadest, mille meie näiteks Vene kodanikele väljastasime, olid mitmekordsed pikaajalised viisad, seetõttu on ka viisataotluste arv Eesti esindustes oluliselt vähenenud. Inimestel ei ole põhjust esindusse tulla, sest neil on juba pikaajalise kestusega viisad käes. Nii et võiks olla tõesti see tore eesmärk, et inimesed saavad võimalikult vabalt liikuda, aga väga konkreetselt Euroopa Liidu ja Venemaa viisadialoogi vaadates peab ütleva, et

seal on teemad, mis tuleb enne korda saada, nii poliitilised kui ka tehnilised.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Lembit Kaljuvee!

Lembit Kaljuvee

Aitäh! Hea minister! Kahtlemata on juba ehitatav gaasijuhe Nord Stream Eestile tulevikus suur julgeolekuprobleem, seda just eriti keskkonna seisukohalt. Eelmisel nädalal küsisin ma minister Tamkivilt, kuidas nemad suhtuvad teie mainitud märtsis saadud Nord Streami küsimusse. Ta vastas, et tema ja valitsus on sellisel seisukohal, et me peaksime igati koostööd tegema, mis puudutab monitooringut ja keskkonnavalast koostööd. Milline on teie seisukoht? Kunagi olite te Nord Streami poolt, siis koos valitsusega olite Nord Streamiga koostöö vastu. Kuidas täna on?

Urmas Paet

Kõigepealt, Nord Streami poolt ei ole mina kunagi olnud. Küsimus on olnud muudes asjades, aga Nord Streami poolt sellisel kujul ei ole ma kunagi olnud. Minu seisukoht on olnud ikkagi see, et kui sellist tõsist ehitist teha, siis peaks kõiki aspekte kaaluma. Nagu ma ka enne nimetasin, siiamani ja ka tol ajal oli seesama maismaavariant ju kaalumata. See ongi üks kõige põhilisemaid vigu ja probleeme kogu selle loo juures. Mis puudutab konkreetset taotlust, siis, jah, Välisministeeriumile see taotlus esitati. Ma ootaksin ära, mida keskkonnaspetsialistid arvavad. Minu meelest ei ole see taotlus suurt midagi poliitiline, küsimuse all on ikkagi see, millisel moel ja kuidas teha keskkonnaseiret nii, et me kõik usuksime, et need andmed, mida me saame, on adekvaatsed. Fakt on see, et kui sellist suurt ehitist mere põhja rajatakse, siis mingisugused mõjud on. Nüüd on küsimus, kuidas oleks ikkagi kõige ausam ja mõistlikum saada adekvaatset infot, mis need mõjud on ja ega seal midagi ohtlikku ei ole. Terve mõistus ütleb, et loomulikult tuleb neid asju monitoorida, et midagi paha ei juhtuks. Praegu on küsimus pigem selles, kas Nord Streami pakutu on kõige parem lahendus või tuleks äkki midagi natuke teistmoodi teha. Laseme praegu meie ekspertidel töötada ja öelda, kas see lahendus, mida Nord Stream pakub, tehniliselt tagab selle tule-

muse, mida meil tegelikult vaja on. See on kogu asja uba selle konkreetse taotluse puhul.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, härra välisminister, ettekande eest ja küsimustele vastamise eest! Ma palun kõnepulti riigikaitsekomisjoni esimehe Mati Raidma!

Mati Raidma

Austatud Riigikogu esimees! Lugupeetud kolleegid! Vastavalt rahuaja riigikaitse seaduse § 5 lõike 2 punktile 1 on Vabariigi Valitsus esitanud Riigikogule heakskiitmiseks julgeolekupoliitika alused. Rahuaja riigikaitse seaduse § 26 lõike 2 kohaselt kiidab Riigikogu julgeolekupoliitika alused heaks oma otsusega.

Julgeolekupoliitika alused määravad Eesti huve ning rahvusvahelise ja riigisisese julgeolekukeskkonna riske arvesse võttes kindlaks julgeolekupoliitika eesmärgid, põhimõtted ja tegevussuunad. Tahan tänada välisministrit väga põhjaliku esitluse ja vastuste eest, mis andsid dokumendist väga hea ülevaate.

Julgeolekupoliitika aluste viimasest uuendamise 2004. aastal on möödunud kuus aastat. Julgeolekukeskkond on muutunud, julgeoleku tagamise võimaluste mõtestamine on uuenenud. Menetletava eelnõu lähenemine, avar julgeolekukäsitlus, annab siin uue lähemisviisi. Liikmesuse kaudu NATO-s ja Euroopa Liidus on Eesti ja liitlaste julgeolekukäsitlus jagamatu. Uueks väljakutseks võib kujuneda avara julgeolekukäsitluse jagamatus ehk näiteks elutähtsate teenuste või ühiskonna toimepidevuse rahvusvaheline mõõde, näiteks seesama tuhakriis. Tahan veel alla joonida, et tõhusal sidususel kodanikuühiskonnaga ning teadlikul kodanikuaktiivsusel on julgeoleku ja turvatunde edendamisel üha olulisem roll.

Meie menetluses oleva julgeolekupoliitika aluste seekordse redaktsiooni üks tugevamatest külgedest on tihe ja tõhus koostöö eelnõu algatajate ning Riigikogu riigikaitsekomisjoni ja väliskomisjoni vahel, mis sai alguse juba selle aasta jaanuaris, kui 18. jaanuaril toimus esimene ühisistung. Teemat on veel käsitletud mõlemas komisjonis eraldi, näiteks riigikaitsekomisjonis 26. jaanuari ja 23. veebruari istungitel. 8. märtsil, kui rahuaja riigikaitse seaduse § 26 lõike 3 kohaselt välis- ja kaitseminister kuulaskid riigikaitse- ja väliskomisjoni seis-

kohti selle dokumendi kohta, oli hinnang konsensuslikult positiivne. Seda paljuski põhjusel, et algataja oli arvestanud komisjonide eelnevalt esitatud kümneid täiendus- ja parandusettepanekuid. Kui midagi märkusena välja tuua, siis võib-olla tulenevalt avara julgeolekupoliitika käsitluse suunast võiks tulevikus välis- ja kaitseministri kõrval näha ka siseministri suuremat ja aktiivsemat rolli. See kuulub rahuaja riigikaitse seaduse muutmise ideede hulka.

Enne esimesele lugemisele esitamist arutas riigikaitsekomisjon otsuse eelnõu ühisistungil väliskomisjoniga s.a 8. aprillil. Sellel istungil osalesid eelnõu algataja esindajatena välisminister Urmas Paet, kaitseminister Jaak Aaviksoo, julgeolekupoliitika alused välja töötanud töögrupi juht Lauri Lindström ning teised Välis- ja Kaitseministeeriumi ametnikud. Riigikaitsekomisjon otsustas s.a 8. aprilli istungil konsensusega teha Riigikogu juhatusel ettepanek võtta Riigikogu otsuse eelnõu 718 esimeseks lugemiseks Riigikogu 12. töönädala päevakorda teisipäeval, 20. aprillil, ettekandjaks määrati välisminister Urmas Paet, riigikaitsekomisjoni ettekandjaks määrati siinkõneleja. Ühtlasi otsustas riigikaitsekomisjon konsensusega teha Riigikogule ettepanek eelnõu esimene lugemine lõpetada. Muudatusettepanekute esitamise tähtaeg on Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse kohaselt kümme tööpäeva, s.a 4. mai kell 18. Täna!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Kas fraktsioonide volitatud esindajad soovivad pidada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse kohaselt on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg 4. mai kell 18.

Otsuse eelnõu 718 esimene lugemine on lõpetatud.

4. Prokuratuuriseaduse muutmise seaduse eelnõu (683 SE) esimene lugemine

Esimees Ene Ergma

Järgmine punkt on Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni algatatud prokuratuuriseaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine.

Ma palun ettekandjaks Riigikogu liikme Karel Rüütli!

Karel Rüütli

Austatud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Viimastel kuudel kõlanud mure prokuratuuri liigse sõltuvuse pärast täitevvõimust kinnitab vajadust jätkata sisulist diskussiooni prokuratuuri sõltumatus ja järelevalve teemal. Seda nii Riigikogus seadusandja tasemel kui ka laiemal avalikkuse osavõtul.

Küsimus prokuratuuri sõltumatus ja tema tegevuse järelevalvest on olnud päevakorral juba pikemat aega, alates sellest, kui ta 1993. aastal justiitsministri haldusalasse üle viidi. Vahepeal on ette tulnud skandaalse maiguga juhtumeid, mis on näidanud, et senisel viisil, täitevvõimu alluvuses, ei ole võimalik tagada prokuratuuri sõltumatust. Nii on üks varasem riigiprokurör süüdistanud omaaegset justiitsministrit konkreetse kriminaalasja lõpetamiseks surve avaldamises, samuti on üldteada ühe justiitsministri antud suunis keelata prokuröri edasikaebuse esitamine ühe kohtuotsuse peale omal ajal palju kõmu tekitanud kriminaalasjas. Sellest ei ole tekkinud mingisugust skandaali ega mingisugust järeltulekut sellest tehtud ei ole. Prokuratuur võttis justiitsministri suunise, millel puudus vähimgi õiguslik alus, vaikides täitmiseks.

Eeltoodud ja ka paljud teised faktid näitavad selgelt, et just nimelt täitevvõimul on kalduvus konkreetsetesse asjadesse sekkuda, rohkem või vähem varjatult rikkuda prokuratuuri sõltumatust. See aga kahjustab kriminaalmenetluse aususe, erapooletuse ja objektiivsuse põhimõtteid ning vähendab õiguskaitseorganite usaldusväärsust avalikkuse silmis.

Prokuratuuri sõltumatust ja järelevalvet ning nende omavahelisi seoseid on ohtlik alahinnata. Prokuratuur ei ole tavaline ametiasutus, vaid riigi sunniorgan, kelle tegevus puudutab otseselt kodanike põhiseaduslike õigusi ja vabadusi. Tegemist on asutuste ja ametnikega, kellel on voli tunnistada inimesi kahtlustatavaks või süüdistatavaks, kelle taotlusel võib inimese eeluurimise ajal pikaks ajaks vahi alla võtta, tema liikumisvabadust piirata jne. Kriminaalasja eeluurimise juhtimise kaudu on prokuratuuril õigus käsutada riiklikku sunniaparaati ja korraldada inimeste jälitamist. Prokuratuuri jõupositsiooni suhtes

on kodanik aga alati nõrgem pool. Seetõttu vajab nõrgema poole kaitse järelevalvet selle üle, kuidas prokuratuur oma õigusi kasutab.

Justiitsminister Rein Lang on Riigikogus esinedes olnud sunnitud korduvalt möönma, et järelevalve prokuratuuri tegevuse üle peab olema senisest tõhusam, kuid lubadustele vaatamata ei ole ta valitsuse algatusega siiski välja tulnud. Põhjused on teatud mõttes võib-olla aimatavad, kui vaadata kas või ministri enda käitumist.

Just seetõttu, et probleem saaks mõistliku ja tasakaalustatud lahenduse ning et edaspidi oleks välistatud ametkondlik diktaat prokuratuuri ja prokuröride tegevuse suhtes, on Rahvaliidu fraktsioon võtnud initsiatiivi.

Järelevalvekomisjon kaitsepolitsei ja teiste järelevalveasutuste tegevuse üle tegutseb Riigikogus juba pikemat aega ning keegi pole kurtunud, et see sekkuks kaitsepolitsei igapäevätöösse. Millest siis hirm, et prokuratuuri puhul võiks see osutada segavaks faktoriks? Vastupidi, just laiapõhjaline järelevalvekomisjon aitab välistada justiitsministri ja teiste täitevvõimu esindajate survet ning tagada prokuratuuri sõltumatust. Riigikogu-poolne järelevalve välistab justiitsministri ja täitevvõimu filtreeriva toime ning ebasoovitavad mõjud. Järelevalve, mida teostab kollegiaalne komisjon, on avalik ning välistab täielikult võimaluse sekkuda konkreetsetesse kriminaalasjadesse. Just nimelt praegune segane ametkondlik juhtimine ilma järelevalveta kõrgemal tasemel on loonud soovimatutele kõrvalmõjudele soodsa pinnase. Järelevalve võimaldab rahvaesindajatel saada vahetult otsest informatsiooni ning analüüsida prokuratuuri kui kriminaalmenetlust juhtiva asutuse tegevust inimeste põhiseaduslikest õigustest kinnipidamisel. Ühtlasi annab see võimaluse selgitada kriminaalmenetluse venimise põhjusi ning rakendada vajalikke seadusandlikke meetmeid. Riigikogu-poolne järelevalve tagab prokuratuurile suurema sõltumatus ja võimaluse seista vastu ametkondlikele mõjudele, samal ajal suurendades avalikkuse usaldust tema tegevuse vastu. Prokuratuur saab senisest parema väljundi oma probleemide tõstatamiseks Riigikogu kui seadusandja ees.

Ilmselt kõik, kes vastustavad järelevalvet prokuratuuri tegevuse üle, tahavad jätkata senises vaimus läbipaistmatut asjaajamist täitev-

võimust sõltumatuna, olgugi et see vähendab usku õiguskaitseorganitesse, sealhulgas usaldust nii prokuratuuri kui ka justiitsministri vastu. Avalikkusel on õigustatud ootus, et kriminaalmenetluses oleks välistatud kodanike põhiseaduslike õiguste rikkumine ja et kohtueelne kriminaalmenetlus viidaks läbi mõistliku aja jooksul, ausalt ja erapooletult. Selline erapooletu järelevalve on võimalik ainult Riigikogu kaudu. Tänan!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Karel Rüütli! Palun küsimusi! Kolleeg Väino Linde.

Väino Linde

Aitäh, hea istungi juhataja! Hea ettekandja! Tõsi ta on, et prokuratuuril ei ole praegu Riigikogus n-ö oma kodukomisjoni, aga vaadates nüüd otsa sellele eelnõule ja nendele sätetele, mis te siia olete toonud, siis ei saa sugugi nõustuda sellega, et selle eelnõu jõustumise korral läheks olukord paremaks. Mulle tundub, et see annaks komisjonile võimaluse sekkuda prokuratuuri igapäevategevusse ja ka kriminaalmenetlusesse. See võib muuta prokuratuuri väga tõsiselt kas või poliitikute ripatsiks, kui niimoodi võib öelda. Millest siiski selle eelnõu algatamine on ajendatud? Ega ometi sellest, et mõned seni veel ikkagi sinu erakonna liikmed on prokuratuuri teravdatud tähelepanu all olnud?

Karel Rüütli

Aitäh, hea küsija! Ma arvan, et minu erakonna liikmed on olnud suure tähelepanu all samamoodi nagu sinu erakonna liikmed. Ma arvan, et see huvi peaks olema mõlemapoolne, et ühel hetkel oleks eelkõige võimalik tagada inimeste põhiseaduslikud õigused. See on meie eelnõu üks kõige kandvamaid mõtteid, mille pärast oleme selle eelnõu esitanud ka Riigikogu menetlusse. Juhin tähelepanu, et prokuratuur sai 2004. aastal järelevalve suhtes väga suured volitused. Praegu on Riigikogus olemas julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjon, aga meil ei ole selle komisjoni kaudu võimalik kontrollida võimalikku järelevalvest järelevalve suhtes inimeste põhiseaduslikele õigustele. Loomulikult on suur hirm, mis puudutab selle komisjoni sekkumist konkreetsetesse kriminaalmenetlustesse. Tahan siinkohal rõ-

hutada ja rahustada lugupeetud Riigikogu liikmeid, et komisjon on kollegiaalne organ ja kui keegi komisjonist soovib sekkuda konkreetsetesse kriminaalmenetlustesse, siis ma arvan, et teised komisjoni liikmed kiiresti reageerivad ja välistavad sellise sekkumise. Väga kindel ja selge veendumus on see, et komisjonil ei ole võimalik sekkuda ei süüküsimustesse, tõendite hindamisse ega karistuse määramisse. Eelkõige tuleb silmas pidada just seda, mis puudutab järelevalvest. Viimase nelja aasta jooksul on järelevalvestegevuse maht väga tõsiselt suurenenud. Kui 2005. aastal anti järelevalvestegevuslubasid välja 519 korral, siis 2008. aastal juba 916 korral. Teisest küljest võib küsimärgi alla seada ka selle, milline on nende taotluste sisuline kontroll, kui kohus on tegelikult 98–99% järelevalvestegevuslubade taotlustest rahuldanud. Ma arvan, et siin on päris palju küsimusi, mis kindlasti vajavad väga põhjalikku analüüsi ja järelevalvet.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jaan Kundla!

Jaan Kundla

Aitäh, austatud esimees! Lugupeetud ettekandja! Avalikkusele on teada, kui palju praaki on teinud prokuratuuri kõrval esimese astme kohtud, mistõttu on rahva hulgas käibel fraas, et kohtud on kallutatud. Sellist olukorda soosib põhiseaduse säte, et kohtunikud määratakse eluks ajaks, mistõttu väheneb nende vastutustunne. Kas peaks ehk muutma ka põhiseaduse seda sätet ning määrama esimese ja teise astme kohtunikud ametisse teatavaks tähtajaks nagu terve hulk teisi kõrgeid riigiametnikke?

Karel Rüütli

Aitäh! Loomulikult on see, mis kohtunike ümber kas või viimasel ajal on toimunud, see, mis puudutab teatud kohtunike süüdimõistmist kuritegudes, äärmiselt muret tekitav. Kindlasti vajab kohtusüsteem mingisugust enesekontrollimehhanismi, et edaspidi selliseid asju välistada. Juhin tähelepanu sellele, et kohtu puhul on tegemist kolmanda võimuga. Kui poliitikute tegevus on äärmiselt läbipaistev, siis tegelikult peaks olema ka kohtunike tegevus läbipaistev. Loomulikult väärivad eraldi märkimist see, kas kohtunikud oma tegutsemises on ikka sõltumatud ja kas sõltumatus on nende

puhul tagatud. Ma arvan, et siin on küsimusi, millega tasub tegelda.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Robert Antropov!

Robert Antropov

Aitäh, hea eesistuja! Hea ettekandja! Oletame, et oleks vaja järelevalvet prokuratuuri üle, kuid ma ei kujuta ette, kuidas te teete seda teie pakutud viisil. Kuidas see praktiliselt välja näeks? Teatavasti on kriminaalmenetluse ahelas praegu politsei, prokuratuur, kohtunik. Selles ahelas teostatakse nii järelevalvet kui ka lubade väljastamist kas jälitustegevuseks või sunnimeetmete rakendamiseks. Nüüd toome me sisse mingi mõistatusliku Riigikogu erikomisjoni koos erikomisjoni uurijatega, kes hakkavad prokuröre välja kutsuma, selleks et anda kooskõlastus ühele või teisele jälitustoiminguks või kellegi vahistamisele. Ma ei pea seda normaalseks ega üldse reaalseksi. Kuidas see erikomisjoni järelevalve prokuratuuri üle praktiliselt välja hakkab nägema?

Karel Rüütli

Aitäh! Riigikogus on olemas erikomisjon, kes peab järelevalvet julgeolekuasutuste üle. Tegemist oleks analoogse komisjoniga. Loomulikult, ei saa eeldada, et komisjon hakkab sekkuma konkreetsetesse kriminaalasjadesse, aga on võimalik teha üldist järelevalvet prokuratuuri tegevuse üle. See, et seaduseelnõu on täna siia teie ette jõudnud, on teatud mõttes loogiline jätk sellele debatile, mida ma olen isiklikult juba mitmeid aastaid pidanud justiitsminister Rein Langiga. Rein Lang on korduvalt siinsamas Riigikogu saalis tunnistanud, et järelevalvet prokuratuuri tegevuse üle oleks vaja tõhustada. Sellisel kujul on see eelnõu siia toodud. See komisjon on analoogne julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoniga.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Eiki Nestor!

Eiki Nestor

Aitäh! Hea ettekandja! Ma tunnistan ausalt, et mul puudub teadmine, et pakutud lahendus oleks kõige parem, aga ma mõõnan, et probleem on ilmselt olemas. Targemad mehed on nõu andnud ja on rääkinud riikidest, kus teatud

laadi otsuseid teevad prokurörid koos, mingi kindel arv prokuröre peab langetama otsuse, mitte üks prokurör üksinda. Kas seda varianti ei võiks arutada?

Karel Rüütli

Aitäh! Me oleme selle seaduseelnõu täna esitanud Riigikogule ja see seaduseelnõu läbib esimest lugemist. Parlamentaarses riigis oleks igati normaalne ja mõistlik, kui seaduseelnõusid menetletaks selliselt, et kõikidel Riigikogu liikmetel oleks võimalik esitada parandusettepanekuid seaduseelnõu kohta. Ma loodan, et see seaduseelnõu jääb menetlusse ja on võimalik teha täiendavaid ettepanekuid, on võimalik edasi arendada seda debatti, mis siin Riigikogu saalis on väga pikalt kestnud, ning lõpuks saame me väga hea seaduse, mille abil saame sisuliselt tegelda järelevalvega prokuratuuri tegevuse üle.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, kolleeg Karel Rüütli!

Head kolleegid! Palun tähelepanu! Riigikogu juhatusel on saanud Reformierakonna fraktsiooni ettepanek pikendada Riigikogu täiskogu istungit kuni päevakorra ammendumiseni, kuid mitte kauem kui kella 14-ni. Meil tuleb see ettepanek läbi hääletada.

Panen hääletusele Reformierakonna fraktsiooni ettepaneku pikendada Riigikogu täiskogu istungit kuni päevakorra ammendumiseni, kuid mitte kauem kui kella 14-ni. Palun hääletada!

Head kolleegid! Kuna poolt peaks olema kaks korda rohkem Riigikogu liikmeid kui vastu, siis ei leidnud ettepanek toetust.

Jätkame. Ma palun ettekandjaks õiguskomisjoni liikme Jaanus Rahumäe!

Jaanus Rahumägi

Lugupeetud eesistuja! Õiguskomisjon arutab teisipäeval, 6. aprillil eelnõu 683, kus pakutakse paremaid kontrollivõimalusi prokuratuuri tegevuse üle. Komisjoni istungile olid lisaks komisjoni liikmetele kutsutud justiitsminister Rein Lang, tema nõunik Madis Timpson ja Justiitsministeeriumi kriminaalpoliitika asekancler Heili Sepp.

Eelnõu ise, nagu te teate, on väga lühike, koosneb ühest paragrahvist ja neljast punktist.

Aga sellele vaatamata menetlesid komisjoni liikmed seda küsimust üsnagi elavalt ja argumenteeritult. Tuleb etteruttavalt tunnistada, et kõik komisjoni liikmed tunnistasid konsensussega, et päris kindlasti oleks mõistlik ja tarvilik prokuratuuri tegevuse osas mingisugune parlamentaarne väljund, aga tuleb tunnistada sedagi, et komisjoni liikmed (ka konsensussega) tunnistasid, et sellisel kujul, nagu eelnõu on esitatud, ei ole selle rakendamine võimalik sellise riigikorraldusega riigis, nagu on Eesti Vabariik.

Rein Lang, minister, kes osales seaduseelnõu arutamisel valitsuse esindajana, pidas õigeaks, et peaprokurör annaks kord aastas põhiseaduskomisjonile ülevaate prokuratuurile pandud ülesannete täitmisest laiemalt, mitte ülevaate konkreetsetest kriminaalasjadest, nagu eelnõu ette näeb. Ta leidis, et nii saaks prokuratuur garantii ja leiaks ka parlamentaarset kaitset täitevvõimu ebakohase sekkumise eest. Ain Seppik leidis, et sellist komisjoni, nagu pakub eelnõu, ta päris hästi ette ei kujuta, aga ta tunnistab probleemi olemasolu ja pooldas selle teema edasiarutamist. Igor Gräzin tunnistab samuti, et probleem kui selline on olemas, idee on õige, kuid Riigikogul võib eelnõu seadusena vastuvõtmise korral tekkida ahvatlus sekkuda konkreetsetesse, menetluses olevatesse kriminaalasjadesse. Ta oli seisukohal, et kui Justiitsministeerium esitab eelnõu, mille sisu on üldiselt sama, kuid milles võetakse Riigikogu komisjonilt võimalus sekkuda konkreetsetelt menetletavasse kriminaalasia, siis ei toeta ta Rahvaliidu esitatud eelnõu. Justiitsministeeriumi asekanstler Heili Sepp kinnitas Justiitsministeeriumi nimel, et Justiitsministeeriumil on valminud prokuratuuriseaduse muutmise eelnõu, mille nad loodavad esitada sellel kevadel ja mis peaks täpsustama prokuratuuri parlamentaarset kontrolli ja võimalusi selleks.

Enda nimel tahan kinnitada, et ka prokuratuuril on huvi sellise parlamentaarse järelevalve väljundi loomiseks.

Eelnevaga seoses otsustas komisjon suunata eelnõu 683 Riigikogu täiskogu päevakorda esimesele lugemisele teisipäeval, 20. aprillil 2010. aastal ettepanekuga esimest lugemist mitte lõpetada ja komisjoni ettekandjaks määrata Jaanus Rahumägi. Tänan tähelepanu eest!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Teile on küsimusi. Palun, kolleeg Mart Nutt!

Mart Nutt

Aitäh, proua esimees! Austatud ettekandja! Kas komisjon arutas, millise korraldusega riigis oleks võimalik Rahvaliidu unistust prokuratuuriseaduse sellisest muutmisest realiseerida?

Jaanus Rahumägi

Me küll konkreetseid riike ei nimetanud, aga see riik peaks olema selline, kus seadusandjal on võimalik sekkuda kohtueelsesse menetlusse ja sellistesse protsessidesse enne kohtuotsust. Eesti ei ole selline riik.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jaanus Marrandi!

Jaanus Marrandi

Tänan! Lugupeetud ettekandja! Kindlasti ei ole võimalik, et järelevalveorgan hakkaks konkreetsetesse kohtuasjadesse sekkuma. Seda ei kajasta ka see eelnõu ja eelnõu ei ole kindlasti sellisele mõttele suunatud. Sa märkisid väga ilusasti, et tegelikult komisjon oma aruteludes tunnistab, et mingisugust järelevalveorganit oleks vaja, ja et ka prokuratuuri esindajad ise on väitnud, et mingi järelevalveorgan oleks mõistlik. Kindlasti te komisjonis arutasite, kuidas seda oleks võimalik teha, sest ma sain aru, et seda eelnõu te kohe mitte kuidagi ei taha toetada. Oleks hea, kui te natukene kirjeldaksite seda, kuidas ikkagi seda parlamentaarset kontrolli oleks võimalik teha ja mis moodi see välja peaks nägema.

Jaanus Rahumägi

Tänan! Kõigepealt tahan öelda, lugupeetud küsija, et kui te viitsiksite läbi lugeda kogu selle eelnõu koos seletuskirjaga, siis, uskuge mind, te ise ka ei toetaks seda. Kuidas näiteks võiks teie vaimusilmas välja näha punkti 4 rakendamine: "Seaduserikkumise avastamise korral (Komisjon avastab seaduserikkumise – milliste meetoditega või kuidas? – J. R.) on komisjonil õigus prokuratuurilt nõuda seaduserikkumise lõpetamist." Mida siis peaks tegema kohus või kas Riigikogu liikmed, poliitikud, seavad ennast kohtu rolli? Teate, ma arvan, et

sellel teemal ei ole isegi mõtet rääkida. Mis selle asja sisulist poolt puudutab, siis tegelikult on see huvi tõepoolest vastastikune. Prokuratuuril on täpselt samasugune huvi teinekord nende probleemidega seoses, mis nii või teisiti paljudes menetlustes tekivad, ka seaduse mõttes, üldise kohtupraktika mõttes, kohtueelse menetluse mõttes. Riigikogule on üldise seadusloome ja praktika kujundamise mõttes see väga kasulik informatsioon, mis ta saab otseallikatest. Komisjon, ma ütlen veel kord, konsensuslikult arvas, et selline komisjon peaks olema. Me arvasime, et see ei peaks olema mingi erikomisjon, pigem piisaks, kui selle teemaga tegeleks põhiseaduskomisjon, kes võib inimesi välja kutsuda, aga vähemalt üks kord aastas oleks kohustus ära kuulata peaprokurör. Samal ajal peab olema prokuratuuril endal võimalus paluda kohtumist põhiseaduskomisjonis. Aga, nagu ma ütlesin, see on debati küsimus, millises komisjonis see peaks toimuma. Täiesti selge on, et mida rohkem on riigis parlamentaarset kontrolli täitevametite tegevuse üle, seda tugevam on riik. Selles osas ei ole mitte kellelgi komisjoni liikmetest olnud erinevat arusaama.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Karel Rüütli!

Karel Rüütli

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Kas teie julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoni esimehena peate mõistlikuks, et jälitustegevuse maht on viimase nelja aasta jooksul sisuliselt kahekordistunud? Kui 2005. aastal taotleti jälituslubasid 519 korral, siis 2008. aastal juba 916 korral. On rõhutatud, et kohtuvõim peab prokuratuuri tegevuse üle järelevalvet, aga näiteks kohus on sisuliselt 98–99% taotlustest rahuldanud. Kas kontroll jälitustegevuse üle praegu Eesti riigis on teie arvates piisav?

Jaanus Rahumägi

Hakkan tagant peale. Parlamentaarset kontrolli, kontrolli täitevameti üle ei ole mitte kunagi piisavalt. Küsimus on tasakaalus, selle tasakaalu leidmises, et ta ei hakkaks mingisugusel hetkel takistama ja samal ajal ei annaks teenistustele või ametitele vabu käsi, et nad saaksid hakata ise looma vaenlasi, neid otsima ja leidma, vaid et nad püsiksid ikkagi parla-

mentaarse protsessi raames ega kalduks liialdustesse. Mis puudutab kriminaalasjade arvu ja väljaantud jälitustegevuslube, seda, kui palju neid on, siis ega erikomisjon ei oska hinnata seda proportsiooni ja arvu. Minu teada on see arv kriminaalasjades alla ühe protsendi, kui antakse kohtumäärusi, et oleks võimalik teha vastavaid toiminguid. Kas seda on palju või vähe? Arvuliselt võib-olla palju, protsendi mõttes võib-olla vähe. See ei ole erikomisjoni hinnata ja ma arvan, et see ei ole üleüldse Riigikogu hinnata. Tegelikult ei otsusta ju mitte Riigikogu, mitte prokuratuur, mitte ka mingi teenistus, vaid lõppfaasis otsustab ikkagi kohus, kas on piisavalt alust anda luba eritoimingute või jälitustegevuse jaoks või mitte. Kui kohus peab seda õigustatuks, siis on vaja arutada, kas on selles suhtes toime pandud rikkumisi, kas see on aidanud Eestis kuritegevuse lämmatamisele kaasa või mitte. Minu teada on antud lubadest vähemalt 60% seotud narkokuritegevusega. Tegelikult on põhiline mass nendes lubadest suunatud täiesti selgelt n-ö kriminaalidele. Kui me räägime muudest kuritegudest, korruptsioonist, siis see on väga väike protsent, kui me selle asja sellele taandame. Komisjon ja ka mina isiklikult ei ole nendes asjades hindaja, selleks on kohtupraktika.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mai Treial!

Mai Treial

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud ettekandja! Te rõhutasite oma ettekandes, et mida rohkem on parlamentaarset kontrolli, seda parem on olukord. Ka justiitsminister on mitmetele arupärimistele vastates ja andes Riigikogu ees ülevaadet oma tegevusest möönnud, et vajadus niisuguse parlamentaarse kontrolli järele, mida Rahvaliid oma eelnõus on taotlenud, on olemas. Samas oli huvitav teada saada, et kui asi läks tegelikkuseks, siis avaldas justiitsminister ka teistsugust arvamust, et seda pole justkui enam vaja. Mis te arvate, kuidas on need arengud niimoodi toimunud, et algselt oli vaja sellist parlamentaarset kontrolli, nüüd enam ei ole vaja, või mis sinna vahele siis on jäänud, mida me ei tea?

Jaanus Rahumägi

Midagi minu öeldust jäi teil ilmselt kahe silma vahele. Ma ütlesin, et komisjon on otustanud, et seda on igal juhul vaja. Ma ei tea ja ma ei ole ka jälginud, mida justiitsminister ühel või teisel puhul on öelnud. Õiguskomisjon pidas täiesti selgelt, konsensusega, vajalikuks täiendava instrumendi loomist kontrolli jaoks prokuratuuri üle. Aga see ei saa olla sellisel moel, nagu on esitatud seaduseelnõus, kuna see seaduseelnõu annab poliitikutele (võib-olla järgmises Riigikogu koosseisus ei ole üldse neid poliitikuid, kes rikkumisi korda saadavad, on teised poliitikud) võimaluse sekundaarselt prokuratuuri tegevusse, avaldada talle survet ja sundida teda mitte täitma seda kohust, mis on talle seadusega pandud: tagada objektiivne uurimine enne kohut. See tõttu ei näe ma tegelikult mingeid takistusi, miks parlamendis ei menetletaks kiiresti eelnõu, kui Justiitsministeerium ja valitsus sellega välja tulevad, mis tagaks tegelikult õiguskindluse, mis tagaks riigisüsteemi toimimise ja õigusemõistmise sellisel moel, nagu see on Lääne tsiviliseeritud maailmas paika pandud, kus igaljuhul on oma funktsioon. Me ei tõuka tagasi mitte ideed, aga me tõukame tagasi selle seaduse sõnastuse sellisel moel ja selle ideoloogia, mis annab poliitikutele võimaluse sekundaarselt kriminaalasjadesse.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jaan Kundla, teine küsimus!

Jaan Kundla

Aitäh, austatud esimees! Lugupeetud ettekandja! Mitmed inimesed on siin tunnistanud, et probleem on olemas, nii prokuratuuri kui ka kohtute osas, mistõttu rahval on jäänud mulje, et nad mõlemad on teataval määral kallutatud. Küsin teie arvamust selle kohta, kas ei peaks põhiseadust selle koha pealt muutma, et ka kohtunikud ei oleks ametisse määratud eluaegsena, vaid mingiks tähtajaks, nii nagu on ametisse määratud teised kõrged riigiametnikud. Olgu see tähtaeg siis seitse või kümme aastat või midagi muud, aga see lahendaks natuke probleemi, suurendaks prokuratuuri ja kohtunike vastutustunnet.

Jaanus Rahumägi

Ma ei arva, et me peaksime iga kerge võimaluse pärast hakkama kohe põhiseadust muutama. Ma ei arva ka, et riigisüsteem ja kohtud oleksid kuidagipidi kallutatud. Tegelikult, see, mida me praegu läbi elame, on ju see, et meie kogu õigussüsteem, kohtusüsteem, on küllaltki mitmekesine kaleidoskoop. Seal leidub selliseid mitteläbipaistvaid killukesi, mida tuleks läbipaistvaks lihvida, aga me ei saa öelda, et kogu see pilt oleks vale või kuidagi kallutatud. Selles probleemis (kui seda saab üldse probleemiks nimetada, ma pigem nimetaksin seda riigikorra läbipaistvamaks muutmiseks) ei ole minu meelest põhiseaduslikku kokkupuudet. Loomulikult, meil on olnud probleeme kohtunikega, täpselt nii nagu kõikide teiste riigiametnikega on olnud probleeme. Nagu ma ütlesin, see on üsnagi kirev seltskond, mille põhjal ei maksa teha üldistusi kogu süsteemi kallutatuse või ebaõigluse kohta, aga parandamisruumi on.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jaanus Marrandi, teine küsimus!

Jaanus Marrandi

Täna! Lugupeetud ettekandja! Ma kordan veel kord, et loomulikult ei ole ühes demokraatlikus õigusriigis mõeldav, et poliitikud hakkavad kohtuprotsessidesse, konkreetsetesse asjadesse sekkuma. See ei ole kindlasti ka selle eelnõu taotlus. Te siin tunnistasite ning ka diskussioonist ja komisjoni arutelust on välja tulnud, et tegelikult oleks mingisugust järelevalveorganit vaja, ehk meil on olemas poliitiline initsiatiiv. Ma usun, et ka algatajad on selgelt nõus selle asjaga paindlikult edasi minema ja kui siin on ebakohti, siis on võimalik seda kõike muuta. Et jõuda edasi ilma asjatu ajakulu ja bürokraatiata, oleks mõistlik esimehe lugemine lõpetada ning teiseks lugemiseks eelnõu sisuliselt ümber teha, siis oleks poliitiline initsiatiiv õiges sängis ja me leiaksime probleemile lahenduse. See ei peaks ju jääma kauemaks ootama.

Jaanus Rahumägi

Ma ütlen nüüd oma isikliku seisukoha, sest seda komisjon ei arutanud. Minu isiklik seisukoht on, et see eelnõu oleks mõistlik tagasi

võtta või välja hääletada, sest ta kompromiteerib üldisi õigusest arusaamise põhimõtteid tervikuna. Nagu ma ütlesin, idee on õige, aga see, mida te siia kirjutanud olete, ei ole minu seisukohalt (omavahel öeldes, ka kõik teised on seda komisjonis öelnud) õigusriigile kohane eelnõu.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Eiki Nestor, teine küsimus!

Eiki Nestor

Kas komisjon esitab oma eelnõu?

Jaanus Rahumägi

Hea küsimus. Komisjon ei ole seda teemat arutanud. Ma võin siin ainult oma isikliku seisukoha öelda, kui see teid huvitab. Minu isiklik seisukoht on see, et kui Justiitsministeerium seda kiiremas korras ei tee, siis tuleb see eelnõu esitada, sest, nagu ma ütlesin, mida rohkem parlamentaarset järelevalvet, seda parem. Nagu ma ütlesin, see ei ole ainult ühesuunaline liiklus, et parlamendist prokuratuuri, see peab olema võimalik ka teistpidi, prokuratuurist parlamenti. See on üldise arengu mõtte väga kasulik.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Karel Rüütli, teine küsimus!

Karel Rüütli

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Korduvalt on sõnavõttudes juhitud tähelepanu sellele, et kohtu eest ei tohi keegi hakata tema tööd tege-ma. Aga paraku on meile lähiminekust teada faktid, et näiteks ühe ametniku kohta on eri aegadel välja antud 55 jälitusluba ja ühte äri-meest jälitati kaks aastat peaaegu pidevalt. Kui kohtuprotsessi raames ei ole võimalik jälitus-toimikutega tutvuda, sest need on kaitsjate poolt kaetud riigisaladusega, siis mis on see organ Eesti riigis, kus peetakse jälitustegevuse üle järelevalvet?

Jaanus Rahumägi

Jälitustegevuse üle peab järelevalvet proku-ratuur, täpselt samamoodi ka kohus. Jälituste-gevuse üle peab oma pädevuse ja võimekuse piires järelevalvet Riigikogu erikomisjon. Sa-mal ajal peab Riigikogu erikomisjon kindlusta-ma, et komisjoni liikmed ei sekkuks oma volitusi kuritarvitades käimasolevatesse krimi-naalmenetlustesse. Veel kord: algatus prokura-tuuriseaduse muutmiseks on tervitatav, parla-mentarismile, järelevalvele, õiguskorrale, kõi-gele sellele, millele te viitasite, mis puudutab ebaproportsionaalselt pikka jälitustegevust või jõu kasutamist, mis iganes, tuleb see ainult kasuks, et ära hoida selliseid juhtumeid, kui neid on olnud või kunagi peaks tulema. Aga sellisel kujul, nagu see eelnõu on esitatud, ei ole võimalik seda õigusriigis menetleda.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, kolleeg Jaanus Rahumägi! Head kolleegid! Kuna istungi aeg on läbi, siis jätkame läbirääkimis-tega homme. Istung on lõppenud.

Istungi lõpp kell 13.00.

Istungi kestus 3 tundi.

Juhataja

E. Ergma
Riigikogu esimees

XI RIIGIKOGU STENOGRAMM

VII ISTUNGJÄRK

Kolmapäev, 21. aprill 2010

Kell 13.00

S i s u

Infotund

1. Keskkonnajulgeolek
2. Eesti kodakondsusega laste õiguste tagamine välismaal
3. Kaitseministeeriumi rahaga ümberkäimine
4. Küsimused

Istungi rakendamine

1. Prokuratuuriseaduse muutmise seaduse eelnõu (683 SE) esimese lugemise jätkamine
2. Riikliku matusetootuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (696 SE) esimene lugemine
3. Tööturuteenuste ja -toetuste seaduse muutmise seaduse eelnõu (695 SE) esimene lugemine
4. Sotsiaalmaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu (690 SE) esimene lugemine
5. Kaitseväeteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (698 SE) kolmas lugemine
6. Riigihangete seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu (665 SE) kolmas lugemine
7. Äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (708 SE) teine lugemine
8. Riigi Teataja seaduse eelnõu (654 SE) teine lugemine
9. Vabariigi Valitsuse seaduse § 83¹ muutmise seaduse eelnõu (706 SE) teine lugemine
10. Euro kasutusele võtmise seaduse eelnõu (709 SE) teine lugemine
11. Riigilõivuseaduse eelnõu (721 SE) teine lugemine
12. Päästeseaduse eelnõu (514 SE) teine lugemine
13. Tuleohutuse seaduse eelnõu (513 SE) teine lugemine
14. Rahvusvahelise sanktsiooni seaduse eelnõu (632 SE) teine lugemine
15. Tulumaksuseaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu (723 SE) esimene lugemine
16. Toote nõuetele vastavuse seaduse eelnõu (702 SE) esimene lugemine

17. Toote nõuetele vastavuse seaduse rakendamise seaduse eelnõu (703 SE) esimene lugemine

18. Kaugkütteseaduse § 17 muutmise seaduse eelnõu (716 SE) esimene lugemine

Infotund

Esimees Ene Ergma

Tere päevast, lugupeetud Riigikogu! Tere päevast, austatud peaminister ja ministrid! Alustame tänast infotundi. Kõigepealt teeme, palun, kohaloleku kontrolli!

Kohalolijaks registreerus 36 Riigikogu liiget, puudub 65.

Tänases infotunnis osalevad järgmised valitsusliikmed: peaminister Andrus Ansip, kaitseminister Jaak Aaviksoo ja välisminister Urmas Paet.

1. Keskkonnajulgeolek

Esimees Ene Ergma

Esimene küsimus on kolleeg Mark Soosaarel peaminister Andrus Ansipile. Palun!

Mark Soosaar

Lugupeetud juhataja! Austatud peaminister! Viimane nädalavahetus annab selgitust, kust üks Eesti kõnekäänd pärit on. Võib-olla on see kõnekäänd mitmesaja aasta vanune, aga seda tuhka ei raputanud meile seekord pähe mitte mõni diskuteeriv poliitik, vaid hoopis Islandi suur tuhamägi. Minu küsimus teile on: kas Vabariigi Valitsus sellest olukorrast, mis tekkis, ka midagi õppis? Etteruttavalt ütlen nii palju, et see, kuidas Välisministeerium selles keerulises olukorras sai hakkama meie inimeste abistamisega, on igal juhul kiiduväärt. Aga kui nüüd peaks uuesti selline loodusõnnetus tekkima, kas siis Vabariigi Valitsus käitub samuti või on midagi muud plaanis?

Andrus Ansip

Aitäh! Ju on kõigil sellest vulkaanilisest tuhast ja sellega kaasnenud segadusest üht-teist õppida. Iga kriis on oma näoga ja ko-peerida ühest kriisist saadud kogemust teise kriisi ei ole ilmselt võimalik. Ma olen nõus teie hinnanguga Välisministeeriumile. Välisministeerium reageeris kiiresti, saatis oma konsulaartenistuse inimesed kriisipiirkondadesse või nendesse piirkondadesse, kus Eesti inimesed olid lõksu jäänud. Eesti riik on ilmselt üldse ainukene riik, kes andis inimestele tagatiseta laenu, et nad saaksid oma eluga mõnda aega hakkama nendes kohtades, kuhu nad olid sunnitud kauemaks jääma. Praeguseks on lugu selline, et enamasti igale poole kas on juba järele lennatud või peaksid inimesed homme õhtuks tagasi saabuma. Ka meie turismifirmad on päris operatiivselt tegutsenud. Ega praegu olegi lennukite saamine nii hirmus lihtne, sest häda on ju üleeuroopaline. Aga suure tõenäosusega saavad homme õhtuks kõik turistid tagasi. Hea uudis on see, et juba on 180 uut turisti Türgi läkitatud. Elu seisma ei jää.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mark Soosaar, esimene täpsustav küsimus!

Mark Soosaar

Lugupeetud peaminister! Mõtlemapanev on see, et selle tuhapilve all elamise ajal idapoolsete riikide lennukid siiski küllaltki julgelt lendasid. Kuidas on meil lood riiklike julgeolekuriskidega? Kas teie või meie välisminister tõstatate selle teema ülehommega algaval NATO välisministrite kokkusaamisel? Soome hävituslennukid siiski pidid maanduma. Kas seda riski püütakse ka analüüsida ja tulevikus arvestada?

Andrus Ansip

Aitäh! Sellest, et mõni lennuk otse tuhapilve sees sõites on mingeid kahjustusi saanud, ei saa teha järeldust, et ongi nii, et ühtedele lennukitele tuhk mõjub, teistele ei mõju. Küsimus on ikkagi selles, kui suur see tuhakontsentratsioon kuskil on, kui tihe on see tuhapilv. Küllap mõjub ta igasugusele tehnikale enam-vähem ühtemoodi. Ma ei oleks väga kriitiline hinnangute andmises kõikvõimalikele insti-

tutsioonidele, kes selle lennukeelu kehtestasid, Eurocontrolile ja teistele. Eks siis, kui ohustaja on suhteliselt tundmatu ja defineerimatu, on alati kasulikum karmimaid ettevaatusabinõusid tarvitusele võtta, ja siis, kui selle ohuallikaga on rohkem tutvutud ja seda tundma õpitud, saab neid ettevaatusabinõusid järjest leevendada. Nii ongi praegu toimitud. Muidugi on hea, et nüüd on ka Euroopas kolmeastmeline taevaruumi suhtumine. Tõtt-öelda on mulle teadaolevalt Ameerika Ühendriikides selline süsteem, selline liigendus juba viimased paarkümmend aastat kehtinud. Oli vaja ühte suurt ärritajat Euroopas, et see ühe nädalavahetusega siin ära otsustada.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mark Soosaar, teine täpsustav küsimus!

Mark Soosaar

Lugupeetud peaminister! Ühe väikese riigi jõud seisneb ka selles, et ta on väga mobiilne, kiiresti arenev ja võib teatud etappe ju ka vahele jätta. Aga kas teile ei tundu, et me oleme liiga palju pannud lennuühenduse kaardile? Nüüd, kui uuesti on tekkinud küsimus maa-pealsetest ühendustest Euroopaga, pean mina kui Pärnumaalt valitud rahvasaadik siiski küsima, kas meil ei tasuks mõelda ka meie randades asuvaid sadamaid ühendava raudteeühenduse peale, ütleme, Tallinn–Pärnu–Riia, edasi Leedu jne. On ju räägitud Euroopa laiussega raudtee toomisest siia. Ma saan aru küll, et teie kui Tartu taustaga mees peate seisma Tartust läbimineva Rail Baltica eest, aga mina kui Pärnumaalt valitud rahvasaadik pean seisma Pärnumaa raudteeühenduse eest, mis ka meie julgeolekuriske hajutaks.

Andrus Ansip

Rail Balticat on kindlasti vaja. Aga praegu on lugu selline, et kui meilt Läti poole on kuidagimoodi võimalik saada, siis mida kaugemale, seda raskemaks Varssavi poole liikumine muutub. Varssavist Leedu poole rongi ei lähe. Vaja oleks see liiklus käivitada ja mitte lihtsalt käivitada, vaid liikumiskiirus peaks olema vastuvõetav kõigile reisijatele, mitte ainult hädalukorras, vaid ka igapäevaseks liiklemiseks peaks see kiirus olema vastuvõetav. Loomulikult peaks kogu projekt olema äriliselt tasuv.

Teada on, et reisijate arv Helsingi ja Varssavi vahel ei ole praeguste prognooside järgi mitte mingil juhul võimeline Rail Balticat äriprojektina ära toitma. Muude riikide kogemus kõneleb sellest, et riigisisene liiklus on selliste pikkade transiitmarsruutide käigushoidmiseks ilmtingimata vajalik. Eestis liigub märksa rohkem inimesi Tallinna ja Tartu vahel, seetõttu on see marsruudi valik kindlasti õigustatud. Aga me kõik koos peaksime seda asja ajama, lisaks Eestile veel Läti ja Leedu ning Poola. Eestis oleme me juba märkimisväärseid summasid kulutanud selleks, et remontida korralikult ära Tartu ja Valga vaheline raudteelõik, ja nüüd läheb enam kui 400 miljonit krooni selleks, et Tallinna ja Tartu vahelist lõiku paremasse korda seada, et rongidel oleks võimalik liikuda kiirusel 120 kilomeetrit tunnis. Tööd käivad.

Esimees Ene Ergma

Nüüd kuus kohapeal registreeritud küsimust. Palun, kõigepealt kolleeg Evelyn Sepp!

Evelyn Sepp

Aitäh! Austatud peaminister! Väga värskelt jõudis minuni üks inimeste mure. Ma ei tea kedagi teist, kellele see küsimus võiks olla meelepärasem. See puudutab tuhka, nimelt selle keemilist koostist. Kas see tuhk, mis määrib ja ummistab, võib endaga kaasa tuua ka radioaktiivse tolmu ohu ja kuidas toimub inimeste teavitamine sellest ohust? Milliseid samme peaks ettevaatavalt astuma, et need ohud ja riskid oleksid võimalikult väikesed?

Andrus Ansip

Aitäh! Radiatsioonihirmu nüüd küll ei maksa tunda. Tavaliselt on vulkaaniline tuhk põhiliselt sama koostisega mis rannaliiv või klaas. Tegemist on ränidioksiidiga, aga seal on loomulikult üht-teist muud veel lisaks. Enamasti on vulkaaniline tuhk nõrgalt happelise iseloomuga. Seda, et seal sees võiks olla ka radioaktiivseid elemente, Islandi vulkaani puhul mingit alust kahtlustada ei ole. Ei ole vaja luua ühest vulkaanist kujutlust kui tuumapommist või tont teab millest. Juba tuhk üksi ilma radiatsioonita jõuab üksjagu pahandust tekitada, ärme seda veel hullemaks mõtleme. Aga maailmas on olemas vulkaanide jälgimise jaamad, neid on koguni üheksa. Need annavad adek-

vaatset informatsiooni nii tuhapilvede kui ka muude olluste liikumise kohta, mis ühest vulkaanist võivad atmosfääri paiskuda. Sellest Islandi vulkaanist paiskus atmosfääri küllalt kõrgetesse kihtidesse, 12 kuni 14 kilomeetri kõrgusele, arvestatav kogus tuhka. Sellised mikroosakesed jäävad sinna küllalt pikaks ajaks, enne kui nad alla sadenevad. Me teame, et ka vihmapiisa kese on üks tolmuühikene ja ükskord see vihmana alla sajab. Midaagi sellest tuleb ka Eesti kohale. Aga radiatsiooni sealt küll ei tule.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Lembit Kaljuvee!

Lembit Kaljuvee

Aitäh, proua juhataja! Hea peaminister! Eelmises infotunnis küsisin ma minister Jaanus Tamkivi käest, kuidas ta suhtub sellesse, et Nord Stream on küsinud meie koostöö kohta keskkonnamonitooringu osas. Jaanus Tamkivi oli väga positiivselt häälestatud. Eile küsisin seda minister Paeti käest. Tema arvas, et las spetsialistid arutavad, eks me siis vaatame, mis me selle asjaga teeme. Milline teie seisukoht on? Kas me hakkame Nord Streamiga monitooringu osas koostööd tegema?

Andrus Ansip

Aitäh! Otse loomulikult. Me ju tunneme huvi selle vastu, missugused võiksid olla piiriülesed keskkonnamõjud, mis võivad kaasneda selle gaasitoru ehitamisega. Otse loomulikult oleme me huvitatud sellest, et saada teada, mis toimub või missugused on mõjud meie majandusvööndis või territoriaalvetes. Seega pean ma küll väga vajalikuks Eesti teadlaste osalemist selles monitoorimisprotsessis, teistsugune lähenemine ei tule mulle mõttesegi. Me tahame teada, mis toimub ümbritsevas maailmas, sealhulgas Läänemere eriti tundlikus keskkonnas, ja ainus võimalus teada saada on uurida. Loomulikult peame me nendes uuringutes osalema.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Rein Ratas!

Rein Ratas

Täna, austatud esimees! Auväärt härra peaminister! Päike tõuseb siis, kui ta tõuseb, ja

loojub siis, kui ta loojub, meie tahtest olenev mata. Nii ärkab ka vulkaan siis, kui tema tahab. Kas praegu saadud Islandi kogemus näitab, et vägevast inimesest võrratult vägevam on muu loodus ja meil tuleb üha tõsisemalt tegelda loodusjõudude tulemite leevendamise meetmetega, olgu siis tegemist kliima soojenemise või hoopis ähvardava külmenemisega? Olen rääkinud.

Andrus Ansip

Aitäh! Loomulikult jääb loodus alati võimsamaks, kui inimene on, ja sellest Islandi tuhapilvest on meil üksjagu palju õppida. Ka organisatsioonilises mõttes peaks käitumine olema tulevikus adekvaatsem. See on õppetund, mille Euroopa tasandil vastavad institutsioonid on juba omaks võtnud. On vaja diferentseeritud lähenemist, ohuallikat on vaja kiiremini adekvaatselt kirjeldada, mitte üritada kaitsta kõikvõimalike ohtude eest kogu Euroopa territooriumi, vaid kirjeldada see konkreetne oht ära konkreetse kohas ja võtta siis vastavalt märksa tagasihoidlikumad, kuid piisavad meetmed igas geograafilises punktis. Ma olen täiesti nõus teie väitega. Jah, inimene jääb loodusele alla ka tulevikus.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Arvo Sarapuu!

Arvo Sarapuu

Aitäh, lugupeetud Riigikogu esimees! Austatud peaminister! Euroopas on kõige tähtsam koht, kus õhunavigatsiooni kohta otsuseid langetatakse, Eurocontrol. See on koht, kus lennuohutust silmas pidades vaadatakse meteoroloogide koostatud tuhapilvede levimise kaarti ja selle analüüsi tulemusel otsustatakse, kas õhuruum sulgeda või mitte. Selgub üks väga vahva tõsiasi. Eesti on väga paljude organisatsioonide ja liitude liige. Neid on pikkade ja lühikeste nimedega, päris naljakate nimedega liitusid on, mille liikmemaksu me maksame. Kui Eurocontrolil on 38 liiget, siis Eesti ja Läti on uhkelt n-ö valgel kaardil, ei ole liikmed. Minu küsimus on seotud sellega, miks Eesti ei ole liige. Kas siin on mingi põhjus või on see niisugune selge poliitika, et me oleme eemale hoidnud?

Andrus Ansip

Aitäh! Informatsiooni oleme me Eurocontrolilt saanud niisama palju, kui on ilmselt saanud Eurocontrolil liikmed. Selles osas ei oleks meie liikmesus olukorda kindlasti kuidagi paremaks muutnud. Nad on andnud kõigile informatsiooni nii palju, kui neil seda olnud on. Tunnistagem, esialgu oli seda informatsiooni suhteliselt vähevõitu, selleks et adekvaatseid meetmeid võtta. Seetõttu on minu isiklik hinnang, et reageeriti üksjagu üle. Aga seda ei saa ette heita, see on ikka nii, et kui midagi juhtub, siis võtab üksjagu aega, enne kui saadakse aru, mis täpselt juhtus, misugune konkreetne oht meie ees seisab, ja siis on võimalik neid väga paljusid ettevaatusabinõusid, mida esmalt rakendati, ka ära jätta. Reageerida väga konkreetset identifitseeritud ohule on märksa odavam kui reageerida kõikvõimalikele ohtudele üldiselt ja igal pool, aga paratamatus on selline, et kui juhtub looduskatastroof või mõni muu õnnetus, siis ega täpselt ei teata, mis juhtus. Nii võib ka näiteks tööstuskatastroofide puhul juhtuda, et need organisatsioonid, kes peaksid sellele õnnetusele reageerima, ei tea täpselt, milles konkreetset oht seisneb. Niipea kui oht täpselt ära kirjeldatakse, muutuvad vastumeetmed märksa efektiivsemaks ja maksumaksjale märksa odavamaks.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Heljo Pikhof!

Heljo Pikhof

Aitäh! Austatud peaminister! Eile õhtul võisime ühest telesaatest kuulda, et nende tuhapilvede kohta pole tehtud mingeid teaduslikke uuringuid. Kas Eesti kavatses algatada neid uuringuid, kuna vajadus on olemas, või loodab üksnes teiste riikide abile?

Andrus Ansip

Aitäh! Ei, Eesti iseseisvalt küll Islandi vulkaani õhku paisatud tuhapilve uurima ei lähe. Eks need uuringud saavad ikkagi aja jooksul toimuda. Kui tuhk on õhus, siis tuleb arvestada selle kui faktiga ja vastavalt reageerida. Ma leian, et praegune reaktsioon, kehtestada lennukeeld, selleks et säästa inimesid, oli esimeses etapis vajalik. Uurimiseks mingisugust aega ei olnud, otsus tuli langetada kohe. Loo-

mulikult, vulkaanide uurimiskeskused, lühendatult VAAC, jälgivad vulkaane ja annavad informatsiooni ka Eurocontrolile. Selle järgi on võimalik koostada kaarte, teades õhuvoole, tuulte suundasid, seda, kuhu tuhapilved hajuvad. Vastavalt sellele Eurocontrol lennupiirangud kehtestas. Uurida, missugune on selle tuha täpne koostis, missugune on osakeste suurus, missugust kahju võivad nad sisepõlemismootorile või mõnda muud tüüpi mootorile tekitada – see nõuaks kindlasti rohkem aega kui need mõned tunnid, mis otsuse langetajate käsutuses olid. Tulevikus on sellised uuringud kindlasti vajalikud. Ma ei usu, et meie teadlastel on väga suuri võimalusi suurte jõudude paigutamiseks sellisesse uurimistöösse. Kui mul oleks minu isiklik või peaministri lennuk, siis ma oleksin valmis andma selle uurijate käsutusse. Aga nagu te kõik teate, Eestil seda probleemi ei ole.

Esimees Ene Ergma

Viimane kohapeal registreeritud küsimus. Kolleeg Jaan Kundla.

Jaan Kundla

Aitäh, austatud esimees! Lugupeetud peaminister! Kas on informatsiooni selle kohta, milliseid tegelikke kahjustusi lendavatele objektidele tuhk tekitas? Minule teadaolevalt tekitati Soome lennukitele reaalsed kahjustusi, mis oleksid olnud kahtlemata ohtlikud. See andis aluse rangete piirangute sisseseadmiseks.

Andrus Ansip

Aitäh! Ega minagi rohkem ei tea kui teie. Ma tean täpselt samamoodi neid asju, mida teie teate. On kõigile arusaadav, et küllalt suure kontsentratsiooniga tuhapilv võib kahjustada mootoreid, võib kahjustada lennukeid. See on selgemast selgem ja sellest kaalutlusest lähtudes lennupiirang ka kehtestati. Otsustajatel ei olnud kindlasti aega uurida, mida täpselt konkreetselt see tuhk võib lennumasinale teha. Tavaliselt on vulkaaniline tuhk küllalt abrasiivsete iseloomuomadustega ehk liikuvat pinda kahjustavad nad umbes samamoodi nagu liivapaber. Kas konkreetselt see tuhk käitub samamoodi, on mulle teadmata. Teine võimalus on, et ülipeened tuhaosakesed ladestuvad pöörlevatele pindadele ja nii tekitavad täiendavaid hõõrdumistakistusi, kuni selleni, et

mootorid seiskuvad. Need on reaalsed ohud, mõneti vastandlikud, aga tagajärjed võivad olla ühtviisi letaalsed. Ma arvan, et parem on teadmatuses üle reageerida kui lihtsalt olla vapper ja söösta tugevamate jõududega rinda pistma.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra peaminister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

2. Eesti kodakondsusega laste õiguste tagamine välismaal

Esimees Ene Ergma

Järgmine küsimus on kolleeg Evelyn Sepalt välisminister Urmas Paetile. Palun!

Evelyn Sepp

Aitäh, austatud istungi juhataja! Lugupeetud minister! Ehkki Euroopa ääremaa, on Eesti siiski moodsa maailma osa. Siin elavad teiste seas inimesed, kes moodustavad n-ö kooselusi ja peresid ning kellel ei ole Eesti kodakondsust või ühel nendest ei ole Eesti kodakondsust. Nendel inimestel on sageli ka lapsed. Viimasel ajal on avalikkuse ette jõudnud päris mitmeid skandaalseid juhtumeid, kus üks vanem viib lapse Eestist ära, tõsi küll, nende juhtumite puhul keskendutakse rohkem vanemate omavahelisele intriigile. Teisel vanemal on väga keeruline last mõnest teisest riigist leida või oma vanemlikke õigusi selle lapse suhtes kasutada. Kuidas Välisministeerium on enast ette valmistanud selliste juhtumite ilmselt kasvavaks arvuks, nendega tegelemiseks? Kes ja kuidas sellega Välisministeeriumis tegeleb?

Urmas Paet

Jah, Eesti on selle küsimusega tegelemiseks valmistunud, kuigi selge on, et iga selline juhtum on unikaalne. Lisaks asja õiguslikule poolele, mida niikuinii tuleb jälgida, on sellistel puhkudel tegemist ka väga sensitiivsete isiklike teemadega, konkreetseid inimesi, sealhulgas lapsi puudutavate teemadega. Pahatihti on sellistes väga pikka aega kestvates kohtuvaidlustes, näiteks lapse loksutamise puhul ühest kohast teise, ühe vanema juurest teise juurde, kannataja tegelikult laps. Mina saan siin rääkida juriidilisest poolest. Jah, Välisministeeriumi juriidilise osakonna ametnikud

selle teemaga tegelevad. Eesti on ühinenud kolme rahvusvahelise konventsiooniga, mis seda temaatikat käsitlevad. Nende konventsioonide kohta võib öelda, et need on selles mõttes otsekohalduvad. Ühe puhul on riigisene vastutav asutus Sotsiaalministeerium, see puudutab lapsendamise seotud küsimusi. Mis puudutab konventsiooni, mille pealkiri on "Lapseröövi suhtes tsiviilõiguse kohaldamise rahvusvaheline konventsioon", ja teist konventsiooni, mille pealkiri on "Vanema kohustuste kindlaksmääramise ja laste kaitse abinõude rakendamise pädevuse, kohaldatava õiguse, abinõude tunnustamise, rakendamise ja koostöö konventsioon", mille eesmärk on määrata kindlaks riik, mille ametiasutuste pädevuses on võtta tarvitusele abinõusid lapse isiku või ka tema vara kaitseks, siis nende kahe konventsiooni puhul on Eesti riigi poolt seadusega määratud Justiitsministeerium selleks, kelle pädevuses on tegelik igapäevane tegelemine selliste probleemidega.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Evelyn Sepp, esimene täpsustav küsimus!

Evelyn Sepp

Aitäh! Et minna natukene konkreetsemaks, kirjeldan ma kiirelt ühte juhtumit. Laps elab emaga, emal on Eesti kodakondsus, isal on Rootsi kodakondsus, nad elasid Eestis, lapsel on ema nõusolekul ka Rootsi kodakondsus. Nüüdseks on ilmnenu, et isa on Rootsis taotlenud, võltsides ema andmeid, lapsele n-ö teise identiteedi, registreerinud lapse vale identiteedi all Rootsi koolijärjekorda. Ema on Eestis pöördunud nii Justiitsministeeriumi ametnike poole kui ka Välisministeeriumi ametnike poole ja mitmel muul viisil otsinud ametlikku ja avalikku abi selleks, et see küsimus lahendada. Mis nõu teie sellises olukorras annaksite? Tõenäoliselt ei ole see mitte üksikjuhtum. Neid on, karta on, Eestis juba väga palju.

Urmas Paet

Kindlasti on Välisministeeriumis ja Justiitsministeeriumis minust oluliselt pädevamad spetsialistid selles konkreetsetes küsimuses juriidilise nõu andmiseks. Kuigi senine praktika on see, et kui vanemad n-ö lapse kasvatamise õiguse või hooldusõiguse osas kokkuleppele ei

jõua, siis on kohus see koht, kes peab otsuse tegema. Te rääkisite, et võib olla tegemist võltsimisega. Siis on see lisaks ilmselt politseiuurimise teema. Kindlasti ühegi riigi, sealhulgas Rootsi ja Eesti riigi seadused võltsimist kuidagi õigeks ei pea, ka juriidilises mõttes. Aga minu soovitus on, kui me ikkagi väga konkreetsetest asjadest räägime, et peaks vaatama sellele konkreetsele sündmusele näkku ja nii meie ministeeriumi kui ka Justiitsministeeriumi spetsialistidelt tellima ekspertiisi ja võtma soovitusel. Kuigi, jah, praktika kõige üldisemalt on see, et need õiguslikud vaidlused lõpevad kohtus.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Evelyn Sepp, teine täpsustav küsimus!

Evelyn Sepp

Aitäh! Kas sa saad kinnitada, et Välisministeerium ja Eesti diplomaadid on tõemeeli valmis siiralt kaitsma Eesti kodanike huve, ka Eesti kodakondsusega laste huve ega eelista mitte oma n-ö diplomaatilisi sõbrasuhteid näiteks Rootsi kolleegidega?

Urmas Paet

See küsimus, ma arvan, on kergelt üle pingutatud või isegi palju üle pingutatud. Selge on see, et Eesti diplomaadid esindavad Eesti riigi huve. Kõnesoleval juhul, mis puudutab lapse kasvatamise õigust, hooldusõigust, ei ole tegelikult väga palju tegemist sellega, et on riigi huvid *versus* teise riigi huvid, vaid siin on ikkagi perekonnaõiguse ja lapse kasvatamise õiguse temaatika. Otseselt ka Eesti seadusruumi järgi Välisministeeriumi diplomaadid ja konsulid mujal maailmas kaitsevad konsulaarküsimustes Eesti kodanikke, ükskõik, on need siis lapsed või täiskasvanud. Mis puudutab neidsamu õiguslikke vaidlusi, siis on Eestis pädev asutus Justiitsministeerium, kes koostöös praegusel juhul Rootsi justiitsministeeriumi ja tema allasutustega peab püüdma seda asja lahendada. Ütlen veel kord, et kui see ei õnnestu, siis tihti need asjad lõpevad kohtuvaidluse ja kohtuotsusega.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra välisminister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

3. Kaitseministeeriumi rahaga ümberkäimine

Esimees Ene Ergma

Järgmine küsimus on kolleeg Nikolai Põdramäelt kaitseminister Jaak Aaviksoole.

Nikolai Põdramägi

Aitäh, lugupeetud Riigikogu esimees! Lugupeetud kaitseminister! Mind on teinud mu-relikuks asjaolu, kuidas Kaitseministeeriumis on viimasel ajal rahaga ümber käidud. Kogu riigis on majanduslik surutis, kokkuvõid ja kärped, iga kroon on rangelt arvel, aga Kaitseministeeriumis käib priiskamine. Vabadussambast on saanud lausa häbiplekk. Kulutused on siiani olnud väga suured ja kulutused jätkuvad. Mida aga ei ole, see on valmis samm, ja pole kindel, kas sügiseks seda saabki. Kinnistu Rävalla 14 osteti 74,8 miljoni krooni eest, kui turuhind oli 30 miljonit krooni madalam. Kas Rävalla 14 täidab nüüd soovitud funktsiooni, kas ametnikud said endale lisaruume? Mitukümmend miljonit krooni on kergekäeliselt, arutult kulutatud, aga asjad ei funktsioneerid, nagu peaks, ja keegi ei vastuta. Kui keegi ei vastuta, kes siis ikkagi vastutab?

Jaak Aaviksoo

Aitäh! Teie hinnangud Kaitseministeeriumi rahakasutuse kohta jäävad teie enda südame-tunnistusele. Mis puudutab konkreetset kinnistut Rävalla 14, siis sellele küsimusele oli mul siin saalis võimalik, loodan, ammendavalt vastata. Muus osas, usun, järgime Eestis kehtestatud seadusi ja määrusi ning muid normdokumente.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Nikolai Põdramägi, esimene täpsustav küsimus!

Nikolai Põdramägi

Aitäh! Kaitseministeeriumis rahaga helde ümberkäimise register on nii pikk, et ühe minuti sisse ei mahtunud kõik ära ja seetõttu pean tõesti veel küsima. Dokumendihaldussüsteemi eest makstud 9 miljonile kroonile olite nõus juurde maksma 7,93 miljonit krooni. Aga kas süsteem on nüüdseks täielikult käivitunud? 2009. aasta detsembris said 166 välismissioonil teenivat sõdurit igakuks 20 000 kroo-

ni, mis jaanuaris neilt ära võeti. Oli see palk, jõulukungitus või välislähetustasu, jäi segaseks. Ilmselt peab 2011. aasta eelarve kokkupanemisel sellega arvestama, kui Kaitseministeeriumile raha eraldama hakatakse.

Jaak Aaviksoo

Aitäh küsimuse eest! Peab kindlasti arvestama.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, härra kaitseminister! Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

4. Küsimused

Esimees Ene Ergma

Kuna meil on jäänud aega üle, siis võib esitada küsimusi peaministrile või ministrile. Aga palun iga kord öelda, kellele küsimus on mõeldud! Alustame kolleeg Maret Merisaarega.

Maret Merisaar

Suur tänu! Ma küsin, ajendatuna eilsest rahvusringhäälingu kultuurisaatest "OP!", kus küllaltki positiivses võtmes käsitleti nn kuld-sõduri *happening*'i. Olin ka tunnistajaks meie peres selle pärast tekkinud pahameeletormile. Kuidas lugupeetud peaminister suhtub selliste kunstiprojektide rahastamisse, mis kisuvad ühiskonnas üles selliseid pingeid ja rahvusliku vastumeelsust?

Andrus Ansip

Aitäh! Kahjuks ei ole ma hea kommenteerija, sest ma ei näinud eile teie viidatud saadet. Aga ma eeldan, et kunstnikud tahavad teravdada ühiskonna tähelepanu, tahavad suunata seda tähelepanu teatud konkreetsetele valesatele probleemidele. Ma usun, et kõik nende püüdlused on ikkagi kantud soovist probleemidele lahendus leida, eelkõige tekitada diskussiooni ja siis diskussiooni abil juba leida kõige parem lahendus. Ma ei usu, et meie kunstnikud sooviksid ühiskonda lõhestada, ilma et nad selle polariseerumisega taotleksid kokkuleppele jõudmist. Kunsti on igal pool rahastanud nii riigid, kasutades maksumaksjate raha, kui ka metseenid. Ma usun, et see hea traditsioon, mis on kestnud aastatuhandeid, kestab ka pärast meid edasi veel aastatuhan-

deid. Kunst ei pea ilmingimata kõigile maksumaksjatele meeldima, ka sel juhul, kui seda kunsti on maksumaksja rahaga toetatud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marika Tuus!

Marika Tuus

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Minu küsimus on peaminister Andrus Ansipile ja see puudutab ühe teie erakonna tipp-poliitiku, Valga linnapea Ivar Undi arvamust üleeilses Postimehes. Artikli pealkiri on "Pensionikassa viiks tasakaalu pensionide vähendamine". See on üks väga selge seisukoht selle kohta, et Reformierakond tahab (muide, siin on öeldud, et kiirkorras) pensione vähendada ja teeb ettepaneku töötavate pensionäridelt pension ära võtta. Ongi küsimus, kas ta valmistab maad ette teie seisukohale või kuidas teie erakonna tipp-poliitikusse suhtuda.

Andrus Ansip

Tegemist on väga rumala seisukohaga. Ma ei suuda meenutada nime, aga mulle meenub, et ka üks tippkeskerakondlane on täpselt samasuguse arvamusega mõni aeg tagasi lagedale tulnud. Ma võiksin täpselt samamoodi küsida, kas see on Keskerakonna seisukoht, mis käsib pensione alandada, ja on see Keskerakonna seisukoht, mis käsib töötavate pensionäridelt pensioni ära võtta. Miks see konkreetne arvamuse oli minu meelest rumal? See noor inimene ei tea, et vastavalt Eurostati andmetele elab Eestis koguni 39% 65-aastastest ja vanematest inimestest vaesusriskis. See on piisav põhjus, miks peaks igale inimesele olema selge, et pensionide alandamine ei ole võimalik. Eesti Statistikaamet ütleb, et 80% üksi elavatest pensionäridest Eestis elab vaesusriskis. Ma ei saa aru, kuidas on üldse võimalik tulla mõttele kärpida nende inimeste sissetulekut, kes elavad vaesusriskis. See on absoluutselt välisstatud, seda ei juhtu. Te ise teate, et Reformierakonna juhitud valitsused on järjekindlalt pensione suurendanud. Viimase viie aasta jooksul on need kasvanud koguni kaks korda. Iga erakonna liikme arvamust ei maksa kindlasti pidada erakonna arvamuseks, täpselt samuti, nagu mina ei pea ühe rumala keskerakondlase arvamust kogu teie erakonna arva-

museks. Kahju, et mulle selle keskerakondlase nimi praegu ei meenu.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Arvo Sarapuu!

Arvo Sarapuu

Aitäh, lugupeetud Riigikogu esimees! Austatud peaminister! Võib ka nii tõlgendada, et tubli parteisõdur tõstatab sellepärast sellise küsimuse, et te saaksite öelda, et iial sellist asja ei juhtu. Aga vaatame, kuidas te minu küsimusele vastate. Maailma suurima finantsteenuste ettevõtte Citigroup klientidele on saadetud kiri, kus on kirjas, et euroala tõenäoliselt laguneb, kui liikmesriigid ei sula üheks nii majanduslikult kui ka poliitiliselt. Seal kirjeldatakse Kreeka olukorda ja ka seda, et lagunemine ähvardab isegi juhul, kui Kreeka olukord lahendatakse. Analüütik on öelnud täpselt nii: "Kardame, et ilma valmiduseta peamiste riikide seas – eriti Saksamaal – liikuda selles [liitriigi] suunas, on euro kui ühine ja laienev ühisraha vältimatult hukatusele määratud." Minu küsimus on seotud sellega, mis siis saab, kui me euroalaga liitume olukorras, kus ei pruugi meie jaoks kõige parem olukord tekkida.

Andrus Ansip

Euroopa Liidus ei langeta otsuseid mitte teie viidatud pangandusgrupp ega mõni teine pangandusgrupp, vaid need otsused langetatakse vastavates nõukogudes või ülemkogus. Mul ei ole mitte mingisugust põhjust arvata, et lähemate aastakümnete jooksul keegi kaaluks selles seltskonnas selliste otsuste langetamist, mille võimalikkusele teie praegu viitasite. Ütleksin enamgi veel: küllalt palju on olnud nimekaid pangandusgrupe, kes on leidnud, et euro ei hakka üleüldse olema elujõuline ja seetõttu eurot tegelikult ei sünnigi. Aga euro on osutunud vägagi elujõuliseks. Ma olen päris veendunud, et selle ülemaailmse finantskriisiga toimetulemine on tänu sellele, et paljudes riikides on kasutusel olnud ühisraha euro, olnud märksa kergem. Kujutagem endale ette olukorda, kui kõikides liikmesriikides oleks olnud pisikene omavaluuta. Siis oleks lisaks sellele globaalsele probleemile olnud kõikidel riikidel vaja tegelda veel oma naabermaadega või üksteise võidu alandada oma raha kurssi,

selleks et üritada tööpuudust piiri taha eksportida. Ma arvan, et kõigile nendele inimestele, kes eurost vähegi teavad, on täiesti selge, et euro on olnud kõikidele liikmesriikidele kasulik. Euro on olnud kasulik ka Eestile, selles mõttes, et Eesti kroon ja Eesti krooni kurss on jäigalt seotud euroga.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jaak Aab!

Jaak Aab

Täna, austatud Riigikogu esimees! Hea peaminister, küsimus on teile. Te rääkisite vaesusriskist, mis ähvardab just nimelt vanemaid inimesi. Aga seoses töötuse väga suure kasvuga on paljud pered, ka lastega pered, vaesuriski piirimail, just need pered, kus ema või isa on töötu. Euroopas pööratakse sellele küllalt palju tähelepanu. Paljud riigid on niisuguses kriisisituatsioonis võtnud vastu eraldi sotsiaalprogrammid. Eesti on kahjuks sotsiaaltoetusi eelarvekärbetega vähendanud, on see siis õppetõetus, kutsekoolide koolilõuna või kooliminemise toetus. Te olete küll öelnud, et töötuskindlustushüvitis peaks seda kõike kompenseerima. Aga kas on siiski plaanis ka mingeid muid meetmeid? Töötuskindlustushüviti on inimesed ise töötukassasse kogunud. Kas ka riik tahaks midagi panustada sotsiaalsetesse meetmetesse?

Andrus Ansip

Aitäh! Euroopas on viimasel kümnel aastal valitsenud trend sissetulekute ebahütluse suurenemisele, kuid Eestis on olnud trend, et sissetulekute ebahütlus väheneb. Seega on Eesti liikunud vastassuunas Euroopas valitsevale trendile. Kui aastal 2000 oli Eestis kõige suuremat sissetulekut saava tulukvintiili ja kõige väiksemat sissetulekut saava kvintiili erinevus Euroopa Liidu kõige suurem, ehk Euroopa Liidus jaotusid tulud kõige ebahütlasemalt just nimelt meil siin Eestis, siis aastaks 2008 oli Eesti saavutanud Euroopa Liidu keskmise taseme. Ülemise ja alumise tulukvintiili keskmine erinevus Euroopa Liidus on 5,0 korda ja Eestis on täpselt samuti 5,0 korda. Ei ole kindlasti õige vaadata mingit konkreetset meetet, mis ühes riigis on ja mida teises riigis ei ole, ja teha sellest järeldus, et neil on kõik hästi, aga meil on kõik halvasti. Seesama tulude ühtlus-

tumise trend Eestis on hea trend ja me oleme tulude võrdsema jaotuse saavutanud Eestis eelkõige tänu meie heale maksusüsteemile, mis on soodustanud tulude võrdsemat jaotamist, aga samas on sotsiaalkindlustussüsteem Eestis märksa efektiivsem, kui see on väga paljudes teistes riikides. Seetõttu ongi lõpptulemus just selline, nagu ta on: Eestis on tulud hakanud võrdsemalt jaotuma kui kümme aastat tagasi.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Valeri Korb!

Valeri Korb

Aitäh, proua juhataja! Minu küsimus on lugupeetud välisministrile. Lugupeetud härra minister! Paar päeva tagasi tuli uudis, et Eesti ja Venemaa Föderatsiooni ärimehed kirjutasid alla koostöölepingule. Kommentaarides oli mainitud, et järgmine samm on poliitilise otsuse taga. Tahangi küsida, lugupeetud härra minister, kuidas Eesti riigi tasemel see koostööprotsess toetust leiab ja mis suunas.

Urmas Paet

Aitäh küsimuse eest! Jah, Enn Veskimäega ja teiste Eesti ettevõtjatega kõnelesime me selle kokkuleppe sõlmimisest nende Venepoolsete partneritega nii enne kui ka pärast selle lepingu sõlmimist. Iseenesest on mul hea meel, et meie ettevõtlusorganisatsioonid suudavad koos töötada ja kokkuleppeid sõlmida. Tegelikult, see on suund, mida ma olen alati tahtnud näha, et ilma otsese poliitilise tegevuseta, ka ilma otsese n-ö riigi sekkumiseta suudavad eri valdkondade esindusorganisatsioonid ise teha koostööd ja kokkuleppeid sõlmida. See on minu meelest päris positiivne samm võib-olla vähem politiseeritud majandussuhete poole, mida me alati oleme soovitud saavutada. Mis puudutab riiklikul tasemel majanduskoostöösse sekkumist või riigi tasemel sellega tegelemist, siis mäletatavasti tegelikult juba aastal 2007 Eesti valitsus omalt poolt kiitis heaks nii majanduskoostöölepingu eelnõu kui ka valitsustevahelise komisjoni loomise eelnõu. Tollal oli Venemaa soov, et selleks, et valitsustevaheline komisjon saaks oma tegevuse taas käivitada, võiksid mõlemad need olemas olla. Eesti pool on selles osas oma kodutöö teinud ja loodetavasti ikkagi nähtavas

tulevikus teeb Vene pool sama, siis me saame ka need riikidevahelised majanduskoostöölepped sõlmida. Mis aga sisu poolt puudutab, siis teatavasti on Venemaa Eesti ekspordis praegu kolmandal kohal, kui vaadata riikide pingerida, impordis viiendal kohal. Venemaale suunduva ekspordi maht kogu Eesti ekspordist on väikese kõikumisega 10% ümber, mis on tegelikult sama tase, mis oli 1990. aastate lõpus. 2000. aastate esimesel poolel toimus teatav allakäik, viimastel aastatel on jälle tõus. Nii et protsendi poolest oleme me praegu samal tasemel, kus kümme aastat tagasi.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Raivo Järvi!

Raivo Järvi

Suur tänu, hea esimees! Minu küsimus on taas kord välisministrile. Viidates eelmisele küsimusele, leian ka mina, et igasugune dialoog ja kontaktide tihenemine Venemaaga on väga tervitatav. Nüüd küsin ma selles valguses, kus NATO välisministrid on väisamas Eestit ning teada on, et Venemaa puhul on tegemist arvestatava partnerriigiga. Ma ei küsi mitte välisministri enda arvamust, vaid kiretuid fakte, mis on ministeeriumi käsutuses: miks ikkagi Vene välisminister Lavrov Tallinnasse ei saabu?

Urmas Paet

Ta ei saabu seekord sellepärast, et ei toimu NATO-Venemaa nõukogu istungit. Eri konsultatsioonidel NATO ja Venemaa vahel jõuti tulemusele, et NATO-Venemaa nõukogu kohtumist Tallinnas selle kohtumise raames ei toimu. Iseenesest ei ole hullu lahti midagi, NATO välisministrite kohtumise ja samuti ISAF-i ehk Afganistani missioonis panustavate riikide kohtumise päevakord on väga tihe. Küll NATO ja Venemaa arutavad tulevikus neid küsimusi, mida kahel riigil arutada on. Aga et eelmisele küsimusele vastamisel sai aeg otsa, siis ütlen nüüd, et üks hea näide on tegelikult ka turistide arv, näiteks Venemaalt Eestisse tulevate turistide arv, kui me räägime majandussuhetest. Kui eelmisel aastal peaaegu kõikidest teistest riikidest Eestisse tulnud turistide arv vähenes, siis Vene turistide arv suurenes ja väga oluliselt. Samuti, kui Venemaalt eelmisel aastal välja liikunud turistide arv vähenes, siis

Eesti suunal see sellest hoolimata tõusis. Nii et kui me vaatame majandussuhete dünaamikat, siis viimastel aastatel on see olnud väga paljudes aspektides positiivses trendis.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Eldar Efendijev!

Eldar Efendijev

Aitäh, proua eesistuja! Austatud välisminister! Mul on mõnes mõttes spekulatiivne küsimus. Ma tahan ka küsida Eesti ja Venemaa majandussuhete kohta. Kui need suhted hakkavad arenema ja Vene ärimedhed kavatsevad oma kapitali paigutada piiriäärsetesse piirkondadesse, kas neil ei teki siis probleemi kinnisvara ostmisega ja kapitali paigutamise, nagu see oli varem? Mõni aeg tagasi oli see üks takistus. Milline on praegune olukord ja kas see suund on praegu rohkem avatud Vene ärieste huvide jaoks?

Urmas Paet

Kõigepealt, kindlasti ei saa täna öelda nii, et "kui kunagi hakkavad Eesti ja Venemaa majandussuhted arenema". Veel kord: praegu on Venemaa meie riigi ekspordis kõikide riikide seas kolmandal kohal. See näitab, et ta on juba praegu Eestile väga oluline kaubanduspartner. Seesama 10% kogumahust 2000. aasta 2,4%-ga võrreldes näitab ka väga selgelt viimase kümne aasta tendentsi. See on protsentuaalne. Aga kui me räägime tegelikest mahudest, siis võrreldes kümne aasta taguse ajaga on need mahud rahalises väärtuses rohkem kui kahekordistunud. Selles osas, ma arvan, ei ole ka praegu põhjust väga kurta midagi. Hoolimata majanduskriisist nii siin kui ka Venemaal näiteks meie piimatööstuse eksport Venemaale viimasel aastal kasvas, mitte ei kahanenud. Eks kindlasti saab teha veel asju edasi ja kui majandusringkondadel on vastastikust huvi, siis kindlasti need asjad ka juhtuvad. Mis puudutab investeringuid, siis selles osas ei kohtle Eesti seadused Venemaalt lähtuvaid investeringuid kuidagi teistmoodi kui ükskõik kust mujalt tulevaid investeringuid. Samamoodi, kui on majanduslik huvitatus ja soov investeerida ükskõik millisest riigist Eestisse, siis ma küll ei näe, mis peaks olema probleem, peale selle, et majanduslikud hoovad võivad seda kuidagi takistada.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Tõnu Juul!

Tõnu Juul

Austatud esimees! Küsimus on kaitseministrile. Selle aasta jaanuaris käis riigikaitsekomisjon töövisiidil Afganistanis. Me kohtusime paljude Eesti väekontingendi esindajatega. Üks põhimure, mis jäi kõlama, oli vajadus saada Eesti väekontingendi jaoks vähemalt kaks tänapäeva tiptasemel põhjakaitsega soomukit või lahingumasinat. Praegused Pasid või need, mis on Hollandi kontingendi kasutuses, sinna hulka kindlasti ei kuulu. Kas on mingisugust võimalust ja lootust, et meeste mure, kes Afganistanis teenivad, saaks ära lahendatud?

Jaak Aaviksoo

Aitäh! Praegu Eesti kontingendi käsutuses olevad soomusmasinad Pasid ei ole loomulikult soomustehnika mitte kõige viimane sõna, ometi tähendavad need soomusmasinad kindlasti üle keskmise tasemega soomuskaitset võrreldes paljude meie liitlaste olukorraga Afganistanis, sealhulgas Lõuna-Afganistanis. Tõsi on see, et Kaitseministeerium on koos kaitsevägega läbi vaatamas kaitseväge soomusmasinate perspektiivi. Käivad läbirääkimised eri versioonide üle. Praegu kokkuleppeid ei ole, küll ma aga loodan, et selle aasta jooksul, õigemini, isegi selle aasta esimese poole jooksul me selles küsimuses edasi jõuame. Hetkel ma konkreetsemaks minna ei saa.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mark Soosaar!

Mark Soosaar

Lugupeetud välisminister Urmas Paet! Viimase nädalavahetuse väga kurb pilt Krakówist jättis küll sellise mulje, et Venemaa on valmis paluma andestust või on üsna lähedal sellele, et paluda andestust selle eest, mida Nõukogude Liit tegi Poolaga ja Poola inimestega. Selleks, et üks riik saaks andestust paluda teise eest (teatavasti on Venemaa ju Nõukogude Liidu õigusjärglane), peab ka see riik, kes soovib, et temalt andestust palutakse, looma omalt poolt selleks pinnase. Kuidas on praegu teie vaade nendele võimalustele, et Venemaa paluks vabandust ka nende repressioonide eest,

mida ta pani toime Balti riikides Teise maailmasõja päevil ja sellele järgneval ajal?

Urmas Paet

Kõigepealt, mina ei paneks võrdusmärki praeguse Venemaa ja Nõukogude Liidu vahele. Aga mis puudutab õigusjärgsust, siis, jah, õigusjärgsuse moment on olemas. Mis puudutab vabanduse palumist, siis ma eelistan alati vabanduse palumist, mis tuleb ilma surveta, ilma väljapressimiseta. Ma ei arva, et vabanduse palumine, mis on tehtud surve all või suure nõudmise või väljapressimise tagajärjel, oleks siiras ja seetõttu maksaks rohkem kui vabanduse palumisest loobumine. Kui vaadata ka praegust Eesti ja Venemaa suhete seisust, siis, esiteks, ma ei näe neid asju, mida Eesti Venemaalt nõuaks, mis oleksid sellised, mis kuidagi meie suhete atmosfääri kujundaksid või oleksid kujundanud sellisena, et kui keegi tahab siiralt oma emotsioone, tundeid väljendada, sealhulgas vabandust paluda, et see siis oleks võimatu. Selles kontekstis n-ö vabanduse palumise palumist, nõudmist, survestamist ei pea ma väga õigeks, sest siis on põhjust väga palju kahelda selle palumise siiruses, kui see vabanduse palumine ka tulema peaks.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Aleksei Lotman!

Aleksei Lotman

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Ka minu küsimus on austatud välisministrile. Küsimus on Birma kohta. Birma on üks neid riike, kellele on Euroopa Liit pideva inimõiguste rikkumise eest kehtestanud teatud sanktsioonid, mida viimasel ajal n-ö pragmaatilisemad poliitikud tahavad leevendada. Ma pean vabandust paluma, et ma ei ole päris täpselt olukorda jälginud. Kui kaugel see olukord on ja milline on Eesti positsioon, kui see asi peaks Euroopa Liidu välispoliitika revideerimisel kõne alla tulema?

Urmas Paet

Aitäh! Kõigepealt, reklaami korras ütlen, et tulge reedel Euroopa Liidu asjade komisjoni istungile. Nimelt on Birma küsimus esmaspäeval Euroopa Liidu välisministrite kohtumisel päevakorras ja ülevaade sellest, sealhulgas Eesti seisukohad, kantakse ette reedel, nii nagu

ikka iga kord Euroopa Liidu asjade komisjonile. Seal saab kindlasti põhjalikumalt seda lugu käsitleda. Mis on sanktsioonide eesmärk? Sanktsioonide eesmärk on ikkagi see, et asjad muutuksid selles piirkonnas, kus need sanktsioonid on kehtestatud, ehk nad peavad olema targad, mitte sellised tuimad, et iga hinna eest ja lõpuni välja, ükskõik, kas nad mõjuvad või ei mõju või kas midagi juhtub. Kui Birmat vaadata, siis seal on plaanis järjekordsed valimised. Loomulikult on Euroopa Liidu huvi see, et need valimised võiksid olla vabamad kui kõik senised ja looma võimalusi ka neile, kes on need vähesed tsiviilühiskonna esindajad ja opositsioonis praeguste võimukandjatega. Ka see on see kontekst, mida näiteks Euroopa Liidu välisministrid hakkavad esmaspäeval arutama, kuidas oleks kõige paremini võimalik ühelt poolt toetada ja teiselt poolt survestada Birma režiimi nendesamade eelolevate valimiste valguses, et tulemus nendes jätkuvalt kehvades oludes oleks võimalikult hea, et vabadust sinna ikka mõnevõrra juurde tuleks. Hetkel ei ole mingisugust sanktsioonide tühistamist kavas, aga see on selles mõttes põhjalikum jutt, taktika küsimus eelseisvate valimiste ja valitseva olukorra kontekstis, kuidas ikkagi Euroopa Liidu ja muu rahvusvahelise üldsuse käitumine Birma suhtes oleks võimalikult tark, et saavutada natukenegi seda, mida on pikka aega soovitud.

Esimees Ene Ergma

Head kolleegid! Infotunni aeg on läbi. Aitäh kõigile küsimuste esitamise eest! Aitäh, lugupeetud peaminister ja ministrid, vastamise eest! Infotund on lõppenud.

Istungi rakendamine

Esimees Ene Ergma

Tere päevast, lugupeetud Riigikogu! Alustame Riigikogu täiskogu VII istungjärgu 12. töönädala kolmapäevast istungit. Nüüd, head kolleegid, on aeg üle anda eelnõusid ja arupärimisi, kui on sellist soovi. Palun, kolleeg Ken-Marti Vaher!

Ken-Marti Vaher

Lugupeetud Riigikogu juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Mul on suur rõõm anda üle võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse sea-

duse eelnõu, mille Riigikogu õiguskomisjon otsustas oma eilsel istungil üksmeelselt algatada. Selle eelnõu eesmärk on pakkuda makseraskustes füüsilisele isikule tema võlgade ümberkujundamist, selleks et ületada makseraskusi ja vältida pankrotimenetlust. Nimetatud eelnõul on ühisjooni Eestis juba kehtiva nn saneerimiseseadusega, mis teatavasti kehtib ainult juriidiliste isikute kohta. Soovime nimetatud eelnõuga, mille juures on ka mahukas seletuskiri, kehtestada võlgade ümberkujundamise menetluse ka füüsilistele isikutele, nii nagu see on paljudes Euroopa riikides. Täna!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Juhatusel olen vastu võtnud ühe seaduseelnõu. Kui seaduseelnõu vastab Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele, siis juhatus otsustab selle menetluse võtmise kolme tööpäeva jooksul.

Nüüd üks teade. Riigikogu juhatus on võtnud menetluse Vabariigi Valitsuse üleeile algatatud inimgeeniuringute seaduse muutmise seaduse eelnõu ning on määranud selle juhtivkomisjoniks sotsiaalkomisjoni.

Palun, kolleegid, teeme kohaloleku kontrolli!

Kohalolijaks registreerus 87 Riigikogu liiget, puudub 14.

Head kolleegid! Palun tähelepanu! Päevakorra täpsustamine. Täna on päevakorra 10., 11. ja 15. punkti, eelnõude 709, 721 ja 723 aruteludel teeb juhtivkomisjoni ettekande rahanduskomisjoni aseesimees Tarmo Mänd.

1. Prokuratuuriseaduse muutmise seaduse eelnõu (683 SE) esimese lugemise jätkamine

Esimees Ene Ergma

Lugupeetud Riigikogu! Eile jäi meil istungi aja lõppemise tõttu pooleli eelnõu 683 esimese lugemise arutelu. Küsimused juhtivkomisjoni ettekandjale said otsa. Asume läbirääkimiste juurde. Kas fraktsioonide volitatud esindajad soovivad pidada läbirääkimisi? Palun, kolleeg Karel Rüütli Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni esindajana!

Karel Rüütli

Austatud eesistuja! Head kolleegid! Olles aastaid olnud Riigikogu julgeolekuasutuste

järelevalve erikomisjoni liige, teeb mind nõutuks ja murelikuks riigi võimetust kaitsta inimesi uurimisasutuste võimulihalduste ja eba-proportsionaalsete meetmete eest. Me ei tohi unustada, et sellistes situatsioonides on inime-ne alati nõrgem pool ja need asutused, kes nõuavad teistelt seaduste täitmist ja hindavad seda, peavad tegutsema kooskõlas põhiseadu-sega. Väited, et prokuratuur ise kontrollib jälitustegevust ja prokuratuuri üle peab järele-valvet kohus, ei vasta alati tegelikkusele. Kohus hindab kogutud tõendeid ja ka tõendite kogumise seaduslikkust ning langetab otsuse konkreetse asjas, konkreetse kohtualuse süü küsimuses. Sellel ei ole midagi ühist Riigikogu poolt prokuratuuri üle peetava põhiseaduslik-kuse järelevalvega, mis on meie esitatud sea-duseelnõu eesmärk.

Kordan veel kord üle, et jälitustegevuse maht on viimase nelja aasta jooksul sisuliselt kahekordistunud. 2005. aastal taotleti jälitus-lubasid 519 korral, 2008. aastal juba 916 korral. Taotluste sisuline kontrollimatus kohtu poolt on viinud selleni, et 98–99% prokura-tuuri ja teiste jälitusasutuste taotlustest on kohus ka rahuldanud. Juhin tähelepanu sellele, et tegemist on sama suurusjärguga, mille Euroopa Inimõiguste Kohus Moldaavia suhtes on lugenud inimeste põhiõigusi üleliigselt riiva-vaks.

Seega palun kõigil Riigikogu liikmetel toe-tada Rahvaliidu eelnõu, mis käsitleb prokura-tuuriseaduse muutmist, ja ühtlasi kutsun üles kõiki Riigikogu liikmeid muudatusettepane-kuid tegema, selleks et seda seaduseelnõu veelgi paremaks muuta. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Karel Rüütli! Rohkem kõnesoove ei ole, lõpetan läbirääkimised. Ku-na juhtivkomisjon on teinud ettepaneku eelnõu tagasi lükata, siis tuleb meil see ettepanek läbi hääletada.

Lugupeetud kolleegid, panen hääletusele juhtivkomisjoni ettepaneku lükata tagasi Ees-timaa Rahvaliidu fraktsiooni algatatud proku-ratuuriseaduse muutmise seaduse eelnõu 683. Palun hääletada!

Ettepaneku poolt hääletas 49 Riigikogu lii-get, vastu oli 7, erapooletuid ei olnud. Juhtiv-komisjoni ettepanek leidis toetust. Seaduseel-nõu 683 langes menetlusest välja. (Tabel 17.)

2. Riikliku matusetootuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (696 SE) esimene lugemine

Esimees Ene Ergma

Algab Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni al-gatatud riikliku matusetootuse seaduse muut-mise seaduse eelnõu esimene lugemine. Palun ettekandjaks Riigikogu liikme Mai Treiali!

Mai Treial

Austatud juhataja! Head kolleegid! Iga inimese elu on märkimisväärne. Kui see lõpule jõuab, tuleb lahkunuga soliidset hūvasti jätta, anda lähedastele ja sõpradele võimalus kogu-neda, meenutada ühiseid mälestusi, esile tuua lahkunu osa lähedaste, sõprade, miks mitte ka kogu ühiskonna elus. Matus moodustab tähtsa osa leinaperioidist. Matuste korraldamine on peredele väga raske emotsionaalne ja ka raha-line katsumus, sellepärast tundus paljudele ini-mestele ebaõiglasena see, kui valitsuse ettepa-nek lõpetas möödunud aasta juulikuust matu-setootuse maksmise.

Rahvaliit soovib taastada riikliku matuse-toetuse enne 1. juulit 2009 kehtinud kujul. Ma-tusetootuse maksmise muutmise eesmärk oli toona parandada riigieelarve tasakaalu, kitsen-dades matusetootuse saajate ringi riiklikus matusetootuse seaduses. Sellised kitsendused saavad olla üksnes ajutised ja pärast 1. jaanuari 2011 on eelnõu algatajate arvates vaja pöördu-da tagasi varem kehtinud korra juurde.

Eelnõuga muudetakse üheksat sätet, nad taastatakse enne 1. juulit 2009. aastal kehtinud kujul.

2008. aastal maksti Sotsiaalkindlustusameti kaudu matusetootuseks 50 miljonit krooni, sel-lest maksti 1 miljon krooni välja valla- ja lin-navalitsustele. 2009. aasta eelarves oli matuse-toetuseks planeeritud 54,9 miljonit krooni ja toetuse saajaid oli hinnanguliselt 18 000. Olgu märgitud, et nii 2008. kui ka 2009. aastal oli matusetootuse suurus 3000 krooni. 1. juulil 2009. aastal kehtestatud seadusmuudatusega eeldati 2009. aasta teisel poolaastal kokkuhoi-du suurusjärgus 20,1 miljonit krooni. Seega oleks koormus riigieelarvele 20–25 miljonit krooni.

Rahvaliidu fraktsioon on seisukohal, et riik ei tohi kodanikele selga pöörata ega viidata kohustuste mittetäitmise korral majanduslikult

keerulistele aegadele. Eesti on ju ratifitseerinud Euroopa sotsiaalharta, milles toodud üks sotsiaalkindlustusliikidest on matusetootus. Seda kohustust tuleb tingimusteta täita.

Olen eelnõu ettevalmistamise käigus võtnud ühendust nii Tallinna kui ka Tartu krematoriumidega ning vestelnud mitmete matusekorraldajatega ja saanud teada, et ka kõige tagasihoidlikumate matuste kulutused ulatuvad praegu 8000 – 10 000 kroonini. See on summa, mis käib paljudele inimestele üle jõu.

Minu poole on pöördutud paljudel kohtumistel ja mulle on helistatud, imestades, miks küll tegi valitsus ettepaneku matusetootus, mida viimati maksti 3000 krooni, ära kaotada. Leiti, et see pole ju riigile kuigi suur summa. Paljud inimesed on rääkinud sellestki, et nad on pidanud matuste korraldamisega seoses kasutama isegi SMS-laenu, sest pangad ju laenuvõimalust nii kergesti ei paku.

2009. aastal registreeriti Eestis 16 201 surma. Matusetootus ei lööks parandamatut haava riigieelarvesse.

Olen püüdnud inimestele selgitada, mis siis ikkagi Riigikogus möödunud aastal seoses matusetootuse maksmise muutmisega ja ka sellele eelnevate otsustustega on toimunud. Nimelt tõsteti kõigepealt 1. jaanuarist 2009 käibemaks 5%-lt 18%-le ja seda ka matusetarvetel ja matuseteenustel. 18. juunil 2009. aastal võttis Riigikogu vastu seadusmuudatuse, mille kohaselt käibemaks tõusis veelgi, seekord 20%-le. Seda kõike tegi valitsuskoalitsioon põhjendusega, et on vaja parandada riigieelarve tasakaalu. Lisaks sellele kitsendati matusetootuse saajate ringi füüsilisest isikust matusetootuse taotlejate osas. Nii hakati riiklikku matusetootust maksuma ainult valla- või linnavalitsusele nende poolt matuse korraldamiseks tehtud kulutuste osaliseks katmiseks, kui surnud inimene on tundmatu või omasteta.

Vastavalt Euroopa Nõukogu sotsiaalkindlustuskoodeksi ja Euroopa Liidu põhimõtetele on matusetootuse puhul tegemist ühe sotsiaalkindlustuse liigiga. Eesti on esitanud Euroopa sotsiaalkindlustuskoodeksi täitmise aruande perioodi 1. juuli 2007 – 30. juuni 2008 kohta ja selle kohta esitati 2009. aastal ka järeldused. Uus aruanne tuleks esitada selle aasta juulis. 2009. aasta järeldustes märgib komitee, et alates sotsiaalkindlustussüsteemide loomise ajast on need ette nähtud halvima rahalise olukorra

ja võimaliku majanduskriisi üleelamiseks. Mitmed riiklikud näitajad viitavad üheselt, et kriisi mõju võib olla tõsine ning kujutada reaalselt ohtu sotsiaalkindlustussüsteemide rahalisele elujõulisusele ja jätkusuutlikkusele, aga samas meenutab komitee, et võimaldamaks liikmesriikidel vastutada sotsiaalkindlustuse rahalise elujõulisuse eest, on igale riigile pandud kohustus rakendada sel eesmärgil kõiki abinõusid. Komitee loodab, et valitsuste poolt vastu võetud või kavandatud meetmed on asjakohases vastavuses ja igas riigis tagatakse sotsiaalkindlustuse elujõulisus ja jätkusuutlik areng. Nii et igale riigile, ka Eestile, on Euroopa Liidus pandud kohustus rakendada kõiki abinõusid, eriti just nende inimeste või sellesse sotsiaalsesse gruppi kuuluvate elanike puhul, kes on kõige haavatavamad rühmad.

Me leiamegi, et meie riik ei saa ega tohi lihtsalt niisama, käigu pealt tõmmata kriipsu peale ühele sotsiaalkindlustusliigile ja oodata, kuidas sellele sammule reageerivad Euroopa ja rahvusvahelised organisatsioonid. Nii ongi Rahvaliidu fraktsioon esitanud seaduseelnõu 696, millega soovitatakse taastada riikliku matusetootuse maksmine. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Mai Treial! Kas ettekandjale on küsimusi? Palun, kolleeg Tõnu Juul!

Tõnu Juul

Austatud esimees! Lugupeetud ettekandja! Ma ei vaidle vastu sellele, et mingi sihtgrupp Eestis kindlasti on, kes vajab matusetootust, aga minu küsimus teile on selline. Miks te üheülbaliselt jällegi esitasite menetlusse eelnõu, millega taastatakse endine seis, mis oli Eestis enne majanduskriisi? Miks teie tegevus ei lähtu rohkem sihtgrupist, miks te ei taotlenud kohalikele omavalitsustele suuremate rahaliste võimaluste loomist, selleks et abivajajad, kes tõeliselt abi vajavad, seda toetust saaksid?

Mai Treial

Aitäh! Juhtisin tähelepanu ka sellele, et Eesti on ühinenud nii Euroopa sotsiaalharta kui ka Euroopa Nõukogu sotsiaalkindlustuskoodeksiga. See tähendab, et matusetootus on üks sotsiaalkindlustusliikidest, mille asenda-

mine mis tahes võimalustega sotsiaalhoolekandesüsteemis või sotsiaaltoetuse maksimisega ei ole mõeldav ega ratifitseeritud dokumentide kohane.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marika Tuus!

Marika Tuus

Aitäh! Hea kolleeg! Matusetoetus on üks näide, aga me võime ju lugeda ette kümneid kärpeid, küll 300-kroonise hambaravihüvitise kaotamine, küll tasuta posti kojukande kaotamine, küll rehabilitatsiooniraha kärpimine, ravimite käibemaksu tõstmine, haigushüvitiste vähendamine jne. Mis sa arvad, kelle huvides see ikkagi tehtud on? Kellele on sinu meelest kasulik see õhuke riik?

Mai Treial

Aitäh! Need on kõik olnud niisugused kärped, mis on eeskätt lõõnud just nende inimeste rahakoti pihta, kelle sissetulek on niigi väike, olgu need siis eakad pensionisaajad, see tohutu töötute armee, kes meil praegu on, või väiksemapalgalised töötajad. Kui rääkida eesmärgist, siis minu arvates on eesmärgiks seatud vahendeid valimata eurole üleminek. Ma arvan, et selline, just väiksema sissetulekuga inimeste kulul euro ükskõik mis hinnaga saavutamine ei tee meile kindlasti au. Arvan ka, et kõik need, kellel on suurem sissetulek, niisuguseid kärpeid või, ütleme, niisugust käibemaksust tulevat hindade tõusu ja hindade tõusu ükskõik missuguste aktsiisitõusude toimel ei pane justkui tähelegi.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jüri Tamm!

Jüri Tamm

Aitäh, lugupeetud juhataja! Austatud eelnõu algataja! Isiklikult ma väga toetan seda mõtet, et teema oleks vaja veel kord Riigikogu ette tuua ja mingite lahendusteni jõuda. Samas olen arvamusel, et endise olukorra juurde tagasimine ei ole võib-olla kõige parem lahendus, arvestades praegust majandusseisu ja neid võimalusi, mis tegelikult matusetoetusega kaasnevalt olemas on. Aga ma küsin valitsuse seisukohta. Mind huvitab, mida valitsus ütles selle eelnõu kohta, kas see neile üldse ei sobi või on

neil plaanis midagi tulevikus teha. Te olete nendega ju suhelnud.

Mai Treial

Aitäh! Alustades teie küsimuse algusest, kus kõlas kommentaar, pean ma veel kord rõhutama, et kui Eesti on ühinenud Euroopa sotsiaalharta ja sotsiaalkindlustuskoodeksiga, siis ei saa teha valikuid, kas me läheme tagasi vana korra juurde või mitte. Matusetoetus kehtestati riikliku toetusena siis, kui Eesti ühines Euroopa Nõukogu sotsiaalkindlustuskoodeksiga. Tõsi, valitsus peab esitama uue aruande selle aasta juulis. Praegu ei ole see olukord, et kokkuleppeid ei täideta, justkui üldse välja tulnudki, st et Eestis ühte ratifitseeritud artikli kohast sotsiaalkindlustusliiki ei rakendata. Me ei tea, missugused ettekirjutused tulevad, aga seda võib arvata. Selle eelnõuga seoses on valitsus arvanud, et eelnõu ei saa toetada. Tuuakse põhjenduseks, nagu tavaliselt, eriti just opositsiooni eelnõude puhul, et raha ei ole. Kuidas on omavalitsustega? Omavalitsused on muidugi need, kes oma inimesi ikka kuidagi aitavad. Aga ühelt poolt on need kindlasti sellised kohustused, mida riik peab täitma, neid ei saa panna ega jätta omavalitsuste õlule. Me ei räägi praegu sellest, et omavalitsuste rahakott on masu vintsutustega jäänud üpriski õhukeseks ja võib arvata, et ka sellel aastal ei ole kohalik eelarve kuigi kopsakas. Nii et siin on selgitus, miks me arvame, et matusetoetuse maksmine on riigi ülesanne. Ma arvan, et arutelu juurde tuleks tõesti selle eelnõu raames tagasi tulla. Me ei ole vastu, kui rahanduskomisjon või Vabariigi Valitsus esitab oma seaduseelnõu. Me oleme nõus, et need eelnõud liidetakse, peaasi, et riiklik matusetoetus saaks kehtestatud, nii nagu seda nõuavad Euroopa sotsiaaldokumendid, mida Eesti on ratifitseerinud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Toivo Tootsen!

Toivo Tootsen

Aitäh, proua esimees! Hea ettekandja! Ma mäletan, et eelarve arutamisel see muudatusetepanek kord tuli sisse, kord läks välja. Ka koalitsioonil endal, ma ütleksin, oli häbi selliste meetoditega eelarvet tasakaalu ajada. Mõneti meenutas see mulle Ilfi ja Petrovi vanade-

kodu juhatajat, kellel olid silmad kangesti häbi täis, aga ta ikkagi tassis vaestemaja vara laiali ja müüs maha. Nüüd, kui peaminister kinnitab, et Eesti majandus on jälle õitsvale järjele tõusmas ja kõik olukorrad kasvavad, paranevad, täienevad, mis iganes, me oleme jälle varsti õnne tipul, on võib-olla tõesti ka koalitsioon nõus selle matusetootuse tagasi tooma.

Mai Treial

Aitäh! Ma väga loodan, et see niimoodi on. Aga ma ütlen, et kui on majanduslikult rasked ajad, siis peab riik toetama just inimesi, kellel on raske. Ei saa lihtsalt lükata edasi, et kui ükskord tulevad paremad ajad, siis me toetame kõiki, kellel on raske. Niimoodi lihtsalt ei saa. Me oleme oma põhiseaduses ka üht-teist väga selgelt välja öelnud ja tunnistanud sotsiaaliigi põhimõtteid.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Jüri Tamm, teine küsimus!

Jüri Tamm

Aitäh! Austatud eelnõu algataja! Ma ei hakka siin täna küsima, kui paljud eraisikud on võtnud laenu oma lähedaste matmiseks või kui paljud perekonnad on sattunud laenu lõksu, sest see on väga intiimne teema ja vaevalt me seda vastust täpselt teame. Küll aga küsin: olete te teinud ülevaate sellest, kui paljud omavalitsused on matusebüroodele võlgu? Ma tean Pärnu näite põhjal, et need summad on muljet avaldavad.

Mai Treial

Aitäh! Mulle on seda rääkinud inimesed, kes on pidanud laenu võtma, aga nad ei taha täpsustada, kui palju nad laenu võtsid. Selles suhtes on sul tõesti õigus. Küll pean ütleva, et me ei ole teinud omavalitsuste kaupa ülevaadet, kui paljudel on matusebüroodele arved maksmata. Ma tean, et väga paljud omavalitsused maksavad matusetootust, aga ka neid on päris palju, kes üldse ei maksa või teevad mingisuguse valiku. Sain küll seda teada, et see on omavalitsuste jaoks väga raske küsimus, mida raske südamega otsustatakse. Pigem leitakse siiski pisku raha, et aidata. Aga kui ma tegin sellise küsitluse kahes krematooriumis ja mõne matusekorraldaja seas, siis, tõesti, selgus, et see summa, millest ma rääkisin, 8000 – 10 000

krooni, on see kõige väiksem raha. Sinna ei lähe juurde üldse peielaud ega mitte midagi. See on see summa, mis tuleb matuse korraldamise eest maksta, olgu tuhandast matuse või hauamatuse. Kui on talvekuud, siis on hauakaevamise kulud muidugi palju suuremad ja summad võivad olla veel suuremad. See on tõesti ainult puusärgi hind ja kõige sinna juurde kuuluva lahkunu minimaalse ärasaatmisprotseduuri hind. Summad iseenesest on väga suured.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marika Tuus, teine küsimus!

Marika Tuus

Aitäh! Hea esineja! Mulle tuleb sotsiaalharta suhtes meelde, et Euroopa on meile mõni aasta tagasi juba märkuse teinud just nimelt matusetootuse asjus. Kui siin väga paljud ütlevad, et matusetootust peaks diferentseeritult maksma, siis tegelikult on ikkagi nii, et paratamatult vanemaid inimesi tabab surm rohkem kui teisi ja me teame, et selleks matuserahaks ongi vaid pensioniraha. Aga mis sa arvad, kui koalitsioon pidevalt toonitab, et me peame neid toetusi diferentseerima, miks seda siis tehtud ei ole? Seda on aastaid räägitud.

Mai Treial

Ma mäletan ka, et sotsiaalharta aruande kohta märgiti ühes järelduses, et meil on mitmed toetused, sealhulgas matusetootus, liiga väikesed, mis ei vasta standarditele, mis on ka sotsiaalkindlustuskoodeksi ja sotsiaalharta kohaselt ette nähtud. Siin oli jutt 3000 kroonist. Miks me tahame just 2008. aasta taset taastada? See ongi esialgu selline minimaalne tase. Kui me räägime sellest, kui palju me peaksime matusetootust maksma, siis ma arvan, et see summa võib praegustes hindades olla 4500–5000 krooni. Me oleme rääkinud 3000 kroonist. Aga nagu ma ütlesin, tegelikult ka see summa ei kata ju minimaalseid matusekulusid veel ära, aga ta on siiski tugi ja ta on tugi selles mõttes, et inimene ei pea minema taotlema omavalitsusest lisatoetust. Toetuse taotlemine on ääretult valus, eriti veel sellistel puhkudel, nagu seda on matused, kus muresid on niigi väga palju. See on ka väärikuse küsimus.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, kolleeg Mai Treial! Ma kutsun ettekandjaks rahanduskomisjoni liikme Peep Aru. Palun!

Mai Treial

Aitäh! Ma loodan, et me saame selle seaduseelnõu menetlemisega edasi minna.

Peep Aru

Lugupeetud esimees! Head kolleegid! Rahanduskomisjonis arutasime seda eelnõu 5. aprillil ja ka seal rääkis meile algatajate esindajana lugupeetud Mai Treial. Seal tehti otsus eelnõu tagasi lükata. Selle põhjuseks oli küsimus, kas me peaksime matusetootust maksma kõikidele või tuleks asja diferentseerida, lähtuvalt sellest, millised on inimeste rahalised võimalused. Meil oli aluseks Vabariigi Valitsuse seisukoht ja et asi oleks selgem, loen ma selle seisukoha ette: "Vabariigi Valitsus otsustas eelnõu mitte toetada järgmistel põhjustel: riikliku matusetootuse saajate ringi vähendamine ning piirdumine vaid valla- või linnavalitsusega ei ole mõeldud ajutise lahendusena, riigi rahaliste vahendite ja võimaluste seisukohast ei ole põhjendatud maksta riiklikku matusetootust kõikide surmajuhtumite korral; lähedase surma puhul on matusekulude kandmine eelkõige perekonna kohustus; kui perekond on raskustes ning vajab abi matusekulude kandmisel, on valla- või linnavalitsuse roll perekonda toetada; riikliku matusetootusega on ka täna kaetud juhtumid, kus surnud isik on tundmatu või omasteta."

Selle kirja alusel diskuteerisime me komisjonis põhjalikult selle üle, milline on valla- või linnavalitsuse roll, ja jõudsime üheskoos arusaamale, et praegu on valla- ja linnavalitsuste roll õiguses toetada neid inimesi, kes on rahalistes raskustes ja kellel on probleeme oma lähedase matuste korraldamisega, see ei ole valla- ja linnavalitsuste kohustus. Siit tulenevalt ei ole inimeste võimalused üle Eesti kindlasti ühtlased. On selliseid omavalitsusi, kes väga inimestest hoolivad ja ka kõhna rahakoti tingimustes püüavad neid asju inimlikult, rahalise abiga lahendada, ja kindlasti on omavalitsusi, kus probleemid on suuremad.

Kui tulevikku vaadata, siis ilmselt peaks ikkagi mõtisklema ja tegutsema selles suunas, kuidas omavalitsusi, kes kindlasti kõige roh-

kem tunnevad inimesi ja nende tegelikke võimalusi, riigieelarve kaudu rohkem mingite parameetrite alusel toetada. Selles suunas tuleb mõelda nii Sotsiaalministeeriumis kui ka siis, kui me teeme eelarveid, järgmisel aastal ja järgmistel aastatel. Me peame selle asja juures diskuteerima, kuidas riik saaks toetada neid omavalitsusi, kes suudavad objektiivselt välja selekteerida need inimesed, kes seda abi vajavad.

Põhimõtteliselt on küsimus tõsine ja siin tuleb kõigil edasi nuputada. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Peep Aru! Kas on küsimusi? Palun, kolleeg Mai Treial!

Mai Treial

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud ettekandja! Üks võimalus võib muidugi olla, et antakse omavalitsustele juurde teatud vahendid, et nad saaksid inimestele matusetootust maksta. Aga ma rõhutan seda, et Eesti on ühinenud Euroopa sotsiaalharta ja sotsiaalkindlustuskoodeksiga. Nendes artiklites, mida me oleme ratifitseerinud, on väga selgesti öeldud, mis on sotsiaalkindlustus. Matusetootus on üks sotsiaalkindlustusliik, mida Eesti on endale siduvaks pidanud. Siin ei saa olla tegemist sellega, kas me maksame sellesse kindlustusliiki kuuluvat matusetootust või mitte. Me võime küll rääkida mingitest piiridest ja ülejäänud osas saab kohalik omavalitsus täiendada. Minu küsimus on selles.

Peep Aru

Aitäh küsimuse eest! Mul on väga kahju, et Rahvaliit oma eelnõu seletuskirjas ei ole ühtegi sõna kirjutanud Euroopa sotsiaalharta ja ka eelnõu esitaja rahanduskomisjonis ei rääkinud seal seda juttu. Me ei saanud komisjonis selle üle diskuteerida.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Nikolai Põdramägi!

Nikolai Põdramägi

Aitäh, juhataja! Lugupeetud ettekandja! Kas koalitsioonierakondadel on plaanis lähiajal välja tulla diferentseeritud matusetootuse seaduse eelnõuga või ei ole?

Peep Aru

See ei puuduta ju ainult matusetootust, see puudutab toetuste skeeme laiemalt. Ma tean, et Sotsiaalministeeriumis selle teema üle nuputatakse. Aga nagu isegi arvata võite, ega see nuputamine väga lihtne ei ole. Ma loodan, et mingil ajahetkel tullakse välja selle nuputamise produktiga, mille üle saaks siis hakata diskuteerima.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Toivo Tootsen, teine küsimus!

Toivo Tootsen

Aitäh! Hea ettekandja! On olemas sünd, on olemas surm, need on ühe tee algus ja lõpp. Riiklik sünnitoetus on olemas. See on mõistev niimoodi, et riik premeerib seda, et siia ilma tuli juurde tubli maksumaksja, kes küllap selle sünnitoetuse tasa teenib. Aga kas riik, samast seisukohast lähtudes, ei võiks ikkagi ka riiklikku matusetootust maksta, et tänada seda tublit maksumaksjat, kes toetas riiki, aga nüüd läks ära teisele poole?

Peep Aru

Esiteks, rahanduskomisjonis me ei arutanud seda aspekti, kus on preemia ja kus on tänu. Aga ma ütlen natuke laiemalt, et kindlasti ei ole eesmärk stimuleerida inimesi sünnitama selle jaoks, et riik saaks maksumaksjaid. Eesmärk on tunduvalt laiem: et Eestimaa alles jääks ja siin elaksid Eestimaa inimesed. Sellepärast on vaja inimesi, kes siia maailma sünnivad. Vaatamata rakendatud stiimulitele ei ole ju see eestlaste püsijäämine kaugemas perspektiivis garanteeritud, me peame edasi pingutama, et asi võiks nii olla. Aga üks väga oluline osa Eesti kultuuris on olnud perekond. Kui me vaatame põhiseadust, siis seal on ju otsest perekonna kohta öeldud. Ma arvan, et perekonnal ongi eelkõige kohustus olla selline perekond, et siia maailma sünniks palju lapsi, ja, teiseks, et väärikalt saaksid ära saadetud need inimesed, kes on oma maise teekonnaga lõpule jõudnud. Tõesti, kui mõnes perekonnas ei ole selliseid vahendeid, et seda väärikalt teha saaks, siis peaks riik appi tulema. Me diskuteerime nüüd selle üle, kuidas seda korraldada. Ma arvan, et rahaliste võimaluste para-

nedes tuleb igal juhul selle juurde tagasi pöörduda.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Karel Rütli!

Karel Rütli

Aitäh! Hea ettekandja! Kui tohib, siis ma lähen edasi teie eelmisest vastusest. Te väga ilusasti rõhutasite, et perekonnal on kohustused ja perekonnal on väga tähtis ja suur roll üldse Eesti ühiskonnas. Ma olen teiega täiesti nõus. Aga küsimus on see, et äkki te oskate nendele inimestele nüüd ka nõu anda. Kui perekonnas tõesti juhtub selline kurb ja traagiline sündmus ning sellel perekonnal ei ole raha, selleks et kadunukene väärikalt ära saata, kuidas siis praegu riik tuleb appi nendele inimestele ja laseb sellel kurval sündmusel võimalikult valutult nende inimeste jaoks leida n-ö väärika lõpu?

Peep Aru

Ma arvan, et inimesed, kellel on probleem, peavad eelkõige pöörduma kohaliku omavalitsusse kui inimesele kõige lähemal asuvasse institutsiooni. Kui see on omavalitsus selle sõna sisulises mõttes, inimeste poolt valitud kogu, inimeste poolt usaldatud kogu, ju nad siis tulevad ka inimestele vastu, kui nad seda usaldust tahavad väärida.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mai Treial, teine küsimus!

Mai Treial

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud ettekandja! Jah, mina võib-olla ei toonitanud komisjonis esinedes seda, et Eesti on ratifitseerinud sotsiaalharta ja sotsiaalkindlustuskodeksi, aga komisjonis sellel teemal juttu oli, küll nimetasin ma seda, andes seaduseelnõu Riigikogu menetlusse. Aga samas on mul naljakas kuulda, et Vabariigi Valitsus ei võinudki teada, et me oleme harta ja kodeksi ratifitseerinud, et kui nad oleksid teadnud, siis võib-olla oleks olnud hoopis teine vastus. Asi on seda väärt, et me peaksime seda seaduseelnõu arutama. Ma sain küll ka komisjonis aru, et see on omavalitsuste õigus, mitte kohustus. Nüüd ma palungi, kas ei võiks menetlus jätkuda. Võid sa seda niimoodi ka oma seisukohalt avada?

Peep Aru

Mina ei esinda siin Vabariigi Valitsust, ma esindan Riigikogu rahanduskomisjoni. Ma rääkisin, et rahanduskomisjonis me sotsiaalharta ja sellest tulenevate kohustuste üle ei diskuteerinud. Ma ei ole rohkem mitte midagi väitnud. Minu jaoks on püha roll kanda ette täpselt see tulem, mis komisjonis oli. Ma ütlesin, et komisjon seda eelnõu ei toetanud.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, kolleeg Peep Aru! Kas fraktsioonide volitatud esindajad soovivad pidada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Kuna juhtivkomisjon on teinud ettepaneku seaduseelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata, siis tuleb meil see ettepanek läbi hääletada.

Lugupeetud Riigikogu, panen hääletusele juhtivkomisjoni ettepaneku lükata tagasi Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni algatatud riikliku matusetootuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 696. Palun hääletada!

Ettepaneku poolt hääletas 44 Riigikogu liiget, vastu oli 35, erapooletuid ei olnud. Ettepanek leidis toetust.

Seaduseelnõu 696 langes menetlusest välja. (Tabel 18.)

3. Tööturuteenuste ja -toetuste seaduse muutmise seaduse eelnõu (695 SE) esimene lugemine

Esimees Ene Ergma

Algab Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud tööturuteenuste ja -toetuste seaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Ma palun kõnepultil ettekandjaks Riigikogu liikme Jaak Aabi!

Jaak Aab

Austatud Riigikogu esimees! Head kolleegid! Eesti Keskerakonna fraktsioon algatas tööturuteenuste ja -toetuste seaduse muutmise seaduse eelnõu s.a 22. veebruaril. Algasime sarnase eelnõu ka eelmisel aastal, kuid valitsuskolitsiooni hääletage lükati see siinsamas saalis esimesel lugemisel tagasi.

Eelnõu eesmärk on laiendada töötute õigust osaleda avalikus töös suuremas mahus, kui see seni on seadusega lubatud. Avalik töö on ajutine tasuline töö, mis ei eelda kutse-, eri- ega

ametialast ettevalmistust. Põhiliselt on see heakorratöö, mida korraldab kohalik omavalitsus. Enim on seda võimalust töötutele pakkunud suuremad linnad, Tallinn ja Tartu. Avalikus töös saab osaleda registreeritud töötute, avaliku töö korraldamiseks sõlmitakse haldusleping töötukassa ja kohaliku omavalitsuse vahel.

Kehtiva seaduse kohaselt võib töötute osaleda avalikus töös mitte rohkem kui 50 tundi kuus. Meie ettepanek on suurendada lubatud töötundide arvu 80 tunnini kuus. Millest selline ettepanek tuleneb? Ettepanek tuleneb elust enesest. Nii kohalikud omavalitsused, kes korraldavad avalikku tööd, kui ka töötud, kes osalevad selles töös, soovivad töötundide piirangu leevendamist. Heakorratööd on hooajalise iseloomuga ja teatud ajal on omavalitsustel võimalik seda rohkem pakkuda. Nii avaliku töö korraldamine kui ka selles osalemine on vabatahtlik ja annab töötutele võimaluse töö otsimise perioodil aktiivselt osaleda konkreetsetes tegevuses, olla aktiivne, mitte jääda koju istuma ja käia vaid ennast pidevalt töötuna registreerimas.

Diskussiooni käigus nii eelmine kord siin saalis kui ka sotsiaalkomisjonis on kerkinud üles küsimus, miks omavalitsus ei võiks nende hooajatööde korral sõlmida töötuga tähtajalist lepingut, olgu siis kuuks ajaks, olgu siis kaheks kuuks, kuid pigem on siin vastuseis töötute endi poolt, tihti võib-olla lihtsalt teadmatusest. Töötute, kui ta sõlmib töölepingu, olgu selleks ka ajutine tööleping, kardab selle ajutise töö pärast, mida ta teeb ja millega ta saab ka veidi teenida, kaotada töötute staatust. Need, kes saavad töötuskindlustushüvitist, kardavad, et seetõttu võib neil väheneda töötuskindlustushüvitise määr. Sellised ohud ja kartused ongi tihtipeale takistuseks ja inimene ei ole nõus sõlmima omavalitsusega või selle firmaga, kes heakorratööd korraldab, ajutist töölepingut. Ta leiab, et avalikus töös osalemine sellistel alustel, nagu see praegu toimub, et töötute osaleb ning töötukassa ja omavalitsus sõlmivad omavahel halduslepingu, ei halvenda tema positsiooni töötuna. See ei ole iga kord õigustatud, tõesti, see muidugi ei pruugi halvendada. Aga inimeste suhtumine on selline ja kartused on sellised. Kui seda tööd pakkuda on (see on ju vabatahtlik nii omavalitsuse kui ka töötute poolt), siis see on kindlasti teretulnud ning tuleb toetada ja kiita neid omavalitsusi, kes

sellist tööd organiseerivad. Eks see ole ju ka seotud kulutustega, ajakuluga ja probleemidega.

Avalikus töös suuremas mahus osalemine võimaldaks töötul teenida kuni 810 krooni lisaraha. Eriti oluline on see pikaajalistele töötutele, kes ei saa töötuskindlustushüvitist ega töötutoetust ja peavad hakkama saama sotsiaaltoetustega. Kindlasti on palju motiveerivam ja meeldivam saada raha oma konkreetse töö eest kui ainult sotsiaaltoetuste luugist omavalitsuse käest. Avalikus töös osalevate inimestega on võimalik ka töötukassal kindlasti edaspidi aktiivsemalt tegelda ja neile erinevaid võimalusi pakkuda, eelkõige koolitusi, et inimene saaks ennast täiendada ja oleks uuesti võimeline tööturule tagasi tulema. Sellega, et ta avalikus töös osaleb, inimene näitab, et ta soovib olla aktiivne. Nüüd on töötukassal võimalus teda aidata, et ta nagu uuesti ree peale saaks. Kindlasti on see positiivne võimalus.

Palume teil toetada meie eelnõu, esimene lugemine lõpetada ja mitte minna kaasa komisjoni otsusega, et see eelnõu tuleb esimesel lugemisel tagasi lükata. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Jaak Aab! Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma palun ettekandeks kõnepulti sotsiaalkomisjoni liikme Maret Maripuu!

Maret Maripuu

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Sotsiaalkomisjon arutas Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud tööturuteenuste ja -toetuste seaduse muutmise seaduse eelnõu oma 12. aprilli istungil. Algatajate nimel tutvustas eelnõu Jaak Aab, Vabariigi Valitsuse positsioon tutvustas Anu Alber, kes on Sotsiaalministeeriumi tööturu osakonna juhataja, ja temaga oli kaasas Sotsiaalministeeriumi tööturu osakonna peaspetsialist Õie Jõgiste.

Vabariigi Valitsus ei toetanud Keskerakonna fraktsiooni algatatud tööturuteenuste ja -toetuste seaduse muutmise seaduse eelnõu, nii nagu ka 2009. aasta sügisel. Meenutan siis neid põhjendusi. Peamine asjaolu on see, et eelnõu ei ole arvestanud avaliku töö eesmärgiga. Avalik töö on lihttöö, mille tegemist võimaldatakse töötutele eesmärgiga säilitada ja arendada nende tööharjumust. Lähtudes avaliku töö ees-

märgist ja vajadusest võimaldada töötul ka ajutise lihttöö tegemise perioodil otsida aktiivselt tööd, on osalemise aeg piiratud: mitte kauem kui 8 tundi päevas, 25 tundi nädalas ja 50 tundi kuus. Töö kestuse pikendamine 30 tunni võrra kuus ei aitaks paremini täita avaliku töö eesmärki, milleks on töötul tööharjumuse säilitamine. Pikaajaliste töötute puhul aitaks tööharjumust säilitada võimalus osaleda avalikul tööl erinevatel kuudel, kuid mitte ühes kuus pikema perioodi jooksul. Majanduslanguse olukorras, kus töötute arv on suur, peaks kohalik omavalitsus seadma eesmärgiks avalikul tööl osalevate töötute arvu suurendamise, mitte selle töö kestuse pikendamise. Üks punkt, mille valitsus tõstatas, oli see, et kohaliku omavalitsuse üksus võiks töö puhul, mis kestab 80 tundi kuus, võtta töötulepingu alusel tööle, sest 80 tundi moodustab juba poole töölepingu seaduse § 43 lõikes 1 sätestatud tööajast ühes kuus. Töötasu alammäär töölepingu alusel töötamise puhul ja avaliku töö tasu alammäär on võrdsed, tunnitasu on 27 krooni. Need on olulisemad punktid, millele juhiti tähelepanu.

Komisjonis tunti ka huvi, kui palju inimesi 2009. aastal avalikul tööl osales. Neid oli 2009. aastal kokku 1577. Kui meil oli seesama teema arutusel komisjonis 2009. aasta teises pooles, siis saatis komisjon kirjad osasse omavalitsustesse, küsides, kas nad näevad selles regulatsioonis probleemi, kas nad näevad vajadust, et see aeg võiks olla pikem, 50 tunni asemel 80 tundi kuus. Tallinn tõi vastuses välja, et nendel oleks mugavam, kui see aeg oleks pikem, samas oli omavalitsusi, kes leidsid, et praegune 50 tundi on piisav. Üks huvitav mõte oli Võru Linnavalitsuse vastuskirjas, kus nad ütlesid, et avaliku töö eest saadava tasu arvestamine toimetulekutoetuse määramisel sissetuleku hulka ei motiveeri isikuid seda tööd tegema, küll aga on avalikust tööst huvitatud isikud, kellel on regulaarne igakuine sissetulek töövõimetuspensioni näol, või inimesed, kes on töötud, kuid pereliikmete sissetuleku tõttu ei maksta perele toimetulekutoetust. Küll aga leidis Võru Linnavalitsus, et 50 tundi on piisav. Komisjonis oligi põhiarutelu selle üle, et kui tõesti tahetakse seda tundide arvu suurendada, kas ei oleks siis inimestel parem omada just nimelt töölepingut.

Komisjon tegi järgmised otsused. Otsustati saata eelnõu Riigikogu täiskogu saali esimese-

le lugemisele 20. aprillil. Esimese lugemise lõpetamist toetas 5, vastu oli 6 komisjoni liiget ja seega otsustas komisjon seaduseelnõu 695 esimesel lugemisel tagasi lükata.

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Maret Maripuu! Teile on küsimusi. Palun, kolleeg Kadri Simson!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud komisjoni ettekandja! Ma mäletan, et aasta tagasi, kui samasugune eelnõu oli siin Riigikogu saalis, ütles komisjoni ettekandja, et ainuke argument, miks suurendada avaliku töö mahtu 50 tunnist kuus 80 tunnini kuus, on see, et omavalitsusel on kergem neid töid organiseerida. Sel hetkel, aasta tagasi, oli tegelikult võimalik avalikel töodel osaleda ainult Tallinnas ja veel kolmes maakonnas. See tähendab, et enamikul inimestest, kes võisid avalikust tööst huvitatud olla, ei olnudki võimalik seda tööd saada, sest omavalitsused ei olnud võimelised seda pakkuma. Kas see olukord on paremaks läinud? Ja kui ei ole, miks siis argument, et omavalitsusel oleks tööd kergem korraldada, ei ole piisav?

Maret Maripuu

Aitäh! Komisjonis otseselt ei olnud täiendavat ülevaadet, kui palju eri omavalitsustes avalikku tööd pakutakse. Teada on, et Pärnu linn ei ole seda kordagi teinud. Kõige suuremad avaliku töö pakkujad on olnud Tallinn ja Tartu, Tallinnas on seda pakutud kõige rohkem. Nagu ma ka ennist ütlesin, komisjoni enamus leidis, et töölepingu sõlmimine peaks mõjuma inimestele emotsionaalselt paremini kui ilma töölepinguta töötamine.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marika Tuus!

Marika Tuus

Aitäh! Hea esineja! Olukord on ikkagi natuke kummaline. Kui me vaatame tööpuudust, siis Statistikaameti andmete järgi on meil umbes 130 000 töötut, kuid valitsus ise on minimaalselt, häbiväärselt vähe töökohti loonud. Me teame ka, et aasta lõpuks ei tule neid toetatud töökohti kokku isegi üle 6000. Tallinn tegelikult loob sotsiaalseid töökohti ja pakub avalikku tööd, aga te lihtsalt kiivalt piirate

seda. Millest siis selline olukord? Võib-olla te valgustaksite ikkagi neid seisukohti ka, mida komisjonis räägiti opositsiooni poole pealt.

Maret Maripuu

Aitäh! Ma rõhutan veel kord, et keegi ei piira. Läheme siis tagasi selle juurde, mis on avaliku töö eesmärk. Avaliku töö eesmärk on säilida töötul tööharjumus. Kui me räägime avalikust tööst, siis see on ainukene tööturumeede, mille puhul töötaja saab ise otsustada, kas ta tahab seal osaleda või mitte. Kui teiste tööturumeetmete puhul töötaja osalemast loobub, siis on olemas sanktsioonid, avaliku töö puhul ei ole. Komisjoni enamus leidis, et avaliku töö eesmärk peaks olema pakkuda võimalikult paljudele töötutele võimalust osaleda avalikus töös, mitte see, et teatud hulk inimesi saaks seda tööd teha pikemalt. Kui omavalitsus tahab neile pikemalt tööd pakkuda, siis võiks inimesega juba sõlmida töölepingu.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Ain Seppik!

Ain Seppik

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Mind ausalt öeldes need komisjoni argumentid, miks eelnõu on vaja kohe tagasi lükata, väga ei veennud, kuna te ju ütlete, et eesmärk on see, et säilitada tööharjumust, samal ajal ei lase te tööharjumust kujundada. Seda tuleks 50 tunni ulatuses kujundada, mitte 80 tunni ulatuses – see on täiesti ebaloogiline. Öelge, palun, kas otsitud põhjuste kõrval on tegelik põhjus ikkagi see, et selle eelnõu on esitanud Keskerakond ehk opositsioonierakond, või on ka mingeid tõsisemaid argumente, miks te nii mõistliku ettepaneku tagasi lükkate.

Maret Maripuu

Aitäh! Eelnõu tagasilükkamise ettepanek ei ole tingitud sellest, et selle eelnõu on esitanud Keskerakond. Probleem on selles, et me ei näe seda kasutegurit, mida teie pakutud eelnõu võiks juurde tuua. Nagu ma ütlesin, kui inimestele tahetakse pakkuda võimalust pikemalt tööd teha, siis me ei näe põhjust, miks ei võiks sõlmida töölepingu, sest töötasu avaliku töö puhul ja töötasu alammäär on üks ja sama. Meie lähtume sellest, et inimestele peaks olema tunduvalt motiveerivam omada töölepingut

ja teha tööd, kui teha tööd selles avalikus töös osaledes.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kadri Simson, teine küsimus!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud kolleeg Maret Maripuu! Te ütlesite, et komisjon saatis mitmesse omavalitsusse kirja ja et Võru linn leidis, et avalik töö ei ole üldse motiveeriv, sest seal teenitud tunnitasu arvestatakse toimetulekutoetusest maha. Mulle jäi mulje, et komisjon on mõistev, et seda ei peaks maha arvama. Kas ma sain komisjoni seisukohast õigesti aru?

Maret Maripuu

Ei, komisjon seda teemat ei käsitlenud. Ma lihtsalt tõi siin ühe näite, mida vastustes kirjutati. Otseselt komisjon ei arutanud toimetulekutoetuse teemat, seda, mida toimetulekutoetuse hulka arvestada.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Toivo Tootsen!

Toivo Tootsen

Aitäh! Hea kolleeg Maret! Sa ütlesid: "Meie arvasime niimoodi." Minu kolleeg Ain ütles: "Aga meie arvasime niimoodi." Kas siis see, et teie arvasite ühtemoodi, on piisav põhjus, et ühe eelnõu arutelu siin lõpetada, mitte minna sellega edasi, või on parlament see koht, kus tuleks arutada iga eelnõu nii palju kui võimalik ja siis otsustada lõpuks hääletamisega, mis sellest saab? Kõik või peaaegu kõik opositsiooni, eriti Keskerakonna esitatud eelnõud on esimesel lugemisel välja hääletatud. Kas sa ikkagi arvad (me oleme sinuga üsna kaua parlamendis olnud), et selline meetod on väga sobilik ja eetiline ühe korraliku parlamendi kohta?

Maret Maripuu

Aitäh! Hea Toivo! Me oleme koos mitu puuda soola ära söönud. Sotsiaalkomisjon on häid ja sisukaid ettepanekuid arutanud tunduvalt pikemalt ja ka praegu me ühe Keskerakonna fraktsiooni poolt esitatud eelnõu, mis puudutab töötukassa temaatikat, arutluse aega algatajate nõusolekul pikendasime, et leida

paremaid lahendusi. Aga kui rääkida eelnõust 695, siis mina seda eelnõu isiklikult ka ei toeta, sest see läheb vastuollu nn avaliku töö põhimõttega. Kui omavalitsus tahab pakkuda inimestele pikemaajalist tööd, siis mina pooldan seda, et sõlmitaks tööleping. Häid eelnõusid, kus on head mõtted, on sotsiaalkomisjonis pikalt arutatud ja on püütud leida parimaid lahendusi.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Ain Seppik, teine küsimus!

Ain Seppik

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Muidugi, me siin kõik pooldaksime ju seda, et kõigil neil 100 000 töötul oleks tööleping, kuid kahjuks on teie valitsuse poliitika viinud selleni, et meil on 100 000 töötut, kellele teie ka ei saa millegipärast töölepingut pakkuda. Te saate väga hästi aru, et avalikud tööd on tegelikult suhteliselt sesoonsed ja pidevat töölepingut pakkuda on raske, kuid nad võimaldavad inimestel teatud perioodidel üle saada nende raskest olukorrast. Ma küsin veel kord: te ütlesite, et ei näe põhjust, ei näe kasutegurit, aga kas on üldse uuritud praegust seisust, kui palju neid avalikel töödel olijaid siis on ja milline on praegu kohalike omavalitsuste suhtumine? Te ütlesite 2009. aasta kohta, aga praegu?

Maret Maripuu

Aitäh! Meie peame oluliseks, et avaliku töö eesmärk on säilitada töötul tööharjumus. Nagu te ka ise välja tõite, praegu on väga suur hulk töötuid. Meie soov on, et üha rohkem neid inimesi, kes tahaksid tööd teha, selle võimaluse saaksid. Kui me nüüd seda aega pikendaksime 50 tunnist 80 tunnini, siis nende inimeste arv, kes tahaksid tööd teha, ju ei suurene, vaid see aeg pikeneb. Äkki oleks otstarbekam ikkagi võimaldada rohkematel inimestel nendel seansonsetel töödel osaleda?

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja! Ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Kas fraktsioonide esindajad soovivad pidada läbirääkimisi? Läbirääkimisi pidada ei soovita. Juhtivkomisjoni seisukoht on, et eelnõu 695 tuleb esimesel lugemisel ta-

gasi lükata. Alustame selle ettepaneku hääletamist.

Panen hääletusele juhtivkomisjoni ettepaneku eelnõu 695 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt 48 Riigikogu liiget, vastu 29 Riigikogu liiget ja erapooletuid ei ole.

Eelnõu 695 on esimesel lugemisel tagasi lükatud ja langeb menetlusest välja. (Tabel 19.)

Kolmanda päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

4. Sotsiaalmaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu (690 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme neljanda päevakorrapunkti juurde, see on Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud sotsiaalmaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks Riigikogu liikme Kadri Simsoni!

Kadri Simson

Head kolleegid! Lugupeetud Riigikogu aseesimees! Sotsiaalmaksuseaduse muutmise seaduse muutmise soovini on jõudnud nii Keskerakond kui ka tänane valitsus. Miks? Sellepärast, et Riigikogu võttis 2006. aastal vastu sotsiaalmaksuseaduse muutmise seaduse, millega võrdsustati alates 1. jaanuarist 2009 sotsiaalmaksu maksmise aluseks olev kuumäär minimaalse töötasuga, milleks on 4350 krooni. Kui me võrdleme möödunud aastat ja sellele eelnenud aastat ehk 2008. aastat, siis oli sotsiaalmaksu maksmise aluseks olev kuumäär 2700 krooni, millest minimaalne sotsiaalmaks oli 891 krooni. Alates 1. jaanuarist 2009 tõusis väikesepalgaliste, osalise tööajaga töötavate inimeste pealt makstav sotsiaalmaks märgatavalt. See tõusmine tuli küll pika etteteatamisega, ent see ei vasta praegusele tööturu olukorrale.

Ma juba mainisin, et praegu on meil laual veebruarikuus algatatud Keskerakonna välja pakutud erandi tegemine. Möödunud nädalal võisime ajalehtedest lugeda, et valitsus on jõudnud samasugusele mõttele ja et valitsus arvab samuti, et madalapalgalistele osalise tööajaga töötavatele inimestele tuleb teha soodustus. Miks? Sest praegu kehtiva korra järgi peab

ettevõtte näiteks poole kohaga töötaja pealt, kes saab palka 2500 krooni, maksma sotsiaalmaksu ikka sama palju kui 4350 krooni pealt ehk miinimumpalga pealt. See teeb osalise tööajaga töötamise tööandjale väga kulukaks.

Meie ettepanek on mahukam kui valitsuse oma. Valitsus ütleb, et tuleb erandeid teha ainult üle kuue kuu töötuna olnud inimestele. Meie seaduseelnõu on ajendatud viimase aasta jooksul toimunud arengust tööturul ja kaasab mitte ainult osalise tööajaga madalapalgalisi inimesi, vaid ka FIE-dena töötavaid inimesi. Miks? Sellepärast, et töötukassa annab infot töötuna arvele võetud inimeste eelnevast tegevusest ja nii me oleme teada saanud, et möödunud, 2009. aastal on FIE-dest esimeses kvartalis üle 1200, teises kvartalis üle 1600 ja kolmandas kvartalis üle 1700 inimese võtnud ennast töötuna arvele. Nad on lõpetanud ettevõtluse ja öelnud, et enam ei maksa ühtegi maksu, ning on selle asemel ennast registreerinud töötuna. Need arvud on väga suured, eriti kui me võrdleme neid faktiga, et s.a 20. aprilli seisuga oli äriregistrisse kantud üldse ainult 38 729 FIE-t.

Selle eelnõuga, mis on teie ees laual, vähendatakse tööandjate ja füüsilisest isikust ettevõtjate jaoks kehtivat sotsiaalmaksu kuumäära 50%-ni eelarveaastale eelnenud aasta 1. juulil kehtinud Eesti Vabariigi valitsuse kehtestatud töötasu alammäärast. See on maksu alandamine. Praeguses tööturusiituatsioonis on see siiski mõistlik ajutiselt ehk üheks aastaks kehtestada, nii et tuleval aastal oleks kehtiv sotsiaalmaks määr alandatud. Miks see on mõistlik? Sellepärast et Euroopas on paljudes riikides osaline tööaeg küllaltki populaarne. Eestis on osalise tööaja kasutamine tööandjale kulukas ettevõtmine, kuna sotsiaalmaksu maksmise aluseks olev kuumäär on võrdne alampalgaga. See sotsiaalmaksu kõrge kuumäär toob praeguses keerulises majandussituatsioonis kaasa laialdase ümbrikupalkade maksmise ning muud maksudest kõrvalehoidmise viisid. Seesama näide end töötuks registreerinud FIE-dest on üks ilmekas näide. Sotsiaalmaksu kuumäära alandamine aitab töökohti säilitada ning luua uusi väikesepalgalisi töökohti. Raskustes ettevõttel, kelle tootmismahut on vähenenud, on sotsiaalmaksu kuumäära alandamise korral võimalik töötaja temaga kokkuleppel viia üle osalisele tööajale ning sel moel kulused kokku

hoida, mis on märksa parem variant kui töötaja koondamine ja ettevõtte pankrot.

Nagu ma mainisin, on Vabariigi Valitsus lubanud analoogse seaduseelnõu välja töötada. Eri huvirühmad, näiteks Eesti Töandjate Keskliit, on öelnud, et nad tervitavad sellist tegevust, aga samas nad leiavad, et erand ei tuleks teha üksnes pikaajalistele töötutele, vaid ka neile, kes juba töötavad osalise tööajaga – nii saaks neid töökohti säilitada. Me oleme sama meelt ja see eelnõu hõlmab ka neid inimesi.

Püüan siin algatajate nimel anda ka vastused valitsuspoolsele eitusele. Vabariigi Valitsuse arvamuses on öeldud, et kui eelnõu vastu võetakse, siis vähenevad inimeste pensionid ja muud hüvitised. Tõepoolest, kui inimene on poole kohaga tööl, siis ta eelnõu jõustumisel ei saaks tulevikus täiskohaga tööle vastavat pensioni – poole kohaga töötamise aasta ei lähe täies mahus arvesse. Aga tuleb ju arvestada, et töötuna oleku aja eest ei saaks inimene mitte mingit pensioni.

Me oleme praegu olukorras, kus tööandja peab sotsiaalmaksu maksma täiskoha eest, samas kui inimene töötab osajaga. Sotsiaalmaksu alampiiri kehtestamine palga alammäära ulatuses on pannud paljud tööandjad esimesena koondama osalise tööajaga inimesi.

Sotsiaalministeerium on oma kirjas väitnud, et sotsiaalmaksu alammäära langetamine vähendaks ravikindlustuse tulubaasi üle 70%. Huvitaval kombel on siin tähelepanuta jäetud, et alampiir ei kehti mitte kõigile töötajatele, vaid ainult madalapalgalistele osalise tööajaga töötavatele inimestele, kes ei moodusta töötavatest inimestest sugugi enamust, ja FIE-dele. Aga neid FIE-sid, kes on registris, on märksa rohkem kui FIE-sid, kes möödunud aastal oleksid maksu maksnud. Maksu- ja Tolliameti andmetel, mida me palusime, oli neid füüsilisest isikust ettevõtjaid, kes möödunud aastal on vähemalt ühe kuu eest maksnud sotsiaalmaksu, napilt üle 20 000. Nii et neid FIE-sid, kes oma makse korralikult maksavad, on jäänud päris vähe.

On arvatud, kui palju see riigile maksma läheks. On huvitav, et Vabariigi Valitsus on enda tehtud erandi puhul välja arvutanud, et kui 3000 pikaärgset töötut võetaks soodustusega osajalisele töökohale, siis maksaks see riigile 10 miljonit krooni. Meie ütleme, et kindlasti

tähendab see riigile kulu, sest igasugune maksumoondust on riigile kulu. Aga ravikindlustuse olukorra parandamiseks ei saa valida töökohtade, töötuse ja maksualandamise vahel – igal juhul on suur töötus määratu pingeline nii ravikindlustussüsteemile kui pensionikassale. Ravikindlustuse olukorra parandamiseks tuleb rasketel aegadel kasutusele võtta hoopis jaotamata kasum. Sellise ettepaneku oleme me teinud ka teise seaduseelnõu näol, me oleme sellise seaduse algatanud.

Täna arutatava eelnõu sisu, kui veel kord lühidalt kokku võtta, on see, et see soodustab osajaga töötamist ja tuleb ka appi füüsilisest isikust ettevõtjatele. Senised andmed hoiatavad, et paljud FIE-d lõpetavad ettevõtjana tegevuse ja registreerivad ennast töötuks. Kindlasti on nii maksulaekumiste kui ka üldise rakendatuse seisukohalt oluline, et praeguse suure tööpuuduse ajal oleks inimestel motivatsioon tegutseda ausa maksumaksjana, mitte lüüa käega, sest maksukoormus tundub liiga suur. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma tänan teid! Küsimusi teile ei ole. Nüüd palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks rahanduskomisjoni liikme Margus Tsahkna!

Margus Tsahkna

Hea juhataja! Head kolleegid! Ütlen alustuseks omaenda isikliku seisukoha, et mulle väga sümpatiseerib, et Keskerakond on viimasel ajal hakanud tulema välja tarkade ja sisuliste lahendust otsivate eelnõude ja lahendustega, mis puudutavad just nimelt tööturгу ja töötust. See eelnõu on üks näide selle kohta.

Rahanduskomisjon arutas eelnõu 690 oma 12. aprilli istungil. Vabariigi Valitsus otsustas s.a 18. märtsi istungil seda eelnõu mitte toetada. Komisjoni istungil tutvustas eelnõu algatajate esindajana Eesti Keskerakonna fraktsiooni esimees Kadri Simson, kes ka siin enne mind kõne pidas. Küsimused ja teemad, mida komisjonis puudutati, olid järgmised.

Esiteks: kuidas eelnõu käsitleb neid, kelle eest riik vastavalt seadusele maksab sotsiaalmaksu? Arutelu tulemusel selgus, et nende eest makstakse muutusteta, st riigieelarvega kehtetatud kuumääralt.

Teine teema oli, milline on eelnõu rahaline mõju. Komisjon leidis arutluse käigus, et keerule on täpselt summat välja tuua, lähenemised on erinevad. Me kuulsime enne Kadri käest Sotsiaalministeeriumi analüüsi tulemusi. Rahandusministeeriumi analüüsi põhjal jääks nende arvates laekumata suurusjärgus pool miljardit krooni. Sellise informatsiooni on valitsus komisjonile esitanud ja see muidugi pani mõtlema. Selle aluseks oli Rahandusministeeriumi analüüs, et kui kuumäära langetatakse näiteks 25% võrra, siis jääks 2011. aastal sotsiaalmaksu laekumata 235 miljonit krooni. Just sellise sisuga ametliku kirja komisjon sai. Kuna teisi asjakohaseid arvutusi ei olnud, siis komisjon võttis selle arvu suurusjärguna arvesse.

Kolmas teema puudutas mittetäieliku tööajaga töötavate inimeste ja FIE-de probleeme. Valitsuse seisukoht on, et mittetäieliku tööajaga töötavaid inimesi on väike hulk. Ja mis puutub FIE-desse, siis Rahandusministeeriumi andmetel maksab 90% neist samuti sotsiaalmaksu miinimummääralt.

Ja kuna komisjon pidi otsustama, siis hääletega poolt 6, vastu 4, erapooletuid 1 otsustas rahanduskomisjon teha Riigikogu täiskogule ettepaneku eelnõu tagasi lükata. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, teile on ka küsimus. Lembit Kaljuvee, palun!

Lembit Kaljuvee

Hea ettekandja! Suur tänu, et sa kiitsid Keskerakonda hea eelnõu eest! Aga lõpuks ikkagi ei saanud aru, miks komisjon siis niimoodi hääletas, et eelnõu edasi ei menetleta. Tegelikult on ju olukord tõsine. Täna me kuulasime oma fraktsioonis maksuameti juhtkonda. Makse laekus märtsis väga kehvasti, alla 4 miljardi. Ja see oleks ju eelnõu, millega saaks ehk riigieelarve seisu parandada. Võiks ju selle kallal tööd edasi teha. Miks seda ikkagi teha ei tahtata?

Margus Tsahkna

Hea küsija! Kindlasti tuleb selle teema kallal tööd edasi teha ja nii mina kui ka ilmselt teised poliitikud koalitsioonist avaldame selleks ka survet. Tõepoolest, see mis puudutab sotsiaalmaksu, on kahe teraga mõök. Ühelt poolt on tõsine probleem selle laekumisega ja

kui me praegu teeme plaane järgmise aasta riigieelarve kokkupanemiseks, siis see on üks väga tõsiseid muresid, mida lihtsal moel lahendada ei ole võimalik. Väga lihtne on öelda, et äkki sotsiaalmaksu laekub liiga palju vähem, kuid teistpidi, vahest tõepoolest peitub siin üks võimalus sotsiaalmaksu laekumist mingilgi määral suurendada. Tehtavad analüüsid peavad olema väga põhjalikud ja rakendatavad meetmed samuti, kui me kord juba maksuseadusi muutma hakkame. Aga teiselt poolt tuleb arvestada infot, mis on ametlikult komisjoni ette pandud: need kuni 500 miljonit krooni on põhjus, miks koalitsioon sellesse ettepanekusse praegu väga ettevaatlikult suhtub. Hääletustulemused olid sellised.

Aseesimees Jüri Ratas

Toivo Tootsen, palun!

Toivo Tootsen

Hea ettekandja! Kena, kui komisjon arvab, et selle teemaga peaks kindlasti edasi minema. Kõige lihtsam oleks seda teha eelnõu edasi menetledes. Ja see on ka õige, et praegu on ainult väga ühepoolsed andmed. Ei ole arvatud, milliseid kulusid eelnõu seadusena käikuandmine kokku hoiaks, kus sektorites riik saaks säästa. Ei ole tõepoolest välja arvatud, milline oleks üldine kasutegur. Ma teen küll ettepaneku, et võiks sellega edasi minna. Mida teie arvate?

Margus Tsahkna

Mina väljendan siin täna komisjoni seisukohta komisjonipoolse ettekandjana ja see seisukoht on eelnõu tagasi lükata. Aga poliitikuna ma kinnitan, et valitsus tõesti tegeleb nende küsimustega, ja küllap me näeme siin saalis veel eelnõusid, mis just nimelt neid probleeme lahendada püüavad.

Aseesimees Jüri Ratas

Kadri Simson, palun!

Kadri Simson

Lugupeetud komisjonipoolne esineja! Mul on küsimus kulude kohta. Nagu ma tähele panna, on valitsus endapoolset kulutust hinnanud 10 miljonile, meie ettepaneku kohta aga ütles, et see läheb maksma 500 miljonit ehk pool miljardit. Ja et valdavalt tuleb see FIE-de tõttu.

Neid FIE-sid, kes möödunud aastal maksid sotsiaalmaksu vähemalt ühe kuu eest, oli 20 000. Kas komisjonil ei tekkinud arvamust, et 20 000 FIE puhul ei saa see kulutus nii suur olla, nagu valitsus meid hirmutab?

Margus Tsahkna

Niipalju kui ma mäletan, komisjon nõnda detailsesse arutellu ei laskunud. Meil oli ees ametlik valitsuse seisukoht, kus on teise punktina ilusasti välja toodud, et eelnõu seletuskirjas ei ole põhjendatud, miks peaks uus sotsiaalmaksu maksmise aluseks olev kuumäär olema just 50% töötasu alammäärast. Rahandusministeerium on analüüsinud, et kuumäära langetamisel 25% võrra ehk kui kuumäär oleks 75% töötasu alammäärast, jääks 2011. aastal laekumata sotsiaalmaksu 235 miljonit krooni. Kui me korrutame selle kahega, siis saame suurusjärgu pool miljardit. See on ametlik valitsuse seisukoht ja see oli üks oluline põhjus, miks komisjon eelnõu praegu tagasi lükkas.

Aseesimees Jüri Ratas

Ain Seppik, palun!

Ain Seppik

Lugupeetud ettekandja! Ma saan aru, et te olete siin komisjonipoolne ettekandja. Minule on teie motiivid siiski arusaamatuks jäänud. Te nimetasite teatud rahasummat. Ainult rahasumma ei ole aga selle eelnõu sisu, sellel on tükk maad sügavam sisu. Tõepoolest, see on koostatud nii, et sellega võiks hoopis võita. Võitu ei ole analüüsitud. Öelge mulle kohe päris otse – ma küsisin seda ka eelmise eelnõu kaasettekandja käest –, kas on põhjus ainult selles, et eelnõu on esitanud Keskerakond ehk opositsioonierakond. Kas sellepärast komisjon otsustas eelnõu tagasi lükata? Või on teil ka mingeid sügavamaid komisjoni põhjendusi tuua?

Margus Tsahkna

Ma vastan täiesti siiralt, hea küsija, et komisjon ei arutanud üldse mitte, kelle esitatud see eelnõu on. See ei olnud motiiv eelnõu tagasi lükata.

Aseesimees Jüri Ratas

Arvo Sarapuu, palun!

Arvo Sarapuu

Lugupeetud ettekandja! Tegelikult on mõningaid eelnõusid käsitletud nii, et nende sisu pole arutatud ilmselt ei komisjonis ega ka siin saalis. Tuletame meelde, kuidas käibemaksu muudatusi vastu võeti – selle mõju oli hindamata. Praegu on olukord selline, et käibemaksuvõlg riigile on kolm miljardit. Kolm miljardit! Teie kui rahanduskomisjoni liige peaksite nende asjade peale mõtlema. Ma lisan siia veel, et füüsilistest isikutest võlglasti on 140 000, ajatatud maksuvõlgasid on 600 miljonit. Ja siis sellise eelnõu juures, nagu praegune on, te räägite ainult rahast! Meid ei veena väide, et te olete seda arutanud. Minu küsimus on: kui olukord on nii tõsine, kui nii suured summad raha on saamata, miks te nii kerglaselt suhtute sellistesse eelnõudesse?

Margus Tsahkna

Aitäh, hea küsija! Siin kõlas ka väike hinnang. Kuid alati, kui hea küsija ka ise mõnikord asendusliikmena rahanduskomisjoni istungil osaleb, on meie arutelud märksa sisukamad olnud ka Keskerakonna poolt. Seetõttu ma soovitan: hea küsija, osale rohkem meie istungitel ja arutame probleeme sisulisemalt.

Aseesimees Jüri Ratas

Rein Ratas, palun!

Rein Ratas

Hea Margus Tsahkna! Kas komisjon teadis, millise seltskonna esitatud arutatav seaduseelnõu oli? Kas komisjon võis aduda, et vale mees ei või õiget asja teha? Olen rääkinud.

Margus Tsahkna

Minu kogemus näitab, et kõik parlamendi liikmed on kirjaoskajad, ja sellest eelnõust võib välja lugeda, et see on Keskerakonna esitatud. Seda adumise poolt ma hinnata ei oska, see jääb igauhe personaalseks asjaks. Kuid otsus, nii nagu komisjoni töökord ette näeb, on langetatud. Oleme rääkinud.

Aseesimees Jüri Ratas

Ain Seppik, palun!

Ain Seppik

Lugupeetud komisjonipoolne ettekandja! See on muidugi kena, et te minu kurjad ja põh-

jendamatud kahtlused, et koalitsioon lükkab kõik Keskerakonna eelnõud tagasi, hajutasite. Ma küsin nüüd teise nurga alt. Ega siin parlamendis ei ole juhuslikult tegemist üldse erakondade ebavõrdse kohtlemisega? Te räägite, et raha läheb kole palju. Kui rohelised tahtsid saada täiesti uue ja mina ei tea, kas vajaliku või mittevajaliku kliimaagentuuri loomiseks 86 miljonit, siis sellele andis rahanduskomisjon kohe oma heakskiidu. Käidi Dubais reisimas ja palgati ka rohelisest tegevjuht 30 000-lise palgaga, nagu kirjutab Õhtulehe juhtkiri. Siis ei tekkinud mingit probleemi. Kuidas selle asjaga rahanduskomisjonis on: kas otsus sõltub eelnõu esitanud erakonnast või ei sõltu?

Margus Tsahkna

Rahanduskomisjonis ei arutatud küsimust, mis erakonna esitatud eelnõu on. Aga mulle meeldib Ain Seppikult küsimusi saada – mis tahes vastus neile on alati vale. Ent mis puutub rahanduskomisjoni üldisesse töökultuuri, siis piisavalt palju opositsiooni esitatud eelnõusid on menetlusse jäetud. Minu teada ka eelmine nädal oli selliseid, need olid Rahvaliidu algatatud. Nii et mina siin mingit seost ei näe.

Aseesimees Jüri Ratas

Lembit Kaljuvee, palun!

Lembit Kaljuvee

Hea ettekandja! Ma kutsun komisjoni siiski üles seda küsimust arutama. Mis puutub sellesse 500 miljonisse, mis Rahandusministeerium teile ette viskas, siis ma püüdsin ka arvutada. Kui 20 000 FIE-t maksavad sotsiaalmaksu aastas umbes 17 000, siis teeb see kokku 340 miljonit. See 500 miljonit on küll kuidagi nii arusaamatult kokku klopsitud, et võiks meie ettepaneku kallal töötada. Mina kui ettevõtja arvan, et see on väga hea eelnõu ja muudaks seaduseks saanuna Eesti tööjõuturu palju paindlikumaks ja tooks raha eelarvesse sisse. Ära hääleta selle poolt, et see täna menetlusest välja langeb!

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ametikaaslane, teie küsimus, palun!

Margus Tsahkna

Aitäh soovitude eest! Suur tänu!

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Tulenevalt meie kodu- ja töökorrast algab nüüd läbirääkimiste voor. Kõik fraktsioonide esindajad, kes soovivad sõna võtta, palun! Kõnesoove ei ole. Läbirääkimisi ei alustata. Võime minna juhtivkomisjoni ettepaneku hääletamise ettevalmistamise juurde.

Panen hääletusele juhtivkomisjoni ettepaneku eelnõu 690 esimesel lugemisel tagasi lükatada. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt 45 Riigikogu liiget, vastu 26 Riigikogu liiget ja erapooletuid ei ole.

Eelnõu 690 on esimesel lugemisel tagasi lükatud ja langeb menetlusest välja. (Tabel 20.)

Neljanda päevakorrapunkti käsitlemine on lõppenud.

5. Kaitseväeteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (698 SE) kolmas lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme viienda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud kaitseväeteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu kolmas lugemine. Kas head ametikaaslased soovivad avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita. Võime minna lõpphääletuse ettevalmistamise juurde.

Panen lõpphääletusele eelnõu 698. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt 68 Riigikogu liiget, vastu ega erapooletu ei ole keegi.

Vabariigi Valitsuse algatatud kaitseväeteenistuse seaduse muutmise seaduse eelnõu on seadusena vastu võetud. (Tabel 21.)

Viienda päevakorrapunkti käsitlemine on lõppenud.

6. Riigihangete seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu (665 SE) kolmas lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Tänane kuues päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud riigihangete seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu kolmas lugemine. Kas fraktsioonide esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Läbi-

rääkimisi avada ei soovita. Võime minna lõpphääletuse ettevalmistamise juurde. Tulenevalt meie kodu- ja töökorra seadusest nõuab eelnõu 665 vastuvõtmiseks Riigikogu koosseisu hääleteenamust. Enne lõpphääletust viime läbi kohaloleku kontrolli.

Kohalolijaks registreerus 71 Riigikogu liiget, puudub 30.

Panen lõpphääletusele eelnõu 665. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt 70 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei ole.

Vabariigi Valitsuse algatatud riigihangete seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu on seadusena vastu võetud. (Tabel 22.)

Kuuenda päevakorrapunkti käsitlemine on lõppenud.

7. Äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (708 SE) teine lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Seitsmes päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu teine lugemine. Palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks õiguskomisjoni liikme Erik Salumäe!

Erik Salumäe

Austatud härra aseesimees! Head ametikaaslased! Nagu esimesel lugemisel sai juba öeldud, on täna arutusel olev eelnõu, äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu ühes menetluslikus pakendis euro kasutusele võtmise seaduse eelnõuga 709 ja riigilõivuseaduse eelnõuga 721, mis on samuti täna teisel lugemisel. Kõigi nende kolme vastuvõtmine on kavandatud homsesse päevakorda. Selle eelnõu muudatusettepanekute esitamise tähtajaks ühtegi ettepanekut ei laekunud.

Õiguskomisjon arutas eelnõu 13. ja 19. aprillil. Koos Justiitsministeeriumi esindajatega käidi siis veel kord läbi rakendussätete osa, mis puudutab eurole üleminekut eelkõige sellest aspektist, kas on olemas mingisugune lõpptähtaeg, milleks seaduse järgi peab põhikirjades olema kajastatud osa- või aktsiakapital eurodes. Vastus oli, et sellist lõpptähtaega iseenesest ei ole, aga kõik äriühingud soovivad kindlasti ise, et nende B-kaardil kajastuks osa-

või aktsiakapitali suurus eurodes. Samamoodi on majandusaasta aruannete puhul elementaarne, et näidataks kas osa- või aktsiakapital eurodes, kui kogu muu käive on kirjas eurodes.

Notarite Koda, Siseministeerium ja Justiitsministeerium tõstasid komisjonis problemaatika, mis seondub perekonnaseisutoimingute seaduse rakendamisega kahes punktis. Üks puudutab seda, et teatavasti 1. juulist saavad notarid tegutseda ka perekonnaseisuametniku õigustes. Nad peavad saama selleks eelnevalt atesteeritud ja volitusnorm selle atesteerimise korra kehtestamiseks tuleks loomulikult seadustada enne 1. juulit. Seetõttu komisjon algatas esimese täiendusena selle, et see volitusnorm jõustuks üldises korras. Teine ettepanek, mille tegi Siseministeerium, puudutab seda, et abiellumise ja abielu lahutamise avaldused, mida menetletakse perekonnaseisuasutuses 1. juulist sõlmitavate või lahutatavate abielude puhul, oleksid juba vormistatud uue seaduse kohaselt. See on meie esimese ettepaneku punkt 2 – ka seda komisjon seega arvestas.

Otseselt ei ole need komisjoni tehtud täiendused eurole üleminekuga seotud, aga kuna see oli niisugune seadus, mille menetluse kiirus võimaldab muudatusi ruttu kehtestada, siis õiguskomisjon otsustas kasutada seda eelnõu ka perekonnaseisutoimingute seaduses täienduste tegemiseks.

Komisjoni konsensuslikud otsused olid: teha ettepanek eelnõu teine lugemine täna lõpetada ja nagu ma varem ütlesin, kolmas lugemine viia läbi homme. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat! Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita. Eelnõu 708 kohta on laekunud kaks muudatusettepanekut, alustame nende läbivaatamist. Mõlemad muudatusettepanekud on esitanud juhtivkomisjon ja viimase seisukoht on, et neid tuleb arvestada täielikult. Esimene muudatusettepanek, teine muudatusettepanek. Oleme muudatusettepanekud läbi vaadanud. Juhtivkomisjoni seisukoht on teine lugemine lõpetada. Teine lugemine on lõppenud.

Seitsmenda päevakorrapunkti käsitlemine on lõppenud.

8. Riigi Teataja seaduse eelnõu (654 SE) teine lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme edasi kaheksanda päevakorrapunkti juurde, see on Vabariigi Valitsuse algatatud Riigi Teataja seaduse eelnõu teine lugemine. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli põhi-seaduskomisjoni esimehe Väino Linde!

Väino Linde

Head kolleegid! Hea istungi juhataja! Mul on au ja rõõm kanda ette eelnõu 654 menetlemisega seotud asjaolud. Ütlen kõigepealt, et põhiseaduskomisjoni ettepanek on täna eelnõu teine lugemine lõpetada ja kui te olete samal seisukohal, head siinolijad, siis on meie ettepanek see 22. aprillil – ma usun, et see on home – ka seadusena vastu võtta.

Tuletan meelde, et see eelnõu näeb ette, et Riigi Teataja hakkab ilmuma elektroonilises vormis. Ka sätestab see nõude, et Riigi Teataja avaldatakse samuti kõigi kohaliku omavalitsuse üksuste määruste terviktekstid. Vastavalt on ka jõustumise tähtaeg kas kolmandal päeval pärast avaldamist Riigi Teatajas või siis konkreetses määruses toodud tähtajal.

Toetatakse ka Riigi Teataja täiendamist uute õigusteenustega. Oluline on teada samuti seda, et Riigi Teataja väljaandmine antakse üle Riigikantseleilt Justiitsministeeriumile.

Pärast esimest lugemist ei komisjonid, fraktsioonid ega ka Riigikogu liikmed eelnõu kohta muudatusettepanekuid ei esitanud. Ainsana esitas meile oma seisukohad selles küsimuses Andmekaitse Inspeksioon, kes juhtis tähelepanu n-ö alatiseks avaldatud Ametlikes Teadaannetes sisalduva info probleemile Riigi Teataja puhul. Probleem jääb selle eelnõu järgi püsima ka Riigi Teataja elektroonilise versiooni korral. See tähendab seda, et kui mingi teade on Riigi Teatajas avaldatud, siis seda võib guugeldada aastaid ja hulga aastate pärast saadakse ehk kätte informatsioon, mis on vananenud ja võib juba väär olla. See võib olla vastuolus isikuandmete avaldamise reeglitega ja isikuandmete kaitse seadusega. Selle probleemi lahendamiseks tegi põhiseaduskomisjon muudatusettepaneku, mis on meie tabelis nr 4 all.

Kokku pidasime Riigi Teataja seaduse eelnõu teemal pärast esimest lugemist neli komis-

joni istungit. Osalema olid palutud Andmekaitse Inspeksiooni esindajad ning Vabariigi Presidendi Kantselei ja Justiitsministeeriumi inimesed. Põhimõtteliselt jõudsimme selles osas konsensusele, et me laiendasime eelnõu mõne muudatusettepaneku abil. Kõik kohalolijad olid üksmeelselt sellega nõus.

Me käsitlesime ka küsimusteringi, mis puudutab Riigi Teatajas Vabariigi Presidendi otsuste avaldamist, täpsemalt just neid, mis käsitlevad süüdimõistetutele armuandmist. Seda küsimust käsitlevad muudatusettepanekud nr 1, 6 ja 7. Me leidsime, et Riigi Teatajast on võimalik välja guugeldada armuandmispalve esitanud isikute nimed, see aga on vastuolus isikuandmete kaitse seadusega. Probleem on ka selles, et avaldatud otsustest ei selguks, mis on konkreetsele isikule süüks arvatud, mis paragrahvi alusel ja kuidas on teda karistatud ning millega seoses armuandmispalve esitati. See võib inimesel hiljem takistada normaalsel moel tööd saada. Asusimegi seisukohale, et Vabariigi Presidendi otsus armu anda või mitte on meie õigusruumis suhteliselt erandlik asi. Riigipea ei pea seda põhjendama, ta langetab oma subjektiivse otsuse kas siis ühtmoodi või teistmoodi. Selle peale kaevata keegi ei saa. Leiti, et armuandmisega seonduvad otsused ei peaks Riigi Teatajas edaspidi olema ära märgitud. Samas ei peaks olema ka niimoodi, et avalikkus üldse neid teada ei saa. Me tegime eelnõus muudatuse, et need otsused avaldatakse Vabariigi Presidendi Kantselei kodulehe kaudu kantselei dokumendiregistris ja nende puhul mingeid juurdepääsupiiranguid ei ole. Nii et me muutsime Vabariigi Presidendi töökorra seadust, sätestades, et Vabariigi Presidendi otsus armuandmispalve läbivaatamise kohta avaldatakse Vabariigi Presidendi Kantselei dokumendiregistris. Seda lähenemist peeti igati õigeks.

Põhiseaduskomisjoni esitatud kolmas muudatusettepanek seisneb selles, et Riigi Teataja väljaandja võib avaldatud aktides isiku taotlusele, akti andja või esitaja ettepanekul või kooskõlastatult akti esitajaga asendada isiku eraelu kaitse eesmärgil isikunimed initsiaalide või tähemärkidega, kui puudub avalik huvi isikuandmete jätkuvaks avaldamiseks Riigi Teatajas. Selline võimalus peakski inimestel edaspidi olema.

Viienda muudatusettepanekuga me soovime sätestada, et justiitsminister võib kehtestada Ametlike Teadaannete põhimääruses Ametlike Teadaannete nende tasuliste teenuste loetelu, millega võimaldatakse töödeldavate andmete edastamist, teenuste osutamise tingimused ja tasumäärad. Määrasime tasumääraks kuni 6 eurot ühe teavituse või päringu kohta. Aga teadupärast seni kehtib meil veel armas Eesti kroon. Sellest tulenevalt on eelnõus muudatusettepanekuna vastav üleminekusäte, et kuni selle päevani, millal euro kehtima hakkab, on meil kehtestatud tasumäär kuni 100 krooni.

Jõustumistähtaega on ka muudetud: muudatusettepanekus nr 8 pakutakse selleks 1. juuni 2010.

Tuletan meelde sedagi, et esimesel lugemisel oli juttu sellest, et praegu on Riigi Teataja paberversiooni tellijaid 600 isiku ringis. Tellimused peaksid lõppema 1. juuni seisuga ja uusi tellimusi ei ole kavas vastu võtta. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Ettekandjale on ka küsimusi. Trivimi Velliste, palun!

Trivimi Velliste

Lugupeetud ettekandja! Nagu me nüüd teame, edaspidi ilmub ja säilib Riigi Teataja ainult elektrooniliselt. Sellegipoolest otsustas komisjon, nagu ma aru saan, et üks eksemplar säilitatakse paberil. Aga kas see üks eksemplar on sellisel juhul üldse vajalik? Ning kui on vajalik, kas siis ei võiks olla juba kaks või kolm eksemplari? Ma saan aru, et see üks eksemplar jääb Justiitsministeeriumisse, kas teine eksemplar ei võiks olla näiteks Rahvusraamatukogus, mis on üle tänava, või siis Tartu Ülikooli raamatukogus. Kuidas nende paberist eksemplaridega on? Kui palju neid võiks olla?

Väino Linde

Jah, eelnõu 9. paragrahvi "Aktide esitamine avaldamiseks, avaldamise tähtajad ja säilitamine" 8. lõike punkt 2 ütleb, et "Riigi Teataja väljaandja säilitab alaliselt avaldatud algtekstid paberil, välja arvatud kohaliku omavalitsuse üksuste määrused, mida säilitavad nad ise". See tähendab seda, et Justiitsministeeriumi vastutav ametnik säilitab paberil ühte Riigi Teataja teksti ja hoiab seda vastavalt arhiiviseaduses toodud nõuetele. Seda teksti säilita-

takse põhjusel, et kui näiteks selle elektroonilise süsteemiga, mis meil siin Riigikogu saalis toimib praegu suhteliselt hästi, juhtub midagi, siis on meil paberil vajalik teave võtta. Aga see paberil Riigi Teataja ei tähenda seda, et see saab samasugune, nagu ta praegu on. Eelkõige on tegemist väljatrükiga elektroonilise Riigi Teataja tekstist.

Aseesimees Jüri Ratas

Ivi Eenmaa, palun!

Ivi Eenmaa

Lugupeetud Väino Linde! Ma jätkan sedasama küsimuste seeriat ja tuletan meelde ajaloolise fakti, et aastail 1918–39 välja antud Riigi Teatajaid on Eesti kultuuriloos nii tähtsaks peetud, et need on kõik lastud Taskal nahka köita. Ja tänaseni pole raamatukogud leidnud lahendusi, kuidas digitaalväljaandeid säilitada igaveseks, alatiseks. Minu küsimus: kui palju te arutasite just selle alatise või, nagu meie nimetame, igavese säilitamise küsimusi? Jätan kõrvale teise aspekti – selle, et kultuurilooliselt ja riigi ajaloo seisukohalt on Riigi Teataja Eesti jaoks väga oluline trükis. Ja see trükis enam selle eelnõu vastuvõtu korral ilma ei hakka.

Väino Linde

Eks ta täpselt nii on, hea küsija. Tõepoolest, ühe olulise trükise päevad hakkavad selles mõttes õhtule jõudma, elektrooniline maailm aga on saanud jälle ühe liikme võrra rikkamaks. Komisjonis oli juttu, et võiks olla paberil mitte üks eksemplar, n-ö sündeksemplar, vaid neid võiks olla rohkem. Aga vastavat muudatusettepanekut komisjonile ei teinud keegi ja komisjon ise lõppkokkuvõttes jäi samale seisukohale mis Vabariigi Valitsus: et ühest paberil eksemplarist peaks piisama. Aga kuidas Riigi Teatajat elektroonilises versioonis tulevastele ja ületulevastele põlvedele säilitatakse, sellest me komisjonis täpsemalt ei rääkinud. Nentisime vaid, et see peab olema talletatud ja säilitatud. Kui tekib mingi probleem, siis on võimalik seda ühte pabereksemplari tarvitada ja teha sellest elektrooniline koopia näiteks skaneerimise abil või mida iganes. Aga § 7 eelnõus ütleb, et Riigi Teataja on internetis tasuta kättesaadav ja et Eesti Rahvusraamatukogus, rahvaraamatukogudes ning valla- ja lin-

navalitsustes võimaldatakse Riigi Teatajale tasuta juurdepääs. Selles mõttes peaks Riigi Teataja avaldamise eesmärk elektrooniliselt täidetud olema. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja! Teile on veel küsimusi. Toivo Tootsen, palun!

Toivo Tootsen

Hea ettekandja! Kindlasti on hea, et seaduses on sätestatud selle algteksti säilitamine paberil. Ja loomulikult ei keela see seadus ka seda, et väljatrükke võib kõita ükskõik millisesse kallisse köitesse. Seda võib teha iga isik, asutus, ettevõtja. Aga võiks siiski eraldada näiteks Rahvusraamatukogule rohkem raha, et ta saaks needsamad tekstid paberil säilitada, ja kindlasti ka mõni omavalitsus või riigiasutus trükib ta ikkagi paberile, et oleks hõlpsam kasutada. See on ju kõigil võimalik?

Väino Linde

Jah, hea küsija ja samas ka niisuguse arvamuse avaldaja! Täpselt nii see on plaanitud praegu ka selle eelnõu järgi.

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh, hea ettekandja! Rohkem küsimusi ei ole. Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita. Alustame nüüd eelnõu 654 muudatusettepanekute läbivaatamist. On esitatud kaheksa muudatusettepanekut, eranditult kõik on juhtivkomisjoni omad. Ja juhtivkomisjon on nende üle otsustades väga üksmeelne olnud, sest on arvestanud täielikult kõiki muudatusettepanekuid. Muudatusettepanek nr 1, muudatusettepanek nr 2, 3, 4, 5, 6, 7 ja 8. Oleme muudatusettepanekud läbi vaadanud. Juhtivkomisjoni seisukoht on, et teine lugemine tuleks lõpetada. Teine lugemine on lõppenud ja kaheksanda päevakorrapunkti käsitlemine samuti.

9. Vabariigi Valitsuse seaduse § 83¹ muutmise seaduse eelnõu (706 SE) teine lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme üheksanda päevakorrapunkti juurde, see on Vabariigi Valitsuse algatatud Vabariigi Valitsuse seaduse § 83¹ muutmise seaduse

eelnõu teine lugemine. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli põhiseaduskomisjoni liikme Ene Kaupsi!

Ene Kaups

Lugupeetud istungi juhataja! Austatud kolleegid! Põhiseaduskomisjon arutas valitsuse algatatud Vabariigi Valitsuse seaduse § 83¹ muutmise seaduse eelnõu pärast esimest lugemist ühel korral, oma 13. aprilli istungil. Istungil osales külalisena algatajate esindaja, Sise- ja regionaalarengu osakonna õigusnõunik Olivia Taluste. Kuna muudatusettepanekuid selle eelnõu kohta ei laekunud ja ka komisjoni liikmed ei soovinud täiendusi ega muudatusi teha, siis arutas komisjon teise lugemise arutelul üksnes menetluslike otsustega seonduvat. Komisjon otsustas konsensusega teha Riigikogu juhatusel ettepanek võtta eelnõu 706 teise lugemise arutelu s.a 21. aprilli päevakorda ning ettepanek on teine lugemine lõpetada. Juhul kui eelnõu teine lugemine lõpetatakse, siis viia kolmas lugemine läbi 22. aprillil ning eelnõu seadusena vastu võtta. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Kas ettekandjale on küsimusi? Hea ettekandja, teile ei ole küsimusi. Ma täna teid! Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita. Eelnõu 706 muutmiseks ettepanekuid laekunud ei ole. See- ga, ma usun, et me nõustume juhtivkomisjoni seisukohaga, et teise lugemise võib lõpetada. Teine lugemine on lõppenud ja üheksanda päevakorrapunkti käsitlemine samuti.

10. Euro kasutusele võtmise seaduse eelnõu (709 SE) teine lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Täna kümnes päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud euro kasutusele võtmise seaduse eelnõu teine lugemine. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli rahanduskomisjoni aseesimehe Tarmo Männi!

Tarmo Mänd

Austatud juhataja! Austatud kolleegid! Rahanduskomisjon arutas selle eelnõu muudatusettepanekuid s.a 19. aprilli istungil. Eelnõu algataja esindajana osales komisjoni istungil Ra-

handusministeeriumi õigus- ja haldusosakonna nõunik Tiit Rebane. Muudatusettepanekute tähtjaks esitas komisjonile maaelukomisjon kolm muudatusettepanekut, millest ühte, see on loetelus nr 21 all, otsustas rahanduskomisjon toetada, kuna tegemist oli ebatäpsusega trahvimäära ümberarvestamisel. Kaks nende muudatusettepanekut – need on nr 6 ja 20 all – komisjoni toetust ei leidnud, kuna need kaldusid kõrvale eelnõu üldisest tasude ümberarvestamise ja ümardamise loogikast ning ka algataja neid ei toetanud.

Ülejäänud muudatusettepanekud on teinud rahanduskomisjon ise ja need on kooskõlastatud ka eelnõu algatajaga. Tegemist ei ole põhimõteteliste muudatustega. Kui muudetakse rahalisi suursi, lähtuvad ettepanekud eelnõu seletuskirjas toodud ümberarvestamise põhimõtetest. Osa plaanitud muudatusi otsustati sellest eelnõust välja jätta, sest need on kavas teha lähiajal mõne teise Riigikogu menetluses oleva eelnõuga. Sellisel juhul nähakse euro kasutusele võtmiseks vajalikud muudatused ette asjaomastes valdkondlikes seadustes. Näiteks võib tuua, et toote nõuetele vastavuse seaduse rakendamise seaduses – see on meie loetelus viies punkt – tunnistatakse hulk euro kasutusele võtmise seadusega muudetavaid sätteid kehtetuks ja muudetakse kroonides esitatud summasid. Rahanduskomisjon otsustas ühel häälel teha Riigikogu juhatajale ettepaneku võtta eelnõu teiseks lugemiseks täiskogu istungi päevakorda s.a 21. aprillil ja täna teine lugemine lõpetada. Kui teine lugemine lõpetatakse, palub komisjon võtta eelnõu kolmandaks lugemiseks täiskogu istungi päevakorda homme ja panna see ka lõpphääletusele.

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi? Inara Luigas, palun!

Inara Luigas

Lugupeetud ettekandja! Minu küsimus on Eesti Panga kohta ja ma küsin nii: selle seadusega muutub oluliselt Eesti Panga roll meie majandusruumis. Kas sa ei leia, et me oleme Riigikogu rahanduskomisjonis seda teemat vähe käsitletud? Näiteks Eesti Pangal puudub tulevikus kohustus eraldada oma teenitud kasum riigieelarvesse ja suunata reservidesse. Kui Eesti Pank suunab teenitud kasumi kuhugi, siis

kuhu – kas otse Euroopa Keskpanga reservi? Näiteks sellised arutelud on meil olemata. Kas sinu arvates see eelnõu on küps vastuvõtmiseks?

Tarmo Mänd

Täna küsimuse eest! Kas vastab komisjoni aseesimees või Tarmo Mänd – kumma tee ma praegu valin?

Aseesimees Jüri Ratas

Te peate valima tee, et vastab Riigikogu liige, kes tutvustab komisjoni arutelu.

Tarmo Mänd

Täna, härra juhataja! Ma seda tahtsingi teha. Komisjonis see teema sellisel kujul meil arutusel ei olnud. Eelnõu seletuskirjas on Eesti Panga kohta piisavalt andmeid ja selgitusi lähtudes sellest, et Eesti Panga seadust muudeti vastavalt eurole ülemineku kursile juba aastal 2006, pärast seda, kui Eesti oli liitunud ERM2-ga, mis tähendas arvestamist selle vahetuskursi mehhanismi nõuetega. See on olnud väga pikk protsess ja praegu otseselt uusi seadusmuudatusi ette näha ei ole. Probleem on see, millest me ka eile rääkisime, et kuidas tema põhikapitali suhe edaspidi muutub. Arvestades konverteeritavat summat, jääks see 100 miljoni krooni suuruse põhikapitali juures häbematult väikeseks, see oleks olnud 6,39 miljonit eurot. See seisukoht on küll, et tuleks ära muuta Eesti Panga põhikapitali tema erireservide arvel. Eesti Panga omakapitali suurus on 350 miljonit eurot. Muudatus tähendaks seda, et erireservidest suurendatakse põhikapitali 100 miljoni euron ja lahendatakse asi ära. Muidu me vist näeksime Euroopas väga nadid välja.

Muus osas Eesti Panga seaduse muutmiseks me ettepanekuid ei tee – peale selle, et kui on emiteerija rolli astunud, siis Eesti Panga Nõukogu funktsioon muutub. Ta muutub järelevalveorganiks, ei jää juhtorganiks jne. Aga komisjonis tervikuna seda arutusel ei olnud ja see ei ole ka otseselt selle eelnõu küsimus.

Aseesimees Jüri Ratas

Aleksei Lotman, palun!

Aleksei Lotman

Hea ettekandja! Sa ütlesid, et kahte maaelukomisjoni ettepanekut ei saanud arvestada. Pitsut kummaline oli kuuenda parandusettepaneku selgitus. Eelnõu § 37 pani ette sätestada, et lävend, mis on tootjaorganisatsioonil selleks, et ta saaks teatud toetusi – see on 1,5 miljonit krooni –, oleks edaspidi eurodes ehk siis 95 867 eurot. Maaelukomisjon pakkus ümardada, et see võiks olla 95 000. Põhjendus, miks seda mitte arvestada, et ei sobi üldise ümardamise loogikaga. Millisel viisil sobib üldise ümardamise loogikaga see, et too poolteist miljonit asendatakse summaga 95 867 eurot? Tegu on ju 1-eurose täpsusega.

Tarmo Mänd

See lähtub loogikast, mis on selle seaduse kehtestamisel aluseks võetud. Sama küsimus oli arutusel ka algataja juures. Rahandusministeerium esitas täpselt sellisena oma mitte-toetava seisukoha sellest loogikast lähtudes. Hiljem olen ma kuulnud arvamust, et asjaajamine saanuks ka korrektsem olla. Kui maaelukomisjon esitas oma seisukohad otse rahanduskomisjonile, oleks Põllumajandusministeerium pidanud eelnevalt Rahandusministeeriumiga läbi rääkima, et tehakse erand. Komisjon ei olnud selles osas nii resoluutne, et see nüüd mingi katastroofi tekitaks, kuid hääletuse tulemus oli 5 : 4. Aga ma ei välista selle juurde tagasi tulemist, kui see nii eluline küsimus on. Komisjon siiski ei leia, et see on määrav küsimus.

Aseesimees Jüri Ratas

Inara Luigas, palun!

Inara Luigas

Austatud ettekandja! Ma küsin nüüd konkreetselt euro kasutusele võtmise seaduse kohta. Selles seaduseelnõus ja ka Eesti eurole ülemineku plaanis ning Eesti Panga aruannetes on nimelt selline lause, et selle seaduse vastuvõtmisega tunnistatakse kehtetuks Eesti Vabariigi rahaseadus ja seadus Eesti krooni tagamise kohta. Kas sul on andmeid, kas valitsus pakub Eesti Vabariigi rahaseaduse asemele mingit muud seadust? Ja mis muutub, kui tunnistatakse kehtetuks Eesti krooni tagamise seadus? Mis saab meie krooni kattevarast? Oskad sa selle kohta mingeid kommentaare anda?

Tarmo Mänd

Kui mu mälu mind ei peta, siis see küsimus oli meil arutamisel esimese lugemise eel. Rahanduskomisjoni esimees Taavi Rõivas andis siin saalis vastuse küsimusele, mis saab meie krooni kattevarast, kui me oleme liitunud eurotsooniga. Me oma kattevaraga tegelemise eest ise nagu ei vastutagi, see toimub üldise euro kattevara raames. Need olid kõik esimese lugemise küsimused.

Mis saab nüüd nendest seadustest? Mina jään praegu vastuse võlgu, sest seda me komisjonis ei ole arutanud ei esimese ega teise lugemise eel.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja! Ma väga tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita. Võime minna eelnõu 709 muudatusettepanekute läbivaatamise juurde. Esimesed viis muudatusettepanekut on esitanud rahanduskomisjon ja seisukoht on neid arvestada täielikult. Kuuenda muudatusettepaneku on esitanud maaelukomisjon, juhtivkomisjoni seisukoht on jätta see arvestamata. Aleksei Lotman, palun!

Aleksei Lotman

Palun seda ettepanekut hääletada!

Aseesimees Jüri Ratas

Kas te, härra Lotman, palute seda fraktsiooni nimel?

Aleksei Lotman

Jah.

Aseesimees Jüri Ratas

Alustame selle ettepaneku hääletamise ettevalmistamist. Kas võime minna hääletuse juurde?

Panen hääletusele muudatusettepaneku nr 6, mille on esitanud maaelukomisjon. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt 3 Riigikogu liiget, vastu 32 Riigikogu liiget ja 1 erapooletu. Muudatusettepanek ei leidnud toetust.

Läheme edasi. Muudatusettepanekud nr 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18 ja 19 on juhtivkomisjoni esitatud. 20. muudatusettepanek on maaelukomisjoni esitatud, juhtivkomisjoni seisukoht on jätta see arvestamata. Ka

21. muudatusettepanek on maaelukomisjoni esitatud, juhtivkomisjoni seisukoht on arvestada seda täielikult. 22. muudatusettepanek on rahanduskomisjoni esitatud, juhtivkomisjoni seisukoht on arvestada seda täielikult. 23. muudatusettepaneku on esitanud juhtivkomisjon, samuti 24. ja 25. muudatusettepaneku. Sellega oleme muudatusettepanekud läbi vaadanud.

Juhtivkomisjoni ettepanek on teine lugemine lõpetada. Teine lugemine on lõppenud. Kümnennda päevakorrapunkti käsitlemine on lõppenud.

11. Riigilõivuseaduse eelnõu (721 SE) teine lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Tänane 11. päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud riigilõivuseaduse eelnõu teine lugemine. Palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks rahanduskomisjoni aseesimehe Tarmo Männi!

Tarmo Mänd

Austatud juhataja! Austatud kolleegid! Komisjon arutas seda eelnõu kahel istungil: 12. ja 19. aprillil. Eelnõu eesmärk on sama, mis eelmisel eelnõul: tagada Eesti valmisolek eurole üleminekuks. Riigilõivuseadus sätestab eurodes kõik Eestis võetavate riigilõivude määrad, mis praegu on väljendatud kroonides. Muudatusettepanekuid eelnõu kohta Riigikogust ei laekunud. Komisjon tegi kolm muudatusettepanekut, millest kaks on tehnilist laadi veaparandused, kolmas aga täpsustab jõustamise tähtaega. Seadus jõustub üheaegselt euro kasutusele võtmise seadusega. Komisjoni konsensuslik otsus on teha ettepanek eelnõu teine lugemine lõpetada ja panna see seejärel 22. aprillil lõpphääletusele. Täna tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat! Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Ei soovita. Nüüd on võimalus asuda eelnõu 721 muudatusettepanekuid läbi vaatama. Esimene, teine ja kolmas muudatusettepanek on juhtivkomisjoni esitatud ja neid on arvestatud täielikult. Sellega oleme muudatusettepanekud läbi vaadanud. Juhtivkomisjoni seisukoht on teine lugemine lõpetada.

Teine lugemine ja ühtlasi 11. päevakorrapunkti käsitlemine on lõppenud.

12. Päästeseaduse eelnõu (514 SE) teine lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme 12. päevakorrapunkti juurde, mis on Vabariigi Valitsuse algatatud päästeseaduse eelnõu teine lugemine. Palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks õiguskomisjoni liikme Robert Antropovi!

Robert Antropov

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Vabariigi Valitsuse algatatud päästeseaduse eelnõu läbis Riigikogus esimese lugemise eelmise aasta 14. oktoobril. Õiguskomisjoni laekus tähtajaks koguni 65 muudatusettepanekut, mis peamiselt olid juhtivkomisjoni esitatud ning on arvestatud täielikult.

Siinkohal tahan tänada kolleeg Mati Raidmat, kes komisjoni istungitest ja ka töögrupi tööst väga aktiivselt osa võttis, tehes konkreetseid märkusi ja ettepanekuid, et eelnõu paremaks muuta. Vahest Mati Raidma ei pahanda, et neljast muudatusettepanekust kolm leidis toetust, üks aga mitte.

Komisjon arutas seda teemat kuuel korral ja täiendavalt veel kolmel töögrupi istungil. Peale eelnõu algatajate esindajate võtsid aruteludest osa ka Päästeameti ja Eesti Priitahtliku Päästeliidu esindajad.

Paar sõna lühidalt veel eelnõust. Tegemist on Päästeameti, teiste asutuste ning vabatahtlike organisatsioonide ja isikute päästetegevust reguleeriva seadusega. Eelnõu üks eesmärk on tagada õigus ja selgus isikute põhiõigusi riivavate meetmete rakendamisel päästetegevuses, on see siis vahetu sunni rakendamine, käsitlemine, eluruumidesse sisenemine jms või isikuandmete töötlemine või rahvusvaheline koostöö. Lisaks reguleerib päästeseaduse eelnõu vabatahtlikku päästetegevust nii komandode kui ka üksikisikute tasandil. Sarnaselt abipolitseinikuga luuakse seadusega vabatahtliku päästja institutsioon. Pean ütleva, et see viimane plokki, mis puudutab vabatahtlikku tegevust päästetöödel, oligi kõige huvitavam ja selle üle puhkes kõige tulisem diskussioon. Suureks abiks olid meile vabatahtlikud pritsimehed ja nagu ma juba mainisin, ka

endine kauaaegne Päästeameti juht Mati Raidma.

Komisjon otsustas, et kui eelnõu teine lugemine täna lõpetatakse, teeme ettepaneku suunata eelnõu Riigikogu täiskogu istungi päevakorda kolmandale lugemisele kolmapäeval, 5. mail, mil võiks eelnõu seadusena vastu võtta. Täna on seega ettepanek teine lugemine lõpetada. Tänan!

Aseesimees Jüri Ratas

Tänan! Kas ettekandjale on küsimusi? Mati Raidma, palun, teie küsimus!

Mati Raidma

Austatud ettekandja! Palju tänu tänusõnade eest! Aga täpsuse huvides selgitan, et ettepanek nr 4 läks küll käiku minu nime all, aga üle 40 muudatusettepaneku, mis ma tegin, sai protseduuriliste eripärade tõttu esitatud õiguskomisjoni nime all. Aga minu küsimus on selle ühe muudatusettepaneku kohta, mida komisjon ei tahtnud arvestada. See puudutas nõuet, et vabatahtlikel päästjatel peab tule kustutamisel kaasas olema töötõend. Kogu tuletõrje- ja päästeteenistuse ajaloo jooksul, mis on julgelt üle saja aasta pikk, ei ole sellist nõuet esitatud mitte kellelegi, ei vabatahtlikele ega kutselistele. Toonitan: kutselistel ei kehti selline nõue ka praegu. Millest selline eristamine? Ja kas õiguskomisjon astub jõulisi samme, et ka kutselistelt hakata töötõendit nõudma? Ma ei tea, kuhu nad selle panevad, arvestades töökeskkonna eripära.

Robert Antropov

Tänan küsimuse eest! Kui tõsiselt vastata, siis selle eelnõuga luuakse täiesti uus institutsioon. Nagu ma mainisin, see on abipäästja või nagu me kokku leppisime, vabatahtliku päästja amet. See tähendab seda, et vabatahtlikul päästjal hakkab seaduse jõustudes olema õigus pärast koolituse läbitemist tegutseda päästetöödel ka iseseisvalt, st olukorras, kus päästametnikku kõrval ei ole. Kui selline vabatahtlik päästja toimetab sündmuskohal, viib päästetöid läbi või teeb näiteks järelkustutust, käib ja toimetab üksinda kuskil ruumides, siis võib tekkida loomulik vajadus kontrollida, kas tegemist ikka on vabatahtliku päästjaga. See vajadus on tekkinud puhtpraktilistel kaalutlustel ja just tänu sellele, et uus seadus sätestab

vabatahtliku päästja ameti. Aga kui poolnaljaga vastata, siis vaata, kui me sinuga noorena ametit õppisime ja kustutustöödel käisime, siis olid tuletõrjuja riided hoopis teistsugused. Need võisid vahest isegi päikese käes sulada koos kõikide dokumentide ja muuga. Aeg on edasi läinud, nüüd on need riided tunduvalt paremad ja kvaliteetsemad. Nii et ma ei usu, et töötõendi sisetaskus kandmine vabatahtlikule päästjale suurt muret valmistab.

Aseesimees Jüri Ratas

Mati Raidma, palun!

Mati Raidma

Jätkuna esimesele küsimusele täienduseks niipalju, et kutselistel päästjatel ei ole tänaseni töötõendit. Minu teine küsimus on aga filosoofilist laadi. Vormistan selle küsimusena, et mitte eraldi sõna võtta. Ma loen §-st 29 "Vahetu sund", et vahetu sunni definitsioon on: vahetu sund on füüsilise isiku, looma või asja mõjutamine füüsilise jõuga. Ehk siis päästeteenistuses rahvakeeli inimese päästmine. Minu küsimus: kas te ei suutnud omavahel kokku leppida, et defineerida inimese päästmist sõna "sund" kasutades ei ole kena? Ma mõistan, et te tahate korrakaitseaduse raami suruda ühte üllast eluvaldkonda, aga kas te tõesti ei leidnud paremat lähenemist asjale?

Robert Antropov

Küsimuse püstitus on õige, kuid ma rõhutan, et vahetu sunni rakendamisel päästetöödel on ju tegemist isiku põhiõiguste riivega. Tõepoolest oli soov kasutada korrakaitseadusest tulenevaid mõisteid ja õiguskomisjon ei leidnud vahetu sunni paremat definitsiooni, kui kirja sai pandud. Me leppisime kokku, et seaduses nimetatud vahetu sunni all mõeldakse päästetöödel ruumidesse sisse minemist, nende läbivaatamist ja muud sellist tegevust. Nii et seaduses on kirjas "vahetu sund", kuid küsijal on õigus: selle all me mõtleme siiski päästetöid. Kompromiss õnnestus meil leida aga ühe teise nimetuse puhul. Õiguskomisjon soovis analoogiliselt abipolitseinikega nimetada ka vabatahtlikke päästjaid abipäästjateks. Aga me mõistsime asjaga seotud emotsionaalset tagapõhja, mida vabatahtlikud päästjad komisjonile selgitasid: et "abipäästja" nagu alandaks seda ametit ja annaks võib-olla rahvale kuidagi

vale signaali. Nii otsustas komisjon konsensusga abipäästja terminit mitte kasutada ja nimetada neid tublisid inimesi vabatahtlikeks päästjateks. Nii et ühes osas me kompromissi saavutasime, korrakaitseliste mõiste "vahetu sund" osas paraku see ei õnnestunud.

Aseesimees Jüri Ratas

Ma tänan ettekandjat! Rohkem küsimusi ei ole. Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita. Alustame eelnõu 514 muudatusettepanekute läbivaatamist. Esimesed 30 muudatusettepanekut on esitanud juhtivkomisjon ja neid kõigi on arvestatud täielikult: 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12., 13., 14., 15., 16., 17., 18., 19., 20., 21., 22., 23., 24., 25., 26., 27., 28., 29. ja 30. ettepanek. 31. muudatusettepaneku on esitanud Mati Raidma, juhtivkomisjoni seisukoht on arvestada seda sisuliselt. 32., 33. 34., 35., 36., 37., 38., 39., 40., 41., 42., 43., 44., 45. ja 46. muudatusettepanek on õiguskomisjoni esitatud. 47. muudatusettepanek on Mati Raidma esitatud, juhtivkomisjoni seisukoht on jätta see arvestamata. 48. muudatusettepaneku on esitanud õiguskomisjon. 49. muudatusettepanek on Mati Raidma esitatud, juhtivkomisjoni seisukoht on arvestada seda sisuliselt. 50. ja 51. muudatusettepanek on juhtivkomisjoni esitatud. 52. muudatusettepaneku on esitanud Mati Raidma, juhtivkomisjoni seisukoht on arvestada seda sisuliselt. 53., 54., 55. ja 56. muudatusettepanek on õiguskomisjoni esitatud, samuti 57., 58., 59., 60., 61., 62., 63. ja 65. muudatusettepanek. Neid kõiki on arvestatud täielikult. Oleme muudatusettepanekud läbi vaadanud.

Juhtivkomisjoni seisukoht on teine lugemine lõpetada. Teine lugemine ja ühtlasi 12. päevakorrapunkti käsitlemine on lõppenud.

13. Tuleohutuse seaduse eelnõu (513 SE) teine lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme 13. päevakorrapunkti juurde, mis on Vabariigi Valitsuse algatatud tuleohutuse seaduse eelnõu teine lugemine. Palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks õiguskomisjoni liikme Robert Antropovi!

Robert Antropov

Austatud juhataja! Head kolleegid! Jätkame pääste ja tuleohutuse teemadel. Vabariigi Valitsuse algatatud tuleohutuse seaduse eelnõu läbis Riigikogus esimese lugemise samuti mulu 14. oktoobril. Tähtajaks laekus õiguskomisjoni 24 muudatusettepanekut, mis olid kõik juhtivkomisjoni esitatud ja mida on arvestatud täielikult ja konsensusega.

Komisjon arutas seda teemat kolmel korral, kusjuures kohal viibisid ka eelnõu algataja esindajad. Lühidalt eelnõust veel kord. Eelnõu eesmärk on koguda ühte seadusesse üldisemad tuleohutusnormid – praegu tuleb neid otsida kümnetest tuleohutusmäärustest. Näiteks millised on tuleohutusnõuded ehitiste ja küttesüsteemide puhul, kuidas tagada ohutus avalikel üritustel ja põlevmaterjali ladustamisel, kuidas metsa all ohutult lõket teha jne. Samuti käsitletakse eelnõus riiklikku järelevalvet ja vastutust tuleohutusnõuete rikkumise eest.

Eelnõu üks põhieesmärk on süvendada inimeste vastutustunnet tuleohutuse tagamisel. Autos oleme ju harjunud sõitma kinnise turvavööga ja kaine peaga, kuid tulega käime sageli hooletult ringi. Tuletan meelde, et enam kui 50% tulekahjudest juhtub just inimeste hooletuse või mingi puuduliku tegevuse tõttu. Tänavu on inimliku hooletuse tõttu hukkunud enam kui 30 inimest.

Üks oluline eesmärk on eelnõul veel. Uus tuleohutuse seadus võimaldab otstarbekamalt rakendada tuletõrje järelevalve ressursi, suunates seda sinna, kus on tuleoht ja risk suurem, näiteks elamusektorisse, kus tulekahjudes hukub enim inimesi. Tervelt 90% inimestest hukub elamusektori põlengutes.

Uudsena on sätestatud tuleohutusala enesekontroll ja selle korraldus. Ettevõtte oma poolne ohutusvastutus rakenduks pärast seaduse jõustumist umbes 4000 suur- ja ohtliku objekti puhul. Praegu teostab nendel 4000 objektile järelevalvet riiklik päästeamet, tulevikus peab ettevõtte ise määrama vastutava isiku ja teostama tuleohutusjärelvalvet.

Komisjon otsustas juhul, kui eelnõu teine lugemine täna lõpetatakse, suunata selle Riigikogu täiskogu istungi päevakorda kolmandale lugemisele kolmapäeval, 5. mail ettepanekuga eelnõu seadusena vastu võtta. Kõigepealt aga on ettepanek teine lugemine täna lõpetada. Täna!

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat! Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita. Alustame nüüd eelnõu 513 muudatusettepanekute läbivaatamist. Neid on laekunud 24, kõik on juhtivkomisjoni esitatud ja juhtivkomisjon on väga üksmeelselt neid kõiki arvestanud täielikult. Muudatusettepanekud nr 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23 ja 24. Oleme muudatusettepanekud läbi vaadanud. Juhtivkomisjoni seisukoht on teine lugemine lõpetada. Teine lugemine on lõppenud ja 13. päevakorrapunkti käsitlemine samuti.

14. Rahvusvahelise sanktsiooni seaduse eelnõu (632 SE) teine lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Tänane 14. päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud rahvusvahelise sanktsiooni seaduse eelnõu teine lugemine. Palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks õiguskomisjoni aseesimehe Kalle Laaneti!

Kalle Laanet

Austatud juhataja! Head kolleegid! Õiguskomisjon arutas seda eelnõu esimest korda esmaspäeval, 15. veebruaril ja eelnõu suunati saali esimesele lugemisele tänavu 10. märtsiks. Teist korda arutati eelnõu esmaspäeval, 12. aprillil ja otsustati suunata eelnõu teisele lugemisele tänaseks päevaks.

Paari sõnaga sellest, et seaduseelnõu eesmärk on viia rahvusvaheliste sanktsioonide regulatsioon vastavusse tänaseks kujunenud rahvusvaheliste standarditega. Täpsustatakse Eesti riigis sanktsioonide rakendajate kohustusi ja järelevalvet sanktsioonide rakendamise üle ning antakse õiguslik alus rahvusvahelisest sanktsioonist erandi taotlemiseks ja õiguskaitse võimalused isikutele, kelle suhtes rahvusvahelisi sanktsioone rakendatakse. Seaduseelnõu koostamisel on arvesse võetud ennekõike Euroopa Liidu ja ÜRO nõudeid, samuti rahvusvahelisi standardeid rahapesu ja terrorismi rahastamise valdkonnas. Kõige rohkem mõjutab eelnõu 632 finantssanktsioonide rakendajaid, pannes neile konkreetseid kohustused. Politsei- ja Piirivalveameti rahapesu andme-

büroost saab ka täiemahuline finantssanktsioonide järelevalve asutus.

Muudatusettepanekute tegemise tähtjaks oli laekunud üks väike tehniline muudatus: et seaduse §-des 22, 23 ja 24 nimetatud väärtegade kohtuväline menetleja on politseiasutus. Esialgses tekstis nähti kohtuvälise menetlejana ette politseiasutust või rahapesu andmebürood. Komisjon kiitis selle muudatuse heaks ja otsustas suunata seaduseelnõu 632 Riigikogu täiskogu istungi päevakorda teisele lugemisele kolmapäeval, 21. aprillil ettepanekuga eelnõu teine lugemine lõpetada. Otsus langetati konsensusega. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat! Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita. Läheme eelnõu 632 muudatusettepanekute läbivaatamise juurde. Neid on laekunud üks ja juhtivkomisjon on seda arvestanud täielikult. Muudatusettepanekud on läbi vaadatud. Juhtivkomisjoni seisukoht on teine lugemine lõpetada. Teine lugemine on lõppenud ja 14. päevakorrapunkti käsitlemine samuti.

Head ametikaaslased! Meil on praegu selline hetk, et järgmist ettekandjat ei ole saalis. On üks võimalus, et arutus jääb ära, teine võimalus on, et juhataja võtab vaheaja. Ma võtan viieks minutiks vaheaja ja täpsustan olukorda. Jätkame Riigikogu istungit kell 16.38.

V a h e a e g

15. Tulumaksuseaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu (723 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased! Juhataja võetud vaheaeg on lõppenud. Mul on väga hea meel, et Eesti Vabariigi rahandusminister on üles leitud ja me võime oma päevakorraga edasi minna. 15. päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud tulumaksuseaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Mul on hea meel kutsuda Riigikogu kõnetooli rahandusminister Jürgen Ligi, kes on Euroopast elusa ja tervena tagasi jõudnud. Palun, sõna on teil!

Jürgen Ligi

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! Ma tõesti jõudsin tagasi! Olen teie ees eelnõuga, mis muudab mitut maksuseadust, kuid sisulisi muudatusi on vaid tulumaksuseaduses. Kõige olulisemad ja mahukamad neist puudutavad heategevuslikele annetustele kehtestatud maksusoodustusi. Need on vajalikud, kuna Euroopa Komisjon heidab Eestile ette, et välisriikidesse tehtud annetusi ja Eestisse tehtud annetusi koheldakse ebavõrdselt. Praegu on tulumaksust vabastatud vaid sellised annetused, mida tehakse Eesti valitsuse koostatud nimekirja kantud mittetulundusühingutele ja sihtasutustele, Eesti kirikutele, teistele usulistele ühendustele ning osale Eesti riigi omavalitsusasutustele. Võrdse kohtlemise tagamiseks annab eelnõu inimestele ja äriühingutele võimaluse teha maksuvabasid annetusi ka teiste Euroopa majanduspiirkonna riikide mittetulundusühingutele ning usulistele ühendustele, kes vastavad Eestis kehtivatele tulumaksusoodustuste tingimustele. Sellega seoses hakatakse Eestis asutatud usulisi ühendusi, kes praegu saavad maksusoodustusi automaatselt, tulevikus samuti tulumaksusoodustuse nimekirja kandma. See ei puuduta aga enne 2011. aastat registreeritud usulisi ühendusi – nende privilegid säilivad.

Vastukaaluks maksusoodustuse laiendamisele kaotab eelnõu tulumaksusoodustuse riigi ja kohaliku omavalitsuse asutustele, haiglatele ja ülikoolidele tehtavatelt annetustelt. Asutuste rahastamine peaks loogiliselt toimuma riigieelarve üldistest vahenditest, mitte tulumaksuraha ühest taskust teise tõstmise teel. Mõistlik ei oleks ka Eesti riigieelarvest teiste riikide asutuste toetamine, mis oleks alternatiiv, aga see alternatiiv oleks ka ainus, kui me tahaksime maksusoodustuse säilitada.

Põhimõtteline muudatus tehakse töandja aktsiaoptsoonide maksustamise reeglites. Praegu on töandjate antavad optioonid maksustatavad erisoodustusena ja see on ka Euroopa tava, et aktsiaoptsiione käsitletakse nagu töötasu. Eelnõu muudab töötajate tasustamise optsoonide abil soodsamaks, sätestades vabastuse nii tulu- kui ka sotsiaalmaksust sellistele optsoonidele, mida ei realiseerita enne kui kolm aastat pärast optiooni saamist. Lühema tähtajaga optsoonide osas muudetakse maksustamise reeglid arusaadavamaks. Välis-

tatakse optiooni maksustamine enne selle realiseerimist. See loogika vastab samuti meie tulumaksuloogikale, mille kohaselt investeringud on maksuvabad. Siin võib optioone mõneti käsitada inimestesse, nende oskustesse investeerimisena.

Ülejäänud tulumaksuseaduse muudatused on tingitud kas väiksematest vastuoludest EL-i õigusega või praktikas ilmnunud probleemidest. Kehtestatakse näiteks maksuvabastus FIE ettevõtte tasuta üleandmisel või parandamisel tema abikaasale või sugulasele, kes jätkab ettevõtte tegevust. Märksõnana võiks siin nimetada talusid. Piltlikult öeldes, kui talu läheb isalt pojale, siis ei tohiks sellest tekkida maksukohustust, mis praegu kipub tekkima. Aga tingimus on muidugi, et see raha ei lähe ettevõttest välja, vaid ettevõtlus jätkub. See vastab meie investeringute tulumaksuvabastuse põhimõttele tulumaksuseaduses. Täpsustatakse ka teiste Euroopa Liidu riikide residentide õigust Eestis maksusoodustusi kasutada.

Paar sõna veel eelnõus olevatest teistest seadusmuudatustest. Sotsiaalmaksuseaduses, töötuskindlustuse seaduses ja kogumispensionide seaduses tehakse väike tehniline muudatus. Nimelt täpsustatakse maksudeklaratsiooni esitamise korda töandja pankroti korral. Tehnilist laadi on ka maksukorralduse seaduse muudatused. Et uue perekonnaseaduse rakendussätetega muudeti muu hulgas ka tulumaksuseadust, parandatakse mõned selle käigus tekkinud ebakohad.

Muudatused on valdavalt mõeldud jõustuma 1. jaanuaril 2011 ja erilist mõju riigieelarvele neil ei ole. Tänan!

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat! Palun nüüd Riigikogu kõnetooli ettekandeks rahanduskomisjoni aseesimehe Tarmo Männi!

Tarmo Mänd

Austatud juhataja! Austatud kolleegid! Rahanduskomisjon arutas eelnõu 723 tänava 12. aprilli istungil. Eelnõu tutvustasid ja küsimustele vastasid rahandusminister Jürgen Ligi, Rahandusministeeriumi maksupoliitika osakonna juhataja Lemmi Oro ja nõunik Elo Haugas.

Maksueelnõu tutvustamisel peatus minister põhiliselt kolmel asjal: residentide ja mitte-residentide võrdse kohtlemise tagamisel seoses maksusoodustustega, aktsiaoptsioonide maksustamisel ja FIE tegevuse maksuvaba üleandmise võimaldamisel.

Komisjonis arutati pikemalt riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutusele tehtud annetustelt maksusoodustuste kaotamist. Eelnõu algataja esindaja selgitusel on praegusel juhul otstarbekam mitteresidentide ja residentide võrdse kohtlemise tagamiseks nimetatud maksusoodustus kaotada. Riik ei peaks maksutulust loobumise hinnaga toetama teiste riikide asutusi. Samuti on avaliku sektori rahastamine maksusoodustuse kaudu rahvusvahelises praktikas pigem ebatavaline. Tavapäraselt võimaldatakse maksuvabu annetusi vaid nimetatud kolmanda sektori organisatsioonidele. Avalikule sektorile tehtud annetus ei peaks olema maksuvaba, selline oli komisjoni üksmeelne arvamus.

Samuti käsitleti komisjonis pikemalt optsioonide maksustamisega seonduvat. Kuna minister valgustas seda pikemalt, siis ma sellel rohkem ei peatu.

Veel oli elava arutelu all FIE tegevuse maksuvaba üleandmise küsimus, mis on nüüd selle eelnõuga reguleeritud. Seda valgustas minister samuti pikemalt ja ma ei pea vajalikuks seda enam üle seletada.

Komisjoni üksmeelne ettepanek oli esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatusettepanekute tähtajaks s.a 5. mai kell 18.

Aseesimees Jüri Ratas

Täna! Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma täna ettekandjat! Kas fraktsioonide esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita. Vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg s.a 5. mai kell 18. Esimene lugemine on lõppenud ja 15. päevakorrapunkt käsitletud.

16. Toote nõuetele vastavuse seaduse eelnõu (702 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Täna 16. päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud toote nõuetele vastavuse seaduse eelnõu esimene lugemine. Palun ette-

kandeks Riigikogu kõnetooli majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Parts!

Juhan Parts

Lugupeetud juhataja! Riigikogu liikmed! Toote nõuetele vastavuse seadus puudutab ühte olulisimat Euroopa Liidu siseturu põhivabadust – kaupade vaba liikumist. Kaupade vaba liikumine Euroopa Liidus on reguleeritud olnud mitme õigusaktiga. Tähtsaimad neist on üldine toote ohutuse direktiiv, määrus turujärelevalve ja akrediteerimise kohta ja otsus toodete turustamise ühtse raamistiku kohta. See seaduseelnõu käsitleb Eestis Euroopa Liidu siseturu kaupade vaba liikumist.

Praegu kehtib neli seadust: need on toote ja teenuste ohutuse seadus, tehnilise normi ja standardi seadus, toote nõuetele vastavuse tõendamise seadus ja seadmete energiatõhususe seadus. Selle teie poolt valitsusele ette pandud seadusega soovime me kodifitseerida nimetatud suhteliselt keerulised õigusnormid. Lõpptulemusena peaks kogu reeglistik saama tunduvalt selgem: seni mitmes seaduses laiali olnud, kuid ühest eesmärgist lähtuvad reeglid hakkavad olema ühes seaduses.

Toote nõuetele vastavuse seaduse eesmärk on tagada, et tooted on ohutud ja vastavad kokkulepitud nõuetele. Selle eesmärgi saavutamiseks sätestab seadus nõuded, kuidas hinnata toote ohutust olukorras, kus toote kohta ei ole õigusaktiga nõudeid kehtestatud. Ka sätestab see toodetega seonduvate isikute õigused ja kohustused, võimaldab valitsusel kehtestada toodetele täpsemaid tehnilisi nõudeid, sätestab reeglid, kuidas toodete nõuetele vastavust tõendada tuleb, ning alused ja nõuded toodete ohutust ja nõuetele vastavust tagava kvaliteedi infrastruktuuri toimimiseks. Veel käsitleb see seadus vastavushindamisasutusi, akrediteerimist, standardeid ja turujärelevalvet. Täna!

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi! Küsimusi ei ole. Ma täna ettekandjat! Palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks majanduskomisjoni liikme Margus Lepiku!

Margus Lepik

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Lugupeetud minister! Majanduskomisjon arutas toote nõuetele vastavuse seaduse eelnõu

oma 12. aprilli istungil. Peale majandus- ja kommunikatsiooniministri tutvustasid meile eelnõu siseturuosakonna kvaliteedi infrastruktuuri talituse nõunik Ago Pelisaar ja peaspetsialist Kristel Kõiv. Minister andis meile ülevaate eelnõu eesmärkidest ja sisust, teda täiendasid Ago Pelisaar ja Kristel Kõiv. Majanduskomisjon sai teada, et eelnõu jõustumise ajaks on plaanitud s.a 1. oktoober. 1. juunist soovitakse panna jõustuma vedelkütuse seaduses tehtavad muudatused.

Eelnõu 702 jõuab teieni muudetud kujul koos muudetud seletuskirjaga. See tuleneb vajadusest korrastada osa sätete sõnastusi ja täiendada väärismetalltoodete seaduse muudatusi. Normitehnika eeskirja nõuetest lähtuvalt on muudetud muudetavate seaduste järjekord, need on nüüd tähestikulises järjekorras. Majanduskomisjon neid muudatusi toetas.

Majanduskomisjon tegi järgmised otsused: saata Vabariigi Valitsuse algatatud toote nõuetele vastavuse seaduse eelnõu Riigikogu täiskogule esimeseks lugemiseks muudetud kujul koos muudetud seletuskirjaga 21. aprillil, teha täiskogule ettepanek eelnõu esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatusettepanekute tähtajaks 28. aprill kell 12. Need olid konsensuslikud otsused. Sellega ma lõpetan. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat! Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Fraktsioonid läbirääkimisi avada ei soovi. Juhtivkomisjoni seisukoht on esimene lugemine lõpetada. Määrän eelnõu 702 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks s.a 28. aprilli kell 12. Eelnõu esimene lugemine ja ühtlasi 16. päevakorrapunkti käsitlemine on lõppenud.

17. Toote nõuetele vastavuse seaduse rakendamise seaduse eelnõu (703 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme 17. päevakorrapunkti juurde, see on Vabariigi Valitsuse algatatud toote nõuetele vastavuse seaduse rakendamise seaduse eelnõu esimene lugemine. Palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks majandus- ja kommunikatsiooniministri Juhan Partsi!

Juhan Parts

Lugupeetud juhataja! Riigikogu liikmed! See eelnõu on eelmises päevakorrapunktis arutatud eelnõu jätk. Kuna toote nõuetele vastavuse seaduse rakendamiseks on vaja muuta paljusid seadusi – kokku on neid 26 –, siis õigusloome nõuete kohaselt otsustati, et rakendamiseks koostatakse eraldi seaduse eelnõu. Rakendusseaduse sisu on kehtetuks tunnistavatele seadustele viitavate sätete muutmise ja dubleerivate sätete kõrvaldamine kokku 26-st seonduva seaduse eelnõust. Teine eesmärk on see, et peale toote nõuetele vastavuse seaduse ka käesolev toote nõuetele vastavuse seaduse rakendamise seadus jõustuks 1. oktoobril 2010, välja arvatud mõned sätted, mis jõustuksid 1. juulil 2010. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat! Palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks majanduskomisjoni liikme Margus Lepiku!

Margus Lepik

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Lugupeetud minister! Majanduskomisjon arutas seda eelnõu samuti 12. aprilli istungil. Külalisteks olid minister Juhan Parts, Ago Pelisaar ja Kristel Kõiv. Kuna tegemist on tõesti toote nõuetele vastavuse seaduse jätkuga, siis komisjon arutas neid eelnõusid koos ja tegi konsensusega järgmised otsused: saata Vabariigi Valitsuse algatatud toote nõuetele vastavuse seaduse rakendamise seaduse eelnõu Riigikogu täiskogule esimeseks lugemiseks muudetud kujul koos muudetud seletuskirjaga, arutada seda täiskogu 21. aprilli istungil, teha täiskogule ettepanek eelnõu esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatusettepanekute tähtajaks 28. aprill kell 12. Tänan!

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat! Kas fraktsioonide esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita. Juhtivkomisjoni seisukoht on esimene lugemine lõpetada. Määrän eelnõu 703 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks s.a 28. aprilli kell 12. Esimene lugemine on lõpetatud ja 17. päevakorrapunkti käsitlemine samuti.

18. Kaugkütteseaduse § 17 muutmise seaduse eelnõu (716 SE) esimene lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Tänane 18. päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud kaugkütteseaduse § 17 muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Palun Riigikogu kõnetooli majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Partsi!

Juhan Parts

Lugupeetud juhataja! Riigikogu liikmed! Kaugkütteseaduse § 17 muutmise seaduse eelnõu eesmärk on sätestada täpsemalt soojusvarustuse katkestamise õigus. Valitsuse ette pandud eelnõu kohaselt tuleb kehtiva seaduse tarbija üldmõiste kõrval eraldi täiendavalt kasutusele tarbija erijuht: kui tarbijaks on isik või isikud (korteriomaniik, korteriomaniike ühisus, korteriühistu), kes kasutavad ostetavat soojusvarustusteenust eluruumi kütmiseks, ei saa soojusettevõtja seadusest tulenevalt õigust soojusvarustuse katkestamiseks kasutada talveperioodil enne, kui võlakohustuse täitmise teate saamisest on möödunud 90 päeva ja selle aja jooksul ei ole võlgnevust kui soojusvarustuse võimaliku katkestamise aluseks olevat asjaolu likvideeritud. Senine tähtaeg oli seitse päeva, ja seda ka talvel.

Me loodame, et seadusmuudatuse tulemusel me suudame motiveerida elamu- ja korteriomaniikke ühelt poolt ja võrguettevõtjat teiselt poolt läbirääkimisi pidama ja lahendusi leidma, kui kellelgi on võlad tekkinud. Loodetavasti aitavad sellised läbirääkimised kaasa vastastikuste kohustuste-nõuete selgitamisele, kokkuleppe saavutamisele või vajadusel kohustusse pöördumisele. Suunates isikuid võla likvideerimise küsimustes läbi rääkima, tagame kaudselt ka selle, et isikud ei kaota võlgade kuhjumise tõttu oma kodu. Nagu me teame, annab kehtiv õigus võimaluse pikaajalise võlgnevuse korral suunata võlgniku eluase sundmüüki. Muudatusel iseenesest ei pruugi märkimisväärset mõju olla, kuna soojusvarustuse katkestamine võrguettevõtja poolt on äärmuslik samm, samuti ei ole see kõikide kortermajade puhul tulenevalt soojuse müügi lepingu osalistest ja nende vastutuse eripärast ka võimalik. Samas näeb kaugkütteseadus sellise võimaluse ette ja sellest tulenevalt on vaja

muuta soojusvarustuse katkestamise kord eluruumide osas selgemaks. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi? Austatud minister, ma tänan teid! Küsimusi ei ole. Palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks majanduskomisjoni liikme Hannes Astoki!

Hannes Astok

Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Majanduskomisjon arutas eelnõu 716 oma 12. aprilli koosolekul. Külalistena osalesid minister Juhan Parts ning majandusministeeriumi ehitus- ja elamuosakonna peaspetsialist Kaie Kunst. Minister andis meile sellest olulisest seaduseelnõust umbes samasuguse ülevaate, nagu ta andis täna siin saalis. Meil oli komisjonis sel teemal ka väikene debatt: kuidas on võimalik jõuda situatsioonini, et soojatarbijad ehk siis elanikud ja kaugküttesettevõtted oleksid lepingulises otsesuhtes. See ilmselt on küllaltki komplitseeritud, arvestades mõõtmisega seonduvaid probleeme ja eeskätt korterelamute torustikusüsteemidest tingitud eripärasid, kuid me kindlasti tahame sellega edasi minna. Arutelu oli konstruktiivne ja selle tulemusel leiti ka, et eelnõu kahe lugemise vahel on otstarbekas asjaomaseid küsimusi komisjonis täiendavalt arutada. Majandusministeerium lubas edastada komisjonile jooksvalt informatsiooni, kuidas probleemidele lahenduste väljatöötamine sujub. Samuti otsustas komisjon, et arukas on saata menetletav seaduseelnõu Riigikogu täiskogule lugemiseks tänaseks, teha ettepanek eelnõu 716 esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatusettepanekute tähtsajaks 5. mai kell 18. Kõik need otsused tehti konsensusega. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma tänan ettekandjat! Kas fraktsioonide esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita. Juhtivkomisjoni seisukoht on esimene lugemine lõpetada. Vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg s.a 5. mai kell 18. Esimene lugemine on lõppenud ja 18. päevakorrapunkti käsitlemine samuti.

Head ametikaaslased! Meie tänane istung on lõppenud. Ma tänan teid ja soovin teile kõigile jõudu teie töös!

Istungi lõpp kell 16.59.
Istungi kestus 3 tundi ja 59 minutit.

Juhataja

J. Ratas
Riigikogu aseesimees

XI RIIGIKOGU STENOGRAMM

VII ISTUNGJÄRK

Neljapäev, 22. aprill 2010

Kell 10.00

S i s u

Istungi rakendamine

1. Äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (708 SE) kolmas lugemine
2. Riigi Teataja seaduse eelnõu (654 SE) kolmas lugemine
3. Vabariigi Valitsuse seaduse § 83¹ muutmise seaduse eelnõu (706 SE) kolmas lugemine
4. Euro kasutusele võtmise seaduse eelnõu (709 SE) kolmas lugemine
5. Riigilõivuseaduse eelnõu (721 SE) kolmas lugemine
6. Olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Eesti inimarengu aruanne 2009" arutelu
7. Ravikindlustuse seaduse § 63 muutmise seaduse eelnõu (684 SE) esimene lugemine
8. Töölepingu seaduse ja töötuskindlustuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (689 SE) esimene lugemine

Istungi rakendamine

Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased! Head külalised! Head interneti ja televisiooni kaudu jälgijad! Tere hommikust! Alustame Riigikogu täiskogu VII istungjärgu 12. töönädala neljapäevast istungit. Kõigepealt palun Riigikogu kõnetooli neid Riigikogu liikmeid, kes soovivad üle anda eelnõusid või arupärimisi! Ma palun Riigikogu kõnetooli Marika Tuusi!

Marika Tuus

Austatud eesistuja! Head kolleegid! Külalised! Keskerakonna fraktsiooni nimel annan üle arupärimise peaminister Andrus Ansipile. See arupärimine on ajendatud 19. aprilli Postimehes avaldatud arvamusest, mille autoriks oli Valga linnaeapea, tippreformierakondlane Ivar Unt, kes väljendas väga selgelt seisukohta – ja see kajastus ka artikli pealkirjas –, et pensionikassa viiks hetkel tasakaalu pensionide kiire

vähendamine. Artiklis räägib ta, miks seda on vaja, teeb ettepanekuid, kuidas seda peaks tegema, ja ütleb ka, et peale pensionide vähendamise peaks pensioni ära võtma nendelt pensionäridelt, kes töötavad. Meil ongi arupärimine selle kohta ja me esitame hulga küsimusi. Kas ja millal plaanib valitsus pensione vähendada ja millal selle kavaga välja tulla? Kui see nii ei ole, siis millal tehakse Valgas infopäev, et maandada neid pingeid? On ka väga palju muid küsimusi veel. Inimesed loomulikult tahavad teada, sest see, ütleme, uudis oli ikka masendav.

Aseesimees Jüri Ratas

Palun Riigikogu kõnetooli Nikolai Põdramae!

Nikolai Põdramae

Aitäh, eesistuja! Lugupeetud saalis viibijad! Keskerakonna fraktsioon esitab arupärimise peaminister Andrus Ansipile valitsuse vastutuse ja Eesti rahva halva vaimse tervise kohta. Eesti ühiskond on viimase kümne aasta vältel varasemaga võrreldes tunduvalt keerukamaks muutunud. Suurenenud on vahed inimeste sisetulekutes ning vaesusriskis elavate inimeste arv. Erinevate uuringute andmetel on Eesti elanike vaimne tervis halvemas seisus kui teiste Lääne- ja Põhja-Euroopa riikide elanikel.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja! Ma palun teilt vabandust! Head ametikaaslased! Saalis on liiga suur lärm. Palun austame ettekandjat! Palun, ettekandja!

Nikolai Põdramae

Siseministeri koostatud dokumendist "Turvalisuspoliitika 2010. Kokkuvõte "Eesti turvalisuspoliitika põhisuunad aastani 2015" täitmisest" selgub, et nn kuritegelike surmade arvukus on vähenemas, kuid nende kõrval on suurenenud uppumiste, enesetappude ja töö-

õnnetuste osakaal. Enesetapud moodustavad ebaloomulike surmade arvukuses tervelt 47% ning 2009. aastal suri enesetappude tagajärjel 280 inimest. Alates 1994. aastast oli enesetappude arv languses, kuid viimase kolme aastaga on toimunud enesetappude jätkuv tõus ning märkimisväärne tõus oli just 2009. aastal. Seoses kõige sellega on meil peaministrile terve rida küsimusi, millele palume vastust. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Rohkem kõnesoove ei ole. Olen Riigikogu juhatuse nimel vastu võtnud kaks arupärimist ning vastavalt meie kodu- ja töökorra seadusele otsustab Riigikogu juhatuse nende edasise menetlemise.

Head ametikaaslased! Läheme nüüd edasi teadete juurde. Seoses homme siin saalis toimuva valitsuse infotunniga Riigikogu lahtiste uste päeva raames palun teid oma laud ja vajaduse korral ka sahtlid paberitest tühjaks teha, et need ei satuks valedesse kättesse ja laud oleksid korras.

Head ametikaaslased! Viime läbi kohaloleku kontrolli.

Kohalolijaks registreerus 78 Riigikogu liiget, puudub 23.

1. Äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (708 SE) kolmas lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Esimene päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu kolmas lugemine. Kas fraktsioonide esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita. Võime minna lõpphääletuse ettevalmistamise juurde. Vastavalt meie kodu- ja töökorra seadusele nõuab eelnõu 708 Riigikogu koosseisu häälteenamust ning enne lõpphääletust viime läbi kohaloleku kontrolli.

Kohalolijaks registreerus 81 Riigikogu liiget, puudub 20.

Panen lõpphääletusele seaduseelnõu 708. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt 81 Riigikogu liiget, vastu ega erapooletu ei ole keegi.

Vabariigi Valitsuse algatatud äriseadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu on seadusena vastu võetud. (Tabel 23.)

Esimese päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

2. Riigi Teataja seaduse eelnõu (654 SE) kolmas lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme edasi teise päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud Riigi Teataja seaduse eelnõu kolmas lugemine. Kas fraktsioonide esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Läbirääkimisi avada ei soovita. Võime minna lõpphääletuse ettevalmistamise juurde. Tulenevalt meie kodu- ja töökorra seadusest nõuab eelnõu 654 Riigikogu koosseisu häälteenamust ning enne lõpphääletust viime läbi kohaloleku kontrolli.

Kohalolijaks registreerus 80 Riigikogu liiget, puudub 21.

Panen lõpphääletusele seaduseelnõu 654. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt 78 Riigikogu liiget, vastu ega erapooletu ei ole keegi.

Vabariigi Valitsuse algatatud Riigi Teataja seaduse eelnõu on seadusena vastu võetud. (Tabel 24.)

Teise päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

3. Vabariigi Valitsuse seaduse § 83¹ muutmise seaduse eelnõu (706 SE) kolmas lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme edasi kolmanda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud Vabariigi Valitsuse seaduse § 83¹ muutmise seaduse eelnõu kolmas lugemine. Kas fraktsioonide esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole. Alustame lõpphääletuse ettevalmistamist. Nii nagu meil täna on heaks tavaks saanud, on ka eelnõu 706 puhul meie kodu- ja töökorra seaduse järgi vajalik koosseisu häälteenamus ning enne lõpphääletust viime läbi kohaloleku kontrolli.

Kohalolijaks registreerus 80 Riigikogu liiget, puudub 21.

Panen lõpphääletusele seaduseelnõu 706. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt 80 Riigikogu liiget, vastu ei ole keegi, üks erapooletu.

Vabariigi Valitsuse algatatud Vabariigi Valitsuse seaduse § 83¹ muutmise seaduse eelnõu on seadusena vastu võetud. (Tabel 25.)

Kolmanda päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

4. Euro kasutusele võtmise seaduse eelnõu (709 SE) kolmas lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme edasi neljanda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud euro kasutusele võtmise seaduse eelnõu kolmas lugemine. Kas fraktsioonide esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole. Võime minna lõpphääletuse ettevalmistamise juurde.

Panen lõpphääletusele seaduseelnõu 709. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt 81 Riigikogu liiget, vastu ega erapooletu ei ole keegi.

Vabariigi Valitsuse algatatud euro kasutusele võtmise seaduse eelnõu on seadusena vastu võetud. (Tabel 26.)

Neljanda päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

5. Riigilõivuseaduse eelnõu (721 SE) kolmas lugemine

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme edasi viienda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud riigilõivuseaduse eelnõu kolmas lugemine. Kas fraktsioonide esindajad soovivad avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole. Alustame lõpphääletuse ettevalmistamist.

Panen lõpphääletusele seaduseelnõu 721. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Poolt 83 Riigikogu liiget, vastu ega erapooletu ei ole keegi.

Vabariigi Valitsuse algatatud riigilõivuseaduse eelnõu on seadusena vastu võetud. (Tabel 27.)

Viienda päevakorrapunkti käsitlemine on lõpetatud.

6. Olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Eesti inimarengu aruanne 2009" arutelu

Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased! Oleme jõudnud kuuenda päevakorrapunkti juurde, milleks on olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Eesti inimarengu aruanne 2009" arutelu. Enne kui me läheme menetluse juurde, lubage mul teile lühidalt tutvustada selle menetlemise korda, mis tuleneb meie Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse §-st 153. Selle kohaselt määras juhatus põhiseaduskomisjoni ettepanekul selle olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutamiseks järgmise korra. "Eesti inimarengu aruande 2009" peatoimetaja Marju Lauristini ettekanne kuni 30 minutit, küsimused ja vastused kuni 20 minutit. "Eesti inimarengu aruande 2009" toimetaja Rivo Noorkõivu ettekanne kuni 15 minutit, küsimused ja vastused kuni 20 minutit. Põhiseaduskomisjoni esimehe Väino Linde ettekanne kuni 15 minutit, küsimused ja vastused kuni 20 minutit. Riigikogu liige võib esitada ettekandjale kokku kuni kaks küsimust. Pärast küsimustevooru olge palun aktiivsed läbirääkimiste voorus, sõnavõttudega võivad esineda kõik Riigikogu liikmed, komisjonide ja fraktsioonide esindajad. Põhiseaduskomisjonil on palve, et kõigepealt esineksid sõnavõttudega fraktsioonide esindajad. Nii nagu ikka meil arutelu lõppemisel Riigikogu otsust vastu ei võta. Mul on heameel paluda Riigikogu kõnetooli "Eesti inimarengu aruande 2009" peatoimetaja Marju Lauristin!

Head ametikaaslased! Me alustame nüüd inimarengu aruande arutamist ja ma palun saalis vaikust! Palun, ettekandja!

Marju Lauristin

[Ettekande slaidid on lisatud kõite lõppu.]

Austatud Riigikogu juht, asejuhataja! Lugupeetud Riigikogu! Kõigepealt lubage mul avaldada väga tõsist ja siirast heameelt selle üle, et Riigikogu juba mitmendat korda, mitmendat aastat on võtnud inimarengu aruande sellise tõsise tähelepanu alla ja on sellega tegelikult aidanud kaasa sellele, et Eesti ühiskonnas järjest enam ja enam teadvustatakse ja arutatakse inimarengu probleeme. Seekord, sel aastal on arutelu olnud isegi elavam kui eelmistel aastatel ja ma usun, et Riigikogu tähelepanu on ka

üks komponent, sest kui inimesed teavad, et see ei ole mitte lihtsalt üks järjekordne uurimisaruanne, vaid see on dokument, mis on Riigikogu päevakorras, siis pööratakse sellele kindlasti ka palju tõsisemat tähelepanu. Nii et mul on väga hea meel selle üle.

Tänavusel inimarengu aruande esitlusel tahan ma muidugi kõigepealt tänada neid, tänu kellele on sellega toime tulnud. Teatavasti annab inimarengu aruannet välja Eesti Koostöö Kogu ja tegelikult on selle koostöö kogu tegevuse väga tõsiseks toeks Vabariigi President, sest kogu inimarengu aruande tegemise rahastamine käib selles mõttes presidendi kaudu kuni koostöö koguni välja. Ma tänan koostöö kogu ja muidugi tänan ma Vabariigi Presidenti!

Aga nüüd sisu juurde. Me võime siis öelda, et inimarengu aruanne on muutunud, nagu juba öeldud, teatud institutsionaalseks, traditsiooniga seotud dokumendiks, kusjuures see traditsioon on teatavasti palju pikem, see on ÜRO traditsioon, see on võimalus võrrelda Eestit ja teisi ÜRO liikmeid omavahel sellest seisukohast, missugune on maailma eri maades inimarengu olukord, inimeste elukvaliteet – tervis, haridus, heaolu. Me teame, et need on need kolm sammast, millel inimareng püsib. Samas on inimarengu aruande tegemine igas riigis selle riigi sisuline valik ja meil on see valik olnud nüüd juba mitmeid aastaid, tõepoolest, meie enda otsus, sest teatavasti ÜRO ise ei rahasta ega toeta enam inimarengu aruande tegemist arenenud riikides. Ja meie kuulume arenenud riikide hulka. Kui vaadata inimarengu olukorda, siis me kuulume juba peaaegu et väga kõrgelt arenenud riikide hulka. Ma tulen kohe selle juurde tagasi, miks peaaegu.

Kõigepealt aga tahaksin ma tutvustada tänavuse inimarengu aruande tegijaid ja juhin tähelepanu sellele, et on juba samuti traditsiooniks kujunenud, et see on ettevõtmine, mis on mitme Eesti eri teadus- ja uurimisasutuse koostöö. Ma tahan seda eriti rõhutada, kuna me armastame väga rääkida sellest, kuidas eestlane ei tee koostööd ning kuidas Tallinn ja Tartu ei tee koostööd. Tegelikult on inimarengu aruanne liitnud ühelt poolt ülikoole Tallinnas ja Tartus, aga teiselt poolt ka ülikoole ja ülikoolidest väljaspool asuvaid uurimisasutusi. Ja mul on väga hea meel, et sellised sõltuma-

tud uurimisasutused nagu Praxis, Geomedia ja Säästva Eesti Instituut on seekord andnud väga tugeva panuse inimarengu aruande valmimisel. Te näete siin iga peatüki taga seisva institutsiooni juures ka peatüki toimetajate nimesid. Esimene peatükk – Ain Aaviksoo ja Praxise inimesed, teine peatükk – Säästva Eesti Instituut, Kaja Peterson toimetajana ja tema meeskond, kolmas Geomedia ja Rivo Noorkõiv – see on see peatükk, mis tuleb täna eraldi esitusele, kuna see räägib eriti tähtsast regionaalse arengu probleemistikust, mis on esimest korda inimarengu aruandes –, neljas peatükk – Tallinna Ülikool, Tallinna Ülikooli sotsioloogid Rein Võormann ja tema meeskond, viies peatükk – Tartu Ülikool, Veronika Kalmus ja teised, kuues peatükk – Tuleviku Uuringute Instituut, mis praegu kuulub Tallinna Ülikooli koosseisu, aga ka Tartu Ülikooli majandusteaduskond ja väga tugev on olnud just Tartu Ülikooli majandusteaduskonna ja Tallinna majandusteadlaste koostöö.

Kogu selles tänavuses inimarengu aruandes on põhiteljeks keskkond. Ja siin ma pean tänama Riigikogu, sest kui me eelmine kord seda Riigikogus arutasime, siis pärast tuli vaheajal minu juurde Riigikogu liige, kes ütles, et meil ei olnud seal sees keskkonda. Ja ma ütlesin, et jah, keskkond ei ole meil tänavu teljeks, aga tänan, me võtame keskkonna teljeks järgmisel aastal. Ja täpselt nii on see toimunud. Ma usun, et sellest Riigikogu arutelust võib-olla sünnib ka täna fookus järgmisteks aastateks. Keskkonda oleme me vaadanud – ma kohe näitan – siiski laiemalt kui ainult looduskeskkonda. Kindlasti vaatame me inimarengu keskkonnana ka ruumilist keskkonda laiemalt, halduskeskkonda, rahvastikku teatud mõttes ka kui inimarengu enda objektiivset näitajat, aga samas teiselt poolt kui keskkonda teiste protsesside jaoks; sotsiaalset keskkonda, mis on eriti tähtis; majanduskeskkonda, alati infokeskkonda, haridust, teadmisi, väärtuskeskkonda, vajaduskeskkonda, mis on väga oluline – ma räägin sellest natuke rohkem Eesti puhul – see on see teatud horisont, millest lähtudes me üldse hindame asju; rahulolu, mis tekitab ka teatud optimismi-pessimismi, n-ö üldise psühholoogilise häälestuse, ja muidugi poliitilist keskkonda, mis tähendab demokraatia toimimist ja kõiki neid otsustusprotsessiga seotud asju. Nii et keskkonna mõiste on meil

küllalt lai, aga tulles nüüd tagasi peatükkide juurde, me siiski muidugi mitte kõiki neid ei käsitle.

Esimene peatükk on traditsiooniline, see käsitleb indeksit. Indeks on kolmesambaline, nagu me teame, see on heaolu ehk SKT isiku kohta ja majandusareng, teine sammas on haridus ja kolmas sammas on tervishoid. Kuna seekordne inimarengu aruanne on väga selgelt kantud meie ühistest muredest, mis on seotud majandusprobleemidega või masuga, nagu Eesti rahvas on öelnud, siis oleme me esimeses peatükis fokuseerinud sellele, kuidas see majanduskriis võib mõjutada ja juba on mõjutanud inimarengut. Muidugi, me pigem saame siin rääkida sellest kui protsessist, mille tulemusi või tagajärgi me näeme tegelikult alles tuleval ja ületuleval aastal. Aga teatud tendentsid on siiski juba enne näha ja nende üle võib arutleda ning on juba ka esimesed märgid. Siin on põhitähelepanu muidugi tööpuuduse mõjudel ja seda kahes suunas: üks, mis on meie jaoks väga valulik, on tervis, ja tervis tähendab Eesti jaoks väga tõsiselt meeste tervist. Tööpuudus on sellega ka väga paljus seotud, sest meil on meeste tööpuudus suurem. Kui me räägime Eestis soolisest võrdõiguslikkusest, siis meil on ühelt poolt väga terav palgaerinevus jne, kus naispool on ühiskonnas nõrgem pool, aga kui me räägime tervisest, kui me räägime elueast, kui me räägime psüühilisest heaolust, siis tegelikult on siin väga vaja hoolida sellest, kuidas niisugused ühiskonna stressisituatsioonid mõjutavad meeste tervist ja samuti üldisemat motivatsiooni, töövõimet jne. Ja siin on toetunud ka rahvusvahelistele andmetele, sest ega me pole esimesed, kes käivad läbi majanduskriisi. Soomlased on seda põhjalikult uurinud, nii et kes loeb seda peatükki, leiab sealt olulisi paralleele ja mõtlemisainet. Mul on väga hea meel, et see peatükk on juba leidnud selles mõttes ka praktilist, konstruktiivset kajastust, kuna on juba algatatud teatud rahvaterviseüritusi, mis on suunatud otse meeste tervise parandamisele. Ma arvan, et oma väikese panuse on inimarengu aruanne ka sellele andnud.

Mis puudutab hariduse küsimust, siis me teame, et seoses tööpuudusega tekkis meil väga teravalt ümberõppe probleem ja samuti näitas tööpuudus veel kord, kui terav on Eestis küsimus hariduse sisu ja kvalifikatsiooni vas-

tavusest tööturu nõuetele. Selles peatükis on põhjalikumalt käsitletud neid probleeme ja seda, kuidas on see seotud meie majandusarenguga.

Teine peatükk on otseselt looduskeskkonna peatükk ja seal seotakse tööpoolest esmakordselt – muidugi mitte esmakordselt teaduse jaoks, aga esmakordselt inimarengu aruandes – sotsiaalne probleemistik elukvaliteediga. Ja väga huvitav on seal see pilt, mis avaneb: ühelt poolt me näeme, et inimesed on järjest enam huvitatud oma keskkonnast, tahavad planeeringutes kaasa rääkida jne ning on murelikud selle pärast, kuidas majandusareng nende lähikeskkonda mõjutab, ja samas me näeme, kuidas seal on tekkinud probleeme, mis vajavad võib-olla seadusandja tähelepanu. Ja teiselt poolt, mis on väga oluline, on üldisem tendents, mis tuleb välja, see, et inimeste üldine hinnang Eesti looduskeskkonnale on väga positiivne. Inimesed armastavad Eesti loodust ja neile tundub, et siin on kõik palju parem kui mujal. Samas alahindavad inimesed näiteks keskkonna mõju tervisele, võrreldes teiste tervisefaktoritega. Ja kui vaadata (ma näitan ühte kaarti hiljem ka) tegelikke andmeid ja seda hinnangut, siis tuleb välja Eestile üks tüüpilisemaid probleeme, see on hinnangute ja tegeliku olukorra vaheline vastuolu.

See, mis on võib-olla eriti kriitilise tähelepanu all – ja mul on väga hea meel, et meedia on ka seda märganud ja sellest rääkinud –, on ühelt poolt joogivesi ja see, et meil on joogivee kvaliteet küll väga palju paranenud, aga on piirkondi, eriti Ida-Virumaa, kus see on ikka veel väga terav probleem. Teiselt poolt – *nota bene* – Tallinn, Tallinna õhk, Tallinna müra. Need andmed, mis siin on, peaksid minu arvates väga terava tähelepanu all olema.

Kolmas moment on needsamad toidu kvaliteediga seotud probleemid. Kusjuures siin on üks väga oluline küsimus ja nimelt see, et väga paljude nende komponentide kohta ei ole selgeid piirmäärasid, ei ole näiteks selgelt fikseeritud lastele ohtlikud piirmäärad jne. Ma arvan, et jällegi peaks ka seadusandja märkama, et siin on ohumomendid olemas.

Kolmas peatükk on regionaalne ja seetõttu ma ei räägi sellest pikemalt. Rivo Noorkõiv räägib sellest põhjalikult.

Neljas peatükk on sotsiaalne keskkond ja tööturg ning sotsiaalse keskkonna küsimuste

hulgas on eriti tähelepanu all üks mõiste, mida ma lihtsalt tahaksin teile rõhutada – see on sotsiaalne mobiilsus. See on mõiste, mida seni ei ole avalikkuses väga palju arutletud, kuigi sotsioloogi jaoks on see üks põhimõisteid. Mul on hea meel, et sotsiaalse mobiilsuse teema on tõusnud nüüd tähelepanu keskpunkti. Ma räägin sellest hiljem natuke rohkem.

Samuti on siin mõned grupid, kes on ühiskonnas sellest mobiilsuse seisukohast eraldi olulised. Ma juhiksin Riigikogu tähelepanu eriti sellele peatükile, mida selle autorid just mõni päev tagasi ajakirjanduses lähemalt valgustasid. See puudutab noorte naiste, nendesamade vanemapuhkusel olnud, vanemahüvitisega töölt ära olnud noorte naiste tagasipöördumist tööturule, kus on väga tõsised probleemid, kus meie olukord on palju vähem paindlik kui enamikus Euroopa maades, ja kus tõepoolest pärast seda meie poolt, Eesti poolt, ma ütlesin, väga suuremeelset ja tähelepanelikku suhtumist noortesse emadesse satuvad nad äkki teatud mõttes ülipaine alla ja neil on väga suuri raskusi. Ma arvan, et siin peaks ka seadusandja neid asju natuke vaatama.

Viies peatükk on vaimsest keskkonnast. Vaimne keskkond on siin eeskätt sotsialiseerimise keskkond, see on kool, haridus, ja tõstatatakse praegu väga aktuaalne probleem väärtuskasvatusest. Ja mulle tundub, et kui me räägime praegu Eesti kooli arengust, koolireformist jne, siis need teemad, mis on seotud isiksuse arenguga, väärtuskasvatusega, Eesti laste väärtusmaailmaga, on väga tõsiseks taustaks ja viitavad sellele, et haridusreformiga esile toodud, aga minu meelest siiski mitte piisavalt võimendatud probleem põhikoolist kui tegelikult noore isiksuse kujunemise keskkonnast on väga oluline ja siin on küllalt palju olulisi taustamaterjale, kaasa arvatud ka see, missuguseid väärtusi kujundab lastes kodu, missuguseid väärtusi kujundab meedia, missuguseid väärtusi peaks kujundama kool, missugune on laste ja kooli n-ö väärtussuhe.

Ja nagu öeldud, teiselt poolt vaadatakse siin uue meedia ja laste väärtusilma vahekorda. Kuna sellest peatükist täna pikemalt juttu ei ole, võin ma lihtsalt ütelda, et meie kurvas-tuseks või negatiivseks hämmastuseks tuleb välja, et meie interneti ja uue meedia väga modernne keskkond ei tähenda seda, et sisuliselt need väärtused, mis sealtkaudu kujunevad,

oleksid väga kaasaegsed. Näiteks väga, võiks öelda, klassikalised ja tänapäeva mõttes maha-jäänud arusaamad soorollidest poiste ja tüdrukute käitumises uues meedias tegelikult võimenduvad ja saavad omakorda just nagu selle templi veel, et see ongi väga kaasaegne ja tore. Tegelikult me näeme, et meil on iseenesest väga palju probleeme just nimelt sellise väga jäiga soorollide ja üldse väga jäikade vanade arusaamade murdmisega.

Traditsiooniliselt on inimarengu aruande viimane peatükk alati olnud majandusest. Kuna meil on praegu olukord, kus me, ma usun, kõik ootame, et meile tuleb euroaeg, siis ongi tähelepanu sellel, mis saab edasi. Tähendab, kuidas me saaksime saavutada Eesti majandusarengus selle uue käigu ja tõesti maksimaalselt kasutada neid uusi võimalusi.

Läheme nüüd edasi. Põhiteemad rääkisin ma juba ära, ma ei hakka neid kordama. Läheme siis peatükkide põhitulemuste juurde. Esimese peatüki puhul, nagu öeldud, on põhiliseks ikkagi see klassikaline kolmesambaline areng ja siin võib öelda, et Eesti on või oli – ütleme, oli, sest me räägime ikkagi nüüd juba aastavanustest andmetest, isegi kahe aasta vanustest andmetest – jõudnud väga lähedale sellele punasele joonele (see punane joon on indeksiväärtus 0,9), kus on väga kõrge inimarenguga riigid. Endistest sotsialistliku bloki maadest on praegu seal ainult Tšehhi ja Sloveenia. Tšehhi on just-just üle ja meie oleme just-just allpool seda piiri. Meie ja Tšehhi vahel on veel Bahrein, kes on 39., esimene allpool piiri. Nii et me peaksime sellele mõtlema. Muidugi võib öelda, et see on teatud mõttes sümboolne piir. Loomulikult, ka aastavahetus on sümboolne piir. Aga see on teatud mõttes sümboolne piir. Ja kui me tahame seada endale inimarengus teatud eesmärgi, siis nad võiksid olla ka seotud niisuguste konkreetsete lävedega ja läve ületamine, jõudmine väga kõrge inimarenguga riikide hulka seisab Eestis tegelikult väga palju nendesamade asjade taga. Kui vaadata neid üksikkomponente, mis on esimeses peatükis toodud, siis oleme me hariduse poolest, nagu ikka, sellest kohast väga palju kõrgemal, me oleme hariduse poolest isegi lausa kolmandad, kuigi siin on probleem see, et meie haridusnäitaja hakkab halvenema just nimelt väljalangevuse tõttu ja sellega on meil väga tõsised probleemid – sisuliselt ka kvalifi-

katsiooni ja tööturu vastavuse probleemid, aga need ei kajastu indeksis. Aga tervis ja veel kord tervis ja eluiga. Ja seetõttu oli mul, ausalt öeldes, väga hea meel lugeda peaministri ka nagu mingis mõttes vastust inimarengu aruande probleemidele, kes seadis Eesti uueks võimalikuks eesmärgiks eluea tõstmise. See on tõesti väga tõsine ja väga hea eesmärk. Aga selle taga on nii keeruline kompleks erinevaid tegureid, et selleks, et tõesti see eesmärk saada, ja ma väga pooldan, et see eesmärk võiks meil olla, peame me ka kõiki neid tegureid ükshaaval nägema ja vaatama, kus on need hoovad, mis seda eluiga meil on kukutanud ja mis seda saavad tõsta. Nagu öeldud, põhihoob on meil eluea pikkuse puhul seotud meeste tervisega, aga see on ka regionaalne ja kui me võtame regioonide kaupa, millest siin täna juttu tuleb, siis see on muide Ida-Virumaa meeste tervis. Meeste eluiga on niivõrd madal, et ta on pigem, jah, Venemaa ja arengumaade tasemel kui Eesti tasemel. Nii et ma soovitaksin siis sel juhul keskenduda mitte lihtsalt üldnäitajatele, vaid väga konkreetsetele asjadele.

Teine küsimus, mis on meil muidugi seotud sellega, on eluviiside, toitumise probleemid, tervise ja sotsiaalse kihistumise seos, mis on Eestis erakordselt tugev. Järelkult peame me tervise ja eluea pikendamise nimel tegema väga palju asju hoopis teistes valdkondades. Nii et selles mõttes on see väga õige, see on integratiivne näitaja, see on meie kõige väärtusam näitaja ja me võiksime selle tõesti oma põhisihi võtta.

Ma juba nimetasin üht tendentsi seoses loodusega, aga see on üldisem tendents ja me peame seda arvestama. Eesti üldist häälestust pärast Euroopa Liitu astumist iseloomustab, võiks öelda, ülioptimism. Kui te võtate ette Eurobaromeetri ja vaatate ka nüüd, masu ajal, eri Euroopa riikide üldisi hinnanguid, kuidas nad hindavad praegust olukorda oma kodus, oma maal, kuidas nad hindavad tulevikku jne, siis Eesti on – see on meie jaoks väga suur pluss – Euroopa optimistide esirinnas. Aga vaadake, sellel on ka oma miinus ja see miinus on järgmises. Me jõudsime nendel rammusatel aastatel tõepoolest väga kiiresti edasi – ma tulen veel kord tagasi selle pildi juurde, vaadake seda punast joont, seda jämedamat punast joont – see on Eesti. Me tegime läbi väga tõsise, ühe kõige raskema kukkumise koos Lee-

du ja Lätiga esimese nelja iseseisvusaasta jooksul. Tõepoolest, see lahtimurdmine rubla-tsoonist ja Venemaa majandusest läks meile väga kalliks maksma. Edasi me tõusime väga kiiresti. Kuni Euroopa Liiduni me tegime läbi tohutu arengu, mis oli üks kiiremaid. Ja siis me jätkasime seda tõusu, me jõudsime tegelikult väga paljude näitajate poolest edasi, mitte ainult heaolu poolest. Me jõudsime edasi tervise poolest, me jõudsime edasi muide ka sotsiaalse võrdsuse poolest. Teosammul oleme liikunud kõikides näitajates, aga näiteks heaolu poolest ei jõudnud me päriselt Euroopa Liidu 70%-ni. Me olime seal lähedal, aga nüüd me kukume tagasi umbes 67%-le. Ja juba me olime õnnelikud, juba me olime väga rahul, juba me ütlesime umbes, et aitab küll! Selle tõttu ma ütlesin, et need näitajad, mis on meil seotud rahulolu hinnangutega, neid on väga hea tsiteerida, aga me peame arvestama, et siin on teatud enesepette moment.

Nagu ma juba ütlesin, looduse puhul tuli see väga selgelt esile. Looduse puhul saab täpselt mõõta. Näiteks mõju tervisele, see kaart, mis näitab, kus meil on veeprobleemid, või Tallinna kaart, mis näitab lausa mustaks tõmbunud Mustamäed – need on kõik objektiivsed asjad. Ja kui me küsime inimeste käest, siis inimesed ütlevad, et kõik on väga hästi, pole viga midagi, see ei mõjuta meie tervist. See on lihtsalt üks väga õpetlik näide.

Nüüd teine, juba üldistav pilt. See ei ole inimarengu aruandes, need on hilisemad Eurostati näitajad. Eesti kuulub ikkagi Euroopa Liidu n-ö kõige nõrgemasse rühma, kus on sotsiaalkaitse kulutused Euroopa madalaimad ja vaesusrisk on siiski suhteliselt üks suuremaid. Näete, sellele on rõngas ümber tõmmatud. Seal on Balti riigid, Bulgaaria, Rumeenia. Ei ole väga hea naabrus. Me võiksime seada sihi sealt ära tulla. Aga ikkagi me oleme, vaadates neidsamu Eurobaromeetri näitajaid, juba praegu arvamusel, et meil on kõik väga palju parem kui mujal. Ma arvan, et me võiksime olla siin kriitilised. Sama puudutab tervist jne. Ma ei hakka neid pilte rohkem näiteks tooma, võite neid ise vaadata, need on teil olemas. Sellega on aga seotud see, et ka Eesti hinnang valitsemise edukusele kriisiajal on Euroopa Liidus üks kõrgemaid. Eesti on neljandal kohal ja jällegi on rahvas väga optimistlik. Aga olgem siis ise natuke kainemad!

Vaatame nüüd konkreetselt neid sõnumeid, mis tulenevad inimarengu aruandest. Ja ma rõhutan just nimelt, et sõnumeid. Esiteks, mul ei ole aega hakata siin teile kogu statistikat esitama ja seda pole ka vaja, sest teil on see kõik endal olemas. Peale selle, nagu te võite juba isegi teada, sest me oleme sellest mitu aastat rääkinud, on inimarengu aruanne teatud mõttes seletav žanr, kuna kõikide nende siin toodud tabelite ja jooniste taga on tegelikult ju tonnide viisi teisi tabeleid, jooniseid, arutlusi ja võrdlusi. Seetõttu näiteks, kui me võrdleme meie inimarengu aruannet kas või Läti omaga – Läti teeb seda ka –, siis Läti aruandes on veel vähem arve. Läti aruandes on veel rohkem, võiks öelda, meie mõistes publitsistikat, sest meie oleme püüdnud aasta-aastalt seda n-ö publitsistika osa vähendada ja arvude osa suurendada. Aga fakt on see, et kui ma tooksin teile statistikatabelid, siis poleks sellel asjal mõtet. Aruanne on ikkagi seletav žanr. Seetõttu ma ka rõhutan praegu rohkem sõnumit kui andmeid, andmed on teil olemas.

Nagu öeldud, majanduslangus on teatud mõttes katse, see on lakmustest, mis alati toob välja nõrgad kohad. Igasugune kriisiolukord toob välja nõrgemad kohad. Ja mis siis meil siin on? Nagu öeldud, meil on siin juba esimese peatükiga seoses meeste eluiga ja üldse eluiga ohustavate riskitegurite suurenemine, mis on seotud väga paljus, muide, ka selliste psüühiliste asjadega, nagu depressioon, stress jne.

Teiseks on väga tõsine asi laste kasvukeskonna halvenemine, kui me räägime 20 000 – 30 000 töötute perekondade lapsest, kui me räägime üldisemalt olukorrast, kärbetest näiteks lasteaedade, koolide jne puhul. Ja meie jaoks on väga tõsine väljakutse noorte väljarände hoogustumine. Me teame, et Eesti on nii väike, et meie jaoks on näiteks saja noore andeka inimese väljaränne midagi sellist, mis võib-olla suure rahva jaoks on tuhande väljaränne. Seetõttu on see väga tõsine asi. Ja kui me vaatame neid andmeid, mis ei ole praegu siin inimarengu aruandes, näiteks laenukoormusi, millest on räägitud ju väga palju seoses võlakaitsega jne, siis kõige rohkem on nende suurte laenudega koormatud kuni 30 aasta vanused noored, kellel on väikesed lapsed. Ja need on need noored, kes olid edukad. Seetõttu on väljarände surve näiteks selleks, et nende

kohustustega hakkama saada, puhtmajanduslik. Need on väga tõsised probleemid, mis on meil õnneks praegu veel mõnevõrra pehmemad võrreldes Läti ja Leeduga, kus need on täiesti traagiliseks muutunud.

Majanduskriis tõi, nagu öeldud, esile haridussüsteemi, võiks öelda, korralduse ja sisu nõrgad kohad. Mina rõhutaksin eriti seda, vaadates, mis on toimunud tööturul, et vaatamata raha juurdetulemisele me näeme, kuidas haridussüsteem – ma mõtlen siin kogu hariduskorraldust, ka seda mis ei käi otse haridusministeeriumi alla – osutus väga jäigaks, kuidas ümberõpe ei ole nii efektiivne, kui isegi raha olemasolu võimaldaks, kuidas õppetöö korraldus ei vasta vajadusele, kuidas kiire uute elukutsete omandamise võimalus ei vasta vajadusele. Ühesõnaga, me räägime väga palju paindlikust tööturust, aga kui on paindlik tööturg sisulises mõttes, mitte ainult selles mõttes, kui kerge on inimesi lahti lasta, siis selle üks olulisim komponent on väga kiire ümberõpe, täiendusõppe ja ümberõppe võimalus. Aga me näeme, et meie haridussüsteem ei tule sellega kaasa. Seetõttu ma arvan, et kui me räägime nüüd kogu haridusprobleemistikust, siis on siin üks asi, mis praeguses haridusseadustiku arutelus ju puudub – see on kutseharidus, üldhariduse ja kutsehariduse vahetõrge ning täiskasvanuõppe ja ümberõppe vahetõrge.

Ja veel üks asi, mis tuli välja, on seotud meie lastekaitse süsteemiga – see, et meil ikkagi selles väga kiirelt halvenenud olukorras, kus tõesti väga paljudel peredel on järsult kukkunud sissetulekud, on meie üldine laste sotsiaalkaitse süsteem samuti paindumatu. Ma tean, et Riigikogu on sellega tegelnud, kuna teil on olnud eraldi arutelusid, aga see on väga tõsine küsimus.

See, mis siit veel välja tuli, on muidugi üldisem küsimus üldse paindlikkusest ja jäikuselt. Kui me oleme väikesed, siis me peame tõesti olema dünaamilised ja väga kiiresti reageerima, see on meie tugevus. Väikese tugevus on kiiruses ja tegelikult kogu meie senine areng, see, kuidas me jõudsim sinna platoole ja jäime järjest rohkem rahule, süsteemid hakkasid nagu kivistuma ja hanguma, puudutab nii sotsiaalseid struktuure kui institutsioone. Tegelikult on see kriisiolukorras väga tõsine takistus.

Need andmed, mis on toodud IV peatükis, näitavad just nimelt sedasama, et see sotsiaalse struktuuri jäigastumine hakkas tasapisi peale juba pärast 1995. aastat, kuna inimesed leidsid endale koha uues ühiskonnas. Kui me räägime, et me vallandasime privatiseerimisega inimeste majandusliku energia, siis tegelikult inimeste sellist sotsiaalset ja vaimset energiat aitab ikkagi hoida heas konditsioonis ja seda suurendab just nimelt mobiilsus, see, et inimene teab, et elu jooksul ta astub n-ö astmelt astmele, ta võib edasi jõuda, ta võib püüelda, ta võib veel keskeas ja üle keskea seada uusi sihte, ta võib jõuda ühest kihist teise. Ja kui meie andmed näitavad, et inimese positsioon ühiskonnas hakkab järjest rohkem sõltuma sellest, kus ta oli lapsena, siis see ei ole tegelikult dünaamilise ühiskonna tunnus.

Seega võime öelda, et kui me näeme, et meil mitmed reformid on takerdunud, siis selle taga on ühiskonna üldisem tendents, üldisem teatud mugandumise ja jäigastumise tendents. Ja ka väärtused, mida koolis õpitakse, ei soodusta suuremat avatust ja innovatiivsust, sest kui te võtate lahti peatüki, millest me praegu pikemalt ei räägi, kus on küsitud lastelt, mida neile õpetavad vanemad ja mida õpetatakse koolis, siis see on Soomest väga erinev – see on kuulekus, see on korralike hinnete saamine. Kõik viitab sellele, et see on normatiivne, olemasolevat standardit järgides hea positsiooni saavutamine, mitte aga loovus, innovaatus jne.

Nüüd mobiilsuse kohta. See pilt, mis on seal, on selles mõttes oluline, et see on tõesti maailma sotsiaalteaduste klassikaline mudel, kuidas ühiskonna moderniseerimine peaks võimaldama päritolu mõju nõrgenemist ja hariduse muutumist sotsiaalse mobiilsuse faktoriks. Paraku meil see ei tööta sellisel viisil piisavalt. Siin on nüüd jälle näha meeste olukord. Siin on näha see päritolust sõltuvuse kordaja. Me näeme, et naistel on see vähenenud (viimasel ajal natuke tõusnud), aga meestel on järjest rohkem suurenenud sotsiaalse edukuse juures päritoluline, võiks öelda, et ka kodu faktor ja sotsiaalse tausta faktor, mille väljund on näiteks poiste väljakukkumine põhikoolist, mille väljund on maakoolides see, mis toimub poistega. Väljund on see, et meil on naiste haridustase kõrgem kui meestel. Tulemuseks on, et mitmed valdkonnad tekitavad meil uusi pin-

geid, soolisi pingeid jne. Need pildid on olemas.

Siin on näiteks üks pilt, vaadake seda. Siin on eestlased ja venelased võetud eraldi, see on teine põlvkond venelasi, mitte siiatulijad. Kui vaadata eesti naisi, kes on spetsialistid ja tippspetsialistid, siis meestega võrreldes on kaks korda vähem neid, kes on juhid. Meeste hulgas on väga palju neid, kel pole keskharidust, kel pole kõrgharidust, kes on madala staatusega, aga kui nad siis jõuavad üle selle piiri, siis on nad äkki juhid. Ma lihtsalt viitan sellele, et meeste ja naiste palkade erinevus peegeldub siin, sest naised on spetsialistid sageli kultuurialadel, haridusaladel, sotsiaalaladel, kus on madalad palgad. Aga nad on spetsialistid. Kui me vaatame teise põlvkonna vene poolt, siis ka seal on meestel rohkem võimalusi saada juhtivale kohale, naistel puuduvad need praktiliselt statistiliselt üldse. Samas on siin üks hea uudis.

Palun natuke aega juurde!

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud ettekandja! Kui palju te soovite aega juurde? Ma pean kooskõlastama selle meie täiskoguga. Mitu minutit?

Marju Lauristin

Kolm minutit.

Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased! Ettekandja soovib kolm minutit juurde. Kas keegi on selle vastu? Ei ole. Ma palun panna ettekandjale juurde kolm minutit lisaega. Palun, hea ettekandja!

Marju Lauristin

Ma tahtsin öelda, et hea uudis on see, et kui IV peatüki autorid Tallinna Ülikoolist võtsid eraldi keeleoskuse järgi, siis tegelikult hea keeleoskusega eestlaste ja venelaste puhul on pilt täiesti võrdne. See näitab veel kord, et keeleoskus on tõesti võti.

Nüüd viimane peatükk ja majandus, mis minu arvates on meie edasiminekuks väga oluline mõtiskluste aine. Me peame nõustuma sellega, mida on öelnud majandusteadlased mitmelt poolt ja mille on see tiim, kes siin on töötanud, selgelt välja toonud. Üleminekule järgnev majanduspoliitika peab vastama uutele väljakutsetele, eurole üleminekule. Uued välja-

kutsed on seotud nii välis-, globaalse keskkonna arenguga kui meie oma majanduse arengumehhanismide küsimusega. Ja siin on küsimus selles, et me peame vaatama ettevõtluskeskkonda ja meil on selles peatükis väga detailselt analüüsitud Eesti kohalikku ettevõtluskeskkonda. Siin on väga tore pilt. Ma usun, et kõik, kellel on olemas inimarengu aruanne, on ka uurinud seda pilti, kus on võrreldud eri riike. Eesti on seal viies tulp ja vasakule jäävad need riigid, keda me nimetame arenenud riikideks, meie naabrid – Soome, Rootsi ja Taani, aga on võetud ka Kanada. Keskel on kõik Ida-Euroopa riigid ja teises ääres need kiiresti arenevad majandused – Singapur, Hongkong, araabia maad jne. Me näeme, et neid naeratavaid nägusid, mis näitavad seda, kus keskkond on väga hästi hinnatud, on Eesti puhul suhteliselt vähem ja neid morne nägusid on suhteliselt rohkem, võrreldes nii meie põhjanaabrite ja arenenud riikidega kui ka nende kiirelt arenevate Aasia ja teiste riikidega. Me peame nägema seda, et meil on ettevõtluskeskkonnas terve rida momente, mida me peame võtma luubi alla – tehnilise infrastruktuuri tasemest alates, kuni lõpetades ligipääsuga finantsidele, mis on muidugi kriisi ajal raske. Firma avamiseks vajalik aeg on meil väga hea, aga näiteks riigi-aparaadi ebaefektiivsuse üle kurdavad meie ettevõtjad juba rohkem kui mitmel pool mujal jne.

Samuti peame rääkima sellest, et meie üldine konkurents on järjest enam nihkunud odavuselt – siin on küsitud välisettevõtjate käest, mis on oluline – kvalifikatsioonile tööjõu puhul. Kvalifitseeritud tööjõu puudus (teine tulp) on muutunud järjest olulisemaks. Infrastruktuuri kvaliteet on muutunud järjest olulisemaks. Mitmesugused muud, näiteks strateegilised ressursid. Nii et me peame nägema, et need on uued mehhanismid, mitte enam see vana odavus.

Ja kolmas teema – mul on kahju, aga me peame sellest rääkima –, me peame arutama siiski kogu maksusüsteemi probleeme, mitte ainult sotsiaalmaksu lage. Kui me räägime sotsiaalmaksu laest, siis on ilmne, et see probleem on vaja kuidagi lahendada, sest meil on sotsiaalmaks nii palju kõrgem otsestest maksudest, mis on. Aga teiselt poolt, otseste maksude vahetõrge ja tarbimismaksude vahetõrge, kõik, kogu maksusüsteem tervikuna – kui me hak-

kame ühte niiti tõmbama, siis teised ju tulevad ka kõne alla. Nii et ikkagi tundub, et on vajalik arutlus maksusüsteemi üle, kui me tahame minna edasi niiviisi, et me väldime edaspidi kriise, sest meie maksusüsteem on näidanud selles majanduskriisis oma nõrkust.

Niisiis, meil on vajalik suurem avatus, uuenemisvõime, on vaja prioriteete selgesti püstitada ja globaalseid arenguid näha. Globaalsete arengute kohta on siin väga oluline pilt, et aastal 2020 maailm muutub ja BRIC-riigid on need arenevad riigid, Aasia riigid ja Venemaa. Ja nende turuga kohanemine – siin on toodud väga konkreetset ettepanekut – ei tähenda seda, et meil üksikettevõtja läheb sinna.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja! Teie aeg on nüüd läbi. Teile on palju küsimusi, nii et ma usun, et kindlasti saate te nendele vastates käsitleda võib-olla ka neid teemasid, mis jäid siin mainimata. Lähe me küsimuste vooru juurde. Kadri Simson, palun!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud professor Marju Lauristin! Ma tänan teid selle inimarengu aruande eest! Ma näen, et ta annab päris hea tasakalustava sõnumi praegusele ametlikule retoorikale, nagu oleks Eesti nii mõneski asjas Euroopa meister. Aga selles aruandes on toodud ka üks küsimus, mida ma tsiteeriksin ja sooviksin teie vastust sellele. See küsimus on peatükis "Kriisi õppetunnid" ja kõlab nii: "Miks ülemaailmne finantskriis, mille tagajärjed Eestis maksis kinni Rootsi maksumaksja, ähvardab Eestis kujuneda suure alglangusega ja pikaks kohalikuks depressiooniks, samal ajal kui maailmamajandus suudab pöörata tõusule peale üsna tagasihoidlikke kannatusi?" Miks meil on see kriis kohalikuks pikem ja, ütleme nii, inimarengu seisukohast valulisem?

Marju Lauristin

Tegelikult on see väga tõsine uurimisküsimus. See, mida ma saan teile praegu siin vastata, saab olla ainult mingisugune arvamus. Ma pigem arvasin selles suhtes ei jagaks. Minu enda mõtted – ma ei ole majandusteadlane – on liikunud sinnapoole, et kogu meie arengus pärast iseseisvumist ja teiste Ida-Euroopa maa-

de arengutes on olnud natuke selline ühemõõtmeline arusaamine, kiirusele orienteeritud arusaamine, mis on olnud väga õige ühelt poolt, aga teiselt poolt oleme jätnud väga paljud asjad nagu märkamata, probleemid, mis kuhjuvad. Üks nendest on seesama muutumisvõimekus, millest ma siin rääkisin, see, et meil on reformiväsimus väga suur ja et me ei olnud valmis selliseks n-ö paindlikuks, kiireks ümberreageerimiseks. Teine asi on väiksus. Ma arvan, et siin me peame tõesti arvestama, et väiksuse probleemi ei ole tõsiselt analüüsitud. Ma olen seda vaadanud. Ühesõnaga, me teame väga palju skaalafektidest ühtepidi, kuidas ikka väga hea on, kui kõik läheb suuremaks, aga teiselt poolt selle kohta, mis tähendab olla väike rahvas, väike riik, kuidas see reageerib sellele suurele n-ö lainele, ei ole tegelikult üldse piisavalt uuringuid, selle kohta ei ole üldse piisavalt mudeleid. Need mudelid, mille järgi meie majandus ja kõik areneb, on olnud sellised keskmised, aga väikeste puhul ei tööta väga paljud asjad, mis keskmiste ja suurte puhul töötavad. Selle tõttu on ka haavatavus väga palju suurem. Ma arvan, et me peame nägema nüüd selles tarkuses seda, mismoodi me oleksime võinud teha ja mida me tulevikus peame tegema, et me oleksime vähem haavatavad ja säilitaksime selle n-ö muutmiskiiruse. Siin on väga paljus tegemist otsustusmehhanismidega, on ka tegemist nende ressurssidega, mis peaksid olema kas või kohapeal, kui me räägime näiteks siseturust, väikeettevõtlusest, regionaalarengust, millest tuleb juttu. Minu meelest on küsimus ka selles, et me oleme pööranud väga palju tähelepanu mastimändidele, aga alusmets ja aluspõhi on meil jäänud piisava tähelepanuta.

Aseesimees Jüri Ratas

Urmas Klaas, palun!

Urmas Klaas

Aitäh! Austatud professor Marju Lauristin! Aitäh selle positiivsuse ja ka optimismi eest, et te vaatate tulevikku sellisena, et meie ees on hulk väljakutseid, mitte ainult probleemid, mille pärast me peaksime nutma ja lõputult virisema. Kui me sellise mentaliteedi kujundame, siis, ma arvan, me kukume inimarengus veelgi rohkem allapoole. Teie tulevikku vaatav positiivne hoiak on kahtlemata väga hea kam-

mertoon tänasele arutelule. Aga ma tuleksin hariduse ja majanduse seoste juurde tagasi. Praegu on isegi rohkem kui 50 protsendil meie töötutest ainult kas põhi- või üldkeskharidus. Tähendab, nad on ilma erialata inimesed. Kas te lahkaksite veel kord ja põhjalikumalt, mida selle probleemi lahendamiseks on mõttekas teha, alates tõesti väärtushinnangute kujundamisest kuni kutsehariduseni ja kõrghariduseni välja?

Marju Lauristin

See on tõesti teema, mida on väga palju arutatud siin saalis ja väljaspool ja ülikoolis ja uurijate hulgas. Üks asi, mis on täiesti kindel nende probleemide puhul, kui me vaatame tulevikku – mitte neid, kes juba on hädas, see on omaette küsimus –, on see, et me peame nägema, et haridus, millega tegeleb riik, algab alusharidusest. Väga paljus on päritolulised, piirkondlikud ja kõik muud erinevused tasandavad alushariduse tasemel palju paremini kui siis, kui noor inimene on juba teismeeas. Teine asi, mida peab vaatama, on põhikool. Põhikooli funktsioonid tuleb üle vaadata. Põhikool peab olema isiksuse kujunemise, motivatsiooni, tahte, tööoskuste, kõige selle keskne, väärtuste keskne, mitte e-lastete teatud ainetes hinnete saamiseks, et siis eliitgümnaasiumi jõuda. Põhikooli roll, põhikooliõpetaja roll, põhikooliõpetaja tasustamise põhimõtted lähtuvad ka sellest. Põhikool kui arengukeskkond, ka see, mis toimub väljaspool tunde, sport, huvialad, kõik see. Selle väärtustamine ja selleni jõudmine, et iga põhikool oleks selles mõttes lapsele väarikas arengukeskkond. Eriti muidugi, kui me räägime väikestest kohtadest ja mitte Tallinnast, aga ka Tallinnas on muide siiski väga suured vahed. Nii et ma arvan, et see on teine asi. Sellega seoses tuleb poiste probleem, sest ka sellesama viiekümne protsendi puhul on poiste küsimus väga tõsine. Kui te vaatate, kui järsult kukub klassis poiste erikaal põhikoolist gümnaasiumi minekul, siis see on väga tõsine ohumärk – see kukub peaaegu kaks korda. Kolmas asi on kutsehariduse ja üldhariduse seos. Mitte ainult see, et me ütleme, et lapsed ei peaks minema gümnaasiumi, vaid ammu on räägitud sellest, et kutsehariduse ja gümnaasiumi vaheline barjäär tuleb murda, et gümnaasiumi õppekava ja kutsehariduse õppekava tehnoloogiaõpe tuleb ühen-

dada, tehnoloogiaõpe tuleb sisse viia. Siin on väga palju muid asju, need on õppekava küsimused. Nii et ma arvan, et haridusreformi arutelu, õigemini hariduse arengu arutelu on seni olnud küll väga oluline, aga ta on olnud osaline.

Aseesimees Jüri Ratas

Valeri Korb, palun!

Valeri Korb

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud professor! Aruandest ilmneb, et 1990. aastatest peale on ühiskonnas toimunud negatiivsed muutused. Kas te võiksite detailsemalt selgitada nende muutuste põhjusi?

Marju Lauristin

Küsimus pole muidugi mitte ainult Eestis. Mina olen tegelnud palju, viimasel ajal põhiliselt, Eesti arengute võrdlemisega teiste Ida-Euroopa maadega. Väga paljud protsessid on sarnased. Nendest on nüüd hakatud tõepoolest väga tõsiselt rääkima seoses selle majanduskriisi õppetundidega. Nagu ma ütlesin, on üldiselt hakatud arutlema selle üle, et tegelikult ikkagi ju väga paljus, võiks öelda, imporditud majandusarengu arusaamad, mille on toonud Ida-Euroopasse väga paljude hulgas näiteks valuutafond, ja need mudelid ei olnud selles mõttes kindlasti ammendavad, sest sotsiaalsed standardid või sotsiaalsed nõuded olid n-ö alahinnatud ja väga kitsalt teatud kindlad ja tõesti väga olulised, äärmiselt olulised, aga põhiliselt monetaristlikud standardid olid, küll mitte ülehinnatud, aga seatud ainuvalitsevasse positsiooni. Seetõttu kuhjusid niisuguse arengu jooksul pikka aega teatud sotsiaalsete asjade lahendamata probleemid, kui rääkida haridusest, tervisest jne. Kuna neid ei olnud niivõrd järgalt kontrollitud ja kuna kõik need Ida-Euroopa riigid olid ju pideva monitoorimise all, ja praegu on meil euro see viimane värav, kust me läbi läheme, kus meid kogu aeg monitooritakse, siis kuhjusid ja kuhjusid lahendamata probleemid. Ma arvan, et see on üks põhiline asi.

Aseesimees Jüri Ratas

Arvo Sarapuu, palun!

Arvo Sarapuu

Aitäh, lugupeetud Riigikogu aseesimees! Aitäh hea ettekande eest, lugupeetud professor! Minu küsimus on seotud tööhõivega ja töötusega eri maakondades. Ma vaatan praegu siin teie aruandest ikka üsna suure murega, et maakondlikud erisused on viimase 12 aasta jooksul meeletult kasvanud. Kui praegu rääkida maakondade erisustest, siis maakondade vahe on kasvanud 30 protsendipunkti, kusjuures näha on selline tendents, et nende puhul, kus on madalam tööhõive, läheb asi veel hullemaks. Tegelikult on tekkinud küsimus, kelle peale siis loota. Kohalikel omavalitsustel on maksubaas vähenenud, kohalike omavalitsuste olukord on halvenenud. Kelle peale teie arvates regionaalsel tasandil loota, kust need töökohad siis tegelikult tuleksid?

Marju Lauristin

Härra Sarapuu! Ma tänan teid selle eest, et te kinnitate, et oli õige otsus Rivo Noorkõivule eraldi ettekanne teha anda. Ma usun, et tema vastab sellele küsimusele oma ettekandes. See ongi selle tõttu eraldi punktina siin, et need on nii tõsised probleemid.

Aseesimees Jüri Ratas

Jaak Aab, palun!

Jaak Aab

Tänan, austatud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Tean küll, et teie ei ole just majandusspetsialist, aga kuna siin sellest ka räägitakse ja räägitakse just maksubaasist, siis siiski üks selline üldisem seisukoht. Ma loen siit välja, et inimarengu aruande koostajad on viidanud sellele, et Eestis on nende kaudsete ja tarbimismaksude osakaal väga suur ja majanduskriisis satubki eelarve väga suure löögi alla, kuna just nende maksude laekumine väheneb selles kriisis hästi kiiresti, tekib selline tsüklilisus ja tõsised tagasilöögid. Kuidas te seda kommenteerite, mis me peaksime edasi tegema, kas me oleme sellise maksubaasiga, nagu see meil praegu on, võimelised tegema ka neid sotsiaalkulutusi, mis on meil väikesed, tervishoiukulutusi jne?

Marju Lauristin

See on nüüd niisugune küsimus, millele on vastus juba ette teada. Niiviisi edasi minnes ei

saa me oma tervishoiu- ja muid kulutusi hoida sellel tasemel või õigemini neid veel suurendada, sest me oleme nii tervishoiukulutuste kui sotsiaalkulutuste poolest Euroopas viimastel kohtadel. See kahtlemata ei ole lohutus, et me oleme jube hästi kokku hoidnud sotsiaal- ja tervishoiukulutuste pealt, see tähendab, et me oleme kokku hoidnud inimeste tervise ja sotsiaalse heaolu pealt. Aga sellel pildil, mis siin on, tegelikult puudub seesama tarbimismaksude rida, mis on nende kahe vahepeal, mis meil siin juba näha on – otsesed maksud ja sotsiaalmaksud. Nagu ma ütlesin, selle aruande maksuosa on tegelikult just selle tõttu tähtis, et ta näitab, et seda probleemi on vaja süsteemselt arutada ja see ei ole mitte mingisuguse ühe lahenduse või mingisuguse ühe ettepaneku küsimus. Ma arvan, et siin on tähtis, ja ma väga loodan, et kõik erakonnad võtavad seda kui väljakutset, arendada välja oma nägemus sellest, mismoodi me jõuame jätkusuutliku maksubaasini, jätkusuutliku rahastamiseni tervishoius, hariduses, sotsiaalkindlustuses, kogu meie üldisemas arengus. Kui me võtame näiteks selle, et kas või meie kõrghariduses antakse või kulutatakse ühe meie üliõpilase peale mitu korda vähem raha, kui nendes arenenud riikides, millele me tahaksime olla konkurendid oma teaduse poolest, või kui me võtame selle näite, et meil on tervishoius ühe inimese peale kulutatav summa jällegi väga palju väiksem, üks väiksemaid Euroopas, samas kui ravimid ja aparaadid on ju kõik sama hinnaga, siis tegelikult tähendab see, et me peame radikaalseid ja väga süsteemseid otsuseid tegema. Aga neid ei saa teha niiviisi, et mina ütlen teile midagi siin või mingi üks autor ütleb, vaid minu meelest on see väljakutse või üleskutse võtta maksuküsimused, maksusüsteemi küsimused tõsise kriitilise analüüsi alla. Lahendused ei ole lihtsad, ei ole lühiaegsed ja kindlasti ei ole nad mitte ainult mingi ühe asjaga ühemõõtmeliselt seotud.

Aseesimees Jüri Ratas

Rein Ratas, palun!

Rein Ratas

Täna, juhataja! Väga austatud ettekandja! Aruandes jõutakse järeldusele, et oleme võtnud eesmärgiks võita kriis, kuid hoidume kriisist õppimisest. Teatavasti kiitis Riigikogu viis

aastat tagasi heaks säästva arengu strateegia "Säästev Eesti 21". Selles strateegias tuuakse välja neli võimalikku arenguteed, rõhutades seda, et arengu kiirendus on ühiskonna kui terviku liikumine kõigi oluliste eesmärkide poole. Ühtlasi tuuakse seal selgelt esile ka meid varem või hiljem tabava majanduskriisi oht. Kuivõrd meie riik teie hinnangul arvestab strateegiat "Säästev Eesti 21"? Olen rääkinud.

Marju Lauristin

Aitäh teile, härra Ratas, selle küsimuse eest! Ma soovitan Riigikogul, muide, keerata Riigikogu stenogramm tagasi sellesama säästva arengu strateegia arutelule. Ma olen seda stenogrammi lugenud, ma olen seda tudengitega arutanud. See oli dokument, mis oli tõepoolest suure rühma eri teadlaste poolt välja töötatud, arutatud. See tuli Riigikogusse, võeti vastu, arutelu sisuliselt ei toimunud, olid mõned üksikud repliigid, üksikud küsimused. Selle dokumendi tõsine tegelik süsteemne sisu jäi arutelu avamata. Mul on väga hea meel, et me juba kolmandat aastat arutame inimarengu aruannet, sisuliselt me arutame tagantjärele sedasama säästliku arengu dokumenti. Ja tõepoolest, me saame praegu ütelda küll seda, et arvestades neid teemasid, mis on esile tõusnud, me näeme, et needsamad jätkusuutliku ja säästva arengu teemad ongi need, mis nüüd pärast eurot võiksid muutuda asjaks number üks. Nii et mul on hea meel, et Riigikogu võttis selle dokumendi vastu, alus on tehtud. Seda tehti aastal 2005 ja sealt edasi on võimalik minna ja jõuda nende lahendusteni. Ja veel üks asi. Arengustrateegias "Säästev Eesti 21" püstitasime me positiivse mudelina teaduspõhise Eesti. Kahjuks majandusanalüüsid, haridusanalüüsid, teadusanalüüsid näitavad, et me ei ole viie aastaga sellele eesmärgile lähenenud. Kuigi mõnes suhtes kindlasti oleme, aga me oleme tegelikult püsinud paigal, isegi infotehnoloogia puhul, milles me olime väga esirinnas, näeme me praegu, et ka seal on meil terve rida lahendamata probleeme. Ma arvan, et me peame tõesti pöörduma tagasi ja uuesti lugema sedasama. Õnneks on tänu arengustrateegiale "Säästev Eesti 21" väga palju statistikat juurde tulnud, on uued näitajad, on olemas seesama säästva arengu Scoreboard, nii et meil on, millele tugineda, et arenguga edasi minna. Ma arvan, et järgmises inimarengu aruandes peame

vaatama tõsisemalt kogu seda kompleksi ja me tahame teha järgmises aruandes ka sammu edasi, vaadata seda laiemalt, regionaalses dimensioonis, Euroopa Liidu Läänemere strateegia dimensioonis, võrdluses teiste Balti riikide ja teiste Läänemere regiooni riikidega, teiste Ida-Euroopa riikidega, nii et me hakkaksime nägema Eesti arengut süsteemselt ja kontekstis.

Aseesimees Jüri Ratas

Marika Tuus, palun!

Marika Tuus

Aitäh! Lugupeetud professor! Need lisabelid, mis täna siin saalis on ja millest osa siin suures raamatus ei ole, on tegelikult väga masendavad. Siin on öeldud, et Eesti kuulub madalate kulutustega ja kõrgeima vaesusriskiga riikide hulka ja meie madal eluiga on seotud madalate tervishoiukulutustega ning on veel mitmeid väga masendavaid arve. Kas te ei arva, et just neid asju peaks siin tervise osas võimendama, sest kui pole tervist, pole ka inimest? Kas te toetate minu ettepanekut, et võib-olla peaks järgmise aasta aruandes käsitlema ka näiteks absoluutse vaesuspääri küsimusi ja ostukorvi suurust, sest valitsus seda alates 2007. aastast enam ei tee. Pärast nende heade aegade lõppemist me neid arve enam tegelikult ju ei teagi. Võib-olla oleks see hea?

Marju Lauristin

Armas Marika Tuus! Ma arvan, et kui me hakkame ootama järgmist inimarengu aruannet, et neid asju lahendada, ja Riigikogu ise ei tegele sellega oma sotsiaalkomisjonis, kus see õige koht on, siis me oleme küll väga õnnetus olukorras. Ma arvan, et meil on praegu siiski lootust, et Riigikogu on võimeline ise neid asju tõstatama ja operatiivsemalt ka lahendama, mis puudutab nii ostukorvi kui ka seda analüüsi jne. Riigikogu on seda hakanud praegu tegema minu meelest palju intensiivsemalt kui varem. Ma soovin Riigikogule lihtsalt jõudu selles tegevuses. Ja nii palju, kui meie saame aidata, me teeme seda hea meelaga. Aga ma juhin tähelepanu: kõik need uued pildid on võetud Eurostatist, palun võtke see lahti, seal tuleb iga päev juurde uusi andmeid ja ma usun, et teil on võimalik seda ka oma komisjonides kogu aeg jälgida ja arutada. See on tõesti

oluline. On oluline näha ennast mitte ainult omaenda kitsas aspektis, vaid ka seda, kuidas me näeme välja teiste taustal.

Aseesimees Jüri Ratas

Eldar Efendijev, palun!

Eldar Efendijev

Aitäh, härra eesistuja! Austatud ettekandja! Üheks tähtsaks mõõtmeks võiks võtta, kuidas noored inimesed planeerivad oma elustrateegiat või, teiste sõnadega, kuidas nad näevad oma tulevikku. Siin on andmeid, et mitukümme protsenti näeb oma tulevikku väljaspool oma elukohta ja ka väljaspool Eestit. Mida on vaja teha selles suunas, sest kui mitte midagi teha, siis paljud piirkonnad Eestis jäävad inimressursist tühjaks?

Marju Lauristin

Aitäh! Mis puudutab Eesti-sisest tühjajooksmist, siis ma juhin jällegi tähelepanu, et härra Noorkõiv käsitleb oma ettekandes neid asju detailsemalt, ma ei hakka seda ennetama. Aga mis puudutab Eestisse jäämist, kogu Eestist väljarände küsimust, siis siin on kindlasti põhiline tööhõive – aga mitte lihtsalt tööhõive. Ma juhin tähelepanu sellele, et noored inimesed peavad tajuma, et nendel on võimalik ennast teostada tõesti tipptasemeni välja ja oma võimeid arendada just nimelt Eestis, et see on parim paik eneseteostuseks. Minu meelest on seesama noorte eneseteostuse väärtustamine väga oluline.

Aseesimees Jüri Ratas

Ene Ergma, palun!

Ene Ergma

Aitäh! Hea professor Lauristin! Mul on sulle üks konksuga küsimus. Võtame näiteks järgmise situatsiooni. On kolm füüsikut, üks on oma maailmavaatelt sotsiaaldemokraat, teine konservatiiv ja kolmas liberaal. Nad teevad üksteisest sõltumatult ühte ja sama füüsikalist katset, kõik tingimused on samad. Ma olen täielikult veendunud, et järeldused on kõigil nendel füüsikutel ühesugused, sest loodusseadused on asjad, mida ei tõlgendata. Nüüd ma küsin: kui seda Eesti inimarengu aruannet oleks kirjutanud sotsiaaldemokraat, konser-

vatiiv või liberaal, kas siis sinu arvates oleksid ka järelused muutunud või ei oleks?

Marju Lauristin

Füüsikutega on, jah, selles mõttes asi natuke teistmoodi. Ka füüsikute puhul saame me rääkida erinevatest koolkondadest, aga need koolkonnad ei ole muidugi poliitilise tähendusega. Nad muutuvad poliitiliseks, kui füüsikud muutuvad poliitikuteks, ja siis sagedasti füüsikute maailmavaade kandub üle ka poliitikasse. Aga kui me räägime nüüd sotsiaalteadlastest, siis nende puhul on samuti selgelt olemas oma kindlad mudelid, oma kindlad alused, kuidas asju saab tõlgendada jne. Mis puudutab seda, et kui kõik oleksid olnud liberaalid, siis ei oleks sotsiaalprobleemidest räägitud, see ei ole võimalik. Sotsiaalteadlased peavad rääkima sotsiaalprobleemidest, ükskõik mis erakonnas nad on, ja kuidas nad räägivad, see ei sõltu mitte niivõrd sellest, kas nad on erakonnas või pole erakonnas. Mina näiteks ei tea, mis erakonnas on need inimesed, ja kuna Ene Ergma on samuti ülikoolist tulnud, siis ta teab, et ülikoolis tegelikult ei arutata, millisesse erakonda üks või teine professor kuulub. See kuulub õppejõu ja teadlase eetika juurde, et maailmavaade poliitika mõttes ei mõjuta uuringuid, ei mõjuta uurimise ainevalikut ega mõjuta ka järelusi.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud professor! Ma tänan teid teie ettekande eest, selle töö eest ja teie vastuste eest! Ma palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks "Eesti inimarengu aruanne 2009" toimetaja Rivo Noorkõivu!

Mul on palve, et aeg hakkaks uuesti jooksema 15 minutist allapoole, nii et taastame aja 15 minutit, palun!

Rivo Noorkõiv

[Ettekande slaidid on lisatud kõite lõppu.]

Austatud Riigikogu juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Head külalised! Mul on suur au olla teie ees ja jätkata professor Marju Lauristini alustatud "Eesti inimarengu aruande 2009" tutvustamist ja seda siis juba regionaalset dimensiooni arvesse võttes. Konkreetselt on tegemist peatükiga nr 3.

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja! Ma palun vabandust! Kas saali tehnilisel personalil on võimalik panna ettekandja ajaks uuesti 15 minutit ja 00 sekundit, kuna siin alguses olid tehnilised probleemid ja pool minutit läks ettekande ajast juba ära? Üks hetk veel, palun! Kas on võimalik panna 15 minutit praeguse 13 minuti ja 48 sekundi asemel? Hea ettekandja, jätkake! Ma usun, et me taastame teie aja täies ulatuses. Palun!

Rivo Noorkõiv

Peatükk nr 3 "Regionaalne areng ja elukeskkond". Siinkohal tahan tänada kõiki neid, kes selles meeskonnas olid ja töö valmimisele kaasa aitasid. Loomulikult on hea meel tänada Eesti Koostöö Kogu, kelle initsiatiivil see töö üldse toimuda sai.

Nüüd aga konkreetselt regionaalarengust. Paratamatult tekib alati küsimus sellest, kui võrd me saame ennast maailmaga võrrelda. Inimarengu aruanne keskendub samuti väga oluliselt sellele temale, mitte ainult sisekaemusele, aga ka sellele, kus me oleme muu maailmaga võrreldes. Kui nüüd vaadata SKT jaotust regiooni ehk siis NUTS 3 tasandil – Eestis on see viis regiooni –, siis te näete, et Eestil on siin väga tõsine põhjus muret tunda, kuna regionaalarengu tasakaalustamise seisukohalt on Eesti Euroopa riikide hulgas Läti järel tagantpoolt teine, mis sisuliselt tähendab seda, et Eesti on väga tõsiste regionaalsete erinevustega riik. Kui me vaatame, kelle hulka me kuulume, siis näeme siin, et väga paljuski on tegemist nn Ida-Euroopa riikidega. Küll aga meie mõttemallid ja arusaamised, ka regionaalset arengust, kipuvad olema ikkagi Põhja-maade omad. Ehk siis tasakaalustamatus on jätkuvalt tõsine probleem. Kuidas seda väljendada? On mitmeid erinevaid võimalusi ja ma arvan, et siinolijad on kõik nõus sellega, et regionaalareng on kompleksne teema. Aga kui me vaatame, kuidas inimesed sellele reageerivad, siis on üks oluline moment, et nad kas panustavad sellesse keskkonda, kus nad on, või nad valivad teise keskkonna, kus nad saavad teatud asju enda jaoks paremini korraldada, ja lahkuvad teatud territooriumilt.

Joonis näitab, kuidas aastail 2004–2010 on toimunud Eesti elanikkonna muutus kohalike omavalitsuste tasandil. Te näete, et teatud

mõttes on kujunenud keskkonnad ehk eelkõige linnaregioonid, mida on kolm: Tallinn, Tartu, Pärnu. Ida-Virumaa ei ole päris selge keskkonnaga selles mõttes, et tal on väga selge pea. Pigem on tegemist aglomeratsiooniga. Aga siit koorub välja üks esimene mõte, et me peame enda jaoks üsna selgelt tuvastama arusaama, mis on linnaregioonide poliitika ja mida see sisuliselt tähendab, ning teiselt poolt, vastukaaluks, nn perifeeria ehk teatud mõttes ka kõrbestumine. Eriti kahetsusväärne on võib-olla see, et kui me vaatame Eesti kultuuri hälli, vaatame, kus kohas paljud initsiatiivid on hakanud toimuma, siis näeme seda Kesk-Eesti joont siin üsna kurval kombel tühjaks minemas.

Selle teema juures on oluline see, kuidas SKT elaniku kohta jaotub. Te näete siin erinevaid maakondi. 60% kogu sisemajanduse kogutoodangust annab Harjumaa, ülejäänud 40%, Tartu 10%. Ja selle joonise puhul on oluline märkida, et ükski maakond peale Harjumaa ei ületa isegi Eestimaa maakondade keskmist. Teiselt poolt, kui me vaatame aastail 1996–2007 toimunud muutusi, siis näeme, et ega need muutused ühtepidi ei ole olnud suured positiivses mõttes. Maakondades, välja arvatud Harjumaa ja Tartumaa, on asi pigem halvemaks muutunud. Kui me mõtleme selle peale, kust kohast tuleb meie rahaline ressurss, kust kohast tuleb meie innovatsioon, kust kohast tuleb meie uute väärtuste loomine, siis selles kontekstis tekib küsimus, et kui kaks maakonda ruulivad, kuidas viia seda SKT-d ka teistesse maakondadesse niimoodi, et lisaväärtus sinna tuleks.

Paljuski peegeldab seda situatsiooni elanike palga- ja pensionitulude tase elaniku kohta. Te näete pilti üsna selgelt Põhja-Eesti kasuks ja Lõuna-Eesti kahjuks, mis on ka üsna arusaadav, sest selle taga on see, kus paiknevad töökohad, kus on inimestel võimalus saada sissetulekut. Paraku me peame siin tähtsustama seda, et riik teeb teatud eraldi, toetusi kohalikesse eelarvetesse. Kui te vaatate seda kaarti, siis te näete vastupidist olukorda. Midagi ei ole teha, riik peab vahendeid ümber jaotama, kui neid ei teki kohapeal, selleks et inimestel oleks väärikas elu igas Eestimaa paigas.

Paratamatult tekib selles kontekstis ka küsimus, kuidas me Euroopa Liidu liikmesriigina kasutame Euroopa Liidu struktuurifondide va-

hendeid. Siin te näete, kuidas jaguneb kohapeal võetud kohustuste maht maakondades – siin on siis erasektor, avalik sektor ja kolmas sektor – erinevate projektide puhul. Tegemist on perioodiga 2004–2009 november. Te näete, et Harjumaa on suuresti esikohal, siis Tartumaa, Ida-Virumaa ja seejärel juba teised maakonnad. Kui me vaatame, kui suured on toetuse mahud ühe elaniku kohta, siis ka selles on väga suuri erinevusi. Paratamatult tekib küsimus, kuhu neid toetusi on võimalik anda, kus nad midagi tagasi toovad. Siin saab rääkida ka vajadusest Eesti institutsionaalne tihedus läbi mõelda. Kui tuletada meelde Euroopa erinevaid töid, mida tehakse, siis nn Barca aruanne käsitleb seda, et erilist tähelepanu tuleb pöörata sellele, kas kohapeal on eeldused midagi teha või mitte.

Seda, kas kohapeal on eeldusi midagi teha või mitte, näitab minu meelest suhteliselt hästi see, et kui me vaatame Euroopa Liidu struktuurifonde, raha jaotust ettevõtluse, turismi, tehnoloogia, innovatsiooni arendusprogrammide raames, siis need piirkonnad on Harjumaa ehk suuresti Tallinn ja Tartu. Küsimus on selles, et teistesse piirkondadesse see raha ei jõua. Kuid ma arvan, et see ei ole mitte kellegi otsene tahe, et sinna raha mitte anda, vaid pigem on asi selles, kas need piirkonnad on suutlikud vastu võtma seda raha, mis on võimalik praegu saada. Paljuski taandub see küsimusele, milline on nende piirkondade majandusstruktuur. Nüüd, kui meie ees on oluline ülesanne majandusstruktuuri teadmispõhisemaks ja suuremat lisaväärtust andvaks muuta, näete te seda, et siin on terve rida küsimusi teiste piirkondade kohta väljaspool Tallinna ja Tartut.

Kui me võtame rände ja SKT ning vaatame, kuidas erinevad maakonnad jagunevad, siis te näete siin, et Harjumaa on pikalt ees. See tähendab, et vahe Tallinna ja järgmise Eesti keskuse Tartumaa vahel on hästi suur. Ka Pärnumaa on suhteliselt heal kohal, võrreldes Tartumaaga, ja Raplamaad veab Tallinn. Küll aga on näha, et toimub teatud segmenteerumine. Siin on välja joonistunud Harjumaa ja Tartumaa, Pärnumaa ning kaks piirkonda veel juurde. Üllatuseks on võib-olla see, et Kesk-Eesti on jäänud niivõrd madalale tasemele, mis sisuliselt tähendab seda, et me peame hakkama läbi rääkima ja mõtlema selle peale, mismoodi

nendes maakondades võiks inimväärne elu edasi kesta.

Põhimõtteliselt võiks järeldused jagada kolme ossa. Esimene on see, et kohalike omavalitsuste käsutuses olev ressurss, võime parandada elukeskkonna kvaliteeti ja toetada vaba aja sisukat veetmist, on väga erinev. Enamikus Eesti linnades ja valdades, maakondades elanikkond väheneb, tekivad rahvastikutaaste küsimused, sest kui noored ära lähevad, siis kes on need inimesed, kes sinna hiljem jäävad. See tähendab, et ka sooliselt ja ealiselt muutub elanikkond nendes maakondades ja nendes kohalikes omavalitsustes, eelkõige vananemise suunas, mis sisuliselt tähendab ka seda, et meil ei ole enam seda aktiivi, mille põhjal üles ehitada kas kodanikuühiskonda või võtta neid riske, mida võtaksid noored, selleks et alustada ettevõtlust.

Teine osa on riigi sotsiaalpoliitika. Kui me vaatame, mis on siin toimunud, siis ütleme niimoodi, et elanike sissetulekute regionaalsed erinevused on mõnes mõttes vähenenud, mis on igati positiivne. Ilmselt teeb siin oma korrektiive majanduslangus. Võib-olla mõnes mõttes regionaalsed erinevused vähenevad veelgi, küll aga on selge see, et Tallinna ja Tartu roll ilmselt kasvab. Me jõuame sellele teemale juurde, kuidas tagada põhiteenuste kättesaadavus ja nende kvaliteet. Ma arvan, et me ei pea pikalt peatuma sellel, mis on nende teenuste osutamise ja juhtumise, kuhu on kadunud postkontorid, kuhu on kadunud pangaautoomaadid, kuhu on kadunud võimalused ennast vaba aja käigus teistmoodi realiseerida.

Kolmas osa on regionaalpoliitika ehk paistab niimoodi, et kogu see areng on toetanud kahekeskuse arengumudelit – Tallinn, Tartu. Kui te vaatate seda, kui palju on Tallinn saanud ja kui palju on Tartu saanud vahendeid erinevatest struktuurifondidest, siis küsimus on ka see, kas selline kahekeskuse jätkumudel on edaspidi suutlik, mis tähendaks seda, kas me suudame väärtuslikke töökohti, teadmisi, inimesi nendes piirkondades hoida. Teine teema on see, et kui me vaatame rahvusvahelist konteksti, siis on oluline, et Tallinn oleks võimekas ka väljapoole nii nagu Tartugi, küll aga tähendab see, et me ei saa rääkida regionaalsest arengust selles kontekstis, et võtame Tallinnalt ära ja anname Tartule juurde, vaid oluline on see, et mõlemad oleksid innovaatilised

ja rahastatud. Regionaalsed erinevused on suurenenud viimasel kümnel aastal. Veel on oluline märkus see, kuidas näeb välja regionaalne institutsionaalne tihedus. Siin on ka väga suured tagasimineked.

Me saame rääkida väljakutsetest. Kui me vaatame neid väljakutseid, mis on siin kirjas, siis esimene on see, kuidas elada täisväärtuslikult sõltumata elukohast, ja teine, kuidas saaksime saavutada olukorra, kus võimalikult paljudes piirkondades kasvaks elanike arv, SKT osakaal, soov sinna elama minna, ning kuidas kasutada paremini Eesti ruumi kui ressursi. Ma loodan, et Riigikogu vaatab väga tähelepanelikult seda dokumenti, mille koostamist on alustatud – "Eesti 2030", mis peaks väga selgelt keskenduma Eesti ruumi kui ressursi kasutamisele.

Väljakutsete all on veel küsimused, millised peaksid olema ümberkorraldused institutsionaalses sfääris, selleks et Eesti tasakaal säiliks, ja kas Eesti jätkusuutlikkuse lahendus on halduspoliitika ümberkorraldamises ja eelkõige kohaliku omavalitsuse reformis. Teatavasti on viimane teema olnud minu arvates kogu Eesti taasiseseisvuse perioodil väga oluline, küll aga läbimurret siin saavutatud ei ole. Millised on need kriteeriumid, millest lähtuvalt me seda halduspoliitikat ehk võib-olla siis ka uut halduspoliitikat hakkame ajama? Ma arvan, et siin on lugupeetud riigikogulaste roll hästi suur, selleks et need sihid seada ja need kriteeriumid paika saada. Küll aga julgen väita seda, et me peame ka riigi ja kohalike omavalitsuste ülesanded läbi vaatama. Eesti kuulub nende riikide hulka, kus on regionaalne tasand peaaegu et olematu, mis tähendab seda, et otsused sünnivad kas keskvoimu poolt või kohalikes omavalitsustes, aga väga selge vajadus on regionaalse tasandi järele – vastutuse suurendamine, kasu kohalikele elanikele, paremad võimalused ja tingimused kohapeal asju ajada.

Eraldi teema on kohalike omavalitsuste finantsautonoomia. Teatavasti on Eesti 226 kohalikust omavalitsusest 21 sellised, kes suudavad ise oma rahamajandusega toime tulla, ülejäänud on kõik doteeritavad. Küsimus teile: kas see on mõistlik, kas see rahastamise määr, mis praegu ülesannete jaoks antakse, on piisav? Teine teema on veel see, kas selline korraldus on tõhus. Regionaalse tasandi lisamine tähendaks seda, et me peaksime arutlema väga

tõsiselt selle üle, kas riigi omavalitsuste korraldus on optimaalne ning kas riigi ja kohalike omavalitsuste koostöö õiguslik reguleerimine on piisav. Ma pean siin silmas seda, kas ei peaks arutlema ka selle üle, et kohaliku omavalitsuse korralduse seaduses ei peaks võimalda olema kõikidel omavalitsustel ühtemoodi ülesanded, vaid me võiksime jaotada need teatud mõttes regionaalseteks ülesanneteks ja kohaliku omavalitsuse ülesanneteks, mis sisuliselt tähendaks seda, et me peaksime tugedama kohalike omavalitsuste koostööd. Teine aspekt on siin see, kuidas omavalitsuste regionaalne koostöö ja riigi koostöö paremale järjele viia. See tähendab ka otsustusprotsessi – kohalik demokraatia ja selle korralduslik elluviimine. Ma tahaksin siin väga rõhutada kohalikku demokraatiat, mis on ka kohalike omavalitsuste initsiatiivi alus ja teema, mis seondub kodanikuühiskonna ülesehitamisega.

Viimane teema on riigi järelevalve ning riiklike institutsioonide tihedus maakondades ja nende roll. Siin ilmselt tuleb teatud mõttes rääkida ka julgeolekuteemadest. Aitäh kuulmast ja kaasa mõtlema!

Asesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja! Ma tänan teid! Teile on ka küsimusi. Mai Treial, palun!

Mai Treial

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! Aitäh teile ettekande eest! Ma küll tahtsin küsida lugupeetud professor Marju Lauristini käest, aga paraku ei jõudnud ma selle aja raamidesse. Küsin siis kohaliku omavalitsuse tasandilt. Minule teeb muret see, et aasta-aastalt on omavalitsustele riigi poolt pandud järjest juurde riigi ülesandeid, teatud aegadel on ka selle kohustuste üleminekuga kaasa antud vahendid, aga samas kipuvad need vahendid järgnevatel aastatel ära kaduma. Praegu me räägime sellest, et on teatud arv omavalitsusi, kes ei suuda oma eelarvega toime tulla. Misuguseid lahendusi näete teie siinjuures nii riigi funktsioonide kui ka omavalitsusfunktsioonide tasakaalustatuse seisukohast.

Rivo Noorkõiv

Aitäh küsimuse eest! Minu teada on tehtud kaks tööd selle kohta, kas omavalitsustel on oma ülesannete täitmiseks piisavalt raha. Tõsi,

need on tehtud aastate eest ja need mõlemad näitasid seda, et ülesandeid on antud rohkem, kui selle jaoks on ressursi. Hästi huvitav teema selles kontekstis on Riigikohtu lahend, mis peaks väga selgelt andma aluse selleks, et on oluline eristada, mis on riigi ülesanded ja nende rahastamine ning mis on kohalike omavalitsuste ülesanded. Ja kui nüüd vaadata kas või meie töid – ma pean silmas Geomedia töid –, siis need näitavad tõepoolest seda, et on terve hulk omavalitsusi, kellel on raskusi oma ülesannete täitmisega. Mina näen siin selgelt võimalust alustada väga tõsist regionaalse koostöö mudeli väljatöötamist. Ma pean silmas siin ühistransporti, planeerimisalast tegevust ja terve rea funktsioonide andmist nn regionaalsele tasandile, mis tähendaks seda, et me võiksime mõelda selle peale, kas kõik kohalikud omavalitsused peavadki täitma ühtemoodi ülesandeid. See oleks minu arvates üks teemade ring, mis vääraks tõsiselt läbiarutamist. Teine pool on see, kui suur on see osakaal riigieelarvest, mida me omavalitsustele anname, ja teadaolevalt on see tasakaal riigi ja kohalike omavalitsuste vahel ning koostöö riigi ja kohalike omavalitsuste vahel praegu üsna kehvast seisusest.

Asesimees Jüri Ratas

Inara Luigas, palun!

Inara Luigas

Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Ma tänan teid väga selle sisuka ettekande eest! Ma tänan väga ka professor Marju Lauristini ja kõiki neid, kes olid selle Eesti inimarengu aruande koostamise juures. Tegelikult on selle aruande väga suur mõju ka veel selles, et ta toob meid korraks maa peale tagasi. Ja kui me oleme loonud endale illusiooni, et me oleme väga edukas riik ja eeskujuks paljudele väikeriikidele, siis tegelikult näitavad need analüüsid ja faktid ning statistilised andmed just seda, kus me parasjagu oleme. Teie ettekandest aga tuli välja, et regionaalse arengu poolest oleme me väga tugevate regionaalsete erinevustega riik. Kui me jätkame sellise majandusmudeliga, sellise jäikuse ja sallimatusega, siis me tegelikult seisame selle ees, et me vajame Eestis väga tugevaid reforme. Niimetage, palun, kolm suurt sammu, mis vähendaksid regionaalseid erinevusi!

Rivo Noorkõiv

Aitäh küsimuse eest! Küsimus on väga intrigeeriv. Ma arvan, et esimene teema on ikkagi töökohad, sest kui inimestel pole võimalik kohapeal saada tööd, siis hakkavad nad mõtlema selle peale, kust seda on võimalik saada. Teine teemade ring on avalikud teenused ja nende kättesaadavus. Eriti kui me mõtleme selle peale, et tuleviku mõttes on lapsed need, kes elu jätkavad, ja noorte perede maale, nendesse piirkondadesse saamine sõltub väga palju sellest, kuidas on haridus kättesaadav ja milline on hariduse kvaliteet. Ma arvan, et demograafiline muutus teeb edaspidi siin veel väga tõsiseid korrektiive.

Kolmas teema oleks ikkagi see koostöö. Ma pean seda koostööd väga oluliseks omavalitsuste ja riigi vahel eelkõige selleks, et tasakaalustatud arengut tagada. Ma ei kujuta hästi ette, et see saaks olla ühe harupoliitika teema, vaid see on harupoliitikate vaheline koostöö. Ja mul oleks üks ettepanek, kui te teete ja arutate riigi tähtsaid strateegilisi dokumente. Ma olen neid lugenud, neid on üle 80, mis on minu meelest väga suur arv, ja kui te vaatate, kui palju on seal eesmärgid ja ülesandeid, siis ausalt öeldes peab olema ikka eriline mõttehiiglane, et need kõik kokku panna. Küll aga tahan ma öelda seda, et võib-olla oleks mõttekas ka nende dokumentide puhul tuua sisse regionaalne mõju, mida see valdkonna arengustrategia regionaalses mõttes tähendab. See oleks üks aspekt.

Teine on see, et kui te vaatate Soome riigieelarvet, siis te näete, et seal on väga selgelt välja toodud riigieelarve regionaalne aspekt. Ma soovitsin ka seda juurutada ja mõelda, kui te arutate riigieelarve strateegiat, kuidas seal regionaalset dimensiooni kajastada.

Aseesimees Jüri Ratas

Helle Kalda, palun!

Helle Kalda

Aitäh, lugupeetud juhataja! Ka mina tahaksin omalt poolt väga tänada kogu Eesti Koostöö Kogu meeskonda nii eelmise aasta kui ka selle aasta aruande eest. Ma kuulan seda aruannet seekord teist korda ja peab ütlema, et mulle ääretult meeldis see, et te olete seekord vaadanud kohaliku omavalitsuse tasandit. Te tõite välja ka tema rahalised erisused, samuti

haldusreformi, mida valitsus ei ole suutnud teha. Kurb on ainult see, et me kuulame neid aruandeid siin saalis, aga me ei tee mitte minneid otsuseid. See on väga taunitav ja see ei ole esimest korda. Ma kujutaksin ette, et parlament võiks teha, sest valitsust me ei kuule. Aga mul on küsimus. Ma hindan ääretult neid spetsialiste, kes on teinud tublit tööd. Kui palju valitsus kaasab teid, kui palju regionaalminister, ükskõik milline minister, näiteks sotsiaalminister, kaasab teid aruteludesse, sest see on suur töö, et sellest etapist edasi minna?

Rivo Noorkõiv

Aitäh küsimuse eest! Ütleksin niimoodi, et aeg-ajalt see toimub, ja kui te vaatasite eelmise aasta lõpus kohalike omavalitsuste võimekuse edetabelit, mis tekitas üsna palju furoori, siis ma pean heameelega ütlema, et see oli tehtud koostöös Siseministeeriumiga. Küll aga, kui me vaatame laiemas kontekstis, nagu ma ütlesin, eri valdkondade poliitikate läbitöötamist regionaalsel tasandil, siis siin ilmselt oleks initsiatiivi võimalus palju suurem. Lühidalt öeldes: jah, aeg-ajalt see toimub, aga võib-olla võiks see süstemaatilisem olla.

Aseesimees Jüri Ratas

Georg Pelisaar, palun!

Georg Pelisaar

Aitäh, lugupeetud juhataja! Austatud ettekandja! Suur tänu ka minu poolt kõikidele inimarengu aruande koostajatele! See on tõepoolest väga põhjalik dokument. Te ütlesite delikaatselt, et meil on kaks otsustusgruppi, üks on valdade, omavalitsuste tasandil ja teine otsustusgrupp on riigi tasandil. Mina ütlesin, et tegelikkuses on otsustajaid siiski vaid ühel tasandil, s.o riigi tasandil, sest kohalikul tasandil on otsustused sisuliselt vähenenud seoses sellega, et rahakott on väiksem ja ülesandeid on järjest juurde tulnud. Te nimetasite regionaalse tasandi olulisust. Mis te arvate, kas oleks näiteks võimalik haldusreform, mis parandaks oluliselt olukorda, kui me maakondadest teeksime omavalitsusüksused ehk siis regionaalse tasandi? Kas see parandaks teie arvates asja?

Rivo Noorkõiv

Aitäh! Ma ei näe sellel väga suurt perspektiivi, kui maakonnad omavalitsusüksusteks ümber nimetada. See oleks minu isiklik seisukoht. Küll aga näen ma väga suurt perspektiivi maakonnal kui regionaalsel koostööpiirkonnal, mis tähendaks seda, et me räägime omavalitsuste kohustuslikust koostööst regionaalsel tasandil. Kui te vaatate seda mõttearendust näiteks Soomes, siis see ju nii toimub. Ja mulle tundub, et need Soome nn eksperimendid ka mõnes mõttes tasuks Eestis väga tõsiselt läbi töötada. Mulle tundub, et oleks oluline, et me teeksime Eestis pigem pilootprojekte, mitte niivõrd ei uuriks, kuidas kõik võiks olla. Aga võiksime teatud asju rakendada ja vaadata, kuidas siis need mudelid töötavad. See oleks minu väga selge mõte ja kui mul oleks olnud võimalus, siis ma oleksin tõepoolest seda regionaalset mudelit väga tõsiselt edasi arendanud. See tähendab ka, et me peaksime lahendamaks küsimuse, milline statuut, milline võimekus ja milline otsustuspädevus on maavalitsustel, ning teiselt poolt, mis puudutab regionaalsel tasandil kohalike omavalitsuste liite sellisel kujul, nagu nad praegu on – nad ei ole tööorganid, vaid pigem arutelukohad. Kui nüüd vaadata seda, kui suur on nende otsustuspädevus riigiasjades kaasa rääkida, siis minu arvates on ka väga tõsiseid vajakajäämisi, mis eeldaksid teatud mõttes seadusandlikke initsiatiive. Selles mõttes ootaksin ma küll Riigikogult märksa riigimehelikumat käitumist, et siin need küsimused lahendada.

Aseesimees Jüri Ratas

Rein Ratas, palun!

Rein Ratas

Täna, juhataja! Väga austatud ettekandja! Aruanne ütleb, et Eesti regionaalpoliitika on otsustamise ja vastutuse tasandil tugevasti riigikeskne. Kui Rootsis näiteks korraldatakse praeguste kohesiooni vahendite kasutamist regionaalsetes haldusstruktuurides üle 50% ulatuses, siis meil on see 0%. Te väidate, et Eestil puudub regionaalsel tasandil vastav haldusvõimekus. Sain teie ettekandest ka aru, et peate tegelikkuses toimuvaks regionaalarenguks vajalikuks haldusreformi, sealhulgas ilmselt ka haldusterritoriaalse osa läbiviimist. Mitu aastat või aastakümnet võiks hinnanguliselt kuluda

veenmiseks, et seda teha, ja selle läbiviimiseks? Olen rääkinud.

Rivo Noorkõiv

Aitäh küsimuse eest! Ma ei tea. Veenmisega on tegeldud juba aastat 20 ja ilmselt võime me sellega edasi tegelda. Küll aga olen ma seisukohal, et heast tahtest poliitikas muutusi läbi viia jääb vajaka. Kui moodustada korralik meeskond, püstitada väga selgelt ülesanne ja on konkreetne arusaadav kokkulepe erinevate parteide vahel selles poliitikas – väga kahetsusväärne on see, et teatud juhtudel pannakse parteipoliitiline omand sinna juurde, et see on meie partei mõte, aga see peaks olema meie kõigi mõte, mitte ainult meie partei mõte –, siis ma julgen väita, et võib-olla kaks aastat ettevalmistusi, kaks aastat kohendamist ja see asi peaks olema lahendatud. Ma ei näe võimalust, et praegu jätkuks efektiivne toimimine edasi vabatahtlikkuse printsiibil, sest praktika näitab, et osa omavalitsusi ühineb, tekivad suured nn juustuaugud ja ma arvan, et me hakkame neid vigu uuesti parandama. See oleks üldse kõige halvem variant.

Aseesimees Jüri Ratas

Eldar Efendijev, palun!

Eldar Efendijev

Aitäh, härra eesistuja! Austatud ettekandja! Mul on mõnes mõttes spekulatiivne küsimus. Kas teie hinnangul on regionaalne erinevus loomulik seis, et kõik arenes nii, nagu pidi arenema, pluss nüansid, ja on vaja leida see optimaalne mudel, kuidas edaspidi käituda, või on see erinevus ikkagi strateegilise poliitilise töö tulemus ja on vaja lahendada need probleemid, mis praegu on? Näiteks mina luban endale öelda, et kui Ida-Virumaa oleks need 20 aastat teistmoodi arenenud, siis oleks seis olnud hoopis teine, kui see on praegu.

Rivo Noorkõiv

Aitäh küsimuse eest! Loodusseadused töötavad – osa on objektiivsed, aga on olemas ikkagi võimalus teatud protsessidesse sekkuda. Ja kui te minu käest küsite, kas Ida-Virumaal oleksid võinud asjad teistmoodi olla, siis ma ütleksin niimoodi, et väga paljud eeldused on praeguseeni kasutamata. Järelikult, kui me nii mõtleme, et me tahame kohalikke eeldusi või-

malikult hästi kasutada, siis on võimalik ka sekkumispoliitika, mis oleks riigi regionaalpoliitika. Ma tahaksin öelda seda, et Eesti riigil on regionaalpoliitika olemas, on olemas teatud dokumendid ja kõige selgemini on Eesti regionaalpoliitika Euroopaga seotud maaelu arengukava kaudu, kus on väga ühtemoodi Euroopaga see samm ära seatud. Küll aga on mõte see, milline oleks võinud olla Eesti regionaalareng, kui me oleksime rohkem sekkunud. Ma arvan, et siin me oleksime võinud näha küll paremaid positiivseid samme. Nii et ma usun sekkumisse.

Aseesimees Jüri Ratas

Kalev Kallo, palun!

Kalev Kallo

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Ka mina täna väga hea ettekande eest! Teie ettekandes oli palju näiteid, kus Harjumaa ja Tartumaa tulbad ulatusid teistest mitte peajagu, vaid, ütleme, palju kõrgemale. Ja te viskasite õhku sellise retoorilise küsimuse, kas kahekeskeline arengumudel on jätkusuutlik. Arvestades meie riigi väiksust ja rahvastikuressurssi, on minu küsimus selline: kas teoreetiliselt on Eesti puhul võimalik, et need tulbad oleksid enam-vähem ühepikkused, kusjuures ma ei pea silmas, et Harjumaad ja Tartumaad peaks kõvasti pealt ära löikama, vaid vastupidi, et need teised tulbad saaksid ka üles kerkida. Kas meie olemasoleva ressursiga on see teoreetiliselt üldse võimalik?

Rivo Noorkõiv

Aitäh küsimuse esitajale! Kõigepealt see kahe keskusega mudel. Me peaksime vaatama seda arengut laiemas kontekstis kui Eesti. See, mis praegu toimub näiteks Tartu lennuliikluses, on äärmiselt positiivne – see, et on regulaarreisid, mis hakkavad tõmbama ka Riia poole üha rohkem inimesi, mis tähendab ka seda, et teatud ressursid jäävad Tartu poolt Tallinna tulemata. Ma näen siin väga tõsiseid arenguid, mis viitavad ka ajaloolisele järjepidevusele – Eestimaa ja Liivimaa. Me peaksime selle enda jaoks uuesti lahti mõtestama.

Teine asi on see, kas need tulbad saaksid olla kõikjal võrdsed. Ilmselt ei saaks. Ja kui me vaatame praegu ikkagi teaduse arendustegevusse, klasterarendusse, tehnoloogiaarendus-

se antavaid summasid, siis ma arvan, et need on Eesti ajaloos väga suured summad, mida enne ei ole olnud. Küsimus on selles, kuivõrd me suudame teadus- ja arendusasutusi ka teiste regioonide jaoks tööle panna. Ma pean silmas hajumist innovatsioonikeskustest, Tallinnast, Tartust, teistesse piirkondadesse. Ja ilmselt on siin oluline vaadata ühelt poolt majandustsükli, aga teiselt poolt seda, kui mitmekesised on need erinevad majandusharud. Ma julgeksin siin väita, et kui regionaalpoliitika oleks rohkem fokuseeritud, siis me saaksime teatud piirkondades ilmselt ka kiiremaid arenguid esile tuua.

Võib-olla peaksime läbi mõtestama kogu selle tehnoloogipoliitika. Me oleme kogu aeg arvanud, et peaks nagu raketiteadust toetama, aga on olemas ka terve rida töökohti, terve rida tootmisi, mis on kesk- ja madaltehnoloogilised. Ja ma arvan, et kui ka sinna läheks rohkem toetust, annaks see regioonidele võimekust juurde. Kui me vaatame rahalist mahtu, siis ma ütleksin, et raha on alati vähe, aga fokuseerituse kaudu oleks ilmselt mõistlikum neid rahalisi vahendeid ka paremini jagada.

Aseesimees Jüri Ratas

Toomas Varek, palun!

Toomas Varek

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Aitäh ettekande eest! Meil on 226 omavalitsust. Üle 20 omavalitsuse saavad ise hakkama, ilma toetuseta riigilt. Praegu on küllaltki tõsised vastuolud omavalitsuste ja riigi vahel seoses rahaliste vahendite puudujäägiga. Eriti tõsine vastuolu on eelkõige meie pealinna ja valitsuse vahel. Kas me vajaksime praegusel hetkel pealinna seadust ja kui meil see seadus valmis oleks, kas see annaks juurde jätkusuutlikkust, haldussuutlikkust 225 omavalitsusele ning võtaks ka maha pinged valitsuse ja pealinna vahel?

Rivo Noorkõiv

Aitäh! Eesti on selles mõttes karm riik, et Tallinna tähtsus riigis on erakordselt suur. Kui te võtate näiteks Helsingi linna regiooni, Oslo linna regiooni või Kopenhaageni linna regiooni, siis te näete, et seal on selle regiooni keskuse, pealinna puhul umbes 50% rahalisest mahust, võrreldes selle areaaliga, mis on tema

tagamaa. Tallinna puhul on see oluliselt suurem. See annaks aluse selleks, et võiks mõelda pealinna regioonile, kui eraldi seadusega sätestatud teemale ehk pealinna seadus selles kontekstis võiks olla otstarbekas. Küll aga, kui me vaatame praktikat, siis on riike, kus on pealinna seadus, ja on riike, kus seda ei ole. Me ei saa siin öelda, et see oleks üksüheselt oluline. See vastuolu, mis puudutab omavalitsusi, pealinn *contra* ülejäänud omavalitsused, eelkõige Harjumaal, on minu arvates oluliselt pärssiv ja siin tuleb leida tasakaalustatud lahendus, kas või see, et teha koostööd regionaalsel tasandil. Mis puudutab vastuolu Tallinn *versus* riik mõnes mõttes, siis see vastuolu on minu meelest sisse kodeeritud ja selle üle tasuks mõelda, kas siin on paremaid seadusandlikke lahendusi.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud Rivo Noorkõiv! Ma tänan teid teie ettekande ja vastuste eest! Aeg on selleks koraks läbi.

Nüüd ma palun Riigikogu kõnetooli hea ametikaaslase, põhiseaduskomisjoni esimehe Väino Linde!

Väino Linde

Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid, Riigikogu liikmed! Austatud külalised, eriti "Eesti inimarengu aruande 2009" koostajad ja Eesti Koostöö Kogu esindajad! Riigikogu põhiseaduskomisjon on seisukohal, et Eesti 2009. aasta inimarengu aruanne on tõepoolest otsekohene sissevaade meie ühiskonna arengutendentsidesse, seekord just rõhuasetusega inimtegevuse keskkonnal. Selles on nii uut informatsiooni kui ka olulist vaidlusainet ja ka võib-olla mõnevõrra harjumatuid vaatenurki meie üldlevinud veendumustele või seisukohtadele. Kuigi me oleme olulised andmed saanud just eelmisest aastast, on igati hea, et see analüüsi vaatepunkt on eelkõige just meie majandussurutise leevendamise ootuses. See tähendab seda, et tegelikult kajastab see aruanne mõnevõrra ka praegust Eesti elu hetke. On ju kogu maailma hõlmanud majanduskriis pannud ka meil paljuski proovile inimeste elukvaliteeti määravad väga erinevad tegurid. Nii et komisjoni nimel veel kord aitäh kõigile, kes selle dokumendi koostamisega on vaeva näinud!

Riigikogu põhiseaduskomisjon arutas "Eesti inimarengu aruannet 2009" oma 12. aprilli istungil. Kogu see arutelu vältas komisjonis veidi üle kahe tunni. Organisatsioonilisest küljest oli meie komisjoni otsus üksmeelne ja konkreetne: arvestades probleemide olulisust, viia nimetatud aruanne Riigikogu täiskogu istungile olulise tähtsusega riikliku küsimusena. Täna, head kolleegid, ongi siis see teoks saanud või õigemini saamas. Külaliste-ekspertidena olid komisjoni istungil Peep Mühls Eesti Koostöö Kogu juhatause esimehena ning Marju Lauristin, Erik Terk ja Rivo Noorkõiv aruande peatoimetajana ja toimetajatena. Kõik auväärt külalised esinesid sõnavõttudega ja aitasid meil seda kirjalikku aruannet lahti mõtestada. Komisjoni liikmetest esitasid küsimusi ja võtsid sõna head kolleegid Evelyn Sepp, Ene Kaups, Igor Gräzin, Lembit Kaljuvee, Hannes Rumm ning siinesineja.

Kindlasti pole mul vaja eelnenud esinejate ettekandeid korrata, aga mida siis põhiseaduskomisjonis arutatust võiks välja tuua?

Peep Mühls märkis komisjonis, et see on juba neljas aasta, kui Eesti Koostöö Kogu annab välja Eesti inimarengu aruannet. Eesti Koostöö Kogu üks tegevusmissioon ongi sellise diskussiooni loomine ühiskonnas, kus räägitakse inimeste elukvaliteedist. Ka komisjonis peeti seda väga oluliseks, et seadusandja nendel teemadel arutleb ja saaks arutleda, pidasime tähtsaks võimalust just nimelt need uued kontseptid läbi arutada ekspertidega, kes nii teaduslikult kui ka ühiskondlikus käitluses on nende teemadega ju pikemat aega tegelnud.

Marju Lauristin selgitas, et Eesti inimarengu dokumendil on eelkõige kaks aspekti. Üks on rahvusvaheline võrreldavus, see on nagu teatud žanr (sellest oli ka täna tema esinemise alguses juttu), selle on loonud ÜRO, see aruanne peab mahtuma kindlatesse raamidesse ning seetõttu saab meie trende võrrelda teiste riikide vastavate trendidega. Teisest küljest on inimarengu aruanne õigusega kujunenud meil endal rahvusliku eneseanalüüsi vahendiks. See on ka paljudes teistes riikides niiviisi. Me saame ise valida põhiteemad, oma rahvusliku fookuse, milles me näeme probleemi ja millele saame keskenduda. Oli juttu ka sellest, et inimarengu aruande raames on koostajad poliitikasisendite inspireerijad, aga kindlasti ei ürita nad ise pakkuda poliitilisi lahendusi, need

peaksid jääma ikkagi eelkõige poliitikute ja ka seadusandjate, kes me siin oleme, tähelepanu alla. Inimarengu aruande põhisõnum on siiski see, et me peame olema valmis minema läbi eurovärava. See ei tähenda mitte ainult euro-raha, vaid see tähendab majanduse arengus ja inimarengus pürgimist üle selle läve, kus me siiski tänase päevani oleme. Majanduse arengus oleme praegu ju innovatsioonipõhise majanduse või teadmismajanduse läve juures. Inimarengus oleme praegu kõrgelt arenenud riikide läve taga. Professor Lauristin märkis, et meil on vaja teha muudatusi, et need tõusud ette võtta. Praegu on olukord selline, et ühelt poolt on meil kalduvus rahul olla sellega, mis on olemas, ja teiselt poolt tekib teatud platoole jõudmisel rahuldumine olukorraga, mis ei pruugi jälle aidata edaspidisele tõusudele minnekule kaasa. Komisjon põhimõtteliselt üksmeelselt toetas seda järeldust.

Ka siin esinenud Rivo Noorkõiv avaldas rahulolu sellega, et keskkonnateema ja Eesti regionaalne areng on eri osades saanud suure tähelepanu objektiks. Ta pidas oluliseks komisjonis ja ka täna siin saalis, et vajalik oleks, et elu oleks igas Eesti piirkonnas väärikas. Paraku tekivad ju küsimused, kuidas seda tagada. Siin on lisaks turumajanduslikest põhimõtetest lähtumisele oluline ka väga selge riigi tahe, riigi võimalused ja meetmete võtmine. Selline regionaalhalduse korraldamise küsimus on olnud ju kogu Eesti iseseisvusaja üks keskseid teemasid, aga päris konkreetsete ja läbivate lahendusteni jõutud ei ole. See on ilmselt ka edaspidiste poliitiliste debattide teema.

Nagu tänagi, puudutasime komisjonis seda teemat, mille võttis üles juba Riigikohus. See on ülesannete jaotus riigi ja kohalike omavalitsuste tasandi vahel ning loomulikult on väga oluline nende ülesannete rahastamine. Siit tuleneb laias laastus ametnike pädevuse ja raha kasutamise tõhususe küsimus. Komisjoni liikmed avaldasid arvamust, et paljuski võib ja tuleb nende seisukohtadega nõustuda. Mõnes osas võib kindlasti vaielda, kas Eesti on regionaalsete ühenduste liit või ikkagi eelkõige üks ja ühtne riik. Edasi peab vaatama seda, mida on võimalik teha ühes kogukonnas ja mida mitte ning mis siis on eelkõige riigi ülesanne.

Majanduspeatükkide eest vastutaja Erik Terk, keda ma täna ka siin saalis näen, märkis, et oli eesmärk vaadata majanduskeskkonda ja

ettevõtluskeskkonda puudutavaid pikemaajalisi trende, seda, milline on see teistsugune maailm pärast kriisi ja ka euro kehtestamist meil ning mida see võiks eeldada ja peaks eeldama majanduselt ning millised on meie majandusgeograafilised tingimused edaspidi, kui nii võib öelda, millised on uued nõuded.

Oli ka küsimus maksusüsteemi otstarbekusest ja jätkusuutlikkusest. Seda eriti juhul, kui majanduskasv peaks pärast kriisi jääma tagasihoidlikuks. Siis tekib küsimus, kuidas me oma riigi eelarvetulusid kokku saame. Oli juttu ka sellest, et kahjuks üldised prognoosid maailmas väga suurt majanduskasvu kriisijärgses maailmas ja Euroopas ei eelda. Seega tuleb arvestada, et majanduskasv pärast kriisi ei ole ka Eestis eriti suur. Kui jätkusuutlik on siis meie maksusüsteem, eriti seoses sellega, et me peame ilmselt tegema kulutusi seoses inimeste sotsiaalse kapitali kvaliteedi parandamisega? See on iseenesest väga oluline nii ühiskonna kui ka majanduse jaoks. Kindlasti on hea, et majandusalaste peatükkide koostajad on leidnud võimalust ja julgust neid seisukohti tutvustada. See näitab meie riigi demokraatlikku olemust. Just arvamuste ja ideede paljusus on see, mis aitab kaasa igasuunalisele arengule.

Komisjonis tegid külalised juttu sellest, et Eesti maksusüsteem on nende arvates protsükliiline. See tähendab, et kui tuleb buum, siis ta surub buumi minekut tagant, ja kui on kriisist väljatulek, siis ta raskendab seda. Külalised pidasid probleemseks, et võrreldes teiste maa-de maksusüsteemidega on meil kõige suurem otsese ja kaudsete maksude osatähtsuse erinevus riigi tulude formeerumisel. Peab ütleva, et opositsioonist pärit komisjoni liikmed olid sellise lähenemisega vahetult päri, koalitsiooni liikmed aga, võib uskuda, pidasid seda arvamust võib-olla mõnevõrra tendentslikuks.

Põhiseaduskomisjonis oli juttu sellest, miks võeti inimarengu aruande sotsiaalse keskkonna ja tööturu peatükis, mis räägib kihistumisest, võrdluspunktiks just nimelt aasta 1989. Küsiti, kas see on adekvaatne, sest siis valitses meie maal ju veel nõukogude võim. Professor Lauristin selgitas, et alguspunkti valik on selles mõttes alati mõnevõrra suvaline, et tegemist on ju kõveraga, ja et saab võtta ka mõne teise alguspunkti, kuid 1989. aasta oli mobiilsuse osas väga oluline, sest 1990. aastatel algas turumajanduslik areng, küsimus ei ole siin su-

gugi eelmises ühiskonnakorras. Küsitlused on näidanud, et kihistumise tunne tekkis inimestel just nimelt 1990. aastatest alates, koos vabaturumajandusliku arusaamaga elust. Selle teadmise võtsid põhiseaduskomisjoni liikmed teadmiseks. Täna vist neid tabeleid professor Lauristini esinemise ajal ka näidati.

Lõpetuseks oli põhiseaduskomisjonis tulevikku vaatavalt juttu sellest, mis edasi, kuidas peaks inimarengu aruanne tehtud saama aastal 2010. Põhiseaduskomisjon toetas üksmeelselt seda seisukohta, mille tõi välja professor Lauristin, et võiks teha järgmise aasta kohta kolme Balti riigi peale ühise inimarengu aruande, teha seda võrdlevalt, kõrvutada riikide arengut ja vaadata pikemat perioodi, seda 20-aastast perioodi. Ta avaldas lootust, et Riigikogu toetab seda mõtet. Ka meie põhiseaduskomisjonis uskusime, et võib-olla on võimalik seda arvestada järgmise aasta riigieelarve koostamisel, sest iga inimarengu aruande koostamine nõuab ju ka kulusid ja arusaadav on, et kui me tahame saada midagi head, siis see päris tasuta meile siin ikkagi kätte ei tule. Aga pean ütleva, et rahastamisprobleemid lähevad kahjuks või ka õnneks põhiseaduskomisjoni igapäevasest tööst mõnevõrra mööda. Nii et me mõõnsime sellist võimalust.

Lõpetuseks märkisid külalised, et läbi kogu inimarengu dokumendi jookseb üks väga põhimõtteline küsimus seadusandjale ja neile, kes otsustavad riigieelarve üle. See on riigi edaspidise suurema enesemeelsuse vajadus, meil oleks edaspidi vaja rohkem Eesti-kesket mõtlemist heas mõttes, egoismi. Põhjenduseks oli see, et meie välised eesmärgid on paljuski juba saavutatud või oleme neid kohe-kohe saavutama. Nüüd võime mõelda sellele, kui tugevad me ise seesmiselt selles riigis oleme, sest rahvastik väheneb ja vananeb. Need on väga tõsised väljakutsed ja on selge, et loodus iseeneest tühja kohta kahjuks ei salli.

Nii et, head kolleegid, kindlasti meil on, mille üle selle Eesti inimarengu aruande dokumendi raamides aru pidada. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Väino Linde, ettekande eest! Palun küsimusi! Urmas Klaas, teine küsimus.

Urmas Klaas

Aitäh, proua esimees! Austatud kolleeg põhiseaduskomisjoni esimees! Suur tänu sulle ja sinu juhitud komisjonile, et Eesti inimarengu aruanne on meil täna täiskogus arutelu all ja et te teete head koostööd aruande autoritega! Ma arvan ka, et see on väga õige ja hea, et me selliseid väga põhimõttelisi ja üsna laia haardega mitmekihilisi dokumente arutame. Mõni päev tagasi rääkisime Eesti julgeolekupoliitika alustest, see dokument oli samuti üsna avar ja hoopis uues paradigmas koostatud kui varasemad. Aga sinu sõnavõtust sain ma aru, et põhiseaduskomisjon ei olnud päris rahul selle aruande sisulise ja võib-olla ka akadeemilise taseme ühtlusega. Kas ma sain õigesti aru ja millised probleemid siin komisjoni arvates siiski esile tulevad?

Väino Linde

Aitäh, hea küsija! Sellist tavapärasest süsteemi, nagu komisjoni töös tavaliselt on, et hääletusel kujundatakse seisukoht, Eesti inimarengu aruande läbivaatamisel ei olnud. Ma sain oma esinemisel refereerida ainult üksikute komisjoni liikmete järeldusi ja nagu ma esinemes ütlesin, need ei olnud päris ühesed. Oli komisjoni liikmeid, kes toetasid ühte või teist seisukohta, ja oli ka komisjoni liikmeid, kes arvasid, et üks või teine seisukoht on võib-olla üle võimendatud või on mõnest seisukohast üle vaadatud, mõni osa on väiksema väljundi saanud. Aga ma pean seda demokraatlikus riigis ja komisjonis täiesti normaalseks, üks dokument peabki olema niisugune, mis ei pea meis kõigis tekitama üheseid tundeid, vaid just nimelt soovi vaielda, mõelda. Võib-olla kõige selle tulemus on ikkagi, et saame meiega teha paremaid seadusi.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mailis Reps!

Mailis Reps

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Te mainisite ülevaates, kuidas te nii mitmelgi teemal arutasite. Eelmine ettekandja rääkis sellest, kuidas me peaksime regionaalset tasandit tugevdama. Kas põhiseaduskomisjon arutas seda teemat ja kui arutas, siis kas te leidsite mingeid konkreetseid samme, mida te oma komisjoni tasandil seadusandluses kavatsete teha, et regionaal-

set tasandit tugevdada ja et omavalitsustel oleks võimekust katta kohapeal neid teemasid, mis praeguses olukorras oleks võimalik?

Väino Linde

Aitäh! Pean ütlema, et põhiseaduskomisjon inimarengu aruande läbivaatamise valguses ei võtnud endale kohustust viia Eestis läbi haldusreform, mis on ju kümme aastat eri põhjustel ikkagi osaliselt viibinud. Kindlasti saame aruandes toodud seisukohti paljuski arvestada või kolleegid saavad nendele tugineda ja seadusandjatena saame me kõik seda teha. Kui me jõuame kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse või kõige selle käsitlemiseni, mis on meid ootamas, lähtudes Riigikohtu lahendist, mis kohustab läbi vaatama need seadused riigi ja omavalitsuste koostöö, ülesannete ja rahastamise jaotuse mõttes, siis on kindlasti vaja võtta uuesti ette tänaste esinejate seisukohtad.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Eiki Nestor!

Eiki Nestor

Aitäh! Austatud põhiseaduskomisjoni esimees! Mul on küsimus selle dokumendi arutamise kohta Riigikogus. Siia maani on see toimunud põhiseaduskomisjonis ja on loomulik, et üks komisjon peab selle teema saali tooma. Kas see arutelu ei viinud sind mõttele, et me võiksimme seda korda muuta? Siin on väga palju teemasid, mida peaks arutama rahanduskomisjon, midagi võiks arutada hoopis majanduskomisjon ja midagi sotsiaalkomisjon. Nüüd toimub see kõik ühes komisjonis ja siis tuleb aruanne saali. Ma väidan, et näiteks kuues osa on ka paljudele rahanduskomisjoni liikmete ilmselt suur saladus. Järsku me peaksime järgmisteks aastateks natukene muutma selle arutelu kuju? Ma arvan, et aruande koostajad on rõõmuga nõus rääkima aruandest ka teistes komisjonides, mitte ainult põhiseaduskomisjonis.

Väino Linde

Aitäh! Ma arvan, et see on väga konkreetne ja väga hea ettepanek, mida me peaksime järgmisel korral, kui Riigikogu seda teemat arutab, kindlasti arvestama. Kui me veidi aega tagasi arutasime Riigikogus kolmanda sektoriga

seonduvat, kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni täitmist, siis eelnevalt, enne kui me tulime selle küsimusega Riigikogu saali, korraldasime me kolme Riigikogu komisjoni ühisistungi selles küsimuses. Võib-olla tõesti on tarvilik ja vajalik, kui järgmisel aastal uuesti vaadatakse Riigikogus inimarengu aruannet, teha vastavate komisjonide ühisistungid. Aga see kõik, mulle tundub, on järgmise Riigikogu koosseisu teema, kuid ma usun, et meie tulevased kolleegid leiavad stenogrammist selle teema kindlasti üles.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mai Treial, teine küsimus!

Mai Treial

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud ettekandja! Meil on mitmeid arengudokumente. Täna on siin räägitud sellest, et arengudokumendis "Säästev Eesti 21" oli ette nähtud ja prognoositud erinevaid arenguid. Erinevate arengute puhul on võimalikud ka mustad stsenaariumid, kui ei tehta näiteks ühte või teist valikut. Me oleme inimarengu aruandega saanud kinnitust, et valitsus ei näinud ohtusid, mida "Säästev Eesti 21" esile tõi, ei järgitud paremaid valikuid ja me oleme sattunud väga keerulisse seisu. Miks see nii on? Eksperdid ja teadlased pakuvad ettepanekuid, lahendusi, aga valitsus neid ei järgi.

Väino Linde

Aitäh! Kui me vaatame näiteks inimarengu aruande seda osa, mis käsitleb majanduse arengukeskkonda või maksukeskkonda ja ka kriisi õppetunde, siis pean tõepoolest ütlema, et ega ühtegi head sõna valitsuse ja kogu meie riigi senise maksundussüsteemi ja majanduselu kohta selles aruande osas ei ole. Aga ma olen päris kaugel sellest, et pidada seda lähenemist absoluutseks tõeks. Kindlasti võiksid argumentid olla ja peaksid olema mõnevõrra objektiivsemad. Ma ei arva sugugi, et valitsus oleks kõiki tema ees seisnud küsimusi, mida sa praegu välja tõi, lahendanud just nimelt vääralt. Kaugel sellest.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Marek Strandberg!

Marek Strandberg

Hea komisjoni esimees! Mida küll võiks järeldada sellest, et juba mitmendat inimarengu aruannet lugedes torkab silma, et mida parem haridus, mida ühtlasemalt jagatud haridus ühiskonnas on, seda vähem on probleeme, seda parem inimareng, ja mida sekulaarsem on ühiskond, mis ka sellest viimasest aruandest välja tuleb, seda parem on inimareng? Milliseid järeldusi võiks sellest teha seadusloomes, riigi toimimises või mida võiksite teie komisjoni esimehena selle kohta arvata?

Väino Linde

Aitäh! Vastus oli juba ju sinu küsimuses. Me peame üritama kõigi oma rahaliste vahenditega, kas või suunamise osas, tagada ühiskonna jätkusuutlikkust sellega, et noortel oleks võimalik haridust saada. Sellega seonduvalt on kõik järgmised probleemid mõnevõrra lihtsamini lahendatavad kui seni. Eks see kõik ripub siiski paljuski rahast, aga väga hea on, et need probleemid on Eesti inimarengu aruandes sellisel kujul välja toodud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Heljo Pikhof!

Heljo Pikhof

Aitäh! Austatud ettekandja! Nagu me inimarengu aruandest loeme, määrab laste saatuse järjest enam vanemate rahakott. Minu küsimus on selles: miks ei ole praegune valitsuskolitsioon toetanud ühtegi muudatusettepanekut, mis vähendaks laste vaesust ja laste ebavõrdset arengutingimused?

Väino Linde

Aitäh! Tahtmata nüüd väga pikka diskussiooni laskuda, arvan ma, et kui päris üheselt taandada laste areng ainult rahale, siis sellist järeldust tehes me kaotaksime ära kõik muud inimlikud dimensioonid, mis on ka laste kasvatamisel kindlasti vajalikud, võib-olla vahel vajalikumad kui isa või ema rahakoti paksus. Aga kui sa viitad nendele eelnõudele, mida, hea küsija, sinu erakond on veidi aega tagasi Riigikogus nendel teemadel esitanud, siis see ei ole küll tänase arutelu teema, kuid ütlen, et paljuski on need olnud populistlikud ega la-

henda seda küsimust sellisel moel, nagu võib-olla peaks.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Mari-Ann Kelam!

Mari-Ann Kelam

Suur tänu! Ma vaatasin huviga, et sel aastal on raporti kaane peal väga ilus pilt, midagi positiivset ja optimistlikku. Laste tehtud pildid on kõik väga kenad. See on suur erand võrreldes paljude eelmiste aastate raportitega, mis rõhutasid ainult kurbust, lootusetust ja pessimismi. Minu küsimus on järgmine. Raportis on hästi palju juttu kihistumisest, väärtuste puudumisest ja usalduse puudumisest ühiskonnas. Mida te arvate, miks nii vähe pöörati selles raportis tähelepanu usule ja kirikule? Usu kaudu me saamegi need alustalad, mille peale ehitada usaldust, olgu nendeks siis kümme käsku või see, et me väärtustame oma naabrit, inimest enda kõrval, oma ligimest.

Väino Linde

Aitäh! Võib-olla oleks pidanud selle küsimuse esitama inimarengu aruande koostajatele. Ma tean seda, et Eesti kodanikuühiskonna arengus on väga suur roll kõigil kodanikuühiskonna elu edendajatel ja üks osa sellest kindlasti on ka Eesti kirik, mis oma liikmeskonna suurusega on üks auväärsemaid ja saab nende tõekspidamiste kaudu vormida inimesi, nagu sa, küsija, välja töid, igal juhul positiivses suunas. Aga ma siiski usun, et see ei olnud Eesti inimarengu aruande teema, see käsitles inimese elu keskkonda veidi teisest, võib-olla siis maisemast vaatepunktist.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Heljo Pikhof, teine küsimus!

Heljo Pikhof

Aitäh! Austatud ettekandja! Võib-olla ma värskendan su mälu. Sotsiaaldemokraadid on teinud ettepaneku hoida lapsetoetus ja toimetulekutoetus lahus. See tähendab, et ka süva-vaesuses perede lapsed saaksid lapsetoetust. Teine ettepanek oli, et 450 krooni lisaraha saaksid nende perede lapsed, kus vanemad on töötud, kes ei saa enam töötuskindlustushüvitist. Kolmas ettepanek oli, et kõik lapsed saaksid alushariduse, et toimetulekuraskustes pere-

de lapsed ei jääks lasteaiast eemale. Neljas ettepanek oli see, et kui toimetulekutoetust määratakse, siis sotsiaalametis ei rehkendataks sissetuleku juurde seda, kui keegi on aidanud seda peret, kes on toimetulekuraskustes.

Esimees Ene Ergma

Palun küsimust!

Heljo Pikhof

Ma arvan, et need ei ole populistlikud ettepanekud. Kas sinu arust on need populistlikud ettepanekud, mis nõuavad väga vähe raha ja on praeguses situatsioonis kergesti teostatavad?

Väino Linde

Ma arvan, hea küsija, et täna, kui me arutame "Eesti inimarengu aruannet 2009", on viitamine oma erakonna varasematele eelnõudele puhtal kujul poliitiline propaganda ja ei midagi enam.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Vabandust! Palun, kolleeg Mari-Ann Kelam, teine küsimus!

Mari-Ann Kelam

Ma muidugi oleksin tahtnud varem küsida, aga ma ei pääsenud küllalt vara oma näpuga nupu peale. Kas teie arvates võiks tulevikus olla näiteks meie soovitus, kui see on võimalik, et pöörataks suuremat tähelepanu religiooni mõjudele ja võimalustele ühiskonnas? Eesti on väga imelik seisus, olles nagu kõige vähem usklik riik Euroopas. Mulle tundub, et osa meie probleeme tulebki sellest, et meil puudub omavaheline sidusus väljaspool perekonda. Selle lähem uurimine oleks minu meelest väga hea, see aitaks tegelikult edendada kiriku rolli ühiskonnas. Kas te arvate, et sellele oleks tulevikus võimalik raportites rohkem keskenduda? See on ikkagi osa meie keskkonnast, kultuurist, ajaloost.

Väino Linde

Aitäh! Ma arvan, et see võib-olla vajaks hoopis teist ja eraldi uurimust. Ma oma töö põhjal põhiseaduskomisjoni esimehena täna küll ei saa teha seda ettepanekut inimarengu aruande järgmistele koostajatele. Kindlasti leiavad nad ise teemad, mida ja mismoodi arutada. Juhin siiski tähelepanu, et Eestis ei ole

riigikirikut ja põhimõtteliselt on riik kindlasti kirikust lahutatud. See aga ei tähenda seda, et nende küsimustega ei võiks teadusemehed tegeleda, hea küsija.

Esimees Ene Ergma

Rohkem küsimusi ei ole. Suur tänu, kolleeg Väino Linde! Avan läbirääkimised. Esimesena kutsun kõnepulti Kadri Simsoni Keskerakonna fraktsiooni esindajana. Kaheksa minutit.

Kadri Simson

Head kolleegid! Lugupeetud inimarengu aruande koostajad! Eesti inimarengu aruanne peaks panema mõtlema ja 2009. aasta aruanne seda ka teeb. Ühest küljest oleme me siin saalis viimastel aastatel palju kuulnud valitsuspoliitikutelt, et Eesti liigub ainuõiget teed mööda, aga teisest küljest ütlevad ühiskonnateadlased, et valitud teega ei saa Eesti kunagi skandinaavialikuks heaoluriigiks. Ma olen nõus, et igaühel on õigus oma arvamusele, kuid see aramus peaks olema väljendatud ka selles, kuidas mõjutavad ühed või teised eelarvepoliitilised ja muidu poliitilised sammud inimeste elukvaliteeti, tervist ja üldist heaolu. On vaja julgust välja öelda, et mitmed viimaste aastate otsused on olnud Eesti üldisele inimarengu tasemele ning ka üksikule inimesele ja tema heaolule kahjulikud.

Eesti on väike riik ja seetõttu tuleb oma suurimat vara – inimvara – hoida ja kõige efektiivsemalt kasutada ka majanduskriisi aastatel. Olukorras, kus tööpuudus puudutab teravalt kuuendikku tööealistest inimestest ning on pannud proovile tuhandete perede toimetulekuvõime, on õigus kahelda seniste poliitike pädevuses ning võimes samamoodi jätkates üldse muutusi ellu kutsuda. Kriisist ei väljuta, kui loodetakse ainult isereguleeruvale turule ja eurorahale. Inimeste hoidmiseks on vaja töökohti. See jäi täna kõlama ka ekspertide sõnavõttudest. Ilma riigi kohalolekuta ja avalike teenuste kättesaadavuseta vähenevad kohe ka inimeste töövõimalused. Halvim, mis juhtuda võib, on see, et inimesed kas heituvad või lahkuvad. See on riiklik probleem.

Regionaalarengu küsimusi on 2009. aasta inimarengu aruandes käsitletud võrdlemisi põhjalikult, seda nii regionaalpoliitika, sotsiaal-majandusliku arengu, institutsioonilise tiheduse kui ka haldusreformi vaatepositsioonilt

lähtudes. Läbiva joonena torkab silma riigiseste erinevuste esiletoomine, mis tugevalt mõjutavad inimeste eneseteostusvõimalusi, identiteeti ja elulaadi. Me teame ääremaastumise ohtusid, kuid riigi otsused oma teenused üksikutesse keskustesse koondada on kaasa toonud väljarände ebasobivatest ja madalama arengutasemega piirkondadest kõrgema elukvaliteediga kohtadesse, tõmbekeskustesse ja, mis veelgi valusam, välismaale. Professor Lauristin hoiatas noorte väljarände hoogustumise eest. See noorte väljaränne omakorda kiirendab taandarengut veelgi. Üldiselt peetakse arengu ebaühtlust ja tasakaalustamatust lahendusi vajavaks ühiskondlikuks probleemiks ja avaliku poliitika proovikiviks. Maakondlikud erinevused just noorte tööga hõivatuses osas on väga suured ning need aina suurenevad. Rekordiline oli aasta 2008, mil kõrgeima noorte tööhõivega piirkonna (Harjumaa) ja madalaima noorte tööhõivega piirkonna (Valgamaa) vahe kasvas 30 protsendipunktini. Elanike sisetulekute maakondlik ebavõrdsus on samuti suur. Märkimisväärsed erinevused on ka eri regionide elanike terviseseisundis, eluaseme omamises, haridustasemes. Eestit iseloomustavad Euroopa kontekstis suured regionaalsed erinevused. Regionaalse arengu ebavõrdsus SKT suhtelise taseme alusel on Eurostati andmetel Eestis Euroopa üks suurimaid. Üksnes Lätis on see veel suurem. Me peame silmas pidama ka seda, et andmed, mis nii süngelt olukorda näitavad, on pärit perioodist, mil omavalitsuste tulubaas oli veel kärpekääride poolt kärpimata ning mitmed riigiasutused polnud koondatud. Eesti regionaalpoliitika peatüki kokkuvõttes märgitakse, et vastutuse ja otsustamise tasandil on regionaalpoliitika tugevalt riigikeskne, see tähendab, et riik käitub omavalitsusüksustega mitte nagu partneritega, vaid nagu ülemus alluvatega. Eks me oleme siin Riigikogus püüdnud anda omavalitsustele tagasi nende õigusi, mis on ära võetud. Tõenäoliselt selle jaoks, et Eesti ei oleks enam Läti järel üks ebaühtlasema regionaalpoliitilise arenguga riike, tuleb neid püüdlusi jätkata.

Aga rääkides inimestest ja inimarengu aruandest laiemalt, meenutan, et aasta tagasi räägiti presidendi kärajatel, et meie ees on oht, et kriisi inimohvrid lähevad liiga kalliks maksma. Silmas ei peetud otseselt suremust, vaid riigi jaoks kadunud aktiivseid inimesi. 2009. aasta

inimarengu aruanne nimetab neid inimohvreid selgemalt: inimvara kadu. Need inimesed kaotatakse töötuse või halva tervise tõttu, kvalifikatsiooni mittevastavuse tõttu majandusarengu vajadustele, heitumise või väljarände tõttu. Need inimkaotused pole paratamatud. Seda inimvara kadu on võimalik vähendada avaliku sektori ja ettevõtjate sihikindla pingutuse abil, aga praegu me paraku näeme valitsuse leigust, millega nenditakse, et 80 000 – 100 000 ilma tööta inimest järgneva kahe ja poole aasta jooksul on paratamatus, midagi pole teha.

Analüüsid 2009. aasta arenguid, peame nentima, et senised kriisist väljumise pingutused on eelkõige olnud valitsuse tehtud erinevad kärped. Kärped omakorda on halvendanud nii regionaalset toimetulekut ja tervisenäitajaid kui on põhjustanud ka ühe kõrgema tööpuuduse Euroopas. Rabedad otsused süvendavad lähiaastate majandusprobleeme, mitte ei lahenda neid.

Inimarengu aruanne nimetab meie ohuna ühiskondlikku hangumist. Selles hangunud olekus välistatakse muutused, mis ei lähe kokku valitsuse selge suunaga, välistatakse majanduseksperdid, kes pakuvad teistsuguseid meetmeid. Selles hangumises välistatakse ühiskondlik dialoog kriisi ületamise teede üle. Kriisi ületamise poliitika vajaks tegelikult märksa suuremat ühiskondlikku konsensust. Inimarengu aruande kriisi õppetundide peatükk aitab teadvustada, et Eesti valitsuse kärpetegevus on väga selges vastuolus majanduskriisi tagajärjel tekkinud nihkega rahvusvahelises majanduspoliitilises ja majandusteaduslikus mõtlemises. Eestis on eesmärgiks võita kriis, kuid samas hoiduda kriisist õppimisest. Inimarengu aruanne väljendab muret meie nn eurojärgse perioodi arengu võimaluste ja majanduskasvu võimaluste pärast. On levinud ütlemine, et euro ei lahenda kõiki meie probleeme. Aga mis on selle ütlemise sisu? Selle sügavam mõte inimarengu seisukohalt on pikaajase kõrge tööpuudusega leppimine ja seeläbi sotsiaalse potentsiaali võimalik häving sellistes tingimustes. Selline lähenemine on lubamatu. Senised tööpuuduse vastu võetud meetmed ei anna alust liigseks optimismiks.

Pange tähele inimarengu aruandes öeldut: rahvusvahelisel tasandil on selgelt valdavaks saanud skeptitsism neoliberaalse majanduspoliitika suhtes. Eestis on küsimus, ja vastama-

ta küsimus, miks ülemaailmne finantskriis, mille tagajärjed Eestis maksis kinni Rootsi maksumaksja, ähvardab Eestis kujuneda suure alglangusega ja pikaks, võib-olla isegi seitse aastat kestvaks kohalikuks depressiooniks, samal ajal kui maailmamajandus on suutnud pöörduda kasvule pärast üsna tagasihoidlikke kannatusi.

Ma usun, et see ekspertide koostatud aruanne annab meile põhjust mõelda, et siin Eesti riigis ei ole ainult ühte tõde, mida esindab meie valitsus. Selles mõttes tuleb ühiskondlikule debatile sellest aruandest kindlasti päris märkimisväärne kasu. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Riigikogu juhatusele on tulnud ettepanek istungi aja pikendamiseks. Põhiseaduskomisjon teeb ettepaneku pikendada 22. aprilli istungi aega päevakorra ammendumiseni, kuid mitte kauem kui kella 14-ni. Selline hea ettepanek tuleb meil läbi hääletada.

Head kolleegid! Põhiseaduskomisjon on teinud ettepaneku pikendada 22. aprilli istungi aega päevakorra ammendumiseni, kuid mitte kauem kui kella 14-ni. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Ettepaneku poolt hääletas 38 Riigikogu liiget, vastu oli 1, erapooletuid ei olnud. Ettepanek leidis toetust ja me jätkame oma tööd.

Ma palun kõnepulti kolleeg Mai Treiali Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni esindajana! Kaheksa minutit.

Mai Treial

Austatud juhataja! Head kolleegid! Aitäh kõikidele ettekandjatele ja aitäh sellise väga olulise dokumendi koostajatele, nagu seda on Eesti inimarengu aruanne!

Kui me tahame näha Eesti riiki jätkusuutliku, areneva ja pikaajalisena, peame pidevalt hoolt kandma hariduselu, majanduse, tööjõu, rahva tervise, rahvastiku arengu, kodurahu ehk rahvussuhete ja veel paljude valdkondade eest. Kui ükskõik milline paljudest süsteemi moodustavatest elementidest hakkab logisema, peavad teised seda toetama, muidu võib masin uppi lennata. Näeme ju praegu, kuidas majanduskriis mõjutab inimeste toimetulekut, tervises seisundit, hariduselu. Rahvaliit ei pea oluliseks mitte hetkerõõme, vaid jätkusuutlikkust, mida võib tagada side põlvkondade vahel, nii

et noored pered oleksid huvitatud järeltulevast põlvkonnast, et vanem põlvkond tuleks inimväärset toime, et haridus oleks kättesaadav samas kvaliteedis kõigile noortele, et regionaalselt oleks areng tasakaalus jne.

Kontrollimatu liberaalne turumajandus on viinud praeguse sügava kriisini. Ühiskond vajab üleminekut sotsiaalsele turumajandusele, nii vastaks olukord ka Eesti põhiseaduses sätestatud sotsiaalse riigi põhimõtetele. Ühiskonnasisene ebavõrdsus sissetulekutes, tervislikus seisundis ja sotsiaalses staatuses on viinud Eesti Euroopa Liidu kõige kehvemate riikide hulka, kuid tahan rõhutada, et riik ei tohi kodanikele selga pöörata ega viidata kohustuste mittetäitmise korral majanduslikult rasketele aegadele. Ma rõhutan siin veel kord sedagi, et Eesti on ratifitseerinud Euroopa sotsiaalhartat ja Euroopa Nõukogu sotsiaalkindlustuskodeksi. Sotsiaalkindlustussüsteemid on loodud selleks, et saaks üle elada halvima rahandusolukorra ja majanduskriisi. Vastutus sotsiaalkindlustuse rahalise elujõulisuse eest on pandud igale riigile, sealjuures kohustus eriti just nende inimeste või nende inimeste gruppide ees, kes on ühiskonnas kõige haavatavamad. Olukorra leevendamiseks tuleb võtta kõiki meetmeid.

Meie väikest riiki iseloomustavad masendavad regionaalsed erinevused, oleme liiga rängalt Tallinna suunas kaldu. Sellepärast toetab Rahvaliit regionaalselt tasakaalustatud arengut ja soovib kohalike omavalitsuste tugevdamist. Meie eesmärk on tasakaalustatud infrastruktuuri väljaarendamine, avalike teenuste, eelkõige haridusasutuste, haiglate või arstipunktide, apteekide, postiasutuste, kaupluste kättesaadavus elukoha lähedal. Muidugi tuleb arendada kohalikku majandust, sealjuures põllumajandust, tuua rohkem eestimaist kvaliteetset toitu meie inimeste toidulauale, sest inimarengu aruande kohaselt leidub kohalikus puu- ja köögiviljas taimekaitsevahendite jääke kaks korda vähem kui importtoodangus. Eestimaine toit on oluline nii elanike tervise kui ka tööhoive, sissetulekute ja maksulaekumiste tõttu.

Maksude struktuur on seni olnud kiivas. Suur osa maksutuludest on kogutud tarbimismaksudest, mis tähendas majanduskriisi puhkedes maksutulude järsku vähenemist. Ühtlasi tähendavad tarbimismaksud ja eriti käibemaks maksukoormuse jaotumist vaesema elanikkon-

na kahjuks, mis on ühiskonna kihistumist veelgi rohkem võimendanud. Sellepärast peab tulevikus riigi maksutuludes kasvama nii ettevõtte kui ka üksikisiku tulumaksu osa.

Meie riik ja rahvas peab suutma ennast taastoota ja jätkuda füsioloogiliselt, kultuuriliselt ja sotsiaalselt. Peame olema stabiilsed, jätkusuutlikud, arenemis- ja konkurentsivõimelised. Meie inimvara on iga Eestis elav inimene. Majanduslangus on esile toonud nõrgad kohad senistes kavades ja nende ellurakendamises. Nüüd tuleb hakata probleemidele lähenema kompleksemalt, inimvara silmas pidades, sest selle sihikindel arendamine on Eesti jätkusuutlikkuse võti.

Head kolleegid! Eesti Koostöö Kogu on teinud Riigikogule ja Vabariigi Valitsusele ettepaneku ette valmistada ja esitada Riigikogule arutamiseks ning kinnitamiseks Eesti inimvara arengukava, kaasata selle väljatöötamise nii riiklikke institutsioone kui ka asjahuvilisi valitsusväliste organisatsioonide esindajaid. Ärge siis toimigem nii nagu luik, haug ja vähk, vaid leidkem aega, et olulisele pühenduda. Ma loodan, et veel see Riigikogu koosseis niisuguse dokumendi arutamiseni jõuab. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Mai Treial! Palun kõnepuliti kolleeg Raivo Järvi Reformierakonna fraktsiooni esindajana! Kaheksa minutit.

Raivo Järvi

Lugupeetud juhataja! Austatud külalised ja head kolleegid! Ma puutusin inimarengu teemaga kokku hiljuti, kui olin ühel Euroopa Liidu koosviibimisel, mis puudutas tegevust seoses Vahemere lõunakalda maadega, ja Eestile määrati seal ühtäkki üpriski soolane osavõtumaks. Kui ma läksin protestima, sest säärane mandaat mulle oli antud, ütles üks Luksemburgi rahandusspetsialist: "Aga vaadake, teie numbrid on väga tugevad, teil on SKT *per capita* selline, teie inimarengu näitaja on selline. Mida te virisete?" Siit kohalt ongi hea jätkata.

Kui ma nüüd hakkan põgusalt teemade kaupa kõike seda läbi käima, siis pean ütleva, et tegelikult oli Ene Ergma märkus päris õige, tehes võib-olla küll liiga Marju Lauristinile, sest atmosfäär on väga hea. Kõik ütlesid, et esimest korda on tõesti niisugune konstruktiiv-

ne teeme-koos-ära-atmosfäär. Aga teatud asjad on siin Reformierakonna meelest tõepoolest kallutatud ja teatud asjad on väga head.

Esimene osa, mille on kirjutanud Ain Aaviksoo, on meie meelest tõesti väga hea, väga adekvaatne. Siit see teadmine, et asjalikel vanematel on asjalikud lapsed. Tõesti, tema analüüs, mis puudutab tööpuudust, selle mõju tervisele selle eri faasides, kaasa arvatud meie poolt ju nii uhkusega väljakäidud emapalga eri finessid, tööturult äraminek, tööturule tagasitulek – see kõik on õige. Võib-olla oleks võinud olla tugevam aktsent sellel, mis puudutab n-ö sotsiaalseid töökohti, mille ajutist olemasolu ka meie tunnustame, *versus* n-ö tõelised töökohad ja see kaugem perspektiiv.

Aga kui nüüd vaadata teemade kaupa, siis põgusalt keskkonnast rääkides peab ütleva, et see suhtumine näitab, et Eesti riik on n-ö paremal poolel. Sest kui inimesel on ikka hing paelaga kaelas, siis ta keskkonna peale suurt ei mõtle. Aga uuring näitab, et me tõesti väärtustame puhast, harmoonilist keskkonda. Siin on kas või seesama "Teeme ära!", mille vastu välismaa inimesed on samuti huvi üles näidanud, ka rohealade väärtustamine, mis tegelikult tähendabki meie tervist, sest väidetavalt on õhusaaste tõttu lausa 434 surmajuhtu aastas ja keskkonnamõju tervisele on WHO andmetel globaalselt 24%, Eestis ainult 19%. Tunnustame seda, et on head tabelid, mis puudutavad kõikvõimalikke keskkonnamakse. Aga võib-olla erinevalt energiamaksudest on siin üpriski vähe analüüsi, mis puudutab kas või pandipakendisüsteemi, keskkonna saastumust jne. Ehkki tendents on positiivne. Siin pädeb minu vanaema ütlus, kes kunagi ütles, et püksid võivad olla lapitud, peaasi et on puhtad.

Aga kui nüüd minna regionaalarengu juurde, siis ütleva otse välja, et uuringu analüüs sissetulekutest eri regioonides pole meie meelest adekvaatne. Need erinevused on olemas, säärast riiki ei ole, kus neid ei oleks, vaatame kas või väikest Belgia, põhja- ja lõunaosa suhet seal. Aga trend liigub õiges suunas ehk erinevused vähenevad, kuid uuringus mainitakse seda ainult ühe lausega. Kui vaadata ka struktuuritoetusi, siis sotsiaal-majanduslikke projekte toetatakse ju kõikjal üle 50%. Kusjuures kehvemal tasemel maakondades on see üle keskmise, aga uuring pigem kritiseerib seda. Üldtendentsina, n-ö *per capita*, saavad

väiksema elanike arvuga omavalitsused tegelikult seetõttu rohkem raha, see justkui vähendaks liitumise tendentsi. Teisalt, nendes kohtades, kus on juba loodud suurem institutsionaalne tihedus (Tallinn, Tartu), määrab eduka vahendite saamise n-ö nende kasutamise võime, nende taotlemise võime. Seda mainis kunagi siin puldis ka riigikontrolör, kes ütles, et kohalike omavalitsuste tasemel on n-ö see andekuse, võimekuse kapatsiteet tõepoolest veel vähenenud. Me kogu aeg räägime liitumisest. Ka siin koalitsioonis on justkui kaks paradigmat ehk maakeeli öeldes: vägivaldne ja vabatahtlik. Siiaamaani see võitlus käib. Reformierakond rõhutab, et see peaks olema vabatahtlikkuse printsiibil, ja ka ettekandja rõhutas, et kui teha seda n-ö ülevalt alla, rusikameetodiga, siis tekitab juustuaugud. Mulle see kujund väga meeldis.

Siit on hea edasi minna kihistumise juurde. Aruanne väidab kokkuvõttes, et majanduslik ebavõrdsus on suurenenud. Me tahame öelda, et meie meelest on see täiesti vale postulaat, sest meile kõigile tuttav Gini kordaja on ju langenud tasemelt 0,34 tasemele 0,31. Ka ülemise ja alumise tulukvintili suhte väärtus vähenes 5,9-st 5,0-ni. Ehk tegelikult on olukord täpselt vastupidine. Eurostati andmetel on enamikus Euroopa Liidu riikides kihistumine suurenenud, ka Soomes, ehkki loomulikult üldine tendents on Eestist parem. Ainult kuues riigis on kihistumine vähenenud ja on hea öelda, et Eesti on nende hulgas.

Mis puudutab haridust, siis ka president Ilves on öelnud, et me tõepoolest äärmiselt vajame andekaid inimesi. Pink on meil ju lühike, elanike arv on väike. Aga uuring kritiseerib Eestit, et see justkui järgib n-ö USA printsiipi, et me peame looma n-ö võrdsed võimalused hariduse saamiseks. Me ei saa aru, mis on selles halba. Kui tuuakse näiteid Skandinaavia maade kohta, siis pigem ütleksin, et seal rõhutatakse nende varasemat sotsiaaldemokraatlikku pärandit ja kas see mitte ei ole pisut kallutatud lähenemine. Samal ajal, kui hüpata jälle ettepoole, siis Ain Aaviksoo märgib väga hästi, et näiteks võrreldes Taaniga on meil kõrgharidusega inimesi rohkem ja kas meile ei tule sealt hiljem teisel põhjusel kirves selga, sest on küsitud, et mis juhtub, kui me saame väga palju kõrgharidusega inimesi, kes ei ole n-ö oma geneetilise koodi poolest kõrg-

hariduse kandjad. Me saame uue kihi, kes ei ole mitte proletariaat, vaid projektoriat, uued töötud, kes elatuvad projektide kirjutamisest, ja võib tõesti tekkida selline olukord, nagu ma ükskord nägin tänaval, kui prügikasti kõrval istuv inimene luges Financial Timesi. Tõsi küll, pisut drakooniline näide. Uuring kritiseerib kutseõppe puhul n-ö vale eriala valimist. Tegelikult ei ole ju maailmas siiaamaani olemas adekvaatset pilti, kuhu suunas aktsent liigub, millised erialad hakkavad tulevikus tõeliselt n-ö leiba andma.

Mis puudutab naiste osalust, naiste taset, siis siin ei ole meil, ma arvan, häbenenud midagi. Olen minagi kunagi ühel rahvusvahelisel foorumil rääkinud, et naised on meist targemad ja tervemad, need asjad on korrelatsioonis. Seetõttu arvati, et minu tarvis on kõne kirjutanud naine.

Mis puudutab venekeelseid noori, siis tegelikult on järeldus õige. Keel määrab selle n-ö olemuse, soovi, pürgimise ülespoole, küll aga ei tooda ära momenti, milline on lojaalsus riigile, riigitruudus, meie-olemise tahtmine.

Mis puudutab majanduskeskkonda (aeg hakkab paraku lõppema), siis me tunnustame väga Urmas Varblase kirjutatut. Need on väga head tabelid, mis annavad ülevaate, milline on olukord ja milline on situatsioon, kus n-ö tegutseb väliskapital, mis annab tegelikult ju tohtu hulga meie sissetulekust.

Lõpetan tsitaadiga "Doktor Faustusest", kus teatavasti öeldakse, et rahulikult võib siit ilmast lahkuda siis, kui on vaba rahvas vabal maal. Vaba rahvas juba on vabal maal ja teha on nii palju, et vaevalt et me veel oma silmad kinni paneme. Tänan!

Esimees Ene Ergma

Tänan, kolleeg Raivo Järvi! Palun, kolleeg Andres Herkel Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni esindajana! Kaheksa minutit.

Andres Herkel

Proua esimees! Austatud kolleegid! Austatud inimarengu aruande koostajad! Ma tänan teid väga selle töö eest! Kindlasti on see ühiskonnale hea enesepildistus või akadeemiline eneseanalüüsi vahend. See formaat on meil hästi välja kujunenud. Nii põhiseaduskomisjonis kui ka täna siin saalis oli juttu, et meie inimarengu aruanne on akadeemilisem ja fak-

tirohkem kui võib-olla meie naabritel. Ma usun, et see suund on väga õige. Ühtaegu tundub mulle, et see on Eesti sotsiaalteadlaste jaoks üks niisugune kõrgema järgu aastaraamat, siia on kindlasti prestiižne kirjutada. Ma mõtlen teiste teadlaste rühmade peale, kes ilmselt ei saa oma aastaraamatut niisugusel moel Riigikogus presenteerida ega saa üldse nii laialdast tähelepanu. Aga probleemid, mis siin sisalduvad, kindlasti dikteerivad seda. Sotsiaalteadlased peavadki tegelema meie ühiskonna probleemidega. On tore ka see, et tuleb sisse uusi aspekte, nagu seekord keskkonnaaspekt, tuleb sisse uusi tegijaid.

Kontekst, mis kaasneb inimarengu aruandega, on varjutatud majanduskriisist. On täiesti selge, et nii järsk majanduslangus, nagu meid tabas – vahepeal kuni 14% –, mõjutab nii inimarengu mõõdetavaid kui ka väga raskesti mõõdetavaid aspekte. Osa neist on ilmselt niisugused, et need nende kaante vahel veel ei avaldugi, nende esiletulek võtab aega.

Samas, see kontekst, milles me täna seda aruannet arutame, võrreldes sellega, kui kuu aega tagasi seda esimest korda presenteeriti Rahvusraamatukogus, on muutunud tsipakese positiivsemaks juba kas või nende viimaste nädalate näitajate tõttu: töökohti on Eestis tekinud rohkem, kui on töökohti kadunud. See tendents on veel habras, aga see on kestnud siiski rohkem kui ühe nädala või kaks nädalat ja loodame väga, et see jääb püsima. Olen täiesti nõus aruandes väljendatuga, et töötus on suurim proovikivi Eesti inimarengule. Meile, poliitikutele, on suurim proovikivi luua selline keskkond, mis hakkaks taas töökohti looma.

Kui rääkida järeldest, siis meie fraktsioon taas kord väga selgelt näeb, et me oleme silmitsi kahe, nagu siin öeldud, hangunud reformiga ehk haridusreformi ja haldusreformiga. Esimesega neist Riigikogu töötab. Selles osas on põhjust optimismiks rohkem. Aga inimarengu kontekstis on välja toodud küsimus, kas haridus kui Eesti inimarengu senine vedur hakkab väsimä. Kõigepealt, ümberõppega seotud probleemid on kindlasti väga olulised, aga kõige suurem probleem on tegelikult see, et meil on vähe lapsi. Siit tulenevad järelused, et haridus peab olema kvaliteetne ja me ei tohi haridussüsteemist lapsi kaotada lihtsalt väljalibisemise tõttu, on kõigiti adekvaat-

sed. Ettevalmistatav haridusreform on kindlasti sellele suunatud.

Kurvem lugu on regionaalreformiga. Väga kahju, et see umbes kümme aastat tagasi niisugusel kujul seisma jäi. Niisugust Eesti, eestlaste, Eesti kodanike koondumist põhjarannikule ei ole kunagi varem ajaloos olnud. Tartu ka veel saab mingeid investeringuid, see tuleb selgelt tabelitest välja. Ma tahan väga loota, et eeloleva valimiskampaania ajal siiski kõik erakonnad panevad oma arusaamise haldusreformist laua peale ja järgmine etapp on see, et lepatakse kokku ühisosa, mida koalitsioon, milline ta ka ei ole, hakkab teostama.

Analüüsi nõuab kindlasti inimarengu aruandes esile toodud mobiilsuse küsimus. Marju Lauristin ütles umbes niiviisi, et tegelikult algas mobiilsuse peatumine juba 1990. aastatel. Ma arvan, et 1990. aastate alguses olid meie ühiskonna struktuurid kuidagi nii lahti, et mingisugune hüübimine või stabiliseerumine oli isegi vajalik. Need probleemid, millega me praegu silmitsi seisame, ei ole tegelikult võib-olla veel olulisel määral isegi nähtavad, sest tööpuuduse tingimustes, kus inimestel on ka hirm kaotada töö, kaotada oma koht ühiskonnas, loob see kõik suletust, korporatiivsust ja kuulekust. Mulle tundub, et mobiilsuse puudumine Eesti ühiskonnas siiski ei ole olnud väga suur probleem, aga ma ei eita, et see on kasvamas suureks probleemiks, eriti praegusi tingimusi arvestades.

Nüüd paar kriitilisemat märkust ka. Kõigepealt see, mida ma ütlesin ka komisjonis kihistumise kohta. Erinevalt Raivo Järvist arvan ma, et kihistumine võib mingisugusel moel kindlasti probleem olla. Kihistumise eriaspekt on regionaalne kihistumine ja, jällegi, majanduskriisi mõju sellele me praegu veel ei tea. Mis aga mind väga selgelt häiris, oli aastate 1989 kuni 2009 võrdlus. Jah, meetoodiliselt võib see olla õige, aga kihistumise fenomeni esiletoomine niisuguses võrdluspildis annab ilmselt vale signaali. Märksa õigem oleks võrrelda kas siis aastaid 1999 kuni 2009 või võrrelda meid mõne riigiga, mis on meiega suhteliselt sarnases lähtepunktis olnud.

Teine asi, mida on siin ka juba varem mitu korda esile toodud, puudutab maksukeskkonda, millest tekkisid kohe kiirelt ka ajakirjandusse pealkirjad *à la* "Inimarengu aruanne rooskab Eesti maksusüsteemi". Kindlasti on

siin väga palju diskuteeritavat ja probleemidest tuleb rääkida, aga selles konkreetsetes olukorras, kus me oleme, olen ma siiski väga kindel, et see, et me säilitasime suurtes piirides olemasoleva maksusüsteemi, mitte ei hakanud seda oluliselt kõigutama, ja valisime rahanduse stabiliseerimise vahendiks eelarvekärped, on võrreldamatult parem tee. On ilmselt ka mõneti sümboolne, et me enne inimarengu aruannet arutasime siin täna euro kasutuselevõttu.

Aga veel kord tänan tegijaid! Kahe asjaga, mida Marju Lauristin ütles, tahan ma väga nõustuda. Esiteks sellega, et väikese eelis on kiirus, ja teiseks sellega, et ülemäärane rahulolu saavutatuga on uinutav. Sellest peame me üle olema. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Andres Herkel! Palun kõnepulti kolleeg Eiki Nestori Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindajana! Kahetsa minutit.

Eiki Nestor

Austatud juhataja, Riigikogu liikmed ja head ettekandjad! Ma tahan kiita seda aruannet eelkõige seetõttu, et dokument, mida on meile mitme aasta jooksul esitatud, püüab vastata õigele küsimusele. Küsimuse õige esitamine on teinekord vaat et kõige olulisem, selleks et lahenduseni jõuda. Küsimus sellest, kuidas piiratud ressursidega, kaasa arvatud inimressursidega, riigis korralikult toime tulla, on just see küsimus, millele aruanne vastata püüab. Me sageli näeme, et me esitame küsimusi valesti. Näiteks majanduse arengu puhul, millest ka masu ajal on ilmselt oluline rääkida, me ju teinekord küsime, kuidas luua soodsamat investeerimiskliimat, kuidas teha midagi muud, teist, kolmandat või neljandat, mis on kõik selles olukorras sellised väikesed teemad. Õige küsimus, mida tegelikult tuleks Eesti majanduse arengu kohta küsida ja mida see aruanne muuseas järjekordselt ja veel kord meelde tuletab, on hoopis teine: kuidas maksta kõrgemaid palku? Loomulikult, seda sel teel, et nende kõrgemate palkadeni me ei jõuaks valedes vahekordadega tootlikkuse suhtes. Inimarengu seisukohalt majanduse arengu kohta esitatav küsimus peaks olema see.

Ma loodan, et mu mälu mind ei peta, aga ma mäletan, et strateegiliste dokumentide pla-

neerimise aeg pidi olema 15 aastat. Mul on järgmise aasta aruande koostajatele üks väikene palve. 1995. aastal algatati esimese sellise strateegilise dokumendi koostamine, see ka valmis kirjutati ja minu teada oli selle dokumendi pealkiri "Eesti 2010". Järsku oleks otsustarbekas meenutada, mis nendest neljast võimalikust tulevikustsenaariumist saanud on. Ma arvan, et meil kõigil on põhjust rõõmustada, et Eesti ei ole NATO piirivalvekordon. Võib-olla võiks seal mõnevõrra käsitleda seda, kui palju on meil kahju või kasu sellest, et me ei ole transiidiriik. On siis kõne all Lõuna-Soome või Ida-Rootsi, aga kindlasti sooviksin ma sealt lugeda, miks ei ole välja tulnud suur slämm. Ma arvan, et see aitab oluliselt kaasa, eriti just selles suhtes, et me küsimusi, ma kordan, küsiksime õigesti.

Aruanne tuletab meile veel kord meelde, et selleks, et midagi areneks, on vaja investeerida. Ühtedel inimestel on seda raha ja teistel inimestel ei ole seda raha. Vaat see on nüüd poliitiline küsimus, kuidas seda teha, kuidas lahendust leida. Mõnda teemat siin lausa kümme aastat üles tõstnuna jääb mulle kohati mulje, et me ikka kõik ei ole veel sellest aru saanud. Näiteks küsimus tervishoiust. Küsimus on ju selles, et vananevas ühiskonnas kulutused inimeste tervisele suurenevad niikuinii. Poliitikutud peavad vastama küsimusele, kes selle eest maksab. Mina leian, et me võiksime maksta selle eest solidaarselt, ja siin saalis on kindlasti neid, kes leiavad, et inimesed võiksid maksta selle eest ise. Niikaua, kuni me küsimust sellisel moel läbi ei vaidle, selgust ei leia, jääb kõik kuskile hõljuma, lahendusi ei tule, arengut ei ole. Ka täna räägiti siin haldusreformist. Huvitaval kombel aitab võib-olla selle teema arengule kaasa Riigikohtu otsus, sest Riigikohus tegelikult näitas ära, kus on sisulised kohad. Küsimus ei ole selles, mitu vallavaneemat või linnapead meil on. See on haldusreformi tulemus. Küsimus on selles, kes kus mida tegema peab ja kes selle eest maksab. Järjekordselt võttis Riigikohus teema üles. Kas ikka oli vaja Riigikohtu otsust? Järsku võiksime ise nendele küsimustele vastata.

Tõesti, selleks et investeerida, on vaja raha. Olge siis rahanduskomisjoni või mis iganes komisjoni liige, soovitan soojalt ja südamest vähemalt vaadata neid pilte (kui teksti ei jaksa lugeda), mis on ära toodud punktis 6.4, kus

Eesti maksupoliitikat võrreldakse teiste riikide maksupoliitikaga. Sealt on selgelt näha, kus ja mida teha saab.

Lõpetada tahan aga kriitikaga poliitikute aadressil. Palun väga vabandust! Ma arvan, et mitmed teemad, mida aruande autorid järjekordselt tõstatavad, on lahendamata sel põhjusel, et kahetsusväärusel kombel veel VII Riigikogu ajal siin saalis mingil määral valitsenud arusaam demokraatiast hiljem oluliselt muutus. Püüdlused konsensusdemokraatia poole muutusid täiesti selgelt ja ühemõtteliselt selliseks võitja-võtab-kõik-demokraatiaks, kus paraku võim paistab olevat teinekord tähtsam kui inimareng, ükskõik mis teemavaldkonna areng, haldusreform, tervishoiureform, mis kõik muu. Kui selle aruande maksuosale mõelda, siis te näete ilmselt poole aasta pärast, kuidas kõik Eesti erakonnad hakkavad vapralt vaidlema selle üle, kuidas mingeid makse alandada, kuigi see osa aruandest võib-olla juhiks meid kõiki hoopis vaidlusesse, milliseid makse tõstma peaks. Ei maksa üksteisega riielda, ka siit Riigikogu kõnepuldist. Nagu tänagi Väino Linde ütles (see on selline tüüpiline võitja-võtab-kõik-demokraatia), et kui sa oled koalitsiooni liige, siis sa oled riigimees, ja kui sa oled opositsiooni liige, siis sa oled populist. See on tüüpiline lähenemine, sellise lähenedamisega ei leia ükski tõsine asi mitte kunagi lahendust. Selle asemel, et pilte maalida ja seinale peale üles panna, võiksite mõelda rohkem selle peale, kuidas koos tõsiseid asju teha, mitte ainult hääletada. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Palun, kolleeg Marek Strandberg Erakonna Eestimaa Rohelised fraktsiooni esinajana! Kaheksa minutit.

Marek Strandberg

Head kolleegid! Eelkõneleja tõstatatud teema, et tegelikult algab õigete vastuste saamine õigetest küsimustest, on igati õige. Lisaks keskkonnaolukorra analüüsile, mis on väga oluline (keskkond on loomulikult üks võimalik eeldus inimeste ja ühiskonna arenguks, üks olulisemaid eeldusi), tuleb küsida üks teine väga oluline küsimus, mida tulevastest inimarengu aruannetes loodetavalt küsitakse: miks me just sellisel moel oma aega kasutame, kui mitte öelda, et paljudel juhtudel raiskame? Üks

kapital või väärtus, mis enam-vähem võrdselt kõigi inimeste vahel siin maailmas jagatud on, on kindlasti aeg. Seda on küll igapäev personaalselt veidi erinevalt, nagu me teame, aga ikkagi on see kõige õiglasemalt ja kõige korrektsemalt meie kõigi vahel jaotatud väärtus. Kui meenutada siin räägitut, siis võtame kas või sellesama näite Mustamäe kohta, kus elukvaliteet on keskkonnapõhjustel kehv. Ega meil ei ole vaja ju väga pikalt otsida vastust küsimusele, miks. Elukvaliteet on otseselt seotud ühe nähtusega, mida me nimetame autostumiseks. On täiesti selge, et liigne autostumine, mille põhjus on kehvalt korraldatud ajakasutus, möödaplaneeritud elukeskkond, ajaga mitte kaasaskäimine töökorralduses ja kus iganes veel, tingibki olukorra, et inimesed aina rohkem istuvad mitte loovalt, vaid näiteks rooli keeravalt (nagu ma Tartu Ülikooli geograafia instituudi ühest uurimusest tean, Tallinna kandis koguni kaks või enamgi tundi igal päeval). Küsigem: kas see on kõige mõistlikum ajakasutus ja mis võiks selle asemel olla? See tähendab ikkagi iga aasta mitusada tundi suhteliselt sihipäratult ja suhteliselt mitteloovalt veedetud aega.

Me küll võime arvata, et me suudame mõõta inimarengut, kuid nagu inimese, nii ka ühiskonna areng on raskelt mõõdetav nähtus, kui väga korrektne olla. Areng on protsess, mis käivitub ju arusaadavalt siis, kui selleks on olemas sobilikud eeldused. Eeldusi on meil tõepoolest võimalik lihtsamalt mõõta ja lihtsamalt käsitleda. Me ei saa ju öelda, et kuna inimesed tunnevad ennast kehvasti, siis meil on võimalik vahetult inimest mõjutades luua mingisugune mehhanism, kuidas ta hakkaks ennast paremini tundma. Tõsi, jah, erinevaid keemilisi ühendeid, olgu siis narkootilisi või muid, on selle jaoks olemas, aga see ju ei ole meie eesmärk. Nii inimene kui ka ühiskond on tugevalt n-ö iseorganiseeruv, tugevalt tagasisidestatud süsteem. Selle tõttu me peaksime keskenduma just nimelt nendele eeldustele, mis selles süsteemis looduse poolt olemasoleva arenemisvõime kõige paremini välja tooksid. Minu soe soovitus tõepoolest veel kord on see, et järgmise aasta inimarengu aruanne võiks teljeks võtta lisaks natuke rohkem keskkonda, mis on seotud meie toiduga, meie muude tavapärase keskkonnakomponentidega, ja loomulikult võtta selleks teljeks aja,

selle, kuidas me tuleme toime oma ajaga, mida me endale antud ajast suudame välja võtta ja mida sellega peale hakata. Aja sisustamine, see, kas aega sisustatakse tühja-tähjaga või millegagi, mis last või täiskasvanut n-ö paremaks kujundab, määrab inimarengus väga palju.

Võib küsida, kust siis küll tuleksid vahendid selle jaoks ja millisel moel seda mõistetamatult raiskavat ajakasutust korvata. Ega mul ei ole ka siin puldis muud teha kui kiita roheliste poliitikat või arusaama, et loomulikult, kui me soovime aja ja ressursside raiskamist piirata ning samas leida vahendeid selle jaoks, et ühiskonnas midagi sotsiaalset, midagi väärtuslikku juurde sünniks, siis tuleb maksustada neid ressursse, mis võimaldavad meil praegu jätkuvalt väga lõdvalt, vaatamata paljukurdetud kõrgetele aktsiisitasudele, ikkagi enamiku oma ajast veeta ei kusagil mujal kui autoroolis. Loomulikult, selline maksupoliitiline muutus, et keskenduda ressursside ning materiaalsete, asendamatute ja taastumatute substantside maksustamisele, selle asemel et maksustada inimest tema loomingus, nõuab teatavat muutust, aga me oleme sügavalt veendunud, et see on üks lahendus.

Ebamõistlikkust ilmneb ju kõikjal. Kui me räägime, et meie tervishoid on kehvast seisusest ja kui me vaatame sedasama tervishoiusüsteemi luubi all, siis näeme, et meie tervishoiusüsteem on võib-olla kehvast seisusest meie enda liigse ahnuse või mugavuse pärast. On ju ilmselge, et väikehaiglates, kus aastas sünnitab umbes 200 ema, on küllaltki kulukas ülal pidada näiteks täielikku sünnitusmeeskonda, kes suudaks sünnitust vastu võtta ja kõigi tüsistustega tegelda. Selle asemel oleks mõistlik võib-olla parandada selle meeskonna arvel hoopis tervishoiu tugiteenuste kvaliteeti, et õed oleksid tähelepanelikumad, et abiteenused oleksid paremad, et meditsiin paistaks väljapoole ja oleks ka loomult oluliselt inimkeskem.

Me näeme, kuidas haridus väga selgelt mõjutab inimeste käekäiku. Me peame taas ja taas tagasi tulema selle juurde, et õpetajakutse vajab väärtustamist ja õpetaja loominguline potentsiaal oluliselt suuremat kasutuselevõttu, kui see on sündinud seni. Haridusest ei saa me üle ega ümber, mis ei tähenda seda, et meil õnnestuks täna kuidagi aidata neid, kes on ühel, teisel või kolmandal põhjusel kehvema

haridusega ja ehk seetõttu töötud, aga me peame mõtlema tuleviku peale.

On oluline näha ka seda, et meie demokraatlik protsess nõuab uuendamist ja rahvale hääleõiguse andmist ka esinduskogude valimiste vahepealsel ajal. See on seesama kohaliku esindusdemokraatia rikastamine vahetu või otsedemokraatia meetoditega. See on möödapääsmatu, ilma selleta inimeste usaldus ei taastu.

Kui me tuleme majanduse juurde ja räägime majandusest, siis me peame rääkima ka majanduse eeldustest ja nendest emotsionaalsetest eeldustest, mis on majanduses. Me peame rohkem tähelepanu pöörama sellele, et majanduse eelduseks on rahandus oma loogikaga, mis sageli võimaldab hasartmänge, mis hiljem ei ole sugugi mugavad tajuda.

Tegelikult on meil põhjust küll öelda, et inimarengu aruannet tuleb ka edaspidi ja veel täiuslikumalt kokku kirjutada. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Marek Strandberg! Palun, kolleeg Nikolai Põdramägi! Kaheksa minutit.

Nikolai Põdramägi

Riigikogu esimees! Lugupeetud kolleegid! Head külalised! Täna kõiki inimarengu aruande koostajaid ja ettekandjaid!

Me elame praegu eurodus. Valitsusele on euro tulek kõige tähtsam, kõik muud maised mured on tagaplaanil, aga kindel on see, et euro ei lahenda meie muresid, vähemalt kohe mitte. Selleks et pääseda viie vaesema riigi hulgast, kulub aastaid. Kuidas oli võimalik, et nii tsiviliseeritud, haritud, suhteliselt heal elujärgel olev väikeriik Eesti jõudis sinna, kus me praegu oleme: üle 100 000 töötut, 130 000 võõrsile tööd ja leiba otsima läinud kaasmaalast, ligi 90 000 ravikindlustamata inimest, meeste eluiga umbes kümme aastat lühem kui Rootsis ja Norras? See tuleb sellest, et on tehtud massiliselt vigu, ja neid mõrusid vilju me nüüd siis mekime. Ei ole meie hädades süüdi ainult maailma majanduskriis. Meie hädad ja kriis said alguse juba varem. Riik on halb peremees. Kes küll selle rumala loosungi välja mõtles? Tõepoolest, halba peremeest me ei vaja, aga kas siis meie oma Eesti riik on halb? Praegusi nn häid peremehi ju ei huvita ei meie

haridus, kultuur, tervishoid ega ka meie maa. Neid see ei huvita, nende soovid ja unistused on teised. Maaelu on välja suretatud. Talude ja külade tühenemise aeg on läbi, nüüd on järg jõudnud väikelinnadeni. Need on need "depressiivsed Eesti väikelinnad", nagu ütleb üks lauluke.

Kas tõesti on meie soov olnud selline? Oma kultuur, oma keel ei ole kuigi hinnas. Tee hariduse tippu jõudmiseks on tehtud suure vaesuse tõttu väga raskeks. Ligi 40% elanikkonnast elab vaesuse piiril. Kui laps enam koolis süüa ei saa, siis, andke andeks, virtuaalne eine ei täida ei kõhtu ega vaimu. Koolitoit ei ole ainult sotsiaalne meede, vaid ka tervise-meede. Vaesus, töötus, stress on jõudnud sinnamaale, et mitte ainult keha ei pea enam vastu, vaid ka vaim ütleb üles. Psühhiaatria haiglates ei jätku enam isegi lisavoodikohti.

Olen tõsiselt mures mitte ainult Eesti rahva tervise pärast, vaid Eesti rahva ja maa saatuse pärast. Mis on lahti? Eestlane ei salli enam eestlast, kõik on kõigi peale kurjad, vihased ja sallimatud. Venelane on justkui verivaenlane, keskerakondlane on kesik. Kesik on ju loom, kes viiakse tapalavale. Kas mina, kes ma olen üle 30 aasta ravinud ja opereerinud haigeid, toonud inimesi tagasi elu ja tervise juurde, olen siis väärt tapalava?

Uskuge mind, Venemaale ei ole meid vaja, meile on Venemaad vaja. Me ei pea kallistama ega armastama venelast, kui me seda ei taha, aga heanaaberlikult peaksime läbi saama küll. Tark inimene ei otsi sõpru kaugelt, vaid ikka lähedalt. Jah, kaugemal võib ka sõpru olla, aga naabriga tülitsemine on suur rumalus. Otsime sõpru, mitte vaenlasi. Väikesel rahval on mõnikord targem suu pidada kui pidevalt kommenteerida. Vaikiv inimene näeb välja kui tark filosoof. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Aitäh! Rohkem kõnesoove ei ole, lõpetan läbirääkimised. Kuid enne lõpetamist tahan tänada kõiki ettekandjaid, professor Marju Lauristini, Rivo Noorkõivu ja Väino Lindet, kõiki Riigikogu liikmeid, kes esitasid küsimusi ja kes esinesid. Suur aitäh teile kõigile!

7. Ravikindlustuse seaduse § 63 muutmise seaduse eelnõu (684 SE) esimene lugemine

Esimees Ene Ergma

Järgmine punkt on Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni algatatud ravikindlustuse seaduse § 63 muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Ettekandjaks palun Riigikogu liikme Mai Treiali!

Mai Treial

Austatud Riigikogu esimees! Head kolleegid! Ravikindlustuse seaduse § 63 muutmise seaduse eelnõu eesmärk on taastada hambaraviteenusele kehtinud toetus ravikindlustust omavatele isikutele: "Haigekassa hüvitab vähemalt 19-aastasele kindlustatud isikule ühe kalendriaasta jooksul hambaraviteenuste eest tasutud summa sotsiaalministri määrusega kehtestatud tingimustel ja korras. Hambaraviteenuse määr kehtestatakse igaks eelarveaastaks riigieelarvega."

Haigekassa hüvitas kuni 1. jaanuarini 2009 vähemalt 19-aastasele kindlustatud isikule ühe kalendriaasta jooksul hambaraviteenuste eest tasutud summa sotsiaalministri määrusega kehtestatud määras, tingimustel ja korras. Ohvriabi seaduse muutmise eelnõusse viis kehtinud toetuse kaotamise muudatuse tepanekuna sisse sotsiaalkomisjon. Sellega, tõsi küll, kõik komisjoni liikmed nõus ei olnud, sealhulgas mina Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni esindajana. Muudatus oli tingitud kulude kokkuhoiu vajadusest Maastrichti positsiooni parandamiseks euro kasutuselevõtu meetmena. Muudatuse tepaneku tõttu oli kokkuhoid toona ehk 2009. aastal 82 miljonit krooni.

Selline meede võib olla ajutine. Eelnõu algataja teeb ettepaneku taastada hambaravihüvitis, kusjuures hambaraviteenuse määr sätestatakse igal aastal riigieelarvega. Eelnõu algatajate arvates peaks see määr olema vähemalt 300 krooni.

Euroopa Liidu riikides kompenseeritakse inimestele teatud lihtsamad hambaraviteenused tavaliselt vastavalt ametlikule loetelule ja hinnakirjale. Enamikus riikides saavad lapsed kuni täisealiseks saamiseni tasuta hambaravi. Põhjamaade mudelit iseloomustab universaalne kättesaadavus, kvaliteetsus, finantseerimine peamiselt maksude ja riiklike vahendite kaudu.

Elanikud toetavad solidaarsuspõhimõtet ja riigi toel toimivat süsteemi.

Vabariigi Valitsus esitavat seaduseelnõu ei ole toetanud. Ravikindlustuse eelarve seis ei lubavat varasemat olukorda taastada.

Vestlustest hambaarstidega on ikka selgunud, et raske majanduslik olukord ja ka kadunud 300-kroonine hambaravihüvitis on inimeste käitumist juba muutnud. Näiteks jaotatakse hammaste ravi pikema perioodi peale kui varem. Arstid räägivad sedagi, et õigel ajal ravita jäänud hammaste pärast võivad tekkida rasked terviseprobleemid, muu hulgas südame, liigeste või kõrvadega, samuti nõrgestavad haiged hambad organismi immuunsust. Kui inimesel on kopsupõletik või südamehaigused ja hambad pole korras, siis ei kulge ka põhihaiguste ravi edukalt. On arusaamatu, miks Sotsiaalministeerium ei pea vajalikuks arvutada välja, kui palju saab haigekassa ravitud hammaste abil raha kokku hoida, kui ravimata hambad toovad kaasa nii suuri kulusid.

Hüvitise kadumine on järjekordselt löönud valusalt väiksema sissetulekuga inimesi. Samas teeb hambaarstidele muret laste ravile eraldatud raha vähenemine. Kui see nii jätkub, kasvab meil arstide hinnangul peale ravimata hammastega põlvkond. Jääb üle küsida: kui riik lükkab arstiabi eest tasumise üha enam patsientide õlgadele, kas ei rikota sellega juba inimeste põhiõigusi?

Head Riigikogu liikmed! Eestimaa Rahvaliidu fraktsioon teeb ettepaneku ravikindlustuse seaduse § 63 muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine lõpetada ja jätta see eelnõu edasi Riigikogu menetlusse, nii et meil kõigil, Riigikogu liikmetel ja fraktsioonidel, oleks võimalik teha eelnõu kohta parandusi ja täiendusi, et arutelu saaks jätkuda ja me saaksime otsida ka muid häid lahendusi, kuidas inimesi hambaravi eest tasumisel aidata. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Mai Treial! Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma kutsun kõnepulti sotsiaalkomisjoni liikme Tatjana Muravjova. Palun!

Tatjana Muravjova

Austatud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Sotsiaalkomisjon arutas Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni algatatud ravikindlustuse seaduse

§ 63 muutmise seaduse eelnõu 684 oma istungil s.a 5. aprillil. Eelnõu algataja tutvustas eelnõu eesmärgi taastada hambaraviteenusele kehtinud toetus ravikindlustust omavatele isikutele. Vabariigi Valitsuse seisukohta tutvustas sotsiaalkomisjonile asekanstler Ivi Normet. Ta märkis, et haigekassa hüvitab töövõimetus- ja vanaduspensioni saajatele, rasedatele, alla 1-aastaste laste emadele ja isikutele, kellel on tekkinud talle osutatud tervishoiuteenuse tagajärjel suurenenud vajadus saada hambaraviteenust, ühe kalendriaasta jooksul hambaraviteenuse eest tasutud summa, kusjuures viimasele kolmele kategooriale hüvitatakse kõrgendatud hüvitise määra alusel – 450 krooni.

Valitsus ei toeta eelnõu, kuna kaotatud hambaravihüvitis ei olnud eriti populaarne, seda kasutas ainult alla 30% kindlustatutest. See oli ebaefektiivne ja nõrga eesmärgipärasusega, ei mõjutanud oluliselt üksikisiku valikuid. Peale selle, kui inimesel üldse raha hambaravi jaoks ei olnud, siis ta ei saanudki võimalust 300 krooni tagasi saada. Vabariigi Valitsus on seisukohal, et kindlustuskaitse osaline laiendamine täiskasvanute hambaravile vajab põhjalikku analüüsi kogu ravikindlustushüvitiste paketi taustal.

Komisjoni esimees pani hääletusele ettepaneku eelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata. See ettepanek ei leidnud toetust (poolt oli 5 ja vastu 5, 1 komisjoni liige ei hääletanud). Komisjon otsustas saata eelnõu 684 esimesele lugemisele s.a 22. aprillil, teha täiskogule ettepanek esimene lugemine lõpetada ja muudatustettepanekute esitamise tähtajaks määrata 6. mai s.a kell 18. Tänan!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Tatjana Muravjova! Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Kas fraktsioonide volitatud esindajad soovivad pidada läbirääkimisi? Palun, kolleeg Mai Treial Eestimaa Rahvaliidu fraktsiooni esindajana!

Mai Treial

Austatud juhataja! Head kolleegid! Ma tahan tähelepanu juhtida veel ühele dokumendile, mis võiks meid edaspidistes aruteludes ja otsuse tegemisel aidata. See on Riigikogu Kantselei majandus- ja sotsiaalinfoosakonna tehtud lühiülevaade hambaravi hüvitamisest

Euroopa riikides. Siin on tehtud väga hea ülevaade riigiti, mida kahjuks ajapuuduse tõttu ei ole võimalik ette lugeda, aga ma räägin pisut selle dokumendi kokkuvõttest. Selles kirjutatakse järgmist: "Euroopa riikide kohta võib väita, et nende tervishoiusüsteemides püütakse leida tasakaal kahe põhimõtte vahel: süsteemi jätkusuutlikkus ja finantseerimise solidaarsus. Enamus Lääne-Euroopa riike on säilitanud suhteliselt kõrge solidaarsuse taseme. Hambaraviteenus on peamiselt finantseeritud riiklikult reguleeritud või kohustusliku sotsiaalkindlustuse kaudu järgmistes "vanades" Euroopa Liidu riikides: Austria, Belgia, Prantsusmaa, Saksamaa, Luksemburg, Holland. Põhjamaades ja Ühendkuningriigis on riigi kohustus seotud kodakondsusega ja tagatud maksusüsteemiga ja riigi poolt organiseeritud terviseteenusega. Lõuna-Euroopas ja Irimaal maksab hambaravi suures ulatuses patsient, mida toetab juhtumipõhine kompensatsioon (era)kindlustussüsteemi kaudu. Neis riikides on ka mõned avaliku raha eest finantseeritud teenused, kuid see on mõeldud spetsiifilise elanikkonnagrupi (lapsed, töötud jm) jaoks." Nii et meil on valikuid selle mõtte edasiarendamiseks ja ka eelnõuga edaspidise töö tegemiseks.

Veel üks dokument, mille meie fraktsioon on saanud, on Eesti Hambaarstide Liidu 11. märtsil avaldatud toetus meie fraktsiooni seaduseelnõule, mis taastaks tuleva aasta algusest kõigile üle 19-aastastele inimestele hambaravihüvitise maksmise. Hambaarstide liit märgib, et hambaraviteenuse halba kättesaadavust on pandud hambaraviteenuse kõrge hinna süüks, kuid tegelikult on põhjus ka tõsiasi, et erinevalt muudest meditsiinivaldkonna teenustest on patsiendile jäetud kohustus hambaravi eest ise täies mahus tasuda. Kuigi 300-kroonine hambaravihüvitis katab enamasti vaid ühekordse läbivaatuse kulud, avastatakse arstide kogemuse põhjal just sellise läbivaatuse käigus lisaks suu- ja hambahaigustele palju üldhaigustega seotud muutusi. Arstide väitel halvenes hüvitise kaotamisega 2009. aastast eelkõige väiksema sissetulekuga inimeste võimalus lasta hambaid kontrollida ja ka väiksemaid raviprotseduure teha. Kaugemas perspektiivis võib see kaasa tuua suuremad ravikulud seoses tüsistustega, mis võivad ravita jätmise tõttu tekkida.

750 hambaarsti ühendav Eesti Hambaarstide Liit peab oluliseks, et kvaliteetne hambaravi oleks kättesaadav võimalikult laialdaselt, Sotsiaalministeerium soovib aga valitsusel mitte toetada Rahvaliidu algatatud eelnõu. Rahvaliit on seisukohal, et hambaraviteenus on meditsiiniteenus nagu iga teinegi. Sellel on kirurgilise tegevusega võrdsed nõuded väljaõppe, varustuse ja kontrolli seisukohast. Hambaarst vajab igaks vastuvõtuks rohkelt eritehnikat ja -materjale. Kuna hambaarsti juures käimine käib paljudele inimestele üle jõu, võiks riik mõelda hambaravi käsitlemisele esmatasandi tervishoiuteenusena, leiab ka uurinukeskuse Praxis juht Ain Aaviksoo. On tekkinud väga oluline erinevus hambaravi kasutamise osas jõukamate ja vaesemate inimeste vahel. Olukorda parandaks see, kui me hambaravi käsitleksime esmatasandi tervishoiuteenusena. See on juba poliitiline otsus. Mis meid segab sellist otsust tegemast? Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Mai Treial! Rohkem kõnesoove ei ole, lõpetan läbirääkimised.

Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsioon on teinud ettepaneku seaduseelnõu 684 esimesel lugemisel tagasi lükata. Meil tuleb see ettepanek läbi hääletada.

Lugupeetud Riigikogu, panen hääletusele Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni ettepaneku seaduseelnõu 684 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun hääletada!

Ettepaneku poolt hääletas 33 Riigikogu liiget, vastu oli 11, erapooletuid ei olnud. Ettepanek leidis toetust.

Seaduseelnõu 684 langes menetlusest välja. (Tabel 28.)

8. Töölepingu seaduse ja töötuskindlustuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (689 SE) esimene lugemine

Esimees Ene Ergma

Viimane päevakorrapunkt on Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni algatatud töölepingu seaduse ja töötuskindlustuse seaduse muutmise seaduse eelnõu esimene lugemine. Palun ettekandjaks Riigikogu liikme Heljo Pikhofi!

Heljo Pikhof

Austatud juhataja! Head kolleegid! Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon algatas töölepingu seaduse ja töötuskindlustuse seaduse muutmise seaduse eelnõu, et kasutada töötukassa vahendeid eesmärgipäraselt, parandada töötute olukorda, andes neile tugevamaid sotsiaalseid tagatiseid ja pehmemdades sellega majanduskriisi tagajärgi. Sotsiaaldemokraatide algatatud eelnõu 689 eesmärk on tagasipöördumine töösuhete kaitstud paindlikkuse juurde ja töötute sotsiaalse kaitse suurendamine.

17. detsembril 2008. aastal võttis Riigikogu vastu uue töölepingu seaduse, mis jõustus 1. juulil 2009. Seaduse vastuvõtmise ja jõustumise vahele jäänud ajal muudeti sotsiaalpartnerite kokkuleppel sündinud seadust mitmel korral, muutes seda töösuhete nõrgemale osapoolle, töövõtjale, ebasoodsamaks. Praktika on näidanud majanduslike argumentide, millega üritati põhjendada sotsiaalpartnerite kokkuleppena sündinud töölepingu seaduse ühepoolset muutmist, paikapidamatust. Vaatamata viimaste aastakümnete suurimale töötute arvule, kogutakse töötuskindlustusmaksid rohkem, kui neid töötute toetamiseks kasutatakse. Töötute kogutud raha sihtotstarbekohane mittekasutamine majanduskriisi tingimustes, pelgalt riigi eelarvepositsiooni parandamiseks, on õigustamatu.

Eelnõuga muudetakse nii töölepingu seadust kui ka töötuskindlustuse seadust. Töölepingu seaduses tehakse §-s 190 kaks muudatust, mis puudutavad seaduse jõustumist. Eelnõu § 1 punktiga 1 tunnistatakse kehtetuks need töölepingu seaduse ja töötuskindlustuse seaduse sätted, mida reguleeritakse selle eelnõuga, mistõttu puudub vajadus nende regulatsioonide jõustamiseks 2013. aasta 1. jaanuaril. Eelnõu § 1 punktiga 2 antakse uus redaktsioon töölepingu seaduse § 190 lõikele 3. Võrreldes kehtiva redaktsiooniga on sellest välja jäetud § 177 punkti 8 jõustumine 1. jaanuaril 2013. Muudatuse kohaselt jõustuks kaks aastat varem tööturuteenuste ja -toetuste seaduse § 31 uus lõige 1, mille kohaselt kehtestatakse töötutoetuse arvutamise aluseks olev päevamäär eelarveaastaks riigieelarve seadusega, kusjuures päevamäär 31-kordne korrutis ei või olla väiksem kui 50% kuu töötasu alamäärast, mis on kehtestatud eelarveaastale eel-

nenud aasta 1. juulil kehtinud töölepingu seaduse § 29 lõike 5 alusel.

Eelnõu § 2 punktiga 1 laiendatakse isikute ringi, kellel on õigus töötuskindlustusele, isikutega, kes lõpetasid viimase töölepingu või teenistussuhte kokkuleppel, töötaja või avaliku teenistuja algatusel, välja arvatud töösuhte ülesütlemisel töölepingu seaduse § 37 lõikes 5, § 91 lõikes 2 ja § 107 lõikes 2 nimetatud alustel, kui neil on töötuskindlustusstaaži vähemalt 48 kuud töötuna arvelevõtmisele eelnenud 60 kuu jooksul.

Eelnõu § 2 punktiga 2 antakse uus redaktsioon töötuskindlustuse seaduse § 6 lõikele 2. Võrreldes kehtiva redaktsiooniga jäetakse lõikest välja punktid, mille kohaselt polnud õigust töötuskindlustusele kindlustatul, kelle viimane töö- või teenistussuhe lõppes poolte kokkuleppel või töölepingu ülesütlemisel töötaja algatusel või teenistussuhte lõpetamisel avaliku teenistuja algatusel.

Eelnõu § 2 punktiga 3 antakse uus redaktsioon töötuskindlustuse seaduse § 6 lõikele 4. Võrreldes kehtiva redaktsiooniga kaotatakse kindlustushüvitise saamise õiguse sõltuvus kindlustatu varasema töösuhte kestusest, asendades selle kõigile ühtse 7-kalendripäevase ooteajaga.

Eelnõu § 2 punktiga 4 täiendatakse töötuskindlustuse seaduse § 6 uue lõikega 4¹, millega kehtestatakse poolte kokkuleppel või töötaja algatusel töölepingu lõpetanud isikule töötuskindlustushüvitise saamiseks 30-kalendripäevane ooteaeg.

Eelnõu § 2 punktiga 5 täiendatakse töötuskindlustuse seaduse § 6 uue lõikega 6. Kuna eelnõuga nähakse ette alates 1. jaanuarist 2011 õigus töötuskindlustusele poolte kokkuleppel või töötaja algatusel töölepingu lõpetanud isikule, vajab reguleerimist ka hüvitise saamiseks vajaliku eelneva töötuskindlustusstaaži arvessevõtmise ajaperioodi pikendamine puhkusel oldud aja võrra, juhul kui kindlustatu kasutas rasedus- ja sünnituspuhkust, lapsendaja puhkust või lapsehoolduspuhkust, ning sama aja kohta puuduvad töötuskindlustuse andmekogus andmed töötuskindlustusstaaži kohta.

Eelnõu § 2 punktiga 6 antakse uus redaktsioon töötuskindlustuse seaduse § 8 lõike 2 punktile 3. Võrreldes kehtiva redaktsiooniga lisandub punkti viide töötuskindlustuse seadu-

se § 6 lõike 1 punktis 3 sätestatud kindlustustaaži nõudele.

Eelnõu § 2 punktiga 7 antakse uus redaktsioon töötuskindlustuse seaduse § 9 lõikele 4. Võrreldes kehtiva redaktsiooniga suurendatakse 1. kalendripäevast kuni 100. kalendripäevani makstava töötuskindlustushüvitise suurust 70%-ni ning 101. kalendripäevast kuni 360. kalendripäevani makstava töötuskindlustushüvitise suurust 50%-ni varasemast ühe kalendripäeva töötasust, taastades sellega sotsiaalpartnerite kokkuleppes sündinud hüvitisemäärad. Poolte kokkuleppel või töötaja algatusel töölepingu lõpetanud isikule 1. kalendripäevast kuni 360. kalendripäevani makstava töötuskindlustushüvitise suuruseks kehtestatakse 50% varasema ühe kalendripäeva töötasust.

Ma räägin veel lühidalt ja kokkuvõtlikult, et eelnõu põhiline eesmärk on tagada need nõuded, mida tööandjad ametiühingutega kokku leppisid. See tähendab seda, et töötuskindlustushüvitis tõuseks esimese saja päeva jooksul kuni 70%-ni töötaja palgast ja sealt edasi oleks see kuni 50% palgast. Teine tähtis punkt on see, et töötuskindlustushüvitist hakkaksid saada ka need inimesed, kes on töölt lahkunud kas poolte kokkuleppel või omal soovil, aga ikkagi sunnitud. Siis oleks see määr 50% töötaja varasemast palgast. Ametiühingute ja tööandjate vahel lepiti küll kokku, et see määr oleks 40%, aga sotsiaaldemokraadid on pannud siia lisaklausli, et 30 päeva on ooteaega. Oluline on veel see, et ooteaeg lüheneks ja kõigil oleks see ühepikkune. See tähendab, et kindlustuskassast hakkaks välja makstama koondamishüvitisi ja need makstaks välja kohe, mitte teatud viitajaga, ja see ooteaeg oleks kõikidel juhtudel seitse kalendripäeva. Veel on oluline see, et suureneks ka riigi töötutoetus ja see suureneks pooleni miinimumpalgast. See oleks Euroopa üldiste normide täitmine.

Kindlasti tekib küsimus, kust selleks kõigeks küll raha tuleb. Vastus on mul olemas. See raha tuleb töötukassast. Tuletan veel kord meelde, et töötuskindlustus on seesugune kindlustus, kuhu makstakse raha sisse, kui on head ajad, ja kust makstakse raha välja, kui on halvad ajad. Olukorras, kus meil on enam kui 100 000 töötut, oleks isegi töötukassa defitsiit igati normaalne. Aga see, et tulud ületavad kulusid nii sel kui ka järgmisel aastal, tekitab küll küsimuse, milleks me seda raha sinna korjame.

Võib öelda, et need sammud on tehtud suuresti seetõttu, et kassa kaudu kindlustab valitsus iseennast ja valitsussektori tasakaalu. Kuid see pole töötuskindlustuse eesmärk. Töötuskindlustuse eesmärk on kindlustada inimesi, kellel pole tööd ja kes tööd otsivad.

Nüüd natuke arvudest. Kui praegu jäävad need summad selliseks, nagu ma siin eelnevalt rääkisin, nagu nad praegu seadustes on, siis sellel aastal on töötajate sihtfond plussis 564 miljoni krooniga ja järgmisel aastal oleks töötajate sihtfond plussis 813 miljoni krooniga. Seega, raha kogutakse rohkem, kui välja makstakse, seda olukorras, kus meil on enam kui 93 000 registreeritud töötut. Eelmise aasta suvine prognoos nägi töötuse määraks 2011. aastal ette 16,6%. Meie arvutused, mida te selgustkirjast võite lugeda, on tehtud kevadise, kurvema prognoosi alusel. Kui meie eelnõu seadusena jõustataks, siis ainuüksi möödunud aasta suvise prognoosi alusel saab öelda, et töötukassa reserve kasutusele võtta ei tule. Täna ollakse targemad ning järgmiseks aastaks on prognoositud ainult 14% tööpuudust. See tähendab, et sotsiaaldemokraatide ettepanekute seadustamise korral pole tarvis reserve kasutusele võtta ja töötuskindlustuse varad hoopis tükki suurenevad. Mis puudutab töötutoetuse tõusu, siis siin võib ka öelda, et kindlasti väheneb ühiskonnas sellisel juhul nende inimeste osakaal, kes saavad töötut abiraha. Ka see kulu otseselt ei tule riigile suur.

Eelnõu autorid peavad õigustamatuks olukorda, kus töötuse kõrgperioodil takistatakse valitsussektori eelarve tasakaalu mugavaks hoidmiseks töötajate poolt töötuseperioodi üleelamiseks kogutud vahendite otstarbekohast kasutamist. Sotsiaaldemokraadid kutsuvad Riigikogu liikmeid üles meie eelnõu toetama. Me soovime selle seaduse jõustada järgmise aasta 1. jaanuaril. Ma arvan, et praegu on õige aeg seda seadust arutada, sest me saame neid muudatusi arvestada tuleva aasta riigieelarve koostamisel. Aitäh!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu, kolleeg Heljo Pikhof! Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Ma kutsun ettekandjaks sotsiaalkomisjoni liikme Tõnis Kõivu.

Tõnis Kõiv

Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Sotsiaalkomisjon arutas Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni algatatud eelnõu numbriga 689 s.a 12. aprilli istungil. Komisjoni koosolekust võtsid lisaks komisjoni liikmetele osa Sotsiaalministeeriumi sotsiaalkindlustuse osakonna hüvitiste ja toetuste poliitika juht Kati Lõbu, Sotsiaalministeeriumi tööturu osakonna juhataja Anu Alber, tööturu osakonna peaspetsialist Õie Jõgiste ja sotsiaalministri nõunik Timo Vaarmann.

Seaduseelnõu tutvustas komisjonis sotsiaalkomisjoni liige Heljo Pikhof, kelle sõnul on töölepingu seaduse ja töötuskindlustuse seaduse muutmise eesmärk tagasipöördumine töösuhete kaitstud paindlikkuse juurde ja töötute sotsiaalse kaitse suurendamine.

Sotsiaalministeeriumi ametnikud tutvustasid komisjonile Vabariigi Valitsuse seisukohta ja tõid välja eelnõu mittetoetamise järgmised põhjused. Esimene põhjus. Eelnõuga muudetakse töölepingu seaduse arutelude käigus sotsiaalpartnerite vahel kokkulepitud põhimõtteid. Esiteks, koondamishüvitist ja töötuskindlustushüvitist ühel ajal ei maksta. Eelnõu kohaselt maksaks töötukassa isikule välja ühe ja sama ajaperioodi eest nii kindlustushüvitise koondamise korral kui ka töötuskindlustushüvitise, mis tähendab, et inimene saab hüvitistena 150% oma eelnevast töisest sissetulekust kuus. Teiseks, töötaja algatusel töölepingu ülesütlemisel või teenistussuhte lõpetamisel avaliku teenistuja algatusel või töö- või teenistussuhte lõppemisel poolte kokkuleppel tekib õigus töötuskindlustushüvitisele madalamas asendusmääras kui pealesunnitud töötuse korral. Eelnõuga tõstetakse hüvitise asendusmäär 40%-lt 50%-le, lisaks on kehtestatud eespool nimetatud hüvitise taotlejatele 30-päevane ooteaeg. Teine põhjus. Eelnõuga muudetakse kehtetuks töölepingu seaduse ning töötuskindlustuse seaduse sätted, mille jõustumise aeg on 2013. aasta 1. jaanuar, ning luuakse sarnased või lausa täpselt samas sõnastuses sätted, mille jõustumise ajaks on eelnõu kohaselt 2011. aasta 1. jaanuar. Normitehnilised lahendused, kus tunnistatakse kehtetuks lõige 5 ja luuakse täpselt samas sõnastuses uus lõige 6, on küsitavad. Kolmas põhjus. Eelnõu kohaselt peaks tööturuteenuste ja -toetuste seaduse § 31 muudatus, töötutoetuse seos töötasu alammääraga,

jõustumise aeg oleks varem kavandatud. Eelnõu seletuskirjas ei ole välja toodud muudatusega kaasnevaid kulusid riigieelarvele, vaid on öeldud, et töötutoetuse saajate arv väheneb, kuna töötuskindlustushüvitise saajate arv suureneb nende inimeste võrra, kelle töösuhe lõppes poolte kokkuleppel või tööandja algatusel. Eelnõus on mõjudena välja toodud, et suureneb isikute hulk, kellel on õigus töötuskindlustushüvitisele, suureneb hüvitise määr, paraneb töötute majanduslik toimetulek ning väheneb vajadus töötutoetuse ja toimetulekutoetuse järele, kuid eelnõu seletuskirjas puuduvad andmed töötuskindlustushüvitisele kvalifitseerivate isikute hulga suurenemise kohta ning andmed ja arvutused töötutoetust ja toimetulekutoetust saavate isikute arvu ning toetuste kulu vähenemise kohta. Viimane põhjus. Reservide kogumine on oluline, et töötukassal jätkuks vahendeid hüvitise väljamaksmiseks ka majanduslanguse tingimustes. 2009. aastal tuli kaks korda tõsta töötuskindlustusmaks määrasid, et tulla toime töötuse kasvust ja hüvitise taotlejate arvu suurenemisest tingitud hüvitiste kulguga. Hüvitiste väljamaksmiseks ei piisanud seitsme aasta jooksul kogutud reservidest.

Lõpetuseks. Rahandusministeerium on seisukohal, et pakutavate lahenduste puhul tuleb arvestada riigieelarve võimalustega, nn eelarvepoliitika pikaajalise jätkusuutlikkusega. "Uuendatud konvergensiprogrammis 2010" oleme võtnud suuna valitsussektori eelarve keskpikas perioodis ülejäägis hoidmisele ning seni kogutud ja praeguses olukorras kasutusele võetud riigi likviidsete finantsvarade taastamisele. Lähiaastate fiskaalpoliitika prioriteedid on eelkõige majanduskasvu taastamine ja tööhõive parandamine. Maksemäärad on praegu kõige kõrgemad läbi töötukassa ajaloo. See vähendab Eesti ettevõtjate konkurentsivõimet, mis takistab uute töökohtade tekkimist. Seetõttu tuleb hoiduda lisasurvest maksemäärade kasvuks.

Sotsiaalkomisjon arutas küsimuste ja vastuste abil läbi nii eelnõu esitaja argumendid kui ka valitsuse esitatud vastuargumendid ning jõudis järgmistele otsustele: saata seaduseelnõu 689 Riigikogu täiskogu saali esimesele lugemisele täna, 22. aprillil 2010 ettepanekuga eelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata ning juhul kui esimene lugemine lõpetatakse, määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks

6. mai 2010 kell 18. Ettekandjaks otsustati sotsiaalkomisjonis määrata teie ees kõneleja. Aitäh tähelepanu eest!

Esimees Ene Ergma

Suur tänu! Teile on küsimusi. Palun, kolleeg Eiki Nestor!

Eiki Nestor

Aitäh! Kui meie eelnõu muutuks seaduseks, siis järgmisel aastal ületaksid töötukassa tulud kulusid 120 miljoni krooni võrra, nad hoopis suurenevad, nad ei vähene. Aastaks 2015 oleks ka selle eelnõu alusel töötukassa netovara ehk raha, mis on tagavaraks, 7,6 miljardit krooni. Milles küsimus, miks me ei või täita seda lubadust, milles kokku lepiti, ning aidata inimesi ja hoida kokku riigi muid kulutusi?

Tõnis Kõiv

Aitäh küsimuse eest! Sotsiaalkomisjoni arutelu käigus kõlas mitmeid kordi vastuväide sellele argumendile, mille küsija just esitas. See on konkreetset kirjas ka valitsuse esitatud arvamuses. Lähiaastate fiskaalpoliitika prioriteedid on eelkõige majanduskasvu taastamine ja tööhõive parandamine, tuleb hoiduda lisaturvest maksemäärade kasvuks. Kui töötukassas kipub raha üle jääma ja reservid hakkavad uuesti taastuma, siis on esimene eelistus töötajate ja tööandjate maksukoormuse vähendamine.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kadri Simson!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud sotsiaalkomisjoni esindaja! Ma olen kuulnud, et sotsiaalkomisjoni esimees Urmas Reinsalu käib ringi mööda Eestit, kohtub valijatega ja räägib, et aasta tagasi võeti vastu üks võigas töölepingu seadus, seal tehti palju vaenulikke muudatusi, aga tema seisab selle eest, et see tagasi muuta. Kas tuli jutuks see, et teie komisjoni esimees on algatamas töölepingu seaduse muudatust? Täna tahetakse see sotside algatatud seadus tagasi lükata, aga mis teil seal komisjonis töölepingu seaduse valdkonnas muidu toimub?

Tõnis Kõiv

Aitäh küsimuse eest! Teie esitatud väiteid sotsiaalkomisjonis ei arutatud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Hannes Rumm!

Hannes Rumm

Lugupeetud komisjoni esindaja! Eestis on praegu absurdne olukord, töötukassat ei kasutata mitte töötute aitamiseks, vaid riigieelarve tasakaalustamiseks. Kas teil on andmeid selle kohta, kas Euroopas, kus praegu on igal pool suur tööpuudus, on veel mõni riik, kelle töötukassa tulud ületavad kulusid, ja milline on olukord enamikus riikides?

Tõnis Kõiv

Aitäh küsimuse eest! Sotsiaalkomisjonis selle eelnõu arutamise käigus ei esitatud minigeid andmed selle kohta, et töötukassa ei seisaks töötute huvide eest, ei teeks kõike oma võimuses olevat, selleks et töötuid aidata, neid ümber õpetada, pakkuda teenuseid, selleks et inimesed leiaksid uue töökoha.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Kadri Simson, teine küsimus!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud komisjoni esineja! Minu eelmine küsimus oli liiga raskelt sõnastatud. Ma küsin lihtsamalt: kas sotsiaalkomisjonis on mõni paralleelne tegevus, mis puudutab töölepingu seadust ja selle muudatusi? Seda te komisjoni liikmena peaksite ometi teadma.

Tõnis Kõiv

Aitäh küsimuse eest! Ei ole seal rasket midagi, ei küsimuses ega ka sellele vastamises. Kuid iga komisjoni ettekandja peab teadma, mida on konkreetse punkti puhul oluline komisjonis toimunust siin ette kanda. Selle, mida komisjonis selle konkreetse eelnõu arutelu käigus räägiti, olen ma oma parima äranägemise järgi siin saalis ette kandnud.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Hannes Rumm, teine küsimus!

Hannes Rumm

Lugupeetud kõneleja! Ilmselt oli ka minu eelmine küsimus liiga keeruliselt sõnastatud, sest te ei vastanud sellele. Seetõttu ma kordan oma küsimust. Ma nimelt tahan teada, kas Euroopas on praegu, üldise suure tööpuuduse ajal, veel mõni riik, kus töötukassa tulud ületavad suurelt kulusid ja kus töötukassat ei kasutata mitte töötute aitamiseks maksimaalseid võimalusi kasutades, vaid eelarve tasakaalustamiseks.

Tõnis Kõiv

Aitäh küsimuse eest! Ka siin tuleb öelda, et mina saan siin puldis selles formaadis rääkida nendest asjadest, mida me sotsiaalkomisjonis selle eelnõu arutelu ajal rääkisime, see on komisjoni ettekandja tegevuse mõte. Selle punkti arutelul sotsiaalkomisjonis ei eelnõu esitaja poolt ega ka valitsuse poolt ei esitatud täieliku ülevaadet eri riikide seisust töötutele teenuste pakkumise rahastamisel.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Eiki Nestor, teine küsimus!

Eiki Nestor

Mind huvitab sotsiaalkomisjoni põhimõtteline seisukoht selles küsimuses. On üks kindlustusliik, kus on oma loogika. Kas te arvate, et Eesti riik selle kindlustuse suhtes käitub praegu mõistlikult? Inimese seisukohalt on küsimus väga lihtne, tema on oma raha sinna kindlustusse andnud ja ta ei saa aru, miks talle ei anta seda tagasi nüüd, kui tal seda tegelikult vaja läheb.

Tõnis Kõiv

Aitäh küsimuse eest! Sotsiaalkomisjon kujundab oma seisukohad kas konsensuslikult või hääletades. Sotsiaalkomisjonis ei hääletata mitte n-ö põhimõtteliste asjade üle, vaid hääletatakse konkreetsete eelnõude üle, konkreetsete punktide üle, mida hääletusele pannakse. Sellises vormis hääletust, mille kohta hea küsimus küsis, ei ole sotsiaalkomisjonis toimunud, seetõttu ei saa ma öelda sotsiaalkomisjoni põhimõttelist üldist seisukohta.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Heljo Pikhof!

Heljo Pikhof

Aitäh! Hea ettekandja! Ma tuletan sulle meelde, et ega töötukassa ei saa oma volitusi ületada. Need on ikkagi valitsuskoalitsiooni ja Riigikogu liikmed siin saalis, kes teevad kõik selleks, et töötukassa ei saaks raha välja maksta nendele inimestele, kellele see kuulub, st töötutele. Minu küsimus ongi: miks te nii käitute? Raha töötukassas ju on, järgmisel aastal tuleb seda juurde. Miks peab töötukassas igal juhul raha üle jääma, aga need inimesed, kellel on rahale õigus, seda raha ei saa? Te ju praegu kindlustate oma sõpru valitsuses, aga mitte töötuid.

Tõnis Kõiv

Aitäh küsimuse eest! Eks need ja ka teised väited olid meil sotsiaalkomisjonis ju tegelikult kõik laual, kui me seda eelnõu arutasime. Me selle eelnõu arutelu lõpuks jõudsime sellele otsusele, mille ma oma ettekande lõpus ette kandsin, et ettepanek suurele saalile oli eelnõu esimest lugemist mitte lõpetada. Mul ei ole mõtet hakata üle kordama kõiki neid aspekte, mida sisaldas arutelu komisjonis ja mida ma oma ettekandes välja tõin.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Aivar Riisalu!

Aivar Riisalu

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Täiesti positiivne on kuulda, et komisjonis oli juttu, et ettevõtjate lisaturvestamine töötukassa suunal ei ole väga mõistlik. Põhimõtteliselt tuleb selle seisukohaga nõustuda. Samas me teame, et skeptilised analüütikud ütlevad, et suur tööpuudus võib meil veel kaks-kolm aastat kesta. Kas teil oli komisjonis juttu sellest, et järsku ikkagi ühel hetkel tekib vajadus ja me peame maksemäärasid muutma hakkama, või teie komisjon sellele teemale veel tähelepanu ei pööra, see on tulevikuküsimus?

Tõnis Kõiv

Aitäh küsimuse eest! Ka see oli osa sellest arutelust. Võin öelda, võib-olla meelevaldselt, et komisjoni hääletamise tulemus väljendas ka seda seisukohta, et esimeses järjekorras tuleb töötukassas raha ülejäämise korral tähelepanu pöörata maksemäärade vähendamisele.

Esimees Ene Ergma

Palun, kolleeg Indrek Saar!

Indrek Saar

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Te olete puldis mitu korda keeldunud küsimusele vastamast, sest te olete komisjoni esindaja. Komisjoni seisukoht selle kohta, mis on õiglane, on meil siinkohal selge. Aga Riigikogu liikmena peab teil ju olema oma isiklik seisukoht. Kas teie arvates praegune olukord on õiglane, nii et seda muutma ei pea? Ma toon näite. Teile on pangas räägitud, et raskeks ajaks tuleb sääste varuda, et teie pere toimetulek oleks kindlustatud, ja kui raske aeg kätte tuleb, siis te saate piiranguteta seda raha kasutada, et jälle, kui raske aeg möödab, parematel aegadel raha varuda. Siis selgub järsku, et raskel ajal on ka pangal raskeks läinud, mõni aken on sisse löödud ja kohalik linnapea nõuab, et kõigepealt tuleb aken ära parandada. Nad ei saa teile teie raha kätte anda. Kas see oleks teie arvates õiglane?

Tõnis Kõiv

Aitäh, hea küsija! Kordan veel kord üle, et ma olen siin sotsiaalkomisjoni esindaja ja kaistan seda arutelu, mis sotsiaalkomisjonis toimus.

Esimees Ene Ergma

Head kolleegid! Kuna istungi aeg on läbi, siis jätkame seda arutelu hiljem. Istung on lõppenud.

Istungi lõpp kell 14.00.

Istungi kestus 4 tundi.

Juhataja

E. Ergma
Riigikogu esimees